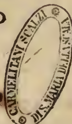

36
13 F
15

IVNII IVVENALIS AQVINATIS SATYROGRAPHI OPVS.

NVNC DEMVM AB OMNIBVS MENDIS Purgatum, & pluribus collatis exemplaribus suo candori restitutum.

INTERPRETE IOANNE BRITANNICO Viro eruditissimo, Vna cum IODOCI BADII ASCENSII Familiaribus explanationibus. Atq; cum Figuris, & Argumentis in cuiusq; Satyræ principio apte appositis.

Inest præterea INDEX omnium rerum copiosissimus, quæ in margine sunt appositæ, dignæ notatu, secundum ordinem Alphabeticum: ut facilius quæcunq; uolueris inuenire possis.

VENETIIS apud Franciscum Bindonum, & Mapheum Pasinum. Anno a uirginis partu. M D XLVIII.

Ioannes Britannicus Brixianus Salutem plurimam dicit Senatui, populoq; Brixiano.

Onsiderāti mihi, āplissimi Patres Brixiani hoies (ut placet Stoicis) hominū causa esse generatos, ut ipsi inter se ali⁹ pdesse possit alii, in mētē ueniebat eū demū illiberali censendū esse ingenio, qui omnia, quę aut diceret, aut faceret, aut denīq; cogitaret, nō ad aliquā aliorꝝ utilitatē, sed ad suū dūtaxat cōmodū referret. Nec imerito. Nā (ꝙ & Plato sēsit) illud semp nobis i animo fixū esse debet, nos nō solū nobis, sed patriæ & amicis natos esse, ut nō magis nr̄a, q̄ aliorꝝ cōmoda quęrēda sint. Quare Patres āplissimi, cū i toto ætatis meæ tractu omnia tēporꝝ momēta ad pcipiēdā doctrinā cōtulerim, usus sim clemētia Dei nostri eo puenisse, ut ex his studiis aliquē omnino retuleri fructū, putaui opæpretiū me facturꝝ esse, si eū non solū ad meā, sed ad cōmunē omniū in literis uersātiū utilitatē, & beneficētiā cōferrē. Sed cū multa i hac re literaria extarēt: quæ nō magis delectabilia, q̄ fructuosa esse uiderēt: in qbusq; nō sine aliqua laude uersari posse: existimaui eū mihi poetā interp̄tādū, cuius doctrina ex omni fere parte ad nostrā institutionē esset accōmodata. Iuuenalis igit̄ Satyras, & si tēporib⁹ nostris a nōnullis aliis egregie literatis cōmētatorib⁹, uel cū magna ipsorꝝ laude enarratæ fuerāt aggressi sum⁹: ꝙ omnio animaduerterem⁹ i toto ope multa ab iis, siue icuria q̄dā, siue cōsulta opa p̄terita esse: qquę ipsi forte intelligerēt, eadē & cæteris pspicua arbitrarent: multaq; etiā lōge aliter exposita, q̄ sēsus auctoris expoiceret. Hocq; eo libēti⁹ fecim⁹, ꝙ Iuuenalē eū esse nouim⁹ poetā, qui ueluti flagello, atq; ense peccātiū uitia psequēs, saluberrimo carminis sui stilo docet a semita turpitudinū declinādū, honestatēq; apprehēdēdā ita, ut in scolis (q̄do adolescētes poeticæ istituēdi sint) nihil fere utilius, fructuosiusue legi queat. Ii enim mihi tū demū pbatissimi uidēt̄ auctores: quorꝝ doctrina nō tā ad uoluptatē, q̄ ad istitutionē nostrā refert̄. Cōfido aūt in toto ope p̄ter fortasse tria, aut quatuor ad sūmū loca: quæ aut ingenii mei imbecillitate, aut morꝝ ignoratiōe ueterꝝ: nō intellecta altiorib⁹ igeniis enodāda reliquo: nihil prorsus relictū quod a me nō sit optime dilucidatū: multaq; etiā lōge rectius explicata, q̄ ab omnibus aliis, qui ante me in poetā scripsere. Quod aūt lucubratiōes meas uobis āpl. Pa. dicādas esse cēsuerim, illud me maxime impulit, ꝙ meminerā supiorib⁹ ānis, cū in Achilleida Statii, & Satyras Persii cōmētarios edidisse: uobisq; nūcupauisse alteros: ita uobis placitos, fuisse: ut me non mediocris solū laus & gratulatio uestra secuta sit: sed insup āplissimū mihi mun⁹ publico totius senat⁹ cōsulto decretū fuerit. Qua una liberalitate, ita me uobis prorsus deuinxistis, ut statuerim si qd unquā in his studiis laude dignū pficerē: id totū uobis tradere atq; dicare. Et cur nō facerē? cū hæc nostra ciuitas bonarꝝ semp artiū studiis delectata sit, i diesq; uehemētet delectet̄? Quod eni ex hac ciuitate (ut a cultu diuino exordiar) sāctissimi Episcopi, atq; etiā Cardinales? Quod uerbi diuini saluberrimi (ut dicunt) Prædicatores? Quod iuriscōsulti, uel ueterib⁹ legū cōditorib⁹ cōparādi? Quot Physici præclarissimi? Quot in omni genere doctrinæ cōsumatissimi uiri pdiere? Sed qd pbatissimos ciuitatis mores celebrē? cū ipse Plini⁹ Iunior fateat̄ ipsā multū antiquæ uerecūdiæ, & frugalitatis retinere, ac seruare? Labores igit̄ nostros āpli. Pa. quos forte maiori uolūtate, q̄ facultate pfecim⁹, uobis afferim⁹, obsecrātes, ut q̄do nihil sit tā bn̄factū: qd nō uellicare malignitas possit: eos i tutelā uestrā ita recipiatis: ut omnib⁹ pspicuū sit Britānicum, omniaq; eius opa uobis esse cōmēdatissima. Quod si a uobis (ut cōfidimus) fiet, studiū pfecto nostrū ad grauiora maxime excitabit̄. Vobis aūt Dn̄i nostri Iesu Christi clemētia in columitatē ppetuā, & salutē æternā largiat̄. Valete.

Iodocus Badius Ascensius Henrico Valuphino artium bonarum professori optimo, ac clarissimæ Lugdunēsiū ciuitatis grammatico disertissimo, & amico primario Salutem plurimam dicit.

Vm hisce dieb⁹ in ludo tuo Lugdunēn. uirorū præstātissime Virgiliana Bucolica accurati⁹ interp̄tarer: animaduerti diuinū illum, ac plane incōparabilē artificē: in quitæ Aeclogę Bucolica phrasi: amicitiæ ueræ: cuius inter nos indissolubile fœd⁹ pcussim⁹, omnes explicuisse numeros. Quippe i qua sibi Menalcas & Mopsus pastorales illi amici mutuo cedūt: honores ipartiūt: studiorꝝ paritatē exhibēt cōmunē amicū prædicāt: munuscula cōferūt: & sexcēta id genus alia: quæ & pariūt: & augēt: & conseruāt amicitiā: nō oscitabūdus lector offenderit. Quorū quidē omniū nūc mihi præsertim in mētē uenit: cū memoria repeto: q̄ iucūda studia: quasq; amicas cōfabulatiōes habuerim⁹. Tecū etenim, ut Persianū illud citē, lōgos memini cōsumere Soles: Et tecū primas epulis decerpere noctes: Vnū opus & requiē pariter disponim⁹ ambo. Is siquidē tibi uisus sum: Ennianū quoq; uerbū adducā: qui cū sæpe libēter mēsā, sermonesq; tuos, rerūq; tuarꝝ comiter ipartires. Cui res audacter magnas, paruasq;, iocūq; exprimeres. Tu uero mihi exploratissime cognit⁹ es is: de quo sic idē poeta subseq̄t: Doctus: fidelis: suauis homo: facūdus: suoq; Cōtētus: atq; beat⁹: scitus: facūda loquēs In tēpore: cōmodus & uerborꝝ uir paucorꝝ. Multa tenens ātiqua sepulta: & sæpe uetustas: Quæ facit & mores ueteresq;, nonosq; tenētē. Multorꝝ ueterꝝ leges, diuinūq; prudētē: Qui multa loquiue, tacereue posset. Addam⁹ ad has tuas uirtutes quotidiana tua in me beneficia: quæ me sane q; solicitū habēt: ut q nesciā: Quæ tibi: quæ tali reddā pro munere dona. Multo tamē solicitiorē haberēt: nisi animi tui cādorē, libertatēq; uel i cute cognoscerē. Neq; tamē idcirco aut min⁹ debere arbitror: aut negligētius referre conabor, ubi facultas erit. Interea uirorꝝ optime amice suscipe manu has nostras in Iuuenalē tā familiares explanationes: ut si quæ sint satyricæ musæ, eas mihi nō minus offensas iri posse: q̄ Macrobius in priore de somnio Scipionis libro Eleusinas deas Numenio philosopho sacra earꝝ reuelaturo offēsas prædicat: quippe abs quo se pstitutas cōquerītarent. Nullū enim uerbū prætermisi: cuius aut explanationē, aut cōtextū, siue ordinē non cōsecutus fuerim. Quod non eo tamen animo feci, quo literas bonas pstituerem. Multa etenim bonis ingeniis subtilius explananda: multa doctis addēda: multa studiosis latius exponēda consulto reliquimus: sed quo bonos mores: uel ex hoc poeta addiscere uolētibus aditum facerem. Nā cōplures altioribus uacantes negotiis: aut propter commentariorum prolixitatem: aut propter auctoris obscuritatem, hunc poetā legere recusantes: nunc uno intuitu, & ordinem & explanationem (si non fallor) libēter amplectentur. Proposuimus autem Ioannis Britannici uiri eruditissimi commentarios: ut qui maiora uelint: ad manum habeant. Hanc autem opellam nostram incredibili dexteritate peractam: idcirco nomini tuo nuncupo, atq; dedico: ut quicūq; eam uidebunt (si qui forte uidebunt) intelligāt te non solum Lugdunensibus tuis, quos incomparabili eruditionis tuæ beneficio deuinxisti: gratum ac iucūdum esse: sed uel Ascensio carissimum. Accessit Simonis Vincentii bibliopolæ optimi, & utriusque nostrum amātissimi: cui hāc operam nauamus: plenum & totis punctis suffragium. Accipe igitur igitur, ut rursus dicam, amica manu uir egregie exiguum hoc munusculum: non cuius egeas: doctior enim es, q̄ ut hanc facilitatē desideres: sed ut multos mortales in literatura rudiusculos demereare. Hæc summa est. Vale literarum decus. Lugduni. ad. XIII. Calendas Decēbris. Anno salutis nostræ. M.CCCCXVIII.

¶ Annotationes quaedam Ioannis Britannici in Asinum Apuleii, & Siluas Statii, & non nullę in Plautum.

Verat mihi in animo Dominice Bonomine, & Gabriel Cimine, multa quae apud uarios auctores, in primisq; Asinū Apuleii Sermones & Epistolas Horatii, Siluas Statii, & Plauti Comoedias, uel mendosa, uel parum curiose a cōmentatoribus explicata, legebātur: colligere, ac publicare, ut una cū cōmētariis Iuuenalis ad cōmunē studiosorū utilitatem imprimerētur. Verum instantibus impressoribus: quorum studium non minus plerunq; ad suum, q̄ ad aliorū cōmodum festinat: coactus sum in praesentia maiori huius laboris parte supersedere. Nec aliud mihi licuit, q̄ paucula quaedam apud Apuleiū & Papinium annotare: quae literatis omnino placitura confidimus. Reliqua alias cum plus otii dabitur, prosequemur. Principium igitur sumemus ab exordio Apulei de asino aureo. Vbi quaeri a multis solet Epigramma ne sit: Et legēdū At ego: an ut ego. Quare ut utrūq; discutiamus, nemini uel mediocriter erudito dubium est principium factum esse de epigrammate ex iambico trimetro, quod octo constat carminibus sic.

Vt ego tibi sermone isto milesio
Varias fabellas conseram, atq; aures tuas
Beneuolas lepidulo susurro permulceam,
Modo si papyrum aegyptiam tu argutia
Nilotici calami inscriptam non spreueris
Inspicere, figuras hominum in alias imagines
Conuersas, & in se rursum nexu mutuo
Refectas: ut mireris hic exordior.

Legendūq; esse ut ego, non at ego, ut sit sensus & ordo: Exordior figuras hominū conuersas in alias imagines: ut Apuleius conuersus fuit in asinum: & rursum in se refectas mutuo nexu, nā & in seipsū ex asino reformatus est & refectus: mutuo nexu: hoc est alterna ligatione: ut modo in aliam transeant imaginē: modo in pristinam redeant: ut mireris: idest ita conuersas in alias imagines, & rursum in se refectas: ut mireris: ut possis mirari: quasi dicat mirum tibi uideri possit ita conuerti: & rursum in se reformari. Exordior autem haec: ut ego tibi sermone isto milesio uarias fabellas conseram: fingiq; rationem affert quare exordiatur has figuras mutatas: ut scilicet opus cōponat ex uariis fabellis: & proinde eum delectet: ut omnino legendū sit ut, nō at. Modo si papyrū: hoc est si modo papyrū aegyptiā non spreueris inspicere illud addo, fortunasq; superfluum esse: atq; ideo tollendum: nā nec uersus dictionē patitur, nec fortunae hominū in alias mutantur imagines, sed tantum figure.

Illud praeterea legitur in prim.. Modico securi⁹: in quo duo emendanda esse contendimus: falluntur enim qui legunt mordico securius: cum omnino modico securius legēdum sit: ut aduerbium: idest paulo incautius & imprudentius, tanquam qui nihil timerem. qui enim nihil timent in mandendis cibis secure comedunt. ut sit sensus & ordo: Ego minimo minus interii dum gestio contruncare modico securius offulam grandiorem polentae caseatae in conuiuas aemulos: emendat etiam legendum est, inter conuiuas, non, in conuiuas.

In eodem quaeri solet an legi debeat cōuectore illo tuo cum reuera conuector is appelletur, qui eodem uel uehiculo uel naui uehatur: & hic Socrates quem conuectorem appellat, non naui uectus sit, sed pedibus iter cum eo fecerit: quare illic indubitato legendum est conuentore, a conueniendo: hoc est simul ueniendo sicut aduentorem alibi appellat, qui aduenit: quem etiam uernaculo sermone Auantorem appellamus: quasi qui crebro ad officinas nostras adueniat.

Apud eūdem in primo legitur: Plane quod est mihi summe principium: ego diligenter pēsitatis uerbis arbitror legendum praecipuum. ut sit sensus & ordo: Fotis emito istis nummulis foenum & ordeum equo, qui me strenue uexit: quod est mihi summe praecipuum: hoc est quod mihi maximae est curae.

Item in secundo legitur: Quid cum frequēti sobole spiritus cumulat uerticē, ubi quaerit spiritus ne an aliter legendum sit: quare non ignorādum ab Apuleio capillum spiritum in capite capi pro capillo in spiram & reuolutionem multiplicem collecto & cumulato: quēadmodum uidimus in nūmismate Diuae Faustinae, cui in capite capillus duplici ordine in gyrū ductus cumulatur. a spira deducto uocabulo media producta, sicuti a turre turritus: a crine crinitus. Est autem spira (ut exposuimus apud Iuuenalem) collectio funis in orbem unde & anguem dicimus collectum in spiram: hoc est gyrum & reuolutionem. Et circulum illum eminentem in basi columnae.

In eodē in tertio legit̄: Specta denique q̄ paruis, quāq; futilibus tanta res procuretur Herculis. ubi nos corrigimus herbulis. ut sit sensus: Specta q̄ paruis, q̄ futulibus herbulis tanta res procuretur sequitur enim anethi modicum cum lauri foliis immissum.

Apud eundē in tertio sic legitur: Am inquit Vulpinaris amasio: meq; spōte asciam cruribus meis illidere compellis: Siginer meū ipsa lupulis conseruo Thessalis: ubi mendas duas esse tollendas dicim⁹: ut legatur: An inquit Vulpinaris nō Am. Item non Siginer, neq; saginer, sed sic agnum meum. ut sit sensus: An Vulpinaris amasio: meq; compellis ascia crura mea laedere. sic agnum meum conseruo lupulis Thessalis: hoc est sic amatorem meum trado meretricibus Thessalis: ut recte metaphoricos dixerit lupulis: quia agnum nominauerit amatorem.

Apud eundem in tertio sic scribitur: Respicio pilae mediae quae stabuli trabes sustinebat. In ipso uere meditulio Hipponae Deae simulachrum residens aediculae. corrigo in ipso fere meditulio.

Apud eundē in quarto ubi de Cupidine loquit̄, scriptū est sic: Qui malis suis morib⁹ cōtempta disciplina publica flāmis, & sagittis armatū per alienas domos nocte discurrens. ubi quaeri solet, quid tria illa uerba significent contēpta disciplina publica. Quare ut locus omnibus sit perspicuus: ita nos intelligimus Cupidinem nocte per domos alienas discurrere. & adulteria multa committere contempta disciplina publica: idest contemptis legibus: quibus cauetur ne tempore noctis cum armis discurratur, neue adulteria, & id genus flagitia committantur.

Apud eundem in quinto sic legitur: Sed prius, inquit, senties moriar, q̄ tuo isto dulcissimo connubio caream: ubi nos legendum esse centies contendimus, & non senties. ut sit sensus: Ego me centies prius neci tradidero. q̄ tuo isto connubio caream. ut sit quasi prouerbiale dictum. Nam sic dicere solemus: Prius milies moriar, q̄ tibi iniuriam faciam.

Apud eundem in sexto ubi mentio fit de curru donato a Vulcano Veneri, sic legitur: Lunae tenuantis detrimento conspicuum, & ipsius auri damno pretiosum. ubi pro Lunae tenuantis limae legendum esse dicimus. Nam Apuleius ostensurus est currum illum duplici ratione in pretio fuisse: & ipso artificio & materiae abundantia. ait ergo currum conspicuum esse detrimento limae tenuantis: hoc est detritu, & politione pulcherrimum. pretiosum autem damno ipsius auri: hoc est iactura magna auri: quasi in quo multum auri fuerit, & ueluti magnum damnum.

Apud eundem in septimo sic scriptum est: Praetereunte me Orato fueram aggressus. ubi nos pro praetereunte me: praetereuntem. & pro Orato Orico. ut dicat Hemus se aggressum fuisse procuratorem principis praetereūtem

Orico:

Orico: hoc est prætereuntem & transeuntem iuxta Oricum. Nam Oricum ciuitas est Macedoniæ, quam totam Hemus se uastasse prædicat. Et hæc uera est lectio.

Apud eũdẽ in septimo legitur: Sed plane cõcinnatũ solutũ, & solitariũ ob indicinæ præmium occupasse, ubi mendũ esse dicimus: ut legendum sit cõcitatum & non cõcinnatũ. Nam ille peierauit se occupasse: hoc est apprehendisse asinũ, & solutum, & solitarium concitatum ad fugam: ut præmium indicinæ: hoc est indicii consequeretur.

Apud eundem in octauo legitur: In profundã Roman cupidinis sese paulatim nescius præcipitauit: corrigo in profundam ruinam cupidinis. modica enim literarum mutatione commissum est mendum.

Apud eundem in octauo scriptum est: Arreptum seruulum eius, qui causam tãti sceleris luxuriæ suæ præstiterat ubi duo ita corrigimus: ut tollatur eius: & pro luxuriæ uxori legatur. ut sit sensus & ordo: Dominus eorum arreptum seruum, qui causam tanti sceleris præstiterat uxori suæ: ut se suspenderet, in puteumq; se eum infantulo demitteret, alligauit arbori ficulneæ.

Apud eundem in octauo scriptum est: Et ilico me tumida parte deligatum tradidit Philebo: ubi nos corrigimus: & ilico me tomice sparteo deligatũ tradidit. ostẽdit enim asinus se statim nouo domino traditum, fuisse deligatum capistro sparteo. Nam Tomex testem & funiculum significat. Victruuius in septimo ait asseres tomice religandos. ab eodem tomices ex sparto hispanico commendantur: quod uocabulum deduci uidetur a græco ἀπὸ τοῦ τομιγγος idest a sparto.

Apud eundẽ in nono legit: Asellus iners, & nihilominus morbo detestabili caducus: ubi aliqui alioquin literati falso exponunt morbũ comitialem dici, & morbum caducũ: quare putaui illud sciendum morbum illum, quo non modo homines, & uaria animantia uexantur, comitialẽ dici non caducum. Cũ caducus is dicatur, qui cadat. morbus enim nõ cadit sed homo. unde dicimus & poma caduca, quæ cadũt. & bona fortunæ caduca, sed nõ morbum caducũ.

Apud eundẽ in nouo legitur: Magnas & postremas domino illi fundorũ clades annuncians: corrigimus sic: magnas & postremas domino illi filiorum. clades annuncians. Nam tres liberi eius occisi fuerant.

Apud eundem in decimo legitur: Dedi non uenenũ, sed somniferum mandragoræ illum. Quid si legatur mandragoræ succum?

Apud eũdem in decimo legitur: Sed bene quod utrinque secus sermone prolato, iactare mediũ quæritur: corrigimus: Sed bene, quod utrinque secus sermone prolato, facto remedium quæritur.

Apud eundem in decimo legitur: Atq; hæc omnia perfacile obediebã: nos corrigimus: obibam. ut sit sensus: Hæc omnia facile faciebam. idest exequebar.

Apud eundem in eodem legitur: Gitato & intorto genere, gesticulatione alacri demonstrabat. lego ego: citato & intorto itinere, & non genere.

Apud eundẽ in undecimo sic scriptum est: Sopor circũfusus oppressit, nec dum satis conspiceram. Quid si legatur consopiueram. i. nondum cœperam dormire.

In statiũ, apud Papiniũ in prima Silua legitur: Nec ferro aut ære laborat sub genio. lego sed genio, ut sit commendatio ipsius Domitiani, qui ut Deus magno esset oneri ipsi terræ. ut sit sẽsus: Hum[us] nõ ferri, aut æris põdere tãtũ premebatur: quãtũ põdere genii: hoc est ipsius Domitiani.

Apud eundem in Epithalamio Stellę legitur: Et de pieriis uocalẽ fontibus undã. Qui locus. quia siccis (ut aiunt) pedibus prætetitur a cõmẽtatoribus: uisum ẽ lectorẽ monẽdũ: poetã intelligere ab ipsis musis nõ solũ ignem, sed & aquã in nuptiis adhibitã: hocq; ex ueteri ritu quo illud cu stodiebãt: ut ignis & aqua adhiberent: quia hæ duæ res humanã uitã maxime cõtinẽt. unde Valerius Flaccus in ultimo libro: Ignẽ Pollux, undãq; iugalem Prætulit.

Apud eundẽ in Tyburtino Vopisci legitur: An emissas per cuncta cubilia nymphas. nos corrigim[us] lymphas. ut intelligamus describi lymphas calidas: quæ per parietes cubiculorũ mittebantur ad calefacienda cubilia. De quare ita Seneca ad Lucilium: Quid loquar suspensuras balneorum & impressos parietibus tubos, per quos circũfunderetur calor: quo ima simul & summa fouẽtur æqualiter.

Apud eundẽ in Soteriis Rutilii Gallici legitur hæc carmina: Tunc Deus Alpini, qui iuxta culmina dorsi Signat Apollineos sancto cognomine lucos. Respicit (heu tanti pridẽ securus alumni: Progressusq; morans) hinc mecum epidaurea proles: Hinc alti gaudens datur aggrediẽda facultas Ingentẽ tecreare uirum tentemus adorti. Quorum sensus cum aliquantulũ obscuritatis habeat: uisus est mihi ad cõmunem studiosorum utilitatem illustrandus. Sensus est ergo talis: Apollo, qui iuxta Vercellas ad radices alpiũ colebatur. unde Vercellæ Apollineæ sunt nominatæ a Martiale: sentiens Rutiliũ Gallicum ægrotare, ad eum uenit, uocato secum filio suo Aesculapio: quem ad præstãdã ei ualetudinem mira hortatur arte. Est autem ordo: Tũc Deus, qui signat lucos apollineos sancto cognomine iuxta culmina Alpini dorsi, respicit subaudi Gallicum ægrotantem: aut (quod magis placet) Aesculapium: & ait Hinc mecum epidaurea proles: hinc inquam subaudi ueni. Alti gaudens: corrigo altis gaudens: ut eum sic laudando ad officiũ excitet: quasi dicat qui, rebus tãtum magnis gaudes: nec nisi uiris primariis: aut (quod non displicet) grauibus morbis opitulatis. Datur aggredienda facultas: offertur, inquit, res capienda & digna uiribus tuis, cum sit Rutilius uir magnæ auctoritatis. Tentemus inquit adorti recreare ingentem uirum. reliqua illa: Heu tanti pridem: dicuntur per parenthesim a poeta. quasi qui doleat Apollinem tãti alũni fuisse tam immemorem. Totaq; hæc oratio est Apollinis usq; ad illud carmen: Dixerat inueniunt positos &c. Securus negligens & parum curans alumnum suum Rutilium. progressusq; morans: hoc est tardãs pgressus ad medẽdũ.

Apud eundem in eisdem Soteriis legitur: Hunc igitur (si digna loquor) rapiamus iniquo Nate Ioui: ubi per Iouem iniquum intelligimus Plutonem: qui iniquus est, cum tales studeat habere animas. Iouem autem appellari Plutonem docet Ausonius sic: Aut Iouis Elisii, qui catamitus eris. Sic etiam Iunonem dicimus Proserpinam. Papinius in secundo libro de Glaucia: Iam complexa manu crinem tenet infera Iuno.

Apud eundem in eodem legitur: Neu silis flamma caninos Vreret. corrigo uilis flamma.

Apud eundem de pietate Abascantii in Priscillam leguntur carmina. xiii. illic: Sera quidem tanto. quorum sensus cum a commentatoribus silentio prætereatur: & aliqua tamen egeat interpretatione: uisus est mihi explicandus. Sensus est ergo: Scio quidem tardam esse meam consolationem: cum annus iam præterierit: ex quo Abascantius amisit uxorem. Sed tunc inquit in recenti dolore solamen erat flere miserias amici, & cum eo dolore. Quod si uoluissem in ipso primo uulnere, cum amisit uxorem consolari eum, nullo quidem modo potuissem: immo, inquit, ne cantus quidem Orphei uel musarum ualerent mulcere tantum dolorem. Sicq; pietatem Abascantii commendat.

Item in eodem legitur: Sic plena maligno Afflantur iumenta noto: sic alta senescit Imbre seges nimio. lego umeta: & non iumenta.

Apud eũdẽ in Epicedio in patrẽ legitur: Tuus ut mihi uultib[us] ignis Irrubuit. Cuius loci sensus est: tres, inquit, mẽses præteriere postquam uultus meus rogo tuo calefactus rubuit: ex quo mortuus es: & cinerẽ uidi tuum oculis

meis humētibus:cū interea nihil prę dolore potui scribere.

Apud eundem in eodem leguntur quinq; illa carmina: Cur magis incessat superos. quorum sensum ita explicamus: Poeta ostendit non minore se affici dolore amisso patre, q̃ aut mater, quæ amisit filium, aut uxor quæ iuuenem maritum. leguntur que cum interrogatione. Cur magis incessat superos idest de Diis conqueratur, & conuitio afficiat, q̃ ego? Liceat. i. si liceat, si non retineatur.

In eodem sic legitur: Et phrygium silicem. In quo interpretes aiunt poetam intelligere de Hecuba, quæ conuersa fuerit in lapidem: sed cum hoc nullis auctoritatibus possit sustentari, arbitror intelligendum de Niobe: quæ (ut notum est) conuersa fuit in lapidem sipylum. fuit enim ex Sipylo urbe Męoniæ, quæ Phrygiæ contermina est.

In eodem legitur: Saltusq; ingressa uiriles. Non formidata temeraria Chalcide Sappho: lege Leucade non Chalcide: referturq; ad historiam. Nam ad templum Acciacū, quod in sinu ambratio est, petra prærupta esse ferebatur: unde qui se dimitterent in mare, amoris flamma leuarentur. id egisse Sappho scribit Strabo ex Menandri auctoritate, ideo temeraria q se ex Leucade deiecerit.

Apud eundem in Epicedio in filium legitur: Mens flumine tanto Inferior. cuius loci sensus est: Mens, inquit, mea inferior tanto flumine idest quæ tanto infringitur fletu, & supatur: ac p hoc inferior: nihil reperit dignū quod cātet.

In eodem sic legitur: Infātem lingua simium, salibusque proteruum. corrigo nimium.

Apud eundem in Epicedio in Glauciam melioris legitur Cum tibi quas uestes: quę non gestamina mitis Festinabat herus. Ego uero corrigo: Quas tibi non uestes, quæ non gestamine mitis Festinabat herus.

Item in eodem legitur: Hunc quanquam Hectoreos cineres, Troiamq; perosus Turribus e Phrygiis esset missurus Vlysses. corrigo flesset.

Item in eodem legitur: Desertas exutus opes: placet magis ut legatur: Desertas exosus opes.

Apud eundem in Epicedio pileti ursi legitur: Qualis bellis iam casside uisa. Parthenopeus erat: corrigo missa: ut sit qualis erat Parthenopeus in bellis casside missa pro demissa: hoc est deposita.

Apud eundem de lachrymis Hetrusci scriptum est: Et inferna regimē timet Aeacō urna. lego rigidū pro regimē.

Apud eundē de coma Earini legitur: Haud ullo concussum uulnere corpens De sexu trāsire iubet. corrigo: Haud ullo concussum uulnere corpus.

Apud eundem ad Claudiam uxorem legitur: Cui mite. solum trans æquora uectæ Ipse Dioneæ mōstrauit Apollo columbæ. lego Dionea colomba: non Dioneæ columbæ. ut sit augurio columbæ. Constat enim Parthenopen secutam esse augurium columbæ, cum ex Chalcide delata est in Italiam. unde in quarto libro ad Iulium Menecratē: Tu ductor populi longe migrantis Apollo, Cuius adhuc uolucrem lęua ceruice sedentē Respiciens blande felix Eumelis adorat.

Aupd eundem in consulatu Domitiani: Mecum altera secula condes: Et tibi longæui reuocabitur ara parentis, corrigo Ara Terenti: ut dicat ipsum Domitianum uicturum tam diu: ut usurus sit alteros ludos sæculares, qui centesimo & decimo quoq; anno celebrabantur in campo Martio: in eo loco: qui Lerentus dictus est: ubi ara fuit Diti & Proserpinę consecrata. De quibus Valerius lib. secundo, & Festus Pompeius.

Apud eundem in Epulo Domitiani legitur: Non centū insigne columnis: Sed quantæ superos, celumq; Atlante remisso Sustentare queante, super hoc uicina Tonantis Regia. ubi duo corrigimus. ut legamus: Quante superos: nō quam te. In Plautū. Et stupet: ubi scriptū est super.

Apud Plautum in Captiuis legitur: Nam hoc pene iniquum e comico coragio: conari desubitontos agere tragœdiam. ubi commentatores male locum intelligētes alii exponunt desobitontos unam esse dictionem, eamq; ueterem. alii alia multa deliramenta astruunt. nos uero corrigimus: Conari de subito nos: ut duæ sint dictiones desubito aduerbium: & nos pronomen, ut sit sensus: Hoc pene iniquum est nos conari de subito agere tragœdiam e comico coragio: hoc est statim ex stilo comico transire ad tragicum. Desubito ergo legendum est & nos: ut fiat distinctio dempta literat. Nec mirum aut una tantum literæ interpositione, aut immutatione, aut ademptione præclara hominum ingenia plerunq; defatigari. Quā multi enim transuersi feruntur apud Amphytrionem in fine comœdiæ illic: Hec sola farcam gestat mearum familiarum: ut nos in commentariis Iuuenalis super eo: Sarcophago contentus erit: docuimus legendum esse: Hæc sola sana mihi restat mearum familiarum. Occurrebant præterea multa alia apud ipsum auctorem, quæ ut mendosa castigaturus fueram. Verum cum Plyades noster, quem græce, latineque apprime doctum agnoscimus, id oneris susceperit: ut omnes eius comœdias solertissima diligentie recēseat: omnesq; uersus ad pristinam pedum legem reducat: ac ueluti totum auctorem in aliam iam imaginem conuersum reformet: multisq; adhibitis tum nouis, tum ueteribus exemplaribus iam plusquam tria millia mendorum ex eo sustulerit: cum noua etiam & mirabili commentatione: omnia mihi silentio prætereunda duxi: cum ipse omnibus cumulatissime sit satisfacturus.

Ad Lectorem.

Ector cum forte in manus absolutos commentarios sumpsissemus: eosq; transcursim legeremus: offendimus nō nullos ab impressoribus commissos errores: sed minutos tamen, Inter quos illi sunt.

In primo commentario ubi mentio fit de Victoria ut Colitur Pax, atq; Fides, Victoria, Virtus: scriptum est mutilato sensu: Eam enim filiam. Tu uero scribe: Eam enim filiam fabulantur Arcades fuisse Pallātis, qui fuit Lycaonis.

Et super illo Pensilibus plumis: Nec illud obstandum: corrige obstabit.

In secundo ubi de mollicie sacerdotum Mineruæ scriptum est: Malum & delicatorum. corrige Mollium.

In tertio scriptum est: Hæc tibi quæ torta uenerunt cō ditamenta. Tu distingue & corrige condita meta: ubi metam tortam uasculum intelligit: quo condita coctana mittebantur.

In sexto ubi de serpente argentea fit mentio: scriptum est mutilato & absciso sensu: Dextra parte caput canis exoritur mansueta specie blandientis, pars uero læua ceruicis. Tu adde: Rapacis lupi capite finitur, easq; formas animalium draco connectit uolumine suo, capite redeunte ad Dei dexteram, qua conspicitur monstrum. de quo dracone nunc poeta uidetur intelligere: eundem etiam serpentem in imagine Isidis extitisse docet Valerius Flaccus libro quarto Argonauti con: Aspide cincta comas, & ouā ei persona sistro.

In undecimo scriptum est: Sonet enim arcæ potentiorum aduersus rapinas. Tu corrige solent.

In tertiodecimo illic: Sed censes te nunc delicias ponēdum extra conuiuia. corrige communia.

Item alibi: pannum inuenies positum pro pannis.

Item in undecimo scriptum est Tirynthis oppidum: tu corrige Tiryns.

¶ INDEX

INDEX VOCABULORŪ OMNIUM IN MARGINE POSITORUM SM ORDINEM ALPHABETICUM.

Fuscinæ

INDEX VOCABVLORVM

FINIS.

Atyra carmen est (ut Diomedi placet) apud Romanos maledicum, ad hominũ uitia carpẽda, comoediæ priscę charactere compositum: a qua in hoc tantum differt, ꝙ illa iambicis, & eiusmodi uersibus constat, & personis itroductis nouę fere comoediæ par est: & uitia hominum cum denominatione cõtinet personarũ. In hac Satyra scri pserunt, ut Laertius affirmat, Demetrius Tharsensis, & Menippus seruus, ut asserunt Apuleius & Gellius, Cuius libros M. Varro in Satyris secutus est & eas Menipeas appellauit. Hæc autem: idest Satyra in exametros assurgit libertate simplex, Neq enim personas aperte nominat. Priscæ comoediæ princeps & inuentor fuit Susarion Megarensis Tripodiscius Philum filius: qui cum prauæ mulieri coniunctus esset: abeunte muliere in pompa Dionysiorum theatrum ingressus, quatuor cecinit carmina iambica: quæ sola ex omnibus eius scriptis extant: Audite populus Susarion: hæc dicit filius philini Megatẽsis Tripodiscius: malũ sunt mulieres: sed tamen o. populares non adest inuenire domum sine malo, Sic enim prima comoedia scõma habebat apertum. Licuit itaq aperte sic uituperate usq ad tempora Eupolidis unde Horatius. Eupolis, atq Cratinus, Aristophanesq poetæ: Atq alii: quorum comoedia prisca uirorũ. Si qs erat dignus describi. ꝙ malus, aut fur, Quod moechus foret, aut siccarius, aut alioquin Famosus multa cum libertate notabant. Sed cum poetæ abuti licentius stilo, & passim lædere ex libidine coepissent plures bonos: ne quisquam in alterum crimen infamię poneret: lata lege p Alcibiadẽ siluerunt, Ex prisca igitur comoedia, q̃ maiore lasciuit licẽtia Satyra, quę (auctore Quintiliano libro. x.) tota nostra est, manauit. In qua primus in signem adeptus laudem est Lucilius: qui quosdam (ut scribit Fabius) ita deditos sibi amatores habuit: ut eum omnibus poetis præferre non dubitarẽt: quãuis Horatius (nõ sine tamen suspitione æmulationis) eum in sermonibus suis lutulẽtũ fluere diceret: & aliquid esse quod tollere possis. Secundus post hunc Horatius. qui etiam Lucilio multo tersior, ac purus magis habetur: & ad notãdos mores magis præcipuus. Tertius Persius annumeratur: qui (iudice Fabio) multum & ueræ gloriæ, quamuis uno libro meruit. Quartus uero Iuuenalis habetur: qui & uenustate carminis & Satyræ dignitate seruata ita cõmẽdatur: ut si aliis omnino præponẽdus nõ sit, certe uel eis par habẽdus. Satyrã nomẽ accepisse a uariis causis scribũt, Diomedes grãmaticus, porphyrio, & Acron: idest a Satyra lance, quę infert a uariis, multisq primitiis in sacra inferebaẽ: & a copia & saturitate rei Satyra uocabatur, Siue a lege Satyra, quæ uno rogatu multa simul comprehendit: ꝙ scilicet & Satyra multa poemata comprehendantur: cuius Satyrę legis Lucilius meminit in primo: Per Satyrã ędilem factũ, qui legibus uiuat. & Sallustius in Iugurtha: Deinde quasi p Satyrã sentẽtiis exquisitis in deditionem accipitur. Siue a Satyris, ꝙ similiter in hoc carmine ridiculæ res, pudendæq dicũtur: quę uelut a Satyris Diis siluestribus proferũtur & fiunt: hocq uerisimilius. Nam in comoedia prisca, quæ in uitia hominũ apertius (ut dictum est) inuehitur, salibusq, & iocis absoluitur, Satyri introducti sunt Dii siluestres, & procaces iocularia & lasciua inter se iactantes. Hi sunt (ut auctor est Pollux) Satyrus canus, Satyrus impubis, Satyrus adolescens, & Silenus pater, atq id genus personæ fictæ. A Satyris igitur itroductis Satyra noiata est: quod nomẽ hæc, quæ tota (ut diximus) nostra est, & ab illa antiquiore defluxit, accepit, seruauitq. Hoc poematis genere Iuuenalis sexdecim scripsit Satyras. De Iuuenale uidetur intellexisse Quintilianus in. x. ubi ait. Sunt nos tractare nonnulli ingenio celebrem quorum fama in posterum clara & illustris emerget.

Iunii Iuuenalis Vita.

Vnius Iuuenalis, quibus parentibus natus fuerit, pro comperto nõ habetur. Ex Aquino oppido Volscorum oriundum fuisse docet ipse in fine tertiæ Satyræ: Et quoties te Roma tuo refici ꝓperãtem reddet Aquino, Temporibus Traiani Satyras suas scripsisse nemo, nisi parum peritus diffitetur. Nec audiẽdi sunt, qui existimarunt eum regnante Domitiano floruisse: cum is poeta scribente iam defunctus fuisset, Quod abunde satis ipse multis in locis indicat. ut illic in secunda Satyra: Qualis erat nuper tragico pollutus adulter. Nam cum ait erat nuper: planissime ostendit eum mortuum fuisse præterea in tam apertam eius reprehensionem uiuentis nõ insurrexisset, Et alibi i eadem Satyra: Cum tot abortiuis foecundam Iulia uuluam Solueret, & patruo similes effunderet offas. ubi intrepide demonstrat ab eo uiolatã fuisse fratris filiam: quod ne utiq̃ fecisset, si tunc temporis uixisset. Et alibi decessisse apertissime docet: Cum iam semianimum laceraret Flauius orbem Vltimus, & toto seruiret Roma Neroni. Et alibi: Sed olim Prodigio par est in nobilitate senectus. Vnde fit ut malim fraterculus esse gigantum. Quibus omnibus satis constat post mortem Domitiani poetam scripsisse. Qua uero ętate, quoue loco mortuus fuerit, cum certi nihil habeatur. a his inquirendũ relinquimus. Nec aliis assentimur qui eum a Paride histrione, & delitiolo Domitiani in exilium actũ fuisse autumant, & ibi mortuum: deq eo intellexisse Sydonium Apollinarem, cũ ait: Nec qui cõsimili deinde casu Ad uulgi tenuem strepentis auram Irati fuit histrionis exul, Neq enim fieri potuit: ut a Paride in exilium missus fuerit: cum Satyras suas (ut diximus) scripserit sub Traiano: & Paris gratia. & auctoritate tãtum ualuerit apud Domitianum. unde cum Sydonius, nec Iuuenalẽ, nec aliũ quenq̃ nominauerit: de quouis alio intelligere potuit.

Argumentum Satyrarum Iuuenalis per
Antonium Mancinellum.

Prima docet Satyræ causas, formamq libelli.
Qui simulant Curios Satyra patuere secunda.
Ex urbe Vmbritii digressum Tertia narrat.
Quarta quidem Crispinum odit, caluumq Neronem.
Ganeo quæ tolerat parasitus Quinta notauit.
Sexta hæc infidas mulieres pandit abunde.
Septima demonstrat Romam nil ferre poetis.
Nobilis octaua propria uirtute uocatur.
Turpia qui tolerant Nona carpuntur auari.
Curæ hominum Decima, rerumq libido notantur.
Arguit Vndecima uates conuiuia lauta.
Bissena arguitur Satyra captator auarus.
Tertia post decimam solatur damna dolentes.
In Decimaquarta dant praua exempla parentes.
Numina diuersa Ægypti Penultima monstrat.
Vltima militiæ felicis præmia narrat.

IOANNIS BRITANNICI COMMENTARIA IN SATYRAS IVVENALIS.

IVNII IVVENALIS AQVINATIS. SATYRA PRIMA.

IN PRIMAM SATIRAM IVVENALIS ARGVMENTVM.

Commune argumentum satyricis omnibus adeo exacte & plene describitur a poeta in hac satyra, vbi ait. Quicquid agunt homines, votum timor, ira, voluptas. Gaudia discursus nostri est farrago libelli, vt nihil sit preterea requirendum, quod summarium totum hoc negocium assequatur atque exprimat. Presentis vero satyre argumentum est. Taxat ineptos poetas sui temporis enumeratione communium thematum & ad satyrã, vt pote ab aliis magis alienum poema, & humane vite conducibilius se vertit, damnat muliebrem petulantiam, delatores, ignobilium hominum delitias, & eos qui vetularum patrimonia inguine mercabantur. Contra peculatores prouinciarum inuehitur. Contra prostituentes vxores, & auaros affectantes clientum studia quam minimo quo cunt dispendio. Notat etiam sordidam diuitum in muneribus largitionem & accipientium minus decoram submissionem cum profusa aliquorum Luxurie. Vaticinanti similis iudicat minores in iisdem vitiis versaturos cum nequeant deteriora edere facinora. Denique prescribit quenam scribenda sint poetis qui malint tuti esse quam ueridici. Tandem concludit uelle in mortuos experiri cum in viuos non liceat.

SEMPER Ego auditor tãtum? nunquam ne reponam
Vexat⁹ toties rauci theseide Codri?
Impune ergo mihi recitauerit ille togatas?
Hic elegos? impune diẽ consumpserit ingens
Telephus? aut summi plena iam margine libri
Scriptus & in tergo, nec dum finitus, Orestes?
Nota magis nulli domus est sua, q̃ mihi lucus
Martis, & Æoliis vicinum rupibus antrum

IOAN. BRIT. Semper ego auditor tantum? Temporibus Iuuenalis magna in urbe poetarum copia uigebat: q fere quotidie aliquid recitabant: Ad hos audiendos rogabantur & noti & amici. Vnde scribit Tranquillus Augustum recitantes benigne & patiẽter audiuisse: nec tantum carmina & historias: sed & orationes & dialogos. Horatius item: Hic sponsum uocat: hic auditum scripta relictis Omnibus officijs. Hoc tamẽ multis molestum omnino erat: unde ẽ illud Plinij: Magnũ prouentum poetarũ annus hic attulit: toto mense Aprili nullus fere dies fuit: quo non recitaret aliquis. Iuuat me q uigẽt studia proferunt se ingenia hominum & ostentant: tametsi ad audiendum pigre coitur: plerique in stationibus sedent: tempusque audiendo fabulas conterunt: ac subinde sibi nunciari iubent: an iã recitator intrauerit, an dixerit præfationem, an ex magna parte euoluerit librum. Et paulo inferius: Nũc otiosissimus quisque multo ante rogatus: & identidẽ admonitus: aut non uenit: aut si uenit: queritur se diem, quia nõ perdiderit, perdidisse. Idem etiã indicat Cor. Tacitus de claris oratoribus loquẽs de poetis: Rogare ultro & ambire coguntur. ut sint qui dignentur audire: & ne id qdem gratis. Poeta igitur ueluti audiendorũ diuturna carminum alienorum molestia affectus erumpit: nõ tñ tam audiendi fastidiũ indicans suum, q̃ dis utinam ignauiam suam accusans q ipse nihil adhuc scripserit: cũ & ipse possit scribere. Sed cum uaria sint poematum genera, i quibus uersari possit. Satyram ait se uelle potius q̃ aliud genus poematis tractare: adhibita ratiõe: q ampla sibi ad scribendũ suggeratur materia. Principium igitur more satyrico ex abrupto fecit, ut Persius: O curas hominum. Horatius: Qui fit Mecœnas? ¶ Semper: hoc dicit cũ ex nimio audiẽdi fastidio: tũ ex diuturno silẽtio quasi qui magnam ætatis suæ partem per inertiam absumpserit: cũ nihil interea ipse scripserit. ¶ Auditor tantum? subaudi extrinsecus ero. s. alienorum scriptorum & nunq̃ ego sicut cæteri aliquid scribam & recitabo? ¶ Reponã: nõ ignoro a commentatoribus hunc locum uarijs exponi modis: ut alij dicant reponere idem esse quod reficere & resarcire. ut sit sensus: Non ne aliquando scribendo resarciam hoc tempus quod alijs audiendis consumpsi: ita enim poetæ reponere dicuntur. Alij uero reponere idem esse quod scribere. scribendo enim reponimus rem de qua agitur: unde si talia non scripsisset haud reposita nobis essent & reseruata. Alij inquiunt repono quandoque est retro appono: & quasi acceptam cœnam restituo. ut si quis mihi hodie cõuiuiũ apponat: ego cras ei reponã large ac liberaliter. Reponere: Euomere. Et in hũc sensum hoc uerbo usus est Iuuenalis, cum inquit: Semper ego auditor tantum nunquã ne reponam? grauiter enim seipsum accusat: & ut mos satyricorum est, ex abrupto incipit. Semper ne ego eorum quæ alij apponunt ero auditor nunquã ne ipse aliquid reponam: idest restituam. Quę omnia etsi ex aliqua parte conuenire uidẽtur. Ego tamen hoc sumptum esse a debitore contenderim: qui cum pretium creditori reddit, reponere dicitur unde Seneca in epistola. 8a. ad Lucilliũ: Ergo nec quod debet creditori suo reponere quisquã sciet alius q̃ sapiens. Differentiam enim facit inter referre & reponere. Nã referre inquit est ultro q debeas afferre. Reponere autem est creditori suo tantum reddere, quãtum debeas. Idem libr. 6. de beneficijs: Ideo non est trepidandũ q̃ cito reponamus. loquitur enĩ de beneficio referẽdo. unde Plautus in Persa: Des mihi nummos sexcentos: quos continuo tibi reponam in hoc triduo: aut quatriduo. In ea significatione est etiã illud Horatij in epistola ad Mecœnatem: Inspice si possum donata reponere lætus: hoc est reddere & restituere. Ergo inqt poeta: cum alios poetas audiuerim: eorumque sim debitor: tanquam qui ab eis multa acceperim: nunquam ne eis reponam: nunquã ne eis reddam quantum acceperim: ac per hoc nunq̃ ne & ego scribam? Reponere rursus capitur quasi pro renouare & reparare: sicut exposuimus apud Persium in ultima satyra: Neu dicta repone paterna sed hoc nihil ad rem. ¶ Vexatus toties: nam (ut diximus) nõ sine aliqua animi molestia audiebant recitãtes. ¶ Theseide: recitatione Theseidos. i. gestorum Thesei. de quibus multa Plutarchus & Diodorus in. 5. & Ouidius in Meta. Nam Theseus Herculis certaminũ imitator & uirtutum, animum adiecit ad ea certamina, quę laudem & gloriã sibi essent allatura. Filius fuit Ægei & Æthræ Pithei filiæ aliqui Neptunum eius fuisse patrẽ tradũt. ¶ Codri nomen est poetę sui temporis: quem inferta Satyra pauperem fuisse ostendit Lectus erat Codro pcula minor. ¶ Rauci: clamosi: ut referas ad fastidiũ poetę quasi, qui nimio eius clamore offensus sit. nam Raucus τὸ μέσον est: ut & pro eo qui sit uoce magna & sonanti ponatur unde Virg. appellat cicadas raucas. i. clamosas, & ualde strepẽtes: Ouidius in Fastis: Ecce rudens rauco Silent uector asellus: Intempestiuos edidit ore sonos. Virg. Cygnos bene canentes raucos appellat: Dant sonitũ rauci per saxa liquentia cygni. Mar. Perlege at tumidus rauca te uoce magister. Porphyrio exponẽs illud in satyr

repõnere

Rauci

ris: Raucimale ait Sulcium & Caprium delatores & causidicos fuis
se: & ideo raucos appellatos q contentione iudiciorum clamarent.
Et pro eo cui uox sit obtusa & contusa nimio clamore. Quintilianus
Et raucas fauces ac latus fatigatũ deformi cantico reficere. Solinus
de gruibus loquens: Volatus desidia castigat uoceq; cogit agmen,
Ea ubi obraucata est succedit alia. ¶ Impune ergo mihi: ergo ingt
alius mihi recitauerit togatas: & alius elegias: & alius alia: & ego
non reponam? Sic enim uerbum reponam repetẽdum est usq; ad
illud: Nota magis nulli domus est sua. ¶ Impune: passim & cũ uoluit.
Nam impune dicitur sine punitione: & quę sine punitione fiunt, pas
sim aguntur. Vnde Hora. in ultima epistola: Sed mẽte recepta Ob-
turem patulas impune legentibus aures. Et in arte poetica: Ne spis
se risum tollant impune coronæ. Nam poetæ dicuntur passim scris
bere, cum diuersi diuersa scribunt. unde illud Horatij. Scribimus in
Comœdiarũ genera quatuor docti, doctiq; poemata passi. ¶ Ille. i. alius. ¶ Togatas. s. comœdias.
Erant. n. togatæ & palliatæ: togatæ romanę erant ab habitu togæ,
quæ romana est: palliatæ uero græcæ a pallio: quod græcorum est.
Togatarũ autẽ quatuor sunt genera. sunt. n. togatę quę pretextatę
dicuntur: in quibus Imperatores negotia agebant publica, & reges
Romani uel duces inducuntur, personarum dignitate & sublimita
te tragœdijs similes. Prætextatę autẽ dicũtur, quia fere regum, uel
magistratuum in eiusmodi fabulis acta comprehendũtur: quorum
habitus est prætexta. Secundum genus togatarum tabernariæ dis
cuntur humilitate personarum & argumentorum similitudine cos
mœdijs pares: in quibus non magistratus, regesue: sed humiles hos
mines & priuatæ domus inducuntur: quę, quia olim tabulis tegerẽ
tur comuniter tabernariæ sunt appellatæ. Tertiũ genus Attellanæ
ab Attella ciuitate Oscorum: in qua primum cœptæ: argumentis,
dictisq; iocularibus similes satyricis fabulis græcis. Quartum plas
nipediæ, quę grece dicuntur mimi. dictę ob humilitatem argumen
ti ac uilitatem actorum: qui nõ cothurno, aut socco utuntur in scę
na, aut pulpito, sed plano pede. uel ideo q non ea negocia continẽt
quę in personarum turribus, aut in cœnaculis habitantiũ sunt: sed
in plano & humili loco. lege Diomedem grammaticũ. & Dona. in
Teren. ¶ Hic alius. ¶ Elegos: elegi uersus sunt impariter iuncti: exas
metro. n. & pentametro constant. Quis autẽ eorum inuentor fuerit.
Grãmatici (auctore Horatio) certant, & adhuc sub iudice lis est. In
stituti aũt primo fuerũt defiendo desiderio mortuorũ: mox ad amos
res traducti: sed tñ nomen retinuerũt a flebili cantu: quo olim mors
tuos deplorabãt. nam ἔλεγος idem est q luctus. unde Sapho: Elegia
Teleph⁹ flebile carmen. ¶ Ingens Telephus: ingens tragœdia de Telepho.
Qui (ut auctor est Dindo. in. 5.) Herculis & Auges filius fuit. Hũc
Teutrantus rex Mysiæ successorem regni instituit: qui cũ bello tros
iano auidius grecos a Mysia arceret: uite implicitus ab Achille ps
cussus in femore, sinistro: cõsulto oraculo accepit: nullo modo poss
se sanari: nisi ab eodẽ repcuteret: a quo uulnus accepisset. Ad Ahil
lem profectus, nouo genere medicinę, & tũc primũ excogitatę: hoc
est rubigine, siue ab erea, siue a ferrea cuspide fuerit, sanatus est. Ita
enim (auctore Plin. li. 25. ca. 4. & 34. ca. 15.) depingebatur eã de
cutiẽs ex gladio. hinc nata est tabula: q eadẽ repercussus est cuspi
de, qua fuerat ab Achille uulneratus. Ouid. Vulnus Achilleo quæ
quõdã fecerat hosti: Vulneris auxiliũ Pelias hasta tulit. Alij uero tra
diderũt sanatũ fuisse non rubigine, sed herbarũ remedio per Achil
lem. unde Claudia. ad Adrianum: Sanus Achilleis remeauit Teles
phus herbis. Notat igitur sui temporis poetas, qui lõgo uerborum
amfractu & Telephi & Orestis tragœdias scripsere. apud ueteres
Actius scripsit fabulam Telephi. ¶ Orestes scriptus. i. tragœdia de
Oreste: cuius magnitudinem tantã fuisse satyrice ostendit: ut ne uo
lumine quidem ipso quauis extrema paginę parte: & a tergo scripto
Orestes contineretur. Orestes. n. Agamẽnonis Mycenarum regis filius, &
Clytemnestræ. cũ accepisset patrem ab expeditione iliaca reuersum:
ab Ægysto adultero, & Clytemnestra interemptum: sibiq; ab eisdẽ
insidias tendi: capta opportunitate utrunq; necauit. Cuius parricis
dij conscientia exagitatus in insaniam & furorem uersus: uidere sis
bi uidebatur matrẽ se ardentibus facibus & serpentibus atris inses
quentẽ. unde Virg. Armatam facibus matrem & serpẽtibus atris,
Cũ fugit, ultricesq; sedent in limine diræ. Cęterum cũ monitu Pylas
dę, ut furijs liberaretur, Apollinis tẽplũ ingressus esset: & inde exire
uellet: ei furias occurrisse tradit Pacuuius. ad quod respexit Virgil.
Vltricesq; sedent in liminę dirę. Omitto quomodo in tauricã regio
nẽ: ubi Iphigenia erat sacerdos Dianę peruenerit: indeq; abrepto
eius simulachro, cum sorore sua in Italiam Antiam usq; cõfugerit.
De Oreste multæ scriptæ fuerunt tragœdiæ. unde Virg. Aut Agas
memnonius scænis agitatus Orestes. Orestem tragœdiam cantas
uit in Scæna Nero, auctore Tranquillo. Orestem autem sic dixit tra
gœdiam de Oreste: ut alibi Atreum. i. tragœdiam de Atreo: Cuius &
alueolos & lenã pignerat Atreus. ¶ Plena iam margine: plena etiã
exteriore parte paginæ: quæ solet ad ornamentum libri relinqui ua
cua. Margo autem capitur pro extremitate omnium rerum: unde
dicimus in margine ripæ. Plin. loquens de testudinibus: Sed rostri
margines acuti. Apule. lib. 4. Meta. Ripæ fluuialis marginem dens
sis arboribus septam uideo. genere autem muliebri enunciauit uo
cabulum: cum & masculinum inueniatur. Ouid. longo margine terra
rum porrexerat Amphitrytes. ¶ Summi libri. i. magni. ¶ Et in tergo:
ostendit Plin. Iunior lib. 3. in ea epistola: quæ incipit Pergratum est
mihi: ad Macrum: ea uolumina quæ etiam in tergo scripta fuissent,
Opistographa fuisse appellata: ab ὄπισθεν. i. retro: & γράφω scribo. sic Opistographũ
enim scribit. Electorum quoq; commentarios centum sexaginta re
liquit epistographos quidem & minutissime scriptos. Vulpia. de bo
norum possessione secundũ tabulas sic ait: Carthæ appellatio & ad
nouam cartham defertur & deleticiam: proinde & si opistographo
quis testatus sit: hinc peti potest bonorum possessio. Quod ergo scri
ptum dicit poeta in tergo: greci Opistographon appellauere. Quod
ostendit & Porphy. apud Horatium in epistolis his uerbis: Nemo te
ornabit, atq; describet. Sed aut carie consumeris: aut fient ex te opi
stographę epistolæ. Nam apud ueteres libri in uolumina complicas
bantur ita, ut interiori tantum parte scriberentur: dicebanturq; uo
lumina q inuoluerentur. unde Iuue. Quę psaltria penem Maiorem Volumĩ
q̃ sint duo Cæsaris Anticatones. ex quo apparet libros solitos colli
gi in uolumina: unde contra dicebant euolui, cum explicabantur.
Carpens ergo poeta longas poetarum ambages in scribendis fabu
lis: ostendit non solum tota uolumina interiore parte: sed etiam ex
teriore contra consuetudinem scribi: cum libri (ut dixi) in uolumi
na colligerentur, nec scriberentur in tergo. Quod & Martia. osten
dit alloquens librum: Ad salariorum curras scrinia protinus lices
bit: Inuersa pueris arande charta. In tergo igitur. i. exteriore parte
membranæ. Inde illud est Sidonij Apollinaris ad Constantinum:
iam copinsum te ni fallor pulsat exemplar. Iam uenitur ad margis
nes umbilicorum. Iam tempus est (ut satyricus ait) Orestem nos
strum uel supra terga finiri. ¶ Nota magis nulli: tam multi inquit tẽs
poribus nostris existunt scriptores qui quotidie opera sua mihi reci
tẽt: ut nulli magis nota sit domus sua: q̃ mihi est lucus Martis: & alia
huiusmodi fabulamẽta per eos sæpe recitata: ut hoc totum ad muls
titudinem recitantium referat: quos audiuerat: simulq; ostendat se
etiam posse scribere: quando docti & indocti passim scribant. ¶ Lu
cus Martis: hoc est historia de origine urbis. Nam in luco Martis sa
cro ad Albam inclusa Rhea ab Amulio patruo: tanquam per spes
ciem honoris sacerdos electa Romulum & Remum urbis conditos
res: incertum stupro, an ex Marte cõceptos, enixa est. De hoc muls
ta Iustinus lib. 43. Liuius primo ab urbe condita: & Dinny. primo.
Lucus item fuit Martis in Ponto: ubi uellus aureũ seruabatur. Mar
tialis: Custodem scythici fuisse luci. Qui autem Athenis appellatus,
est Areopagus: non lucus, sed Martis uilla dicitur. ¶ Et Æolijs uicis
num rupibus antrum: multi hoc loco dubitant: de quo antro Vulca
ni poeta intellexerit. Nonnulli enim Hieram putant unam ex septẽ
insulis Æolijs intelligi: quas Itali uno uocabulo Vulcanias appels
lãt. Nam existimatur natura solis ignea: per occulta commercia: aut
mutuari Ætnæ incendia: aut subministrare. Sed cum omnes Deo
ignium sacratę sint: Hieram uolunt Vulcano præcipue sacratam:
cum plurimum colle eminentissimo nocte ardeat: de hacq; poeta
intellexisse. uerum hoc non procedit: cum enim dicit Antrum uicis
num rupibus Aeolijs: ostendit antrum ipsum inter septem insulas
non numerari: sed segregari ab eis: uicinumq; & proximum esse ita
ut de hiera nequaquam sit intelligendũ. unde nos exponimus ans
trum Vulcani uicinum rupibus Æolijs Ætnam mõtem Siciliæ: qui
Vulcano sacer est: & ex quo insulæ (ut diximus) aut accipiunt ins
cendia: aut ei subministrant. Estq; uicinus rupibus Æolijs: qui etiã
Cyclopes tulit: nunc assiduis ignibus flagrat. Sacrũ fuisse Vulcano
docet Soli. his uerbis: Vulcano Ætna sacer est. In Ætnæ uertice hia
tus duo sunt: crateres nominati. per quos eructatus erumpit uapor Crateres
præm sio prius fremitu per æstuãtes cauernarũ latebras &c. Sic &
Valerius Flaccus in. 2. Argonau. Accipe ait bellis, medięq; ut pul
uere pugnæ Sit comes Aetnei genitor: quæ flammea gessit Dona
Dei: hoc est Vulcani, nam non minus Ætna mons dictus est a poes
tis domus Vulcani, quam Lemnos & insulæ Æoliæ: unde Valerius
Flaccus: Lẽnos cara Deo nec fama notior Ætnę: Aut Lipares dos
mus.

mus. Montem autē Ætnam uicinum esse Æolijs testatur sic Strabo: Imminet autem Ætna littori Catanensi: & Liparitanis insulis: quas plerique Æolias uocant. Ita ut omnino de Ætna intelligendum sit: de cuius incendio, rationibusque incendij multi scripserant ante Iuue. sicut Virg. Cuius carmen licet multum mendosum adhuc extat: in quo perpetui ignis multas ostendit rationes: docetque a poetis falso traditum sedem esse Vulcani, his uersibus: Principio ne quē capiat fallacia uatum Sedes esse Dei, tumidisque e faucibus ignem Vulcani ruere, & clausis resonare cauernis. Poetæ enim cecinere Vulcanum in antro Ætnæ habitare. & ex faucibus suis ignem eucmere. unde Iuue. Ætnam appellauit antrum Vulcani. Ait ergo nulli domum suam magis esse notam: quā sibi est descriptio Ætnæ: & eius incendij: quod est uicinum rupibus Æolijs. Insulæ autem Æoliæ septem sunt numero in freto Siciliēsi Ephestię nominatæ .i. uulcanię:

Eolis insule. 7.

Lipare: Hiera: Strōgile: Cidyme: Eriphusa. Phœnicusa: Euonymos: dictę ab Æolo: qui ibi temporibus iliacis regnauit.

¶ Iodici Badij Ascensij familiarissima Iunij Iuuenalis Satyrici, eiusque interpretum explanatio.

ASCen.

SEMPER ego auditor tantum. Quatuor in hac Satyra prosequitur poeta. Primum ægre ferens quod toties poetas recitātes audiuerit: nec quicq̄ scripserit: & ita illis uicem quodammodo repēdent: innuit sibi quoque scribendum esse. Deinde animaduertēs etiam se poetices ac oratorię artis peritum: infert se quoque posse scribere. Tum considerans fabulas fere omnes descriptas esse: & nihil ad bonos mores conducibilius, q̄ uitia reprehendere: quorum tunc prouentus fuit maximus. Nam (ut inquit,) Nil erit ulterius quod nostris moribus addet. Postremo loco animo cōplectens quam utilitatem prisca illa, qua Lucilius gauisus est, libertas bonis moribus attulerit: dolet sibi præscriptam esse legē: cui tamen se ob temperaturum concludit. Primū facit in principio. secun

Diuisio Satyræ

dum ibi. Nota magis &c. tertium ibi: Cur tamen hoc potius, & quartum ibi: Securus licet &c. ¶ Incipit ergo ex abrupto & quadam indignatione animi quippe ægre ferētis: quod cum ipse quoque scribere posset. hactenus .i. ad medium usque ætatis: auditor tantum fuerit. Cohortans ergo sese ad scribendū inquit: Nunquid sup. ego qui sum uir peritus fabularū & artis dicendi ero sup. tm̄ auditor alioꝝ sup. recitantiū opera sua. Ne .i. an: an nunq̄ .i. ne semel saltē in uita, reponā .i. emendatius quid scribam: aut scribendo illis paria faciam. aut quod debeo rependam. Ego inquā uexatus .i. molestia affectus toties Theseide .i. fabula de Theseo uulgatissima. Codri .i. illius poetę rauci .i. dissoni ob nimiam recitationem raucescentis. q. d. minime. Ego sup. ero tam patiens: tam iners: & tam ignauus: ut ille .i. quiuis poeta uulgaris. recitauerit .i. frequenter pronūciauerit uiro perito. impune .i. passim uel libere sine pariū redditione. togatas .i. comœdias factas de togatis .i. de romano populo. & hic .i. alius sup. recitauerit impune elegos .i. uersiculos hexametro & pentametro constātes: & de miserijs mortuorū aut misere amantium. uel cōstruitur sic Ergo ego auditor tm̄ & ille recitauerit mihi impune .i. passim togatas, hic .i. alius elegos. & ingens Telephus .i. maxima tragœdia de Telepho. cōsumpserit dū recitatur diem .i. tp̄s unius diei: sicut Mar. dicit. Auditur toto sæpe poeta die. Aut Orestes .i. tragœdia de Oreste. scriptus .i. conscripta. & .i. etiam in tergo .i. in dorso mēbranę. & margine .i. extremitate libri summi .i. membranę summę existente plena. q. d. minime gentiū. hęc familiarissime potui. Ceteꝝ quia cōstitui non solū auctorē ipsum: sed etiā interpretes eius: qui interdū difficiliores arguuntur explanare: dicā primo loco cur non inuocent Satyrici. Secūdo cur ex indignatione incipiāt. Tertio qua spē indignationis hic noster: & qua alij (quos habemus) inceperint: pgressurus ad singuloꝝ increpationē. Nō inuocāt quidē poetę: si mō poetę dicēdi sunt: Satyrici quia familiori stilo de rebus humilib' utpote de hominū uitijs loquūtur. Sed ut monet Flaccus in arte: Nec Deus intersit nisi dignus uindice nodus Inciderit: hoc est poeta nō dicet aliqd gestum esse opera solius Dei: nec inuocabit Deū: ut dicatur: aut fiat qd' humanis operibus & dici & fieri posset. Incipiunt uero ex indignatione q̄dā: qua significāt se hoium uitia ferre nō posse: ne o dio cuiuspiam: aut maleuolētia & petulātia animi scripsisse censeantur. Quod uitiū a se remotissimū contēdit Horat. ostendens se ad Satyram scribēdā natū: nec posse dormire si nō scripserit. Neminē insontē uelle lædere. Et quia Satyra est carmē maledicū: maluit opus suū sermones q̄ satyras appellare: tametsi fateatur se satyras scribere dicēs: Sūt quibus in Satyra uideor nimis asper &c. Ideoque leuiter cū q̄dā interrogatione: nō tn̄ sine indignatione q̄dā ad amicū sic exorditur: Qui fit Mecœnas &c. Persius autē petulāti splene cachinno, & acerbissimus irrisor: & uehemētissimus uitioꝝ explosor p̄fatione a scōmate & irrisione incipit dicēs: Nec fonte labra prolui caballino. Et Satyrā ab exclamatione acerrima: O curas hominū: o quātum est in rebus inane. Auctor uero noster Iuue. quāuis oratione satis superque (si dicere audeo) suauis: ita tn̄ uehemētissime in uitia excandescēs incipit ab aposiopesi .i. obticētia: qua uti solēt uehemētissime

Aposiopesis

irati: cū nō inueniant qd' satis malū minētur: aut imprecētur. ut pri. Æneid. Neptunus in uētos: Quos ego: sed motos præstat cōponere fluctus. Dicitur aūt ab apo p̄positione græca: & siopo uerbo: qd' significat sileo. Vtitur p̄terea figurata interrogatione: q̄ nullā missionē nunq̄ mere cōtraria sunt: & quia sola nō sunt: est et cōtentio .i. sniarum repugnātia: quia alios impune recitare. & se nunquā contēdunt.

Figuræ quibus utitur poeta

Emphasis

Vtitur ad hoc emphasi: qua utimur cū per excellentia aliquid alicui attribuimus: aut p maius minus excludimus: ad quā significādā p nomina cū uerbis primę uel secūdę personę necessario exprimūtur secus. nō ut: Et tu puer propheta altissimi uocaberis: q̄si p excellentiā. Ego sum panis uiuus: quia nō alius. Tytire tu patulæ &c. quia nos patriā fugimus. & Geor. 1. Cū iam sacrę deficerēt siluę: quia si sacræ: ergo potius alię. Et hic semper ego auditor tm̄. Ego inquā fabularū

Semper Ego

peritissimus: quia Nota magis nulli domus est sua, q̄ mihi lucus Martis. Si ergo ego: ergo potius alius. Preterea ut ex ordine dicā singula uocabula uidetur suā uim habere & signāter posita. Semp enim habet uniuersalitatē & antithetū. Ego emphasim. Auditor indignitatē & contēptū. Nam si audio a uoce, quę grece audes dicitur, deducitur: Auditor uidetur esse meræ uocis captator: & nihil ad rē respiciēs: quo nihil uilius. Tantū habet uim exclusiuā alterius cōmodi. Nunquā uniuersalitatē in negādo, & antithetū semper. Tūc aūt elegāter plus significat, q̄ nō: quādo ponitur pro nō: hoc est cū alio aduerbio tēporis particularis. ut. 2. Ænei. Nunquā oēs hodie moriemur inulti. & in Eunucho: Nunquā ædepol quicquā iamdiu &c. Ne præ se fert indignātis interrogationē. Reponā utilitatē & indignitatē. Nā si ignominiosum & ingloriū est non posse ponere .i. primū qd excogitando effingere: quāto ignominiosius erit nō posse reponere .i. iterato ponere: hoc est scribere uel paria facere. Quo circa altius repetā uocabuli huius naturam. Dicit enim Calderinus sic: Reponere & impune cū in uarias significationes accipiātur: a Iuuenale usurpata sunt nō secus q̄ ab Hora. Repono: reficere: & resarcire est qd' fuit detractū. Iuuenalis: Meliora ac plura reponit Persicus orborū lautissimus. Virgil. Hæc rapta p uirginitate reponit. Papinius: Qui damna dolēs aliena repono. Infelix lachrymas .s. meas q̄s reparo & renouo. Martia. Qui amissum somnū in urbe in p̄uincia reparabat. Ingētū fruor, improboque somno. Et totū mihi nūc repono Quicqd terdenos uigilauerā p annos Surgētē focus excipit. Quāuis quidā Martialis sensus nulla habita rōne repono pro scribo traduxerit: cū dormiēs nihil minus agat, q̄ scribat. Inde reponere poetę dicūtur: cū auditas fabulas scribūt. Nā ita tēpus audiēdo cōsumptū reponūt .i. reparāt & sarciūt. Hor. in arte: Scriptor honoratū si forte reponis Achillē. Scriptū iam .s. ab Home. Et ibidē: Fabula quę posci uult & spectata reponi. Impune sine pœna dicitur: quę aūt sine pœna fiūt, passim aguntur. Qua ratione Hora. impune pro, passim usurpauit in arte poetica: Ne spissę risum tollāt impune coronæ. &c. Hæc ille. Geor. Val. sic: Pono scribo plerunque significat. ut apud Persiū: Ecce modo heroas sensus afferre uidemus Nugari solitos grece: nec ponere lucos Artifices. Ponere sculpere & pinguere. Hora. Solers nūc hominē ponere nūc Deū. Nā de sculptore aut pictore loqtur. Reponō aūt reuoco: reprimo: siue cohibeo. Statius: Quoties iam torta reponā Fulmina. Reponō reddo. Hora. Inspice si possum donata reponere lętus. Plau. in Persa: Des mihi nummos sexcētos: quos pro capite illius pendā: quos tibi cōtinuo reponā in hoc triduo aut quatriduo. Reponō depono. Mart. Vllus si pudor est repone cœnā. Reponō reduco & reficio. Virg. in. 2. Georg. Et quantū longis carpēt armēta diebus: Exigua gelidus tantū ros nocte reponet. Reponō superaggero. Idē in tertio eiusdē: Atqui non massica Bacchi Munera non illis epulę nocuere repostę. Reponō scribo. Horatius. Scriptor honoratum. ut supra, ita & hic exponendū est. Hæc ille. Verum ut

Impune

Reposito

Re p̄positio

aperiamus causam tātæ diuersitatis: Re in compositione interdum uacat: ut quādo compositum pro simplici accipitur: ut docet Valla. ut redeo pro eo. Interdum significat contrarium simplicis: ut quando iungitur dictioni clausurā: aut uelamē importāti. Vnde recludo & claudo: refero & sero: reuelo & uelo: retego & tego: retexo & texo:

fere contraria sunt. Interdum & id quidem proprie significat iteras
tionem. Ponere autem quid sit notum est. nam interdum ponimus
nummos accepturo eos: aliquádo escam comesturo. Aliquado pos
nimus primá effictioné: aut figurá. qd effingere aut ptrahere uocát.
Reponere est iterum ponere, seu quia, qui quod accepit reponit: red
dit: & satisfacit: ideo dicit φ sit reddere: & qui escas unde prompse
rat reponit: tollit eas: dicunt φ sit deponere. Et qui quod positum i.
semel pictum aut scriptum est reponit, iterato scribit aut pingit: ideo
sic quoq; accipit: & sic de alijs. Si ergo accipit reponá hic. i. red dá.
Sensus est: Ero ne semper auditor: & ita obnoxius ijs: qui mihi sua
carmina recitarunt. ut nunquam reponam. i. faciam illis parit etiá
scribendo saltem: quod scriptum est. Vel in malá parté: ut significet
se affectú iniuria ab improbis recitatoribus: de quibus in uerbo re
citauerit dicam. & ita uelle repédere uicé: nec sinere amplius impu
ne eos recitare: ut pro poena quadá sit: & quasi genus uindictę scris
bédo eos cogere audire: nec semper recitare. Sin accipitur pro scris
bo: utroq; modo stat pondus indignitatis. Ná si (ut Tullius inquit)
Acceptor beneficij debet imitari agros feraces: qui longe plus q̃ ac
ceperint, conferunt: q̃ indigná erit eum, qui semper audiédo obno
xius factus est, nunqná reponere. Vel si in malam partem erit lacessis
tú & prouocatum: immo uexatum toties nihil posse referre. Et si glo
riosius est inuenire q̃ inuétis uti. Et ut Horatius in arte inquit: Res
ctius iliacum carmé deducis in actus. Quam si proferres ignota in
dictaq; primus. ignominiosissimú erit cú q semper audiuerit: immo
audiédo uexatus sit: non posse saltě reponere. i. emédatius quod se
mel scriptú est rescribere. Emédatius dico: quia id operęprecium est
ut laudé assequaris. unde Liuius in prologo. I. Noui semper scripto
res: aut in rebus certius allaturos aliquid se: aut scribendi arte rudé
uetustatem superaturos credunt & non immerito: quia nisi melius
scripseris, frustra rescripseris. Ná qa facilius est uti inuétis: & ea imis
tari: ideo lex amoebœi carminis uult ut sequés: aut plus aut contras
Vexatus rium dicat. Sed hęc alias. Vexatus aút (ut A. Gel. docet) pręcipuá
uim habet. Nam frequétatiuú uidetur a ueho: sed quod illius signi
ficationé seruat uector uectaris dicitur. Vexari auté est uioléter huc
Toties illucq; impelli: aut maxima animi molestia affici. Toties aduerbium
Rauci multiplicandi est. Raucú dissoná: aut malú significat poetam. Quin
Theseis etiam Theseide affectanter dixit. Nam noua & inaudita licet nó tas
de cunde dicta utcunq; delectant: nota aút rauce & male pronunciata
audienté cruciant. Ideoq; Virg. circa principium. 3. Georg. signifi
cat se nolle uulgata dicere his uerbis, Cętera quę uacuas tenuissent
carmina métes Omnia iam uulgata &c. Nihil aút uulgatius Thes
seide. i. fabula de Theseo. Nomina enim librorum formantur ut pa
tronimica fœminina ut iliú ilij ilias. æneus: sic enim graece dicitur
ænei æneis. Achilleus achillei grece achilleis. Theseus thesei thes
seis. Masculina aút apud nos contra hńt ei in i longú: & addút des:
ut ęneides. Virg. Sit satis ęneide &c. alibi ab Ænea fit æneades &c.
Hác fabulá prosequitur Mancinellus. Codri quoq; nomé signater
protulit. Ná aut sui, aut operis sui, aut utriusq; cótemptú præsefert.
Si enim dicimus cum Mancinello esse illú miserú & pauperé poetá
cuius meminit auctor alibi: Lectus erat Codro &c. certú est uilé esse
quia raucú: & contéptibilé. Sin Georgiú Vallam secuti: dicimus per
Codrú argute intelligi quemuis nobilem romanú: significatur utilis
tas operis eius: quia nobiles laboris impatientes raro bona opera
edunt sed interdú fragmenta uersiculorú, quę Persius per contéptú
utens diminutiuo elegidia uocat dicés: Elegidia crudi dictarút pro
ceres. Ratio aút quare per Codrú quemuis nobilem intelligat, hęc
est: φ sicut romani nobiles troiugenæ, aut romulidę uocari gaudes
bát: ita Athenięses codridæ: ppter nobile facinus eius Codri: cuius
meminit Virg. in Buc. dicés: Aut Alconis habes laudes: aut iurgia
Impune Codri. De quo quidé facto Georgius Valla loqtur. Impune, siue ut
Calderinus accepit pro passim. i. per singulos fere passus accipiat:
siue ut Mancinellus & Geor. Val. p eo quod est frustra & incassum
siue in natiua & propria significatione: quæ est sine punitione & pœ
na: mirabilem uim habet. Nam ægre ferendú est: quod ab alijs pas
sim fit: abs te nusquá posse fieri. Indigna etiá res est te tam stolidú &
ignauú esse: ut eorú uexatio & assidua recitatio sic icassum fiat: & ne
queat te ad scribendú compellere. Inertis aút & ignaui hominis est
toties uexatú rauca recitatione, non sumere uindictam uicissim sua
recitádo: & sinere alios impune. i. sine pœna recitare. Mutatur auté
oe diphthongus in u ut pœna punio: pœnus punicus: mœnia mu
nio. Ergo item habet illationé summę amaritudinis: ut apud Augu
Ergo stú de testamento Virg. Ergo ne supremis potuit uox improba uers
Mihi bis Tam dirú mandare nefas? ergo ibit in ignes? &c. Mihi rursus

emphasim habet. Recitauerit frequentiam. est enim frequétatiuum Recitaue
a re & cito: & insuper uim habet per pręposítionem. Significat auté rit
summam molestiam propter improbitatem & importunitatem reci
tantium. De qua alibi: Et Augusto recitátes mése poetas. Et Hora.
in epist. Hic sponsum uocat: hic auditum scripta: relictis Omnibus
officijs. Et in fine de arte poetica ostédit malos poetas tam auide re
citare: & tam rauce: aut recitando enecent auditorem. Praeterea idé
in sermonibus ostendit nonnullos prae diuites pecuniam ad fœnus
dare ea lege: ut si soluendo non sint, auditú ueniant. Erat ergo sum
mæ molestiæ audire ineptorum nugas. Ille in hoc uim habet φ co Ille
piam significat. Est enim idem ac si dicat: Quiuis quantumlibet ine
ptus. Solet habere hoc pronomen significationem rei notissimæ: ut
Alexander ille magnus: Plato ille philosophus diuinus &c. Togas Toga
tas quoq; affectate dicit per quas humilem compositionem signifi tas
cat. Togatæ enim sunt fabulæ: siue comœdiæ de populo romano
humiliore facili stilo compositæ. dico humiliore: quia de nobilibus
fiebant prætextatæ. Prætexta enim est uestis nobilium romanorum
& toga uulgarium. Vnde per togatos romanos intelligimus. ut. I.
Æneid. Romanos rerum dominos, gétemq; togatam. inde Varro
togatorum. i. romanorum doctissimus appellari solet. Et dicitur tos Toga
ga a tegendo. Est enim uestis oblonga: qua cæteræ teguntur: qua
tempore pacis uti solebant: ideo pro pace poni solet. ut apud Cices
ronem: Cedant arma togę: concedat laurea linguæ. Et apud Mar.
Claro militiæ Fronto, togæq; decus. Hic. i. quiuis alius. eandé uim Hic
habet quam ille. Elegos etiam per contemptú dixit sicut togatas. Elegos
Nam sicut togatas utcunq; quiuis græcarum literarum imperitus
facere poterat: fiebant enim de argomento ramano ita: ut elegos. i.
uersiculos de mortuis aut misere amantibus. Proprium enim argu
mentum elegiacorum uersuum est querimonia. Vnde Horatius in
arte poetica: Versibus impariter iunctis querimonia primum: Mox
etiam uoti compos sententia clausa est. Eorum autem facillima uis
detur compositio quia secúdo quoq; uersu potest claudi sententia:
& ideo breues sunt & modici contextus. unde Horatius ibidem:
Quis tamen exiguos elegos emiserit auctor: Grammatici certant,
& adhuc sub iudice lis est. Contemnit ergo togatas & elegos pros
pter uilitatem: sequentia propter prolixitatem. Diem consumpserit Dies
pondus habet propter amissionem temporis quo nihil pretiosius
& propter diuturnitatem. Nam sicut diecula pro paruo tempore: ita
dies pro magno capi potest. unde diu aduerbium: uel reuera satis
longum est diei tempus: quod audiendo consumptum dolet. sicut
Mart. Auditur toto sæpe poeta die. Consumi autem est hic sumi: ut
nihil remaneat reliquum. Ingens Telephus. I. ingens tragœdia de Ingens
Telepho: cuius historia materiam tragicis præbuit: sicut tangit Ho Tneles
ra. in arte: Telephus & Peleus cum pauper & exul uterq; &c. Plus phus
autem est ingens q̃ magnum. ingens enim dicitur quasi sine gente
.i. genere: quod excedit genus debitæ magnitudinis. & ideo parasi
tus gnato assentator ille apud Teren. in Eunucho: Cuius est de ma
gnis maiora loqui: ubi de Thraso dixerat: Magnas uero Thais age
re gratias mihi? respondit: ingentis. quod secundum Donatum ibi
dé plus est q̃ si magnas diceret. Telephi ergo recitatio: quia fabula
fuit ingens & notissima, tædium peperit. eam Mancinellus recitat.
Plena iam margine: & scriptus in tergo Orestes: amplissimam fabu
lam & uulgatissimam de Oreste significant. unde Virg. in. 4. Æneid.
Scęnis agitatus Orestes. Mutat autem genus poeta. Nam margo
solet masculinum poni. sicut apud Stat. 4. Thebaide: Soluerat hes
sperij deuexit margine libri. Præterea Terentius quia Eunuchum
pro fabula accepit: dixit in prologo Eunuchú genere fœminino, &
Virg. in 5. qa cétaurú p naui dixit: Cétauro inuehif magna: hic tú
dr: Script⁹ i tergo Orestes &c. de quo Calderinus ex usu antiquorų
hoc ait: qui in pugillaribus membraneis scribebát ita: ut scripta pos
sent deleri tanq̃ ex tabulis. Qui uero interiore pagina nó cótenti in
tergo scribebát: dánabátur tanq̃ loquaces & nimij. Mar. Scribit in
aduersa Picés epigrámata charta: Et dolet auerso φ facit ille Deo.
Nota magis nulli: in hac secunda parte ostédit auctor se quoq; pos
se scribere: ut potissime historiarú, fabularúq; peritum & rhetorices
eruditú. Duo. n. sunt ad poeticen necessaria: res & uerba: sed ré nos
uit ex historijs & fabulis: uerba ex in declamationibus rhetoricis.
Sed aiaduertere lector inuidiam & contemptú eorų qui solas fabus
las sectátur & scribunt: auctoré solum fabularų se peritú iactare. Cú
tń bona & utilia scripturus debet philosophiæ non esse ignarus. uti
Hora. in de arte poetica: Rem tibi socraticæ poterunt ostédere, chars
tę. Ordo igitur est: Nulli. i. non ulli: ulli sua domus nó est magis no
ta, q̃ lucus Martis. i. quo filius Martis Romulus a lupa nutritus dici
tur

tur: est sup. notus mihi. Ne uero calumnier a grāmaticulis: q̃bus hęc expono ꝙ datiuū ulli pręcōstruxi: sciant hoc factū oportuisse ut res latiuū suum habeat antecedens: quo sine non haberet locū in constructione. Sed pergamus: & nulli est magis nota domus sua q̃ antrū Vulcani: in quo Vulcanus dr̄: qui fulminis faber est uicinū rupib⁹. i. rupturis saxoꝝ. Æolijs: i. q̃bus Æolus rex uētoꝝ regnabat.

Vulcani. Quid agant uenti, quas torqueat umbras
Aeacus, unde alius furtiuæ deuehat aurum
Pelliculæ, quantas iaculetur Monychus ornos,
Frontonis Plani, conuulsaq; marmora clamant
Semper, & assiduo ruptæ lectore columnæ.
Expectes eadem a summo, minimoq; poeta.
Et nos ergo manum ferulæ subduximus, & nos
Consilium dedimus Syllæ, priuatus ut altum
Dormiret. stulta est clementia, cum tot ubiq;
Vatibus occurras, periturae parcere chartæ.

IOAN. BRIT. ¶ QVID agāt uentiq; natura sit uentorum. Horum enim alij sunt frigidissimi: q̃les a septētrione spirant. li. n. & reliquos cōpescūt, & nubes abigūt. Alij humidi: ut Auster: Africus. & pcipue Auster Italię. Alij sicci: ut Corus & Vultur. Alij niuales: ut Aquilo & Septētrio. Grādines Septētrio iportat, & Corus. Æstuosus Auster. Tepidi Vulturnus & Fauonius. Saluberrimus aūt oium Aquilo: noxius Auster & magis siccus. Vētus aūt est (ut q̃dā diffiniūt auctore Sene.) aer fluens in unā partē: q̃a nunq̃ aer tā immobilis est: ut nō in aliqua sit agitatione. Victr. uero sic diffinit: Vētus aūt ē aeris fluēs unda cū incerta motus redūdātia. De uētis igr̄ multi scripserāt: ut Sene. in naturalibus. Veteres q̃tuor tātū seruauere p totidē mūdi partes. Ideo nec Home. plures nominat. Mox āt posterior ętas octo addidit rōne nimis subtili, & cōcisa. Sūt ergo bini in q̃tuor cęli partibus. de q̃bus abūde li. 2. ca. 47. Pli. Victru. & Gel. (ut diximus) Se. in naturalibus: Ordo aūt talis est. ut poti⁹ inferioribus q̃ superioribus ꝯiūgatur: Platani Frōtonis clamant q̃d agant uenti &c. Sicq; ostēdit in ædibus Frontonis uaria quot die a poetis recitari. ¶ Quas torqueat umbras Aeacus: aliqui hunc locum simpliciter accipiunt. i. quæ de inferis scribantur: apud quos Aeacus iudex sit constitutus. Cæterum ad id poeta respicit: q̄d scribit Plato in Gorgia suo. sic enim inducit Iouē loquētem: Constitui tres alios meos iudices: duos quidem ex Asia: Minoem. s. & Rhadamāthum. unum uero ex Europa: Æacum. qui mortuos iudicabunt in triuio. ex quo portāt uię: altera ad beatorū insulas altera ad tartaꝝ. & Asiaticos quidē Rhadamanthus iudicabit. ab Europa igitur qui uenerint Æacus. Minoi autē committā: ut iudicet si quid alijs occultum existat: ut sic iustissime procedat iudicium: rectaq; sit animaꝝ transmissio. Ait ergo poeta sibi notum esse ex frequenti poetaꝝ recitatione: Æacum iudicem esse apud inferos: qui animas europeas iudicet tm̄. ¶ Torqueat: iudicet, & puniat. Ouid. Noxia mille modis lacerabitur umbra, tuasq; Æacus in pœnas ingeniosus erit. ¶ Vnde alius furtiue deuehat aurū pelliculæ. i. expeditionem Argonautarum uidelicet unde Iason aureū uellus sustulerit. Cuius rei historia nota est ex Diodoro in. 5. Strabo autem li. 11. aurei uelleris fabulam sic interpretatur. Apud Colchos torrētes deferre aurū quod barbari perforatis tabulis, pellibusq; uillosis excipiunt: unde fabulæ ortum est figmētum. De Argonautis autē apud latinos scripsit Vale. Flac. apud Gręcos uero Orpheus prius mox Apollonius. ¶ Furtiuæ: hoc est quę furtim & inscio Æeta subrepta fuit. Nam furtiuū appellamus q̃cquid furtim surripitur. unde Pli. lib. 19. cap. 7. sic scribit: Rutam furtiuam tantam prouenire fertilius putauit: sicut apes furtiuas pessime. ¶ Quantas iaculetur Monychus ornos: pugnam dicit quę fuit inter Lapythas & Cētauros populos Thessaliæ: quę historia ita se habet. Cum enim (ut diximus in Achilleida) Perithous Hippodamiā duxisset uxorem: circumuicinos populos, omnesq; Deos cōuocauit ad nuptias pter Martē. Quare indignatus cētauros iam mero calefactos ad rapiēdam Hippodamiā concitauit aduersus Lapythas: eo certamine ferant Centauros deletos fuisse. Sed hoc ueritas habet. Centauros (ut scribit Stra.) aut funditus a Perithoo deletos fuisse: illoꝝ agro prorsus desolato: aut ipsarum nomine gētium, nusquā amplius existente: nec tali eorum conuentu perdurante: si quid tamen adhuc restat adnatum, mentione non insigniri. ¶ Monychus: nomen est proprium Centauri. Ouid. Fecerat attonitos nouares, heu dedecus ingens Monychus exclamat. Luca. Aut te iactantem Monychon ornos. dictio est composita. μόνυχος enim solus dicitur: & ὄνυξ unguis. equinos enim pedes Centauri habuisse feruntur. Home. autē sæpe dat hoc epitheton equis: ꝙ solidis sint ungulis & non fissis. ¶ Ornos: Orni arbores sunt quæ maxime in montibus proueniunt. Virgil. Cantando rigidas deducere montibus ornos. ¶ Frontonis platanus: partem posuit pro toto: idest ędes Frontonis. Hic est ille Fronto de quo & Mart. Vota tui breuiter si uis cognoscere Marci Clarum militię Fronto, togęq; decus. Militauit sub Tito in euersione Hierosolymorum. nam unus fuit ex libertis & amicis eius: de quo multa Iosephus lib. 7. de bello iudaico. Frontonum cognomina a Fronte sunt dicta: sicut Capitonum a capite. auctor est Cice. in primo de natura Deorum. Est autem sensus: In ædibus Frontonis quotidie poetę aliq̄d recitāt ita: ut tota domus quotidie assiduis clamoribus resonet: ac p hoc sciat quę a uarijs poetis tractētur. Nā nobiles Romani ædes suas recitantibus cōmodabāt. unde & alibi: Maculonus commodat ędes. Et Cor. Tacitus de claris Orato. loquēs de poetis sic scribit: Nam & domū mutuatur: & auditoriū extruit: & subsellia cōducit: & libellos dispgit &c. Per Platanos aūt ædiū luxū & magnificētiā ośdit. Platanus enim umbrę gratia ex alieno petebat orbe. tam late enim rami uagabātur: ut etiā in scānis patulis arboris epularentur quindecim conuiuæ: adsistentibus etiam ministris: umbræ causa alebatur. unde illud Virgil. in. 4. Georgi. tamq; ministrantem platanum potantibus umbras. Tantumq; honoris postea increuit. ut uino infuso enutriretur: compertum maxime id prodesse radicibus. quod primus excogitauit Hortensius. Lege Plin. lib. 12. cap. 1. A Platano est possessiuum plataninus: sicut a balano balaninus. ¶ Marmora conuulsa: quæ assiduo recitantium clamore ex parietibus conuelli: & labefactari uidentur. Nam potētiorum parietes marmorum crustis integebantur. Sene. ad Lucilium: Vt parietes a dictis transmari marmoribus fulgeant. & alibi ad eundem: Quid loquar marmora: quibus templa: quibus domus fulgēt. Primus autem fuit Mamurra Formianus præfectus fabrorum Cæsaris in Gallia: qui Romæ crustis marmoreis parietes domus suę in monte Cęlio operuit auctor Plin. libr. 36. cap. 6. ¶ Clamant: resonant: reboant. ¶ Columnæ ruptæ: ita dictum ut illud Virgil. Et cantu querulæ rumpent arbusta cicadæ. & illud: Fregit subsellia uersu. & illud: Soluentur risu tabulæ. ¶ Assiduo lectore: assiduo lectoris & recitatoris clamore. ¶ Expectes eadem: cum indignatione legendum, ꝙ non solum docti scribant: sed etiam indocti iuxta illud Horatij: Scribimus indocti, doctiq; poemata passim. ¶ Et nos ergo manum: sensus est: Cum docti inquit & indocti scribant: possumus ergo & nos scribere: cum & grammaticem, & rhetoricem didicerimus. Erit autem ordo: Ergo & nos scribemus: manum enim ferulæ subduximus: & consiliū dedimus Syllæ. Potest etiam alius esse sensus ut sit: Ergo & nos iam grammaticem & rhetoricen didicimus: ut sileamus, & nihil scribamus: cum omnes, & docti, & indocti pariter scribāt: ut omnino sensus sit nimia indignatione intercisus. Estq; legēdum ea interrogatione: qua contrarium uidemur uelle facere, quasi dicat num didici grammaticem & rhetoricen: ut sileam: & nihil scribam? ut omnino hæc extrinsecus subaudiamus. Et ita dictum est: Et nos ergo manū sicut illud impune ergo mihi. ¶ Ferulæ subduximus: idest subtraximus: ac per hoc iam a grammaticis eruditi recessimus, ita didicimus, ut subducere manum licuerit. ¶ Ferulę: uirgę qua manus puerorum feriuntur. de qua Columel. Nec manibus mitis ferulas: nec cruribus æque. & infra: Capparis, & tristes hinulæ, ferulæq; minaces. Martia. sic in apophoretis: ingratæ nimium pueris, gratæq; magistris. Est autem infirmissimum uirgultum fœniculo perquam simile. unde Plin. lib. 13. cap. 22. Folijs fœniculo, inani caule, natura eadē quæ anetho, & fructu similis. De hac multa & Theophra. Nulli (auctore Plin.) fruticum leuitas maior q̃ ferulæ. ob id gestata baculorum usum senectuti præbet. ¶ Consilium dedimus Syllæ: ostendit (ut diximus) artem oratoriam se etiam didicisse: in qua cū uersaretur, sępe exercitationis gratia suasorias declamauit. Nam in scholis suasoriæ tractandæ proponebantur adolescentibus. Deliberat Agamemnon: an Iphigeniam imolet, negante Chalcante nauigari posse. Item deliberant Athenienses: an trophea persica tollant, Xerse minitante rediturum se, nisi tollerentur. Deliberat Cicero an promittente salutem Antoni. orationes suas comburat. Item deliberat Sylla an deponat dictaturam promittente Senatu impunitatem. Ait igitur Iuuena. talem declamando suasoriam suasisse Syllæ

Ventorū naturæ

Tres iudices apud inferos

Veritas, fabulæ aurei uelleris

Fronto

Ferula

ut dictaturam deponeret. nam dare consilium Syllæ est suadere.
Quint.lib.3.Cũ Cice.dabimus cõsilium:ut Anto.roget.ſ Priuatus
ut altum Dormiret citra periculũ:hæc erat ratio suasionis: ut depo
sita dictatura,quã sibi ipse ad centũ & uiginti annos asciuerat:tanq̃
grauissimis solutus curis altius dormiret. Nã Sylla cũ imperiũ eius
rogatione Sulpitia trãsferetur ad Mariũ:indignatus ex Asia ĩ Italiã
reuersus est: & ante urbẽ aduersariorũ septuaginta amplius millia
ad portã Collinã occidit.Ingressus urbẽ q̃tuor millia inermiũ nulla
seruata fide in uilla publica interfici iussit. Marij cineres erutos ĩ Ty
berim piecit.Post tantã hãc crudelitatẽ:p summũ animi & corporis
cruciatũ expirauit Puteolis:cũ dictaturam deposuisset. morbus aũt
quo cõsumptus est,phthiriasis est appellatus.i.pedicularis ἀπὸ τῶν
φθειρῶν quos pedes & pediculos uocamus: corpore seipsum erodẽ
te: & suppliciũ sibi gignẽte:unde est illud Sereni: Sylla quoq; infelix
tali languore peresus Corruit: & misero se uidit ab agmine pasci.
Quã fœditatẽ ne uisentes intelligerẽt:somno dissimulabat. De quo
Pli.ita scribit lib.7.Age nõ ex tus uitæ eius oium pscriptorũ ab il
lo:calamitate crudelior fuit:erodẽte seipso corpore: & supplicia sibi
gignẽte:q̃d ut dissimulauerit: & supremo somno eius,cui immortuus
quodãmodo est:credamus ab uno illo inuidiã gloria uictã: ad q̃d
poeta uidet alludere:cũ ait: Vt altũ Dormiret:eo genere morbi oñ
dit Pli.li.7.ca.52.& Apuleius.3.Floridoꝝ: Pherecydẽ Syronis pro
saicæ auctorẽ cõsumptũ esse. Alcmã ẽt:ut docet idẽ Pli.li.11.c.34.
ex clarissimis grecię poetis eadẽ infirmitate obijt.ſ Priuatus:deposi
to imperio.ſ Dormiret altũ.i.pfundo somno.Hora. Ter uncti trãs
nato Tyberim somno: q̃bus est opus alto.ſ Stulta est clemẽtia:an
tipophora est:q̃si aliquis dixerit chartã nõ esse pdẽdã: & ipse rñdeat.
Stulta est hęc clemẽtia.i.stulta & ridicula est benignitas tanti facere
tã modicã chartæ iacturã. & ita extenuat nõ sine summa animi mo
destia uires ingenij sui:q̃si sciat paucos fore a q̃bus opus suũ legat.
Mart. Scribere uersiculos miseras & pdere chartas.Clemẽtia aũt p
prie ẽ lenitas supioris aduersus iferiorẽ: & tẽperãtia ai ĩ ptãte ulciscẽ
di. auctor Sen.ſ Periturę:q̃ scio piturã: cũ nemo lecturus sit carmẽ
meũ.ſ Cũ tot ubiq; Vatib' occurras:cũ tã multi poetę passĩ scribãt.
ASCen. ¶ PLATANI.i.arbores illæ a latitudine dictæ. & pp umbras
cõsitę.Frõtonis:illius doctissimi,ad quẽ poetę ɔueniebãt. & quo se
ẽt A.Gel.ɔuenisse testatur.q̃.p &.marmora.i.podia marmorea,cõ
uulsa: hyperbolicos dicit.i.exhausta & cauata frequẽti reuerberatio
ne uocis recitãtiũ. & colũnæ marmoreæ in hortis illius deãbulacrũ
facientes,ruptę assiduo lectore.i.recitatore. uel tritæ a lectore:q̃ car
mina affixa legeret.clamãt.i.referũt & indicãt semp q̃d uẽti agãt.q̃s
umbras.i.aias Æacus filius Iouis & iudex ĩfernalis torqueat. & uñ
.i.a quo loco:q̃a a Colchoꝝ isula alius:uidelicet Iasõ deuehat.i.sub
uehat. & capsula auferat auꝝ pelliculę furtiuę.i.aurei uelleris furti su
blati. & q̃tas.i.q̃ magnas.ornos.i.tales arbores.Monychus.i.ille cẽ
taurus hñs ungulas pedũ solidas more equoꝝ.iaculetur.i.proijciat
ĩ hostẽ.Expectes.i.expectare posses. eadẽ.i.easdẽ fabulas iã dictas
a summo & minimo poeta. Quia ut dicit Hora.in epist. ad Augustu.
Scribimus indocti,doctiq; poemata passim,& in poetica: Qui uer
sus nescit tñ audet &c.Ergo cũ ita sit:q̃ oẽs scribãt. &.i.ẽt:nos sub
duximus.i. supposuimus secundũ Mãcinellũ:uel subtraximus secũ
dũ alios. ferulæ.i.ligno ex ferula: quo pceptores triuiales feriũt ma
nũ.i.secũdũ Mãcinellũ.nos tulimus & ppessi sumus ferulas: ut grã
maticẽ disceremus.uel nos(ut Calderinus sentit) metu uerbeꝝ sub
traximus ferulæ manũ.q̃ minus placet:q̃a discholi & a studio auer
si manũ sic subtrahũt.uel secũdũ Georgiũ:q̃ argute sentit: subtraxi
mus ideo q̃aiã ĩ ludo grãmatico emeriti: & satis eruditi nobis uide
bamur:q̃d maxime ɔtextui quadrat. uult.n. dicere se grãmatices pe
ritiã euasisse. & nos dedimus Syllę dictatori consiliũ. ut priuatus.i.
abiẽs a dictatura. dormiret altũ.i.pfundo & quieto somno: hoc est
nos declamauimus sub rhetoricis: & puenimus ad summã pfectio
nẽ. nã pfectissimis auditoribus dabatur declamãdũ thema aliquod
in genere deliberatiuo summopere arduũ.quale erat: An cõducat
Syllæ deponere dictaturã: quã sic tenebat: ut rusticus lupũ auribus
tenẽs:nã neq; diu tenere poterat. Nullũ.n.uiolentũ est ppetuũ:neq;
dimittere ppter crudelitatẽ cõmissam. Vnde tot hostes sibi cõpara
uerat: ut priuato nihil tutũ foret. Est aũt profundũ nomẽ pro aduer
bio.s.pfunde positũ.Cũ igitur occurras.i.quilibet occurrat:sicut &
ego.tot uatibus.i.tot poeticẽ profitẽtibus.stulta est clemẽtia parce
re chartis perituris.i. ideo nõ scribere:q̃a scripta tua pereãt:ut Mãci
nellus sentit. uel potius perituris etiã si nihil scripseris. Nulla.n.inui
dia aut impietas est chartas uetustate & carie perituras scriptis:licet
nõ sane cõditis occupare. Hæc de textu,redeamus ad ampliorẽ ex

planationẽ.Nota magis nulli: hiperbole est. Nihil.n.notius cuiquã
esse solet domo sua: & tñ sibi notiorẽ dicit lucũ Martis p quẽ oẽm hi
storiã romanoꝝ intelligit. Est aũt lucus silua incędua.i.quę cędi aut
amputari ob religionẽ nõ potest. In locis.n.religiosis: aut pp sepul
turã aut pp numina uisa gẽtiles lucũ faciebãt: quẽ quidẽ a cõtrario
sensu a lucẽdo dictũ putãt eo:q̃ minime luceat.alij a luce numinis:
q̃a nullus lucus sine numinibus credebat:nec tẽplũ sine luco fiebat
Lucus aũt Martis uarie exponit. Nã erat lucus Martis dictus locus Lucus
ille ubi Romulus asylon ɔstituit.ut Asconius Pedianus asserit. Erat Martis
pterea lucus Martis (ut dicit Varro) ĩ uia Appia Romę iuxta tẽpliũ
Iunonis lucinę: q̃ uel a luco illo: uel ab eo q̃ uenientibus in lucẽ pest
Lucina dicta est: approbãte Ouid.in.2. Fastoꝝ sic: Gratia Lucinæ
dedit hęc tibi noia lucus: Aut q̃ principiũ tu Dea lucis habes. Est
pterea lucus Martis. ubi Remus & Romulus filij Martis a lupa nu
triti sunt.ut Liui.in.1.ab urbe cõdita late declarat. & Vir.in.1.Æn.
tãgit sic: Donec regina sacerdos Marte grauis geminã partu dabit
Ilia prolẽ. Quã historiã sic pstrinxit Iustinus lib.43. Post multos Al
banę urbis reges ad postremũ Numitor, & Amulius regno potiti
sunt. sed Amulius cũ in ætate potiorẽ Numitorẽ oppssisset, filiã eius
Rheã ĩ ppetuã uirginitatẽ: ne q̃s uindex regni sexus uirilis ex gene
re Numitoris oriret, demersit:abolita iniuria specie honoris: ut non
dãnata:sed sacerdos electa uidet. Igit inclusa in luco Marti sacro
duos pueros:incertũ stupro an ex Marte cõceptos, enixa est. Quo
cognito Amulius multiplicato metu p euẽtu: duos pueros exponi
iubet: & puellã uinculis onerat:ex quorũ iniuria decessit. Sed futura
origini romanæ pspiciẽs pueros lupæ alẽdos obtulit: q̃ amissis ca
tulis distẽta ubera exinanire cupiẽs, nutricẽ se infantibus pbuit.Cũ
sæpius ad puulos ueluti ad catulos reuerteret: rẽ Faustulus pastor
animaduertit: subtractosq; ferę inter greges pecoꝝ agresti uita nu
triuit. Martios pueros fuisse:siue q̃ in luco Martis enixi sunt:siue q̃
a lupa: q̃ ĩ tutela Martis est nutriti: manifestis argumẽtis creditũ est.
hæc ille & plura alia. Sũt tñ q̃ credãt Faustuli uxorẽ meretricẽ fuisse
& lupã uocatã:sicut nos locũ meretricũ lupanar uocamus: sed lon
gũ esset singula psequi. Æolus rex uentoꝝ dictus putat,q̃a eũ(teste Æolus
Varro.) apud nouẽ insulas Sicilię: & Italię ppinquas tpe belli troia
ni regnaret: ex cõsurgẽtibus nebulis futuros uẽtos ita ueridice pdi
cebat: ut eos a rudib' sit creditus ĩ sua ptãte habuisse. Pli.li.2.c.43.
aũt dixit eũ uẽtoꝝ rõnẽ inuenisse. Sũt q̃ cęsa silua dicũt eũ mare ui
cinũ uẽtis exposuisse: & ob id dictũ uẽtis imperasse. Certũ est eas re
giones uẽtos generare plurimos: sicut Ætnã, Siciliã, Vulcani antrũ Vulca
fulmina. nã uapores pingues & sulfureos exhalãt. Vulcanũ aũt fa nus
bricare Ioui fulmina ob id fingit. Quid agãt uẽti: sic oñdit Geor.
Val.i.quos uoluãt turbines cetæ: q̃a alij pestilentes sunt ut Auster. Venti
alij aquas in glaciẽ cõuertũt ut Boreas. alij arborũ & seminũ fœtus
educũt ut Zephyrus. hæc & id genus alia apud Arist.in libris me
theoroꝝ legas. Motus aũt huius cã prima & pcipua sunt stellę & pla
netę: sicut Iupiter: q̃ mouet a septẽtrione salubres uẽtos: Sol ab oriẽ
te: Luna ab occidẽte: Mars a meridie. Signa quoq; uẽtos pariũt. nã
tria signa quę hñt calidas qualitates: q̃ ignea triplicitas appellãtur:
Aries: Leo: Sagittarius oriẽtales mouent uentos. Altera triplicitas:
Taurus: Virgo: Capricornus terrea: uentos excitat meridianos: quę
qualitates habet frigidas & siccas. Tertia qualitates calidas & hu
midas habet: aeria ab hoc appellata: Gemini: Cancer: Libra occi
duos. Tria uero reliqua signa, quę dicuntur aquea triplicitas: quali
tates habent pituitosas, uentosq; exuscitant septemptrionales. Æa Æacus
cus Iouis & Æginę filius: qui ex Endeide Chironis filia Thelamonẽ
& Pelea habuit. tantę dum uiueret fuisse dicitur iustitię: ut apud in
feros animaꝝ creditus fuerit a Plutone delectus iudex. unde Hor.
Quã pene furuæ regna Proserpinæ: Et iudicãtem uidimus Æacum
Socrates apud Platonem Iouis dicta referens: Ego igitur inquit: ut
pote qui ante uos hoc preuiderim cõstitui iam meos filios iudices
duos quidem ex Asia: Minoẽ & Rhadamanthum. unũ uero ex Eu
ropa: Æacum. hi ergo posteaquã mortui fuerunt: iudicabunt in pra
to quodã: ibiq; in triuio: ex quo geminæ extant uiæ. altera quidem
ad tartarum. alia uero ad insulas beatorum. & asiaticos quidẽ Rha
damãthus. eos uero q̃ ab Europa uenient Æacus iudicabit. Minoi
uero ad id munus iniungam: ut ipse dijudicet si quid alijs ambiguũ
fuerit: ut iustissime procedat iudiciũ: recteq; fiat transmissio anima
rum. In Socratis uero apologia addit etiã Triptolemũ inquiẽs: Qui
illic iudicare perhibẽtur: Minos, Rhadamanthus, Æacus, Triptole
mus. Hæc omnia Geor. Val. Errat ergo Seruius, qui Europæ filios
dicit: quod tñ Diodoꝝ Siculũ asseruisse Landinus affirmat. Stra. di
cit Rhadamãthũ antiquissimũ Cretę regẽ fuisse: & primum legibus
Cretenses

Cretẽſes inſtituiſſe. Cuius imitator Minos deinde extitit, fratremq; habuit: ex huius imitatione Rhadamãthum appellatũ. Sunt q horũ triũ officia diuidãt: & Rhadamãtho inquiſitionẽ attribuãt. Iuxta illud. 6. Æneι. Gnoſius hæc Rhadamãthus habet duriſſima regna: Caſtigatq;, auditq; dolos, ſubigitq; fateri. Quæ quis apud ſuperos furto lætatus inani Diſtulit in ſeram cõmiſſa piacula mortẽ. Minoi iudiciũ. unde Hora. Cũ ſemel occideris, & de te ſplendida Minos Fecerit arbitria. Æaco uero executionẽ: Vnde hic quas torqueat umbras. Sed Valla exponit. i. q̃s iudicet. & Horat. dicit iudicantẽ

Cur tamen hoc libeat potius decurrere campo,
Per quem magnus equos Auruncæ flexit alumnus,
Si vacat, & placidi rationem admittitis, edam.

uidimus Æacũ. Oẽs nimirũ ſunt iudices. Quod ideo fictũ reor: q a credebant idẽ ſtudiũ & exercitiũ fore defunctis: qđ fuit uiuentibus unde. 7. Æne. Quę gratia curruũ, Armorũq; fuit uiuis: quæ cura nitẽtes Paſcere equos: eadẽ ſeqtur tellure repoſtos. Quia ergo optimi dũ uiuerẽt iudices erãt: tales nũc quoq; fingũtur.
Monychus Monychus apud Lucanũ nõ dicitur ornos iaculatus: ſed Rhœtus. dicit. n. li. 6. Aſperate Pholoes frangentẽ Monyche ſaxa: Teq; ſub ętheo torquẽtem uertice uulſas Rhœte ferox: quas uix Boreas iuerteret ornos. Oẽs autẽ centauri poſſent dici Monychi. i. unius uel ſolidi unguis: quia finguntur a patre media ſurſum uerſus humanã effigiẽ habere: & deorſum equinã: qđ ideo fictũ eſt: q a ſunt populi Theſſaliæ, qui primi in equis cõſpecti de longe uidẽtibus partim hoies: partim equi uidebãtur. Tãgit aũt poeta breuiter quę a poetis fere deſcribi ſolẽt ut maris tẽpeſtates quas agũt uẽti. ſicut Virg. 1. Ænei. Aut nauigationes. Vnde alius furtiuæ deuehat aurũ Pelliculæ. Aut inferoꝝ pœnas. ſicut Virg. in. 6. Vnde hic quas torqueat umbras Æacus. Aut bella. ſicut Virg. in ſex ultimis libris. & ideo hic Quãtas iaculetur Monychus ornos: quas in bello cõtra Lapythas iaculatus eſt. Aut mirabiles reꝝ ortus. Vnde hic. Nota magis nulli &c.
Ferula Ferulæ manũ ſubduximus: qd ſit ſubducere expoſuimus. Ferula aũt uti pręceptores triuiales teſtatur Columel. dicẽs: Ferulæq; minaces minãtur. n. ſcholaſticis. & Martia. Teſteſq; ferulę ſceptra pędagogoꝝ. Ingenui tñ uapulabant pellibus anguillarũ: ut auctor eſt Pli.
Sylla Syllæ hiſtoriã ſic quoq; colligit Geor. Val. Sylla gẽtis patriciæ. i. de patrib9, ſeu ſenatoribus ortus uſq; ad quęſturę ſuę initia uitam libidine: & uino conquinatã continue produxit. poſtea Iughurthæ cathenas iniecit: Marium ſuperauit. Cinnę dominatum fregit: Sulpitium proſcripſit: Seruum Sulpitij, qui dominũ prodiderat de Tarpeia arce ꝑcipitari iuſſit: Mithridatẽ compeſcuit: eũq; ex omni Europa: & Eubœa reppulit: & intra auitũ regnũ coegit. Pugnauit ante urbẽ ad portam Collinã: ubi Romanorum octoginta millia fuſa dicũtur. Mox urbẽ ingreſſus: quatuor hoium millia: quę ſe ei dederãt: nulla fide ſeruata inermia bellator. ſ. ſtrenuus occidit. Plurimi quoq; tũc in ſontes & qui eius ſequebãtur nutũ: occiſi ſunt ab hoc naturæ efferato mõſtro. Hos quidã ſupra nouem millia fuiſſe tradunt. Deinde infamẽ illam proſcriptionis tabulam produxit: quã octoginta hoium millia quidã ſcribunt continuiſſe. Secunda inde tabula quingẽtos dicitur habuiſſe. M. Marium. Caij fratrẽ necari iuſſit oculis prius effoſſis: & deinde mẽbris minutim amputatis: Carinatẽ Marij prętorem iugulauit. Tãta deniq; cædes facta: non ut urbs modo ipſa: ſed & cũcta Italia illius cruẽta rabie ac peſte, tremendoq; furore ſanguine inundauerit: fortis ad uitia: & ad ſecura facinora ſatis ſtrenuus. Fides ei nulla: nullus Dei timor: nullaq; clemẽtia. Quatuor legiones marianę partis fidẽ eius fluxam & uanã ſecutas trucidauit: miſericordiã, quæ in ipſo nulla erat, fruſtra implorantes. Quinq; pręneſtinorum millia fide prius data trucidauit: & ſpargi per agros iuſſit: ut iacerẽt inſepulta. Quin & aduerſus fœminas diſtrinxit enſes. Multorũ uxorũ abſciſſa capita ad ſe iuſſa deferri ſpectauit illudens. Caij Marij cineres eruptos ſparſit in Tyberim. Sed tãdem Dei in ſe iram ſenſit ultricem. Cũ enim dictaturã: quã ſibi a ſeruerat depoſuiſſet: laruis uexatus ſæpe nocturnis eſt e lecto aliqñ tractus in pauimẽtum: eũq; aliqñ in ſublime eleuatum: in terramq; demiſſum a laruis: ſemineces famuli in lectũ reportarunt: ac tandẽ ſpiritum rabie ac cruore plenũ (ut ſcribunt quidã) uomuit. Alij uitæ exitũ fuiſſe adhuc atrociorẽ ſcribũt: erodente. n. ſe corpore & ſupplicium gigente cædis & calamitatis multoꝝ uermiculis: quos pediculos dicimus: ferunt abſumptum. ẽt Sereno docẽte ſic: Sed qs non pareat Pherecydis fata tragœdi: Qui nimio ſudore fluens animalia tetra Eduxit turpi miſerum quæ morte tulerunt. Sylla quoq; infelix tibi languore peresus Corruit: & fœdo ſe uidit ab agmine uinci. Hoc de uita & morte eius Georgius. Ne quis autem tardiuſculus credat Iuuenalem diſſe ueraciter Syllæ uiuẽti conſiliũ: ut dictaturã deponat: ſciat. xij. imperatores inter Syllam & Iuuenalem fuiſſe: neq; uult dicere qđ pro themate ficto declamauit. i. exercuit ingenium ſuum in ſcholis rhetorum: qui artem rhetoricã docebant argumentãdo pro utraq; parte: probãdo. ſ. modo quod utile eſſet deponere, modo quod inutile. Si hęc uerba non intelligis lector, nihil intelligis. Dixi autẽ difficillimũ eſſe thema: propterea qđ neq; ſatis commode tenere poterat dictaturã: neq; dimittere: erat autem dictatura ſummus magiſtratus: ſummaq; dignitas poſt exactos reges ſupra conſules ꝓtores: tribunos equitũ: unde imperatores orti: qui perpetuam dictaturam occupabãt. Dicta autẽ eſt eo q ex dictamine nullo obſiſtẽte oia gerebat dictator. Quod aũt dicit: Priuatus ut altũ Dormiret. alludit inquit Calderinus ad hiſtoriam. nã (ut Ph. ſcribit) pedicularẽ morbũ in quẽ incidit Sylla: ſomno diſſimulabat, ne a diret' licet Sylla morbo pediculari interierit, tamen altum dormire, ut hic ſignificat, non poteſt ad hoc accommodari. Valla dicit q profundior in paupere ſomnus eſt. Vnde Statius: Inuitat tenues ad dura cubilia ſomnos. Lucanus: In quoꝝ pectora ſomno Dat uirea fortuna minus. Chartę. i. libro ex chartis. Dicitur aũt græce hic chartes: latine hæc charta. Sunt. n. pluſcula noia alterius generis apud græcos, q̃ apud nos: ſed fere terminationẽ mutãt: ut chataracta: catapulta: macaganta: charta: cęra: amphora. Panther & lynther q̃ nos fœminina, ipſi maſculina proferũt, ſed & antiquoꝝ plurimi apud nos hic lynter dixerũt: Probo & Capro teſtibus. Frequẽter aũt ſecũda pſona ꝓ quauis ponitur. ut. 4. Ænei. Migrãtes cernas. i. qlibet cernat. & hic occurras. i. qlibet occurrat. uel cũ ego occurrã. uel loqtur de ſe: q̃ſi de alio: cum o tu Iuuenalis occurras. ſed primus modus placet.

¶ CVR tñ hoc potius: rõnẽ affert: q̃re potius Satyrã, q̃ aliud poematis genus ſit ſcripturus. ordo aũt erit & ſenſus: Edã. i. dicã & manifeſtabo, cur tñ potius libeat mihi decurrere hoc cãpo. ſ Hoc cãpo hoc genere poematis ſatyrici: ſumpta metaphora ab ijs q equos & currus agũt ꝑ ſpatioſos cãpos. (Magnus alũnus: periphaſis eſt Lucilij: q ex Arũca Rutulorũ ciuitate natus: primus apud latinos ſcripſit Satyrã: In eo mira fuit (ut docet Quint.) eruditio & libertas: atq; inde acerbitas: & abũde ſalis. natus aũt eſt anno anteq̃ Carthago ĩditionẽ Romanoꝝ ꝑ Scipionẽ redacta eſt mortuus quo anno Furius Bibaculus poeta natus eſt Cremonę: & Cymbri ſupati ſunt a Mario. ſ Alũnus: is ꝓprie dicit: q alitur: Plin. Italia alũna oium terraꝝ, eadẽ & parẽs. Ouid. Pax nutrit Cererẽ: pacis alũna Ceres. Non ignoro ab diuo Augu. nominari Iouẽ alumnũ: q̃ſi q oĩa alat. Plin. tñ lib. 24. ca. 17. paſſiua ſignificatione poſuit ſic: Alia deinde Adamantidẽ, Armenię, Capadocięq; alũnã. Verũ apud auctores tali ſignificatione: aut nunq̃: aut rarẽter inuenias: unde fallũtur q putãt Italiã dictã alumnã a Plinio q alat: cũ hoc dicat Italiã tanq̃ filiã ab omnibus terra alimenta accipere: eandẽq; tanq̃ matrẽ omnibus ꝓbere. ſed cũ hoc lõge clarius ſit q̃ a nobis indigeat explicari, plura nõ addenius. ſ Flexit equos: ꝑſeuerat in trãſlatione: q a dixit cãpo. equos ergo. i. ſtilum ſuũ. ſ Si uacat: ſi otiũ eſt audiendũ. Dicimus. n. mihi nõ uacat per imperſonale. i. otiũ non eſt. Et ego uaco. i. otioſus ſum: & habes otiũ. Seneca: Nõ uacat mihi uerba dubie cadẽtia conſectari. Et paulo inferius: Nõ uaco ad iſtas ineptias: ingens negociũ in manibus eſt. Vaco itẽ capitur ꝓ operã do. ut Cic. uacat diligenter ſtudijs liberalibus. Item uſurpatur pro careo: ut Ego uaco culpa. IOAN. BRIT. Lucilius Alũnus Vaco

¶ CVR tamen &c. Hæc eſt tertia pars principalis huius Satyræ: in qua auctor oſtendit cauſam cur potius ſatyram q̃ alia quãuis rẽ ſcribere uelit: & ea eſt quod multa uideat in hominibus uitia: quoꝝ plurima enumerat: quæ potius exagitãda cõcludit, q̃ tabellas lectãdas. Ordo eſt: Tamen o uos auditores: ſatyrici enim quaſi uerbi diuini declamatores: quos prædicatores uocãt ad populũ loqui ſe fingũt. unde & ſermones Horatij dicũ. igitur tamẽ. i. tametſi. iam exploratum eſt quod debeã uelle ſcribere: & qđ ſciã: & quod poſſim ſcribere: tamẽ quia nõ ꝯſtat quid mihi potiſſimũ ſcribẽdũ ſit. o uos auditores mei ſi uacat. i. ſi otium uobis eſt. & ſi uos placidi. i. beneuoli admittitis rationẽ quã daturus ſum, ego edã. i. expreſſe dicam. Cur. i. qua ratione: quaobrem libeat ſup. mihi decurrere. i. me exercere potius in hoc campo. i. in ſatyrica palæſtra: per quẽ magnus alumnus Aurũcæ uel Aruncę. i. Lucilius princeps ſatyræ nouæ in Aurunca parte Italiæ alitus: ut plures intelligunt. flexit equos ſup. ſuos. ſ. i. exercuit uires ingenij ſui, de hac metaphora poſtea dicam. Poteſt autẽ hyperbati ſequentis ordo eſſe: difficile eſt ſatyram nõ ſcribere. ASCen.

JOAN. BRIT. CVM Tener uxorem:una est excationibus:quare potius Sa-
tyrā,q̃ aliud genus carminis sit scripturus . Est enim sensus & or-
do: Difficile est non scribere Satyram: cum tener spado ducat uxo-
rem &c.i. difficulter te contineas, quin Satyrā scribas, sequitur.n.
Nam qs tam patiens: & illud facit indignatio uersum. Quasi dicat
etiam si nolis : non possis tibi tēperare: quominus Satyrā scribas.

Cum tener vxorem duca spado,Meuia thuscum
Figat aprum,& nuda teneat venabula mamma,
Patricios omnes opibus cum prouocet vnus,
Quo tondente grauis iuueni mihi barba sonabat,
Cum pars niliacæ plebis,cum verna Canopi
Crispinus,tyrias humero reuocante lacernas
Ventilet æstiuum digitis sudantibus aurum,
Nec sufferre queat maioris pondera gemmæ,
Difficile est satyram non scribere. nam quis iniquæ
Tam patiens vrbis,tam ferreus,vt teneat se?
Causidici noua cum veniat lectica Mathonis
Plena ipso,& post hunc magni delator amici,
Et cito rapturus de nobilitate comesa
Quod superest,quē Massa timet,quē munere palpat
Carus,& a trepido Thymele summissa Latino,

Ducat spado:indignatio est in
libidinē mulierum:quę cū a Do
mitiano (auctore Traquillo) re
uocata esset lex Iulia in adulte
ros: mœchis suis nubebant : ne
supplicio afficerētur. Inter mœ-
chos aūt erāt & spadones. Mart.
li.6. Quod nubis Proculina cō
cubio:Ne lex Iulia te notare pos
sit. Non nubis Proculina:sed fa
teris. & alibi. Cur tm̃ Eunuchos
habeat tua Gellia quæris Panni
che:uult futui Gellia: non pare
re: Alibi: At prius o meres & spa
do mœchus erat. Alibi:Cū sene
cōmunē uexat spado dydymus
Aeglē. Simul etiā poeta ridet le
gē ipsam: cui iam excogitata est
fraus. Nā cū reuocata sit ad pu-
doris sanctitatē tuēdā: mulieres
impudenter spadonibus nube-
bant:qbus oblectatæ fuerant. Spado autē & Eunuchus dictiones
sunt grecę:idē q̃ significāt, spado nomē est a uitio naturali uel uio
lento:Eunucus uero est nomē officij. dicitur aūt Spado a σπάω:qđ
est auello & aufero:q̃ ab eo testiculi auellātur. Vulpia.ait Spadonū
noīe eos etiā cōtineri:qui natura spadones sunt. Eunuchus autē di
citur ἀπὸ τῆς εὐνῆς.i.cubili. & ἔχω custodio.qa id genus hominū ad-
hibebāt seruandis cubilibus regū & principum. Tener:nam spa-
dones molles sunt: & effœminati. Meuia thuscū:alia indignatio in
mulierū impudentiā quæ tp̃ibus Domitia.in uenationes & pugnas
theatrales descendebāt. unde Mart. Hæc iā fœminea uidimus acta
manu. Statius in Siluis: Stat sexus rudis, insciusq̃ ferri:Et pugnas
capit improbus uiriles Credas ad Thanaim,ferumq̃ Phasim Ther
modonciacas mouere turmas. Meuia autem nomen est impudicæ
mulieris:& pro quacūq̃ impudēti muliere ponitur:quæ in uenatio
nes:& pugnas theatrales descenderet. Aprum thuscū: emphasim
habet : quasi qui cæteris esset ferocior. Mart. Thuscæ glandis aper
populator, & ilice multa Iam piger: Ætolę fama secunda feræ. Nu
da mamma:habitū expressit procūbentis in uulnera feræ.sic.n.mā
ma e sinu exerītur. Illud autē est fatuū:quod aliqui ad ritum Ama
zonū referūt:quę sibi dextram mamillam adurebant. simpliciter.n.
locus est accipiendus. Māma:eadem dicitur & mamilla & papilla
Mamma & uber. Mamam item ueteres p̃ matre acceperūt:sicut Tata pro pa
tre. Mart. Mamas atq̃ tatas habet Afra: sed ipsa Tatarū dici, & mā
marum maxima māma potest. Patricios oēs:de Cinamo tonsore
sui tp̃is intelligit : qui muneribus mulieris locupletatus est usq̃ ad
censum equestrē:mox dānatus in Sicilia exulauit. de quo sic Mart.
Qui tonsor fueras tota notissimus urbe: Et post hęc dominę mune
re factus eques. Sicanias urbes, Ætneaq̃ regna petisti Cinname:cū
fugeres tristia iura fori. Qua nūc arte graues tolerabis inutilis an-
nos? Quid facit infelix & fugitiua quies? Non rhetor:non grāmati
cus:ludiue magister:Non Cynicus:nō tu stoicus esse potes. Vende-
re nec uocē siculis,plausumq̃ theatris. Quod superest:iterū Cinna-
me tonsor eris. Patricios:nobiliores denominatos a patribus. Nā
cōdita urbe Romulus centū elegit senatores:quibus reip. curā de-
mandauit. hos patres ob uenerationem appellauit. Aucta mox ci-
uitate:reliqui reges numerum senatorū ampliauerunt: eosq̃ patres
conscriptos appellauere. unde hoc postea seruatū est: ut Senatores
patres conscripti nominarentur. Qui ergo ex his patribus nascebā
tur:patricij sunt appellati. Prouocet:possit opibus prouocare & se
superiorē ostēdere. Grauis: molesta: & minime grata:qualis solet es-
se iuuenibus. Sonabat:tondēdo Cum pars:indignatur Iuuena-
lis Crispinum hominem Ægyptiū ex seruili conditione ad censum
equestrem esse prouectū. Nā Domitiano fuit gratissimus, eiusq̃ cō
siliorum particeps. eum Iuuenalis ubiq̃ insectatur: & præcipue ea
satyra: Ecce iterum Crispinus. e diuerso Martia. laudat: Sic placitū
uideas semper Crispine tonantem: Nec te Roma minus:q̃ tua Mē-
phis amet. Ordo autē est. Cum Crispinus pars niliacæ plebis:ut sit
expositiue pars. Pars niliacæ plebis.i. seruus ex plebe.q.d. ex in- **Seruus**
fimo loco apud Ægyptios natus. hincq̃ est potissimū indignatio.
Niliacę: Ægyptię. Nilus.n. fluuius est Ægypti. Verna: alumnus. **Verna**
Inter seruū & uernā hoc interest:q̃ serui appellantur, qui in potesta
tē nostram uenerunt, aut iure belli, aut ære comparati. Vernæ uero
qui domi ex ancillis nascuntur.
nā & ij in seruitute sunt. omnis
.n. ancillæ fœtus domini est. Di-
cti (auctore Festo) q̃ tp̃e ueris
nati sunt:q̃ id tempus ad fœturā
sit ualde aptū. Inde dicimus uer
naculū omne quod itra parietes
domesticos alitur:ut gallinā uer
naculā equum uernaculū: & lin
guā uernaculā. Canopi:Cano **Canopus**
pus ciuitas est Ægypti. dicta (au
ctore Strabone) a Canopo gu-
bernatore Menelai:qui ibi sepul
tus est. Quinti. docet primo lib.
antea Canobon ab Ægyptijs uo
citatam. Ventilet:hinc pendet **Ventilare**
ois poetæ fremitus:q̃ homo Æ-
gyptius, & seruili cōditione:ea sit
mollicie:ut annuli ęstiui sint etiā
ei ponderosi. Ventilet:q̃si refri-
geret annulū eximēdo illū e digi
to: & in aera leuiter iactando. Nā uētilare est i aerē aliquid iactare.
Apul. in Asino aureo: Aureos refulgētes manu mea uētilabā. In-
de dicimus uētilare frumentū: & uentilabrū instrumētū iactādi fru- **Ventilabrum**
mēti. Vētilare etiā est uentū facere. Tranq. in Aug. Atq̃ etiā aliquo
uētilāte cubabat. Aurū æstiuū.i. annulos quos tēpore æstatis ge
stabāt. nam eo delitiarū peruenerant Romani:ut annulos haberent
alios æstiuos: alios hyemales. ac si dicat leuem bracteam : & filum
aureum. nam quod tēpore æstatis per leuitatē gestamus, æstiuū ap-
pellamus:ut uestes æstiuas. In annulis autē (ut scribit Pli. li. xxxiii.
cap. i.) alij pondera & magnitudinem auri ostentabant. Alijs plu-
res q̃ unum gestare labor erat. Alij bracteas inferebāt leuiore ma
teria: & p̃pter casum gēmarum totam solicitudinē amputabāt:qui-
bus pro annulis utebātur. per annulum autē aureum ostendit poe-
ta Crispinū equestris fuisse & census & dignitatis. Nam annuli (ut
scribit Plinius) distinxere alterū ordinem a plebe: ut semel cœperāt
esse celebres: sicut tunica ab annulis senatum tantū. Sed annuli ple
ne medium ordinem, tertiumq̃ plebi, & patribus inseruere. Hu-
mero reuocante lacernas.i. reiectis lacernis in humeros: quasi ni-
mis ponderosis. tali habitu fuisse & Colossum Domitiani ostendit
Statius in prima Silua: It tergo demissa Chlamys. Humeri (aucto
re Plin.) hominis tantum sunt: Armi quadrupedum. Tyrias:pur
pureas. nam Tyrus insula fuit Phœnicię: prę alto mari septingentis
passibus diuisa. Nunc uero (auctoribus Plinio lib. 5. ca. 19. & Quin
to Curtio) Alexandri oppugnantis operibus cōtinens. Omnis eius
nobilitas Conchilio, atq̃ purpura constat. Lacernas:lacernæ cō **Lacerna**
ficiebantur ex uarijs coloribus : unde apud Martialem in distichis
loquuntur lacernæ coccinæ: Si Veneto, prasinoue faues: qui cocci
na sumis: Ne fias ista transfuga forte uide. Item Lacernæ beticæ lo
quuntur sic: Non est lana mihi mendax: nec mutor aheno: Sic pla-
ceant tyriæ:me mea tinxit ouis. Lacernæ aūt tum albę: tum purpu-
reæ sumebantur in spectaculis. Martia. Spectabat modo solus in-
ter omnes nigris munus Horatius lacernis : Cum plebs & minor
ordo: maximusq̃ Sancto cum duce candidus sederet. Toto nix ce
cidit repente cælo, Albis spectat Horatius lacernis. Alibi in disti-
chis: Amphitheatrales nos cōmendamur ad usus: Cū tegit albētes
nr̃a lacerna togas. Idē in quinto: Edictū domini Deiq̃ nr̃i: Dū lau
dat modo Phasis in theatro Phasis purpureis rubet lacernis, & pau
lo infra: Illas purpureas & arrogātes iussit surgere lectus lacernas.
Gēmę maioris.i. p̃grandē gemmā: ut sit descriptio annuli leuioris
bracteæ: cui lapis p̃grandis sit insertus. Appellatione gēmę intelli-
gimus oēs lapillos pretiosos. Sabinus tñ ad uitelliū ait: Gemmas es-
se perlucide materiæ, uelut Smaragdos: Chrysolitos: Amethystos.
Lapillos autē contrariæ superioribus naturę. ut Obsianos: Vedu-
bientanos. Margaritas autem nec gemmis : nec lapillis contineri. **Margarita**
Nam quis tam patiens: quis enim inquit possit pati tantā urbis ini
quitatem: ut non moueatur ad scribendum, Est autē ratio: quare sit **Gemma**
difficile

difficile non fcribere:cũ etiam al:a fint notatu grauiora. ⁋ Vt teneat
fe:tẽperet fibi ne fcribat. ⁋ Caufidici noua : hinc maxime mouetur
poeta ad fcribendã fatyrã q̃ fub Domitiano frequens: & pene pu
blice accufandi rabies exifteret:quæ oĩ bello ciuili grauius togatã
ciuitatẽ cõficeret:adeo aures imperator delationibus patefaciebat:
ut nihil ꝓpemodum tutũ effet ita:ut delator delatorẽ timeret. Vnde
fic cõqueritur Plin. in Panegyrico de Domitiano: Vidimus delato
rũ iudiciũ:quafi graffatoꝝ: quafi latronũ:nõ folitudinẽ illi nouerãt:
fed templũ:fed forũ ĩfederãt:nulla iam teftamẽta fecura:nullus fta
tus certus:nõ orbitas:nõ liberi ꝓderat. Multi igiť,ĩter quos & Cau
fidici,cũm ea re quæftũ & principis gratiã effe cognofcerẽt:relictis
actionibus forenfibus ad delationes fe conferebant, ut Matho, &
Põpeius,Falcoq; ĩifdẽ tẽpibus accufabãt:ut alibi notať a Iuue. Sæ
uior illo Põpeius tenui iugulos aperire fufurro. Caufidicũ fuiffe Põ
peiũ oftendit Plinius epiftola:q̃ incipit: Confulis an exiftimem te in
tribunatu caufas agere decere. Notat igiť oẽs delatores fub pfona
Mathonis:quẽ ex paupere diuitẽ factũ effe uideri uult quæftu dela
tionũ. Pauperẽ fuiffe oftẽdit alibi Iuue. Matho deficit. Martia. Pars
ua rogas magnos:fed nõ dãt hęc quoq; magni. Vt leuius pudeat:
iã Matho parua roga. Eũ alibi Iuuen. oftẽdit uilẽ caufidicũ: Dic tibi
q̃ fis Orator uehemẽs,an Curtius,an Matho. ⁋ Lectica:ea proprie Lectica
dicebať lectica:qua geftarenť:nõ tam primores uiri, q̃ matronæ.
Inftar cubiculi erat: & Lecticarij dicebanť ferui: q lecticã geftabãt
humeris. græce exaphoꝝ dixere lecticam:q̃ a fex feruis: octophoꝝ
uero:q̃ ab octo geftareť. In ea erãt & feneftræ. unde alibi. Claufa le
ctica feneftra. Trãquillus in Augufto: A cœna in lecticulã fe lucus
bratoriã recipiebat. Alibi Iuuenalis. Latis fpecularibus antrũ. nam
antrũ appellat lecticã:cui fpecularia adhibebanť. Quemadmodũ
& nr̃a ætate uidimus fœminã quandã primariã gallicã geftari lecti
ca ex corio cocto cũ feneftris:adhibitis fpecularibus uitreis: ea aũt
geftabať nõ a feruis: fed a duobus equis mediã lecticã intercipiẽti
bus. Lecticã aũt uelis,auleifue circũfeptã fuiffe docent & Plutarc.
in Eumene fic: Quo accepto Eumenes ĩcitatis lecticarijs:curfu de
latus:ex utraq; Lecticæ parte fummouit auleũ:magna lætitia ma
nũ ꝓtendens: Et Mart. lib. ii. Quẽ grex togatus fequiť: & capillas
tus. Recenfq; fella,linteifq; loris. nã pro lectica fellam poni manis
feftũ eft. ⁋ Noua:nuper cõparata delationibus:cũ antea effet paup.
⁋ Plena ipfo:quafi q̃ cõmodius geftaretur folus:ut delicatus, & lus
xuriofus. ⁋ Delator:de Marco regulo intelligit:q(ut fcribit Plinius
in epiftolis)oĩum bipedũ fuit nequiffimus. Multorũ enim nobiliũ
fub Domitiano cædes molitus fuerat. Caffios enim & Camerinos
accufauit:q fub Nerone interempti funt Et hunc(ut ipfe refert) tã
Bebius Maffa,q̃ Metius Carus ualde timebant. Nã Regulo intẽ
peranter laceranti Herenniũ Senetionẽ:ridit Carus: Quid tibi cũ
mortuis? Nunqd ego Caffio, aut Camerino moleftus fum? quos il
le fub Nerone accufauerat. ⁋ Delator:occultus accufator. nam des
ferre ẽ occulte accufare. Mart. Ecce reũ Carus te detulit: adfit agel
lus. ⁋ Magni amici.i.imperatorij:hoc eft iperatoris amici & famils
ris. nã magna amicitia appellať imperatoris:ut alibi poeta:in quos
rũ facie miferæ magnæq; fedebat Pallor amicitiæ. ut oftendat ne
amicos quidẽ imperatoris tutos fuiffe a delationibus. ⁋ Rapturus:i.
abfumpturus: nã partẽ bonoꝝ delationibus cõfequebãtur nobilis
bus ipfis:aut ĩ exiliũ eiectis:aut trucidatis ab iperatore. ⁋ Nobilitas
te comefa:nobilibus abfumptis. & laceratis ab iperatore. Nã(aus
ctore Trãquillo)nihil penfi habuit:quin prędareť omni modo. bo
na uiuoꝝ,ac mortuorũ ufq; quaq;, & accufatore, & crimine corri
piebanť. Satis erat obijci qualecunq; factũ, dictumq; aduerfus ma
ieftatẽ principis. Hinc eft, ut alibi cõquerať poeta: Vnde fit, ut mas
fim fraterculus effe gigantũ. Eius crudelitatẽ in Panegyrico Traia
ni fic taxat Plinius: Cũ nuper imaniffima bellua: uelut quodã fpes
cu:inclufa: nũc ꝓpinquoꝝ fanguinẽ lamberet: nũc fe ad clariffimo
rũ ciuiũ ftrages, cædefq; ꝓferret. &c. De eius fæuitia fic & Cor. Ta
citus ĩ uita Iulij Agricolæ: ꝓcipua fub Domitiano miferiaꝝ pars
ferat:uidere & afpici:cũ fufpiria nr̃a fubfcriberẽtur: cũ denotandis
tot hoĩum palloribus fufficeret fæuus ille uultus & rubor:a quo fe
cõtra pudorẽ muniebat. ⁋ Quod fupereft:quod adhuc ab iperato
re nõ eft corrofum & correptũ. ⁋ Maffa: Bebiũ Maffam intelligit &
ipfum delatorẽ. Senfus eft a:it: Bebius ipfe Maffa:q delator erat: de
latorem timebat apud principẽ:q tantopere delatores fouebat. De
Bebio Maffa fic Pli. in epĩa ad Macrinũ. Legati rurfus ĩducti iterũ
me iã præfentẽ aduocatũ poftulauerũt:implorãtes fidẽ meã: quam
erãt contra Bebium Maffam experti. De Maffa Bebio fic meminit
Cor. Tacitus in uita Iulij Agricolæ: Et Maffa Bebius tũ reus erat.

Mox noftræ duxere Heluidiũ in carcerẽ manus. ⁋ Carus: delator &
ipfe fuit: de quo(ut ante diximus) Mart. Ecce reũ Carus te detulit
adfit agellus. Plin. lib. pri. ad Voconiũ(ut paulo ante dictũ eft)eius
fic meminit: Agnofcis eloquẽtiã Reguli lacerat Herẽniũ Senecio
nẽ tã intẽperanter quidẽ: ut dixerit ei Metius Carius : Quid tibi cũ
mortuis? Nunqd aut Caffio: aut Camerino moleftus fum? ⁋ Palpat:
cui munere blandiť. Nã palpare, fiue palpari idẽ eft quod blandiri.
Horat. Cui male fi palpere recalcitrat undiq; tutus. Lucilius: Hic
ubi me uidet fublandiť, palpať, caput fcabit. Inde dicunť Palpones
adulatores. Perfius: Ius hẽt ille fui palpo, & palpator ꝓ adulatore. Palpo
Plaut. in Mercat. Vt palpator nullus eft. Palpatio uerbale ĩitus pal
pandi: Plaut. in Merc. Aufer fine palpationem. Ex palpo cõpofitũ
elicio fignificat. ⁋ Trepido Latino: Latinus mimus fuit: cuius iocis
& uxoris Thymeles mimæ plurimũ delectatus eft Domitia. unde
Mart. Qua Thymelẽ fpectas: deriforemq; Latinũ: Illa frõte precor
carmina nr̃a legas. Nã cõftat(auctore Donato in Andriã Teren.)
uiros, mulierefq; folitas agere comœdias. ⁋ Summiffa: ad placans
dũ.f. nõ ad coitũ. Ait.n. a fuperiore quẽ palpat munere non coitu.
Impudicam tñ etiã extitiffe In. vi. Satyra innuit illic. Quẽ toties tes
xit perituri cifta Latini. Oftẽdit aũt poeta: ne pfonã qdẽ gratã ipera
tori fuiffe tutã a delationibus. Nã Latinus timẽs delatorẽ: ei clãcu
lo fubmittebat uxorẽ ad placandũ. Nõ ignoro a nõnullis : q ætate
nr̃a in liberalibus ftudijs poftremas partes nõ ferũt: lõga uerborũ
cõtentione difputatũ: Thymelẽ mimã fuiffeque itidẽ ut Latinus a
Domitia. populoq; fauorabiliter fpectaretur. Sed nõ uxorẽ Latini:
q̃ oĩa cũ friuolis fulcianť argumẽtis: nihil uideo cur adhuc potius
uxorẽ Latini nõ credã q̃ aliã mulierẽ. Cũ pfertim Iuue. oftẽdat ze
lotypũ fuiffe Thymeles. Credibilius .n. eft Latinũ zelotypũ fuiffe
uxoris, q̃ alterius, q̃ corp⁹ uulgaret. Sed cũ res nõ magni fit momẽ
ti, unicuiq; fua fit exiftimatio. Illud tñ cõftat mulieri nomẽ īditũ ab
arte fcænica, θυμέλη .n. pulpitũ: fiue fcænã fignat: & θυμελικός his
ftrionẽ. nã & ipfa placuit Theatris. Vnde Apuleius ĩ Apologia ap
pellat Choragiũ thymelicũ.i. fcęnicũ: apparatũ & inftrumentũ his
uerbis. Quid.n. fi Choragiũ thymelicũ poffiderem? nũ ex eo argu
mentarere ẽt uti me cõfueffe Gragidij fyrmate hiftrionis: ubi Chos
ragiũ accipitur pro apparatu: fiue inftrumẽto fcænarum. Nõ me fu
git a Fulgentio Choragium falfo interpretari funus uirginale.
❡ CVM tener uxorẽ &c. uel ficut uerba iacẽt: fed fcies lector fen ASCEn.
tentiã nõ fore cõpletam donec dicetur: difficile eft fatyram nõ fcri
bere. Abundantia ergo uitiorũ eft prima & potiffima ratio unde di
cit: Cũ fup. ita fit. quod fpado .i. emafculatus & caftratus. tener.i.
mollis & lenis: quafi fine barba. ducat uxorẽ. & cũ Neuia uel Mes
nia mulier infamis. figat.i. transfigat uenabulo fuo aprũ .i. fuem
fyluefttrẽ. thufcũ.i. ex thufcia: ubi pingues & feroces in primis funt
& teneat uenabula.i. cufpidẽ qua uenatores utunť. mãma fua exis
ftẽte nuda.i. nudata: q̃a dũ manus ad figendũ aprũ eleuatur : cum
finus fit laxior, nudatur & patefit ex alto fpectãtibus mãma finiftra
& ideo fingulari ufus eft: geftũ, habitũq; uenatricis depingens. Et
cũ fup. ita fit quod unus uidelicet Cinamus, quo tondente: dum is
exiftẽs tonfor me tonderet. barba grauis.i. molefta fonabat pp has
bilitatẽ & artificiũ tondẽtis: mihi iuueni: & ideo nõ dicam grauis
.i. põderofa: q̃a nõ eft iuuenibus barba põderofa, fed molefta: cum
imberbes puellis gratiores fint. Et cũ ita fit quod Crifpinus exiftẽs
pars Niliacæ plebis.i. unus ex feruis Ægyptijs: q̃ a Nilo Romã ads
ducebantur. & cũ ipfe Chrifpinus uerna.i. feruus uerno tẽpore ex
ancilla genitus Canopi.i. illius ciuitatis in Aegypto. uentilet.i. ex
ponat uento aurũ æftiuũ.i. uirgulas aureas: fiue annulos leuiores
q̃bus tẽpore æftiuo delicatiffimi utebantur. & hoc dignis fudantis
bus. & humero eius reuocante.i. repellẽte lacernas tyrias .i. chlas
mydes: aut obolas purpureas ex purpura tyria. quæ pretiofiffima
erat: q̃a dibapha.i. bis tincta. nec pro & nõ: & nõ queat fufferre .i.
fuftinere. põdera.i. ponderofitatẽ & molẽ gẽmæ.i. lapilli maioris in
annulo hyberno. Cũ īquit hæc fiãt: difficile eft nõ fcribere Satyrã.
Nã pro q̃a: q̃s eft tã patiẽs.i. tollerans iniq;.i. fcelerofe, uerbis Ros
mæ.f. & quis eft tã ferreus.i. tam durus : & tam fine affectione: &
quafi improuocabilis ad indignationẽ. ut teneat ĩ. cõtineat fe ĩtra
pelliculam fuam: nec fatyrã fcribat: uel teneat fe a rifu & indignas
tione. cũ noua lectica.i. hominis noui: q̃ nũq̃ fuit magiftratus. lecti
ca.i. geftaculũ in qua portabantur nobiles & prædiuites romani.
Mathonis illius uiri caufidici.i. qui caufas dicẽdo ad diuitias pers
uenerat. ueniat.i. obuiam portetur. plena.i. referta ipfo: q̃a pinguis
erat. & cũ fup. ueniat poft hãc.f. Mathonem delator magni amici.
nõ folũ parui,i. q ne magno qdem amico parcat.i. Regulus raptu

rus. cito. i. ppe diē: postpaulū: seu paulopost. de nobilitate comesa .i. comestas hoc est de nobilibus iam fere p delationē deuoratis & cōsumptis illud quod supest. i. reliquū est: hoc est eos q relīq sunt: quē delatorē tam imanem. Massa alius delator: sed minor timet: & quē carus illius et: ā delator palpat. i. palpādo placat. i. mollitur per adulationē. tractat munere. i. donis secrete datis. tractū est ab egs

Palpor
Palpo

gbus dū eos palpamus. i. dū eis palmas p dorsum ducimus quo damodo blādimur. ad quod respiciēs Horat. in primo secun di sermonum dixit de Augusto: utēs uoce deponētali cū datiuo Cui male si palpere recalcitrat undiq tutus. Et similiter Plaut. in Amphitryone: Obseruato te quā blande mulieri palpabitur. Accepit ergo poeta hic actiue: & in actiua uoce cū accusatiuo: & quē etiā palpat munere Thymele: mulier illa scænica summ ssa .i. clam & secrete missa. a Latino marito suo trepido. i. præ timore trepidante tametsi. Cæsari admodū carus sit. Sequētia eandē constructionem habēt: ut dicemus. Sed repetamus hanc partē: Cur tamē hoc potius &c. Auctor utitur metaphora. i. translatione cuius lex est ut sit persistens in uerbis: & cōformis in rebus. Si. n. dixero amicos fictos esse similes hirūdinibus: qa ueniēte hyeme. i. aduersitate abeūt: peccabo qa dicēdū erit: auolāt: quod hirundinū est. Hoc aūt loco qa dixerat decurrere cāpo: quod equorū est in curruli certamine: ideo permāsit in methaphoram dicens. Per quem magnus equos Auruncæ flexit alumnus. Vtitur aūt signatis uocabulis: qa decurrere est incipientiū de carceribus suis currere uel deorsum currentiū. flectere aūt equos est eius: q iam ad metā peruenit. ergo modeste sibi i cepturo prius dat: & urbane Lucilio posterius: utpote iā uictori in satyrico cāpo: quē magnū uocat. Et magnū uocamus eū cui similis non est: Vt magnus dominus & laudabilis nimis: Magnus Alexander: Pompeius: Carolus &c. Amplus aūt est in honore. Clarus sanguine. Altus natalibus: ut miles alto loco natus. Alūnus etiā nutritor dr: licet Valla refragetur: quia Plinius dicit Italiā alumnā. & Plin. Libyam. Sunt autē q negāt Luciliū Auruncū fuisse: & ideo dicit Valla: quod locutus est p synecdochen accipiendo partem p toto. Auruncā uel (ut quidā legūt) Aruncam partem Italiæ pro Italia. Probus aūt dicit eū loqui: aut de quodā Turno: aut de Lælio: aut de Silo Satyricis & Iuuenali contemporaneis: q oēs ex Aurunca fuere. sed sine dubio de Lucilio locutus est: qui si Auruncæ natus nō est. nutritus tamē esse potuit. Non placet aūt ut dicat edam sup. quod scripsit. i. proferā. sed edā: idest eloquar cur Satyrā libeat scribere: & est uerbū cōpositū ab e & do: quod aliquādo accipitur pro dicere. ut in Bucol. Attamē iste Deus qui sit da Tityre nobis. i. dic nobis. Inde edere aliquādo expresse loqui: aliquādo sententiā nostrā e manibus nostris i lucē dare. ut i principio carminū Horatij: Mecœnas atauis edite regibus. Hinc liber ēt editur dū emittitur. Cū tener uxorem &c. Lex Iulia grauissime animaduertebat in adulteros: quā Domitianus iam obsoletā in pristinū uigorē uocauit: quāobrem multæ diuites mulieres ijs nupserāt: cū quibus cōsuetudine ueneream habuerant. Delicatissimæ aūt qbus aut parere aut abortū facere durū erat habebant rē cū spadonibus. i. emasculatis seu castratis: ut nō parerent: unde Martia. Cur tātū Eunuchos habeat tua Gellia qris Panniche: uult futui Gellia: nō parere. Idem alibi Dyndymo de quo qdā hūc locū intelligūt dictū: Cū sene communem uexat spado Dyndymus Aeglem: Et iacet in medio sicca puella toro. Viribus hic operi nō est hic utilis annis: Ergo sine affectu prurit uterq labor. Supplex illa rogat p se miserisq duobus: Hunc iuuenē facias: hunc Cytherea uirū. Cytherea ne ignores Venus est. Bene aūt poeta uitia molestissime ferēda primo loco taxat. Nam si matrimoniū uocatur: quia mulier ducitur: ut mater fiat: qd magis detestandū, q spadonē ducere uxorem: cui genitalia euulsa sunt. Distinguit aūt Vulpianus ponens duplicem spadonem & dicēs. Si spadoni mulier nupserit, distinguēdū arbitror: castratus fuerit necne: ut in castrato dicatur dotem nō esse in eo q castratus nō est quia matrimoniū. & dos & dotis actio. Quid ēt plus cōtra officiū & honestatem, q ut mulier in arena: hoc est in publico spectaculo aprū figat: de qua Martia. Hæc iā fœminea uidimus acta manu. Quid præterea intolerabilius q ut uilissimus tonsorū adulatione & delatione ditatus sibi ut prouocet. i. ad irā incitet iactando diuitias

Metha
phora

Magnus
Amplus
Clarus
Altus
Alūnus

Edo

Cum te summoueant, qui testamenta merentur
Noctibus, in cælum quos euehit optima summi
Nunc uia processus, uetulæ uessica beatæ.
Vnciolam Proculeius habet, sed Gillo deuncem,
Partes quisq suas ad mensuram inguinis hæres
Accipiat sane mercedem sanguinis, & sic
Palleat, ut nudis pressit qui calcibus anguem,
Aut lugdunensem Rhetor dicturus ad aram.

suas. omnes patricios. i. nobiles ex patribus. i. senatoribus natos. Vel quod uilissimus seruorū ad eas delicias perueniret: ut oneri ei sit uestis purpurea: aut annulus maioris ponderis. Vnde Plinius, de annulis. Alij pōdera eorū ostentāt: alijs plures q unū gestare labor est: alij bracteas inserūt leuiori materia. De mollibus aūt uestibus idē sic: Nec puduit has uestes etiā uiros leuitate usurpare pp onera æstiua: intantū a lorica gerenda discesserūt mores: ut oneri sint ēt uestes. S ergo hoc uitio dabāt teneris utpote nobilibus: quanto magis uilissimo seruorū. Delator: occult accusator. magni .i. imperatorij. amici. i. (ut prius diximus) ēt pcipui amici sui &c. Represserat autem Domitianus in initio imperij sui delatores: sed postea eosdem ita excitauit: ut sic de eo Tranquillus scribat. Bona uiuorum & mortuorum usq quaq quolibet & accusatore & crimine corripiebantur. Satis erat obijci qualecunq factum dictumq aduersus maiestatem principis.

CVM te summoueant: alia est scribendæ satyræ indignatio: q. s. multi uetularū cōsuetudine locupletarentur. Nam cū uetulis prurientibus officiū suū præstitissent ab eis postea defraudatis liberis hæredes scribebantur. Mart. Insectaris anus: o quantum cogit egestas. quibus uerbis innuit talia adulteria: licet iucunda nō fuissent: fructuosa tamen extitisse. Summoueant: a bonis tuis paternis. Noctibus: nocturno cōcubito. Merentur testamenta. i. bona quæ per testamentū assequuntur. Quos euehit: ordo est. Quos uessica uetulæ beatæ: expositiue optima nunc uia summi processus euehit i cælū. Vessica pruritus & libido. Vetulæ beatæ diuitis & opulentæ. Papinius in Siluis: iam se (quisquis est) inops: beatus Cōuiuam ducis esse gloriosum. Propter. Noli nobilibus: noli conferre beatis. Euehit in cælum. i. ad excellsissimos opulētiæ gradus pducit, & proinde tanquā Dij habentur. Optima nunc uia: adiuuandū gestu: ut sit per irrisionem dictum. Summi processus: summi progressus ad diuitias. Vnciolam Proculeius: antiqui (ut recitauimus apud Persium) Patrimonium in duodecim partes diuiserunt ita: ut nomine assis totū cōtineretur. unde dicitur hæredem te reliquit ex asse. i. ex toto. As aūt in duodecim partes diuiditur: Sextantem, quæ sexta est pars assis. Quadrantem, quæ quarta. Trientem, quæ tertia. Quincunx a numero est unciarum. Semis dimidium assis. Septunx a septem & uncia. Bes dempto triente. Dodrans quadrante. Dextans sextante dempto. Deunx dempta una uncia. Vncia autem erat minima pars & duodecima assis. Est ergo sensus: Adulteros pro membri sui qualitate: & laboribus accipere præmia. Proculeius ergo tanquam male mentulatus: unam tantum accipit unciam patrimonij ex testamento: Gillo autem impense Draucus reliquum patrimonij accipit. idest deuncem. quod est totum dempta una uncia: quæ iam debetur Proculeio. per Proculeium autem intelligit uirum bonum, & parum mentulatum, per Gillonem autem bene mentulatum. Quisq hæres: legendum est cum irrisione Satyrica & adiuuandum gestu. æquū inquit est: ut unus quisq pro qualitate membri laboribusq suis accipiet patres patrimonii. Mercedem: expositio est. Sanguinis: nam semen hominis (ut tradunt physici) nihil aliud est, q sanguis concoctus. & ideo mutat colorem. Inguinis: Inguem ab auctoribus accipitur pro parte genitali: tam in mare, q in fœmina. unde Mart. A cessi quoties ad opus mixtisq mouemur inguinibus. Tranquillus in Nerone: Virorumq, ac fœminarū ad stipitem deligatorum inguina inuaderet. Corn. Celsus libro. vij. dicit testiculos depēdere ab inguinibus per singulos neruos. Ouid. in fastis: Et tumidum cornu durius inguem erat. Idem in eodem: Quiq rubro pauidas inguine terret aues. Palleat: adulteri enim exhausti sanguine intemperato coitu pallent non minus, q qui pedibus anguem calcauere. Vt nudis: ordo est: Et sic palleatur ut pallet ille qui pressit anguem calcibus nudis: aut ut pallet Rhetor dicturus ad aram lugdunensem. Ad aram lugdunēsem: hoc autem est ex historia: Nam Caligula edidit in Gallia Lugduni miscellos ludos: & hoc certamen quoq græcæ, latinæq facundiæ: quo certamine ferunt uictoribus præmia uictos cōtulisse: eorundem & laudes cōponere coactos. Eos autem qui maxime displicuissent scripta sua sponga linguaue delere iussos: nisi ferulis obiurgari.

IOAN.
BRIT.

iurgari, aut flumine proximo mergi maluiſſent. Qui ergo in hoc
Lugdunum certamen deſcendebant: incerti euentus rei pallebant. Lugdunum
autem ciuitas eſt Galliæ: quam nunc uulgo Leonum appellant.
quo ter & quater ex Italia & Gallia mercatores ſingulis annis
conueniunt: mutua tractantes mercimonia. Eam condidit Nu-
mantius Plancus (ut tradit Euſeb.) ubi Arar Rhodano commi-
ſcetur: ibi fuit templum ab uniuerſis Gallis communi impenſa in
honorem Augusti Cæſaris extructum aderat & ara dignitatis exi-
miæ cum titulo gentium ſexaginta: quæ ſingulæ ſingulas ſtatuas
ibidem erexerant. Lege Strabonem in. iiii. f Rhetor: pro oratore
poſuit. Nam rhetor appellatur qui Rhetoricam docet. Orator ue-
ro, qui ſecundum artis præcepta loquitur.
ASCEn. ¶ CVM Te ſubmoueant: aut ſubmoneant. Recitat aliud ge-
nus ſceleris. ob quod difficile ſit Satyram non ſcribere & ſe con-
tinere: quin aut rideat aut indignetur. Quia uero ſententiæ pa-
tent. Ordo eſt. Cum: ideſt quandoquidem ita fit ꝙ ſupple ii ſub-
moueant: ideſt clam de loco hæreditatis tuæ depellant & detru-
dant te: qui merentur teſtamenta: ideſt inſcribi hæredes matro-
narum diuitum. noctibus: ideſt. adulterio & coitu nocturno: hoc
eſt mœchi & adulteri: qui pupillos expellunt hæreditatibus ſuis:
quos optima: ideſt dexterrima: paratiſſima: ſiue facillima uia. ideſt
ratio ſummi ideſt maximi proceſſus ad diuitias ſuppple acquiren-
das: uidelicet ueſica: ideſt uulua: ſiue membrum libidinis. uetulæ
ideſt matronæ prouectæ ætatis: quæ propter ſpeciem non amatur.
beatæ: ideſt bene habentis: hoc eſt diuitis. euehit: ideſt exaltat in cæ-
lum: ideſt per hyperbolem ad ſummam dignitatem. uel in cælum
ideſt ad domum imperatoriam: ad quam diuites effecti admitte-
bantur. Nam ſi Domitianus ſe dominum & Deum iuſſit appella-
ri: uoluit nimirum & domum ſuam cælum uocari. Proculeius
adulter alioquin uir bonus: habens membrum uirile paruum: ha-
bet ex teſtamento: uidelicet uetulæ. unciolam, ideſt ſolummodo
paruam unciam: ideſt duodecimam partem hæreditatis & eam
immunitam. ſed Gillo uir bene membratus habet deuncem: ideſt
undecim uncias: hoc eſt undecim partes hæreditatis. Nam quiſ-
que: ideſt quilibet hæres ſic inſtitutus. accipit ſupple partes ſuas:
ideſt portiones hæreditarias. ad: ideſt: iuxta menſuram inguinis
ideſt membri uirilis. Voluit dicere: accipit: ſed ſatyrica petulantia:
& quodam riſu ac morſu ſubinfer ſane: ideſt certe. iuſtum eſt ut ac-
cipiat: quæ mercedem ſanguinis: quia uſq; ad ſanguinis emiſſio-
nem: ut uetulis placeant, coeunt. omne etiam ſperma ex ſangui-
ne fit. & propter exhauſtum ſanguinem palleat ſic. ut: ideſt quem-
admodum ſupple pallet is: qui preſſit: ideſt conculcauit anguem:
ideſt ſerpentem. nudis calcibus: ideſt pedibus: a parte totum. aut
ſupple pallet: uel palluit rhetor dicturus: ideſt qui erat dicturus
orationem compoſitam. ad: ideſt apud. uel iuxta aram lugdunen-
ſem: ideſt Lugduni ad confluentem conſtructam. De iis, qui diui-
tias fœdo commertio uetularum cumulabant erat Caridemus: in
quem ſic Martialis: Nunc ſectaris anus: o quantum cogit egeſtas.
Proculeius ſecundum Calderinum uir optimus fuit: cuius memi-
nit Horatius in Carminibus dicens: Viuet extento Proculeius
Proculeius æuo: Notus in fratres animi paterni. Is enim eques Romanus
tantæ pietatis in fratres fuit: ut bona cum eis iterum æqua portio-
ne diuiſerit: cum bellis ciuilibus attriti pauperes eſſent. hic autem
pro optimo uiro & minime mentulato ponitur. Gillo pro mentu-
lato. Preſſit qui calcibus anguem: imitatio eſt illius ſecundi Ae-
neid. Obſtupuit: retroq; pedem cum uoce repreſſit: Improuiſum
aſpris ueluti qui ſentibus anguem. Preſſit humi nitens &cæ. De
Oratoribus Lugdunenſibus adde cum Georg. ex commenta-
Lugdunenſes riis Cæſaris. Lugduni Galli Oratores quotannis concionem
habere ſolebant: conſidebant in ſecreto loco: & controuerſias ha-
bebant: undiq; conueniebant: eorumq; iudiciis, decretiſq; pare-
bant. Diſciplina hæc in Britannia reperta: atq; inde in Galliam
tranſlata eſſe exiſtimatur. De ciuitate autem Lugdunenſi: unde
ſecundum Plinium tertia pars Galliarum denominata eſt: ex ua-
riis auctoribus hæc habeto. Ex Strabone in de ſitu orbis: Lugdu-
Lugdunum num in colle conditum: ubi Arar amnis Rhodano commiſce-
tur: tenetur imperio ampliori & ſupra reliquas, excepta Nar-
bone, ciuitates floret uirorum ordine. Nam & uſu magno eſt illis
emporium. Monetam argenteam atq; auream eo in loco Roma-
ni ſignāt duces. Templum etiam ab uniuerſis Gallis communi
deſignatum impenſa: & Auguſto Cæſari dedicatum ante hanc ur-
bem ædificatum eſſe: ubi fluuiorum eſt coitio. Adeſt & ara digni-
tatis eximiæ: gentium quadraginta numero inſcriptum habens
titulum: earumq; ſingularum ſtatua una. Alia ſubinde locata eſt
ara. Hanc urbem Segoſianorum præſidem conſtat: quæ in Rho-
dani & Dubidis fluuiorum medio iacet. Reliquæ dehinc gentes
urgentes ad Rhenum partim a Dubide: partim ab Arare diſcernũ-
tur &c. Hæc Strabo. Ex quibus conſtat Lugdunum olim ut nunc
floruiſſe: & emporium atq; mercatum: monetariumq; ut nunc
habuiſſe. Aram autem cuius hic mentio fit: ubi cœnobium mona-
chorum de ordine ſancti Benedicti nunc eſt: quod Athanacum
uocant conſtructam. Vrbemq; in colle ſitam fuiſſe: cui foro Vene-
ris nomen eſt: quam deletam incendio fuiſſe Seneca ſic in epiſto-
lis teſtatur. Liberalis noſter nunc triſtis eſt: nunciato incendio quo
Lugdunenſis colonia exuſta eſt. Et infra: Nuſquam tam infeſtum
uſli exarſit incendium: ut nihil alteri ſupereſſet incendio. Tot Lug-
duni pulcherrima opera: quæ ſingula illuſtrare ſingulas urbes
poſſent: una nox ſtrauit. & in tanta pace: quantum ne bello qui-
dem timeri poteſt, accidit. Quis hoc credat. Vbiq; armis quieſcen-
tibus cum toto orbe terrarum diffuſa ſecuritas ſit: Lugdunum
quod oſtendebatur in Gallia quæritur. Omnibus fortuna quas
publice afflixit: quod paſſuri erant timere permiſit. Nulla res ma-
gna non aliquod habuit ruinæ ſuæ ſpatium: in hac una nox inter
fuit inter urbem maximam & nullam. Deniq; diutius illam tibi
periiſſe, quã periit narro. Et paulo poſt. Huic urbi ab origine ſua
cẽteſimus annus eſt: ætas ne quidẽ homini extrema Plãco dedu-
cta. In hanc frequentiam, loci opportunitate conualuit. Quæ ta-
men intra ſpatium humanæ pertulit ſenectutis. hæc ibi. Mul-
ta enim & acria bella pro Romanis geſſit: unde Cornelius tacitus
libro decimoſeptimo hiſtoriæ Augu. Fruſtra aduerſus Heduos
queſita belli cauſa: iuſſi pecuniam atq; arma deferre gratuitos in-
ſuper commeatus præbuere. Quod Hedui formidine: Lugdu-
nenſes gaudio fecere. Sed legio italica & ala taurina abductæ: co-
hortes. xviii. Lugduni ſolitis ſibi hybernis relinqui placuit. Man-
lius Valens legatus italicę legionis: quanquam bene de partibus
meritus: nullo apud Vitellium honore fuit. Secretis enim crimi-
nationibus infamauerat Fabius ignarum: & quo incautior deci-
peretur palam laudatum. Veterem inter Lugdunenſes, Viennen-
ſeſq; diſcordiam proximum bellum accenderat. Multæ inſuper
clades crebrius, infeſtiusq; ꝗ ut tantum propter Neronem, Gal-
bamq; pugnaretur. Et Galba redditus lugdunenſium occaſione
ire uetuerat. Multus contra in Viennenſes honor: unde æmulatio
& inuidia: & uno amne diſcretis connexum odium. Igitur Lug-
dunenſes extimulare ſingulos militum: & in euerſionem Viennen-
ſium impellere. Obſeſſam ab illis coloniam ſuam adiutos undi-
cis conatus: cõſcriptas nuper legiones in præſidiũ Galbæ referen-
do: Et ubi cauſas odiorum prætenderant: magnitudinem prædæ
oſtendebant. Nec iam ſecreta exhortatio ſed publicæ præces irent
ultores: excinderent ſedem gallici belli. Cuncta illic externa & ho-
ſtilia ſe coloniam romanam: & partem exercitus & pſperarum, ad-
uerſarumq; rerum ſocios: ſi fortuna contra daret: iratis ne relin-
queretur, his & pluribus in eundem modum perpulerant: ut nec le-
gati quidem duces partium reſtringi poſſe iracundiam exercitus
arbitrarentur. Cum haud ignari diſcriminis ſui Viennenſes uela-
menta & inſulas præferentes: ubi agmen inceſſerat arma genua-
ueſtigiaq; præſentando flexere militũ animos. Addidit Valens tri-
cenos ſingulis militibus ſeſtertios. Tum uetuſtas, dignitaſq; colo-
niæ ualuit: & uerba Fabii ſalutem, incolumitatemq; Viennenſiũ
cõmendandis æquis auribus accepta. Publice ne armis multa-
tis: priuatis: & promiſcuis copiis iuuere militem, Sed fama cõſtans
fuit Valentem magna pecunia emptum. Is diu ſordidus: repente
diues mutationẽ fortunæ mole tegebat. Sic ille. plura alibi legas.
Manifeſtum eſt autem poſt incendium prioris urbis in colle (ut di-
ximus) conſtructæ eam: quæ nunc eſt inter Ararim, quem Sago-
nã uocant: & Rhodanũ paulopoſt cõditã fuiſſe, quod monumenta
antiquiſſima diis manibus dedicata: q̃ nũc quoq; paſſim uiſunt, te-
ſtificant ampliſſime. Sicut aũt (Cæſare teſtante) ad priorẽ illã ciuita-
tẽ cõueniebãt undiq; oratores iudiciis. atq; decretis pariturĩ: ita ad
eã q̃ nũc uiſitur pulcherrima: undiq; cõueniunt a galliarũ prima-
rio archiepiſcopo ſententiã habituri. Prima. n. illic ſedes eſt. Vt ue-
ro cætera tranſeam: unũ addã inſcriptum ſarcophago impoſito pa-
rietibus Fani ſancti Petri diuarum monialium Lugduni a parte
exteriori: ubi ſic aræ huius fit mentio: Ioui. O. M. Q. Ioui optimo
maximo. Quintus Ad cinnius Vrbici filius: Martinus Sequa-
nus ſacerdos Romæ augur ad aram ad confluentes Araris &
Rhodani flammen duumuir in ciuitate Sequanorum &c.

IOAN. BRIT. ¶ QVID referam quanta: alia indignationis causa: in spoliatores.n.cũ pupillorũ, tum ꝓuinciarũ inuehitur. ¶ Quid referam? qd dicã? quantũ mihi æstuent præcordia: cũ uideã quendã qui spolijs pupilli locupletatus: eo deliciarũ peruenit. ut lectica magno grege comitũ sequẽte per urbẽ gestetur. Quẽ aũt poeta designet: nulla extat certa historia. Illud falsum est quod de Cecilio Classico aliqui tradiderunt. In oẽs spoliatores nullo modo dici posse uidetur: cũ dicat hic spoliator: quasi qui tẽporibus suis oĩbus esset notissimus. ¶ Prostantis: differẽtia est inter ꝓstare, & prostituere. Nam ꝓstare uerbũ est neutrũ absolutũ: & significat turpitudine corporis quæstũ facere. Prostituere autem est actiuum: significatq; (quod proprium est Lenonis) marem uel fœminã publicæ libidini gratia quæstus exponere: unde & scortum ipsum appellamus prostibulũ: uel ꝙ prostet: uel ꝙ ante stabula hæ sedeant: q̃ dicũtur cõi uocabulo ꝓstibula: sicuti ante Alicariæ meretrices appellabantur: in Campania solitæ ante pistrina Alicariorũ uersari q̃stus gra.

Prostare — Prostituere — Prostibulum — Alicariæ meretrices

> Quid referam, quanta siccum iecur ardeat ira?
> Cũ populũ gregibus comitũ premat hic spoliator
> Pupilli prostantis? at hic damnatus inani
> Iudicio. quid enim saluis infamia nummis?
> Exul ab octaua Marius bibit, & fruitur Diis
> Iratis, at tu uictrix prouincia ploras.
> Hæc ego non credam uenusina digna lucerna?
> Hæc ego non agitem? sed quid magis heracleas,

¶ Præmat populũ: hinc maxime indignatur poeta: ꝙ rapinis pupilli locupletatus: tanto ꝑ urbẽ fastu & pompa icedat. premat ergo calcet & urgeat populũ: cum gestatur lectica. unde & alibi: Et ingenti curret sup ora liburno ¶ Gregibus: comitũ: uel clientũ: uel seruoꝝ. nã comitẽ accipere debemus (inquit Vulpianus de iniurijs) eum q comitetur & sequatur. Et (ut ait Labeo) siue liberũ, siue seruũ, siue masculũ, siue feminã. Et ita comitẽ diffinit: q frequentandi cuiuscunq; causa: ut sequeretur destinatus est. Inter comites utiq; & pedagogi erant. ¶ At hic dãnatus: indignatio in auaritiã sui tẽporis: cũ publicã: tum priuatã. Cõqueriturq; iudicia uana esse & iniqua. Hocq; maxime ꝑp Mariũ priscũ hoiem Beticũ. Hic.n.cũ Africam prouinciã cui procõsul ꝓfuerat spoliasset. nã ob innocẽtes cõdemnandos, interficiendos ẽt pecunias acceperat: accusantibus Afris, Cornutus Tertullus septingenta millia: q̃ acceperat Marius: ærario inferenda censuit: Mario urbe, Italiaq; interdicendũ. Notat igitur poeta iniquitatẽ sui tpis detestãs maxime auaritiã (ut dixi) & priuatã pariter & publicã: cũ id quod ꝓuincialibus restituendũ fuit: i ærariũ sit delatũ. ¶ At hic Marius: adiuuandũ gestu: & eo nisu: quo solemus, rem nefandã improbare, ut sit sensus: Tantũ abest, ut hic Marius, qui cõdemnatus est, solicitudine angatur: ut etiã hilare & splẽdide uiuat: quasi q talẽ condẽnationẽ paruifaciat. Sicq; innuit ex bonis ꝓuincialiũ apud eũ magnã partẽ esse relictã. Ordo aũt est: At hic Marius dãnatus inani iudicio ab octaua hora bibit exul relíq̃ dñr ꝑ parenthesim. At hic Marius ita dictũ poeta: quasi uiueret, præsensq; esset. ¶ Inani iudicio: inane iudiciũ appellat quod ꝓuincialibus nihil profuerit: cũ eis pecunia nõ sit restituta: sed in ærariũ delata. ¶ Quid.n. saluis infamia nũmis: antipophora est: q̃si aliquis dixerit: Inane iudiciũ nõ est appellandũ o poeta: qñ graui infamia sit aspersus. & proinde respondeat: Quid nocet infamia saluis nũmis? Ironice aũt enũciandũ & uultuose: ut ostendat hoiem improbũ infamia a uitijs nõ absterreri. ¶ Exul: nã (ut dictũ est) urbe & Italia ei interdictũ est in bienniũ. ¶ Ab octaua.i. statim post octauam horam. nã comedisse ante nonã horam. mensæ destinatã hois erat dissoluti & luxuriosi. post nonã igitur comedebãt. Mart. Imperat extructos frangere nona toros.i. lectos discubitorios. unde & Cic. in ultima epi. noni lib. sic scribit: Accubuerã hora nona. ¶ Ab: a & ab plerũq; pro post ponuntur. Pli. Cõceptus decimo die dolores capitis. A itẽ elegãter usurpatur: cũ inter partes dissidentes uolumus significare alterutrius ꝓpugnatores, & amicos ut qui a Sylla erãt: in Mariũ arma sumpserũt. & q a me nõ erũt: ergo contra illos ero. In alia ẽt significatione accipit. cũ in seruis munus operamq; discernit. Nam cũ Romani ex seruis suis: alijs uterẽtur ad iter: ut mitterent eos quo liberet: eos appellauere a pedibus: ut ita dicerẽt. uoca a pedibus: trade hoc a pedibus. A pedibus uenerũt ita: ut semp extrinsecus intelligant serui. ut sit: Serui a pedibus uenerũt: & uoca seruos.s.a pedibus: & sic reliqua. Mart. Cur nõ mensa tibi ponit a pedibus? i. cur a te mensa nõ ponit a pedibus.i. seruis a pedibus: ut sit datiuus casus. Eosdem circũpedes appellat Cic. tertia actione in Verrem: Circũpedes aũt hoies formosos & literatos suos esse docebat. Verres ingt seruorũ nomine ab officijs desumpta. Cic. cons dicebat suos esse circũpedes. Malcoli fuisse negabat. unde & poeta in.vi. Satyra: Admotũ a pedibus.i. seruis a pedibus. Alijs aũt ad literas exscribendas cũ dictarent: quiq; libellos a supplicibus datos exciperẽt: curamq; haberẽt: illos a manu: hos a libellis dixere. Sueto. in Cæsare: Philemonẽ a manu seruũ: q necem suam ꝑ uenenum inimicis ꝓmiserat: nõ grauius q̃ simplici morte puniit. Idẽ i Aug. Gallo a manu ꝙ ꝑ epistola ꝓdita denarios quingentos accepisset: crura effregit: Amanuenses etiã eosdẽ appellauit in Nerone. Idẽ in Domitia. Epaphroditũ a libellis capitali pœna condemnauit. Idẽ in Claudio: Suspexit Polybiũ a studijs: q sæpe iter duos cõsules ambulabat: sed ante oẽs Narcissum ab epl̃is: & Pallantẽ a rõbibus: hoc est qbus uteretur ad studia sua: hoc est q legerent & ꝑcurrerẽt: cũ studijs uocaret. Græci eos Anagnostas appellant. ἀναγινώσκω.n. idẽ est ꝙ lego: & qui scriberẽt epistolas: quiq; oium reꝝ rationes colligerẽt. ut accepti & expẽsi. ¶ Fruitur Dijs iratis: ille dicit frui Dijs iratis: q licet eos infensos sibi ob scelera habeat: nullã tñ ab ijs sentit punitionẽ: sed interim ꝑ oĩa uitã hilarem agit. Marius ergo licet Deos haberet iratos ob flagitia sua: tamen summa hilaritate uiuebat: nullũ ab ijs sentiẽs incõmodũ. Idẽ etiam dictũ est a Iunone apud Sen. cõquerẽte Herculẽ abuti ira sua: Superat ingt & crescit malis, iraq; nostra fruitur: in laudes suas mea uertit odia. q.d. licet ei irata sim: nullũ tamẽ ex hoc sentit incõmodũ. ¶ Prouincia uictrix: q̃ obtinuisti, ut Marius damnaret. Prouincia dicit quasi procul uicta ab Italia. Nam Italia ꝓuincia nõ appellatur: sed q̃ extra Italiã sunt. unde Pli. Iunior: Italicus ne es, an prouincialis? Plin. lib. iiii. cap. iiii. de naturali historia scribens de Gallia Narbonensi: Italia, ingt, uerius est, q̃ prouincia. Et idem alibi in xix. loquens de cucumeribus: In Italia uirides & q̃ minimi: in prouincijs q̃ maximi & citrini, aut nigri. Col. lib. iii. Non ꝓuincialis, sed Italicus ager est. Apud Colu. titulus est de natura ꝓuincialium uineaꝝ: ubi itelligit oẽs uineas ꝓter Italicas. ¶ Ploras: pecunia non restituta tibi. Conquerit etiam Sallu. in Iugurthino: ꝓuinciales sæpe spoliari: his uerbis. Non peculatus ærarij factus est: neq; ꝑ uim socijs ereptæ pecuniæ: quæ q̃q̃ grauia sunt: tñ pro cõsuetudine iã ꝓ nihilo habent. ¶ Hæc ego nõ credam: sensus est: Ego nõ credam huiusmodi sæculi nostri scelera digna carmine satyrico: quale Hora. multa lucubratione scripsit? ¶ Venusina lucerna.i. carmine satyrico: quo maxime Horat. uitia tpis sui est insectatus. Venusia autẽ ciuitas est in confinio. Appuliæ: & Lucaniæ. Patria Horatij quod ipse ostendit in sermonibus. Sequor hũc Lucanus, an Appulus anceps. Nam Venusinus arat finẽ sub utrũq; colonus. ea sita est in uia Appia. ¶ Lucerna: carmine lucubrato. ¶ Agitem: insequar: nota. ¶ Sed qd magis: tacitã obiectionẽ diluit. Rñdet.n. ijs qui possent dicere: longe satius esse si scribant fabulæ. ¶ Quid magis: subaudi scribã & sectẽr carmie. ¶ Heracleas.i. erũnas & fabulas de Hercule cõfictas. de quibus multa Diodo. in. v. Heracleas aũt legendũ est: nõ aũt herculeas. ἡρακλῆς.n. græce di, Hercules latine. & possessiuũ Heracleus penul. prod. hac ratione: ꝙ apud græcos Heracleus scribitur per diphthongũ ει: sicut Æneas, & spondæus, & Medæa: quæ diphthongus conuertit in e longã apud latinos. Heracles aũt interpretat Iunonis gloria. ἥρα.n. græce Iuno latine. & κλέος gloria: quasi Iunone persequente magnã sit gloriam adeptus.

Comes

A & ab

Venusia

ASCEN. ¶ QVID referam &c. Tangit alias causas indignationis suæ sub uario modo dicens. Quid.i. ad quid: ad quã utilitatẽ referam .i. recitẽ. uel enarrem. q.d. ad nullã: cũ notũ esse debeat quãta ira ardeat iecur meũ siccum.i. exsiccatũ ex frequẽti ira: quæ est accensio sanguinis circa cor. cũ hic.i. qlibet utpote trus aut alius. Credo tamen poetam ingeniosum artificem allusisse: ad nomẽ Iri dicẽtem quanta ira &c. Spoliator pupilli.i. orbati parẽte. prostantis.i. ad Venerem amore lucri expositi. premit populũ gregibus.i. multitudine comitũ.i. clientum: & seruorũ se comitantiũ. at.i. sed. cũ uideam sup. ꝙ hic.i. alius sit dãnatus iudicio inani.i. parũ reo nocẽti: & nihil actori cõducenti. Quia uero nõ est uerisimile iudiciũ datũ contra furem damnatũ repetundarũ.i. de pecunijs ab actoribus repetitis restituendis parũ illi nocere: efficitur infamis & fur probatus. Respondet ad hoc poeta ironicos: & ex opinione damnatorũ taliũ loquens. Enim pro quia: quid sup. est: aut nocet infamia saluis nũmis.i. dum nummi sunt salui. q.d. nihil: & id quidem secundũ eos:

Aut diomedeas, aut mugitum Labyrinthi?
Et mare percussum puero fabrumq; uolantem?
Cum leno accipiat mœchi bona, si capiendi
Ius nullum uxori, doctus spectare lacunar.
Doctus & ad calicem uigilanti stertere naso,
Cum fas esse putet curam sperare cohortis
Qui bona donauit præsepibus, & caret omni
Maiorum censu, dum peruolat axe citato
Flaminiam, puer Automedon nam lora tenebat
Ipse lacernatæ cum se iactaret amice.
Nonne libet medio ceras implere capaces

non secundum se loquitur poeta: unde uultuose proferendum est quod aũt nihil uideatur noceř probat exẽplo. Nam Marius priscus exul.i.q exulabat pp spoliationẽ Africę ab octaua sup. hora.i. uos luptuosus. indulget genio suo & agit lætũ cõuiuiũ incipiẽs ab hora octaua: cũ secundũ ritũ Romanum solũmodo hora nona inciperẽt discumbere: & frangere toros discubitorios. Nam octaua hora palæstris & exercitantibus corpora debebatur. Nec ante nonam licebat meretrici publice prostare. Vnde a Persio nonaria dicta est, quãuis ergo Marius esset dãnatus: qa plus surripuerat: ꝗ̃ restituerat bibit.i. potat: & lætum uultum agit ab octaua hora: & fruitur.i. ad uoluptatem utitur. Dijs iratis .i. qui ipsi Mario uisi sunt irati: qa permiserunt ipsum damnari. quẽ locũ qa aliter itelligo, ꝗ̃ alij, sic expono: Marius cum proconsul esset uidebatur Dijs fauentibus oĩa agere: & tamẽ pp procõsulatũ & magistratus onera erat haud dubie multis curis implicitus: ita ut præ solicitudine exporrigere frontẽ & hilarem conuiuiũ agere nõ posset. dãnatus aũt & priuatus magistratu illo: uisus est Deos iratos habere: sed fruitur Dijs iratis: qa capit uoluptatẽ ex dãnatione sui. bibit.n. & obsonat libere & secure etiã ab octaua hora. at.i. sed tu prouincia: uidelicet Africa uictrix in iudicio: qa damnatus est Marius: ploras qa nihil utilitatis cõsecuta es. Pecuniæ.n. ablatæ: ꝗ tibi restitui debebãt, ex auaritia publica senatus in ærariũ, seu fiscũ conuersæ sunt: quod hodie i multis locis cõspicimus: ubi si qs furẽ rerũ suaꝝ deprehẽderit: nihil sibi: sed dño loci recuperauerit. Quia uero talia sunt iniqssima ideo indignabũdus poeta infert. nõ credam i. putas ꝗ nõ credã. q. d. nõ debes id putare: qa credo maxime. hæc.i. huiuscemodi scelera digna sup. esse lucerna.i. diligẽti lucubratione & aperta taxatione uenusina.i. Horatij q erat uenusinus? & putas ꝗ ego nõ agitẽ.i. psequar hæc? q. d. non debes putare. Sed quid sup. putas ut debeam agitare. Nunquid heracleas.i. fabulas de Hercle.i. Hercule Iunonis gloria: quasi dicat minime.

IOAN. BRIT.

¶ AVT Diomedeas: fabulas. & quæ de Diomede & socijs eius narranť. Nã Diomedes Tidei & Deiphiles Adrasto genitæ filius, Ætoliæ rex: cũ bello troiano Venerẽ trãsfixa manu uulnerasset conantem Æneę filio suo auxiliũ ferre: id passus est incõmodi, ut Venus in ultionẽ sui furorem libidinis Ægialæ uxori eius immiserit. Quæ correpta amore Stheneli cuiusdã calamistrati: quẽ Diomedes domi tanꝗ̃ bonoꝝ suoꝝ gubernatorẽ reliquerat: cũ eo cõcubuit, & ab eo adiuta maritũ e bello Troiano redeuntẽ nõ admisit. Ille uero seu ab uxore fugatus, siue pudore uxoris adulteratæ, in Italiam nauigauit ad Daunũ regẽ Appuliæ ubi Arpos & Beneuentũ cõdidit. Mox eũ ferũt in insulas, ꝗ duæ sunt Diomedeæ appellatæ e regione promõtorij Gargani cõtra Italiã nauigasse: ibiq; munꝗ̃ uisum socios in fluctibus submersos, in aues esse a Pallade conuersos, ꝗ Diomedeæ dĩr. De quibus Pli. li. x. ca. xliii. Oui. Stra. & Soli. Virgi. Et socij amissi petierũt æthera pennis, Fluminibusq; uagantur aues. eas Iuba cataractas uocat. & eis esse dẽtes, oculosq; igneo colore, cætero candidas tradẽs. ¶ Aut mugitũ labyrinthi.i. fabulã uulgatã de Theseo. de quo multa Diodo. in. v. & Plutarc. in eius uita. Quæ fabula ita se hẽt. Androgeꝰ Minois filius, cũ Athenas cõsensu oium Atheniensiũ cõcessisset regnãte Ægæo: superaretq; Athletas oẽs: in amicitiã uenit filiorũ Pallãtis. At Ægæus ueritus, ne aliqñ a Pallãtis filijs pp amicitiã Androgei auxilio Minois pelleretur regno: Androgeũ positis isidijs pficiscentẽ Thebas obtrũcat. Minos accepta iniuria bellũ Atheniẽsibus indixit. Supatis sperauit: ut. vii. pueros: totidẽq; uirgines singulis annis Minotauro, quoad uiueret, uorandos mitteret. iter hos cũ Theseus mitteretur. pcepit Ægæus gubernatori: si Minotaurũ superaret filius: ut albis uelis domũ rediret: nigris si perisset. Theseũ in Cretã delatum, Ariadne Minois filia, eius pulchritudine capta: occidẽdi Minotauri rõnem, Labyrinthiq; egressum docuit. Mugitũ igiť intellige Minotauri, q in Labyrintho Crethensi custodiebať, quiq; a Theseo fuit interfectus, erat.n. biformi specie. ¶ Labyrinthi: Labyrinthus ædificij genus fuit: quod itineꝝ ambages, occursusq;, ac recursus inexplicabiles continebat: crebris inditus foribus ad fallendos occursus: redeũdumq; i errores eosdem: Labyrinthos quatuor docet fuisse Plin. lib. xxxvi. cap. xiii. Primũ in Ægypto. Hincq; tradunt Dædalũ sumpsisse exemplar eius Labyrinthi, quem fecit in Creta. Sed centesimã tñ portionẽ eius imitatũ. Secũdus hic fuit ab Ægyptio Labyrinthus. Tertius in Lẽno. Quartus in Italia. oẽs lapide polito fornicibus tecti. — Labyrinthi ꝗtuor

¶ Et mare pcussum puero: hoc est fabulam cõfictam de Icaro, & Dædalo eius patre. Dædalus.n. Atheniẽsis fuit (ut scri. Diodo.) Minois filius pclarus architectus, q a patria fugit: dãnatus ab Ariopagitis ob hoĩs cædem. Talus .n. sororis filius: cũ ab eo erudiretť. Ingenij acumine rotam primũ figularẽ adinuenit. Mox cũ serpẽtis maxillã inuenisset: secuisset q; modicũ ligni: imitatus serpẽtis dentiũ spissitudinẽ: serram ferreã excogitauit. Inuenit ptera tornũ. Cũ igiť pluribus i rebus hoibus pfuisset: & proinde celebris eius esset apud oẽs fama: ab Dædalo inuidia urgẽte interẽptus est: ꝗ̃si ei turpe esset gloria uinci ab adolescẽte. Dãnationẽ igiť fugiẽs i Cretã uenit: Minoi ob artẽ fuit gratus. Labyrinthũ.n. (auctore Plinio) ei (ut diximus) extruxit. Sed cum Pasiphæ Minois uxor tauri pulcherrimi amore deperiret: ei Dædali arte supposita in boue lignea inclusa: decantatũ fabulis Minotaurũ genuisse fertur Minos iratus: cũ eum ad supplicũ quæreret: nec is inueniretť: pmia inueniẽtibus pposuit. Dædalus desperata nauigatione: alas sibi a Pasiphæ abscõditus fabricauit, & Icaro filio suo. Sed cũ Icarus altius iter, ut adolescens, peteret: liquefacta calore solis cera: laxatisq; alarũ cõpagibus in mare decidit. Pater uero in Siciliã ad regẽ Crocalũ delatus est. Percussũ igiť mare puero: subaudi Icaro, a quo postea Icarũ mare denominatũ constat. ¶ Fabrũq; uolantem: Dædalũ. Sed hæc oia fabulosa sunt. Historia aũt hoc habet: Vela Icarũ & malũ: antennamq; Dædalũ inuenisse: & proinde fictum eos uolasse supra mare. Dædalus itẽ (auctore Plin. lib. vii. cap. lvi.) diciť inuenisse fabricã materiariã: & in ea Serram: Asciã: Perpendiculũ: Terebram. Glutinũ: Ichthiocollã. ¶ Cũ leno accipiat foedã sui tpis auaritiã notat: quo multi mariti pecuniæ cupiditate ducti uxores suas ab alijs tractari permittebant. Idẽ edocti dissimulare turpitudinis conscientiã: suspiciendo .i. lacunaria: aut stertendo, cũ mœchus ingrediebatur. Idem ẽt ab Horatio notatur. Sed iussa corã nõ sine cõscio Surgit marito, seu uocat institor, seu nauis Hispaniæ magister. Dedecorũ pretiosus emptor.i. qui magno pretio emit adulteria. Sẽsus est: Cur hæc ego magis fabulamẽta secter: cũ mihi ad reprehẽdendũ tam multa obscęna occurrãt: ut maritus uxoris suæ pudicitiã uendat. ¶ Leno accipiat: Domitia. (auctore Tranquillo) probrosis fœminis lecticarũ usum adimit: iusq; capiẽdi legata hæreditatesq;: nã multi adulteri plerũq; pteritis liberis bona sua relinquebãt mœchis suis. Sed cum postea p legẽ Domitiani mœchæ adulteroꝝ suoꝝ bona capere non possent: ea bona maritis: q tanꝗ̃ uxorũ suaꝝ lenones erãt relinquebãtur. Ait ergo Iuue. Inuentæ legi inuentã fraudem. ¶ Leno.i. ipse maritus: q dissimulato uxoris adulterio eã tractari ab adultero permittit. Nam leno (auctore Vulpiano) is diciť: q mulieres ꝗstuarias pstituit: & is q alterius negociationis noie hoc genus uitę exercet: utputa si qs cauponã exercẽs in ea corpora ꝗstuaria habeat: ut multi solẽt sub ptextu instrumẽti cauponi prostitutas mulieres habere. — Leno

¶ Si capiẽdi.i. qa ius capiẽdi legata: & hæreditates sublatũ est uxoribus lege Domitiani. ¶ Lacunar: appellatiõe Lacunaris, & laquearis (nã utrũq; accipimus in eadẽ significatione) intelligimus tabulata pensilia cœnationũ, reliquorũq; ædificiorũ. Sene. lib. xiiii. epistolarũ: Nec in hunc usum pinus: aut abies deferebať longo uehiculorũ ordine uicis intremẽtibus: ut ex illa lacunaria auro grauia penderẽt. Idẽ in eadem. Hodie utrũ tandẽ sapientiorẽ putas; q uersatilia cœnationũ laquearia ita coagmẽtat: ut subinde alia facies: atq; alia succedat: & toties tecta: quoties fercula mutenť. ¶ Stertere: differẽtia est inter stertere & dormire: ut quicũq; stertit, dormiat. sed nõ ois q dormit, stertat. est.n. stertere dormiẽdo strepitum p nares emittere. ¶ Naso uigilãti: qa reuera nõ dormiat: sed somnũ simulet. ¶ Cũ fas esse putet: Cornelium Fuscũ designare uideť: qui puer aurigæ officiũ præstiterit Neroni. Nã id in gratiam eius, q eodem

aurigandi studio tenebatur: multi ex nobilibus faciebant. Putabat .n. Nero pudorem aurigationis suæ tolli posse: cæterorũ nobilium multitudine aurigãtiũ temporibus postea Domitiani cohortũ prætorianarũ præfectus: bellũ gessit aduersus Dacos: ubi occubuit. Vnde alibi. Et qui uulturibus seruabat uiscera Dacis Fuscus marmorea meditatus prælia uilla. Nobilẽ fuisse Fuscũ ostẽdit Tacitus his uerbis: Procurator aderat Cornel. Fuscus ingens ætate clarus natalibus: post Neronis tempora senatorio ordine deposito se in otiũ quietis cupiditate cõtulit. Sicq; poeta Fuscũ notat nõ sine summa indignatione: q cũ fœdam egerit adolescẽtiã: audeat postea dignitatibus & honoribus se dignũ putare: q̃si poeta innuat homines tm̃ uitiosos ad honores ꝓuehi & sublimari. Nã (ut diximus) Fuscus ꝑfecturã cohortum ꝑtorianarũ adeptus est: cũ indignus uideri posset: iam fœdata adolescẽtia aurigatione. Alij etiã sunt cõmentatores: q nõ de Fusco: sed de Tigillino intelligendũ putent: q Neroni gratissimus fuit: & præfectus cohortis ꝑtorianæ: is ætatẽ suã impudice & libidinose egit. De quo sic scri. Tacitus: Ophonius Tigillinus obscuris parentibus: fœda pueritia: ĩpudica senecta ꝑfecturã uigiliũ & ꝑtorij & alia ꝑmia uirtutũ: q̃ uelocius erat uitijs adeptus: crudelitatẽ mox: deinde auaritiã. & uirilia scelera exercuit: corrupto ad oẽ facinus Nerone: quædã ignaro ausus: postremo eiusdem desertor & ꝓditor. Idẽ paulo iferius sic ait: Tigillinus accepto apud Sinuessanas aq̃s supremę necessitatis nũcio iter stupra cõcubinarum & oscula: sectis faucibus cõcidit. Idẽ alibi: Nedũ ille sænicus Tigillino. s. cũ pellicibus suis comitate arma cõtra cieret. De eo itẽ sic Iosephus de bello Iudaico: De Nerone referre recusaui: queadmodũ dehonestarit iperiũ nequissimis hoibus Minphidio & Tigillino: & indignissimis libertorũ ꝑmissa rep. Hinc. ergo apparet Tigillinum gratissimũ fuisse Neroni: & bona sua cõcubinis & pellicibus cõdonasse. potuit etiã in gratiã principis aurigare. Sed cũ i ambiguo sit: de quo poeta potissimũ intelligat. Vnusquisq; si neutrũ horum ꝓbabile uisum fuerit: alıqd ꝑ se quod ad loci explanationẽ faciat, excogitet. Satis est hũc locũ ex ijs esse apud poetã: de q̃bus adhuc q̃rendũ sit. ¶ Cohortis: cohors pars decima est legionis. Nã in legiõe decẽ cohortes esse debere tradũt: q de re militari scripsere. Cõstabatq; equitibus & peditibus: sed maiore sempꝛ peditũ numero lege Vegetiũ, & Modestũ. ¶ Præsepibus. i. equis alendis: si ad aurigationẽ referas. si aũt ad stupra ꝯcubinarũ: præsepibus expone Lupanaribus & pellicibus ipsis. Cic. in pisonem: Verum audis in ꝑsepibus: audis in stupris: audis in cibo: & uino: melius autẽ est referas ad aurigationẽ: q bona ipendent alendis equis. Nã sequit: Dũ peruolat axe citato Flaminiã puer Autumedon. ¶ Dum peruolat: cõsumpsit iquit bona maiorum: dum in gratiam Neronis aurigat: & aurigæ officiũ præstat ipsi Neroni. Qui (auctore Trãquillo (Sporum suum augustarũ ornamẽtis excultũ: lecticaq; uectum: & circa cõuentus mercatusq; Græciæ: mox Romæ circa sigillaria comitatus est identidem exosculans. Et licet Trãquillus lectica uectũ scribat: potuit tamen & curru uehi: ¶ Dum peruolat: præpositionẽ detractam nomini addidit uerbo: ut sit dũ uolat per Flaminiam. ¶ Flaminiam uiã quam Caius Flaminius Lepidi collega deuictis Liguribus ab Roma Ariminum usq; strauit. ¶ Puer Autumedon. i. ipse Fuscus auriga: siue Tigillinus: ut Autumedonẽ posuerit ꝓ auriga qui Diorei fuit filius & auriga Achillis: unde a poetis usurpari solet pro auriga. Ouidius Tiphis & Autumedon dicar amoris ego. ¶ Ipse tenebat .i. Fuscus, seu Tigillinus. ¶ Cum se iactaret hoc est cũ ipse Nero ꝑ multa lasciuiæ blãdimẽta comitaretur Sporum: & sæpe oscularetur. Nam iactare se alicui: est seipsum illi dare: ingerere: isinuare. ¶ Amicæ lacernatæ. i. Sporo: quẽ ideo appellat amicã lacernatam: qa cũ perdite eũ amaret: conatus est exectis testibus etiam in muliebrem naturã transfigurare: eũ etiã cũ dote & flãmeo ꝑ solẽni nuptiarũ celeberrimo officio deductũ ꝓ uxore habuit, ergo amicã lucernatã genere fœminino poeta ꝑ cauillationẽ appellauit: ac si diceret. amicæ masculæ: hoc est amicæ quæ uir omnino erat. Nã lacerna uestis est uirilis: de q̃ antea: Tyrias humero reuocante lacernas. Nõ ne libet medio ceras implere capaces: aliam affert indignatiõis causam ad scribendum Satyrã. Non ne inquit etiam in quadriuio: & ꝓpatulo libeat mihi scribere: q̃si loco minime scriptoribus cõuenienti: cum poetæ secreta & se cessus soleant quærere. Cũ iam Regulus: q ꝑ falsa testamenta est locupletatus: tanto fastu uehatur per urbẽ: ut petulantius nihil sit. Sicq; poeta conqueritur in pretio & honore duntaxat illos esse: q per scelera ad eximias opes peruenere: qualis fuit ipse Marcus Regulus: de quo supradiximus illic: Magni delatoris amici, De eo sic Plinius Junior: Aspice Regulum: qui ex paupere & tenui ad tantas opes ꝑ flagitia processit ut ipse mihi dixerit: cum consuleret q̃ cito sexcenties sestertium impleturus esset: inuenisse exta duplicata: quibus portendi milies & sexcenties habiturum, & habebit: si modo, ut cœpit, aliena testamenta) quod est improbissimũ genus) falsis his quorum sunt illa dictauerit. Hunc laudat Mart. assentando, cum diues & potens esset. ut et Plinius docet: eũdem etiam testamentorũ captatorẽ ostẽdit: oiumq; bipedum nequissimũ appellat. ¶ Non ne libet: non ne impetus est? Sic alibi: Vltra Sauromatas fugere hinc libet. ¶ Ceras capaces: tabellas ceratas: in quibus antiqui scribere solebant. ¶ Capaces: amplas: & quæ multa capiant: cum & materia ampla sit.

¶ AVT sup. agitem magis Diomedeas .i. fabulas de Diomede & socijs eius. Aut fabrũ scilicet Dædalũ architectum: aut Icarum filium eius uolantem. i. fictum a poetis uolasse propter celerem fugam. Cum tamẽ leno. i. maritus fungẽs officio lenonis in coniuge sua. accipiat bona mœchi. i. adulteri cõmiscentis cum uxore sua si nullũ. i. nõ ullũ. si non est uxori. i. nõ habet uxor ullũ ius capiendi sup. hæreditatẽ ab adultero: qa hoc uetuerat Domitianus & ideo inscribebantur mariti hæredes: qui erant lenones .i. (ut galli dñt) ruffiani. de uxoribus suis dissimulãtes se nescire. Vnde subdit. leno inquã doctus. i. expertus & cõsuetus spectare. i. frequenter aspicere. lacunar. i. cõnexionem trabium: in tabulatis: quæ qdem a soliditate solaria uocant. Tũc aũt spectabat qñ mœchus coniugem amplexus deosculabatur. aut doctus stertere. i. stertendo dormientem simulare. naso uigilanti. i. ipse uigilans & faciens nasum stertere. ad. i. iuxta. calicẽ. i. pocula: q̃bus se potũ simulabat dormire: & tangit secundũ Mancinellũ præcipue Tigillinũ. Præterea non putem hæc esse digna lucerna uenusina. & sequar potius dictas fabulas. Cum iam dictus leno Tigillinus: aut quiuis alius homo perditus adulatione. putet esse fas sperare. i. merito expetere sibi curam cohortis. i. præfecturæ ꝑtorianæ q donabit bona. i. diuitias suas. præsepibus. i. ad aurigaturã: ut Neroni complaceat alendis. & qui sup. caret omni censu maiorum. i. equis: q nullo patrimonio potens: sola adulatione ad diuitias ꝑuenit: quas in alendis equis consumpsit: ut Neroni complaceat. Caret ergo censu maiorum. i. patrimonio sup. eo tempore. dũ. i. quo tempore ipse existens puer Autumedon .i. iuuenis auriga Neronis: sicut Autumedon erat uir fortis & auriga Achillis. peruolat. i. quasi uolãdo percurrit axe. i. illa parte rotarũ. citato. i. a parte totũ accipiẽdo: concitatis & cõmotis uelociter rotis. ꝑuolat. i. uolat ꝑ Flaminiam sup. uiã. a Caio Flaminio stratã. Ideo aũt hoc fecit: qa fretus erat auxilio Neronis. Nam tenebat lora. i. frena equorũ ex corio facta. dũ ipse. i. principalis uidelicet Nero cuius currus agebat ab eo: sicut currus Achillis ab Autumedõte iactaret. i. frequẽter se inijceret amicæ lacernatæ. i. in amplexũ Spori. i. pueri emasculati: quẽ Nero ut uerã cõiugẽ solemniter duxerat. ergo amicæ lacernatæ. i. iduẽdæ ueste uirili. i. masculi: quo Nero ut muliere abutebat. Pupilli prostantis. ꝓstare est ante lupanar stare: & expectare aduentãtes ad stuprũ: quõ in Italia olim pueri imberbes ꝓstabant. Prouincia dicta est: qa pro. i. añ uicta uel qa porro. i. lõge ab Italia uicta, ad quã regendã & tenendã in obedientia mittebantur proconsules. Quia uero difficile est aut uictos, aut lõge positos regere: ideo prouincia pro duro & difficili negocio sæpe capitur. Venusina lucerna: Probus dicit q Venusiæ fiebant laternæ leues: quæ uili pretio uendebantur: & ita secundũ eũ poeta opus suũ uili cõstare fateretur: sed nihil ꝓcedit. Sciemus aũt lucernã a luce dici correpta tñ syllaba. Vnde propter tersam & apertam reprehensionẽ Horatij potuit lucernã dicere. Sed mea sentẽtia est ut uigiliam & lucubrationẽ horatianã intelligas. Res. n. diligenter & quasi a peruigilantibus factæ: sicut orationes Demosthenis: dicunt lucernas olere. Si legis heracleas: est uersus spondaicus. Heracles. n. cũ apud græcos habeat ita: literã primã producit: & secundã si uis positione: & tertiã more græco. Herculeius aũt siue Herculeus dicatur, quia latinũ est, eandẽ corripit. Sicut aũt a Priamus fit Priameius: ita a noiatiuo Hercules fieri põt Herculeius & ita aut heracleas aut heracleias legi posse sentit Manci. sed priameius antepenultimã producit qdẽ: sed corripit penultimã q̃ñ si herculeias legatur uersus non constet. lege ergo secundũ Probum heracleas. Cætera manifeste exposita sunt. Nonne libet medio &c. Alia scelera quæ sine satyrica taxatione uidere nõ põt enarrat dicens. Nõ ne libet. i. placet: cũ quadã animi affectione. iplere scriptura. s. satyrica. ceras capaces. i. ingentes pugillares uel tabulas ceratas: & hoc medio. i. in medio. quadriuio. i. loco publico: quo ex quatuor partibus plures cõueniũt. q. d. manifeste & nemine contradicente.

¶ QVADRIVIO:

Tigillinus — Cohors — ASCEn. — Prostare — Prouincia — Lucerna

Quadriuio?cum iam sexta ceruice feratur
Hinc atq; inde patens, ac nuda pene cathedra,
Et multum referens de Mecoenate supino
Signator falso, qui se lautum, atq; beatum
Exiguis tabulis, & gemma fecerat uda.
Occurrit matrona potens, quæ molle calenum
Porrectura uiro miscet sitiente rubetam,
Instituitq; rudes melior Locusta propinquas
Per famam, & populum nigros efferre maritos.
Aude aliquid breuibus Gyaris, & carcere dignum,
Si uis esse aliquis, probitas laudatur, & alget.
Criminibus, debent hortos, prætoria, mensas,
Argentum uetus, & stantem extra pocula caprum.
Quem patitur dormire nurus corruptor auaræ?
Quem sponsæ turpes? & prætextatus adulter?
Si natura negat, facit indignatio uersum
Qualemcunq; potest, quales ego, uel Cluuienus.

IOAN. BRIT.

Quadriuia

¶ QVADRIVIO: quadriuia dicūtur spacia unde quatuor uiæ deflectūtur: sicut triuia: unde tres. ¶ Cum feratur: hinc est omnis īdignatio. ¶ Sexta ceruice.i. Exaphora: hoc est lectica gestata a sex seruis: q lecticarij (ut diximus) appellabantur. ¶ Hinc atq; inde patens.i. cuius latus neutra ex parte sit stipatū: cū solus sit in lectica.

Exaphorum

Nā delicati erat, & luxuriosi solū gestari: ut supra de Mathone causidico. aut reuera patēs.i. qui ab utraq; parte pateret: & conspici posset. ¶ Cathedra.i. lectica: quā ēt sellam appellāt. Mart. lib. iiii. in Afrū salutantē. Nec ulla cathedra est. Cui nō mane feras irrequietus aue. ¶ Pene nuda: pene uacua: cum in ea nemo esset præter eū. Nam & littus nudum in quo nulli sint habitatores appellamus. Papinius I siluis: Nec littora pauper Nuda tenes.i. uacua: & sine ædificio. Alij autem (quod oino placet) intelligunt nudā.i. detracto uelamento: ut cōspiciatur. nā lecticæ ita se habebāt: ut ab utroq; latere posset aperiri. ¶ Multū referēs: multum delitijs Mecœnatē reddēs: ac si dicat: mollis & delicatus: qualis fuit Mecœnas. cū.n. delicatum fuisse ostēdit Seneca his uerbis. Q̄uō Mecœnas uixerit notius est, q̄ ut narrari nūc debeat: q̄uō ambulauerit: q̄uō delicatus fuerit. Nō oratio eius æq; soluta est, q̄ ipse discinctus. Itē nō statim hæc cū legeris, hoc tibi occurret: hūc esse q solutis tunicis in urbe semp incesserit. Nam etiā cū absentis partibus Cæsaris fungeretur, signū a discincto petebatur. Alibi Iuuen. Vestem purpureā teneris quoq; Mecœnatibus aptam. ab Horatio Malthinus appellantur. μαλθὸν n. carā molle significat. Demissis Malthinus tunicis obambulat. ¶ Supino: molli & delicato.

Supinus

Mart. Nusquā delitiæ supiniores.i. molliores. Supinus itē pro superbo & erecto ponitur. Persi. Italo q honore supinus Fregerit Heminas Areti ædilis iniquas. Supinū ēt dicimus cū quis uersa facie ad cælū cubet. ¶ Signator: signatores ait Pedianus eos esse: q aut testamentis: aut causis se subsignabāt. Hi aūt testes erāt: quos septē esse opportebat: q testamētis signacula īponebāt: atq; se subscribebāt: nequā fraus fieri posset. possunt aūt oēs testes (ut tradit Iustinianus Imperator) uno annulo signare testamentū. ¶ Falso: aduerbiū est.i. falso signator. ut sit falsarius signator. ¶ Lautū: delicatū, & diuitem. Nam lauti appellanť: qui in uictu delicatiora & electa sectātur: politiorīq; culto domestico uiuūt. ¶ Exiguis tabulis: modicis testamētis.i. q̄ modico uerborū anfractu cōdita essent: & oia bona uni relinquerent, nō adhibita multa scriptione: iuxta quod dictū est illud in Satyra. xii. Atq; oia soli Forsan Pacuuio breuiter dabit.i. paucis uerbis cū eum relinquat hæredem ex asse. ¶ Gemma uda.i. annulo signatorio q saliua humectatus imprimitur ceræ. Nā multi signauere gemma annulo inserta multi & auro tm̄: ut Claudij Cæsaris principatu repertū. ¶ Occurrit matrona potēs: ita dictū: quasi ei ambulanti occurrat matrona uenefica: uel occurrit in mentem mihi uenit. ut sit adest ēt matrona uenefica: quæ reprehendenda est mihi. Et p hanc quamcunq; ueneficam nonnulli intelligi uolūt: quæ tēporibus poetæ ueneficia misceret. Alij uero specialiter de Agrippina Claudij uxore: in qua opinione & nos sumus: intelligi uolunt q̄ (ut scribit Tranquillus) Claudiū maritū medicato sustulit boleto post adoptatum Neronē. Nā poeta ita plerumq; de mortuis loqtur: ac si uiuerēt, præsentesq; essent: ut de Crispino: Mario Prisco: Mathone causidico. ¶ Potēs: utpote Claudij imperatoris uxor & mater Neronis. Nam matrona semp dicitur de nobilioribus. Sueto. in Vespesiano sic ait: Agrippinā timens potentē adhuc apud filiū. aut potens: q (ut auctor est Cor. tacitus) summā rerū ex arbitrio diu moderata fuerit. ¶ Porrectura molle calenū.i. uenenū uino iditū. Nā uenenū uino misceri tpibus Iuuenalis maxime ī usu erat. Martia. Diceris hæc cælebs factus ēter esse lagœna.i. ueneno lagœnæ infuso. ¶ Molle: lene & suaue. Virg. Tunc & mollissima uina. ¶ Calenū: ui

Cales

nū campanū a Callibus ciuitate Campaniæ. de qua Virg. lib. vii. Q̄uiq; Cales linquunt. Tota.n. Campania (auctore Plinio) optimi

Rubetā

uini est feracissima. ¶ Rubetam: ueneficiū ex rubeta. Ranæ.n. rubetæ (ut scribit Plin. lib. viii. cap. xxxi.) & in terra: & in humore uiuūt plurimis refertæ medicaminibus. q̄ deponere quotidie: & resumere pastu dicuntur: uenena tm̄ sibi referuātes. Idē in. xxxii. Sunt quæ in uepribus tm̄ uiuūt: ob id rubetarū nomine, quas Græci phrynos uocant, grandissimæ cunctarū: geminis ueluti cornibus plenæ ueneficiorū. Idē libro. xxv. cap. ix. Sunt & ranis uenena rubetis maxime. ¶ Viro sitiente: pro sitiēti: ut sit casus pro casu. sic Oui. Et fas omne facit fratre marita soror: pro fratri. Et Virg. Hæret pede pes.i. pedi. & alibi. Nec sospite dirū. Optabis nato funus p sospiti nato. ¶ Locusta.i. ipsa matrona tanq̄ Locusta magistra. (Est.n. casus nciatiui) Nam Locusta mulier fuit ueneficij peritissima q̄ iperante Nerone uelocissimū & p̄sentaneū uenenū coxit: quod Britānico cœnanti dedit quo gustato statim concidit. ¶ Melior: peritior cæteris. ¶ Instituit: docet. ¶ Rudes ppinquas: rudes alias matronas uicinas. Alludit aūt ad historiā. Nā & Nero Locustæ p nauata opera impunitatē, prædiaq; ampla, sed & discipulos dedit. ¶ Efferre: uerbū est funebre. Terentius. Effertur, Imus, ad sepulchrū uenimus. ¶ Nigros: propter uenenum. ¶ Per famam: & populū: endiadyo est.i. per famā populi. nā uarius solet esse populi rumor orta ueneficij suspitione. ¶ Aude aliquid: mira excandescētia hoc dictū: adiuandūq; est gestu: ut & rei indignitas: & indignatio dicētis exprimatur. Non est inquit mirum si tam multa flagitia fiunt in urbe: cū iam nullus sit in pretio: nisi q sit impense sceleratus. ut sit sensus: Si uis in urbe Roma in aliquo esse pretio: aude aliquid dignū carcere, aut exilio. unde Plin. Iunior ad hanc sententiam sic ait. In ea ciuitate in qua iampridem nō minora p̄remia: immo maiora nequitia & improbitas, q̄ pudor, & uirtus hñt. Sicq; poeta improbos tēporis sui mores notat. ¶ Breuibus Gyaris: hoc est paruis isulis: qualis est Gyarus una ex Sporadibus. Nam damnati in insulas modicas relegabantur: tanq̄ ad pœnam grauioris exilij. unde illud in satyra decima: Vt Gyari clausus scopulis, paruaq; Serypho. Titus (auctore Tranquillo) delatores assidue in foro flagellis, ac fustibus cæsos, ac nouissime traductos per Amphiteatri arenā: partim subijci in seruos: ac uenire imperauit: partim in asperrima insularū aduehi. ¶ Criminibus debent hortos: dupliciter hic locus exponi potest: ut sit sensus: Romani, inquit, debere uidentur (ut recitauimus ex sententia Plinij) ingentia præmia improbis, & sceleratis: ut ex eo pendeat: Aude aliqd breuibus Gyaris: uel sic. quod magis placet: Si inquit improbus, & nefarius fueris: opes & dignitates adipisceris. nam alij scelerati: qui hortos delicatos: magnifica prætoria: & alia huiusmodi bona possident: debēt ea omnia criminibus: quia adepti sunt illa per crimina & flagitia. Estq; translatio a debitore: qui creditori debet pecuniam mutuo acceptam. Sic.n. dicimus industriæ magistri: omnem doctrinam tuā debes. Et patriæ conseruatio Ciceroni debetur. Vnde est etiā illud Plianū in septimo: Versum heroicū Pythio oraculo debemus. ut sit sensus: Agnoscimus beneficio oraculi Pythij uersum in heroicum nos habere. & illud in octauo: Corporū tutela pecori debetur. Tale est illud Iasonis ad Medeam in. vij. Meta. O cui debere salutem Confiteor coniux. erit ergo sensus: Scelerati hoies agnoscūt bona, quæ possident beneficio scelerū se esse adeptos. ¶ Hortos: qui

Horti

ad amœnitatem tantū, & uoluptatem parantur: uarijs consiti arboribus, & numero tantū pluratiuo. Hortos magnificentissimos habuit Mecœnas in Exquilijs. Itē Lucullus: in qbus Messalina uxor Claudij occisa fuit. ¶ Prætoria hoc loco magnifica in agris ædificia intelligit. unde Tranquillus in Calligula: In extructione prætoriorū atq; uillarū. Idem in Tito: Cuncta prætoriorum suorum ornamenta: operibus, ac templis destinauit. Mart. Ad lapidem Torquatus habet prætoria quartum. Prætoriū etiam appellamus imperatoris tabernaculum in castris: unde præfectus prætorij. & Cohors

Prætorium

prætoriana: quæ circa prætoriũ uigilaret, atq; assideret. ¶ Mensas: citreas intelligit, quæ tantæ erant taxationis: ut tanto auro rependerentur. Mart. Accipe felices athlãtica munera siluas: Aurea qui dederit dona minora dabit. ex Athlãte.n. mõte Mauritaniæ mittebantur harũ sumptus fœminæ: ut docet Plin. lib. xiii. uiris exprobrabant: cũ ipsis luxus margaritarũ exprobraretur a uiris. ea præcipuo erant in pretio: quæ caudas pauonũ undatim immitterentur. unde Sen. de Tranquillitate: Placet mensa nõ uarietate macularũ conspicua. ¶ Argentũ uetus. i. pocula argentea antiquis (ut ait Seneca) nominibus artificum nobilia. ea & Archetypa dicebantur. ἀρχαῖος.n. antiquũ significat. & τύπος formã. Plin. item scribit: Subito ars cælandi argenti exoleuit sola iam uetustate cẽsetur: usq; attritis cælaturis: ut ne figura quidẽ discerni possit. ¶ Et stantem extra pocula caprũ: nam uariæ in poculis figuræ excidebantur: maximeq; caper: quod animal sit infensum Baccho. Mar. in. viii. Stat caper in phiala Thebani uellera Phrixi Cultus: ab hoc mallet uecta fuisse soror. Ea aũt uasa Anaglypha sunt appellata ab asperitate & cælaturis eminentibus. ¶ Stantem extra, idest. extantem & cælatura eminentem. Ouidius in Metamor. Sed altius Extantem signis, multaq; in pondere massæ ingentem manibus tollit cratera duabus. Virgilius in. v. Cratera impressum signis. ¶ Quem patitur: alia indignatio scribendæ Satyræ: turpitudinem sui temporis notat. Duo.n. reprehendit: & q; Soceri, ut libidinentur nurus suas pretio corrumpãt. & q; nurus lucri cupiditate soceris suis nefando concubitu obsequãtur. Alij uero (quod nõ placet) exponunt: deprehendi soceros: q pecunia nurus corrumperẽt: ut pueris sui facerent copiã: quibus postea deprehensis ipsi soceri abuterẽtur. ¶ Corruptor: stuprator. nã corrũpere plerunq; accipitur pro adulterare & stuprare. Tranq. in Cas. cõstans opinio est plurimas & illustres fœminas corrupisse. Idem in Domitia. Fratris filiã adhuc uirginem nõ multo post alij collocatã ultro corrupit. Idem in eodẽ: Nec defuerũt, q affirmarent corruptum Domitia. & a Nerua successore mox suo. i. stupratũ. Corrũpere itẽ capitur: cũ aliquem pretio inducimus ad aliquid inhonestũ faciendũ. unde dicimus corruptũ esse iudicẽ.

Corrumpere

Corrũpere ẽt dicimus. cũ aliquem a uirtute in uitia deflectimus: unde appellamus mores urbis esse corruptos. i. deprauatos: & a prioribus uestigijs obliquatos. ¶ Auaræ: quæ magis lucro, q̃ pudicitiæ cõsulat. ¶ Quem. s. poetarũ. ¶ Patitur dormire: silere, & nõ moueri ad Satyrã scribendã. ¶ Quẽ sponsæ turpes: quẽ. s. poetam patiuntur dormire, & nõ excitari ad Satyrã: aliud. n. obscœnissimam uitiũ sui tẽporis notat: hoc est uiros uiris nubentes. Nam multi reperiebantur: q solemni nuptiarũ ritu nuberent. quod & a Nerone factũ fuisse scribit Tranquil. q ita Doryphoro liberto: ut ipsi Sporus denupsit: uoces quoq; & eiulatus uim patientiũ uirginũ imitatus. Alibi Iuue. Quadringenta dedit Gracchus sestertia dotem. & paulo infra: Quæ causa officij: quid quæris? nubit amicus. Spõsas igitur turpes intellige uiros: q uiris nuberẽt. ¶ Adulter: prætextatus: illud ẽt conqueritur poeta: q; pueri in ea ætate: quæ ab omni turpitudine maxime resilire debet: iam adulteria nouerint. quod & ætate nostra nõ sine quadã naturę iniuria fieri uidemus.

Prætexta

¶ Prætextatus. i. puer adhuc. Nã prætexta uestis erat: qua pueri usq; ad quartum decimũ ætatis suæ annũ utebãtur. dicta (auctore Macrobio) q; ei purpura prætexeretur. amicitiam puerilem prætextatam appellat Mart. Tu mihi simplicibus. Manni dilectus ab annis. Et prætextata cultus amicitia. ut autem prætexta uteretur ætas puerilis. Institutum fuit Tarquinij Prisci: qui deuictis Sabinis triumphũ egit: filiũq; suum annos. xiiii. natum: q; hostẽ interfecisset: bulla aurea & prætexta donauit: unde hæc ingenuorum puerorũ insignia esse cœperũt. Cum antea instituto Tulli Hostilij tertij Romanorum regis prætexta esset magistratuum. Bulla uero gestamẽ triumphantiũ sumpto nisi ab Hetruscis superatis. Sed de hoc supra latius dictũ est ex auctoritate Macrobij. ¶ Si natura negat: tam multis ingratamq; uarijs contaminata est ciuitas uitijs, ut si a natura negatum sit carmen ad ea exagitanda: ipsa tamẽ animi indignatio carminis faciendi rationẽ subministret. bene aũt ait: Si natura negat. Nam ex sentẽtia Democriti poetica natura magis q̃ arte cõstat. In qua persuasione est & Cicero pro Archia. ubi ait: Cæterarum rerum studia & doctrina & præceptis & arte constare: poetam natura ipsa ualere: & mentis uiribus excitari: & quasi diuino quodam spiritu inflammari. Est autem sententia generalis: quam tamen sibi accommodat: ut dicat ipsam indignationem posse uel facile unicuiq; etiã rudi uersum subministrare posse. ¶ Qualemcunq; potest: scilicet facere etiam si nõ sit decora elegantia. ¶ Quales ego, uel Cluuienus: sensus est & ordo: Indignatio facit uersum qualemcunq; potest, & talem qualem ego facio, uel Cluuienus facit. Satyrice autem mentũ suum se nominando extenuat: ut licentius Cluuienum notet: ut malũ poetam sui tẽporis. Solent.n. poetæ breuiter & urbaniter p trãsitũ hoies notare. ut alibi Lauseiam, ut mulierẽ bibacem, ebriosam notat. Quantũ Lauseia bibebat. Horatius Damalim: Nõ multi Damalis meri Bassum Threicia uincat amysthide.

ASCEn.

¶ CVM. i. quia ita est q; signator. i. sigilli impressor. falso. i. p falsitatem & dolos imprimens ubi non deberet. quæ fecerat se lautũ. i. mundũ & splendidũ. & beatum. i. bene habentem & diuitem. & secundum opi. uulgi felicem exiguis. i. modicis tabulis supp. testamẽtarijs. & gemma. i. sigillo insculpto. in gemma uda. i. madefacta saliua ne cera adhæreat. i. qui factus est diues ex hoc q; sigillo suo signauit falsa testamenta uel aliorum testamẽta usurpauit sibi ut Regulus secundũ Plin. cum ergo talis falsarius olim pauper & abiectus, feratur. i. portetur iam sexta ceruice. i. hexaphoro: scilicet lectica: quam sex ferebant. patens. i. apertus. ut uideatur ad iactantiam. hinc atq; inde. i. utrinq; siue ab utraq; parte: ac pro & cathedra eius existente sup. pene. i. quasi. nuda. i. discooperta & olbus conspicua. referens. i. repræsentans multũ de Mecœnate equite illo amico Virgilij & Horatij: cæterorũq; poetarum bonorum. supino. i. molli: & sibi indulgenti. Sic enim Mancinellus & calderinus pertinaciter asseuerant: Valla cõtra, dicit. n. supino. i. superbo, siue erecto &c. Si uacat audire sententiam nostrã: Pronus & supinus contrario modo se habent. nã pronus est: cui facies in terram incumbit: unde Ouid. Pronaq; cũ spectant animalia cætera terras. Supinus autem cui os sublime & ita erecta est ceruix: quod apud Hieronymum signum est superbiæ. Quod autem Calderinus dicit supinũ non legi pro elato aut superbo: ne apud Persium quidem dicentẽ Italo q; honore supinus: cum ibi pro molli capiatur: longe (quod cum uenia eius dico) oberrat. nam cui nõ uero similius uidebitur quemq̃ honore habito potius superbũ & elatũ effici: cum id natura uocabuli exigat potissimum q̃ mollem. Quod uero. auctoritate Seneca Mancinellus asserit Mecœnate solius mollicies argutum esse & nusq̃ de superbia notatum: fatemur quidem ipsum pro modestia laudatum ab Horatio cum neminem fastidiret: tamen eundem incessum: eundemq; habitum pomposum: quem Mecœnas per mollitiem habuit: potuit Regulus aut quiuis alius ex humili fortuna ad diuitias ingentes euectus, ad summam superbiam habere & ideo dixit referens multum de Mecœnate supino. idest recta ceruice & luxurioso habitu incendente: quia consimilem retulit habitum, & similem erectionem ceruicis: signum maximæ superbiæ in homine humili loco nato: quod in his qui sunt regali prosapia geniti tolerabilius est: qualis fuit Mecœnas: unde in principio carminum Horatij: Mecœnas atauis edite regibus. Sed procedendum est mihi. Occurrit supple cogitationi meæ matrona. i. mulier matrimonio data. potens. i. ualde diues & per diuitias plurimum ualens, quæ porrectura. i. talis quæ debeat porrigere eo q; diues uel porrectura: quando est porrectura: quale illud molle & suaue. miscet, idest commiscet ipsum. rubeta. idest. ueneno rubente. & hoc uiro sitiente. idest, dum uidet uirum sitire. Sitiens. n. auide & sine disquisitione bibit: & ita uenefica mulier captat opportunitatem, ne deprehendatur: & ne frustra conetur. Est autem sic melior constructio, q̃ dicendo sitiente pro sitienti: ablatiuum p datiuo poni. Sunt enim ablatiui in designatione sequelæ positi. posset forte uiro bis construi. semel cum porrectura in datiuo: & semel cum sitiente: & id absolute in ablatiuo. q; pro &. & quædam melior Locusta. i. quædam uenefica peritior q̃ illa prior Locusta quæ erat tempore Neronis. instituit. idest per institutiones suas edocuit propinquas. idest uicinas suas. rudis uel rudes, idest imperitas & ignaras ueneficij. efferre, idest facere exportare per famam & populum, idest fama id notificante & populo patiente hoc est manifeste & impune. maritos nigros. idest, a se ueneno infectos & liuidos effectos. Est autem Locusta nominatiui casus: ut docet ultima syllaba quæ breuis est. Non est ergo ordo melior. i. peritior mulier Locusta, idest q̃ fuerat Locusta melior. idest quædam uenefica peritior, q̃ illa prior. Per excellentiam enim potest Locusta pro uenefica poni. sicut Hector pro uiro forti apud Ouidium dicẽtem: Illic & multos Hectoras esse putat. Melior autem bonitate artis non morum, idest peritior. Quod autem non sit dictum per enadiadema per famam & populum, idest per infamiam populi: sed sicut dixi: per famam & populum. idest. populo sciente & non clamante. immo quodam modo assentiente, patet per sequentia,

Est enim

Ex quo Deucalion nimbis tollentibus æquor
Nauigio montem ascendit, sortesq; poposcit,
Paulatimq; anima caluerunt mollia saxa,
Et maribus nudas ostendit Pyrrha puellas..
Quicquid agūt homines, votū, timor, ira, voluptas,
Gaudia, discursus, nostri farrago libelli est.
Et quando uberior vitiorum copia? quando
Maior auaritiæ patuit sinus? alea quando
Hos animos? neq; enim loculis comitantibus itur
Ad casum tabulæ, posita sed luditur arca.
Prælia quanta illic dispensatore uidebis
Armigero. simplex ne furor sestertia centum
Perdere? & horrenti tunicam non reddere seruo?

Est enim ac si dicat quis: Qui potest fieri ut populus sciat: & non petat uindictam. & respondeat poeta. tantum abest ut malefici modo puniantur: ut etiam honoribus accumulentur. Vnde infert. Aude .i. audacter effice. aliquid: idest aliquod facinus. dignum in malam partem capitur. breuibus Gyaris: idest exilio in Gyarom quod est grauissimum. Vel potius distingue, ut tria dicat: Primo dignum breuibus: idest exilio: uel deprehensione ad breuia: id est maria uadosa & scopulis, arenisque plene: unde difficillimus est exitus. De quibus Virgilius in primo Aenidos. In breuia, & Syrtes urget miserabile uisu. Secūdo dignum Gyaris: idest exilio non unius illius insulæ ad quam noxij delegabantur: sed plurium. sicut Horatius: Si insulis anticiris & cæ. moris enim est indignātes unam rem in plures efferre. Tertio & dignum carcere: idest i carceratione perpetua. si uis esse aliquid: idest haberi in aliquo pretio: uel esse aliquid: idest effici magnæ reputationis. Nam aliquid aliquando magnum quid significat. sicut alibi: Est aliquid sese unius dominū fecisse lacertæ. Et apud Persium satyca secunda: Sese aliquem credens Italo quod honore supinus Fregerit Heminas. Sunt qui legant aliquis: quod idem est. Probitas: idest uir probus laudat: quia (ut dicit Valerius maximus libro quarto) magno ubiq; prætio uirtus æstimatur. Virtus enim est tam pulchra: ut etiam a malis laus detur. usq; adeo ut Persius pro summa pœna malis fieri exoptet uirtutem: ut uideant, intabescantq; relicta. Probitas ergo: idest uir probus: laudatur etiam ab improbis. & alget: idest frigore conficitur. nemo enim uel trita lacerna uirum bonum donauerit. Sciunt enim multi quid agere debeant: & ita laudant bonos: sed agere nolunt. Vnde dicit Ouidius Laudamus ueteres: sed nostris utimur annis. Ipsi autem diuites debent criminibus suis: utpote per quæ eas acquisiuerunt: uel debent criminibus: id est criminosis hominibus: quibus obnoxij sunt propter scelera. quæ per ipsos perpetrarunt: uel quorum complices sunt. debent inquam hortos uoluptatis: scilicet causa: arboribus consitos. Prætoria: idest prætoribus digna ædificia: aut forte prætiosa sedilia in hortis constructa: & mensas ex pretiosissimo ligno: aut forte ex marmore. & argentum uetus: id est ueteris cælaturæ. uel a uetere & laudato artifice sculptum. uel reuera uetus: quia argentum quo ueterius, eo melius. & caprum: idest signum capri stantem extra pocula: idest eminentem uel signum eminens in exteriori parte poculi: quod inaurari solet: ut tangit Mancinellus: quem patitur & cætera. Affert alias causas indignationis suæ: ex quibus infert difficile esse Satyram non scribere dicens. Quem corruptor auaræ nurus: idest qui cohortatur eam ut sinat se uiolari. & quæ facile assentitur: quia auara. patitur dormire: id est non solicitum esse de Satyra scribenda. & quem sponsæ turpes: idest infames & adulteræ: uel reuera masculi: qui nubebant uiris: ut sponsæ. patiuntur supple dormire. & quem adulter prætextatus: idest puer nobilis adhuc imberbis. qui uestitur scilicet prætexta: patitur dormire? quasi dicat neminem. quia si natura negat uersum: idest si quis non est omnino natus ad carmen: tamen indignatio de tot sceleribus facit uersum: si non elegantem: qualemcunq; potest: talem supple quales uersus ego supple facio. uel Cluuienus minus eruditus poeta ille facit. Credo iam omnia etiam mediocri ingenio fretis constare: sed quia imbecillioribus hanc operam narro: repetam pauca. Cæras capaces dicit: quia in tabulis cæratis antiquitus scribebant potissimum carmina

Quadriuium

componentes: ut delere possent. Quadriuium est locus publicus: quo quatuor uiæ concurrunt. eo autem populus conuenire consueuit publica carmina auditurus quæ uulgares poetæ composuerant. Vnde in Bucolicis: Num tu in triuiis indocte solebas Stridenti miserum stipula disperdere carmen. Gemma uada: idest madefacta ne cæra adhæreat. Nobiles enim & prædiuites sigillum, siue (quod uulgo dicunt) signetum: in gemmis insculpi fecerant. Corruptor nurus: uidelicet socer. Causa uero ob quam nurū suū corrumpi uelit: non est auaritia: quia tunc diceret corruptor auarus:

sed longe turpior, quam Calderinus sic recitat: Vxores a uiris coactæ pueros molles in adulteria alliciebant: ut ijs deprehensis uiri abuterentur. unde Martialis ad Gallum: Subdola famosæ moneo fuge retia mœchæ: Leuior o conchis Galle cythereacis. Idem alibi: Vxorem nolo Thelesinam ducere: quare? Mœcha est: sed pueros dat Thelesina uolo. Eadem de causa dixit & prætextatus adulter. Nec uacat quod dicit: Nurus auaræ: quia cum uxor sit iam prouecta: facilius nurus: id est uxor filij pueros allicit. Nec alliceret tamen: cum non sit filia: sed nurus: unde non posset honeste cog: nisi esset auara. Turpes sponsæ: idest masculi. Nam si meretrix nubat, non ob id erit turpis: idest inhonesta sponsa: quia honestior est quam prius. Per transitum autem tangit more satyrico ineptitudinem Cluuieni in carmine. Quod autem mutauit numerum dicens: Quales ego: metrum fecit uel respexit ad pluralitatem: subauditur autem uersus: quia qualis quantus & cætera. uolunt conformari cum sequenti. Addamus ad ea quæ Mancinellus dicit ibi: Si natura negat: quod poeta uidetur imitari Virgilium in Bucolicis dicentem: O mihi tam longe maneat pars ultima uitæ Spiritus: & quantum sat erit tua dicere facta. Non me carminibus uincet nec Thracius Orpheus: Nec Linus: huic mater: quamuis atque huic pater assit & cætera. In quibus Virgilius non præfert se Orpheo. Lino: & Pani: sed dicit se tam uberem habiturum materiam: ut pulchritudine eius fretus non possit ab illis uinci. Sic etiam Iuuenalis non dicit sibi negatum a natura carmen: sed quamuis esset negatum: dicit se posse uersum conficere ex indignatione tot scelerum: & ex hubertate materiæ. unde subdit quæ sequuntur.

IOAN. BRIT.

¶ EX quo Deucalion: sensus est & ordo: Quæcunque uitiorum genera ualuerunt inter mortales: ex quo genus humanum instauratum est a tempore Deucalionis: uotum: scilicet ira: timor: & cæteri affectus: sunt farrago & materia nostri libelli. Pollicetur se de omni genere uitiorum esse dicturum: quæ inter mortales uiguerunt: usq; a temporibus Deucalionis. ¶ Deucalion ascendit montem: nota est fabula carmine Ouidij. Temporibus enim Deucalionis & Pyrrhæ eius uxoris diluuium fuit: quo uniuersus orbis submersus est. Deucalion uero solus cum Pyrrha in cacumen montis Parnasi fugiens illic tamdiu fuit: quoad æquor desedit. Mox cessante diluuio in planum descendentes: oraculum Themidis de instauratione humani generis consuluerūt: acceperuntq; ossa matris post terga iacienda: sic enim posse genus humanū recuperari. Cum igitur diu anxij fuissent ubi nā possent ossa matris inuenire. Demū intellexit Deucalion terram matrem esse omnium rerum: lapides uero ossa terræ dici. Itaque cum ab utrisque lapides iacti essent post terga: qui a uiro iacti sunt in uiros: qui a mulier in fœminas conuersi sunt. Sicq; humanum genus est reparatum. Veritas uero alia est. Nam (ut scribit Iustinus libro undecimo) Amphitteonis Athenarum regis temporibus aquarum illuuies maiorem Grgciæ partem absumpsit: superfuere quos refugia montium cœperunt. aut ad regem Thessaliæ Deucalionem ratibus euecti sunt: a quo propterea genus humanum conditum dicitur. ¶ Montem: Parnasum. ¶ Nimbis tollentibus: Imbribus æquor augentibus. Nimbi sunt proprie imbres repentini, præcipites, & improuisi. Pluuiæ uero sunt iuges. ¶ Sortes: oracula Themidis. ¶ Caluerunt anima: secundum eos locutus est: qui igneam animam esse dixerūt. ¶ Quicquid agunt homines: omnes inquit animi affectus quibus hominum mentes perturbantur. & sic a ratione discedunt: sunt farrago & argumentum operis nostri. ¶ Votum: desiderium, & appetitio alicuius boni. Poeta alibi: Quid tam dextro pede concipis ut te Conatus non pœniteat uotique peracti. ¶ Timor: opinio magni mali impendentis. ¶ Ira ex philosophis quidam (ut scribit Seneca in primo de ira) dixerunt iram breuem insaniam esse, unde Horatius: Ira breuis furor est. Alij uero (ut scribit Cicero in Tusculanis) Iram libidinem esse ulciscendi eius: qui uideatur fecisse iniuriam. Seneca in secundo de Ira ita diffinit: Ira est concitatio animi ad ul

Deucalionis & Pyrrhæ fabula

Veritas fabulę Deucalionis

Nimbus

Pluuia

Votum

Timor

Ira

Voluptas tionem uoluntatis iudicio pergentis. ¶ Voluptas: duplicem scimus esse uoluptatem & honestam, & inhonestam. Honestam: cum illam ponimus ad demonstrandam animi hilarem affectionem. ut si dicamus: Ex lectione Plinij nõ solũ fructũ: sed & mirificam cepi uoluptatem. Inhonestam: cum ex turpi aliqua re dicimus nos uoluptatem summam cepisse.
Gaudiũ ¶ Gaudia: scribit Seneca ad Lucilium: Gaudium nisi sapienti non contingere. est enim (ut inquit) animi elatio suis bonis, uiribusque fidentis. uulgo tamen sic loquimur: ut dicamus magnum gaudium nos ex illius consulatu: aut ex nuptijs aut ex partu uxoris percepisse: quæ adeo non sunt gaudia: ut sæpe initia futuræ tristitiæ sint. gaudio autem iunctum est non desinere: nec in contrarium uerti. Itaque cum dicit Virgilius: Et mala mentis gaudia. diserte quidem dicit: sed parum proprie. Nullum enim malum gaudium est: uoluptatibus hoc nomen imposuit. & quod uoluit expressit. Cicero in quarto Tusculanarum appellat gaudium: cum animus ratione mouetur, placide atque constanter. Cum autem inaniter & effuse animus exultat: tum illa lætitia gestiens: uel nimia dici potest: quam Stoici ita diffiniunt sine ratione animi elationem. ¶ Discursus: animi nostri uagationes: quibus ad uanas rapimur cupiditates. Nam hominum mentes rationis oblitæ transuerse feruntur: quæ plerunque magis nocent, quam prosunt. potest etiam in rebus honestis discursus existere. Discursus ergo ad animum: non ad corpus referas, ut sit: Ipsi affectus & perturbationes animi: quibus quasi quibusdam furijs mens hominis nunc huc: nunc illuc agitatur. potest etiam referri ad labores matutinos salutandi potentiores. per uerbum enim discurrendo salutandi officium peragebant. Martialis libro septimo: Discursus uanos: uagumque mane: & fastus & aue potentiorum.
Aue Idem alibi: Et matutinum portat ineptus aue. Seneca in libro de Tranquillitate sic scribit: Circuncidenda est conuersatio qualis est magnæ parti hominum domos, & theatra, & fora pererrantium. unde sequitur: Sportula: deinde forum: iurisque peritus Apollo: Atque triumphales. sed prior sententia magis placet.
Farrago ¶ Farrago: materia & argumentum. metaphoricos autem dictum. Nam Farrago proprie est id quod ex pluribus satis pabuli causa datur iumentis. dicta secundum Varronem quod primum in ferracea segete seri coepta: aut quod ferro cæsa sit. ¶ Libelli nostri: operis nostri. ¶ Et quando uberior? subaudi fuit, quam nunc & ætate nostra? ac si dicat nunquam fuere plura uitia ad reprehendendum. ¶ Vitiorum: idest animi prauitatum. ¶ Maior sinus: metaphora sumpta a nauigantibus: quorum uela quanto maiorem explicant sinum: tanto maiorem uim uentorum excipiunt. ¶ Alea quando. subaudi magis uexauit, uel habuit, uel aliquid tale. In alea sunt Talus, Tessera, Alueolus, & omnia id genus: quæ in uanetate fortunæ consistant. Est enim alea ipse casus, siue euentus ludi. Plautus in Curculione: Talos poscit sibi in manum: prouocat me in aleam, ut ego ludam. Ouidius de nuce: Quatuor in nucibus non amplius alea tota est. Martialis: Alea parua nuces: & non damnosa uidetur. unde & Alea aliquando pro fortuna & euentu ponitur. Liuius: Nec tam celebrem aleam uniuersi certaminis timens. sic etiam illud Plinianum de Cicerone: Extra omnem aleam ingenij positus: idest extra omnem sortem & euentum ingenij: ut non possit euenire: ut quisquam sit Cicerone præstantior. ut si metaphora ab alea: idest ludis: qui omnes sunt in fortuna & casu. Apuleius in quarto Metaphora. Ancipitis' Machinæ subijt aleam: id est fortunam & dubium euentum: ¶ Neque enim loculis: tanto inquit studio aleæ tenentur: ut in ludum descendant: non cum modica pecunia: sed tota arca.
Loculi Loculi enim capsulæ sunt: & receptacula nummorum & annulorum: & id genus prætiosarum rerum. Alibi: Gemmaque princeps Sardonycos, loculis quæ custoditur eburnis. Horatius in sermo. Vt hæres iam circum loculos, & claues lætusque, ouansque curreret. Apuleius in quarto Metamorphosios: Iubet decem, aureos (ut ipse habebat) ex loculis annumerari. Fiebant ex ebore & ligno. Martialis: Hoc nisi de flaua loculos implere moneta Non decet: argentum uilia ligna ferant. Ii autem, ut modici, in arca continebantur. Loculis etiam alia seruar. legimus. ut illud apud Plinium in septimo: Pollicem Pyrrhi in dextro pede cum reliquo corpore cremari non potuisse tradunt. Conditumque loculo in templo. Loculo etiam efferri mortuos docet Diuus Lucas in euangelio Noli flere, & accessit & tetigit loculum: idest ipsum pheretrum. ¶ Casum tabulæ ad dubium ludi euentum. nam huiusmodi ludi, fortunæ, & casu (ut diximus) sunt subiecti. Casum autem a cadendo dicimus: quod omnis casus positus sit in fortuna. nam in tabulam iacti tali casu efficiunt: aut Venerem: aut Caniculam: aut aliud punctum: sicque cadere dicitur punctum, quod fortuitu non industria uenit. unde Terentius in Adelphis. Quasi cum ludas tesseris: si illud maxime quod est opus: iactu non cadit. illud quod cadit forte: id arte, ut corrigis: idest quod euenit. Cicero libro primo de diuinatione: Quatuor tali iacti casu Venerem efficitur: non etiam centum Veneris: si quadraginta talos ieceris casu futuros putas? Idem alibi: Dixi multa de casu ut uenereum est. ¶ Tabulæ: lusoriæ scilicet in qua iaciuntur tali fritillo. alio uocabulo ipsam tabulam alueolum appellamus. ¶ Prælia quanta: an rixas & altercationes: quæ sæpe inter collusores oriuntur. Vnde est illud apud Tranquillum in Augusto: Nos mi Tiberi quinquatrijs satis iucunde egimus. Lusimus enim per omnes dies forumque aleatorium calefecimus. frater tuus magnis clamoribus rem gessit. Ouidius item in tertio de arte amandi loquens de ludis: Ira subit deforme malum: lucetque cupido: Iurgiaque & rixæ, sollicitusque dolor. Crimina dicuntur, resonat clamoribus æther: Inuocat iratos & sibi quisque Deos. An assiduum ludentium certamen: quemadmodum Virgilius nocturnos concubitus prælia uocauit. ¶ Dispensatore armigero existente illic armigero: hoc est seruo armigero: qui officium præstat dispensatoris domino ludenti.
Nam armigeri serui erant: qui dominum suum sequentes, scutum Armiger
reliquaque arma gerebant. Plautus in Cassina: Potius quam illic seruo des armigero nihili atque improbo. Et paulo post eundem scutigerulum appellat sic: Qui (malum) homini scutigerulo dari iubet. Tranquillus in Augusto: Germanorum manum usque ad cladem Marianam inter armigeros circa se habuerat. Ait nunc poeta eum fungi officio dispensatoris: utpote qui ludenti domino
nummos subministret. Nam dispensator e seruis elegebatur, qui Dispensator
æs dispensabat, curamque habebat uniuersæ rei domesticæ. de quo illic sensit Iuuenalis: Et qui dispenset frangit sibi: eum græci Oeconomon appellant. unde ab ære dispensando dictus est. Nam
pecunia pendebatur. unde & Stipendium æs quod dabatur mili- Stipendium
tibus dictum: quod stipem pendebant. & sic Dispendium: quod
in dispendendo solet minus fieri, damnum significat. Contra com- Dispendium
pendium est lucrum. unde Dispendiosus damnosum: Compendio-
sus lucrosum significat. ¶ Simplex ne furor? an non inquit ille cen- Cōpendium
sendus est extra omnes rationis terminos: qui centum sustinet sestertia ludo Aleæ perdere: & seruum frigentem negligit nec uestit? ¶ Sestertia: Sestertium primum fuit quarta pars denarij: quo tempore quindecim decusses is ualebat: hoc est decem asses. fit autem a semis & tertium: eo quod contineat in se asses duos & dimidium tertij. dicimus etiam genere masculino sestertios. ¶ Horrenti: frigenti. Persius: scis comitem horridulum trita donare lacerna.

¶ EX quo Deucalion & cætera. Ostendit quam facile sit Satyram scribere præsertim temporibus suis: quia uberrimam farraginem: idest materiam ex multis & diuersis uitijs accumulatam, quę Satyræ debetur, nunc quilibet habere potest. Nam Satyricus potest taxare omnia uitia a diluuio Deucalionis usque ad tempora sua: & ita si nulla uitia nunc committerētur: non deessent argumenta Satyræ. & insuper tanta nunc est inquit copia uitiorum, ut maior neque unquam fuerit: neque futura sit. Ordo est: Votum: idest desiderium boni futuri. Timor: idest metus de malo futuro. Ira: de iniuria illata. Voluptas: de delectabili præsenti. Gaudia, discursus: idest quæuis aliæ commutationes & perturbationes animorum: immo quicquid homines agũt ex eo tempore: quo Deucalion ascēdit nauigio montem Parnasum. & hoc nimbis: idest aquis & uentis tollentibus: idest eleuantibus. æquor: idest mare prius æquum. & poposcit: idest exquisiuit a Dea Themide. sortes: idest responsa quomodo reparare posset genus humanum. q; pro &. & saxa mollia: idest mollificata. & in carnem uersa. caluerunt: idest callida: hoc est uiuentia facta sunt. paulatim anima: idest spiritu uitali. Et pyrrha coniux Deucalionis ostēdit maribus: idest masculis natis ex lapidibus proiectis ab ipso Deucalione. puellas: id est fœminas nudas & productas ex lapidibus a se iactis: tota inquam illud est farrago: id est accumulata & undique congesta materia libelli nostri: id est compositionis modicæ cuiuslibet Satyrici. Non enim de se tantum loquitur: sed de quocunq; Satyrico. Vtitur autem diminutiuo aut pro primitiuo: aut quia respexit: quod Satyrici in una re non persistent: sed de uitio in uitium saliant more Satyrorum. Et cũ ita sit: de quocunque uitio scribere possumus: quando supple fuit: uel ab eo quod sequitur: quando patuit uberior: idest maior copia uitiorum, quam supple? quasi dicat, nunquam. Et quando sinus:

idest

Quis totidem erexit uillas? quis fercula septem
Secreto cœnauit auus? nunc sportula primo
Limine parua sedet, turbæ rapienda togatæ.
Ille tamen faciem prius inspicit, & trepidat, ne
Suppositus uenias, ac falso nomine poscas.
Agnitus accipies, iubet a præcone uocari
Ipsos Troiugenas. nam vexant limen & ipsi
Nobiscum: da prætori, da deinde tribuno.
Sed libertinus prior est, prior inquit ego sum.
Cur timeam, dubitem ue locum defendere? quis
Natus ad Euphratem, molles quod in aure fenestræ
Arguerint, licet ipse negem, sed quinq; tabernæ
Quadringenta parant. quid confert purpura maius
Optandum, si Laurenti custodit in agro
Conductas Coruinus oues? ego possideo plus
Pallante, & Licinis, expectent ergo tribuni.
Vincant diuitiæ, sacro nec cedat honori
Nuper in hanc vrbem pedibus qui venerat albis.
Quandoquidem inter nos sanctissima deuitiarum
Maiestas, & si funesta pecunia templo
Nondum habitas, nullas nūmorum ereximus aras,
Vt colitur Pax, atq; Fides, Victoria, Virtus,
Quæq; salutato crepitat Concordia nido.
Sed cum summus honor finito computet anno,
Sportula quid referat, quantum rationibus addat,
Quid facient comites, qbus hinc toga, calceus hic est,
Et panis, fumusq; domi? densissima centum
Quadrantes lectica petit, sequiturq; maritum
Languida, vel prægnans, & circunducitur uxor.
Hic petit absenti nota iam callidus arte
Ostendens vacuam, & clausam pro coniuge sellam.
Galla mea est inquit, citius dimitte, moraris?
Profer Galla caput. noli vexare, quiescit.

Idest receptaculum auaritiæ: patuit maior: id est extensior, quam nunc? quasi dicat nunquam? Et quando alea: idest ludus aleæ: patuit maior quam nunc? Neque enim itur idest iam uulgo progreditur ad casum tabulæ: idest ad ludum fortuitum in tabula: ubi alea uel talo luditur. & hoc loculis: idest crumena: & (ut dicunt) bursa comitantibus: idest insequentibus. hos: idest huiusmodi tam auaros animos: sed luditur scilicet a plerisque area posita: idest deposita ad ludum. Quanta: idest quam magna: quasi dicat maxima prælia: idest maximas rixas & concertationes. uidebis: idest quilibet qui illic erit uidere poterit. Ponitur enim secunda persona pro quauis: & indicatiuus pro optatiuo: aut subiunctiuo: hoc est uidebis: pro quiuis uideat: idest in illo ludo supple cum dispensatore armigero: idest qui gerit arma domini sui: uel dispensatore existente armigero & dicente. Est ne simplex: idest modicus furor? quasi dicat minime immo multiplicissimus furor est te perdere in ludo aleæ centum sestertia: idest cētes duas libras & semis. Sestertius enim uel sestertium est nummus: qui olim erat dipondius: id est duorum pondo uel duarum librarum & semis. Consuetudo enim Romanorum sicut & aliorum quorundam adhuc est: erat semis præponere: & significabat dimidium deesse ei quod sequebatur ut semistertius: & per syncopam sestertius. Et non reddere: idest non dare accipiendo compositum pro simplice. uel non reddere: idest nō restituere: eo quod tunicam suam domino præstiterit seruus amissa tunica sua. Vel non reddere: idest persoluere quam promisisti: & debes mihi seruo tuo horrenti: idest frigore contrementi. tunicam: idest interiorem uestem: qua carere non possum. Vel legamus generaliter: Est ne simplex furor quemuis dominum perdere centum sestertia: & non reddere seruo horrenti tunicam? quasi dicat minime simplex est immo quam maxime multiplex. & intelligitur: id tamen mihi facis. Horrere est aut subito timere: aut frigore quodam modo tremere. unde Persius: Scis comitem horridulum tria donare lacerna. Repetamus nunc pro imbecillioribus pauca uocabula. Ex quo: idest postquam uel post quod supple tempus: sicut dicimus ex illo: idest post illud sup. tempus. & ex meridie fit uespera: idest post meridiem. Non enim dicit circunstantiam causæ materialis. Nimbi: nimbi enim uidentur nubes uentis permixtæ in aere sicut procella in aquis: & ita pro utrisque accipitur. Æquor dicitur ab æqualitate: & ita etiā terra ęqua: idest plana & non aspera Æquor a Virgilio appelatur. ergo erat æquor priusquam nimbi tollerent: idest eleuarent. Nam tollere etiam educare significat. ut in Terentio: Quicquid peperisset decreuerunt tollere. Sortes etenim in hac significatione singulari caret. & est genus diuinationis: sed hic accipitur id quod præcessit pro eo quod secutum est. Nam Themis ex sortibus responsa dedit: & ea poposcit Deucalion. Paulatimq; anima quidam animis: quidam uero animas legunt. Sed seppe in bonis codicibus anima. Caluerunt: & uenit caluerunt a calesco calescis quod est frequentatiuum. & non a caleo cales. ut docet significatio. Laurentius Valla: autem ne quid erres: docet in sco

Verba in sco

non carere præteritis: sed ea usurpare a perfectis sui primitiui: saluasignificatione ipsum in sco: quæ non est connotare inchoationem secundum eum: sed passionem intrinsecus prouenientem. Caluerunt ergo: idest intrinsecus: id est a uirtute intrinseca calida facta sunt. utpote anima: idest per animam. saxa mollia: idest iam mollificata & quasi in carnem uersa. Et maribus ex Deucalionis lapidibus formatis. per quod innuit: quod etiam sacra scriptura attestatur: uirilem sexum ante fœmininum productum esse: & fœmininum in adiutorium & solatium masculini catum. & ideo ostendit maribus puellas: nudas autem quia iam recenter producta. Nudum est quod nunquā tegitur: nondum autem erant tecta. Nudatum uero quod coopertur: unde facies dicitur nuda & caput nudatum. Alea aliquādo accipitur pro dubio euētu. Vt hic extra aleam belli aut inuidiæ: idest extra periculum constitutus. Bene dicit itur per uerbum impersonale: quod (ut docet Seruius) generalitatem importat: quasi dicat ab omnibus fere. Armiger non est uir belliger: qui in armis bella gerit: sed minister eius qui ubi pugnā idē non est: gerit arma quædam ut hastam & galeam: & omnia similia arma: quæ hominibus conueniunt ad se protegendum: & corpus suum ab hostibus defendendum. Lusuri autem curabāt adesse armigerum ne a perdentibus obruerentur.

Nudum. Nudatū Alea

℃ QVIS totidem erexit uillas: nimium & multiiugum in extruendis uillis luxum notat. nam non una contenti uilla plures extruebant: marmoribusq; adornabāt. Villa proprie est ædificium erectum ruri. Plinius Neque fundus uillam quærat: neq; uilla fundum. Quis fercula septem: in luxum ciborum & lautitiam ptu atam insurgit. Sic Seneca: Deinde ad cœnas lautitia transfertur. & illic commendatio ex nouitate: & sola ordinis commutatione captatur. Est ergo sensus & ordo: Quis auus fuit: idest quis ex antiquis, tam luxuriosus: uel in cibis: uel ædificijs: ut nunc pene omnes sunt? ex frugalitate igitur & simplicitate antiquorum damnat luxuriam, & ciborum, & ædificiorum sui temporis. Nam frugalitas antiquis fuit (auctore Valerio) quasi quædam mater bonæ ualetudinis: inimica luxuriosis epulis: & aliena nimiæ uini abundantiæ & ab omni immoderato Veneris usu auersa. Septem fercula: idest septem iura. Dicitur autem ferculum a ferendo, Prisciano teste libro quarto. per quod uas ipsum epularum proprie intelligitur. hic uero iura accipimus. Cœnauit secreto: non conqueritur quod in propatulo non cœnent: quod ab antiquis factitatum est: qui mos temporibus Iuuenalis: & multo ante desiuerat: sed quod intra priuatas ędes multiiugæ, luxuriosæque, & lautæ parentur cœnæ. Secreto ergo: idest in domo priuata. Est autem Iuuenalis sensus: Quod quamuis antiqui illi luxuriarentur: nullus attamen fercula septem cœnabat ut in suo seculo agebatur. Valerius item libro secundo ait: Quod maximis uiris prandere & cœnare in propatulo uerecundiæ non erat: nec sane ullas epulas habebant: quas populi oculis subijcere erubescerent. Septem fercula: uaria & diuersa ciborum genera. numerum posuit finitum pro infinito. Commendatur Augustus a Tranquillo quod cœnam ternis ferculis: aut cum abundantissime senis præberet. Appellatione autem ferculorum intelligimus epulas generali uocabulo. Horatius: Multaque de magna superessent fercula cœna. Seneca detestans luxum sui temporis:

IOAN. BRIT. Villa Fercula

Hodie utrum tandem sapientiorem putas: qui uersatilia cœnatio-
num laquearia ita coagmentant: ut subinde alia facies atque alia suc-
cedat. & toties tecta quoties fercula mutentur: hoc est epulæ. Fer-
cula etiam appellantur quæcunque feruntur in pompa triumpho-
rum ludis, & sacris. unde Cicero in Officijs: Cauendum est: ne tar-
ditatibus utamur in gressu mollioribus: ut similes pomparum fer-
culis esse uideamur. Tranquillus in Cæsare Pontico triumpho in-
ter pompæ fercula trium uerborum prætulit titulum, ueni, ui-
Sportula — di, uici. ¶ Nunc sportula primo: consuerant diuites Romani: ut li-
beralitatem, & munificentia suam ostenderent: ad rectam cœnam
Recta cœna — admittere pauperes clientes: a quibus comitati fuissent. Rectam ua-
tem cœnam intellige: quod apud diuitem splendide & laute cœna-
rent. Sequitur enim: Votaque deponunt quanquam longissima
cœnæ. nam cum dominis cœnare consueuerunt. unde Tranquil-
lus in Nerone ait: Publicæ cœnæ ad sportulas sunt redactæ. Sed
cum ea consuetudo forte fastidiosa uideretur: rectam cœnam reno-
cauit Nero ad sportulam. Postea uero Domitianus sportulam ad
cœnam rectam. unde Martialis libro octauo: Promissa est nobis
sportula: recta data est. Verum apparet id non seruatum mortuo
Domitiano, cum poeta hæc scripsit. Dabantur igitur obsonia ple-
runque, & pecuniæ ex sportula. unde Tranquillus in Domitiano
ita scribit: Atque inter spectacula muneris largissimum epulum
septimontiali sacrorum quidem die senatui: equitique panariis ple-
bei sportellis cum obsonio distributis. Martialis: Dat Baiana mi-
hi quadrantes sportula centum. Cæterum sportula non dabatur
tantum ex priuato: quantum etiam ex publico uectigali clientibus &
pauperibus: dabaturque etiam in nuptijs. Apuleius in secunda
Apologia: Quippe ita placuerat in suburbana uilla potius: ut iun-
geremur: ne ciues denuo ad sportulas conuolarent. Cum igitur
hanc tantum pauperes captarent: conqueritur Iuuenalis: nunc tan-
tam esse Romanorum auaritiam: ut & nobiles diuites & magistra-
tus eam quoque captare non pudeat. Spartæ autem & Sportellæ,
& Sportulæ (auctore Asconio Pædiano) erant receptacula: in qui-
bus nummi seruabantur. denominatæ a sparto herba iberica. ex
qua conficiebantur. Plautus in Menechmis: Sportulam cape, at-
que argentum: eccos tris nummos habes. Verum sportula non
tantum pro receptaculo nummorum: quantum etiam pro muneri-
bus, quæ clientibus (ut diximus) darentur, ponitur. ut sit continens
pro contento. ¶ Nunc: hoc tempore: hac ætate nostra auarissima.
¶ Parua: conqueritur poeta imminutam esse prioris sportulæ libe-
Toga — ralitatem. ¶ Primo limine: primum ædium ingressu. ¶ Turbæ toga-
tæ. i. quam uiliores & pauperes clientes deberent capere. Nam (ut
scribit Asconius Pedianus) toga communis habitus fuit & ma-
rium, & fœminarum ... ita quod appellauit Virgilius: Romanos gē-
tem togatam. Sed postea prætexta honestorum tantum fuit toga
uiliorum. unde pauperes clientes: ut uiles cum ibant salutatum, iu-
mebant togam. Martialis: Mane uel a media nocte togatus ero.
Eiusdem distichon est in Apophoretis: cui inscriptio est toga: Si
matutinos facile est tibi rumpere somnos: Mentita ueniet sportula
multa toga. ¶ Ille tamen: qui sportulam dispartitur. ¶ Faciem prius
inspicit: hinc apparet sportulam non omnibus pauperibus: sed tan-
tum ijs consueuisse dari: qui in officio fuissent circa diuitem. faciem
etiam intuetur: an ex clientibus sit: qui cum domino salutauerit.
¶ Suppositus: subditicius. & loco alterius positus. ¶ Falso nomine:
expositio est subditicij. ¶ Agnitus: ex clientibus domini. ¶ Iubet a
præcone uocari: hinc est omnis poetæ indignatio: quod sportula
nunc nobilioribus erogetur: quæ antea dumtaxat dabatur (ut di-
Præco — ximus) pauperibus. ¶ A præcone: Præco is dicitur: qui iubente ma-
gistratu clara & elata uoce aliquid ad populum enunciat a præci-
Curio — nendo. Idem etiam dicebatur Curio. Martialis in epistola secundi
libri: Epigrammata Curione non egent. ut sit: Epigrammata non
egent uoce aliena: cum per seipsa se aperiant & manifestent. Apule-
ius in primo limine hoc eodem uocabulo utitur. Non quidem cu-
riosum. sed qui uelim scire: uel cuncta, uel certe plurima: ut sit sen-
sus: Non sum quidem præco: qui uelim quæ audiuerim uulgare.
quo more (ut dixi) clara uoce enunciat iubente magistratu ad po-
pulum. ¶ Ipsos troiugenas: satyrica indignatione dixit ipsos: quasi
quos rei pudere deberet. ¶ Troiugenas: nobiliores quasi quorum ori-
go sit a Troianis: ironicos autem dictum. ¶ Vexant: celebrant, &
frequentant. ¶ Et ipsi: quasi dicat & ipsi, quos pudor rei absterrere
Prætor — deberet. ¶ Nobiscum: scilicet clientibus. ¶ Da prætori: uerba sunt di-
spēsatoris. Veteres omnem magistratum cui pareret exercitus præ-
torem appellauerunt: quod præiret exercitus (teste Varrone) a quo

& in castris tabernaculum ducis prætorium est appellatum: & porta — Prętoriū
prætoria in castris: qua exercitus in prælium educitur: quia initio — Prętoria porta
prætores erant qui nunc consules: & ij bella administrabant. Eum
etiam (ut tradit Liuius libro quinto) prętorem dixerunt: qui ex pa-
tribus creatus ius in urbe diceret: penes quem magistratum omnis
publici, priuatique iuris potestas: ut & nouum ius condere & uetera
abrogare facultas esset. Idque ob magistratus honorem ius honora-
rium est uocatum. Cum tamen regia illi essent insignia: ut appara-
tu consulibus par uideretur: lictores non amplius sex habuit. de
quo Pomponius de origine iuris sic scribit: Prætor creatus est cum
consules auocarentur bellis finitimis. neque esset qui in urbe ius red-
deret. Isque urbanus est dictus: quod in urbe ius diceret. Post aliquot
deinde annos. non sufficiente eo prætore: quod multa turba etiam
peregrinorum in ciuitatem ueniret: creatus est & alius prætor: qui
peregrinus appellatus est. Capta deinde Sardinia: mox Sicilia, &
Hispania: deinde Narbonensi prouincia: totidem prætores: quot
prouinciæ in ditionem uenerant, creati sunt. Cicero in secundo de
legibus. Iuris disceptator: qui priuata iudicet: iudicariue iubeat, prę-
tor esto. Iuris ciuilis custos esto: huic potestati parento. ¶ Tribuno: — Tribunus
tribunorum duo extitere genera: tribuni scilicet plebis: & tribuni
militum. Tribuni militum dicti sunt: quod terni ex tribus tribubus.
Ramnium, Lucerum, Ticiensium olim ad exercitum mittebantur.
Tribunorum autem militum officium est milites in castris contine-
re: ad exercitationem producere: claues portarum suscipere: uigilias
interdum circuire: frumentationibus commilitonum interesse: fru-
mentum probare: mēsurę fraudem coercere: delicta castigare: prin-
cipijs frequenter interesse querelas commilitonum audire. ualetudi-
narios inspicere. ex his etiam erant Tribuni: qui dicebantur ærarij.
ab eo (ut scribit Varro) quod attributa illis erat pecunia: quam mi-
litibus redderent. Idque quod attributum erat dicebatur æs militare. — Aes militare
De tribunis ærarijs sic Tranquillus in Cæsare: Tribunos ærarios
quod erat tertium: scilicet genus iudicum sustulit. Tribuni plebis
in monte sacro a plebe creati sunt: qui eam defenderent: cum plebs
a patribus secessisset. anno fere decimoseptimo post reges exactos.
De tribunis multa leges apud iurisconsultos: Liuium: Vegetium:
Appianum: Modestum: Varronem Festum: Gellium: & Plutarchū.
¶ Sed Libertinus prior est: uerba sunt Iuuenalis Libertinum more
satyrico ridentis: qui magistratui non solum se ęquet: sed etiam prę-
ponat: adiuuandum autem est pronunciatione. Libertinus autem
generaliter est accipiendum: idest ipsi Libertini. Nec mirum liberti-
nos eo potentię dignitatisque fuisse prouectos. Nam (ut scribit Pli-
nius libro. 37. capitul. 17.) prætoria ornamenta a senatu decre-
ta sunt iubente Agrippina Claudij Cæsaris liberto: ut cum laurea-
tis fascibus remitterentur illo: unde pedibus creatis aduenissent. ad
quod omnino poeta respexit. unde sequitur: Vincant diuitiæ sacro
nec cedat honori Nuper in hanc urbem pedibus, qui uenerat albis.
¶ Prior est: se potiorem magistratu facit. sequitur enim: Prior ego
sum. Libertini dicuntur (auctore Caio de statu hominum) qui ex
iusta seruitute manumissi sunt. ¶ Defendere locum: tueri locum meū
sicque poeta moraliter ostendit homines per diuitias efferri in super-
biam. ¶ Natus subaudi sim. ¶ Ad Euphratem: in Armenia: idest — Euphrates
ex seruili sim conditione. Nam Euphrates fluuius est (auctore
Strabone) qui ex euphrate monte Armeniæ defluit in mare Ru-
brum. prius tamen Babyloniam per medium diuidit: & Tygri cō-
iunctus Mesopotamiam facit: illinc serui multi mittebantur. ¶ Mol-
les quod in aure fenestræ Arguerint: idest quam rem scilicet me na-
tum esse in Armenia: siue Capadocia: quæ sunt cōterminæ. Argue-
rint molles fenestrę: idest ostenderint & probauerint. i. mollia aurū
foramina. Nam in Oriente (ut scribit Plinius lib. 11. ca. 37.) uiris
aurū gestare in auribus decus existimabatur. Idem in procemio. li-
bri duodecimi: sic ait loquēs de unionibus: Ad hoc excogitata sunt
aurium uulnera. unde & diuus Hierony. ad Principiam uirginem
sic: Illæ etiā solēt auribus perforatis rubri maris pretiosissima grana
suspendere. quę autē ad ornamenta aurū gestabantur inaures ap- — Inauris
pellatę sunt. Pli. lib. 9. cap. 55. Antonia Drusi murenę quam dilige-
bat inaures addidit. Plautus in Pœnulo: Quia incedunt cum an-
nulatis auribus. Vnde & in pentatheuco Mosę sic scriptum est: Di-
xitque ad eos Aaron: Tollite inaures aureas de uxorum, filiorumque
& filiarum uestrarum auribus, & afferte ad me. unde & Apuleius
in libro de dogmate Platonis: Platonem quoque puerum in auribus
gestasse aurum sic scribit: Auri tantum reliquit, quantum puer no-
bilitatis insigne in auricula gestauit. ¶ Licet ipse negem: etiam
si uelim ipse negare me ex seruili conditione esse & Armenium.

¶ Sed

¶ Sed quinq; tabernæ: hinc stultam hominis & elationem ostendit qui diuitijs & bonis tantum fortunæ gloriatur. Quinq; inquit sunt mihi tabernæ: quæ parant mihi quadringenta: idest quæ ex uectigali & prouentu reddunt mihi quadringenta: scilicet sestertia: quæ summa erat census equestris, qui enim eam summam habebant inter equites romanos numerabantur Tiberij edicto. ut scribit Plinius libro trigesimotertio capitulo secundo: Qui constituit ne cuius gestandi annuli aurei esset: nisi cui ingenuo ipsi, patri, auoq; paterno sestertia quadringenta census fuissent. & lege Iulia theatrali in quatuordecim ordinibus sedendi. Romæ autem quædam ædificia quinq; tabernæ appellantur iuxta forum: ædes septem dictæ sunt. Liuius ab urbe condita libro uigesimosexto: Pluribus simul locis circa forum incendium ortum. Eodem tempore septem tabernæ: quæ postea quinq; & argentariæ, quæ nunc nouem appellantur arsere.

Quinq; tabernæ

¶ Quid confert purpura maius: sensus est: Nobilis ipse qui per prætextam designatur (Nam, ut diximus ex auctoritate Pediani, prætexta erat honestorum: idest nobilium: toga uiliorum. Et, ut ostendit Plinius, pro maiestate pueritiæ erat prætexta. & curam .s. senatores distinguebat ab equite) qd côfert: qd affert: qd inuenit quod maius optet, quam ego possideo. si ipse nobilis qui per Coruinum designatur ad paupertatê redigatur: idest quid inuenit ipse nobilis & senator: si pauper sit, quod maius possit sibi optare: quam quod ego possideo. quasi ostendat non solum se censum equestrem sed etiam senatorium suis opibus superare. Nam cum census equester esset quadringentorum millium ut diximus: senatorius erat (auctore Tranquillo in Augusto) octingentorum: quam tum summâ cum Augustus ampliasset: duodecies centies sestertium taxauit. Videturq; poeta alludere ad M. Valerium Coruinum: qui ad centesimum annum uitam perduxit: exactaq; iam ætate in agris, eos coluit.

Purpura

¶ Purpura: idest equestris dignitas quæ uestibus designatur purpureis. ¶ Purpura: idest prętexta: quę ideo prętexta dicebatur: quod purpura (auctore Macrobio) prætexeretur. Purpura autem piscis: est ex genere concharum: ex cuius faucibus liquor (ut scribit Plinius) elicitur aptus ad tingendas uestes. Murex item eiusdem generis est: & conchilium. ostrum etiam in eadem significatione accipimus. Virgilius: Tyrioq; ardebat murice læna. Idem: Vt gemma bibat, & Sarrano dormiat ostro. Iuuenalis: Horum ego non fugiâ conchilia: idest uestes purpura tinctas. ¶ Si custodit oues: si in paupertatem prolapsus est: ut pascendæ sint sibi oues alienæ.

Laurentum

¶ In agro laurenti: Laurentum oppidum fuit prope Lauinium in antiquo latio. de quo Strabo libro quinto: Sunt præterea magni illic campi æquora & pascuis apta. Vtque Liuius libro primo ostendit: Lauini quoq; incolæ Laurentes dicebantur. ¶ Conductas: non proprias sed alienas.

Coruinus

¶ Coruinus nobilis, qualis fuit familia Coruinorum: quæ cognomen sumpsit a Valerio Coruino: qui consule Camillo Furij Camilli filio, singulari dimicâs certamine aduersus praeferocem Gallum: eum confecit adiuuante coruo: qui galeæ Valerij insidiens, unguibus & rostro in gallum insiliebat ita: ut parta uictoria Valerius Coruinus sit cognominatus.

Pallas

¶ Pallante: Pallas ex arcadia fuit (auctore Tacito) libertinę conditionis: quem unum & Narcissum alium libertum adeo dilexit Claudius (auctore Tranquillo) ut decreto quoq; senatus non præmijs modo ingentibus: sed & quæstorijs, prætorijsq; ornamentis ornari libenter passus sit. tantum præterea acquirere & rapere, ut querente eo quondam de fisci exiguitate non absurde sit dictum abundaturum, si a duobus libertis in consortium reciperetur: cum postea Nero ueneno sustulisset creditus est: quod immensam pecuniam longa senecta teneret. Tacitus etiam libro duodecimo scribit Pallantem Claudij libertum fuisse: eiusq; auctoritate adoptionem in Domitium: idest Neronem festinatam: qui obstrictus Agrippinæ ut conciliator nuptiarum ipsius, scilicet Agrippinæ & Claudij: ac mox stupro eius illigatus stimulabat Claudium: consuleret reipublicæ, Britannici pueritiam robore circundaret & cætera. Nam ei Claudio consentiente senatus decreuit sestertium centies quinquagies. Lege epistolam Plinij iunioris ad Montanum. Hic habuit fratrem nomine Felicem: quem Claudius destinauit ad Iudæos: qui & eorum prouinciam cum Samaria & Galileam & per eum procuraret. Iosephus.

Licini

¶ Et Licinis: pluralis est usus: quoniam plures hoc nomine diuites fuere. Licinum diuitem fuisse ostendit Persius illic: Nunc Licini in campos: nunc Crassi mittit in ædes. Iuuenalis alibi: Dispositis prę diues armis uigilare cohortem Seruorum noctu Licinius iubet attonitus Pro electro, signisq; suis, phrygiaq; columna. Eiusdem sic meminit Seneca in epistolis: ubi notat eos qui assidue suum statum uariant: Licinum diuitijs: Apicium coenis: Mecœnatem delitijs prouocat. Sed unum (ut diximus apud Persium) fuisse ex Augusti libertis principis indulgentia præ diuitem placet intelligere. Scribit enim Tranquillus sic: Multos libertorum in honore & usu maxime habuit: ut Licinû Enceladum aliosq;. Non ignoro Crassum (auctoribus Valerio, & Plinio) cognomento diuitem primum omnium Romanorum diuitem fuisse. Sed nunc de diuitibus qui pauloante fuissent loquitur. Fuit & Liciniorum domus inclyta & diues. Plinius libro tertio epistola ad Marcum ita ait: de Plinio scilicet auunculo suo: Referebat ipse potuisse se cum procuraret in Hispania uendere hos commentarios Laertio Licino quadringentis militibus nummum & cætera. Et Tacitus libro decimoquarto: Licinium Gabulum prętura functum scribit. & libro uigesimo: Marcum Licinium consulem. Et libro decimoseptimo: Licinum Proculum Othonis familiarissimum, atque prætorij perfectum. ¶ Expectant ergo tribuni: uerba sunt Iuuenalis indignantis impudentem & petulantem superbiam in homine serui. ¶ Ergo: cum diuitijs affluam. ¶ Vincant diuitiæ: adiuuandum pronunciatione & irrisione. Nimirum inquit diuitiæ præferri debent. Horatius quoque Satyra tertia libro secundo sic ait: Omnis enim res uirtus, fama, decus, diuina humanaque pulchris Diuitijs parent: quas qui construxerit, ille clarus erit: fortis: iustus: sapiens: etiam rex.

Honor

¶ Honori sacro: idest tribuno. Nam ueteres lata lege sanxerunt: ut tribuni inuiolabiles sacrosanctiq; haberentur statuendo, ut qui Tribunum læsisset: eius caput Ioui sacrum esset: familia ad ædem Cereris uænum iret. eum autem hominem sacrum appellauere: quem populus iudicauit ob maleficium: & qui eum occidit parricidij non damnatur. Nam lege tribunitia cauetur siquis eum qui sacer sit, occiderit, parricida ne sit. Siquis ergo tribunum: ut sacrosanctum uiolasset: morte pœnas pendebat. Sacrosanctum dicebatur (auctore Festo) quod iureiurando interposito erat institutum: ut siquis uiolasset: morte poenas penderet.

Nuper

¶ Nuper: id est qui non diu uenit in urbem. Nam nuper dicitur de longiori tempore. ut illud Liuianum in epistola: Nuper diuitiæ auaritiam, & abundantis opes, desiderium per luxum, atque libidinem pereundi, perdendique omnia inuexere. Hoc enim potuit esse supra centum annos: ex quo luxus & libido urbem inuasere. Cicero in secundo de Natura Deorum: Atque illa mirabilia, quod ea quæ nuper: idest paucis ante sæculis, medicorum ingenijs reperta sunt. De breuiore etiam tempore dicimus, ut de anno, uel mense, uel diebus paucis. ut si dicam: Cremonæ, quæ nuper in ditionem Venetorum uenit, studia uirtutum maxime coluntur. Plinius: Marc. Perpenna, & nuper Lucius Volusius Saturninus omnium quos in consulatu sententia rogauerant superstites fuerunt. Item Cicero in rhetoricis ad Herennium: Et quoniam nuperrime dictum facile memoriæ mandatur. ¶ Pedibus albis: pedibus cretatis: idest argentea creta illitis: per quod uænalem fuisse ostendit. Nam (ut scribit Plinius libro trigesimoquinto capitulo decimosexto) Est quoddam genus cretæ, quæ argentaria appellatur: nitorem argenteum reddens: est & uilissima: & qua pedes uænalium seruorum transmare aduectorum denotare instituerunt maiores. Vnde Tibullus: Barbara gypsatos ferre catasta pedes. Ouidius in amoribus: Ne tu siquis erit capitis mercede retentus: Despice gypsati nomen inane pedis. ¶ Quandoquidem: adiuuandum pronunciatione: id est quandoquidem diuites pro Dijs ipsis habentur. ¶ Maiestas sanctissima: subaudi est: id est colitur, & in maxima est ueneratione. Nam Cicero libro secundo de Oratore ait: Si maiestas est amplitudo ac dignitas ciuitatis: is eam minuit: qui exercitum hostibus populi Romani tradidit.

Maiestas

¶ Maiestas appellatur secundum Valerium honor sine honore. Magna enim erat Catonis maiestas etiam sine honore: idest sine dignitate aliqua. Ergo maiestas honor est siue amplitudo & dignitas quædam, per quam hominem ipsum in ueneratione habemus.

Pecunia

¶ Pecunia: uocatiuus est casus. dicta a pecude quod nota pecudis feriretur. auctor est Plinius. ¶ Funesta: exitiosa. Nam multis exitio est: dum aut paratur per pericula: aut custoditur domi. Dicebat Socrates (Laertio teste) Opes atque nobilitatem non solum nihil in se habere honestatis: uerum & malum omne ijs oboriri. Et Iuuenalis Satyra decima: Sed plures nimia congesta pecuniæ cura Strangulat: & cuncta exuperans patrimonia census. Vnde: & Plinius ait aurum ad perniciem uitæ repertum.

Pax

¶ Vt colitur Pax: antiqui enim (ut docet Cic. in. 2. de natu. Deo.) eas res quarû maior uis erat ut Fidei, Mentis, Virtutis, honoris, Pacis, Opis, Salutis, Concordię, Libertatis, Victorię, Deos nomine appellauit quia

uis erat tanta: ut sine Deo regi non posset: unde ipsa res Deorum
nomē obtinuit. quo ex genere Cupidinis, & Voluptatis, & lubētinę
Veneris uocabula consecrata sunt uitiosarum rerum: neque natu-
ralium. sicq; utilitatum magnitudine constituti sunt ei Dij, qui uti-
litates quasque gignebant, atq; his quidem nominibus, quæ pau-
lo ante dicta sunt, quæ uis sit in quoque declaratur Deo. Paci tem-
plum erexit magnificentissimum Vespasianus, & Titus filius. Au-
ctor est Plinius, Iosephus, & Tranquillus, Domitianus auxit. Papi-
nius in Siluis: Et Pacem propria domo reponit. In eo uasa templi
Hierosolymitani & uniuersa donaria constituere, atq; uniuersi se-
re suas illuc diuitias quasi in thesaurum congerebant. opus fuit cū-
ctorum tota urbe maximum, atq; pulcherrimum. temporibus au-
tem Commodi imperatoris totum de improuiso exarsit. Herodia-
Fides nus. ¶ Atq; Fides: Numa Pompilius Fidei solemne instituit. ad id sa-
crarium flamines bigis curru arcuato uehi iussit: manuq; usq; ad
digitos inuoluta rem diuinam facere. ad quod Virgilius respexis-
se uidetur illic: Cana Fides. significantes Fidem tutandam, sedem-
que eius etiam in dextris sacratam esse. Cicero autem in libro de na-
tura Deorum: scribit Fidem in Capitolio ędificatam proxime a M.
Æmi. Scauro: antea utem ab Attilio Collatino erat Fides consecra-
ta. Videto etiam Satyra. 13. in principio. Fides (ut scribit idem Cice-
ro in partitionibus) est firma opinio. Vnde dicimus fidem christia-
nam: idest firmam opinionē de Christo corde ea credimus, quę ocu-
lis non cernimus. Vnde diuus Augusti. scribit fidem uirtutem esse,
qua creduntur, quę non uidentur. dicta (ut idem Cicero est auctor
in Officijs) a fio: φ id fieri debeat: quod promissum est. Fides item
est fida mandatorum executio. Et Seneca epistola octogesimano-
na inquit: Fides sanctissimum humani pectoris bonū est: nulla ne-
cessitate ad fallendum cogitur: nullo corrumpitur præmio. Vre in-
quit: occide: non prodam. Templum Fidei fuisse in Capitolio osten-
dit Cicero in tertio officiorum his uerbis: Qui igitur iusiurandum
uiolat: is fidem uiolat: quam in Capitolio uicinam Iouis optimi ma-
ximi: ut in Catonis oratione est: Maiores nostri esse uoluerunt. ¶ Vi-
Victoria ctoria: templum in honore Victorię extructum fuisse ab Arcadibus
in colle Auentino docet Dionysius in primo libro: a quibus & sacri-
ficia eidem sunt constituta. Eam enim filiam fabulantur Arcades
Virtus fuisse Pallantis, qui fuit Lycaonis. ¶ Virtus: uirtus est affectio animi
constans, conueniensq; laudabiles efficiens eos: in quibus est. Tul-
lius libro quarto Tusculanarum & libro quinto ait: Bonum autem
mentis uirtus est: ergo hac beatam uitam contineri necesse est hinc
omnia quæ pulchra, honesta, pręclara sunt uirtuti ascribuntur. Vir-
tuti autem & Honori Marcellus separatis ædibus simulachra sta-
tuit: ut Valerius libro primo ostendit. Liuius autem libro uigesimo
nono sic ait: Ædem Virtutis eo anno ad portam Capenam. M. Mar-
cellus dedicauit: Septimodecimo anno posteaquam a patre eius pri-
mo consulatu uota in Gallia ad Clastidium fuerat. Vtque Cicero li-
bro secundo Tusculanarum ait: Virtus ex uiro appellata est. Viri
autem propria uirtus maxime est fortitudo: cuius munera duo ma-
Concordia xima sunt: mortis, dolorisq; contemptio. ¶ Concordia: nonnulli in
hac persuasione ferunt Concordiam sub imagine Ciconię coli. In-
ter quos fuit Georgius Merula præceptor meus uir eruditissimus:
qui in Commentarijs suis sic scriptum reliquit: Ciconia auis est: quę
(ut Diuus Ambrosius scribit) Romano usu pia uocatur: ob hanc
uidelicet causam: φ ciconiarum pulli parentibus iam senio confe-
ctis & longa ętate inualidis, & opem, & alimenta ministrant in mu-
tuam compensationem. Nam & gręci antipelargosim retributionē
appellant: deducto uocabulo a ciconia, quam illi pelargon dicunt.
Prouerbium gręcum est antipelargin pro referre gratiam. Vnde in
regum sceptris superne ciconiem figurabant: inferne uero hippo-
potamum: quippe significantes uim iustitiæ parere: quando hippo-
potamus animal sit uiolentissimum. Ciconiam autem esse auem piā
his uerbis indicat Petronius Satyricus: Ciconia etiam grata pere-
grina, hospita, pietatis cultrix. quod & Solinus confirmat his uer-
bis: Eximia illis inest pietas. Etenim quantum temporibus impende-
rint foetibus educandis: tantum & ipsæ a pullis suis inuicem alun-
tur. Angelus uero Politianus in miscellaneis suis scribit Cornicem
eam esse: qua Concordiæ effigies repræsentaretur. cuius uerba hæc
sunt: Cornices, inquit Helianus græcus scriptor, qui libro de ani-
malibus tertio de hac aue scribit, inter se fidissimæ sunt. & cum so-
cietatem inierint, maximo se opere diligunt. Neq; id genus anima-
lia uideat quisquam licenter misceri & temere: quin hoc quoq; di-
ctitant qui res huiusmodi callent: altera extincta comparem uiduā
degere. Cæterum id quoq; audio ueteres in nuptijs post hymenæū
cornicem inuocare: signumq; id Concordiæ dari ijs consuesse: qui
liberorum quærēdorum gratia conuenissent. tum qui sedes auium
& uolatus obseruant, inauspicatum esse captantibus auguria: di-
cunt unius tantum cornicis obsequium. Sic ille. additq;: Sed in nū-
mismatis aureis duobus Faustinæ Augustæ manifestam prorsus
imagunculam nuper mihi Laurentius Medices ostendit cum titu-
lo ipso Concordiæ. non possem huic opinioni non suffragari: nisi
id obstaret φ cornix rostro non crepitat, quod facit ciconia. Nam
(ut scribit Plinius) fuere qui ciconijs linguas non esse confirmarēt:
unde rostro tantum crepitant. Solinus Plin. secutus sic scribit: Aues
istas ferunt linguas non habere: sonum autem quo crepitant: oris
potiusquam uocis esse. unde Ouidius in Metamorphosi: Ipsa sibi
plaudat crepitante ciconia rostro. quid de hac historia sentiendum
sit: alij dijudicent. Ego uero puto locum simpliciter esse accipiendū:
ut dicat Romæ coli Concordiam, quæ cum a nido nostro: hoc est
domicilijs nostris discedit: magnos faciat strepitus. nulla etiam illic
potest esse quies: ubi Concordia non est. Ergo salutato nido: hoc est
destituto domicilio. Nam salutare domum dicimur: & cum uenie-
mus: & abimus. unde dicimus: Ille abijt non salutato hospite. Et il-
le abiens mihi salutem dixit: hoc est uale. unde Cicero ad Volum-
nium ultima epistola septimi libri ait: Ego uero multam salutem, &
foro dicam & curiæ, tecumq; uiuam multum, & cum omnibus no-
stris amatoribus. Concordię autē ædem a diuersis Romanorum ex-
tructam fuisse constat. eam enim uouit Camillus: ut scribit Plutar-
chum in uita eius his uerbis: Postridie autem congregati decreta
tulere: ut Concordiæ (quemadmodum Camillus uouerat) in foro
& in concione ingens pro rebus bene gestis templum moliretur.
De quo Ouidius primo Fastorum: Cādida te niueo posuit lux pro-
xima templo: Qua fert sublimes alta moneta gradus. & paulo in-
fra: Furius antiquum populi superator Hetrusci Vouerat: & uoti fe-
cerat ille fidem. Postea uero Cn. ille Flauius scriba Appij Cæci An-
nio Libertino patre genitus: qui dies fastos publicauit: æream fecit
in Græcostasi, qui tūc supra comitium erat. Incidit q; in tabula ærea
eam ędem trecentum quatuor annis: post Capitolinam dedicatam
Hæc Plin. lib. trigesimotertio. De ea sic Liuius libro nono: Flauius
scriba ædem Concordiæ in Area Vulcani summa inuidia nobiliū
dedicauit. ex quo apparet ędem illam Concordiæ Capitolinam fuis-
se eam: quam iuxta templum Iunonis Monetæ (ut dictum est testi-
monio Ouidij) Camillus uouerat. Tertium templum Concordiæ
Tiberius dedicauit: auctor est Tranquillus. ¶ Sed cum summus ho-
nor: auaritiam sui temporis taxat: & maxime prætorum auari-
tiam carpit: quorum quidem honor summus erat. tantum etenim
aucta erat prætoris auctoritas: ut quod prætor ipse dixisset, ob ip-
sius honorem ius honorarium uocaretur. hinc & Ouidius libro Ius honorarium
primo Fastorum ait: Verbaq; honoratus libera prætor habet. Vt-
que ostendimus etiam auctoritate Festi: Initio prætores erant, qui
postea consules: & bella administrabant. Præterea de honore Cice-
ro de claris oratoribus sic ait: Honos præmium est uirtutis iudicio,
studioq; ciuium delatum ad aliquem, qui eum sententijs & suffra-
gijs adeptus est. Is mihi & honestus & honoratus uidetur. Sensus
enim est: Si diuites, inquit, & magistratus, qui sportulam captauere,
finito anno computant quantum lucri sibi attulerit sportulæ ratio.
quid facient comites: quasi dicat in hoc comites magis occupati
esse debebunt. utpote quibus tota uita inde pendeat. ¶ Summus ho-
nor: prætor & tribunus propter illud: da prætori: da deinde tribuno.
¶ Computet: dinumeret & subducat. ¶ Quid referat: quid emolumen-
ti afferat. ¶ Comites: clientes & togati. Nam (ut diximus) comites ij
dicuntur secundum Labeonem: qui frequentandi cuiuscunq; cau-
sa ut sequerentur, destinati sunt. ¶ Hinc: ex ratione sportulæ. ¶ To-
ga est & calceus: ex sportula enim omnia sibi coemebant: quæ ad
uictum & cultum pertinerent. Vnde Martialis libro tertio. Sportu-
la nulla datur: gratis conuiua recumbis: Dic mihi quid Romæ Gar-
giliane facis? Vnde tibi toga est? & fuscæ pensio cellæ: Vnde datur
quadrans, unde uir es Chiones? ¶ Fumusq; domi: satyrice fumum
dixit ligna uiridia: ex quibus magna uis exit fumi. nam talia pau-
peri emenda sunt. ¶ Densissima lectica: nouam captandæ sportulæ
notat artem. multi enim mariti collocatas in lecticis uxores suas:
aut languidas aut pręgnantes circumducebant. multi etiam lecticas
uacuas simulantes in ijs esse coniuges ægrotas: eoq; modo sportu-
lam captabant. ¶ Densissima: idest frequens lectica: ut ostendat id
fieri a multis: non autem multis stipata. ¶ Centum quadrantes: idest
sportulam ipsam: ex qua (ut diximus) dabantur interdum nummi.
Martialis: Dat Bataua mihi quadrantes sportula centum Inter-
dum

dum obsonia: ut diximus ex testimonio Tranquilli. ¶ Sequiturque maritum. s. existens in lectica. ¶ Maritum: pedibus praecedentem. ¶ Hic alius. ¶ Absenti: uxori. ¶ Atte nota: fraude iã oibus manifesta. ¶ Sellam: lecticam. Tranquillus in Nerone: Interdiu quoque clam gestatoria sella delatus in Theatrum. Idem in Othone: Tunc abditus propere muliebri sella in castra contendit: ac defficientibus lecticariis laxato calceo restitit. Nam instar (ut diximus) cubiculi erat. ut alibi: Namque facit somnũ clausa lectica fenestra. Tranquillus in Augusto: A coena in lecticulam se lucubratoriam recipiebat. ¶ Inquit. s. maritus. ¶ Galla mea est. s. uxor. Galla item est arbor grandifera.

Galla

Galla etiam instrumẽtum est sutorium: cuius ita meminit sutor quidam apud Macro. cum interrogaretur quo artificio se tueretur: urbane respondit: Gallam subigo. Galla item nominatus est pater Masinissae regis Masilorum. ¶ Citius dimitte: uerba mariti: ut cito dimittatur erogata sportula. ¶ Moraris. i. si moraris ad dandam sportulã ait citius dimitte nos: uel moraris cum interrogatione, & leni increpatione. ut sit maritus, qui leniter increpet dispensatorem: quod nimis cunctetur ad dandam sportulam. ¶ Profer Galla caput: uerba dispensatoris uolentis uidere, an sit intus Galla. ¶ Noli uexare: dicit maritus noli uexare: noli inquietare: dormit enim lassa.

ASCen. ¶ QVIS totidem erexit uillas: taxat luxuriam. i. superfluitatẽ Romanorum in extruẽdis uillis. i. domibus rusticis. Villa enim nõ est (ut Galli dicunt) urbs aut oppidum: sed quęuis domus in agro posita. Item taxat luxuriam coenarum & impudentiam in sportula petenda. Id enim etiam hodie contingit: ut qui prodigaliter & immodeste sua consumunt ac profundũt: aliena impudenter petant, sicut is de quo Salust. Profusus sui: appetens alieni. Sed ne quis duriusculus, licet Mancinellus aperte dicat, adhuc ignoret quod sit sportula: alius repetam. Romani praeter cęteros mortales glorię & honorum cupidi: ut multis noti & conspicui essent: constituerunt clientibus & familiaribus: qui prima luce uenirent se salutatum: & salutatos deducerent in forum, centenos quadrantes: quos in sportula asseruari iusserunt. Nam & sporta & sportella & sportula receptaculũ est elemosynarum seu munerum. sed accipiendo continens pro cõtento, pro munere ipso accipitur. sed coeperunt diuites pro sportulis rectas coenas dare. Nero autem constituit: ut centũ quadrantes: & non coena recta. i. plena daretur. Vnde duabus primis horis diei occupati erant in salutandis diuitibus: sicut dicit Mart. Prima salutantes atque altera suscipit hora. Coeperunt enim ditissimi quique salutatoribus suis ampliora munera dare. Vnde multi diuites prima luce ditiores se salutatum ibant: & magna munera eripiebant e faucibus pauperum clientũ & familiarum: & eadem pro parte suis salutatoribus impartiebant. quod ęgre fert poeta: eo quod nõ habeant rationem dignitatis suę. Nam cum uilissimis hominibus libertinae cõditionis sępe contendere: & nonnunquam ab eis uinci non erubuerunt. Contra luxuriam. i. abundantiam & superfluam amplitudinẽ uillarum: quae granaria aut possessiones a gallis uocantur: erat lex censoria (ut dicit Plin.) pręcipiens ne Romani plus uerrerẽt quam ararent. i. ne plus occuparent ędificiis: quorum aream uerrunt. i. scopis mundant ministri, quam ararent. Contra superfluitatem autem mensarum institutum erat: ut publice coenarent: quia aliqui uolentes frugales haberi: comperti sunt in secreto prodigaliter uixisse. Potest autem textus hic dupliciter legi: Aut quod ipsi antiqui etiam in secreto quidam coenauerint: sed non tot fercula. Aut quod ipsi non coenauerint: ut nũc primo modo construitur sic: Quis auus. i. quis antiquorum erexit todidẽ uillas: ut sup. nunc erigunt. q. d. nullus. Quis auus. i. quis antiquorum coenauit. i. coenando consumpsit. secreto: i. in loco occulto. septem fercula. i. septem genera cibariorum: quae seorsum afferuntur: ut nunc sup. coenant. q. d. nullus. quia licet quõdam etiam in secreto coenauerunt: non tamen septem fercula. Secũdo modo sicut etiã dicat nullus: quia aui (licet atavi & proaui forte in secreto coenauerint) neque in secreto coenauerunt: neque tot fercula. Sportula. i. elemosyna centum quadrantum. parua. i. exigua: sedet. i. sita est. nunc. i. postquam Nero coenas rectas ad sportulas reuocauit. Cuius contrarium postea fecit Domitianus. sed nondum fecerat in primo limine. i. in primo introitu domus: ne intromissorũ litigia domino molestae sint. sed linquam rapienda. i. uiolenter occupanda turbę togatae. i. Romanis: qui non salutabant: neque sportulam petebant nisi togati essent. & ideo nobiles purpura dimissa togam salutaturi accipiebant: & postea dimittebant. quod conquentur Mar. dicens: Quid faciam Romae: cui non licet esse clienti: Dimisit nostras purpura uestra togas. Ille tamen quem noscis: uidelicet balneator, seu custos balneorum secundũ Martialem inspicit prius quam det faciem tuam. & trepidat. i. cũ timore disquirit. ne. i. ut nõ uenias ad sportulam. suppositus. i. clam loco alterius positus. & poscas nomine falso. i. simulato & non tuo: quod tibi uerum nomen est. Tu agnitus. i. postquam fueris inspectus & bene notus: accipies sup. sportulam & non prius. Turpe autẽ merito esset nobilem a balneatore inspici: & agnosci. Iubet autem balneator auctoritate domini sui. Ipsos troiugenas. i. nobiles Romanos: qui iactant se de illis Troianis: qui cum Ænea in Italiam profugi uenerant originem trahere. uocati a praecone. i. a publico proclamatore. Vsque adeo eos non puduit sportulam petere: quia tamen hoc minus uerisimile uidetur, addit. Nam pro quia, &. i. etiã. ipsi troiugenae. i. a Troia oriũdi nobilissimi Romani. uexant. i. pulsant & frequentant cum molestia. nobiscum. i. sicut & nos pauperes. limen. i. illud transuersum in pede hostii: ubi dictum est sportulam sedere. uexant inquam limen porrigentes manum & clamantes. praetor sic: Da praetori sup. sportulam suam. Deinde dicit tribunus. Da tribuno sportulã suam. Sed libertus alicuius diuitis: ut Crispinus ille, de quo dictũ est: Cum ius esse putet &c. enim pro quia: est prior. & dicitur per parẽthesim. Vel lege potius sic: Sed libertinus prior est. i. sed ponamus quod aliquis: libertinae conditionis est prior. tunc ipse inquit: ego sum prior. i. ante praetorem & tribunum. Priori autem debebatur sportula: quia tamen uerisimile est quod debeat praetori aut tribuno cedere: quod illi potest etiam ab astantibus dici: subdit ipse dicẽs: Cur timeam aut dubitem defendere. i. protegere meum locum: quẽ occupo iure pręuentionis: quamuis sum sup. natus ad. i. iuxta Euphratem. i. fluuiũ illum in Mesopotamia secundum Georgium: uel in Capadocia secundum Calderinum. unde quia tot serui Romã concesserant: Martialis capadocas posuit pro seruis dicens: Quid te capadocum sex onus esse iuuat. Vel secundum Mancinellum in Assyria: & omnes uerum dicunt: quia ad omnes alluit Euphrates. Propter dictum tamen Martia. placeret Calderinus nisi uideretur poeta de eodem loqui cũ dicet: Ægyptus atque arabarches. unde intelligi placet de Arabia. quod. i. quam rem. s. me natum esse ad Euphratem. fenestrae. i. aperturę seu fissurę in aure. i. quas habeo in auriculis meis mere patrię. arguerint. i. probauerint arguendo mendacium contradicẽtis. quamuis. i. tametsi. ipse. i. ego met. negem. i. uelim negare: quasi dicat ego egregie fateor sum libertinae conditionis. Potest autem esse ut is de quo loquitur poetam aliquando ostentauerit fissuras auricularum ad gloriam: quia illis probauerit se tanquam captus esset in aures: siue aurum in auriculis gestasse: quod ingenuitatis signũ est. Non est autem (ut docet Laurentius Valla) auricula parua auris: sed chartilago illa, quę eminet ad aures: in qua erant fissurae: non in aure. Libertinus uero secundum eundem est adiectiuum & absolutum, Vnde non debeo addere dum dico hic libertinus est: cuius sit: quia idem est: ac si dicam: hic est libertinae conditionis. & est tam manumissus, quam ex manumissis natus. sed libertus est substantiuum & relatiuum. Nec plene ponitur sine correlatiuo, aut subiectio eius: ut hic libertus Neronis. Et omnis libertus manumissus est hic igitur in aure dicitur pro auricula. & libertus pro eo quod est. libertinus diceretur: si legeretur. Sed libertus enim prior est: prior inquit &c. Vnde docti legunt: Sed libertinus prior est &c. Quia uero libertinus de utroque dici potest: & speciale habemus pro manumisso: cepit quod Suetonius dicit generale illud pro altero capi: ut unde licet is libertinus dicatur qui patronum non habet: sed ex habente patronum: hoc est manumisso natus est. sed redeo ad ordinem uerborum: Sum igitur inquit libertinae conditionis: & ob eam inferior quam praetores: & tribuni: & caeteri nobiles Romani. sed quinque tabernae, quas ego scilicet possideo in foro. parant: idest comparant mihi singulis annis quotannis quadringenta supple sestertias idest cẽsum equestrem, per quem recipior in quatuordecim primos gradus theatri. ut postea dicetur: Quid optandum: idest inter ea quae sunt optanda. purpura: idest nobilitas eorum quibus conceditur purpura. confert maius: idest accumulatius bonum quasi dicat nihil cum ex illis habeat & honorẽ & diuitias. Non potuit poeta dicere magis propter metrum: magis enim corripit primam. Nec latina lingua patitur duo adiectiua simul constitui sine coniunctione: ideo non dixit: Quid maius optandum: sed diuisit. Si: idest & si, idest quamuis Coruinus: idest ille nobilis custodit in agro Laurentii idest in antiquo latin terra fertilissima. oues conductas: idest alienas ad hoc conductas: ut diues uideretur. quod dictum est non ex sententia poetę sed ex scommate & irrisione petulantis hominis ex seruili conditione. Quod si re uera ita intelligi placet: quod Coruinus custodiat. expone. i. quod faciat custodire: oues cõductas dimidio

Sportula quid

Ipse dies pulchro distinguitur ordine rerum.
Spottula.deinde forum,iurisq; peritus Apollo,
Atq; triumphales,inter quas ausus habere
Nescio quis titulos Ægyptius,atq; arabarches,
Cuius ad effigiem non tantum meiere fas est.
Vestibulis abeunt ueteres,lassiq; clientes,
Votaq; deponunt,quanquam longissima coenæ
Spes hominum,caules miseris,atq; ignis emendis.
Optima siluarum interea,pelagiq; uorabit
Res horum,uacuisq; toris tantum ipse iacebit.
Nam de tot pulchris,& latis orbibus,& tam
Antiquis,una comedunt patrimonia mensa.
Nullus iam parasitus erit,sed quis feret istas
Luxuriæ sordes?quanta est gula,quæ sibi totos
Ponit apros,animal propter conuiuia natum?
Pœna tamen præ'ens,cum tu deponis amictus
Turgidus,& crudum Pauonem in balnea portas,
Hinc subitæ mortes,atq; intestata senectus.
It noua, nec tristis per cunctas fabula cœnas
Ducitur iratis plaudendum funus amicis.

lanę & feturę:quia Coruinus quidē pascua habuit pinguia:sed ca ruit ouibus: & ideo alienas ad ęquas portiones pascēdas susceperat.licet ergo ille ingt agrū sine pecore habeat: qd hoc ad me?ego possideo plus Pallāte.i.quā Pallas ditissimus libertus Claudij: & Licinis illis diuitibus. Quidā sequentē locū diuersis attribuūt: ut dicat Libertinus ille qui hactenus loc utus est: ergo cū ita sit quod affluā diuitijs: & sim ditior ēt tribunis: tribuni expectēt donec sup.accepero & sequētia dāt poetę:ga tñ oia dependēt ab illud ergo:qd illatiue seu continuatiue ponitur. mallē omnia poetę dare: ut satyrice cōcedat:qd maxime negandū cēset.ergo si ita est ꝙ tu tā diues es:iustū est sup.(& hoc p ironiā intellige)ut tribuni expectēt & diuitię sup.uincant dignitatē: nec pro & nō. & ꝙ is,qui uenerat nuper.i.superioribus annis. in hanc.i.nostrā urbē Romanā. pedibus albis.i. gypsatis.qd signū serui uenalis est.nō cedat.i. nō det locū honori sacro.i.dignitati tribunitię: q̄ sancta & sacra:.i.ueneranda est.iustū inquā est, quandoquidē.i.quoniā ita est.ꝙ maiestas.i.summa dignitas diuitiarū sup.est sanctissima.i.maxime inuiolabilis inter nos Romanos.s. Etsi.i.quāuis o pecunia funesta.i.funeꝝ causa plurima.nōdū habitas.i.coleris tēplo.i.fano uel ędificio tibi sacrato. & q̄uis nullas.i.nō ullas.nō ereximus adhuc ullas aras nummoꝝ.i.ad honorē nummorū ut.i. quemadmodū.Pax colitur.i.ueneratur,& adoratur in templo Pacis. atq; pro &. Fides colitur: idest adoratur in templo Fidei.& Victoria in templo Victorię. & Concordia quę crepitat .i.ore suo (nam rostrū negant dici nisi fuerit incuruū) crepitū seu sonitū facit.nido salutato.i.dū nidus salutatur. Colebatur.n.in forma Ciconię uel Cornicis.ut bene recitat Mancinellus.Sed cum summus honos: hic iteꝝ redit poeta ad castigandā ineptā petitionē sportulę:cū res uilissima sit:eū nō cōtineat:nisi centū quadrātes:quibus pręstabat una cœna recta.Vnde Mart.postq̄ Domitianus instituit pro centū quadrātibus cœnā rectā in sportulā dari inquit:Centū miselli ualere quadrātes.Lautissima.n.sportula nō dabat nisi cētū quadrātes:ut hic dicitur.unde idē Mar.Dat baiana mihi quadrātes sportula centū. & tñ pretores & tribuni nō habētes rationē dignitatis suę:tā auide petebant eas:ac si res magna esset.Vnde indignatur poeta dicens:Sed demus sup.quod re magna licet publico & nobili cū priuato & paupere cōtrouersiā agere:tñ sup. nō licet ꝑ sportula:quia cū ita sit quod summus honoris.i.summus magistratus cōputet qd.i.quātū pecunię sportula referat.i.reddat ei anno finito.& quātū addat rationibus.i. redditibus: & prouētibus:siue uectigalibus solitis: hoc est cū nobilissimi annumerēt sportulā ad diuitias suas quid faciēt comites.i.sequaces & cliētes: qui comitātur gratia sportulę.i.quantū illi poterūt habere?quibus sup. comitibus .toga.i.uestis exterior tegēs interiora indumēta mechanicis forte artibus apta.est hinc.i.ex hac sportula.calceus.i.indumentū pedū est hinc.i.ex alia.& quibus est hinc panis .i. domui omne nutrimentū necessariū. & fumus.i.omne quod necessariū est ad ignē, seu decoctionē:hoc est cū cliētibus (nō sunt autē cliētes satellites, siue apparitores:gallice sergēs:sed qui se fidei & tutelę alicuius diuitis & potētis commiserunt) comitibus, seu familiaribus nihil detur nisi ex sportula: & tñ dominus cōputet sportulā iter redditus suos annuos qd faciēt ipsi. i.quomodo poterūt uiuere. quia lectica dēsissima.i.in qua fertur uir amplissimus indignitate:uel i qua fertur mulier ęgra aut grauida cū prole maxima.nō petit nisi centū quadrāte.i.uigintiquinque asses:q si quadrātes tūc uocauerūt : quos nūc quatrinos uulgus italicū uocat: nō sunt nisi uigintiquinq; albi minores monetę gallicanæ. Quod autē debeat potius intelligi de lectica in qua ferūtur plurimi liberi siue infantes:patet quia dicit:que pro &.uxor languida.i.ęgra.uel pręgnās.i.grauida sequitur maritū. & circūducitur.i.ducitur in circuitu:ut respiciatur eius miseria.hic.i.alius:qui non habet coniugem pręsentem:ut tamen sportulā habeat:petit absenti.i.pro coniuge absente: tanquā præsens esset in lectica. & hoc facit callidus.i. subtilis & astutus. sed arte iam nota .i.cognita distributori:ostēdēs.s.pro coniuge.i.loco coniugis.quā fingit esse in sella.i.in lectica in qua sedere posset (dicitur enim a sedendo sella quasi eda) sellā uacuā & clausam. & ingt cū quadā cōfidentia ad ipsum distributorē, seu elemosynariū: ut nō fiat inquisitio. Galla mea.i. uxor mea: sic uocata. est sup. in hac lectica clausa. dimitte .i.da mihi portionē & sportulā meā: & sine me abire . cū autē id statim nō faceret dispēsator dispēsans: ait petiter.moraris ? detines me hic. Ille autē sciēs astutiam qua multos depręhēderat uacuas sellas aduexisse simulātes se coniuges aduehere, inquit: O Galla ꝓfer.i. ꝓduc & extolle caput sup. tuū. Ad quod marito dispēsator noli uexare.i.molestare eā. quiescit.i.capit requiē post longā infirmitatē. Repetamus pauca. Pedibus albis.i. cretatis uel gypsatis:quod signū est serui transmarini & uenalis. Vnde Ouid.Nec tu quisquis erit capitis mercede retētus: Despice gypsati nomen inane pedis. Et Tibullus:Barbara gypsatos ferre catasta pedes. Gypsum autem Galli uulgo plastrū uocāt. Funesta pecunia:quę funerum sępe causa est.unde. 3. Æneid. Polidorū obtruncat,& auro. Vi potitur: quid non mortalia pectora cogis Auri sacra fames.quid non cogis :quasi dicat ad nihil non cogis .Et dicitur funesta a funere. Funus autem de funibus ceratis quæ cremantur dum cadauer ducitur.

¶ IPSE dies:ignauiā pariter & auaritiā diuitū Roma. carpit. qui hoc modo diē cōsumerent: ut cliētibus semper comitātibus primo sportulā captarēt:mox in forū:ut otiosi trāsirēt:ubi statua fuit Apollinis eborea.unde sequit Iurisq; peritus Apollo. Et statuę oium triūphales:quę per multū otiū uiserentur:ut per Apollinē & statuas triūphales solū forū intelligas Augusti:in quo oia hęc erant. Sicq; per summā indignationē diuitū (ut diximus)notat auaritiā:qui circūductis per uaria urbis loca cliētibus, tā ingrati sint:ut ne quidē eos in cœnā,quā summis uotis sperauerāt, inuitēt: sed eos omni spe cœnę destitutos a se amittant. ¶ Distinguitur: diuiditur. ¶ Pulchro ordine: ironicos. ¶ Sportula.s. petitur. ¶ Deinde forū.s. Augusti:quod is inter publica ꝙplurima opera extruxit cū ęde Martis ultoris. Fori extruēdi causa fuit hoium & iudiciorū multitudo: quę uidebatur non sufficiētibus duobus etiā tertio indigere. Itaq; festinātius: nec dum perfecta Martis ęde publicatū est: cautūq;: ut separatim in eo publica iudicia: & sortitiones iudicū fierent. Hæc Sueto. ¶ Iurisq; peritus Apollo:forū ipsum Augusti (ut dixi) intelligit. Nā ibi statua Apollinis eborea fuit.ut docet Plin.li. 7.ca. 53. Vnde facete poeta peritū iuris Apollinē nominauit: quasi qui assidue lites audiēdo iuris factus esset peritus. Nō placet ut itelligas de tēplo Apollinis:quod extructū fuit (auctore Trāquillo) in ea parte palatij:quę a fulmine desiecta fuerat. Vbi Colossus erat Apollonis ęreus quinquaginta pedū in bibliotheca tēpli: sed de foro (ut diximus) Augusti. Ibi.n.& nō in tēplo Apollinis, iura redebant. Et illic erat statua(ut dictū est) Apollinis eburnea ita:ut uideretur potuisse iura ciuilia discere. Ad quod etiā respexit Horat.loquēs de Garrulo tractio i ius: Sic me seruauit Apollo.i.iudices sedētes in foro Augusti. ¶ Atq; triūphales: .s.imagines petūtur.ac per hoc ipsum forū Augusti.Nā ibi (auctore Trāquillo)statuas omniū triumphali effigie in utraq; fori sui porticu dedicauit. Legimus tñ & in alijs foris ante Augustū statuas poni solitas.unde Scipio Nasica(auctore Pli.)statuas quas sibi quisq; per ambitionē i foro ponebat,sustulit. ¶ Inter quas: indignatur poeta,quod inter statuas triūphales,quę nō solū in foro:sed etiā passim per totā urbē erectę erant, Crispinus Ægyptius & eōditionis libertinæ statuā triūphalē habuit. Nā de Crispino intelligere omnino uidetur,cū sequatur Aegyptius atq; arabarches. ¶ Nescio quis:satis

contumeliose

IOAN. BRIT.

contumelioſe dictũ neſcio quis: q̃ſi uilis & ignobilis. ¶ Ægyptius
atq; arabarches: bene aũt dixit Ægyptius atq; arabarches. Nam
Ægyptus & Arabia conterminæ ſunt ita: ut poeta uideatur neſci-
re recte diſcernere patriã eius: dictumq; eſt cũ contemptu patriæ:
q.d. undecunq; fuerit patria ei fuit barbara: & ipſe uir barbarus.
¶ Arabarches: Arabũ princeps: irriſorie dictũ. aut princeps Arabũ:
hoc eſt ſeruorũ: q eſſent Romæ ex Arabia. ita etiã Cicero ironicos
quendã appellat Arabarches in quadã epiſtola ad Atticũ: Vellem
& te ex Theophane reſpicere: quonã animo in me ſit Arabarches.
¶ Titulos: imagines cũ titulis & inſcriptionibus ſuis. ¶ Non tantũ
meieris fas eſt: hinc maxime apparet poetæ indignatio. eſt.n. ſen-
ſus: Adeo inquit ſtatua illa Criſpini contẽnenda eſt: ut nõ ſolũ uri-
na reſpergenda ſit: ſed etiam ſpurciori re. Tali.n. nota affici ſolent
quæ maxime contemnentur. unde Tarentini alterũ ex legatis Ro-
manorũ urina reſperſerunt. Nero item (auctore Tranquillo) in lu-
dibriũ religionis Deam Syriã urina contaminauit. ¶ Meiere: dici-
mus: & meiere & mingere. Perſius: Extra meiete, Diſcedo. Iuuena-
lis: Et fuſco iam micturiente. a mingo. Horatius: Veniant mictum
atq; cacatũ. ¶ Veſtibulis: a domo diuitis recedũt: quos comitati ſũt
per multos labores. hincq; eſt oïs poetæ indignatio. Veſtibulũ aũt
qd fuerit docet ſic Gellius in noctibus atticis. Qui domos amplas
antiquitus faciebant: locũ ante ianuam relinquebant: qui inter fo-
res domus & uiã medius eſſet. In eo loco qui dominũ eius domus
ſalutatũ uenerãt, priuſquã admitterentur cõſiſtebant. & neq; in uia
ſtabant: neq; intra ædes erant. Ab illa grãdis loci conſiſtione: &
quaſi quadã ſtabulatione ueſtibula appellata ſunt ſpatia grandia
ante fores ædiũ relicta in quibus ſtarent, qui ueniſſent priuſquam
in domũ intromitterentur. ut ue in cõpoſitione ualde ſignificat. Vt
illud Horatij: Ve pallida lecto Deſiliat mulier. Et apud Varronẽ in
re ruſtica: Quod quæ poſtea cõcipiũt, fiunt uegrandes atq; imbe-
cillæ. Perſius: ut ramale uetus uegrandi ſubere coctũ. alij uero a ue-
ſtiendo dictũ putãt ueſtibulũ: quod primas partes ædiũ ueſtiat. uel
a Veſta Dea, cui oïs ædiũ introitus ſit cõſecratus. De ueſtibulis ẽt
ſic meminit Victru. in. vi. Cõia aũt ſunt, qbus etiã inuocati ſuo iu-
re de populo poſſunt uenire. Virg. Veſtibulũ ante ipſum. primoq; ĩ
limine Pyrrhus. ¶ Laſſi: longa erratione dum comitantur diuitem.
Cliens ¶ Cliẽtes: dĩr quaſi colentes: qui patricios colant a quibus defendũ-
Patronus dunt. patroni autẽ dicti q̃ſi patres. Clientelas & patrocinia inſtituit
Romulus. ¶ Veteres: hinc conqueritur maxime Iuuenalis: q in ue-
terem clientem & familiarẽ ſint tã ingrati. ¶ Deponunt: abijciunt.
¶ Cœnæ. ſ. rectæ. ¶ Quamquã longiſſima. i. q̃ ſibi in aĩo diu aluerũt.
¶ Spes hoïum: acclamatio poetæ ĩ miſeriã clientũ: q diu ſperauerãt
Caules ſe apud diuitẽ cœnaturos. ¶ Caules: caulẽ accipimus ſæpenumero
pro braſſica: ſed generale eſt uocabulum: ſignificat enim ſcapum
ipſum in herbis & leguminibus. dicimus. enim caulem ciceris:
caulem fabæ, & caulem betæ. i. deſt. ſcapum ciceris: fabæ: & betæ.
¶ Interea: dũ pauperes clientes infeliciter cœnãt domi ſuæ. ¶ Opti-
ma ſiluarũ: in ſordidam gulã Romanorũ inſurgit: qui opiparas
ſibi ſolis cœnas pararẽt: nullo prorſus adhibito: nec cliẽte nec para-
ſito. ¶ Vorabit: indignatione ſatyrica dictũ quaſi magnus belluo.
Rex ¶ Rex horũ: rex alias regnatorẽ: alias diuitẽ ſignificat: alias nomen
habet: ut hoc loco ad aliqđ dictũ ad ſignificandos clientes: q eque,
ac paraſiti dñum ſequũtur ut cœnent. Nam ſicut paraſitus eſt regis:
& libertuſ patroni: ita rex eſt paraſiti: & patronus liberti. Vnde Te-
rentius: Nemo pro merito gratiam regi refert. Paraſi. apud Plau. in
captiuis ita loquitur: Nam poſtq̃ meus eſt rex potitus hoſtiũ. appel-
lat.n. paraſitus Philopolemũ regẽ ſuũ: apud quẽ ſæpe cœnabat. Te-
rent. alibi: Regem pro diuite poſuit. Regẽ me eſſe oportuit. i. diui-
tẽ. ¶ Vacuis toris: lectis diſcubitorijs: Nam antiqui tribus ſtratis le-
ctis epulabanť. Horatius: Sæpe tribus uideas lectis cœnare quater-
nos. Terent. Dedit lectulos pedibus ligneis faciendos, ubi pote-
tis uos. Martialis: Imperat extructos frangere nona toros. ¶ Va-
cuis: qa ſolus cœnat: ut ſordidus. ¶ Nã de tot pulchris: hoc dictum
eſt in profundam gulã, & luxuriã ciborũ. eſt.n. ſenſus: Tam laute,
tantoq; impendio epulantur diuites Romani: ut una cœna abſu-
mãt patrimonia. Vnde Seneca in deteſtationẽ gulæ ſic clamat: Nõc
cõuiuiorũ uigebit furor, & fœdiſſimũ patrimoniorũ exitium culina.
¶ Vna mẽſa: una cœna. ¶ Orbibus latis: menſis citreis orbiculatis.
de quibus ſupra illic: Prætoria menſas. ¶ Antiquis. i. q̃ fuiſſent mul-
torũ p ſucceſſionẽ dñorũ. Vnde Seneca: Placet menſa nõ uarieta-
te macularũ cõſpicua: nec per multas elegantiũ dominorũ ſucceſſio-
Paraſitus nes ciuitati nota. ¶ Nullus iã paraſitus erit: ita, inquit, diuitũ auari-
tia adoleuit: ut ſoli tantũ cœnent & laute & delicate: neq; ullo adhi-
bito paraſito: q ſæpe ioci cauſa a diuitibus ĩ cœnã admittebatur. fit
autem paraſitus a παρὰ quod eſt iuxta: & σίτον cibus. eſt.n. is qui
nobiles & potentes ſectatur gratia gulæ: paratuſq; ad oïa aſſentari.
unde apud Terentium de Gnatone paraſito: Quicquid dĩt laudo:
ſi negant nego: aiũt aio. Inde eſt paraſitor uerbũ. Plau. In Amphy.
A mãti paraſitor, hortor, aſto, admoneo, gaudeo. Sit aũ ſupparaſita-
bor patri. ¶ Sed qs ferat iſtas: nõ ceſſat cõqueri poeta diuites Roma-
nos auaros pariter eſſe & luxurioſos. auari inquit ſunt pauperibus
cliẽtibus, qbus nihil dãt. luxurioſi uero ſibi, qui tã delicatis, tamq;
pretioſis epulis ſaginantur. mouet aũt poeta nihil magis eſſe uitan-
dũ, q̃ iſtam luxuriæ & ſordidũ turpẽ ſocietatẽ. ¶ Sordes: auaritiã: cũ Sordes
nihil dant cliẽtibus. Sordidi appellantur auari. Sũpta metaphora a
ſordibus ueſtiũ: q nõ minus hoïum uita a uaritiæ morbo cõmacu-
letur, q̃ ueſtimenta maculis & ſordibus. Nam ſordes ꝓprie oppo-
nuntur mundicijs & lauticiæ. Vnde Terentius: Harũ uidere inglu-
uiem, ſordes, & inopiã ſalus eſt adoleſcẽtulis. Vnde ẽt ſordere apud
ueteres uſurpatũ eſt pro ſordidũ eſſe. Actius in Ægyſtho: Cui ma-
nus materno ſordet ſanguine ſparſo. Sordere etiam capitur pro eo Sordere
quod eſt putere, & male olere. ut illud Virgilianũ: Sordẽt tibi mu-
nera noſtra. i. tibi putẽt & ſordida uidentur. i. fœda & immũda. Po-
ni aũt ſordidus pro auaris docet ſic Cic. ad Acil. Propter quoſdam
ſordidos hoïes, q beneficia Cæſaris uendũt. Horatius: Sordidus a
tenui diſtabit uictus ofella. & alibi. Sordidus ac diues populi con- Sordid⁹.
temnere uoces. ¶ Luxuriæ: tantæ lauticiæ & tanti apparatus, cum
uentrẽ ſuum pretioſis & multiiugis cibis opimet. ¶ Quanta eſt gu-
la: acclamatio in deriſionem gulæ: quaſi diues non poſſit ſibi uen-
trẽ implere: cũ oĩno modicæ rei ſit capax: niſi integrũ aptũ ſibi ap-
punat. Seruilius Ruſſus (ut ſcribit Plin. libr. viii.) pater eius Rulli
q in Ciceronis conſulatu legẽ agrariam ꝓmulgauit: primus Ro-
manorũ ſolitũ aprum epulis appoſuit. ¶ Totos: integros. Tiberius
tamen (auctore Trãquillo) ut parſimoniã publicã exemplo quoq;
iuuaret, dimidiatũ aprũ appoſuit. ¶ Animal propter conuiuia natum:
ueluti acclamatio in deteſtationẽ gulæ: quo uno uitio nihil putat
homini turpius. & ideo multo carmine id inſectatur: q̃ſi inqt aper
ob nullã aliã ſit natus rem, q̃ ut delicata de ſe præbeat pulpamen-
ta. Videtur ad id reſpexiſſe quod ſcribit Varro in. ii. de re ruſtica.
Suillum pecus donatũ a natura dĩt ad epulandũ. ¶ Natum: quaſi
ad hoc ſpecialiter genitũ & inuentũ. Horatius: Natis in uſum læti- Ad epulandum
tiæ ſcyphis Pugnare Thracũ eſt. ¶ Pœna tamẽ præſens: q̃ſi punitio-
nẽ deſideret poeta tantæ gulæ. ſed pœna inqt ab eis nõ abeſt. nam
ex nimia repletione cõtrahũt morbos: qbus ẽt moriũtur. Tale etiã
eſt dictũ apud Pliniũ loquentẽ de ebrietate: Hinc Pallor, & genæ
pendulæ, oculorũ ulcera, tremulæ manus effundẽtes plena uaſa. Et
q̃ ſit pœna præſens, furiales ſomni, & inquies nocturna. Sene. ad
Luciliũ: Multos morbus multa fercula fecerũt. ¶ Præſens: ſubita &
præſentanea: q̃ non diu ſit expectanda. Vnde præſentiſſimũ pericu- Præſens
lũ: præſentiſſimũ uenenũ. i. ſubitũ & præſentaneũ: quod ſtatim. ſ. oc-
cidat. præſens ẽt ſignificat, nõ modo quod eſt huius tẽporis, ſed ẽt
alterius. Quintilianus loquẽs de Cicerone iam mortuo ait: Poſtea
uero q̃ triumuirali proſcriptione conſumptus eſt: paſſim q oderant
q inuidebant, qui æmulabantur, adulatores ẽt præſentis potentiæ
nõ reſpõſurũ inuaſerunt, ergo præſentis potentiæ, q̃ tũc erat præ-
ſens, ut præteritũ reſpiciat. ¶ Cũ tu deponis amictũ: cũ in balnea de-
ſcendis. Nam tũc ex nimia repletione & cibo crudo in balneis uis
morbi inopinata obrepit. iuxta aũt balnea locus erat qui græce
Apodyteriũ latine uero ſpoliatorium uocabatur: ἀποδύω.n. idẽ eſt
quod exuo. ubi q balnea ingreſſuri erant: ueſtes deponebãt apud Apodyterium
Capſariũ: qui (ut ſcribit Vulpianus) mercede ſeruanda in balneis
ueſtimenta ſuſcipiebat. ¶ Turgidus: nimia repletione. Æmulatio
eſt perſiana: Turgidus hic epulis, atq; albo uentre lauatur. ¶ Cru-
dũ pauonẽ. i. inconcoctum: nõ perfectũ in ſtomacho. Nam crudũ Crudum
dicimus quod ad maturitatem non peruenerit: ut poma cruda. Et
quod coctũ nõ ſit: ut caro cruda. Martialis: Accuſas, rumpiſq; co-
quũ: tanquam oĩa cruda Attulerit. Crudũ item hominẽ qui cibum
non conficiat. Hora. in ſermonibus. Namq; pila lippis inimicum
& ludere crudis. Crudũ etiã cibũ, q nõ conficiatur in ſtomacho. in
qua ſignificatione hoc loco accipit poeta. Cic. lib. ix. ad Pætum:
Satius eſt hic cruditate, q̃ iſtic fame. ſ. perire. Columel. in pri. libro.
Mox deinde ut apti ueniamus ad ganeas, quotidianã cruditatem
laconicis excoquimus. Plinius: Igitur balneas ardentes his tempo-
ribus medici qdam inſtituerũt: qbus perſuaſere cibos cõcoqui itas
ut nemo nõ minus ualidus exiret obedientiſſimi efferũtur ad ſe-
pulchrũ. Cic. ad. Caſ. Ferũt P. Syllam alij a latronibus interfectum

alij cruditate.i.crapula & cibo nō concocto. Cruditates aūt scribit Macrobius euenire aut q̄litate succi l quē cibus uertitur: si non sit aptus humoriq corpus obtinuit: aut ipsius cibi multitudine: nō sufficiēte natura ad oīa q̄ cōgesta sunt cōcoquenda. Crudū ergo pauonē appellat: quē ob nimiā epularū ingurgitationē concoquere nō potuit. Sen. ostendit cruditatem cap. pro nimia repletione cum ait. Ede citra cruditatem. Bibe citra ebrietatē. Et Cic. in Catone: Caret ergo senectus & uinolentia & cruditate. ⸿ Pauonē: primus Hortensius augur (ut scribit Pli. lib. x. cap. xx.) posuit pauonem cœna adijciali. Nā ita appellabat̃ cœna pōtificū: auctore Festo. De q̄ Macro. & Varr. de re rusti. lib. iii. Primus inq̄t Hortēsius pauones augurali adijciali cœna posuisse dr̄. Eandē ēt adipalē appellauere. ⸿ In balnea: nā Romani ante cœnā (auctore Celso) exercebant̃: post eā exercitationē balnea ingrediebātur. Appianus mentionē faciēs de Catone, sic ait: Circa uesperā e balneo ad cœnā trāsit. Apuleius in x. li. de Asino aureo. Qui cū se refectui clausa cellula balneas petijssent. Et idē in. vii. Disposita cœnula balneas obeūt. De hac consuetudine plura diximus apud Persium illic: Turgidus hic epulis. ⸿ Hinc subitæ mortes: subaudi sunt ex nimia epularū īgurgitatione. Hinc monet poeta frugalitate nihil esse nec laudabilius, nec utilius multosq; ex nimia cibi & crapulæ intēperantia mori. ⸿ Intestata: nō facto testamēto: quia morte repētina intereunt. Intestatus autem uidetur dici nō tantū is q testamentū nō fecit: sed etiā is q testamento liberis suis tutores nō dederit. quantū. n. ad tutelā ptinet, intestatus est. Auctor Paulus de legitimis tutoribus. ⸿ It noua fabula. i. recens & subitus rumor dissipat̃ per oīa cōuiuia. Nā in cōuiuijs de uarijs & nouis rebus solet esse sermo. Hora. Fabula quāta fui cōuiuiorū. ⸿ Nec tristis: sine aliqua doloris significatione. nemo. n. est q de eo aliquā præ se ferat tristitiā: qa nihil p testamentum legauerit: sicq; poeta miserā humanæ fragilitatis cōditionē ostendit. ⸿ Ducit: uerbū est funebre. i. ad bustū fertur. Virg. Et tristia funera ducunt. Persius: Nerio iā tertia ducit̃ uxor. ⸿ Plaudendū: in quo magis lætitiæ q̄ doloris ostenditur significatio: cū nihil sit relictum, unde possint tristitiam simulare. ⸿ Iratis amicis: quia nihil relictum sit. Horatius in sermonibus: Adde iratum patruum, uicinos. Irascuntur enim cum omnia per luxum sint absumpta. Persius. sed cœnam funeris hæres Negliget iratus q rem curtaueris.

Cœna adijciaᷤ lis

Intestaᷤ tus

Ducere

ASCEn.

℄ IPSE dies pulchro &c. Per ironiā dicit romanos diuites pulchre obseruare officiū singularū horarū: quia institutū erat narrāte Martiale ut prima hora & secūda fierēt salutationes: tertia adiretur forū: & eū ordinē obseruabant: sed in fraudē clientū: qa non redibant tēpestiue domū: ut sportulā clientibus darent. Vtcūq; intelligant alij: ego sic intelligo: ut Romani magistratus q præerant iuris dicēdo, prima luce fuerint salutatū ditiores: unde debuerint redire domū suā. ut a suis salutarētur: q eos in foribus pstolabātur: sed recta ibant ad forū, ubi ius dicebat: & ita miseri clientes q sperauerāt salutādo se morituros sportulā: ex q̄ sibi cōpararēt lautā cœnā: uidētes q dñi nō redirēt deposita spe ieiuni & famelici abibant. Non ergo intelligo quod sportula primū petat̃ a clientibus. sed ab aduocatis clientulorū: nec quod cliētes deduxerūt aduocatos suos in forū: sic. n. iam sportulā meruissent. sed quod aduocati illi diuites prius q̄ clientes poterāt aduenisse: abiuerint salutatū & petitū sportulā: nec rediuerint donec tēpus salutandi esset transactū: & ita miseri clientes famelici redibant. & princeps salutatorū. i. q plurimos diuites salutauerat post abitū illorū lautissime cœnabat. & id qdem solus: quod signū summæ gulositatis est. cuius pœnam incidētaliter subiungit dicēs: quod ex tali uoracitate sæpe in balneis subitæ fiebāt mortes. Ordo est: Ipse dies. i. officiū diurnū distinguit̃ pulchro ordine rerū: qa ad res ad quas institutus erat dies seruato ordine: Sportula: sup. petit̃ a diuitibus primū: & hoc duabus horis: deinde Apollo iurisperitus: i. qa est iuxta forū iudiciale: uel q leges Lycurgo dictitasse dr̄ sup. petitur: sed melius priori modo pp hoc quod sequitur. Atq; pro &c. & triūphales sup. statuæ decretæ triumphatoribus. & positæ ad forū iudiciale sup. petunt̃. inter q̄s sup. triumphales statuas nescio qs. q d. indignus q noiet̃ a me. Ægyptius ex Ægipto. atq; pro &. arabarches. i. princeps seruorū ex Arabia. ad cuius effigiē. i. statuā ad eius similitudinē effictā. nō est tm̄. i. solum modo. fas. i. licitū. meiere. i. mingere, uel urinā spargere. sed supple: quod pp honestatē pulchre subticuit: & ergo honor sit auribus tuis lector ēt cacare, aut oletū facere. ausus est habere titulos. i. īscriptionē nominis sui. Et ita periphrasi. i. circūlocutione quadā fori angusti p transitū taxat more satyrico Crispinū: q ex infimo loco ad eā gloriā ut illic statuā haberet malis artibus prouectus est. Cū ergo deberēt salutatis alijs redire domū: ut a suis salutati in forū deducerentur: recta ibant in forū. & ita cliētes. i. familiares: aut in fidem & tutelā eorū cōmissi: ueteres lōga obseruātia & fide cogniti: & lassi ex lōga statione uel expectatione abeunt. i. discedūt. a uestibulis. i. locis ad standū & obseruandū ante fores diuitū idoneis. erant. n. defensi illic stantes a Sole & imbribus, sed nō erant intromissi: qa foris sub tecto tn̄ stabant. unde uestibulū pōt dici a ue particula: quę aliqn̄ diminuit: & stabulo: q̄si sit paruus locus ad standē: sicut in tēplis sæpe hmōi loca uidemus: q̄ ēt uestibula ꝓprie dr̄r. Abeunt ergo uestibulis: & deponunt uota. i. desideria sua: uel spes suas. Potest tn̄ esse ut uotā iam destinauerint in aīo: si sportulā ipetrauerint: q̄ deponūt. q̄q̄. i. licet spes longissima. i. lōgissimo tpe per meritum concepta (nō. n. speramus ꝓprie sine merito) hoium. i. quā etiam illi, q hoies sunt habēt: cū tn̄ maiora sperare debent: sit sup. spes cœnæ. Mancinellus sic exponit. Et deponūt uota cœnę: q̄q̄ longissima & deinde per acclamationē additur spes hoium. Acclamatio autē fit quoties ad id quod dictū est acclamare cogimur pp mirabilitatē eius. sicut pri. Æne. Virg. postq̄ tetigerat q̄ prius Æneas passus esset: & qd supi permiserūt destrui ut Roma cōstrueretur: acclamat dicēs: Tantæ molis erat Romanā condere gentē. Est ergo hic secūdū eū acclamatio: ut sit uidete q̄ sit spes hoium. uel sic: o spes hominū sup. uiles & inanes. Potius diceremus appositionē: ut sit: Deponūt uota longissimæ cœnæ: uota dico existētia spes hoium. Idē Mancinellus intelligit: ut ex quadrantibus sportulæ emant clientes cibi caules & reliq̄. Sed ego intelligo ut sportulā nō habuerint: nec sperauerint habere cœnā a salutatis. Nō. n. uerisimile est ut usq; ad horā. x. a prima illic steterint: sed sportulā: unde unā duntaxat cœnā cōparare possent sperauerāt: opiparam tn̄: qua spe fraudati, coacti sunt emere holuscula & ignē ex proprijs pecunijs. Habēt quidā codices hoi ut sit: ignis emēdus est homini miseris. i. pro miseris domesticis. uel ut Georg. Val. accipit: Spes homini supp. hæc manet &c. Sed qa plures hoium legūt: accipiamus sic: Clientes abeūt uestibulis lassi, & deponūt uota. i. desideria sua. desiderauerāt. n. habere bonā cœnā ex centū quadrantibus sportulæ: q̄q̄ spes longissima hominū sit supple spes cœnæ. i. q̄q̄. nō sperauerint nisi unā cœnā ex tot laboribus, tamen illusi sunt. & ita ignis emendus est, i. lignū unde fiat ignis emēdū est miseris. i. debet emi ab ipsis miseris. & caules. i. holuscula: accipiendo speciem pro genere: & partem p toto. nam caulis ea pars herbæ est, unde se producit foliū. Caules igitur supple emendi sunt. Est enim hippozeugma. i. ab inferiore. Rex horum. i. princeps. i. qui plurimas sportulas sibi acquisiuit: uel q eos ita pro libito regit: uel reuera quē sperauerāt habere regē. sicut secūdo Aenei. Chorebus dicitur gener Priami: quia fore sperauerat. Rex autē est dominus conuiuii: ut sæpe apud Martia. inuenies. Rex ergo horum. i. q debebat eis dare unde cœnam haberēt: uel saltem eos ad cœnā inuitare. uorabit. i. ingurgitabit. interea dū ipsi miseri cōparant sibi holuscula. i. optima sup. obsonia siluarum & pelagi. i. q̄ in siluis & pelago possent cōparari. i. optimas feras & optimos pisces. & iacebit. i. procumbet. tantū. i. solūmodo. ipse nullo accepto in sup. toris uacuis. i. lectis discubitorijs: quos ternos habebā: unde tricliniū dictū est: & singuli quatuor cōuiuas capiebāt. unde Hor. primo sermonū: Sæpe tribus uideas lectis cœnare quaternos. Iacebit unquā tantū ipse. i. nullo cōuictore adhibito: nam comedunt supp. plerīq;. hoc. n. moris est ut quoties ad generalitatem referimus uerba sine suppositis ꝓferamus: ut ita aiunt: Vrbem quā dñt Romā. Nunquid de spinis colligent uuas &cæ. Comedūt ergo iam fere omnes diuites patrimonia. i. omnes diuitias: quas ex successione patris obtinuerit. una mensa. i. in una cœna: uel in uno obsonio. sicut apud Horatiū uidere licet de ijs, q ex canoris & pretiosis auiculis cibū: & q ex unionibus maximis pretium sibi comparauerunt. comedunt ergo sic: ut supple. nihil relinquant de tot pulchris & latis & tam antiquis orbibus. idest. mensis rotundis ex citro factis: aut forte argento: aut ebore: aut de tot uasculis rotundis: aut orbibus: quæ scisoria uulgus appellat. Pulchris. & quod ad pretiū facit: & antiqs: quod ad caritatē. Vnde maxime diiudicanditales sunt: q cōgesta forte multo sanguine & sudore: & diu cōseruata non sine maxima anxietate a maioribus: una mensa cōsumunt. Nec placet ut dicamus de tot orbibus. i. ex tot orbibus: quasi ex orbibus intelligamus eos cibos capere: qa tunc reliqui essent orbes: nec intestati morerentur. Nam potior sensus: est subaudiendo quod dixi: uel nihil subaudiendo sic: Comedūt una mensa patrimonia a tot pulchris & latis: & tā antiquis orbibus. i. licet parentes eis reliquerint tot pulchros &c. Comedunt tn̄ totū patrimonium

Vestibuᷤ lum

Acclaᷤ matio

patrimonium una mensa. Nullus parasitus.i.sectator:& adulator cibi gratia erit iã.i.quando ita uiuere uolũt:uel post quã ita uiuere instituerũt. Sed qs ferat.i.patiat' æquo animo istas sordes.i.tam cõtemnendas fœditates luxuriæ.i.quas ipsi luxu suo. seu luxuria .i..nimia superfluitate sumptus faciũt. qbus tamen se lautos putẽt appellandos. Et quidẽ artificiose dictũ:sicut in sequẽti Satyra:Cum sis inter socraticos notissima fossa cinædos. nihil.n.est socraticis magis cõtrariũ, q̃ ut cinædi sint. & tamen qa illi q cinædi erant se socraticos iactabant cõiunxit repugnantia. Similiter & hic:Sordidus.n.proprie dicitur auarus:nõ audens quicq̃ exponere pro lautiore uita. Luxuria autẽ dicitur ubi est superfluitas in amictu, aut uictu, aut corporis ambitione etiam i segetibus. Quomodo ergo dixit sordes luxuriæ? Certe quod in eisdem sunt. Sordidi.n.merito dicũtur. qa nullũ admittũt clientulũ aut parasitũ. Luxuriosi autẽ in sumptu:qa una comedũt patrimonia mensa. Et ideo acclamat poeta per indignationem satyricã. Quãta est gula.i.uoracitas hominũ:uel quanta.i.quã magna est gula.i.ea pars hominis:qua cibus ingurgitatur? q.d.oportet sit quã maxima:utpote quæ ponit sibi.i.ubi nullo admisso. totos.i.integros apros animal p appositionem. q.d. apros dico existentes animal natũ pp cõuiuia.i.cõmissationes. cũ tamen cõuiuia honestiora sint a cõuiuendo dicta. Et potest esse sensus: ut damnet cõsuetudinẽ eorũ:qui ex apris epulũ dabant:quasi sine eis epulũ dari nõ possit. Vel ut damnet eos q animal natũ.i.a natura productũ pp cõuiuia.i.ut plures simul uiuãt: ponũt sibi solis. Primus aũt aprũ solidum apposuit epulis Seruilius Tullius:ut auctor est Plinius. Pœna tñ supp.est præsens.i.in prõptu uel psto:siue quã primũ insequẽs:sicut ueneniũ dicit' psens quod quã citissime necat

Præsens & Deus uel amicus præsens: q quod petit' quã ocyssime confert. Pœna ergo.i.uindicta uel punitio est præsens.i.statim sequitur.cũ.i.qñ.tu sic uoras cibos.deponis amictus ut intres balneũ postero die q̃ pauonem uorauers:uel laurus ad aliam cœnã properes. & cũ tu turg dus.i.habens uentrẽ inflatũ:portas pauonẽ crudũ.i.in

Pauo digestũ in stomacho tuo i balnea. Est.n.caro pauonis difficillimæ digestionis.uñ Sanctus Augustinus de ciuitate Dei li.xxi.cap.iiii. Quis.n.inquit,nisi Deus creator oium dedit carni pauonis mortui ne putresceret? Quod cũ auditu icredibile uideretur, euenit: ut apud Carthaginẽ nobis cocta apponeretur hæc auis: de cuius pectore pulpatũ quantũ uisum est decreptũ seruare iussimus. Quod post dierũ tantũ quantũ alia caro quæcunq; cocta putresceret:prolatũ atq; oblatũ nihil nostrũ offendit olfactũ. Itemq; repositum est post dies amplius q̃ triginta:idem quod erat inuentũ est. Ideq; post annũ:nisi quod aliquãtulũ corpulẽtiæ siccioris & cõtractioris fuit. Hæc ille. Bene ergo hic pauonẽ crudũ dicit:forte tñ pro homine

Crudus crudo. Nam crudus est cui cibus indecoctus & indigestus in stomacho est:cuius aspectus imitis fere est: unde & crudelis dictus. sed et cibũ crudũ uulgo dicimus. Sciens autẽ lautiora cõuiuia Romanis fieri solita postq̃ lauti & uncti in balneis fuerãt: & ita solum modo cœnarũ sumptuosarũ mentio ubiq; fit. nã prandia reprehendebant.hinc.i.ex hac balneatione repleto stomacho. fiunt subitæ mortes subitæ. & senectus intestata.i.quæ nullũ fecit testamẽtum. Vel quia unde faceret nõ habuit:uel qa subita morte præuenta nõ potuit. Noua fabula.i.fabulatio.n.i.diuulgatur p cunctas cœnas. Funus.i.ferẽtrum, in quo erat cadauer:uel ipsum cadauer p laudẽdũ.i.cũ plausũ accipiendũ ducitur.i.effertur ad sepulchrum.amicis .i.ab amicis. iratis. Itẽ utitur antithetis.i.cõtra positis. Nam irasci de re plaudenda nõ est uero simile. Sed uarie respõderi potest: uel ut amici uideantur irati sub psona.i.sub inuolucro capitis quod caputium uocant:attamẽ sibi plaudant:quod ita mortus sit, antequã omnia consumpserit. Nam ut in ueteris mimi prouerbio est apud A.Gelliũ hæredis luctus sub psona risus est. uel ut funus plaudendũ dicatur ab alijs helluonibus: qbus plaudendũ erat in tam uoracis hominis morte. & amici irati sint: ppterea qa parum reliquerit. Vel reuera plaudendũ amicis: qa iã mortuus sit. iratis: qa nõ prius.

Nil erit vlterius, quod nostris moribus addat
Posteritas, eadem cupient, facientq; minores.
Omne in præcipiti vitium stetit. vtere velis,
Totos pande sinus, dicas hic forsitan, vnde
Ingenium par materiæ? vnde illa priorum
Scribendi quodcunq; animo flagrante liberet
Simplicitas, cuius non audeo dicere nomen?
Quid refert dictis ignoscat Mutius, an non?
Pone Tigillinum, teda lucebis in illa,
Qua stantes ardent, qui fixo gutture fumant,
Et latum media sulcum qui ducit arena.
Qui dedit ergo tribus patruis aconita, uehatur
Pensilibus plumis, atq; illinc despiciat nos?
Cum ueniet contra, digito compesce labellum,
Accusator erit, qui * uerbum dixerit hic est.
Securus licet Æneam, rutulumq; ferocem
Commitas, nulli grauis est percussus Achilles,
Aut multum quesitus Hylas, urnamq; secutus.
Ense uelut stricto quoties Lucilius ardens
Infremuit, rubet auditor, cui frigida mens est
Criminibus, tacita sudant præcordia culpa,
Inde iræ, & lachryme. tecum prius ergo uoluta

IOAN. BRIT. ¶ NIL erit ulterius: adeo ingt inter mortales emersere uitia ut putẽ nihil addi posse ulterius a posteris. Eadem sententia est & Claudiani in Eutropiũ: Nil adeo fœdũ est: quod nõ exacta uetustas Ediderit:longiq; labor cõtulerit æui. ¶ Moribus: uitijs. est enim uocabulum medium. dicimus.n. bonos mores, & malos mores.

Minores ¶ Minores: numero pluratiuo & genere masculino posteri dicuntur. ¶ In præcepti: in sublimi. quasi omne uitiũ emerserit ex imo in altum. ¶ Vtere uelis: hortatur seipsum poeta ad scribendum. sumpta metaphora a nauigantibus: qui nacti prosperum uentum pandunt uelorum sinus, quasi dicat explica librum tuum: & utere stilo tuo ad scribẽdum nactus uberem materiam. ¶ Dicas hic forsitan idest possis fortasse dicere unde sit mihi ingenium par materiæ quasi dicat materiam esse uberiorem, q̃ ingenio suo possit explicari. ¶ Simplicitas: monitorem introducit antiquam illam scribendi libertatem non esse poetis: quæ olim fuit & Lucilio & Horatio. Nam ante libertatem occupatam ab imperatoribus: Lucilius mira carminis acerbitate nominatim etiam hominum uitia carpsit. de quo sic Horatius: At qui primores populi arripuit, populumq; tributim. Persius Secuit Lucilius urbem: Te Lupe, te Muti, & geminum fregit in illis Omne uafer uitium ridenti Flaccus amico Tangit, & admissus circum præcordia ludit. ¶ Simplicitas: libertas: scribendi: quia simpliciter amoto omni uelamento carpebantur uitia delinquentium. nam simpliciter ille dicit, qui libere & aperte dicit quod sentit. ¶ Priorum: scilicet Poetarum. ¶ Cuius scilicet simplicitatis: idest libertatis. ¶ Non audeo dicere nomen: ita inquit libertas scribendi perijt: ut non audeam eam nominare: quasi nefas sit. Nam ea non audemus nominare, quæ fœda, abominandaq; sint. sicq; infelicem suorum temporum notat conditionem: cum omnino sublata libertate omnia nutu imperatorum gererentur. ¶ Quid refert: adeo inquit tutum fuit Lucilio libere loqui & scribere: ut parui penderit irasceretur ne Mutius Scæuola an non. q scriptis suis libere esset notatus: libere enim loqui poterat: quia libertas nondum oppressa erat ab Imperatoribus. ¶ Quid refert? quid inquit prodest: ¶ Ignoscat dictis: idest scriptis & carminibus, quibus proscissus erat. ¶ Mutius: nam Mutium Scæuolam insectatus est Lucilius: & quendam Lupum: ut diximus apud Persium: Secuit Lucilius urbem: Te Lupe: te Muti. ¶ Pone Tigillinum: potuit ingt libere & impune Lucilius notare uitia: quia libertas a Tyrannis adhuc occupata non erat. uerum modo si uolueris hominem potentem & gratum imperatori notare: qualis fuit Tigillinus Neroni: non erit tibi tutum: quia afficieris supplicio. ¶ Pone: scribe & nota. ¶ Tigillinum: idest hominem patientem & gratum imperatori: qualis (ut dixi) fuit ipse Tigillinus Neroni. de Tigillino dictum est supra illic: Cum fas esse putet curam sperare cohortis. ¶ Teda lucebis in illa, idest ardebis quidem uiuus: quemadmodum multi imperante Nerone arserunt. Existimo id genus supplicij designari de quo Seneca ad Lucillum his uerbis: Cogita hoc loco illam tunicam alimentis ignium & illitam & intextam. quicquid aliud præter hæc commenta est sæuitia. Qui enim afficiebantur, induti tunicam illam intextam & illatam fomentis ignium: alligati palo adurebantur. Talem tunicam appellat Iu-

* Als uerum

uenalis molestam illic: Tunica punire molesta. aliud genus non absimile supplicij notatur a Vulcatio Gallicano in uita Auidij imperatoris his uerbis: Primus etiam id supplicij genus inuenit, ut stipitem grandem poneret pedum octoginta & centum: & a summo usque ad imum damnatos ligaret: & ab imo focum apponeret: incensisque alijs alios fumi cruciatu timore etiam necaret. ¶ Teda: illo igne. Nam teda arbor est resinam desudans. & ideo apta ad comburendum. Ouidius in Heroidibus: Ardet ut ad magnos pinea teda Deos. De ea lege. Plinium. ¶ Qua stantes ardent: aut quia alligabantur stipiti circumiecto igne: aut quia (ut scribit Seneca) stipes per medium hominem adhigebatur: ut per omnes artus emergeret. ¶ Et latum media: ordo est. Lucebis illa teda, qua ardente stantes qui fumant fixo gutture. Et qua ardet ille, qui ducit sulcum latum in media arena. Nam multi in media arena theatri cremabantur. Tranquillus in Caligula: Attellanae: poetam ob ambigui loci uersiculum media amphitheatri arena igni cremauit. ¶ Ducit sulcum: aut quia forte unco trahebantur: aut quod damnati, & in media arena alligati stipiti pedibus sulcum faciebant: circum se uoluentes terrore ignis admoti. Aliqui legunt deducti: ut sit sensus. Si Tigillinum notare uolueris: afficieris eo supplicio, quo ardent stantes. Et frustra laboras, ac si dicat notatio & reprehensio tua nihil omnino proficit: aras enim sterilem arenam, ut illud. Et litus sterili uersamus aratro. ut ad prouerbium illud graecum alludat: quod de ijs dici solet: qui in difficili re laborant: ἄμμον μετρεῖς. hoc est arenam metiris. Alij uero legunt. Et latum media sulcum qui ducit arena. ut sic exponas: Ardebis in illa teda, qua stantes ardent. & qua ardet ille, qui ducit sulcum media arena: ut conueniant primo sensui. ¶ Qui dedit ergo tribus: cum indignatione legendum & adiuuandum gestu. Est enim sensus & ordo: Ergo qui tres patruos suo ueneno sustulit, uehatur pensilibus plumis. ut sit quasi concessio. idest in delitijs securus uiuat & poetas contemnat quandoquidem nulla eis concessa est libertas notandi uiuentium flagitia. De Tigillino autem intelligit: ut sit responsum ad illud Pone Tigillinum: Nam is homo omnium nequissimus tres patruos ueneno (ut scribit Probus) necauit. ut eorum haereditatibus potiretur: substratisque annulis: & falso tabulis signatis, haereditates summo scelere consecutus est. Nec illud obstabit quod iam Tigillinus sub Othone mortuus esset. Nam poeta non secus de mortuis loquitur, quam si uiuerent & praesentes essent: ut per taxationem scelerum praeteritorum moneat recte uiuendum

Aconitum esse. ¶ Aconita: uenena. Nam aconitum omnium uenenorum ocyssimum, herba est: quae in saxis nascitur. & ut sensit Ouidius: spuma Cerberi respersa fuit: cum ad superos tractus est ab Hercule. dictum ἀπὸ τῆς ἀκόνης idest a caute. unde Ouidi. Quae quia nascuntur dura uiuacia caute Mortales aconite uocant Plinius, item ait dictum quod in nudis cautibus: quas aconas uocant, nascuntur nullo iuxta ne puluere quidem nutrientes. Solinus uero

Pensilia ab Acone portu Heracleae. ¶ Pensilibus plumis: Lectica in qua erant lecti plumei: pensilia appellantur omnia: quae in aere pendent aut columnis: aut alia re supposita & sustentante. ergo & lectica pensilis quod seruorum humeris sustentetur. Vuas pensiles dicimus quae suspendantur: & hortos pensiles qui in sublimi sint. Seruius tamen ait plumas pensiles dici molles. Et contra molles pensiles. ut illud Virgilij: Pilentis matres in mollibus. ¶ Digito compesce labellum: uerba sunt monitoris suadentis poetae tacendum esse: affore accusatorem illi qui dixerit uerum. ut sit sensus: O Iuuenalis silentium tibi fac indicas. nam profecto non deerit tibi accusator, si uerum sequi uolueris tuis carminibus: qui dicet hic est o Imperator: idest hic est ille qui hominum uitia notat. ¶ Qui uerum tacitae occurrit responsioni. potuisset enim dicere accusabitur tantum qui mendatio usus fuerit: & falso aliquem notauerit: immo inquit accusabitur etiam qui uera dixerit. ut legendum sit uerum & non uerbum. ¶ Securus licet Aeneam: sensus est: Potes inquit sine aliquo periculo tuo historias scribere: quales commemorantur de Aenea & Turno Rutulorum duce. ¶ Committas: uel carmini tuo & operi mandes. uel (quod magis placet) scribendo

Committere committas: idest componas & in certamen deducas. Nam committere est aliquem cum aliquo in certamen deducere. Suetonius in Augusto: Spectauit autem studiosissime pugiles: & maxime latinos non legitimos: atque ordinarios modo: quos etiam committere cum gratia solebat. Martia. Cum Iuuenale meo quae me committere tentas. In qua significatione uidetur accepisse alibi Iuuenalis cum ait: Committit uates. quasi dicat in certamen poetas deducit: quasi alter cum altero de uirtute carminis certare possit. Committere item accipitur pro tradere. ut illud: Committo me tuae fidei: idest trado. Et illud Terentianum: Ouem lupo commisisti. Committere etiam pro confligere & certare liber secundus Machabeorum: Rex commisit cum Iuda, & superatus. Qui ergo huiusmodi historias & bella scribunt committunt: & in certamen deducunt Imperatores cum Imperatoribus: cum describunt eos simul pugnantes. ¶ Nulli grauis est percussus Achilles: nemo inquit offenditur, si de Achille uulnerato & huiusmodi historijs scripserit. Achilles autem percussus fuit a Paride in templo Apollinis tymbrei: cum illic amatam Polyxenam uxorem accepturus esset. insidijs enim Paridis post simulachrum Apollinis latentis occisus est. fingitur id factum Apolline arcum tenente. unde Virg. Dardana qui Paridis direxit tela, manusque. Corpus in Aeacidae. ¶ Aut multum quaesitus Hylas subaudi a superioribus grauis est. Nemo, inquit, offenditur si talia a poetis describuntur. Hyles Tiodamantis regis Driopum fuit filius: quem Hercules cum Argonautis nauigans rapuit: patre eius prius occiso: quod poscenti sibi cibum denegasset. Sed cum Hercules Hylam ad Ascanium flumen misisset ad auriendam aquam: a tribus Nymphis ob pulchritudinem in fontem raptus est. Eum diu multumque quesitum, cum Hercules non inuenisset, sacra instituit ubi Hylas solemniter clamaretur, ad quod illud dictum est a Virgilio: Hinc adiungit Hylam nautae quo fonte relictum Clamassent: ut litus Hyla Hyla omne sonaret. fictum autem est nomen a uerbo ὑλάω: quod est resono & latro. Diodorus uero & Strab. secuti magis historiam scribunt Hyli Herculis comitem unum fuisse ex Argonautis: qui in Bithynia iuxta Prusiadem urbem perierit. ubi in memoriam eius festa quedam celebrabantur. in quibus per montes uagi ac saltantes Hylam uocabant. Valerius uero Flaccus libro tertio argonauticon narrat ab Iunone Herculi infensa: cum is in silua una cum Hyla remum sibi quaereret, Dryopem unam nympharum conuentam, monitamque ut Hylam puerum formosissimum qui per saltus & fontem eius uagaretur ad se raperet. Idque ut facilius fieret, ceruum suscitauit: quem illico conspectum Hylas insequitur hortante Hercule. ceruus fugiens puerum protraxit ad fontem: Et intactas leuis ipse superfugit undas. puer amisso ceruo, cursuque defatigatus ad fontem stetit: bibentem Nympha ad se sub aquas traxit. amissum quaerebat Hercules rursus Hylam. & rursus Hylam per longa reclamans auia. ¶ Quaesitus: scilicet ab Hercule. ¶ Ense uelut stricto: dissuasio est ne scribat a terrore periculi imminentis. Solet inquit auditor quem scelerum conscientia exagitat: quoties a poeta notatur, affici rubore quod uitia sua detegantur: proindeque in reprehensorem inceditur ira: quod identidem etiam accidit temporibus Lucilij quoties infremuit in uitia hominum. ¶ Lucilius: qui primus apud latinos (ut diximus) hoc genus Satyrae scripsit. Et tanta carminis acerbitate multos etiam nominatim est insectatus: ut ueluti gladio secuisse uitia dicatur a

Persio: Secuit Lucilius urbem: Te Lupe te Muti: & genuinum fregit in illis. ¶ Rubet auditor: sceleris conscientia afficitur rubore, ac proinde ad uindictam inflamatur. ¶ Mens frigida criminibus: quasi deficiens & pene mortua criminum conscientia. ut solet corpus frigere cum mortuum est. ¶ Praecordia: dicuntur proprie membranae illae, quas graeci phrenas appellant: quibus exta homini ab interiore uiscerum parte separantur. dicta praecordia: quia cordi pertensa sunt. Haec ex Aristotele de animalibus, a quo & Plinius eadem: uerum largo modo ab auctoribus plerunque accipiuntur pro corde, & ijs quae cordi sunt proxima. ¶ Inde & lachrymae: subaudi sunt ex reprehensione scelerum suorum. & haec est item dissuasio a terrore periculi consequentis. Sic Persius: Vide sis ne maiorum tibi forte limina Frigescant: sonat hic de nare canina Littera. Qui enim notantur, ex indignatione iram concipiunt, prorumpuntque in lachrymas. Horatius. Qui me commorit melius non tangere clamo: Flebit. & insignis tota cantabitur urbe. flebit enim quia senbet se notari. ¶ Tecum prius: consilium est: quid sit ei agendum. ¶ Voluta: cogita & considera.

¶ NIL Erit ulterius &c. Hic incipit ultima inter principales partes huius Satyrae: in qua poeta sic procedit. Primo ostendit omnia uitia tempore quo motus est ad Satyram scribendam fuisse in summo gradu ita, ut posteri nihil noui sceleris excogitare possint. & ergo cohortatur se in secunda persona tanquam alium dicens: Vtere uelis & pande totos sinus: idest plenam operam in scribenda Satyra, Verumtamen quia non uiuorum, sed mortuorum

uitia

Hyla fabula

Lucilius

Praecordia

ASCEn.

uitia licitum erat nominatim carpere: ideo inducit ad imitatio-
nem Persii monitorem: & dicit: Quia omnia quæ non regnant ui-
tia: carpere non possum expresso nomine eius: qui ea commisit:
quod tamen præsupponere uideor. Et ex quo per hoc infero mihi
scribendum esse: tu quisquis ades admonitor uel castigator: dicas
mihi hoc loco: unde o Iuuenalis fiet tibi libertas scribendi quic-
quid uelis: sicut facta erant prioribus ut Lucilio & Græcis? quasi
dicat nullo pacto fiet tibi. Ad quod poeta more irascentium ex ar-
the rhetorica cum respondere nequeat ad interrogata: id enim lata
lege cautum erat. ne quis famosum libellum edat: obijcit aliam
quæstionem dicens: Cuius non audeo dicere nomen: quasi dicat
nullius non audeo: immo cuiuslibet audeo quod confirmat exem-
plo Lucilij: qui Mutiū reprehendebat parui faciēs an ignoscat, nec
ne. Ad quod admonitor. Quæris cuius nomen non audeas dice-
re. Pone solummodo Tigillinum: idest quemuis pessimum & uilis-
simum hominem: sed magnum adulatorem: & imperatori carum
sicut erat Tigillinus Neroni: tu statim ad supplicium traheris quo
modo quidam martyrum sanctorum a Nerone trahi iussi sunt.
Vt enim dicit Calderinus: duo genera suppliciorum erant apud
antiquos: aut enim puniebantur more maiorum: hoc est penden-
tes e furca nudis corporibus: & cæsi uirgis usque ad mortem: ut
Tranquillus interpretatur: aut ad schalas Gemonias trahebant-
tur: hoc est inserto gutturi unco producebantur in arenam ubi po-
stea pendentium crura frangebantur: & in uectoigni ardebat. hoc
genus supplicij in Claudio commemoratum est a Suetonio Tran-
quillo: & Nero exercuit in christianos: quibus ardentibus in usum
luminis usus est. Nouum excogitauit Domitianus: qui taces per
obscœna immitti iubebat. Hæc ille. Ad hoc autem obiectum ad-
monitoris respondet poeta. Si ita est quod supplicium de me sumere-
tur: permittam ergo homicidam pessimum in malitijs suis gloria-
ri: & nos despicere. Immo dicit admonitor: cum obuiam forte ue-
nerit: digito compesce labellum: ne uerbum siue bonum siue ma-
lum dixeris: quia accusator aderit. sed si uis scribere. Satyram es-
se poteris securus: licet committas libro tuo antiquissimos hero-
as & principes: & apud Latinos aut Troianos, Æneam & Tur-
num: apud Græcos Achillem. qui percussus: idest postquam oc-
cisus est nulli grauis est. & etiam Hylam, quamuis sit multum quæ-
situs. Respondet poeta, uerum quidem est. quod securus faciam:
sed non tam utilis reipublicæ aut bonus mortuus. nam quis fru-
ctus sequetur si mortuos carpam? quasi dicat: nullus. At cum Lu-
cilius mordaci uerbo quasi ense stricto uitiosos profligauit uiuen-
tes erubuerunt, & alij ueriti sunt peccare. Respondet admoni-
tor: uerum quidem dicis: sed lachrimæ & iræ nascebantur: & ad-
huc nascerentur. inde: idest ex illa manifesta reprehensione. & ita
constitues tibi multos inimicos. cogita ergo hæc priusquam fece-
ris. Nam si quem prouocans ad pugnam & iam in arena, seu lo-
co ad hoc constituto galeatus prodeas: tunc tardum esset nimis, si
iste duelli pœnitere cœperit. Respondet poeta bene mones: & ergo
ego experiar quid libertatis mihi concedatur in eos, qui in uijs pu-
blicis sepulti sunt: quasi dicat in mortuos. Ac si uelit dicere se scri-
pturum esse in sequentibus in mortuorum uitia. Quod subtilissi-
me facit: quia non est dubium quin multa scribat in Domitianum
& eius adulatores: si ut Persius in Neronem. sed sicut Persius
quædam inserit: ut possent ad alium referri: ita si quis ea quæ Iu-
uenalis scribet in Domitianum scripta affirmauerit possit dicere
potestatum esse se nihil scripturum nisi in sepultos. Et hæc senten-
tia meo iudicio est. Scio uerum esse quod comicus dicit: Quot
capita tot hominum sententias. Spero tamen fore, ut multi peri-
torum in nostram ierint. Nam filum Satyræ sic optime nectitur.
Ne tamen de inuentis meis glorier: ordinem familiarem dumta-
xat repetam, qui huiusmodi est. Nil supple uitiorum. erit ulterius
idest ultra ea quæ modo fiunt. quod posteritas addat: idest quod
posteri. siue qui post nos uenturi sunt. addant: idest addere possunt
nostris moribus: idest institutis siue modo uiuendi qui pessimus
est. Minores supple in tempore: idest posteriores nostri. cupient sup-
ple facere & facient eadem supple facinora: quasi dicat nihil noui
aut cupere, aut facere poterunt: & quia quodammodo minus est
cupere tantum: quam cupere & facere: cum plus & peius sit cupere ma-
lum, & non facere: quam facere & non cupere: ideo præposuit quod mi-
nus est. sicut Virgilius in sexto Æneidos. Ausi omnes immane ne-
fas, ausoque potiti. Omne uitium idest semel fuit. in præcipiti .i. in
supremo uertice: unde daret præcipitium. Vertex enim a uertendo
eo quod cum altius ascendi nō possit, illinc uertendum sit. & præceps

est quod sic capite priore, siue anteriore. sicut qui altius quam datum
est arti, aut naturæ ascendere uolunt. Quia autem omne uitium
stetit in præcipiti. idest iam consumatum est supremo gradu fuit:
utere o Iuuenalis (cohortatur enim ut dixi, seipsum) uelis. & pan-
de: idest aperi, & expone uentis totos sinus. idest incuruaturas tam
uelorum, quam antemnarum: hoc est nauiga pleno uento. quod est na-
ua plenam operam ad Satyram scribendam. Nauare autem est ci- Nauo
to & multum ad optatum perducere: eo quod nauibus cito & multa
& longe plura qui curribus ad portum perducimus. Naues autem
tunc maxime procedunt quando habent fluxum secundum. idest
sequentem & a tergo. & ideo secundare dicimus pro fortunare aut
prosperare. Item quando utimur remigio & uento. unde qui ple-
no cursu se aliquid facturos pollicentur: dicunt se usuros uelis & re-
mis. Verumtamen ubi bonus est uentus: non est opus remigio. &
ideo quia plus proceditur uentis: aut uelis quam remis dixit utere ue-
lis: & pande totos sinus. Sinus autem est omnis angulus in-
uolutus: capax alicuius rei: ut sinus maris: sinus uelorū: sinus ocu-
lorum: sinus etiam uestium potissimum in pectore. Nam gremium
inter femora dicitur. Nec placet ut sint uerba admonitoris: quia iam
primum introducet monitorem dicens: Tu quisquis admonitor
forsan dicas hic. idest in hoc loco: hoc est ad hoc quod significaui mi-
hi toto conatu scribendum esse: eo quod iam maxime regnant uitia:
præsupponens quod ea possem reprehendere. dicas in quam o Iuue-
nalis. unde sup. tibi detur ingenium par. idest. sufficiens materiæ: si
scribere supple. liceret. & unde supple fiet tibi. simplicitas: idest uni-
formitas & indifferentia, siue mera libertas scribendi quodcunque:
idest quamcunque rem: siue quodcūque peccatum liberet supple scri-
bere animo flagrante. idest dum animus flagrat. idest ardet excan-
descit contra uitia. quasi dicat & liceret scribere omnia uitia, quæ
nunc regnant: non sufficerent uires ingenij: & si sufficerent, non li-
ceret propter legem latam. Ad quod Iuuenalis querens cum indi-
gnatione: quia dictum erat simplicitas: quasi auderet hos notare &
non illos. Cuius non audeo dicere: idest aperte infamare nomen?
quasi dicat nullius non audeo, immo cuiuslibet audeo. Quid enim
refert: idest quid interest an Mutius Albutius, uel (ut quidam di-
cunt) Scæuola, quem Lucilius carpsit dicente Persio: Secuit Luci-
lius urbem: Te lupe, te Muti, & genuinum fregit in illis. An inquā
Mutius ignoscat: idest ueniam det Lucilio an non: idest an quiuis
nobilis ignoscat mihi an non? quasi dicat nihil refert an quiuis no-
bilis reprehensus a me ignoscat an non: sicut non retulit an Mu-
tius ignosceret Lucilio an non. Et non intelligas quod Iuuenalis ue-
lit reprehendere Mutium, sed quemuis similem. nec quod aduersarius
siue admonitor loquatur de Tigillino: qui erat tempore Neronis:
sed de quouis adulatore sic caro imperatori Domitiano. sicut Ti-
gillinus Neroni. De quo Suetonius sic: M. Ophonius Tigillinus
obscuris parentibus: fœda pueritia: impudica senecta: præfecturā
uigilum & prætorij & præmia uirtutum, quæ uelocius erat uitijs
adeptus crudelitatem mox deinde auaritiam & uirilia scelera exer-
cuit corrupto ad omne facinus Nerone &c. Dicit ergo admoni-
tor: rogas cuius non audeas dicere nomen. Non solum audeas
ponere Mutium: idest uirum nobilem & potentem: sicut erat Mu-
tius. sed pone: idest describe solummodo Tigillinum: idest quemuis
uilem hominem & sceleratū: carum tamen imperatori: sicut erat
Tigillinus Neroni. tu lucebis: idest lucidus & inflammatos stabis:
in illa: idest nota & famosa. tæda: idest ligno pingui cito & clare ar-
denti. cui affixi erant, Legitur autem residuum tribus modis. Ni
Calderinus & Valla dicunt quod media arena sit nominatiui casus: &
licet media in ultima corripiatur, excusator: quia est ultima dictio-
nis & prima tertij pedis: sicut ibi: Omnia uincit amor, & nos ceda-
mus amori. Et ita ordo secundum eos est. Tu lucebis in ea tæda:
qua ardent stantes: qui fumant gutture fixo per uncum quo tracti
sunt: uel per ensem suppositum. & supple qua media arena dedu-
cit: idest deducendo facit in se latum sulcum: idest latam fissuram.
Mancinellus dicit non nominatiui, sed ablatiui casus esse: uerum
licet subaudiatur quæ: numerus non quadrat. Ego autem potius
legerem fumat. ut sit: Qua stantes ardent: & is supple qui fum. &
fixo gutture: & is qui deducit latum sulcum in media arena. adhæ-
reo tamen primæ sententiæ. Respondet poeta: Ergo si ita est quod nō
audeam etiam uilissimum hominem notare dum uiueret. Tigilli-
nus supple & quiuis alius similis Tigillino, qui dedit tribus pa-
truis: idest fratribus patris sui ut hæreditatem haberet. aconita: id
est succum illius herbæ uenenosum uehetur: idest sinetur per me
uehi. & exaltari in plumis pensilibus: idest plumarijs in lectica pen

sili fultus. atq; despiciat: idest deorsum cum contumptu uidebit nos illinc: idest ab illis plumis, seu illa lectica. Immo inquit admonitor: cum talis ueniet contra tibi: idest obuiam, compesce: idest conclude, uel comprime digito labellū: ne quid supple. loquaris: quia qui dixerit uerbum idest si quis est qui dixerit uerbum. accusator erit: Idest aderit supple dicens. hic est o imperator: qui supple hoc dixit. Vel si legis uerum sic: quia accusator erit dicens: hic est qui dixit uerum: idest qui dixit aut te adulatorem: aut imperatorem perditū, aut aliquid simile quod uerum est. non tamen dicet te

Fabule

uerum dixisse: sed mentitum esse: dicet uerum dixeris. Est in fabellis uulgaribus: cum quodam tempore leo rex syluarum ægrotaret: lupum illi attulisse arietem pinguem: & ita læte acceptū: & deductū per regiam omnem: quę ossibus & pellibus prędarum lœda erat: interrogatumq; an ne bene oleret, respondisse φ non. ob quod indignatus rex illi pellem a scapulis detraxit: & ita sanguinolentum exeuntem aduentāti urso occurrisse. & illi casum suum exposuisse: quem cum ursus uitare uellet: cōtra dixisse φ bene oleret. ad quod rex: alter, inquit, uestrum mentitus est. & cum nesciam uter: parem penam dabitis. Itaq; illi quoq; pellem detraxit: quam rem ubi uulpes intellexit, quæ pullum afferens, regem quoq; uisebat: finxit se cum similiter interrogaretur: tantum piscatui incubuisse: φ præ

Sentētia

reumate nihil olfaceret. itaq; salua euasit. Quod cum cæteri admirarentur: in domibus, inquit regum, neq; uerum, neq; falsum dicere licere noui: tacens ergo euasi. Licet ergo uerum dixeris: immo si quiduis uerum dixeris, accusaberis. sed securus supple esse potens. idest. sine cura: quia extra periculum. licet committas: idest inferas carminibus tuis Æneam filium Veneris & Anchisæ: & caput Romani generis: aut Rutulum ferocem dum uiueret qui ægre tulit φ a Iunone manibus Ænee ereptus esset. Achilles fortissimus græcorum filius Thetidis & Pellei regis Thessaliæ. percussus: idest occisus a Paride & Deiphebo in templo Apollinis. nulli pro non & ulli non est grauis: idest molestus ulli, qui dum uiuebat, molestissimus erat omnibus Troianis: & etiam Agamemnoni imperatori exercitus græcorum. Et melius exponitur percussus. idest occisus, q̄ reprehensus: imo magis proprie dixit percussus, q̄ si occisus: dixisset q̄si manu diuina tactus. dicente Virg. Phœbe graues Troiæ semper miserate labores Dardana qui Paridis direxit tela, manusq;. Et Hylas: puer dilectissimus Herculi. quæsitus multum & secutus urnam: idest submersus cum urna. nulli grauis est quāuis Herculem uindicem habeat. Respondet poeta: quasi dicat. id uerū esse: sed minoris utilitatis esse mortuorum uitia notare, q̄ uiuentiū: quia quoties Lucilius satyricus ille, qui apud Romanos primus Satyram nouam scripsit ueteri tamen libertate ardens: idest acri & ardenti uerbo insectans uitiosos adhuc uiuentes, uel uitia recitās. uelut: idest sicut ense stricto: idest nudato uel euaginato. infremuit: idest fremitum ore indignabundo dedit auditor cui mens est frigida: idest timore & tremore perculsa. criminibus: idest ob crimina: rubet supple in facie & præcordia: idest interiora circa cor sudant. culpa: idest præ culpa. tacita: idest latente. Dicēs quomodo sudant præcordia: si mens est frigida. Respondeo mentem esse frigidam, non cor: & metaphoricos non simpliciter, sed criminibus. Si enim uirtus dicitur ardens ut. vi. Æneidos. Aut ardens euexit ad æthera uirtus. unde caritas ignis est. Bene dicuntur uitia frigida. etiam potest fieri naturaliter ut præcordia sudent: & cætera membra fere frigeant. q. d. Et ob id multi cauerunt peccare. Quia (ut dicitur in epistolis Horatij) Oderunt peccare boni uirtutis amore. Oderunt peccare mali formidine pœnæ. Respondet admonitor inde. idest. ex hac re: quia timent & ægre ferūt reprehēdi: iræ oriuntur & lachrimæ. & ergo uoluta. i. frequenter uolue & ψsidera.

Hæc, animante. tuba galeatum sero duelli
Pœnitet. experiar quid concedatur in illos,
Quorum Flaminia tegitur cinis, atq; Latina.

IOAN. BRIT.

¶ HÆC: aut quæ tibi proposui pericula: aut quæ sequuntur. s. animante tuba. ¶ Animante tuba: proponit exemplum alieni incommodi, ne idem patiatur: & sibi caueat. Est enim sensus: Militem inquit qui se stimulante tuba in aciem immisit: consilij sui pœnitet, sed sero: quia aut uulneratur: aut interficitur: sicq; apte similitudinem accommodat poetæ: ne idem patiatur. alij legunt. Hæc animæ ante tubas &c. Sero pœnitet: sera pœnitentia parum prodest. ¶ Duelli: idest belli. unde & perduelles apud ueteres dicebantur hostes. Ex duello factum est bellum: ut scribit Fabius lib. pri. ¶ Experiar: uerba poetæ ad monitorem. Si uiuos inquit notare sine periculo non potero: experiar quid mihi liceat in mortuos. Et ita pollicetur se tantum de mortuis dicturum. Vnde illud sciendum a poeta nullum potētem uirum nisi nomine mutato, fictoq; nominari. ¶ Flaminia & Latina: pleraq; uiæ fuerunt celebres: quæ ab urbe procul ducerent. ut Latina: Appia: Valeria: Æmilia: Flaminia. In duabus autem ex his: scilicet in Latina & Flaminia sepeliebantur mortui: extructis sepulchris ab utroq; latere uiarum. unde extant multa epigrammata ad uiatores. Et Iuuenalis alibi: Cliuosæ ueheris dum per monumenta Latinæ. Via Latina media erat inter Valeriam & Appiam. Ad Casinū oppidum coniungitur Appiæ. ab Capua decem & nouem distans stadijs Flaminiam strauit C. Flaminius uictor Ligurū e Roma per Thusciam & Vmbriā usq; Ariminū. M. uero Lepidus collega Flaminij in cōsulatu reliquā usq; Bononiā & ex ea in Aquileiam. Hæc Strabo in quinto.

Perduelles

Via latina

ASCen.

¶ HÆC tecum priusq̄ supple scribas: aut quemuis ad irā prouoces. quia pœnitet galeatum. i. qui iam ab armigero galeam accepit: ut congrediatur cum hoste sero. i. nimis tarde. tuba animante. i. classicis instigantibus animos: hoc est quando tuba inflatur ad dadū animos cōflicturis: & ita uidetur melius stare, q̄ animę uel aīa ante tubam. ut sint uerba monitoris, sicut Hora. in principio secundi Sermonum introducit Trebatium sibi consulentem melius esse: ut nō scribat, q̄ scribendo quemuis maiorū lædat. melius inquam est ut sint uerba monitoris, q̄ poetæ ad animū suum loquentis: quia sequētia uerba sunt poetæ dictus. Ergo quod supi. periculosum sit quemquam uiuentium prouocare: ego experiar quid concedatur: idest permittatur. in: idest cōtra illos quorum cinis. i. urna in qua reliquiæ sunt. tegitur. i. sepelitur. in supp. Flaminia supple uia. & Latina supple uia: quæ erant stratæ lapidibus: & multorum diuitum monumentis ornatæ: hoc est in mortuos, ut prius exposuimus. Et hæc est prima Satyra.

FINIS.

IVNII IVVENALIS AQVINATIS.

SATYRA SECVNDA.

IN SECVNDAM SATYRAM IVVENALIS ARGVMENTVM.

Vltra Sauromatas. Hæc Satyra eos inſectatur: qui cum obſcœniſſime uiuant, diſſimulata morum prauitate alios caſtigant: & quandam præ ſe ferunt bonitatem. quod hominum genus eſt improbiſſimum. Verum eos in primis tangit: qui per ſummam naturæ iniuriam more muliérum nupſerunt. Ait igitur poeta cum talia hominum monſtra ferre non poſſit in animo ſibi eſſe extrema orbis partes petere.

LTRA Sauromatas fugere hinc libet, & glacialem
Oceanum, quoties aliqd de moribus audent
Qui Curios ſimulant, & bacchanalia uiuunt,
Indocti primum, quanq̃ plena omnia gypſo
Chryſippi inuenias, nã perfectiſſimus horum
Si quis Ariſtotelem ſimilem, uel Pittacon emit,
Et iubet archetypos pluteum ſeruare Cleanthas.

Satyra ſecunda. Vltra Sauromatas.

IOAN. BRIT. IBET: impetus eſt. ⁋ Sauromatas: quos latini Sarmatas, græci (auctore Plinio) Sauromatas appellãt. populi ſunt inhabitantes loca circa Meotidem paludem ſpacio quindecim dierũ Oceanum uerſus: regio arboribus uacua eſt. originẽ ducũt ex Amazonibus & Scythis. De ijs Herodotos lib. iiii. Dyoniſius Halicarnaſeus, Plin. Lucius Florus, Strabo, Ouidius in Ponto ſuo, & Triſtibus. ⁋ Glacialem Oceanum: ideſt ſeptentrionalẽ: quaſi ubi nulla ſint mortalium domicilia. Oceanus autem appellat omne mare quod ambit terram. ⁋ Audent de moribus: ſubaudi loqui, diſſerere, aut aliquid tale tanq̃ uiri boni. ⁋ Qui Curios ſimulant: q ſimulant ſe ea eſſe cõtinentia & bonitate: qua fuit Curius Dentatus: qui Terna agri iugera uiritim populo diuidens: ſibi deinde totidem conſtituit: dicens neminem eſſe debere, cui non tantum ſufficeret. Legatis Samnitũ aurũ offerẽtibus: cum ipſe in foco rapa torreret: malo, inquit, hæc in fictilibus meis eſſe, & aurum habentibus imperare. Cũ interuerſæ pecuniæ argueretur: cadũ ligneum: quo uti ad ſacrificia cõſueuerat in mediũ protulit: iurauitq; ſe nihil amplius de præda hoſtili i domũ ſuã cõuertiſſe. ⁋ Bacchanalia uiuũt: ꝑ bacchanaliter. nomẽ ꝓ aduerbio. i. more uerſantiũ i Bacchanalibus: q̃ ſacra nocte i urbe & clãculo celebrabãtur a maribus & mulieribus. ibi ſtupra ꝓmiſcua ingenuorum & fœminarũ erant, pluraq; erãt uirorũ q̃ fœminarũ. de iis Liu. lib. ix. de bello maced. ſic: Bacchanalia ſacrũ græcũ, & qdem nocturnũ ſcelerũ oium maximũ ſeminariũ. Ibi. n. horrenda dictu fiebant. ⁋ Indocti primũ: cũ ſint, ĩngt, indocti. neq; ullã operam ꝓſtent uirtuti: uolũt tñ uideri magna eruditione & ſapiã. hñt. n. domũ uarijs pħorũ imaginibus refertã: ut uirtutis ſtudioſi uideant cultores. Docti. n. exornantes bibliothecas ſuas operã dabãt: ut clariſſimorũ uirorũ imagines haberẽt. Vnde Ci. I. vii. libr. epiſtolarũ ad Fab. Gallũ ſcribit: ut ſigna ſibi emat ad ornandã bibliothecam. Martialis itẽ ſic ſcribit initio. ix. libri ad Toraniũ. Aue mi Torani frater cariſſime. Epigrãma quod extra ordinẽ paginarum eſt ad Stertiniũ clariſſimũ uirũ ſcripſimus: qui imaginẽ meã ponere in bibliotheca ſua uoluit. Plin. Iunior in ep͞la ad Iuliũ Seuerũ ſic ſcribit Herennius Seuerus uir doctiſſimus magni æſtimat in bibliotheca ſua ponere imagines municipũ tuorũ Cornelij nepotis, & Titi arij: petitq; ſi ſunt iſtic, ut eſſe credibile eſt, exſcribendas pingẽdaſq; delegem. ⁋ Gypſo Chryſippi. i. ſtatuis Chryſippi eſt gypſo. Nam ex gypſo figuræ ducuntur. Eſt aũt calci nõ abſimile. de quo Plinius lib. xxxvi. ⁋ Chryſippi: Chryſippus Solenſis ſeu (ut alij dicunt) Tarſenſis Apollonij filius, Zenonis ſiue Cleanthis fuit diſcipulus. ut Valerius uero ſcribit, Cleanthis ꝓceptor ingenioſus qdem, & acutiſſimus in omni genere orationis: & ſubtilitate diſputandi adeo acer, ut illud iactatum ſit, Deos ſi dialectica uti uellent, non alia uſuros q̃ Chryſippea. De eo multa Laertius, & Valeri. Maximus. Et nos plura recitauimus apud Perſium illic: Inuentus Chriſippe tui finitor aceruũ. ⁋ Nam perfectiſſimus horum ſubaudi eſt. Eſt autem ironia: ut ſit ſenſus: Exiſtimat ſe perfectiſſimum omnium: modo ſibi emerit ſtatuam, aut Ariſtotelis: aut alteri᷒ philoſophi ad bibliothecæ ſuæ exornationẽ. ⁋ Ariſtotelem: Ariſtoteles Platonis fuit diſcipulus peripateticæ ſectæ princeps. Alexandri magni præceptor. Dicimus Ariſtotelem per e in penultima non Ariſtotilem. quod docet deriuatio Ariſtotelicus & non Ariſtotilicus. ⁋ Ariſtotelem ſimilem. ideſt ſtatuam ſimilem ipſius Ariſtotelis: hoc eſt: quæ Ariſtotelem reddat. ⁋ Pittacon hic unus fuit ex ſeptem ſapientibus Mitylenæus: qui a Mitylenis ſumptus dux aduerſus Athenienſes ſingulari certamine Phrinonem ducem rete obuolutum interemit. ⁋ Archetypos Cleanthas: ideſt antiquas Cleanthis imagines. Opera. n. antiquis nominibus artificum nobilia archetypa ſunt appellata: quaſi quæ principali: eſſent forma & figura ἀρχὴ enim principẽ ſignificat: & τύπος: formã, ſiue figuram. Ea enim in prætio fuiſſe oſtendit (ut diximus i priore Satyra) Plinius his uerbis: Subito ars cælandi argenti exoleuit: ſola iam uetuſtare cẽſetur uſq; attritis cælaturis ne figura diſcerni poſſit. ⁋ Cleanthas: accuſatiuus eſt græcus. Cleanthes philoſophus fuit ſtoicus q Zenonis ſcholæ ſucceſſit: quam poſtea Chryſippo reliquit. Inopia, urgente noctu ex puteis ad irrigandos hortos Athenienſiũ aquam hauſit: qua mercede interdiu ſtudijs liberalibus uacabat: unde a græcis Phreantles eſt appellatus. ideſt hauriens puteos. Nam phrear græce puteũ ſignificat latine: & antlao haurio. De hoc Seneca ad Luciliũ: Patricius Socrates non fuit: Cleantes aquam traxit & rigando horto locauit manus. ⁋ Pluteum: poſuit pro bibliotheca. Sic Perſius: Nec pluteum cedit, nec demorſos ſapit ungues. qua ſignificatione uidetur accepiſſe Sydonius cum ait. Hic libri affatim in promptu uidere te crederes: aut grammaticales pluteos: aut Æthnei cuneos: aut armaria extructa bibliopolarum & bibliothecarum. Feſtus Pompeius ſcribit pluteos numero pluratiuo fuiſſe crates corio crudo intectas: quæ ſolerent opponi militibus opus facientibus: quas militares appellarent. Nunc etiam tabulæ ſignificare: quibus aliquid præſepitur. Poſſumus ergo intelligere aut bibliothecas, aut pinacothecam: ideſt repoſitorium tabularum pictarum. Nam per totam domum oſtentabant tales imagines tanquam bonarum artium cultores, unde dixit. Quanquam plena omnia gypſo. Victruuius tamen in Architectura ſua libro quinto: oſtendit: pluteum id eſſe quod inter ſuperiores, & inferiores columnas eſt.

Sauromatæ

Ocean᷒

Sacra bacchanalia

Chryſippus

Ariſtoteles

Pittacus

Cleanthes

Pluteus

Plutei

Pinacotheca

Fronti nulla fides. quis enim non vicus abundat
Triſtibus obſcænis? caſtigas turpia, cum ſis
Inter ſocraticos notiſſima foſſa cinædos.
Hiſpida membra quidem, & duræ per brachia ſetæ
Promittunt atrocem animum, ſed podice leui
Cæduntur tumidæ medico ridente mariſcæ.
Rarus ſermo illis, & magna libido tacendi,
Atq; ſupercilio breuior coma, verius ergo,
Et magis ingenue Peribonius. hunc ego fatis
Imputo, qui vultu morbum, inceſſuq; fatetur.
Horum ſimplicitas miſerabilis, his furor ipſe
Dat ueniam. ſed peiores, qui talia verbis
Herculis inuadunt, & de virtute locuti
Clumen agitant. ego te ceuentem Sexte verebor
Infamis Varillus ait, quo deterior te?
Loripedem rectus derideat, Æthiopem albus.

IOAN. BRIT.

¶ FRONTI nulla fides: ſubaudi habenda eſt. Sic Mart. Nolito fronti credere, nupſit heri. Talis eſt ſententia Luciani in Timone: οὐκ ἔτι πιστὸν τοῦτ' ἐνδον, πάντες ἀχάριστοι καὶ πονηροί: non amplius credendū cuiq; preſentiū: omnes ingrati & ſceleſti. Eſt enim ſenſus: Multi ſeueritate ſupercilij ſummā pre ſe ferunt bonitatē, cū turpiſſimis omnino ſint moribus. & ideo inq̄t: Fronti fides nulla habenda eſt.

Prouerbium

¶ Quis. n. quis inquit in urbe locus eſt: qui nō abūdet hoibus ſeueris: eiſdemq; obſcænis. i. hijs qui triſti ſupercilio graues & cēſorij uideri uolūt: cū ſint obſcęniſſimi, & fœdiſſimis moribus.

Vicus

¶ Vicus: uici in urbe fuerūt ſupra mille. dictiq; sūt a uia (ut ſcribit Varro) q; ab utraq; parte uię ſint ędificia. a uico fit uicinus & uicinia. uicos ēt appellamus ipſas uillas: hoc eſt pagos. ¶ Caſtigas turpia: hic omnis eſt poetę indignatio: q; cū ipſe ſit fędiſſimus aliena caſtiget uitia: ut oſtendat id, quod ait Cic. in Salluſt. Oportere hoiem omni carere uitio, qui in alterum paratus eſt dicere. ¶ Notiſſima foſſa: notiſſimus paticus, q drauci abutatis, a quibus fodiaris. ¶ Socraticos cinędos: inter eos qui cū ſint patici & uitioſiſſimi: de moribus differūt more Socraticoꝝ: uolūtq; uideri philoſophi Socratici. Nā Socrates primus (ut recitauimus apud Perſiū auctore Cic. in Tuſcu.) fuit: qui e cęlo philoſophiā deuocauit: & in urbibus collocauit: & in domos etiam introduxit: coegitq; de uita & moribus bonis & malis quęrere: cum antea philoſophi in reꝝ natura perſcrutāda eſſent occupati. cū igitur hi de moribus loquerēt. Socratici uidebā.

Cinędus

¶ Cinędos paticos: κινεῖν qđ eſt mouere καὶ αἰδοῖα pudenda. ¶ Hiſpida mēbra occurrit illis, qui poſſent dicere eos ex cultu corporis uideri & bonos & ſeueros. Verū, inq̄t, eſt mēbra hirſuta & piloſa promittere ſeueritatē in illis: ſed re uera cinędi ſunt & turpiſſimi. ¶ Promittunt: pre ſe ferūt. ¶ Atrocem: ſeuerū: & ab omni turpitudine abhorrentē. ¶ Podice: podex capitur pro circulo ani. Hora. in odis: Hiatq; turpis inter aridas nates podex uelut crudę bouis. & Auſonius: Sed q; & eliſo plātaria podice uellis. ¶ Leui: depilato. Nā leue appellatur cū habet primā lōgā: quod ſine pilis eſt. Macro. Leue aūt eſt mulieꝝ corpus q̄ſi naturali frigore denſetur.

Mariſca

¶ Mariſcę tumidę: metapho. ulcera innata ex turpi attritu mariſcas appellat. Nec ſine ratione. Nā (ut auctor ē Celſus) i ſede ulcus naſcit ſimile fungo & iō medici fungū appellauere. Iuniores uero ficū. ex genere aūt ficoꝝ eſt Mariſca. Colu. & ex eo Plin. Ficos mariſcās i loco cretoſo ſerito. Mar. Infanti melimela dato, fatuaſq; mariſcas. ¶ Ridēte: q̄a turpitudinis cām nouit. ¶ Rarus ſermo: illis ſubaudi ē. i. raro loquūt: quo ſeueriores uideāt. multilogū. n. hoiem leuitatis arguit.

Libido

¶ Libido: cupiditas & magnū tacēdi deſideriū. Nā libido p̄ter tritā illā & notā ſignificationē: hoc eſt Veneris pruritū: capit p̄ cupiditate & ueluti appetitu: ſiue uolūtate. ut hoc loco. Et apud Terētium in Hecyra: Neq; libidini tuę aduerſabor. Itē infra: Potius q̄ aduerſum animi tui libidinē eſſet cū illo nupta. Et apud Plin. in. 7. Quis hunc iure felicē dixerit periclitatū ad libidinem inimici: hoc eſt ad arbitriū: uoluntatē: & nutū inimici. Cic. in Tuſcu. li. 3. ita diffinit uocabulū: Altera cupiditas: q̄ recte uel libido dici poteſt: quę eſt immoderata appetitio opinati magni boni: rationi nō obtemperās: uel cupiditas recte dici poteſt. Vnde in Rhetoricis ad Herēniū pro cupiditate modeſtię partibus utemur ſi nimias libidines honoris, pecunię, ſimiliumq; reꝝ uituperabimus. Atq; ſupercilio breuior coma: incedunt, inq̄t, breui capillo ut infamiā uitent: quā ſolent ſubire comati. Nam prouerbiū fuit apud gręcos: Nullus comatus q idem cinędus nō ſit.

Cilium
Supercilium

¶ Supercilio: ſuperciliū dictū eſt: quod ſit ſupra ciliū eſt aūt cilium extremus ambitus genę ſuperioris. In ſupercilijs hominis pars animi eſt: negamus: annuimus: hęc maxime indicant faſtus: ſuperbia hic ſedē habet. Vnde poeta in carmine obſcęno: Carminis incompti luſus lecture procaces Conueniens latio pone ſuperciliū. ¶ Verius ergo: minus inq̄t Peribonius reprehēdendus eſt: etſi pudicitiā ſuā uulgo p̄ſtituit. id enim facit urgentibus ſic fatis: q̄bus aduerſari non poteſt. ¶ Verius ergo: ſubaudi facit. i. apertius & ſimplicius amota omni ſimulatione. ¶ Imputo: aſcribo.

Fatum

¶ Fatis: ſecūdū eos loquitur. ut eſt apud Senecā: qui aiunt: Ducunt uolentē fata nolentē trahūt. Fatū aūt Chryſippus (auctore Gellio) ita diffinit: Fatū eſt inquit ſempiterna quędā & indeclinabilis ſeries reꝝ: & cathena uoluens ſemetipſam ſeſe & implicans per ęternos conſequētiæ ordines: & quibus apta cōnexaq; eſt. ¶ Morbum. uitiū & turpitudinem ſuam. Iuriſconſulti differētia facientes inter morbū & uitium tam uaria ſentiunt: ut non facile intellectu relinquant ſignificatū uocabuloꝝ.

Morbi & uitij differentia

Modeſtinus de uerboꝝ ſignificatiōe ſcribit morbū tēporalem eſſe corporis imbecillitatē: Vitium uero perpetuū corporis impedimētorū ueluti ſi luſcus ſit: nā luſcus uitioſus eſt. Sabinus uero refert Labeonē quid eſſet morbus ita diffiniſſe. Morbus eſt habitus cuiuſq; corporis contra naturā: qui uſum eius facit deteriorē. ſed morbū alias in toto corpore accidere dicit: alias in parte corporis morbum eſſe, ueluti eſt phthiſis, aut febris. partis autē ueluti cæcitas aut pedis debilitas: multaq; addunt alia. Demū alij dicūt uitium eſſe ppetuum morbū cum acceſſu & diſceſſu: ſed hoc ſita ē neq; cęcus neq; eunuchus morboſus eſt cōtra Labeonis ſentētiā. ¶ Hoꝝ: taliū qualis eſt Peribonius. ¶ Miſerabilis: digna miſeratione. i. cuius miſereamur. Nā miſerabilis eſt nō q miſeretur, ſed cuius nos miſereamur quia nomina in bilis deſinētia ſignificant potentiam paſſiuam. ¶ Ipſe furor: ipſa amētia. qua uexatur urgentibus fatis: ut proſtet. ¶ Sed peiores: ſenſus eſt: Improbiores inq̄t ſunt ij, qui cū obſcęne uitā agunt: alioꝝ uitia ſeueriſſime reprehēdunt & inſectantur. ¶ Talia. i. uitia & turpitudines. ¶ Verbis Herculis. i. grauibus & ſeueris: q̄libus Hercules uſus eſt cum uoluptatē incuſando repulit a ſe, ſecutus uirtutē. Nam Hercules (ut eſt auctor Xenophon in eo libello quē ſcripſit de dictis & factis Socratis memoratu dignis quod & Diuus Baſilius recitat) cū adoleſcēs eſſet: diu multūq; dubitauit: quā uiam teneret uirtutis an uoluptatis. Ambigenti duæ matronę apparuere: uirtus. ſ. & uoluptas: quaꝝ utraq; ſedulo inſtabat ut ſe ſequeretur. Audita utriuſq; cohortatione: incuſata grauiſſimis uerbis uoluptate, uirtutē ſecutus eſt. Hi ergo cū turpiſſimi eſſent de uirtute multa diſputabant: magnaq; uerborū grauitate uitia dānabant: quēadmodum & Hercules uoluptatē damnauerat ſecutus uirtutē. ¶ Clunem agitāt: obſcęna patiuntur & muliebria. ¶ Ego te ceuentē: proponit poeta ridiculam ſatis cuiuſdā Sexti cinędi caſtigationē: qui cū Varillum alteꝝ cinędū diſſimulata ſua ipſius turpitudine grauiter increparet: ab eo reprehēſus eſt & deluſus ut deterior ſe. ſicq; poeta philoſophice oſtendit oportere alieni uitij correctorē omni prorſus uitio carere. unde ſeq̄tur: Loripedem rectus derideat. Eſt ergo ſenſus: Varillus infamia tēporibus poetę notiſſimus: cū a Sexto cinędo reprehēderetur, remordens dixit: Ego ne te ceuentem uerebor cum te non ſim deterior.

Ceuere

¶ Ceuentem uerbū eſt in obſcęnis: & patici motant ſ clunem. Ad qđ alluſit Perſius loquēs de adulatore: An Romule ceues? ¶ Quo deterior te? ſubaudi ſum.

Loripes

¶ Loripedē rectus: bonus inq̄t malū notet: ſed non malus. eſt aūt ſchema prouerbiale: qđ uſurpari ſolet in eos q cū uitioſi ſint: aliena caſtigant uitia. Loripedem Pli. li. 5. ca. 8. oſtendit in Inſdia eſſe loripedes: qui anguium modo ingrediantur & ſerpant. Vñ loripedē dicimus q tarde incedat, & claudicet. Plaut. in Penulo: Nequicq̄ hoſ patronos mihi elegi loripedes tardiſſimos ubi locū correximus. nā procos ſcriptū eſt pro patronos. erit ergo ſenſus rectus derideat aut trahentem corpus per humū, aut re uera claudicantē obtortis pedibus. Vidētur q; dici a loco q; pedes habeāt loreos: hoc eſt molles & obtortos ueluti eſt loꝝ molle & obtortum. quos gręci (auctore Plinio) Himantopodas appellarunt. ἱμὰς enim lorū ſignificat, ſiue corrigiā: πούς pedē. Vnde poeta in Satyra. x. Nec p̄textū rapuit Nero loripedē. Eo q ita ſerpēdo ingrediūtur Solinus interp̄tat flexi crurū niſibus ingredi.

Æthiopia

¶ Æthiopē: Æthiopia (ut docet Pli. li. 5.) duplex eſt. altera circa occaſum ad Atlātē montē Mauritanię altera circa ortū, Ægypto cōterminā. Æthiopū q uicina Ægypti loca incolunt alij ultra q; Nili ripas, inſulaſq; in Nilo ſitas habitant. hi Arabiæ proximi ſunt: alij mediterraneas tenent regiones uers

ſus Arabiam ſitas. Maior pars Aethiopum nigro colore eſt: de qui bus plurima Diodorus lib. iiii. digna memoratu. Dicti autem ſunt Æthiopes (Auctore Plinio) ab Æthiope Vulcani filio. Alij uero tra dunt nominatos ꝙ ſint Solis calore adusti: ab αἴθω quod eſt uro.

ASCen. ¶ FRONTI nulla fides &cæ. Quia ergo multi ſe alios ſimulant q̃ ſint: ut. n. dicit Saluator: Veniunt in ueſtimētis ouium: intriſecus aũt ſunt lupi rapaces. dicit poeta ꝙ nõ eſt ꝯfidendũ fronti. i. appara tui exteriori: quia multi ſeuerã, ca ſtã, & omni ex parte ſanctã uitã: in barba prolixa: breui capillo: ſi lētio alto: ſupercilio ſeuero: pilo ſis brachijs & pallio ac baculo ꝓ ſe ferunt: & ſe habere oſtentãt: q̃ fœdiſſima illa ſodomitica pecca ta in ſe admittũt. Et ita peius pec cant tales ſimulatores, q̃ indocti q ſimplicitate quadã ſe nõ alios q̃ ſint ꝯfitētur. Nõ ꝙ melius ſit publice q̃ ſecrete peccar (Dictũ eſt. n. Si nõ caſte tñ caute) ſed quia nõ ignorãtia aut fragilitate: ſed manifeſta malitia peccãt. Diffici lius. n. eſt ſimulare bonũ uirũ, q̃ eē: & tñ malũt ſimulare, q̃ eē. & plus laboris ſumunt, ut uideãtur boni, q̃ boni ut ſint: & ita ex delibera tione mali ſunt. Ordo eſt: Nulla fides, i. nulla firma credulitas ē ſup. adhibēda fronti. i. apparatui exteriori, enim pro quia quis uicus. i. re gio in ciuitate: aut cohabitatio hominũ ĩ agro nõ abũdat triſtibus. i. ſeueris & rigidis ĩ uultu ſup. & obſcœnis. i. turpibus in uita. q. d. nullus uicus nõ abũdat: immo quilibet abũdat. Et quærit ꝑ idigna tionē. caſtigas ſup. ne tu turpia. ſ. facta aliorũ. cũ ſis foſſa. i. lacas & ſcintina notiſſima inter cinædos. i. paticos: q patiũtur muliebria ꝑ ciſũ. ſocraticos. i. qui fingũt ſe in doctrina ſocraticos. i. caſtitatis & aliorũ bonorũ morũ ꝓceptores. q. d. nõ te decet id facere: quia nõ eſt ferendũ a te, cũ amiſeris auctoritatē. Mēbra ſup. tua hiſpida. i. pilo ſa & hirta. & ſetæ duræ. i. pili tam magni & duri ut ſetæ porcorũ. Sũt enim ſetæ in porcis: uilli in leonibus: lana in ouibus: pilus in equis & hominibus: ſquãmæ & ſpinæ in piſcibus: plumæ ĩ auibus &c. per brachia. i. quæ uidētur circa brachia. ꝓmittũt quidē. i. pollicentur no bis in te animũ atrocē. i. robuſtũ & uirilē. ſed mariſcæ tumidæ. i. ulce ra iſlata more fatuaꝝ ſicuũ generata ex fœdo & abhominabili coi tu, cæduntur. i. inceduntur & aperiũtur ferro tibi. in podice leni. i. in ſe de naturali depilata ex frequēti ſubactione. lene eſt nõ aſperũ & po litũ: ut qui ſine barba ſunt lenes dicũtur: & habet primã longã ſic. cæ dũtur medico ridente: quia nouit cauſam ulceris eſſe turpitudinē tuã. Rarus ſermo & magna libido tacendi eſt ſup. illis, i. eiuſmodi uiris. Atq; ꝓ &. coma. i. capillus. breuior ſupcilio. i. nõ demiſſus uſq; ad ſupercilium eſt ſup. illis. Ergo cũ ita ſit: ꝙ ſimulãt ſe caſte & ſancte ui uere, cũ ſint turpiſſimi. Peribonius. i. diuulgator turpitudinis ſuæ. uel Peribomius cinædus Cybeles matris Deoꝝ: dictus a peri: quod eſt circũ: & bomos ara: q̃ſi circũ arã uerſatus. & ponitur ꝓ quolibet ex ſimplicitate peccatũ ſuũ prodēte. Verius. i. tolerabilius: quia cõfitenti uerũ ignoſcere ſolēt & Dij & hões. & magis Ingenue. i. ut ingenuũ. i. natura liberũ decet: quia furũ & ſeruorũ eſt mētiri: ingenuoꝝ ueritatē fateri: neq; diſſimulare: & aliud in corde: aliud in ore habere: ſup. agit aut facit. Ego imputo hõc. i. talē. i. talis uiri uitã fatis. i. iudico ꝙ talis ſit ſecutus inclinationē naturæ: & ꝙ ex ſimplicitate nõ ex mali tia peccet: q fatetur uultu & īceſſu morbũ. i. peccatũ: quod eſt aiæ mor bus, & ſi perſeuerat mors. Et ſimplicitas hoꝝ. i. q peccãt: nec tegũt peccata eſt miſerabilis. i. digna miſeratione. Ipſe furor. i. uiolētus ĩ petus cui neſciũt moderari ita ut furere uideãt. dat his. i. huiuſmo di ueniã. Sed peiores ſup. ſunt q inuadũt. i. increpãt & laceſſunt ta lia. i. tale ex ſimplicitate peccãtes: uel talia facta ex ſimplicitate pec cantiũ. uerbis Herculis. i. grauiſſimis qualibus uſus eſt Herculis cõ tra uoluptatē ſe allicere uolētã. & locuti. i. poſtq̃ diſputauerũt de uir tute. i. de fortitudine & caſtitata agitãt. i. mouēt. dũ ſubigũtur. clunē. i. podicē quod nõ decet: quia nemo patiẽ ſe ab ĩnigore. reprehēdi. Vnde Varillus infamis. i. ꝑ turpitudinē uitæ infamatus ait ad Sextũ uiꝝ ĩ uerbis ſeueꝝ, ſed cinædũ: o Sexte ego uerebor. i. putas ne ꝙ ego cũ reuerētia timebo te ceuentē. i. artificio ſe turpitudinē patientē: & po ſteriora tua motantē. q. d. minime. Nã quo. i. ĩ quo ſup. ſum deterior. i. minoris dignitatis aut pretij te. i. q̃ tu. q. d. ĩ nullo. & ita nõ debes me reprehēdere. decet. n. ut rectus. i. recte incedēs derideat loripe dē. i. oblique incedentē: nã loripes in India anguiũ more ingrediẽ

Quis tulerit Gracchos de ſeditione querentes?
Quis cælum terris non miſceat, & mare cælo,
Si fur diſpliceat Verri? homicida Milioni?
Clodius accuſet mœchos? Catilina Cethegum?
In tabulam Syllæ ſi dicant diſcipuli tres?
Qualis erat nuper tragico pollutus adulter
Concubitu? qui tunc leges reuocat amaras
Omnibus, atq; ipſis Veneri, Martiq; timendas,
Cum tot abortiuis fœcundam Iulia uuluam
Solueret, & patruo ſimiles effunderet offas.
Nonne igitur iure, ac merito uitia ultima fictos
Contemnunt Scauros, & caſtigata remordent?

teſte Plinio. & albus. i. mundus & pulcher Æthiopem. i. fœdum & turpem. uel albus. i. bonus Æthiopem. i. nigrum hoc eſt malum.

¶ QVIS tulerit: q̃s nõ indignet ſi ſeditioſus uir: q̃les fuerũt Grac chi ſeditioſum reprehēdat? Tiber. n. & C. Gracchi fratres Africa ni ſuperioris ex filia nepotes: uterque trib. pleb. cũ leges agrarias nõ ſine nobilitatis indignatione tuliſſent, cæſi fuerunt. Tibe. & Ca pitolio a P. Scip. Naſica fragmē to ſubſelli, C. in ponte Sublicio aut ſua, aut ſerui Eupheri manu. ¶ Quis cælũ terris? q̃s ira nõ ꝯfũ datur, & clamet. ut eſt apud Te ren. O terra, o cælũ, o maria Ne ptuni. Sic. n. faciũt q ira ueheme ter incēdũtur. ¶ Diſpliceat Verri C. n. Verres. Cn. Põp. & M. Craſ ſo ꝯſulibus in Sicilia q̃ſtor fuit: q̃ per triēniũ nemine ſuccedēte te nuit. ubi libidinoſe, auare, crude literq; uerſatus ē. ſuccedēte tãdē Metel. reuerſus Romã a Siculis repetũdaꝝ ē accuſat⁹. cãm egit Cic. cuius actiones adhuc extãt Verrinæq; appellãt. ¶ Homicida Miloni. homicidã appellat Milonē ꝙ occiderit P. Clodiũ. Nã Milo ni cũ Clodio ſummæ erãt inimicitiæ ex eo maxime, ꝙ Milo Ci. erat amiciſſimus. In eo reducēdo enixiſſime operã nauauerat. Et P. Clo dius reſtituto Cice. infeſtiſſimus. In petitione igiẽ cõſulatus Miloni aduerſatus eſt Clodius: & ſæpe iter ſe Milo & Clodius cũ ſuis arma toꝝ factionibus Romæ depugnauerãt. Proficiſcenti ꝓterea Miloni Lanuuiũ: ex quo erat municipio: occurrit Clodius circa horã nonã paulo ultro bouillas redies ab Ancia. Vehebaẽ Clodi⁹ equo, Milo rheda cũ uxore Fauſta filia L. Syllæ dictatoris. ſeq̃baẽ eos magnũ ſeruoꝝ agmē: iter quos gladiatores quoq; erãt: cũ ſerui Clodij ri xã cõmiſerũt: ad quē tumultũ cũ reſpexiſſet Clodius minitabũdus humeꝝ ei⁹ Birria un⁹ ex gladiatorib⁹ rũphea traiecit. Clod. uulne ratus ĩ tabernã ꝓximã Bouillis delatus ē. Milo ut cognouit uulne ratũ Clodiũ: cũ ſibi ꝑiculoſius illud ēt uiuo eo futuꝝ itelligeret: occi ſo ãt magnũ ſolatiũ eēt habiturus ēt ſi ſubeũda eēt pœna exturbari tabernã iuſſit: atq; ita Clod. latēs extractus multis uulnerib⁹ ꝯficiẽ. Cadauer eius ĩ uia relictũ: quia ſerui Clodij: aut occiſi erãt: aut grauiter ſaucij latebãt. Lege Pædianũ, Appianũ, Cic. ꝓ Milone. ¶ Clodi⁹ accuſet mœchos: nã Clodius, de cuius cæde mõ dictũ ē, cũ Põpeiã uxorē Cæſ. ꝑdite amaret: habitu muliebri greſſus ē domũ Cæſa. tũc ſũmi põtificis: ubi ſacra Bonæ Deæ: q̃ quotãnis ĩ domo põtificis ce lebrari ꝯſueuerãt nocte celebrabaẽ. Inter mulieres primo latuit: dei de cũ ꝑ ædes uagareẽ cognitus ē: ſublato a mulierib⁹ clamore fugit pollutaꝝ cerimoniaꝝ reus factus ē. Sed corruptis iudicibus ē abſo tus: licet teſtimonio Cic. oppugnatus eēt: q affirmauit Clodiũ ꝯtēdē tē ſe ea die ab urbe ꝓcul abfuiſſe: domi ſuæ (quod uerũ fuerat) fuiſſe. Inde poſtea peſtifeꝝ illud in Cice. Clodij ortũ ē odiũ: nũq̃. n. deſtitit Clodius Cic. iſeq̃: donec eũ tri. pleb. urbe expulit. ¶ Catilina Cethe gũ: nã L. Catilina uir patricius inita ꝯſpiratione cũ pluribus rēp. op primere conatus ē. Eius ꝯſiliũ Cic. ꝯſul prudētia ſua diſcuſſit. Inter ꝯiuratos fuit Cethegus uir magnæ audaciæ. Ait ergo poeta itollerã dũ eē: ſi Catilina ꝯiuratur ipſe: & ꝯiurationis priceps accuſet Cethe gũ ſcelens ꝯſciũ. ¶ In tabulã Syllæ: Sylla primus fuit q tabulã ꝓſcri ptionis ꝓpoſuit: idq; ſuꝑatis ꝑtib⁹ Marianis: quē poſtea triũuiri Au gu. Lepidus, & M. Anto. imitati, unuſq̃ſq; aduerſarios ſuos ꝓpoſi ta tabula ꝓſcripſit. Itaq; poeta eos diſcipulos Syllæ appellat: q̃ſi imi tatores: q idē quod Sylla fecerũt. ¶ Qualis erat Domitia. a crudelitate notat: quē triũuiris cõparat: & eis cæde hoium nõ abſimilem dicit. ¶ Qualis erat: ꝑiphraſis ē ipſius Domitiani: q Iuliã Titi fratris filiã, iã Sabino collocatã corrupit: & quidē uiuo ēt Tito: mox patre & uiro orbatã ardētiſſime, palãq; dilexit: ut & cauſa mortis extiterit coactæ ꝯceptũ a ſe abigere. Vñ Pli. Iunior ad Corne. ſic ſcribit: Domitia. ut illuſtraret ſæculũ ſuũ exēplo aliquo ſeueritatis, Corn. Maximillã ue ſtalē uirginē abſentē, inauditãq; dãnaſſe īceſti: cũ ipſe fratris filiã in ceſto nõ polluiſſet ſolũ: uerũetiã occidiſſet. Nã uidua abortu perijt. Philoſtratus libr. 7. ſcribit Iuliam Domitiani ex filia fuiſſe neptem. ¶ Tragico concubitu: nefando, qualem tragici ſcribere ſolent: qui ſtupra, Inceſta, parricidia, & id genus nefanda flagitia in ſuis tra gœdijs tractant. ¶ Reuocarat leges amaras: nam legem Iuliam, quæ erat contra adulteros lata ab Auguſto (ut mox dicemus) reuocauerat. Lege item cauerat ne quis mas caſtraretur. Ea

rum

rum legum meminit sic Mart. Ludus erat sacræ cõnubia fallere tedæ: Ludus & immeritos execuisse mares. Vtraq; tu probes Cæsar: populisq; futuris Succurris nasci quos sine fraude iubes. Nec spado iam, nec mœchus erit te pręside quisquã: At prius o mores, & spado mœchus erat. ¶ Amaras omnibus: nam deprehẽsi in adulterio ferro puniebantur ex lege Iulia. ut docet Iustinianus in institutionibus. ¶ Ipsi Veneri, Martiq; quasi qui & ipsi in adulterio sint deprehẽsi. Nam Venus cum Marte cõcubuit. Vulcanus cum id rescisuisset, accusante Sole, lectũ tenuissimis & adamantinis retibus cinxit: eosq; in amplexibus iacẽtes & implicatos aperto cubiculo omnibus Dijs prębuit uidẽdos. ¶ Abortiuis: abortiuos appellamus immaturos fœtus: & ante legitimum tẽpus editos. Tarquinius in Augu. Illos senatores: quos uulgus abortiuos uocabat ad modum pristinum & splẽdorem redegit. Pli. in. 14. Ægyptus & ecbolinã habet abortiuos facientẽ. Abortus etiam inuenitur alia significatione pro ipsa. s. abortione. Vnde Pli. in. 7. Vopiscũ unũ appellabãt e geminis qui recẽti utero nasceretur: altero interempto abortu. Idem in eodẽ Vno abortu duo puerperia egesta. ¶ Iulia: Titi fratris filia. ¶ Vuluã: de uulua Pli. multa scribit li. 11. c. 37. sic: Quod alio nomine locos appellant: hoc in reliquis animalibus uuluam: Hæc uiperæ & intra se parientibus duplex. Oua generantium annexa pręcordijs. Et in muliere geminos sinus sub utraq; parte lateris habet. Funebris quoties uersa spiritum inclusit. Quibus uerbis ostendit Plin. in muliere locos & uuluã dici idemq; esse. Sed i reliquis animalibus uuluam tm̃ nõ locos. Est autem uulua conceptaculũ fœtus in aluo: dicta q fœtũ inuoluat. uterus idem est qđ uulua: idq; nõ solũ in mulieribus sed etiã in reliquis animalibus. Pli. in. 8. de asinis loquens: Sed incontinens uterus unnam genitalem reddit ni cogatur in cursum uerberibus a coitu. Vuluam lautæ fuisse gulæ cõstat Hora. in epist. O beso Nil melius turdo: nil uulua pulchrius ampla. Sed cõ duplici nomine appellaret eiecticia. s. & porcaria: meliorẽ putauerunt eiecto partu q̃ edito. Eiecticia uocatur illa, hęc porcaria. Eijci autẽ dicitur fœtus cũ ante tẽpus legitimũ emittitur. Edi uero cũ tẽpore suo. Eiectio differt ab abortu q illa grãdioris fętus est. Abortus quem Gręci ἔκτρωμα appellant intra quadragesimũ diẽ cõtingat. Quod autẽ Virg. dixerit in equo: Vterumq; armato milite complent. ideo fecit, quia dicturus erat: Scandit fatalis machina muros Fœta armis. ¶ Offas. i. frustra carnis: & fœtus immaturos. Nam offam appellamus quicquid in tumorem crescit. unde Iuuenalis in ultima Satyra: Et nigram in facie tumidis liuoribus offam. offam porcinã cum cauda offam penitam dicebant. Pli. appellat offas amygdalas contusas, & in unum cõuolutas his uerbis: Amygdalinũ oleũ qđ aliqui uocant neopum arefactis, & in offam cõtusis exprimitur. Et in. 13. ca. 10. Purgatum enim pomũ tundunt, seruãtq; eius offas. ¶ Similes patruo: Domitiano, qui (ut dictũ est) eã incęstauerat. ¶ Nõne igitur: sensus est. Merito inquit flagitiosi & scelerati cõtemnunt illos, q cũ sint uitiosi dissimulata mox turpitudine representãt Scauros uiros graues & seueros. nam ubiq; a scriptoribus pro uiris seueris & grauibus ponũtur. Iuue. in Satyra. 11. Cum tremerent aũt Fabios, durũq; Catonẽ: Et Scauros & Fabricios, rigidiq; seueros Cẽsoris mores etiã collega timeret. M. n. Æmiliũ Scaurũ summæ integritatis extitisse illud declarat apud Plin. q a Vario trib. pleb. postulatus quasi socios & Latium ad arma coegisset, respondit: Scaurus negat: utri potius credendũ putatis? potest etiã hic locus referri ad historiã. Nã (ut scribit Sallu.) Æmilius Scaurus ex omnibus cõiuratis nobilis homo fuit: impiger: factiosus: auidus potentię: honoris diuitiarũ: cęterũ callide uitia sua occultans. ut sit: nõne uitiosi hi cõtemnũt iure fictos Scauros. i. improbos & sceleratos, q uitia sua nõ aliter occultãt, q̃ M. Æmilius Scaurus occultauit. ¶ Vitia ultima. i. homines extremorũ uitiorũ. ¶ Castigata: ab ijs qui præ se ferunt quandam morum sanctitatem. ¶ Remordent: contra mordẽt: sumptum a canibus: qui alieno lacessiti morsu remordent.

ASCEn. ¶ QVIS tulerit Gracchos &c. Continuat partẽ superiorem, qua ostendit quod Cic. in Sallust. dicit: Carere debet omni uitio, qui in alterum dicere paratus est. Et progreditur ad reprehẽdendum Domitianum, qui cum in adulteros legem reuocauerat Iuliam: Titi fratris filiam quam audentissime amauit frequẽtibus abortiuis perire coegit. Valla tamẽ secutus Probum dicit de Claudio Cæsare intelligi: cuius cõsilio occisa Messalina uxore pudicissima, Iuliã Agrippinã fratris filiam matrem Neronis reuocatã ab insula in matrimonium accepit: concesso iure nuptiarum ex senatuscon. quẽ dicit frequenter abortum appetisse apud Claudiũ ne ex ipso cohæredẽ Neroni filium pareret: cui pparabat imperium, & paulopost: Certũ est Claudium taxari: qui fratris filiam duxit uxorem Agrippinam, occisa uxore Messalina. Agrippina autem erat Neronis mater. hæc ille. Quibus cũ Calderino Mancinellus constanter refragatur. Quia uero poeta pollicitus ẽ scribere in sepultos: posset esse ratio cur Probo consentiremus pręsertim cum non sit uerisimile ipsum in Domitianum adhuc uiuentem talia ausum fuisse. Verũtamen sicut Persius in Neronẽ scribit: sic tamẽ ut de alijs uideatur loqui: sic Iuue. in Domitianũ. nã multa sunt quæ de Domitiano dici probant: & postissimum uerba Plinij plurima: quæ de Claudio. uel quod non quadret ipsum in principem uiuentẽ scripsisse: sed dicemus scripsisse: nõ edidisse donec in exiliũ missus esset. deinde quia hoc dicit, quod Claudio competit: qui adulterio assumptam tot facere coegerat: sed id in fratris filiam Domitianus facere poterat. Tum quod patruo similes dicit offas. i. difformes: qualis erat Claudius usq; adeo: ut Antonia mater eius cum portentum hois diceret: nec absolutũ a natura: sed tãtum inchoatũ: & si quẽ stultitię argueba t filio suo stultiorẽ dicebat. Vel possumus dicere patruo similes: quia ex patruo cõceptas & iam formatas ad imaginem patrui. i. fratris patris. solent enim liberi patris effigiem prę se ferre. Offas autem dicit frusta carnis. i. ossa, carnẽ, & sanguinẽ, quo embrio coaugmentari debebat. Demũ quia dicit nuper: quod de plusculo tpe q̃ dudũ accipiendum docet Vallen. Laurentius. & ita de Claudio potius q̃ de Domitiano. Verũ Vallen. docet secundũ modum rei accipiendũ esse ita: ut interdũ de plusculis mẽsibus dicatur. Itaq; in utrũq; dici posset: sed subtiliter i Domitianũ dictũ accipe. Vltima uitia. i. uitiosi infimæ dignitatis p emphasim. Ordo ẽ: Quis tulerit. i. passus fuerit, uel sustinuerit, aut tolerauerit: Gracchos uiros illos nobilissimos: sed seditiosissimos. q̃rẽtes. i. querelã deponẽtes apud populũ de seditione. i. q alij sint seditiosi. q. d. nemo. Quia nõ misceat. i. cõfundat mixtũ inclamãdo cęlũ terris. sicut in Terentio: O cælum, o terra, o maria Neptuni. hoc aũt faciũt maxime irati, qui nescientes qd primũ incusent: omnia simul inclamant. quis ergo non commisceat terris cęlum, & cęlo mare. q. d. nemo nõ commisceat: quia quilibet commisceat si fur displiceat Verri maximo furi. & si homicida Miloni notissimo parricidę, qui Clodiũ occidit. Et si Clodius adulter manifestissimus, qui C. Cęsaris uxorem solicitans, & interpellans de adulterio deprehẽsus est: accuset mœchos. i. minores adulteros. Nam mœchum non simplicẽ fornicariũ: sed adulterũ dicimus. Et si Catilina uir i patriam coniuratissimus & caput coniurationis: accuset Cethegum cõplicẽ suum. Et si tres discipuli. i. imitatores Syllæ. i. triumuiri, Lepidus, Antonius, & Augustus dicant. s. contra tabulam Syllę, in qua plurima millia hominũ proscripta erant. Qualis est cuiusmodi erat. i. quales reprehensor erat aliorũ transgredientium legẽ. quã ipse a se renouatam turpissime transgressus est. Adulter. s. Domitianus: aut si mauis Clodius. pollutus nuper concubitu tragico. i. tam turpi & immani est: ut a tragicis scribi mereatur. Quid enim tragœdia dignius, q̃ filiam fratris abortionibus necare: qui reuocarat. i. iterum in pristinũ uigorem uocarat. tunc. i. pauloante leges latas. s. contra adulteros. amaras. i. acerbas & graues omnibus sup. mortalibus: quia tunc oẽs erant fere adulteri: atq; timendas ipsi Marti, & Veneri: qui etiam in adulterio deprehẽsi erant: hoc est etiam Dijs & Deabus. Plin. autem ad principium secundi naturalis historię dicit: Dementiæ esse credere matrimonia aut adulteria inter Deos fuisse. Poetæ autem aut historiam: aut rem physicam intelligunt: aut mores significant. Tunc enim Mars cum Venere coit, quãdo planetarum illorum coitio est: quæ res fulgura excitat & ita Vulcano proditum dicitur adulteriũ. Moraliter facile Venus Mar. i. uiro bellicoso coit: quia (ut in. 6. luius dicetur) ferrum est quod amant mulieres. s. libidinosę. cum. i. quando. Iulia solueret. i. aperiret uel laxaret per potiones & ueneficia uuluam. i. receptaculum fœtus. i. loculos, uel (ut dicunt) matricem. fœcundam. i. frequenter concipientem. tot abortiuis. i. immaturis fœtibus. & effunderet. i. extra funderet: & eijceret offas. i. frusta carnis cum sanguine. similes patruo. i. representantes effigiem patrui. i. fratris patris: unde conceptæ erant. uel turpes ut patruus erat. Igitur cũ ita sit qđ qui uitia reprehẽdũt: & mores docẽt: & leges sanciũt aut in pristinũ uigorẽ uocãt cõtra reprehẽsionẽ doctrinã & leges turpissime faciãt. Nõne ultima uitia. i. contẽptissimi homines uitiosi in ultima dignitate cõstituti. contẽnunt iure ac merito Scauros fictos. i. nobiles & factiosos p fictionẽ uitia sua occultãtes: sicut M. Æmil. Scaurus: ut recitauit Mãcinellus ex Sallust, & ipsa uitia morsa. i. ipsi uitiosi. castigata. i. reprehensa & per reprehensionem acerbam. remordent. i. uicissim mordent unde morsã sunt: quasi dicat maxime. Ex quo infert quod sequitur.

Non tulis ex illis toruum Laronia quendam
Clamantem toties, vbi nunc lex Iulia? dormis?
At quem subridens, felicia tempora, quæ te
Moribus opponunt, habeat iam Roma pudorem.
Tertius e cælo cecidit Cato, sed tamen vnde
Hæc emis? hirsuto spirant opobalsama collo
Quæ tibi? ne pudeat dominum mõstrare tabernæ.
Quod si vexantur leges, ac iura, citari
Ante omnes debet Scatinia. respice primum
Et scrutare viros. faciunt hi plura, sed illos
Defendit numerus, iunctæq; vmbone phalanges.
Magna inter molles concordia. non erit ullum
Exemplum in nostro tam detestabile sexu.
Tædia non lambit Cluuiam, nec Flora Catullam,
Hipso subit iuuenes, & morbo pallet vtroq;.
Nunquid nos agimus causas, ciuilia iura
Nouimus? aut ullo strepitu fora uestra mouemus?
Luctantur paucæ, comedunt colliphia paucæ.
Vos lanam trahitis, calathisq; peracta refertis
Vellera, uos tenui prægnantem stamine fusum
Penelope melius, melius torquetis Arachne,
Horrida quale facit residens in codice pellex.
Notum est, cur solo tabulas impleuerit Hister
Liberto, dederit viuus cur multa puellæ.
Diues erit magno quæ dormit tertia lecto.
Tu nube, atq; tace. donant arcana cylindros.
De nobis post hæc tristis sententia fertur.
Dat veniam coruis, vexat censura columbas.

OAN. BRIT. ¶ NON tulis: satis urbane poeta inducit mulierem: quæq; uirorũ uitia insectetur. ¶ Laronia: Marti. Laroniam ostendit fuisse diuitem & uiduam: Abnegat & retinet nostrum Laronia seruum: Respondet orba est, diues, anus, uidua. ¶ Clamantem toruum: pro torue. i. terribiliter. nomẽ pro aduerbio. ¶ Lex Iulia: hoc enim clamabat q̃si adulteria &c. flagitia sibi displicerent. Erat enim (ut dictum est) lex Iulia lata ab Augusto Cæsare: q̃ temeratores (ut modo diximus) nuptiarum ferro puniebat. Cuius legis ita meminit Suet. Ex integro leges sanxit sumptuariã: & de adulterijs: & de impudicitia de ambitu: de maritandis ordinibus Vulp. quoq; in titulo ad legẽ Iuliã sic inqt: Hæc lex data est ab diuo Augu. Nec mirũ appellatã Iuliã cũ ab Augu. sit lata. ꝯstat. n. ipsum C. Octa. Iulio Cęsare testamẽto ex dimidia parte hęredẽ institutũ nomẽ C. Cæ. sibi absumpsisse. postea rebus cõpositis, & oĩbus ĩ ꝓuincijs certã formam redactis, Augustus quoq; cognominatus est: & mẽsis Sextilis ĩ honorẽ eius appellatus unde & Iuliũ portũ appellat Sueto. quẽ Augus. effecit apud Baias. Quem portũ Virg. in. 2. Georg. in laudem Augu. Cęsa. sic celebrat: An memorẽ portus, Lucrinoq; addita claustra: Atq; indignatũ magnis stridorib⁹ ęquor. Iulia qua põto longe sonat unda refuso: Tyrrhenusq; fretis immittitur ęstus auernis. Et Hora. in fine quarti libri Carminũ appellat edicta Iulia edicta Augusti sic: Nõ q profundũ Danubiũ bibũt, edicta rũpent Iulia. ¶ Dormis? quæ nõ excitaris ad coercẽdos adulteros. ¶ Ad quẽ: intellige clamantẽ. ¶ Subridẽs: parũ ridẽs uelut indignabũda. Nã sub (Sub) in cõpositione plerũq; parũ significat. ut subtristis. i. aliquantulum tristis. Subiratus paululũ iratus. Persi⁹: Subrisit molle puella. ¶ Subridẽs: subaudi ait. ¶ Felicia tpa: ironicos dictũ. ¶ Opponũt: tanq̃ qui obstes uitijs. ¶ Habeat iam Roma pudorẽ: iam pudore inqt Roma (Pudor) uincatur: ne quid turpe faciat cũ exemplũ habeat tã probatorũ uirorũ: estq; p ironiã pronũciandũ. est aũt pudor timor iustę reprehẽsionis. ¶ Tertius e cælo: licet plures (ut pręclare docet Gel.) fuerint Catones: duo tamẽ magni fuere nois: ut grauissimi & seuerissimi, Cato censorius, qui libros de re rustica edidit, & Cato qui post mortẽ Vticensis est cognominatus. Cuius tanta apud ciues Ro. auctoritas fuit: ut etiam orator quidã in dicẽdo, cũ unico teste nõ esse credendũ diceret, nec si Cato inquit is foret. plerũq; etiã ad res incredibiles ꝓuerbij loco rñdebatur: Nec si Cato ipse diceret, fidẽ esse adhibendã, Cęteros quoq; ꝓdigos atq; luxuriosos: cũ qd seuere de cõtinentia loquerẽtur derisiue Catones appellabãt. Et siquis (ut scribit Vale.) sanctũ & egregiũ ciuẽ significare uolebat, sub noie Catonis diffiniebat. recte igitur hũc appellat tertiũ tanq̃ grauẽ & seuerũ censorẽ, q̃si cęlitus demissum in terras. Simulq; ad illud allusit, qđ Lactant. meminit. Illos de cęlo cecidisse existimatos quorũ uirtus esset in admiratione. Censoriũ autẽ Catonẽ ostẽdit Sene. ad Luciliũ non minus reip. fuisse utilẽ q̃ Scipio. alter. n. cũ hostibus nostris bellũ, alter cũ moribus gessit. Cũ igr̃ dicitur: Tertius e cælo cecidit Cato: (Ballasmum) ꝓuerbialis est ironia in uiros ualde seueros, alienęq; uitę cẽsores, ¶ Sed tamẽ unde: hęc interrogatio illuc tẽdit: ut ostẽdat illũ esse nequissimũ: quãdo more cinędorũ & molliũ unguẽtatus sit. ¶ Opobal- (Opobalsamum) sama: odores pretiosissimos ex succo balsami. opobalsama enim dicũtur succi balsami. opos. n. succũ significat. Xylobalsamũ aũt ap- (Xylobalsamum) pellatur balsami lignũ. Xylon. n. græce lignũ significat latine. Car- (Carpobalsamũ) pobalsamũ, fructus. Carpos. n. fructũ significat. Arbor ipsa balsamũ dicitur: q̃ (ut docet Pli.) incisa uitro, aut lapide osseis ue cultellis succũ emittit: qui oĩbus odoribus pfertur: & uni terrarũ Iudææ arbor concessa. ¶ Hirsuto: hispido & piloso ad dissimulandã molliciẽ. ¶ Dñm: Pharmacopola. ¶ Tabernę: officinæ unguẽtariæ: quã gręci (Taberna) myropoliũ appellãt. dicta taberna q tabulis claudatur. unde & tabernacula dicta sunt: & inde cõtubernales. ¶ Ne pudeat: ironice dictũ: & gestu adiuuãdũ. ¶ Qđ si uexãtur leges: sensus est: Si existimas inqt, ut grauis cẽsor leges esse citãdas ĩ adulteria. In primis lex (Scatinia lex) Scatinia est citãda: q̃ lata fuit cõtra eos: qui muliebria patiebant: nã poeta tota Satyra insectatur tale genus hoiũ. ut spurcissimũ: q lege Scatinia puniebant: quã Scatinius quidã Aricinus tulit. cuius ita meminit Cic. in. 3. Philippica: Quod aũt municipiũ nõ cõtẽnitis, q Aricinũ tãtopere despicit uetustate antiquissimũ. hic Voconiæ: hinc Scatiniæ leges. Eius legis sic meminit Auso. scribẽs in mollẽ & effœminatũ: Scatiniã metuẽs: non metuit Ticiã: Lege Scatinia quosdã ex utroq; ordine ꝯdemnauit Domitia. auctor Trãqui. Alij cõtra pędicones statuta falso ꝯtẽdũt, nomẽq; accepisse ab eo. C. Sca. q (auctore Vale. li. 6.) uim filio Marcelli inferre ausus est: & accusante patre dãnatur. Nã leges nomẽ acceprũt a latronib⁹: nõ autẽ a reis & sontib⁹. Et tota idignatio poetę est in molles, & patiẽtes muliebria. ¶ Leges ac iura: Lex a iure (Lex) ciuili hoc modo differt: ut lex sit tanq̃ iuris ciuilis mater. Nã (ut scribit Papinia.) Ius ciuile est qđ ex legib⁹, plebiscitis, senatus cõsultis, decretis principũ, auctoritate prudentiũ uenit. Est aũt ius (Ius ciuile) ciuile qđ quisq; populus ipse sibi cõstituit: q̃si ius ꝓpriũ ipsius ciuitatis. Iuris pcepta hęc sunt: honeste uiuere: alterũ nõ lędere: Ius suũ unicuiq; tribuere. Ius (auctore Celso) ẽ ars boni & ęq. Huius studij duę sũt positiones. Ius publicũ (Ius publicũ & priuatũ) & priuatũ. Publicũ ius ẽ q ad statũ rei. spectat. Priuatũ qđ ad singulorũ utilitatẽ. Ius nõnũq̃ p necessitudine ẽt dicimus: ueluti ẽ ius cognationis uel affinitatis. De iure ãt multa ĩ digestis ex sñia Vulpiani, Modestini, Pauli, Cai, Martiani, Papiniani, & pcipue Põp. de origine iuris. Lex ãt ẽ (ut diffinit Arist. ĩ rheto. suis) cõis ciuitatis ꝯsen- (Lex) sus: q scriptis pcipit q̃õo unũ qđq; agẽdũ sit. Nã (ut scribit Mode.) uirtus legis ẽ ĩpare, uetat, pmittet, punire. ¶ Plura: digna rephẽsiõe, q̃ mulieres. ¶ Sed il. occurrit tacitę q̃õni. posset. n. dicere: Quare nõ puniũt si plura scelera cõmittũt: rñdet illos defẽdi, q multi sit: & alterũ alteri⁹ uitiũ occultat. nã q malo exẽplo fit a multis, solet ĩpunitũ eẽ, & quodãmõ desinit esse pbri loco cõe maledictũ, maleta ctũue. ¶ Phalã. iũ. um. sũpta ẽ trãslatio a re militari: i q̃ pedites se iuicẽ tuẽt ab hoste. Nã phalax (ut a Ser. dissẽtiam⁹) nõ ẽ ut ipse exponit legio (Phalãx) ligua macedo. licet p q̃dã silitudinẽ apđ Vir. ĩ. 2. ita accipiat: Et ia argiua phalax. sed ꝓprie phalãx ẽ, cũ pedites ita se istruũt aduers⁹ hostẽ, ut pares oẽs ꝯnexis scutis ĩpetũ faciãt ĩ hostes. Vñ sępe Cęsar ĩ cõmẽta. Facta phalãge. Sed q hoc pmũ fuit a Mace. ĩuẽtũ (ut scribit Li. li. 3. de bel. Mace.) iõ phalãx uocabulũ ẽ macedonicũ. uerba sũt Liuij. Et cohortes ĩuicẽ sub signis, q̃ cuneũ macedonũ (phalãgẽ ipsi uocãt) si possẽt ui ꝓrũperẽt, emittebat. unde & Veget. li. 4. de re militari oñdit phalãgẽ ꝯstructionẽ q̃dã eẽ militũ: q̃ mõ cuneatã: mõ q̃dratã appellat: q̃ istar cunei & q̃dratę formę cõposita ĩ hostẽ ꝓgrederet. Q. ẽt Curt. huius rei sic meminit: Mace. phalãgẽ uocãt peditũ stabile agmẽ uir uiro, arma armis ꝯserta sunt. Pli. li. 7. ait phalãgas significare fustes, qbus Afri p̃liũ ꝯtra Ægyptios pmi fecerũt. phalãgius, siue phalãgiũ (nã utrũq; dr̃) ẽ (auctore Pli.) gen⁹ aranei. ¶ Vm- (Vmbo) bone: hoc loco scuto. Vmbo ãt ꝓprie p media pte scuti eminẽtiore capit. ¶ Nõ erit ullũ: nõ inuenies inqt rẽ tã nefãda ĩ sexu fœminco: ut

mulier

mulier mulierē ineat. q inter uiros frequētl est fusu. carpit tn Iuue.
alibi Laupheā & Medulinā q tribades essent inter se: Lenonū ancil
las posita Lauphea corona Prouocat: & tollit pēdētis p̄mia coxæ:
Ipsa Medullinę frictū crissantis adorat. Tale mōstrū libidinis dici
tur Sappho excogitasse: unde mascula est appellata. Hora. in epist.
Temperat Archilochi musam pede mascula Sappho. ꝶ Tædia nō
lambit Cluuiam: fellatorem notat, qui & lambere & lingere alterum
dicitur. Martia. Linguas non mihi: nam proba & pusilla est. Mulie
res etiam id turpitudinis exercuerunt. Philenem enim notat Mar
tia. Vndenas uorat in die puellas. ꝶ Hispo subit iuuenes: nomen fi
ctum infamis. ꝶ Subit iuuenes: utrum ad fellandum, an ut ineatur
a draucis. ꝶ Vtroq; morbo: utraq; turpitudine nefanda: cū & fellas
ret & pædicaretur. ꝶ Nunquid nos agimus: adeo, inquit, impuden
tes estis, ut officia etiā muliebria usurpetis: quod nos non facimus.
Nam nos causas in foro (quod uestrum est) non agimus. Id enim
turpissimum habebatur in mulieribus. Vnde impudentię notantur
Afrania Licinij Buteonis uxor, & Calphurnia, & Amesia, q cau
sas egerint. ut scribit Vale. ꝶ Causas: negocia forensia. Nam causa
(ut finit Appollodorus) est negocium omnibus suis partibus spe
ctans ad quæstionem. aut causa est negocium, cuius finis est con
trouersia. Isocrates causam ait esse quęstionem finitam ciuilem, aut
rerum controuersiam in personarum finitarum complexu. ꝶ Fora
uestra: tria enim erant fora: ubi iura reddebātur. Papi. in Siluis: Nec
saltem tua dicta continentem: Quæ trino iuuenis foro tonabas.
Mart. Iis te bisdecimæ numerantem frigora brumæ Conterit una
tribus Gargiliane foris. De quibus sic Tranquil. in Augu. Fori ex
truendi causa fuit hominum & iudiciorum multitudo: quæ uideba
tur non sufficientibus duobus etiam tertio indigere. horum primū
appellatum est Romanum: uel uetus. alter extruxit C. Cęsar. Papi.
in pri. silua: Cæsare: stat se de fori. Tertium (ut dictum est) erexit
Augustus cum æde Martis Vltoris. Martialis. in. 8. Feroq; triplici
sparsus Ante equos oēs. i. ante oēs iudices: q ex equestri ordine eli
gebātur. Idē in. 3. ad Sextū: Causas inquis agā Cic. disertius ipso:
Atq; erit in triplici par mihi nemo foro. Dicta aūt fora a ferēdo: qđ
Forum eo lites ferātur. Fora itē appellamus loca: ubi res uęnales exponuū
tur. Vnde dicimus forū frumentariū: forū olitoriū: forū uinanū: ubi
frumēta, olera, & uina uenduntur. ꝶ Luctātur paucæ: si forte inquit
acciderit ut mulieres luctentur, paucæ tamen luctātur. neq; enim
negare potuit. nam alibi Iuue. notantur: Endromydas tyrias: aut
fœmineum cęroma quis nescit: Aut quis non uidit uulnera Pali:
Colipliū Quem cauat assiduis sudibus, scutoq; lacessit. ꝶ Coliphia uocabu
lum est græcum: scribiturq; sic: κωλίφιον: & nonforma (ut quidam
falso putauerunt) diminutiua. significat autem panem luctatorum
qui uim comedentium membris adderet: κῶλον enim membrum si
gnificat. & ἶφι robur. Plau. in Persa: Coliphia ne mihi incocta detis.
Mart. notās Philenem impudicissimam: Nec cœnat prius: aut recū
bit: Anteq̄ septem uomuit meros deunces: Ad quos fas sibi putat
reuerti: Quam coliphia sexdecim comedit. ꝶ Vos lanā trahitis: aut
Vellera carminatis, aut e colo ducitis. ꝶ Vellera: lanæ dicuntur & lanicia a
uellendo & laniando, eo q ante inuentam tonsuram ex oue lana
Calathus rentur, uellerenturq;. ꝶ Calathis: dictio est græca: apud nos non so
lum significat calicem uinarium: ut illud Virg. Vina nouum fundā
calathis aruisia nectar. Et in distichis Mart. Calathi loquuntur: Nos
Satyrus: nos Bacchus amat: nos ebria tigris Perfusos domini lam
bere docta pedes. sed etiam pro genere cistæ ponitur: ut hoc in lo
co. Et Virg. in Bucolicis: Tibi lilia plenis Ecce ferūt nymphæ cala
this. ꝶ Melius Penelope torquetis: superatis inquit nendo Penelo
pen ipsam, & Arachnem. utraq; enim lanificij opere laudatur. Pe
nelope Icarij, & Policastæ filia uxor Vlyssis fāmæ pudicitiæ exem
plo fuit sæculo suo: lanificio & telam texendo absentiam & mariti
desideriū solabatur, & procos frustrabatur. quibus (ut tradit Ho
me. in Odyssea) promittebat se in matrimonium tradituram: cum
absoluta esset tela. Inde est prouerbium: Tela Penelopes. Erasmus.
Sed quod interdiu texuerat, noctu retexebat. quod tetigit Ouidius
Nec mihi quęrenti spatiosam fallere noctem, Lassaret uiduas pēdu
la tela manus. ꝶ Arachne: puella fuit Lyda: quę (ut ferunt fabulæ)
in lanificio cum Pallade certauit: & cum Deam forte superaret, ab
ea in araneam est conuersa. Hæc (auctore Plinio) linum & retia in
uenisse fertur, filius uero Closter fusum. ꝶ Horrida: inculta. ꝶ Quale
.s. stamen. ꝶ Facit pellex: nam pellices cum senuerint ab amatori
bus delertę ad stamina, lanificiumq; sese accommodant uictūq; que
ritantes. Vnde Hor. in Odis de turpi anu: Te lanę prope nobilem
Tonsę Luceriā, non citharę decēt. Pellex proprie appellatur illa q̄
cōsuetudinē adulterij cū eo habet, cui sit uxor. diciturq; pellex nō Pellex
tantū uiri: quātū etiā uxoris. unde Sallust. in inuectiuis in Ciceronē
Filia matri pellex tibi iucūdior, atq; obsequentior q̄ parenti par est.
Dolabella (ut scribit Suet.) obijciēs Cęsari, q Nicomedi se obsęq̄
ne summitteret, eū appellat pellicē reginę. Horat. loquēs de Medea
sic scribit: Hoc delibutis ulta donis Pellicē, serpēte fugit alite. Oui.
in. 6. Meta. Pellex ego facta sororis. Idē in eodē. Sed nō attollere cō
tra Sustinet hęc oculos pellex sibi uisa sororis. Idē i. 10. Tu ne eris
& matris pellex, & adultera patris. Iustinus lib. 1. Per internuncios
quęrita filia quę inter regias pellices erat. a pellice fit pellicatus: si
cut a cōcubina cōcubinatus. ꝶ In codice. i. ut: scamno. i. trūco. Nā
(ut scribit Theophrastus) ea pars arboris quę terrę inhęret radix
uocatur: supra radicē usq; ad scamnū arboris codex: siue caudex &
trūcus dicitur. ex scamno exeūt rami, ex ramis surculi. ꝶ Notū est,
cur solistatis uerecūde Laronia eos insectatur: q draucis abutebān
tur: qualis fuit Hister Pacuuius: q captatione testamentorū locuple
tatus, libertū draucū suū reliquit hęredē. De Histro alibi poeta: Mo
ra nulla per Histrū Pacuuiū: quin illud ebur ducat ad aras. Scimus
inquit, q̄re Hister Pacuuius libertū suū reliquerit solū hęredē. ꝶ Ta Tabulæ
bulas. s. testamenti. Nā tabulę numero pluratiuo dicūtur, q̄bus cō Tabula-
tinentur contractus & cōuentiones. ut tabulę dotis: tabulę uēditio rium
nis: tabulę emptionis, & testamenti. A tabulis fit tabulariū & tabli Tablinū
nū: quorū utrunq; signat locū: ubi actus publici cōtinētur. De quo
est apud Virg. in Georg. Insanūq; forū: aut populi tabularia uidit.
Pli. li. 35. ca. 2. Tablina codicibus implebātur, & monumentis re-
in magistratu gestarū. dicimus autē Tablinū sicuti figlinū: qđ græ
ci pinacothecam appellant. differētia tamē illa est, q in pinacothe
cis tabulę pictę: in Tablino rerū (ut diximus) in magistratu gesta
rū monumenta contibātur. De extructione Tablini & pinacothe
cę Vitruuius lib. 6. ca. 4. ꝶ Cur multa puellę. i. uxori suę adolescē
ti. ut. s. turpitudinē taceret. ꝶ Diues erit magno: illa inquit ingentia
munera consequetur a marito: quę tacebit: cū is a draucis inibitur.
ꝶ Tu nube: cū indignatione dictū: quasi puella auditus uirorum sce
leribus matrimoniū aspernetur. ꝶ Cylindros: lapillos esse ob lōgos Cylidra
ad ornatū mulierū ostendit Plin. lib. 37. cap. 6. loquēs de Beryllis:
qui mira longitudine placebant, & setis elephantorū religabātur,
ait enim sic: Cylindros quidā ex his facere malūt q̄ gēmas: quoniā
est summa commendatio in longitudine. Quidā q angulosos pu-
tant statim nasci: & perforatos gratiores fieri medulla candoris exē
pta: additoq; auro repercussa: aut omnino castigata causa pspicui-
tatis ad crassitudinē. Cylindros autē appellāt q formati sint ad spe
ciē cylindri. i. colu. qua area ęquari solet. Virg. in. 1. Georg. Area
tū primū ingenti est ęquāda cylindro. nomē autē accepit a uolubi
litate. nā κυλίνδω idem est quod uoluo. ꝶ Post hęc: scelera uestra: cū
deberetis uos ipsi de uobis sumere suppliciū. ꝶ Cēsura: animaduer
sio & punitio. nam censores moribus ciuitatis pręerāt. ꝶ Coruis: sce
leratis: impuris, & spurcis quales habētur corui: q tæda sequuntur.
& qui ore coire dicūtur. Mart. Corue salutator q̄re fellator haberis:
ꝶ Colūbas: simplices, & bonos q̄les sūt colūbę. ut sit sinia catholica.
CNON tulit ex illis &c. Inducit mulierē pręditā reprehenden ASCen.
tē uiros & arguentē eos turpitudinis summę. ea autē a q̄busdā Lau
ronia: & sic melius stat ratio metri: ab alijs Laronia dicitur. sic q̄dā
ut saluēt metrū scribūt Scātinia p Scatinia. Dicit ergo poeta sic: Cū
quidā ex quibus turpiter uiuunt: & tamen alios seuerissime castigāt
forte mulierculas reprehēderet: & seuero supcilio tanquā magnus
zelator honestatis & fidelitatis matrimonialis frequēter clamaret.
ubi nunc es lex Iulia: quæ nō condēnas istas adulteras: dormis?
Laronia quædam diues & potens ac superba mulier non ualens eū
patienter audire: sed sicut moris est mulieris primū cum ironia qua
dā uidetur eum laudare: tanquā sit Catonibus cōparandus. Dein-
de manifeste reprehendit eū, & consequenter omnes uiros: qui lon
ge plura & grauiora uitia, q̄ mulieres cōmittunt: & tamen quia plu
res sunt & fortiores sunt, parcitur uiris, & non mulieribus. Non est
autem institutum, siue intentio poetę dicere qđ lex Iulia cōtra adul
teros & adulteras non est toleranda: sed quod eam debeant execu
tioni mandare: aut curare ut mandetur: quæ tali uitio & maiori ua-
cant. Quia ergo peccatum contra naturam, quod dicit plurimos
uiros cōmisisse, peius est, q̄ adulteriū in mulieribus repertū: ideo in-
nuit q q̄ peius peccant, nō sufferuntur, dum leuius peccantes ca-
stigare uolunt. Quod aūt peccatū adulterij sit multū detestabile pa
tet ex lege ueteris testamēti: qua adulteræ lapidabāt. & ex legibus
Romanis, quibus licebat deprehensos impune corrigere. Quinis
etiam Christus dominus noster, qui dixit: Discite a me, quia mitis

ſum & humilis corde: qui deprehenſam in adulterio e manibus in
ſidiantium prudenter & clementer liberauit: oſtendit ſummopere
diſplicere ſibi peccatũ adulterij dicẽs Matthei. 5. Dictũ eſt quicũq;
dimiſerit uxorẽ ſuã, det ei libellũ repudij. Ego aũt dico uobis: q̃a ois
q̃ dimiſerit uxorẽ ſuã excepta fornicationis cauſa: facit eã mœchari.
Quauis ergo ualde graue ſit peccatum adulterij: tamen non ſatis
conuenienter reprehenditur ab eo, qui maiori crimine detinetur.
Non ergo tulit Laronia (de qua in Mancinello uidiſti) quæ non ne
gat mulieres peccare: ſed ꝙ tantum peccent. Vnde dicit: Non erit
ullũ exemplũ in noſtro tam deteſtabile ſexu: exemplũ autẽ dicit qđ
quis inſpicit ad hoc ut poſſit imitari. Aliquãdo aũt exemplũ dicitur
grauiſſima punitio: quę ad terrorẽ aliorũ fit. Quia ergo uiros peius
peccare, ſed minus puniri q̃ mulieres uidet. ideo dicit: Dat ueniam
coruis, uexat cẽſura colũbas. Quę metaphora ſumi poteſt uel ex na
tura, uel ex colore. Ex natura q̃dẽ: q̃a corui cadaueribus etiã fętidiſ
ſimis ueſcuntur: immo interdũ humanis. Colũbę nõ niſi rebus mũ
dis. Ex colore aũt, q̃a corui ſunt negerrimi: oẽs colũbę autẽ ſæpe al
bę: nunq̃ oĩno nigrę: ſed nigra mala: alba uero bona deducũt: hęc
eſt ſentẽtia. Artificioſe autẽ inducit mulier diues id facere: quia mo
leſtę ſunt uiris mulieres, diuites potiſſimũ reprehenſę quoniã in. 6.
Satyra dicet: Intolerabilius nihil eſt q̃ fœmina diues. At iterũ: De
prehenſis nihil eſt audacius illis. Quia ergo uerisimile eſt quod mu
lier potẽs a molli uiro & effœminato reprehenſa, cõtumelioſa uer
ba in eum reijceret: & quia melius mulieri q̃ uiro quadret uirorũ tur
pitudinem exprobare: pulchre inducit mulierem diuitẽ & audacem
id facientẽ: de cuius audacia conqueritur Mar. quia ſeruum ſuũ deti
neat. Sunt autẽ quędã uocabula in cõmentarijs, & aliquãdo in tex
tu ſine quorũ intellectione auctor intelligi nõ poſſet: ideoq; licet fę
Pædicones diſſima paucis exponẽda ſunt. Pędicones. n. ſunt maſculorum concu
bitores: qui agũt. Patici: qui patiũtur. Drauci: bene mentulati, q̃ ope
rã mollibus præſtant. Fellatores, & fellatrices. q̃ & quę pudenda lin
gunt & ſugunt. ſed qui patiuntur irrumatores. Tribades mulieres
ſter ſe q̃ſi uirile munus pręſtãtes. Sed tranſeamus hæc ſordida quę
melius ignorãtur, q̃ ſciuntur: niſi ut uitentur. Ordo eſt. Laronia mu
lier illa diues & imperioſa. non tulit. i. non tolerauit: nõ perpeſſa eſt
quendam poetę, ſcilicet notum: ex illis uidelicet hippocritis: philo
Tuorũ ſophos ſe dicentibus. tuorum: ideſt fronte ſe uera & minaci, qualem
taurus habet: & quicũq; minãtur. Vnde Horatius alludens ad bo
uem peticulum dicit de ſe dici: fœnum habet in cornu & caue. Nec
me latet omnes, quos quidẽ uidi, aut audiui exponere toruum pro
torue: ſicut notũ eſt apud Virg. legi. ſed ratio cur in eorũ ſententiã
non eã, eſt: quia bene cõuenit ſuperioribus: ubi dictũ eſt: Fronti nul
la fides: ut hominẽ ſeueriſſimam frontẽ & triſtiſſimum ſupercilium ha
bentẽ: toruũ dicat ab intorta frontis pelle, & ſuperducto ſupercilio.
Pręterea eſſent duo epitheta aduerbialia ſine cõiunctione: Claman
tem toties toruũ. ſed ea tolerabilia ſunt, dum ſe mutuo determinãt,
ſicut ualde diſerte locutus eſt. Itaq; dici poſſet: Clamantem toties
toruũ. i. torue: quia tamen longius ſe iunctum eſt a participio: & ui
cinius dictioni quẽdã: ego malui ſic conſtruere: quẽdam toruũ cla
mantẽ toties. i. frequẽtiſſime. o lex Iulia quæ lata erat in adulteros:
ubi ſup. es: nunc dormis: quia. ſ. tot adulteras pateris impunitas: &
ita credidit ſe Laronia notatã ab illo philoſopho. Ad qđ ſup. dictũ
philoſophi Laronia ſubridens. i. parũ illuſionẽ, aut irriſionem ridẽs
inquit ſup. O felicia tempora: uel tempora ſunt ſup. iudicanda feli
cia, quę moribus ſup. malis te opponũt. i. cenſorẽ & caſtigatorẽ cõ
ſtituunt. quod per ironiã dicit, & addit p irriſionẽ. Roma habeat iã
pudorẽ. i. uereatur publice peccare. & accipit cõtinẽs pro cõtinẽtis.
Romam pro Romanis. q. d. ſint Romani modo pudoroſi: quia ter
tius Cato. i. ſeueriſſimus morum cenſor: quales fuerunt duo notiſſimi
Catones Cenſorius: & Vticẽſis. cecidit e cælo quaſi ad mores caſti
gandos demiſſus ſit. Moris autẽ eſt quoties numeros aliquorũ no
tus eſt: ubi quis reperitur illorũ ſimilis numerũ facere augere. ſicut
Horat. in ſermo. Hæc mihi Stertinius ſapientũ octauus: quia ſeptẽ
erãt gręcię ſapiẽtes notiſſimi. & ita quidã Sappho, aut diuã Catha
rinã decimã muſarum dicunt. Sed tamen. i. q̃uis ita ſit ꝙ ſis tertius
Cato. i. ſeueriſſimus morũ cẽſor. dic ſup. bone cenſor unde. i. abs
quo pharmacopola. i. unguentario. emis hæc oppobalſama. i. hũc
ſuccum balſami: qui pretioſiſſimus eſt. & nõ niſi a mollibus & effœ
minatis ad uſum recipi ſolitus. quę ſpirant. i. ſuauem odorem emit
tunt. & fragrant tibi in ſup. collo hirſuto. i. piloſo & uirili. cum ani
mus ſit mollis & effœminatus. deinde addit, quia uidet eum rubore
forſan perfuſam. q. d. dic audacter unde emis. ne pudeat. i. pudori
ſit tibi monſtrare ſup. nobis dominũ tabernę. i. unguentarium, ſeu
aromatarium, quẽ apothecariũ uulgus appellat. nã taberna eſt ubi
quid uẽdit, quã apothecã uulgus uocat: & officina ubi quid fit: qđ
operatoriũ galli dicũt. Poſtea loquitur ſine ironia: ſed minaciter di
cens. Si ita eſt ꝙ leges & iura uexãtur. i. a quolibet prouocantur ne
dormiant: Scatinia ſup. lex, quę lata eſt in pædicones. i. maſculorũ
ſtupratores ppter Caium Scatiniũ pędiconẽ. debet citari. i. ad exe
cutionem uocari ante omnes ſup. alias leges. q. d. nunc plures ſunt
pędicones, q̃ adulteri: aut aliarũ legũ traſgreſſores. & ita debet lex
Scatinia primũ reuocari. o tu bone cenſor reſpice primum uiros. &
ſcrutare. i. diligenter diſquire: quia dicturus eſt poeta quod domi re
dimicula ſumunt frontibus. q. d. non eſt ſatis inſpicere: ſed oportet
reſpicere: & nõ ſolũ reſpicere: qđ eſt ſecũdo loco iſpicere: ſed res pa
tẽtes ad oculos. unde ad miſericordiã refert. ſicut ibi: Reſpice in me,
& miſerere mei. Et reſpexit humilitatẽ &c. ſed etiã ſcrutari. Scrutare
igit primũ. ſ. facinora uirorũ. hi. i. uiri faciunt plura ſup. turpia faci
nora, q̃ nos mulieres. ſed numerus. i. multitudo defendit illos. &
phalanges. i. tales protectiones iunctæ. i. cõnexę umbone. i. primo
per umbones. i. clypeorum curuaturas. q. d. quia tam multi ſunt
& tam potẽtes, nihil in eos animaduertitur: quia uiri non puniunt
uiros. Præterea oẽs ſunt eodẽ uitio inquinati: & ita eſt magna con
cordia. i. magnus cõſenſus. inter molles. i. effœminatos: q̃ uiciſſim
agunt & patiuntur. Vllum exemplũ ſup. uitæ: aut etiam ad terrorẽ
punitionis ſi iuſte puniamur. non erit tam deteſtabile. i. execrabile
aut uituperabile. in noſtro. i. fœminino ſexu ſicut ſup. eſt in uiris. &
probat, quia Tædia. i. meretrix illa famoſa. nõ lambit. i. dum oſcu
latur nõ lambit: uel (ut honor ſit auribus) nõ fellat Cluniam. i. aliã
meretricem cõſociam. nec Flora meretrix etiam illa lambit ſup. Ca
tullam commeretricem. ſed Hiſpo uir ille immundus & fellator ſu
bit iuuenes. i. inclinat ſe ad fallẽdum iuuenes. & pallet. i. pallidus fit
utroq; morbo tã fellãdi q̃ pędicandi. ſed fellat & pędicat: uel uiciſ
ſim agit & patit & ita ſubit. i. ſubintrat ſubagitãdo. ſ. & pallet utroq;
morbo: quia etiam patitur. Et licet dicendo quod ſubit ut fellat: me
lius quadret ſuperiori: Tædia non lambit &c. tamen dicẽdo quod
pædicet & pædicetur: melius quadrat cum ſequentibus: quia qui pę
dicatur muliebria patitur. Vos ergo uiri patimini muliebria: & ita
abutimini officio noſtro etiam turpiſſimo: & nos non uſurpamus
etiam honeſtiſſimum uirilium. Dicit enim: Nũquid nos. i. mulieres
agimus cauſas: aut nouimus ciuilia iura: aut mouemus ueſtra fora
ullo ſtrepitu. q. d. minime. Paucæ etiam noſtrum ſup. luctantur in
arena. ſ. ad ſpectaculum. & paucę comedũt coliphia. i. panes lucta
torum: hoc eſt paucę uſurpãt officia uirilia. At. i. ſed. uos. i. uiri. tra
hitis lana. i. carpitis uel carminatis. & refertis. i. reportatis in cala
this. i. uaſculis ex uiminibus contextis. uellera peracta. i. pexa & car
pta ſeu carminata: ad eos uel ad eas: unde peragẽda accepiſtis. uos
torquetis nendo. ſ. fuſum inſtrumentum nendi: ad quos filum uo
luitur pręgnantem. i. denſum. tenui ſtamine. i. filo unde fiat ſtamen
& hoc facitis melius. i. doctius & artificioſius Penelope. i. quã uxor
Vlyſſis, quæ a textura ſummopere laudatur. & leuius. i. facilius: &
(ut dicunt) habilius & expertius Arachne. i. puella illa Lydia: quæ
Palladem auſa eſt ad certamen in arte texendi prouocare: abs qua
uicta, uerſa eſt in uermem, quem araneum dicimus. & telam eius
araneam quæ adhuc hodie faciliter & leuiter incredibili artificio te
xit. Quia uero de textricibus tantum loquitur: poſſemus ſuperiorẽ
partem ſic conſtruere: Vos torquetis. i. compellitis texendo fuſum
. i. fiſtulam uel cannam inuolutam filo more fuſi: prægnantem te
nui ſtamine: quale ſup. ſtamen facit nendo. ſ. pellex. i. ancilla uel re
uera meretricula: quę cupit eſſe pellex. & ita ne habeat uxor, cuius
pellex eſſe cupit, ſuſpitionem. eſt horrida. i. male ueſtita & rigore
concuſſa: & contremens & reſidens in codice. i. trunco: ideſt ante fo
res ſuas nens: ut e labore ſuo uiuere putetur. Hic accipitur autẽ co
dex in propria ſignificatione. nam ideo capitur pro libro ipſo: quia
in codice ſunt multi libri. i. cortices: in quibus olim ſcribebant. Pro
trunco autem i. parte illa directa uſq; ad ramos ſæpius caudicem
dicimus. Vos ergo facitis officia muliebria. i. trahitis lanam: netis
& texitis. Nec hoc ſatis eſt: quin etiam patimini muliebria. Nam no
tum eſt cur. i. quamobrem. Hiſter uir ille diues, ſed mollis & pati
cus: impleuerit tabulas ſup. teſtamenti ſui. ſolo liberto. i. nomine ſo
lius liberti: nullum cohęredem ei ſcribẽdo: quia. ſ. erat draucus ſub
agitãs eum. & cur uiuus. i. dum adhuc ſanus eſſet dedit multa puel
lę: ideſt uxori liberti ſui: quia. ſ. tacuit & perpeſſa eſt: ut maritus non
ſe, ſed Hiſtrum paticum ſubagitaret. Ego reperio in bonis codici
bus ſolo nec eſt dandi: ſed auferẽdi caſus. & ita licet ſolo nõ legat
in datiuo. legit tñ i ablatiuo. Et q̃a Hiſter ideo dedit: q̃a paſſa ẽ talia.

Fugerunt trepidi vera,ac manifesta canentem
Stoicidæ,quid enim falsi Laronia?sed quid
Non facient alii,cum tu multitia sumas
Cretice?& hanc vestem populo mirante perores
In Proculas,& Pollineas?est mœcha Labulla.
Damnetur,si uis,etiam Corphinia,talem
Non sumet damnata togam.sed Iulius ardet,
Æstuo,nudus agas.minus est insania turpis.
En habitum,quo te leges,ac iura ferentem
Vulneribus crudis populus modo victor,& illud
Montanum positis audiret vulgus aratris.
Quid?non proclames,in corpore iudicis ista
Si videas?quæro an deceant multitia testem.
Acer,& indomitus,libertatisq; magister
Cretice pelluces.dedit hanc contagio labem,
Et dabit in plures.sicut grex totus in agris
Vnius scabie cadit,& porrigine porci,
Vuaq; conspecta liuorem ducit ab vua.
Fœdius hoc aliquid quandoq; audebis amictu.
Nemo repente fuit turpissimus.accipient te
Paulatim qui longa domi redimicula sumunt
Frontibus,& toto posuere monilia collo,

Dicit quod uxor etiam pauperis uiri erit diues:quę erit tertia.i.existens tertia in lecto:ita q permittat diurtem patronū inter se & maritum draucum. Et hoc dico:quia libertum dicit. Vel potest sic intelligi: Notum est cur Hister dederit puellæ.i.uxori suæ adhuc iuuenculę multa: quia tacuit & permisit libertum habere rem cū marito suo:& ergo mulier erit diues:quę dormit tertia in lecto:ita q uir sit medius:& uxor ab una parte,& draucus ab altera. Tu nube.facit apostrophē ad absentem. Tu quęcunq; es quę uis ditari:nube sup.uiro molli.atq; tace:quia arcana.i.secreta illa facinora quę fiunt in lecto.donant.i.conquirunt uxoribus tacentibus.cylindros.i.lapillos teretes a mulieribus in pretio habitos. Et sententia tristis.s.in adulteras per legē Iuliam lata fiet post hæc.i.post huiusmodi turpissima uirorū facinora de nobis sup.mulieribus. Censura.i.castigatio morū dat ueniam.i.ignoscit.coruis.i.pessimis,quales sunt uiri.& uexat.i.molestat.columbas.i.mulierculas ex fragilitate & simplicitate forte peccātes. Et ita conuenientissime dixit colūbas.de quibus dictū est: Estote simplices ut columbę.Et quę in tutela Veneris sunt propter frequentem foetum ad quem ex natura instigantur:.q.d. Laronia mulierculas forte reperiri adulteras:quia per simplicitatē forte deceptæ sunt,aut quia ad libidinem proniores ex fragilitate sexus deuictæ.& ita potius ignoscendū illis,quā uiris qui philosophantur:& tamen peccata cōtra naturam perpetrāt. Notum est etiā cur coruos dixit uiros. Omne enim nigrum malum iudicatur. Vnde Horat.in.1.Sermo. Hic niger est:hunc tu Romane caueto.Pręterea corui rapaces sunt sinistræ aues.sed pergo.De his.n.iā satis locuti sumus. Cēsura aūt est cēsorū iudiciū:qđ iustū & seuerū eē debeat:ąle ol in cēsorū fuit.

IOAN. BRIT. ¶STOICIDÆ:impuri & flagitiosi:qui pręferebant stoicorū integritatē:& more stoico de uirtute disputabant:contendentes uirtutem solum bonū esse. dicti ἀπὸ τῆς στοᾶς.i.porticu. Zeno enim in porticu Athenis primus cœpit docere.ad quem audiendum discipuli eo confluentes:cum antea Zenonij dicerētur:postea ab ipsa porticu stoici sunt appellati:de qua porticu itellexit Persius noster: Quęq; docet sapiēs bracchatis illita medis Porticus insomnis.ubi plu scula de porticu diximus.¶Stoicidæ:secundum formam patronymicam:sicuti Priamidæ in prima declinatione. Quid falsi:subaudi dixit.¶Sed quid hoc etiam in molliciem uirorū dicat poeta.quos uel orantes in impudicitiam mulierum non pudebat uestes tenuissimas induere:ut corpus etiam translucerer.Vnde Plin.in reprehēsionem tantę mollicies sic ait:Nec pudet has uestes.s.bombicinas etiam uiros leuitate usurpare propter onera æstiua.in tantum a lorica gerenda discessere mores:ut oneri sint etiam uestes. Ait ergo poeta:Mulierum impudicitiam accusas,cum ipse tu multo magis fores condemnandus qui ex mollicie alijs sis futurus exēplo.¶Nō

Multitia facient alij:argumentū a maiori ad minus.¶Multitia:uestes tenuissimas dictas a mollicie,ut quibusdam placet.ut alijs uero a mulcēdo:q mulcerent:& gratæ essent tenuitate suæ.bombicina autē uidetur intelligere:de quibus ex Plinij auctoritate diximus.Nam bombices telas arancarum modo texunt ad uestem,luxumq; fœminarum:quę bombicina appellatur;tantę tenuitatis ut denudet fœminam uestis bombicina. De uestibus multitijs sic meminit Flauius Vopiscus in Aureliano scribente præfecto ærarij:Dabis ad editionem Circensium tunicas multitias uniles decem:lineas ægyptias uiginti:mantelia cypria paria duo.¶Cretice:aliqui legunt,sed falso,Critice ut dicant:Tu iudex qui in aliena uitia insurgis & notas. Nam κριτής iudicem signat.Cicero in epistola ad Dolabellam:ut docet Tranquillus de claris grammaticis:Ego tanquam criticus antiquos indicaturus sum. Sed animaduertendum est syllabæ rationē repugnare:ut nullo modo legi possit Criticus,est enim prima syllaba breuis.Hor.in.1.epist.2.libri:Vt Critici dicunt.illud autē apud Martialem in.7.Æqualis liber est Cretice:qui malus est nomen est proprium.legēdūq; est Cretice non Critice. Cretice igitur legendū est a Creta:quę primam habet syllabam longam.Vt per Creticum intelligat Æacum.de quo illic:Quas torqueat umbras Æacus.ut sit sensus Quid non facient alij,cum tu qui tanquam Æacus iudex & cognitor uitiorum sumas tales habitus uestiū.posset etiam referri ad unum quemq; primarium Romanō:quem per Metellum Creticum designaret.ut sit sensus:Quid non facient alij cū tu ex primarijs & principibus ciuitatis sumas tales uestes.Nam Metellus Creticus is fuit:qui Cretam imperio Romano adiecit.¶Perores:oratione urgeas.nam peroratio fit i fine orationis,qua maxime aduersarius urget.¶In Proculas,& Pollineas.i.in adulteras Proculę & Pollineę similes.¶Mirante:cum admiratione contemplante:ac per hoc damnante,ut inhonestum habitum.¶Est mœcha Labulla:sensus est Labulla & Corphinia:quę adulterę sunt:si adulterij admissi cōuincantur in iudicio:maius tamen prę se ferant honestatis studiū:nō enim talem sumant togā ut indecētē habitū. Mulieres enī conuictę adulterij cogebāt togā uirilem indutę in publicū pcedere:auctore sit Porphyrio & Asconius. Vnde Hora.in Sermo.Quid interest in matrona,ancilla peccesue togata.Contra uero stola erat matronarum.¶Damnetur:cōuincatur adulterij.¶Talem togam:tam tenuem uestem:qua hę sunt multitia tua.¶Sed Iulius ardet:introducit Creticū excusantem turpem habitum.¶Nudus agas:uerba poetæ.i.nudus eas sic te calor urget,quū ēnuat nō minus turpe esse uti tali corpis amictu,quā nudū agere.¶Minus est insania turpis:ridet eos q possent dicere illū iudicatū iri insanū q nudus ambulauerit.ait ergo poeta:isania minore est digna repħēsione,quā talis habitus.¶En habitū:indignantis sunt uerba poetę,& insultātis.q.d.o quā dignus habitus i quo te spectarēt Prisci Romani,illi q agricolationi intēti erāt:& q paucis annis ante uictores pro repu.crudelia uulnera acceperāt:o q riderēt te.ut ostēdat illū fuisse futurū ludibrio & priscis Ro.& q paulo ante sua tpa p repu.multa pclara gessisset.¶Modo uictor.i.paucis annis añ.i.nostris ferre tpibus:ac si dicat nostro seculo:quo & Augusto Cæs.& alijs imperātibus populus in rebus bellicis se exercuit.¶Vulneribus crudis.i.pcruda uulnera uictor.i.aspa & crudelia.nā a crudo fit crudelis.¶Illud uulgus mōtanū:rudis ille populus:q priscis fuit tpibus:q cessantibus bellis agricolationē exercebat.ut de Q.Cincinnato legit & alijs ducibus Ro.¶In corpe iudicis:argumētū est a minore ad maius.q.d.si multitia testē nō decēt:multo minus iudicē decebūt. Nā qto qs excellētior est:tāto magis eū decet honestatis esse amplexū:& tanquā cęteris uirtutis speculū.¶Quęro an deceāt.q.d.nō decēt.si ergo nō decēt testē:minus cōuenirēt iudici.¶Acer & idomitus:insultat sępe poeta molli uiro.¶Libertatis q; magister:uideat morū grauissimus cēsor:& q i libertatē uelit asserere flagitiosos.Nā de aīi libertate ītelligit nō corpis.¶Pelluces:trasluces.cōpositio est a p & luceo:sed mutat ei l.est.n.ex corrupto & i tegro.¶Dedit hanc cōtagio labē:sumpta est trāslatio a pestilētis aialib:cuius cōtactu & cōsuetudine reliq aialia facile cōmaculātur.Ergo uitia,ingt,aliena te i hāc labē deduxerūt:& plures i dies deducēt.Vñ Sene.de Trāqul.uitę.Serpūt.n.uitia:& in pximū quęq; trāsiliūt & cōtactu nocēt.unde & cōtagiū dictū est,& cōtagio,& cōtages,ois morbus,q cōtactu facile cōtrahit.¶Labē:maculā & turpitudinē.Labes pprie dicit i uestibus:sed p trāslationē uitia quoq; aīi labes appellamus.¶Sicut grex:ita ingt,uitia Grex serpūt i unū quēq;:ut porrigine unius porci reliquus grex cōtaminatur.Qui parū considerate loquūtur:dicunt gregē tantum de mino

ribus intelligi animalibus. Cum constet gregem indifferenter non
solum omni animaliũ genere:sed etiam de hominibus dici. Teren
tius: Vt me in gregem uestrum recipiatis. Et alibi Iuuenalis: Cũ gre
ge Chaldæo. Seneca ad Luciliũ: Elephantorum gregem excellissi
Scabies mus ducit. ¶ Scabie: scabies (auctore Celso) est durior cutis rubicũ
da, ex qua pustulæ oriuntur quædam humidiores, quædam siccio
res. Exit ex quibusdã sanies, fitq; ex iis continuate exulceratio pru
riens: serpitq; quibusdam cito. atq; in aliis quidem ex toto desinit:
in aliis uero certo tempore anni reuertitur: quo asperior est quoq;
Porrigo prurit magis, eo difficilius tollit. ¶ Porrigine: est autẽ porrigo mor
bus, quo non solũ porci: sed & homines infestantur. de qua sic Cor
nelius Celsus: Porrigo est ubi inter pilos quædam quasi squammu
læ surgunt. hæ quoq; acutæ resoluuntur, & interdũ madent, sępius
siccæ sunt, fereq; id in capillo fit, rarius in barba, aliquando etiam
in supercilio. ¶ Vuaq; contacta: uua enim facile corrumpitur conta
ctu corrupti acini. Sunt aliqui qui legunt conspecta. ¶ Fœdius hoc
aliquid futurum inquit est: ut aliquid etiam in posterum turpius fa
cias hoc amictu: hoc est longe etiam indecentius committas q̃ quę
per turpem habitum peccasti. ¶ Accipient te paulatim: in eam & tu
turpitudinẽ laberis: qua inter se sacerdotes Mineruę uiuunt. Sicq;
poeta descendit in reprehẽsionem sacerdotum quorum collegium
(auctore Tranquillo) Mineruę in Albano Domitia. instituerat: ex
quo forte ducti magisterio fungerentur: redderentq; eximias uena
tiones: & ludos scęnicos. Horũ epulas, luxũ, molliciem scænicã, &
reliqua turpia insectatur: ostenditq; eos nihil differre a mulieribus
colentibus Bonã Deam: aut a sacerdotibus Cotytia celebrantibus
gulamq; eorũ maxime reprehẽdit: qui lautissime epularẽtur. Vnde:
& Mart. dapes lautę Albanę appellantur. Deniq; indignatur ex sa
cerdotibus quendam cornicini: cuius opera in ludis illis Albanis
utebantur: nupsisse. Omnis ergo poetæ fremitus est in turpitudinẽ
& molliciem sacerdotum Albanorum. ¶ Accipient te. s. in consor
tium suum. ¶ Qui longa domi redimicula: ostendit eos a mulieri
bus non esse absimiles: quę celebraturę sacrã Bonæ Deę sumũt re
dimicula. i. ornamenta & uincula capitis conuenientia sexui mulie
bri: & monilia aptant collo. Idem, inquit, faciunt isti sacerdotes in
Albano: ut more mulierum sacrificia colant Bonæ Deæ: & quod
Bonæ proprium est mulierum sibi usurpent. Nam sacra Bonę Deæ fiebãt
Deæ sa (ut scribit Plutar. in uita Cice. & Cæsaris) quotannis in domo ma
cra ximi pontificis pro salute populi Roma. Iis nemini uiro interesse li
cebat a mulieribus tantum celebrabantur. Vnde Cice. in oratione
in P. Clodium sic: Hominemq; eum qui puluinaribus Bonæ Deæ
stuprum intulerit: eaq; sacra quæ uiri oculis ne imprudentis quidẽ
aspici fas est: non solum aspectu uirili: sed flagitio stuproq; uiolaret.
Alii tamen ita interpretantur: non q Bonam Deam illi sacerdotes
colãt: sed q illorum ritus & ludi scęnici nihil pene differant a sacris
Bonæ Deæ: quę mulieres operantur. Deam autem Bonã etiã Maiã
& Terram dixere: eandemq; etiam Faunam, Opem, & Fatuã. Bo
nam q oium nobis ad uictũ bonorũ causa est. Faunã q omni usui
animantium fauet. Opem q ipsius auxilio uita constet. Fatuã a fan
do q infantes partu editi non prius uocẽ edunt, q̃ attigerint terrã.
ASCen. ¶ FVGERVNT trepidi &c. Hic per continuationem quandã
progreditur poeta ad castigandos iudices: & eos qui sententiã mor
tis ferunt: cum sint nobilissimi prodentesq; molliciem suam habitu
quem fœminis molliorem in sede iudiciali habent. De hac autem
re sic ait Aulus Gel. pri. cap. 5. Hortensius omnibus ferme oratori
bus ętatis suę nisi M. Tulio clarior: qui multa cum mundicia: & cir
cumspecte, compositeq; indutus & amictus esset: manusq; eiusq;
eius inter agendum forent argutę admodum & gestuosæ: maledi
ctis compellationibusq; probrosis iactatus est: multaq; in eũ quasi
in Histrionem in ipsis causis: atq; iudiciis dicta sunt. Sed cum Lu
cius Torquatus subagresti homo ingenio: & infestiuo grauius, acer
biusq; apud concilium iudicum, cum de causa Syllæ quæreretur:
non iam histrionem eum esse diceret: sed gesticulariam: Dionysiãq;
eum notissimę saltatriculę nomine appellaret: tum uoce molli atq;
dimissa Hortensius: Dionysia inquit: Dionysia malo equidem esse:
q̃ q tu Torquate inelegans agresti aditu difficilis. Sunt autem uer
ba hæc poetę non amplius Lauroniæ. Ordo autem est: Stoicidę. i.
philosophi seuerissimi uerbis quidem quales erant stoici: qui nemi
ni peccanti ignoscebant: sed æqualiter omnia uitia punienda præ
dicabantur docet. 1. Sermo. Flaccus. trepidi. i. festiui ex timore &
uerecũdia. fugerunt Lauroniam. s. canentem. i. alta & aperta uoce
contra eos proclamantem uera hæc manifesta. i. res ueras & mani
festas. uera sup. inquit poeta dico. enim p quia: quia quid falsi sup.

dicit Lauronia. q. d. nihil. & hoc decenter addit poeta ne quis dicat
superiora esse muliebria dicta nihil ueri habentia: sed ex iracundia
dũtaxat orta. quę enim docte loquentes inducunt: non quod uerũ
est semper: sed quod ipsis loquentibus uerum uisum est res loqui fa
ciunt. Sicut Dido decepta dicit. 4. Æneid. Nusq̃ tuta fides. Ne ergo
quis dicat poetam non cõsentire Lauronię: approbat dictũ eius di
cens: Quid enim Lauronia falsi? Et deinde subtiliter procedit, quasi
per approbationẽ prioris dicti. Et est locus a minori. Minus enim ue
risimile est in causa criminali esse mollem, q̃ philosophantem. & tñ
iudicem mollem esse conuincit ex habitu, unde dicit. Sed quid alii
non facient. q. d. nihil facient: immo quilibet facient. cum sup. ita fit
q o tu Cretice. i. iudex seuere. sumas. i. assumas, multitia. i. uestem
mollissimam: & pellucẽtem unde singula corporis membra perspi
ci possent: quæ lubrici se de proceritate corporis iactantes excogi
tauerunt. Fit autem mihi uerisimile: ut legatur potius Cretice: &
potius a Creta, quam a crite: quia seuerissimi iudices in Creta fue
runt dictum est in prima huius libro. Quas torqueat umbras Æa
cus &c. Et cum sup. tu portes. i. extremam sententiam: hoc est diffi
nitiuam sententiã feras populo mirante. hanc quam dico, s. mollissi
mam uestem. Perores inquam in. i. contra Proculas & Pollineas. i.
meretrices & mœchas: quales Procula & Pollinea. Labulla illa mu
lier est męcha fateor: dãnetur ergo si uis etiã Carphinia adhuc infa
mior mœcha. ipsa dãnata. i. postq̃ fuerit dãnata. nõ sumet talẽ. i. tã
infamem togam: ut tu sumis peroraturus causas sup. sed sup. dices
forte. Iulius. i. Sol in mense Iulio: uel Syrius ardet. i. ardorem uehe
mẽter facit. ego æstuo. i. calore cõficior. Respondet poeta. agas. i.
eas secundũ Georgium nudus. uel agas sup. rem iudicialem. insa
nia est minus turpis sup. q̃ mollicies. q. d. potius eligendũ est ut po
pulus te insanum q̃ mollem dicant. Alii legunt infamia. & est ordo:
Infamia quam nudus agens incurres: est minus turpis. i. detestabi
lis, q̃ est ea, quã incurris agens in multitiis. Vnde infert per irrisio
nem sicut Vir. En agros, & quã bello Troiane petisti Italiam meti
re iacens &c. En habitum. q. d. uide qualem habitum geris. quo. i.
in quo. populus modo. i. pauloante. uictor. i. quasi iam rediẽs ex re
cẽti cęde hostium. & per disciplinam militarem exercitus. & uulne
ribus crudis. i. adhuc hebetantibus & nondũ consolidatis. & illud
montanum uulgus. q. d. quod notum est esse durissimũ & omni as
suetum: quia in montibus degentes remoti sunt ab his, quę ad mol
lẽ uitã nauibus aduehũtur. mõtanũ dico uulgus positis. i. repositis
& relictis aratris. audiret. i. audire debeat ferẽtẽ leges & iura. q. d. nõ
decet in tam molli habitu ferre legem, aut militiam, aut agricultu
ram passis: qui omni labori assueti sunt. Quid. i. q̃ rẽ nõ pclames. q.
d. nullã nõ proclames: uel nihil nõ pclames. i. porro: hoc est a lõge
clames. uel qd. i. cur nõ pclames. si uideas ista. i. istos uitupabiles ha
bitus in corpore iudicis. quęro enim an multitia deceant testẽ: hoc
est an audiendus & accipiẽdus est testis: qui tam molliter uestiatur?
q. d. non: quia talis infamis est. infamis autẽ nõ potest firmũ & ratũ
testimonium perhibere. & si ista non decent testem. o tu Cretice exi
stens uel existere debes acer. i. uehemens uitiorũ castigator & puni
tor. & indomitus. i. nullo munere: nulla pręce: nullis minis: nulloq;
fauore a seueritate flectẽdus. Et ponitur indomitus pro indomabili.
Sicut. vii. Aenei. Diues inaccessos ubi Solis filia lucos. inaccessos
lucos dicit non quos nemo accessit: sed inaccessibiles: quos nemo
accedere debeat. Et i Geor. Aut illaudati nescit Busyridis aras. Nõ
erat ergo indomitus de quo loquitur: sed debebat esse, & magister
libertatis: idest qui debebas ut in ciuitate libera unicuiq; ius suum
tribuere: secluso omni timore & fauore. Tu inquam o Cretice: qui
esse deberes acer, indomitus, & magister. i. princeps & maximus
conseruator libertatis. pelluces: idest p medium habitus tui luces
ut liniamenta corporis tui appareant: quasi dicat minime talis esse
deberes. sed scio unde hic morbus ingruerit. contagio. i. cõmertiũ
& ratio, seu consuetudo, quã habes cum mollibus uiris. dedit: idest
genuit hanc labẽ. i. maculã uel inquinationẽ uitæ. & dabit hanc la
bem in plures: quia plures te secuti idem facient. sicut totus grex:
idest congregatio ouium supple cadit. i. moritur uel deterior fit sca
bie: idest pter scabiẽ. unius sup. ouis. & totus grex porcorum ca
dit porrigine. i. porcorum scabie squãmosa: quę per squãmas deci
dit. & ita loquitur de grege ouiũ & porcorum. & dat scabiẽ ouibus:
porriginẽ porcis. uel (quod minus placet) utrũq; porcis. q; pro &.
uua. i. botrus. est cõspecta ab uua. i. existẽs in umbra alterius uuæ
Liuor ducit. i. ptrahit liuorẽ maculã. i. q̃lis nascit ex percussione & nimio
pcīatu: aut morsu: & est plũbei coloris. Vnde Tibul. Cũ succos, her
basq; dedi: q̃s liuor abiret: Quẽ facit impresso mutua dente Venus.

Quia

Atq; bonam teneræ placant abdomine porcæ,
Et magno cratere Deam. sed more sinistro
Exagitata procul non intrat fœmina limen.
Solis ara Deæ maribus patet. ite profanæ
Clamatur, nullo gemit hic tibicina cornu.
Talia secreta coluerunt orgia teda
Cecropiam soliti baptæ lassare Cotytto.
Ille supercilium madida fuligine tinctum
Obliqua producit acu, pingitq; trementes
Attolens oculos, vitreo bibit ille Priapo,
Reticulumq; comis auratum ingentibus implet
Cærulea indutus scutulata, aut galbana rasa,
Et per Iunonem domini iurante ministro.
Ille tenet speculum patici gestamen Othonis.
Actoris Aurunci spolium, quo se ille videbat
Armatum, cum iam tolli vexilla iuberet.
Res memoranda nouis annalibus, atq; recenti
Historia, speculum ciuilis sarcina belli.
Nimirum summi ducis est occidere Galbam,
Et curare cutem summi constantia ciuis,
Bebriaci in campo spolium affectare palati,
Et pressum in faciem digitis extendere panem,
Quod nec in assyrio pharetrata Semiramis orbe,
Mœsta nec Acciaca fecit Cleopatra carina.
Hic nullus verbis pudor, aut reuerentia mensæ.
Hic turpis Cybeles, & fracta voce loquendi
Libertas, & crine senex phanaticus albo
Sacrorum antistes, rarum, ac memorabile magni
Gutturis exemplum. conducendusq; magister.

Quia uero qui inuident cum se corrodant. & succum naturalem consumant. talem colorem habent quales qui cópressi sunt, aut cótacti uiolenter: ergo liuidi dicitur. Omnis igitur contagio & cósuetudo malorú parit maculam. Vnde in psalmo. xvii. Cú sancto sanctus eris: & cum uiro innocente innocens eris: & cú electo electus eris: & cum peruerso peruerteris. Dicitur autem contagio: hæc cótages: & hoc contagium. Primú ponitur hic. Secundú apud Lucretium: Qui fuerant auté præsto contagibus ibant. & iterum apud Virg. i Bucolicis: Nec mala uicini pecoris cótagia lædét. Et in singulari apud Auló Gellium libro. viii. cap. ii. legitur cótagio singulariter ubi dicitur. Quoniam nefas ducerent nomina libertati patriæ deuota fertuli cótagio pollui. Fœdius hoc aliquid &c. Progreditur ad reprehendendos sacerdotes: quorú collegium Mineruæ in Albano constituerat Domitianus: ostenditq; fœdissima illorum scelera: atq; hi, qui tam molliter allicuntur aliquando progressuri sunt. Dicit ergo q amictus quidem fœdus est: sed longe fœdioris uitæ præ se fert iudiciú. de qua re Au. Gellius lib. iii. cap. v. Plutarchus refert Archesilaum uehementi uerbo usum esse de quodam nimis delicato diuite, q incorruptus tamé. & castus, & perinteger dicebatur. Nam cú uocem eius infractam: capillumq; arte cópositú: atq; oculos ludibundos: atq; illecebræ, uoluptatisq; plenos uideret. Nihil interest, inquit, qbus membris cinædi sitis: posterioribus an prioribus: hunc autem locú Cecropiá soliti baptæ lassare Cotytto: a Calderino nó bene intellectum: & a Georgio, Mancinelloq; nó satis explanatú: qui secuti Probum, quædam uocabula non satis integre posuerunt. Angelus politianus ad unguem explicat capi. x. centuriæ suæ: probatus ueterú auctoritate baptas esse fabulam Eupolidis cótra baptas. q nocturno sacra Cotyttus Deæ impudétiæ: quam psaltriam fuisse Probus dicit: pudentissime colebant: ob quá fabulam (ut Platonius græcus auctor est) ab ipsis baptis in mare submersus est. Est aút baptæ masculini generis: quia uiros significat principaliter: licet etiam fabulæ nomen sit. Cotytto aút quia psaltriæ aut Deæ impudétiæ nomen: nó dubie fœminini declinatum, sicut cætera græca in o longum: quorum sm Seruium non habemus nisi genitiuú in us: & accusatiuú in o in nostra declinatione. unde hic legendú est Cotytto: nó Cotytton nec Concytton. Dicta tamen est et Cotys: cú accusatiuú Cotin. Cic. & Strabo ponút: & genitiuú Cotyos Synæsius. sacra aút dñr Cotyttia: ut patebit in explanatione nostra. Ordo igitur est: Tu qui tá molliter uestiris. audebis quandoq; .i. aliquádo tpe futuro. aliquid. .i. aliquod factú. fœdius .i. obscænius & turpius. hoc amictu in quo. s. pelluces. nemo fuit repente. .i. sine incremento successiuo turpissimus. hoc est sicut nemo uno ipetu factus est optimus: ita nemo uno turpi facto habet' turpissimus: sed paulatim fiet. Ná sup. illi q accipiút domi. non. n. cum sint sacerdotes sed turpes ut sacerdotes illi: hoc audent in populo, aut in téplo. redimicula qbus. s. mitræ alligantur, quod molliciei signú est. unde apud Virgiliú uitio datur Phrygibus: hoc est Troianis. ubi dicitur. Et tunicæ manicas & habét redimicula mitræ. illi inquam, qui sumút domi redimicula in frótibus suis: idest. imitátur molles sacerdotes albanos. accipient supple in collegium aut consortiú suú. q paulatim. .i. successiue te. & qui posuere. .i. apposuere toto collo monilia. .i. ornaméta muliebris colli. .i. qui uicissim patiuntur in secreto muliebria: & ita se ornant ornamentis muliebribus.

Conta-gium
Conta-gio
Conta-ges
Cotytto

ATQVE Bonam: ordo est: Atq; placant Bonam Deam. Abdomine teneræ porcæ: oia, inquit, in sacris Bonæ Deæ faciút, quæ ad eius cultú pertinét. Ná sus prægnans ei (ut scribit Macrobius) mactabatur: quæ hostia propria est terræ. Abdomine: idest sumine. Plin. in. ix. cap. xxxvii. ait antiquos uocauisse abdomen, quod núc sumé. Aristot. lib. pri. de natura animaliú de Abdomine ita scribit: Venter infra pectus est parte priore, eiusq; radix umbilicus est: cui radici pars subiecta in latus utrumq; Ilia dicit. q autem recte subrógitur sumé est, siue abdomen. Magno cratere: ná in sacris (auctore Macrobio) erat uas uniquod mellariú appellabantur: & uinum lac dicebatur. Sed more sinistro: sed in ijs sacris contrario se gerunt ritu. Nam cú sacra a mulieribus tantú celebrentur: ipsi cótra ritú sacrorú eas excludút: & soli inter se molles & effœminati celebrant. More sinistro: more contrario: cú a mulieribus soleant excludi mares ita: ut ne effigies quidé maris eo in loco sit fas conspici. Nam & picturæ mariú uelis integebant. unde alibi: Testiculi sibi conscius unde fugit mus. Varro. n. tradit eam adeo pudicá fuisse: ut extra Gynecæú nunq sit egressa: nec nomen eius in publico fuerit auditú: nec uiró unquam uiderit: uel a uiro uisa sit: pp quod nec uir templú eius ingreditur. Ite profanæ clamatur: iubent inqt magno clamore mulieres abesse. Profanæ: sacer & profanus uocabula sunt cótraria. Sacrum. n. est (ut Trebatius libr. primo de religionibus refert) quicquid est quod Deorú habetur. unde Virgilius huius diffinitionis 'memor ubi sacrú nominauit: admonitionem Deorú pene semper adiecit Sacra Dioneæ matri, diuisq; ferebam. Item Sacra Ioui stygio qrite incepta paraui. Profanú omnes pene cósentiút id esse: quod extra fanaticá causam sit: qsi porro a fano & religione secretú. Vnde Cic. ad Herenniú. Locus quærit celebris an desertus: sacer an pfanus: publicus an priuatus, ubi ligdo ostédit uocabula esse opposita. Porphyrio exponés illud Horatij Odi pfanú uulgus. ait Profanus eos dici, q sacris initiati nó sunt: q faná intrare nó poterát. Gemit hic tibicina: ná in eius sacris adhibebantur modulationes & Tibicinæ canentes cornibus. Sed hic, inquit, nó sunt Tibicinæ: non sunt mulieres, sed uiri tantú. Talia orgia: ostendit poeta eorundem sacerdotum molliciem nihil differre a mollicie sacerdotú Deæ Cotyttus. est. n. sensus: Non dissimilia inquit, sunt sacrificia quæ sacerdotes instituti a Domitiano Mineruæ in Albano colunt: ab ijs quæ feruntur ab Atheniensibus culta: quæ Cotyttia appellata sunt. Nam Athenienses instituerát Cotyttia sacrificia peregrina sumpta a Thracibus: q nocturnis peruigilationibus celebrarentur. In quibus impudica, turpiaq; multa fiebant. De quibus uidetur intellexisse Hora. in Epodis: Inultus ut tu riseris Cotyttiam uulgatú sacrú liberi Cupidinis? Candida. n. sagа minatur Horatio: quia talia sacrificia ei cómissa ridens diuulgauerit. Cotyttia autem (ut scribit Porphyrio) sacrum Cupidinis esse dicit: quia maleficia hæc quæ per inferna sacra fiunt ad amoré pertineant. unde apparet & hos sacerdotes talia sacrificia ut impudica & ad amoré pertinétia tractare. His ritibus peruigilijsq; Deam Cotytto præesse uoluerút: & proinde Cotyttia nominata sunt. Vnde Strabo sic inquit: Athenienses aút sicuti reliquis in rebus hospitú & externoru studiosi perstiterút: sic & in Deis. extrema. n. multa suscepere sacra ita: ut in comœdijs cóplura & Thracia & Phrygia decátata sint. Eam tamen Deam alij Cotytto, alij uero Cotyn

Abdo-men
Profanú
Sacrum
Cotytto

appellauere. Vnde Strab. lib. x. Similia inquit sunt quæ apud Thraces celebrantur: quæ Cotyttia & Bendidia. apud quos & Orphica initiū habuerunt. Ipsam sane Cotyn: quæ apud Edonios colitur: & eius instrumēta memorat Aeschylus. Sic & Synæsius appellat his uerbis θαρρεῖν ἀποφαίνουσιν ... ... καὶ τίκτουσιν τὴν κότυος. Confidens demonstra uirū fem marē statim sodalem que Cotys. quem locū exponēs Suida. Cotyn Deam colit ait tutū præsidem. Alibi tamē idem Synæsius Cotytto appellat: ubi ait ... μὲν καὶ ἡρακλῆς ... ... καὶ τὴν ... ἀττικὰς ...: Mercurio quidē & Herculi palæstræ præfectis neutiquā congruit. Cotyttoni aūt & alijs apud Atticos despicatissimis administrat quibus uerbis declarauit eū (de quo agit) in epistola fœdissimis esse moribus qui in Cotyttoni inseruiat. Contra igitur hæc nocturna Cotyttia Eupolis poeta Comicus (ut referunt quidā cōmentatores) Aristophania scripsit comœdiā quam Baptas appellauit, de qua sic Plato meminit: ubi de comœdiarum differentijs agit: ἴσμεν γοῦν τὸν Εὔπολιν ... τοὺς βάπτας ... ... ὡς καταπόντους βάπτας. Scimus, inquit, Eupolim cum Baptas fabulam docuerit: ab ijs ipsis in mare submersum contra quos Baptas emiserat. Lucianus quoque in ea oratione: quæ inscribitur ad ineruditū multos emptitantē libros in hanc ferme sententiam. Dic mihi, inquit: etiā ne Æschinis orationē aduersus Timarchū legisti? an uero oia illa scis & nosti singula? Aristophanē uero & Eupolim subsisti Baptas integrā fabulā pellegisti? unde etiā Probus sic scribit: Baptæ comœdia inquit fuit, in qua Eupolis inducit uiros Athenienses ad imitationē fœminarū saltantes lassare psaltriā Cotytto. Cotytto apud Athenienses psaltria quā effœminati colūt noctu illā adeūtes. De Baptis & Cotytto Angelus Politianus in Miscellaneis suis elegātissime disseruit. ¶ Orgia: proprie nūc dicūtur sacrificia Bacchi. ὀργιάζω.n. Orgia celebro. Vnde Stra. lib. x. scribit sic: Plurimi igitur græcorū totum cerimoniale negocium, quod Orgia uocauitur. Bacchanaleque & choricū & sacrorū mysteria Libero patri attribuerunt. Cæterorū aūte Orgia pro oibus cerimonijs capientur. unde idē Stra. Cybelē præcipuo uenerantur honore, eius Orgia frequentātes. Orgia putat Euse. de præparatione euāgelica dicta ἀπὸ τῆς ὀργῆς. i. ira: quam aduersus Iouē Ceres suscepit. uerū postea & aliorū Deorū dicta sunt Orgia ipsa mysteria. unde Orgia dicimus Veneris: Orgia Corybantū. ¶ Secreta teda .i. mystica face. nam noctu talia sacrificia peragebantur. ¶ Baptæ: sacerdotes molles & effœminati: a quibus Eupolis denominauit comœdiam suam: a βάπτω quod significat tingo & lauo: quod qui sacris initiabātur, lauarentur aqua calida primum. Aristophanes: Primū ex ritu ueteri me lauerūt. ¶ Lassare: nam in sacris salutātes fictam fortasse personam Cotyttus lassabāt. Probus (ut diximus) ait fuisse psaltriam, quam effœminati Athenienses noctu colūt, eam adeūtes. ¶ Cotytto: accusatiuus est græcus. ¶ Cecropiam: atticā a Cecrope rege, qui primus Atheniensium rex regnauit in Attica ante Deucalionis tempora: quē omnis antiquitas fabulata est biformē fuisse: quia primus marem fœminæ matrimonio iunxit. ¶ Ille supercilium: mollicē adhuc insectatur in isdē sacerdotibus: qui more mulierum decoris essent studiosi. supercilia enim fuligine denigrabant: quod solitum fieri ostendit Pli. lib. xxviii. ubi ait: Capilli de fuuia Vrsinus adeps mistio Ladano & Iantho continet: alopeciasque emēdat, & raritatē superciliorū cum fungis lucernarū ac fuligine: quæ est in rostris earū. ¶ Producit: extēndit & emendat. ¶ Obliqua acu: calamistro. ¶ Pingit oculos. n. sibi tingebāt. Plinius. xi. Palpebræ in genis homini utrinque. mulieribus ēt infectæ quotidiano tanta est decoris affectatio, ut tingantur oculi quoque. Ouid. in arte amandi: Nec pudor est oculos tenui signasse fauilla: Vel prope te nato lucide Cidne croco. per oculos igitur intellige genas, quæ inficiebātur. unde diuus Ciprianus in tractatu habitus uirginū de impudicis uiris sic scribit: Illi docuerunt & oculos circunducto nigrore fucare: & genas mendacio ruboris inficere: & mutare adulterinis coloribus crinem &c. Sic & diuus Hieronymus ad matrē & filiam in Gallia cōmorantes scribit: Oculos stibio linit. Imperator Antonius secundus (auctore Herodiano) procedebat in publicum pictis oculis: genisque purpureis satis. ¶ Ille: alius ex sacerdotibus. ¶ Vitreo Priapo: nihil inquit omisit, quod ad mollicem, nequitiamque pertineat. Nam & poculis, inquit, utūtur in cōuiuio effigiatis instar inguinū: quam obscœnitatē notat & Pli. li. xiiii. loquēs de ebrietate: Iam uero quæ uasa adulterijs cælata: tanquā per se parū doceat libidines temulentia, ita uiua ex libidine hauriuntur. Idem etiam in proœmio li. xxxiii. his uerbis: In poculis libidines cælare iuuit, & per obscœnitates bibere: panibus etiam pro obscœnitatem sic formatis uescebantur. Martialis: Si uis esse satur nostrū potes esse, Priapū: Ipsa licet rodas inguina tutus eris. ¶ Reticulumque: tegmē est capitis mulieris a rete dictū. a cuius similitudine est factū: quali & nostris temporibus a matronæ utuntur & aureis & sericis. græce ἄμπυξ appellatur. De eo sic Lampridius: Matronas aūt regias contentas esse debere uno reticulo. atque inauribus, & bacato monili, genere masculino protulit Plin. lib. xii. ubi de natura thuris. sic. n. scribit: Persona adijcitur capiti. densusue reticulus. Nā apud ueteres capillos puellæ aut humeris diffluētes, aut reticulo collectos gestare cōsueuerūt. Propertius: Nec de more comæ per leuia colla fluentes. ¶ Scutulata. i. uestes scutulis distinctas: quas galli instituerūt. unde sic Pli. Plurimis uero licijs texeræ, quæ polymita appellant. Alexandria instituit, scutulis diuidere Gallia. ¶ Cærulea: color cæruleus inter uiridē & nigrū est: propterea thalassicus. unde poetæ mare, reliquasque aquas cæruleas appellant. Idem etiā dicit color uenetus. unde Vegetius lib. iiii. de re militari scribit nautas ueste ueneta esse induendos: & uela nauiū exploratoriarū colore ueneto esse tingenda: hoc est cæruleo. Nā (ut idē inquit Vegetius) similis est fluctibus marinis ita: ut color cæruleus, & uenetus, & thalassicus idem sit: id est color similis marinis fluctibus. Thalassam. n. uocāt græci mare. ¶ Rasa: uestimēta quæ pilo carerent. Nam absolute positū est rasa & numero plurali. apud priscos in usu fuit toga rasa & pexa: quæ contrariæ erant. Nam rasa sine pilis erat: pexa uero uillosa. De quibus sic Martia. Rasam tu mihi mitte togā. Et alibi: Togā ue pexam Plin. itē scribit: Lanā histriæ, liburniæque lino propiorē quā lanæ esse, alienā pexis, & quā sola ars scutulato textu cōmendat ita: ut bene cōueniat togæ rasæ quæ scutulato textu cōficiebatur. i. breuibus scutis distinguebatur. ¶ Galbana: galbanū genus est coloris albi: ut aliqui putant & sublucidi. quod mollium & delicatorum fuisse ostendit non solum Iuuenalis. sed & Martialis: cum hominem muliebriter indutum galbanatū appellat. unde etiam idē Martial. mores appellat galbinos. i. molles & effœminatos. Tunicā galbinā a colore galbano appellat. sic Flauius Vopiscus in Aureliano: Inter hæc fuit tetricus chlamyde coccea, tunica galbina. Galbinū item (ut scribit Pli. lib. xii.) arbor est Syriæ in Amano monte similis, ferule resinā producens puram & translucidā. Suetonius in Galba scribit primū Sulpitiorū cognominatū Galbam: eo quod facibus galbano illitis oppidum Hispaniæ succenderit. Plin. itē lib. xi. Propolis est odore graui, ut qua plerique pro galbano utantur. ¶ Et per Iunonē dominicia, inquit, faciunt quæ mulierū sunt. ut etiā nō per Genium: sed per Iunonē domini iurēt. Nā placuit quibusdā (ut auctor est Sene. ad Luci. lib. xix. epistola, cxi.) unicuique nostrū pædagogū dari Deū: nō quidem primarū: sed hunc inferioris notæ ex eorū numero. quos Ouid. ait de plebe Deos. Stoici uero affirmarūt singulis & Geniū & Iunonē dari, unde & Pli. lib. pri. cap. vii. sic inquit: Quamobrē maior cælitū populus ēt quā hominū intelligi pōtēt cū singuli ex semetipsis totidem Deos faciāt, Iunones, Geniosque adoptando sibi. Ex quo uidetur iurare mares cōsueuisse per Deos masculos fœminas uero per Deas iurare. unde modo poeta ait sacerdotes ipsos more fœmineo per Iunonē iurare: sicuti iurat, siue imprecatur. Quartilla apud Petroniū his uerbis: Iunonē meam iratā habeā: si unquā me meminerim uirginē fuisse. Licet Socrates apud Platonē in Gorgia iuret per Iunonem ita: ut de hoc adhuc quærendū censeam. ¶ Ille tenet speculū: ex sacerdotibus inquit alius tam grande habet speculū: quo se polit, quā grande fuit illud Othonis: quo se in acie uidebat. De quo ita & Sydonius Apollinaris: Post speculi immanis pompam: quo se ille uidebat. Hinc turpis quod pulcher Otho. Idem alibi: Galbam fletis Otho speculo quā pulcher haberi Dū captas, sicque per transitū mollicē Othonis suggillat: qui (ut scribit Tranquillus) adeo mollis fuit, & mundiciarū muliebriū studiosus, ut uulso corpore & galericulo capiti propter raritatē capillorū adaptato & adnexo incederet: & nemo dignosceret, quin & faciē quotidie rasitabat: & pane madido, lacte asinino linebat. Idque instituit a prima lanugine ne barbatus unquā esset. ¶ Gestamē: expositio est: hoc equale solebat gestare Otho studiosissimus formæ. ¶ Patici Othonis. i. patiētis muliebria. Nam (ut scribit Tranquillus) Neroni cōsuetudine mutui stupri conciliatus est. ¶ Actoris Aurunci spolia: alia expositio. Hoc aūt Hemistichiū Virgilianū in dedecus dicit Othonis: qui nō iā in gentē hastā more Actoris uiri fortissimi portabat: sed ingēs speculū ut mollis & effœminatus: legendumque est ironicos: quasi dicat non iā spolium ablatum hosti: quale fuit hasta quam Turnus Actori abstulit.

¶ Ille

Baptæ

Orgia

Reticulū

Cæruleus

Venetus

Thalassicus

Rasa

Pexa

Galbanū

Locus obscurus

¶Ille.s.Otho.¶Cũ iã tolli uexilla iuberet cũ iã ĩ hoſtes acies dirige
ret ſublatis ſign s.¶Res memorãda:acclamatio eſt in denſũ Otho
Annales nis:ut ſit nõ memorãda,ſed ſupprimẽda.¶Nouis annalibus, atq̃
Hiſtoria recẽti Hiſtoria iter annales & hiſtoria hoc itereſt q̃ Annales, quã
tũ potuimus colligere ex uerbis Ciceronis & Gellij, ſunt libri cõti
nẽtes res geſtas pluriũ annorũ.obſeruato cuiuſq̃ anni ordine:un
de & nomẽ accepere.nudi aũt ſunt & ſimplices, ueluti q̃ cõmenta
rij,q breuiter rẽ cõplectẽtes,materiã pbeãt uolẽtibus ſcribere hiſto
riã,neq̃.n.affectus mouẽt,neq̃ alacriores ad rẽp.defẽdẽdã, neq̃
ſegniores ad rẽ pperã facienda annales cõmouere poſſunt.Hiſto
ria uero eſt rerũ geſtarũ narratio uel demõſtratio.dicta ab ἱστορῶ
quod eſt idẽ quod narro.uñ Cic.in.ii.de oratore.Erat hiſtoria an
naliũ cõfectio:res oẽs ſingulorũ annorũ mãdabat literis põt.max.
efferebat q̃ in albũ & pponebat tabulã domi:ptãs ut eſſet populo
cognoſcẽdi.hiq̃ annales maximi nominãtur.Virg.itaq̃ oium rerũ
p itiſſimus inducit Æneã tanq̃ põtificẽ dicere.Et uacet annales no
ſtrorũ audire laborũ.Cũ ergo Æneas, ut pontifex inducat, merito
annales appellat hiſtoriam.Hiſtoria(ut ſcribit Gellius) q̃ ratione,
quoue cõſilio geſtæ ſint res demõſtrat.Ex annalibus igit tanq̃ ex
breui,nudaq̃ materia ſumebat hiſtoria:quæ rẽ uberius pſcribit: q̃
affectuũ plena eſt.Ergo annales id oĩno ſunt,quod hiſtoriæ:ſed hi
ſtoriæ non oĩno id quod annales ſunt:tanq̃ alterũ ſit ſpeciale nomẽ
alterum generale.ſicuti quod eſt homo,id neceſſario aĩal eſt: quod
eſt aĩal nõ id neceſſe eſt ut ſit homo.¶Speculũ ciuilis ſarcina belli.
ueluti acclamatio ĩ cõtẽptũ tãtæ mollicieĩ:q̃ iter cætera belli machi
namẽta ſpeculũ quoq̃ geſtaret.¶Belli ciuilis:bellũ appellat ciuile
Bebria quod inter Othonẽ & Vitelliũ geſtũ fuit ad Bebriacũ uicũ iter Cre
cus ui monã & Veronã:ubi duabus Otho cladibus acceptis ſuperatus ẽ.
cus De quo bello & loco Plin.meminit lib x.cap.xlix.Venerũt ĩ Italiã
Bebriacẽ ſes bellis ciuilibus traſpadũ & nouæ aues.¶Nimirũ:inſul
tatio eſt in Othonẽ ut effœminatũ.q.d.rẽ facit mõſtruoſam Otho:
q Imperatores de regno eijcit & cutẽ more mulierũ curat & polit,
q̃ſi cõtraria.Nã cũ ab Galba adoptari expectaret:iſq̃ Piſonẽ ptu
liſſet,indignatus,ad uim q̃ cõuerſus,eũ a ſuis deſertum interemit.
Galba aũt ſeptimus fuit Imperator,q Neroni ſucceſſit:nullo gradu
cõtingẽs Cæſarũ domũ.lege Suetoniũ.De cæde itẽ Galbæ & Otho
nis & pugna Bebriaca meminit Ioſep.de bello Iudai.i.v.libro ſic:
In medio naq̃ Romanorũ foro Galba perẽpto, creatus Otho Im
perator,cũ Vitellio iperãte pugnabat,quẽ germanorũ tunc manus
elegerat.Habito aũt apud Bebriacũ Galatiæ plio cũ Valente & Ce
Cecinna cinna Vitelli ducibus primo die Otho ſupauit:altero Vitellii mili
tes,multiſq̃ trucidatis.& aduerſæ ptis audita uictoria Otho apud
Brixellũ ſemet occidit:poſtq̃ biduũ tre ſq̃ mẽſes imperitum tenuit.
¶Curare cutem:faciẽ(ut diximus)quotidie raſitare,& corpus uelle
re.¶Affectare:eſt aium habere itentũ ad aliqd habendũ.i.affectu
inhiare ut Gigãtes affectauerũt cælũ.i.aium intentũ habuerunt ad
hñdũ cælũ.& Cæſar affectat iperiũ.i.aium intentũ habet ad habẽ
dũ imperiũ.¶Spoliũ palatii:p palatij ubi ſedes erat iperatorũ. Nam
primus fuit Romulus(auctore Liu.ĩ primo) q palatiũ ubi educat⁹
ipſe fuerat,munijt.Sic.n.dixit quẽadmodũ alibi:Purpureus magni
ructaret ſcurra palati. Et Petroni⁹:Fama uolat, ſummiq̃ petit uga
Palatiũ celſa palati.Ex ſeptẽ.n.collibus urbis fuit palatiũ.unde Cic.in Of
ficijs ait:Cn.Octauiũ pclarũ ædificaſſe in palatio,& plenã dignita
tis domũ.& inde domũ palatinã appellauerunt domũ Imperatorũ.
Dictũ palatiũ uel q̃ ibi pecus paſcẽs balare cõſueuerit:& q̃ſi balan
tiũ.uñ Neuius balantiũ appellat.uel q̃ palare.i.errare pecudes ſole
rẽt.uel q̃ ibi Hyperborei filia Palãto habitauerit:q̃ ex Hercule La
tinũ peperit.uel q̃ ibi Pallas Euandri filius ſepultus fuerit. uel q̃ ẽt
Palatini & Aborigines ex agro rheatino,q appellat palatiũ, ibi cõ
ſederint.uel a Pali:paſtorali Dea ut ſcribit Solinus.¶Et extẽdere pa
nẽ.ſ.madidũ lacte aſinino.Namq(ut ſcribit Pli.li.xxviii.)cutẽ in fa
cie erugari & tenereſcere, & cãdorẽ cuſtodiri lacte aſinino putant.
Proinde Poppea uxor Neronis quomodocũq̃ ire cõtigiſſet,ſecũ ſex
cẽtas aſellas ducebat.¶Quod nec in aſſyrio fecit:inqt Otho ea ad
curandã cutẽ,& ſe molliẽdũ ĩ caſtris:q̃ nec Semiramis regina, nec
Cleopatra fecerũt:ut oſtẽdat ipſum ẽt fœmininis molliorẽ extitiſſe.
Mollis.n.ornatus & expolitio cutis uirũ nõ ornat:ſed mẽtẽ eius in
dicat.unde eſt illud Ciceronis in Officijs:Ergo & a forma remouea
tur ois uiro nõ dignus ornatus. Ouid. Sint pcul a nobis iuuenes
Semira ut fœmina cõpti.¶Semiramis.Nini regis Aſſyriorũ fuit uxor: ma
mis gni mulier ai:q̃ occiſo marito, nõ auſa tradere imperiũ filio Nino
adhuc ipuberi:nec ipſa palã tractare:mutato habitu cũ filio, regni
moderationẽ ſuſcepit.Hæc Babylonẽ cõdidit:nã cõtẽta acq̃ſitos
a marito terminos tueri:Æthiopiã quoq̃ ſuo ĩperio adiecit: Indis
etiã bellũ intulit:libidinis adeo ipatiẽs,ut adamaſſe ẽt æquũ feratur.
Ad poſtremũ cũ cõcubitũ filij petijſſet:ab eodem iterfecta eſt:duos
& trigita annos poſt Ninũ regno potita:quo tpe cõſtat fuiſſe Abraã
& Zoroaſtrẽ magnũ apud Bactrios.¶Orbe aſſyrio:in ea parte Aſ
ſyriæ,ubi Babylon eſt.Nã Babylon & Niſibis urbes Aſſyriæ ſunt Aſſyria
maximæ.q̃ aũt Aſſyria antea dicta fuit poſtea dicta eſt Syria terra Syria
rũ maxima,& pluribus diſtincta nominibus.De qua abunde Plin.
lib.xiiii.Et Strabo decimo ſexto.¶Pharetrata:pharetra armata:qua Pharetra
ĩ habitu in bellũ deſcẽdebat.eſt.n.pharetra recõditoriũ ſagittarũ.
¶Cleopatra:Ægypti fuit regina:ſoror illius Ptolemæi: qui Põpeiũ Cleopa
neci tradidit.Ea primo amauit Iulius Cæſar:ex q̃ puerum ſuſcepit tra
Cæſarionẽ.Mox eã poſt mortẽ Iulij Cæſaris. M.Antonius ardẽter
dilexit:ex qua liberos dũos ſuſcepit:quos Solẽ & Lunã appellauit.
Eũ poſtea aduerſus Auguſtũ cũ exercitu pficiſcentẽ q̃tuordecim
cũ triremibus ſecuta eſt ad Acciũ pmõtoriũ: ubi cõmiſſa pugna,
uincẽteq̃ Auguſto,ipſa prior cũ ſuis triremibus aufugit in Ægy
ptũ:quã fugientẽ Antonius relicto exercitu pditus amore cõſecu
tus eſt. Sicq̃ Auguſtus potitus uictoria in Ægyptum ſecutus eſt
utrũq̃.M.Antonius gladio ſuo ſeipſum iteremit: Cleopatra ne ui
ua ab Auguſto in triumphũ duceret:admotis corpori ſerpentibus
mortẽ ſibi cõſciuit.lege Plutarchũ,Florũ,Strabonẽ,& Sueto.¶Mœ
ſta:q a uicta irã Cæſaris Auguſti timebat.¶Carina acciaca:q̃ pugna
uit apud Acciũ pmontoriũ.Eſt aũt Epiri pmontoriũ: Auguſti co Accium
lonia cũ tẽplo Apollinis nobili,ac ciuitate Nicopol:q̃ Victoriæ ci
uitas iterpretat.Vnde Pli.& Strabonẽ.¶Hic nullus uerbis pudor,
aut reuerẽtia:redit poeta ad ſacerdotes:de qbus cœperat.Ait ergo
iter ipſos oĩa turpia fieri:nec ullũ exiſtere pudorẽ:quominus & uer
bis & factis utant obſcænis.Nã pudor eſt ueluti obſtaculũ:nequid Pudor
turpe faciamus:unde pli:i ſic diffiniũt:auctore Gellio: Pudor eſt iu
ſtæ uitupationis ſiue rephẽſionis timor.¶Turpis Cybeles.i.oia ob Cybeles
ſcæna fiũt hic.i.iter ipſos ſacerdotes:q̃lia fieri ſolẽt in ſacris Cybe ta ſacra
leis: ubi turpiſſima quæq̃ fiebãt:& pcipue ſolemni die lauationis
eius in Almone fluuio.Nã (ut ſcribit Augu.lib.ii.cap.iiii.de ciui
tate Dei)ante Deæ lecticã talia p publicũ cantitabãtur a neq̃ſſimis
ſcænicis:q̃lia nõ deceret matrẽ ipſorũ ſcænicorũ audire.uñ Augu.
ſubdit illã pinde turpitudinẽ obſcænorũ dictorũ,atq̃ factorũ ſcæni
cos ipſos domi ſuæ pludẽdi cauſa corã matribus ſuis agere pude
ret:quã p publicũ agebãt corã Deorũ matre:ſpectante & audiente
utriuſq̃ ſexus frequẽtiſſima multitudine.¶Fracta uoce:aut molli
& effœminata,aut ĩ oẽm effuſa turpitudinẽ.ſumpta trãſlatione ab
eqs,q fracto & ſoluto freno,toto ĩpetu ferũtur.Apul.lib.viii.de ſa
cerdotibus Deæ Syriæ: Fracta rauca & effœminata uoce clamo
res abſonos intollũt.¶Phanaticus ſeqex.i.ſacerdos non abſimilis
Gallo ſacerdoti Cybeleio.Nã phanaticus epitheton eſt Galli.i.affla Phanati
tus numine.nã ſpiritu quodã uidebantur agi diuino:& futura præ cus
dicere.uñ Horat.in Satyris:Hũc circũ tonuit gaudẽs Bellona cruẽ
tis.& in Odis:Nõ Dindymene:nõ adytis quatit. Mentẽ ſacerdotũ
incola Pythius,Nec liber æq̃.Cũ igit quodã furore diuino agant,
caput iactãt,rotãtq̃ crines.Lucanus in primo:Crinẽq̃ rotãtes Sã
guineũ populis cecinerunt triſtia galli. unde Liuius.lib.xxxvi.ſic
ſcribit.L.Scipionis legatus claſſem ĩ Europã ad Sextũ opugnandã
traiecit.Iamq̃ ſubeuntibus muros phanatici Galli primũ cũ ſolẽni
habitu añ portã occurrerũt. Lymphatus ẽt & lymphaticus uocat
inſaniẽs & laruatus.i.demoniaco ſpiritu afflatus.Pli.de helleboro. Lympha
Medetur ita comitialibus morbis,uertigini,melãcolicis, inſaniẽti tus
bus lymphaticis, elephãtiæ albæ.idẽ l.viii.ca.liiii.Loquẽs de Api Lympha
boue:Hi greges repẽte lymphati futura præcinũt.unde lymphare ticus
quod eſt ueſanũ facere.Vale.Flaccus lib.iii.Deus ancipitẽ lympha
uerat urbẽ.¶Sacrorũ antiſtites:dñs & magiſter taliũ ſacrorũ. Tull.
pro domo ſua ad põtifices:Aliæ cerimoniæ nobis erũt. alij Antiſti
tes Deorũ immortaliũ.Ibidẽ. Qui eſtis antiſtites & cerimoniarum
& ſacrorũ.¶Rarũ & memorabile magni:ironicos dictũ. q.d. Raro
inuenias tã boni exẽpli magiſtrũ conducẽdũ mercede ad uoluptas
tẽ gulæ.Nã exemplũ.i.quod nobis ppoſitũ monet qd nobis fugiẽ Exemplũ
dũ,imitandumue ſit.Eſt.n.(ut difinit Cic.ad Herenniũ) alicuius fa
cti aut dicti præteriti cũ certi auctoris noie propoſito.Exemplũ itẽ
dicimus id quo demõſtratur in rebus uenalibus, cuiuſmodi ſit ea
res uænalis.unde Cic.ad Herenniũ.Si merces ipſi q uenditãt, aliũ
de exemplũ quæritant mercis:aut ſi aceruos dicant ſe tritici habe
re:& eorum exemplũ pugno non habent quod oſtendant.
¶ATQVE placat.i.ita cõgregant tẽpore nocturno:ut mulie ASCen.
res q̃ placabãt Bonam Deã abdomine.i.ſumine porcæ teneræ.i.

ſuis eximiæ. Sues.n.(ſm Donatũ) ſacrificio idonei dicebãtur exi mi:oues lectæ:boues intacti. placãt inq̃ abdomine & magno crat tere.i.uaſe,quod mellariũ uocãt.licet uino impleãt. placant inq̃ Deã abdomine porcæ.i.faciunt oĩa q̃ mulieres Bonæ Deæ ſacrifi cãtes facere debeãt:ſed fœmina exagitata procul,nõ intrat templũ more ſiniſtro.i.puerſo:qa ſolis mulieribus debebatur: & ita exclu dendi erãt uiri. uñ dicit Ouidi. Sacra Bonæ maribus nõ adeũ da Deę: & ipſi excludebãt fœmi nas. Ara deæ paler ſolis mari bus.i.Iuris:cũ patere debeat ſo lis fœminis: & clamatur a ſa crificulo.ſ. ſicut in cœtu mulie rũ clamabatur a præfica.clama tur inq̃ ſic:o uos pfanę.i.a fano excludẽdæ, tanq̃ indecẽtes mu lieres.ite.i.diſcedite hinc. tibici na.i.quis pſaltria. non gemit.i. nõ facit fœmininũ ſonũ, q̃ſi ge mitũ.ullo cornu:qa nulla admit tebanť: & ita ut pceptũ erat mu lieribus ne tibicẽ adhiberetur: & non adhibebãt tibicinã baptæ .i.uiri molles & impudici: qui Athenis peregrina ſacra tẽpore nocturno cum omni immũdi cia fecieba̅t:cõtra quos Eupolis baptas ſcripſit.ſolit.i. conſueti olim apud Athenięſes.laſſare.i. frequẽti ſacrificio moleſtare Co tytto:illã Deam q̃ prius fuerat pſaltria: ſicut apud Romanos Dea Flora: cui Romani Flora lia inſtituerunt,fuerat meretrix.Cecropiã.i. Athenienſem:hoc eſt i ea ciuitate.ubi Cecrops olim regnauerat. coluerunt talia Orgia.i. impudica ſacrificia qualia.ſ.fuerũt Orgia Bacchi.nõ aũt uocaban tur Orgia,ſed Cotyttia & Bendidia. ſed quia Orgia erant Bacchi ſacra in quibus,ut prius per Mancinellũ dictũ eſt, oĩa obſcęna fie bãt.ideo pro obſcœnis ſacrificijs accipit.coluerũt inq̃ ſecreta teda .i.abſconſa lampade:ne a turpitudine arcerent quouis pudore. ille.i.quiuis ex talibus uiris mollibus.produxit.i.extendit.acu obli qua.i.ab hoc incuruata. ſupercilũ.i.pilum in ſuperiore oculorum cilio.tinctũ.i.intictum prius.fuligine.i.nigredine fumi ad hoc colle ctũ.madida.i.adhuc humida.ut adhæreat.i.deſt cõponit & facit ſibi ſupercilũ nigrũ,quod in muliere placet. & attollens oculos tremen tes.i. pætos & lubricos: uel timore ne fuco lædantur. depingit .i. cõponit aut fucat eos. Ille.i.alius ex illis.bibit ex Priapo uitreo: q̃ſi delectetur mẽbro uirili:ſicut mulier. & implet reticulũ auratũ.i.au rũ intextum habens.ingentibus comis.i.multis & prolixis capillis more mulierum. quem Pannonij,ſeu Vngari, & Huni,nonnulliq; Alemannorũ aſſumpſerunt. implet inq̃ exiſtẽs indutus ſcrutulata .i. id genus ueſtis mulieris cærulea.i. cærulei coloris.aut galbana aliud genus ueſtis.raſa.i.nõ uilloſa: ſed tonſa probe.miniſtro.i. pe diſſequo iurãte &.i.etiam nõ ſolũ domino. per Iunonẽ domini .i. per Iunonẽ nõ per Iouẽ:quo dominæ ſolent:ut miniſter ẽt dominũ effœminatũ ſignificet ipſo nõ refragante. Ille.i.alius:tenet ſpeculũ: appoſitorie geſtamẽ.i. quod erat geſtamen. Othonis patici.i.ſolti pati muliebria. & hoc tenet pro re:egregia:q̃ſi magnũ ſit habere ta lis uiri ſpeculũ & ideo per aliam appoſitionem iucũde addit. Acto ris Aurunci ſpoliũ.i.quod ſic iactabũde tenebat: ut Turnus apud Virgiliũ haſtam ingentẽ Actoris Aurũci ſpoliũ.i.qua uictoria Au runcũ ingentẽ bellatorem ſpoliauerat. uſitatius dicitur ſpolia quã ſpoliũ ſingulariter.quo ſup. ſpeculo.ille.ſ. Otho. uidebat ſe arma tũ.i.effigiem ſui exiſtentis in armis.cũ.i.quando iuberet.i.uellet iu bere.iam.i.paulopoſt.uexilla ad pugnã cõmittẽdam tolli: erat.n. imperator exercitus. Speculũ dico exiſtẽs ſarcina.i.quod habeba tur in ſarcinis ciuilis belli:quod Otho cõtra Vitelliũ geſſit. eſt ſup. res memorãda.i.memoriæ commendãda.nouis annalibus .i. per nouos annales. & hiſtoria recẽti.ſ.quæ eo anno, quo talis res ge ſta ſit,ſcribatur. Nimirũ:qa certe eſt ſup. facinus ſummi ducis: uel pertinet ad ſummũ ducem occidere Galbã.i.per hoc pbatur Otho ſummus dux:qa Galbam occidit. unde magnũ eſt habere ſpolia: uidelicet ſpeculũ. & conſtantia ſummi ciuis eſt curare cutẽ.i. polire & leuigare aut fucare more muliebri cutem. & hæc oĩa per ironiã

Quid tamẽ expectant,phrygio quos tẽpus erat iam
More ſuperuacuam cultris abſcindere carnem?
Qudringenta dedit Gracchus ſeſtertia dotem
Cornicini,ſiue hic recto cantauerit ære.
Signatæ tabulæ.dictum feliciter.ingens
Cœna ſedet.gremio iacuit noue nupta mariti.
O Proceres cenſore opus eſt,an aruſpice nobis?
Scilicet horreres,maioraq; monſtra putares,
Si mulier uitulum,uel ſi bos ederet agnum?
Segmenta,& longas habitus,& flammea ſumit
Arcano qui ſacra ferens nutantia loro
Sudauit clypeis ancilibus.o pater vrbis
Vnde nefas tantum latiis paſtoribus?vnde
Hæc tetigit Grauide tuos urtica nepotes?
Traditur ecce viro clarus genere, atq; opibus vir.
Nec galeam quaſſas,nec terram cuſpide pulſas,
Nec quereris patri.vade ergo,& cede ſeueri
Iugeribus campi,quem negligis.officium cras

dicit. Aduertendũ autem quod pleriq; hũc locũ accipiũt: quaſi ſto tus de Othone intelligẽdus ſit:utpote q; Otho Galbã interfecerit: ut ſpeculũ eius haberet. dicit ẽt Valla:q; hic dictum eſt Bebriaci in campo pro Bebriaco pp homeoteleuton. & q; Palati fil gentilitius huius nominis Palatus. dicit .n. quod illud ſpolium prius Galbæ mortuo Palatus ſuſtulerat: quod ſublatũ ipſi Palato infamiori po ſtea ab Othone fuit. Erat .n. ut inqt, Galba mollior quã Otho. Ego aũt,ut oĩa de Othone intel ligenda,potiuſquam de ciuibus Romanis cõcedam:malim dice re ſpoliũ Bebriaci palati pro pa latij.i.quod Otho a Galba affe ctauit in cãpo Bebriaci palati.i. ubi erat imperator: & ita palatiũ imperatoriũ:qa ſic in cãpo ciui lis belli,ut in palatio molliſſime uixit. Ordo igitur eſt: Et ſummi ciuis eſt affectare in campo ſup. bellico ſpoliũ Bebriaci palati .i. palatij.ſ. ſpeculũ. & extẽdere di gitis panẽ madidatũ lecte aſinis no in faciẽ:ut cutis firma & nitẽ da ſit.quod.i.quã rem. Semira mis regina Babyloniæ:quamuis eſſet tã laſciua, q; equũ uſq; ad coitũ amauerit:ut dicit Plinius. pharetrata.i.armata:qa geſſit ui riles habitus ſimulãs ſe filiũ ſuũ eſſe. nõ fecit in orbe aſſyrio.i. oppido babylonico.nec Cleopa tra regina Ægypti. Mar. Antonij triumuiri amica, mœſta pro pter amiſſam uictoriã:ferit in acciaca carina.i.qua in acciaco mari: ubi ab Auguſto uicta eſt utebatur:hoc eſt:licet Semiramis & Cleo patra mulieres fuerũt:tamẽ cũ bella gererẽt: nec ſpeculo nec fuco uſæ ſunt. hic.i.in hoc collegio ſacerdotũ:aut potius(ut dixi)qui ſa cerdotes imitantur in turpitudine uitæ, nullus eſt honor aut reue rentia menſæ. hic eſt libertas turpis Cybeles.i.q̃lis erat apud gallos Cybeles ſacerdotes turpiſſimos. & libertas loquẽdi uoce fracta.i.ef fœminata eſt hic & ſenex phanaticus.i.delirus, aut ad fanũ perti nẽs albo crine.i.caneſcens.antiſtes.i. præſes ſacrorũ exiſtens rarũ & memorabile exẽplũ.gutturis magni.i.maximus deuorator cibo rũ. & magiſ cõducẽdus.i.q talibus cõducat eſt ſup. hic.i. q talia ſacra colebãt,artiſtẽ moribus ſuis cõſentaneũ cõducebãt. & ita nõ tam de collegio albanorũ,q̃ de immundis Romanis loquitur poeta.

¶ QVID tamen expectant:ex quo inquit uitam agunt obſcœ nam, & muliebrẽ:nec magis indigẽt genitalibus q̃ Galli:qui caſtra ti erãt:quandoquidẽ nubũt.quod ergo expectant, cur nõ caſtren tur, & per oĩa ſimiles ſint cybeleis ſacerdotibus:quos in reliquis imi tantur: ¶ More phrygio:more gallorũ ſacerdotũ Cybeles:qui teſtã ſamia(auctore Pli.)utilitatem ſibi amputabãt ad imitationẽ Atys pueri:quẽ Cybele impudice dilexit:q cũ caſtitatẽ ſuam. Deę promi ſiſſet:eamq; cõmiſſo ſtupro cũ nympha Sangaritide nõ ſeruaſſet: & Dea irata ſupplicium de nympha ſumpſiſſet:correptus furore: & putãs domos ruere ſolitudinẽ petijt: & per ſumma Diodymi mõ tis Phrygiæ diſcurrẽs:arrepto lapideo cultro ſeipſum caſtrauit. un de Oui. Ah pereãt partes q̃ nocuẽ mihi: Ah pereãt dicebat adhuc, onus inguinis aufert:Nullaq; ſunt ſubito ſigna relicta uiri. Catul lus tamẽ aliter ſcribit puerũ:cum ex aqua Galli fluminis Phrygiæ bibiſſet,in furorẽ ex aquæ natura cõpulſum, ſilice ſe caſtraſſe. Tan dẽ e mõte in uallẽ præcipitatus in arborẽ pinũ cõuerſus eſt. ¶ Phry gio: nã Phryges Troeſq; prope Ida habitantes (auctore Strab.) Deã præcipuo uenerãtur honore.eius Orgia frequentantes. ¶ Car nem ſuperuacuum:ſuperfluã & minime neceſſariam: quando oĩa muliebriter agant, & nubant.ſicq; per irriſionem a poeta dicũtur. ¶ Cultris:nõ ferreis, ſed lapideis. Nã ſilice (ut diximus) uirilia ſibi amputabant. ¶ Quadringẽta dedit:notat poeta mares ſui tẽporis, quo multi frõte inuerecũda nubebãt. unde Marc. Barbatus rigido nupſit Calliſtratus Afro: Hac qua lege ſolet nubere uirgo uiro. Nu pſit & Nero Doryphoro liberto, & Neroni Sporus. auctor Tran q̃l. oſtẽdit ergo ex ſacerdotibus Gracchũ nobilem, & potentem ui rũ nupſiſſe,oĩaq; feciſſe,quæ in nuptijs etiã uirginalibus fieri ſolẽt: ut dotem etiam dederit marito. ¶ Quadringẽta ſeſtertia: ac ſi dicat

IOAN. BRIT.

Galli ſacerdotes

tantam

tantam dotem, quæ capiat etiam summã equitis Ro. Neq.n. quis
quam haberi poterat inter equites romanos, qui summã quadrin
gentorũ sestertiũ nõ habuisset. Gracchus: unus ex sacerdotibus
nobilis & potẽs: quales fuerũt Gracchi. Nam Gracchorum familia
Sestertiũ nobilitate præstabat, & potẽtia. Sestertia: Sestertiũ primũ fuit (ut
diximus in superiore Satyra) quarta pars denarij: quo tpe quindes
cim decusses is ualebat: hoc est decem asses: fit aũt a semis & tertiũ:
eo q cõtineat in se asses duos & dimidiũ tertij. Declinatur ẽt gene
re masculino Sestertius. Cornicini, siue hic recto cantauerit ære:
Tubicen hoc infamiã & dedecus est nubentis. Nam ille, inquit, cui nupsit:
Corni= fuit: aut Cornicen, aut Tubicen: ut ostendat parẽ oĩno ex ea re tra
cen hi infamiam. Nã castris legio habet tubicines, cornicines, buccina
Buccina tores. Tubicines ad bellũ uocãt milites, & rursum receptui canen
tor tes reuocant. Cornicines, & buccinatores erãt ornamẽtũ totius le
gionis in ingressu cõflictus, & eius reditu. Quoties ad aliqd opus
exituri sunt milites soli tubicines canũt, & soli milites ad signa eox
obtemperant: quoties mouendi sunt signa cornicines canunt, quo
ties pugnatur & tubicines, & cornicines pariter canũt. unde illud
est Ouidij in Metamorphosi: Nõ tuba directi, nõ æris cornua flexi.
Signatæ tabulæ: subaudi sunt. Nam matrimoniũ non fiebat sine
publica scriptura. unde alibi poeta: Si tibi legitimis pactam, iunc
Tabulę tamq tabellis. Non es amaturus. Tabulæ aũt numero tantũ plu
rali dñr uenditionũ, emptionũ dotiũ, & id genus cõtractuũ. unde
Tabula= Tabulariũ locus ubi reponũtur ipsæ tabulæ. & Tabularius ipse ta
rium bularũ scriptor, & notator: quẽ uulgo notariũ appellamus. de quo
Tabula= ẽt pauloante diximus. Dicẽ feliciter: subaudi est. ut sit feliciter ce
rius dant nuptiæ ita.n. dici solebat in nuptiarũ celebratione. Tranquil
lus in Domitiano: In reducẽda post diuortiũ uxore acclamari aus
dijt libenter domino & dominæ feliciter. Romani.n. causa boni
ominis (ut docet Cic. in libro de Diuinatione) in oĩbus rebus agen
dis: quod bonũ, faustũ, felix, fortunatumq esset, præfabantur. Se
det: ponitur. Censore opus est: turpitudinẽ rei hac ambigua pers
cunctatione aggrauat. q.d. flagitiũ esse nihilominus dignũ castiga
Censor tione q̃ expiatione. Censore, q mores corrigat. Nam censor pꝫrat
moribus ciuitatis. De quo ita Plutarchus in uita Pauli Æmilij. Cen
sura maxime oĩum magistratuũ reuerẽtię est: plurimæq potestatis
cũ in alijs rebus tũ maxime ad morũ emendationẽ. Nam e senatu
remouere põt: equitibus auferre equos: notare infamia: censum age
re: lustrũ condere: Asconius Pædianus: Regendis moribus ciuitas
tis censores quinto quoq anno creari solebãt. hi prorsus ciues sic
notabant. ut qui senator esset eijceretur senatu: qui eques Ro. equũ
publicũ perderet: q plebeius in Ceritũ tabulas referetur: & ærarius
Harus fieret: ac p hoc nõ esset in albo centuriæ suę. Haruspice: qui sacri
spex ficijs expiet tantum naturæ portentũ. Haruspex enim. is dicebas
tur: q inspectis extis uictimę futura prædicebat: portẽtaq sacrificio
expiabat: denominaturq ab haruga. i. uictima. & haruga ab ara
.i. stabulo. Scilicet horreres: cũ ea interrogatione legendũ est: qua
increpamus male intelligẽtes: q. d. hoiem nubere multo monstruo
Segmẽta sius est: q̃ si bos agnũ pareret, & mulier uitulũ. Segmẽta ornamẽ
ta esse muliebria declarat Valer. Maximus lib. v. capite de gratis
Permisit quoq his purpurea ueste & aureis uti segmentis. Iuxta
quod dixit Seruius: Segmentũ esse monile, & ornamentum guttu
ris. Quod ẽt Sydonius cõprobare uidetur his uerbis: Et illam sar
ranis ebriam succis inter crepitantia segmenta palmatã conuenus
stauit. quibus uerbis ostendit ornamenta esse, quæ cõstarẽt aut ar
gento & auro: aut margaritis: aut pretiosis lapillis crepitantibus.
Iuuen. Et segmẽtatis dormisset paruula cunis. Pli. lib. vi. ca. xxxiii.
ostendit: Segmenta significare circulos his uerbis: Plura autẽ sunt
segmẽta mũdi, quæ nostri circulos appellauere: græci paralelos. uo
cabulũ autem deductũ est a secando sicut & segmina. Longos:
Flamme muliebres. Flammea: flammeũ ueli genus erat coloris luthei quo
um caput nouæ nuptæ uelabatur. Martialis lib. xii. Præluxere faces: ue
larũt flammea uultus. Sacra ferens: noblem esse ostendit sacerdo
tẽ, q nupsit. Nam Salij sacerdotes Martis ex nobilioribus tantum
creabantur sicq ostendit poeta eũ qui in monte Albano sacerdos
sacra Mineruæ ministrabat, & nupserat: antea Martis sacerdotem
extitisse. Qui sudauit clypeis ancilibus: hoc est clypeis: q̃ ancilia
sunt appellata. de quibus talis extat historia: Regnante Numa Põ
Ancile pilio e cælo in terrã decidit breue scutũ ex ære dictũ ancile: q un
diq esset recisum. unde Ouid. in Fastis: Atq ancile uocant, quod
ab omni parte recisum est: Quaq oculis spectes angulus omnis
abest. Et una uox edita oium potentissimã fore ciuitatem: quãdiu
id in ea seruaretur. Rex igitur ne furto locus esset: adhibito fabro
Mamurio iussit ad illius similitudinem undecim alia scuta fieri:
simulq misceri: ne celeste internosci posset: adhibitiq sunt sacer
dotes Salij duodecim: qui Ancilia ferrẽt: ac per urbẽ irent carentes Salij
carmina cũ tripudijs, solemniq saltatu: unde & nomen accepere.
Ii aũt Marti erant cõsecrati. eorũ primus præsul uocabatur: aucto
re Plin. Ancilia aũt nomen est tertiæ declinationis. legitur tamẽ &
anciliũ & anciliorũ: sed illud ratione analogiæ: hoc aũt auctoritate
defenditur. sic etiam uectigalium & uectigaliorum: Saturnalium
& saturnaliorum: multaq id genus. Arcano loro: q nulli alij li
ceret ferre & pertractare q̃ Salio. O pater urbis: exclamatio est qua
& rei indignitas, & indignatio poetæ exprimitur. Pater urbis. s.
Mars: ex quo & Ilia Rhea Numitoris filia nati sunt Romulus & Re
mus urbis conditores. Vnde nefas tantũ: subaudi est. i. tanta mo
rũ prauitas ut uir uiro nubat? Latis pastoribus: Romanis, qui a
pastoribus originẽ traxerũt & q olim antea uoluptatũ ignari fue
runt: ut rudes & agrestes pastores. De quibus scribit sic Varro Ro
manũ uero populũ a pastoribus esse ortũ, quis nõ dicit? quis Fau
stulũ nescit pastorem fuisse nutriciũ? qui Romulũ & Remũ educa
uit. nõ ipsos fuisse pastores obtinebit? Sicq poeta fœdam sui tem
poris mollicIem notat. Hæc urtica: hic libidinis pruritus. ut etiam
nubant. Gradiue: Mars, uel q a gradatim & per ordines eatur in
bellũ, uel a uerbo græco κραδαίνειν: quod est uibrare: q in bello
hastæ uibrentur. Nepotes: posteros. Quereris patri. i. nec quere
ris apud Iouem patrẽ tuũ de luxuria & mollicie Romanorũ. Va
de ergo: acri indignatione dictũ. Campi seueri: campi Martij: in
quo comitia fiebãt, & magistratus creabãtur: milites q noui exerce
bantur: ut dicemus illic: Aut uulnera Pali. Quem negligis: quem
minime curare uideris. Officiũ: ad irrisionẽ cõtemptumq tempo
rũ suorũ hoc dicit: qbus multi abiecta uerecũdia nubebant. Intro
ducta est persona q̃ cõdat operã sibi dandã esse uiro nubenti. Of
Officiũ ficiũ nemini dubiũ est officiũ dictũ esse ab efficiendo ut id sit: quod
unusquisq teneatur efficere. unde Cic. librũ suum de Officijs ins
scripsit: q ibi docet qd in oĩ rerũ actione sit efficiẽdũ. Est ergo sens
sus. Quodã mihi negociũ (quasi debitũ, & quod teneatur efficere)
est mihi peragendũ. Tranq. in Calligula: Liuiã Horestillã. C. Pisoni
nubentẽ: cũ ad officiũ & ipse uenisset, ad se deduci imperauit.

QVID tamen expectant &c. cũ ita sit, inqt, q ornant se more ASCen.
muliebri: & q patiũtur muliebria: quare nõ demũ sibi uirilia ampu
tant more sacerdotũ Cybeles, qui Galli dñr a Gallo fluuio: secun
dũ plures præsertim, q nubũt & afferũt dotem pro onere matrimo
nij sustentando: & id publice cũ oĩ solennitate debita: & a iure aps
probata: quod maximũ monstrũ est. Ordo est: Tamen cũ ita sit q
in habitu & opere sint mulieres, quid expectant. i. attendũt, qd eos
facit differre quod facere deberẽt: hoc est quos erat iam tempus. i.
tempestiuũ abrumpere. i. uiolenter afferre. carnem superuacuam. i.
uirilia membra: quibus nõ utuntur cũ patiantur muliebria. cultris
sup. lapideis. sicut ẽt circuncisio a Iudæis fiebat. & ego dicit abrũ
pere nõ abscindere. more Phrygio. i. more sacerdotum Cybeles
Phrygiæ. i. troianæ. Gracchus. i. diues & nobilis. sed paticus nu
bens pro muliere. dedit quadringenta sestertia. i. censum equestrẽ.
dotẽ. i. in dotem uel pro dote. dedit inquam cornicini. i. cantanti
cornu. siue. q. d. ut nõ mentiar. hic. i. is cui dedit cantauerit recto
ære. i. tuba magna. Tabulæ nuptiarũ scilicet & dotis signatæ sunt
a notario publico. dictũ ab omnibus q aderant. feliciter supp. eant
incepta. i. nuptiæ: quod Galli dicunt: bien uoistre uous soit: ingẽs cœ
na sedet. i. multi cœnãtes: ut i nuptijs discumbũt. noua nupta. i. Ille
nobilis & diues quem Gracchũ uocauit. & qui pro fœmina nupsit
iacuit in gremio mariti. i. nuptiæ omnino cõsumatæ sunt. licet na
tura & sexus refragentur. & ideo exclamans dicens: O proceres. i.
o optimates, qui onera ciuitatis sustentatis. & eius periculo prospi
cere & occurrere debetis. an opus est nobis censore: ut tã turpes
mores arceanẽ. aut extirpenẽ an haruspice. i. extra ad aras inspiciẽte
quo opus est quoties monstra, aut portẽta, prodigiaue euenerant.
Scilicet horreres. i. cũ horrore timeres & putares esse maiora mõs
stra. i. res quæ contra naturam, aut præter consuetudinem fiunt,
monstrantur. si mulier humani. s. generis ederet. i. pariendo emitte
retur uitulũ: uel si bos ederet agnum, quæ res pro monstris & pors
tentis maximis habitæ sunt. q. d. minime deberes horrere: aut puta
re esse maiora monstra, q̃ q uir uiro nubit. Frequenter.n. utimur
Scilicet quando cũ ironia quadã: aut indignatione interrogamus,
& responsionem negatiuam petimus sicut. iiii. Æneidos: Scilicet is
superis labor est, ea cura quietos Solicitat. ut autem scias esse maxi
mum monstrum: ostendit ea contigisse, q̃ maxime repugnant natu

Primo Sole mihi peragendum in ualle Quirini.
Quæ causa officii? quid quæris? nubit amicus,
Nec multos adhibet, liceat modo uiuere, fient,
Fient ista palam, cupient & in acta referri,
Interea tormentum ingens nubentibus hæret,
Quod nequeunt parere, & partu retinere maritos.
Sed melius quod nil animis in corpora iuris
Natura indulget, steriles moriuntur, & illis
Turgida non prodest in pixide condita Lyde,
Nec prodest agili palmas præbere luperco.

rę & officio: ut uidelicet uir patricius: & ob id maxime nobilis tam obscena patiatur. ut salius. i. sacerdos Martis, qui nõ nisi strenuus & appri me nobilis esse debet: utpote qui ancilia Martis arma gesta re meruerit sumat flammea: & cætera nobilissima mulierũ indumẽ ta: & ut hi qui ab agrestibus pastoribus, qui rapinis uiuebant: utpo te a Remo & Romulo, eorumq; complicibus originem duxerint tã molles fiant, ut muliebria pal luri, ut mulieres solenniter nus bãt. Ostẽdit ergo causam quare maximũ portentũ esse putet dis cens. is q ferens. i. portans sacra mutantia. i. res sacras nutantes præ põdere. loro. i. corrigia. co no arcano. i. secrete apposito. su dant clypeis ancilibus. i. circũci sis ad morẽ ancilis de cælo lapsi tẽpore Numæ. sumit. i. ultro nul lo cogẽte, aut præbente assumit sibi segmenta. i. talia ornamẽta mulierũ, & longos habitus, & flammea. i. tales uestes rubeas: quibus noua nupta nubebat. i. tegebatur. O Gradiue. i. o Mars pater urbis. s. romanæ. q Romulum. s. urbis conditorem genuisti: de qua te dicit sic Liu. in præfatione primæ Decadis: Si cui popu lo licere oportet cõsecrare origines suas: & ad Deos referre aucto res: ea belli gloria est populo Romano: ut cũ suũ, cõditorisq; surpa rentẽ Martẽ potissimũ ferat: tam hoc gẽtes humanæ patiãtur æquo animo: q̃ imperiũ patiãtur &c. o Gradiue. inquã pater urbis roma næ. unde. i. qua occasione, uel quo auctore tantũ nefas ut uir nobi lissimus nubat sup. natũ ex pastoribus latijs. i. a durissimis & mar tijs uiris ortis. & unde hæc urtica. i. prurigo libidinis. tetigit tuos nepotes. i. a te descendentes p denominationem a Romulo. Ecce tanq̃ res inaudita: uir clarus genere, atq; opibus, traditur id matri moniũ. s. uiro. Nec. i. & non. quassas. i. frequenter concutis in signũ in dignationis galeam, quæ est in capite tuo. nec pulsas terram cuspide quæ est in manu tua. Nec quereris. idest querelam facie. patri. idest Ioui: quia si querãtis tales fulmine sterneret. uade ergo & cede iugeribus: idest amplis spacijs seueri campi: idest ubi seuero rum dari debet iudicium: in quo tu stas: & qui a te Martius dictus est. & quem: idest cuius officium tu negligis.

IOAN. BRIT.

¶ PRIMO Sole: primo ortu Solis. ¶ In ualle. Quirini: utrum ad templũ Quirini: de quo meminit Pli. lib. xv. cap. xxix. Inter antiquis sima namq; delubra habentur Quirini: hoc est ipsius Romuli. an ad portũ Quirini. i. Romuli: quo multi cõueniebant. Martialis lib. xi. Vicinã pete porticũ Quirini. Turbam non habet otiosiorem Pompei uel Agenoris puella. Quirinus aũt dictus est Romulus, siue ab hasta, quæ Quiris a Sabinis dicebatur, qua semper armatus incedebat: siue a Curibus ciuitate Sabinorũ, quos percusso fœ dere i urbẽ recepit, populumq; a Curibus Quirites uocauit: ipsiq; post mortem eũ pro Deo coluerunt. Quirinumq; appellauerunt. unde Ouid. in Fastis lib. ii. Proxima lux uacua est, a tertia dicta Quirino: Qui tenet hoc nomen Romulus ante fuit. Siue q hasta Quiris priscis est dicta Sabinis: Bellicus a telo uenit in astra Deus. Siue suo regi nomen posuere Quirites: Seu quia Romanis iunxe rat ille cures. ¶ Fient fient. quasi cũ suspirio dictũ. ¶ In acta referri: hoc est ut describantur in libris actorum. Nam negocia tã priua ta q̃ publica: hoc est, quæ ad remp. pertinebãt, in libris describeban tur: q libri actorũ dicebãtur. quod probe dicet Iuuen. in. ix. Satyra cũ ait: Et libris: actorũ spargere gaudes Argumenta uiri. ex quo li quido apparet acta nõ dici ipsos libros, sed negocia & gesta ipsa. quæ libris mandabantur. Inde Tranq. in Tiberio: interim cum in actis senatus legisset dimissos: ac ne auditos quidẽ quosdam reos. Idem in Cæsare: Fuerat animus coniuratis corpus occisi in Tybe rim trahere: bona publicare: acta rescindere. i. libros quibus gesta Cæsaris cõtinerentur. Idem i Caligula. Quibusdam absentium maritorum nomine repudium ipse misit, iussitq; in acta referri. De hoc uberius in. ix. Satyra dicemus illic. Et libris actorum spar gere gaudes Argumenta uiri. ¶ Interea tormentum ingens: dum sunt inquit matrimonio coniuncti: nullam tamen ex matrimonio capiunt uoluptatem: sed ingentem dolorem & animi cruciatum: quia cum nuptiæ institutæ sint gratia prolis: & liberi sint pignus amoris inter uirum & uxorem: nequeunt parere, & partu mariti amorem retinere. ¶ Sed melius: ironicos, quasi poeta eorum incõ

Quirinus

Quirites

Quires

Cures

Acta

modis gaudeat. ¶ Quod nil animus: sensus est: In animo quidem habent: idest cupiunt concipere: sed natura uetat. Ordo est Natura nil iuris, nil potentiæ indulget animis: idest uoluntatibus & animi desiderijs. Nam eorum animus est, & uoluntas ut concipiant. ¶ In corpora: scilicet gignenda in utero. ¶ Steriles: sine liberis. dis cuntur a στερέω quod est priuo. ¶ Turgida Lyde: alqui hoc ad araneã referri existimarũt. Alij uero ad mulierem unguenta riam. ut legatur sic uersus: Tur gida nõ prodest condita pixide Lyde: idest Lyde mulier unguẽ taria turgida uentricosa nõ pro dest subaudi sterili pixide cõdi ta: idest unguentis plena. ut sit a cõdio quartæ coniugationis. Qui autem ad araneam refe runt, ita exponunt. Lyde turgi da: idest aranea tumens in uen tre: condita in pixide: idest in clusa in pixide, non prodest ste rili. Scribit enim Plinius libro undecimo ex araneis, qui phalangia dicuntur, tricenos uer miculos parere. unde existimatur gestare araneam inclusam pixide: quasi fœcunditatis exemplo prodesse sterilibus & fieri fœ cunditas. Sed cum contra uideatur sentire. Idem Plinius. xxix. ex auctoritate Cecilij. x. ubi sic scribit. Tertium genus est eodem Pha langi nomine araneus lanuginosus grandissimo capite: quo disse cto inueniri dicuntur intus uermiculi duo: alligatiq; mulieribus ceruina pelle ante Solis ortum præstant ne concipiant. de hoc ad huc quærẽdũ censeo. ¶ Lyde: si de aranea intelligis: Arachne puel la fuit Lydia: quæ cum Pallade in lanificio ausa cõcertare: a Dea i araneã multis cõcisa uerberibus est cõuersa: unde nunc poeta Ly de posuit pro aranea. Prima autem (ut scribit Plinius libro septi mo) reperit linum & retia. Et eius filius Closter fusos in lanificio. ¶ Pixide. dictio est græca, capitur autem pro uase (ut scribit Quin tilianus libro octauo) cuiuscunq; materiæ: quo uale unguenta, uenena, aliaq; id genus medicamenta reconduntur. ¶ Agili luper co: lupercalia ludi erant: in quibus luperci per lasciuiam discurren tes pellibus se inuicem cedebant. De origine lupercalium uaria ab auctoribus traduntur. Sed quod sensit Ouidius in Fastis seque mur: Romani, inquit, beneficij memores: quod lupa nutriendis in fantibus Romulo & Remo præstitit: templum illi ad ficum rumina lem extruxerunt: quod lupercal est appellatum. Venit ad exposi tos mirum lupa fœta gemellos: Illa loco nomen fecit, locus ipse lupercal: Magna dati nutrix præmia lactis habet. Eius templi sa cerdotes (auctore Varrone) luperci dicebantur. rem diuinam nudi agebant: nec in templo solum: sed per uicos urbis, ac com pita discurrentes: sed præter sacerdotes licebat omnibus tam ui ris, q̃ mulieribus ludos celebrare. unde scribit Plutarchus. M An tonium nudum in lupercalibus curru per urbem fuisse uectum a matronis: & uirginibus omnia membra nudatis. nudos autem fuisse lupercos docet & Virgilius libro octauo Æneid. Hic exul tantes salios, nudosq; lupercos. ut autem a nudis lupercalia cele brarentur, hinc orta est ratio: Cum in honorem Panos ludorum solennitas celebraretur, pecora Romanorum subito a latronibus rapta sunt. Illi abiectis uestibus latrones insecuti, animalia recupe rarunt. ob rem a nudis prospere gestam permansit consuetudo, ut nudi lupercalia celebrarent. mense autem Februario post brumã celebrabantur. Erat mos ut luperci discurrentes pellibus obuias quasq; fœminas uerberarent existimantes talibus uerberibus fœ cundas fieri: unde & Crepi sunt dicti (auctore Festo) a crepitu pel licularum, quem faciebant uerberantes. De his autem Liuius in primo. Plutarchus in Romulo. In M. Antonio. In Cæsare. In Pro blematis. Varro. Diuus Augustinus. Valerius libro secundo: ubi de institutis antiquis scribit, sic tradit: Lupercalium mos a Romulo & Remo inchoatus est, tunc cum lætitia exultãtes: q ijs auus Nu mitor rex Albanorum eo loco ubi educati erant, urbem condere permiserat: sub monte Palatino, hortatu Faustuli educatoris sui: quem Euander Argeis consecrauerat. facto sacrificio, cæsisq; ca pris, epluarum hilaritate ac uino largiore prouecti. diuisa pastorali turba cuncti omnis pellibus immolatarum hostiarũ iocantes ge sserunt. Aliqui uero putarunt dicta lupercalia a lupis arcendis: q tali sacrificio (quod in honorẽ Panos Dei Arcadici celebrabatur) lupi

Locus poete obscurus

Lupercalia

Luperci

lupi a pecoribus arcerentur. ¶ Præbere palmas: uerberandas, ut fiant fœcundæ. Nam id putabant maxime ad fœcunditatem pertinere. unde Ouidius: Nupta quid expectas: non tu pallentibus herbis, Nec prece, nec magico carmine mater eris. Excipe fœcundæ patienter uerbera dextra: Iam socer optatum nomen habebit aui.

Vicit & hoc monstrum tunicati fuscina Gracchi,
Lustrauitq; fuga mediam gladiator arenam,
Et Capitolinis generosior, & Marcellis,
Et Catulis, Paulisq; minoribus, & Fabiis, &
Omnibus ad podium spectantibus, his licet ipsum
Admoneas, cuius tunc munere retia misit.
Esse aliquos manes, & subterranea regna,
Et contum, & Stygio ranas in gurgite nigras,
Atq; una transire uadum tot millia cymba,
Nec pueri credunt, nisi qui nōdum ære lauantur.
Sed tu uera puta. Curius quid sentit, & ambo
Scipiadæ? quid Fabricius, manesq; Camilli?
Quid Cremeræ legio & Cānis cōsumpta iuuentus,
Tot bellorum animæ? quoties hinc talis ad illos
Vmbra uenit, cuperent lustrari, si qua darentur
Sulfura cum tedis, & si foret humida Laurus.
Illuc heu miseri traducimur. arma quid ultra
Littora Iuuernæ promouimus? & modo captas
Orcadas? ac minima contentos nocte Britannos?
Sed quæ nunc populi fiunt uictoris in urbe,
Non faciunt illi quos uicimus, & tamen unus
Armenius Zalates cunctis narratur ephebis
Mollior ardenti sese indulsisse tribuno:
Aspice quid faciant commercia uenerat obses.
Hic fiunt homines. nam si mora longior urbem
Indulsit pueris, nonnuuquam deerit amator,
Mittentur braccæ, cultelli, frena, flagellum.
Sic prætextatos referunt Artaxata mores.

ASCen. ¶ EST enim sup. qui dicat te audiente officium. i. obsequium debitū amico est mihi peragēdum. i. debet a me peragi cras in ualle: idest porticu Quirini a Romulo sic dicta. Et interrogat quiuis hoc audiens. Quæ causa officij sup. est tibi? Ad quod ille indignatus respōdet quia rem non tam nesciat. Quid quæris: idest percunctaris: ac si nescias. amicus nubit: & nō adhibet multos quia uiro nubit. sed liceat: idest licitū sit. modo uiuere ista: idest huiusmodi fœdissima facinora: fient. fient palam. & cupient referri. i. redigi. in acta. i. publica instrumēta interea tamē dum sic uiri uiris nubunt. ingens tormentū: idest causa magni tormēti. hæret. i. adhæret. & connectit nubentibus sup. uiris. q. s. nequeunt parere: & retinere maritos suos dominæ ad pellices diuertantur. Sed melius. i. decentius supple est q nil. idest non aliquid. q inquam natura non indulget aliquid iuris: idest q nō concedit aliquid iuris animis in corpore: idest q non sint mulieres perfectæ in corpore. pariendo: scilicet prolem sicut sunt in animo: qa hoc uellent: sed frustra: quia moriuntur steriles. & Lyde: idest aranea quæ olym Lyda puella fuit. turgida. i. turgidos faciens: condita: idest pro condimentis posita in pixide: idest in uasculo ex buxo facto: nō prodest ill s. & tamen araneorū quorundam fertilium medicamentum fæcunditatem afferre a quibusdam creditur. uel (ut Politianus. c. xlvi. dicit) legitur sic: Turgida non prodest condita pixide Lyde. & construitur sic: Lyde: idest mulier illa, aut similis. turgida: idest crassa & huiusmodi medicamēta uenditans. non prodest illis pixide condita. i. postq̄ condiuit illis pixidem Nec prodest illis præbere Luperco sacerdoti tali. agili. i. mense Februario per ciuitatem discurrenti: cuius percussio fæcunditatem afferre credebatur, ut Mancinellus recitat.

IOAN. BRIT. ¶ VICIT & hoc monstrum: hactenus de sacerdotibus: nūc uero de nobilitate polluta ludis gladiatorijs & opera scænica. Nam tēporibus poetæ cum Domitianus edidit pugnas uirorū & mulierū, multi nobiles illic p̄stiterūt operā: unde poeta in Satyra. viii. in eosdem. Quanti sua funera uendāt. Quid refert, uendunt nullo cogente Nerone. Nā Nero (ut scribūt Tranquillus & Eusebius) exhibuit ad ferrū quadringentos senatores, sexcentos equites Ro. Domitiani uero tempore nobiles nō coacti, sed iam antea sub Nerone educati inter ludos scænicor, spōte in theatrū ueniebant quod Iuuenalis cōqueritur et alibi: Cytharœdo principe natus Nobilis hęc ultra qd erit nisi ludus? Per Gracchū autē, ut supra diximus: Quadringenta dedit Gracchus sestertia dotē: nobilē ubiq; & potentem intelligit. alibi: Cum Graccho iussus pugnare secutor. Nā Gracchorū domus nobilitate p̄stabat & potētia populari seditione cōparata. Dicēdo aūt poeta: Vicit & hoc mōstrum: ostēdit turpius qdē esse uiri ad artē scænicam descendere, & digladiari, q̄ nubere neq; .n. quicq̄ existimabat flagitiosius q̄ ludis scænicis, arenaq; fœdari. unde ut ignominiosum iuuentus q̄ probris copia coopta fuisset, senatuscōsulto scænicis artibus & arenæ solita est teneri. Tranquillus in Tyberio: Ex iuuentute utriusq; ordinis p̄fligatissimus quisq; quominus i opera scænæ, arenæq; edēda senatuscōsulto tenerent, famosam iudicij notā sponte subibant. Vñ Cor. Tacitus: Cautū senatuscōsulto ne eqtes Romani ludo & arena pollueren. ¶ Vicit. superauit rei turpitudine. ¶ Hoc mōstrūq; q uir nuberet uiro. Monstrū appellat quicqd est p̄ter naturā. a monstrando, q aliqd futurū monstret terrificū. ¶ Fuscina: telū erat retiarij. Na gladiatorū alter diceba tur retiarius, alter mirmillo siue secutor. Retiarius fuscinam & rete gestabat, quo mirmillonē implicitū caperet. uñ Inferius. Cuius nunc munere retia misit. Nam i summitate galeæ mirmillonis, q aduersus retiarū pugnabat, piscis erat effigiatus: in quē retiarius rete immittens dicebat: piscē peto, nō te peto. Fuscina itē instrumentū est ferreū instar tridētis ad capiēdos pisces. a fuscina p diminutionē fit fuscinula: quod in ueteri testamēto numerat inter receptacula ignū sic: Fuscinulas, tridentes, uncinos, & batylla. Et in lib. pri. regū sic: Habebat fuscinulā tridentē in manu: & mittebat eā in lebetem: & quod leuabat fuscinula sibi tollebat. ¶ Tunicati: tunica uestis erat (auctore Marcello) sine manicis. ea utebant gladiatores retiarij: ut fortasse ad dimicādum essent expeditiores. Trāquillus in Caligula Retiarij tunicati qnq; numero gregatim dimicātes sine certamine ullo totidē secutoribus succubuerant cū occidi iuberent: unus resumpta fuscina omnes uictores interemit. ¶ Generosior Capitolinis: nā Capitolinorū familia nobilissima fuit ducta origine ab M. illo Mālio, q Capitoliū a Gallis obsessum seruauit. Nā quada nocte clangore anseris excitatus, Gallos ascendentes deiecit: patronus a ciuibus appellatus. Verū postea cū affectati iperij reus factus esset de saxo Tarpeio præcipitatus est. Et cautū neqs ex ea familia Mar. appellaretur: q is regnum occupare conatus, necatusq; est. ¶ Marcellis: Marcellorū familia duobus maxime Marcellis claruit. altero quintū consule: altero q Hannibalē uicit. de quibus Plutarchus. ¶ Catulis: nam Catulorū familia fuit antiquissima: principiūq; nobilitatis accepit a Qu. Catulo Luctatio: qui primo bello punico trecentis nauibus aduersus Carthaginenses perfectus: iter Siciliā & Africā ad Egates insulas sexcentas eorū naues commeatibus & alijs oneribus impeditas, duce Himilcone deuicit, finēq; bello imposuit. Fuit item Q. Catulus Luctatius tēporibus Syllæ & Marij: q triūphante Mario ex Teutonis: ex Cimbris ipse triumphū gessit. de quo in. viii. Satyra pleraq; dicemus. hic ille fuit a quo (ut testat Cic. in oratione de signis) Capitoliū nō solū dedicatū, sed etiā magnificentius restitutū q̄ antea fuit: cū incēdio absumptū fuisset quadringentis & qndecim annis post dedicationē eius factā ab Horatio puluillo consule. unde est illud Martialis in. v. Et laudat Catuli Iulia templa senes. De quo ēt sic Trāqllus in Cæsare: Primo præturæ die. Qu. Catulū de refectione Capitolij ad disquisitionē populi uocauit rogatione p̄mulgata. ¶ Paulisq; minoribus: pauli nobilitatē acceperūt ab eo Paulo Æmilio: quē Pythagoræ (auctore Plut.) discipulū fuisse arbitrant. Ille. n. primus dictus Æmilius ἀπὸ τῆς αἱμυλίας. i. a collogo & cōuersatione: cuius lepore grauissimus erat. Duo aūt fuere Pauli: q maxime familiā illustrarūt: quoq; alter initio p̄lio apud Cannas duce Varrone, maluit mori ex uulnere q̄ fugere cū liceret. Alter uero eius filius Persam regē Macedoniæ deuicit: duxitq; in triūphū eum uxore & liberis: huius filius a Scipionis filio Africani superioris adoptatus Carthaginē deleuit. Hos igit posteriores minores itelligimus: nō iam uirtute: sed tpe: queadmodū dicimus Scipionē maiorē: & Sciponē minorē. ¶ Fabijs familia fa

Mōstrū
Fuscina
Retiarius
Mirmillo
Fuscinula
Tunica
Capitolini.
Pauli duo
Fabij

Quosdã Caligula (ut scribit idē Tranquillus) obsides dilexisse fertur commercio mutui stupri. ¶ Mollior: effœminatior. ¶ Ephebis: nã ἔφηβος puber dicitur: ἐφηβάω pubesco: ἐφηβία ętas est prima adolescentię. ¶ Indulsisse: exhibuisse: so turpe obsequium. ¶ Ardenti tribuno: impatienter amanti. ¶ Aspice quid faciant: ueluti exclamatio poetę tangentis mores sui sæculi.

Obses

¶ Obses: is est qui a patria principibus dari solet cũ honore custodiēdus de fide seruãda. unde Festus Põpeius ait obsidem dictũ quasi ob fidē. i. ꝓpter fidē: qa ob fidem patrię pręstandã datur. ¶ Hic fiunt hoies: ironicos. i. hic fiunt hoies scelerati. ¶ Nã si mora longior: sensus est: Si forte pueri externi diutius Romæ mãserint statim aderunt, qui eos ament, mittãtq; munera, quibus soleãt delectari etiam domi suæ. Talibus. n. rebus facilius q̃ pecunia uidentur capi posse. Aliqui ita exponunt: Mittētur braccę, cultelli pro omittentur & relinquentur uestimenta quallibus in patria utebantur & studia exercendorum equorum: & urilis disciplina dediscetur: reportabuntq; in patriam mores Romanos perditissimos. placet magis intelligas ab amatore adolescētulis obsidibus mitti talia munera, quibus in patria sua delectantur: sicq; muneribus corruptos in omnem turpitudinē Romanam labi, domumq; & in patriam tales mores Romanos reportare.

Braccæ

¶ Braccæ: braccas scribit Diodo. esse uestes, quas Galli ad terrorem intonsas & uarij coloris ferunt. Easdemq; græcos anaxiridas uocare. Cor. item Tacitus a Diodoro non dissentiens ait sic. At Cecinna uelut relicta post alpes sæuitia ac licentia modesta agmine per Italiam incessit. Ornatum ipsius municipia, & coloniæ in superbiam trahebãt q uersicolori sagulo Braccas barbarũ tegmē indutus togatos alloqueret. Braccas itē docet Suet. in Cęs. uestes esse, cũ ait Gallos Cęs. i triũphũ ducit. Idē i curia Galli braccas deposuerũt, latũ clauũ sumpserũt. Flauius Vopiscus in Aureliano: Inter hęc fuit Tetricus braccis gallicis ornatus. ¶ Flagellũ: quo eq excitaĩ ad cursũ. diminutiuũ est a flagro. ¶ Sic: per commercia romanorum; & longam moram manendi in urbe.

Prætextata

¶ Mores prætextatos: aut mores Ro. i. qualibus instructi sunt nobiles Romani: cum prætexta habitus fuerit Romanorum: & (ut testatur Asconius) honestorum: & toga uiliorum. unde Sene. ad Luci. Parem autem Deo pecunia non faciet: Deus nihil habet: prętexta non faciet, Deus nudus est. Prætextam itē diximus uestem fuisse, qua pueriles ętas uteretur usq; ad quartumdecimum annum. Erat etiã magistratuũ: sed non tribunorum. unde apparet tribunã nõ fuisse magistratũ. Aut mores prætextatos. i. sordidos & obscęnos. unde Sueto. in Vespa. Erat. n. dicacitatis plurimæ & sic scurrilis: ac sordidę: ut ne prętextatis quidem uerbis abstineret. Nã prętexatum sermonem ueteres dixerunt obscænũ per antiphrasin: ab eo dictũ q prætextatis nefas sit obscęno uerbo uti. Alij dici existimant, q cũ in nuptijs a Sponso & sponsa prætextę deponerentur, a multitudine puerorum obscęna clamarētur. Macrob. item in. 2. Satur. prætextata uerba obscæna esse ostendit his uerbis: Hæc nobis sit literata lætitia, & docta cauillatio: Vicem planipedis Subulonis impudica & prætextata uerba iacientis.

Artaxata

¶ Artaxata. i. in prouincias suas. Artaxata autem numero tantum plurali urbs est maioris Armeniæ: sita iuxta Araxem fluuium, caput gentis, eo imperante Nerone Corbulo cum bellum aduersus Tiridatem regem Armeniæ gereret deleuit, æquauitq; solo, quia teneri non poterant sine ualido præsidio ob magnitudinem mœnium.

ASCen.

¶ V I C I T & hoc monstrum & c. Reprehendit ardentissime nobiles Romanos, qui sicut olim coacti erant a Nerone: ita nunc sponte gladiatorio munere se polluebant. unde dicit Calderi. Temporibus Iuue. Domitianus edidit pugnas uirorum & mulierũ: multiq; nobiles illic præstiterunt operam. unde ipse alibi in eosdem: Quanti sua funera uendant Quid refert? uendunt nullo cogēte Nerone. Scribit in Vitellio Tacitus: Cautum seuere: ne equites Romani ludo & arena pollueréntur. Et Tranquillus Neronem scribit exhibuisse ad ferrum quadringentos senatores, & sexcentos equites Romanos. Domitianus uero non coegit: sed illi educati sub Nerone inter ludos scænicos, sponte in theatrum ueniebant: quod Iuue. alibi cõqueritur sic: Citharœdo principe natu Nobilis: hæc ultra quid erit nisi ludus. Per Gracchum autem omnem nobilem & prępotentem intelligit. q autem dicit, q fuscina Gracchi, qua in arena usus est, uicit monstrum: uirorum nubētium sane intelligi debet. Vnde scies uitij grauitatem duobus modis pensitari posse: aut in eo, qui id habet, aut in alijs. Manifestum autem est uitium sodomiticum longe grauius esse committentibus q̃ scænica. i. iocularia uitia & histrionica in nobilibus, ueruntamen, quia illi secrete faciebat: licet dicat eos publice nupturos: uidetur minus perniciosum & pauciores scandalizare: q̃ uitia illa nobilium, quæ in publico spectaculo fiebant. ob quam causam dicit poeta: q licet dicatur, immo persuadeatur eis q nullus sit infernus: tamē deberent honestius uiuere ea de causa, qua maiores eorum honeste uixerũt: quod cum non faciat, multos trahunt in errorem. Vnde exclamauit dicēs: Aspice quid faciãt commercia. Ordo est: Fuscina. i. iaculum retiarij: hoc est rete, quo secutorem caperet. Gracchi. i. nobilissimi uiri tunicati. i. qui erat tunicatus. i. qui ueste sine manicã indutus ut expeditior esset, usus est. uicit &. i. etiam. hoc monstrum uirorum nubentium. I. & quidam sup. gladiator. i. gladio dimicans publ. ce. generosior. i. clarioris generis Capitolinis. i. nobilibus illis a Capitolio defenso nominatis. & Marcellinis & Paulis minoribus. i. Pauli Æmilij nepotibus & Fabricijs & omnibus spectantibus ad. i. apud Podium. i. illum locum altiorē in theatro. unde nobilissimi ludos deorsum spectabant. lustrauit. i. circuiuit. fuga. i. fugiendo. mediam arenam. i. locum publicum arena stratum. Licet tu admoneas ipsum. I. Neronē olim. uel nunc Domitianũ: cuius munere misit tunc retia uerbis sequentibus. Nec pueri. i. non solum uiri prudēntes non credũt sed ne pueri quidem nisi qui nondum lauantur ære. i. pretio: hoc est nisi qui tam parui sunt, q cum parentibus balnea intrant, non exigitur ab eis pecunia. credunt esse aliquos manes. i. inferos & regna subterranea. i. infernas quæ sub terris esse dicuntur. & contum. i. hastam longiorē, qua nautæ utuntur & nigras ranas in gurgite. i. uoragine. stygio illius paludis infernalis a tristitia dictæ. atq; tot millia, quot a Virg. in. 6. minuuntur transire uadum Stygiæ paludis. una cymba. i. scapha seu nauicula. sed tu puta eē uera quæ dicta sunt: uel puta q illud q ambo Scipiadæ. i. ambo Scipiones senserunt. & Fabricius & manes Camilli. & q legio. i. multitudo occisorum Cremerę. i. apud Cremeram fluuium Thusciæ. ubi trecenti Fabij occubuere. & iuuentus. i. multitudo iuuenum Romanorum. consumpta. i. occisa ab Hannibale. Cannis. i. apud Cannas Appulię uicum. Et q tot bellorũ animę. i. quæ in tot bellis a corporibus migrauerunt. puta inquam oĩa esse uera. Habet Hierony. noster consimilē sniam: qua ꝓbat ea quę de pęnis ēternis & de difficultate salutis nræ a sanctis dicta sunt: nõ esse friuola: nec ad terrorē tantũmodo dicta: q̃si si ipsi sensissent: q ꝑ delitias ad ęternã uitã ingredi potuissent. nunq̃ tã aspere & tã caste uixissent: nec ꝓ fidei ueritate mori uoluissent. Sic ergo dicit Iuue. licet nũc stulti dicãt nullos esse manes: & q̃ de inferis dicũr, esse ficticia qd & Macrob. & multi alij philosophi, sicut Epicurus, q docuit aias cũ corporibus interire senserũt, dicentes nõ esse aliũ locũ inferorũ, q̃ ubi nũc sumus. tñ uerisimile est oēs illos Romanos nobilissimos & clarissimos uiros: q ultro ꝓ patria mortui sunt: bene sensisse de statu post mortē: in quo pro bene actis præmia: & ꝓ peccatis supplicia reposita credebãt. Et ideo quoties talis umbra. i. aia taliter uiuentiũ & credētiũ uenit hinc. i. ex hac uita ad illos. i. defunctos. ipsi oēs cuperēt lustrari. i. expiari uel purgari. si qua. i. aliqua sulfura darent. i. cõcederent ad purgationem. cum tedis. i. lignis pinguibus. unde facile fit ignis. & si laurus humida. i. humoris & uiriditatis plena foret. i. esset eis. Credebant. n. gentiles sicut & nos quosdam animas purgari per ignē: sed & quasdã per aerē & per aquã. Vnde Virg. in. 6. Alij panduntur inanes Suspensæ ad uentos: alij sub gurgite uasto Infectum eluitur scelus, aut exuritur igni: Heu nos miseri traducimur illuc. i. ad inferos. Credebant enim Elysios campos. i. locum beatorum esse apud inferos. qd. i. ad qd nos. i. Romani promouimus. i. extendimus, aut porro mouimus arma. i. bella gessimus. ultra littora Iuuernæ. i. regionis inter Britanniam & Hispaniã & Orcadas paruas. i. illas insulas in Oceano iacentes. & Britannos: quos Anglicos uocant maxime circa Hiberniam. contentos minima nocte. Sed illi quos uicimus non faciunt supplicia scelera, quæ fiunt nunc in urbe populi uictoris. & tamen unus Armenius Zalates nomine existens mollior cunctis ephebis. i. adolescentibus adhuc imberbibus. dicitur se indulsisse. i. ad libidinem exposuisse tribuno ardenti sup. libidine. Aspice quid commertia. i. conuersationes faciant, Zalates uenerat Romam obses. i. uas. hic. i. Romæ fiũt homines. hoc dicit per ironiam. q. d. uenerat uir, & redijt mulier. Nã si longior. i. prolixior mora. indulsit. i. affectuose cõcessit pueris urbem. i. Romam. amator. i. corruptor & cõcubitor masculorum nõ deerit unq̃. i. aderit statim. Braccæ. i. talia indumenta talibus pueris pro more patriæ grata. & cultelli & frena & flagellum ad impellendum equos: quod plerіq; omnes faciunt adolescentes: aut equos alere & c. Et ipsi sic corrupti per dona referunt. i. reportant Artaxata. i. ad illam urbem maioris Armeniæ. mores prætextatos. i. prætextatorum: hoc est nobilium Romanorum pręcipue adolescentũ.

Satyra Tertia. Quamuis digressu.

IOAN. BRIT.

Confundo — CONFVSVS: subaudi extrinsecus sim, ut sit ꝗ͂uis sim totus perturbatus & commotus. Nam cõfundi est cõtristari & commoueri. Vale. lib. 3. Alcibiades interrogauit Periclem auunculũ qd ita tantã in multu cõfusioné gereret. ¶ Amici: Vmbricij. haruspicem fuisse docet Pli. li. 10. ca. 4. ¶ Destinet statuat, paret.

Destino — Alias mittere signat. ut alibi: Destinat hoc monstrum cymbæ, liniq; magister Pontifici summo. Destinare itẽ attribuere u: marmora destinata sunt tẽplo Dianæ. i. attributa.

Cumæ — ¶ Cumis: Cumæ ĩ Cãpania ciuitas est: quę antiquitate cũctas & Italię & Siciliæ urbes antecellit: quam Hippocles Cumęus, & Megasthenes Calcidẽsis condiderunt: qua ex re Cumæ nuncupãtur a Cumęis: ꝗ ex Euboia uenerant. Nõnulli Cumas ob κύματα. i. fluctus nomen duxisse memorãt. littus. n. proximũ frequẽtibus abũdat tergoribus, ꝗbus illisæ fremunt uñ. Hęc Stra. li. 5. Ibi Sacellũ (auctore Solino) fuit

Sibylla — Sibyllæ: quæ Cumęa est cognominata. ¶ Vacuis: non tã plenis hoĩum ꝗ͂ est Roma: ut sit honesta ratio illic habitãdi. ¶ Sibyllæ: nã illic (ut dixi) sacellũ habebat Sibylla. Nomẽ est aũt officij nõ propriũ. Nã antiqui Sibyllas appellauere oẽs puellas, ꝗ numine afflatę Deorũ cõsilia enunciarẽt σιοῦς. n. Deũ significat: & βουλὴ consiliũ: quasi σιοῦς βουλή. ¶ Ianua Baiarũ. i. Cumæ ciuitas est ianua Baiarũ: ut euntibus Baias ab urbe Roma necesse sit trãsire Cumis: & ita est tanꝗ͂ quædã ianua ꝗ excipiat: & emittat proficiscẽtes ad oppidũ Baias. Eo multi Ro. tpe æstatis animi causa migrabãt. Ibi. n. erãt calidæ aquæ, & ad uoluptatẽ & sanãdos morbos accommodatissimę. Hora. Nullus in urbe locus Baijs plus cet amœnis. Baias, inqt Seneca ad Luciliũ, sapiens uir nunꝗ͂ eliget, ꝗ diuersoriũ uitiorũ esse cœperũt. illic sibi plurimũ luxuria pmittit.

Baiæ — Baiæ aũt ciuitas est Cãpaniæ a socio Vlyssis Baio illic sepulto denotatæ. Silius Italicus: Primores ad sunt Capuæ: docet ille tepentes Vnde ferant nomen Baię, comitẽq; dedisse Dulychiæ puppis stagno sua noĩa mõstrat. ¶ Et gratũ littus. i. totus ille tractus littoralis, ꝗ est inter Baias, & Cumas amœnissimus est. Nã de Cumęo littore intelligit: cũ dicat Cumas esse ianuã Baiarũ & littus amœnũ. Illud demũq; constat omniũ fiqdẽ nõ modo Italię tm̃, sed pene toto orbe terrarũ pulcherrimã Cãpanię plagã esse: nihil hospitalibus mari. Hic illi nobiles portus, Caieta, Misenus, tepẽtes lonutibus Baię, Lucrinus & Auernus, ꝗdã maris hostia: hic amici uitibus mõtes. ¶ Ego uel Prochytã ꝑpono Suburrę: antipophora est. ꝗsi aliqs diceret Cumas locũ esse desertũ & parũ frequẽtatũ, & ip se respõdeat: Ego etiã Prochytã. q. d. uilissimũ quẽq; locũ ꝑpono Suburrę regioni urbis Ro. frequẽtatissimę. Nã Prochyta insula est in littore Cãpano, de qua ita Pli. Inarimes mõs

Prochyta — fuit, ꝗ terręmotũ passus alterã fudit insulã: ꝗ Prochyta ab effusione dicta est. Nã ꝓcheo effundo significat. Oui. Inarimẽ, Prochytãq; legit. Stra. in. 6. sic scribit: Prochyta & Pithecusę auulsę de terra ꝑte sunt, eodẽ modo & Capreę. ¶ Suburrę: ac si dicat amœniori ẽt loco urbis. Nã regio erat (ut diximus) celebratissima ĩ urbe. ¶ Nã qd tã misex: rõ ꝗre pluris faciat hęc loca tã deserta ꝗ͂ Romã. Nã qd igr tã solitariũ uidimus: ut nõ sit lõge meli⁹ illic eẽ ꝗ͂ Romę: ubi quotidie multa uarij generis picula & incõmoda oĩbus imminent, ꝑpueq; paugibus. ¶ Tã solũ: tã solitariũ & desertũ. ¶ Horrere incẽdia: ꝗ creba ĩ urbe uidebãt ñ sine multoꝝ calamitate. Nã ĩpante Nerone. 132. dom⁹, Insulę ꝗ̃tuor, sex diebus (ut scrib. Sene.) arsere. ¶ Lapsus assiduos: assiduas ędificioꝝ ruinas. ¶ Sęuę urbis: magnę. aut sęuę, ubi quotidie sęua multa acciderẽt. ¶ Et Augusto recitãtes mẽse poëtas: subaudi extrin secus audire. Nã & hoc inter alia urbis incõmoda ꝯnumerat refert. n. ad fastidiũ audiẽdi poetas passi recitãtes. ut dicat: Nihil qdẽ tã solitariũ est, tãq; desertũ, quo nõ putes eẽ deteri⁹ ꝑpeti urbis icõmoda: ubi horremus ĩcẽdia: deniq; cogimur audire poetas recitãtes ĩ mẽse Augu. ꝗ nobis occurrẽtes uelit audiri. Mẽse ãt Aug. dixit ex stomacho. q. d. eo tpe quo Ro. migrãt. ut sit sensus: Ciuitas nũꝗ͂ ẽ adeo ciuibus exhausta, qn semꝑ heat poetas, ꝗ mẽse Aug. cũ oẽs fere migrarũt recitatione sua te uexent. Nã (ut diximus) initio operis non sine molestia audiebantur.

IVNII IVVENALIS AQVINATIS.

SATYRA TERTIA.

IN TERTIAM SATYRAM IVVENALIS ARGVMENTVM.

Quamuis digressu. Reprehensurus poeta hac Satyra uaria urbis uitia, illud in primis conqueritur nullum esse in urbe locum uiris bonis: sed tamẽ peregrinis, maximeq; gręcis, seruilibus, assentatoribus. Introducit q; Vmbricium haruspicem sui temporis amicum suum parantem ob prauitatem morum ab urbe discedere: cui ad notanda uitia dat partes suas. Ait ergo poeta: Quamuis non possum non commoueri quod amicus meus Vmbricius ab urbe discedat tamẽ habita discessus ratione laudo eius consilium quod relicta urbe Roma statuat migrare Cumas.

QVAMVIS digressu veteris cõfusus amici,
Laudo tamẽ vacuis qđ sedem figere Cumis
Destinet, atq; vnum ciuem donare Sibyllę.
Ianua Baiarũ est, & gratum littus, amœni
Secessus, ego vel Prochytã ꝑpono Suburrę.
Nam quid tam miserum, & tam solũ vidimus, vt nõ
Deterius credas horrere incendia, lapsus
Tectorum assiduos, ac mille pericula sæuæ
Vrbis, & Augusto recitantes mense poetas!

ASCen. — QVamuis digressu. In hac tertia Satyra poeta (ut ĩqt Calderi.) reprehẽsurus acerbitate satyrica ciuitatis romanę uitia: ex hoc ꝑsertim ꝙ bonis uiris locus nõ sit ĩ urbe: sed tm̃ pegrinis & seruilibus assẽtatoribus: Vmbriciũ suę ętatis uirũ optimũ & haruspicẽ migrãtẽ introducit: eiq; suas dat ꝑtes ad urbis icõmoda exponẽda. Dicit ergo ꝑmo ꝙ mœstus. qdẽ & ꝑp digressionẽ amici sui Vmbricij: sed tñ eũ laudare & ꝯsiliũ ei⁹, ꝙ ꝑponat habitare Cumis nõ tã populosis, nec tãtis incõmodis, ut ciuitas Roma. ẽ, ꝑssis. Quia ĩ multis locis sũt iucũdi & amœni secessus, quos ꝑterat uico Ro. pop. imo poeta dicit se malle habitare ĩ insula desertissima, sicut erat Prochyta, ꝗ͂ ĩ Suburra. nã nulla solitudo, aut uastitas, seu desertio loci ẽ tã misera, aut tã molesta cuiꝗ͂ ut icõmoda ciuitatis & picula ꝗ ex ꝑte enarrat. Vñ ordo ẽ: Quãuis ego sup. sũ ꝯfusus. i. ꝑturbatus aĩo. digressu. i. ꝑp digressum amici mei Vmbricij haruspicis: tñ ego laudo ꝙ destinet. i. intẽdat figere. i. firmare. sedẽ. i. mãsionẽ. Cumis. i. ĩ ea ciuitate antiq̃ssima: ꝗ ẽ ĩ Cãpania Italię. atq; destinet. i. aio ꝑponat. addere. i. adiũgere Sibyllę. s. Cumanę: ꝗ Cumis residebat. unũ ciuẽ. i. ciuitatis ei⁹ habitatorẽ: uidelicet seipsũ. ianua. i. introitus Baiaꝝ ẽ littus gratũ. i. utile & cõmodũ. & secessus amęni. i. receptacula a pplo seposita lõge amęnissima. q. d. nõ eẽ op⁹ ut qs Ro. maneat: cũ tã amęni sit secessus ĩ Cãpania: ut Cumis & Baijs. Et si nõ essẽt secessus ta amęni: tñ igr ego ꝑpono. i. anpono Suburrę. i. regioni illi roma. uel uico ciuita. ro. sub muro terreo lõge celeberrimo. Prochytã ĩsulã pua & desertã añ Misenũ iacẽtẽ. nã qd uidim⁹ tã misex, & tã solũ. i. desertũ. q. d. nihil ẽ tã misex ut nõ credas sup. eẽ deterius

terius .i. peius. licet ꝓprie sit minus bonū horrere icēdia: & assiduos lapsus tectoꝝ: ac mille picula sęuę urbis: & poeta recitātes mēse Augu. quo tñ cęteris gymnasiis ꝑꝑ intēsum cauma uacatio ꝯceditur. Innuit itaq; qđ in principio primæ Satyrę diximus: nihil molestius esse ꝙ raucos & ineptos poetas audire. quorum tanta erat impudentia: ut etiā sub æstiuo calore unū quenq; solicitarent ad audiendū.

Sed cum tota domus rheda componitur una,
Substitit ad ueteres arcus, madidamq; Capenam,
Hic ubi nocturnæ Numa constituebat amicæ.
Nunc sacri fontis nemus, & delubra locantur
Iudæis, quorum cophinus, fœnumq; supellex.
Omnis enim populo mercedem pendere iussa est
Arbor, & eiectis mendicat silua camœnis.
In uallem Ægerie descendimus, speluncas
Dissimiles ueris. quanto præstantius esset
Numen aquæ, nitidi si margine clauderet undas
Herba, nec ingenuum uiolarēt marmora tophum?

IOAN. BRIT.

¶ TOTA domus: tota supellex domestica Vmbricij. ¶ Rheda: genus ē uehiculi. uocabulūq; (auctore Quin. li. 1.) gallicū sicut & petoritū: quoꝝ altero, hoc est Rheda, usus ē Cic. altero Hora. in Satyris: Atq; caballi pascēdi, ducēda petorita. Est āt & petoritū genus uehiculi: ꝙ uulgo caꝝ dī. Auctor Porphyrio. ¶ Substitit: restitit expectās Rhedā. ¶ Ad ueteres arcus: aliq intelligūt arcus quos Romulus ꝯstruxerat latericios: quos postea Ro. florentes opibus i marmoreos mutauerūt ne ꝯditoris sui memoria periret

Arcus ueteres

possemus ēt itelligere arcus tergeminoꝝ Horatioꝝ: q ad portā Capenā erāt: ubi & cāpus eoꝝ erat. Mart. Capena grādi porta, ꝙ pluit gutta, Phrygiæq; matris Almo q lauāt ferrū, Horatioꝝ ꝙ nitet sacer cāpus hocq; meli⁹. nā ait Vmbritiū substitisse ad portā Capenā iuxta ꝙ erat cāpus tergeminoꝝ cū arcubus. Locū etiā fuisse Romę: qui diceretur sub ueteribus, docet Plin. lib. 35. sic Hinc Marci Cęsij oratoris ille lepos agentis sub ueteribus, cum testis compellatis instaret. Eiusdem meminit & Plautus in Curculione: Sub ueteribus ibi sunt, qui dāt, quiq; accipiunt. ¶ Madidamq; Capenam: Capena porta erat: quæ etiam Appia (ut auctor est Frontinus de aquæ ductibus) dicta est: per quam itur Capuam. Propertius: Armaq; cum tulero portæ uotiua Capenæ. ¶ Madidam: ideo quia (ut scribit Probus) super eam erat aquæ ductus. Quod & Martia. comprobare uidetur carmine antedicto: Capena grandi porta qua pluit gutta. ¶ Hic pro illic substitit. ¶ Vbi nocturnæ Numa constituebat amicæ: Numa Pompilius secundus post Romulum rex Romanorum, quo efficacissimum Deorum metum rudi & imperitæ multitudini incuteret: simulauit se congressus nocturnos, connubiumq; habere cū Ægeria Dea: eius monitu nō modo rempu. administraret, sed etiam quæ acceptissima Dijs essent sacra instituere, sacerdotesq; suos cuique Deorum præficere. Erat autem lucus extra portam Capenam, quem mediū ex opaco specu fons perenni rigabat aqua: ubi nympha habitare ferebatur: eo Numa se persæpe sine arbitris uelut ad cōgressum Deæ inferebat: camœnis eum lucum sacrauit: ꝙ earum sibi concilia cum coniunge sua Ægeria essent, & soli Fidei solemne instituit. Ait nūc poeta lucum illum & delubra musis sacrata Iudęis mendicis locari. Et sic auaritiam sui temporis flagellat: quæ æs etiam ex tanta inopia exigeret. & paupertatem ostendit Iudęorum, qui euersis Hyerosolymis a Vespasiano per orbem profugi mendicare cogebantur: & edicto Domitiani pulsis urbe necesse fuit colere siluas. ¶ Amicæ nocturnæ: nam noctu congressum cum ea simulabat. ¶ Quorum cophinus: subaudi est. adeo, inquit, pauperes sunt Iudæi, ut nihil aliud habeant, ꝙ cophinum & fœnum. nam fœni fasciculum gestabant & cophinum. unde in Satyra sexta: Cophino fœnoq; relicto. Cophinus autem uocabulum est græcū: apud nos (auctore Priscia.) corbem significat. Sydonius de eo ita meminit: Ordinis res est, ut Ægyptius Pharao incedat cum diademate, Israhelita cum cophino. ¶ Sacri fontis nemus: nam fons ex opaco specu medium (ut diximus) lucum rigabat perenni aqua. Sacrum autem fontem appellat, aut quia omnes pariter fontes sacri habentur unde Horat. Nunc ad aquæ lene caput sacræ: aut quia Numa (auctore Plutarcho) non solum camœnis lucum & prata, quę circum erant, sacrauerat: sed & fontem ipsum, qui sacris uestalibus uirginibus erat constitutus. ¶ Delubra: camœnia antea a Numa consecrata. Delubrum. Var. lib. 8. rerum diuinarum, ut recitat Macrob. li. 3. Satur. ait alios existimare in quo præter ædē sit area assumpta Deū causa: ut est in Circo flaminio Iouis statoris. Alios in quo loco Dei simulachrum dedicatum sit. & adiecit: Sicut locum in quo figerent candelam candelabrum appellatum: ita in quo Deum ponerent nominatum delubrum: de quo ita accepit Virg. in. 2. At gemini lapsu delubra ad summa dracones Effugiūt. & ut mox simulachrum nos

Capena porta

Cophinus

Delubrū

minaret, subteruit: Sęuęq; petunt Tritonidis arcē: Sub pedibusq; Deę, clypeiq; sub orbe teguntur. Festus uero sic ait: Delubrum dicebant fustem delibratum: hoc est decorticatum: quem uenerabātur pro Deo. Asconius item Pædianus sic scribit: Sunt etiam qui delubra ligna delibrata .i. decoriata pro simulachris Deorum more ueterum posita existiment, sed male. Illud tamen constat. Delubra poni generaliter pro tēplis, unde Plin. lib. 36. Durat Cyzici delubrum, quo filum aureū cōmissuris omnibus politi lapidis subiecit artifex. ¶ Omnis arbor iussa est pēdere mercedem: hinc exit summa indignatio poetę, ꝙ etiam ob auaritiā loca sacra Romani profanarēt locando ea Iudæis. ¶ Pendere mercedem: soluere. Nā penso ære & nō numerato debitum soluebant. ¶ Populo .s. Romano. ¶ Omnis silua .i. omnes Iudæi habitātes in silua. ¶ Eiectis camœnis: quibus lucus erat sacratus. Camœnæ autē dicuntur músæ, quasi canenæ a canendo. ¶ In uallem Ægeriæ .i. in lucum, de quo diximus camœnis consecratum: & in quo simulabat colloquium habere Numa cum Ægeria. ¶ Et in speluncas: in specū, de quo dictum est. ¶ Dissimiles ueris: naturalibus non similes. Nam quæ ex topho antra erant: aucta Romanorum luxuria & ambitione, marmoribus sunt adornata. ¶ Numē aquæ: fontis. ¶ Quanto prę stantius esset .i. excellentius & proinde præsentius: si in natura sua mansisset, & non marmore incrustatum esset. ut ostendat Deos rebus humanis non capi: sed bona, synceraq; hominum uoluntate gaudere. unde ait Sene. ad Lucilium: Cogita Deos cum propitij essent, fictiles fuisse. ¶ Clauderet undas: uestiret. ¶ Violarent tophum: nam uis inferri uidetur topho: qui ex hoc loco suo detruditur appositis marmoribus. ¶ Tophum: tophus lapis est leuis & cauernosus. ¶ Ingenuum: ubi natum. unde & Lucretius: Ingenuos appellat fontes ibi natos: nec aliunde ductos. Vnde mare, ingenui fontes, externaq; longe Flumina suppeditant. translatio est ab ijs qui liberi nati sunt. Nam ingenuus dicitur, qui ut statim natus est, liber est, siue ex duobus ingenuis matrimonio constante editus est, siue ex libertinis duob⁹, siue ex altero libertino & altero igenuo, lege Iustinia.

Camœnæ

Toph⁹

Ingenu⁹

ASCEN.

¶ SED dum tota cohors &cæ. Describit locum quo conuenerat Vmbricium: & id non sine acerbitate satyrica in auaritia Romanorum: qui sanctissima loca & musis olim consecrata Iudæis locabāt. Legendum puto: Sed dum: quia cum subiunctiuum efflagitat in sensu quo hic poneretur cum autem non tam congruit. Nam ordo est. Sed interea dum tota domus .i. omnes supellex Vmbritij: per quod significatur uię continens, & minime auarus componitur .i. simul ponitur in una rheda .i. uehiculo humili. ipse Vmbricius substitit .i. parum stetit expectans aduentum rerum suarum: ad ueteres arcus, quos Romulus lateritios fecerat. Fiebant autem arcus lapidei sicut in pontibus ad memoriam triumphi aut uictoriæ egregię unde hos factos dicit Calderinus ob memoriam Horatiorum tergeminorum: de quibus est. Liuius libr. 1. Et ad id iuxta Capenam sup. portam madidam propter fontes & aquæ ductus illic existentes: & fontinalia festa, quæ illic celebrari consueuerunt puteis coronatis, & sparsis floribus in fontes. constitit inquam hic .i. in eo loco ubi .i. In quo loco. Numa Pompilius .s. secundus Romanorum rex, & uir religiosissimus: qui cum uxore sua Ægeria nympha dicebat se habere nocturna colloquia super sacris ab se institutis: ut reuerentia maior haberetur eis pro numinis auctoritate. constituebat sup. colloquendi tempus amicæ nocturnæ .i. qua cum tempore nocturno amicorum more locutus est .i. familiariter: & hoc tempore suo. Nam nunc, inquit, nemus .i. secessus ille & locus a nemine propter religionem ciuium habitatus sacri fontis: in quo erat sacer fons. & delubra .i. templa Deæ illic constructa locātur Iudæis: quorum post destructionem Hierosolymæ: Nusquam certa domus: requies & nulla labori. unde dicit. quorum supellex .i. tota utensilium collectio: est sup. cophinus: in quo infantes & pauca supellex ad uictum necessaria reponebantur: & fœnum in alimentum iumenti. omnis enim arbor .i. quilibet locus minimus: in quo ad arborem alligari potest equus aut mulus. est iussa nunc a senatu pendere .i. ad pensum dare hoc est persoluere populo Romano mercedem .i.

Fontinalia

Silua pretium locationis & silua a silendo. uel sylua ab hyle.i.congerie materię primæ dicta. mendicat.i.turpem stipem a miseris Iudęis ef flagitat. aut silua: idest habitans in silua Iudæorum populus mens dicat. & hoc camœnis.i.musis & cæteris nymphis eiectis: idest uio lenter exclusis aut expulsis. Nos ergo ut possemus .s. habere pros lixius colloquium: longa enim est Satyra: descendimus in uallem Ægeriæ, ubi erat fons Ægerię sa cer. & ad sup. speluncas.i.antra Dearum dissimiles ueris .i.lons ge distantes ab illis naturalibus a natura exhaustis: cũ iam sint manu exhaustæ cum ars imites tur naturam non præstet. unde dicit quanto: quasi dicat multo præstantius esset numen aquę.i. sanctitas propter præsentia nus minis. nullus enim fons credes batur sine numine. si herba illic nascens clauderet.i.circundaret uel potius sepiret undas .i. aq̃s fontales. uiridi.i.uirenti.margis ne.i. extremitate. & marmora, quæ nunc sunt per artem polita & illic constructa. non uiolarẽt .i.corrumperent, & minus relis giosum redderent. tophum.i. la pidem scabrum illic nascentem unde dicit ingenuũ quasi dicat inde genitum. uel non adultera tum, ne fuco aut arte simulatum quod ingenuorum est.

Hic tũc Vmbricius quãdo artibus inquit, honestis
Nullus in urbe locus, nulla emolumenta laborum,
Res hodie minor est, here q̃ fuit, atq; eadem cras
Deteret exiguis aliquid, proponimus illuc
Ire, fatigatas vbi Dædalus exuit alas,
Dum noua canicies, dum prima, & recta senectus,
Dum superest Lachesi quod torqueat, & pedibus me
Porto meis, nullo dextram subeunte bacillo.
Cedamus patria. viuant Arturius istic,
Et Catulus, maneant qui nigrum in candida vertũt,
Queis facile est ædem conducere, flumina, portus,
Siccandam eluuiem, portandum ad busta cadauer.
Et præbere caput domina uænale sub hasta.
Quondam hic cornicines, & municipalis arenæ
Perpetui comites, notæq; per oppida buccæ,
Munera nunc edunt, & verso pollice vulgi
Quemlibet occidunt populariter, inde reuersi.
Couducunt foricas. & cur non omnia? cum sin
Quales ex humili magna ad fastigia rerum
Extollit, quoties voluit Fortuna iocari.

IOAN. BRIT. ¶ HIC: pro illic. ¶ Tunc Vmbricius: subaudi dixit. ¶ Quãdo artibus: sensus est: Ex quo nullus iam locus est uiris bonis i urbe: nec iam ullus fructus sequitur labores: & omnia iam in deterius labun tur: statui migrare Cumas. Sic & Martia. libr. 3. ostendit uiro bono nullum esse locum in urbe: Quid faciam suade, nam certum est uis uere Romę: Si bonus es, casu uiuere Sex te potes. ¶ Viris honestis: uiris honestas artes exercentibus. ¶ Nulla emolumenta: nulla utilis tas: nullus fructus laborum nostrorum est. ¶ Res hodie minor est ui dentur enim omnia per processum temporum in deterius labi. uns

Here de Horatius: Damnoso quid non imminuit dies? ¶ Hodie: dicitur hodie quasi hoc die: ut inquit Asconius lib. 2. Verrinarum. ¶ Here: pro heri. Quinti. ostendit magis dicendum here quam heri. Inquit enim Here nunc e litera terminamus. At ueterum comicorum ads huc libris inuenio: Hen ad me uenit. quod idem in epistolis Augu sti, quas sua manu scripsit, atq; emendauit, deprehendetur. ¶ Detes ret: diminuet. ex consequenti: quia quæ deterũtur comminuuntur. ¶ Dædalus exuit alas: Cumas intelligit, ubi Dædalus fugiens Mis noem, condidit templum Apollini. Virgilius: Dædalus ut fama est fugiens Minoia regna Pręepetibus pennis ausus se credere cælo. Insuetum per iter gelidas enauit ad Arctos: Calcidicaq; leuis tan dem superastitit arcit. Redditus his primum terris, tibi Phœbe sacra uit Remigium alarum, posuitq; immania templa. Dædalos autem Ingeniosos interpretatur. Dædalo tamen orno, uario. De Dædalo uero latius Diodorus lib. 5. ¶ Dum noua canicies: subaudi est. Cas nicies homini tantum est & equo. Auctor Plin. Ordo est: Cedamus patria dum noua canicies. ¶ Dum prima, & recta senectus: anno quadragesimosexto initium senectutis maiores nostri esse uoluerũt ut inquit Cice. Gel. item libr. 9. cap. 28. ait: q Tubero scripsit Ser uium Tullum regem populi Romani: pueros esse existimasse, qui minores essent annis septemdecim. Atq; inde ab anno septimodes cimo: quos idoneos iam esse reipublicę arbitraretur milites scripsis se: eosq; ad annum quadragesimumsextum iuniores: supraq; eum annum seniores appellasse. ¶ Recta non curua. ¶ Dum superest: dũ

Lachesis adhuc aliquid uitę mihi superest. ¶ Lachesi: Lachesis una est ex tris bus parcis: quę uitam humanam summa disponere concordia dis cuntur. Vna enim earum dicitur nere uitam hominis. Altera filum ipsum uitę colligere. Tertia abrũpere. unde bene poeta dixit quod torqueat.i. neat. Lachesis etiam interpretatur protractio secundum quosdam: ab aliquibus sortiens: quia de nobis sortiatur. Lachos.n. sors dicitur: lachano autem sortior. Cur uero tria fata sunt latius ui de Apule. in fine libri de Mundo. De Lachesi sic Martia, Nil adijcit penso Lachesis, fusosq; sororum Explicat, & semper de tribus una necat. ¶ Bacillo: paruo baculo. Est autem diminutiuũ & generis neu tri. Cic. de finib. bonorum & malorum: Vt bacillũ aliud est infiexũ & incuruatũ, aliud ita natum. Apule. in. 1. lumine. 1. libri metamor. Qua bacillũ inuersi teli ad occipitium per inguen subit. ¶ Cedas mus patria mira indignatione dictum. ¶ Viuat Arturius: Catulus & Arturius noma sunt uilissimorũ hominũq; ex humili fortuna ad summas peruenerãt opes. Vms bricius nũc cõqueritur in urbe tales homines fauorabiliores e s se q̃ honestos. Meminit Euse. de temporibus cuiusdã Arturij me dici Augusti quẽ ait naufragio perijsse post uictoriã acciacam. ¶ Maneant qui nigrũ in candida uertũt: acribile dictũ. Improbos autẽ & uersutos hoies designat: qui uirtutẽ in uitiũ & uitiũ in uir tutẽ uertunt. Nam per nigrũ ma lũ accipere debemus. Hora. Hic niger est: hunc tu Romane caue to. Albũ uero pro bono. Persius Per me equidẽ sint omnia proti nus alba. unde est illud Ouidij de Autolyco in. 11. Metamor. Candida de nigris, & de candẽ tibus atra. Sicq; poeta ostẽdit ta le genus hoium gratius esse. uñ & Terẽ. in Phor. Hic pretiũ nũc est q recta praua faciũt. ¶ Quis facile est ędẽ cõducere designat cũ portitores, tũ alios uilissimaç re rũ redẽptores q habẽtur infames ob uile lucrũ, qđ sectãtur. Nõ.n. eos pudet cõducere ædes reficiẽdas, flumina purgãda, & uectigalia portus. ¶ Quis: pro qbus. ¶ Eluuiẽ: sordes quę per cloacas, aut flumis

Eluuies na labũtur, & residere solẽt, ab eluẽdo dictę. Nam residẽies eluũtur aqua dilabẽte. ¶ Cõducere portus.i. portoria redimere, quę in pors tu exiguũtur. unde & portitores sunt nominati: q uectigalia exigũt

Portitor ad portus: qua significatione ita accipit illud Virg. Portitor ille Cha ron. de hoc uberius dicemus infra: Quẽ porrigat ore trientẽ. ¶ Pors

Libitinarius tandũ ad busta cadauer: libitinariõs designat, q cadauera sepeliẽda cõducebãt. Nã in tẽplo Libitinę ea uẽdi solebãt, q̃ ad sepeliẽdũ mor tuũ fuissẽt necessaria. Funera.n. locabãt uñ Pli. 21. li. loquẽs de Sci pione suario: Asses ergo cõtulit populus, ac funus elocauit. Hiq; q uẽ debãt libitinarij dicebãt, polinctores uero q sepeliebãt. unde Vulp.

Polictor de Institoria actione: Si libitinarius seruũ polinctorẽ habuerit, isq; mortuũ spoliauerit, dandã in eũ q̃si institoriã actionẽ. Cũq; ex hac re lucrũ sectarẽtur, mortẽ multorũ optabãt. unde Sene. de Benefic. An tu Aruntiũ, & Ateiũ, & cęteros qui captandorũ testamẽtorũ ar tẽ professi sunt. nõ putes eadẽ habere, q̃ designatores & libitinarij

Bustum uota? ¶ Ad busta: bustũ pprie dicebatur locus, in quo mortuus erat cõbustus. & bustũ dicit q̃si bene ustũ. Nũc uero busta dicũtur sepul chra. Festus. ¶ Et pbere caput: multi enim patiebãtur se uẽdi, quod Martianus in digestis de statu hominum sic ostendit: Serui in domi nium nostrum rediguntur: aut iure ciuili: aut iure gentium. Iure cis uili siquis maior uiginti annis se ad pretiũ participandũ uenire pas sus est. Iure gentium serui nostri sunt: qui ab hostibus capiuntur, aut qui ex ancillis nostris nascuntur. Plautus in Curculione: In Tu scho uico, ibi sunt homines, qui ipsi sese uenditant. Apud Germa nos (ut scribit Tacitus in libro de situ Germaniæ) hæc consuetus do seruatur, ut cũ in alea omnia amiserint, extremo ac nouissimo iactu de libertate & corpore cõtendãt, uictus uolũtariã seruitutem

Sub hasta adeat. ¶ Sub hasta: nam publica auctione i foro ponebat hasta: quę pcipuum erat signũ auctionis, eiq; subiiciebãtur omnia, q̃ publice uẽderẽtur. Vnde Valerius libro secũdo. Cęterũ (auctore Plinio) Sci pione Nasica omnẽ apparatũ operis scænicorũ subiectũ hastæ ues nire placuit. Tranquillus in Cæsare: Et bello ciuili super alias dona tiones amplissima prædia ex auctionibus hastæ minimo addixit. ¶ Domina: q̃si cuius potestati & imperio oĩa essent subiecta in uẽditio ne. ¶ Quõdã hic cornicines cõquerit Iuue. eos q cornicines, & tubi cines nõ mõ Romę, sed et i municipijs fuerũt, eo diuitiarũ puenisse tpibus suis: ut tãq̃ magnifici & potẽtes uiri ludos gladiatorios edãt

in urbe

in urbe, cædantq; quos uelint. Nam facile erat eiusmodi homines principum liberalitate locupletari. unde Menecratem citharœdum & Spiculum mirmillonem scribit Tranquillus a Nerone triumphalium uirorum patrimonij ædibusq; donatos fuisse. Martia. Artes uult discere pecuniosas, Fac discat citharœdos, aut choraulas. ❡ Hic cornicines: legendum est hic, & non hi. ut sit: Qui hic cornicines quondam fuerunt. i. Romæ: & comites perpetui arenæ municipalis: hoc est & in municipijs. ❡ Munera nūc edunt. i. ludos gladiatorios: ut potentissimi uiri. ❡ Perpetui: assidui. ❡ Comites arenæ municipialis: nam tubicines nō solum theatris Romanis: sed etiam municipalibus buccas suas locabant: ludis enim canentes tuba seruiebant

Municipia. Municipia (ut Gel. diffinit) dicta sunt, q cum omnino suis iuribus, & legibus uiuerent, munera cum pop. Ro. habebant. i. tanquam Romani habebantur. Sicq; idem fuisse uidentur cum fœdere in ciuitatem accepti. unde Cic. in oratione pro Aulo Cluentio sic dicit: Equitem Romanum in municipio suo nobilem. Festus Pōp. sic scribit: Municipes erant, qui ex alijs ciuitatibus Romam uenissent, quibus non licebat magistratum capere: sed tantum muneris partem: ut fuerunt Cumani, Acerrani, Arcellani, qui & ciues Romani erant, & legione merebant, sed dignitates nō capiebant. Vulpia. iurisco. proprie, inquit, municipales appellantur muneris participes recepti in ciuitatem, ut munera nobiscum facerent. Sed nunc abusiue municipes dicimus suæ cuiusq; ciuitatis ciues. ut si Brixianus sis, alios ciues Brixianos municipes tuos appelles. Arenam ergo municipalem intelligit: quæ in municipijs esset, quæ munera cū po. Ro. caperent. ❡ Notæ buccæ. i. ipsi tubicines: qui etiam buccinatores

Buccinator. dicuntur a buccis, quas canentes inflant. est enim bucca ea pars oris infra malam, quę inflatur. Vnde Hora. Quin Iuppiter ambas Iratus buccas inflet. ❡ Munera: ludos gladiatorios. nā multi ex infima conditione ad summas opes prouecti, munera gladiatoria ædebant. Martialis libro. 3. Das gladiatores sutorum regulæ cerdo. Quodq; tibi tribuit subula, sicca rapit. Idem alibi: Succensus ad uilibus ede munera clamat Sutor cerdo dedit tibi culta Bononia munus: Fullo dedit Mutinæ, nunc tibi copo dabit. ❡ Et uerso pollice uulgi: de eisdem tubicinibus intelligit, qui cū arte & quæstu suo locupletati sint: nō modo munera edant gladiatoria suis impensis, sed etiam conciliato sibi fauore populi occidāt quem uelint: quales multi in seditionibus interempti fuerunt a potentioribus. ❡ Populariter

Popularis. populo fauente. q. d. omnibus applaudentibus. Nam popularis is appellatur, qui gratus est populo. popularis etiam ciuis: hoc est, qui ex eodem est populo: unde Terētianus ille Sanio: Obsecro populares ferte misero atq; innocēti auxilium. popularis etiam qui nobilis non est: sed ex plebe. Plaut. Præstat diuitem esse ac popularem, q̄ nobilem & mendicum. Cice. in. 2. Officiorum: Popularibus enim uerbis est agendum, & usitatis cum loquamur de opinione populari. ❡ Verso pollice uulgi. i. uerso ad se & conciliato fauore uulgi. sequitur enim populariter. i. fauente (ut dixi) populo: hocq; ex prouerbio tractum ostendit Pli. libr. 28. in magicis: Pollices, inquit, cum fauemus premere etiam prouerbio iubemur. unde etiam illud est Horatij in epistola ad Lolium: Fautor utroq; tuum laudabit pollice ludum. Vbi Porphyrio ait per utrūq; pollicem intelligi utrāq; manum a parte totū: aut quia qui laudat uehementius manus iungens iungit pollicem cum proximo. ❡ Inde reuersi. s. a ludis gladiatorijs & cædibus hominum. ❡ Conducūt foricas: ad res uiles descēdunt. i. foricas purgādas. foricæ enim sunt latrinę, in quas uentris

Foricæ Foria. excrementa deijcimus. Foria enim (auctore Nonio) ueteres dixerunt stercora liquidiora, unde Diomedes Laberius in Paniceis: Foriolus esse uideris, in coleos cacas. ❡ Et cur nō oia: subaudi faciunt sordidissima. ❡ Cū sint q̄les ex humili: quādoquidē sunt ex numero eorū quos fortuna solet p ludū ex humili loco ad altiora ꝓuehere.

ASCen. ❡ HIC tunc Vmbricius. In hac parte incipit Vmbricius narrare causam cur migret: quasi interrogatus fuerit a Iuue. cur nolit amplius Romæ residere. & assignando causam oportune recitat uaria uitia ciuitatis Romæ usq; ad finem Satyræ fere. Ordo est: Vmbricius inquit. i. in ualle Ægeriæ. tunc. i. postq̄ illuc perueneramus. quādo. i quando quidem. nullus locus est sup. in urbe honestis artibus & nulla emolumenta. i. nulli fructus: nullæ mercedes, sup. sunt laborum: quos sumunt. s. honesti. & quandoquidem res. i. possessio diuitiarum uiri boni nihil lucrantis Romæ. est hodie minor, q̄ fuit here. i. heri. & eadem res deteret. i. diminuet consumendo sese cras aliquid exiguis sup. rebus. Non dices sic. & cras. i. crastinum tempus deteret aliquid exiguis rebus: quia tunc uacaret eadem: quod fieri non potest: quia ergo res, inquit, mea in dies Romæ deterior sit. nos proponimus ire illuc: ubi Dædalus faber Atheniensis subtilissimus: qui a Minoe rege captus: factis sibi & Icaro filio alis auolauit: unde dixit: Exuit alas fatigatas: longo uolatu. s. hoc est proponimus ire Cumas. Vnde Virgilius in Sexto: Dædalus (ut fama est) fugiens Minoia regna Præpetibus pennis ausus se credere cœlo Insuetum per iter gelidas enauit ad Arctos: Chalcidicaq; leuis tandem super astitit arce. Hoc est Cumis a Chalcidensibus conditis. Videtur autem hic non sine causa uti periphrasi. i. circumlocutione: habet enim suum pondus in sententia. Nam si Dædalus uolans & longe terras despiciēs: elegit sibi sedem, & resedit Cumis, facile creditu est illic optimum & amœnissimum esse locum. Proponimus, inquit, ire Cumas. dum quamdiu sup. nobis est canicies noua. i. prima. i. nō pridem cœpta. & dum senecta est prima. i. in principio sui. & recta. i. sinēs rectum incedere. & dum superest. i. reliquum est: uel restat Lachesi: idest illi Parcæ seu Deæ fatali: quę uitam hominum, quasi e colo filum trahēs paulatim deducit ad mortem: sup. aliquid roboris. qđ torqueat. i. carpat, aut attenuet: seu fuso inuoluat. & dū ego porto me meis. i. naturalibus pedibus. & hoc nullo baculo. i. paruo & leui baculo subeunte. i. subingrediēte uel sustentante dextrā. Cedamus. i. abeamus patria: non dicit patriæ: quia is patriæ cedit: qui & eam infestam & inimicam habet: Patria autem qui ultro abit. Arturius & Catulus perditi adulatores olim cornicines nunc potētissimi uiuant istic: idest in ista nostra patria. & maneant illi qui uertunt nigrum. i. opera sua mala in candida. i. in bonorum apparatu & ita recipiunt pro malis operibus mercedem bonorum. uel qui uertūt nigrū. i. fortunā aduersam nigro lapillo designatā in cādida. i. i bona. uel qui opera imperatoris mala laudāt ut bona. Quis. i. quibus facile est conducere ædem Romæ: licet magno constet: & flumina & portus ut maiore pretio locent, unde diuites facti sunt. Item quibus est facile conducere eluuiem. i. uoraginem, & cloacarum immundiciam siccandam. i. emundandam: quasi dicat quorum tanta est auaritia, ut uelint & tantæ apud imperatorem auctoritatis, ut possint etiam inhonestissimorum ministeriorum habere gubernationem: ut uidelicet sine eorum consensu nemo aut cloacas seu latrinas audeat mūdare: aut cadauera comburere. unde subdit: Et quibus facile sup. est conducere cadauer portandum ad bustas: idest ad ustrinam: ubi defunctorum corpora comburebantur: & postea cineres in uasculum (quod ab urendo urna dicitur) collectis condebantur in loco, quem bustum quasi bene ustum dicebāt. qui autem tale munus habebant, dicebantur Libitinarij. Et quibus facile est præbere caput uænale sub hasta domina: idest cuius auctoritate præco uendit: & q̄ dominos emptores facit. Potest aūt dupliciter intelligi aut sicut Mancinellus: ut sit: Quibus est facile præbere suum caput uænale sub domina: idest qui non timent, cum nō sint soluendo, aut soluere non possint pretium conductionis publicarum rerum uēdi sub asta publica licitatione: aut qui tam auidi sunt lucri, ut se uænales exhibeāt: aut certe quibus facile est præbere caput seruorum uænale sub asta domina: idest qui etiam uenditionibus publicis præsunt. Hi de quibus loquor Arturius & Catulus: qui supple fuerunt quondam cornicines: idest canentes cornu more histrionico, dum gladiatores, aut consimiles in arena exercebantur: non quidem Romæ ubi peritiores erant: sed in municipijs. unde dicit: Et qui supple fuerunt quondam comites perpetui: idest continui arenæ municipalis: idest gymnasij: ubi lanistæ, aut cæteri ludij sese exercebant. & buccæ notæ: idest habentes buccas: quibus cornua inflabant notas per oppida. i. loca clausa mœnibus. edunt. idest distribuunt nunc munera supple gladiatoria: id est qui erant ministri gladiatorum: nunc eorum pręfecti sunt. & occidunt populariter: idest per populum & passim. & hoc tamen pollice uulgi uerso: idest fauore subtracto & in odium uerso. Quam sententiam Politianus. cxlii. ponit. Videtur tamen maior uis esse in sententiā Calderini, qui intelligit uerso pollice uulgi: idest conciliato uulgo & populi fauore: quasi dicat nunc tantum sublimati sunt ut populus, etiā dum male populo faciunt, eis faueat: quia populus qui stupet in titulis & imaginibus, ut Hora. dicit, fortuna sequitur. & ipsi reuersi inde: idest ex populi cęde. conducunt foricas: idest latrinas purgandas. & cur non omnia supple faciant, & uilia, & sublimia. cum sint supple tales quales fortuna, quoties uoluit iocularii: idest ilocaliter & sine ratione agere, extollit ex humili: idest ex re humillima: hoc est infima & humi sita. ad magna fastigia: idest ad summitatem & magnam altitudinem rerum: idest diuitiarum & honorum. Et quia ipse talis non est: nec esse uelit: ideo innuit sibi Romæ non esse locum. Vnde subdit quod sequitur.

Quid Romæ faciam? mentiri nescio, librum
Si malus est, nequeo laudare, & poscere, motus
Astrorum ignoro funus promittere patris
Nec volo, nec possum, ranarum viscera nunq̃
Inspexi, ferre ad nuptam quæ mittit adulter,
Quæ mandat, norint alii, me nemo ministro
Fur erit, atq; ideo nulli comes exeo, tanq̃
Mancus & extinctæ corpus non vtile dextræ.
Quis nunc diligitur nisi conscius? & cui feruens
Æstuat occultis animus, semperq; tacendis?
Nil tibi se debere putat, nil conferet unq̃
Participem qui te secreti fecit honesti.
Carus erit Verri, qui verrem tempore, quo vult,
Accusare potest, tanti tibi non sit opaci
Omnis arena Tagi, quodq; in mare voluitur aurū,
Vt somno careas, ponendaq; præmia sumas
Tristis, & a magno semper timearis amico,
Quæ nunc diuitibus gens acceptissima nostris,
Et quos præcipue fugiam, properabo fateri,
Nec pudor obstabit. Non possum ferre Quirites
Græcam vrbem, q̃uis quota portio fecis achææ

IOAN. BRIT. ¶ QVID Romæ faciam? uerba sunt Vmbritij. ¶ Mentiri nescio: antipophora. i. nec simulare, nec dissimulare noui: sicq; conditionē sæculi sui taxat: quasi aliter agi uita non queat. ¶ Librum si malus est: assentari se dicit nescire: quod multi in gratiam diuitum & nobilium faciebant: qui laudibus alienis delectati laudatores cōducebāt & cœnis & muneribus. unde Persius. Calidū scis ponere sumen. Et comitē horridulū trita donare lacerna. Et uerū inquis amo, & uerum mihi dicito De me quis populi sermo? Hora. Laudato carmina uecors. Idē i poetria: Vt p̄sco ad merces turba q cogit emēdas: Assentatores iubet ad lucrū ire poeta Diues agris, diues positis in fœnore nūmis. ¶ Et poscere: per adulationem transcribendum: tanq̃ q mirabiliter placeat. ¶ Motus astrorū ignoro: ut possim futura prædicere. hoc aūt dicit ut oñdat magos & Chaldęos qui futuri cognitionē profitebātur & id genus hoīes Romę gratia, & auctoritate apud omnes ualere: ac per hoc dites fieri. uulgo. n. consulebantur. unde poeta in sexta Satyra: Chaldęis, sed maior erit fiducia, Quicquid dixerit astrologus credet a fonte relatum Ammonis. Horatius in odis: Nec Babylonios tentaris numeros. ¶ Funus p̄mittere patris: iniquitatem ostēdit filiorū sui temporis, qui mortem parētum multis plerūq; optabant uotis: inquirebantq; a diuinatoribus. unde Ouid. Filius ante diem patris Inquirit in annos. ¶ Ranarum uiscera nunquā inspexi: ut ex his aliquod pararem ueneficium. sicq; ostendit tale hominū genus in urbe esse, & gratum & fauorabile. Nam ex uisceribus ranę: hoc est liene, iecinore, corde, lingua, & officulo multa ueneficia fieri posse tradit Plin. lib. 32. Nam inter alia docet ex officulo, quod sit in sinistro latere amorem concitari, & iurgia addito in potionem, Venerē alligatum stimulare. ¶ Ferre ad nuptam: alij, inquit, internuntij sint ad ɔciliāda adulteria: ego uero hoc nō fecero. Nemo enim erit adulter me ministro. i. sequestro & medio. ¶ Mittit munera intellige & literas. ¶ Mandat: hoc est uerba & mandata. ¶ Me ministro: me auctore conciliatore, & internūtio. Cic. in Lælio: Vt aut libidinos ministri: aut adiutores essent ad iniurias. ¶ Fur erit. i. adulter. Nam & furtum adulterium appellatur. Propertius: Nolim furta pudica tori. ¶ Atq; ideo nulli comes exeo: sensus est. Et quia tales inquit artes mihi nō placēt: discedo ab urbe nulli comes. i. sine comite ac per hoc solus q̃si qui a cunctis repudier: tanq̃ mancus & tanq̃ corpus inutile extincta dextra. i. tanq̃ homo iners: nullius pretij, nulliusq; ingenij, ut pote qui nouas uiuendi artes, ut cæteri nō calleam: & ita quod animi est, trāstulit ad corpus. Extincta ergo dextra. i. extinctus ingenij

Mancus uiribus. legendumq; est extincta dextra nō extinctæ dextræ. ¶ Mancus: dicitur quasi manu carens. ¶ Nisi conscius: nisi qui secreta diuitis scelera nouit. ¶ Feruens: coniunge feruens occultis & tacendis. ¶ Æstuat: agitatur taceat ne an proferat uspiam. ¶ Nil tibi se debere putat: nō eris inquit gratus, neq; acceptus illis: quorum secreta honesta noueris. sed tantummodo ijs, quorum scelera tibi nota erunt afficieris enī muneribus, ne secreta eorū reueles. ¶ Verri: sensus est: Ille erit carus uiro scelerato & furi, q̃lis fuit Verres, qui potest furti eum accusare. Nam Verres (ut dictum est superiore Satyra) quæstor Siciliam per trienniū tenuit: ubi libidinem, auaritiam crudelitatemq; exercuit. succedente tandem Metello repetundarum postulatus est a Siculis. Eam causam egit Cice. pro Siculis. Adhuc extant actiones, quæ Verrinæ appellantur. ¶ Tanti tibi non sit opaci: etsi, inquit, conscij scelerum diuitis afficiuntur muneribus ut taceant: tamen tu noli quærere ut diuitis secreta scias: ne semper solicitus sis: & nequeas dormire: ueritus ne aliquando tibi obijciat: q ea patefeceris: quorum eras conscius. ¶ Tagi: Tagus Hispaniæ est fluuius

Tagus auriferas habens arenas. ¶ Opaci: umbrosi propter arborū densitatē in ripis. Martia. Æstus serenos aureo frangens Tago Obscuris umbris arborū. ¶ In mare uoluitur: defertur ex fluminū profluuio. ¶ Vt somno careas: nā dormire nequit solicitus ne aliquo afficiatur incōmodo a diuite. ¶ Præmia ponęda quę postea cogaris ei reddere. ¶ Timearis: ne eius scelera patefacias. ¶ Amico magno: diuite & potēte. Alibi ante Magni delator amici. ¶ Quę nūc diuitibus: oñdit poeta in urbe uiros bonos nō esse gratos: sed tantūmodo uersutos assentatores, scelerū ministros, & id genus hoies. sed si quæras q maximi grati sint, sunt inqt Gręci. ii. n. acceptissimi sunt diuitibus, & tota ciuitas Gręcis referta est. ¶ Quos: fugiā deuitē, habeā odio. ¶ Nec pudor obstabit: pudor igi nō me impediet quominus aperte dicā, q̃ sentiam de Gręcis. Est. n. ita dictū quasi aliquis monuerit: nō te pudebit tā insolenter Græcos insectari. Pudor

Pudor aūt est metus iustę reprehensionis. ¶ Quirites: Romani. Nā q orationem habebāt ad populū; Romanos Quirites appellabāt a

Quirites Curibus ciuitate Sabinorū sunt dicti Quirites: ex qua acciti Titus Tatius, & Numa Pompilius Romæ quandoq; regnantes. A Quiritibus fit quiritare, qd' idē est quod clamare. quo usus est Apul. & Plau. ¶ Græcā urbē: mores Gręcorū: quibus tota ciuitas corrupta est. Vnde ait inferius: Omnia nouit Gręculus esuriēs. ¶ Quamuis quota portio: quamuis sit minima pars gentis Gręcæ: ac si dicat: Græcorum uitia adeo sunt magna, ut uel pauca multitudo eorū possit etiā urbē corrūpere. ¶ Quota: minima. Plin. in. 3. ubi de Italia & Roma mētionē facit ipsi de ea iudicauere Gręci: genus i gloriā sui effusissimū: quotā partē ex ea appellādo Gręciā magnā. Alibi Iuue. Hęc quota pars scelerū. Mart. li. 8. Pars quota Parrhesię labor est mareoticus aulę. Quotus itē nomē est qd' numerū re

Quotus fert, sicut quot. Hora. Tu quotus esse uelis rescribe. Pli. li. 11. c. 37. Munū iecusculis fibrę ad numerū Lunę dierū in mēse ɔgruere dicūtur, totidēq; & inueniri quotū eius lumē sit. Mart. lib. 9. Scis quota de libyco littore puppis eat. i. quot naues eant. ¶ Fecis: i cōtēptū est gręcorū. q. d. sordidę & uilissimę gētis: sic & Pli. li. 29. Medicos græcos fecē appellat: Ne fecē quidē aut inscitiā eius turbę arguamus, ipsorūq; intēperātiā in morbis. ¶ Achææ: secundū gręcā declinationē dixit. Nā & Achiuū dicimus. ae diphthōgo in i productā cōuersa, & u digama interposita. Est aūt dictio deducta ab Achaia, q̃ pars

Achaia est Peloponesi incipiēs ab Isthmo. antea Ægialos uocabatur ꝑpter urbes in littore per ordinē dispositas αιγιαλὸς enim littus significat.

ASCen. ¶ QVID Romę faciā. q. d. mihi cū nihil sciā, aut scire uelim eorū quę nūc Romę i ꝑtio sunt, ego nescio mētiri, sicut faciūt adulatores & bonorū delatores. & nequeo laudare librū. i. scripta diuitū. si est malus. i. si sunt inepta. & nequeo laudādo librū malū, poscere ipsū ab eo, q eū fecit. ego ignoro motus astrorū ut futura canā. & nec uolo nec possum ꝑmittere liberis sup. funus. i. mortē patris diuitis. s. & rigidi. ego nunq̃ inspexi uiscera ranarū q̃ rubetę dicūt: ut inde uenenū extrahā. Alij norūt. i. nouerūt. q. d. ego nō noui ferre. i. portare ad nuptā, q̃ adulter mittit, & q mādat. nemo erit fur me ministro. i. me ministrante, uel existēte ministro atq; ideo ego nulli ex eo comes. i. nō egredior cū aliquo ad malū facinus ꝑpetrādū. & q̄a nemo Romę iā bonū facit. ego sum tāq̃ sup. essem macus. i. cui mēbrū deē. & tāq̃ corpus non utile. i. inutile dexteræ extinctæ. i. emortuæ. i. cuius dextera ē mortua. Quis nūc diligit' nisi ɔscius. i. q scit secreta facinora. Et cui aius feruēs. i. incēsus ęstuat. i. ardet occultis semꝑ tacēdis. q. d. nemo ē āt sententiose dictū, q̄ aius ɔscij ardet. uel q̄a difficile est tacere: uel quia nota mala incitat ad similia. is qui fecit te participē. i. ɔsciū secreti honesti. nil. i. nō aliqd nō putat se debere aliqd ille sup. erit carus Verri. i. furi diuiti, sicut Verres erat qui potest accusare Verrem tempore quo uult omnis arena Tagi. i. fluuij Lusitaniæ seu Hispaniæ, qui aureas habet arenas. opaci. i. densi & turbulenti propter tales arenas: & aurum quod uoluitur in mare per

Tagum

Iam pridē Syrius in Tyberim defluxit Orontes,
Et linguam, & mores, & cum tibicine chordas
Obliquas, necnon gentilia tympana secum
Vexit, & ad Circum iussas prostare puellas.
Ite, quibus grata est picta lupa barbara mitra.
Rusticus ille tuus sumit rechedipna Quirine,
Et cęromatico fert niceteria collo.
Hic alta Sicyone, ast hic Amidone relicta,
Hic Andro, ille Samo, hic Trallibus, aut Alabādis
Æsquilias, dictumq; petunt a vimine collem,
Viscera magnatum domuum, dominiq; futuri.
Ingenium uelox, audacia perdita, sermo
Promptus, & Isæo torrentior. ede qui illum
Esse putes? quemuis hominē secum attulit ad nos
Grammaticus, rhetor, geometre, pictor, aliptes,
Augur, schoenobates, medicus, magnus, omnia nouit
Græculus esuriens, in cælum iusseris, ibit. (uit
Ad summā nū Maurus erat, neq; Sarmata, nec Thrax
Qui sumpsit pennas, mediis sed natus Athenis.

Tagum & similes fluuios. non sit tibi. i. nō reputetur a te tanti sup.
pretij esse, ut careas somno: quia conscius tanti sceleris. & ut tristis
sumas pręmia ponenda. i. quæ merito deponi debeant. & ut timea-
ris semper a magno amico. i. unde ea præmia sumpsisti. timearis in-
quam, ne eius scelera reueles. Ego properabo nunc fateri, quæ gēs
sup. sit accepissima nostris. i. Romanis diuitibus. & quos, sup. homi-
nes ego fugiam sup. si essem di-
ues ut illi pcipue. i. præter alios.
fatebor inquā nec pudor obsta-
bit: quamuis sit dedecus ciuitati
quæ est patria mea. o Quirites. i.
o Romani. ego non possum fer-
re. i. æquo animo tolerare urbē
græcam. i. romanā ubi tot Gręs
ci: & fere oēs gręco more uiuūt.
quamuis quota portio. q. d. mi-
nima portio fecis. i. turpissimæ
gentis Acheæ. i. Gręcus sit Ro-
mę: hoc est pauci quidem Gręci
respectu aliorū obscęnorū sunt
Romę. & tū tota urbs gręcissat.
IO AN. BRIT. ¶ IAM pridē in Tyberim: nō
solum inquit Gręci in urbem ue-
nere: qui diuitibus sunt acceptis-
simi: sed etiā alię gentes barba-
rę ex Syria in urbem nouos gē-
tis suæ mores inuexerunt: sicq;
Vmbritius indignatur peregri-
nos gratiores esse: qui non uirtu-
te, sed nouis delitijs & artib⁹ pla-
cerant: simulq; ostēdit Romanos
ex quo ad summum diuitiarum
culmē peruenere, in omnem ita luxum prorupisse: ut ex peregrinis
omnia etiam uoluptatū blādimenta perdiscerent. unde in sequenti-
bus: Prima peregrinos obscæna pecunia mores Intulit: & turpi fre-
Orontes gerūt sęcula luxu. ¶ Orontes: hoc est ipsi Syrij, qui ad Orontem ha-
bitant. Est enim fluuius, qui Syriā ab Antiochia diuidit. dictus ab
Oronte, qui primus eas ponte iunxit. Legendumq; est Syrius. pri-
ma. n. corripitur. Tibullus: Alba palestino sancta columba Syro.
Et ante Iuue. Quod nec in Assyrio pharetrata Semiramis orbe. Si
rius uero cum p sidere ponitur primā habet longam. Virg. Tū ste-
riles exurere Sirius agros. ¶ Tyberim Romā. s. ¶ Linguam: sermo-
nem Syrium, quem discūt Romani. ¶ Et mores. s. patrios. ¶ Et cum
tibicine chordas Obliquas & instrumēta musica, qbus placeāt. Nā
per chordas obliquas intelligimus citharā: cui chordæ intendūtur
obliquę. i. obtortę: aut obliquę pro forma citharę: ut ostēdat nō so-
lū tibię, sed & citharę cantū a barbaris introductum. Citharœdi. n.
apud Romanos extitere, q lyras septicordes eburneas, & quę bar-
bita dicūtur, intendebāt. Dionysius. ¶ Tympana gētilia quibus do-
Gentilis mi suę utūtur. Nā gētilis dicitur eiusdē gētis: ut hoc in loco. gētiles
itē dicūtur (auctore Cic. in topicis) q inter se eodē sunt nomine ab
ingenuis oriūdi: quorū maiorū nemo seruitutē seruiuit: & qui capi-
te diminuti nō sunt. ¶ Iussas prostare puellas: pręter alia inqt turpia
in urbē etiā inuexerunt puellas quęstuarias, quę prostant ad Circū
maximū: ubi ędificiū erat ad id accōmodatū. Propertius in. 2. li. Et
quas Euphrates, & quas mihi misit Orontes Me capiāt nolim furta
Prostare pudica tori. Prostare autē dicitur mulier, quę turpitudine corporis
quęstū facit. ¶ Ite: cū indignatione legendū: Ite uos ad libidinandū:
quibus gratę sunt meretrices istę barbarę. uel ite uos ad spectādas
Lupa puellas meretricias saltātes, q delectamini ludis. ¶ Lupa: meretrix,
quasi quę ad rē nō minus sit auida: q̄ lupa ad cibū. ¶ Barbara: non
Mitra gręca, sed Syria. ¶ Mitra picta: ornamētū erat capitis nō modo Ly-
dorū & Phrygū, sed & Assyriorū. Herodotus loquens de Assyrijs:
Assyrij capita crinita habētes mitris redimiūt. Virg. de Phrygibus:
Et nūc ille Paris cū semiuiro comitatu Meonia mētū mitra, crinēq;
madentē Subnixus rapto potitur. Ait Seruius pileū fuisse curuū, de
quo pēderet buccarū tegmē. ¶ Rusticus ille tuus. s. Romanus, q su-
perioribus sęculis summa frugalitate uiuebat, & agricolationi intē-
tus erat. ducta origine (ut diximus) a pastoribus. ¶ Sumit rechedip-
na. i. in gymnasijs uersatur & palęstra, ubi sumit rechedipna. i. ue-
stes peregrinas post exercitationē cū desudauit. Sicq; indignat cō-
tagione Gręcorū, Syriorūq; Romanā iuuentutē corrūpi, in Gymna-
sijsq; exerceri: ubi (auctore Pli. lib. 35. ca. 12.) animorū uires per-
derētur. ita enim scribit de mollicie palestrę. Plura de hac parte non
sum dicturus, nō Hercules magis, q̄ de terrę usu in ceromatis, qui-
bus exercendo iuuentus nostra corpora, uiresq; animorum perdi-
Recchedipna dit. ¶ Rechedipna: uestis est, de qua mentionē facit Atheneus lib. 6.
dipnosophiston, cum de parasitis loquitur. Plutarchus itē mentio-
nem facit in sympoliacis. In quodā codice est Trechedipna. ¶ Qui-
rine. Romule, de quo supra: In
ualle Quirini. ¶ Et ceromatico. i. Cęroma
uncto ceromate. est enī unguē-
tum athletarū. fit ex oleo & terra
in speciē luti: quod ostēdit Sene-
ca ad Luciliū loquēs de uita lu-
tosa: Tantū luti tota uia fuit, ut
possum uideri nihilominus na-
uigasse. Totum athletarum fatū
in illo die perpetiendum fuit. A
cęromate nos haphe accipit in
crypta neapolitana. A cęroma-
te igitur a luto per similitudinē.
Mart. lib. 5. Et castigatum liby-
cę cęroma palæstræ. i. ipse pale-
strita Antęus cęromate pōctus
castigatus est ab Hercule. De cę-
romate intellexit Pli. 14. loquēs
de ebrietate uitāda: Ad hęc per-
tinēt peregrinæ exercitationes,
& uolutatio in cœno, ac pecto-
rosa ceruicis repandę ostētatio.
qbus uerbis athletarū certamen
designauit. nam athletę (ut dixi-
mus) luto. i. terra oleo mista un-
gebātur. quorum mos erat cer-
uicem dilatare, pectus exporrigere. unde illud est quod sequitur: Et
lōgum inualidi collum ceruicibus ęquat Herculis antęum procul
Nice ria a tellure tenētis. ¶ Niceteria: insignia uictorię pugilum: qui in Gym-
nasio alios uicissent. νίκη enim uictoriam significat. ¶ Hic alta: redijt
ad Græcos, quos ait ex diuersis Græciæ locis in urbem uenire, in-
sereētes se domibus diuitū: ubi assentatione, alijsq; artibus se gratos
Socyon reddūt. ¶ Sicyone: Sicyon urbs est Achaię. itē urbs i Laconia: unde
Laconia dicta est Sycyonia. insula est etiā i mari Ægæo ꝯtra Epidau-
rū: q̄ altā esse & eminentē docet Pli. ¶ Amidone: Amidon insula est
Amidon inter Sporadas, & ciuitas Peoniæ. ¶ Andro: Andros isula est ex Cy-
Andros cladibus cū oppido eiusdē nominis. dicta postea Cauros, deīde An-
tādros. ¶ Samo: Samos insula in mari Icario, ubi Iuno maxime co-
Samos lebatur. ¶ Trallibus: Tralis oppidū Phrygiæ, a qbus fit possessiuū
Tralus Trallianus. Cic. in oratione pro Flacco: Vidi ego in quodam iudi-
cio nuper Philodotū testē Trallianū. Ex magno terræ motu ꝯsede-
rūt eo anno: quo Cornelius Gallus Forouibēsis ꝓpria manu se in-
teremit. ¶ Alabādis: Alabāda oppidū Ioniæ: quā Apollonius molō
Alabanda cistā inuersam appellauit scorpionū plenā. Nā eorū illic est copia.
hoies sunt molles, & psaltriæ multę: ut scribit Strabo. ab Alabādis
possessiuū fit Alabādēsis. Cic. in epist. ad Thermū: Quare peto a te,
ut & eos & Alabādēses iubeās ecdicos Romā mittere. fit etiā Ala-
bādicus: ut est apud Pli. lib. 37. ca. 7. de carbūculis: Alabādicos in
orthosia cautę nascētes. Vitruuius uero lib. 7. Alabādos uocitat.
Æsquilie ¶ Æsquilias. i. collē Æsquilinū. Nā i urbe septē fuere colles. de qbus
sic Tibullus: Carpite nūc tauri de septē mōtibus herbas. Æsquilię
dictę sunt secūdū Varro. aut ab excubijs regijs, aut q̄ excultæ sint
a rege Tullo. unde Ouid. in Fastis: Adde q̄ excubias ubi rex Ro-
manus agebat: Qui nūc Æsquilias nomina collis habet. ¶ Collē a
Viminalia uimine. i. Viminalē denominatū a Ioue Vimeneo: q̄ ibi aræ sint, &
ibi nata uimina fuerint. Festus Pōp. ait portā Viminalē & collē ap-
pellari: q̄ ibi uiminū fuisse silua uideatur. ¶ Viscera magnarum do-
muum: appositio est. hoc est qui artibus suis in diuitum familiari-
tatem se insinuant, eorumq; secreta cognoscunt. ¶ Dominiq; futu-
ri: tam callidi inquit sunt, ut a diuite in amicitiam & familiaritatem
recepti: quasi domini omnia in domo moderentur. ¶ Ingenium ue-
lox: ad omnia solers & promptum. ¶ Torrentior Isæo: uberior co-
piosior. sumptū a torrēte, qui magna fertur aquarū ubertate. Nam
Isæus Isæus orator fuit. de quo Plin. in epist. ad nepotē. 2. lib. Magna Isęū
fama pcesserat, maior inuētus est, summa est facultas, copia, uber-
tas, dicit semper ex tempore &c. fuit item Isęus alter præceptor De-
mosthenis. ¶ Ede quid illum: hoc quasi argumenti loco positum ad

Horum ego non fugiam conchylia? me prior ille
Signabit: fultusq; toro meliore recumbet
Aduectus Romam, quo pruna, & coctana uento?
Vsq; adeo nihil est, quod nostra infantia caelum
Hausit Auentini baca nutrita sabina?
Quid quod adulandi gens prudentissima, laudat
Sermonem indocti, faciem deformis amici,
Et longum inualidi nullum, ceruicibus aequat
Herculis, Antaeum procul a tellure tenentis.
Miratur uocem angustam, qua deterius nec
Ille sonat, quo mordetur gallina marito.
Haec eadem licet & nobis laudare, sed illis
Creditur, an melior cum Thaida sustinet, aut cum
Vxorem comoedus agit, vel, Dorida nullo
Cultam palliolo; mulier nempe ipsa videtur,
Non persona loqui, uacua, & plana omnia dicas
Infra uentriculum, & tenui distantia rima.

probandum q̄ uersuti sint Graeci ad omnia. Ait ergo: Dic quid ces
ses. Cesse graecũ hominem: quasi dicat: tam astutus tamq; uafer est:
ut nulla sit prorsus ars, quam ipse non profiteatur. secum enim at
tulit omnem hominem. i. omnia profitetur: quae homo possit face
re & scire: Erit enim grammaticus, rhetor. unde est illud apud Se
necam in secundo controuersiarũ: Hoc autem uitium aiebat Scau
rus graecis declamatoribus tra
ctum: qui nihil & non promise
Grāma rint sibi & penetrauerint. Grā
ticus maticus: subaudi est. grammati
cus autem circa curam sermo
nis (ut scribit Seneca) uersatur.
& si latius euagari uult circa his
torias: iam ut longissime fines
Rhetor suos pferat circa carmina. Rhe
tor: qui rhetoricam docet, & qui
Orator praecepta artis tradit. Orator ue
ro qui secundum praecepta agit.
Geome Geometres: primae est declinas
tres tionis. Estq; is qui numeros, mẽ
surasq; persequitur, & supputat,
qua ratione cõstent caelestia, quę
illis sit uis, quaeue natura. unde
Hora. de Archyta Tarẽtino geo
metriae perito: Te maris & terrę,
numeroq; carentis arenae Men
Aliptes sorem cohibent Archyta. Ali
ptes: is erat qui descendentes in
balnea, quiq; palęstritas i Gym
nasio ungebat. ἀλείφω quod est
ungo, uellebatq; alas. unde Seneca ad Lucilium: Aliptã cogita te
nuẽ & stridulã uocẽ: quo sit notabilior subinde exprimentẽ: nec un
quã tacentẽ: nisi dũ uellit alas: & aliũ p se clamare cogit. Cic. ad Len
tulũ ostẽdit unctiones illas solitas fieri ab Aliptis ad corroboranda
corpora, cũ ait: Sed uellẽ nõ solũ salutis meę, quemadmodũ medici
Augur sed ut Aliptę est, uiriũ & coloris rationẽ habere uoluissent. Augur
qui futura pnoscit ex auiũ obseruatione. unde aliqui ab auiũ garri
tu ductũ putãt: alij uero ab augẽdo. Ouid. Sãcta uocãt augusta pa
tres, augusta uocatur Templa sacerdotũ rite dicata manu. Huius &
auguriũ depẽdet origine uerbi: Et quodcũq; sua iugiter auget ope.
Schoeno Schoenobates: ille dicitur, qui p funes ambulat. σχοῖνος. n. funẽ si
bates gnificat: & βαίνω ascẽdo, & uado. Latini uero funambulũ dixere. q̃ di
ctione usus est Terẽt in Hecy. Funambuli expectatio accessit. Et po
pulus io funambulo animum occuparat. primus Messala usus, & iã p la
tina recepta. pro funambulo dixit Apule. funerepũ. unde ubiq; apud
ipsum pro funepeus siue funereplus, correximus funerepus. ut dis
ctio sit deducta a fune & repo. qđ ita scribẽdũ sit innuit Apule. l. 1.
Funere Floridorũ: ubi scriptũ est Funereplus pro funerepus: ut omnino fu
pus nerepos appellemus & nõ funepeos: cũ a fune & repo deducatur. si
cut dicimus funambulũ a fune & ambulo: & pinnirapũ a pinnio & ra
pio: bustirapũ a busto & rapio. quo usus Plaut. in Pseudolo. Foedi
fragũ a foedere & frãgo. Legirupã a lege & rũpo. quo idẽ Plau. usus
Magus est in Pseudolo. Magus: lingua Persarũ magus est, q nostra sacer
dos, q rite sciat & calleat leges cerimoniarũ, fas sacrorũ, ius religio
nũ. Siquidẽ Magiã Plato interpretatur artẽ esse Dijs immortalibus
acceptã, colẽdi eos ac uenerãdi pergnarã piã. s. & diuini sciẽtẽ, iam
inde a Zoroastre & Oromace auctoribus suis nobilẽ, Cęlitũ Antisti
tã, quippe inter prima regalia docetur: nec ulli temere inter Persas
pcessum est magnũ esse, haud magis q̃ regnare. Et Cic. in. 1. de diui
natione: Et in Persis augurãt & diuinãt magi: qui ẽgregãtur in fano
cõmentandi causa: atq; inter se alloquẽdi. Nec quisquã rex Persarũ
potest esse: qui nõ ante maiorũ disciplinã, scientiãq; perceperit. Mo
re uero uulgari is pprie magus existimatur, qui cõmunione loquẽ
di cũ Dijs immortalibus ad omnia, quę uelit incredibilia quadã ui
cãtaminũ polleat. Hęc ex prima Apuleij Apologia. Graeculus esu
riẽs: Gręculus, inqt, premẽte rerũ egestate omniũ rerũ scientiã pro
fitebitur. In caelũ iusseris, ibit: affirmabit etiã (si iubeas) se in caelũ
uolaturum: hoc q dicit respiciẽs ad Daedalũ Atheniẽsem: qui (ut di
ximus. 1. Satyra) uolauit per aerea, sibi & filio Icaro fabricatis alis.
Ad summam: ad collectionẽ: ad conclusionẽ. Sic Cic. in epist. Sũ
ma huius epistolae haec est. Plin. ad Septitiũ clarũ Potes coenare ap
paratius apud multos, nusquam hilarius, simplicius, incautius, in
summa experire. Non Maurus erat: uult probare exemplo Daeda
li facile esse Gręco uolare in caelũ. Maurus: Mauritania posita est Maurita
in extrema parte Africę occidentẽ uersus, ubi mons est Atlas. Sar nia
mata: Latini Sarmatas appellant, quos Graeci Sauromatas. populi
sunt Scithae, loca iuxta Tanaim & Meotidẽ paludẽ incolẽtes. de qui
bus ante. Thrax: Thraces populi sũt septẽtrionales: quorũ plerũq; Thraces
trãs amnẽ Strymonẽ usq; ad ponticũ hostiũ, atq; Aemũ mõtẽ habi
tãt. Quidã etiam Propontide siti
plęrũq; uero ad Hellespõtũ. de q
bus abũde Stra. li. 7. Qui sum
psit pennas. i. Daedalus. de quo
supra Et mare percussum puero
fabrumq; uolantem.
IAM pridem in Tyberim: ASCen.
cõtinuat eundẽ sermonẽ. Orõ
tes: fluuius ille Syrus. i. fluens in
Syria. defluxit Tyberim fluuiũ
romanũ hoc est mores syrorum
traducti sunt Romã per seruos.
Nã Syrus uexit secũ linguã sy
rorum & mores & chordas obli
quas citharanũ cũ tibicine. nec
nõ. i. etiã. tympana gẽtilia. i. gẽ
tis suę propria. & uexit secũ puel
las iussas prostare. i. pro foribus
suis stare ad meretriciũ suũ quae
stũ ad Circũ i fornicibus. s. ite. i.
discedite a me, & ab oibus hone
stis Romanis. quibus grata. i. ac
cepta est lupa. i. meretrix. barba
ra. i. peregrina & barbaris mori
bus. picta mitra. i. habẽs mitrã i capite pictã more gẽtis patrię suae.
O Quirine: ille tu' rusticus, q colit rura populi tui sumit nũc treche
dipna. i. peregrinas uestes, qbus in gymnasiis utebãtur. & fert. i. ge
stat collo ceromatico. i. unguẽto tali pfuso. nicteria. i. pmia relata
ex uictoria. hic. i. aliquis uiliũ hoium sup. petit Aesquilias. i. collẽ illũ
Romę. & colleum dictum a uimine. i. Viminalem. & hoc Sicyone. i.
ciuitate illa Achaiae relicta. hic. i. alius. Amidone ciuitate Peoniae
relicta. hic. i. alius. Andro illa insula relicta. & ille. i. alius. Samo illa
insula relicta. hic. i. alius. Trallibus illa urbe Carię: aut Alabãdis il
la urbe minoris Asiae sup. relictis. petit inquã Aesquilias: & uimina
lẽ collẽ ubi multi diuites habitabãt. existẽtes futuri uiscera. i. intestina
quis uiscera sint quaeuis caro intra cutẽ: & futuri domini magnarũ
domuũ. Ede. i. eloquere: dic expresse qd putes sup esse illũ: cui sup.
est ingeniũ uelox: & audacia pdita. i. p quã ipse pditus dicitur. & ser
mo prõptus. i. paratus & expeditus. & torrẽtior. i. abũdantior in flu
xu: i Isęo oratore illo clarissimo & promptissimo. talis sup. attulit ad
nos quẽlibet hoiem. i. seipsum: q est omnis homo: grãmaticus rhe
tor: geometres: pictor: aliptes. i. unguentarius: augur q garritũ auiũ
obseruat: schoenobates super cordas ambulãs: qui ideo aliquãdo a
latinis funambulus dicitur medicus: magus: omnia enim nominat se
cundũ iactantiã suã Gręculus. i. homo Graecus. esuriẽs ibit in cęlũ
si sup. iusseris. Ad summã. i. ut summatim dicã, & uno uerbo expli
cẽ. nõ erat Maurus, neq; Sarmata: neq; is qui sumpsit pennas erat
Maurus: aut Sarmata. i. Daedalus uel Icarus fili' eius. nõ erat Mau
rus neq; Sarmata. nec qui sumpsit pennas: idest uolauit. sed natus
est in medijs Athenis ubi philosophi plurimi.
HORVM ego nõ fugiã cõchylia: inter alias causas sui ab ur IOAN.
be discessus unã hãc pcipuã esse ostẽdit: q negat ferre Graeculos, qui BRIT.
nup ex Graecia aduecti ita suis artibus locupletati sunt: ut nũc iter
primores urbis habebãt. Nã purpurati incedũt: priores etiã testamẽ
ta signãt: honoratiore loco discũbũt. Cõchilia: hoc est uestes ẽchy Conchy
liatas: qbus induti in publicũ pcedũt tanq̃ nobiles Ro. Nã cõchyliũ lium
piscis est ex genere cõcharũ, sicut purpura & murex. ex his aũt pi Purpura
scibus elicebat liquor ille tã ptiosus ad tingẽdas uestes. Iulius Cae Murex
sar (ut scribit Träqllus) ẽchyliatę uestis usum ademit, nisi certis p
sonis & aetatibus. Plin. lib. 9. Cõchylia & purpuras ois ora atterit: q
bus eadẽ mater luxuria paria pene etiã margaritis pcia fecit. & in
fra: Concharũ ad purpuras, & cõchylia eadẽ quidẽ est materia. Ali
bi l. 5. mentionẽ faciẽs de Tyro: Nunc ois eius nobilitas cõchylio
atq; purpura ẽstat. Cõchyliũ & capimus p ol pisce ẽcha ẽtecto. Se
ne. li. 14. epi. 1. Quãtulũ ex tot ẽchylijs tã lõge aduectis p istũ stoma
chũ iexplebilẽ labit. Ergo p ẽchylia uestes itellige ẽchyliatas & pur
pureas. Me prior ille: sũma idignatione pnũciadũ. Signauit. s. te
stamẽta.

flamenta. ℞ Fultusq́ꝫ: sustentatus. ℞ Meliore toro: meliore & honora
tiore parte triclinij. Nã posita mẽsa cõuiuæ duobus aut tribus le-
ctis discũbentes epulabãtur. Vnde nõ solũ lectos ipsos: sed & locũ
& Biclinium & tricliniũ appellauere ubi comedebant a numero le-
ctulorum. κλίνη.n. lectũ significat. ℞ Aduectus Romam: causas un
diq́ꝫ colligit indignationis q.ſ. Romã nõ uenerint honesto aliquo
negocio aut naugio: sed ut rerũ uiliũ mercatores, & illiberalis lu-
cri sectatores: uenerũt.n. inquit Romã eo uento. i. ea naue q̃ pru-
na & coctana aduecta sunt: ac si dicat onerata & plena uiliũ mer-
ciũ, quales ex Syria uehuntur: unde pruna damascena & coctana
ueniunt: non aũt Romæ nati sunt. Sic Papinius in Siluis lib. ii. de
Glaucia puero loquitur: Nec missus pharijs uenalis mercibus in-
fans. ℞ Pruna: intellige damascena: quæ ex Damasco urbæ Syriæ
sicca uehebantur. De quibus sic Plin. lib. xiii. Syriæ peculiares ha-
Caric a Coctana bet arbores. In ficorũ autem genere caricas & minores eius gene-
ris, quæ coctana uocãt. Itẽ pruna in Damasco mõte nata. Martia-
lis de coctanis. Hæc tibi quæ torta uenerunt condita meta. Si ma
iora forẽt coctana, ficus erant. ℞ Vsq́ꝫ adeo nihil est: antipophora:
quasi aliqs dixerit: nõ ne prodest uos esse natos Romæ: & ipse re-
spõdeat: usq́ꝫ adeo nihil est. i. minime quidem prodest. i. in tantum
Auentinus nihil est. ℞ Hausit cælũ Auẽtini: nutrita sit Romæ ubi collis est Auẽ
tinus. partem posuit pro toto est aũt Auẽtinus dictus secũdũ Var-
ronẽ: aut ab auibus, q̃ eo se a Tyberi ferrent: aut a rege Auentino
Albano, q ibi sepultus fuit: aut ab aduentu hoium, quod cõmune
ibi Latinorum templũ fuerit: aut ab aduectu. Nam olim paludibus
Baca mons erat ab reliquis disclusus. ℞ Baca sabina: cibis italicis: at per
hoc Romanis: ut sit species pro genere. Sic Horatius: Quod mare
Dauniæ nõ decolorauere cædes. i. cædes italicæ per hoc Romanæ.
p bacam aũt intelliga oẽm fructũ. omneq́ꝫ esculentũ Nam appella
tione bacæ intelligimus fructus q in arboribus dispersius & rarius
nascuntur: ut sunt fructus lauri, fructus oleæ, corni, loti, myrti, len
tisci, similiumq́ꝫ. ℞ Sabina: nã Sabini & Romani cõmune habuere
imperiũ Vnde Romani Quirites sunt appellati, de quibus supra.
℞ Quid: subaudi dices si aliud de Græcis grauius addidero: q.ſ. ar-
tificio adulationis, quo nihil est turpius, oẽs excipiunt & fallaces
sunt. de qbus ita Cic. ad Quin. fratrẽ in. i. uolumine ad Atticum:
Atq́ꝫ etiã e Græcis ipsis diligenter cauendæ sunt quædam familia
ritates præter hoium perpaucorũ si qui sunt uetere Græcia digni.
Sic uero fallaces sunt permulti, & leues diuturna seruitute ad ni-
miam assentationem eruditi &c. ℞ Et longũ inualidi collũ: hoc sum
ptũ est ex Athletis: qbus mos erat in Gymnasiis collũ dilatare. Vn
de Sen. lib. ii. epistolarũ ad Luciliũ: Stulta est. n. mi Lucili & minime
conueniens literato uiro occupatio exercendi lacertos: & dilatan-
di ceruicẽ: ac latera firmãdi. Plin. lib. xiiii. cap. ultimo loquens de
ebrietate uitanda sic scribit ut ante diximus: Ad hæc pertinent pe-
regrinæ exercitationes, & uolutatio i cœno, ac pectorosa ceruicis
repandæ ostentatio. ℞ Æquat: Græcus, inquit, adulando: collũ etiam
inualidi amici æquat. & comparat Herculi, qui collũ dilatabat, cũ
Antæum lacertis apprehensum sublimem teneret: ut dicat p adula
tionẽ uirũ etiã imbecillũ per oia Herculi fortissimo simillimũ. ℞ An
Antæi fabula tæum nam Hercules secundũ laborem cõsumans, Anteum filium
terræ in Libya hospites palęstra superantem occidit. Nam is cum
ab Hercule in palęstra superaretur, simulato casu terram matrem
suam manibus cõtingebat a qua uires ei suggerebant. Hoc cogni
to Hercules amplexibus hominẽ ita reuinxit: ut nec manibus: nec
Miror pedibus terram cõtingeret: sicq́ꝫ coactus est aiam reddere. ℞ Mira-
tur: plus est, q̃ si dixisset laudat. sic enim aliqua facta qui assentãtur,
mirantur tanq̃ præclara quædã & noua. Sic Terentianus ille Gna
to: Et eorũ ingenia admiror. ℞ Vocem angustam: exilem non clarã,
ueluti suffucatam. ℞ Qua deterius: nam talis uox maxime damna-
batur. de qua ita scribit Quint. lib. xi. Vox aũt ultra uires urgenda
non est: nam & suffocatur sępe: & maiore nixu minus clara est. &
Locus Iuuenalis obscurus interim elisa in illum sonũ erumpit: cui Græci nomen ab immatu
ro gallorum cantu dederunt. quod autem nomen dederint Græci
adhuc quærendum est: licet non defuerint qui interpretati fuerint
βραγχὸν. i. raucitatem quod cũ auctoritate careat, satisq́ꝫ insipidum
sit, nullo modo probandum ducimus. ℞ Ille. ſ. Gallus. ℞ Quo ma-
rito: nam gallinarum est maritus. ℞ Hæc eadem: antipophora, pos-
sumus, inquit, & nos hæc facere quæ faciunt Græci p assentationẽ:
sed nobis non tam creditur q̃ illis: ac per hoc inquit: non tam apti
sumus ad assentandum. ℞ An melior: cũ interrogatione legendum:
qua ostendit ad oia esse aptissimũ Mimum, siue meretricis perso-
na, siue matronæ, siue Deæ sit sustinenda in actione fabularum.
℞ Thaida: personam meretricis, qualis est apud Terentiũ. ℞ Agit: Agere
nam agi proprie dicuntur fabulæ: q̃ cũ in scænis representantur:
non sine & mentis & corporis agitatu pronunciãtur, unde actor,
qui gestũ uultus & corporis agit: unde tũ ipsa pronũciatio, tũ ora-
tio quæ habetur, tum oratio scripta actio appellatur. Cicero actio- Actio
nẽ alias quasi sermonẽ, alias eloquentiam quãdam corporis dicit.
Idem tamen duas eius partes facit: quæ sunt eædem pronuncia-
tionis uocem atq́ꝫ motũ. Quint. lib. xi. Pronũciatio a plerisq́ꝫ actio
dicitur. sed prius nomen a uoce, sequens a gestu uidetur accipere.
℞ Comœdus: is est qui fabulas agit. Comicus qui scribit, sic Tragœ- Comœdus
dus & Tragicus. ℞ Dorida: personam Doridis Deæ marinæ. Nam Comicus
Doris Oceani & Tethyos fuit filia, uxor autem Nerei. ex quo pe- Tragœd⁹
perit Thetidem Achillis matrem oium etiã nympharũ mater dici- Tragic⁹
tur. ℞ Nullo palliolo cultam ornatã nullo uelamẽto: Nam Deæ ma- Doris
rinæ nudæ fingebantur. Statius in. ii. lib. syluar. Nudamq́ꝫ per un- Palliolũ
das Dorida montani cupient prendere Panes. palliolum aũt cõis
est uestis, tam uirorũ q̃ mulierũ. Martialis: Hanc uolo quæ facilis,
q̃ palliolata uagat. Idẽ alibi: Succida palliolo uellera quinq́ꝫ petit.
Sueton. in Clau. Palliolatus nouo more præsedit. unde palliolatim
aduerbiũ quo usus est Plau. Palliolatim amictus sic incessi ludibun
dus. Caper grãmaticus ostendit uelũ fuisse capitis cum ait: Vir du-
cit, mulier nubit, qa pallio obnubit caput suum, genasq́ꝫ. Lampri-
dius scribit: Matronas regias contentas esse debere unico pallio au
ro sparso. Flauius uopiscus in Aureliano: His accedit q̃ ex pallio
lo purpureo: quod Soli sui tẽporis imperator obtulerat, sacerdos
mulier crepundia filio fecisse perhibet. ℞ Mulier nẽpe ipsa uidetur:
adeo bene inquit, mulieres reddit Græcus: ut putes mulierem ip-
sam esse quæ loquat non personatũ mimũ. Nã mimi. quo liberius
omnia peragerent, personas induebant. Tranquillus in Nerone.
Tragœdias quoq́ꝫ cantauit psonatus Heroum, Deorumq́ꝫ. item
Heroicũ ac Dearũ personis effectis ad similitudinẽ oris sui: Est au
tem psona uelamentũ oris. dicta a personando: q̃ facit uocẽ clare
sonare & resonare. Vox.n. nõ uaga, neq́ꝫ diffusa in unũ tantũmodo
exitũ collecta. coactaq́ꝫ magis canoros, clarosq́ꝫ sonitus facit. Le-
ge Gelliũ. Æschylus eam primus inuenit. Horatius Post hunc per-
sonæ, pallæq́ꝫ repertor honestæ Æschylus: & modicis instrauit pul Personæ
pita tignis. ℞ Vacua & plana: tam bene inquit personam mulieris
sustinet: ut non solũ uoce: sed et toto corporis habitu uideatur mu-
liea. Nam ueretrum ita habet depressum & planũ ut uiri formã ha-
bere nõ censeatur. Rñdet autẽ ijs, qui possent dicere quomodo po-
test personã Doridis nudæ sustinere. cũ sexũ masculũ occultare ne
queat. immo inqt probe. Nam ita plana & uacua habet oia inter fe
mina: ut mulier indubitãter censeri possit, nisi tenuis desit rima. ℞ In
fra uẽtriculũ: infra ipsum uẽtrẽ ubi pubes est. ℞ Distãtia q̃ tantũmo
do distant a sexu fœmineo paruula rima: q.d. genitalia uiri p om-
nia similia sunt genitalibus muliebribus. cum sint admodũ depres-
sa: & inter femina abscondita: nisi q̃ in mulieribus tenuis est rima.
☙ CHORVM ergo &c. Pergit Vmbricius recitando ineptias & ASCen.
uitia intolerabilia uilissimorũ hoium: qui per adulationem & nefas
ad diuitias & dignitatẽ peruenerũt: & dicit. nõ fugiam. i. debeã nõ
fugere q.d. maxime. conchylia. i. cõchyliatam uestem. horũ uideli-
cet uilissimorũ hoium: qui qa mollibus & pretiosis induuntur, uo-
lũt bonis uiris pferri. unde subit. ille. i. notissimus cornicẽ & histrio,
signabit sup. testamentũ prior me. i. prius q̃ ego: ubi in testimonium
uocati fuerimus. & ipse fultus. i. sustentatus & molliter sedens. re-
cumbet in meliore toro. i. habebit honestiorem recubitũ in conui-
uijs q̃ ego. ille inq̃ aduectus. i. qui aduectus est uænalis ex Syria
Romam: eo sup. uẽto quo coctana. i. fici minores & pruna. quæ in
Damasco mõte sup. aduehuntur uel aduecta sunt. Vsq́ꝫ adeo. i. in
tantũ est. i. reputatur a Romanis. nihil. i. nullius momẽti: q̃ nostra
infantia nutrita baca. i. fructu minutæ arborũ nõ dense crescentiũ:
ut sunt bacæ oliuarũ & cornorũ. sabina. i. e sabina Romã uænali
allata: hausit cælum. i. cõcepit aerem & spiramẽtũ Auentini supp.
collis. i. q̃ nos nati & nutriti sumus in ciuitate Ro. quia isti aduenti
tij serui & histriones pferuntur nobis antiqs ciuibus & ingenuis,
ingenueq́ꝫ in ciuitate Romana educatis, qd sup. dicã: q̃ gens pru-
dentissima. i. peritissima adulandi laudat sermonẽ indocti amici &
laudat faciem amici deformis. & æquat. i. æquiparat & æqualiter
laudat longũ collum amici inualidi. i. quæ prolixa. sed laxa & inua
lida habet membra. æquat inquã ceruicibus Herculis tenentis pro
cul a tellure. i. a terra matre eius. Antæum gigantẽ, q quoties deuic
tus ab Hercule defatigaretur: terrã matrem contingendo uires re
sumpsit, quod tandem animaduertens Hercules, eum subleuabit:

Nec tamen Antiochus, nec erit mirabilis illic
Aut Stratocles, aut cum molli Demetrius Hœmo,
Natio comœda est, rides: maiore cachinno
Concutitur, flet si lachrymas aspexit amici,
Nec dolet igniculum brumæ si tempore poscas,
Accipit endromydem, si dixeris, æstuo sudat.
Non sumus ergo pares, melior qui semper, & omni
Nocte, dieq; potest alienum sumere uultum,
A facie iactare manus, laudare paratus,
Si bene ructauit, si lectum minxit amicus,
Si trulla inuerso crepitum dedit aurea fundo.
Præterea sanctum nihil est, & ab inguine tutum,
Non matrona laris, non filia uirgo, neq; ipse
Sponsus leuis adhuc, non filius ante pudicus.
Horum si nihil est, aulam resupinat amici.
Scire uolunt secreta domus, atq; inde timeri.
Et quoniam cæpit græcorum mentio, transi
Gymnasia, atq; audi facinus minoris abollæ.
Stoicus occidit Baream delator amicum,
Discipulumq; senex, ripa nutritus in illa,
Ad quam Gorgonei delapsa est penna Caballi.

& ita membra eius cōfregit. subleuādo autem cum frontem ei applicaret: ceruices extendit bene dico ceruices: quia (ut auctor est Quintilianus) Hortensius primus ceruicē singulariter dixit. Miratur. i. cū admiratione laudat uocē angustam. i. stridulam & exilem amici. qua uoce nec sonat deterius. idest peius & dissonantius ille supple maritus. idest gallus. quo marito gallina mordetur: idest qualem habet gallus dum gallinam mordet. licet. idest licitum est: hoc est non est aliqua lege uetitum nobis laudare hæc eadem. quæ illi laudant. sed creditur. i. fides adhibetur illis. s. græculis. an melior supple sit comœdus. i. actor comœdiarū. cum. i. quādo. sustinet. i. representat. Thaida. i. personam meretricis. uel cū agit uxorē. i. matronam honestā. uel cum agit Dorida. i. nymphā cultam. nullo palliolo. i. nudā sicut sunt nymphæ maris. uēpe. i. q ipsa mulier uiua. s. quā representat: uidet loq. nō ipsa persona. i. non comœdus psonatus. i. facie muliebri adulterina tectus. & tu q audias eū sic loq. dicas oia esse infra uētriculū. i. in loco mēbri uirilis. uacuo. i. sine membro uirili. & planā: idest nō extantia. cū non sit ibi mentula. & distantia: idest separata. aut fissa tenui rima: idest modica fissura. qualem habent mēbra muliebria: hoc est: dicas eum cunnum: non mentulā habere, & ita plane mulierem non uirum esse. Et ita dicit q comœdi quidē ita agūt personā cuiuslibet mulieris: cū ipsi sint uiri. siue nudæ ut nymphæ. siue molliter uestitæ, ut meretricis. siue honestæ: ut uxoris. ut quilibet credat ipsasmet mulieres loqui & tamen optimi comœdi non tam bene agūt personas suas representādo quālibet mulierem, sicut Græculi illi adulatores suos agūt adulando, ut io sequēti dicam. Hæc Doris huius Doridis uel Doridos est filia Oceani: & accipitur interdum pro mari sicut ibi: Doris amara suam non intermisceat undā. Diximus prius comœdū esse, qui comœdiam agit. & comicū, qui eam scribit q aūt dicit nullo palliolo: ad hoc respexit, q comœdiæ fere ex græco sunt argumento. & tales palliatæ dicuntur: quia more græco in palliis agebatur. Est enim uestis utriusq; sexus apud Græcos. sicut toga apud Romanos: sed pro muliebri sæpe palla legitur.

IOAN. BRIT. ¶ NEC tamen Antiochus: licet, inquit, hi omnes fabularū actores feliciter omnia representent: tamen illic non sunt mirabiles: adeo omnibus notū est eos esse agendi peritissimos. Nā Antiochus, Stratocles, & Demetrius, & Hœmus nomina sunt comœdorū. de Demetrio & Stratocle Quintil. lib. xi. sic: Maximos actores comœdiarū Demetriū & Stratoclē placere diuersis uirtutibus uidimus. Sed illud minus mirum: q alter Deos & iuuenes, & bonos patres, seruosq;, & matronas, & graues anus optime alter acres senes, callidos seruos, parasitos, lenones, & oia agitatoria melius sunt. n. natura diuersa. Nam uox quoq; Demetrii, iucundior, illius acrior erat. De Hœmo alibi Iuuen. Mollius Hœmo, quamq̄ & Carpophoro.

Natio ¶ Natio: ista græca. Natio aūt dr græcus an barbaros: patria, Atheniensis an Lacedæmonius: Cognatio, qbus maioribus, quibus cō sanguine s Cic. auctor est lib. pri. Rheto. ueter. ¶ Comœda est: ita ingt ad fabulas agendas est apta: ut id a natura habere uideatur. Cognatio

¶ Rides: q̄ periti sint græci ad adulandū ostendit multis modis. Est ergo sensus. Si rides ipse statim tibi applaudēdo ridet. ¶ Cachinno: solutiore risu. est. n. cachinnus risus immoderatus a quo est cachinno uerbū: quo utitur Tranquillus in Vespasiano: Nec illam quicq̄ aliud q̄ cachinnasse ferunt. Cic. in. iii. Tusculana. ostēdit cachinnū esse rephensibilem, cū ait: Vt si ridere concessum sit, uituperetur tamen cachinnatio. Et cachinno nomē tertiæ declinationis. ¶ Nec dolet: quāuis ingt fleat: nō tamen dolet. sunt. n. oia in eo ficta. ¶ Endromydem: uestis est gallica: q̄uis nomē sortita sit græcū: ad arcendū frigus sumebatur, Martialis: Hanc tibi sequani cæ pinguē textri

Cachinnari
Cachinno
Endromys

eis alumnā. Quæ lacedæmoniū barbara nomē habet. Aspera sed gelido nō aspernenda Decēbri: Dona peregrinā mittimus Endromyda. Ea utebātur in Gymnasio & Theatro post ludorū exercitationē: ne lusores calefacti reingescerēt. Vnde Martialis: Ne madidos intret penetrabile frigus in artus: Neue grauis subita te premat Iris aqua. Ridebis uentos hoc munere tectus, & imbres. ¶ Non sumus ergo pares. Ergo, inquit, cū gens græca adulandi sit peritissima: idq; mihi minime placeat non sumus pares. i. ego longe sum dissimilis a natura Græcorū. ¶ Alienū sumere uultū: sed ille, ingt, primū in adulatione obtinet locū: qui uultu suo fecit alienos exprimere affectus. ut aliqū in gratiā diuitū tristitiā gerat: aliquādo lætitiā. Tales. n. sunt uersutissimi. uñ Terentius. Vultus quoq; hoium fingit scelus. ¶ A facie iactat manus: solēt. n. adulatores utraq; manu faciē amici adulādo demulcere. Videturq; ad id alludere: quod antiqs Græcæ (ut auctor est Pli. lib. xi.) in supplicādo mētū attingere mos erat. ¶ Laudare paratus: sensus est. Græcus ad oia uersutus, si amicus ructauerit, aut lectū minxerit, aut crepitū uentris emiserit, paratus est hæc oia tanq̄ salutaria laudare. ¶ Si lectū minxit amicus: locus hic corrigendus est nam legendū est lectum nō rectū. estq; imitatio Horatiana, q sic scribit in sermone tertio: Cōminxit lectū potus. lectū aūt discubitoriū intellige. ¶ Si trulla trua uas est sm Varronem: quo aqua e culina in lauacriuā fundebant: dicta a traiiciendo: q p eam aqua traiiciatur: a qua Trulla p diminutionē dicta a similitudine truæ: q̄ q magna & hæc pusilla. inde ēt Truleū aliud uas aquariū. a quo uocabulo desiexit Apicius uerbum de trullare. quod est de trulla in trullam diffundere. Trullā itē capi pro uasa potorio ita docet Scæuola iurisconsultus de auro & argento legato. Poculum aureū Seiæ dulcissimæ: quod elegerit fidei hæredū cōmitto ut dent: quæro cū in hæreditate nō sint nisi Trullæ. Scyphi, Modioli, Phialę: an Seia de is speciebus eligere possit. respōdi, cū oia potui parata pocula dicuntur, posse eam ex iis eligere. Plinius lib. xxxvii. cap. ii. Titus Petronius consularis moriturus inuidia Neronis principis, ut mensas eius exhæredaret trullā murrinā. ccc. sestertiis emptam fregit. Horatius in Satyris: Qui ueientanū festis potare diebus Campana solitus trulla, uappamq; profestis. De trulla alio genere uasis crebra fit mentio a Catone in re rustica: Trulla itē appellatur instrumentū illud, quo fabri parietarii utuntur ad extruendos parietes, tectoriaq; leuiganda & complananda. uñ uerbū trullissare apud Vitruuiū. Cū ergo trulla pro duplici genere uasis accipiatur: hinc fit ut diuersis etiam sensibus locus exponatur. Aliqui. n. dicūt græcū laudare cū crepitus sit sordidus alui decidentibus in trullam, q̄ inuerso fundo exciperentur. Aliqui laudare cū crepitus sit bibendo iuerso fundo trullę. Ego uero neutrā secutus sententiā, ita interpretor, ut ex consuetudine uetere, & quasi prouerbio dicatur: Græcus paratus est laudare siue recte mingat, siue pedat. Nā metaphoricos omnia sunt accipienda. i. si trulla. i. uenter diuitis dedit crepitum: hoc est pepedit. ¶ Inuerso fundo: nam tunc uas dicit habere fundū inuersum: cum os ima spectat & fundū sublimia. Ventris ergo os. i. anus ima spectat, fundū uero superiora. Nam proprie crepitū uētris appellamus sonitū illū: q exaudit nō emissis tamē sordibus. ubi uero sonitus nullus exauditur, appellamus flatū uentris. Suetonius in Claudio: Dicitur ēt meditatus edictū: quo uentā daret: & flatū, crepitumq; uētris in conuiuio emittendi: cum periclitatū quendā præ pudore ex continētia repperisset. Nec Mirū quidē est Trullam uos poni pro uentre: quādo talibus metaphoris crebro utantur poetæ. Nam & carmen extat ex Apollinis oraculo apud Plutarchū in uita Thesei in primo limine: in quo pedem pro membro genitali, & utrem pro

Trua
Trulla
Truleū
Detrullare
Trullissare

uentre posuit sic: Neue priusuir magne pedem: qui prominet utri Soluas, cecropidū q̄ sacram accesserim urbē: quod sane carmen libenter in mediū attulimus: atq; ēt exposuimus: q̄ eius sensus ut obscurus multorū saepe ingenia defatigauit. ¶ Praeterea sanctū: nulla

Sanctū

inquit illic tuta est castitas: ubi Graecus uersatur. Sanctū dr (auctore Martiano de re diuina) quod ab iniuria hominū defensum atq; munitum est: ut hoc loco. i. nihil est quod sit munitū & defensum ab iniuria Graecorū. Macrobius etiam ait sanctū dici sacrū & religiosum, & omni obseruatione iuiolatū. ¶ Ab inguine libidine Graecorum. Inguen pro parte genitali tam in mare, q̄ in foemina accipitur. de quo diximus in prima Satyra. ¶ Filia uirgo: illa proprie dicitur uirgo, quae nunquā nupsit. ¶ Ante pudicus: qui pudicus ante erat q̄ Graecus in eius domo uersaretur. ¶ Spōsus leuis adhuc. i. adhuc sine pube qui adhuc inferiora pube nō uestiuerit leuis. n. prima producta significat sine pilis. ¶ Aulam resupinat amici: si nihil

Inguen

Resupinare

ingt est horū quod agat: resupinat aulam. i. oīa q̄ in domo sunt euoluit, & euertit scrutans secreta dn̄i, sequtur. n. scire uolūt secreta domus. Statius in. vij. Theba. Aut Cyrrham tauris, Anemoriamq; supinat. i. arat & euoluit. Vnde Actius in Antigona ut tradit Marcel. Quid agis, perturbas rem oēm, ac resupinas sorori. Statius item ī ix. Theba. Te quoq; sublimi transnantem flumina curru: Dum socios Pharsale petis supinat ademptus Dorica cuspis equis. i. euertit. Propertius: Nec mora cū totas resupinat Cynthia ualuas. i. peruertit & prosternit. Resupinare item accipitur ꝓ erigere & eleuare Seneca. Qui per pronū eunt, resupinant corpora: qui in arduū incūbunt. Plinius loquens de gruibus: ait eas resupinato collo bibere: ueluti per fistulam infundentes aquam. Et alibi de columbis & turturibus ita scribit: Propriū generis eius & turturū cum bibant, colla non resupinare, large bibere iumētorū modo. ¶ Inde timeri: a dominis ne secreta reuelent: ac ꝓ hoc cōseq̄ eorū gratiā & munera. tales. n. dubitātur. Martialis: Vis fieri diues Bithynice, conscius esto. ¶ Et quando coepit: quandoquidē, inquit, de Graecis facta est mentio: uolo Gymnasia. i. certamina gymnica praetereamus, quasi quae

Gymnasia

leuiora & tolerabiliora sint prae alijs, q̄ ab ijs fiunt. sicq; poeta ꝑ trāsitū ostendit exercitationes gymnicas damnandas esse: quarū usus a Graecis in urbē inuectus iuuentutem Romanā eneruauit. Nam (ut scribit Plin.) iuuenes se exercendo & ungēdo animi uires perdiderūt. Gymnasia (ut docet Cic. in. ii. de oratore) instituta sunt a Graecis causa exercitationis: a γυμνάζω quod est exerceo. in quibus postea philosophi coeperūt disserere & philosophari unde & Gymnastica appellatur disciplina exercitationis: qua laudat Plato unde in. v. de repu. foeminas quod iubet exerceri gymnastica. ¶ Maioris

Abolla

abollae: abolla uestis fuit: qua & philosophi uterentur de qua Martialis loquens de Cynico phō. Cerea quem nudi tegit uxor abolla grabati. Seruius exponēs illud Virgilianū: Duplicem ex humeris reiecit amictum. ait duplicē amictū esse abolla: qua philosophi & milites uterētur. De qua ēt Horat. intellexisse ui, cū ait loquens de Diogene: Contra quē duplici panno patientia uelat. Nonius Mar. ait uestem esse militarem. Iuue. alibi ostendit esse senatoriam i Rapta properabat apolla Pegasus. Ergo maioris abollae. i. nō militaris, sed philosophicae, & ideo maiores & grauioris auctoritatis: ut sit: Audi quae fecerit Graecus phus uir magnae auctoritatis. ¶ Stoicus occidit Baream: excandescit poeta in perfidiam Graecorū: ostēdens & eos q studia sapientiae profitentur pecunia corrūpi ad perniciem uel amicorū & familiariū: notatq; P. Ægnatiū, q falso testimonio pecunia corruptus Baream Soranū amicū circumuenit. Nā cum Torius Senimus eques Romanus Baream Soranū accusasset per calumnias Neroni, q̄ detecta cōiuratione Pisoniana, nihil proconsul in Asia minore ex cōi utilitate fecisset: immo seditiones in prouincia aluisset. Nero i eū cōmotus est. Itaq; cognitione senatui mandata, accitaq; Seruilia filia, quae & ipsa facta est rea, q̄ pecuniā dilargita esset ad deuotiones & ueneficia pro salute patris. Adductiq; testes sunt, quorū unus. P. Ægnatius emptus ad opprimendū, amicū Bareā Soranū falso testimonio oppugnauit. Sorano igitur & Seruiliae filiae datū est mortis arbitriū. fuerat autem P. Ægnatius cliens Sorani. Lege Corn. Tacitū in Nerone. ¶ Stoicus. i. P. Ægnatius Stoicae phiae professor. Nam (ut scribit Cornelius) auctoritatē stoicae sectae praeferebat habitu & ore ad exprimendā imaginem honesti exercitij. Stoici denominati ἀπὸ τῆς στοᾶς. i. porticu i qua (ut diximus ante) commorantes disputabant. ¶ Occidit Baream: falso testimonio scilicet. ¶ Discipulūq; senexe hinc maxime īdignatur poeta q̄ magister discipulū oppresserit. ¶ Nutritus in illa: natus in Boeotia ad Heliconē montē: ubi equus Pegasus Neptuni & Medusae Gorgonis (auctore Higino) filius. ut alij uero tradūt ex Medusae sanguine & ceruice a Perseo resecta ꝓcreatus, ad Heliconem montē deuolauit: ubi ungula saxū feriēs aperuit fontē: q Caballinus latine, graece uero Hippocrene est dictus. ¶ Pēna Caballi. i. Pegasus

Pegasus

equus alatus hic aūt est quē Bellerephon (auctore Strabone) deprehendit potantem ad Pirenem fontem in Acrocorintho: quoq; usus est ad interficiendam Chymaeram in Lycia: Plinius ait equos pennatos & cornibus armatos Pegasos uocari. de quibus etiam uidetur intellexisse Cicero in oratione pro Quintio: O hominem fortunatum, qui eiusmodi nuncios, seu pegasos habeat.

ASCen.

¶ NEC tamen Antiochus. Sententiā superius diximus. dependet. n. cū superiore. uult. n. dicere q̄ ipsi graeculi sunt censores comoedorū: & sunt comoedi optimi. quia optime ꝑsonas suas adulādo agūt ita: licet q̄ comoedius agat mulierē: ut ipsemet loq credatur tamen Antiochus optimus ille comoedus non erit mirabilis. i. admiratione dignus illis. uel illic. i. apud illos aut Stratocles: aut Demetrius cū Hoemo molli. i. effoeminata uoce, quae ēt comoedi & mimi sunt. non sunt supple mirabiles illis q̄a natio eorū est comoeda. i. natura sunt idonei ad parasitos & adulatores agendos: cum nō solū ueri uideantur sed ueri sint. Si supple tu rides, talis concutitur maiore cachinno. si cōspexit lachrymas amici: ipse flet etiā cū eiulatu. nec. i. & nō tamen nō dolet. si tu poscas tempore brumae i. quo dies sunt breuissimi & frigus uigere solet. igniculū. i. modicū ignē accipit endromydē. i. uestē uillosam & densam & crassam, q̄ in maximo frigore utebātur in Gymnasijs. Si tu dixeris aestuo. i. aestu Solis afficior uel caleo satis ille sudat. i. dicit se sudare. ergo cum nos talia facere non possumus. non sumus pares. i. sufficientes expectationi molliū Romanorum, uel aequales illis adulatoribus. melior. i. magis idoneus ad hanc rem. sup. est qui potest semper. & pro: idest omni nocte & die sumere uultum alienū. i. uoluntatis & affectionis suae iudiciū facere in uultu ad affectionē alterius cui assentatur. & q pōt iactare manus a facie in signū admirationis & doloris interdū summi. & paratus laudat si amicus diues bene. i. libere ructauit. dicit. n. id salubre esse & sanitatis iudiciū: si amicus minxit rectū. i. directū: quod signū fortis & nō impeditae calculo naturae est. & si aurea trulla dedit crepitū dum ebibit amicus. & hoc fundo inuerso. i. sursum uerso. dum. n. ebibimus, fundū poculi sursum uertimus. Vult Mancinellus ructationem & mictionem in conuiuijs a diuitibus fieri. & ita trullam accipi pro poculo auro: non pro uasculo quo excrementa excipiunt. Calderinus tamē de uasculo tali intelligit: eo q̄ Martialis intelligit in Bassam: Ventris onus misero, nec te pudet, excipis auro. Nec me mouet q̄ trulla fere pro uase urinario accipiatur: q̄a luxuriosus homo: q auro excipit excrementa uentris: etiam proculo ad hoc uti posse. plus autem mouet q̄ dicit fundo inuerso quasi sursum uerso: ut dixi. Quia tamen non est uerisimile q̄ ad mensam mingant: ego potius & libentius dicam q̄ tales adulatores sequantur diuites: ēt quando secedunt ad opus egestionis: & q̄ trulla facit crepitū: aut dū ille largiter egerit: aut dū bōdum ualidiorem emittit: & hoc fundo inuerso. i. a parte interiori uerso: uel ex onere resultante. aurū. n. flexibile est & sine dubio tenuis bractea unde talis trulla cōficitur. Praeterea: idest praeter perditā adulationē qua patresfamilias decipiūt nihil est ubi tales sunt. sanctū. i. inuiolatū. & nihil est tutū ab inguine. i. a pudendis illorū qbus oia conātur polluere. Matrona laris idest domus: hoc est materfamilias nō est tuta. filia adhuc uirgo nō est tuta: neq; ipse sponsus, cui uidelicet uirgo desponsata est. adhuc leuis. i. imberbis: & filius pudicus ante. i. priusquam tales uenerint in domū. Et si nihil est horū q̄ polluat, neq; matrona, neq; filius, neq; filia, neq; gener, neq; nurus, resupinat. i. subuertit ſm Manci. & Geor. dicit enim Geor. Valla sic: resupinat. i. subuertit. Resupinare. n. honeste ab Icelo pro reuocare uel ꝑcutere signat. Actius in Antig. Quid agis perturbas rē oēm ac resupinas sorori. Est aūt resupinare caput postq̄ declinaueris, sursum eleuare: q̄do gallinae bibūt. Qui ergo rem ꝑturbat iam eleuando, iam deprimēdo, is proprie resupinat. hoc igitur loco resupinat. i. inuertit disquirēdo singula: unde sit acquisitum & ad quem usum ut cognoscat uitam amici. Aula praeterea est quae graece aule dicitur: idest regia: q̄a uero paterfamilias rex in familia sua dicitur: & dominus conuiuij in conuiuio ideo potest hic capi pro tota domo, cuius ipse rex est. sicut & rusticus in Bucolicis uirgilianis tugurū regna uocat dicens: Post aliquot mea regna uidens mirabor aristas. Et id qdem mihi hoc loco plus placet, q̄ ut accipiam aulam pro ea parte domus: quā uulgus salam uocat. Caussam aūt quare aulam resupinat est: quia omnes tales nosse uolunt

Resupinare

Non est Romano cuiquam locus hic, ubi regnat
Protogenes aliquis, uel Diphilus, aut Erimanthus,
Qui gentis uitio nunquam partitur amicum.
Solus habet, nam cum facilem stillauit in aurem
Exiguum de naturæ, patriæq; ueneno,
Limine summoueor, perierunt tempora longi
Seruitii. nusquam minor est iactura clientis.
Quod porro officium, (ne nobis blādiar) aut quod
Pauperis hic meritum: si currit nocte, togatus
Currere, cum prætor lictorem impellat, & ire
Præcipitem iubeat dudum uigilantibus orbis,
Ne prior Albinam, aut Modiam collega salutet.
Diuitis hic serui claudit latus ingenuorum
Filius, alter enim quantum in legione tribuni
Accipiunt, donat Caluinæ, uel Catienæ,
Vt semel, atq; iterum super illam palpiter, at tu
Cum tibi uestiti facies scorti placet, hæres;
Et dubitas alta Chionen deducere sella.

secreta domus: atq; inde timeri. Primum.n. non cessant indagare, donec norunt. & postq̄ nouerint si exigantur, aut nō tam bene accipiantur: ut prius, minantur se ea reuelaturos. Et qm̄.i. qm̄ mentio græcoꝝ cœpit su... fieri. transi Gymnasia.i. exercitia: palæstras.s. & gladiaturas, ludosq;, & certamina gymnica: hoc est præteri huiusmodi mimos, & cei... cines, atq; gladiatores. & audi facinus maioris abollæ. uel sic. transi supple ad Gymnasia literaria. & audi facinus maioris abollæ.i. uestis philicæ, talaris. s. Stoicus.i. Ægnatius professus stoicā sectā: occidit p falsum testimoniū & delationē Bareā. & ipse existēs delator occidat amicū Bareā. & ipse senex nutritus i illa ripa, ad quam delapsa est pēna Gorgonei Caballi.i. equus alatus ex Gorgonis.s. Medusæ a Perseo interfectæ sanguine natus.i. iuxta Heliconē nutritus occidit discipulū.s. Torqū Semnū: & ita de eodē Ægnatio mallē intelligere cum Calderino, q̄ ut delator sit Ægnatius, & senex Heliodorus: ut Probū sensisse uolūt. Fabula explanatur ad unguē a Mancinello.

IO AN. BRIT. **Protogenes** ¶ NON est romano in ea, inquit, domo ubi aliqs habitat & conuersatur Græcus nullus Romanus habitare pōt. Nā ide falsis Græci criminationibus eliminatur. ¶ Protogenes: aliquod Græcus. species pro genere nola propria & conuenit a græcis. Protegenes aūt interpretat' q̄si primius genitus. Protogenes pictoris meminit Pli. lib. vii. **Diphilus** ¶ Diphilus: interpretatur amicus Iouis: ἀπὸ τοῦ Διός.i. Ioue, & φίλου amore. ¶ **Erimanthus** Erimanthus dici pōt, q lites disseminādo diuinat: ἔρις.n. lis dicit': & μάντις diuinus uates: hoc est q suis diuinatiōibus lites disseminat. ¶ Facilē stillauit in aurē: imitatio Horatiana. Pręceptū auriculis hoc instillare memēto. ¶ **Limen p amicitia** Limine summoueor: a familiaritate & amicitia diuitis reijcior. Nam a poetis limen pro amicitia poni docet Seruius illic apud Virg. de Turno. Se limine pelli. ¶ Seruitij: seruitutis meæ, qui tanq̄ seruus in obsequijs & negocijs fui diuitis. ¶ Nusq̄ minor est iactura clientis. adeo, inqt. parua habetur amissio clientis Romæ, ut nusq̄ sit minor. ¶ Quod porro officiū: sed ne forte, inquit, nobis uidear nimis blandiri & rationes nostras nimiū tueri, q nihil nobis, sit, quod agamus in gratiā diuitū & potentū. Id tñ nobis pauperibus relictū est negocij: ut diuitibus officium salutandi occupatis: simus comites nō sine multo labore & animi anxietate. Sicq; ostēdit pauperis clientis in urbe difficilē esse uitæ rōnem: qm̄ eius labores maximi sint inanes estq; legendū cum interrogatione. ¶ Quod meritū pauperis: quod beneficiū est, quod possit pauper diuiti pstare: ut inde aliqd utilitatis cōsequat'. ¶ Si currit nocte. subaudi diues ut salutet: Alibi legitur si curet nocte. ¶ Togatus currere.i. hoc est officiū paupis currere togatus.i. ut sumpta toga diuitē comitetur. Nā diuites ante se habebant (ut diximus) clientes togatos: q appel **Anteambulones** labant' ante ambulones. Habebāt etiā q pone sequebatur dicebantur aūt cliētes togati, qa toga erat uxorū, quā in officio salutandi sumebāt mane. unde Mar. lib. iii. ad Candidū. Exigis a nobis operā sine fine togatā: Non eo libertū, sed tibi mitto meū. Et alibi: Mane uel a media nocte togatus ero. Obseruandū est autē genus locutionis: ut dicat currere togatus, nō aūt togatū. Sic et apud Virg. in. xi. de Camilla. Et Æneadū pmitto occurrere turmæ. Solaq; tyrrhenos equites ire obuia cōtra. Hocq; est ex rōne ueræ latinitatis, quæ in his uerbis absolutis a parte posteriore sibi nōiatiuū asciscit: ut ego curo uiuere iustus. Et officiū tuū est ire obuius patri. Vnde Terent. in Andr. Quæ sese inhoneste optauit parare diuitias: potiusq̄ in patria honeste paup uiuere. ait.n. paup nō pauperē. Quare audiēdi non sunt q legunt togatū, q̄si uerbo absoluto nominatiuus adiūgi nō possit a parte posteriore. ¶ Cū ptor lictorē impellat: nā & magistratus nō pudebat ut hæreditates captarēt, salutare potissimū uiduas diuites, & orbos. Sex aūt lictores prętorē: duodecim consulē pcedebant cū fascibus uirgaꝝ & securi colligata. Plutarc. rationē quærēs q̄re fasces uirgaꝝ cū securibus ligatæ pręferrentur ait signū fuisse nō oportere magistratus iracūdiā promptā ac dissolutā esse, aut qa uirgarū dissolutio mora & tarditate irā frangit, & impetū moderator. Sed malitia qm̄ partim medicabilis est, partim curari nō pōt: uirgæ quod mutari pōt, corrigūt: secures autem quod emēdari nō pōt, abscindūt. ¶ Lictorē. scribit Valgius Rufus appel **Lictor unde** latū a ligado, q cū magistratus populi Ro. quēpiā uerberari iussisset, crura eius & manu ligari, uinciq; a uiatore solita sint: itaq; qui ex collegio uiatoꝝ officium ligandi haberet, lictor sit appellatus. Cice. in oratione p C. Rabirio: Lictor, inqt, colliga manus. Festus uero ait aligando, q fasces uirgaꝝ ligatos imperātibus magistratibus gerit. Tyroni uero Ciceronis liberto a lino uel licito deriuasi placuit. ¶ Orbis: **Orbus** orbus dr proprie, q & oculis & liberis priuatus est. Et filius et qui parentibus sit priuatus: Terent. Orbæ q pximi sunt ijs nubat. Persius. Quis potior iudex, puerisue qs aptior orbis. In **Orbitas** de est orbitas & orbare uerbū **Orbare** quod est aliqua re cara priuare. Orbis aūt, aut uiris, aut uiduis uigilātibus iam luce appropinquāte. ¶ Ne prior Albina imitatio est Horatij in sermonibus. Ne prior officio quisq̄ respōdeat urge: Siue Aquilo radit terras, seu bruma niualē Interiore diem gyro trahit, ire necesse est. ¶ Albinā & Modiam: anus diuites & orbas. ¶ Diuitis hic serui: conqueritur poeta iniquā tēporū conditionē incidisse: ut ingenui sint togati & comites hoium diuitū libertinæ cōditionis. ¶ Claudit latus: comitē se præbet. Nā illi, dicūtur claudere, siue tegere latus, q externus aliquē comitātur, ut sit honoratior. Horat. in sermonibus Ne tegā spurco damæ latus: ordo aūt est: Filius ingenuoꝝ claudit latus diuitijs serui.i. illius q nuper seruus fuerat: nūc aūt libertinus: hyperbolicos aūt dicit diuitis serui ex nimio stomacho, quasi qui adhuc oleat seruitutē. ¶ Hic. s. Romæ. ¶ Alter.n. ex libertinis, inqt, sunt aliqui adeo diuites: ut donēt Caluinæ uel Catienæ mœchis quantū tribuni militares accipiūt ex stipēdio. ¶ At tu. s. o Iuuenalis. p quē oēm intelligit Romanū pauperē. ¶ Scorti uestiti: uestibus ornati ut pulchrius appareat. ut sic oñdat uix licere pauperi cōducere turpē meretricē. ¶ **Chion** Chionē: nomē meretricis. Chion aūt græce niuē signat. in cuius nomē hoc disticho iocatus est Martia. Digna tuo cur sis, indignaq; noie dicā: Frigida es, & nigra es, nō es, & es Chione. Idem in tertio de Chione: Vnde datur quadrans, unde uir es Chirones.

ASCEn. ¶ NON est Romano cuiq̄ locus. Eandē rē psequit' Vmbricius ostendens nullū esse quæstū Romæ bonis ciuibus, postquā recepti sunt tot græculi. Ordo est: Locus.i. gratia ut recipiaris a quouis diuite in familiarē: nō est cuiq̄ Romano. hic.i. Romæ ubi regnat aliquis Protogenes.i. pictor egregius & adulator: uel q ex seruili domo natus principiū est generis & nobilitatis suæ. uel Diphilus.i. aliquis Ioui carus: hoc est adulator græcus imperatori carus. aut Erimanthus.i. litis & cōtrouersiæ uates: & nuncius. hoc.n. interpretātur hæc græcorū propria: quæ interpretamenta posui: qa consona sunt rebus. qui.s. Protogenes: Diphilus: aut Erimanthus: nunq̄ impartitur.i. partē facit amico & ideæ habet.i. possidet quæ per adulationē acquirit solus. & hoc uitio gentis.i. secundū q gētes i patria illius sunt uitiosæ: uel q uitiū est patriæ. Tates aūt Maro apud inferos in tormentis & plurimos esse dicit in. vi. sic. Nec partē posuere suis, quæ plurima turba est. Nam p quia cū.i. post q̄. stillauit.i. infudit in aurē pricipis. s. fac. lē. s. ad audiendū exiguū.i. modicum de ueneno naturæ. sup. propriæ. & patriæ q̄ omnibus illis cōis est. ego summoueor.i. p delationē expellor limine.i. a domo diuitis, cui diu seruierā. & tēpora longi seruitij perierūt: quia nullū emolumentum mihi attulerunt. iactura.i. damnū. clientis.i. amici familiaris in clientelā addicti: nusq̄.i. nō usquā non est.i. nō reputatur usq̄ minor sup. q̄ Romæ: hoc est omnino parui sit Romæ damnum clientuloꝝ q exigūtur sine occasione legitima nulla mercede reposita. Porro. Nā certe quod officiū, aut blādiar nobis.i. ut dicā ueritatem

licet

Da testem Romæ tam sanctum, q̃ fuit hospes
Numinis Idei, procedat, uel Numa, uel qui
Seruauit trepidam flagranti ex æde Mineruam.
Protinus ad censum, de moribus ultima fiet
Quæstio, quot pascit seruos, quot possidet agri
Iugera, q̃ multa, magnaq; paropside cœnat.
Quantum quisq; sua nummorum seruat in arca,
Tantũ habet & fidei, iures licet & Samothracum,
Et nostrorum aras, contemnere fulmina pauper
Creditur, atq; Deos, Diis ignoscentibus ipsis.
Quid, quod materiam præbet, causasq; iocorum
Omnibus hic, idem, si fœda, & scissa lacerna,
Si toga sordidula est, & rupta, calceus alter
Pelle patet, uel si consuto uulnere crassum,
Atq; recens linum ostendit, non una cicatrix.

sicet nobis damnosa sic) quod meritũ. i. præmiũ. aut merces pauperis est hic. i. Romæ. q. d. nullũ, si ipse cliens pauper curret nocte. i. ante lucẽ. togatus. i. in toga salutatũ: cũ ita sit q̄ ptor impellat lictorẽ. i. ministrũ publicũ: qui fasces ipsius fert: currere. & iubeat ipsum ire pcipitẽ. & hoc orbis. i. liberos nõ habẽtibus. uigilãtibus dudũ. i. paulo prius. Ne collega. i. cõpetitor sportulæ ad idem munus missus. salutet prior Albinã, aut Modiam ditissimas illas matronas & orbas filijs igenuoꝝ. claudit. i. cõprimit cõtinuãdo se illi. claudit inq̃. hic. i. hoc concursu latus serui diuitis. i. eius, qui fert diuiti. Sed quare diuites sportulã petũt. Nã alter sup. diuitum donat Caluinæ uel Catienę mœchis illis: tm̃ sup. quãtum tribuni militũ accipiunt in legione. i. dũ stipendia faciũt. ut palpitet. i. palpitationes ueneres & luxuriosas faciat super illã. semel, atq; iterum. i. semel aut bis. At tu. i. pcõq; es: nõ. n. ad Iuuenalẽ loquit. cũ. i. qñ. facies scorti. i. meretricis. uestiti. i. optimis uestib' cultæ placet tibi. hęres & dubitas Chionẽ meretricẽ optie cultã deducet. i. deorsũ ducere alta sella. i. excipere eã cũ descẽdit de sella: q. d. non debes dubitare, & hoc ironice. Mordet aũt eos, q meretricibus i publico obsequũtur.

IOAN. BRIT. ℭ D A Testem Romæ cõqueritur Romæ fidẽ nõ haberi pauperibus, licet uiri boni sint: sed diuitibus tantũ licet sceleratis. Est ergo sensus. Si testẽ produxeris tã sanctũ, tamq; iustũ q̃ fuit Scipio Nasica, Numa Põpilius, & Metellus, nulla ei fides habebit' nisi diues sit, nã statim pcunctantur quo censu sit. de moribus aũt (quod primũ esset inquirendũ) nulla fit mẽtio. ⸿ Hospes numinis Idæi. i. Scipio Nasica, q hospitio Cybelẽ excepit: quã & Rheã, & Matrẽ Deoꝝ,

Cybelis nomina: & Vestã & Deã phrygiã magnã. a locis aũt Idæã & Dindymenam & Phylenã & Pessinuntiã nominauerũt. Græci ministros eius nũcu-

Curetes Corybantes: pant ono uocabulo Curetes: eosdẽ & Corybantes uocãt. lege Strabonẽ. De cuius historia ita Liuius li. xxviii. Oratores Ro. Pergamũ ad regem uenerũt. Is legatos comiter acceptos Pessinuntem in Phrygiã deduxit, sacrumq; ijs lapidẽ, quẽ matrẽ Deũ esse incolæ dicebant tradidit, & deportare Romã iussit, quẽ Tyberi aduectum Scipio Nasica optimus, uir a senatu iudicatus, p portam Capenam duxit in urbem, eamq; hospitio excepit: qm̃ ita responsum habebatur, ut numen id ab optimo uiro reciperet', cõsecraretur q;. & cũ Nasica tẽplum ei uouisset. Metellus incepit, Augustus pfecit. Vnde Ouid. Illa sedens plaustro porta est inuecta Capena: Spargũtur iunctæ flore recente boues. Nasica excepit, tẽpli nõ extitit auctor: Augustus nunc est, ante Metellus erat. De simulachro Cybeles quod cælitus demissum cõstat multa scribet Herodianus lib. pri. ⸿ Vel qui quasi Numa longe fuerit sanctior Scipione. Numa enim Pompilius ob inclytam eius religionem ex Curibus ciuitate Sabinorum accitus est Romam, & creatus rex secundus post Romulum sacra plurima instituit: ædem Vestę cõfecit: Virgines uestales elegit Flãmines tres, Dialem, Martialem, Quirinalem: Salios Martis sacerdotes, põtificem maximũ creauit. ⸿ Seruauit trepidã: L. Metellum intelligit, q orbam luminibus incendio amissis exegit senectã cum ex æde Vestæ ardenti pontifex palladiũ raperet memorabili causa: sed euentu misero. Tribuit ei (auctore Plinio) populus Ro. quod nunq̃ ulli alij ab cõdito æuo, ut quoties in senatu iret, curru ueheretũr ad curia, magnũ & sublime, sed pro oculi datum. ⸿ Ex æde flagranti. s. Vestę. ⸿ Mineruã palladiũ. i. ipsius Deę simulachrũ. Nam Palladẽ & Mineruã eandẽ esse dixere ueteres. ipsum aũt Palladis simulachrũ Romani occultũ: neminiq; uidendũ colunt, immotumq; usq; ad eã diẽ conflagrationis, ex quo ab Ilio auectum fuit. ⸿ Protinus ad censum: subaudi deuenit', ut interrogẽt quantas possideat opes. ⸿ Quot pascit seruos: hoc aũt est ex luxu Romanorũ, q (ut scribit Pli.) tantam seruorũ multitudinẽ habebãt: ut iustũ exercitus numerũ diceres. Pudẽtilla uxor Apulei (ut ipse docet in ii. Apologia.) seruos haud minus quadringẽtis donauit filijs suis.

Paropsis: ⸿ Quã multa q̃ magno ciborũ luxu cœnet. Paropsis. n. hoc loco p uase escario positũ est: ut apud auctores tam græcos q̃ latinos ferepe usurpatur α παρὰ καὶ ὄψον. i. ad cibum. Licet proprie paropsis genus sit iuris: auctoribus Polluce & Eustachio. Vnde Plautus in Pseudulo: Terrestres pecudes, aut cecimandro condio, aut paropside. ubi liquido ostendit Plautus genus esse iuris & cõdimenti. ⸿ Iures licet & Samothracum: licet, inquit, pauper per Deos iuret peregrinos, & romanos: existimatur omnino uti mendacio, ac p hoc esse periurus. per Deos Samothraces Deos penates intelligit, quos ex Samothraciã insula maris Ægæi Phrygiam Dardanus, & ex Phrygia Aeneas in Italiam peruexit. Dionysius Halicarnaseus scribit in primo libro. Deos penates duos fuisse adolescentes ligneos sedentes, ac pila tenentes ueteris artis opera, multaq; subdit de Samothracia ex sententia Callistrati & Satyri. De Dijs ipsis intellexit Virg. in. ii. Hos cape fatorũ comites, his mœnia quęre. Pleraq; ẽt de ipsis tradit Macro. ⸿ Et nostroꝝ aras: per Iouẽ Iunonem, & Palladem. Nã ii præcipue ab Romanis colebantur, Dijque magni sunt appellati. ⸿ Cõtemnere fulmina: creditur, inquit, pauper non timere Deos, ac per hoc securus esse ad periuria. ⸿ Quid q materiam: proponit poeta aliam pauperum miseriam q omnibus sint de ridiculo. ⸿ Hic idem: scilicet pauper. Samothraceis Dii

ASCen. ℭ D A testem Romæ &c. Ostendit uirtutem Romæ non esse in pretio, sed solas diuitias: q etiam Horat. in epistolis sic dicit: Hos solos aiunt sapere & bene uiuere. Quorũ conspicitur nitidis fundata pecunia uillis. Ordo est Da Romæ esse tam. i. tantũ sanctũ. q̃. i. q̃tum sup. sanctus fuit hospes. s. Scipio Nasica. numinis Idæi, quod in Ida silua troiana colitur. i. Cybeles. procedat. i. ueniat in conspectũ Romanorũ uel. i. ẽt Numa secundus rex Romanorum uir religiosissimus. uel ille sup. qui seruauit supple incolumen Mineruam Deã illã trepidam. i. in periculo existentẽ ex æde. i. templo eius. flagrãti. i. ardenti: hoc est Luc. Metellus: q Palladiũ. i. Palladis simulachrũ ab Troia auectũ ignibus subripuit. ptinus. i. statim sup. aspicietur ad cẽsum. i. ad redditus & uectigalia: aut diuitias, quas possidere pmittebatur a censoribus ultima quæstio. i. inquisitio fiet de moribus. quæret'. n. sup. primũ quot seruos pascit: quot iugera agri possidet, & q̃ multa. & q̃. i. quantũ magna paropside. i. uase ad cibos coquẽdos cœnat. uulgo dr̃ paraplis: sed q a dicitur a para & opson: & in cõpositione solet pcedens uocalis elidi: ideo periti scribũt parapsis. Quisq; habet tantum fidei. i. tanta cuiq; fides adhibetur quantũ nummorũ seruat in sua arca. licet tu iures. i. iurãdo in testimoniũ accipias aras. i. Deos, q colunt' in aris Samothrachũ. i. populorũ Samothraciæ. & aras nostrorũ: idest Romanorum: hoc est licet tu qui es pauper iures per Deos aduectos ex Samothracia: & per Deos, quos Romani potissimũ celebrant: tamen nihil sup. habebitur ubi fidei: quia pauper credit' cõtemnere fulmina. qbus Iupiter malos terret. atq; pro & Deos. & hoc ipsis Dijs ignoscentibus: idest nolentibus scire, aut factum pauperum dissimulantibus, quasi qui non attendant ad facinora pauperũ. Quid supp. dicendum de hoc, q idem uidelicet pauper præbet hic. i. Romæ omnibus materiam & causas iocorũ. i. irrisionum per iocos. si lacerna. i. uestis oblonga & uirilis quã forte a patrono quauis habuit dono sit fœda & scissa. toga. i. uestis exterior cæteras tegens. sit sordidula. i. modicũ sordida. tolerabilior. n. est immũdicia i ueste interiori: in q̃ pauperes laborãt, q̃ i exteriore: in q̃ in populo uersant'. & ideo dicit si fœda est lacerna: & si toga sordidula est. nõ sine causa utens diminutiuo. & si alter calceus patet. i. ut ab eis. pelle rupta. i. detrita uel si nõ una. i. multiplex cicatrix. i. uestigiũ rupturæ ostendit linũ. i. lineũ filũ crassum. i. densum. uel (quod tamẽ minus placet) pice inuolutũ. atq; recens. i. recẽter adhibitũ. & uulnere consuto. i. fissura & ruptura consuta dixi minus placere q ideo crassum filum dicat: quia pice inuoluatur: qa quanto minus diligentiæ adhibuerit: tanto maior est causa irrisionis. præterea ideo dicit filum recens: quia adhuc album: & ita plus eminens, q̃ si detritum colorem picis, aut corij acceperit: & ita paupertatem, non uitia deridebant.

Nihil habet infelix paupertas durius in se.
Quam quod ridiculos homines facit exeat inquit,
Si pudor est,& de puluino surgat equestri,
Cuius res legi non sufficit,& sedeant hic
Lenonum pueri quocunq; in fornice nati.
Hic plaudat nitidi præconis filius inter
Pinnirapi cultos iuuenes,iuuenesq; lanistæ.
Sic libitum uano,qui nos distinxit, Othoni.
Quis gener hic placuit censu minor:atq; puellæ
Sarcinulis impar:quis pauper scribitur hæres:
Quando in consilio est ædilibus:agmine facto
Debuerant olim tenues migrasse Quirites.
Haud facile emergunt,quorum uirtutibus obstat
Res angusta domi.sed Romæ durior illis
Conatus,magno hospitium miserabile,magno
Seruorum uentres,& frugi cœnula magno.
Fictilibus cœnare pudet,quod turpe negabit
Translatus subito ad Marsos, mensamq; Sabellam,
Conuentusq; illic ueneto duroq; cucullo.
Pars magna Italiæ est(si uerũ admittimus)in qua

IOAN. BRIT. ¶ EXEAT inquit: q̃ infelix sit pauper ab exẽplo etiam theatri ostẽdit. Conqueritur.n.q̄ cũ antea in theatro oẽs promiscue sederent:theatralẽ nunc illam spectãdi promiscuam licentiã in cõtemptũ pauperũ esse sublatam.

Roscius otho

Lucius.n.Roscius Otho tribunus plebis legẽ tulit:ut in theathro quatuordecim ordines spectandi gratia equitibus tm̃ Romanis darent.ii aũt in ordinem equestrẽ transibant:quorũ cẽsus quadringentorũ fuisset sestertiũ. multi ergo uiri boni & nobiles:q aut ad integrũ illũ cẽsum nõ puenissent: aut forte aliquo casu decidissent iubebant magno dedecore oĩbus fere spectaculis surgere ab hijs,qui ſerant. Tota indignatio est in Domitianũ,qui legẽ Othonis tẽporũ uetustare pene abolitã restituit:quod Trãqllus ostẽdit his uerbis:Licentiã theatralem ꝓmiscuã iniquitate spectãdi inhibuit. ¶ De puluino equestri

Puluin' Puluinar

.i.ex q̃tuordecim gradibus theatri:q̃ & equestria dicebant. Sen. in.vii.de bñficijs:Equestria omniũ eqtũ romanorũ sunt. Et idẽ Sed cũ in theatrũ ueni si plena sunt equestria & iure habeo locũ illic,qa mihi sedere licet. Trãquillus in Caligula:Vt equestria ab infimo quoque occuparentur, popularia dicebantur ubi plebs sedebat. Tranquillus in Domitiano:Et qa pars maior intra popularia deciderat. Puluinũ aũt equestrẽ appellat sed illa ipsa theatri ad similitudinem fortasse puluini plumei q̄ nõ aliter in sedilibus regescimus toto corpore sedentes,q̃ in puluinis reposito capite. Nã puluinus dicitur q̃si plummus:eo q̄ plummis refertus sit. ꝑ diminutionẽ dicimus puluillũ. puluinũ ẽt appellamus in hortis partẽ eminẽtiorẽ. Columel.in.xii. Spicæ alij liratim seri debent:ut in puluinis positæ minus infestentur:unde fit puluinatus. Pli.lib.xiii. Præterea cæsum a dorso puluinato.i.eminẽtiore.dici a nautis puluinũ itẽ scri. Ser. Dorsum hoc ẽ arenã duriorẽ q̃ euntibus & remeãtibus fluctibus densatur in modũ saxi. A puluino uident deduci puluinaria,q̃ plerunq; pro tẽplis ponunt:cũ ꝓprie dicant lectuli,q sterni in tẽplis cõsueuerũt. Cice. in oratione de haruspiciũ rñsis sic: Hostemq; eũ, qui puluinaribus bonæ Deæ stuprũ intulerit:unde ẽt imperatoribus tanq̃ Dijs tribuitur.ut illic apud Iuue. Fœda lupanaris tulit ad puluinar odorem. ¶ Surgat: Martialis: Quadringẽta tibi nõ sunt Cherestrate, surge Lectius ecce uenit. Nã Lectius & Oceanus tẽpibus Domitiani præfecti fuerunt seruãdo ordini. ¶ Cuius res.i.ille surgat cuius census. ¶ Nõ sufficit legi nõ tantus est quantũ iubet lex Roscij Othonis. ¶ Et sedeant hic:hoc dictũ ex summa indignatione poetæ. sedeat, inqt,hic i quatuordecim gradibus turpissimus qsque modo diues sit. ¶ Lenonũ pueri:uilissimi quiq; uel cinædi,q lenonibus seruiuerũt:aut pueri lenonũ.i. filij lenonũ nã puer nõ solũ ad ætatẽ refert,

Puer

sed & ꝓ filio accipit:ut illud: Tuq; puerq; tuus. & ꝓ seruo Terẽt.in Andr. Cõuerti puerũ Chremetis. Multi.n.ex ignobili ꝯditiõe & ad opes summas & dignitatẽ equestrẽ peruenerãt oibus delitijs affluentes. Vñ legimus apud Pli.li.xiiii.ca.iii.quẽdã ex seruis Neronis solitũ unguẽto lauari imitatũ.C.principẽ q idem fecerat.

Leno

Lenones dñr (auctore Vulpiano) qui quæstuaria mancipia habent:sed & q in liberis quæstũ hunc exercent in eadem causa sunt.siue aũt hoc principaliter negociũ gerũt,siue alterius negociationis accessione utuntur.utputa si caupo fuerit uel stabularius & mancipia talia habuit ministrantia:& occasione ministerij quæstũ facientia. Lenocinũ facere nõ minus est,q̃ corpore q̃stũ exercere.

Lenocinium facere

¶ Fornice:lupanari,& loco fornicato q̃lia domicilia solent inhabitare scorta. A libr: Nudũ olidu stans fornice mancipiũ. ¶ Nitidi lauti & splendidi opibus. ¶ Plaudat:nã spectatores in theatro plausu uictoribus fauebant:excipiebãtq; in theatrũ principes de qbus bene sentiebãt: de qbus aũt male,sibilo. Vnde Horat.loquẽs de Auaro: Populus me sibilat,at mihi plaudo ipse domi, simul ac nummos contemplor in arca. ¶ Præconis:præco a præcinendo est dictus,Est.n.is qui clara

Præco

uoce edicta magistratuũ:quiq; pretia rerũ in publicis uenditionibus pronunciat. ¶ Inter pinnirapi:ordo duplex esse põt.ut sit unus: Filius nitidi præconis plaudat inter iuuenes cultos pinnirapi:& iuuenes lanistæ.i.inter eos q ex gladiatoribus ad magnas opes ꝓuecti sunt & nũc sedẽt ut nobiles in q̃tuordecim:ut exponas iuuenes ꝓ filijs. Alter uero sic:Filius pconis hic plaudat, & iuuenes pinnirapi,& iuuenes lanistæ plaudat inter cultos.i.iter cõptos & nitidos,ac ꝑ hoc diuites Romanos & equestris ordinis. Pinnirapus aũt dictio est cõposita ex duobus corruptis:ex pinna & rapio sicut apud Plaut.in Pseud. Bustirapus:signatq; retiariũ alterum ex gladiatoribus:qui pinnam,& summitatẽ galeæ mirmillonis immisso rete capiebat:cũ cantaret:piscẽ peto.nõ repeto:qd me fugis galle:nã mirmillonicũ genus armaturæ gallicũ est:ipsiq; Mirmillones aũt galli uocabantur.in quorũ galeis piscis effigies inerat:quod genus pugnæ institutũ fertur a Pittaco uno ex septẽ sapiẽtibus:q aduersus Phrinonẽ dimicaturus ꝓpter.cõtrouersias finiũ q̃ erat inter Atticos & Mitylenæos,rete occultato impediuit Phrinonẽ. ¶ Lanistæ:genitiuus est casus. lanistæ,lanij,laniones denominati sunt a laniando:sed ita inter se differũt: ut lanij siue laniones dicant, qui carnes uendũt populo,rasq; concidant: & laniẽt. unde Apuleius lanienã formauit uocabulũ:quod ꝓ cruciatu & ueluti quadã laniationẽ sæpe posuit. Plaut. uero in Epidico lanienã appellat locũ ubi pecudes mactantur a lanijs,his uerbis. Defessus sum quærere per medicinas,tõstrinas,in gymnasio,atq; in foro, per myropolia, & lanienas. Lanistę uero erant q gladiatorũ familias habebant uęnales,easq; digladiari docebãt. unde Tranq.in Cæs. Tyrones neq; in ludo,neq; per lanistas,sed in domibus ꝑ equites Romanos, ac etiam senatores armorũ peritos erudiebat. dicti ergo lanistæ q̄ pręessent hoibus laniandis.

Pinnirapus

Bustirapus

Mirmillones

Lanistæ Lanij Laniones

¶ Sic libitũ subaudi est. cũ indignatione dictũ:q.d.nulla fuit huius distinctionis honestę ratio:sed sic libuit. Sicq; poeta ostendit cõtumeliosam diuitũ aduersus pauperes superbiã. est aũt libet unũ ex uerbis quod apud ueteres geminauit ꝑteritũ:ut libuit libitũ est:licuit licitũ est:placuit placitũ est: puduit puditũ est:nupsit & nupta est:prandit & pransus est:cœnauit & cœnatus est. Et dicimus libet & libent in forma tantũ tertiæ personæ in singulari & plurali,sic ẽt licet & licent.

Libuit ꝑ libitũ est

¶ Vano:stulto & modicæ prudẽtiæ:cũ id ꝑ nimiã ambitionẽ fecerit. Virgil. Vane ligur, frustraq; aĩs elate superbis. ¶ Quis gener:alia est querela paupertatẽ ubiq; contemni. Nam si ducenda, inquit, uxor est repudiatur gener nisi opibus par sit puellæ:sicq; ostendit solum fortunã nõ uirtutẽ quęri. ¶ Censu minor:q diuitijs nõ sit par puellæ. ¶ Quando in consilio est ædilibus:cõqueritur poeta pauperẽ ab oi reipu. administratione, & cura tanquã nulli in aptũ arceri a magistratibus. Quando, inquit,est in cõsilio ædilibus:q.d. ædiles q minimi sunt magistratus, quiq; res minimas in urbe curãt,si qd cõsilio publico facturi sunt, pauperẽ in consiliũ nõ admittũt. Nã ædiles præerant mẽsuris. ut in sequẽtibus. Et de mensura ius dicere uasa minora Frangere. Et minimi erant magistratus: adolescentes prima commẽdatione creabantur. Cic.legũ secũdo. Suntoq; ædiles curatores urbis,annonę, ludorumq; solenniũ ollisq; ad honoris amplioris gradũ primus accessus esto. Erit ergo argumẽtũ a minore ad maius. ut sit sensus: si a minore magistratu paup contẽnitur: multo magis a maiore. Per q̄ poeta sæculũ suum iniustitiæ dãnat: quod hoies tantũ excensu cõsiderandos putet. Hincq; est illud Plinij in proœmio.xiiii. libri. Postquã senator cẽsu legi cœptus,iudex fieri censu,magistratũ ducemq; nil magis exornare q̃ census, pessum iere uitæ pretia, omnesq; a maximo bono liberales dictæ artes in cõtrariũ cecidere. ¶ Agmine facto:damnat ex nimia indignatione cõsiliũ priscorũ pauperũ:q cũ per seditionem in montẽ sacrũ secessissent: in urbem

bem tũ hortatu Agrippæ redierũt:cũ debuissent omnino migrare. Plebs enim cum tributum & militiam tolerare non posset a patribus secessit in montem: qui postea ob id sacer est dictus. Et cum inde reuocari nequiret, Meneuius Agrippa legatus recitata fabula Æsopi: qua ostenduntur artus humani a uentre discordasse: moxq; cum omnia ob discordiam deficerent, in gratiam rediisse: sic populum cum senatu reconciliauit: creatis tamen tribunis plebis, qui libertatem suam aduersus superbiam nobilitatis defenderent. ¶ Migrasse: ita abiuisse, ut nunquam redirent in urbem. ubi tanto sunt contemptui. ¶ Olim superioribus temporibus. ¶ Facto

Agmen agmine: omni collecta multitudine: uel facto impetu, Nam agmen sermo est polysemus: significat enim impetum. ut illud Virgilianũ Illi agmine certo Laocoonta petunt. Et multitudinem: ut Vocat agmina sæua sororum: etiam exercitum incidentem agmen uocamus. ¶ Haud facile emergunt: sententia est generalis, qua ostendit cum ubiq;, tum maxime Romæ difficile esse pauperi emergere e miseriis: est autem translatio a naufragis quibus difficile est ex profundo emergere in aquarum superficiem. ¶ Res angusta domi: tenuis facultas rei domesticæ. ¶ Virtutibus obstat: impedimento est: licet optimis artibus sint instructi. ¶ Illis: scilicet pauperibus. ¶ Durior: difficilior. ¶ Magno hospitium: ratio est quare ad felicitatem durior sit conatus Romæ. Magno. subaudi constat. dicimus enim magno, paruo, plurimo, & minimo absolute: cum uerbis significantibus pretium sunt adiuncta sed non tanto & quanto: uerum tanti & quanti, pluris & minoris. Liuius libro secundo primæ decadis. Magno illi ea cunctatio stetit. Valerius: Magno ubiq; uirtus æstimatur. ¶ Hospitium: domus conducticia. ¶ Miserabile: quod te etiam possit ad misericordiam mouere.

Miserabilis Nam miserabilis ille est: qui sua miseria nos ut sui misereamur mouet. Vnde Ouidius monet amantem ut se miserabilem puellæ ostendet: idest ita plenum erumnarum: ut puella eius misereſcat: Vt uoto potiare tuo miserabilis esto. ¶ Fictilibus cœnare pudet: conqueritur ita auctum esse per diuitias omnium rerum luxum: ut pauperes etiam pudeat cœnare in fictilibus: ne sint ludibrio: ut sit sensus: Pauperem, inquit, pudet cœnare fictilibus Romæ: quod negabit esse turpe si ad Marsos, mensamq; sabellam se contulerit: ubi crassioribus etiam contentus erit uestibus: ut ostendat urbem incolentibus magna ambitione, magnoq; luxu omnino uiuendum. Hocq; melius q̃ ut ad historiam referas: legendumq; est: negabit, & non negauit.

Cucull' ¶ Cucullo: genus est uestis uillosæ ad arcendas pluuias & frigora. Columella libro primo, capite octauo. Cultam, uestitamq; familiam magis utiliter, q̃ delicate habeat, munitam diligenter a uento, frigore, pluuiaq;: quæ cuncta prohibentur pellibus manicatis, centonibus confectis, uel sagis cucullis. Sidonius eius ita meminit: Per quos nocturnalem cucullum: quo membra confecta ieiuniis inter orandum, cubandumq; dignanter tegare transmisi. quam q̃ nõ opportune species uillosa mittatur hyeme finita: iamq; temporibus æstatis appropinquantibus. Iulius Capitolinus in uita Veri: Vagabatur nocte per tabernas & lupanaria obiecto capite cucullione uulgari uiatorio. Diuus Hieronymus ostendit cucullum tegmen esse capitis, scribens sic de monachis. Edentes autem cucullis capita sua uelent; ne alter alterum aspiciat manducantem nec loqui quidquam liceat dum manducant. Cucullus item genus est auis. de qua Horatius

Color uenetus in Satyris: Magna compellans uoce Cucullum. ¶ Veneto: coloris ueneti: Est enim marinis fluctibus similis. Vegetius in re militari Ne tamen exploratoriæ naues candore prodantur: colore ueneto qui marinis fluctibus est similis uela tinguntur: nautæq; uel per noctem. sed etiam per diem facilius lateant exploratores. Eum colorem aliqui putant illum esse, quem blauum dicimus, quo uestes uiliores tinguntur. Martia. Si ueneto, prasinoq; faues: qui coccina sumis? ¶ Duro: crassiore lana. ¶ Pars magna Italiæ ostendit poeta longe minori impensa alibi uiui q̃ Romæ.

ASCen. ¶ NIL habet infelix. Ostendit iterum paupertatẽ Romæ haberi summo ludibrio: & esse fere intolerabilem: quia quos miserari deberent Romani irrident sed (ut dici solet) Est misero peius derisio, q̃ dolor eius. Ordo est: Paupertas infelix: idest quæ secundum opinionem Romanorum infelices facit: cum tamen Lucanus eam dicat: Munera nondum intellecta Deum. nil: idest non aliquid habet durius in se, q̃ ꝙ facit homines ridiculos: idest deribiles. Tristissimũ autem est in publico irrideri: & a sede occupata explodi: ꝙ etiã in euangelio Luc. xiiii. Saluator ita docet: Cum inuitatus fueris ad nuptias nõ discumbas in primo loco: ne forte honoratior te fuerit inuitatus ab illo: & ueniens is, qui te & illum uocauit: dicat tibi: dã huic locum: & tunc incipias cum rubore nouissimum locũ tenere. hic autem non reprehenduntur pauperes, ꝙ in theatro in. xiiii. primis gradibus aliquando sedebant: quia is locus potuit eis cõgruere: cum sint ingenui: & ob uirtutem longe honorabiliores, q̃ libertinę conditionis: aut turpi quæstus homines: & forte parentes eum locum tenuerant: & ipsi priusquam lex esset reuocata: ne quis non habens censum equestrem sederet illic. cẽsus autem equestris continebat. cccc. sestertia quæ quia sordidissimæ uitæ homines possidebant is q praeerat theatro: eiiciebat pauperes de honesta domo. & dabat locum diuitibus etiam infamibus: quod reprehendit Vmbricius. Ordo est: Theatrius supple inquit. is supple cuius res. i. possessio nõ sufficit: idest nõ satis est legi, i. qui nõ habet censum equestrem. exeat & surgat de puluino: idest sedili puluino instrato equestri: idest debito habentibus censum equestrem. si pudor: idest uerecundia est supple aliqua in eo. & pueri lenonum, qui ex turpi quæstu meretriciarum diuites facti sunt. nati in quocunq; fornice: idest prostibulo sedeant hic & filius nitidi. i. pene culti præconis: idest rerum uenalium laudatoris & nunciatoris. plaudat: idest plausum det hic inter cultos iuuenes pinnirapi: idest retiarii gladiatoris: & inter iuuenes lanistæ: idest eius: qui gladiatores docet: & eos aliquando ad spectaculum exhibet cum periculo capitis eorum: hoc est sedeant hic filii eorum, qui ad censum equestrem peruenerunt turpibus artibus & infami quæstu. & exeant boni ciues: quia pauperes. Sic enim libitum supple est. Othoni uano: idest stulto secundum Seruium: uel leui iudicio: qui distinxit uos sic, ut: scilicet sedes diuitiis non uirtutibus concederentur. Sed non solum Otho ad diuitias respexit. nam quis gener: idest uolens esse gener: idest maritus filiæ. impar: idest minor. censu: idest dote: & sarcinulis: idest ornamentis seu mundo mulicbri puellæ. placuit hic: idest Romæ. quasi dicat nullus. quis pauper scribitur. s. in tabulis testamentorũ. hæres: quasi dicat nullus. Quando est pauper supple ædilibus: idest cum ædilibus in concilio: quasi dicat nũquam. tenues: idest pauperes. Quirites populi: idest Romani. debuerant olim: idest a multo tempore. migrare. i. discedere mutatam habitationem & hoc facto agmine sicut olim in mõtem sacrum secesserant: quasi dicat uisso ꝙ nulla spes lucri aut honoris est nunc pauperibus Romanis. ipsi debuerant olim cum adhuc fuerant potentes, & cum primum inceperãt opprimi a diuitibus migrare. i. discedere a Roma: & alio se transferre. sed nunc serum est: quia non auderent colligere manum contra potentes ita subacti sunt. Illi quorum uirtutibus obstat: idest detrimentum aut impedimentum facit res angusta. i. arcta & modica, quã habent domi. aut. i. nõ. emergũt. i. ex obscuro & ignobili statu: quasi ex aquis caput extollunt ad maiora sublimati. sed durior conatus. i. molitio ad uictum quærendum est illis Romæ q̃ alibi: hoc est miserabiliores & afflictiores sunt pauperes Romæ q̃ alibi quia hospitium miserabile quale fuit Codri: est sup. uel constat magno pretio. & uentres seruorum constant magno. & cœnula. i. parua cœna ipsius patrisfamilias. frugi. i. frugalis: magno supple constat. Fictilibus cœnare pudet. Ostendit quare durũ sit pauperibus Romæ residere: qa neq; diuitias acquirere possunt: neq; in paupertate uiuere sine irrisione permittunt quia uitio nunc datur cœnare in fictilibus: ꝙ tamen non erat pudori olim clarissimo dictatori q de Samnitibus triumpharat. Deinde progreditur ad detestationẽ pompæ, q̃ fit Romæ in ludis & publicis spectaculis: cũ talis alibi non fiat. & quia oẽs uolũt diuites uideri: licet multi pauperes sint: ideo durissimam agunt uitam: quia nihil miserius in hoc mundo, q̃ pauper superbus, & elato animo: quia neq; habet, neq; petere audet. Concludit itaq; omnia magno constare Romæ: cum ne mendicare quidem cum commodo tuo sine pretio possis. Ordo est: Pudet etiam pauperes cœnare. i. cœnam facere in sup. fictilibus. i. terreis uasculis a figulo factis. quod. i. quam rem negauit esse turpe. is sup. uidelicet Curius dentatus: qui translatus est subito. i. ex improuiso: cũ in agro suo araret ad Marsos populos illos Italiæ. & ad mensam Sabellam. i. qua usus est cum a legatis Samnitũ conueniretur. & contentus erat illic. i. coram Samnitibus: cũ tamẽ dictator esset. cucullo. i. indumẽto capitis rustico: quo uinitores & piscatores & etiã milites utũtur cõtra sæuitiã cæli. Vnde dicit ueneto. i. marini coloris: uel quo piscatores Veneti utunt. & duro: idest crassi fili. Et non solum tunc dictator duro habitu uestiebatur: sed etiam hodie in multis partibus Italiæ uestiũ contemnunt luxuriẽ: unde dicit: Si admittimus uerum: idest si uolumus q; uerum est fateri magna pars Italiæ est in qua.

JOAN. BRIT. ¶ NEMO sumit togam: ista non uiuitur ambitione: ut clientes togati adsint diuitibus salutantibus ut fit Romæ: Nam (ut diximus supra) toga erat uestis uiuorū, quæ sumebatur a clientibus cū ibant ad salutandū. supra: Si curret nocte, togatus Currere. ¶ Nisi mortuus: nam toga ornabantur mortui. Martia. Aut pallens toga mortui tribulis. ¶ Ipsa dierum Festorum: ordo est & sensus: Tu uidebis, inqt, habitus æquales & orchestram similem & populū. s. similem in municipijs: si quando maiestas dierū festorū colit theatro herboso &c. i. nullam uidebis differentiā inter senatores & plebeios: ut est Romæ. Vt oia referas ad parē habitū uestiū: ut nulla inter eos fit p uestes distinctio: sed nobiles & plebei sint similes. Per orchestrā aūt designat senatores & nobiles. Nam orchestra locus erat in scæna, ubi senatores sedebāt: De qua Victru. his uerbis. In orchestra aūt senatorum sunt sedibus loca designata: & eius pulpiti altitudo sit ne plus pedū quinq; uti q orchestra sederint, spectare possint omniū agentiū gestus. Nam scænici artifices suas per orchestrā p̄stant actiones: sicuti scribit Victruu. li. v. de architectura. ὀρχέομαι apud græcos idem est quod salto. ¶ Aequales illic habitus æqlia oibus uestiméta ita: ut senatores a plebeis habitu uestium nō distinguant' ut fit Romæ. Vnde ὀρχηστής. i. saltator: & ὀρχήστρια saltatrix: & ὀρχήστρα. i. orchestra. Nā purpura (ut scribit Pl. li. ix.) distiguit ab equite curiā. Est. n. p̄texta senatoru. Ea ēt fuit magistratuū, & pueritię. de q alibi ubertius.

Orchestra

Theatrū ¶ Theatro herboso: nā in municipijs theathra in pratis ex cespite plerūq; extruebant'. Vnde Propertius: Curia prætexto quæ nunc nitet alta senatu: Pellitos habuit rustica corda patres. Buccina cogebat priscos ad uerba Quirites: Centū illi in prato sæpe senatus erat. Nec sinuosa cauo pendebāt uela theatra: Pulpita solennis nō oluere crocos. Theatrū aūt græcū est a θεωρεῖν quod est inspicio: latine spectaculū dicit'. ¶ Ad pulpita: nā e regione theathri extruebātur scænæ & pulpitæ ad cōmodū spectantiū lege Victruu.

Exodiū ¶ Notū exodiū: sæpius recantatū. Nam (ut scribit Liu. lib. vii. ab urbe cōdita) exodia ridicula fuere intexta uersibus: quæ iuuentus inter se more antiquo iactare cœpit: ea q; conserta sunt fabulis potissimum attellanicis. quod genus ludorum ab Oscis acceptum tenuit iuuentus. Alibi poeta: Vrbicus exodio risum mouet Attellanæ. Tranquillus in Tiberio: Vnde nota in Attellanico exodio proximis ludis assensu maximo excepta percrebruit. dictum exodium ab ἔξω & ὁδοῦ: quasi extra uiam & cantilenam institutam, & numerum aliorum uersuum. ¶ Cum rusticus infans: pueri enim qui una cū matribus spectabant, ludiones personatos expauescebant. Pueros autem solitos ferri spectatuum docet Plautus in Penulo: Nutricis pueros infantis anniculos domi, ut procurent, neuq; spectatum afferant. Ne & ipsæ sitiant, & pueri pereant fame. Neue esurientes hic quasi hædi obuagiant. ¶ Hiatum: os ipsum. ¶ Personæ:

Persona p̄sona indumentum est oris. dictum a personando: q uocem in unum coactam, collectamq; emittens sonitus clariores, magisq; sonoros, faciat. Eam histriones subant in agendis fabulis. Æschylus primus tragœdis cothurnos, Syrma, & personā dedit. De quibus sic Horatius in poetica: Post hunc personæ, pallæq; repertor honestæ Æschylus, & modicis instrauit pulpita tignis. Docuit magnumq; loqui nitidiq; cothurno. ¶ Pallentis: terrificæ. ¶ Sufficiunt tunicæ: sensus est: In municipijs non omnes uiuunt ea ambitione, qua in urbe: ut omnes habeant in Theatro tunicas albas: sed tantum ædiles: qui ludis præsunt. Romæ autem omnes spectantes lacernas habent albas. Martialis. Et plebs & minor ordo, Maximusq; sancto cum duce Candidus sederet. Idem in distichis de lacernis. Amphiteatrales non commendamur ad usus. ¶ Clari uelamen honoris: appositio est: scilicet albæ tunicæ, quæ sunt uelamē clari honoris: hoc est quæ lacernæ dantur ædilibus, qui ludis præsunt. Nam ędiles fuisse in municipijs paulo ante ostendimus. ¶ Hic ultra uires: tanta, inqt, in urbe uiuitur ambitione, ut unusquisq; etiam supra uires studeat ornatui. ¶ Nitor: splēdor subaudi est. ¶ Habitus: uestitus. ¶ Hic: scilicet Romæ. ¶ Aliquid est plus q̄ est satis: tantus est rerum luxus ut plus etiam faciant, q̄ oporteat. Interdum aliena sumitur arca: alibi: Vt spectet ludos conducit Oculina uestem: Conducit comites, sellā, ceruical, amicas. ¶ Ambitiosa paupertate: ut cū simus pauperes, uelimus uideri diuites & alicuius pretij. Est enim ambitio honoris cupiditas. ¶ Omnia cum pretio: deest fiunt. ¶ Quid das: conqueritur tantā esse diuitum superbiam: ut pauperes in amicitiam suam non admittant nisi p multa munera: p Cossum aūt & Veientonem intelligit nobilissimū quemq;: Nam Cossorū familia nobilis fuit. De Veientone Fabricio alibi Iuuen. Et cum mortifero prudens Veiento Catulo. Alibi: Accepta rude cœpisset Veiento uideri. Fabricij Veientonis meminit Plin. in iiii. epistola, uixit sub Domitiano & Nerua. ¶ Salutes: admittans, ut uisites & salutes. ¶ Clauso labello: superbiam ostendit potentis: q ne salutātem quidē resalutet. ¶ Ille metit barbam: eo miseriæ uentū est, inquit, ut si forte puer

Ambitio

Nemo togam sumit nisi mortuus, ipsa dierum,
Festorum herboso colitur si quando theatro
Maiestas. tandemq; redit ad pulpita notum
Exodium, cum personæ pallentis hiatum
In gremio matris formidat rusticus infans.
Equales habitus illic, similemq; uidebis
Orchestram, & populum, clari uelamen honoris.
Sufficiunt tunicæ summis ædilibus albæ.
Hic ultra uires habitus nitor, hic aliquid plus,
Quam satis est, interdum aliena sumitur arca.
Commune id uitium est. hic uiuimus ambitiosa
Paupertate omnes, quid te moror? omnia Romæ
Cum pretio, quid das, ut Cossum aliquādo salutes?
Vt te respiciat clauso Veiento labello?
Ille, metit barbam, crinem hic deponit amati
Plena domus libis uænalibus. accipe, & illud
Fermentum tibi habe, præstare tributa clientes
Cogimur, & cultis augere peculia seruis
Quis timet, aut timuit gelida Præneste ruinam?
Aut positis nemorosa inter iuga Volsiniis, aut
Simplicibus Gabiis, aut proni Tyburis arce?
Nos urbem colimus tenui tibicine fultam
Magna parte sui. nam sic labentibus obstat
Villicus, & ueteris rimæ cum texit hiatum,
Securos pendente iubet dormire ruina.
Viuendum est illic, ubi nulla incendia, nulli
Nocte metus, iam poscit aquā, iam friuola transfert

diuitis, aut barbam, aut capillū deponat: statim pauper in gratiam diuitis mittit munera, ut. s. diem festū celebret. Nam qui barbam, aut capillū deponebant, soléni quodāmodo alicui numini dedicabant. Suet. de Nerone: Inter Buthysiæ apparatū barbam primam posuit, conditā in aureā pixidē: & p̄ciosissimis margaritis adornatā Capitoliū cōsecrauit. Martia. Hos tibi Phœbe uouet totos a uertice crines Encolpus dñi Centurionis amor. Idem loquēs de Earino liberto Domitiani: q Æsculapio crines suos in pixide aurea recōditos misit, sic scribit. Accipe laudatus iuuenis Phœbei crines: Quos tibi Cæsareus donat habere puer. Et alibi: Cōsiliū formæ speculum dulcesq; capillos: Pergameo posuit dona sacrata Deo. ¶ Ille: i. alius diues metit barbā amati. s. pueri. ¶ Amati: quē habet i delitijs. ¶ Hic: alius. ¶ Plena domus libis. i. statim pauperes, ut gratiā domini inueant. donāt liba, & alia q̄ puer deinde uendat: & peculiū sibi cōparet. & augeat. sequit'. n. Cogimur augere peculia seruis. ¶ Libis: libū genus erat placentæ quod offerebat' Dijs. dictū a libādo. Ouid. Nole ab auctoris dñt libamina nomen: Libaq; quod sanctis pars dat' inde focis. Mittebant' igit' liba: q̄s q̄ die festo Dijs offerrentur. Cato in re rustica docet cōfecturā eius sic: Libū hoc modo facito: caseo p̄ōdo. ii. in mortario bene disterito: ubi bene distriuerit, farinæ siligineæ librā aut si uoles tenerius esse, selibrā: similaginis solū eo dē indito, permisceto q; cū caseo bene: ouū unū addito: & una bene permisceto: inde panē facito: folia subdito: in foco calido sub testa coquito leuiter. ¶ Accipe & illud: accipe, inquit, & illud malū: unde tibi fit indignandū & irascendū: sumpta translatione a fermento quod intumescit. ¶ Illud fermentū: illā indignationem. ¶ Præstare tributa clientes: & hæc est idignatio, q ēt clientes & familiares diuiti cogūtur in gratiā eius dare munera seruis q grati sint ei. Quod & Hora. in Satyris sic meminit: Difficiles aditū primos habet, haud mihi deero: Muneribus seruos corrumpā, nō hodie, si exclusus fuero; Desistam, tēpora quærā. Alij legunt: Præstant tributa clientes.

Barba prima alī cui nūmini dedicabatur

Libum

¶ Peculia.

Peculiũ ¶ Peculia: peculiũ ait Vulp. dictũ quasi pusillã pecuniã, siue patrimoniũ pusillũ: quod seruus domini permissu separatũ a rationibus dominicis habet: deducto inde si quid dño debet. Cęterũ apud auctores peculiũ pro omni patrimonio identidem capi manifestũ est. Pli. lib. 33. Romę simulachrum ex ære factũ Cereris primũ reperio ex peculio Sp. Cassij: quem regnũ affectantẽ pater ipsius interemerat. ¶ Seruis cultis: dilectis a domino. Cic. in Paradoxis: An eorũ seruitus dubia est: qui cupiditate peculij nullã conditionem recusant durissimæ seruitutis? ¶ Quis timet: a cõtrario per comparationẽ ostendit cõmodius habitare pauperem foris, q̃ in urbe. **Præneste** ¶ Pręneste gelida ita dixit ut Virg. Aciẽ Pręneste sub ipsa Straui. ut genere fęminino protulerit referens adiectiuum ad urbẽ, nõ ad nomen urbis quod generis est neutri: oppidum est (ut scribit Stra. in. 5.) in conspectu Romę situm in colle. nomen autẽ accepit (auctore Solino) a Præneste Vlyssis nepote Latini filio: uel (ut placet Festo) q̃ pręstet mõtibus is locus: quo conditum est. uel ἀπὸ τῶν πρίνων. i. ab ilicibus, quarũ magna illic est copia. Eam ciuitatem docet Virg. ædificatam fuisse ab Cęculo filio Vulcani. Nec Prænestinæ fundator defuit urbis Cæculus. gelidam autem appellat, quia in monte sita est. **Volsinij** ¶ Volsinijs: oppidum Hetrurię. Strab. Cęterum in mediterranea pręter iã dictas urbes extant Arretium, Perusia, Volsinij, Sutrium. **Gabij** ¶ Gabijs: Gabij (auctore Strab.) extant in uia Prænestina siti: ubi Latomiæ sunt. ¶ Simplicicibus: ex historia simplices appellati q̃ Tarquinius superbus cũ uirtute superare Gabios nõ posset, dolis aggressus est. cum enim uelut posito bello fundamentis templi faciẽdis, alijsq; urbanis operibus intentum se esse simularet, Sextus filius eius, qui minimus erat, transfugit ex composito Gabios, patris in se sæuitiam intolerabilẽ conquerens, iam ab alienis in suos uertisse superbiã: se quidẽ inter tela & gladios patris elapsum, nihil usq; sibi tutum nisi apud hostes Tarquinij credidisse. Et ne errarent, imminere ijs bellũ quod positũ simulatur, & per occasionẽ eũ incautos inuasurum. Benigne itaq; a Gabinis excipitur: duxq; cõstituitur aduersus patrem qui mox monẽte patre primoribus urbis partim interfectis partim in exilium actis Gabios in manũ patris tradidit. Ergo simplicitate sua capti sunt. ¶ Proni Tyburis: oppidũ est non longe ab urbe Roma sitũ in monte: quod conditum fuit a tribus fratribus Tyburto, Catillo, & Cora, quos Virg. argiuos fuisse ostẽdit. Catillusq;, acerq; Coras argiua iuuentus. Horat. itẽ: Tybur argeo positũ colono. **Tybur** De Tybure ita Stra. li. 5. In Romę uero cõspectu sunt Tybur, Præneste, & Tusculũ. Tybur quidem Herculeum est. ¶ Proni: penduli uel iam in suspicientes ruituri. ¶ Nos. s. pauperes. ¶ Vrbẽ. i. domos urbis ¶ Fultam: sustentatã ac per hoc ueterẽ, & iam casus minantẽ. ¶ Tibicine: sustentaculo. Nam tibicines (auctore Festo) in ædificijs dici existimãtur a similitudine tibijs canentiũ: qui ut cantantes sustineãt **Tibicen in ædificijs** ita illi ædificia teneant. Itaq; apparet Tibicinẽ capi pro omni sustentaculo: ut apud Ouid. in. 4. Fasto Hæc modo uersabat stantẽ tibicine telam: a grãmaticis etiã tibicines appellãtur particulæ, q̃bus uersus replẽtur. ¶ Sic obstat: p̃ sustẽtacula. ¶ Labẽtibus. i. tectis: q̃ in eo sunt, ut labi uideãtur. **Villicus** ¶ Villicus: seruus ille, q̃ ruris curã habebat uillicus appellatus est. ¶ Cũ texit hiatũ: ordo est & sensus: Et iubet dormire securos pendente ruina, cũ texit hiatũ ueteris rimę. i. ubi rimosos parietes operuit & texit: ut cũ particula aduerbiũ sit tẽporis. ¶ Pẽdẽte: pro impendẽte & imminẽte. ¶ Vbi nulla incendia: eleganter ostẽdit in urbe crebra & horrẽda incẽdia oriri nõ sine summo pauperũ dãno. Nã plerũq;, inq̃t, iam cœpto incẽdio diues, q̃ inferiores ędiũ partes tenet, bona sua ab igne trãsfert: cum interea pauperẽ ignis absumit ignarũ: utpote q̃ domus supiora incolat. Nã inq̃linis & paupibus supiora domus locabãt. Mart. Et trib⁹ habito scalis, sed altis.

ASCen. ¶ NEMO sumit togam nisi mortuus: quia toga non sumitur nisi ab otiosis, aut quibus pudori est uestis uilior in qua laborant. mortuorum autem corpora in toga ad sepulchra portabantur. & si ipsa maiestas. i. festiuitas, aut solẽnitas dierũ festorum colitur. i. celebratur uel exornatur. quando. i. aliquando in theatro. i. ædificio ad spectandum facto. nõ quidem marmoreo, sed herboso: quia ex herbis & frondẽtibus ramis in agris & municipijs Italię sibi similitudinem theatri extruebant. & si exodium. i. carmẽ ridiculum & rusticum in fine a iuuentute rustica decantatũ. i. notũ, tritum, & usitatũ. nõ recẽter factũ: sed repetitum singulis annis redit. i. redijt. propter syncopẽ enim p̃ducit syllabam ultimam. tandẽ peracto. s. anno ad pulpita, q̃ plures petunt ubi sedebant canentes. cum. i. quãdo. infans rusticus non assuetus talibus spectaculis: formidat in gremio matris illic sedentis. hiatũ. i. rictũ & aperturã deformẽ oris personę. i. personati. pallentis. i. fæcibus ora pallida habentis. uel pallentis timore ne forte erret in re, quam ratio facit. uel reuera personę. i. adulterinę & ex cortice factę pallentis non bene coloratę: sed uetustate albicantis. tu uidebis. i. quilibet uidere poterit illic. i. in illo herboso theatro habitus ęquales. i. nihil discriminis habẽtes. & uidebitis Orchestrã. i. locum ad saltandum aptum. iuxta quã Romę erãt senatorum sedes. & populum similem. i. similiter ornatum: quia frondibus & herbis: non tapetibus Orchestram: aut uestibus populum. & tunicæ albę, cum cæteri piceis, seu (ut dicunt) griseis uterentur: sufficiunt. i. sufficienter explent summis ędilibus, qui ludis illis præerant. uelamen. i. cooperimentum clari honoris. i. in signum summi honoris. Nitor. i. splendor habitus. ultra uires. i. facultatẽ sumitur hic aliquãdo ex aliena arca. i. per usuram aut furtum. & aliquid existens plus q̃ satis est. i. superfluum sumitur. hic. i. Romę aliquando ex arca aliena. Id autem uitium est commune. Nos omnes uiuimus hic. i. Romæ. paupertate ambitiosa. i. superba & honoris cupida. Sed quid o Iuuenalis, uel quiuis auditor. quid. i. ad q̃d moror. i. teneo te uerbis. Omnia sup. fiunt Romę cum pretio. i. nihil fit Romę gratis. q̃d das. i. dare cogeris ianitoribus. s. ut salutes. i. admittaris ad salutandum aliquando Cossum uirum illum nobilem & prædiuitem. quasi dicat dimidium lucri tui. & quid das ut Veiento uir ille superbus & diues respiciat te dum eum salutas. s. clauso labello. i. nihil tibi loquens, sed forte capite annuens. ille. i. aliquis ex familiaribus domus diuitis. metit. i. radit ad primam barbam. amati supple pueri a domino forte ad turpitudinem. & hic. i. alius deponit crinem amati pueri. & ita, quia celebrant eum diem: quo primum raditur & tondetur, domus illa diuitis est plena libis. i. cibarijs uænalibus. & propterea nos miseri clientes ut simus in gratia cogimur afferre obsonia & munera: quæ Persius uocat Marci monumenta clientis. uel emere liba & dare pueris & familiaribus. Vnde dicit: Accipe: idest intellige & habe tibi. & . i. etiam. hoc fermentum: idest feruidæ iræ incitamentum: uel (ut alij intelligunt) sunt uerba clientis ad eum cui porrigit dicens: accipe & habe illud fermentum: idest illa liba calidæ tibi. sed non placet: quia fermentum in malum accipi solet. fermentum autem est, quia clientes pręstant diuitibus tributa: idest coguntur quasi tributarij singulis annis munera offerre. & nos cogimur augere cultus: idest ornatus forte quibus dominus abutitur seruis peculia: idest quod extra potestatem dominorum habent. Quis timet aut timuit gelida Præneste ruinam? alia ponit incommoda & pericula urbis ex ruinis domorum, & incendijs frequentibus: quæ in alijs ciuitatibus non timentur: quia non contingunt. Vnde dicit: Quis timet modo, aut timuit unquam ruinam in Præneste ciuitate illa gelida. i. frigida: quia est in montibus sita: quasi dicat nemo. Est autem Præneste oppidum Thusciæ. dictum (si Festo credimus) q̃ locus in quo situm est montibus pręstet: & ita cum ae diphthongo prima eius scribitur. Seruius autẽ uult a prinu. i. ilice, quæ illic abundat cognominatum. Conditum pręterea est (teste Festo) a Cæculo Vulcani filio: dicente Virg. in. 8. Nec pręnestinę fundatur defuit urbis. ubi de Cęculo loquitur. Solinus autem a Pręnesto Latini regis filio sic appellatũ scribit. Seruius pręterea & Priscianus dicunt etiã hęc Pręnestis dici. quod Geor. Val. negat dicens: hic gelida & ipsa apud Virgilium qui dicit: Præneste sub ipsa. referri ad generalitatẽ. q. d. sic ipsa ciuitate & gelida ciuitate aut quis timet &c. Volsinijs. i. apud Volsinios in Hetruria: positis inter nemorosa iuga. i. montiũ colla sub uertice existentia. aut Gabijs simplicibus: idest non dolosis. aut in arce: idest castro sublimi Tyburis: illius oppidi proni. i. in decliuo positi. ita ut longe uenientibus ruẽti simillimum esse uideatur. quis inquam illic ruinã, aut timet, aut timuit: quasi dicat nemo. Nos autem colimus urbem fultam: idest sustentatam magna parte: quod dicunt pro magna parte sui. tenui. i. fragili. tibicine. i. fulcro siue sustentaculo. Nam uillicus: idest custos uillæ rusticus scilicet. obstat sic. i. per fulcra & sustentacula, aut trabes suppositas domibus supple labentibus: idest quæ laberentur nisi subueniret. & contexit hiatum: idest aperturam & foramen ueteris rimę. & iubet nos sup. securos: idest existentes sine cura dormire: uel iubet dormire securos: hoc est secure. ruina pendente. i. imminente. Sensus ergo est: quando diuites Romani habent domos ruinosas: quas locauerunt & uident ruinam imminere: aduocant uillicum ex agro ut trabem ferat ad sustentandum domum. & ut contexat. i. obstruat hiatum ueteris rimæ ne uideatur. & abiens dicit dormite securi nihil imminet periculi: iam satis habet sustentaculi: non posset ruere. Propterea dicit Vmbricius. uiuẽdum est. i. uiuere decet illic ubi nulla sup. sunt incendia. & nulli metus sunt nocte. Romę autem assidue sunt aut incendia, aut metus habendi. ne sint iam. i. aliquando.

Vcalegon, tabulata tibi iam tertia fumant.
Tu nescis, nam si gradibus trepidatur ab imis
Vltimus ardebit, quem tegula sola tuetur
A pluuia, molles vbi reddunt oua columbæ.
Lectus erat Codro Procula minor, vrceoli sex
Ornamentum abaci, necnon & paruulus infra
Cantharus, & recubās sub eodem marmore Chiron
Iamq; vetus græcos seruabat cista libellos,
Et diuina opici rodebant carmina mures.
Nil habuit Codrus, quis enim negat? & tamen illud
Perdidit infelix totum nihil, vltimus autem
Ærumnæ cumulus, quod nudum, & frusta rogantē
Nemo cibo, nemo hospitio, tectoq; iuuabit.
Si magna Arturi cecidit domus, horrida mater,
Pullati proceres, differt vadimonia prætor.
Tunc gemimus casus vrbis, tunc odimus ignem,
Ardet adhuc, & iam occurrit qui marmora donet.
Conferat impensas, hic nuda, & candida signa,
Hic aliquid præclarum Euphranoris, & Polycleti,
Phecasianorum vetera ornamenta Deorum.
Hic libros dabit, & forulos, mediamq; Mineruam,
Hic modium argenti, meliora, ac plura reponit
Persicus orborum lautissimus, & merito iam
Suspectus, tanq̄ ipse suas incenderit ędes.

IOAN. BRIT. ¶ VCALEGON. i. dn̄s domicilij tui: q̄ subter te habitat in pri-
mis tabulatis: alludit aūt ad carmē illud Virg. Iā pximus ardet Vca
Friuola legon. ¶ Friuola: etiā uilissima quęq;, & fragilia. a frio uerbo: quod
significat aliqd attrectando in puluerem, & partes minutas conuer
tere. quo uerbo sæpe utitur Pli. ut est illud in. 13. ubi legitur de pal
Friare mis: In ipsa quidē Æthiopia friatur hęc tāta est siccitas, & farinę mo
do spissatur in panē. Idē in. 12.
Friabilē amomū appellat. i. contri
tū. Idem in eodem loquēs de la
dano Id quoq; terrenū est friabi
le. ¶ Ab imis gradibus: ab imis
scalis, & primis tabulatis. ¶ Te-
gula sola tuetur. i. q̄ habitat in su
prema parte ędiū sub tegulis. de
Cœnacula signat aūt cœnacula q̄ supiores
partes domus dicunt: quæ inq̄
linis locari cōsueuerāt. Vnde ali
bi: Rarus uenit in cœnacula mi
Columbæ unde les. ¶ Colūbę: nā in culminibus
solēt columbę habitare, & a cul
minibus sunt denominatę. ¶ Le
ctus erat Codro: ostendit Vmbri
cius pauperem ubiq; infelicem
esse exēplo Codri. Nā si pauper,
inquit, bona sua aut incēdio: aut
alia calamitatē amiserit, nemīnē
inuenit, a quo iuuet. At si diues
ardeat, statim p̄sto sunt q̄ subue
niāt. ¶ Lectus: subaudi discubito
rius. Nā & uasa cōmemerat ptī
nentia ad triclinīū. ¶ Codro pau
p fuit poeta tragicus. de quo ini
tio operis: Rauci Theseide Co
dri. ¶ Procula minor: tā modicus
ut uix caperet Proculā uxorē di
scumbētē. ¶ Vrceoli sex: uasa sex
potoria, quæ i abaco sena triū re
poni ostendit poeta. Vnde Plin.
li. 37. ca. 2. de Pompei triūpho: Vasa ex auro & gēmis abacorū no-
uē. Cic. in. 5. Tuscu. Abacosq; q̄ plures ornauit argēto, auroq; cę
lato. qbus uerbis colligitur abacū mēsam esse, ubi uasa e scaria, po-
toriaue reponerēt. Vnde Pli. eodē lib. & cap. Abacis etiā, escarijsq;
uasis inde expetitis. Et paulo infra eodē capite: Murrina humorem
putant sub terra calore densari: amplitudine nusq̄ paruos excedūt
Abacus abacos. Ausonius: Fama est fictilibus cęnasse Agathoclea regem.
Atq; abacū samio sępe onerasse luto. Abacus itē appellat planicies
superior quadrata capitelli in colūna: cui ad singulos angulos sub
sunt suę uolutę. De quo sic Vitru. Tāta sit altitudo capituli cū aba
co: abaci latitudo ita habeat rationē: ut quanta fuerit altitudo, tāta
duo sint diagonia ab angulo ad angulū. Dictio autē est deducta a
gtō gręco abacos. Capit itē pro tabula in qua calculatores & geo
metrę numeros & figuras designāt. Persius nec q̄ abaco numeros.
Eaq; etiā fiebat ex marmore appellabat delphica. sequitur enī: Sub
Delphica eodē marmore Chiron. i. sub delphica. ita enī exponit Porphyrio
apud illud Horatianū: Et lapis alb' Pocula cū cyatho duo sustinet.
De qua mensa delphica ita meminit Cic. in. 6. Ver. Pretenbo q̄ iste
mēsas delphicas e marmore, crateras ex ęre pulcherrimas ex oib'
Cantharus ędibus sacris Syracusis abstulit. ¶ Cātharus: gręcum est uocabulū:
estq; genus uasis potorij ansati. de quo sæpe apud Plautū fit mētio:
ut illic in Pseudolo: Datur cātharus bibi. qd' Virg. (auctore Macro
bio) propriū Liberi pris poculū assignat Sileno: Et grauis attrita pē
debat cātharus ansa. ponit ēt (eodē auctore) p genere nauigij. ¶ In
Chiron fra. i. abacū. i. sub abaco & mēsa marmorea erat & cātharus. ¶ Chi
ron: aliq intelligūt Chironē marmore sculptū sustinentē delphicā.
sed melius est intelligas opus cōpositū de Chirone: ut planius pau
pertas Codri ostēdat: q̄ ne qdē haberet cōmoda librorum suorum reposi
toria. Chiron autē centaurus fuit Saturni ex Phillyra filius. Nā (ut
scribit Aratus) Saturnus cum per Thraciā filiā filiū Iouē qreret, in
equū cōuersus cum Phillyra cōcubuit, inde natus Chiron q priore
parte speciē habebat hois: posteriore uero eq. Nauigauit (teste Or-
pheo) cū Argonautis: quorum etiā fuit medicus: & usum multarū her
barū inuenit: inter quas & cētaureā. Achillis magister fuit. Ad hūc
in mōte Pelio cū diuertisset Hercules, & sagittas eius manibus intra

bōdus ptractaret: e manibus una sanguine Hydrę lernę tincta in
pedē decidit: cuius uulnere cū angeret, miseratione Deorum in cęlū
post nouē dies est trāslatus inter astra. Vnde Ouid. in Fastis: Nona
dies aderat, cū tu iustissime Chirō Bis septē stellis corpe cinctus eras
De hoc ergo a poetis fabula cātata erat. Multa ēt apud Achilleida
Statij diximus. ¶ Mures opici: hoc aūt p lusum dicit q̄si rudes & bar
bari: nec q̄ latine sciāt. unde Sy
donius: Turbida & p̄ces & opica
trāslatio: deducto uocabulo ab
Opicis populis Cāpaniæ q̄ eā re **Opici populi**
gionē priscis tpibus tenuerunt.
De qbus Stra. li. 5. sic scribit: An
tiochus sane relīqt scriptū: hanc
olim ab Opicis regionē habita
ta fuisse. Istos aūt Ausonios ap-
pellatos: ijdē ēt uocati sunt Osci **Osci**
de qbus sic Festus Pomp. Opicū
quoq; inuenimus p Osco. Opi
cos ēt populos antiquissimos Ita-
liæ fuisse docet sic Thucydides
in. 6. Siculi aūt ex Italia (ibi nāq;
habitauerit) fugiētes Opicos, in
eandē insula traiecerūt. De Opi
cis itē meminit Diony. Halicar.
pri. li. Thucydidē secutus. Opi
cos ergo siue Oscos rudes & in
cultos fuisse docet Titinius poe
ta his uerbis: Osce & uolsce fa
bulant, nā latine nesciūt. Voca
bulū ergo usurpabat ad exprobrādā ueræ latinitatis ignorātiā
un̄ & in. 6. Saty. appellat mulie
rē opicā: q̄si latine nescientē illic **Opica mulier**
Atq; opicę castigat amicę Ver
ba uix extat & illud dictū Cato
nis in græculos: Nos Spurios di
cūt & Opicorum cognomēto dede
corāt. Ausonius: Eunus Syrisc'
Opicus inguinū ligurritor Opicus magister, sic eū docet Phyllis. Alij dicūt
Opicos appellari eos, q̄ gręce nesciāt, licet latine nō sint indocti: ut
p lusum mures poeta appellat Opicos: q̄ carmina gręce rodebāt, q̄
nec itelligebāt. in q̄ opinione ut esse Gel. lib. x. ca. 16. ubi sic scribit:
Percūctātū cuipiā q̄ literarum & uocū gręcarum expers fuit, cuiusnā li-
ber, & q̄ de re scriptus eēt. Et paulopost subdit: Tūc ille Opicus uer
bis meis ichoatis & icōditis adductus. ¶ Nil habuit Codrus: eo, igt,
paupertatis redactus erat, ut nihil ci no hēret. Et tn̄ illud nihil totū ami
serit: nec inuenerit alicūde calamitati suę subsidiū: adeo paupertas infe
lix est. At si, igt, diues aliquo fortunę ipetu de feliciore statu deijcia
tur: statim hēt suppetias amicorum paratas. ¶ Vltimus aūt Ærūnę cu-
mulus sed hoc, igt, ē oium miserrimū, q̄ q̄rēdo, petēdoq; nihil inue
nit. ¶ Frustra rogantē: melius ē frusta eē nomē, q̄ frustra aduerbiū.
¶ Si magna Arturi: hic tota ē īdignatio poetę: q̄ hoies uel scelera-
tissimi modo diuites sint, magis respiciāt, q̄ paupes honesti. Nā su-
pra: Illic uiuāt Arturi' istic & Catulus, maneāt q̄ nigrū i cādida uer
tūt: ostēdit Arturiū & Catulū uilissimos fuisse, & sceleratos hoies: q̄
p scelera essent locupletati. per Arturiū igit diuitē quēq; & facinoro
sū itelligit. Alij legūt Astyrij. ¶ Horrida mater: subaudi ē. i. mulieres
Romanę squallidę hūc q̄si cōmunē casum lugēt: quēadmodū ꝯstat
Pullus & publicas calamitates sępe luxisse. ¶ Pullati: subaudi sunt. i. atrati,
& uestes lugubres induti. pullū. n. nigrū significat. Virg. Ne macu-
lis infuscet uellera pullis. Tranqllus in Augusto Sāxitq; ne qs pul-
latorum media caue a sederet. Pullū ēt appellamus nouellū. Horat. in
Pullulare odis: Gaudeat pulla magis atq; myrto. un̄ ēt dicimus arbores pullu
lare: cū ramos nouellos exerūt. Pli. lib. 16. Senescūt uelociter uites
aquaticę, sed e radicibus repullulāt. ¶ Differt uadimonia pretor: dif-
fert dictionē iuris, siue sponsiones sistendi se in iudicio, ac per hoc
iura ipsa. Vadimoniū uocabulū qdē occursu frequēs est apud au-
Vadimonium ctores: sed difficile intellectu. uarijs. n. modis usurpari ab scriptori
bus dubiū nō ē. Videt aliqn̄ capi posse p spōsione ad certū die sistē
di se i iudicio: uel p se uel p aduocatos. ut i orone Ci. p Quītio. dat
itelligi: ubi lōga ē altercatio de uadimonijs: altera pte dicēte fuisse
sibi uadimonia deserta: altera uero nequaq̄ a se fuisse facta, q̄ signi
ficatiōe ut accepisse Tranqllus in Caligula, ubi sic ait: Vt litigatorum
plerisq;

plerię̃ ꝙ occurrere absentes ad uadimoniũ nõ possẽt cũ caderẽt: q̃ si ad ꝓpõsionẽ factã sistẽdi se i iudicio ad diẽ ꝯstitutũ. Aliq̃n ꝓ citatione i ius. Pla.i Cur. Vbi tu es, q̃ me uadat⁹ es uadimonijs ueneteis .i.q̃ me citasti i iudiciũ citationib⁹ uenereis. Val. li. 3. Nã cũ oppidũ Babiã circũsederet Sci. tribunal suũ adeũtes i q̃dẽ, q̃ itra mœnia hostiũ erat uadimoniũ i posterũ diẽ facere iussit. Se. li. de Ira: Quid si ꝑ usurã, aut millesimã ualetudinari⁹ fœnerator distortis pedib⁹ & manib⁹ ad cõparãdũ nõ relictis clamat: ac ꝑ uadimonia asses suos i ipsius morbi accessionibus uidicat: hoc ẽ ascĩscit & ꝯseq̃t ꝑ citationes & iura forensia. unde & Porphyrio i Horatiũ sic scribit. Horatiũ cõsulit, an ꝑmittat attestari iniecta manu extracturus ad ꝑtorẽ: ꝙ uadimonio nõ paruerit: hoc est citationi. Idẽ Porphyrio alibi referẽs e incidisse in hoiem molestũ: neq̃ se ab eo auellere potuisse: nisi aduersarius superuenisset: a quo uadimoniũ sibi dictũ est .i. citatio in ius. Capi ẽt uidetur ꝓ iurisdictione: Liui. lib. 23. Prętores, quoꝝ iurisdictio erat: tribunalia ad disciplinã publicã posuerunt: eo uadimonia fieri iusserũt: ibiq̃ eo anno ius dictũ est. Gel. li. 7. Tũ e militibus, q̃ i iure apud eũ stabãt, interrogauit q̃spiã ex more i quẽ diẽ, locũq̃ uadimoniũ ꝓmitti iuberet. ubi liq̃do apparet uadimoniũ poni pro iurisdictione: ut sit quo die, quoue loco uelit me dicere. Macro. in. 1. Satur: Cõperẽdini dies sunt, q̃bus uadimoniũ licet dicere. Pli. li. 7. Bebius iudex dũ uadimonium differri iubet, mortuus est: hoc est dictionẽ iuris. Sene. lib. 7. epist. ad Luci. Tã ridicule facio, q̃ ille q̃ se uicisse se putat: cũ uadimoniũ distulit. Idẽ lib. 1. Nõ uideor tibi plus ꝓdesse, q̃ cũ ad uadimoniũ aduocatus descenderẽ. Apul. uero li. x. pro effectu posuisse uidetur, cũ sic scribit: Promissę libidinis flagitãt uadimoniũ. q. d. effectũ. i. ut efficiat qd' promisit. Idẽ li. 11. Iãq̃ dies aderat diuino destinatus uadimonio. hic uidet' põni uadimoniũ ꝓ promissione: quasi Deus ꝓmisisset ei pristinę formę recuperationẽ. ¶ Tunc gemimus .s. ardẽte Asturio hoie diuite. ¶ Tũc odimus ignẽ. tunc, inq̃t, ignẽ detestamur tanq̃ rẽ dãnificã. ¶ Hic subaudi ab inferioribus dabit. ¶ Signa cãdida: simulachra marmorea cãdida. ¶ Euphranoris: Euphranor & Polycletus Athenienses fuere. de q̃bus multa Plin. ambo statuarij miræ celebritatis. Euphranoris est Alexãder Paris: in quo laudat' ꝙ oia simul intelligantur: iudex Deaꝝ, amator Helenę, & tñ Achillis interfector. Lege Pli. li. 33. ca. 8. ¶ Vetera ornamẽta: subaudi dabit ab inferioribus, ut dixi. i. q̃ antea diu fuerãt in tẽplis Deoꝝ. ¶ Deoꝝ Phecasianorũ: huius loci duplex potest esse expositio: Alij enim Deoꝝ Phecasianorũ legunt. i. Deoꝝ quos Phecasii sacerdotes colebãt. Nã Phecasios sacerdotes fuisse ostẽdit Appianus lib. de bello ciuili loquens sic de M. Antonio: Calciamenta candida qualia Atheniensiũ sacerdotes & Alexandrinorum, quos Phecasios uocant deferre cõsueuerunt. A calciamentis igitur, quæ phecasia dicebatur, apparet tales sacerdotes esse denoiatos. Calciamenti meminit Sene. lib. 7. de beneficijs: Pythagoricus q̃dam emerat a sutore phecasia. Item ad Lucilũ: Siquidẽ palliatũ, aut phecasiatũ cõspexeris. Diuus quoq̃ Hiero. cõtra Iouinianũ ita inq̃t de Phecasianis: Ba Strianis ad hoc ipsum nutritis obijciũt senes, ꝙ cũ Alexandri prefectus Phecasianoꝝ emẽdare uoluisset, pene amisit prouinciã. Alij uero ex ueteri codice (quoꝝ sensus magis mihi placet) nõ Phecasianoꝝ Deoꝝ legẽdũ putant: sed hic asianoꝝ: ut hęc particula hic quinquies, nec etiã sine ornatu rhetorico repetatur, ut dicat: hic. i. alius dabit signa candida. Alius aliquod pręclarũ Euphranoris, aut Polycleti. Alius uetera ornamenta Deoꝝ asianorũ. Alius libros & forulos. Alius modũ argenti &c. ut per uetera ornamenta Deoꝝ asianorũ intelligamus signa: aut tabellas pictas: aut uasa aurea siue argentea. q̃bus rebus Deoꝝ tẽpla ornari solent: ac ꝑ hoc satyrice ostẽdit Romanos ob auaritiã tẽplorũ expilationibus nõ parcere. unde legimus apud Plutar. Syllã quæ in donarijs ornatissima & pretiosissima fuerant, tũ ab Epidauro, tum ab Olympia, tum ex Delphis datis ad Amphictyonas literis Dei pecunias ad se deferri iussisse. Quę furta, quęq̃ expilationes, q̃ & publice & priuatim fierẽt monet Cic. ad Q. fratrẽ his uerbis: Pręclarũ est enim summo cũ iperio fuisse in Asia triennium sic ut nullũ te signũ: nulla pictura: nullũ uas: nulla uestis: nullũ mãcipiũ: nulla forma cuiusquã: nulla cõditio pecunię: q̃bus rebus abũdat ista ꝓuincia: ab summa integritatẽ cõtinentiaq̃ deduxerit. Cęsar (ut scribit Trãquillus) in Gallia fana tẽplaq̃ Deũ donis referta expilauit. ¶ Et forulos: armaria & repositoria libroꝝ. Sueto. in Augu. Libros Sibyllinos delectu habito cõdidit duobus forulis auratis sub palatini Apollinis basi. Fori uero dicuntur tabulata nauiũ ab eo qd' incessus ferant. Hæc Ser. in Vir. in. 4. Implessemq̃ foros flãmis. ab Apul. uero li. 4. capit' ꝓ sedilib⁹, ubi sic scribit: Hi similiter qua &c refoti, inter foros fociosq̃ sese reposuerunt. Tũc forte ducti ministeriũ faciũt, estur, ac potatur incondite. ¶ Mediãq̃ Mineruã: mediam statuã Mineruę ad exornandã bibliothecã. ¶ Persicus orboꝝ lautissimus Persicus, Pactius, Gallita, & Larenia ꝓ nobilibus & ditissimis orbis ponũt. ¶ Reponit: reparat, & q̃si lucrifacit & recondit. eadẽ significatione posuit. Quintil. lib. 2. loquẽs de animalibus: Quinetiã reponere i hyemẽ alimẽta uidemus.

Phecasii sacerdotes

Phecasia

Fori

¶ VCALEGON. i. quis uicinus tuus: sicut Vcalegon erat uicinus Æneę. de quo ipse apud Virg. in. 2. dicit: Iam ꝓximus ardet Vcalegon poscit. i. efflagitat aquã ad extinguẽdum incendiũ. iã. i. aliquãdo. s. quãdo uidet extingui nõ posse. transfert. i. in alium locũ fert. friuola. i. res friuolas & fere cõfractas. & iã. i. statim. post tertia tabulata, q̃ uulgus solaria uocat. fumant tibi. i. detrimentũ tuum. & tu qui es in altiore parte domus sub tecto locatus nescis. nam si trepidatur. i. trepide curritur ꝓpter incendiũ in imis gradibus. i. in infima parte domus, ille ardebit ultimus. i. res ardebit ultima: & forte etiã ipse quem sola tegula tuetur. i. defendit a pluuia. ubi columbę molles. i. uenereę & salaces. reddunt. i. pariunt uel ponũt oua. Probat exẽplo dicens: Lectus erat Codro. i. Codrus habuit lectum nõ q̃dem triclinarem: quia dicetur statim. Nil habuit Codrus: hoc est tã pauper erat, ut nihil dictus sit habuisse: nõ est autem pauperis habere triclinium: nec uerosimile ꝙ q̃s lectos triclinares sub tegulis collocet. Intelligemus ergo de lecto, i quo cubabat: q̃a dicit quod erat minor Procula: per quã uxorẽ eius intelligo. ut sit sensus: ꝙ tam breuis fuerit is lectus ut Procula nõ tota super eũ cubaret: sed pedibus extensis excederet. erat ergo lectus Codro minor. i. breuior: Procula uxore eius. & sex urceoli. i. parua uascula ad aquam hauriendã & ea fictilia erant Codro ornamentũ abaci. i. thesaurorũ repositorij, uel tabulę ad hoc constructæ, ut pocula & c. uasa sustineat. Græce dicitur hęc abax huius abacos. Vnde latinus nominatiuus hic abacus ci. q̃a ergo ꝓ ornamẽto abaci nõ habebat nisi sex uascula terrea signũ est summæ paupertatis. Nã apud Hor. in de arte poetica cũ dicit: Amphora cœpit Instituĩ currẽte rota, cur urceus exit, urceus ẽ uas paruũ & fictile. & tñ hic diminutiuo utit'. Pręterea puus cantharus. i. uasculũ ansatum ad potandũ & Chironẽ. opus de Chirone, ut intelligit Calderinus. uel statua Chironis: ut intelligit Man. quod minus placet. Quid enim tã pauperi cũ Chironis statua: uel (ut ego intelligo) Chiron. i. opus Chironis in medicina & potissimũ in chirurgia: ad quã artẽ se cõtulerat Codrus paupertate coactus: quod significãt poeta dicens: Iamq̃ uetus &c. q̃a gręcos libellos. i. poetas, & philosophos græcos & carmina diuina: qd' ironice dicit. nã prius dixerat poeta: Rauci Theseide Codri &c. reposuerat in cista, tanq̃ non amplius eiusmodi rebus uacaturus: ut ergo paucis iterũ dicãt accipiamus sic. & cantharus paruulus erat infra sup. abacum. i. pẽdebat sub abaco. sicut in Bucolicis dicitur, Et grauis attrita pendebat cantharus ansa. & Chiron. i. opus Chironis erat sub eodẽ marmore. i. marmorea mẽsa: q̃a uetus cista seruat. Iamq̃. i. a plusculo tpe. libellos gręcos quos abiecerat. & mures opici. i. cauernosi. uel reuera barbari ut Osci, q̃ nõ abstinebãt a re tã diuina: rodebãt carmina diuina: si de carminibus Codri intelligimus (ut mihi placet) dictũ est ironice: si de carminib⁹ gręcoꝝ poetarũ merito diuina appellarit. Codrus nihil habuit. i. pauperrimus erat usq̃ adeo ut oẽs eũ nihil habere dixerint. unde sequitur: Quis. n. negat eũ. s. nihil habere, q. d. nemo. & tñ ipse infelix ꝑdidit illud totũ nihil. ita: ꝙ reuera penitus nihil haberet. aũt. i. sed. ultimus. i. summus. cumulus. i. incremẽtũ uel agregatũ. ærũnę. i. perditionis & calamitatis sup. erit qd' nemo, iuuabit cibo: nemo hospitio. & nemo tecto Codrũ nudũ rogantẽ. i. petentẽ more mẽdici. frusta. i. fragmẽta panis. & sic nõ solũ melior est uersus: sed ẽt sensus: q̃a aliter unũ bis diceret. q̃a idẽ est frustra rogare: & nullũ eũ iuuare. Si magna domus Asturij. i. Asturij: de quo dictũ est: Viuant Artorius istic, Et Catulus. cecidit uel incendio uel ruina. mater uidelicet Roma est sup. horrida. i. inculta, & q̃si tremẽs pre tristitia tanti casus. & proceres. i. ꝓ[illegible] mores ciuitatis sunt sup. pullati: hoc est nigris uestibus induti ꝑtor differt. i. in aliũ diẽ extendit uadimonia. i. fideiussiones & alias obligatiões. nos gemimus. i. deploramus tacite oẽs tunc casus urbis. & nos odimus. i. odio ꝓseq̃mur tunc ignem, quo factum est tale incendiũ. & sciat tyrunculus grãmatices odimus media breui esse. est enim in uoce preteriti tpis: sed hic ꝑsentis in significatione. nã uenit ab odi. odio odis enĩ non reperies nisi semel apud Ciceronẽ de Orato. odias. domus eius ardet adhuc etiam occurrit sup. aliquis, qui donet marmora ad reędificandam pretiosam & regalem domum. & sup. alius qui conferat impensas. & hic. i. alius dabit nuda & candida signa. i. imagines nudorum corporum ad unum excisas in candido: utpote pario marmore

ASCEn.

Si potes auelli circensibus, optima Soræ,
Aut Fabrateriæ domus, aut Frusinone paratur,
Quanti nunc tenebras vnum conducis in annum.
Hortulus hic, puteusq; breuis, nec reste mouendus,
In tenues plantas facili diffunditur haustu.
Viue bidentis amans, & culti villicus horti,
Vnde epulum possis centum dare Pythagoreis:
Est aliquid quocunq; loco, quocunq; recessu,
Vnius sese dominum fecisse lacertæ.
Plurimus hic æger moritur vigilando, sed illum
Langorem peperit cibus imperfectus, & hærens
Ardenti stomacho. nam quæ meritoria somnum
Admittunt? magnis opibus dormitur in vrbe.
Inde caput morbi rhedarum transitus arcto
Vicorum inflexu, & stantis conuitia mandræ
Eripiunt somnos vrso, vitulisq; marinis.
Si vocat officium turba cedente vehetur
Diues, & ingenti curret super ora Liburno,
Atq; obiter leget, aut scribet, vel dormiet intus,
Namq; facit somnum clausa lectica fenestra,
Ante tamen veniet, nobis properantibus obstat
Vnda prior, magno populus pmit agmine lumbos
Qui sequitur, ferit hic cubito, ferit assere duro
Alter, at hic tignum capiti incutit, ille metretam.
Pinguia crura luto, planta mox vndiq; magna
Calcor, & in digito clauus mihi militis hæret.

more. hic.i. alius. dabit aliquid prę clarũ.i. aliquod pręclarum opus Euphranoris & Polycleti.i. illorũ artificũ in statuis sculpẽdis & pin gendis peritissimorũ: appositor ie dabit inquit aliquid præclarũ exis stens uetera ornamẽta Deorũ Phecasianorũ.i. quos sacerdotes Phe casii.i. Athenienses, & Alexandrini coluerunt. hic.i. alius, dabit li bros & forulos.i. thecas seu capsas in quibus libros reponat: & me diam Mineruam.i. uetus æs has bens imaginẽ Mineruę sed con tritã uel reuera mediã Mineruã: quia Deam sapiẽtię in bibliothes ca ponebãt in tabula altiore. ubi media.i. usq; ad mediũ corporis procul uidentibus tota credeba tur: uel sic media ut statuas sans ctorum medias in aris ex argen to reponi uidemus. hic.i. ali⁹ da bit modiũ argẽti. Persicus uir il le diues lautissimus orboꝝ.i. lau tissime & delicatissime uiuens in ter orbos.i. liberis carẽtes: quia enim liberis carebat oẽs hęredi petę.i. hęreditatis petitores mit tebant optima quęq; cibaria ad eũ: ut inescarẽt eũ. huic aũt cõbu sta erat domus: sed p dona capta toꝝ reponit.i. resarcit, reficit re ac cumulat plura & meliora sup. bo na. & ipse est iam merito suspe ctus, tanquam ipse incenderit suas ædes: ut scilicet meliora ac plura reponeret, quod & fecit.

IOAN. BRIT. ¶ SI potes auelli circensibus: notat populum Roma. qui ludis circensibus ita delectabatur: ut nihil illi maiori curę esse uideres tur. unde alibi: Atq; duas tñ res anxius optet Pana & circenses. alibi: Totam hodie Romam Cir cus capit. Item alibi: Illa moestitia est caruisse anno circẽsibus uno.

Circus maxim⁹ unde Ludi magni & romani. Nam ij ludi, qui tanta omnium spectabantur delectatione: in Circo maximo fiebant. Vnde & nomen sortiti sunt. Idem etiam appellati sunt Romani & magni. Circo autem qui maximus dicitur, Tarqui nius priscus (ut docet Liui. lib. 1.) Romæ primus locus designauit in quo ludos longe instructius, opulentiusq; fecit q̃ priores reges. Circum autem maximum dictum esse scribit Varrõ, q circum spes ctaculis ędificatis ibi ludi fiunt: & q ibi circum metas fertur poms pa, & equi currunt. Maximus autem appellatus est. q amplitudine longe maior esset q̃ Circus intimus, & Circus Flaminius. Nam (ut scribit Pli. li. 36.) longitudine fuit trium stadiorũ, latitudine unius, sed cum ędificijs quaternum iugerum. Capiebat aũt ducenta & lx. millia hoium sedentiũ. Ludi autem instituti fuerunt in honorẽ Cys beles magnę Deorũ matris: qui uocabolo gręco dicti megalenses, latino magni: ἀπὸ τῆς μεγάλης μητρὸς hoc est a magna matre. Vnde est illud apud Iuuena. in. 11. Satyr. Interea Megalesiacę spectacus la mappę Idęũ solẽne colunt. Asconius tñ Pędianus ait: Ludos ma gnos esse appellatos, q magnis impẽsis sint dati. tunc primũ ludis impẽsa sunt ducẽta millia nummũ. uel q Dijs magnis.i. laribus ur bis Romę dati sint: qbus aiunt raptas Sabinas esse. ut uideat pp ter hoc dicere Virg. Magnis circensibus actis. nã & circẽses ludi sunt. Iidẽ etiã plebei sunt appellati: q initio ueris stato, solẽniq; die celes brabãtur magno totius plebis studio & delectatione. unde ait alibi At mihi pace Immensę, nimię q; licet si dicere plebis. Et alibi: Atq; a plebeis longe megalesia. Plebeios autem ait Asconius appellatos q exactis regibus pro libertate plebis fecerunt: aut p reconciliatio

Ludi circenses. ne plebis. Ludi etiã circẽses in honorẽ Cereris celebrabant. Vnde Cor. Tacitus lib. 16. de Nerone principe loquẽs: Tandẽ, inquit, sta tuere circẽsiũ ludoꝝ diẽ: q Cereri celebrat, exequi destinata: qa Cę sar rarus egressu, domoq;, aut hortis clausus ad ludicra Circi uẽtis tabat. Et paulopost: Vtq; circensiũ cerealiũ ludicrũ pluribus equitũ cursibus celebraret. Oui. in. 4. Fast. Circus erit pompa celeber, nu meroq; Deoꝝ: Primaq; uentosis palma petet equis. Hic Cereris, lu di non est opus indice causa. De quibus etiã Iuue. intellexit. 14. Sa

In circensibus factiones aurigarum quatuor. ty. illic. Ergo omnia Florę: Et Cereris licet, & Cybeles aurea relins quas, illic ut de his aliquid uberius dicat: quatuor exhibebant aus rigarũ factiones denominatę a q̃tuor diuersis pãni coloribus, qbus ipsi agitatores induti erant. De qbus sic Sydonius Apollinaris: Mi cant colores albus & uenetus, Virens, rubensq; uestra insignia cõ tinent. Ministri ora & lora manu, iubasq; totas Cogũt flexilibus la tere nodis, Horaturq; obiter, ni uatq; blãdis Vultus plausibus & uoluptuosum. Dictãt quadru pedãtibus furorẽ, Impellunt, tre pidat trahunt repugnant, Arde scunt, saliũt, timẽt, timentur. Nã spectatores diuerso currentibus aurigis fauebãt studio, aliisq; aliĩ hortabant ad uictoriã. unde est illud apud Pli. ad Caluisiũ: Nũc fauent pãno, pãnum amant. Et si in ipso cursu nõ medio ceri cer tamine hic color illuc, hic huc trãs feratur, studiũ, fauorq; tran sibit. & repente agitatores illos, equos illos quos pcul noscitãt, quorũ clamitant nomina relins quet, tãta gratia, tãta auctoritas in una uilissima tunica. Quibus uerbis ostendit Plin. tãto studio coloribus Romanos diuersis fa uisse: ut non homines, sed colos res ipsos, qbus induti erãt, adas marent ita: ut si colorũ mutatio facta esset in ipsis agitatoribus, & ab una factione ad alterã trãs lata, itidem & fauorem spectato rum trãsiturũ: ut plane ostendat illos non personis, sed coloribus fauisse. Prasinæ: hoc est uiridi fas ctioni, Caligula & Nero ita addi cti, deditiq; fuerunt: ut Caligula coenaret i stabulo assidue: & ma neret: uiciesq; sestertiũ agitatori cythico ptulerit. Nero uero inter discipulos cũ quereret quõdã tras ctũ Prasinũ agitatorem: & cũ a magistro obiurgaretur de Hectore tracto, se loqui ementitus sit. Venetę uero factioni adeo fauit Vitel lius: ut quosdã de plebe ob id ipsum q uenetæ factioni clare males dixerãt, interemerit. Mart. in Distichis de Prasino & Veneto mentio nẽ facit: Si Veneto, prasino ue faues qui coccina sumis: Ne fias ista trãsfuga ueste uide. Nã coccinatus p transfuga haberetur qui relis ctis prasino & ueneto ad purpurei pãni factionẽ abiret. Iulius Capi tolinus in uita Veri sic scribit. Circensiũ tantã curã habuit: ut frequẽ ter p prouincialibus literas cã eorũ & miserit & acceperit: deniq; et pre sens & cũ Marco sedẽs, multas a Venetianis passus ẽ iniurias: q tur pissime contra eos fauerit. Nã & uolucri equo prasino aureũ simus lachrũ fecerat, qđ secũ portabat. Duas etiã Domitianus Circẽsibus gręcũ factiones aurati, purpureiq; pãni ad quatuor pristinas addi dit. Trãquillus in Domitiano. Est ergo sensus: Si potes, inqt, relinq re istos ludos circẽses, qbus tota ciuitas tãtope delectat, optime, trã

Sora Fabrateria Fabraternus. quilleq; habitabis in Cãpania. ¶ Soræ: Sora, Fabrateria, & Frusino oppida sunt Volscoꝝ i Cãpaniã. a Fabrateria fit Fabraternus. ¶ Te nebras: locũ tenebrosum & obscurũ. Sensus est: In alijs Italiæ oppi dis tanti tibi poteris parare domũ optimã, quãti Romę cõducis do miciliũ tenebrosum. ¶ Hic: pro illic in oppidis. ¶ Puteus breuis: nõ

Aqua breuis. pfundus. sic etiã dicimus aq̃s breues non altas, nõ pfundas. Talẽ puteũ pcipit & Columel. habendũ: Aut fons illachrimet putei nõ se de profundi. ¶ Viue bidentis amans: satius, inquit, est agricolationi uacare, q̃ habitare intra urbem inter tot uiuendi difficultates, & mo lestias. Ergo amans bidentis.i. rei rusticæ, & in primis cultus horto rũ. ¶ Bidentis: bidens genus est sarculi. ¶ Pythagoreis: Pythagoras

Bidens. cum carnibus abstinendum doceret, legumine, oleribusq; uesce batur: ut mortales ad faciliorem assuefaceret uictũ: & cibos semper parabiles. quod institutũ discipuli seruauere. De quo plura illic dice mus: Ventri indulsit, nõ omne legumẽ. Faba abstinuisse docet Cic. in. 1. de diuinatione: quasi uero & cibo mens non uenter infletur. ¶ Est aliqd: uenusta suasio: operęprctiũ, inqt, est alicuius rei, uel uilis

sima

finæ dñm se facere: ut oĩno ostẽdat lõge melius esse in loco deserto habitare, q̃ in urbe. ¶ Vnius lacertæ: unius (ut dici solet) uermiculi: hocq; melius, q̃ ut ad mensuram referas terræ. ¶ Plurimus hic æger: aliud incõmodũ affert pauperũ. Plurimi, inq̃t, moriuntur cõtracta ęgritudine ex noctibus in somnibus. Nã pauperes in ea, in quia parte ędiũ diuitis habitãt: q̃ publicis est ꝓxima uijs ut dormire nõ queant nimio & iumentorũ & plaustrorũ strepitu: sicq; iterrupto sępe somno, in ęgritudines lętiferas incidũt. Hoc etia conqueritur Mart. Numerare pign dãna quis potest somni. item alibi: Otia me, somnusq; iuuãt, q̃ magna negauit Roma mihi. ¶ Cibus imꝑfectus

Meritoria — nõ concoctus in stomacho, q̃ causa est langoris. ¶ Quæ meritoria: loca meritoria dñr, quę mercede locãtur inquilinis a merẽdo. unde & tabernę meritorię ipsa stabula dñr: hoc est cauponę Nam merere est causa q̃stus aliqd operari: unde & meretrices sunt appellatę, q

Merces — turpitudine corporis ęs merent. Mercesq; pmiũ appellat, qd dat ꝓ laboribus susceptis a merẽdo. Inde etiã dñr pueri meritorij: qui aut

Meritorij pueri — spõte sua, aut iubẽte dño prostãt, turpiq; q̃stu æs merẽtur. Vnde & Sueto. in Caligula appellat uehicula meritoria, q̃ mercede locãtur. ¶ Magnis opibus. i. diuites & potẽtes dormiũt, q̃ sibi de loco remoto prospiciunt. ¶ Inde caput morbi: subaudi est. q. s. nõ dormiunt. ¶ Rhedarũ trãsitus: ratio somni interrupti. Nã trãsitus inq̃t, rhedarũ i arcto uiarũ inflexu adimunt somnũ. ¶ Arcto inflexu uicorum: uici adeo coniuncti obliquiq; erãt: ut difficilẽ trãsitũ uehiculis darent. Tacitus: Arctis itineribus hucq; & illuc & enormibus uicis q̃lis uetus Roma fuit. Vnde Nero auctore Tranquillo) offensus angustijs & flexuris uicorũ incẽdit urbẽ: q autẽ uici obliqui essent: docet Liui. in fine. 5. lib. ab urbe cõdita his uerbis: Festinatio curã exemit uicos dirigẽdi: dũ omisso sui, alieniq; discrimine in uacuo ędificant. ea est causa, ueteres cloacę primo ꝑ publicũ ductę: nũc priuata passim subeant tecta: formaq; urbis sit occupatę magis q̃ diuisę similis. ¶ Conuicia stãtis mandræ: hoc est conuicia, quæ fiunt mandræ stanti & remorãti. nam genitiuus mãdræ stat passiue. genitiui enim ponuntur & actiue & passiue. ut si dicam: Verbera magistri ꝑfert pueris. i. uerbera quæ infligit magr. & quia magister agit actiue ponitur genitiuus: passiue uero uerbera puerorum. i. quæ pueri pa-

Cõuiciũ — tiuntur. Cõuicia ergo mandrę. i. quę mulio facit in mandra solẽt. n. muliones multis conuicijs & minis agere iumenta. Cõuiciũ dicitur (auctore Vulpia.) uel a cõcitatione, uel a cõuentu: hoc est collatione uocũ. cũ. n. plures uoces in unũ cõferũtur, conuiciũ appellat: q̃si ꝯuociũ. Fecisse ꝯuiciũ dr nõ tã is q̃ uociferatus ẽ, uerũ is quoq; q̃ cõcitauit ad uociferationẽ alios: uel qui submisit ut uociferetur. nõ tñ omne maledictũ conuiciũ est, sed id solũ quod cũ uociferatione dictũ est, & siue unus, siue plures dixerint conuiciũ est: qd in coetu di-

Mandra — ctũ est. Quod autẽ nec in coetu, nec uociferatione dicitur, conuiciũ nõ ꝓprie dicit, sed infamãdi causa dictũ. ¶ Mandrę: græcis iumentorũ stantis. significat enim mãdra multitudinẽ iumentorũ. Martia. li. 5. Vixq; datur lõgas muliorũ uincere mãdras. ¶ Eripiũt somnos urso: oẽs quos adhuc uidi codices legũt Druso: sicq; cõmentatores Drusum exponunt pro hoĩe somniculoso. Ego uero urso legendũ cõtenderim: hac maxime ratione, q cũ dicat somnum eripi uitulis marinis: recte ꝓcedat, ut de alijs belluis, q̃ alte dormiunt loquatur, q̃ de hoĩe. Nam ursi (ut scribit Pli. li. 8. ca. 36.) primis diebus bis septenis tã graui somno ꝓmunt: ut ne uulneribus q̃dẽ excitari queãt. ¶ Vitulisq; marinis: q̃ phocę dicũtur. quo aĩali nullũ grauiore (auctore Pli.) premit ur somno. Virg. Sternũt se somno deserto in littore phocę. ¶ Si uocat officiũ: aliud ẽt incõmodũ ꝓponit pauperũ. Nã si forte aliquo eundũ sit ita officio postulãte: diues sup ora pauperũ lectica feretur sine aliquo eius incõmodo: sed cũ magna pauperũ pernicie qui a seruis lecticarijs, cæteraq; seruorũ turba pro sternuntur, conculcanturq; pedibus in luto. ¶ Curret sup. ora. i. sublimis in lectica uehetur supra capita hominum. Vnde Sene. ad Luci. loquens de diuite sic ait: Quos supra capita hominum supraq; turba delicatos lectica suspẽdit. Pli. in Panegyricis Traiani luxũ & superbiã sui temporis damnans sic scribit: Ante te principes fastidio nostri, & quodã ęqualitatis metu usum pedũ amiserãt. illos ergo humeri, ceruicesq; seruorũ sup ora nostra uehunt. sic. n. diues nec solũ in urbe, sed ẽt foris gestabatur. Sene. itẽ ad Luci. Nõ turba seruorũ lectica tuã per itinera urbana, ac peregrina portantiũ. Cic. in. 2. Philip. At iste operta lectica latus est ꝑ oppidũ, ut mortuus. ¶ Ingẽti liburno: ingenti & ꝓcero lecticario. Alibi: Tarde uenisse liburnus Dicitur. Nam ex Liburnia quę Dalmatię est cõtermina, magnæ staturę mittebãt serui, uñ alibi: Prim' clamãte liburno Currite. ¶ Atq; obiter: hinc est indignatio Vmbricij: q cũ ipsi pauperes in itinere iu to prouoluãtur: diues tãto otio gestet: ut etiã in lectica legat, & dormiat. ¶ Obiter. i. simul & una. ut sit sensus: Curret, inq̃t, super ora &

Obiter — simul leget aut scribet. sic etiã alibi: Verberat, atq; obiter faciẽ linit, & audit amicas eodem significatu ubiq; accipitur. Pli. li. 37. Libet obiter uanitatẽ magicã hic quoq; coarguere. Idẽ in eodẽ: Nec uero id solũ agemus: sed ad maiorẽ utilitatẽ uitę obiter coarguetur magorũ infanda uanitas. Idẽ li. 33. Illud quoq; obiter indicari conuenit: hoc est simul & una. ¶ Intus: nã (ut diximus) lectica erat instar cubiculi. unde Plin. li. ulti. natu. histo. cubiculũ uiatorũ appellat: qd alibi Iuue. satyrice appellauit antrũ. ¶ Ante tñ ueniet: licet, inquit, legat, aut scribat, aut dormiat cũ multo otio: tñ nos ẽt ꝑcedet. ¶ Vnda: multitudo q̃ undã maris imitatur in tumultu. Virg. in. 2. Geor. Mane salutantũ totis uomit ędibus undã. ¶ Assere duro: asseres ligna dñr oblonga, utputa pali, particę. Vnde Cęsar in. 2. li. de bello

A[sseres] — ciuili ait: Asseres. n. pedũ duodecim cuspidibus ꝓfixi. Hircius lib. 4. de bello alexãdrino: Asseres remorũ usum obtinebãt Sueto. in Caligula: Ad primũ tumultũ lecticarij cũ asseribus accurrerũt. Cato in re rustica: Duobus asserculis appositis parieti. q̃bus Gallinę in nidũ possint irrepere. Victru. in. 7. Asseres directi disponãtur inter se: ne plus spatium habentes pedes binos, & hi maxime cupressees, q abiegni a carie & uetustate celeriter uitiantur. Idem lib. 5. Deinde insuper sub tegulas asseres ita prominentes, uti parietes proiecturis eorum tegantur. dicti asseres q assideant parietibus, trabibusq; ut Festus scribit. ¶ Tignum: scribit Vulp. appellatione tigni cõtineri om- — Tignum

nem materiam ex qua ędificiũ cõstet, uineęq; necessaria. unde quidam aiunt tegulam quoq; & lapidẽ & crementa, cęteraq; si qua in ędificijs sunt utilia. Tigna. n. a tegendo dicta sunt. hoc amplius & calcẽ & arenã tignorũ appellatione cõtineri: sed in uineis etiã tigni appellatione oĩa uineis necessaria cõtinentur. utputa perticæ, pedamẽta. unde ẽt fabri tignarij appellãtur, q̃ ędificia extruũt. ¶ Metretã — Faber tignarius

uas certę cuiusdã mẽsurę. Mart. Plurimus hispanas misit tibi nauta metretas Cato in re rustica: Ahenũ unũ habeat, qd capiat metretas — Metreta

triginta. Diuus Ioannes in euãgelio scribit sic: Erãt lapideę hydriæ sex capiẽtes singulæ metretas binas, uel ternas. ¶ Magna planta. i. pedibus magnorũ militũ ꝓceriorũ & patior. Nã & alibi appellat grãdes suras milites ipsos magnos & proceros. ¶ Pinguia crura luto: sub audi extrinsecus sunt. ¶ Clauus militis: milites caligas gestabãt — Caliga

multis clauis subfixas. uñ alibi Iuu. Cũ duo crura habeas offendere tot caligatos Millia clauorũ. Claui autẽ, q̃bus caligę suffigebantur, — Clauus

caligares dicti sunt. Pli. li. 9. Pisces existũt squãmis cõspicui crebris — Caligares

atq; ꝓacutis clauorũ caligariũ effigie. Cuius calciamẽti ita meminit Iosephus in. 7. de bello Iudaico loquens de cęde Iuliani Hecatontarchi: Calceos namq; habẽs creberrimis atq; acutis (ut cęteri solẽt milites) clauis fixos: dũ strato lapideis crustis solo occurreret labitur, magnoq; cum armorũ sono deiectus in tergũ fugiẽtes reduxit. Vale. li. 9. loquẽs de luxuria exercitus regis Antiochi sic scribit: Magna ex pte aureos clauos crepidis subiectos habuit Caligã Diuus etiã Hierony. scribens ad Geruntiã ostẽdit genus esse calcei, cũ ait: Apostoli toto orbe peregrini, nõ æs in zona, non uirgã in manu, non caligas habuere in pedibus. Festus ait: Clauata dicũtur aut ue- — Clauata

stimenta clauis intexta, aut calciamenta clauis infixa. Quo calciamenti genere nostris etiã temporibus Turci gentes barbaræ, Græciq; stratiotę utuntur. Calceos enim multis clauis habent suffixos. ¶ Hæret: figitur. ¶ In digito: scilicet pedis dum calcatur.

¶ SI potes auelli &c. Nisi inquit esset friuola: & inanis delectatio: — ASCen.

quia in Circensibus ludis, cęterisq; spectaculis Romę, quę fiunt captantur illi, qui alioquin in tanta miseria Romę uiuunt: possent eo pretio quo Romę uix coenacula sub tecto: aut locum obscurissimũ in aliquo angulo abstruso in unum annum conducunt: in oppidis multis Italię emere domum cum aprico aere & horto: unde holuscula sibi, fusq; emant: & ibidem sane uiuere & quieti: cum Romę si non alia de causa, uel ex ea langorem contrahant: quod noctu pręmolestijs requiescere uetiti, cibum non digerant. nam uesperi plurimi negociatores molestant, mane salutatores. Ordo est: Si tu quiscunq; es, qui Romę paupertate & miserijs cõficeris. nõ enim hoc contra Iuuenalem dicit: sed secundam personam pro qualibet posuit. Si tu igitur potes auelli Circensibus. i. a ludis curulibus: qui in Circo fiebant. unde Circenses dicit. optima domus paratur. i. cõparatur: emitur tibi fore in ea urbe Italię nõ longe ab Arpino. aut Fabraterię. i. in ea urbe, quæ est in uia Latina. aut Frusinone: etiam urbe in uia Latina, paratur inq̃ tanti. i. tanto pretio. quanti. i. quanto pretio. tu conducis nunc Romę tenebras. i. tenebrosam domum in unum annum. i. ad usum unius solius anni. hortulus existens sup.

hic in alijs oppidis Italię. que pro &. & puteus breuis.i.breui spa-
tio distans.nec mouendus.i. exhauriendus.reste.i.chorda.sed sup.
manu.diffunditur.i.dispergitur facili haustu: quia manuali.in plā-
tas tenues. uiue igitur amans bidentis.i.agriculturæ quæ bidente
fit. & uillicus.i.custos in uilla horti.i.suo tempore elaborati. unde
.i.ex quo horto possis dare epulum.i. solemne conuiuium centum
Pythagoreis.i. de secta Pytha-
gorę: qui uetuit esum carnium
ut plurimi dicunt. Aliquid.i.res
non contemnendam est fecisse
sese dominum unius lacertæ.i.
tanti loci, quantum una lacerta
occultare solet: in quocunq; lo-
co & quocūq; recessu. Plurimus
ęger moritur hic.i.Romę uigi-
lando.i.propter nimias uigilias.
sed cibus imperfectus.i.indige-
stus. hęrens.i.adhęrens stoma-
cho ardenti.i.febricitanti.pepe-
rit.i. protulit illum languorem:
unde.s.moriūtur.Nam quę me-
ritoria.i.(ut quidam dicūt) ho-
spitia publica, siue cauponę, uel
potius officinæ, in qbus mecha-
nici operantur. admittunt.i.per-
mittunt somnū.i.dormitionem.
q.d. nulla. Dormitur.i.dormitio
fit in urbe magnis opibus uel p̄-
tio magnarū opum: quas dare
oportet uolentibus habere cubi-
culum quietū: uel ab his qui ma-
gnas opes possident: & magnas
domos. Caput.i.origo morbi est sup. Inde.i.ex hac re. q̄ trāsitus rhe-
darū.i.curruū.in arcto.i.angusto flexu. uicorum.i.regionū urbis.
& cōuitia.i.mutua maledicta.mandrę.i.mulionis ducētis mandrā
.i.gregē mulorū ducentiū rhedas.stantis.i.impediti procedere. Eri-
piunt somnum Druso homini illi somniculoso. & uitulis marinis.i.
phocis solitis grauissimo somno opprimi. si officiū.i.magistratus,
uel publicū negociū.uocat.i.requirit diuitē adesse. ip se diues uehe-
tur & curret.i.magno cursu trāsferetur super ora.i.facies miserorū.
& hoc in ingenti liburno.i. curru tam impetuoso & celeri, quiete ta-
mē pro his qui insunt procedēte: ut naues liburnorū solent. & hoc
populo cedente.i.locū dante. uel dic liburno.i. uehiculo. sed placet
similitudo nauium liburnorū. dicit enim. atq; pro &. ipse sup. diues
leget obiter.i.dū in itinere est uel scribet uel dormiet intus.i.in ipso
uehiculo: aut lectica, quę potest esse in hexaphoro: aut in uehiculo.
nāq; pro quia. lectica clausa fenestra.i.habens fenestrā clausam fa-
cit somnū: & licet dormierit: tamē ante ueniet: quia ei ceditur. sed un-
da.i.turba populi p modū undę defluens prior.i.quę ante nos est.
obstat nobis properantibus.i.dū properamus. & populus qui seq-
tur nos, premit lumbos nostros magno agmine.i.multitudine ag-
minatim incedente: & acta a primis. alter.i. unus ex illis. ferit.i.per-
cutit nos. duro assere quo lectica portatur: aut palo quem in manu
portat. at.i.sed. hic.i.alius. incutit capiti tignum.i.magnum lignū,
quod possit esse tignū uel asserem. & tignū in notis significatis acci-
piamus: ut dicamus asserem & tignum uehi ad constructionē domo-
rū. sicut in marmoribus postea dicet. quod & hic diceret: nisi diceret
poeta ferit & incutit quod manibus fieri uidetur. ille aūt.i.alius in-
cutit capiti. metretā.i. mēsurā liquidorū, quā secū fert. Cura mea siūt
sup. pinguia.i.crassa & cænosa luto, & calcor.i. suppeditur undiq;
a magna planta equorum.s. & clauus.i.calcar uel tibiale clauosum
militis insidentis equo. sic enim manus ad calcaria eius extenditur
dum latere progredimur. hæret.i.infigitur mihi in digito.

Nonne vides quanto celebretur sportula fumo?
Centum conuiuę, sequitur sua quemq; culina.
Corbulo vix ferret tot vasa ingentia, tot res
Impositas capiti, quas recto vertice portat
Seruulus infelix, & cursu ventilat ignem.
Scinduntur tunicæ sartæ modo, longa coruscat
Sarraco veniente abies, atq; altera pinum
Plaustra vehunt, nutant alte, populoq; minantur.
Nam si procubuit, qui saxa ligustica portat
Axis, & euersum fudit super agmina montem,
Quid superest de corporibus, quis mēbra, quis ossa
Inuenit? obtritum vulgi perit omne cadauer
More animæ. domus interea secura patellas
Iam lauat, & bucca foculum excitat, & sonat vnctis
Strigilibus, pleno componit lintea gutto.
Hæc inter pueros varie properantur, at ille
Iam sedet in ripa, tetrumq; nouitius horret
Porthmea, nec sperat cœnosi gurgitis alnum
Infelix, nec habet quem porrigat ore trientem.

IOAN. ❡ NONNE uides: cōfirmatio est pauperes nimia multitudine in
BRIT. itinere cōculcari. ¶ Quanto fumo: nonne inquit uides quāta sit mul-
titudo petentiū sportulā, ut demōstret mirū nō esse si pauper in itine-
re elidat̄. Nā obsonia quæ distribuebāt̄ ex sportula miro hoium cō-
cursu & studio petebāt̄: utq; ea calida cōseruarent̄, cū foco domū fe-
rebātur a seruis. Sene. ad Luci. Tumultus coquorū ipsos cū obso-
nijs focos transferentiū. hoc.n. iam luxuria cōmenta est: ne quis in-
tepescat cibus nequid palato iam calloso parū fieret: cœnā culina p-
sequitur. hinc igitur ait poeta: Sequit̄ sua quēq; culina. ¶ Centū cō-
uiuę: subaudi adsunt, q sportulā celebrent. ¶ Corbulo.i.uir fortis &
ualidus, qualis fuit Corbulo.is.n. tēporibus Neronis rebus in Ar-
menia gestis claruit. de cuius uiribus Cor. Tacitus sic: Ne si ad eas
pīēdas copias Syriā intrāsisset Corbulo, oium ora i se uerteret. Cor-
pore ingēs erat, & supra experientiā, sapientiāq; ēt ualidus. Ordo ē
& sensus: Corbulo uir fortis & ualidus uix ferret tot uasa ingētia &
tot res īpositas capiti suo: quot portat seruulus infelix recto uertice.
Legendū aūt ē quot & nō quas.
¶ Seruulus infelix: pathos a mise-
rabili labore. ¶ Vētilat: hoc ē cur-
su facit centū igni. ¶ Scindūtur:
hoc totū refertur ad incōmodū
pauperis, q nimia hoium turba
ubiq; conculcat̄. ¶ Tunicę sartę
mō.i.pauloante domi cōsutę, &
refectæ. ¶ Abies: spēm posuit p
genere.i.lignū maximū. sic Se-
ne. detestās luxuriā urbis li. 13.
epist. 2. Nec in hōc usumpimus,
aut abies deferebatur lōgo uehi-
culorum ordine uicis intremētibus
ut ex illa lacunaria auro grauia
pēderent. ¶ Coruscat: nutat & tre-
mit. ¶ Sarraco: genus est uehicu- Sarracū
li. infra in. 5. Saty. Frigida circū
agunt pigri sarraca Bootę. Sido-
nius: Mille graues sarcinæ ad p̄-
diū ex oppido ducię: Nulla sar-
raca, nulla esseda subuehendis
oneribus attrahebant̄. ¶ Nutant
alte.s. plaustra uehētia pinū.i.tre-
mūt. deductū ab ijs, q capite nu-
tāt. Apu. loquēs de asino: Et oc-
cipio nutāti capita claudere. ¶ Populo: q̄si paup̄ibus. ¶ Nā si p̄cubuit
sensus est: Si forte, inqt, plaustrū, quo magnę lapidū moles uehunt̄
p̄cubuent sup pauperes: ita eorū corpora atterūt̄, ut nulla q̄dē inue-
niant̄ mēbra. ¶ Axis: partē posuit p toto.i.plaustrū ipsum. ¶ Saxa li-
gustica.i.marmora lunēsia, q̄ i Liguria excidebant̄, tātę magnitu-
dinis, & pōderis, ut fortuito casu hoies obterētur. Æmulatio ē Ho-
ratiana: Torquet nūc lapidē, nūc ingēs machina tignū: Tristia ro-
bustis luctant̄ funera plaustris. ¶ Mōte: hyperbole est.i.ingēs saxū.
¶ Quid supest de corporib⁹. q.d. nihil. cū itertogatiōe legēdū. ¶ Mo-
re aiæ: ita corpus paup̄is obterit̄: ut de eo nō plus cōspicias, q̄ de aia
q̄ nusq̄ apparet. ¶ Interea: dū expectat̄. aut (qđ magis placet) natu-
rę cōcessit. ¶ Domus: familia. ¶ Secura nihil de dño timēs. sed sine ali-
q̄ cura, cū eū incolumē putet. ¶ Iā lauat patellas: ad rē diuinā facien- Patella
dā. nā patella uas erat fictile sacrificijs faciēdis aptū. post.n. rē diui-
nā lauabant̄, anteq̄ cœnarēt. patella ēt accipit̄ p quocūq; uase esca-
rio. Persius: Quę tibi summa boni est uncta uixisse patella. Hora. Nec
modica cœnare times holus oē patella. Patella aūt & patina dicta
sunt a patulo. sūt.n. p̄prie uasa, q̄ patula sūt. ¶ Bucca: ea p̄s oris īfra Bucca
malā, q̄ inflat̄ bucca appellat̄. Vñ Hor. Quin Iuppiter ambas iratus Buccina
buccas inflet. Inde fit buccina.i.tuba. & buccinator.i.tubicē. & buc- Buccina
cella siue buccea.i.q̄tū cibi ore capias. ¶ Vnctis strigilibus: de strigi- tor
lib⁹ multa dixim⁹ apđ Persiū illic: Puer & strigiles Crispini ad balnea Buccel-
defer. Instra.n. erāt ferrea, qb⁹ i balneis utebāt̄ ad detergēdū sudorē la
a strigēdo.i. a radēdo dicta. uñ Pli. dū distrigit̄, tergiturq;, audiebat
aliqd aut dictabat. Scri. Suet. Augu. læsisse cutē nimio strigilū usu.
Apule. in. 1. limine. 2. lib. Florid. Strigilē, & ampullā, cęteraq; bal-
nei utēsilia nundinis mercari nō inficias eo. Illud obseruandū est a
Iuue. primā produci: q̄ Persius corripuit illic: Puer & strigiles Crispi-
ni ad balnea defer. Nec mirū qñ ēt alia uidemus ab auctoribus di-
uersis poni modis. Nā Persius primam syllabā p̄duxit in hoc uerbo
rudere: cū dixit: Pecuaria rudere credas: q̄ Ouid. corripuit. Vt rudit
a scabra turpis asella mola. aliq̄ legūt: Strigibus, & pleno cōponit
lintea gutto. per cōcisionem.i. ut periclis pro periculis. ¶ Vnctis.s.
oleo. quominus cutem lęderent. ¶ Cōponit: parat. ¶ Lintea: quibus
corpus madidum ex balneis siccabant. ¶ Gutto: guttus uas ex cor- Guttus
nu, erat denominatum a gutta, nam guttatim oleum fundebat la-
uantibus se in balneis. Id etiam prima ęstimatione fiebat ex cornu
rhinocerotis. inde idem dicitur rhinoceros. De hoc Marti. Gestauit
fronte modo me iuuencus: Verum rhinocerota me putabis. Gut-
tus item uas erat ligneum, quo in sacris utebantur, uinum gutta-
tim fundens. de quo ita Varro: in sacris remāsit guttus & simpuū.
¶ Intēr

¶ Inter pueros.i.filios mo graeco, quos in Autuocāt.¶ In ripa: Sty
gis, quā dicūt aīas trāsire uectas cymba a Charōte portitore. Vir.
Nouitius Corpora uiua nefas Stygia uectare carina.¶ Nouitius: nouitius ap
pellatur in oi arte rudis & nouus: & qđ nuperrime inuētū sit noui
tium dicitur. unde Pli.li. 13. appellauit mensas citreas nouitias, his
uerbis: Home. de mēsis tm̄ tacuit: & alias nullus ante Ciceronianam
Porthmea uetustior memoria est: ex quo noui tūc apparent.¶ Porthmea.i.Cha
rontē, q portitor apud inferos est. Virg. Portitor ille Charon. Porth
Porthmeus mos. n. significat fretū. Et porthmis porthmidis nauiculā. Et porth
meus trans fretatorē: hoc est qui hoies nauigio traducit. Petronius
arbiter satyricus: Vix nauita Porthmeus Sufficiet simulachra uirū
traducere cymba ubi locus est emendādus. nā scriptū est Protheus
pro porthmeus.¶ Nec sperat coeno si: nō sperat, inquit, qui ita mor
tuus est posse a Charonte traijci: hoc ideo quia dicitur aias eo℞, q
insepulti iacuerint, ultra Stygiā paludē nō transuehi. Sed illis erran
dū centū annos circa ripas. eoq; tpe completo, quasi legitimo curs
su uitae humanae, traduci a Charonte. unde Virg. Portitor ille Cha
ron, hi quos uehit unda sepulti: Nec ripas datur horrendas, nec rau
ca fluenta Transportare prius, q̄ sedibus ossa quierunt. Centū errāt
annos. uolitantq; haec littora circū: Tunc demū admissi stagna ex
Alnum optata reuisunt.¶ Alnū: cymbā, q̄ fit ex alno arbore.¶ Coenosi gur
gitis.i. Stygiae paludis. Virg. Turbidus hic coeno, uastaq; uorag
ne gurges Aestuat.¶ Porrigat ore trientē: finxerunt Graeci (auctore
Diodoro) aias mortuorū ad inferos transire, ultraq; Stygiā (ut di
ximus) paludē transuehi. unde Aegyptij id repraesentātes corpora
mortuo℞ p fluuiū, & Acherusiā paludē ad sepulchrū mittebāt. Na
uis qua uectabatur, uaris appellabatur: hęc apud graecos epibatra.
Obolū dabant mortuo dandū portitori: cui nomē inditū est ab in
colis Charon. Huius supstitiosae opinionis meminit & Apule.li. 6.
de asino aureo, his uerbis: Apud inferos Charon est expetens por
toriū: sic ad ripā ulteriorem futili cymba deducit cōmeantes: & in
ter mortuos auaritia uiuit. Ex quo manifestissime apparet portito
res proprie dici, q portoria & uectigalia exigunt: qua significatione
ita accepit Virg. in. 6. cū Charontē portitorem appellauit: quasi qui
ab oibus trāseuntibus obolū exigat. deflexumq; est uocabulum a
Portitor portu, q ibi portitores cōsidant exigentes uectigalia, quae ab ipso
Portoriū portu portoria etiā sunt appellata. Terē. in Phor. Sed epistolā audi
ui delatā esse ad portitores ubi Donatus docet portitores esse magi
stros tributo℞, qui in portu inferendarū re℞, & efferendarū uectigal
exigebāt. Plau. in Asina. Iam ego hūc portitorē priuabo portorio.
Ci. in li. 2. epist. ad Atticū: Illa causa publicano℞ quantā acerbitatē
afferat socijs intelleximus ex ciuibus, q nuper in portorijs Italię tol
lendis, non tā de portorio, q̄ de nōnullis iniurijs portitorū querebā
tur. Idē in oratione de lege Agraria cōtra Rullū: Si intolerandū est
hos decem uiros portitores oibus oium pecunijs cōstitui. Idē in. 1.
Officio. Primū improbātur hi quęstus, qui in odia hoium incurrūt,
ut portitorū, ut foeneratorum. Portitorē etiā dicimus ipsum gerulū
a portādo. Colu. de cultu hor. Mox ubi nubigenę Phrixi, nec porti
Triens tor Helles.¶ Trientē: obolum. capitur etiam triēs pro uase potorio.
Martia. Cum potes amethystinos trientes, & nigro madeas opimia
no. Persius: Calidumq; trientem, Excutit e manibus.
ASCEn. ¶ NONNE uides q̄to celebretur sportula fumo. Impedimēta uia
rū ostēdit Romę plurima esse & impunitate & tumultu petētiū spor
tulā. & ita pgreditur ad taxandā huiusmodi importunitatē dño℞,
q seruos suos cū periculo uitę cogūt p medios tumultus populi &
occursus uehiculorū pcipitāter currere cū onere maximo: unde sae
pe mortē incurrūt. Ordo est: Nonne uides q̄to fumo.i.festinātia &
tumultū: unde a lassis halitus fumosus emittitur. uel q̄to fumo ma
nāte ab igne obsonijs ne frigescāt supposito. sportula celebretur.i.
frequētetur a diuitibus p seruos & clientes. unde aduertendū in. 1.
Satyra dictū est: sportulā esse portionē centū quadrantū: q̄ in spor
tula asseruabātur: ut darētur cliētibus postq̄ salutauerāt. sed Domi
tianus instituit p illis centū quadrātibus coenā rectā dari, quā diui
tes per seruos afferri curauerāt: ut hic narratur. dicit ergo cētū cō
uiuę sup. sunt unius diuitis sportulā dantis.i. centū petūt p seruos
sportulā & quęq; cōuiua℞, seu petentiū sportulā. sequitur sua culi
na.i. supellex, qua opus est ad culinā.i. coquinā obsonio℞ ut cali
da reportētur. Corbulo.i. uir fortissimus, qlis erat Domitius Corbu
lo. uix ferret.i. portaret tot ingentia.i. ualde magna uasa: & tot res
impositas capiti suo uel seruuli: quas ipse seruulus pusillo. s. corpo
re portat uertice recto.i. erecto. ne. s. effundantur iura. & uentilat.i.
uēto inflat ignē cursu.i. currendo. ignem dico suppositū lebeti aut
paropsidi: hoc est uasculorū quo obsonia sunt. Tunicae illius serui
si fartae.i. consutae modo.i. paulo ante: ut honestior appareret. scin
duntur.i. dilacerantur ab alijs prementibus & stipantibus. abies.i.
talis arbor uidelicet sapinus, qua ad constructionē ędificio℞ utun
tur. coruscat.i. resplendet longe. & hoc sarraco.i. uehiculo firmissi
mo ueniente: atq; altera plaustra (ergo sarracū quoq; plaustrū) ue
hunt pinū.i. arborē pręlongam. & huiusmodi arbores nutant.i. ex
tremitate sua sicut hoies capite motum annuenti faciūt: & minātur
populo. Nam si axis.i. currus sed tm̄ primū axis: qui portat saxa ligu
stica.i. de Liguria. procubuit.i. pstratus est & infractus. & fudit mō
tem.i. saxa ingentissima instar montis. inuersum.i. per agmina tur
barū. quid superest.i. reliquum est de corporibus. q. d. nihil: quia ob
teruntur in minutum puluisculū. quis inuenit.i. inuenire potest mē
bra, quis ossa q. d. nemo. omne cadauer uulgi obtritū a saxis perit.
.i. euanescit. aut ad nihilū tēdisse uidetur. more animę.i. spiritus uita
lis. quia Iuue. separat animā ab animo. uult. n. aium esse oibus ani
mātibus: aiam solis hoibus. Quia si Vmbricius aium intelligit: dic.
comparationē in hoc stare: q sicut aīa hois sic oppressi, licet non re
digatur in nihilū: non tn̄ apparet: sic & corpus eius. uel loquitur se
cundū epicureos docētes aiam perire cū corpore. sed illud nō pla
cet, qa iā dicet sic oppressum apud inferos sedere in ripa orantē. ut
trāsuehatur. Domus.i. familia. sed poteris dubitare cuius sit familia,
an diuitis, q seruū emisit an ipsius serui. Videtur qđ diuitis qa dictū
est quod infelix seruus portat tot uasa minutum domini: & ita uidet
quod domus ipsius diuitis expectans aduentum sportulę, paret ua
sa ad eam recipiendā. Verūtamen, quia dicit patellas per diminutio
nem & q bucca non folle excitat foculum non focū manifestū est,
q de serui domo loquitur: quia diuitū domus nō sunt sine igne. Ca
pit aūt foculum pro paruo igne. continens pro contento. Ad illud.
aūt quod domus: seruum emissum a diuite: & ita aduentū eius ex
pectari: duplex est responsio: aut quia partē sportulę clientuli domū
suam referre solebant: aut quia de alio nunc loquitur. dictū. n. est q
centū erant conuiuę. inter quos erant & clientes sportulam pro se
petentes, nam ea clientibus debebatur. horum ergo unū dicit nunc
oppressum, & domum eius aduentum expectare. ordo igitur est.
Domus.i. familia illius, cuius cadauer contritū est existens secura.i.
sine cura & anxietate nihil sciens de morte eius, iam lauat patellas:
quibus excipiat sportulam aut partē eius. & excitat.i. uiuificat. buc
ca.i. inflatura oris. foculum.i. paruum ignem. & ipsa domus sonat
.i. resonat. strigilibus.i. instrumentis illis curandę & stringende cutis
in balneis: unctis.i. oleo perfusis. & componit.i. suo ordine ponit lin
tea: quibus madida corpora siccētur. & hoc gutto.i. uasculo ex cor
nu: unde guttatī oleum distillabat. existēte pleno sup. olei. hęc.i. hu
iusmodi ministeria properantur.i. pperanter fiunt uarie. inter pue
ros.i. inter domesticos aut filios eius. at.i. sed. ille uidelicet cliens, cu
ius cadauer sic contritum & insepultum est. sedet in ripa Acheron
tis, aut Stygis petens traduci: sed non traducendus. quia quorum
corpora insepulta sunt, centum errant annos. ut dicitur. 6. Aeneid.
& ipse nouitius.i. de nouo accedens. horret.i. cum horrore expectat
tetrum.i. terribilem & immanem. porthmea.i. portitorem, seu trans
uectorem Charonta. s. de quo Virg. in 6. Aeneid. Portitor ille Cha
ron &c. nec sperat alnum.i. cymbam, aut scapham ex alno arbore
in aquis plurimum durante. gurgitis coenosi.i. lutosi & immundi.
nec habet trientem.i. quartam partem assis, quem porrigat ore ipsi
Charonti. & ideo solebant mortuis sub lingua trientem ponere prę
tium transuectionis. Et haec ex gentilitate potissimum aegyptiaca
conficta sunt. Videtur autem poeta potissimum respicere ad uerba
Virgilia. 6. Aenei. ubi innuitur quod insepulti nō traducātur ad ul
teriorem ripam: utpote quamdiu animę corporibus essent obnoxię
dicit enim sic Sibylla ad Aeneam: Anchisa generate: Deum certissi
ma proles: Cocyti stagna alta uides, Stygiamq; paludem. Dij cu
ius iurare timēt, & fallere numen. Haec omnis, quam cernis inops,
inhumataq; turba est. Portitor ille Charon: hi quos uehit unda se
pulti: Nec ripas datur horrendas, nec rauca fluenta Transportare
priusquam sedibus ossa quierunt. Centum errant annos: uolitantq;
haec littora circum: Tum demum admissi stagna exoptata reui
sunt & cae. Vbi Seruius dicit q ideo centum errant annos: quia illi
sunt legitimi humanae uitae. Quia autem exponit inops: idest sine
pulueris iactu: non ab omnibus accipitur. Nam sunt qui accipiant
inopem eum dici, quem Iuuenalis hic dicit, qui non habet quem
porrigat ore trientem. Hęc autem omnia de humatione corporum,
& de exequijs persoluēdis humana pietas excogitauit: ne ferarum
more insepulta iacerent hominum corpora quamq; rem auxit gē
tilium quoq; superstitio,

Reſpice nunc alia,ac diuerſa pericula noctis,
Quod ſpatium tectis ſublimibus,vnde cerebrum
Teſta ferit,quoties rimoſa & curta feneſtris
Vaſa cadunt,quanto percuſſum pondere ſignent,
Et lædant ſilicem,poſſiſq; ignauus haberi,
Et ſubiti caſus improuidus,ad cœnam ſi
Inteſtatus eas,adeo tot fata,quod illa
Nocte patent vigiles te prætereunte feneſtræ.
Ergo optes,votumq; feras miſerabile tecum,
Vt ſint contentæ patulas effundere pelues.
Ebrius,ac petulans,qui nullum forte cecidit
Dat pœnas,noctem patitur lugentis amicum
Pelidæ,cubat in faciem,mox deinde ſupinus.
Ergo non aliter poterit dormire,quibuſdam
Somnum rixa facit,ſed quamuis improbus annis,
Atq; mero feruens,cauet hunc,quem coccina læua
Vitari iubet,& comitum longiſſimus ordo,
Multum præterea flammarum,atq; ænea lampas.
Me,quem Luna ſolet deducere,vel breue lumen
Candelæ,cuius diſpenſo,& tempero filum,
Contemnit.miſeræ cognoſce procœmia rixæ,
Si rixa eſt,vbi tu pulſas,ego vapulo tantum.
Stat contra,ſtariq; iubet,parere neceſſe eſt,
Nam quid agas,cum te furioſus cogat,& idem
Fortior,vnde venis exclamat,cuius aceto,
Cuius concha tumes? quis tecum ſectile porrum
Sutor,& elixi veruecis labra comedit?
Nil mihi reſpondes? aut dic,aut accipe calcem.
Ede vbi conſiſtas,in qua te quæro Proſeucha.

IOAN. BRIT.

¶ RESPICE nunc alia: monet q̃ multa immineãt pericula ambulanti per urbẽ nocturno tẽpore: ut ſit ſuaſio deſerendũ eſſe urbẽ ingruẽtibus tot incõmodis. ¶ Quod ſpatiũ: ſubaudi ſit.i.interuallũ a tectis ſublimibus ad terrã. Nã (ut ſcri. Victruuius) cũ areæ cõplanatę recipere nõ poſſent tantã multitudinẽ ad habitandũ in urbe: ad auxiliũ coacti ſunt Romani ad altitudinem ędificiorũ deuenire. Sene. in Declamationibus cũ indignatione ſic ſcri. Quid in immenſam erecti altitudinẽ parietes lucẽ nõ impediũt? Ergo Vmbricius ait ex altitudine ędificiorũ formidãda eẽ pericula, ne ex iactu teſtarũ feriatur pauper nocturnus. ¶ Teſta: appellatione teſtę intelligimus oĩa fragmẽta uaſorũ fictiliũ, utpote ſenę, urceoli, urnę, tegulę, & id genus, ipſaq; etiã uaſa itegra. ut illud: Pictęq; incũbere teſtæ. teſtas ẽt dicimus cõchas piſciũ. onde Pli. Solertia eſt inaniũ oſtrearũ teſtis ſe cõdere. ¶ Curta: aliqua ex parte mutilata. ¶ Ignauus: parum prudẽs. ¶ Ad cęnã.i. ſi forte apud amicũ eas cœnatũ. ¶ Inteſtatus: nõ tm̃ is (ut diximus ſupra) q̃ teſtamentũ nõ fecit dicitur Inteſtatus: ſed ẽt (auctor Paulo de legitimis tutoribus) is, qui teſtamẽto liberis ſuis tutores nõ dederit: quãtũ.n. ad tutelã pertinet inteſtatus eſt. ¶ Tot fata: tot mortes. ¶ Ergo optes: cũ tanta tibi immineant pericula: poſſis ergo optare: ut e feneſtris tm̃ i caput tuũ fundãtur ſordes, q̃ matulis excipiunt: modo a reliq̃s piculis ſis tutus. ¶ Cõtentę: ſubaudi feneſtræ. ¶ Pelues: uaſa ꝓprie sũt ad lauãdos pedes ut docet Var. Verũ hic ponit ꝓ quocũq; uaſe. ¶ Ebrius, ac petulans: iuuẽtus, inq̃t, Romana laſciua & temulẽta tpe nocturno ꝑ urbẽ uagatur: obuioſq; pauperes uario uexationis genere afficit ita: ut ſi forte ea nocte aliquẽ nõ ceciderit prę dolore nequeat dormire. Sicq; petulãtiã, nimiãq; iuuẽtutis laſciuiã notat: periculaq; & incõmoda quę in urbe patiuntur pauperes oſtẽdit. Legitur apud Sueto. Othonẽ ſolitũ uagari noctibus, atq; inualidũ quẽq; obuiorũ: uel potulẽtũ corripere: ac diſtẽto ſago impoſitũ in ſublime iactare. Nero quoq; poſt crepuſculũ accepto pileo popinas inibat, circũq; uicos uagabatur ludibundus a cœna redeũtes uerberare, ac repugnantes uulnerare, cloaciſq; demergere aſſueuerat. ¶ Patitur noctẽ: ordo eſt: Patitur noctẽ Pelidæ lugẽtis amicũ.i. eo afficitur dolore, q̃ nullũ uerberauerit, quo afficiebatur Achilles ob cęde Patrocli, quẽ Hector (ut ſcribit Home. uĩti. lib. Iliad.) interemerat. uerſus eſt talis de Achille lugẽte Patroclũ: Nunc lateri incũbens iacuit: mox deinde ſupinus Nũc cubat in faciẽ: nunc recto pectore ſurgẽs Verſat mẽbra toro. ¶ Pelidę: Achillis filij Pelei & Thetidis. ¶ Amicũ: Patroclum. ¶ Quibuſdã Somnũ rixa facit: lętantur.n. ſcelere ꝑpetrato: ſicq; quiete dormiũt. Vnde ẽ illud Salamonis in prouerbijs: Non.n. dormiũt niſi cũ malefecerint & nõ capitur ſomnus ab eis niſi ſupplantauerint. ¶ Rixa: inter rixã & altercationẽ hoc itereſt: altercatio.n. eſt cõtentio uerborũ, quę cõſtat aut intẽtione, aut depulſione ut docet Quintil. in. 6. unde illud apud Traquillũ in Cęſare: Triduoq; p irritas altercationes abſumpto in prouinciã abijt.i. per irritas uerborũ cõtentiones. Rixa uero ipſa pugna & cõcertatio. Vnde Iuue. infra: Si rixa eſt ubi tu pulſas: ego uapulo tm̃. Hęc tñ ab auctoribus plerunq; cõfundũtur. unde eſt illud apud Terẽt. in Hecy. Propterea hęc rixa eſt hoc eſt diſcordia cũ uerborũ cõtẽtione. Sed quãuis improbus: ſenſus eſt. Licet, inquit, iuuenis ſit: & mero calefactus: cauet tñ ſi cui occurrat potẽti & diuiti: quaſi oſtẽdat non eſſe tñ tanta petulãtia: ut oẽs pariter feriat, ſed tm̃ miſeros & inopes: ſicq; poeta moraliter docet ſolã paupertatem ubiq; eſſe ludibrio. ¶ Cauet: uitat, intactũq; relinquit. ¶ Quẽ coccina lęna.i. hciem coccinatũ ac per hoc diuitẽ. Nã ueſtes coccinę in magno erãt pretio & nobiliorũ. κόκκος enim grǽce granũ latine ſignificat: & κόκκινος rubrũ, qui ex grano inficitur. Pli. li. 22. c. 2. oſtẽdit coccũ tanq̃ herbã dicatũ imperatorijs paludamẽtis. ¶ Ordo comitum: hinc hoiem potentẽ & diuitẽ deſignat: qui multis ſtipatus clientibus ambulet. ¶ Atq; ænea lampas.i. candelabrũ Corinthiũ quod ꝑtioſiſſimũ erat, ideoq; tm̃ ditioribus dabat. Vnde illud eſt apud Plin. li. 34. de candelabris: Nec pudet tribunũ militũ ea ſalarijs emere cũ ipſum nomẽ a candelarũ noie impoſitum appareat ubi Pli. aperte docet tribunũ pudere debuiſſe, q̃ cãdelabrũ Corinthiũ talẽto mercatus fuerit: quãtum erat (auctore Stra. lib. 11.) Tribuni militaris ſtipẽdiũ.i. ſeſtertij quiquaginta: qui cẽtũ uigintiquinq; libras ualeret: q̃bus uidelicet talẽtũ cõſtat. Æs aũt Corinthium dicebatur, qđ æquali portione auro & argẽto miſcebat. Lege Pli. li. 9. cap. 40. & lib. 33. ca. 2. Eius aũt miſturę inueniẽdæ cã fuit icẽdiũ ipſius ciuitatis Corinthi. Nã cũ ciuitas a L. Mumio cõſule ex ſenatuſcõſulto diruta fuiſſet: quia ibi legati Romanorũ uiolati fuerãt, infinitũ aurũ, argẽtũ, ęs, & ferrũ i cõflagratione incẽdij cõfuſum eſt & cõmiſtum: unde fuxit nouũ genus metalli. ad cui' ſimilitudinẽ miſtura euiſmodi ab eo tpe ęs Corinthium, uel uaſa Corinthia dicitur. De candelabro Corinthio ita Mart. Noĩa candelę nobis antiqua dederunt: Non norat parcos uncta lucerna patres. M. Varro inquit: Cãdelabra a candela. in ijs .n. funiculi ardẽtes figebantur. ¶ Candelæ: bene aĩt, inquit, candelę. Nam (ut eſt auctor Feſtus) candelis pauperes, cereis locupletes utebãtur. ¶ Filum: funiculũ ipſum cera obuolutũ. Bene aũt expreſſit ridiculã pauperis induſtriã in parſimonia rerũ. ſolent.n. pauperes digitis extendere candelã: quaſi nõ plus ſit arſurũ, q̃ ipſi digitis extenderint. ¶ Cõtemnit: ordo eſt: Ille improbus contẽnit me quem Luna ſolet deducere & c. ¶ Cognoſce prę̃mia: corrigẽdus eſt locus. legendum enim eſt procœmia: nõ prę̃mia: ut & metri ratio ſtet, & ſenſus recte procedat. Nã operę pretiũ, inquit, eſt cognoſcere quale ſit pugnę principiũ. Neq;.n. inchoata eſt pugna. ſequitur.n. Stat contra, ſtariq; iubet. ¶ Procœmia: initia & principia. Nã qđ' principiũ latine, uel exordiũ dicitur: maiore quadã ratione Gręci uidẽtur procœmium nominaſſe deducto uocabulo a citharœdis: qui pauca illa, quę antequã legitimum certamen inchoent, emerẽdi fauoris gratia canũt, procemium cognominarũt. πρὸ enim ante: & οἴμη cantũ ſignificat. unde & oratores ea quę priuſquã cauſam exordiãtur, ad cõciliãdos ſibi iudicũ animos preloquũtur, eadẽ appellatione ſignarũt. ¶ Furioſus: quaſi furioſus. ¶ Cuius concha tumes: inſultat pauperi quaſi qui uilibus ubiq; cibis paſcatur. apud quem, inquit, uentrem tuum faba impleuiſti? contumelioſe, ſuperbeq; enunciãdum eſt. cõchis autem ea eſt, quam fabatiam uiridem appellat Apitius. ea cõdiebatur liquamine, oleo, coriandro uiridi, cumino, & porro conciſo. ingrati eſt ſaporis, niſi bene condita fuerit. Vnde Marti. in male cœnantem: Et bene ſi cœnas conchis inuncta tibi eſt. A libi: Si ſpumet rubra conchis tibi pallida teſta. Inter fabatias, Apitius ait, baianas elixas minutatim concidendas ruta, apio uiridi, porro, aceto, oleo, liquamine careno uel paſſo modico. unde fit ut putem fabam uiridem appellari apud nos corrupto uocabulo bazianam. Aliqui dicunt conchem ſimpliciter dici fabam, quæ ueluti concha cortice tegitur. & cum ea coquitur, quod non fit in freſa. ¶ Sectile

Teſta

Inteſtat'

Rixa Altercatio

Veſtis coccina

Æs corinthium

Candelabrum

Procemium

Cõchis

Porrum sectile. Porrum capitatū. Sutor

¶ Sectile porrum: nam antiqui ita porri naturam distinxerunt: ut alterū sectile: alterū capitatū appellarent. Lege Pliniū lib. xxix. cap. vi. ¶ Sutor: sutorem nominauit ut uilem & pauperē. Nā sutor cum absolute enunciatur, illū signat, q calceos suit. possumus & eū appellare, qui uestes, & alia suit: si sic coniungamus. Sutor uestiarius: Sutor pellicarius. Sutor uitrearius. ¶ Veruecis: differentia est inter ueruecem & arietē: nā aries appellatur, qui oues init: ueruex uero, qui castratus est: quasi qui natura sit uersa. Sic ī porcis uerrē dicimus: q scrophas init: Maialē uero, cui testes sint exempti. Itē in eqs appellamus canterios, q castrati sint, licet Apuleius lib. iiii. & viii. de asino aureo: etiam asinū canteriū appellet. quo uocabulo etiā dicimus tigna ī ædificijs. Victruuius: Et canterij prominētes ad extremā subgrūdationē: supra cāterios templa. Caput aūt ueruecinū in apophoretis inter cætera munera mittebatur pauperibus. Martialis: Mollia Phrixei secuisti colla mariti. Ebrius igitur consuetudinis memor interrogat pauperē p ludibriū: apud quē caput ueruecinū comederit. ¶ Elixi: aqua & liquore cocti: uel a lixa, ut sentit Nonius Mar. i. aqua, quā sic ueteres appellauere: uel (ut placuit Varroni) a liquore. ¶ Aut accipe calcē: intellige ipsum pauperem ab ebrio cū hæc diceret ī percussum fuisse. ¶ Proseucha: locus ē ubi solēt mēdicātes sedere stipē rogātes προσεύχεσθαι: quod est orare. Et est uocabulū quod forte nusquā alibi inuenias apud latinos auctores. Angelus Politianus scri. se legisse apud Cleomedem in. ii. libro circularis inspectionis aduersus: Epicurū differentem hoc modo: Ex ijs nonnulla e lupanaribus ascita, quædam simillima his, q in cerealibus a fœminis dictitantur, alia uero ex media pro seucha, atq ab ijs ipsis, qui illic mendicant desumpta.

Veruex. Aries. Verrem. Maialem. Cāterios. Proseucha.

ꝗ aliquē ꝑcutiat. uñ dicit q talis cubat. i. ꝓsternit se. nūc. i. aliqñ in faciē, & deinde mox. i. paulopost. cubat supinus. i. faciē sursum habēs. ergo nō poteri ī dormire aliter, ꝗ p malū alterius. qa rixa facit qbusdā somnū: sed ꝗuis sup. sit improbus annis. i. propter iuuenilē ætatē. ꝗ imperita rex & improba est. & feruens mero. i. uino puro. tū sup. cauet. i. euitat hunc. i. eū, quem læna. i. chlamys. coccina. i. purpurea. iubet uitari. & quē lōg ssimus ordo comitū. i. comitatiū. & ꝑterea quē multū flammæ. & lampas. i. candelabrū. ærea. i. ex ære Corinthio factū supp. iubeat uitari. sed contemnit me. i. pauperē, ut ego sum, quē Luna. i. claritas & splēdor Lunæ solet deducerē. uel breue. i. modicū lumen candelę. cuius. s. candelæ. ego dispenso. i. distribuo & tempero filū. quod in medio est: ne cito consumat quod in circuitu est. Cognosce procemia. i. prælu dia, exordia, & incitamēta rixæ. si qdem rixa est sup. dicēda. ubi. i. in qua. tu. i. aduersarius meus quisqs est. pulsas. i. ꝑcutis me. & ego uapulo. i. percutior tm̄ & nō percutio. q. d. nō est proprie rixa ꝗ inter litigātes & æqualiter se defendētes nō est: sed magis uiolēta oppressio & degrassatio: si tamen rixa dicenda est: accipe eius ꝯceptionē ille improbus stat cōtra sup. te. i. opponit se tibi. & iubet stari. i. ut stetur a uenientibus necesse est parere. i. obedire. nā quid agas. i. agere debeas: aut possis. cū furiosus & idē fortior te cohat. q. d. nō possis aliud facere ꝗ obedire. exclamat unī uenis. cuius aceto tumes. i. ubi cū miseris bibisti uinū acetosum. cuius ꝑcha. i. faba uiridi tumes. qs sutor calciamentoꝶ aut uestimentorū ueterū: comedit tecū porrū sectile. i. diuisum & sectū. nō capitatū: quod minoris est ꝗ capitatū. & labra ueruecis. i. a rictus castrati. elixi. i. bulliti. q cibus uilis est & miserorū. Nil mihi respondes: aut dic supple, quod peto, aut accipe calcem. i. ictum calcanei. ede. i. loquere, dic expresse. ubi cōsistas. i. habites, in Proseucha. i. in quo tugurio. ego quero. i. quærere debeam te, si opus esse opera tua. Non absurdum esset si Proseucham acceperis pro domo: in qua Deo seruitur: sed occulte sicut Iudęi & Christiani tūc temporis. Proseuchas. i. secreta oratoria habebant: & utrorumq religio despectui Romanis erat.

Dicere si tentes aliquid, tacitus ue recedas,
Tantundem est, feriunt pariter, uadimonia deinde
Irati faciunt. libertas pauperis hæc est,
Pulsatus rogat, & pugnis concisus adorat,
Vt liceat paucis cum dentibus inde reuerti.
Nec tamen hoc tantum metuas, nam qui spoliet te
Non deerit, clausis domibus postꝗ omnis ubiq
Fixa cathenatæ siluit compago tabernæ.
Interdum & ferro subitus crassator agit rem,
Armato quoties tutæ custode tenentur
Et Pontina palus, & Gallinaria pinus.
Sic inde huc omnes tanꝗ ad uiuaria currunt.
Qua fornace graues, qua non incude cathenæ?
Maximus in uinclis ferri modus, ut timeas, ne
Vomer deficiat, ne marræ, & sarcula desint.
Felices proauorum atauos, felicia dicas
Sæcula, quæ quondam sub regibus, atq tribunis
Viderunt uno contentam carcere Romam.
His alias poteram, & plures subnectere causas,
Sed iumenta uocant, & Sol inclinat, eundum est.
Nam mihi commota iamdudum mulio uirga
Innuit, ergo uale nostri memor, & quoties te
Roma tuo refici properantem reddet Aquino,
Me quoq ad Eluinam Cererem, uestramq Dianam
Conuelle a Cumis, Satyrarum ego (ni pudet illas)
Adiutor gelidos ueniam caligatus in agros.

ASCen. ¶ RESPICE nunc alia. Recitat alia incōmoda ciuitatis Romanæ. ꝓfert in tēpore nocturno, quo ex altissimis fenestris deijciunt sæpe in capita transeuntiū testas ac pelues plenas immunditiarū: & quandoq ipsas testas. Præterea discurrunt petulantes & ebrij quemlibet molestantes & percutientes: nisi magistratus fuerit abs quo abstinent quantumuis ebrios ac improbos se simulent. Ordo est. Respice nunc alia ac diuersa pericula noctis. respice. s. q. i. quale, & ꝗ altū sup. est spatiū sublimibus tectis. uñ. i. e qbus. testa. i. uas terreū & patēs deiectū cū ī mundicijs. ferit. i. incutit cerebrū trāsire uolentiū. respice ī quā quoties uasa rimosa. i. fissa & curta. i. fracta: qbus pars est ablata, cadant supp. de fenestris: & quanto pondere signent & lædant silicē. i. lapidē durissimū pauimēto platearum. tu possis haberi ignauus. i. inutilis ad salutē tua: & ad debitū opus negligēs & ī prouidus subiti casus: si eas ad cœnā intestatus. i. priusꝗ testamentū feceris. adeo. i. in tantū supp. tot fata. i. genera mortis, uel uiæ tibi ad mortē paratæ. quot fenestræ uigiles. i. uigilantiū. patent. i. apertæ sunt. te ꝑtereunte. i. qñ tu ꝑteris. Ergo optes sup. merito, & feras tecū uotū miserabile. i. desideriū miserū. ut sup. fenestrę hoc est, q sunt illic, ubi patēt fenestræ. sint cōtenti. effundere. i. effundendo euacuare pelues patulas. i. amplas & capaces. & sup. nō deijcere ēt ipsas testas fissas aut fractas. Ebrius, aut petulās. i. lasciuiēter unūquēq molestās. q nullū. i. nō ullū. q nō cecidit. i. ꝑcussit forte ullū. dat pœnas. i. se tormētat. & patit noctē Pelidæ. i. Achillis: q erat filius Pelei lugētis amicū. s. Patroclū. i. talē noctē habet, qualē Achilles dr̄ habuisse lib. ulti. Iliados apud Home. audita morte Patrocli amici sui carissimi: cū quo apud Chironē educatus fuerat. Is. n. audita morte eius, cupidus uindictæ non potuit quiescere: sicut nec petulās, q nullū ꝑcussit pōt quiescere ꝑꝑ desideriū futurę noctis:

¶ PARITER feriūt: siue rñdeas, siue taceas. ¶ Irati: ꝗsi irati uel uti accepta graui iniuria. ¶ Vadimonia faciūt. nō satis, inqͥt, est q eos grauiter ceciderint: sed ultro ēt tanꝗ grauiter lęsi uadimonia faciunt: hoc est eos citant ut cōstituto die adsint iudicio. De uadimonijs abunde dictū est pauloante. ¶ Libertas pauperis: ironicos: immo mera seruitus: q tot malis sit obnoxius. ¶ Pulsatus: ordo est. Pulsatus & pugnis concisus rogat & adorat ut sibi liceat inde reuerti domū. ¶ Cōpago: cōpaginem dicimus, & compagū a cōpingendo. i. coniungendo. Ouid. Cōpagine ceræ. Iuuen. Molli cōpage soluta. ¶ Crassator: crassari dicit supra modū sæuire, uñ crassari latrones dicūtur uias obsidētes. ¶ Agit rem: conficit. i. latrociniū exercet, & homines ferro cædit. ¶ Pontina palus: paludē Pontinā Strabo scribit fuisse in Cāpania, quam destinauerat (auctore Suetonio) Iulius Cęsar siccare. ibi erant loca opportuna latrocinijs. ¶ Gallinaria pinus. i. silua Gallinaria, quæ (auctore Strabone) erat in sinu Cumano. Eiusdem nois est insula: de qua ita Varro in. iii. de re rustica loquēs de gallinis feris: Ab his gallinis dicit insula Gallinaria: ꝗ est in mari tusco secundū Italiā cōtra montes ligusticos. Est aūt ordo & sensus: Crassatores quoties silua Gallinaria & Pontina palus armato præsidio tenentur ad arcenda latrocinia: ueniunt Romā, ubi ferro hoies aggrediunt, & spoliant. ¶ Sic: cū sibi p custodias non liceat latrocinia in siluis exercere. ¶ Huc. s. Romā. ¶ Ad uiuaria: ad paratā

IOAN. BRIT.

Cōpago. Crassari. Pontina palus. Gallinaria silua. Viuaria

escam. Nã uiuaria dicũtur loca: ubi animalia siluestria, pisces, cos
cleæ, ostreæ, & id genus conchylia hñr ad saginã. ¶ Quia fornace:
tãta est latronũ multitudo: ut nulla sit fornax: in qua nõ fabricẽtur
uincula ad eos uinciendos. ¶ Qua fornace .i. in qua fornace non
sunt graues cathenę. ¶ Maximus modus ferri .i. maxima copia &
Modus maximus numerus ferri. Nã modus ponit aliqñ (ut hoc in loco) p
copia & mẽsura. Valer. in capite de senectute: Masinissa rex Numi
diæ hunc modũ excessit .s. annorũ. Tranq. in Cæs. Frumentũ quo
ties copia esset ẽt sine mõ, mensuraq; pbuit. Plaut. in Aul. Agri ces
ligt ei nõ magnũ modũ. Sene. ad Lucill. Modus certa mẽsura est.
Marra ¶ Marra: genus est ligonis. Columella de cultu hortorũ: Contun
Ligones dat marra, uel fracti dente ligonis. Poeta in penultima Satyra: Mar
Sarculi ris & uomere lassi Nescierunt primi gladios extendere fabri. ¶ Sar
cula: ligones a sariendo .i. fodiendo. Nec tu putes esse diminutiuũ.
Nam multa sunt q̃ diminutiua uidentur, & non sunt: ut cubiculum:
sarculũ: cœnaculũ: crepitaculũ: stragulũ. ¶ Felices proauos: per com
paratione priorũ temporũ, quibus reges imperabant, ostendit tem
pora sua esse infelicia: quibus contingat tam multa scelera fieri in
urbe: ut plures non sufficiãt carceres ad punitionẽ reorũ: cũ unus
tñ olim sufficeret. Nam (ut scribit Liuius) Ancus rex, cũ res Ro
mana aucta foret, & facinora clandestina fierent, ad terrorẽ incres
scentis audaciæ, media urbe imminentẽ foro carcerem ædificauit.
¶ Regibus: q prius imperiũ tenuerant, septem aũt fuere. Romulus,
Nũma Pompilius, Tullus Hostilius, Ancus Martius, L. Tarquini9
Priscus, Seruius Tullus, Targnius Superbus. ¶ Tribunis: hoc est il
lis tẽporibus, qbus reges & tribuni nõ plebis, sed militũ oia admi
nistrabant. Tribunos .n. itelligit militum, quos Romulus primus
creasse fertur: cũ tres equitũ cẽturias, quarũ opera in oi reipub. dis
scrimine uteret, adscripsit. Dicti aũt tribuni q terni ex tribus tribu
bus Ramnensium .s. Tatiensium, & Lucerum, electi cum exercitu
Sæculũ ad expeditiones mitterent. ¶ Sæcula: appellatur seculũ spatiũ centũ
annorũ, deducta origine a sequendo .s. eo q sequat, atq; in se re
Carcer uoluat. auctor est Varro. ¶ Carcere: carcer dictus, q̃si coercer, a co
Carceres ercẽdo. Carceres uero numero plurali dñr loca, unde currus emit
tuntur ad cursum. Possumus tamẽ & carceres dicere numero plu
rali pro locis, in qbus rei coercẽtur si plures sunt: sicuti ẽt dicimus
ædes multa .i. tẽpla multa. licet ædes numero plurali domũ signi
Iumentũ ficent. ¶ Sed iumenta uocãt iumenta, inqt, onusta sunt: ut iam me
uocẽt hinc. Iumẽtorũ appellatione existimo intelligi aialia: q̃ hos
minẽ iuuẽt dorso suo: ut equũ, mulũ, asinũ. unde (auctore Vulpia
no) iumẽtorũ appellatione boues nõ cõtinẽtur: sed pecoris appella
tione cõtinebunt. Idẽ sensit Mart. de legatis tertio: iumẽtis legatis
boues nõ cõtinẽtur. Cui astipulari uidetur & Plin. lib. xvi. ubi ait:
Folia fraxini iumẽtis mortifera, cæteris ruminantiũ innocua. ubi
docet iumẽta separari a ruminãtibus. de qbus ẽt sic lib. xxiii. capi
te ultimo. Bubus, iumẽtisq; utilissimũ cicer. Au. Gellius ait iumẽta
denoiata a iungẽdo. Columella a iuuando, q nostrũ laborem uel
Mulio onera subuectãdo, uel arãdo iuuẽt. ¶ Mulio: is appellat, q mulos cli
tellarios, siue quadrigarios agit. Plin. de uiris illustribus: Mulionẽ
euitantẽ, super ipsum corpus carpentũ agere pcepit. Martia. in. ix.
Nec pigri rota quassa mulionis. ¶ Te pperantẽ refici .i. te cupientẽ
recreari. Imitatio est Horatiana: Me quoties reficit gelidus degens
Aquinũ tia riuus. ¶ Agno: oppidũ est Volscorũ in uia Latina: iuxta quod la
bitur Melphis fluuius ut scribit Stra. li. v. ¶ Tuo .i. p̃riæ tuæ. ¶ Prope
Ceres ratẽ: festinantẽ tanq̃ urbis incõmoda fugientẽ. ¶ Cererẽ Eluinam:
Eluina opinio est in agro Aquinati fontẽ fuisse Eluinũ denoiatũ. adhuc .n.
Ceres incolæ Eluinum fontem appellant: iuxta quẽ adhuc quædam tem
Eleusina plorum uestigia cõspiciũtur. Aliq uero legũt: Me quoq; Eleusinam
Cererem, ut sit epitheton Cereris: cuius tẽplũ fuit in Eleusina ciui
tate sita inter fines soli Attici & Megarici: unde Eleusina appellata
est Ceres. De qua sic Apuleius lib. ultimo. Meta. Regina cæli siue
tu Ceres alma frugum parens originalis, quæ repertu lætata filiæ,
uetustæ glandis, ferino remoto pabulo, miti cõmonstrato cibo, nunc
Eleusina glebam pcolis. Eius sacrificia non modo illic celebraban
tur: sed & i Italia diuersis locis. Neapoli culta fuisse docet Papinius
in Siluis: Hei mihi q tu patrias ego uertice frondes: Solaq; calci
dicæ cerealia dona coronę. Te sub teste tul:. ¶ Vestramq; Dianam:
quã .s. illic colitis. ¶ Ni pudet illas .s. me talẽ esse adiutorẽ: quasi non
idoneũ utpote, q rebus militaribus p habitum, q̃ poeticis aptior es
se uidear, sicq; modestiam suam cõmendat. ¶ Caligatus: calida ge
Caliga nus fuit calciamenti militaris: unde Caligula imperator Germani
Caligati ci filius cognomentũ accepit a caliga, q a in castris natus est. Vnde
milite est illud apud Ausoniũ: Caius cognomẽ caligæ cui castra dederũt
a caliga dicti sunt milites caligati. alibi poeta in ultima Satyra: Osi
fendere tot caligatos millia clauorũ. Nã caligæ clauis ferreis (ut an
te diximus) suffigebãtur: unde claui caligares appellabãtur. Iustin. lib.
xxxviii. loquẽs de luxuria Antiochi sic scribit: Argenti certe, auriq;
tñ: ut ẽt gregarii milites caligas auro figerent, proculcarentq; ma
teriã, cuius amore populi ferro dimicant. Hanc ẽt consuetudinem
tẽporibus nostris (ut ante diximus) seruãt & Græci & Turci milis
tes: ut calceos multis suffixos clauis gestẽt: Vmbricius ergo habitu
militari ostẽdit se uenturũ ad Iuuenalẽ in agrũ Aquinatẽ: ut proinde
mirũ uideri non debeat ipsis Satyris; si non satis idoneus adiutor
uisus fuerit, cũ habitu non poetico, sed stratiotico uenerit.
¶ DICERE si tentes. Persequitur inceptũ. Ordo est: Si tu ten ASCEn.
tes .i. conens aliquid dicere .uel pro uel. secedas tacitus .i. tacens. tã
tundem est .i. in idem redit fuerint. n. sup. tales pariter .i. uniformis
ter dicentẽ uel tacentẽ. deinde .i. postq̃ te percusserũt ipsi. irati .i. simu
lantes se iratos faciũt uadimonia .i. uadẽ abs te poscũt, priusquam
sinarit te abire. pro iniuria quã te dicũt sibi intulisse. hæc est libertas
.i. libertinus pauperis. q̃ do gaudet i ciuitate Romana pauper: q ipse
pulsatus rogat. & ipse cõcisus .i. cõfusus & cõcussus pugnis. adorat
.i. supplex precat: ut liceat sib: inde .i. ex eo loco reuerti cũ paucis
dentibus. cęteris .s. excussis. Nec tamen tu metuas tantũ hoc .i. per
cuti. Nam non deerit: immo præsto erit, qui spoliet te. clausis domi
bus: idest postquam domus meritoriæ sunt clausæ. & postquam ois
cõpago .i. cõpactio, cõglutinatio, & ex asseribus clausura. tabernæ
.i. apothecæ ut dicũt: uel cauponæ. cathenatæ .i. cathena munitæ.
fixa .i. firma. siluit .i. silentiũ fecit ubiq;. Grassator .i. uiolentus obses
sor agit rẽ .i. latrociniũ: immo homicidiũ suum interdũ. & .i. etiam.
ferro .i. armis ferreis. quoties palus Pontina, q̃ est in antiquo Latio,
& pinus .i. silua pinorum: Gallinaria sit dicta. quæ loca sunt insi
diis latronũ apta. tenentur tutæ .i. tutos facientes, qui transeunt. cu
stode armato. Sic oẽs latrones currunt inde .i. ex illis locis. huc .i.
Romã. tanq̃ .i. sicut, ad uiuaria .i. loca uictũ abũde suffic. etia. sunt
.n. ubi nutriũtur quęuis alalia ad uictũ spectãtia, siue in aquis, siue
in terris. Nam in sequenti Saty. dicetur. Depastũq; diu uiuaria Cæ
saris. Verumtamen M. Varro apud Aulum Gellium dicit q uilla
ticę pastionis tria sunt genera: Ornithones: Leporaria: Piscinæ. Or
nithones ciũm uolatiliũ. Leporaria omnium gressibilium non so
lũ leporũ: & ea nunc uiuaria appellamus: sed docti olim roboraria
dicebant a tabulis roboreis, qbus septa erant. Piscinæ nũc quoq;
pisciũ sunt. Appiaria quoq; nunc dicuntur loca, in quibus sit sunt
aluei apũ: sed Gellius negat apud eos, qui incorrupte locuti sunt;
illud uocabulum reperiri. Qua fornace &c. Quia (ut dictum est)
Romã latrones concurrunt: q plurimi sunt dicit tot cathenas fieri
oportere: ut merito timeas ne ferrum desit instrumentis rusticis fa
bricandis: unde dicit felices fuisse priscos Romanos, qui uiderunt
Romã contentam uno carcere. non q detestetur copiam cathena
rũ. aut custodiarum noxiorũ: sed uim & abundantiã malorum: pro
quibus eas fieri expediet. deinde cũ iam aduenerit mulio uale: di
cit Iuuenali: & ita Satyra cõcluditur. Ordo est: Qua .i. in qua for
nace, & q̃ incude .i. ferro duriore supp. quid aliud cuditur: graues
cathenæ nõ sup. fiũt. q. d. in nulla. Vnde maximus modus .i. maxi
ma mẽsura ferri est supp. in uinclis .i. uinculis faciẽdis, ita sup. ut ti
meas .i. quis merito timeat. ne uomer .i. pars ferrea aratri, q terram
uomit. & ne marræ, & sarcula instrumẽta, qbus terra fodit & colit.
desint sup. agricolis. tu dicas atauos .i. penultimos aui noie appel
landos. pauorũ .i. auorũ esse felices. & illa sæcula esse felicia, quę ui
derunt quosdã sub regibus atq; tribunis: hoc est cõsulibus Romã
esse contentam uno carcere. Ego poterã his iam dictis causis sub
nectere .i. subsequẽter apponere alias & plures causas: quare .s. di
scedã. sed iumẽta quæ trahunt rhedam rerũ mearũ: uocat supp. me;
hoc est q a pcedũt significãt mihi q seq debeã. & Sol inclinat sup.
se eundũ est .i. ire oportet. Nã mulio .i. rector mulorũ. innuit .i. signi
ficat mihi. iamdudũ .i. iam & paulo prius. uirga .i. flagello mulorũ.
commota .i. quassato. ergo o Iuuenalis uale. existẽs memor nostri.
& quoties Roma reddet .i. restituet quasi debitum Aquino tuo: id
est patriæ tuæ. te properantem. idest. festinantem. refici .i. recreari.
conuelle .i. cõpelle, & abstrahe a loco grato utpote a Cumis quoq;
.i. etiam. me ad Cererem eluinam: idest ad templum Cereris eluinę
a fonte Eluino sic dictæ. qui ab aluendo dictus putatur: q illic elue
rentur .i. purgarẽtur. & ad uestram Dianam: idest quam uos Aquis
nates colitis in luco Minturnensi. ego adiutor Satyrarum .i. adiu
turus te Satyras scribere. ni .i. nisi pudet supple scribere illas: ue
niam caligatus in agros gelidos .i. frigidulos: & ideo caligatus.

Satyra

IVNII IVVENALIS AQVINATIS.

SATYRA QVARTA.

IN QVARTAM SATYRAM IVVENALIS ARGVMENTVM.

Ecce iterum Crispinus, & est. Hic est ille Crispinus Aegyptius, qui (ut diximus in prima Satyra) ex seruili conditione ad equestrem dignitatem Domitiani indulgentia prouectus est. Eum poeta ut flagitiosum & spurcissimum hominem ubiq; lacerat. Contra Mart. semper adulando laudat: Sic placidum uideas semper Crispine Tonantem: Nec te Roma minus, q̃ sua Memphis amet. Eum igitur Iuue. insectatur, & q. adulter, & stuprator sit notissimus: & q. gulæ indulgentissime obsequatur. quorum uitiorũ alterum ex altero pendet. Hinc q; nactus occasionem poeta satyricos aculeos: tum in crudelitatem: tum in gulam Domitiani distringit: cum uideret q. supra imperatoriam dignitatem nimium contulerit studium ad piscem condiendũ. super quo etiam senatorũ consiliũ tentatũ fuerit. Hocq; usq; ad extremũ Satyræ cum summa indignatione & morsu persequitur.

Cce iterum Crispinus, & est mihi sæpe uocandus
Ad partes, monstrum nulla uirtute redemptum
A uitiis, æger, solaq; libidine fortis,
Delitias uiduæ tātum aspernatur adulter.
Quid refert igitur quantis iumenta fatiget
Porticibus, quanta nemorum uectetur in umbra,
Iugera quot uicina foro, quas emerit ædes?
Nemo malus felix, minime corruptor, & idem
Incestus, cum quo nuper uittata iacebat
Sanguine adhuc uiuo terram subitura sacerdos.

Satyra quarta. Ecce iterum.

IOAN. BRIT. Cce iterum: bene autem iterum. nam & ante (ut diximus in prima Satyra) taxatus est ut mollis & delicatus. ⁋ Sæpe uocandus: nam & alibi eum notabit ut mollem: Et matutino sudans Crispinus amomo. ⁋ Ad partes .s. operis mei. sumpta ē trāslatio a comœdijs, ubi dicunt̃ psonę primas & secūdas partes agere. apud Terentiū in Eunucho: persona Parmenonis primas partes habet. Secundæ sunt Cheręæ. Tertiæ ad Phædriã spectant &c. ⁋ Monstrum. expositio est. i. Crispinus adeo cibus inhæsit uitijs: ut tanquã naturæ quoddã sit mõstrũ. ⁋ Nulla uirtute: sumpta est metaphora a captiuo: q ære se ab hostibus redimit, ne in eoꝝ sit manibus. Ergo Crispinus nulla uirtute unquã potuit se redimere a uitijs, qui in eoꝝ esset potestate tanq̃ seruus. q. d. cũ in eo essent plura uitia: nulla tñ fuit uirtus, q̃ facit ut leuiora uitia esse uideantur. ⁋ Æger: pusillis uiribus & animi & corporis. ⁋ Fortis: ualidus. ⁋ Sola libidine: sola impudicitia. ⁋ Delicias uiduæ: nullo, inquit, adulterij genere abstinet, præterq̃ uiduæ: ut ondat illũ iucundiora tm̃ sectari adulteria. nã qui uiduas, aut anus sequebant̃, id lucri gratia faciebant. Martialis: Nunc sectaris anus, o quantũ cogit egestas. ⁋ Quid refert igitur: si Crispinus, inq̃t, tam fœdis moribus est: qd agit̃ prodest ei possidere diuitias: & in tātis uitã suã agere delicijs: quandoquidem nemo malus sit felix. Ita aũt de Crispino loqtur, ac si uiueret: cũ omnino hæc poeta scribēte esset uita functus. neq; .n. (ut diximus) uiuos nota, sed mortuos. ⁋ Quãtis porticibus q̃ magnificis gestationibus, aut uehatur mulis, aut lectica gestetur. nã Romani ad oēm luxum, oēmq; profusi intēperantiã gestationes: extruebant in hortis, ubi aut lectica gestarentur, aut in umbra iumētis ueherētur & tēpore pulueo. Plin. epistola. ii. ad Caninium Rufum: Quæ illa mollis & tam gelida gestatio. Idem ad Gallũ: Gestātio buxo, rore marino, ubi deficit buxus, ambit. Et paulo inferius eadem epistola: Adiacet gestationi interiore circuitu uinea tenera, & umbrosa. ⁋ Iumenta: mulas. de iumētis satis superiore diximus Satyra. ⁋ Vicina foro. i. urbi. nã forum sæpissime ab auctoribus usurpatur pro urbe. ut illic: Cedere namq; foro iam non deterius, q̃ Aesquilias a feruenti migrare suburra. unde etiam dicimus forum Liuij, forũ Iulij, forum Cornelij, forũ Voconij: hoc est ciuitatem Liuij, Iulij, Cornelij, Voconij q ibi esset forũ. i. locus negociationis denominatus ab eorũ nominibus: q ea fora custodienda curarũt. aut reuera hortos intelligit: quos ad amœnitatē habebant potētiores in medio ferme urbis, & uicinos foro. ⁋ Nemo malus felix: sententia est generalis: quæ tamen Crispino accommodatur. Est. n. sensus: Parũ prodest Crispino in tantis fuisse delitijs: cum nemo malus sit felix. neq;. n. ulla in scelere pōt esse felicitas. semper .n. malus cõscientiæ stimulis feritur, q. n. bene uiuit. beatus est & felix, q male cõtra. unde Eusebius in lib. de pparatione euangelica sic ait, Puto neminē, q male uiuat esse felicē. ⁋ Minime corruptor. i. Crispinus minime ē felix: q̃si sit epithetõ Crispini: ut dicat̃ corruptor & incestus. Nam a generalitate ad specialitatē transit. i. ad Crispinum. De corruptore diximus prima Satyra illic: Corruptor auaræ nurus. ⁋ Idem incestus: idest: & idem qui est incestus infelix est. Incestus autem dicitur, qui stuprũ committit, & incesta mulier. Vnde Seneca in declamationibus: Incesta est ēt sine stupro, q̃ cupit stuprũ. Incestũ aũt gñe neutro dicimus ipsũ stuprũ. ⁋ Cũ quo: apparet Crispinũ cũ uirgine Vestali concubuisse: quã moris erat uiuam, ex numæ Põpilij instituto, in subterraneũ specũ defodi, si incesti cõuicta esset. Erat aũt cubiculũ illud subterraneũ ad portam Collinã cũ lecto strato lucerna ardēte, primitijs reꝝ, q̃ ad uictum spectãt: hoc est pane, aqua, & lacte: ne uirgo tanta religione sacra dimitti illuc uideret̃ ut fame periret. ipsa uiua imposita feretro ferebat̃ p forũ magno silentio & horrore. ubi peruentũ erat ad cubiculũ illud: deposito feretro: solutis uinculis: põtifex arcana q̃dã pcatus eã educebat: deinde collocabat in scalis: quibus in domũ descēdebatur: & statim se auertebat: tũ humus inijciebatur. Strupatores eaꝝ in comitio uirgis cædebant̃. illic. n. iubente Domitiano, cæsus fuit Celer eques romanus cui Cornelia Maximilla obijciebatur: q cũ uerberaret̃ in hac uoce perstitit: Quid feci? nihil feci. De ijs lege Plutarchũ in Numa & Plin. in epla ad Cornel. Minutianum. & Diony. lib. ii. Sed nõ dicit poeta uirginem id supplicij fuisse passam: sed tali supplicio cõsueuisse affici, q̃ cõuicta fuisse. unde seqtur. ⁋ Subitura terrã: quasi si accusate, conuictaq; fuisset adulterij. Hincq; est indignatio poetæ, q cũ Domitianus (auctore Philostrato) tres uirgines Vestales interemerit, q a rē cũ uiris habuisse culparent: cũ oporteret eas castas, atq; itactas illæsem & ignē ppetuum custodire, in Crispino idē scelus dissimulauerit, seqt̃. n. ⁋ Alter si fecisset, idē caderet sub iudice moꝝ: sicq; poeta non tam Crispini nefaria scelera, q̃ Domitiani iniq̃ morũ correctionē insectatur. Duplicē in problematis causam Plutarchus affert: quare uirgines uiuæ defoderētur: aut q mortuos urunt. quod illis tribuere iniustũ iudicarent, q̃ nõ diligenter ac sancte sacrũ ignem custodissent. Aut q corpus maximis, ac sanctissimis religionibus consecratum interficere, & mulieri sa-

Incestus

Incestũ

Forum

cræ manus afferre nefas putauerunt. Rationem igitur inierunt, qua subterraneo specu defosso obrutæ sua sponte morerentur.
Vitta ¶ Vittata: erat. n. uitta cõmune quoddam capitis sacerdotale ornamentum Papinius in Siluis: Et enthea uittis, Atq; hederis redimita cohors. ea etiã capiti uictimæ in immolatione adhibebatur. Vnde sic loquitur Sinõ ille Virgilianus, tanquã uictima aris destinata. Mihi sacra parari: Et salsæ fruges: & circũ tẽpora uittę. Matronarũ gestamẽ etiam fuit. Oui. Este procul uittæ tenues insigne pudoris. ¶ Subitura terrã: si cũ alio q̃ cum Crispino incestũ cõmisisset.

Sed nunc de factis leuioribus, & tamen alter
Si fecisset idem, caderet sub iudice morum.
Nam quod turpe bonis Titio, Seioq;, decebat
Crispinum, quid agas, cum dira, & fœdior omni
Crimine persona est: mulum sex millibus emit
Aequantem sane paribus sestertia libris,
Vt perhibent, qui de magnis maiora loquuntur.
Consilium laudo artificis, si munere tanto
Præcipuam in tabulis ceram senis abstulit orbi.
Est ratio ulterior magnæ si misit amicæ,
Quæ uehitur clauso latis specularibus antro.
Nil tale expectes, emit sibi, multa uidemus,
Quæ miser, & frugi non fecit Apicius hoc tu
Succinctus patria quondam Crispine papyro,
Hoc pretium squammæ: potuit fortasse minoris
Piscator, q̃ piscis emi. prouincia tanti
Vendit agros, sed maiores Appulia uendit.
Quales tunc epulas ipsum glutisse putemus
Induperatorem: cum tot sestertia partem
Exiguam, & modicæ sumptam de margine cœnæ
Purpureus magni ructaret scurra palati,
Iam princeps equitum, magna qui uoce solebat
Vendere municipes fracta de merce siluros:
Incipe Calliope, licet hic considere, non est
Cantandum, res uera agitur, narrate puellæ

ASCen. ECce iterum Crispinus adest. In hac quarta Satyra (ut Caldesinus scribit) poeta accusaturus Domitianum crudelitatis gulæ & auaritiæ a Crispino orditur: in quo & principe notat, nã Domitianus incestũ uirginũ Vestaliũ (ut scribit Trãquillus) uarie & seuere coercuit. Papin. Pulchrius an tacita uigilet face troicus ignis. ¶ Atq; exploratas iam laudat Vesta ministras &c. tamẽ Crispino adultero notissimo, & uirginis uestalis stuprato ri ignoscebat. Tendit aũt principaliter Satyra in adulatores per uitiosissimos: ad quos taxãdos iucũde inducit epulũ ex rhõbo factũ: quia uero semel Crispinũ notauerat in prima Satyra cũ diceret: Verna canopi: posset qs dicere q; nimis audie in eũ inuea tur: ideo dicit poeta: q; uitia eius meruerunt ut sæpe notetur & reprehẽdatur: cũ uirtutis nihil uitior; habebat plurimum. Ordo est: Ecce. q. d. uide quomodo ex improuiso non quęrenti, nec de eo cogitant. Crispinus adest, i. occurrit mihi scripturo Satyram. iter; .i. secundario: qa semel de eo scriptũ est. Alij legunt & est, sic: Ecce Crispinus iterũ sup. occurrit. & est uocãdus sæpe mihi .i. a me. ad partes sup. operis mei. i. ad Satyras existens monstrũ nõ redemptũ a uitijs: quorũ seruitus pessima est: quia Qui facit peccatũ seruus est peccati. nulla uirtute: & ergo monstrũ: quia monstrũ est nullã uirtutẽ habere, quã uitijs opponas. existẽs itẽ æger. i. imbecillis cõtra uitia: sed fortis sola libidine: quia magnanimitatẽ præ se fert in libidine. nã ipse adulter aspernatur tantũ delitias uiduæ, quas q̃ paupe res sunt, quæstus gratia sectantur. habet ergo in libidine hoc fortitudinis: q; ipsa libido nõ uincatur ab auaritia. Potius uestales formosas & iuuenculas, q̃ uiduas etiam diuites unde lucrum habere posset, sectatur. Quid igitur refert. i. qd ad rẽ facit. i. ad hoc ut bonus & beatus sit. quantis. i. q̃ magnis, & q̃ lõgis porticibus fatiget iumẽta, dũ ab eis uehitur. & in quanta umbra nemorũ. i. arborũ in hortis uoluptuosis cõsitarũ: qui qdem horti tam magni sunt, ut nemus facere uideantur. uectet. i. frequenter uehatur: & quot iugera .i. quot iugerũ fundos emerit uicinã foro. & ita i eo loco ubi carissima sunt. & quot ædes emerit sup. uicinas foro. q. d. nihil: qa nemo malus est sup. felix. & si nemo malus felix est, minime supp. felix est
Minime .i. nullo modo. est. n. aduerbiũ negãdi, sed minimũ superlatiuum a
Minimũ parũ aut paruũ: unde q minime felix est felix nõ est. Qui minimũ, felix quidẽ est: sed in minimo gradu. minime igitur felix est corruptor sup. uirginũ. & idẽ. i. ẽt. incestus. i. corruptor. uestaliũ. i. monialiũ. cum quo sacerdos uittata. i. monialis Deæ Vestæ consecrata: & uittis ac uelo ornata iacebat. nuper. i. abhinc cõplures dies. cũ sup. adderetur a quibusdam, aut aliquid simile (aliter enim non bene quadret: imperfectum tempus iam iacuit potius diceret) uittata in quam sacerdos cum eo iacebat. subitura. i. quæ secundum legem subire & subintrare debeat terram sanguine adhuc uiuo: id est ipsa
IOAN. adhuc existens uiuens. sic enim Numa instituerat.
BRIT. ¶ SED nunc de factis leuioribus: hoc dictũ est: ut ostendatur q̃

flagitiosus fuerit Crispinus: cuius, quãuis grauissimũ hoc fuerit scelus, tamen turpiora etiã sup sunt. ¶ Caderet sub iudice: hinc ostẽdit q̃ carus principi Crispinus fuerit: quẽ tãti sceleris reũ nõ punierit: cum alios grauiter puniret: si idem fecissent. nam Celerem equitem Romanũ (ut diximus) cui stuprũ Corneliæ obijciebat, in comitio uirgis cecidit: cũ in hac uoce perstaret: Quid feci? nihil feci. ¶ Sub iudice mor: cũ indignatione ait iudice morũ: quasi qui uitiorũ iustus non sit uindex: hocq; ex historia dictũ esse uidetur. Nã suscepta morũ correctione licentiam theatralẽ promiscuã iniquitate spectãdi inhibuit: incesta uirginũ Vestaliũ a patre suo & fratre neglecta uarie & seuerẽ coercuit. Tranquillus. quin & Martialis adulando censorẽ morũ appellat sic: Censor maxime, principumq; princeps. ¶ Morũ. i. uitiorũ. est. n. τὸ μέσον. ¶ Nam quod turpe bonis: adeo, inquit, Crispinus gratus erat pricipi: ut quod in alijs turpe, i Crispino pulchrũ princeps censeret. ¶ Quid egas: quid facias nisi obijcias homini scelesto sua scelera: cũ sit omniũ fœdissimus. ¶ Fœdior oi crimine: p fœda. ut sit cõparatiuũ pro obsoluto. i. turpis oi uitio: p omne uitiũ. ¶ Mulũ: piscis est marinus. de quo multa Plin. libr. ix. cap. xvii. dictus a colore mul- Mulus
leorũ calciamentorum. ut tradit Fenestella, auctore Plinio. Mulei Mulei
aũt erãt calci regũ Alborum: & calcei
post patriciorũ. a mulando. i. suendo dicti. auctor Festus. De calceis etiã Muleis sic i uita Aureliani meminit Vopiscus: Calcees muleos, & cereos, & albos & hederatos uiris omnibus obtulit &c. Gulam autem Crispini exagitat: qui ex seruili conditione in tantũ diuitiarũ cumulũ sit prouectus: ut mulũ sex millibus nummũ emere nõ dubitauerit. ¶ Æquantẽ sane: ironicos: q. d. nõ est mirũ si tot millibus nummũ piscem emit. q pendebat libras sex p numero sestertiorũ: cum neget Plinius multũ inueniri, q põdere duas excedat libras. Horat. in Satyris ostendit triũ libraru inuentũ, cum ait: Laudas insane trilibrem Mulũ in singula, quẽ minuas pulmẽta necesse est. Sen. lib. xv. epl'arum ad Luciliũ docet mulũ ingẽtis formæ põdo quatuor librarũ Tiberio imperatori donatũ fuisse: quem in macellũ: cũ deferri, & uenire iussisset, ab Publ. Octauio quinq; sestertijs emptũ. ad quod poeta hoc loco respexisse uidetur. Constat etiam (ut Samonicus refert auctore Macrob.) Asinium Celerem uirũ consularem mulum unũ septem millibus nummũ mercatum fuisse. Macrobius tradit & Mutianus (ut refert Plin.) mulum octoginta librarũ captũ fuisse in mari rubro. Sestertius autẽ mille Sestertius
nummos ualebat. Nam quod ait Plinius Asiniũ Celerem sestertijs octo mulum emisse, Macrobius tradit pretiũ fuisse octo miliũ nummum. dictus autem sestertius, quod semis tertius. Varro & Priscianus. ¶ Vt perhibent: periphrasis est assentatorũ Crispini: qui eum excusantes dicũt mulũ fuisse librarũ sex. ¶ Cõsiliũ laudo ironia est. Est uero sensus: Si Crispinus emit mulũ ut captaret hæreditatem, aut mitteret amicæ: eius cõsilij certe non est ratio damnanda. sed in gulam, inquit, emit suam. ¶ Artificis. i. Crispini. ¶ Præcipuam ceram in tabulis: præcipuam hæreditatem & præcipuũ legatũ testamentis quod in tabulis ceratis notabatur. unde adhuc dĩr tabulæ testa- Tabulæ
menti & tabulæ dotis, omnisq; cõuentionis. ¶ Senis orbi. i. senis diuitis & sine liberis. ¶ Est ratio ulterior: ironicos. q. d. ratio est melior: si misit magnæ amicæ. i. diuiti, aut ut eã captet: aut ut ab ea amet.
¶ Antro clauso. i. lectica, q̃ instar cubiculi (ut diximus ante ex testi- Lecticæ
monio Plinij) fiebat cũ fenestris. unde superius: Clausa lectica fene- cũ fene-
stra. ¶ Latis specularibus: in qua lectica sunt specularia ad arcen- stris
dos uentos & lucem accipiendam. Nam specularia sunt quæ fene- Specula-
stris adhibentur. dicta a speculando quemadmodũ & speculũ: quæ ria
fieri

fieri cõsueuerunt, aut ex charta, aut tela, aut uitro. Sen. lib. iiii. naturaliũ: Itaq; quiuis cœnationem uelis ac specularibus muniant: & hyemem multo igne doment. Idem ad Luciliũ in ep[~]la octuagesimaseptima: Quantę aũt aliquis rusticitatis damnat Scipioné: q[~] nõ in caldario suum latis specularibus diem admiserat: q[~] non in multa luce decoquebat. Idẽ lib. xiiii. Quædã nostra demum prodisse memoria scimus: ut speculariũ usum plucẽte testa clarũ transmittentiũ lumẽ. Mart. in. viii. Pallida ne cilicũ timeãt pomaria brumã. Mordeat & teneꝶ fortior aura nemus. Hybernis obiecta notis specularia puros Admittũt soles, & sine fece diẽ. Pli. lib. xxxvi. scribit ex auctoritate Iubæ ĩ Arabia esse lapidẽ uitri modo trãslucidũ, quo utãtur p[~] specularibus. Idem lib. xv. de pomis seruãdis sic scribit. Septẽtrionalibus fenestris sereno die patere: Austros specularibus arcere: quod de lapide speculari intelligas nõ placet. ¶ Emit. i. in gulã tuã. Hincq; est tota poetæ indignatio. ¶ Multa uidemus: subaudi Crispinũ fecisse. ¶ Miser & frugi Apicius: ĩ cõparationẽ Crispini Apicius, q (ut scribit Plin.) oium nepotũ fuit altissimus gurges, & maius ad oẽm luxũ ingeniũ erit miser & modestissimus. hic

Apicius est ille Apicius, de quo ita Seneca ironicos ad Elbiã matrẽ: Sed minus beate uiuebat dictator n[~]r q Sãnitũ legatos audiuit, cũ uilissimũ cibũ in foco uersaret, q̃ Apicius nostra memoria uixit: q in ea urbe ex qua aliqñ phi, uelut corruptores iuuentutis abire iussi sunt scientiã popinæ p̃fessus disciplina sua sæculũ infecit: cuius exitum noscere operæpretiũ est: cũ sestertiũ millies in culinã cõgessisset. Cũ tot cõgiaria principũ, & ingẽs Capitoli uectigal singulis comessationibus hausisset: ære alieno opressus rationes suas tũc primũ coactus inspexit: superfuturũ sibi sestertiũ cẽties cõputauit. & uelut in ultima fame uicturus: in sestertio cẽties si uixisset: ueneno uitã finiuit. ¶ Hoc tu Succintus patria: urget poeta Crispinũ hac interroga

Papyrus tione, qua solemus delinquẽtes rep̃hendere. ¶ Patria papyro: Ægyptia papyro. Ægyptius. n. fuit Crispinus, ut dictũ est. Nã ĩ Ægypto papyrus multa nascit̃. est. n. palustris herba: ex q̃ texunt̃ nauigia, & e libro uela, tegetesq;, nec nõ uestes, stragulaq; conficiuntur. præparatur ẽt ex ea chartæ diuisæ acu in prætenues, sed q̃ latissimas phyliras. ¶ Hoc pretiũ squãmæ: s. emisti. i. hunc piscẽ tãti emisti: geminauit aũt hoc ad maiorẽ indignationẽ. ¶ Potuit fortasse: hoc est in gulæ exaggerationẽ Crispini. Ostẽdit. n. pretiũ piscis tm̃ fuisse: ut

Prouincia piscator tantidẽ nõ uenderet. ¶ Prouincia tanti. i. p̃uincia tanti uendit agros & latifundia: quãti Crispinus emit piscẽ. ¶ Sed Appulia: lõge ẽt maiores agros Appulia uẽdit. ut sit sensus: In prouincijs: hoc est extra Italiã tãti emes agros, quãti emit piscẽ Crispinus. sed in Italia lõge ẽt maiores emas. Nã prouincia (ut ĩ prima Satyra exposuimus) proprie d[~]r extra Italiã, quasi procul uicta q̃ & p̃curatorẽ accipiebat. Plin. de Gallia Narbonẽsi loquẽs: Italia uerius q̃ prouincia. Et Plinius Iunior in epistolis: Prouincialis es, an Italicus? ¶ Quales tũc epulas: argumẽtũ a minori ad maius: Si Crispinus, inq̃t, Domitiani scurra ausus est tãti sibi piscẽ emere: q̃d putemus factũ ab ipso imperatore in paradis cœnis. sicq; poeta: sensim in reprehensionẽ gulæ Domitiani descendit. ¶ Induperatorẽ pro imperatorẽ. sic alibi. Et barbarus induperator: hocq; ideo fit, q̃a imperator stare nõ põt in uersu exametro, nec pẽtametro. ¶ Tot sestertia: hinc apparet sex sestertiũ fuisse summã. ¶ Partẽ: expositio est. i. quæ sestertia fuissent minima pars cœnæ, uel modicæ ipsius ĩperatoris. ¶ De margine: de extremitate: nõ pretiosioribus obsonijs imperatoris: sed de exterioribus & uilioribus tantũ. ut oñdat: quantus fuerit

Scurra principis luxus in cœnis. ¶ Scurra. i. Crispinus: quẽ in cõtemptum scurram aulicũ appellat. Est aũt Scurra q in gratiã potẽtũ risum ca

Purpureus ptat ab auditoribus nõ seruata dignitatæ personæ Græci βωμολόχον appellãt. ¶ Purpureus: p̃p̃ id: Crispinus Tyrias humero reuocã

Purpuratus te lacernas. Purpureũ aũt dixi pro purpurato. dicimus. n. purpureũ pannũ, purpureã uestẽ a colore. purpuratũ uero hoiem purpurea ueste indutũ. ¶ Palati: pro palatij. sicut ante: Spoliũ affectare palati. quod ad palatũ referas nõ placet. oñdit. n. Crispinũ ut uilissimũ hoiem officio scurræ fungi. ¶ Ructaret: auide ose: hoc est comederet. ¶ Iã princeps equitũ: ad cẽsum. n. equestrẽ indulgẽtia Domitiani puenerat. ¶ Municipes: conterraneos. i. Ægyptios. De municipe dictũ est ante: Et municipalis arenæ. ¶ De merce fracta: nõ integra,

Silurus sed quos minutatim uẽderet more uilissimi cœtarij. ¶ Siluros: silurum pisces in Nilo tantũ natant. & in Nilide lacu iuxta mõtẽ inferioris

Calliope Mauritaniæ. Plin. ¶ Incipe Calliope: in irrisionẽ Domitiani inuocat musas: ut q auxilio diuino egeat ad exprimendã piscis magnitudinẽ: cũ a poetis nõ sint inuocãda numina, nisi occurrẽt aliq difficilis & grãdi materia. ¶ Calliope: q̃ bona uox interp̃tat̃. καλὸς. n. bonã

õπὶ uero uocẽ significat. ¶ Licet hic c̃sidere: antipophora ẽ. possent. n. dicere musæ. Nolumus ĩ hac re ficta: tempus atterere. & ipse resideas: potestis profecto hic sedere & ĩmorari. ¶ Nam cantandũ non est. i. nõ est more uatũ fingendũ aliq̃d. Res enim uera agitur.

¶ SED nunc de factis &c. Nũc inq̃t de factis leuioribus Crispini loquimur. Maiora aũt erũt q̃ñ de eius delationibus loquemur: quibus optimi uiri interempti sunt: q̃ res reip. magis p̃niciosa fuit. Possumus quoq; sic intelligere: ut sit: Sed nũc: hoc factũ Crispini reputat̃ esse de leuioribus peccatis: nõ q[~] leue sit: sed q̃a leue reputatur a Domitiano in ipso Crispino, cũ in alio fuisset letale. Ordo est. Sed nũc loq̃mur sup. q[~] potius dicerem. q̃ locuti sumus: q̃a nõ grauius peccatũ est gulositatis, de q̃ nũc loquit̃, q̃ incesti. Loq̃mur igit̃ de leuioribus sup. peccatis aut facinoribus Crispini, locuturi postea de maioribus. Vel sic: Sed sup. hoc factũ Crispini reputat̃ nunc de leuioribus. & tamẽ si alter fecisset idẽ caderet. i. mortẽ oppeteret sub iudice mox: uidelicet Domitiano. Dico, inq̃t, q[~] hoc leue reputatur in Crispino. Nam illud quod foret turpe Titio & Serio, uel Seio ut multi legũt. bonis. i. reipublicæ utilibus eq̃tibus, decebat Crispinũ: q̃d agas. i. q̃d facias cõtra. cũ. i. q̃a. ita est, q[~] dira p̃sona Crispini. i. ipse Crispinus est fœdior oi crimine: & hoc hyperbolice. nã emphatice diceret de Crispino q[~] sit ipsa luxuria, aut ipsum scelus: sed hyperbola est cũ dicit, q[~] fœdior sit oi crimine. Incipit aũt ostẽdere uitia eius. Primũ gulositatẽ dicẽs: Ipse Crispinus emit mulũ. i. talẽ piscẽ, quẽ uulgo barbionẽ, aut barbonẽ d[~]t. a barba inferioris labri. sex millibus sup. nummũ: æquantẽ. i. æquiparantẽ. sane. i. certe sex sestertia: q̃ singula mille nũmos ꝯtinẽt. paribus libris. i. sicut sex millibus emit: q̃ faciũt sex sestertia, ita pendebatur sex libris. ut. s. sicuti. perhibẽt. i. attestãtur assentatores, q loquunt̃ maiora de magnis. Ego laudo cõsiliũ. i. industriã & artẽ artificis. s. Crispini si abstulit. i. callide acq̃siuit sibi. tãto munere. i. p̃ tã delicatũ & magnũ piscem. præcipuã ceram. i. principalẽ partẽ in tabula testamẽti. senis orbi. i. nõ habẽtis liberos. Dicit aũt laudo pro laudarẽ. & abstulit pro abstulisset: nisi (quod mihi uerosimile sit) hæc uerba sint p̃sonæ ĩtroductæ ridentis & dicẽtis. ego laudo cõsiliũ artificis: si q̃dẽ abstulit. &c. Et ratio ulterior. i. ultra iã dicta: q̃re potuit prudenter mulum tanti emisse. si misit magnæ. i. p̃ diuiti amicæ: q̃ uehit̃ latis. i. amplis specularibus sup. lapidibus. in antro clauso. i. q̃ latissimã domũ aut porticũ ad delitias suas solis specularibus lapidibus ornatã habet: sed seclusam a populo, ut quietior sit. & ita uidetur ab his, q igredi nõ p̃nt a parte, q̃ uiã publicã respicit aurũ clausum. & ita intelligi potest uehi in porticu sua: sicut iam de Crispino dictũ est. & p̃ hoc significatur ditissima. Respõdet poeta. Nil tale expectes. i. nõ debes aliq̃d tale expectare. quia ipse emit sibi. i. ad gulã suã. Nos uidemus multa fieri gratia gulæ: q̃ nõ fecit Apicius homo p̃ditissima sui tẽporis gula. miser & frugi: aut ironicos hoc dicit: aut miser & frugi respectu Crispini: aut miser, q̃a ad inopiã redactus sibi uisus est. cum tñ supra cẽties sestertiũ adhuc possideret. & frugi. i. utilis his, quibus centies sestertiũ reliq̃t mortẽ ueneno oppetẽs. ut Seneca scribit. Exclamat ergo poeta contra Crispinũ dicẽs: O Crispine an ne tu quõdã succinctus. i. succinctum uestitus. papyro. i. ueste facta ex pelliculã & mẽbranula papyri. i. cannæ grandioris. patria. i. q̃ plurima nascitur in Ægypto, q̃ est patria tua. fecisti supp. hoc inquam hoc. s. tam enorme pretiũ squãmæ. i. piscis quẽ p̃p̃ speciẽ q̃ squãma noscitur: nõ p̃p̃ saporẽ tanti emisti. & est imitatio Horatij in sermonibus: q dicit quosdã apetere pauones: nõ p̃p̃ saporem: sed propter colorẽ, seu p̃p̃ plumas: cũ tamẽ plumas nõ comedant. sicut nec Crispinus squãmas muli ipse piscator, q cepit aut uẽdidit piscem, potuit fortassis emi minoris. i. minori p̃cio q̃ ipse piscis: Prouincia utpote Africa, aut alia ubi ager carus est uẽdit tãti. i. tanto p̃cio agros, q satis sunt ad familiã unã alendã: quãti sup. emisti piscẽ. sed Appulia quæ est pars Italiæ: uẽdit etiã agros tãti: sed maiores q̃ prouincia. Quales tunc &c. Si, inq̃t, tanti cõstat gula uilissimi hois: quãti erit imperatoris Domitiani. q. d. maximo pretio: q̃a sanguine multorũ, ut in descriptione cœnę ex Rhombo capto & Domitiano oblato cõsequẽter prosequit̃, ostendẽs adulatorũ p̃nitiosissimũ malũ. Ordo est: Quales epulas putemus. i. putare debeamus, ipsum induperatorẽ. i. imperatorẽ Domitianũ: p̃ epenthesim. n. causa metri itera posuit du. glutisse. i. tanq̃ rẽ dulcẽ ingurgitasse, aut deuorasse. glyrys. n. dulce est. tũc cũ. i. q̃ñ. purpureus. i. purpura indutus. scurra. i. captator risus ex turpibus uerbis nõ habita ratione p̃sonæ suæ. palati. i. palatij magni: q̃a imperatorij: uidelicet Crispinus. ructaret. s. usq; ad ructationẽ ingurgitaret. tot sestertia. i. sex: q multa sunt p̃ parte cœnæ talis hois. unde dicit p̃ appositionẽ. tot sestertia supple

ASCEn.

existẽtia.exiguã.i.modicã partẽ. & sumptã de margine.i. de ex tes ma parte modicæ cœnæ respectu aliarũ cœnarũ eius. scurra dico. olim supp.iam princeps.i.magister equitũ,q solebat uendere: magna uoce more eorũ,q in pagis & minoribus oppidis pisces uænales nunciant se habere.siluros.i.pisces i Nilo frequẽtes. municipes .i.secundũ Mancinellũ in eo municipio captos, unde Crispinus. uel

(ut quidã putauerũt) ex licijs, siue illis cõfectũ. ¶ Ante domũ Veneris.i.ante ædẽ Veneris. ibi.n. cultã fuisse Venerẽ ostẽdit Catullus: O q̃ cæruleo creata põto: Quæ sanctum Idalium urosq; apertos. Quæq; Anchona, Gnidũq; harundinosam colis. ¶ Qua Dorica sustinet Anchon: Doricam appellat, qa a Syracusanis cõdita fuit, q a Græcis ortũdi sunt. Nã cũ Dionysii tyrãnidẽ fugerẽt in Italia,i

(ut dixi) uænales i mũcipijs, & uiliores q̃ quos Romæ uendere posset. Vnde addit. de merce fracta.i.putrida.uel accipiendo cõtentũ pro cõtinente.i. de corbe manco & rupto. Incipe calliope &c. Quia dictũ est, q̃les tunc epulas.q.d.pretiosissimas: describturus qualẽ piscẽ Domitianus glutiuerit:inuocat nimiũ facete: musas:q̃si uero rem ratã sine numinis auxilio exequi nõ posset. Et id oẽ facit cũ scõmate,i. ama ra irrisione.o Calliope dulcis uocis Dea, quę heroida.i.maxima quæq; scripturis auxilio esse soles.incipe sup. mihi rẽ memorare, quã dicere paro licet.i. licitũ est.considere .i. descẽdere ut sedeã, & qetẽ cap:ã. hic.i.i hac re quã dicere paro. alij hñt cõsistere.i.retinere cursum uenæ satyricæ & grauius dicere. unde subdit.nõ est cantandũ.i.nõ oportet cantare tanq̃ iocularia aut fabulosa, qa res uera agitur.

IOAN. BRIT. Pierides ¶ PIERIDES: a Pieria rupe Thessaliæ, q̃ est eis cõsecrata, ut sic Strabo lib.x. Nã Pieria & Olympus & Pimplia & Libetrũ quondã loca fuere Thraciæ, ubi musæ excultæ fuerũt. ¶ Dixisse puellas: quod appellauerim puellas hoc mihi apud uos prosit. Nã poetæ q̃si blandiẽtes musas appellant modo puellas: modo nymphas hoc est spõsas. Virg. Nymphæ noster amor Libetrides. νύμφη.n. spõsam significat.

Pierides, prosit mihi uos dixisse puellas.
Cum iam semianimum laceraret Flauius orbem
Vltimus, & caluo seruiret Roma Neroni;
Incidit adriaci spatium admirabile rhombi
Ante domũ Veneris, quã dorica sustinet Anchon.
Impleuitq; sinus, neq; enim minor hæserat illis,
Quos operit glacies mæotica, ruptaq; tandem
Solibus effundit torpentis ad hostia ponti
Desidia tardos, & longo frigore pingues.
Destinat hoc monstrum cymbæ, liniq; magister
Pontifici summo. quis enim proponere talem,
Aut emere auderet; cum plena & littora multo
Delatore forent, dispersi protinus algæ
Inquisitores agerent cum remige nudo,
Non dubitaturi fugitiuum dicere piscem,
Depastumq; diu uiuaria Cæsaris, inde
Elapsum ueterem ad dominum debere reuerti,
Siquid Palfurio, si credimus Armillato.
Quicquid cõspicuũ, pulchrũq; ex æquore toto est,
Res fisci est, ubicunq; natat, donabitur ergo
Ne pereat, iam letifero cedente pruinis
Autumno, iam quartanam sperantibus ægris.
Stridebat deformis hyems, prædamq; recentem
Seruabat tamen hic properat, uelut urgeat Auster.
Vtq; lacus suberant, ubi quamquam diruta seruat
Ignem troianum, & Vestam colit Alba minorem,
Obstitit intranti miratrix turba parumper,
Et cessit, facili patuerunt cardine ualuæ.
Exclusi expectant admissa oblonia patres

Anchon ora Galliæ Cisalpinæ, iuxta Cimeriũ, pmõtoriũ ipsam urbẽ cõdiderũt. Strabo sic inqt lib.v. Vrbes uero habet, er qbus Anchõ Græca ciuitas est, a Syracusanis cõdita Dionysii tyrãnidẽ fugiẽtibus: sita in pmõtorio inclusum cõplectẽte portũ. ¶ Sinus: ipsa retia. ¶ Illis: cõiunge cũ minor: ut sit sensus: Rhõbus nõ erat magnitudine inferior illis.i. Rhombis: aut alijs piscibus: q ad mæoticã paludẽ nutriunt. Nam (ut scribit Plinius) pisces in Mæotica palude conglatiata p hyemẽ fiunt pingues: q̃ resoluta i pontũ exeũt. ¶ Mæotica: Mæotis palus est. quã efficit Tanais. ea i pontũ effundit. auctores Plin. & Mela, & alij geographi. ¶ Rupta Solibus.i. æstiuo calore resoluta.

Mæotis

Hostia ¶ Ad hostia: hostia appellamus fluminũ exitus. uñ dicimus hostia Nili, & hostia Tyberina, cũ i mare irrũpunt. hostia aũt ponti.i.ad hostia ipsius paludis, quæ exeũt i pontũ. ¶ Torpẽtis: frigore cõglatiati. ¶ Desidia tardos lõga mora factos segnes.

Destinat ¶ Destinat. destinare est statuere. ut Imperator grauι supplicio affecit milites: q destinato die nõ affuissẽt .i. cõstituto. Destinare itẽ deliberare, & q̃si mẽte agitare. ut hoc loco: ut sit destinat.i. deliberat subaudi mittere. Trãquillus in Iulio Cæsare: Ia de ornanda, instruendaq; urbe. Itẽ de tuendo amplia ndoq; imperio plura ac maiora in dies destinabat. Dicimus et lapides destinatos tẽplo Martis hoc ẽ iã paratos ad tẽplũ Martis. ¶ Hoc monstrũ: hunc mõstruosum piscẽ. ¶ Magister.i. piscator.

¶ Cum iam cũ speraret, inquit, Domitianus crudelissimus accidit ut rhombus miræ magnitudinis captus fuerit in sinu adriatico iuxta Anchonẽ. hinc planissime cõstat Iuuenalẽ Satyras suas nõ scripsisse sub Domitiano, q iã mortuus erat. ¶ Laceraret Flauius orbẽ: ostẽdit poeta Domitianũ eo crudelitatis euectũ ut nõ modo urbs: sed uniuersus orbis eam senserit. Fuit.n. (ut scribit tranqllus) nõ solũ magnæ, sed & callidæ inopinatæq; sæuitiæ. ¶ Caluo Neroni.i. Domitiano quẽ a morũ similitudine appellat alter Neronẽ. Sic & Virgil. Paridẽ nolauit p Ænea: Et nũc ille Paris cũ semiuiro comitatu. ¶ Caluo erat.n. (auctor Tranqllo) adeo caluus, ut caluitio offenderet, in cõtumeliã q; suam traheret, sicut alij ioco uel iurgio obiectaret. sic & ab Ausonio appellat: Securus frater, quẽ Caluũ dixit sua Roma Neronẽ. ¶ Spatiũ admirabile.i. Rhombus miræ amplitudinis. Est aũt Rhombus (ut docet Plinius) ex genere piscũ planorũ. Mart. Quãtumuis lata gerat patella Rhombũ: Rhombus latior est tñ patella. Rhombus item instrumentum est incantatorum figura quadrata solida: cuius latera omnia sunt æqualia: anguli uero obliqui: qui si in terra iactetur, uoluitur ad similitudinem fere cylindri: utebantur eo maleficæ mulieres, & præcipue in Thessalia ad deducendã Lunam. Mart. Quæ nunc thessalico Lunã deducere Rhõbo. Idẽ. Numerare qs pigri dãna possit somni: Dicere quot æra uerberẽt manus urbis: Cũ secta Colcho Luna uapulat Rhõbo. Propert. Deficiã magico torti sub carmine Rhõbi. De quo Rhõbo Theocritus i Æcloga Pharmaceutria sic meminit: i docẽs mulierẽ amatorẽ suũ ad se uertere cupiẽtẽ:

Rhõbus

χὼς δινεῖθ' ὅδε ῥόμβος ὁ χάλκεος ἐξ ἀφροδίτας.
ὥς κεῖνος δινοῖτο ποτ' ἀμὰ τέρῃσι θύρῃσιν.

Hoc est: Et ut uertit hic Rhõbus æneus, ita ille ex amore ad me uertat. .pñ liquido apparet Rhõbũ instrumentũ fuisse æreũ: non autẽ

Cymba ¶ Cymba: naucula est piscatoria. ¶ Lini.i. retis, qd ex lino fiat. ¶ Põtifici summo: hoc est Domitiano, quẽ ironicos põtificẽ summũ appellat: hocq; ex historia. Nã is (ut docet Pli. i epistola ad Cornel. Mutianũ) est Cornelia Maximilla uirginẽ Vestalẽ incesti reã uiuam defodere cuperet, ut seculũ suũ eiusmodi exemplis illustraret, i uillã Albanã reliquos põtifices cõuocauit. Et summi põtificis iure eã absentẽ, & inaudita dãnauit. Nam uirginũ Vestalium punitores (ut scribit Dionysius) sunt põtifices. Domitianus ergo tanq̃ põtifex eam dãnauit.

Põtifex unde Põtifices dñr a põte & facio. Na ab his Sublicius est factus primũ, & restitutus sæpe. ¶ Proponere uænũ exponere. ¶ Cõplena: ratio est q̃re nemo auderet, nec uẽdere, nec emere, qa ubiq; sint delatores. ¶ Et littora.i. ẽt littora, nedũ alia urbis loca. ¶ Inquisitores algæ.i. maris. in cuius littoribus multa alga passim eiecta est.

Alga Alga.n. est herba marina, q̃ ex pfundo eijcitur. ¶ Agerẽt: accusarent piscatorẽ, q piscẽ esset expiscatus elapsum ex uiuarijs Cæsaris.

Viuariũ Viuaria sunt (ut diximus supra) ubi cõtinentur uel aues uel pisces uel feræ, q̃ dũtaxat ad uictũ spectãt. Nã Romani habebãt ubi pisces inclusos pascebant. Plin. De manu pascunt pisces in pluribus qdem Cæsaris uillis. lege & Macro. apud quẽ multa de uiuarijs, & saginandis piscibus referunt. ¶ Cæsaris: Domitiani. ¶ Si qd Palfurio: sensus est & ordo: Quicquid ex mari est pulchrũ & pretiosum, id oẽ est fisci.i. iperatoris, si credimus Palfurio & Armillato, qui in gratiã iperatoris p calumnias & sacrilegas interpretationes multa fisco uindicabãt. Fuit aũt Palfurius Sura (ut auctor est Probus) cõsularis uiri filius. sub Nerone luctatus est cũ uirgine lacedæmonia in agone: postea a Vespasiano summotus e Senatu transiit ad Stoi

cam

cam ſectā:in q̃ cū eloquentia præcelleret, Domitiano familiaritate
coniunctus, delationem acerbiſſime exercuit. De quo ita meminit
Tranq. in Domitiano: Sed ei Capitolino ēt in cunctos ingenti con
ſenſu pcantes, ut Palfuriū Surā reſtitueret pulſum olim ſenatu, ac
tūc de oratoribus coronatū, nullū rīſo dignatus, tacere tāmodo
iuſſit uoce pconis. ☞ Armillato: de hoc Tragllus ſic: Armillatus pro
Armilla ceſſit in publicū, & eandē ſententiā habuit. Armillati aūt dſr, qui
ti armillis ornati ſunt. Propert. metaphoricos canes armillā geſtantes
armillatos appellat: Atq; armillatos colla moloſſa canes. Eſt. n. ar
milla torquis argenteus, ſiue aureus, q̃ circa brachiū geſtabat. Ar
Armillū millū uero eſt (auctore feſto) uas uinariū in ſacris. dictū q̄ armo. i.
Fiſcus humero deportet. ☞ Fiſci. i. iperatoris. Nā (ut diximus) fiſcus rece
Cōfiſca ptaculū eſt nūmorū & pprie principis. ut hoc loco ēt poeta accipit
re ærariū uero publicū eſt, populiq; Ro. quod Plinius euidēter oñdit i
Sportæ Panegyrico Traiani: At fortaſſe nō eadē ſeueritate fiſcū, qua æras
Sportulę riū cohibes. Idē in eodē: Locupletabāt & fiſcū & æraniū nō tā Voco
Sportel niæ & Iuliæ leges. Quintettā iuriſcōſulti titulo negd in loco publi
læ co fiat hoc idē declarās his uerbis: Res fiſcales q̄ſi propriæ & priua
Sacci tæ principis ſunt. Trāquillus itē in Auguſto diſtinguere ui ærariū
Sacculi a fiſco his uerbis: Tertio uolumine cōplexus eſt quantū pecuniæ
Saccelli in ærario, & fiſcis eſſet. Idē in Veſpaſiano: Sūt q opinent eū ad ma
Crume nubias, & rapinas neceſſitate cōpulſum ſumma ærarij, fiſciq; ino
næ pia. uñ Trāqu. in Auguſto: Nā eam ſummā & cōfiſcatā ſemp, re
Manticę pcſitāq; habuerat. A noie fit uerbū ɔfiſcare. i. ad fiſcū principis de
Maru ferre. Nūmorū aūt receptacula erant Sportæ, Sportulæ, Sportellæ,
ſpia Sacci, Sacculi, Saccelli. ſſt Crumenæ, Manticæ, Maruſpia: ita Fiſci,
Fiſci Fiſcine, Fiſcellæ. Spartea: ſunt utēſilia ad maioris ſummæ pecunias
Fiſcinæ capiēdas. auctor Pędianus. ☞ Donabit ergo: uerba poetę ſubſannā
Fiſcellæ tis talē legū īterptationē. ☞ Ne pereat. ſ. piſcator. ☞ Iā letifero: ſenſus
Spartea eſt. Et ſi iā tēpus erat hyemale: ut facile piſcis frigore cōſeruari poſ
ſet: tñ piſcator ueluti urgēte Auſtro: quo ſpirāte facile corrūpuntur
Pruina obſonia, ad imperatorē feſtinat cū piſce. ☞ Cedente pruinis. i. hye
mi: quo tēpore maxime cadunt pruinæ. dictæ aūt pruinæ q̄ſi peru
Autum rinæ ab urēdo: q̄ in agris oia urāt, atq; abſumāt. ☞ Autūno: Varro
nus putat Autumnū dictū ab augendo: q̄ eo tpe præcipue hoium res
augeant: coactis agroꝝ fructibus. ☞ Letifero. mortalibus pnicioſo.
ſolet. n. Autūnus pp temporū mutationes eſſe grauis, & peſtilens.
tunc. n. uentus Auſter flat, quo maxime morbi generant: uñ eſt il
lud Horatij: Fruſtra p Autūnos nocentē Corpori metuemus Au
ſtrū. Idē alibi: Pomifero graue tps anno. ☞ Iā quarta: nam in fine. n.
autūni ſolēt febres tertianæ in qrtanas mutari. ☞ Sperantibus: decla
matio p cōtrariū. i. timētibus. Virg. Hūc ego ſi potui tñ ſperare do
lorē. ☞ Deformis appellatur a poetis hyems deformis, q̄ oia frigo
Auſter re, & imbribus deformia uideant. ☞ Auſter: nā (ut diximus) eo flante
(ut docet Plinius) obſonia corrumpunt. Horatius: At uos præſen
tes Auſtrico coquite horū obſonia. eſt aūt uentus q a meridie flat,
Notus qui græce Notus dicitur: ἀπὸ τῆς νοτίδος. i. ab humiditate. ☞ Vtq;
Lacus lacus ſuberāt: aut ita dictū eſt. ſicut illud apud Cæſarē in. iii. cōmen
tario: Quod hyems ſuberat hoc facere neglexerūt: aut hypallage
Albani eſt. i. poſtquā piſcator lacubus ſuberat, q Albani uocant. Nam al
ba (auctore Dionyſio) inter mōtem excelſum, atq; lacū magnū &
profundū extructa eſt æq; diſtans ab utriſq;: h q̄ erant tanq̄ muri
uix expugnabilem eam reddētes. De lacu ſic Cic. in primo de Diui
natione: Quid q̄ in annalibus habemus ueiēti bello. cū lacus Al
banus pter modū creuiſſet: quendam ad nos hoiem nobilē profu
giſſe. Eius etiam meminit Valer. in primo: Subito lacus Albanus
ſoltū ſtagni modū exceſſit. De lacubus Albanis ſic ēt meminit Ho
rat. Albanus ppe te lacus Ponet mormoreā ſub trabe cypria. Vn
de fit ut putē apud Virgiliū in. vii. mendū eſſe: ubi oñdit Niſum &
Locus Euryalū peracta multorū cæde in caſtris Rutuloꝝ perueniſſe ad lo
Virg. cos, qui Albani ſunt dicti: ita ut ad lacus Albanos, nō locos legen
Ignis dū contenderim. ☞ Ignē troianū. i. colit ritus Veſtæ in cuius tēplo
Troia perpetuus ignis aduerſabatur a ſacris uirginibus. ☞ Troianū: nam
nus id inſtitutū ſeruandi ignis mitiū habuit a Troianis, cum in Italiam
Æneas penates uexiſſet, & ignē æternū Veſtæ. unde Virgi. Sacra,
ſuoſq; tibi cōmendat Troia penates. Hos cape fatorum comites.
Idē alibi: Veſtāq; potentem, Æternumq; adytis effert penetralibus
ignē. Papini, An tacita uigilet face troicus ignis. Pōt. Maximus cu
ſtos erat uirginū Veſtaliū, q̃ cuſtodiāt ignē perpetuū ut ſcribit Plu
tar. Vnde & Papin. loquēs de patre docēte Neapoli, ſic inquit: Sub
te Dardanius facis explorator opertæ. Nam fax ſiue ignis cinere
opertus ſeruabatur. Quæ uero Deā colebāt uirgines quatuor prin
cipio erāt eligētibus eas regibus ad ea, q̃ cōſtituerat Numa legiti

ma: poſterius aūt pp multitudinē ſacrorū miniſteriorum, q̃ ghdunt
ſex factæ ſunt apud Deā uitam agentes. Vnde ſcribit Tranquillus,
teſtamentū Auguſti, apud ſex uirgines ueſtales depoſitū fuiſſe. Tri
ginta annos neceſſe eſt eas manere innuptas, & caſtas ſacrificia
peragētes ex lege: quo in tēpore opus eſt eas decē annis diſcere: de
cē ſacra perficere: decē ultimis alias edocere. Lege Dionyſiū. Lo **Lotos**
tos antiqſſima arbor fuit in urbe, q̃ capillata dicebat. ad quā uirgi
nū ueſtaliū capillus deferebat. Plin. lib. xvi. cap. ultimo. ☞ Veſtā mi
norē: ad differentiā templi, quod Romæ ab Numa Pompilio extru
ctū fuerat uouū, & rotundū, & maius. ut ſcribit Plutar. in uita Nu
mæ. ☞ Alba diruta: nā poſt ſuppliciū ſumptū de Metio Suffecio Al
banorū duce, Alba imperante Tullo Hoſtilio diruta eſt. Tēplis tñ
Deū (ut ſcribit Liui. ita. n. edictū ab rege fuerat) tēperatū eſt. Alba
nis in urbē Romā admiſſis, mōs Cęlius inhabitādus traditus eſt,
ſicq; Albæ ruinis duplicatus eſt numerus ciuiū. Albā (auctore Dio
nyſio) condidit Aſcanius filius Æneæ. Annos durauit poſtq̄ ɔdita
eſt qngētos minus tredecim. ☞ Alba: deſcribit aūt locū ubi Domitia **Alba**
nus quotānis i Albāo qnquatria Mineruæ celebrabat: cui collegiū
īſtituerat ſacerdotū. ☞ Valuæ. i. poſtes a uoluendō, q̄ in cardinibus **Valuæ**
uoluant. Propert. de tēplo Apollinis palatini: Et ualuæ libyci nobi
le dētis opus. ☞ Patres. i. ſenatores, q in Albano erāt cū iperatore.
❡ ET o Pierides. i. o muſæ. puellæ. i. adhuc uirgines & puræ. nar **ASCEn.**
rate mihi beneuolæ ſup. rē. & proſit mihi dixiſſe uos puellas. Cum.
i. quādo. ultimus Flauius. i. Domitianus, q nūc eſt ultimus de Fla
uiorū gēte. laceraret. i. crudelitate ſua tyrannica diſſecaret orbem. i.
mundū. ſemianimū. i. ſemiuiuū, & ſemimortuū. & Roma ſeruiret. i.
in ſeruitutē redacta obediret. Neroni caluo. i. Domitiano ſic agno
minato. ſpatiū. i. amplitudo & magnitudo. admirabile. i. admiratio
ne dignū. rhōbi. i. talis piſcis. adriatici. i. nutriti in mari Adriaco. in
cidit. i. a caſu portū aut ſinū intrauit ante domū. i. ædem Veneris:
quā domū Anchō ciuitas illa Dorica. i. a Doridis condita. ſuſtinet
. i. cōſeruat. & impleuit ſinus. i. angulos & curuaturas maris iuxta
portū. enim p quia. hæſerat. i. adheſerat. uel retibus uel littoribus &
arenæ pp magnitudinē. nō minor. i. exiſtens nō minor illis, quos
glacies meotica. i. meotis paludis, q̃ eſt in ſuperiori Aſiæ parte. ope
rit. i. tegit. tota hyeme. & pingues facit. & ipſa glacies rupta. i. ſolu
ta. tandē. i. p longam hyemem. effundit. i. exponit Solibus. i. calori
Solis. ad. i. iuxta. hoſtia. i. receptacula fluuiorū. pōti. i. illius maris.
torpentis. i. ſtagnantis, & tarde aut parū refluētis. effundit inq̄ tar
dos. i. minus agiles. deſidia. i. pp ſeſſionē, & infundo hæſionem &
pingues lōgo frigore. magiſter cymbæ. i. nauiculæ. & lini. i. retis li
nei. deſtinat. i. adiudicat deberi ſummo pōtifici, Domitiano. ſ. hoc
mōſtrū. i. in uiſæ magnitudinis rhombū. enim pro quia. qs auderet
pponere. i. uænalē an cōſpectum ementiū ponere: aut ſi ppoſitus
eſſet, qs auderet emere talē ſup. piſcē. q. d. nemo eſt: cū. i. quādoquis
dē ea littora: in qbus captus erat. forēt. i. eſſent. plena multo delato
re. i. occulto accuſatore. & cū inquiſitores algæ. i. qd cū alga herba
illa uiliſſima. quā mare proijcit mercīū aut nauiū ad littus proijcia
tur. diſperſi probnus. i. ampliter. p omnia gerēt. ſ. litem. i. contende
rent in iudicio cū remige. ſ. piſcatore. nudo. i. paupere. nō dubitatu
ri. i. tales q̃ nō dubitēt dicere piſcē illū fugitiuū ſup. eſſe. i. q effuge
rit ex piſcina imperatoris: & depaſtū eſſe diu uiuaria Cæſaris. & ip
ſum elapſum inde. i. ex uiuarijs: hoc eſt piſcinis Cæſaris debere re
uerti ad ueterem dñm. i. poſſeſſorē Domitianū. ſ. Quinetiam ſi nos
credimus quid. i. aliquid Palfurio & Armillato. q quid eſt conſpi
cuū & pulchrū in toto æquore. eſt res fiſci. i. pertinet ad fiſcū. i. ad
menſam iperatoris. ubicunq;. i. in quocunq; loco, ſiue publico, ſiue
priuato natat. ergo quia retineri tute non poteſt rhombus tatus,
donabitur ſup. iperatori ne pereat. i. corrūpatur: q alius emere nō
auderet. & hoc potius q̃ ne perdatur: q ablatus fuiſſet. propterea
dico q ſequitur iā letifero &c. ironice. n. dicit hoc, q. d. æquū eſt ut
donetur cito: q iam finis eſt autumni: & frigus incipit urgere. q. d.
nō opus eſt ut tantū properetur. Pōt tñ ſic intelligi, & forte melius.
donabitur ergo ne pereat: q uēdere nō auderet præcipue ea tēpe
ſtate, qua diu cōſeruari poſſet: & ad imperatorē icorruptus aduehi.
ſi. n. alio tēpore uendidiſſet, potuiſſet dixiſſe: q incorruptū attuliſſe
nō potuiſſet. Dic igitur ne pereat, cū iuſte auferatur a delatoribus,
& a nullo audeat emi. & huc autumno letifero. i. letū: hoc eſt mor
tē afferre ſolito. cedēte. i loců dante. iam pruinis. i. (ut galli dicūt).
gelu albo: uel materiæ roris cōgelatæ: quod intenſi frigoris ſignū
eſt. & ægris ſperantibus. i. timentibus ſicut pri. Æneī. At ſperate
Deos memores fandi atq; nefandi. iam quartanā ſup. febrem, quę
in fine Autūni, aut annalis aut mortalis iudicatur, hyems. i. tempe.

ftas hyherna.deformis.i.formositatē anni: hoc est frōdes & flores
delens.stridebat.i.uentorū stridorē dabat.& seruabat.i. pseruabat
a putrefactione.prædā recentem.i.nō solitā.& tñ hic uidelicet mis
ser piscator properat.i.festinat portare rhombū illū ad imperatorē.
tanq̄ Auster uentus ille tepidus & humidus urgeat.i. impellat tis
more corruptionis. Vtq; lacus &c. Ostēdit quo oblatus est piscis.

Jtur ad Atridem,tunc Picens accipe dixit
Priuatis maiora focis,genialis agatur
Iste dies,propera stomachum laxare saginis,
Et tua seruatum consume in sæcula rhombum,
Ipse capi uoluit,quid apertius?& tamen illi
Surgebant cristæ.nihil est.quod credere de se
Non possit,cum laudatur Diis æqua potestas.
Sed deerat pisci patinæ mensura.uocantur
Ergo in concilium proceres, quos oderat ille,
In duorum facie miseræ,magnæq; sedebat
Pallor amicitiæ primus clamante Liburno,

Ordo est.Vt.i.postq̄ lacus, qui
erant sub mœnibus Albe subes
rant sup, piscatori .i. posq̄uam
superauerat lacus, & appropins
quarat Albæ ubi tunc Domitia
nus in collegio sacerdotū erat.
ubi.i.in quibus lacubus : Alba
quamq̄ diruta.i.deleta a Tullo
Hostilio:tamen supp.seruat ignē
troianum,qui perpetuus erat &
colit Vestam Deam uirginitatis
q̄ per ignem signatur.minorem
.i.quā Romæ a Numa coli iussa
est.turba miratrix obstitit paruis
per.i.paruo tēpore piscatori ins
tranti.i.uolēti intrare.& cessit .i.
locū dedit.ualuæ.i.ianuæ.patuerūt.i.aptæ sunt. apportāti .s. facili
cardine.i.reuolucro earū.patres.s.senatores exclusi expectāt obso
nia admissa.i.rhombū:quē pluris q̄ patres faciebat imperator.

IOAN. BRIT. ¶ A D Atridem:ad Domitianū.nam ut Agamēnon oium græco
rū ducum uoluit imperator appellari: ita Domitianus non solum
dux ducū,& princeps pnncipū,sed etiā Deus.aut appellauit Atris
dē a crudelitate,ut quando Neronē etiam dixerit:ostendat in oibus
Neroni similē fuisse.ut sit:Itur ad Atridē:idest ad Neronē alterum
qui matrem suam interemit Agrippinā,sicut Orestes Atrei nepos
& Agamemnonis filius matrē suā Clytemnestram.¶ Tunc picens
.i.piscator de Piceno agro, qui rhombum cœperat.aut reuera nos
men est propriū,sicut apud Martia. Scribit in aduersa Picens epis
grammata charta . ¶ Maiora.i. pretiosiora q̄ priuato conueniant
homini:quasi dicat digna tantum principibus . ¶ Iste dies agatur
genialis:hic dies celebretur summa cū uoluptate . Nam tunc Ges
nio operam dare dicimus , cum animi relaxationem sequimur.
Persius: Indulge genio, carpamus dulcia , nostrum est quod uiuis
mus.¶ Laxare stomachum: hoc dictum est per irrisionem a poeta
in exprobrationem gulæ: ut sit Stomachum tuum extende , atq;
Imple.nam quæ implentur , laxantur , & extenduntur. ¶ Sagini s
Sagino idest pisce saginato.nam sagino idem est quod pinguefacio. uns
Sagina de Sagina pro pinguitudine accipitur. ¶ Seruatum in tua sæcula:
aperta & manifesta adulatio,quæ omnibus fere grata esse consues
uit. Vnde Seneca ad Lucilium: Quicquid in nos adulatio sine pu
dore congessit tanquam debitum prætendimus: optimos nos esse
sapientissimos affirmantibus assentimur: cum sciamus illos muls
ta mentiri:adeo quoq; indulgemus nobis , ut laudari uelimus in
id,cui contraria tam maxime facimus . Mitissimum ille se ipsis in
supplicijs audit: In rapibus liberalissimum:in ebrietatibus ac libis
dinibus temperatissimum. Sequitur itaq;, ut ideo mutari nolimus.
quia nos optimos esse credimus.¶ Quid apertius ? scilicet ista adu
latione. ¶ Surgebant cristæ:translatio a Gallis sumpta, quibus cri
stæ eriguntur:quod alacritatis est indicium : idest Domitianus licet
cognosceret manifestam esse adulationem: mira tamen afficiebas
tur lætitia : & sibi placebat talia audiendo . ¶ Nihil est:ualde. enim
aures principium adulationibus delectantur . Vnde Alexander
Macedo prædicantibus se Iouis esse filium , aliquando credidit
ita . ut cum in India uulnus accepisset , magnumq; sentiret des
lorem : Omnes , inquit , iurant me esse ipsius filium , sed uulnus
hoc hominem esse me clamat . ¶ Cum laudatur Dijs æqua potes
stas : ex historia est. Nam tantæ fuit stoliditatis & arrogantiæ , ut
cum audiuisset se nominari Deum:per libellum statim edixerit , ne
alia præfatione appellaretur . unde Martialis in quinto: Edictum
domini,Deiq; nostri.Et ipse Domitianus cum procuratorum suo
rum nomine formalem dictaret epistolam sic cœpit : Dominus &
Deus noster sic fieri iubet. Vnde institutum post hac ut ne scripto
quidem,ac sermone cuiusquam appellaretur aliter.¶ Sed deerat: in
irrisionem principis hoc fingit poeta,eius luxum, & gulam notās.
¶ Deerat:idest tantus erat piscis:ut nulla extaret patina , quæ eum
coquendū integrum caperet.¶ Pallor:idest timor. ab eo quod præs
cedit id quod sequitur. Nam timorē pallor sequitur. Multi enim ob

principis crudelitatē pallebant.unde ita scribit Cor. Tacitus in uis
ta Iulij Agricolæ,ut ante diximus:Præcipua sub Domitiano mises
riarum pars erat.uidere & aspici, cū suspiria nostra subscriberens
tur,cū denotandis hoium palloribus sufficeret sæuus ille uultus,
& rubor,quo se contra pudorem muniebat.¶ Amicitiæ magnæ.i.
imperatoriæ.Vnde prima Satyra: Magni delator amici:idest impes
ratoris.quam & miseram appel
lat ab effectu, q̄ infelices fierēt,
qui eam sequerētur. ¶ Pegasus
Iurisconsultus fuit celeberrimus
temporibus Vespesiani:a quo &
urbi præfectus fuit: ut Pompos
nius in origine iuris est auctor.
Verū illū suspirio quodam satys
rico nō præfectum urbis sed uil
licum appellat : iuuenes urbem
Romam iam principum sæuitia
ita deformatā,atq; desertam: ut
iam potius rus , q̄ urbs uideri
queat.unde bene subdit . ¶ An
ne aliud tunc præfecti? quasi di
cat non est mirum me uillicum
appellasse Pegasum:quia tunc præfecti aliud nihil erant , q̄ uillici:
quasi non ciuitatis, quæ iam nulla erat,sed ruris præfecti: qui pros
prie uillici appellantur.Nam Romani inter seruos rei rusticæ destis Villicus
natos, uillicos appellarunt. qui totius uillæ curam gererent, totiq;
familiæ imperarent.Bubulcos uero quibus cura esset arandi, & se
rendi. Mediastinos uero qui reliqua ruris opera peragerent: utpos
te qui scrobes effoderent,fossas purgarent,fruges legerent, & relis
qua id genus opera rustica.Columellam. Præfectura autem urbis
omnia omnino sibi crimina uendicauit:nec tantum ea , quæ inter
urbem admittuntur, uerū ea quoq; quæ extra urbem intra Italiā.
Lege iurisconsultū lib.pr. Digestorum.οἰκονόμος aūt tam pecunię, Econo-
q̄ frugum,& oium quæ dominus possidet, dispensator est. ¶ Abol mus
la:de abolla dictū in tertia Satyra. ¶ Liburno.i.seruo Nomenclato
re,qui in senatum patres uocaret:nam(ut diximus ante)ex Libur
nia serui proceræ staturæ mittebantur , & proinde dominis grati.
superius. Et ingenti curret superiora Liburno.
¶ I T V R ad Atridem: idest terrificum & magnanimum impes ASCen.
ratorem Domitianū,qui Agamemnoni comparandus est . & hoc
ironice.uel (ut Manci.dicit) tanquam ad Orestem Atridem nepo
tem,& matris interfectorem.tunc Picens adulator ille dixit. O ims
perator accipe obsonia maiora.idest excellentiora. focis priuatis
idest qui debeant coqui in focis priuatorum.iste dies agatur genia
lis.idest sicut is in quo Genio . idest Deo naturæ indulgeri solet:
hoc est natalis, quo uoluptati & libidini maximam operam dabāt.
propera laxare.idest euacuare.saginis:idest pingui pistrino. uel po
tius laxare:idest recreare, & laxum reddere stomachum tuum sas
ginato pisce.& consume rhombum seruatum a fatis scilicet. imid
est usq; ad tua sæcula:quod patet.quia ipse uoluit capi. quid aper
tius inquit poeta posset mentiri?uel sunt uerba Picentis.quod apers
tius q̄ capi uoluisse. quasi dicat nihil. & tamen cristæ : idest spinæ
surgebant illi : scilicet rhombo præ indignatione q̄ captus esset.
uerum nihil est quod potestas æqua : idest æqualis Dijs : idest
Domitianus , qui se dominum & Deum uoluit appellari : idest
cui persuasum est q̄ Deus esset, non possit credere de se cum laus
datur. Sed deerat &c. Iuuenta est poetæ occasio describendi sæs
uitiam Domitiani: & perfidiam adulatorum: & quam quisq; apud
Domitianum uitam ageret. ideoq; recenset consilium procerum
dicens ipsos uocatum ad hoc : ut disquirant quo pacto piscis ille
coqui debeat, aut apponi . non enim habebatur uas satis capax:
nec dignum uidebatur talem piscem concidi. Ordo est. Sed mens
sura patinæ:idest uasis patentis in quo piscis apponeretur , deerat
pisci. proceres ergo uocantur in concilium:idest concionem ad ca
piendum consilium. quos proceres ille: scilicet Domitianus odes
rat. & in quorum facie sedebat: idest apparebat cum uocati essent.
pallor in signū timoris. miseræ,quæ miserū exitum habebat. & ma
gnæ.i.imperatoriæ amicitiæ . Pegasus uir ille Albanus positus.i.
cōstitutus.modo.i.paulo ante.uillicus.i.tanq̄ uillicus.i. gubernas
tor uillæ.quamuis esset pfectus urbi.s. Albanæ. attonitæ.i.pculsę:
q̄si tonitru Iouis edicto Domitiani. pperabat.i.properanter curs
rabat primus. & hoc abolla ueste tali rapta.i. celeriter accepta. &
Liburno.i.præcone ex Liburnia clamante.

¶ I A M

Currite iam sedit, rapta properabat abolla
Pegasus, attonitæ positus modo villicus vrbi.
Anne aliud tunc præfecti? quorum optimus, atq;
Interpres legum sanctissimus, omnia quamquam
Temporibus diris tractanda putabat inermi
Iustitia, venit & Crispi iucunda senectus,
Cuius erant mores, qualis facundia, mite
Ingenium, maria, ac terras, populosq; regenti
Quis comes vtilior, si clade, & peste sub illa
Sæuitiam damnare, & honestum afferre liceret
Consilium? sed quid violentius aure tyranni?
Cum quo de pluuiis, aut æstibus, aut nimboso
Vere locuturi fatum pendebat amici?
Ille igitur nunquam direxit brachia contra
Torrentem, nec ciuis erat, qui libera posset
Verba animi proferre, & vitam impendere vero.
Sic multas hyemes, atq; octogesima vidit
Solstitia, his armis, illa quoq; tutus in aula.
Proximus eiusdem properabat Acilius æui
Cum iuuene indigno, quẽ mors tam sæua maneret,
Et domini gladiis iam festinata, sed olim
Prodigio par est in nobilitate senectus,
Vnde fit, vt malim fraterculus esse gigantum.
Profuit ergo nihil misero, quod comminus vrsos
Figebat numidas albana nudus arena
Venator. quis enim iam non intelligat artes
Patricias? quis priscum illud miretur acumen
Brute tuum? facile est barbato imponere regi.
Nec melior vultu quamuis ignobilis ibat
Rubrius, offensæ veteris reus, atq; tacendæ.
Et tamen improbior Satyram scribente cinædo.

JOAN. BRIT. IAM sedet. s. imperator. Anne aliud tunc præfecti. i. subaudi erant, q̃ uillici? Quorum. s. præfectorum. Optimus. s. erat. Interpres legum. i. ipse Pegasus legum peritus, & iuris optimus & sanctissimus erat. Tractáda inermi iustitia: & si, inquit, sanctissimis erat moribus: tamen sæuitiã Imperatoris ueritus, putabat non omnia sibi agenda, ut iustitia postulabat, sed ad nutũ & uoluntatẽ principis omnia esse moderáda. sicq; moraliter docet principes assentatoribus delectari: assentatoresq; eis semper præsto esse: q ex stultis fatuos reddunt homines. ergo iustitia inermi. i. debili & modica. Venit & Crispi: hic est ille Vibius Crispus orator, qui (ut scribit Quintilianus) delectationi natus cuidã (auctore Tranquillo) interrogãti: esset ne quis intus cũ Cæsare Domitiano: nõ absurde respõdit: Ne musca quidẽ unde poeta iucundã senectutẽ appellat, quo facetus esset. Consueuerat. n. Domitianus initio principatus sui quotidie sibi horariũ sumere: nec quicq̃ amplius q̃ muscas captare: ac stilo peracuto cõfigere. Maria: ac terras sensus est: Crispus moribus principis se optime accõmodabat: ut per omnia assentaretur. Sed nemo unquã utilior comes Imperatori fuisset totũ orbem regenti: si ei licuisset per sæuitiã principis omnia libere loqui. legẽdumq; est cũ interrogatione. Illa clade & peste: hoc est Domitiano, qui cõmunis erat quædam omniũ pernicies. Dãnare sæuitiã. i. scelera hominũ aut (quod magis placet) libere accusare & coarguere. Sæuitiam: principis, qui more sæuissimi tyranni uerũ audire nolebat, unde sequitur: Sed qd uiolentius aure tyranni? Cum quo de pluuiis: sensus est: Imminebat mortis periculũ amico: si quid forte locuturus de rebus incertis aliquid dixisset: quod eius uoluntati fuisset aduersum. Fatũ: mors. Pendebat: in ambiguo erat: ueluti sunt res pendulæ in ambiguo ne cadant. Ille: Crispus. Cõtra torrentẽ: illi dicuntur cõtra torrentẽ niti, qui cõtendunt eos uincere, quos nequeunt. est autẽ metaphora prouerbialis ab iis, qui cõtra torrentem natare nituntur. nam torrens magno impetu ferri consueuit: hoc est nunquam imperatoris uoluntati refragratus est. Nec ciuis erat: efferatam Domitiani crudelitatem ostendit, cũ nemo esset, qui libere loqui auderet. Sic. i. per hanc ingenii comitatem. Octogesima solstitia. i. octoginta annos quibus in aula principum est uersatus. Nam etsi in anno duplex est solstitium brumale

Solstitiũ & æstiuum: cum tamen absolute ponitur, pro æstiuo tantum intelligimus. ergo quot solstitia dicimus, totidẽ annos intelligimus. Vnde Virgil. Humida solstitia, atq; hyemes optate serenas Agricolæ. hic enim intelligimus de solstitio æstiuo. Sic etiam apud Columellam: Sunt quædam loca, quæ solstitiis minus concalescunt: sed frigoribus hyemis intolerabiliter horrent. ita: ut semper solstitium absolute positum æstiuum intelligatur. Contra uero brumale solstitiũ non dicimus absolute: sed semper solstitium brumale. Est autem solstitium æstiuum. 8. Calen. Iulii. die, quo tempore remeare ad inferiores Sol incipit circulus. de eo sic Pli. li. 18. ca. 27. Iulii uero longissima dies totius anni, & nox breuissima solstitium conficiunt. Hyemale uero. 8. Calend. Ianuarias. die, quo tempore Sol altiores incipit circulos petere. dictum autem solstitium, quasi Solis statio. Tũc enim Sol stare uidetur. His armis: sensus hic est & ordo: Acilius eiusdem æui properabat. proximus. i. secũdus post Crispum. tutus in illa aula his armis. i. pari arte & paribus moribus & assentationibus. Hic est ille Acilius Glabrio, quem postea (ut scribit Tranquillus) supplicio affecit una cum Saluidieno, & Orsito, quasi molitores nouarum rerum. fuit etiam iisdem temporibus Acilius Rufus uir consularis, de quo Plin. in epist. ad Vrsum: Censuit Acilius Rufus consularis designatus inquisitionem Bithyniis dandam. Illa aula: iam sæui principis, est autem aula sedes & domicilium imperatoris & tyranni. unde fit aulicus qui in aula uersatur, & tyranni est cõtubernalis. Aula Aulicus Cum iuuene indigno: aliq de Eluidio filio Eluidii, quem Domitianus interemit, putant intelligendũ: q quasi scænico exodio sub persona Paridis & Oenones diuortiũ suum cum tractasset. sed cũ plurimos iteremerit: nulla extat historia qs fuerit iuuenis, qui cũ Acilio properabat. Festinata: i. iuuenibus mortem acerbam & festinatam appellare solemus, quasi quæ ante tempus festinet. Vnde festinata legendum est: non autem destinata. uersus enim breuis est in destinata. recte autẽ poeta mortem (ut dixi) destinatam appellat, quæ iuuenem opprimat quasi quæ celerius festinet q̃ conueniat. Gladiis domini: Domitiani. sed olim. i. superioribus temporibus: quibus Domitianus imperabat. Hicq; apparet Iuuenalem Satyras suas non scripsisse sub Domitiano. Sensus est: Tã multos, inquit, Domitianus efferata quadam crudelitate ciues interemit: ut in prodigio haberetur, si quem in urbe offenderes senem nobilem & patriciũ. Prodigium autem dicitur (auctore Festo) uelut prædiciũ quod prædicat. Vnde & Cic. li. 2. de natura Deorũ ait: Ostenta, monstra, portẽta & prodigia dicta q ostẽdant, monstrent, portẽdant, prædicant. Prodigiũ Vnde fit ut malim: cum igitur, inquit, imperator in nobilitatem tam atrociter sæuiret (nã ut scribit Eusebius, multos i exilium ex nobilibus misit, & occidit) maluerim fraterculus esse gigantum: qui terræ filii fuerunt. i. ignobilis, & obscurus, q̃ patricius & nobilis. Nam qui obscuro genere essent orti: quasi quorum parentes ignorarentur: filii terræ appellari consueuerunt. quare Lactant. Firmianus lib. 1. diuinarum Institutionum sic inquit: Minutius felix in eo libro, qui Octauius inscribitur sic est argumentatus: Saturnum cũ fugatus esset a filio, in Italiamq; uenisset, Cæli filium dictum: q soleamus eos, quorum uirtutes miremur: aut eos, qui repentine aduenerint de cælo cecidisse dicere terræ autem eos esse filios, qui ignotis parentibus sint nati. Vnde & Tertulianus in Apologetico de Saturno loquens sic scribit: Dictus autem Terræ & Cæli filius, quia ignoti uel inopinato apparentes de cælo superuenisse dicuntur: ut terræ filios uulgus uocat, quorum genus incertum est. Cic. ad Atticum. 1. libr. Sed hæc ad te scribã alias subtilius. Nam neq; adhuc satis mihi nota sunt: & huic terræ filio nescio cui committere epistolam tantis de rebus non audeo. Fraterculus: satis lepide se fraterculum, & non fratrem dicit: utpote qui sentiat tantæ moli giganteæ se parem non esse. Gigantum: gigantes (ut fabulosa prodidit antiquitas) ex imis terræ uisceribus nati sunt immanissimo corpore: qui cum conati essent e sede cælesti Deos deturbare: tam acriter utrinq; pugnatum est: ut Dii in Ægyptum usq; fugati sint: qui demum parta uictoria gigãtes perdiderunt. Berosus uero Babylonicus historiam persequens scribit in Syria circa Lybanum fuisse Enos urbem maximam gigantum, qui uniuerso orbi dominabantur ab occasu Solis ad ortum. Hi uastitate corporis ac robore cõfisi inuentis armis omnes opprimebãt, Gigãtes Enos

libidiniq; inseruientes inuenerunt papiliones, & instrumenta musi
ca, & omnes delicias. Mãducabãt homines, & procurabant abor
sus, in edulium q; preparabant, & commiscebantur matribus, filia
bus, sororibus, masculis, & brutis, & nihil erat sceleris, quod non
admitterent, contemptores religionis & Deorum. unde & Macrob.
li. 1. Satur. gentem quandam impiam uocat, Deos negantẽ. & ideo
existimatam Deos pellere de cęlesti sede uoluisse. horum pedes in
draconum uolumina desinebant: quod significat nihil eos rectum,
nihil superum cogitasse, totius uitę eorum gressu atq; processu in
inferna mergente. ¶ Profuit ergo: putabat, inquit, se per studium ue
nationis theatralis, quo & ipse imperator maxime delectabat posse
se sęuitiam eius effugere: ac proinde feras in arena conficiebat: ut
placeret. simulq; se ipsum fatuum ostendebat: quippe qui & nudus
idem efficeret. sed nihil, inquit ei hoc profuit: quia tales artes iã nos
uerat Imperator. ¶ In Albana arena: nam & in Albano: ubi quotan
nis quinquatria Mineruę celebrabat: feras conficiendas exhibuit:
Numidia ipseq; centenas uarij generis confecit. auctor Tranquillus. ¶ Numi
das: libycos. Nam Numidia pars est Africæ imperio Masinissæ clas
ra. dicta Numidia a pascuorum fertilitate, nam νομή pascua, siue pas
bulum significat. o igitur conuersa in u fit Numidia. Inde Vrsi feros
ces mittebantur. Plin. lib. 8. sic inquit: Annalibus notatum est Do
mitium Ænobarbum ędilem curulem Vrsos Numidicos centum,
& totidem uenatores Æthiopas in Circo exhibuisse. Miror adiectũ
Numidicos fuisse, cum in Africa Vrsos non gigni constet. Et miror
Plinium negare Vrsos gigni in Africa: cum cæteri scriptores nasci
affirment. Solinus: Numidici ursi forma, cęteris pręstant. Martia. Et
freno libyci domantur Vrsi. Virg. lib. 5. Horridus in iaculis & pel
le libyssis Vrsæ. Idem lib. 8. Effultum spolijs, & pelle libyssidis Vr
sę. ¶ Nudus: depositis uestibus: ut esset expeditior & quasi quandã
stultitiam. ¶ Quis iam: non est, inquit, opus his artibus principem se
duci: qui simulatam nobilium noscit stultitiam. ¶ Brute: Brutus ut
auunculi sui Tarquinij superbi sęuitiam uitaret, cum ab eo omnem
nobilitatis indolem excerpi, interq; cæteros etiam fratrem suum,
qui uegetioris ingenij erat, interfectum animaduerteret, obtusi se
cordis esse simulauit eaq; fallacia maximas uirtutes suas texit. Ait
ergo poeta: Rudi illa ætate facile potuisti Brute principes decipere.
Sed nunc, inqt, nemo esset qui artes illas tuas nõ nosceret. ¶ Acu
men piscum: hoc est prudentiã & sagacitatem illam priscam. i. qua
Impone re priscis usus fuisti temporibus. ¶ Imponere: seducere. Nam impono
cum datiuo tãtum iungitur, efficiturq; neutrum: idem est, quod se
duco & decipio. Seneca ad Lucilium: Oculis nostris imponimus. i.
oculos nostros decipimus. Plin. epistola ad Proculum: Si modo mi
hi non imposuit recitatio tua: leges enim suauissime & peritissime.
Impostu ra inde fit etiã impostura. i. deceptio. ¶ Regi: Tarquinio superbo. ¶ Bar
bato: nam romani quadringentis & quadragintaquatuor annis in
tonsi fuerunt, cum tonsores nõ haberent. eos postea Ticinius Me
na ex Sicilia in urbem adduxit. Olim tonsores non fuisse significãt
antiquorum statuę, q plerę q; habent capillum & barbam magnã:
auctor Varro libr. 2. de re rustica. ¶ Nec melior: nec lætior, sed pari
tristitia. ¶ Quamuis ignobilis: hinc ostendit nimiam Domitiani cru
delitatem, qui in omnes pariter sęuiret, tã nobiles, q̃ plebeios. ¶ Ru
brius: hic Rubrius temporibus fuit Domitiani, ut ipse ostendit poe
ta. sed historia minime est, nota, quomodo reus fuerit offensæ uete
Locus obscurus ris & tacendæ. Itaq; de hoc adhuc querendum censeo. quæ autem
ab alijs afferũtur ex testimonio Taciti de Rubrio Gallo, alioq; Ru
brio, qui in coniuratione Pisoniana deprehensus est, non placent:
cum ad rem poetę minime sint accõmodata. ¶ Et tamẽ improbior:
licet, inquit, Rubrius ignobilis esset, & humili loco natus, tamen im
probior fuit Nerone ipso, qui Satyram scripsit in Quintianum, ap
pellauitq; eum mollem, & effœminatum: cũ ipse esset cinędus. Nam
nupsit Doryphoro seruo, ut scribit Tranquillus, sicut ipsi Sporus.
Tacitus eum appellat Pythagoram, quem Tranquillus Dorypho
Dory phorus rum: ea forte ratione a Tranquillo Doryphorus appellatur, quem
proprio nomine dicit Tacitus: q satelles fuerit Domitiani. nã Grę
ci dicunt Doryphorum satellitem ab hasta ferenda: quæ Dory grę
co uocabulo nominatur. Quod autem Nero in Quintianum scri
pserit, sic prodidit Tacitus Quintianus molli corpore infamis, & a
Nerone probroso carmine diffamatus, contumelias ultum ibat. Er
go cinædo scribente Satyram. i. Nerone: qui carmen probrosum
scripsit in Quintianum, cum & ipse esset cinædus: carmen etiam
Elegiacum scripsit. Mart. lib. 9. Ipse tuas etiam ueritus Nero dicitur
aures: Lasciuum iuuenis cum tibi lusit opus Scripsit etiam Iliada.
auctores Tranquillus, Tacitus, & Eusebius.

¶ O Proceres sup. currite. i. celeriter uenite ad cõsilium. nam sup. ASCEn.
imperator sedit. i. iam locum cœpit. Graphice aũt expressit uocẽ cla
mantis, & trepidantis. non enim multis uerbis utitur. & tanq̃ de no
torio dicit quis sedit, nec qui currant. dico Pegasus uillicus: & si di
cas q pręfectus esset. respondet: Anne pręfecti urbis aliud sup. erãt
tunc q̃ uillici? Vel sic an ne pręfecti: tunc aliud sup. faciebant, q̃ Pe
gasus qui properabat. q. d. non. quorum. s. pręfectorum. hic. s. Pe
gasus erat sup. optimus. atq; sanctissimus interpres legum. q̃q̃ pu
tabat omnia esse tractanda iustitia inermi. i. sine ui & potẽtia. & hoc
temporibus diris, quia tempora essent dira: quibus nõ liceret in ma
los imperatori caros rigorem iustitiæ exequi. iucunda senectus Cri
spi. i. ipse iucundus senex Crispus. uenit & . i. etiã. cuius mores erãt
sup. tales. qualis facundia. i. dulces & amabiles. & ingenium mite. i.
benignum & placidum. unde Statius: Lumina nestorei mitis prudẽ
tia Crispi &c. Quis sup. esse posset comes utilior Domitiano sup. re
genti maria, terras, ac populos. i. imperium Romanum ea continẽs
si liceret sub illa clade & cęde, quã Domitianus in bonos exercuit,
damnare sęuitiam: & ferre honestum consilium. q. d. nullus. sed qd
est sup. uiolentius aure tyranni. s. Domitiani. q. d. nihil. utpote cum
quo fatum. i. mors. amici. i. quem simulabat sibi amicũ: locuturi de
pluuijs, aut ęstibus. aut nimboso. i. uentoso uere & autumno. s. i. de
dispositione temporis. pẽdebat. i. imminebat. igitur quia sciebat ea
non licere. nunq̃ direxit brachia contra torrentem. i. fluxum impe
tuosum: hoc est nunq̃ quicq̃ fecit contra uiolentiam Domitiani. nec
erat sup. aliquis tũc temporis ciuis. uel nec ipse Crispus cum habe
ret mite ingenium nõ erat talis ciuis, qui posset proferre libera uer
ba animi & impendere uero uitam. i. qui uellet dicendo uerum, obi
re mortem inferendam a tyranno. Hæc omnia possunt ironicos le
gi: quia Tacitus Crispum inter claros magis, q̃ inter bonos haben
dũ censet. Sic. i. per assentationem, aut per dissimulationẽ. ipse Cri
spus uidit multas hyemes, quia octoginta. & octogesimã. i. octogi
ta solstitia sup. ęstiualia: hoc est octoginta annos: quos (ut accumu
latius eloqueretur) in hyemes & ęstates diuidit. sicut Virg. in. 1. Æ
neid. triennium dicens: Tertia dum Latio regnantem uiderit ęstas:
Ternaq; transierit Rutulis hyberna subactis. Accipit hic solstitia
pro ęstiualibus. sicut Virg. in Buco. Solstitium pecori defendite. Nã
si bina solstitia quadraginta annis dederit: iam non erit senes uidit
inquam octoginta solstitia. tutus his armis. i. uel hac comitate, uel
hoc silentio & dissimulatione. quoq;. i. etiam. in illa. i. in sęuissima
aula. Acilius uir ille eiusdem æui properabat proximus sup. Crispo
cum iuuenę indigno, quem tam sæua mors: ut passus est. & quæ
destinata. i. addita illi est gladijs domini: idest Domitiani. maneret
. i. certissime futura expectaret. Dicit Calderinus hunc quoq; Aci
lium uocatum: quem quis si latere Mancinellus dicit. sed quia (ut
Seruius docet) quoties patris & non filij nomẽ exprimitur: eodem
nomine fuisse credendi sunt: facile in sententiam Calderini conces
sero: etiam si filius eius non fuerit: nisi Valla Domitium appellaret.
Sed senectus in nobilitate est olim: idest iam multis annis. par: idest
similis. prodigio: hoc est prodigium creditur nobilis senex: quia
(ut etiam dicitur Eccle. x.) Omnis potentatus breuis uita. Et Saty.
decima dicturus est poeta: Ad generum Cereris sine cæde & uulne
re pauci Descendunt reges, & sicca morte tyranni. Vnde: idest qua
de re fit: ut ego malim esse fraterculus: idest de genere gigantum:
qui filij terræ sunt: & ideo ignobiles: utpote quorum parentes igno
rentur. Quando enim specialia nescimus, ad generalitatem recur
rimus: & ideo filij quorum parentes sunt ignoti: dicuntur (aucto
re Seruio) filij Neptuni secundum eos, qui omnia ex humore pro Filij Neptuni
creari dicunt. sicut Tales Milesius. unde illud. 4. Georgicorũ Ocea
numq; patrem rerum. Qui uero ex terra potissimam originem ho
mines trahere dicunt: sicut & fides habet: dicunt quorum parentes
ignoti sunt esse filios terræ. unde Persius Satyra sexta: Pręsto est mi Filij terræ
hi Manius hæres Progenies terræ: quære ex me: quis mihi quar
tus Sit pater: haud prompte dicam: tamẽ adde etiam unum: Vnum
etiam terræ est iam filius. Dicit autem fraterculus per diminutio
nem: quia non affectat molem corporis gigantei: sed ignobilitatem
ut tutus sit a persecutione tyrannorum: respectu igitur gigantum
paruus sit. Ergo cum mori debuerit: dicit enim Valla, q cum Aci
lij filium Domitianum Domitianus occidisset: ipsum Acilium, quo
poenas sentiret seruauit incolumem. Nil fuit misero. i. Domitio iu
ueni, q uenator ipse nudus. i. inermis, ut Domitiano eius rei studio
so placeret. figebat comminus: idest de prope. ut dicunt: idest ense
ursos numidas: idest magnos & feroces: quanti & quales sunt in
Numidia parte Libyæ in arena Albana. Quis enim non intelligat
iam

iam artes patricias: idest patriciorum: hoc est ex patribus seu senatoribus ortorum. artes: idest calliditates: qui se infames exhibeant: & ob id stultos: & saeuitiam tyranni euitarent: quasi dicat nemo: quia quilibet intelligit id eos ea gratia tacere. o Brute quis miretur illud tuum priscum: idest priscis temporibus mirandum. acumen: idest ingenium tuum: quo Tarquinij Superbi superbiam euitasti: quasi dicat nemo. sed facile est imponere: idest fraudem facere, aut imponere falsam opinionē regi barbato: scilicet Tarquinio superbo eo tempore nato: quo reges Romani barbati, & intonsi erant. sed nunc per quam difficile esset callidos tyrannos latere aut circumuenire. Nec melior uultu: describit reliquos ad conciliū citatos. Vnde ordo est: Rubrius Gallus quamuis ignobilis: tamen sup. non ibat ad cōcilium melior: idest confidentior uultu, q̄: scilicet ille iuuenis: quia uterque pallebat timore: ex. stens reus ueteris, atque tacendae offensae. duplex est huius offensę expositio: aut stupri: quod scelus p̄ turpitudine nimirum tacendum est: aut (ut Mancinellus sentit contra Calderinum) offensae tacendae: idest quam incurrit: quia non tacuit pro Flauio Sabino contra Cecinnam. Et quamuis supple non melior esset: hoc est tantumdem timebat tñ erat improbior: idest impudentior. cinaedo: idest muliebria patienti. scribente Satyram: idest carmē maledicū i alios, qđ iprobissimū ē.

Montani quoque venter adest abdomine tardus,
Et matutino sudans Crispinus amomo,
Quantum vix redolent duo funera, saeuior illo
Pompeius tenui iugulos aperire susurro,
Et qui vulturibus seruabat viscera dacis
Fuscus marmorea meditatus praelia villa.
Et cum mortifero prudens Veiento Catullo,
Qui nunq̄ visae flagrabat amore puellae,
Grande, & conspicuū, nostro quoque tēpore, monstrū,
Caecus, adulator, dignusque a ponte satelles,
Dignus aricinos qui mendicaret ad axes,
Blandaque deuexae iactaret basia rhedae.
Nemo magis rhombum stupuit, nam plurima dixit
In leuum conuersus, at illi dextra iacebat
Bellua, sic pugnas Cilicis laudabat, & ictus,
Et paegma, & pueros inde ad Velaria raptos.
Non cedit Veiento, sed vt phanaticus oestro
Percussus Bellona tuo diuinat, & ingens
Omen habes inquit, magni, clarique triumphi,
Regem aliquem capies, aut de temone britanno
Excidet Aruiragus, peregrina est bellua, cernis
Erectas in terga sudes: hoc defuit vnum
Fabricio, patriam vt rhombi memoraret, & annos.

IOAN. BRIT. ¶ MONTANI quoque uenter adest: de Curtio montano intelligit. de quo multa apud Tacitum leguntur, cum uilem fuisse causidicum ostendit in. 11. Satyra. Dic tibi qui sis Orator uehemens, an Curtius, an Matho. Dictum autem satyrice: Quoque uenter adest: ut ostendat hominem corpulentum fuisse, & epulis intentum. unde eum in sequentibus ostendit magnam edendi habuisse peritiam, cum ait: Nulli maior fuit usus edendi. ¶ Abdomine: Pli. li. 11. cap. 37. ut diximus in secūda Satyra docet abdomen ab antiquis uocatum, quod nunc sumen. ¶ Et Crispinus: scilicet adest. ¶ Sudā. Amomo matutino: idest unguento perfusus matutino. Est autem Amomum genus fruticis proueniens in Syria, cuius uua in usu est frutice uenoso, palmi altitudine, carpiturque cum radice. Ex eo unguentum fit pretiosissimum. unde Plinius: Omnia autem acutiora fiunt costo amomo, quae maxime nares feriunt. Vnguento etiam quod dicebatur regale, iter alia adhibebatur etiam amomū. ¶ Matutino non placet ut exponas orientali sed quo mane ungeretur. matutinum autem dicimus a Matuta Dea: idest Aurora. ¶ Quātum uix redolent: inuidiose hoc dicit in Crispinum, quem ubique ut luxuriosum & mollem lacerat. ¶ Duo corpora: nam mortuorū corpora perungebantur. Plin. Vnguentorum quoque honos ad mortuos pertinere cœpit. Persius noster: Ossa inodora dabit. ¶ Pompeius: subaudi a superioribus adest. Tēporibus Domitiani multi (ut diximus) quaestus causa ad delationem se contulerant. inter quos & Pompeius. Sed cū temporibus Domitiani plures extiterint eiusdem nominis, de Pompeio Rufo possumus intelligere. de quo ita Plin. in epistola ad Cornelium Minutianum: Quinetiam duo consulares Pompeius Rufus & Libo frugi laeserunt Norbanum testimonio tanq̄ apud iudicem sub Domitiano Saluij liberalis accusatoribus affuisset. Damnatus & in insulam relegatus est. Licet etiam (ut diximus in. 1. Saty.) intelligere de Pōp. Falcone. de quo idē Pli. Cōsulis an existimāte i tribunatu causas agere deceret. ¶ Aperire iugulos: figurata locutio. s. ad aperiēdos iugulos. Iuguli aūt, siue iugula (utrūque. n. legit apud ꝓbatissimos auctores) sunt illa duo ossa, q ab utroque humero trāsuersa extēdūt supra summitatē pectoris ubi desinit collum, & ubi coniunguntur ueluti lacunam quandam efficiunt, quae duo maior est, eo excellentius in homine ingenium indicat. unde Zophyrus physognomon, qui se profitebatur hominū more, naturasque ex corpore, oculis, uultu, fronte pernoscere, stupidū esse Socratē dixit, & bardū, q iugula cōcaua nō haberet: obstructas eas partes & obturatas esse dicebat. Ibi locus est maxime caedi obnoxius. Lucanus: Iugulumque senilem Cōfodiam. hinc fit uerbum iugulo: quod non modo gladio: sed & morbo occidere significat. Celsus lib. 3. Nam quartana neminem iugulat. De iugulo ita scribit Celsus lib. 8. Iugulum uero si trāsuersum fractum est, nonnunq̄ per se rursus recte coit: & nisi mouetur sanari sine iunctura potest. Nonnunq̄ uero maximeque ubi motum est elabitur, fereque id quod a pectore sub id quod ab humero est in posteriorem partē inclinatur. Et paulo infra: A dextro uero iugulo si id fractum est ad alam sinistram a sinistro ad dextram. De iugulo item sic Aristoteles lib. 1. Cōmunis colli & pectoris pars iugulū est. Iugula uero genere foeminino signum celeste esse docet Varro i ligua latiali. de quo meminit Plau. in Amphytrione Neque iugula, neque Vesperugo. ¶ Tenui susurro: minima delatione: ut notet Domitianū, qui minimam ob rem quocunque accusante ciues damnabat. ¶ Meditatus prelia uilla: hoc est qui i animo suo prelia pertractauerat in uilla sua. Aut qui exercuerat prelia in uilla, tentans quid posset efficere aduersus hostem. Nam meditari accipitur pro cogitare & mēte pertractare. ut illud Horatij: Nescio quid meditans nugarum. Terēt. Meditata sunt mihi omnia mea incommoda. Item pro exercere, ut illud Quintiliani: Declamatio est forensium actionum meditatio. i. exercitatio. Plin. in Panegyricis Traiani: Cum in illa meditatione campi militaribus turmis imperatorium puluerem, sudoremque misceres, ubi accepit meditationem pro prolusione. & sic meditari pro proludere. Sic Virg. contra proludere accepit pro meditari: Aut sparsa ad pugnam proludit arena. i. praemeditatur. Sic Cicero: Si mecum i hac prolusione nihil fueris. i. in hac praemeditatione certaminis. Iosephus de bello Iudaico ait meditationes dici cōflictus sine sanguine: prelia uero meditationes esse cum sanguine. ¶ Et Fuscus: subaudi adest. Est enim Cornelius ille Fuscus, qui temporibus Domitiani praetorianae cohortis praefectus bellum gessit aduersus Dacos: a quibus in praelio est occisus. Lege Tacitum. Mar. de eo ita scribit lib. 6. Ille sacri lateris custos, Martisque togati: Credita cui summi castra fuere ducis. Hic situs est Fuscus, licet hoc fortuna fateri: Non timet hostiles iam lapis iste minas. Grande iugum domita Dacus ceruice recepit: Et famulum uictrix possidet umbra nemus. ¶ Vulturibus: bene autem uulturibus. cadauera enim adeo auide sequuntur, ut triduo ante, aut biduo uolare eo, ubi cadauera futura sunt, tradantur. Plin. lib. x. ¶ Prudens Veiento: Veientonis & Catulli Messalini Caeci mentionem facit Pli. epist. ad Sempronium Rufum: Sic coenabat Nerua, cum paucis Veiento recumbebat proximus, atque etiam in sinu. Dixi omnia: cum hominem nominaui, incidit sermo de Catullo Messalino q luminibus orbatus ingenio suo mala caecitatis addiderat non uerebatur, non erubescebat, non miserabatur. Saepius a Domitiano non secus ac tela, quae & ipsa caeca & improuida ferūtur, in optimū quēque contorquebat. De huius nequitia, sanguinarijsque sententijs in cōmune oēs super cœnā loquebantur. Hic ergo poeta mortiferū Catullū appellat, ut delatorē & nocētissimū hoiem. Veientonē autem appellat honorifice prudētē. neque. n. usq̄ apparet eū fuisse malū, sed doctū & familiarē Neruae. est aūt Fabricius ille Veiento uir senatorius, de quo in. 6. Satyr. intellexit poeta ubi ostēdit Hippiā uxorē eius, relicto marito per impudicitiā gladiatorē abeūtem ab urbe in Aegyptū usque fuisse secutā. ¶ Nunq̄ uisae: ordo est: Qui flagrabat amore puellae nunq̄ uisae, erat. n. (ut

dictũ est) luminib⁹ orbatus. ¶ Grãde: expositio ẽ. ¶ Satelles dignus
hoc ẽ dignus q ad põtes mẽdicaret. in qbus solẽt ꝑsidẽtes paupes
stipẽ a transeuntibus petere. Sene. In Subliciũ pontẽ me trãsfer, & in
ter egenos abige, nõ ideo tamẽ me despiciã, ꝙ in illoꝝ numero cõ
sedero, qui manũ ad stipẽ porrigunt. Iuue. in sequentibus: Nulla cre
pido uacat nusq̃ pons. Idẽ alibi: Inuitatus ad hæc aliqui de ponte
Satelles negabat. In alio codice legit: Dirusq̃ satelles. ¶ Satelles: ironice sa
tellitẽ, quasi pontis custodẽ appellauit nam satelles ꝓprie is appella
tur, q ad custodia principis assistit. Vnde Cecilius Ciprianus i epist.
ad Donatũ: Exigit pœnas pariter de potentiore sublimitas, sit licet
satellitũ manu septus, & clausum ac ꝓpe tectũ latus numeroso sti
patore tutetur. ¶ Aricinos. i. q stipẽ peteret ab his, q Ariciã uehũtur.
Nã Aricię, q̃ sita est i cliuo in Appia uia post Albanũ montẽ, lucus
Arthemisium fuit Dianę, qd̃ Arthemisiũ appellauere: quo magna populoꝝ multi
tudo confluebat: ꝓpter quod mendici in eo cliuo sedentes mendi
cabãt. ¶ Rhedæ deuexę: est. n. cliuus iuxta Ariciã. Mart. Debet Ari
cino cõuiua recũbere cliuo. ¶ Magis stupuit: q̃ ip se Catullus Messa
linus. ¶ Sic pugnas Cilicis: Cilix nomẽ fuit gladiatoris, cu⁹ pugnas
Pægma simili adulatiõe laudabat. ¶ Et pęgma: pęgmata machinamẽ a erãt
lignea, q̃ in triũphorũ põpa ferebãtur. eo artificio cõpacta, ut p se
surgerẽt uelut ramos exerẽtia, Sene. ad Luciliũ de artibus liberali
Ludicrę artes bus: Ludicre sunt artea, q̃ ad uoluptatẽ auriũ atq̃ oculoꝝ tendũt.
his annumeres licet machinatores q pęgmata p se sugẽtia excogi
tẽt & tabulata tacite in sublime crescentia. Marti. Et crescũt media
pęgmata cęlsa uia. Iosephus itẽ lib. 7. de triũpho Vespasiani & Ti
ti loquens sic scribit: Maxime aut erat stupor machinaꝝ, q̃ portabã
tur, siue pęgmatũ fabricatio, ꝓ quorũ magnitudine timẽdũ, uirib⁹
portantiũ occurrẽtes timebãt. multa. n. in tertiũ sidũ, quartũq̃ sur
gebãt. & magnificentia fabricę cũ admiratione delectabãt. De qui
bus sic Claudianus de cõsulatu Mãlij Theodosij: Vel q More auiũ
sese iaculãtur in auras: Corporaq̃ ędificant celeri crescentia nexu:
Quorũ cõpositã puer augmentatus in artẽ Emicet, & uictus plãtæ
uel cruribus hęrẽs: Pendula librato fugat uestigia saltu. Mobile põ
deribus descendat pęgma reductis. Pęgma aũt dictio est gręca, q̃
pagamẽtũ significat: ἀπὸ τοῦ πηγνύναι quod est pãgere. ¶ Et pueros
. s. laudabat residẽtes in pęgmate. ¶ Inde raptos. i. ex pęgmate fini
tis ludis ablatos, aut raptos, mox stupratos. De qbus uidet intelle
xisse Diuus Augu. li. 2. sic dicẽs. Veniebamus nos etiã aliqñ adole
scẽtia ad spectacula, ludibriaq̃ sacrilegiorũ spectabamus arreptis
tios audiebamus symphoniacos, ludos turpissimos, qui Dijs, Dea
busq̃ exhibebãtur. ubi uidet (ut diximus) per arreptitios intellexis
Velaria se pueros arreptos ad stupra. ¶ Ad Velaria: Velaria loca erãt ubi ue
la reponebãtur: q̃ ad ornãdũ theatrũ tenebãtur. nõ sum nescius &
Velaria poni ẽt p ipsis uelis: nisi mẽdũ ẽ apud Papiniũ In Siluis li. 1.
Iã Velaria lintea pluebãt. Nã illic in plerisq̃ codicibus legit: Bella
ria adorea pluebãt. ¶ Non cedit Veiento. i. i adulatione, & piscis lau
datione non cedit Messalino. ac si dicat lõge uehementius adulat.
Phanatici ¶ Vt phanaticus: Phanatici ꝓprio epitheto dicebant sacerdotes Cy
beles, siue Bellonę, q ueluti Deę numine afflati, caput & comas ro
tabãt, iactabãtq̃, futuraq̃ ꝑdicebant. Lucanus in. 1. Crinẽq̃ rotã
tes Sanguineũ populis cecinerũt tristia Galli. Quintil. li. 9. Iactare
caput, & comas rotare phanaticũ est. Lãpridius in Heliogabalo: Ia
ctauit aũt caput inter ꝑcilos phanaticos, & genitalia sibi deuinxit.
Porphyrio ita scribit i Hora. Affirmat aũt nõ magis matris magnę
aut Apollinis numine instinctos furere, q̃ eos, qui iracũdia sunt in
citati. Hora. in Poe. Aut phanaticus error, & iracũda Diana. Iidem
Enthei Enthei etiã dicebãtur: q̃si diuini & Deo pleni. Papinius i Siluis: Eat
Enthea uittis: Atq̃ hederis redimita cohors. Mart. Spadone cũ sis
euiratior fluxo: Et cõcubino mollior cęleneo: Quẽ sectus ululat ma
tris Enthęę gallus. Nã sacerdotes Cybeles furore correptus in sacris
ululatu regrebãt Athyn: quẽ olim Cybele amauerat. De sacerdoti
bus Bellonę sic & Lactãt. li. 1. de institutione diuina. Percussus tuo
Oestrus œstro o Bellona. i. tuo furore correptus. Oestrũ gręci (ut auctor est
Festus) appellant furorẽ. οἰστρῶ. n. idẽ est, qd̃ insanio. Vnde Oestrũ
Asylus etiã accepere gręci ꝓ eo, quẽ latini Asylũ dixere. i. Tabanũ. est. n.
genus uinlẽtę muscę, quę i furorẽ armẽta agit. Virg. in. 3. Georgi.
Est lucos Silari circa ilic, ilicibusq̃ uirentẽ Plurimus Alburnũ uolitãs:
cui nomen Asylo Romanũ est Oestrũ graij uertere uocantes. Sem
per acerba sonãs, quo tota exterrita siluis Diffugiũt armẽta. Hic er
go Oestrũ pro furore poeta posuit. Statius li. 1. Thebaidos: Tẽpus
erit cũ laurigero tua fortiter œstro Facta canã. Idẽ in Siluis de Ge
nethliaco Lucani: Docto pectore cõcitauit Oestro. Pli. li. 11. c. 16.
Nascũtur aliqñ extremis fauis apes grãdiores, q̃ cęteras fugãt, Oe
strus uocatur hoc malũ. Et idẽ ca. 28. eisdẽ libri: Quibusdã aculeus
in ore: ut Asylo, siue Tabanũ dici placet. Sene. ad Luciliũ: Hõc quẽ
gręci Oestron uocant, pecora peragentẽ & totis saltibus dissipantẽ
Asylũ nostri uocabãt. qbus uerbis ostẽdit uocabulũ Asylũ interijs
se. & Oestron in usu remansisse. ¶ Bellona: Dea est belli. Sensit Apu
leius in Metamor. sua Cybelen, Bellonã, & Isidem easdẽ esse Deas,
eosdemq̃ sacerdotes, q suo cruore in earũ sacris rem diuinã facie
bant. Nã gladijs humeros sibi, & lacertos ferientes, & capitis agita
tione discurrebant: & ueluti numine Deę afflati agebãtur, prędica
bãtq̃ futura. ¶ Et Bellona: uocatiuus est casus. ut sit ordo: Veiento
ut phanaticus percussus tuo Oestro o Bellona diuinat. ¶ Diuinat: Diuinare
ꝑdicit. est enim diuinare qd̃ futurũ sit, ꝑdicere. ¶ Regẽ aliquẽ capies
hinc argumẽtatur, diuinatq̃ eũ capturũ aliquẽ regẽ barbarũ, & pe
regrinũ: q̃a piscis sit pegrinus & spinis armatus, ut reges casside cri
stata armantur. ¶ Excidet de temone Britanno. i. capietur in bello
& de curru deijcietur. Nã Britanni curribus utuntur in bello: ut au
ctor est Cęsar in cõmentarijs, quos Couinos (auctore Pomponio Couinus
Mela uocabant. Lucanus: Et docilis rector mõstrati belga Couini.
Qd̃ Britanni curribus in bello uterentur indicãt & Propertius sic:
Hyberniq̃ Getę pictoq̃ Britannia curru. Et cor. Tacitus in uita
Aricolę loquẽs de Britãnis: Quędam nationes & curru præliant.
¶ Aruiragus: rex Britãnię. ¶ Sudes: metaphorice appellat pinnas: Sudes
cũ sudes dicantur pali. ¶ Hoc defuit unũ Fabricio ita, inquit, reliq̃
per assentationem prędixit: ut aliud nihil restaret, q̃ ut cõmemora
ret patriam piscis: & quot annos esset natus: sicq̃ tantam assenta
tionem, apprehensoremq̃ eius subsannat.
¶ VENTER Mõtani. i. Curtij. i. ipse Curtius mõtanus uẽtrosus ASCEn.
& pinguis tardus ꝑ pinguedinẽ abdõie. i. summe adest. quoq̃. i. ẽt
& Crispinus, de quo iam i pricipio huius Satyrę dictũ est. sudãs. i.
distillãs amomo. i. unguẽto ex flore amomi. matutino. i. oriẽtali ubi
. s. Sol matutino tpe oritur. sudans sup. tm̃ q̃tũ olẽt uix duo funera
. i. cadauera diuitũ, q opoballsamo amomo & eiusmodi cõdiri sole
bãt. Põpeius. i. Falco sęuior. i. cũ sęuitia peritior apire. i. facere inter
dicere. leui susurro. i. modica delatione. iugulos. i. guttura multorũ
sup. aderãt. Et Fuscus meditatus ꝑlia in uilla marmorea. i. summo
otio & trãqllitate. q seruabat uiscera. i. cadauer suũ uulturib⁹. i. auib⁹
illis rapacib⁹. Dacis. i. i Dacia existẽtibus. ubi opp̃ssus ẽ sup. aderat.
Et cum mortifero. Eandẽ rem prosequitur. Ordo est: Veiento prus
dens. i. callidus: qui sciebat imꝑatore uti: & uitam suam diu conser
uare sup. aderat. ꝙ diu uixerit patet ex carmine Statij de bello Ger
manico: ubi sic dicit. Lumina Nestorei mitis prudẽtia Crispi: Et Fa
bius Veiento potentem signat utrũq̃ Purpura ter memores imple
runt nomine fastos &cę. aderat inquam cum Catullo. s. Messallino
cęco. sed mortifero. i. adulationibus & delationibus mortẽ ferente
qui flagrabat. i. ardebat amore puellę nunq̃ uisę: q̃a cęcus erat. exi
stens grande & cõspicuũ monstrũ nostro tempore. q̃a cęcus adula
tor. & dirus. i. crudelis. satelles. i. apparitor. assecla. i. ꝯtinuus comes
Domitiani. a ponte sup. assumptus: uel q negtiam suã uisus est a põ
te, ubi mendici sedent, deduxisse. dignus qui mẽdicaret ad. i. apud
axes. i. currus Aritiam tendẽtes, aut inde redeuntes. & qui iactaret
. i. de longe daret. blanda basia. i. blanda uerba qualia qui basia da
re uolunt habent. rhedę. i. uehiculo tali. de uexæ. i. deorsum uectæ:
hoc est in cliuo positæ: cũ urbs sit in colle sita. nemo magis stupuit
rhombũ, q̃ ille cęcus. nam ille conuersus in leuã sup. partem dixit
plurima de rhombo. at. i. sed bellua marina sup. s. rhombus. iacebat
illi dextra. i. iacens erat dextra. est. n. nominatiui casus. & ipse lauda
bat sic. i. adulatorie & ipudenter. pugnas, & ictus Cilicis. i. illius gla
diatoris ex Cilicia, quẽ nõ uidebat. & laudabat sic pęgma. i. talem
fabricã: aut machinam ligneam in qua ludebat. & laudabat sic pue
ros raptos ad stuprũ. s. inde. i. ex pęgmate. ad Velaria. i. ad loca i q
bus uela seruabãtur. Veiẽto nõ cedit ipsi. s. Catullo cęco. sed diui
nat. i. futura ꝑdicat. ut. i. quẽ admodũ. phanaticus. i. is qui ꝑest pha
no. percussus o Bellona. i. Minerua, q̃ inuẽtrix es belli tuo œstro. i.
tuo stimulo furoris. quo percussi inter sacrificãdum proprij sangui
nis effusione explicabãt ꝑsentia, & uaticinabãtur futura. 2. Lactãt.
diuinat ergo & inquito imperator tu habes ingẽs. i. ualde magnũ
omen. i. portentũ & indiciũ magnũ triũphi. tu capies aliquem regẽ
aut Aruiragus rex Britãnię excidet de temone. i. regimine. Britan
no. i. regni Britãnię. alludit aũt ad currus, qbus tũc utebãtur Britã
ni in ꝑlio. sed ꝙ regem capiendũ significat: patet ex magnitudine
eius. dictũ. n. est, ꝙ erat maior priuatis focis: & ꝙ Britannũ qui ex
tra mundũ regnare dicitur: potius q̃ uicinũ patet: q̃a bellua est pere
grina. i. externa. ꝙ autem omen belli sit constat: quia o imperator
tu cernis

In tergis sudes:idest spinas, quae repraesentant sudes praeustas, quę sunt rusticorum arma. erectas in terga:si de tergo piscis loquitur: magis grammatice diceret in tergo:quia non uidetur habitudo ac cusatiui casus:si de alijs loquitur: dic in terga: idest contra terga ob stantium.omnia ergo quae de rhombo dici possent consecutus est. sed hoc unum defuit Fabricio, scilicet Veientonuit memoraret pa triam, & annos rhombi.

Quid nam igitur censes,conciditur?absit ab illo
Dedecus hoc Montanus ait,testa alta paretur,
Quae tenui muro spatiosum colligat orbem.
Debetur magnus patinae,subitusq; Prometheus.
Argillam,atq; rotam citius properate,sed ex hoc
Tempore iam Caesar figuli tua castra sequantur.
Vicit digna viro sententia,nouerat ille
Luxuriam imperii veterem,noctesq; Neronis
Iam medias,aliamq; famem,cum pulmo falerno
Arderet,nulli maior fuit vsus edendi
Tempestate mea,Circeis nata forent,an
Lucrinum ad saxum,Rutupinoue edita fundo
Ostrea callebat primo deprendere morsu.
Et semel aspecti litus dicebat echini.
Surgitur,& misso proceres exire iubentur
Concilio,quos Albanam dux magnus in arcem
Traxerat attonitos,& festinare coactos,
Tanquam de Cattis aliquid,toruisq; Sicambris
Dicturus,tanq̃ diuersis partibus orbis
Anxia praecipiti venisset epistola penna.
Atq; vtinam his potius nugis tota illa dedisset
Tempora saeuitię,claras quibus abstulit vrbi,
Illustresq; animas impune,& vindice nullo,
Sed periit postq̃ cerdonibus esse timendus
Coeperat,hoc nocuit Lamiarum caede madenti.

IOAN. BRIT.

QVIDNAM igitur censes:uerba sunt Iuuenalis: Quid putas,inquit, decretum fuisse de pisce coquendo. Conciditur: uerba personę introductę respō dētis. Absit ab illo:uerba poe tę recitantis sententiam Monta ni. Dedecus hoc:scilicet ut cō cidatur. Testa:pate a fictilis in qua integer coquatur. Tenui

Murus

muro:quae summae sit tenuitatis laus est figuli in conficiēdis uas sis ea ducere tenuia.Hyperbolis cos murum appellauit: cum mu rus proprie sit qui publica ams biat,ut ciuitatē.

Paries

Paries uero pri uata,ut domos. Orbem spatio sum:idest quae spatiosa sit & ap prime capax. Debetur Prome theus: inueniendus est, inquit, optimus & prudens figulus: qui fingat patinam:qualis fuit Pro

Prometheus

metheus,qui ex limo hominem finxit inanimatum, & insensibi lem: sed beneficio Mineruae in cę lum assumptus,ignem ex radijs Solis furatus est, eumq; pectus sculo hominis applicans anima tum reddidit. Higinus:Ouid. & Fulgentius dictum autem uol uere Prometheum, quasi προμήθειαν: quod nos latine prouiden tiam dicimus. Sapientia enim eloquentiaq; sua a bestiarum uita in

Argilla

ciuilem homines trāsformauit. Argillam:atq; rotam: Argilla ge nus est terrae,unde fingūtur uasa. Rotam:scilicet figularem. Eam inuenit Anacharsis Scythes,siue Chorebus Atheniēsis.ut Plinius lib. 7. & Laertius Diogenes tradunt. Quamuis scribat Sene.ad Lu cilium figuli rotam apud Homerum inueniri. Sententia : scilicet Montani. Digna uiro:ac si dicat: Talis fuit sententia,qualis uir:qua si qui cibis optime conditis delectaretur. Corpulentum enim fuisse & magni uentris superius ostendimus. Noctesq; Neronis:non est inquit,mirum si tam grauem tulit sententiā decoquendo pisce:q̃a callebat q̃d impatores:supiores & praesertim Domitius Nero face re consueuerint in parandis obsonijs. Nā Nero (ut auctor est Trā quillus) epulas e medio die ad mediam noctem protrahebat: refo tus saepe callidis piscinis, ac tempore aestiuo niuatis. Aliamq; fa mem:idest quomodo nouam aliam famem posset sibi excitare:cum ex nimia repletione cibi & potus stomachus arderet: ac si dicat no uerat delicatis pulmentarijs, lautioreq; apparatu ciborum stoma chum refocillandum. Cum pulmo arderet:idest nimia crapula fer ueret. Falerno:uino campano austero. Maior usus edendi:ma ior peritia ĩ ciborū delectu q̃ ipsi Montano:q primo morsu callebat

Circei

ex quo littore mitterentur, educataq; fuissent ostrea. Circeis:idest in Campania iuxta Circeos essent nata. Circei.n. oppidū est Cam panię. Horatius: Ostrea circeis Miseni oriuntur echini. ordo autem est: Montanus callebat deprehendere primo morsu an ostrea nata forent Circeis: an ad saxum Lucrinum:an edita essent fundo Rutu pino. Ad saxum Lucrinum:hoc est in lacu Lucrino. nam illic pri ma fuit ostreorum commendatio:primusq; Sergius Orata (ut scri bit Plin. libr. 9.) optimum saporem Lucrinis adiudicauit. alibi ca pta in Lucrinum aduehebantur, ut illic saginarentur. Idem Plinius auctor. Martialis: Ostrea tu sumis stagno saturata Lucrino. Lacus autem Lucrinus in Campania est. Saxum:idest rupes Lucrinas. Rutupino fundo:idest ex mari Britannico. nam ostrea Britannis ca inuenta fuere post Lucrina. Plin. lib. 9. Nondum Britannica ser uebant littora cum Orata Lucrina nobilitabat. Ex extremis enim maris tractibus quaerebantur pisces. Vnde Vitellius in delicatio ne patinae suae: a Carpathio usq; freto Hispaniae per nauarchos ac triremes pisces cōquisiuit. Sene. Non est necesse perscrutari profun dum:nec strage animalium uentrem onerare:nec conchylia ultimi maris ex ignoto littore eruere. Rutupino Rutupinum autem Bri tannicum significat ab oppido littorali: quod docet Ptolemaeus li bro. 2. ubi scribit Canticorum urbem esse Rutupinas. Lucanus At uaga cum Tethis, rutupina ue littora feruent: Vnda Caledo nios fallit turbata Britannos.

Ostrea

Ostrea:pisces sunt concha in clusi. Ouidi. libro. 5. Fastorum: Ostreaq; in conchis tuta fuere suis. Echini:sunt Echini ex ge nere cancrorum: in quibus spi nae pro pedibus, Ingredi his est in orbem uolui.

Echinus

Echinus etiam capitur pro theca illa spinosa ca stanearum.

Echineis

Echineis uero piscis est paruus:quem remoram latis ni dixerunt. Naues uelis plenis euntes retinere dicitur, si carinis haeserit. auctor Plin. lib. 9. Luca nus Non puppim retinens Euro tendēte rudētes In medijs echi neis aquis. Semel aspecti:quē semel aspexisset. Misso:pro di misso. Concilio: senatoribus.

Arx

Arcem Albanam:bene autem arcem appellauit. Nam (ut au ctor est Asconius) arx dicitur uel sedes tyranni, uel editus in ciuitate & munitior ad salutem ciuium locus. Vnde Virg. Quo res summa loco Panthu, quam prehendimus arcem? Traxe rat hoc uerbo ostendit eos inui tos sequi imperatorem ob eius saeuitiam. Secessu enim Albano maxime delectabatur. Attonitos anxios: & qui sibi timerent ob eius crudelitatem. Tanquam de

Catti

Cattis: legendum est de Cattis non Getis ad historiam enim respi cit. Nam de Cattis, Dacisq; post uaria prelia duplicem triumphum egit. Tranquillus & Eusebius auctores. Statius libro. 1. Siluarum: Das Cattis, Dacisq; fidem. Eutropius de expeditionibus Domitia ni sic scribit: Expeditiones quatuor habuit:unam aduersus Sarma tas: alteram aduersus Cattos. duas aduersus Dacos. Sunt autem Catti populi Germaniae Sicambris finitimi:qui indigentia laborant auctor est Strabo lib. 7. Eos inchoare ab Hericino saltu scribit Ta

Sicambri

citus. Sicambris: Germaniae sunt populi inter Rhenum & Albin flumen:siti ad Oceanum. de quibus multa Cęsar in commentarijs: & Tacitus in libro de situ Germanię. Toruis:terribilibus. a terrē do quasi terui. Epistola anxia: hoc est quae res afferat tristes & ca lamitosas. Penna praecipiti: hoc est quae per auem esset allata. Nā cum celeriter aliquid nunciandum esset didicere antiqui auibus li teras alligare:quas uolantes perferebant. Plin. de Columbis sic scri bit libro. x. Quin internunciae in magnis rebus fuere, & epistolas annexas earum pedibus obsidione Mutinensi in castra pertulere, D. Bruto mittente. Quid uallum & uigilum obsidio, atq; etiam re tia amne p̃tenta profuere Antonio,per caelū eunte nuncio? Atq; utinam his potius: utinam,inquit, tempora imperij sui potius con sumpsisset i his nugis,nec abstulisset nobiles & illustres ciues. His nugis:his deliberationibus:quales fuerunt de coquēdo pisce. Qui bus:scilicet temporibus. Abstulit:necando:scilicet. Illustres ani mas:nobiles & illustres ciues. Complures enim senatores, in ijs ali quot consulares interemit:ex quibus ciuicam cerealē in ipso Asiae pro consulatu. Saludienum: Orsitum: Acilium: Glabrionem:quo prius exilio insulari mulctatos interemit,quasi nouarū rerum mo litores. Cęteros leuissima quemq; de causa. Aelium Lamiam: Sal uium Coccianum: Metium Pomposianum: Sallustium Lucullum: Iunium Rusticum: & multos alios. Lege Tranquillum de eius sęui tia, & Eusebium. Impune:nullo existente, qui tantam crudelitatē ulcisceretur. Sed perijt postq̃:sensus est: Dum saeuit in nobilitatē,

hunc & illum necando: nemo inuentus est, qui eum interimeret: sed postq̃ cœpit sanguine plebeio manus suas contaminare: statim inuentus est interemptor. Nam a Stephano Domicillæ Flauiæ procuratore, Parthenioq; cubiculario cæteris conspiratis cunctantibus est occisus in cubiculo. De Parthenio tanquam cubiculario Domitiani sic meminit Mart. Musæ Parthenium rogate uestrum: Admittat timidam, breuemq; chartam intra limina sanctioris aulæ. Nostri tempora tu Iouis sereni. lege Tranquillum.

Cerdo ¶ Cerdonibus: hoc est plebeis & uilissimis hominibus. nam Cerdo is appellatur: qui artificio & lucro uictum quærit. κέρδος enim lucrum significat. κερδαίνω lucror. Causam aũt mortis eius in hũc maxime modũ exortã esse docet Philostratus in Apollonio Tyaneo. Interfecerat Domitianus Clementem uirum consularem, cui propriam sororem matrimonio desponderat, palam etiam dixerat post tertiam, quartamue diem ipsam quoq; ad uirum esse profecturam. Stephanus igitur mulieris libertus, cuius nomen figurã uisi pridem in cælo portenti significabat nã corona græce Stephanos dicitur: siue de interfecto Clemente cogitans: siue omnium Romanorũ ciuium conditione miseratus tyrannum interficere proinde aggressus est: atq; olim Atheniensium liberrimi fecerant. Is igitur breuem gladium in sinistræ manus brachio collocans, manum tanquam fractam multis fascijs circumligauit. inde tyranno a foro ubi ius dixerat redeũti, obuiam procedens: opus mihi est, inquit, o rex secreto quædam tibi referre: audies autẽ ex me res magnas, atq; mirabiles. Cumq; tyrannus colloquium non abnueret, in porticũ, quę regiæ adiacebat illum deduxit. Tunc Stephanus non est, inquit, mortuus (ut arbitraris) inimicissimus tibi Clemens, sed uiuit adhuc: egoq; id optime scio: & ipse est qui nunc aduersus te irruit: clamantis adhuc regis, & ab ea quę audierat perturbati, Stephanus ab aligato brachio gladium educens, femur perfodit uulnere, quod ad subitam mortem inferendam non sufficeret, sed quod diutius cruciatum extinguere tandem possit, cum nullis medicamentis esset curabile. Ille uero & alioquin robusto corpore, & annos ætatis quinq; supra quadraginta natus, propter uulnus minime deiectus est, apprehẽsoq; Stephano superincumbens eruere oculos nitebatur: & faciem aureo calice, qui forte sacrorum causa astabat, pertundens, Palladem ut sibi ferret auxilium, inuocabat. Audientes autem clamorem corporis custodes, aliquo modo illum opprimi cognouerunt uniuersi: ilico accurrentes, cum iam pene exanimatum offendissent, aliquot illatis uulneribus interfecerunt. ¶ Hoc nocuit: scilicet sæuisse in cerdones, & homines tenuis fortunæ. ¶ Madenti cęde Lamiarum: hoc est cæde nobilium. Nam Lamias posuit pro omnibus nobilibus, respexitq; ad historiam: Ælium enim Lamiam interemit ob suspiciosos & ueteres & innoxios locos. Auctor Tranquillus. Lamiæ genus duxerunt ab Lamo, qui (ut tradit Homerus in odyssea) Caietæ regnauit. Silius: Et regnata Lamo Caietæ. Horatius: Æli uetusto nobilis ab Lamo.

ASCen. ¶ QVID nam igitur censes. Hic explicatur causa concilij. Dictum enim est: Sed deerat pisci patinæ mensura. uocantur ergo ad conciliũ proceres. dicitur ergo a Veientone aut alio cõsultante. qd nam igitur censes. i. iudicas de hoc pisce faciendum esse: cõciditur: idest nonne, quia deest mensura patinæ, debet concidi: idest in particulas diuidi? Montanus ille, qui dictus est uentrem ab domine pinguem habere: tanquam primus gulæ procerum: affert primam sententiam: & ait hoc dedecus: idest hæc contumelia, & hæc indignitas absit ab illo: scilicet pisce tam nobili: ut concidatur. sed testa: idest uas terreum paretur: idest fingatur, quæ colligat spatiosum orbem: idest capacem rotunditatem: tenui muro ut leuius & melius coquatur. magnus & subitus: idest subito inuentus, uel subito operis: Prometheus: idest figulus peritissimus, qualis erat Prometheus. debetur patinæ: idest ad patinam fingendam. properate: idest properanter afferri curate. citius argillam: idest tenacem terrã, atq; rotam, qua currente fingat. sed o imperator ne forte aliquando similem defectum patiaris. figuli sequantur ex hoc tempore: id est post hac tua castra. Vicit digna uiro: urbane Domitianum reprehendit, qui talibus uiris acquiescebat. Ordo est: Sententia digna uiro: scilicet Montano epuloni uicit: idest approbata est, ille enim expertus aut conuictor habitus nouerat ueterem luxuriam: idest abũdantiã in cibo: uestitu: Venere: aut eiusmodi re aliqua, in qua luxus est, quo omnes fere imperatores a Suetonio peccasse notantur. & nouerat iam medias noctes Neronis, quas solitus est Nero i comessationibus traducere. & aliam: idest nouam & exquisitam famem. cum pulmo arderet: idest flagraret, æstuaret. falerno: idest uino Falerni montis ardentissimo quo digerente cibos appetitus excitabatur: nulli, inquit, poeta maior usus: idest experientia edendi fuit mea tempestate: idest tempore meo, q̃ sup. Montano. quia callebat: idest callide sciebat. deprendere: idest internosse: & comprehendere primo morsu ostrea. an forẽt: idest essent. nata: idest procreata. Circeis: idest mari apud Circeum montem. an ad saxum Lucrinum. an forent edita: idest extracta, aut procreata fundo Rutupino: idest Britannico. & dicebat littus: idest locum natiuum, aut educatiuũ. echini: idest illius piscis de genere cancrorum. semel aspecti: idest postq̃ semel aspexerat. Est autem ecchinus piscis de genere cancrorũ spinosus: ad cuius similitudinem coopertoria, seu calices castanearũ etiam echinos appellant: & quæcunq; in eorum similitudinẽ quid includunt. Echineis autem huius echineidos pisciculus est nauem ingentem detinẽs: unde remora latine appellari potest: auctore Dona. super illud in Andria Terentij: Manebo nequid uestrum remorer commodum. Iucunde autem & diserte dicit: quidnam igitur cẽses: quæ uox est attoniti & incerti consilij: ut te nescientis uisa difficultate rei quid dicẽdum sit: quasi de re censoribus digna: uidetur autem declinare in eam sententiam ut concidatur: uiso quod non est patina satis ampla: quæ omnia ironicos per poetam efficta sunt: quia licet sex librarum fuisset rhombus: facilis repertu fuisset tanta patina. Sed ut perditam gulam Domitiani, & eius conuictorum significet: dicit ipsum etiam fictilibus usum: quia in fictilibus cibus non contrahit saporem reprobum. Sententia digna uiro: quia cum esset maximus lurco: idest deuorator. dedit sententiam se dignam: Lurco ut integer seruetur quod ad gulam spectat. Sicut in prima dictum est: Quanta est gula, quæ sibi totos Ponit apros. Surgitur &c. Vrbane admodum ostendit quomodo dimissum est concilium: & simul amare taxat Domitianum, qui in re nulla summa maturitate consilij usus est: & in re grauissima: utpote procerum interemptione, nulla. unde dicit q; qui passim, & nullo uindice nobilissimos quosq; interemit, tandem perijt cum cœperit esse timendus cerdonibus: id est uilissimis quibusq;. quod dictum uidetur, quasi cum nihil de nobilitate dereliquerit, in cerdones: idest uilis quæstus gratia operatores sæuitiam suam extendissent. Ordo est: Surgitur sup. ab omnibus. & proceres iubentur exire concilio misso: idest demisso. quos proceres magnus dux uidelicet Domitianus: quod per ironiam dicit: quia dux erat epulonum. traxerat: idest celeriter aduenire compulerat. in arcem Albanam: ubi templum Vestę erat attonitos: idest quasi tonitru repentino percussos & coactos festinare, tanqua sup. esset dicturus aliquid de Getis, & Sicambris toruis: idest ferocibus populis illis in extremis oris feræ Germaniæ. Virgil. etiam producit primam de dictione Getæ dicens: Mortem contemnunt laudato uulnere Getæ. sed idem poeta omnes pedes hexametri uersus a breui inchoasse notatur. & tanquam epistola anxia: idest anxietatis index & significatrix. uenisset: idest apportata esset a diuersis partibus orbis præcipiti penna uidelicet columbæ, aut alterius auis ad hoc edoctæ & emissæ in extrema obsidione. atq; utinam Domitianus supple dedisset potius his nugis: idest huiusmodi rebus mutilibus. tota illa tempora sæuitiæ: quibus abstulit impune: idest sine punitione, & nullo uindice. clarę urbi scilicet Romæ, quæ per illustres animas clara erat. nam dicendo claras illustres animas: duo essent epitheta uitiose coniuncta: quia sine coniunctione. Sed ipse perijt: quia interemptus est a coniuratis ministro quodam Stephano uocato. ut dicit Sueto. postquam cœperat esse timendus cerdonibus: idest mechanicis lucro intentis: hoc scilicet se timendum fecisse: nocuit Domitiano madenti sanguine Lamiarum: idest nobilium, qua les erant Lamiæ e quibus quędam Ælium nomine interemerat.

F I N I S.

IVNII IVVENALIS AQVINATIS.

SATYRA QVINTA.

QVOT MALA SVSTINEAT PARASYTICA VITA NOTATO

IN QVINTAM SATYRAM IVVENALIS ARGVMENTVM.

Si te propositi. Multi temporibus poetę amicitias nobilium & diuitum sequebantur, & uilissimis quibusq; officiis cęnas captabant. In quo uitę instituto uersantem Trebium amicum suum poeta monet, deterretq; uetale genus uitę sectetur, ostendens superbe, contumelioseq; a diuitibus accipi pauperes. Sicq; notat auaritiam sui temporis.

Si te propositi nõdum pudet, atq; eadẽ est mẽs,
Vt bona summa putes aliena viuere quadra,
Si potes illa pati, q̃ nec Sarmentus iniquas
Cæsaris ad mensas, nec vilis Galba tulisset,
Quamuis iurato metuã tibi credere Testi.
Ventre nihil noui frugalius, hoc tamen ipsum
Defecisse puta, quod inani sufficit aluo,
Nulla crepido vacat: nusq̃ pons, & tegetis pars
Dimidia breuior: tanti ne iniuria cœnæ?
Tam ieiuna fames: cum possit honestius illic
Et tremere, & sordes farris mordere canini?

IOAN. BRIT.

Satyra Quinta. Si te propositi.

Si te ꝓpositi nondũ pudet. ordo est & sensus: O Trebi ego nihil noui frugalius uẽtre. q. d. modicis potes esse cõtentus. Sed tñ putemus hoc ipsum modicũ: quod potest sufficere inani aluo defecisse tibi: nõne potes mẽdicare: hoc aũtem dico: Si te non pudet propositi, ut uelis sequi mensas nobilium: & si potes pati quæ nec Sarmẽtus, nec Galba scurrę tulissent: quamuis tibi iurato ego, si non te pudeat, & possis ferre tot contumelias, nõ audeam credere. Sicq; ostendit tolerabilius esse mendicare, q̃ contumeliosas sequi mensas nobilium: ubi tanto excipiunt ludibrio. Potest etiã alio modo nec improbando exponi: ut sit sensus & ordo: Ego o Testi metuã tibi credere quãuis iurato. i. te ut hominẽ nequã putauero: proindeq; nulla in re tibi fidem habuero: si nõdum te pudet propositi: si adhuc tibi placet sequi mensas nobiliũ: & pati turpes illas contumelias, quas nec Sarmentus, nec Galba scurrę tulissent. Nam qui talia sectãtur: cõtemnẽdi omnino sunt: nec digni quibus ulla in re etiam iuratis fides habeatur. unde cũ indignatione subdit uẽtre nihil noui frugalius. q. d. nullã habes causam honestam, quare hoc uitę institutum sequaris: cum natura hominis modicis sit cõtenta. neq;. n. est quicq̃ frugalius uẽtre: hoc est moderatius: & quod pauciora q̃rat. Sed q̃a posset dicere Trebius quid si illa pauca deficerẽt: satius est, inquit, mendices. Nondum pudet: ut uelis mẽsas nobilium sequi. Aliena q̃dra: aliena mẽsa & repositorio alieno. nã quadra repositoriũ appellatur a forma quadratũ: ubi incisa reponuntur obsonia: quod ostẽdit Virg. in Æneid. Patulis nec parcere q̃dris Fatalis crusti. ac si dicat repositorijs. Capitur & quadra pro frusto ueluti q̃drato: ut est apud Martialẽ: Cũ mittis, turdũq; mihi, quadrãq; placentę Bucellas misisse tuas te Pontia dicit. quadrã ergo. i. frusti placẽtę, q̃drãtẽ. Hora. i epist. Et mihi diuiduo findetur munere quadra. Sene. de beneficijs: Quis beneficiũ dixit quadrã panis: aut stipẽ æris abiecti: aut ignis accẽdẽdi factã potestatẽ? Mart. lib. 12. in Vacerrã: Nec quadra deerat casei tolosani. Nec Sarmẽtus iniquas: Sarmentus eques fuit Romanus scurrilitate notissimus: ac propter hoc Augusto Cęsari gratissimus. de quo meminit sic Horat. in Saty. Nunc mihi paucis Sarmenti scurrę pugnas, Messiiq; ciceri: Musa uelim referas. Eius ẽt meminit Plutar. in Antonio. Galba: itẽ scurra. Marti. Ille suo felix Cęsare Galba uetus. alibi: Qui Galbã salibus tuis, & ipsum posses uincere Testiũ caballũ. Tibi iurato: hoc est qui iurauerıs, in actiua est significatione, Est. n. ex his uerbis neutris, quę antiquitas duplici inflexit prẽterito: ut prãdi prãsus: cœnaui cœnatus: placui placitus: nupsi nupta: iuraui iuratus. Cic. in Offi. Cõ uero iurato sñia dicẽda est. Hora. in epist. Per sanctũ iuratus dicat Osirim, Credite. Testi: uocatiuus est casus. Necesse est itelligamus Trebiũ Testiũ uocitatũ eẽ. Nulla crepido: nullũ saxũ: nullus locus eminẽs ubi solẽt mẽdici ꝯsidere. Nã crepido capit̃ ꝓ loco excelso, & summitate excelsi loci. unde Sene. ad Lucil 6. Nusq̃ põs: nã i põtibus mẽdicate solẽt pauperes. unde in priore Saty. Dignus a põte satelles: & alibi: Inuitat⁹ ad hęc aliqs de põte negabit. Itaq; calligabit si uastã altitudinẽ i crepidine eius cõstitut⁹ despexerit. Et tegetis ps: ẽ aũt teges genus straguli nõ absimile floreæ. de q̃ sic Var. in re rustica lib. 1. Sic fiũt de canabi, lino, iunco, palma, scirpo: ut funes, restes, tegetes. Idẽ in. 2. Diligentiori tegeticulis subiectis oues tõdere solẽt: ne q floccus intereãt. Idẽ in. 3. Sed ꝓ colũbarijs in pariete mutulos, aut palos in ordine, supra quos tegeticulę canabinę sunt impositę: usi & poeta in. 6. Saty. Ausa palatino tegẽtẽ ꝓferre cubili: hoc est stragulũ lupanaris lecto imperatorio. Pli. lib. 13. & lib. 14. Papyri uela, tegetesq;, necnõ & ueste, atq; stragula ac iunes cõtexũt. Tanti ne iniuria cœnæ: estne tãti faciẽda cœna illa iniuriarũ plena: ut debeas pati tot cõtumelias: cũ fames tua tã ieiuna possit honesti⁹ illic & tremere &c. ut legendũ sit possit, & nõ possis: cũ uersus alit̃er stare nõ queat. Fames ieiuna: hoc est: quã uix satiare possis ac ꝑ hoc semper uidetur esse ieiuna. Illic: in locis mẽdicantiũ. Sordes farris canini. i. panẽ sordidũ caninũ hoc est q datur canibus. Var. in re rustica. Panẽ hordeaceum canibus dandũ putat.

Crepido

Teges

Quadra

Iuro

ASCEN.

Si te ꝓpositi nõdũ pudet. Inchoat quinta Saty. ꝓ qua duo facit. nõ sat ĩprudẽtiã ingenuorũq; ut uilissimi scurrę cœnas diuitũ sectabã: ut uilissimas: & auaritiã atq; iniquitatẽ diuitũ q tales cœnas cliẽtibus & familiaribus apponi iusserãt: cũ ipsi delicatissime uiuerẽt. Ordo est secundũ Calderinũ O Trebi ego nihil noui frugalius. i. modestius & tẽperãtius uẽtre sup: tuo. tñ puta hoc ipsũ qđ sufficit inani aluo defecisse sup. tibi. ut necesse sit aliunde petere: nulla crepido. i. abrupti saxi altitudo. uacat. i. uacua ẽ cęteris mẽdicis, ut illic sedeas; & mẽdices. & põs. i. sedes i põte nusquã uacat. & pars tegetis. i. teges mutilata. i. abrupta breuior dimidia sup. parte integra tegetis. nulla nõquã teges. s. ꝓtectio a pluuia iq̃ mẽdices. uacat. q. d. plurima adhuc loca uacãt: in q̃bus potius tibi mẽdicandũ esset. & hoc si te nondũ pudet ꝓpositi: atq; eadẽ mẽs est sup. tibi: ut putes summa bona uiuere: aliena quadra: i. pane in quadrã sc̃isso. unde scissoriũ uulgus uocat sup quẽ panẽ diuites obsonia pinguia incidũt, q̃ ꝓꝓ a mẽdicis amatur. & si potes pati illa sup. opprobria, & illas ꝯtumelias & iniurias: quæ. s. opprobria: nec Sarmẽtus scurra ille tulisset. i. pati uoluisset ad mẽsas Cæsaris. s. Iulij. iniquas. i. si fuissent iniquæ hoc est inęq̃les. nec Galba scurra ille uilis tulisset, q̃q̃ metuã tibi testi iurato. i. postq̃ iurasses hoc testificãti ꝑ iuramẽtũ credere tãn sup. est &c. hũc ordinẽ innuit Calderinus: q̃a tñ nimis lõgus ẽ & intricatus: dicamus

ex ordine textus sic: O Trebi, uel tu quicunq; es Trebij similis: qd' potius mihi placet: si te nondū pudet ꝓpositi atq; si eadē mēs ē tibi: ut uiuere aliena q̈dra putes esse summa bona. si potes pati illa: q̈ nec Sarmētus, nec Galba uilis tulisset ad mensas Cęsaris iniq̄s. i. si fuissent iniq̄. quāuis metuā. i. formidē id credere tibi Testi iurato. i. iuramēto astricto. q̄a ego nihil noui frugalius. i. parcius uētre tuo. & ita putē q̄ potius famelicas, q̄ talia patiaris. sed puta hoc ipsū qd' sufficit inani aluo defecisse .i. pone casum, q̄ illud modicū, quo uēter tuus ɔtētus est. desit tibi: ita ut necesse sit aliūde petere. nulla crepido uacat: nusq̄ pōs & tegetis pars dimidia breuior. i. uacat ne aliq̄s locus ubi potius mēdices: q̄ cœnulas superbos sectēris. nā est ne tāti tibi iniuria cænę. i. reputas ne tātū ualere iniuriosā cœnā: & est ne tibi tāc sup. tā ieiuna fames: cū. i. q̄n posces. i. exigis, cupis tremere. i. cū timore sedere honestius illic. i. in cœna iniuriosa diuitū. & mordere sordes .i. reliqas immundas farris canini. i. panis duri & immūdi: & quē ne canes q̄dē esse uellēt. de quo dicit infra. Ecce alius q̄to porrexit murmure panē: Vix fractū solidę iā mucida frusta farinę. Quę genuinū agitēt nō admittētia morsum. Ego hāc interp̄tationē ab alijs nō accepi. nā (ut uidistis) Mācinellus legit possis a possum. qd' sine dubio fieri nō pōt q̄a ultimā apud oēs ꝓducit. ego legerē potius possit: ut fames tua possit, i. tu famelic' possis. Sed q̄a uerosimile ē q̄ uiri honesti potius amabāt iniuriosas cœnas diuitū sectari, q̄ publice mēdicare: & ētiā in pōte, q̄ in cœna diuitū sordes canini farris dabāt: ergo lego & legēdū nō dubito posces: & expono illic. i. apud iniuriosam cœnā. Vnū obest mihi: q̄ cū i hac sign̄atione apud alios raro i̇ dicatiuo iūgit': sed tñ nō ɔuincor: q̄a si nusq̄ in ea significatione i q̄ hic accipi uidet' a Iuue. indicatiuo iūgit': qd' nolim ɔcedere tñ cū q̄n idē est q̄ q̄n passim indicaticatiuo iūgit': uñ exposui: cū. i. quādo, ut si fames est tibi cum posces. uel iungitur cum sequentibus ut sit. cū .i. quando tu posces. i. requiris & exigis tremere illic honestius. i. cū maiori honore, q̄ sup. in ponte &c. Primo fige loco &c.

Primo fige loco, quod tu discumbere iussus
Mercedem solidam veterum câpis officiorum,
Fructus amicitię magnę cibus, imputat hunc rex,
Et quamuis rarum, tamen imputat. ergo duos post
Si libuit menses neglectum adhibere clientem,
Tertia ne vacuo cessaret culcitra lecto,
Vna simus ait, votorum summa, quid vltra
Quęris? habet Trebius propter qd rumpere somnū
Debeat, & ligulas dimittere sollicitus, ne
Tota salutatrix iam turba peregerit orbem
Sideribus dubiis, aut illo tempore, quo se
Frigida circumagunt pigri sarraca Bootæ.

JOAN. BRIT. PRIMO loco fige loco: ꝓponit incōmoda & ɔtumelias, q̄bus afficit' i cœnis diuitū. putat, inq̄t, diues amplissimā tibi laborū mercedē repēdisse. si tibi unā dedit cœnā. Fige: pone, & statue iā hoc. Primo loco. s. ɔtumeliarū. Fructus amicitię: ordo est: Cibus ē fructus magnę amicitię magnam amicitiā appellat diuitis: sicut Post hāc magni delator amici. & alibi: In quo⁊ facie miserę magnę q̄ sedebat Pallor amicitię. i. iperatorię, & potentis hois. Rex: diues. de quo. 1. Saty. diximus: Rex ho⁊. Imputat: obiectat. Sene. de benefi. Ministeriū ē serui, quē ɔditio sua eo loco posuit, ut nihil eo⁊, q̄ p̄stat imputet supiori. Et quāuis ra⁊. s. cibū. licet, inq̄t, te raro uocet ad cœnā: id tñ tibi imputat, & obijcit. Ergo duos: ordo ē: Ergo diues ait simus una. Tertia culcitra: tertius lectus. ternis. n. lectis cœnabāt antiq̄: unde (ut alibi ante diximus) tricliniū grece appellat': nō solū ipsi tres lecti: sed & loc' ipse ubi cœnabāt. Hor. Sępe trib' uideas lectis

Culcitra cœnare q̄ternos. Culcitra aūt appellatur q̄ aut plumis, aut tomēto repleat', & iculcet'. Cic. in. 3. Tusc. Eripiamus huic ęgritūdinē, quo modo: collocemus i culcitra plumea. Lāpridius in Anto. Heliogabalo: Nec cubuit i accubitus facile, nisi his q̄ pilū leporinū haberent: aut plumas ꝑdicū subalares sępe culcitras mutās. Voto⁊ summa: exclamatio poetę cū in uanos clientū labores: tū i sui tp̄is auaritiā: hęc est, inq̄t, summa uotorū. i. uoto⁊ & desideriorū tuo⁊ merces & retributio. Quid ultra Quęris: hęc i derisū ipsius cliētis: nōne hoc magnū ē p̄miū? qd ultra ē q̄rēdū cū hoc sit satis? Habet Trebius: ironicos legūt'. cū capiat, inq̄t, tātā mercedē Trebi' habet sane, qd'

Ligulas debeat rūpere somnū, & seq̄ diuitē i officio salutādi. Ligulas dimittere solicitus: nā q̄ ꝓperabāt ad salutādū nō poterāt se colere. unde Mart. li. 3. Horridus ut primo semꝑ te mane salutē Per mediūq; trahat me tua sella lutū. Ligulas: Festus Pōp. ligulā scribit esse p̄tē q̄dā i calceo ad similitudinē linguę exertę. hāc ꝓperātes demittebāt. erat

Ligula etiā genus gladij Ligula. Gel. Ligulā itē accipimus ꝓ genere mēsurę, & coclearis ꝑ diminutionē a ligua eiusdē sign̄ationis. Pli. li. 20. ca. 33. Sūt q̄ comitialibus morbis dādū putāt ligulę mēsura. est. n. instrumētū ad similitudinē coclearis: nisi q̄a coclear cōcauū est: ligula uero plana est: & oblōga in speciē linguę. Mart. in Distichis de ligula diminutiuo: Quāuis me ligulā dicāt equesq;, patresq;: Dicor ab indoctis ligula grāmaticis. Peregerit orbē: officiū salutādi ꝑfecerit. Sideribus dubijs: ut adhuc nō facile cognosceret an dies, & lux uicina foret. Aut illo tēpore. i. iam appropinquāte die: quo tēpore plaustrū peregit cursum suū in septētrionē. Propertius: Cū iā Flectāt Icarij sidera tarda boues. Frigida sarraca. i. plaustra septētrionalia. Bootæ. i. bubulci. Nā q̄ de astrologia scripserūt: tradūt septē stellas esse i cęlo, ex quibus duę, quę pariles & maxime in uno loco uidētur, ꝓ bobus haberētur. Reliquę uero quisq; figurā plaustri simularent: & qd' proximū est his signū Bootē appellari uolūt. Pigri: hoc est ex ratione sperę dictū. nā cū modico flectat' gyro circa polū septētrionalē: nec lōge discedat: ideo piger uocat'.

ASCen. PRIMO fige loco. Mācinellus legit. finge. i. cogita. alij fige .i. fixū pone in animo tuo. docet aūt cœnas diuitū esse aspernādas multis de caus.s. primo ꝓp iacturā & damnū, qd' ex eo sequitur. nā cliens nō habet aliā mercedē ꝓ intolerabili labore, q̄ unā cœnā, & eā uilissimā. Ordo est: Fige. i. pone primo loco inter iniurias & causas contemptus cœnę: q̄ tu iussus discumbere. i. ad mēsam diuitis sedere. capis solidam. i. integrā mercedem ueterum officiorum. i. obsequiorum, & ministeriorum. nam fructus. i. utilitas. & lucrum magnę amicitię. i. familiaritatis cū diuite est sup. cibus. i. cibatio in una cœna. rex. i. diues dominus eō uiuij. imputat. i. exprobrat tibi hunc cibum. s. & quia exprobratio fieri solet in ingratos, qui sępe & multa beneficia acceperūt: nūquā aliqua referentes: ideo ne forte putes cliētes sępe accipi: aut ad cœnas uocari addit, Et quamuis rarum sup. det cibū. tamen imputat eū, uel imputat hunc cibū: & q̄uis rarū tamen imputat eū. Ergo si libuit. i. si libidine: non ratione, nec gratitudine ductus uoluerit. accire. i. aduocare post duos menses. clientem. s. te neglectum. ne tertia culcitra cessaret. i. otiosa esset. lecto existēte uacuo: hoc est ut infimus triclinij lectus esset plenus: & ut conuiuium esset plenū. Erant enim in triclinio (ut prius dixi) tres lecti. unde Horā. 1. Sermo. Sæpe tribus uideas lectis cœnare quaternos. Erāt tamē lecti minores: qui ternos capiebant. in quorū primo dominus solus sedebat: adhibitis sex alijs. De quo triclinio sic dicit Mar. Septem signa capit, sex sumus adde Lupum: ut. s. adimpleatur triclinium. Nō ergo pro tuo cōmodo: sed ex libidine sua. & ne tertia culcitra. i. tertius torus culcitra tectus uacaret. si libuit inquā te accire. ipse ait. i. dicit ad te. simus una. i. simul in una cœna. summa. i. consumatio. & plenitudo uotorum. i. desideriorum tuorū sup. hæc est. quid quęris ultra? q. d. nihil. Trebius habet pro tu Trebi habes. Mutat personā: uel quia prius de alio Trebij simillimo locutus est: qd' mihi absurdum non uidetur. uel quia moris est quando in nomine utpote noto & nobili uis quædam est relicto pronomine transire ad ipsum etiam persona mutata: ideo ad Trebium locutus in secunda persona: nunc q̄si de Trebio loquatur in tertia persona dicit: Habet Trebius &c. Sic .5. Æneid. Nisus de se loquitur dicens: Quæ munera Niso Digna dabis: primam merui qui laude coronā. Niso dicit: quasi cuius nomē tanq̄ uictoris iam omnibus innotescebat, priusquam ceciderat. Sic hoc loco Trebius, qui pæ se fert ingenuitatem habet hoc dicto propter quod debeat rumpere. i. interrumpere somnos. & dimittere ligulas. i. partem calciamenti cooperientem pedis summitatem factam in modum linguę. Nam a lingua diminutiuū esse uolunt. solent autem diminutiua syllabam corrumpere: quæ elementa abijcit: ut ofella ab offa. tigellum a tigno. sigillum a signo. figulus a fingo. ligula a lingua &cæ. Debeat inquam dimittere ligulas solicitus, ne tota turba salutatrix. i. salutantium peregerit orbem: idest ne iam cęteri salutatores omnes diuites salutauerint, quos per orbem: idest circuitum adhibant. In prosa dixisset: Ne turba salutatrix peregerit totum orbem. & hoc sideribus dubijs: idest in diluculo: cum iam sidera cum luce certant. aut illo tempore, quo frigida sarraca: idest plaustra septentrionalia: quæ tempore frigido uidentur. Bootæ, qui Arcto phylax: idest ursæ custos dicitur. pigri: idest tarde se mouentis. circumagunt: idest circumuectunt se.

Qualis cœna tamen: uinum quod succida nolit
Lana pati, de conuiua Corybanta uidebis
Jurgia proludunt, sed mox & pocula torques
Saucius, & rubra deterges uulnera mappa,
Inter uos quoties, libertorumq; cohortem
Pugna saguntina feruet commissa lagena
Ipse capillato diffusum consule pot[illegible],
Calcatamq; tenet bellis socialibus [illegible]uam
Cardiaco nunquam cyathum mi[illegible]rus amico,
Cras bibet albanis aliquid de montibus, aut de
Setinis, cuius patriam, titulumq; senectus
Deleuit multa ueteris fuligine testæ,
Quale coronati Thrasea, Heluidiusq; bibebant
Brutorum, & Cassii natalibus, ipse capaces
Heliadum crustas, & inæquales beryllos.
Virro tenet phialas, tibi non committitur aurum,
Vel si quando datur, custos affixus ibidem,
Qui numeret gemmas, unguesq; obseruet acutos,
Da ueniam, præclara illic laudatur iaspis,
Nam Virro (ut multi) gemmas ad pocula träsfert
A digitis, quas in uagine fronte solebat
Ponere Zelotypo iuuenis prelatus Hyarbæ.
Tu Beneuentani sutoris nomen habentem
Siccabis calicem nasorum quattuor, ac iam
Quassatum, & rupto poscentem sulfura uitro.
Si stomachus domini feruet uinoq;, ciboq;,
Frigidior geticis petitur decocta pruinis.
Non cadem uobis poni modo uina querebar,
Vos aliam potatis aquam, tibi pocula cursor
Getulus dabit, aut nigri manus ossea Mauri,
Et cui per mediam nollis occurrere noctem.
Cliuosæ ueheris dum per monumenta Latinæ,
Flos Asiæ ante ipsum pretio maiore paratus,
Quam fuit & Tulli census pugnacis, & Anci.

IOAN. BRIT. ❡ VINVM quod succida nolit Lana pati: cōqueritur nō idē ui num approni cōuiuis. sequitur. n. ipse capillato diffusum cōsule potat. Eadē ēt est q̄rela apud Pliniū in. xiiii. loquentē de Catone redeū te cū triūpho ex Hispania: Non aliud, inqt, uinū bibi q̄ remiges, in tantū dissimilis istis q ēt conuiuia alia, q̄ sibimetipsis ministrāt, aut pro cedēte mēsa subijciūt. ❡ Succida: ea dicit lana succida, q̄ succisa ex **Succida lana** oue nondū est lota: dicta a sudore. De quo ita Varro in re rustica lib. ii. Tōsuræ tēpus īter æqui noctiū uernū, & solsticiū, cū sudare inceperint oues. a quo sudore recēs lana tōsa succida est appellata. ❡ Corybātha uidebis: **Corybātes** id inqt, putabis de cōuiua ipotētuna ministrātiū uexatione esse insanū & furentē: q̄les erant Corybantes: q ita sunt appellati: q inter saltandū capita iactarent, quod coryptin dr: quos Betarmonas uocat. Homerus: Euge **Betarmones** age Phæa cū Betarmones egregii adsunt. Hinc q capita saltando iactāt, & numine aspirātur, **Corybātiare** & furijs agitant corybantiare dicimus. ii aūt existimant īidem fuisse, qui & Curetes Iouis i Creta educatores: q ga alendi Iouis **Curetes** curā gesserūt, Curetes nominati sunt. Nā dūr in Ida mōte cū Iupiter ifans nutriret, ne uox eius uagiētis audiret a Saturno, tympana & cymbala pulsasse. De qbus multa Strabo in. x. Alij uero tradūt Corybātes dictos esse a pupillis oculorū, siue genis, q̄s græci κόρας uocāt: q ipsi cū custodes essent Iouis, nō modo excubare, sed etiam apertis oculis dormire cogebātur. huic naturam ducio ex fabula uocabulū: ut q leporū modo somnū caperent, oculis patētibus ita noiarētur. Seru. lib. iii. ❡ Iurgia: uerborū cōtētiones. Inde est iurgare & obiurgare nō sine differētia: ut iurgare sit uerbis cōtēdere, & ueluti **Iurgare** altercari. Obiurgare uero repre **Obiurgare** hēdere. Vñ est illud apud Apul. i prima apologia. Rhetori iurgāti, ari philo obiurgāti. Rhetor. n. i actione causarū uerbis contendit, ac pstrepit: phūs uero hoīum delicta obiurgat. ❡ Præludūt: pcedūt tanq̄ futuræ pugnæ pludiū. Alibi legit Proludunt. ❡ Torques: in ministros a qbus pulsatus fuisti. **Mappa** ❡ Mappa: genus est mātilis ad usum mēsurarum. Horat. in ep̄lis loquēs de conuiuis sic: Varius mappa cōpescere risum Vix poterat. Idē in Ep̄lis: Ne turpe toral ne sordida mappa, Corruget nares. & (ut alibi in sequentibus dicemus) cum publice ostendebatur: erat signū futurorū ludorū Circensium: Interea megalesiacæ spectacula mappæ. ❡ Rubra: q̄ ex uulnere facta est rubra. ❡ Lagena: uas tam ui **Lagena** narū q̄ aquariū. ❡ Sagūtina: hoc est fictili a Sagunto ciuitate Hispaniæ: uñ uasa fictilia pulcherrima mittebant. Martialis: Ficta Saguntino Cymbia malo luto. Ea qa fictilia erāt, & tanq̄ modici ptii apponebantur pauperibus cōuiuis. Martia. Quæ non sollicitus teneat, seruetq; minister: Sume Sagūtino pocula facta luto. ❡ Ipse. s. diues. ❡ Diffusum: expressum. quod postea in uasa diffundi solet in usum **Protopū** totius anni. Vnde Plin. lib. xiiii. Protopū appellatur a quibusdam mustū spōte defluēs, anteq̄ calcent uuæ: hoc ptinus diffusum lagenis suis deferuere passi. Et alibi: Vt statim dicemus uina q̄ eo anno diffusa sunt in ducentissimū annū seruata fuerūt. Idē: Albi diffusa, dita. x. die obtulerāt. Apuleius lib. ix. de asino aureo: Cōcurrit unus e cella uinaria nuncians oē uinū, quod olim diffusum fuerat in omnibus dolijs, feruēti calore rebulire. ❡ Cōsule capillato: uinū opimianū intelligit. Nā Lucio Opimio consule, quo tpe Caius Gracchus tribunus plebis agrariæ legis promulgator interēptus est: calis tempories fulsit: quā coctura uocant Solis opere: tanta uini fertilitate & pstantia: ut q eo anno diffusa sunt: in ducentesimū annum seruata fuerunt: redacta in speciē mellis asperi: ita ut nō sit mirū ad tēpora usq; Iuuenalis perdurasse. auctor est Pli. lib. xiiii. cap. iiii. ❡ Capillato: antiquo: nā antiqui intonsi incedebat & capillati. ❡ Calcatā. i. uinū quod ex il ex uuis calcatis & pressis. Horatius. Et plo domitā Caleno, tu bibes uuā. ❡ Bellis so **Causa belli socialis** cialibus. i. quo tpe fuit bellū sociale: quod ob hac causam excitatū est. Nā cū senatus (auctore Liuio li. septuagesimo: & septuagesimoprimo) impotatiam equestris ordinis in officijs exercendis ferre nollet: ei uiniti cœpit: ut ad se iudicia trāsferrētur, M. Liuius Drusus tribun' plebis eam causam senatus suscepit. Itaq; ut maioribus uiribus eā tueretur socios, & Italicos populos spe ciuitatis Romanæ solicitauit. Iisq; adiuuātibus p uim legibus agrarijs, frumētarijs latis, legē quoq; iudicialē tulit: ut æqua parte iudicia penes senatū & equestrem ordinē essent. Cū deinde promissa socijs ciuitas pstari nō posset, irati Italici defectionem agitare cœperūt: ppter quod M. Liuius Drusus ēt senatui inuisus factus, uelut socialis belli auctor, incertū a quo, domi occisus est. Cōtra aūt matrē & parētē suā urbem, oē Latiū, atq; Picenū, Hetruria ois, atq; Cāpania, postremo Italia coniurauerunt. Eo bello nihil unq̄ fuit calamitosius. ❡ Amico Cardiaco. i. laboranti dolore **Cardiacus** stomachi: καρδίαν. n. stomachū dixerūt ueteres græci: auctore Gal. lib. q iscribit medicus: ubi sic scribit: [illegible] dispositio autem cardiaca nō sic denominata est, q dolor circa cor esse cōtingat, sed qa cardiā antiq stomachū uocabāt. cardiacis autem uino optimo maxime succurritur unde Plin. lib. xxiii. Cardiacorū morbo unicā spē in uino esse certū est. Id aūt morbi genus nihil aliud est, q̄ nimia imbecillitas corporis: q stomacho languēte immodico sudore digerit. Hæc Celsus. lib. iii. Seneca ad Luciliū: Bibere & sudare, uita Cardiaci est. Plin. ait: Cor eius cremari nō posse, qui tali morbo perierit. ❡ De montibus Albanis: uinū albanū intelligit prædulce. Albanæ. n. uuæ urbi uicinæ pdulces sunt: ut scribit Plin. lib. xiiii. cap. vi. & ut scribit Columella: In nobilitate uini principatū obtinēt uites Marsici: Surrentiniq;, & Albani, atq; Cecubini agri. ❡ De setinis: diuus Augustus setinū **Setinum uinum** ptulit cunctis. dictū a Setia ciuitate Campaniæ. Martia. Pendula pontinos, q̄ spectat Setia campos: Exigua uetulos misit ab urbe cados. ❡ Titulū: inscriptionē, q uasis adhiberi solet. ❡ Multa fuligine: **Fuligo** multa nigricie. Nam fuligo dr nigricies ois, q ex fumo puenit, q̄si fumigo. Apuleius in prima apologia: Parietes fuligine deformatos ait. i. fumigatos. ❡ Veteris testæ: uasis. Horat. Quo semel imbuta est recēs seruabit odorē Testa diu. Nam apud ueteres uina uasis fictilibus condebantur, obturabāturq; gypso. lege Plin. lib. xiiii. unde sæpe est apud poetas uasa lini: ut illud Terentianū: Vasa omnia relleui, i. aperui remoto gypso. est. n. releui præteritū a relino. Appellatione aūt testæ intelligimus & uasa integra, & uasorū fragmenta. ❡ Thrasea, Heluidiusq; bibebāt: adeo uterq; libertatis studiosus fuit, ut natalem diē Brutorū & Cassii, q patria a tyrannis liberaues

rant summa poculorũ hilaritate celebraret. Petus Thrasea Patauiñus fuit, cui Nero (ut Tacitus scribit) infensus ualde factus est: ꝙ .s. senatu egressus esset, cũ de Agrippina referretur: & ꝙ Iuuenaliũ ludicro parũ expectabilẽ operã pbuisset. ea. n. offensio altius penetrabat: qa idẽ Thrasea Patauij, unã ortus erat, ludis cæsticis a Troiano Anthenore institutis habitu tragico cecinerat. Die quoqꝫ quo ptor Antistius Sosianus ob factitata in Neronẽ probrosa carmina exilio mulctatus est, mitiora censuit, obtinuitqꝫ. & cũ diuini honores Poppeę decernerentur, spõte absens funeri non interfuit. Nec Poppeam Deã credidit, ob q̃ Nero stimulãte Capitone Cossutiano Thraseæ inimico cũ ad necẽ cõpulit, uenis. n. utriusqꝫ brachij excisis uitã cũ sanguine amisit. Talibus uerbis usum Capitonẽ Cossutianũ tradit Tacitus cõtra Thraseã: Frustra Nero Cassium amouisti, si gliscere & uigere Brutorũ æmulos passurus es. Nam Cassium Longinũ iusserat interfici hac una causa, ꝙ in uetere gentili stemmate Cassij pcussoris Cæsaris imaginẽ retinuisset. Thrasea aũt fuit socer Heluidij. de quo ita Tacitus: Heluidius Priscus regione Italiæ Terracinæ municipio, Cluuio patre, q ordinẽ primipili duxisset ingeniũ illustre altioribus studijs, iuuenis admodum dedit, non ut pleriqꝫ, ut nomine magnifico segne otium uelaret, sed quo firmior aduersus fortuita rẽpu. capesseret doctores sapientiæ secutus est, q sola bona q honesta: mala tm̃ q̃ turpia: nobilitatẽ, cæteraqꝫ extra aium: neqꝫ bonis, neqꝫ malis annumerabat. Quæstorius adhuc a Peti Thrasea gener delectus e moribus soceri, nihil æqꝫ ac libertatẽ hausit, ruina soceri in exiliũ pulsus a Nerone Apolloniã cõcessit, ut Galbæ principatu redijt, Marcellũ Epriũ delatorẽ Thraseæ accusare aggreditur. Hic postea Vespesianũ in studio libertatis offendit: ut putaret id optante auunculo Claudio pristinũ libertatis statum posse reuocari: quo noie reus, ac præter spẽ absolutus est. Hi ergo duo Thrasea & Heluidius Brutorũ æmuli fuerũt in tuenda libertate. Hæc aũt historia inserta est a poeta nõ tã ut bonũ unũ designaret, q̃ inuidiã Domitiani, q (ut tradit Suetonius) Iuniũ Rusticũ necari iussit: qm̃ Peti Thraseæ, & Heluidij laudes ediderat, appellaueratqꝫ eos sanctissimos. Præterea eadẽ d̃ causa Phos oẽs ab urbe expulit, & Heluidiũ Heluidij filiũ sustulit. De Thrasea & Heluidio sic scribit Corn. Tacitus in uita Iulij Agricolæ: Legimus cũ Aruleno rustico Petus Thrasea, Herẽnio Senecioni Priscus Heluidius laudati essent, capitale fuisse, neqꝫ in ipsos modo auctores, sed i libros quoqꝫ eorũ sæuitũ, delegato triũuiris ministerio: ut monimẽta clarissimorũ ingeniorũ in comitio, ac foro urerẽtur. ¶ Coronati nam in solẽnibus conuiuijs Romani epulabãtur coronati. sumpta consuetudine ab Ionibus populis Asiæ, q unguẽti, coronarumqꝫ in cõuiuio dandarum. & secundæ mẽsæ ponedæ cõsuetudinẽ haud parua luxuriæ instrumẽta (ut tradit Valerius) repererũt. Verũ cũ morẽ hoies prius accepisse uidetur a Prometheo: q cũ ab Ioue uinculis liberatus fuisset in mõte Caucaso coronã habuisse fertur: ut se uictorẽ impune peccasse diceret. Itaqꝫ hoies in maxima lætitia, uictoriaqꝫ coronas habere cõstituerũt. Idqꝫ maxime in exercitationibus, cõuiuijsqꝫ est custoditũ. Lege Higinũ. ¶ Brutorũ & Iunij scilicet, q Tarqniũ Superbũ eiecit post stuprũ Lucretiæ. Et Decij qui una cũ reliqs cõiuratoribus Iuliũ Cæsarẽ in senatu ꝓfodit. ¶ Cassij: nã & Cassius unus fuit ex iterfectoribus Cęsaris studio libertatis. ¶ Ipse capaces: ordo ẽ: Ipse Virro tenet phialas expositiue capaces crustas heliadũ & inæquales beryllos. Sicqꝫ designat Electrum: ex quo uasa potoria magni pretij fiebãt. id aũt erat auꝝ ubi quinta argenti portio inerat. Nã cũ oi auro insit argentũ uario põdere: alibi dena: alibi nona: alibi octaua parte. Vbicũqꝫ argẽti quinta portio: idẽ Electrũ uocatur. ut scribit Plin. lib. xxxiii. cap. iiii. Ex electro in Lindo insula Rhodiorũ Helena sacrauit calicẽ Mineruę mãmę suę mẽsura. Electri natura est ad lucernarũ lumina clarius argẽto splẽdere. uerũ hoc loco id poeta ꝓsequit, quod græci mendaciorũ affectatores finxerunt: quod nostri postea imitati sunt. Phaetontis fulmine ictũ sorores fletu mutatas in arbores populos lachrymis Electrũ oibus annis fundere iuxta Eridanũ amne, quẽ Padũ uocamꝰ. & Electrũ appellatum, qm̃ Sol uocitatus sit Electros. Quod esse falsum Italiæ testimonio patet. neqꝫ. n. in Italia ex arboribus fluere electrũ cõstat. licet Ouid. græcos imitatus dixerit: Deqꝫ ramis electra fluũt, quæ lucidus amnis Excipit. & nuribus mittit gestãda latinis. Vñ & Mart. lib. iiii. græcos secutus ita dicit: Flẽtibus Heliadũ ramis dũ uipera serpit: Fluxit i obstantẽ succina gẽma ferã. Quæ dũ miraṫ pingui se rore teneri: Cõcreto riguit tecta repẽte gelu. Nã succino siue Electro illo ex arboribus distillãte aialia pleruqꝫ corripi falso poetæ nostri tradiderunt, creditũ est, q̃ ita iclusa ꝑpetuo uiuere uidebanṫ. Martialis i eodẽ lib. Et latet & lucet phaetõtida cõdita gutta: Vt uideatur apis nectare clausa suo. Heliadũ igiṫ. i. sororũ Phaetõtis: q̃ i arbores populos secundũ fabulas fletu nimio mutatæ sunt: ex qbus electrũ fluat, & Ide calices fiãt, Helios. n. Sol appellaṫ. Verũ fabulã poeta historiæ immiscet. neqꝫ. n. ex succino illo, quod Electrũ ẽt appellatũ est, uasa potoria fiebãt: cũ id (si Plinio fides habẽda est) nusquã reperiaṫ: sed ex Electro illo, cui quinta argẽti portio inest. uñ sequit. ¶ Tibi nõ cõmittitur aurũ: unde male hũc locũ accipiũt, q ex succino illo uasa fieri crediderũt, cũ nusquã inueniri id moneat (ut diximus) q de ipso Electro multa differit lib. xxxvii. cap. ii. ¶ Inæqualesqꝫ Beryllos: nã Berylli, aliiqꝫ lapides preciosi poculis aureis isserebantur. Berylli aũt coloris sunt crystalli, sed crassioris. de hoc Martialis. Et felix niueũ pustula uincit ebur. Inæquales dixit: qa (ut testaṫ Plin. lib. xxxvii.) sex angulari forma polliebanṫ: ut color repercussu angulorũ excitareṫ. Hos aũt mittit India. ¶ Tibi nõ cõmittiṫ aurũ: hinc apparet phialas illas ex auro nõ gemmi fuisse. ¶ Virro: nomẽ fictũ diuitis. ¶ Qui numeret gẽmas: gẽmatos calices itelligit. Nã poculis (ut modo diximus) aureis gẽmæ inserebanṫ: & ꝑcipue smaragdi, qui scythici dñr. Plin. proœmio libri trigesimitertij: Nec hoc fuit satis, turba gemmarum potamus, & smaragdis teximus calices, ac temulẽtiæ causa tenere Indiã iuuat. Martialis Gẽmatũ scythicis ut luceat ignibus aurũ: Aspice quot digitos exuit iste calix. ¶ Gẽmas iseritas. s. calici. ¶ Da ueniã ironicos. nõ est, inqt, mirũ si tã accurate custodiũt pocula. nã illic sunt Iaspides ꝑtiosi, q merẽtur custodiri, sic qs imoderatã sui tpis luxuriã taxat, & nimias delicias. ¶ Iaspis: lapis est, q uiret, & sæpe translucet. plurimæ ferũt eã gẽtes: & i agro nostro Bruciano maxima est uarij gñis copia. Sed cũ diuersorũ sit colorũ: optima est illa, q̃ purpuræ quiddã habet, secũda q̃ rosæ. tertia q̃ smaragdi. ¶ Nã multi: tata, inqt, est lautitiæ affectatio apud Romanos: ut multi lapidibus ꝑtiosis, q in digitis gestãdi sunt, calices ornẽt. ¶ Quas in uaginæ: solebat, inqt, Æneas Troianus talibus lapillis nõ pocula, sed uaginã gladij adornare. ut p Æneã intelligas oẽm antiquitatẽ, quã ostendit a delitijs penitus fuisse abhorrentẽ: ut sic molliciẽ sui sæculi damnet. eleganter aũt Æneã noiauit: utpote a Romani originẽ traxerit: ac si dicat eos a uestigijs maioꝝ multũ declinasse. ¶ In frõte uaginæ: in supficie & parte exteriore uaginæ. allusit aũt ad illud Virgil. Stellatus iaspide fulua Ensis erat. ¶ Iuuenis: Æneas. s. ¶ Prælatus Hyarbæ. quẽ Dido Hyarbæ regi Libye i amore proposuit. Spreto. n. Hyarba nupsit Æneæ. ¶ Zelotypo: q ita amat, ut timeat ne qs amore suo fruatur Zelotypus est. Zelotypia diffinitur a Chrysippo: ægritudo animi ex eo ꝓueniẽs, quod timeas ne adsit alteri qđ cũ nemine uelis habere cõmune. deductũqꝫ uideṫ ἀπὸ τοῦ ζήλου ϰαὶ τύπτω. i. amore & ferio: q̃ Zelotypus assiduo amoris aculeo ꝑcutiat. ¶ Tu Beneuẽtani sutoris: tu cũ uoles bibere: calices nõ habebis aureos: sed uitreos, & deformes. Nã Vatinius qdã Beneuentanus sutor uitrearius fuit: cuius calices uitrei & deformes erãt. Mart. Vilia sutoris calicẽ monimẽta Vatini Accipe, sed nasus longior ille fuit. De Vatinio ita scribit Corne. Tacitus loquẽs de Nerone: Apud Beneuentũ interim cõsedit: ubi gladiatorum munus a Vatinio celebre edebaṫ. Vatinius iter fœdissima eius aulæ ostẽta, fuit sutrinæ alumnus, corpore detorto. facetijs scurrilibus, primo inter cõtumelias assumptus, dehinc optimi cuiusqꝫ criminatione eo usqꝫ ualuit, ut gratia, pecunia, ui nocendi inter maximos eminerẽt. Poeta aũt in cõtemptũ Vatinij fœdissimi hois calices eius uocat magis, q̃ alterius opificis. ¶ Nomẽ sutoris: nã calices uatiniani appellabatur a nomine ipsius Vatinij. ¶ Nasorũ quatuor: quatuor rostrorũ ut sit descriptio uasis: Nã ita ꝓpensis quatuor rostris instar nasorũ fingebatur. uñ est illud (ut modo diximus) Martia. in distichis: Vilia sutoris calices monimẽta Vatini Accipe: sed nasus lõgior ille fuit. ¶ Poscentẽ sulfura, nã uitrũ ruptũ sulfuratis ꝑmutabatur. Martia. Qui pallẽtia sulfurata fractis Permutat uitris. Statius in Syluis li. ii. Quiqꝫ comminutis ꝑmutat uitreis gregale sulfur. ¶ Decocta: aq̃ cocta absolute dr̃ decocta. Scribit Pli. li. xxxi. cap. iii. Neronis principis inuentũ esse decoquere aquã: uitroqꝫ demissam in niues refrigerare: ita uoluptas frigoris cõtingit sine uitijs niuis. Vnde Mart. Nõ potare niue, sed aquã potare rigentẽ. De niue cõmẽta est ingeniosa sitis. Sen. lib. iiii. ad Luciliũ, Quid tu illã æstiuã niuẽ nõ putes callũ in ... tenoribus obducere: appellat autẽ niuẽ æstiuam, qua decocta refrigerabaṫ. Didicerũt. n. luxuria mõstrante Romani (ut docet Sen. ad Luciliũ) niues tpe æstatis locis subterraneis cõseruare. uñ Plin. lib. xix. Seruaṫ algor æstibus, excogitaturqꝫ ut alienis mẽsibus nix algeat. ¶ Pruinis geticis: hoc est scythicis: ac p hoc frigidissimis, ubi

ppetua

Coronati in conuiuijs

Electrũ

Beryllũ

Iaspis

Zelotypus

Decocta

pettua ſunt frigora. Nam Getæ populi ſunt Scythiæ. ¶ Non eadē: ordo eſt: Ego nō q̄rebar uina poni uobis nō eadē q̄ ponebant̄ domino: ſed eandē aquā cū diuite nō potatis. ¶ Vos alia potatis aquā: frequēs eſt cōqueſtio apud Martialē clientes paribus cū domino nō excipi dapibus: ut illud in. iii. lib. in Pōticū: Cū uocor ad cœnā non tam uænalis ut ante: Cur mihi nō eadē, q̄ tibi cœna datur? Pli. Iunior inde cōquerit̄ i epiſtolis. Sic & Plin. ſenior lib. xix. capi. iiii. Heu prodigia uentris, mirū eſſet nō licere carduis pecori uesci, non licet plebei. Aquæ quoq; ſeparātur, & ipſa naturæ elemēta ui pecuniæ diſcreta ſunt. Hi niues, illi glaciē potāt, pœnaſq; montiū in uoluptatē gulæ uertūt. ¶ Curſor: nō delicatus pincerna. ſed qui inter ſeruos eſt curſor, & q officiū habet eūdi quocunq; miſſus fuerit a dño. ii ēt A pedibus dicebātur. Martialis: Curſorem ſexta tibi Ruſe remiſimus hora Carmina, quē madidū noſtra tuliſſe reor. Idē in tertio. Sed tuta fæno Curſor oua portabat. nā mira erāt pedum pernicitate. Spartianus in uita Commodi ſcribit eū curſoribus ſuis exēplo Cupidinū alas frequēter appoſuiſſet eoſq; uentorū noibus ſæpe uocitaſſe. Boreā aliū, aliū Notū, & itē Aquilonē, aut Circiū, cæteriſq; nominibus appellās. Et indefeſſe, atq; inhumaniter faciens curſitare. ¶ Getulus: ex Getulia Africæ regione. Manus oſſea, ideſt Æthiops ipſe oſſeus. nā Æthiopi manus & reliq̄ corporis membra ſūt exilia & ſine pulpa. ¶ Nolis occurrere uereris. n. ne manes eēnt alicuius, q ex buſtis exiſſent. Monimēta: ſepulchra dicta a monēdo, q monēat nos, & maiorū noſtrorū & nos eſſe mortalis, uñ & monimēta dicimus, q̄cunq; nobis memoriā alicuius rei relinquūt. ¶ Latinæ: de uia Latina dictū in calce primæ Satyræ. ¶ Flos Aſiæ. i. formoſiſſimus pocillator ex Aſia: Inde. n. pulcherrimi habebant̄ ſerui. ¶ Quā fuit cēſus: nec mirū tanti ſeruū emi: cū ſcribat Pli. lib. vii. cap. xii. M. Antoniū duos pueros eximios forma mercatum fuiſſe ducētis ſeſtertijs. ¶ Cenſus Tulli pugnacis: pluris, inqt, ſeruos mercant̄, q̄ fuerint opes Tulli Hoſtilij tertij Romanorū regis, q Romulo ēt ferocior fuit: unde pugnacem appellauit. de eo ſic Virg. in ſexto: Cui deinde ſubibit Otia, q rumpet patriæ, reſideſq; mouebit Tullus in arma uiros: & iam deſueta triumphis Agmina, quem iuxta ſequitur iactantior Ancus. Nam Ancus Martius quartus fuit Rex a Romulo, nepos Numæ Pompilij ex filia, æquitate & religione auo ſimilis. Hi autem pauperes fuere reges.

A pedibus.

Monimenta

Ancus Martius

A SGen.

¶ QVALIS cœna &c. Deſcribit iniquitatē cœnæ. primo quia uiliſſima apponebantur clientulis: ſecundo quia lautiſſima & maxime opipara domino ſecundū facit ibi: Ipſe capillato. Ordo eſt hic: Tamen quamuis ſup. tantopere cœnā ſectaris: qlis ſup. eſt ipſa cœna: q. d. uiliſſima. qa uinū ſupp. apponit̄ in ea quod lana ſuccida. i. q̄ ſudante oue tonſa eſt. nolet pati. i. imbibere ut mādet tā craſſum & immixtū eſt. Tu uidebis. i. quilibet uidere poterit: corybanta, i. aliquem raptum furore effectū quaſi corybanta. de conuiua: ideſt effectū malignitate uini ex eo, q uenerat ut eſſet conuiua. Iurgia. i. cōtumelioſa uerba iurgiorū incitamēta, proludūt. i. pugnā tanquā proludia præcedunt. ſed tu ſaucius. i. uulneratus ab eo, cui cōuitia dixeris: uel a furētibus & ebrijs. torques. i. impellis & proijcis in aduerſariū tuū. mox. i. pauloposť iurgia illa. pocula. i. uaſa potoria. & deterges uulnera ſupp. mappa. i. mātili. rubra. i. ſanguinolēta, uel ſanguine tincta. Quoties pugna cōmiſſa inter uos. ſ. cliente & paraſitos & cohortem libertorū ipſius domini. nam ſerui. nō accumbunt. lagena ſaguntina. i. fictili ex luto ſaguntino: q a Sagunto Hiſpaniæ oppido Romā aduehebatur. feruet. i. feruide fit. q. d. frequentiſſime. & ita neq; bene, neq; quiete accipiebantur. Ipſe capillato. Oſtendit e diuerſo lauticias cœnæ dominorum. nam ſicut (Seruio teſte) plena alicuius rei cōmendatio, atq; laudatio fit ex præſentia bonorū eius & abſentia malorū, q̄ alijs inſunt: ita plene uituperatio ecōuerſo. ex præſentia malorū, quę habet ex carentia bonorū, qbus caret. Ordo eſt: Ipſe. ſ. dominus & rex cōuiuij: potat. i. abunde bibit ſupp. uinū diffuſum. i. quod diffuſe & abunde prouenit. conſule capillato. i. intonſo: & p hoc antiquiſſimo. uirtus autē uini ex diuturnitate eius cōprobatur. quod & Cic. in lib. de amicitia atteſtat̄ his uerbis: Amicitiarū eſſe debēt ſicut aliarū rerū ſocietates: ueterrima quæq; ut ea uina, q̄ uetuſtatē ferūt, eſſe debent ſuauiſſima &c. Hinc quoq; Virgil. Æneid. primo. Impletur ueteris Bacchi, pinguiſq; farinæ &c. Et ille tenet tuā. ideſt liquorem uuæ. i. uinum opimianum. calcatum. i. calcibus expreſſum. bellis ſocialibus: ideſt dū eſſent ea bella, q̄ ſocialia & Marſia uocantur. nam L. Opimio conſule cū Brachius tribunus plebis interemptus eſt: tempeſtas quædam fuit: q̄ coctura dicitur: tanta uini fertilitate. & p̄ſtantia: ut quæ eo anno diffuſa ſunt in ducenteſimū annū fuerint ſeruata: redacta in ſpeciē mellis: ut ſcribit Plinius. tenet ergo. i. habet in poteſtate: ut bibat talem uinū. nunq̄ miſſurus: ideſt cōceſſurus. cyathū. i. poculū illud amico cardiaco. i. cordis dolorē: q ſitim generat patienti. tenet inquā nunc: quia bibet cras aliqd ſupp. uini: ideſt aliquod uinum de montibus albanis: aut de ſetinis ſupp. qui ſunt iuxta pontinos campos. cuius ſupp. uini ſenectus. i. uetuſtas. deleuit. i. amouit multa fuligine. i. mucore aut ſitu nigro ueteris teſtæ: qa in teſtis uinū olim ſeruabant: ſiue in ſerijs: ideſt terreis uaſis, nō in ligneis. deleuit inquā patriam. i. inſcriptionem de qua patria eſſet: & titulum eius. ſcribebant. n. ad uaſcula illa pice obturata & in multos annos repoſita: continentē patriā: & nomē: & pretiū uini: q iā uetuſtate amotus aut offuſcatus erat. qle ſupple uinū Thraſea & Heluidius libertatis amatores: & tyranorum inimici ſolebāt ſupp. bibere, uel tenere. coronati. i. habētes coronas pāpineas in capite, quas ſumebāt, q egregie potare decreuerāt. natalibus. i. in die natiuitatū Brutorū. & Caſſi. i. Caſſii libertatis uindicū. nā Iun. Brutus reges exegit. Decius aūt Brutus cū Caſſio impatores exigere conatus: Iulium Cæſarem occidit. ipſe Virro: ideſt uir diues rex conuiuij. tenet cruſtas Heliadum: ideſt uaſa quæ ex electro cauabantur. quod quidem electrum fit ex lachrimis Heliadum: ideſt filiarum Solis, & ſororum Phaetontis qui cum fratris mortem nimium impatienter ferrent, in arbores mutatæ ſunt. aut alnos, aut populos. unde ſpecies electri diſtillare dicitur. tenet inquam capaces: ideſt ualde amplas cruſtas: ideſt corticum electra ſudantium particulas. Heliadum: ideſt filiarum Solis. & tenet Beryllos: ideſt lapides tales inæquales. itē Virro tenet phialam: ideſt pateram. Aurum: ideſt poculum, aut aliud uaſculum aureum non committitur tibi qui conuiua pauper es. uel ſi aurum datur quando: ideſt aliquando. cuſtos: ideſt obſeruator eſt ſupple affixus ibidem. qui numeret gemmas: ideſt pretioſos lapillos: qui ſunt in uaſculis illis aureis. Et qui obſeruet: ideſt diligenter cuſtodiat ne furentur. ungues aduncos: ideſt rapaces: quibus gemmas abradere poſſis: da ueniam: ideſt ignoſce iſtiuſmodi luxuriæ. iaſpis: ideſt lapillus talis. præclara: ideſt pura & multum perlucida. laudatur illic: ideſt i cōuiuijs diuitum, uel potius in poculis. Nam Virro uir ille diues transfert gemmas: ideſt lapillos pretioſos a digitis ad pocula: ut multi ſup. faciūt. gēmas dico, q̄s. i. q̄les. iuuenis. ſ. Æneas. prælatus ſupple ab Elyſa, q̄ Dido dicitur ſm Virgilium: Hyarbæ duci illi zelotypo. i. primū zelū tenenti ſolebat ponere in fronte uaginæ. i. in capulo, ſeu manubrio enſis, uel in ſumma parte uaginę. Dicitur enim. iiii. Aeneid. de enſe Ænee: Stellatus iaſpide fulua Enſis erat. Solēt. n. mortales, qbus maxime oblectantur plurimū exornare. Bibaces ergo & Bacchi p̄ceres pocula ſua gēmis exornāt belligeri uiri enſem ſuum &c. Tu uero cliens ſiccabis: ideſt ebibendo ſiccum reddes: cum non ſit ſatis uini in eo. calicem: ſcilicet uitreum. quatuor naſorum. i. plurimæ deformitatis ſicut Vatinio uitriario ex Beneuento unus naſus multum diffurmitatis afferebat. ſiccabis dico calicem quatuor naſorum habentem nomen ſutoris Beneuentani: ideſt ipſius Vatinij. a quo calices uitrei Vatiniani dicti ſunt. & ſiccabis calicē iam quaſſatū. i. concuſſum, & diſſolutum. & poſcentem ſulfura. i. requirentem cōmutari pro ſulfure: & hoc uitro rupto. Si ſtomachus dñi feruet uino & cibo. i. febricitans eſt. aqua ſupp. decocta: ideſt artificioſę facta. frigidior pruinis geticis. i. q̄ ſunt apud Getas: ubi plurimæ & diutiſſimæ ſunt niues. petitur ſupp. pro eo. Non eadem uobis poni modo uina querebar. Non tantū inquit, in uino quod dominus conuiuij optimū, clientes peſſimum bibunt, diſcretio eſt: ſed ēt in aqua & pane: & multo maxima in ſeruis, ſeu miniſtris. Ordo eſt: Ego querebar. ideſt conquerebar. modo. i. pauloante. non eadem uina poni. i. apponi, uel proponi uobis & dños uerū quod intolerabilius eſt: uos potatis aliam aquam: q a inde coctam. curſor Getulus. i. niger. quales ſunt Getuli. dabit tibi pocula. aut oſſea: ideſt macilenta manus. in qua niſi oſſa & nerui uidentur mauri. quē uulgo morum dicūt, nigri in colore. & is ſupp. cui nolis occurrere per mediā noctē. dū ueheris per monimēta. i. ſepulchra Latinę ſupp. uiæ. cliuoſæ: ideſt dependētis. uel illic ubi cliuoſa eſt: & ſepulchra ſunt: quia crederes ſpiritum, aut manes defuncti eſſe. Flos Aſiæ: ideſt pulcherrimus iuuenis ex Aſia: ſicut erat Ganymedes raptus in pincernam Iouis, miniſtrabit ſup. ante ipſum: uidelicet dominum. paratus. i. comparatus & emptus maiore pretio q̄ fuit cenſus: ideſt theſaurus, & poſſeſſio Tulli. ſ. Hoſtilij tertij regis Romanorum. pugnacis: ideſt bellicoſi. qui animos Romanorum tempore Numæ reſides & otioſos in arma excitauit. & cenſus Anci: ideſt Anci Martij quarti regis Romanorum.

Corybantes

inter murena natātes In patina porrecta. De squilla sic scribit Aris stot. lib. iiii. de animalibus. Crusta aūt intectorū genus primū locu sta cui proximū genus alterū est, quē cāmarū uocant: tertiū genus
Asparagus squilla est: quartū cancer, &c. ✓ Distendat: impleat. ✓ Asparagis: aspas ragi dicti sunt: q̄ ex asperis uirgultis legunt̄ & ipsi scapi asperi sint, nō leues. nisi dicho sit græcanā ἀσπάραγος dr. hæc Varro ✓ Qua cauda: quasi q̄ maxime expetit. Nā in squilla & locusta cauda opti mi habebat̄ saporis, Fuisse aūt lautæ gulæ docet Suidas q̄ scribit Apiciū eo cibi genere bona cōsumpsisse, & eius auiditate ad Africā nauigasse. ✓ Despiciat: deorsum aspiciat cū sublimis a ministro fera
Cammarus tur. sequitur enim Excelsis manibus sublata ministri. ✓ Cāmarus: est ex genere piscīū (ut diximus) crustatorū: cuius meminit & Mar tialis: Concolor in rubra cāmare lance rubes. De eo sic & Lampris dius in Heliogabalo: Primus fecit, isitia de piscibus, primus de ostreis & lithostreis, & huiusmodi marinis cōchis & locustis & cās maris & squillis. ✓ Cōstrictus ouo: cāmari. n. imixti ouis coqueban
Cœna feralis tur. ✓ Cœna feralis: expositio est. i. cœna q̄lis mortuis dabat̄. Vnde Apul. in. iiii. Floridorū: Exclamauit uiuere hoiem, pcul ignes amo
Fera meres lirent, rogū demolirent̄, cœnā feralē a tumulo ad mensam referēt. Ferā. n. ueteres mortē appellauere. ✓ Venafrano: subaudi oleo. To
Venafranū oleū tus. n. ager Venafranus bonitate olei cōmendat̄. Vnde illud Plis nianū: Et uulgo principatū in hoc quoq; bono obtinuit Italia toto orbe, maxime agro Venafrano. est aūt Venafrū oppidū Cāpaniæ.
Venafrū oppidū De oleo uenafrano Mart. Hoc tibi campani sudauit baca Venafri: Vnguentū quoties sumis, & illud olet. Varro in re rustica: Quod far cōferam cāpano, quod triticū appulo, quod uinū falerno: quod oleū uenafrano? ✓ Pallidus caulis: nā brassicæ pallescētes fastidium mouebāt. Vnde tu uiriditatē custodirēt, cū nitro coquebant̄. Mart. Ne pallentes moueant fastidia caules: Nitrata uiridis brassica fiet aqua. ✓ Olebit laternā. i. oleū q̄le laternis solet indi. Nā in usum lus cernarū pessimū paratur. laternā aūt posuit p lucerna. ✓ Vestris als ueolis: satyrice appellauit patinas paupis alueolos. Nā alueoli dnr uasa, ppie ex ligno excauata: sic ēt in sequētibus alueolos appella
Alueolus uit: Cuius & alueolos & lænā pigneraui Atreus: ubi locus est corris gēdus: nā pro Alueolis Albiolos legit: Ergo uestris alueolis. i. ues stris patinis uilibus & ligneis. Alueolus itē capit̄ p tabula lusoria. Varro: Quales sunt tesseræ, qbus in alueolo luditur. Vocabulū au tē deductū est p diminutionē ab Alueo, uñ Valer. lib. viii. loquens de Scæuola: Alueo quoq; & calculis uacasse interdū dr. licet illud ēt diuersa significatione acceptat̄. nam & pro uase ligneo ponitur
Solium quod alio noie soliū appellamus: eo utebātur in balneis unde Cic. in. iiii. Rhetoricorū ad Herēniū: Deinde ubi u sum est ut in alueum descēderet. Alueus itē capitur p concauitate fluminis, uñ dicimus alueū Tyberis: alueū Padi. ✓ Canna micipsæ. i. quod ex Numidia Romā ueh tur. Nā Micipsa Massinissæ filius Numidarū fuit rex: q mortuus regnū tribus filijs reliquit: Ad herbali, Hiempsali, & Ius gurthæ fratris filio: quē in filiū adoptauerat. ✓ Canna acuta prora .i. nauis. Hoc aūt dicit, q(ut scribit Pli. lib. vii. cap. lvi.) naues fiūt utiles in Nilo ex papyro, & scirpo & harundine, simulq; ad id res spexit q̄ in India harūdines sunt tantæ pceritatis: ut ex singulis in ternodijs nauiculæ fiant, q̄ alueo nauigabili ternos interdū homis nes ferāt. Auctores sunt Pli. li. vii. cap. ii. Solinus, Diodorus, Mela. ✓ Cū Boccare: tantus, ingt, est fœtor olei ut nemo Romæ lauetur
Boccar cū Boccare hoc est cū Numida aliquo. Boccar aūt (ut scribit Liui. lib. xxix. ab urbe cōdita) rex fuit Maurorū, fuitq; tpibus Massinissę
Massanissa regis Numidiæ: pro quo nūc poeta intelligit oēs Numidas & Mau ros. ✓ Tutos a serpētibus: tāta, ingt, est uis tetri odoris olei: ut serpēs tes ipsi fugētur. ✓ Mulus erit: piscis est marinus. de quo in superiore
Corsica Cyrnus Satyra. ✓ Corsica: insula est in mari ligust. eo. alio nomine appellata Cyrnus. uñ Virg. in Buco. Sic tua Cyrneas fugiāt examina taxos.
Tauromīnium ✓ Rupes Taurominitanæ: hoc est Sicilia ipsa. Nā Taurominiū ops pidū est Siciliæ nō longe a Messana. olim Naxus uocitatū. auctore Solino. ✓ Quādo ozāratio est rīre tā ex longinquo Petantur pisces: qm, ingt, iā mare nostrū piscibus est exhaustū. dū gulæ tantopere inseruimus. Vnde & Seneca detestās gulā sic scribit ad Luciliū: Vi de quantū rerū p unam gulā transiturarū permiserit luxuria, terras rumq;, marisq; uastatrix. Val. Maximus lib. ix. loquens de luxuria sic ait: Inde ab Oceani littoribus attracti pisces inde insusę culinis
Macellū arcæ, censibusq; edendi & bibēdi uoluptas reperta. ✓ Macello scru tante: hoc est piscatore maria quæq; uicina explorāte. Macellū n. posuit p piscatore. Est aūt Macellū locus ubi obsonia uenduntur. dictū (ut sensit Donatus in Terentiū) a mactādis pecoribus. ut alij uero tradūt a Macello quodā, q exercebat in urbe latrociniū, quo

dānato, censores Æmilius & Furius statuerūt, ut in domo eius obs Macellarij
sonia uē derētur, a quo Macellarij dicti sunt, qui obsonia uenderēt. Lanij
nō aūt q pecora mactarēt: ii enim Lanij & Laniones sunt appella Laniōes
ti. & Laniena locus ubi mactantur. de quo plura ante. ✓ Nec pati Laniena
tur: scilicet gula. ✓ Tyrrheuum: Thuscum, & Romanum.
℃ ASPICE &c. Ostendit quomodo diuersa obsonia diuersis A SCen.
mode domino, & clientibus apponuntur. Ordo est: Aspice quis est quantum. longo: idest extento & exporrecto pectore minister distentat: idest a se & potissimum a facie ne naso fœdasse putetur, extensam teneat lancem: idest patinam, Mancinellus legit distens dat: idest impleat. sed minus placet: quia distendi non est simplis citer impleri: sed cum extensione: quæ lanci non conuenit: sicut uberibus & faccis. Alij præterea legunt: qua fertus & cæt. ut sit qua supple lance squilla fertur &cæ. Plures legunt quæ: ut sit aspis ce quæ: idest qualis & quanta squilla: idest piscis sic dictus: & aspis ce quibus asparagis: idest herbis talibus pro condimento circums positis: quasi dicat delicatissimis utpote altilibus. sunt enim dus plices: siluestres qui proprie asparagi sunt: quia dicuntur secuns dum Varronem ab asperitate loci, in quibus nascuntur: uel quia ex asperis uirgultis legantur: & altiles qui in hortis aluntur. septa: idest circundata. & qua: idest quali, & q̄ longa cauda despiciat conuiuia: idest uos conuiuas in imo sedentes: quos despicit tas lis squilla: quia non dignetur talibus anteponi. & de spicit: quia ab alio quodammodo respicit. cum: idest quando. uenit sublatas: idest sublimata: i sursum lata. siue exaltata manibus ministri. sed cammarus pisciculus ille de genere locustarum uilis saporis. ponitur: idest præponitur tibi constrictus: idest confrictus. dimis dio: idest dimidiato ouo: quod appositum est pro condimento: ut dicunt interpretes. Vel cammarus constrictus: idest compress sus ex decremento eius. ouo eius existente dimidio: idest ad dimi dium usq; constricto iam descrescente Luna. habet enim piscicus lus ille oua, quæ ut succus eius, & quicquid habet pulpæ cum Luna crescente crescunt: & decrescente decrescunt. Rubet aus tem cammarus coctus. Vnde Martialis: Concolor in nostra camis mare lance rubes. Georgius Valla scripsit grammarus: sic enim uulgo profertur: sed plures per e scribi uolunt. sicut Caius: Lys curgus: Cneus: amurca: quæ ubi e habent: per g efferuntur. Cammarus ergo constrictus & iam quasi languens: ouo eius exis stente dimidio: ponitur tibi feralis: idest letalis cœna. uel quia cam mari stomacho & capiti nocent. uel quia tunc maxime quando decrescunt mortiferi sunt. uel quia talis cœna mortuos decet & lus gentes eos. ponitur inquam in exigua patella. ipse: scilicet domis nus perfudit piscem: qui sine oleo satis saperet. uenafrano sups ple oleo quod maxime laudatur. at t idest sed hic caulis, qui exis stens pallidus: idest hoc olus pallidum: idest languens: uel caulis lactucæ uetustate languentis: & pallidæ, qui affertur tibi misero. olebit laternam: idest præ se feret odorem olei: quod qua uilissis mum & insipidissimum in laternis comburi debeat, illud enim supple oleum datur uestris alueolis: idest uentribus. quod canna idest nauicula facta ex canna. uel quod in doliolo facto ex cans na aduehitur. micipsarum: idest numidarum, qui per Micipsam regem nobilitati sunt, & inde denominati subuexit acuta proras idest in acuta naui: hoc est non oleum oliuarum: quia tali saltem bono caret Africa: sed ex quibusdam seminibus: quod fœdum & insipidum est propter quod supple oleum nemo lauatur Romæ. cum Boccare: idest cum quouis Numida etiam ditissimo: licet ess set Boccar eorum rex: quia cum in patria soliti sunt inungi oleo illo grauissimi odoris: adhuc cum corpora eorum calefiunt, illud olent. non autem est uerosimile q̄ Romæ ubi est copia optimi olei Boccar oleo patriæ suæ uti uelit: quod etiam oleum facit homis nes tutos ab atris serpentibus: qui grauitatem eius ferre non pos sunt. Mulus: idest piscis delicatus sic appellatus. erit domino: ids est dominus habebit mulum: quem Corsica insula illa misit: aut quem rupes Taurominitanæ: idest rupes quæ sunt iuxta Tauros minum oppidū Siciliæ sup. miserunt quādo: idest quandoquidem ita est q̄ omne mare nostrum. i. italicum est peractum: idest expisca tum & iam defecit i. piscibus euacuatū est. dum gula. i. gulositas nostra sæuit. i. uehementissima crescit. & hoc macello. idest quolibet piscatore in macello uendere solitu. scrutante. i. inquirēte. assiduis idest quibus continue utitur, retibus proxima supple maria. nec patitur piscem Tyrrhenum: idest maris Tyrrheni quod inferum dicitur crescere. ergo: idest ea de causa prouincia: idest regio longe posita, & a romanis procul uicta.

Instruit ergo focum prouincia, sumitur illinc
Quod captator emat Lenas, Aurelia uendat.
Virroni murena datur, quae maxima uenit
Gurgite de siculo, nam dum se continet Auster,
Dum sedet, & siccat madidas in carcere pennas
Contemnunt mediam temeraria lina Charybdim.
Vos anguilla manet longae cognata colubrae,
Aut glacie aspersus maculis Tyberinus, & ipse
Vernula riparum pinguis torrente cloaca,
Et solitus mediae cryptam penetrare Suburrae.
Ipsi pauca uelim, facilem si praebeat aurem,
Nemo petit, modicis quae mittebantur amicis
A Seneca, quae Piso bonus, quae Cotta solebat
Largiri, namq; & titulis, & fascibus olim
Maior habebatur donandi gloria, solum
Poscimus, ut coenes ciuiliter, hoc face, & esto,
Esto (ut tunc multi) diues tibi, pauper amicis.
Anseris ante ipsum magni iecur, anseribus par
Altilis, & flaui dignus ferro Meleagri
Fumat aper, post hunc raduntur tubera, si uer
Tunc erit, & facient optata tonitrua coenas
Maiores, tibi habe frumentum Aledius inquit,
O Libye, disiunge boues, dum tubera mittas
Structorem interea, ne qua indignatio desit,
Saltantem spectas, & χειρονομοῦντα uolanti
Cultello, donec peragat dictata magistri
Omnia, nec minimo sane discrimine refert
Quo gestu lepores, & quo gallina secetur,

JOAN. BRIT.

INSTRVIT ergo focum: cum mare, inquit, nostrũ piscibus sit exinanitũ: ergo ex prouincijs & longinquis locis petũtur: sicq; poeta gulam sui tẽporis notat. Quae etiã a Seneca his uerbis taxatur. Quod dissolutus delitijs stomachus uix admittat ab ultimo petatur Oceano: uomunt ut edant: edunt ut uomant. Instruit focũ: in causa est ut pisces habeantur ad coquendum. Illinc: ex prouincia. Lenas: pro auaro captatore ponitur: ut Aurelia pro orba diuite: cui multa mitterẽtur munera. uterq; aũt fuit temporibus Iuuenalis: ut Gallita & Pacchius. Captator: hoc ẽ q muneribus alienas opes captat. Aurelia uendat: nã lucri cupiditate munera uẽdebat. Virroni: ipsi diuiti. Murena: anguillae similis est. in freto siculo capitur. Macrobius. li. iii. Accersebantur, inquit, murenae ad piscinas nostrae urbis abusq; freto siculo. Lautae habebantur gulae adeo ut Licinij Crassi Murenae sint cognominati, q hoc pisce effusissime sint delectati. Lege Plini. lib. ix. Columellã, & Macrobiũ lib. iii. Nã dum se cõtinet: nõ uerẽtur, inquit, piscatores quiescentibus uentis in mari siculo, licet periculoso piscari: ut ostẽdat nihil intactũ relinqui ad indomitã gulã explendam. Auster: Austrũ posuit pro oibus uentis. In carcere: fabulã miscet. Nam uenti in Aeolijs insulis, in quibus tẽporibus Iliacis Aeolos regnabat, in carcere ab eo coerceri dicebantur. Vergil. Aeoliam uenit, hic uasto. rex Aeolus antro Luctãtes uentos, tẽpestatesq; sonoras Imperio premit: ac uinclis & carcere frenat. Lina temeraria: hoc est temerarij piscatores utẽtes retibus. Charybdim: in freto quod est inter Italiã & Siciliã scopulus est Scylla: itẽ Charybdis: mare uorticosum: ambo clara saeuitia. Charybdis aũt Peloro promontorio adiuncta est. De Scylla & Charybdi plura referemus in decima quinta Satyra. Cognata colubrae: quasi eiusdem generis scribit Plin. lib. ix. cap. xxiii. Murenas in terram elapsas serpentibus cõmisceri: sed de anguilla hoc non legitur apud Plinium uerũ poeta sequitur opinionẽ uulgarem, qui credit serpentes, & angues coire cum anguillis. Aut Tyberinum: lupũ piscem intelligit, qui in Tyberi stercore pasceretur & immũda esca inter cloacas urbis. Et licet hoc loco Iuuenalis Tyberinũ piscem ut uilem pauperi apponi dicat. Varro tamẽ (ut tradit Macrobius) pisci Tyberino palmam tribuit his uerbis in libro rerum humanarum. xi. Ad uictũ optima fert ager Campanus frumentũ, Falernus uinum, Cassinas oleũ, Tusculanus ficũ, mel Tarentinus, piscẽ Tyberis. Nam oẽs ex hoc amne pisces maximũ honorẽ tenuerunt apud prodigos, in primisq; lupus, qui inter duos pontes captus esset. quod ẽt Horatius indicare uĩ in Satyra q incipit: Quae uirtus, Lupus hic Tyberinus an alto Captus hiet: pontem inter iactatus, an amnis Hostia sub Tusci. Columella li. ix. capi. xvi. loquens de piscinis sic scribit: Doctaq;, & erudita palata fastidire docuit fluuialẽ lupũ, nisi quem Tyberis aduerso torrẽte defatigasset. quibus uerbis docet lupum Tyberinũ in pretio fuisse. Verũ forte tẽporibus Iuuenalis talis piscis in pretio nõ erat: tẽporũ longinquitate mores, ut fit mutante. sicut & aetate nostra anguillae: quae tẽporibus poetae in minima erãt aestimatione, mensis nostris sunt gratissimae lupos etiã marinos laudat Plin. lib. ix. his uerbis. Luporũ laudatissimi qui appellantur lanati candore, mollitiaq; carnis. hunc piscẽ graeci appellant λάβρακα: aspersus maculis. Nam lupi pisces maculis uariegati inueniebantur, ijq; minoris aestimationis. unde Columella lib. ix. cap. xvii. ubi de positione piscinae mentionẽ facit: Tum etiam sine macula

Murena

(nam sunt & uarij) lupos includamus. Eos nos esse putamus, quos uulgo appellant lucios. dictos lupos ab eorũ uoracitate, nam reliquos pisces insectãtur. unde Columella eodẽ libro lupos rapaces appellat. Glacie per hyemẽ. uidentur. n. maculis frigore aspergi. Vernula: alũnus. Cloaca: nã tota urbs pensilis erat cloacis conuatis septẽ amnibus a M. Agrippa sordes urbis in Tyberim deferentibus, lege Liuiũ & Plinium libr. xxxvi. cap. xv. Pinguis cloaca torrẽte: hoc est pinguis sordibus fluẽtibus p cloacas. Est. n. cloaca (auctore Vulpiano) locus cõcauus p quẽ colluuies, & immũdiciae urbis fluant. Cloacae aũt appellatiõe & tubi & fistulae cõtinentur. Ad salubritatẽ ciuitatũ, & ad tutelã ptinet, ut cloacae purgentur & reficiantur. nã & cœlũ pestiles & ruinas minãt immundiciae cloacarũ. Torrẽte: hoc est (ut scribit Plinius) cursu pcipiti torrentiũ modo fluẽte. Cryptam: cauernã, & loca riparũ excauata: q piscis depascens perscrutatur. Vñ Lucilius acer & uiolentus poeta eũ ipsi liguritorẽ catillonẽ appellat, s. qui proxime ripas & stercus insectaretur. Propriẽ aũt Catillones dicebãtur, q ad pollucũ Herculis ultimi cũ uenirẽt, Catillos liguriebant. Crypta aũt dicta est ἀπὸ κρυπτοῦ: quod est occulto. Suburrae: regio erat urbis celebratissima: de qua alibi ante. eo aũt ait piscis stercus sectantes peruenire. Ipsi pauca uelim: uelim, inqt, ipsum Virronẽ paucis alloqui, si me uelit auscultare. Nemo petit: sensus est. Nemo, inqt, petit a te Virro ut sis pauperes clientes tã munificus sis, q fuerũt Seneca, Piso, & Cotta in amicos suos, quos multis donis prosequebãtur. sed ut coenes ciuiliter & cõmunibus epulis cũ eis, & nõ discretis. A Seneca: Senecã diuitẽ fuisse & liberalẽ in amicos scribit Tacitus: apud quẽ legi est de uita, & nece eius. Piso bonus: multi extitere Pisones. uerũ de C. Pisone illo intelligit, q amicus & familiaris fuit Senecae, q; auctor fuit cõiurationis in Neronẽ, a quo dicta est coniuratio illa Pisoniana. De eo ita scribit Tacitus: Namq; facundiam tuẽdis ciuibus exercebat: largitionem aduersus amicos: & ignotos quoq; comi sermone & cõgressu. Vnde a poeta & liberalis & bonus appellatur. hic postea obijt detecta coniuratione p Milichium Seuini libertũ abruptis brachiorũ uenis. Cotta: hic est ille Cotta, de quo in Satyra: Et spes & ratio. Quis tibi Mecoenas Quis nũc erit aut Proculeius, aut Fabius: Quis Cotta iterũ, qs Lentulus alter. Namq; & titulus: ideo, inquit, liberales & munifici erãt in amicos, q ueteres gloriosius esse in hoĩe putarẽt liberalitatẽ exercere, q dignitates adipisci. Vnde Sallustius in Catilinario commendans mores ueterum romanorũ sic scribit. Magisq; dandis q accipiendis beneficijs amicitias parabant. Titulis: honoribus, qui per titulos & inscriptiones ostẽdebãtur. Vñ Pli. lib. vii. loquens de Pompeio: Postea ad tota maria, & deinde ad Solis ortus missus, hos retulit patriae titulos. Propertius ultima Elegia: Et domus est titulis utraq; fulta suis: idest honoribus & laudationibus. Fascibus: cõsulatu & ptura: quae dignitates inter alias pcipue habebantur: ut p has dignitates oẽs intelligas, Consulẽ & praetorẽ lictores praecedebant cũ fascibus uirgarũ: Consulẽ duodecim, sex uero praetorẽ. Coenes ciuiliter. i. ut bonũ ciuem decet: cõmunibus. i. epulis & indiscretis. eadẽ est ẽt expostulatio Martialis aduersus Ponticũ: Cur sine te coeno: cum tecũ Pontice coenẽ? Hoc face & esto: cũ indignatione pronunciandũ: face hoc, inquit, & tibi cõcessero ut uiuas diues tibi & parcus amicis, ut multi faciunt. sicq; sui temporis hoĩes sordidos taxat. Iecur anseris: prodigi & lautae gulae homines inter

Lupus

Catillones

C. Piso

Iecur anseris

delicata obsonia iecur anseris statuerunt. Vnde Plini.lib.x.capite
xxii. Iecur fartilibus in magnam amplitudinẽ crescit, exemptũq;
lacte, mulsoue augetur. Nec sine causa in quæstione est: qs primus
tantũ bonũ inuenerit. Scipio an Marcellus uir cõsularis an M. Ses
sius eadem ætate eques Romanus: Mart.lib.xiii. Aspice q̃ tumeas
magno iecur ansere maius. Docuit Apicius saginare anseres fico
carica & sacie extinguere. ⁋ Altilis: Gallinã intelligit, quæ alebatur
ad saginã. Deliaci cœpere gallinas saginare: unde pestis exorta opi
mas aues, & suopte corpore unctas deuorãdi. Quod postea lege
Flauia prohibitũ est. qua cautũ est, nequid uolucrũ proponeretur,
præter unam gallinam, quæ nõ esset altilis. Pli. ⁋ Par: crassitudine.
⁋ Dignus ferro Meleagri..i. tam pdigosa magnitudine, q̃ fuit is,
Flauus color — quẽ Meleager Calydonius interemit. nota est fabula. ⁋ Flaui: flauus
color (ut scribit Gellius) est ex albo, rufo, & uiridi cõcretus. unde
flauam appellamus Cererem: alludentes ad frumenta, quæ in
agris flauescere dicuntur cum maturescunt. Verum hoc loco fla
uum intelligimus pulchrũ & formosum: sicuti poetæ sæpe in hac
significatione usurpãt. ut ante: Et flauã cui det mandata puellam.
⁋ Post hunc. s. aprũ. ⁋ Tubera: in genere fungorũ numerant. Mart.
Rumpimus altricẽ summo de uertice terram. Tubera bolletis po
ma secunda sumus. Ea undiq; terra circũdata nascuntur: nullisq;
fibris nixa aut saltẽ capillamentis: neq; terræ cohærent: cortice ẽt
includũtur: ut plane nec terrã esse possimus dicere: neq; aliud q̃ ter
ræ callũ. Laudatissima quæ Africæ crescũt: cũ fuerint imbres autũ
nales & tonitrua crebra tunc nasci dicũtur maxime & tonitribus:
nec ultra annũ durare: tenerrima aũt uerno tẽpore esse. ⁋ Radũtur:
utrũ purgantur abraso cortice, cum apponuntur. an raduntur .i.
euellũtur ex terra sarculis. ⁋ Si uer tunc erit: ordo est & sensus Ale
dius inquit: o Libye habe tibi frumentũ: ac si dicat: frumẽtum ego
non curo: modo mihi mittas tubera: hoc inq̃ dicit: si uer tunc erit,
scilicet cum tubera apponuntur: & si tonitrua optata facient maio
res cœnas, (ut diximus auctore Plinio) dicuntur nasci
si imbres fuerint autumnales & tonitrua crebra: tenerrima sunt tẽ
pore uerno. ... ta dixit: si uer erit. ⁋ Aledius inquit: Aledium
aliq dicũt equitem Romanũ fuisse luxuriosum, quem pro homine
guloso hic accipit. ⁋ Disiunge boues: per me, inquit, frumentũ non
seces. Nam ex Libia frumenta mittebant. Vnde Sidonius: Arma
Cyniphii — Calybs, frumenta Lybies, Campanus lacũ Ouidius in Ponto: Cy
niphię segetis citius numerabis aristas. Cyniphii enim populi sunt
Africę. Pli.lib.xv. ostendit Africã frugũ fertilẽ esse his uerbis: Oleũ
ac uinũ inuidit tantũ Africæ, satisq; gloriæ in messibus fecit. Colu
mella in quarto de re rustica: Mysiam, Libyam largis aiunt abun
dare frumentis. ⁋ Structorem interea: aliam proponit cõtumeliam
ut undiq;, inquit, habeas q̃ doleas structorem peritissimũ incidens
dorum obsoniorum spectas, qui mira manuum, reliquiq; corpo
ris agilitate ministret domino. Sicq; conuiuiorum luxuriam lautis
ciamq; sui temporis flagellat. Quod facit & Seneca his uerbis in
libro de breuitate uitæ. Conuiuia me Hercule non posuerim inter
uacantia tempora, cum uideam q̃ soliciti argentum ordinent, q̃ dis
ligenter exoletorum suorum tunicas succingant, q̃ suspensi sint,
quomodo aper coquo cæsus exeat, quanta celeritate signo dato
gladij ad ministeria decurrant, quanta arte scindantur aues in fru
stra nõ enormia, q̃ curiose infelices pueruli ebriorum sputa deters
Structor — gant. Structor autem is dicitur, qui curam habet struendæ mens
sæ. unde illud est Virgili. Cura penum struere. ⁋ Saltantem: ut optis
Chironomon — me agilem. ⁋ χειρονομοῦντα: participium est ἀπὸ τοῦ χειρονομεῖν quod
significat manibus gesticulari. ut sit ordo & sensus: Tu spectas stru
ctorem saltantem, & manibus gesticulantẽ: ac per hoc i oĩbus agis
lẽ. ⁋ Donec peragat dictata magistri: donec omnia incidendo exes
quatur, quæ didicerit a magistro ita: ut nihil prætermittat, quod ad
decoros incidendi gestus pertineat. Nam in urbe erant qui arte ins
cidendorũ rite obsoniorum docerent per uaria animalia formata
ex ligno, ut latius dicemus in Satyra undecima. Et tota sonat uls
Dictata — mea cœna suburra. ⁋ Dictata: dicuntur numero pluratiuo q̃cunq;
in omni genere scientiæ, tam liberalis, q̃ ludicræ traduntur discen
tibus. Horatius ad Loliũ: Sic iterat uoces & uerba cadentia tollit,
Vt puerum sæuo credas dictata magistro Reddere. Persius: Ten'
cirratorum centum dictata fuisse. Pro nihilo pendas. Tranquillus
in Cæsare: Tyrones per senatores armorum peritos erudiebat pre
cibus enitens: ut disciplinam singulorum susciperent, ipsiq; dictas
Dictare — ta exercentibus darent. Deductum est uocabulum a dictare: quod
est aliquid (ut dixi) in omni genere scientiæ discendum tradere.
⁋ Nec minimo sane discrimine refert magnam, inquit, putant esse

differentiam, quo gestu singula obsonia incidantur, decoro ne an
rustico more. Vnde illud est Plinij loquentis de gallinis: Postea cu
linarum artes inuenerunt: ut clunes spectentur: ut diuidantur in
tergora: ut a pede uno dilatatæ repositoria occupent. Sic Seneca
(ut paulo ante diximus ad Lucilium) Alius pretiosas aues scindit;
& perpectus, & clunes certis ductibus circumferens eruditam ma
num in frustra excutit. Et alibi Seneca de breuitate uitæ cum uis
deam q̃ suspensi sint, quomodo aper a coquo cæsus exeat, quanta
celeritate signo dato gladij ad ministeria decurrant, quanta arte
scindantur aues in frustra non enormia.

⁋ INSTRVIT focum: idest sufficit uel administrat. quibus focus: idest culina instruitur: hoc est obsonia præbet. Illud ergo — ASCEn.
quod Lenas captator hæreditatis scilicet emat: ut det diuitibus or
bis. & quod Aurelia diues & orba uendere cogitur ne corrumpan
tur obsonia data. sumitur illinc: idest ex prouincia. Virroni murena
datur. Prosequitur inceptum ostendens inæqualitatem obsoniorũ.
Ordo est. Murena: idest talis piscis delicatus. datur: idest apponitur
Virroni: uiro diuiti & domino conuiuij. quæ existens maximas ue
nit: idest aduecta est, de gurgite: idest de mari uorticoso Siciliæ. Nã
dum Auster: uentus ille aquosus. continet se: idest non flat. & dum
auster sedet & siccat in carcere. idest in antro Aeolio. de quo dicis
tur pri. Æneid. Illa se iactet in aula Aeolus: & clauso uentorum car
cere regnet. pennas. quibus uolat madidas: idest pluuijs immixtas
idest dum sudum: hoc est serenum est quiescente Austro, qui Sicu
lo mari infestus est, lina: idest uela linea. temeraria. i. nimium auda
cia: hoc est nautæ nimium temerarij uela pandentes. contendunt
mediam Charybdim: idest uoraginem illam in mari Siculo: quia in
medio eius piscantur murenas. Anguilla piscis uilis & uulgaris
correspõdens murenæ. manet. idest expectat uos. interea dum mu
rena domino apponitur. anguilla dico cognata: idest eiusdem spe
ciei: aut quæ secundum uulgus nata creditur ex eodem. Aut ty
berinus supple. piscis in Tyberi captus. aspersus maculis glaciei: id
est glaciei, uel aspersus maculis glacie: idest propter glaciem. uel in
glacie. & ipse existens uernula riparum: idest uerno tempore natus
in ripa uel alumnis riparum. & existens pinguis. cloaca: quam la
trinam dicunt. torrente: idest in Tyberim effluente. Et solitus pene
trare. idest pene intrare. cryptam. idest meatum absconsum & sub
terraneum. per quem sordes in Tyberim defluunt. suburræ: idest
illius uici populosissimi. uel accipiendo a parte totum. ipsius Romæ
mediæ. & perpenetrans usq; ad sterquilinia. Ego uelim supple dice
re pauca ipsi Virroni aut consimili diuiti: si præbeat aurem facilem
ad audiendum. nemo petit ea quæ mittebantur a Seneca: scilicet
Annæo Seneca uiro bono. de quo statim dicam. amicis modicis. i.
modicum habentibus. idest. pauperibus: uel etiam in modico: hoc
est iam nemo petit a te: quæ Seneca mittebat etiam ad modicos &
uulgatiores amicos: quia maiora mittebat, q̃ nunc quispiam au
deat petere. nemo etiam nostrum supple petit quæ Piso scilicet Cn.
Piso Senecæ socius bonus: idest beneficus. & quæ Cotta bonus
solebat largiri: idest largiter conferre amicis, & plebi Romanæ.
namq; pro quia. maior gloria donandi habebatur olim fascibus
& titulis. i. magistratibus fasces & titulos habentibus: sunt autem
fasces uirgæ colligatæ: quæ portabantur a lictoribus post eos ma
gistratus: qui animaduersionem in corpus habebant. & ideo pro
summis honoribus accipiuntur. nos poscimus solum ut cœnes ci
uiliter: idest more ciuium: quibus epulæ & uictus dum cõuiuunt,
debent esse communes & consimiles. & face: idest fac hæc: idest cœ
na ciuiliter. & esto: esto inq̃ ut multi nunc sunt supple diues tibi. i.
ad commodum & uoluptatem tuam. & pauper amicis: idest ad
bonum & utilitatem amicorum. idest in cæteris sis parcus erga
alios. & largus in te. nos nõ petimus aliud pro labore nostro: nisi
ut ciuiliter cœnes. Iecur magni anseris ponitur supple ante ipsum.
& altilis. idest uolucris ad esum alta: ut gallus gallinaceus aut gal
lina: aut similis par: idest æqualis in magnitudine anseribus supple
ponitur ante ipsum. & aper dignus ferro: idest cuspide & uenabulis
Meleagri: idest illius fortissimi uiri ab Æneo geniti: qui aprum a
Diana irata Calydoniæ agris immissum interemit. Meleagri dico
flaui supple in colore: talis enim ab Homero appellatur. fumat: idest
fumans. & adhuc calidus ponitur ante ipsum. uult ergo dicere qd'
domino anteponitur aper æqualis & par sui, seu porco Aetolo. tu
bera, idest radices illæ capitatæ & inflatæ: quæ ex terra effodiun
tur: & quia acidæ sunt appetitum prouocant. ideo dicit tubera ra
duntur. idest parantur: ut apponantur. post hunc scilicet aprum. sic
quidem tũc cum talis cœna fiet, erit uer, & si tonitrua optata a gu

Duceris planta, uelut ictus ab Hercule Cacus,
Et ponere foris, si quid tentaueris unquam
Hiscere, tanq̃ habeas tria nomina, quãdo propinat
Virro tibi, sumitq; tuis contacta labellis
Pocula quis uestrum temerarius usq; adeo, quis
Perditus, ut dicat regi bibe? plurima sunt, quæ
Non audent homines pertusa dicere læna
Quadringenta tibi si quis Deus, aut similis Dis
Et melior fatis donaret homuncio, quantus
Ex nihilo fieres, quantus Virronis amicus.
Da trebio, pone ad Trebiũ, uis frater ab illis
Ilibus? o nummi uobis hunc præstat honorem;
Vos estis fratres, dominus tamen, & domini rex
Si tu uis fieri, nullus tibi paruulus aula
Luserit Æneas, nec filia dulcior illo.
Iucundum & carum sterilis facit uxor amicum,
Sed tua nunc Mycale pariat licet, & pueros tres
In gremium patris fundat, simul ipse loquaci
Gaudebit nido, uiridem thoraca iubebit
Afferri, minimasq; nuces, assemq; rogatum
Ad mensam, quoties parasitus uenerit infans.
Villibus ancipites fungi ponentur amicis,
Boletus domino, sed qualem Claudius edit,
Ante illum uxoris, post quem uil amplius edit.
Virro sibi, & reliquis Virronibus illa iubebit
Poma dari, quorum solo pascaris odore,

losis facient cœnas maiores: idest augebunt tuberibus: quæ secunda poma apud Martialem appellantur sic: Rumpimus altricem summo de uertice terrã. Tubera boletis poma secũda sumus. Alexdius: idest uir gulosus & tuberum appetens ait. O Libye habe tibi frumentum: idest serues tibi frumentum: nolo ad nos frumentum tuum mittas & eius procreandi causa tubera crescere prohibeas disiũge ergo boues supp. aratorios: qbus arant in pluribus partibus mũdi: idest dissolue ab aratro. dum: idest donec uel dummodo. mittas ad nos tubera: idest nõ petimus frumentũ tuum dummodo tubera habeamus.

Senecæ uita ac mors

Quia de Seneca dicere pollicitus sum: dicam ea quæ Georgi. Valla in commentarijs suis habet, quæ huiusmodi sunt: Annæus Seneca propter ingentes opes, animiq; mores excellentissimos Neronis inuidiam meruit: haud dubie cito periturus: nisi se ptisicum simulasset. Et (ut Tacitus scribit) cũ nõ potuisset impetrare ut Neroni opes, quas in eius imperij exordio fuerat assecutus, cunctas legaret: prioris tum potentiæ instituta cõmutauit: prohibuit ut minus opprimeretur inuidia: salutãtium cœtus uitauit: comitatus raro per urbem quasi ualetudine infesta: aut sapiẽtiæ studijs attineretur. Et (ut scribunt quidam) prænimio studio: quasi cõfectus erat. hic (ut inquit Probus) sub Claudio quasi cõscius adulteriorum Iuliæ Germanici filiæ in Corsicã relegatus: post triẽnium reuocatus est: qui etsi magno desiderio Athenas intenderet ab Agrippina tamẽ erudiẽdo Neroni in palatium adductus: sæuum, immanemq; natũ & sensit cito, & mitigauit. Inter familiares dicere solitus: non fore sæuo illi leoni: quin gustato semel hominis cruore ingenita redeat sæuitia. Huic postremo quod habitus esset inter conscios coniurationis Pisonianæ: Nero per tribunum ultimam necessitatem denunciauit. Hic interitus amicorum animos, quibus tam eius casus lachrymas exciuerat: ad firmitudinem reuocauit: rogitans ubi præcepta sapientiæ: ubi tot per annos meditata ratio aduersum imminentia: cui præterea ignota sit Neronis sæuitia. Neq; aliud superesse post matrem, fratremq; interfectos: q̃ ut educatoris, præceptorisq; necem adijceret. Deinde sibi uenas præsecans, crurumq; uenẽs abrumpens, & durante tractu, latitudineq; mortis hausto ueneno: & postremo calidæ aquæ stagnum introiens exanimatus est hæc ille. Epitaphium eius huiusmodi legitur: Cura, labor, meritum, sumpti pro munere honores Ite: alias posthac solicitate animas. Me procul a uobis Deus euocet: ilicet actis Rebus terrenis: hospita terra uale. Corpus aura tamen solemnibus accipe saxis: Namq; animam cælo redimus: ossa tibi. Structorem &c. Sicut ostenso diuerso potu adiecit diuersitatem pincernarum, ita nunc ostensis diuersis cibarijs. superaddit structorem, qui gestu manuum nimium festino singula obsonia ante dominum membratim concidit. Ordo est: Interea dum tubera raduntur domino: ut appetitum prouocent: tu affectus iniurijs & misere acceptus. spectas: idest spectare potes: neq̃ indignatio desit tibi supple. qui tantas delitias domini uides: cũ tu uix pane satureris. structorem .i. parandæ mensæ ministrum & dispensatorem. saltãtem .i. quodam tripudio corporis ante dñm seruientem. & chironomonta .i. manuũ legẽ, quo motu moueri debeant, obseruantẽ. cultello uolanti .i. agiliter in manu uersante: donec ipse peragat .i. persequatur. omnia dictata .i. præcepta magistri .i. præceptoris eiusmodi artis. erant .n. postea dicet poeta, qui eam artem profitebantur. & dabant in cœna ulmea .i. lignea. Nã omne genus altiliũ in ligno formatũ habebãt: & docuerũt discipulos eiusmodi altilia ligneo cultro membratim dissecare. Nec refert, inquit, poeta p ironiã. sane .i. certe minimo immo maximo discrimine .i. maximũ discrimen, seu differentiã habet: quo gestu lepores seu supple secentur .i. diuidantur. & quo gestu gallina secetur.

IOAN. BRIT.

DVCERIS planta: alia dissuasio fugiendas esse tales cœnas, nam illud etiam inquit, tibi adest periculum: ut si forte uelis aliquid intercœnandum loqui, tanquã & tu sis nobilis: illico foras arripiaris per pedes. Cacus: nota est historia apud Liuium, Dionysium, Eutropium, Cacum fuisse pastorem ferocem uiribus qui captus pulchritudine boum quas Hercules ex Hispania Geryone interempto Romam abegerat, surripuit eas: cumq; auertere eam prędam uellet: ueritus ne uestigia quærentem dominũ ad speluncam ducerent, auersas boues caudis in speluncam traxit. Hercules tali furto elusus, cum inde discederet cũ reliquo armento, & boues quædam ad desiderium (ut fit) relictarum mugissent, reddita inclusarum ex spelunca boum uox Herculem conuertit, Cacum in spelunca latitantem magna ui correptum pedibus extraxit. Virgil. Abstractæq; boues, adiurat æq; rapinæ Ca[illegible]duntur, pedibusq; in[illegible]uer Protrahitur. H[illegible], & os aperire ad lo[illegible]. quod cum sit ab hio h[illegible]uit facere hiasco. Tanquam habeas tria nomina: tanquam & tu sis nobilis. Nam nobiles & ciues Romani ostendebantur, nomine prænomine, & cognomine. ut M. Tullius Cicero. C. Iulius Cęsar. Idq; multis fuit frequens. Vnde Ausonius de ternario numero: Tris equitum turmæ: tria nomina nobiliorum. quod alij exponunt tria nomina: idest sis fur, non placet. nam non tria sunt nomina: sed tres tantum literæ. unde bene Plautus in Aulul. appellat furem hominum trium literarum. Quæ item a Politiano super hoc loco narrantur argutius sunt excogitata. q̃ ut hoc loco conueniant. De nomine, prænomine, & cognomine ex auctoritate Eutropij apud Persium nonnulla commemorauimus: ubi ostendimus eo temporum, quo Latius Sabinorum rex una cum Romulo regnauit. & unus populus Romani & Sabini facti sunt. Romanos ad confirmandam coniunctionem nomina Sabinorum suis præponere consueuisse nominibus: & inuicem Sabinos Romanorum ita: ut per tria nomina intelligendus omnino sit nobilis Romanus: qui pręter prænomen & nomen asciscebat & cognomen: aut a maioribus partum: aut ab aliquo accidente acquisitum. Vnde & Quintilianus sic scribit lib. vii. Propria libera, quæ nemo habet, nisi liber prenomen, nomen, cognomen. Quando propinat, diues, inquit, tam superbus est, ut nunquam tibi poculum suum porrigat ad bibendum: neq; tuum accipiat si porrigas. Nam propinare est ꝑprie poculum porrigere, & præbere ad bibendum. Martialis: Qui nulli calicem tuum propinas: Humane facis Herme, non superbe. Tranquillus in Tiberio: Ignotissimum quæsturæ candidatum nobilissimis antepofuit ob epotam in conuiuio propinante se uini amphoram: hoc est porrigente & præbente. Nec solum propinare ad potionem refertur, sed etiam ad alia. unde Iulius Capitolinus in M. Antonio: Vt parte cultri ueneno lita uuluam inciderit uenenatam, partem fratri edendam propinans. Plinius libr. xx. capite. xi. Quidam, inquit, ad uuluæ dolorem radicem cum uino dulci propinant. Vnde & Terentius metaphoricos dixit in Eunucho: Hunc ego uobis comedendum & dendendum propino: hoc est trado & præbeo sicuti pocula præbẽtur bibẽda: πίνω .n. idem est quod bibo. Ordo aũt est: Virro quãdo propinat tibi pocula plurima sunt

Cacus

Hiscere

Asciscebat

Propino

sententia

sentētia probatissima, per quam ostendit q̃ infelix sit ubiq; pauper.
Homines, inquit, qui tegula sint tributa, & per hoc pauperes, non
audent inter diuites loqui. habentur enim fatui. ⁋ Quadringenta:
uenuste mores humani generis explanat, apud quod homines nō
pro meritis uirtutū: sed pro qualitate fortunæ tantū sunt fauorabi-
les. Vt sit sensus: Si tu qui nunc ob paupertatem diuiti es ludibrio:
forte aut Deorum, aut alicuius hominis beneficio diuitias magnas
sortireris: statim diuitiesses accept ssimus: te statim ille summa bene
uolentia complecteretur. ⁋ Quadringenta. s. sestertia: quæ summa
erat equestris ordinis. Mart. Quadringenta tibi non sunt Cherestra
te: Surge Lectius ecce uenit. ⁋ Aut similis: ordo est: Aut homuncio
similis Dijs. s. liberalitate. ⁋ Homūcio: ab hoīe sunt quatuor diminu
Homul⁹ tiua: homulus: homullulus: homuncio: & homūculus. ⁋ Et melior fa
Homulu tis q̃ melior uideret, & tibi magis ꝓpitius, si tibi id diuitiarꝫ largiret,
lus q̃ ipsa fata: hoc est ipsi Dij, qui te pauperem fecissent. ⁋ Da Trebio:
Homun uerba sunt diuitis ad ministrum, quem poeta introducit ita locutu
cio rum, si cliens suus daretur. ⁋ Vis frater: attende q̃ beneuola sit inui
Homun tatio. ⁋ Ilibus: ilia (auctore Celso) dicuntur pulpamenta, quę inter
culus coxam & pubem imo uentre posita sunt. ⁋ O nummi: acclamatio
Ilia poetæ subsannantis prauos sui tēporis mores. Blanditur inquit nū
mis, non homini. ⁋ Dominus: licet hic, inquit, diues tam superbus
sit in te, facile tamen in omne tibi obsequium flectes: eris q; ei domi
nus, & rex. nā te ut cliens colet, si tibi nulli erūt liberi. ⁋ Paruulus Æ
neas. i. paruulus filius. allusio est ad illud Virg. in. 4. Æn. Si quis mihi
paruulus aula Luderet Æneas. ⁋ Filia dulcior illo. s. filio. Nam parē
tibus filię sexus imbecillitate sunt magis cordi. ⁋ Vxor sterilis: uxor
inquit, quæ liberos nullos parit, facit tibi diuitem amicū. ⁋ Sed tua
nunc Mycale: sed quāuis, inquit, Mycale uxor tua pariat nunc. s.
cum sis locupletatus: non te penitus aspernabitur: sed tecum una
gaudebit tuis liberis, munuscula iubebit afferri. ⁋ Nunc dum factus
es diues. Nam [illegible] pauper est cliens, nullā sentit diuitis in se huma
nitatem, nec [illegible] ⁋ Et pueros tres. i. tergiminos. potest enim mu
lier uno partu [illegible]arere. supra prodigiosum est. Plin. lib. 7. Terge
minos nasci certum est Horatiorum, Curatiorūq; exemplo. supra
inter ostēta adducitur. ⁋ Loquaci nido: loquacibus puerulis: ut sunt
auiculæ garrulę in nido. est enim sumptum ab auibus. ⁋ Thoraca:
Thorax thorax græca est dictio, signatq; pectus. Plin. Thoracē, inquit, pur
gant, bilem detrahunt. & plerunq; capitur pro ueste, quæ forte pe-
ctus tantum muniat, ut hoc loco poeta accipit. Sueto. in Augusto:
Thorace laneo & fæminalibus & tibialibus muniebat. Arist. li. 1.
de natura animaliū: Thoracē eā partē in corpore hominis appellat
quę a collo ad pudenda usq; trunca pertendit. ⁋ Minimasq; nuces
Asses .i. auellanas. ⁋ Assemq; rogatum: asses uariati fuerunt. nam libra-
les antea fuerant: postea Hannibale urgente Qu. Fabio maximo di
Denari⁹ ctatore unciales facti sunt. In militari stipēdio semper denarius pro
Parasitus decem assibus datus est. Pli. ⁋ Infans parasitus: similis parasito qui
libenter mensas sectetur. Nam parasiti hi dicuntur, qui mensas no-
Fungi bilium sectantur causa gulæ. ⁋ Fungi ancipites: periculosi. sunt
enim inuenti plerunq; letales: ut docet Plini. Seneca ad Lucilium:
Quid tu illos boletos uoluptarium uenenum nihil occulti operis
facere iudicas, etiam si presentanei non fuerunt. ⁋ Vilibus amicis:
.i. infimis & pauperibus. ⁋ Boletus: ex genere fungorū est: olim Ro
mano palato gratissimus: eo cum Claudius maxime delectaretur,
ab Agrippina eius uxore per hanc occasionem dato ueneno ne-
catus est. Vnde sequitur. ⁋ Sed qualem Claudius edit: de hoc mul-
Claudius ta Tacitus, & Sueto. ⁋ Claudius: quintus fuit Romanorum impera
Agrippi tor pater Britannici. ⁋ Vxoris: Agrippinæ. Agrippinas duas extis
næ duæ tisse perspicuum est. Ex quarum altera C. Caligula: ex altera Nero
princeps, nati sunt. uterq; humano generi perniciosissimus. Germa-
nicus ex Agrippina filia Agrippæ suscepit filiam Agrippinam: ex
qua & Domitio Nerone, natus est Nero princeps: quem Claudius
ducta in matrimonium Agrippina sibi filium adoptauit. qui mox
sublato opera matris Claudio boleto medicato imperium occupa-
uit ueritusq; Britannicum, ne quandoq; apud hominum gratiam
paterna memoria præualeret ueneno sustulit.

ASCen. ⁋ DVCERIS planta &c. Aliud genus contumeliæ quod ne lo
quendi quidem libertas sit clientibus: nec cum domino compotan
di, aut conuiuandi familiariter. Ordo est: Tu duceris idest extrahe
ris planta. i. per plantā. uelut. i. sicut. Cacus filius Vulcani, qui bo-
ues Herculis uenientes ex Italia abegerat: ut dicit Liu. i. 1. & Virg.
in. 8. uelut ergo Cacus ictus. i. pcussus & occisus ab Hercule: & ex
tractus ex antro: quomodo in ipsum boues per caudas intraxerat,
ne uestigia intrantium, sed exeuntiū apparerent. Verba uirgiliana
sunt: Pedibusq; informe cadauer Protrahitur. & tu ponere. i. pone-
ris. & derelinqueris foris. i. extra domum. sunt enim futuri tempo-
ris indicatiui modi. duceris. i. poneris: quia mediam producunt. di-
co autem poneris. i. deponeris &c. quia si intelligas exponeris: iam
diceret foras pone ergo foris: tanquam habeas tria nomina. i. ac si
esses libertus eius, & sumpseris duo nomina eius ad tuum: & ita ha
bueris tria nomina. si tentaueris. i. conatus fueris unquam hiscere
.i. mutire. i. etiam summisse dicere. quid. i. aliquid. Audiuistis expla-
nationem Mancinelli, eandem quam Calderinus habet. Sed Ange
lus Politianus uir diuino ingenio, & incredibili studio præditus cē
turiæ suæ cap. 31. eam, quam nos posuimus innuit: probans irre-
fragabilibus auctoribus libertos patronorum nomina habere. quo
modo dictum autumat a Persio: Exit Marcus Dama. i. qui Dama
fuerat solūmodo appellatus. incipit iā manumissus Marcus appella
ri noīe patroni sui. Ostēdit ꝓterea testamētarios siue hęrēdes testō
istitutos testatorꝫ nomina habere: & nō oēs nobiles: nec solos tria no
mina habere. Si quis dicat hęc quidem uera esse: sed non continuo
Iuuenalem sic intellexisse: conuincetur, si contextum animaduertit.
Nam ad id quod dicit: Duceris planta: dat exemplum Caci dicens:
Sicut ictus ab Hercule Cacus sup. protractus uel ductus est. & ad
id quod sequitur: Et ponere foris. subdit exemplum dicēs: Tanquā
habeas tria nomina. i. tanquam existens libertus eius habeas tria
nomina. & ita fueris illi iure patronatus obnoxius: nec audeas q̃c-
quā ꝓloqui: cū tū sis ingenuus ex ingenuis natus. nō ergo ordo est:
Si q̃d tētaueris unq̃ hiscere: tanq̃ habeas tria noīa sed ponere foris
tāq̃ habeas tria noīa.. Vnde nisi hęc snīa optima & clarissima esset:
potius sequerer primā expositionem Vallæ dicentis: Ponere foris
tanq̃ habeas tria nomina. i. uocent te græci tribus nominibus inci
pientibus a K. apud nos a C. i. Cretensem: Cilicia: Cappadoca. Nā
pessimi serui Cretenses: Cilices: & Cappadoces produntur. sed non
procedit: & comicis potius q̃ satyricis: Plauto q̃ Iuuenali tale com-
mentum quadret. Quin adeo sententia ueluti ex uno poetę stoma-
cho orta indicat: quod poeta intellexit clientem a diuite illo tracta-
ri ac si esset libertus eius. subdit enim. Quando propinat Virro tibi
tanquam amico: & quando sumit pocula contacta tuis labellis: q̃.d.
dicat nunquam. cum non amicorum aut familiarium suorum, sed
libertorum loco te habeat. Quis uestrum. i. ex uobis est supple usq;
adeo. i. intantum temerarius: quod uulgo dicitur præsumptuosus:
quis usq; adeo perditus. i. nullius pensi: aut discretionis: ut dicat re-
gi bibe. q. d. nemo. Plurima sunt quæ homines læna. i. chlamyde,
uel (ut uulgo dicitur) mantello. pertusa. i. detrita. i. qui uilibus & de
tritis induuntur: non audent dicere hoc est, ideo non habes aucto
ritatem loquendi: quia pauper & pannosus es. Sed si quis Deus, ut
Hercules, aut Mercurius, aut similis Dijs. i. homo beneficus & libe-
ralis Deo beneficentissimo in hoc ut cunq; comparandus: quo uer-
bo poeta, si animaduertimus egregie liberalitatem laudat. uide-
tur enim qui diuitias suas dat, eas contemnere prę amicitia aut hu-
manitate: & ita facere quod Euander ad Æneā. 8. Æneid. dicit: Au-
de hospes cōtemnere opes, & te quoq; dignum Finge Deo. Man-
cinellus intelligit similem Deo esse heroas. Et de homine dici quod
sequitur. & si homuncio. i. minimus hominum. melior. i. benignior
in te. fatis. i. q̃ fata: quæ te pauperem dereliquerunt. Ego sic cōstruo
Si quis Deus aut similis Dijs & melior fatis donaret tibi quadrin-
genta supp. sestertia. i. censum equestrem. quantus. i. q̃ magnus tu
homuncio. i. qui nunc reputaris homuncio, fieres: quasi dicat ma-
ximus. & quantus amicus Virronis fieres ex nihilo. i. qui nullo gra
du amicitiæ ei modo cōiunctus es. diceret enim tūc Virro: da Tre
bio: pone ad Trebium. o frater Trebi uis ab ipsis ilibus. i. intestinis
pinguibus piscium. Ad quod poeta: O nummi. ipse Virro præstat
uobis hunc honorem: uos estis fratres eius. tamen si tu uis fieri do-
minus. i. obtinere multa obsonia a captatoribus unde facias conui
uia: & rex domini. i. illius qui te accipiet: ita quod maior sis ī domo
eius q̃ ipsemet. Nullus Æneas paruus. i. nullus filius, qualem Dido
ex Ænea ante obitum eius desiderat. 4. Æneid. luserit tibi in aula. i.
in atrio tuo existens dulcior illo uidelicet Virrone captatore. nec fi-
lia dulcior illo eodem luserit tibi. sic melius intelligitur, q̃ ut filiam
dicas dulciorem filio. Vxor sterilis. i. infœcunda facit amicum iucū
dum & carū sup. captatoribus. Sed licet Mycale tua. s. uxor pariat.
& fundat tres pueros i gremiū patris. i. in gremiū tuū. simul. i. statī a-
postq̃ ipse dn̄s diues: q se simulat amicū tuū gaudebit nido loq̃ci
.i. garrulitate tergeminorꝫ filiorꝫ. ipse iubebit afferri thoraca. i. uestia
mētū pectoris. uiridē. i. uiridis coloris: quo puer oblectetur. & mini
mas nuces. i. auellanas fructū coryli. & assem rogatū a puero. quo

Zinziphia Tuberes

fles Infans,i. filius tuus adhuc isans.parasitus.i.incipiēs amare mē sas alenas more parasitcę. uenerit ad mēsam eius.hoc ē q ubi ors bo maxima quęq munera mitteret. nō dabit trium liberorū parē ti quicquam:nec liberis tuis etiam iucundis & delectabilibus nisi ui lissima quęq.Vilibus ancipites &c. Hactenus ostensum est quos modo prior mensa diuersa sit domino & cliētibus,cęterisq ad coe cap.14.Peregrinę sunt Zinziphia & Tuberes:quę & ipsa non pris dem uenere in Italiā.hæc ex Africa:illa ex Syria. Sextus Papinius quē cōsule uidimus primus,utraq attulit.Diui Augusti nouissimis temporibus in castrorū aggeribus sata:bacis similiora,q̄ malis:sed aggeribus præcipue decora:quoniam & in tecta iam siluę scandūt. De tuberibus satis in Italia.sic Mart.Non tibi de libycis tuberes,&

nam uocatis tam in uino,& pane,q̄ i obsonijs,& ministris.nūc ostendit differentiā se cundę mēsæ:quam pomorum Ser. esse docet. & dicit q uilibus amicis anteponitur fungus cum periculo eorum uitæ & domino boletus. domino item poma præstantissima amicis uilissima.neq id tam ex auaritia dominorū,q̄ ex malignitate eorum fit.-gaudent.n. miseros clientes irridere:& se eorum dominos ostentare. Ordo est:Fungi.s.uilis. ancipites.i.dubitandi: quia cum periculo uitæ sumuntur. Interemerūt.n.aliqñ totas familias,unde(ut uitentur a pueris) rustici nōnulli panem Diaboli uocant.nascūtur in pratis & locis pinguibus periculosi. habēt caput maius reliquo corpore. Vnde Plau.in trinummo. Sicophanta latissimo galero tecum: de fungino genere esse dicit:& materia eorum est lanugo, seu mucor terrę.fungi igitur ancipites potissimum fuili:qui parum rubent:ponentur amicis uilibus:boletus,qui etiam de genere fungorū est:sed delicatissimus ponet sup.domino.sic & Mart.

Qualia perpetuus Phæacum Autumnus habebat,
Credere quæ possis surrepta sororibus Afris.
Tu scabie fruere mali,quod in aggere rodit,
Qui tegitur parma,& galea,metuensq flagelli,
Discat ab hirsuta iaculum torquere capella.
Forsitan impensæ Virronem parcere credas,
Hoc agit,vt doleas,nam quæ comœdia?mimus
Quis melior plorante gula?ergo omnia fiunt
Si nescis,vt per lachrymas effundere bilem
Cogaris,pressoq diu stridere molari.
Tu tibi liber homo,& regis conuiua videris,
Captum te nidore suæ putat ille culinæ,
Nec male coniectat.quis enim tam nudus,vt illum
Bis ferat Hetruscum puero si contingit aurum?
Vel nodus tantum,& signum de paupere loro?
Spes bene cœnandi vos decipit.ecce dabit iam
Semesum leporem,atq aliquid de clunibus apri.
Ad nos iam veniet minor altilis,inde parato,
Intactoq omnes,& stricto pane tacetis.
Ille sapit,qui te sic vtitur,omnia ferre
Si potes,& debes,pulsandum vertice raso
Præbebis quandoq caput,nec dura timebis
Flagra pati,his epulis,& tali dignus amico.

a pyrina ramis: De nomentanis sed damus arboribus. Aut reuera omne aliud pomū modici saporis intelligit:quod milites plerunq deficiente copia cōmeatus cogūtur comedere. Vnde & Cęlius lib.8.ad Cice. Quid nūc tibi nostri milites, q durissimis & frigidissimis,determina hyeme bellum ambulando confecerūt, malis orbiculatis esse pasti uidētur. At enim ipsum militem rodere pomum in aggere non autem pomum illic natū.¶ Qui tegitur parma:periphrasis est peditis:cuius arma sunt parma & galea.¶ Ab hirsuta capella:hūc locum uarijs exponi modis a commentatoribus nō ignoro:ut alij dicant ab hirsuta capella.i.ab amento caprino,quod hastę uibrandæ alligatur. Alij a sago cilicino, quod ex pilis hircinis texebatur:cuius usus esset & in nauibus & in [illegible]. Alij a pharetra,quæ pe[illegible]na solet integi, ex qu[illegible] promuntur. Alij a capella hirsuta.i.post tentorium ex caprarū pellibus confectum: quod non placet: quasi tentoria non alij pellibus quam

Sunt tibi boleti:fungos ego sumo suillos. sed sup.talis boletus ponetur domino,quales Claudius imperator edit.i.comedit.ante illū .s.boletū uxoris.i.quem uxor eius Agrippina ei anteponi curauit post quem nil amplius edit,quia eo intoxicatus est.hoc est boletus non uenenosus nec uenenatus. Item Virro.i.dominus conuiuit. diues.s.iubebit illa poma dari.i.ut illa poma dentur & reliquis Vironibus.i. Virroni in diuitijs & lauticijs similibus.quorum.s.pomorum.tu pascaris.s.uel oblecteris.sicut.1.Æneí. Atq animum pictura pascit inani. uel reuera pascans.i.reficiaris solo odore. Nā odore uehementi obsoniorū,qui ea concoquunt, sic pascuntur:ut minus comedāt.famelicus ēt suauissimo odore ad tēpos reficitur: licet nō pstet solidū nutrimentū. Nec intelligo (ut Valla) poetā hoc dicere uelle:quia tu q cōuiua es de illis pomis: non nisi odorē habeas:sed q si ea odorare dentitatæ fragrātiæ sint, ut uel solo odore pascaris.

IOAN. BRIT. ¶ QVALIA perpetuus:nā antiqtas (auctore Pli.li.19. ca.4.) nihil prius mirata est,q̄ & Hesperidum hortos,ac regum Adonis &

Alcino' Alcinoi. Alcinous enim rex fuit Phæacum, qui hortos habuit perpetuis fructibus uirentes.auctor est Homer. in.7.Odyssea: Nā (ut ille scribit) pyrum pyro succedebat,& malum malo,uua uuæ,& ficus fico.Vnde est illud Papinij:Vos quoq qui nūquam uacui prodistis ad æthera rami.¶ Autumnus perpetuus.perpetuum dicit autumnum,quia perpetui (ut diximus) fructus uirerent,sicuti cæterę arbores autumno poma sua ferunt.¶ Phęacum:Corcyrēsium. Nam

Corcyra antea insula appellata est Corcyra a uirgine Cyrcyra rapta a Nepitu

Phęacus no.Ex his natus est Phæacus:a quo Phæaces sunt denominati. Ex

Phęaces Phæaco Alcinous q Vlyssem in Ithacā deduxit.¶ Sororibus Afris

Horti in insula Mauritaniæ finxerunt poetæ hortos esse Hesperidum ma

Hesperidum la aurea ferentes,quos custodirent Ægle,Heretusa, Hesperetusa,& Draco peruigil. Hesperi autem illæ dicuntur filiæ fuisse, qui Atlantis frater fuit,& Iapeti filius. Ea poma Hercules fertur occiso Dracone abstulisse. Fabulosum id totum ostendit Pli.li.5.ca.1.his uerbis: Nec pręter oleastros aliud extat ex narrato illo nemore:minus profecto mirentur portentosa Gręcię mendacia de ijs prodita &c.¶ Tu scabie frueris mali:pomum,inquit,tibi datur scabiosum:quale comedit miles in aggere. uidetur autem poeta pomum illud intelligere,quod milites in aggere castrorum serebant. De quo ita Pli.li.15.

caprinis: & non bubulis potius integarentur. Ego uero expono ab hirsuta capella.i.ab hirsuto Cēturione:quem ideo capellam appellat,q Centuriones ut homines robusti toto fere corpore hirsuti sint,fruticantibusq pilis sub alis odorem hircinum oleat: quod ex sudore, nimijsq laboribus prouenire solet. tales autem ad militiā idonei putabantur. Vnde & Persis: Hic aliquis de gente hircosa Cēturionum. Iuuena. Sed caput intactum buxo,naresq pilosas Adnotet,& grandes miretur Lælius alas. Hocq maxime placet:ut referas illud Discit ad magistrum ipsum. Nā Centuriones nouos milites erudiebant. neq enim conuenit militem discere ab amento q̄si amentum dictata tradat:ut duplici ratione capellam appellet Cēturionem:& q odorem hircinum oleat:& hirsutus sit ut capella. Nec mirum capellam hirsutam capi pro Centorione: cum alibi in ultima Satyra Bardiacum cucullum calceum militarem & suras grādes ponat pro milite & Cēturione: cum ait: Bardiacus iudex datur hæc punire uolenti Calceus & grandes magna ad subsellia suræ. Ita ut uerus sit sensus,per capellam hirsutā designari(ut diximus) Centurionē.¶ Iaculum torquere:nam tyrones in castris uarijs exercebantur modis. Cice.in.2.Offici.loquens de filio sic ait:Magnam laudem ab exercitu consequebare equitando:iaculādo:omnia militari labore tolerando.¶ Forsitan impensę: Virro,inquit, tam contumeliose te non tractat,q impensæ parcat:sed ut te urat. nam maximam capit uoluptatem ex dolore tuo.¶ Nam quæ comœdia Comœdiæ enim & mimi iocis suis plurimum delectant:sed ex ijs,inqt tantam non capit uoluptatem,quantam capit ex mœrore tuo,quo ex gula afficeris.¶ Mimus:genus est fabulæ parum a comœdia dis- Mimus

stans:unde mimographi appellantur mimorum scriptores. Eorum Mimographi argumenta maiore ex parte stuprorum continent actus. Laberius eques Romanus mimos scripsit donatos a Cæsare quingentis sestertijs & annulo aureo,sessu i quatuordecim.¶ Presso molari: nam ex nimia indignatione dentibus frendimus. molares autem ultimi Molares

sunt dentiū,qui ptruncatos prioribus cibos atq cōfractos subigūt Maxillares & molunt. Vnde & molares uocati sunt:ijdem & maxillares. Molares etiam appellamus lapides, quibus frumenta molūtur in pistrinis. Bilem:coleram,cuius motu ostenditur animi indignatio.¶ Tu tibi liber homo:per sententiam alienam urbane ostendit hominem

aliquo

aliquo uitio laborantem ex dogmate Stoico seruum esse: cum in potestate sit uitij, & non sua. To, inquit, per modicam prudentiam putas te liberum esse & conuiuā regis: sed ille te serui gulæ agnoscit.

Nidor ¶ Nidore odore. Nam nidor idem est quod odor ex quacūq; re proueniens, sed maxime ex combustis. Virgilius: Galbaneoq; agitare grues nidore chelydros. Idem illi ingens barba reluxit, Nidoreq; ambusta dedit. Cicero in Pisonem paulisper stetimus in illo ganearum tuarum nidore atq; fumo.

Culina ¶ Culinæ: coquinæ. Nam culina dicta est a colendo, quasi colina, q ibi ueteres colerent ignem locus pletiorem domus. auctor est Nonius. ¶ Quis enim tam nudus sensus est: Quis, inquit, est aut natus liber, aut libertinæ conditionis tam pauper, qui possit ferre tantam huius mensæ superbiam & contumeliam: quasi dicat nemo ferat nisi idem seruus sit. ¶ Ferat bis illum: ut cum semel expertus sit iterum uelit experiri. ¶ Si contingit

Bulla aurum Hetruscum: idest si natus sit liber & ingenuus. Nam bulla aurea, quod insigne erat in speciem cordis dependens a collo gestabatur a pueris usq; ad quartumdecimum ætatis annum. Hetruscum autem appellat quod Tullius Hostilius tertius Rex Romanorum debellatis Hetruscis sellam curulem, lictoresq;, & togam pictam, atq; prętextam, quæ insignia magistratuum Hetruscorum erant, primus ut Romæ haberentur, instituit. Sed prætextam illo seculo puerilis non usurpabat ætas. erant enim, ut cætera quæ enumeraui, honoris habitus. Sed postea Tarquinius Priscus de Sabinis triumphum egit: quo bello filium suum annos quatuordecim natum q hostem manu percusserat: & pro concione laudauit: & bulla aurea, prætextaq; donauit: insigniens puerū ultra annos fortem præmijs uirilitatis & honoris. Nam sicut prætexta erat magistratuum: ita bulla erat gestamen triumphantium: quam in triumpho præ se gerebant inclusis intra eam remedijs: quæ crederent aduersus inuidiam ualentissima. Hic deductus mos, ut prætexta & bulla in usum puerorum nobilium usurparentur ad omen, & uota conciliandæ uirtutis ei similis cui primis in annis munera ista cesserunt: Sed bulla aurea cum prætexta ingenuis tātū concessa est pueris: libertinorum uero filijs locum tantum: & prætextā, quæ duo hoc loco poeta tetigit. de bulla & prætexta legito Macrobium in primo Saturnalium, & Asconium Pædianum. ¶ Altilis: gallina saginata. ut dictum est supra ¶ Minor: imminuta a Varrone, qui partem eius comedit. ¶ Inde: ob eam rem: i q speretis aliquid ex his habituros. ¶ Ille sapit reuera, inquit, Virro sapiens est: nec possum non laudare, qui te ita tractat. si potes. i. quando potes ferre tot contumelias. & debes: scilicet ferre. dictumq; est non sine stomacho & indignatione a poeta. ¶ Pulsandum uertice raso eo, inquit, propter gulam paulatim peruenies: ut passurus sis etiam more parasitorum uerbera. Nam parasiti dum mensas nobilium sectabantur: multis uerberibus, alijsq; contumelijs afficiebātur. Vnde parasitus ille apud Terentius in Eunucho: At ego infelix neq; ridiculus esse neq; plagas pati possum. Sic & parasitus Plautinus in captiuis ait: Et hic quidē Hercle, nisi qui colaphos perpeti potest parasitus, frangiq; aulas in

Flagrū **Flagellū** caput. ¶ Vertice raso quem tibi in ludibrium abraserunt. ¶ Flagra: plagas illatas tibi per flagrum. idem enim est flagrum quod flagellum: sed hoc per diminutionem: illud uero principale. Tranquillus in Othone: A prima adolescentia prodigus, ac procax adeo: ut sæpe flagris obiurgaretur a patre. Illud sciendum flagrum & flagellū usurpari ab auctoribus non solum pro plagis, & uerberibus, sed etiam pro ipsis instrumentis quibus uerberamus. ¶ Dignus: totum cum indignatione pronunciandū. dignus quidē es talibus ɔtumelijs, & tali amico, a quo ita tracteris, quando animo sis tam seruili.

ASCen. ℭ QVALIA sup. poma. autumnus perpetuus: idest maturitas perpetua pomorum, ac si semper esset autumnus quo tempore hæc poma maturescunt. Phæacum: idest illorum populorum: quorū rex Alcinous erat. Scribit enī Homerus. ę Odysseę: q Alcinous Phęacum rex hortos habuit perpetuis fructibus uirentes: in quibus pyrum pyro succedebat & cæ. Phæaces autem a Phæace Neptuni & Cyrcyrę filio dicti sunt. ut scribit Dion sup. ea iubebit dari poma quæ possis credere esse subrepta: idest clā ablata sororibus Afris. i. Hesperidibus: quæ poma aurea propter fertilitatem terræ habuisse a græcis finguntur: uel quia oues optimam lanam ferentes habuerunt. eodem enim uocabulo quidam græcorū & poma & oues uocant uidelicet mela. Tu quidem de pauperibus amicis frueris: idest cum delectatione præ media uesceris. scabie mali. i. pomi: hoc est pomo scabioso & fere siluestri. q is sup. qui tegitur parma: idest breui scuto & galea. qui metuens flagelli: idest formidans percuti uite: ex ea enim erat flagellum, quo milites cedebantur. d sc torquere idest uibrare: aut impellere iaculum: idest hastam. amentatam: idest amento: hoc est chorda inuolutam. a capella hirsuta: idest a loro caprino. uel e pharetra caprina: hoc est corio caprino facta depromptum telum. uel ipse uestitus ueste ex pilo, aut lanicio caprino confecta: qua nautæ & milites contra sæuitiam cęli utuntur. non enim a pluuia penetratur, uel a bellicis tormentis, uel alijs quibusuis modis intelligas, dummodo periphrasticos: idest descriptiue. tyronem idest nouitium militem intelligas: qui ideo metuens flagelli dicitur quia sine commeatu a militia discedere non audebat. & propterea dicit poeta: Tu frueris scabie mali: quod is qui &c. i. tyro uel nouus miles a castris discedere non ausus. rodit adhuc immaturum in aggere sup. castrorum. ubi quædam poma feri Mancinellus satis recitat. Forsitan impensæ, causam tam uilis cœnæ dicit esse non auaritiam dominorum, sed petulantem malignitatem, qui suos irridere gaudent. Ordo est: Tu forsitan, credas Virronem parcere impensæ idest cauere ne multum impendat. sed erras sup. quia ipse agit: idest prætendit hoc. ut: scilicet doleas & fleas. & ita sibi spectacula in mēsa prębeas. nam quę comœdia subest melior: idest delectabilior gula plorāte: idest quam cum homo gulosus ploratio ipsa cœna ex indignatione & quis mimus: idest sermo ad imitationem & ad uerum factus & habendus: atq; agendus cum gesto corporis est sup. melior gula plorante, quasi dicat nulla & nullus. Quia nō potest quicquam esse uero similius, q ipsum uerum. dum autem plorat talis conuiua: nō iam ut mimus agit & repręsentat plorantem: sed est ipsemet plorans. Ergo si nescis. omnia fiunt a domino ea intētione sup. ut tu per bilem: idest amaram iram: quam prouocat bilis. cogans effundere lachrymas: idest ut te faciat plorare. uel melius ut non sit transpositio in textu. ut cogaris effundere: idest extinguere bilem. i. iracundiam tuam per lachrymas. quia mulieres & molli animo homines per lachymas iracundiam & dolorem mitigant. unde Ouid. Expletur lachrymis. egeriturq; dolor. & ut cogaris diu stridere molari sup. dente: quo cibus molitur presso: idest cōstrictio: in signum occultę iracundię. Tu uideris tibi homo liber: & cōuiua regis: idest diuitis uiri: & multum erras: quia ipse putat te esse captum: & ita mancipium ac seruum suum nidore. i. exhalatione & odore ciborū suæ culinæ. nec coniectat male: quia reuera animum seruilem geris. n. pro quia. quis sup. est tam nudus: idest pauper & inops. ut ferat: idest toleret patiatur. bis illum: idest talem dominum irrisorem, quasi dicat nullus. siquidem aurum Hetruscum: idest bulla aurea, quam ex Hetruria primum Romam Tullus Hostilius transtulit. & quæ ingenuis tantum pueris concessa est si ergo aurum Hetruscum contigit. idest datum fuit ipsi puero: idest cum esset puer: idest si sit ingenuus uel si tantum nodus: idest bulla non aurea: sed coria ex loro facta. cordis figuram habens. unde dicit: Et signum de paupere loro contigit sup. ipsi puero. i. si fuerit libertinæ conditionis. Spes bene &c. Pergit. Nam ordo est: Spes bene cœnandi decipit uos. dicitis enim in animo uestro sup. diues dabit cras leporem semesum: idest semis comesum: aut aliquid de clunibus apri. Altilis minor: idest gallina nondum perfecta uel imminuta ueniet: idest dono feretur cras ad nos. Inde: idest ex ea re, quia leporē, & aprum, aut altilem expectantis omnes tacetis. pane ex. stente parato ad hoc: ut comedatur. q. p &. intacto: idest adhuc integro. & stricto: idest immuto. ablato corticeidest omnino adaptato ut comedatis. uel stricto. i. strictim ablato e mensa a uobis intacto. Aliter sic. Inde postquam sic speratis existentes domi uestræ quia dictum est Cras dabit &c. uos omnes tacetis: Idest contenti estis. pane parato: idest parabili cito & uulgari. & intacto quem dominus, qui eum misit non est dignatus contingere. & stricto idest modico, tamen & imminuto. o Trebi ille sapit: idest sapiens est. qui utitur te sic. idest hoc modo. si tu potes & debes ferre omnia sup. dura & intolerabilia: sicut serui, tu præbebis quandoq; caput tuum pulsandum ab ipso diuite: capite tuo raso more libertorum eius. nam qui manu mittebantur raso capite accipiebāt pileum. nec timebis iam assuefactus pati dura flagra: idest flagella. nam diminutiuum a flagro est flagellum. existens dignus his: idest huiusmodi epulis tam uilibus: & tali amico tam iniquo.

FINIS.

IOAN. BRIT.

Satyra Sexta. Credo pudicitiam.

Ætas aurea

VDICITIA M moratã in terris .i. mortales diu inter se bene, pudiceq; uix. sse. ſ Saturno rege .i. sęculo aureo. quo tẽpore Saturnus regno ab Ioue filio pulsus, Latio cũ Iano imperauit: tũc enim ętas aurea fuisse dicit: cũ homines post diluuium cacumina mõtiũ tenerent: in speluncisq; uictitarẽt pomis, cęterisq; fructibus agrestibus cõtenti. Vnde est illud Lucretij. Sed nemora, atq; cauos mõtes, siluasq; colebãt. Et frutices inter ɔdebant squallida mẽbra.

Lar

ſ Laremq; unusquisq; Deũ domi suę colebat: quẽ Larem familiarẽ appellabãt: eũq; ɔsidem uocabant: cui canis assisti, & ipse Deus pellibus caninis uestit: cuius rei rationẽ reddit Plutar. in ɔblematis, & Apul. in lib. de Dæmonio Socratis pleraq; discit, & nos apud Persiũ illic: Bullaq; succinctis Laribus donata pepẽdit. ut autẽ Lares domi colerẽtur inde ortũ docet Seruius qa apud antiquos mortui in domibus suis sepeliebantur: quos, ut Deos domesticos colere cœperunt & uenerari, Laresq; appellarunt.

Culmus Culmina

ſ Culmo: culmus proprie appellatur ipsa palea: unde culmina domuũ sunt appellata: ꝙ prius culmis: hoc est paleis, integerẽtur. ſ Pellibus uicinarũ ferarum: nam rudes illi antiquissimi ex ferarũ pellibus nõ modo lectos sternebant, sed & uestes sibi cõficiebant. Vnde Lucretius Pellibus & spolijs corpus uestire ferarũ. Propert. Atq; hinuli pellis totos operibat amantes: Altaq; natiuo creuerat herba toro. ſ Non similis tibi: non ea mollicie: nec ijs delitijs. nam & luxu uestium & margaritarũ oblectabatur: ut sæpe conqueritur Propertius: Quid iuuat ornato ɔcedere uitta capillo. Et alibi: Matrona incedit census induta nepotum: sicq; poeta ueteres laudando, uituperat mores sui tẽporis.

Cynthia

ſ Cynthia: Propertij fuit amica. Vnde illud cecinit: Cynthia prima suis miserum me cœpit ocellis. Alibi: Cynthia prima fuit, Cynthia finis erit. ea Hostia dicebatur: sed Propertius mutato nomine Cynthiam uocauit: ut auctor Apul. in .1. Apologia. ſ Nec tibi. ſ. o Lesbia amica Catulli, quę passerculũ (quẽ in delitijs habebant) cũ amisisset multũ fleuit, adeo mollis & delicata erat Vnde Catullus: Passer mortuus est meę puellę: Quẽ plus illa oculis suis amabat. Et infra: Tua nũc opa meę puellę Flẽdo turgiduli rubẽt ocelli. Ea ɔpter dicebãt Clod. ut auctor ẽ idẽ Apul. i eadẽ Apologia. ſ Sed ferẽs: sed ꝙ ferret. ſ Horridior: incultior, minusq; mollis marito suo. ſ Ructãte glãdẽ: q glãde pascebat. Nã (ut diximus) rudi illa ętate mortales añ usũ tritici agrestib[us] pomis uescebãt. ſ Orbe nouo: ętate illa aurea: cũ hoies essẽt noui & recẽs nati. ſ Rupto ro. cũ ɔma illa ętate hoies añ lactas domos i spelũcis, siluisq; mor ferrarũ habitarẽt: cũq; ex arborib[us] uetustate cauatis tãq; ex domicilio exirẽt, putabãt ex arborib[us] ẽẽ nati. Qd Virg. sic ɔseqt Hęc ne mora idigenę Fauni, nymphęq; tenebat. Gẽsq; uirũ truncis, & duro robore nata. Quis neq; mos, neq; cultus erat, nec iungere tauros, Aut cõponere opes norãt, aut pcere pto.

Robur

ſ Robore: robur arbor ẽ glãdifera. uerũ a poetis sępe capit ɔ ol ligno, ut est illud: Cape robora pastor. Robur itẽ ponit ɔ fortitudine. uñ robustũ appellamus corpus .i. forte & ualidũ. ſ Cõpositiq; luto alusio est ad id, qd ex luto Prometheus hoiem finxerit q.d. Ex quo hoies cœperũt non ex arboribus nasci, neq; ex luto formari, sed ex parẽtibus ɔcrearĩ, & ɔnubia sunt instituta, adulteria cœperunt committi.

IVNII IVVENALIS AQVINATIS.

SATYRA SEXTA.

IN SEXTAM SATYRAM IVVENALIS ARGVMENTVM.

Credo pudicitiam. Dissuasurus hac Satyra porta amico suo Vrsidio ne ducat vxorem: ingenti utitur arte. omnia enim uitia, quibus genus fœmineum laborat, commemorat. nihil omittens, quod ad partes dissuasionis pertineat. Deniq; monet eum omnem vitę potius sortem, quam connubium apprehendendam. Talem igitur nactus occasionem adulteria sui temporis acerbitate satyrica insectatur: irridensq; legem Domitiani: qua adulteria prohibuerat: tantam mulierum esse impudicitiam dicit, ut ostendat reuoluta seculorũ origine ab ętate usq; argẽtea mortales adulterij flagrasse. Illud autem omnium monendum putaui: vt interpretaturus hanc Satyrã summa vtatur reuerentia: ne adolescentuli, quorum mentes facile ad vitia inclinantur, turpia audiendo aliquo se flagitio contaminent.

REDO pudicitiã Saturno rege moratam
In terris, visamq; diu, cũ frigida paruas
Præberet spelunca domos, ignẽq;, laremq;,
Et pecus, & dominos cõmuni clauderet ũbra
Siluestrem montana torũ cũ sterneret vxor
Frondibus, & culmo, vicinarumq; ferarum
Pellibus, haud similis tibi Cynthia, nec tibi cuius
Turbauit nitidos extinctus passer ocellos,
Sed potanda ferens infantibus vbera magnis,
Et sæpe horridior glandem ructante marito.
Quippe aliter tunc orbe nouo, cæloq; recenti.
Viuebant homines, qui rupto robore nati,
Compositiq; luto nullos habuere parentes.

ASCen.

Redo pudicitiã &c. Secũdũ Calderinũ argumẽtũ huius sextę satyræ hmõi est: Adulteria q̃ lege ɔhibuerat Domitianus tota Satyra insectat poeta: & legẽ irridẽs, q̃ cõtẽnebat. & notãs tẽpora sua. Monet aũt Posthumũ Vrsidiũ q de uxore ducẽda tractabat: oẽm uitę sortẽ cõnubio ɔferẽdã esse immo ẽt mortẽ: & eã q dẽ turpissimã: qa suspẽdio pagẽdã. nõ ꝙ cõnubia dãnet: sed qa intolerabiles Romæ sint uxores tũ ɔp intolerabilẽ superbiã. Vñ multa mulierũ uitia recitat: repetitaq; sęculorũ origine, oñdit nullũ uitiũ appetisse prius mortales q̃ adulteria.

Ioues tres

Scribit idem Calderinus ꝙ tres Ioues fuerunt, duo theologi nati in Arcadia quorũ alter erat filius ætheris & Proserpinę frater. alter filius Cęli & pater Minerue. tertius Saturni fili[us] a quo ipse Saturnus expulsus, cũ Iano in Latio regnauit ętate aurea: ut Hesio. i. docuit.

Ætas aurea

Homerus uero (si Platoni credimus) sęculũ aureũ designauit i Cyclopib[us]: quos scribit post diluuiũ mõtiũ cacumina tenuisse: in speluncisq; uictitasse: fructibus sponte nascẽtibus. Ordo est: Ego, inqt, Iuue. credo qdẽ pudicitia .i. ɔiugalẽ castitatẽ. moratã sup. esse in terris iter hoies. ſ. Saturno rege .i. regnãte uel existẽte rege: hoc est dũ regnaret i Latio, & uisam diu cũ .i. qñ. spelũca .i. cauerna i terra, aut rupibus exhausta: aut manu aut natura frigida: nullis plumis. ſ. fulta: & in terra quę frigida & locata. ɔberet sup. montalibus paruas domos .i. domicilia modica. que pro &. & cũ spelũca clauderet cõmuni .i. una eadẽ umbra .i. coopertura. ſ. testudine speluncæ ignẽ & Larem .i. Deũ familiarẽ: qui in foco colebaẽ. & pecus, cũ cubilia aut stabula non haberent. & uideẽ respexisse ad Polyphemũ, quẽ Virg. 3. Æneĩ. dicit oues i antro suo habuisse. & quem Homerus dicit aurea ętate fuisse. & dños .i. patresfamilias. & cũ uxor montana .i. in montibus habitans. sterneret .i. gęret. & strueret torũ .i. lectũ a tortis herbis dictũ. frondibus .i. arboribus

foljs

Multa pudicitiæ veteris vestigia forsan,
Aut aliqua extiterant,& sub Ioue, sed Ioue nondũ
Barbato, nondum Græcis iurare paratis
Per caput alterius, cum furem nemo timeret
Caulibus, aut pomis,& aperto viueret horto.
Paulatim deinde ad superos Astræa recessit
Hac comite, atq; duæ pariter fugere sorores.
Antiquum,& vetus est alienum Posthume lectum
Concutere, atq; sacri Genium contemnere fulcri.
Omne aliud crimen mox ferrea protulit ætas.
Viderunt primos argentea sæcula mœchos.
Conuentum tamen,& pactum,& sponsalia nostra
Tempestate paras, iamq; a tonsore magistro
Pecteris,& digito pignus fortasse dedisti.
Certe sanus eras, vxorem Posthume ducis?
Dic qua Tisiphone? quibus exagitare colubris?
Ferre potes dominam saluis tot restibus vllam?
Cum pateant altæ, caligantesq; fenestræ?
Cum tibi vicinum se præbeat Æmilius pons?
Aut si de multis nullus placet exitus, illud
Nonne putas meli[illegible]uod tecum pusio dormit?
Pusio qui noctu no[illegible]igat? exigit a te
Nulla iacens illic munuscula, nec queritur, quod
Et lateri parcas, nec quantum iussit, anheles.

foliis: quæ propriæ frondes sunt. & culmo .i. calamis segetum. qui
quia sternuntur stramina a plerisq; uocantur. & pellibus ferarum
uicinarum: quia inter eas uersabatur. Existens supple haud .i. non.
similis tibi o Cynthia amica Propertij. de qua ipse in principio sic:
Cynthia prima suis miserum me cœpit ocellis: Contactum nullis
ante Cupidinibus. nec similis tibi o Lesbia amica Catulli. cuius ni-
tidos ocellos passer extinctus .i.
mortuus. turbauit lachrymis. s.
ut approbat Catullus ipse. Sed
ferens ubera potanda non solũ
fugẽda: ergo magna,& magnis
infantibus qui tunc magni erãt
quando materno lacte nutriebã-
tur: quod potius dicerẽ, q̃ quod
ideo magni dicantur: quia secũ-
dum Hesiod. primo sæculo ho-
mines centum annis sub matris
imperio steterant: quia non sem-
per fugebant. Vult autem poe-
ta duo ostenderet humano ge-
neri utilissima: utpote quo me-
dio pudicitia conseruari posset:
quia eodem quo tũc seruata est
.s. labore uigilia: neglectiore cul-
tu liberorum proprijs mamillis
educatione, frigore,& parco ali-
mento: quia (ut dicit Comicus)
sine Cerere & Baccho friget Ve-
nus: idest sine cibi & potus co-
pia nulla est luxuriæ potentia.
hæc autem omnia latius explica-
bit poeta in hac Satyra ibi: Ser-
uabat castas humilis fortuna La-
tinas &c. Item quo pacto uali-
diores sint infantes: quia si ma-
terno lacte nutriantur. De qua
re Phauorinus philosoph' apud
Aulum Gellium lib. 1 1 .capi. 1.
multa notatu dignissima profert. inter quæ hæc sunt ad matrem,
quæ filiæ nutricem procurauerat uerba Oro te mulier sine eam to-
tam ac integram esse matrem filij sui. Quod est enim hoc contra
naturam imperfectum, atq; dimidiatum matris genus: peperisse: ac
statim a sese abiecisse: Aluisse in utero sanguine suo nescio quid qđ
non uideret: non alere suo lacte quod uideat iam uiuentem: iam ho-
minẽ iã matris officia implorantem. An tu quoq; putas naturam
feminis mammarum ubera quasi quosdã uenulos uenustiores nõ
liberorum alendorum: sed ornandi pectoris causa dedisse? & alia
multa quæ illic uidenda sunt. priscis ergo temporibus naturam se-
cutæ suos fœtus alebant. unde dicit hic q magnis infantibus uxor
montana terebat, existens sæpe horridior .i. aliquantulum horrida:
.i. frigore concussa marito ructante glandem. qua tunc, scilicet &
aqua uescebantur, ut Boetius attestatur. & Virgil. Georgicorũ. 1.
his uerbis: Liber & alma Ceres uestro si munere tellus: Chaoniam
pingui glandem mutauit arista: Poculaq; inuentis acheloia miscuit
uuis. Quippe quia certe homines uiuebant tunc aliter. orbe: idest
globo mundi existente nouo. & cælo recenti: idest recenter a terra
cæterisq; elementis diremptio secundum gentiles: & secundum nos
recenter a Deo creato. Sed aduertendumq; cum una quæq; gens
antiquitatis gloriam lubenter sibi uendicet: ut Arcades secundum
Statium: & gens italica secundum Virgil. quæ asserit suos indige-
nas .i. hoies nõ aduenas. sed inde .i. ex eo loco genitos: ea tẽpestate
fuisse: q̃ Ianus Saturnũ accepit. & id in exordiu mũdi. cũ tñ constet
adueniente Saturno, uel quo tempore eum aduenisse dicunt. mul-
tos populos i multis regionibus fuisse: sed poetice fingit poeta sub
Saturno illo mũdum fuisse nouum,& populum nouũ: cuius (quia
creationem capere non poterant) dicebant ex cælo & terra .i. uirtu-
te cælesti: quasi ex putrefactione genitos. quia uero in cauatis ar-
boribus residebant, fictum est quod gens illa sit duro robore nata,
ut Virg. dicit: & Statius his uerbis: Arcades huic ueteres astris, Lu-
naq; priores: Agmina fida datis: nemorum uos stirpe rigẽti Famã
fatẽs: cum prima pedum uestigia tellus Admirata tulit nondum ar-
ua, domusq;, nec urbes, Connubijsq; modus: quercus, laurisq; fere-
bant Cruda puerperia: ac populos umbrosa creauit Fraxinus: & fg

ta uiridis puer excidit orno &c. Viuebãt ergo aliter tũc hoies, q̃ na-
ti robore rupto ui eruterẽt. & q cõpositi luto nullos habuerẽ paretes.
¶ MVLTA pudicitiæ: primis, inquit, temporibus ætatis argen- IOAN.
teæ cum Iupiter regnaret, homines sancte & pudice uixerunt, exi- BRIT.
stente adhuc Ioue impubere: sed iam barbam producente, cœperũt
paulatim adulteria committi. ¶ Vestigia pudicitiæ: hoc dictum est ex
sententia eorum: qui crediderũt
pudicitiam Deam fuisse honesta-
tis, quæ cum inter mortales uer-
saretur, uideretq; se contemni,
stupraq; ubi cõmitti, aufugisse
fertur cum Iustitia in cælum. Ve- Vestigia
stigia enim dicuntur simulachra
pedum. unde est uerbum inuesti- Inuesti-
gare q̃si per uestigia aliquid quæ- gare
rere. ¶ Græcis nondum paratis Græci
iurare .i. cũ adhuc homines ma- perfidi
gna uiuerent syncæritate: nec ad-
huc essent aliqua periuria: quorũ
primi uidentur fuisse Græci inuẽ-
tores. nam semper perfidos fuis-
se,& habitos indicat Plau. in asi-
naria: Cætera quæ uolumus uti,
græca mercamur fide .i. statim enu-
merato pretio, quia aliter Græcis
non creditur. Tullius itẽ in ora-
tione pro Flacco loquẽs de Græ-
cis sic ait: Testimoniorũ religio-
nem,& fidem nunquam ista na-
tio coluit. ¶ Per caput alterius: sic
enim iurare consueuerunt anti-
qui. unde & Ascanius sic iurat
apud Virgil. Per caput hoc iuro
per qđ pater ante solebat. ¶ Ape-
to horto .i. cum unusquisq; ui-
ueret horto aperto non clauso:
neq; enim fures timebantur. ue-
rum postea (ut scribit Plin.) sæ-
ua latrocinatio cœpit præfigere aspectus hortorum. ¶ Astræa: satis Astræa
urbane ostendit poeta iustitiam, tanquam hominum sceleribus of-
fensam, una cum pudicitia in cælum euolasse. De ea sic & Valerius
Flaccus: Terrisq; relictis Inuocet assiduo saturnia sidera quæstu.
Astræa autem dicta est iustitia, q Astræi gigãtis ex Aurora filia fuit.
¶ Hac comite .i. pudicitia. hoc autem est ex uersu Hesiodi: qui scri-
bit pudorem & iustitiã ætate antea ænea in cælũ ascendisse. ¶ Duæ
sorores: Iustitia enim,& Pudicitia sorores fuerunt. ¶ Antiquum &
uetus est: aperte ostendit Vrsidio ducendam non esse uxorem: quan-
do iam antiquum sit adulteria committi: sicq; utitur dissuasione a
uituperatione rei. ¶ Genium sacri fulcri .i. religionem matrimonij. Genium
nam Genium Deum appellabant: qui uim obtineret rerum omniũ
gignendarum. Aufidius Genius, inquit, Deorũ est filius & parens
hominum: ex quo homines gignuntur. propterea Genius meus no-
minatur: quia me genuit. In honorem Genij lectus nuptialis ster-
nebatur: qui genialis nominabatur. Laberius uero ait Genium Deũ
esse generis uentri parentem. unde illud est: Indulge Genio. & ge-
nialis agatur iste dies. Alij dixerunt Genium esse uniuscuiusq; loci
Deum. Apul. uero ait in lib. de Deo Socratis: Animum humanum
dum in corpore nostro situs est, Dæmonem nuncupari, quẽ lingua
nostra Genium uocare possumus: quoniã is Deus, qui est animus
sui cuiusq;, quanquam sit immortalis: tamen quodam modo cum
homine gignitur. De Genio plura diximus ex sententia Censorini
apud Persium illic: Fũde merum Genio. ¶ Fulcri .i. lecti. nam fulcra Fulcra
dicuntur ipsa ligna: quæ lectum fulciant & sustineant. Vnde & Si-
donius sellarum equestriũ ligna fulcra appellat his uerbis: Alij sella-
rum equestrium madefacta sudoribus fulcra resupinant. ¶ Sacri: ue-
nerandi. ¶ Conuentum: hominum multitudinem & cœtum a conue- Conuentus
niendo: sicut cœtus a coeundo. ¶ Sponsalia: nuptiarum contractũ, Cœtus
qui fit per stipulationem & sponsionem. Nam qui uxorem ducturus Sponsalia
erat ab eo, unde ducenda erat, stipulabatur eam in matrimonium
ductum iri. Qui daturus erat itidem spondebat daturum: is contra-
ctus stipulationum, sponsionum sponsalia dicebantur. Tum quæ Sponsa
promissa erat sponsa appellabatur, qui spoponderat ducturum spõ- Sponsus
sus. ¶ Iam pecteris: iam polijris & comeris: ut eas cultior ad spõsam.

¶Pignus: annulum, quem sponsus puellę digitũ induit. De quo more ita scribit Tertullianus: Aurum nulla norat præterquam unico digito, quem sponsus oppignerasset pronubo annulo. Plini. tamen li. 33. scribit temporibus suis solitum annulum mitti ferreum sponsæ, eumq; sine gemma. ¶Certe sanus eras: ac si dicat, nunc sine cõtrouersia desipis, qui de uxore ducenda cogites. ¶Vxorem posthume ducis? ea interrogatione legendum, qua ne aliquid fiat, inhibemus. ¶Qua Tisiphone: quo furore, qua uesania agitaris? Nam per

Furię tres

Tisiphonem omnes furias infernales intelligit, quę tres a poetis finguntur ad tormenta scelestæ mentis, & insaniam mouendam destinatę. Vnde & Orestes furijs ĩfernalibus agitatus. ¶Quibus colubris idem dixit, nam furijs infernalibus dantur serpentes pro crinibus. ¶Ferre potes? potes ne lquit cogitare de ducẽda uxore, cũ ad necẽ multæ sint tibi uiæ? ac si dicat: longe satius esset tradere seneci, q̃ cõnubium appetere. Vnde extat carmen illud Crateris e gręco in latinum uersi ab Erasmo in prouerbijs: Coniugium sequeris, quanta hic te cura sequetur? Desolatus eris, si sine coniuge eris. Si tollis sobolem, multo educenda labore est. Hoc autẽ est ex prouerbio, quo uti solemus in summa rerum desperatione. Sic & Terent. in Phor. Opera tua res mihi ad restim redijt planissime. ¶Vllam dominam: facete autem uxorem dominam appellat: quasi quę marito imperet. ¶Saluis tot restibus: cum possis uitam tuã laqueo finire. ¶Cum pateant altæ fenestræ: unde te possis præcipitare. ¶Caligantes: quæ ni

Æmilius pons Miluius pons

mia altitudine sua caliginem ocul s obijciant. ¶Æmilius pons: unde te des pręcipitem. Nam pons Æmilius est in uia Flaminia distãs ab urbe ultra primum lapidem. idem Miluius est dictus: quẽ Scaurus Æmilius (ut auctor est Plin. de uiris illustribus) in censura fecit. ¶Aut si de multis: sed si, inqt, tibi nullo modo placet oppetere mortem: nonne putes melius puerum habere: qui tecum dormit? q. d. illud uitę institutum tibi magis est tenẽdum, q̃ ducere uxorem. ¶Pusio dormit: illud attendendum est, q̄ dormit dixit, non dormiat. Innuit enim Vrsidium turpiter pueros adamasse. Non possum hoc loco turpe poetæ consilium non detestari: qui eo cęcitatis peruenerit ut ea probet, quæ ab omni honestate sint penitus soluta. Quare illud maxime interpretantibus poetam seruandum esse censeo. ut cũ in talia inciderint, aut illa in totum prætereant, aut siquid dicẽdum rati fuerit, tali modestia legãt, ut auditor a tali turpitudine penitus

Pusus Pusa Pusio Pusillus

se auertat. ¶Pusio: pusum (ut auctor est Varro) puerum dixerunt, & pusam puellam. unde pusio pusillus puer. quo uocabulo sępe utitur Diuus Hieronymus in epistolis ad Furiam de uiduitate seruanda sic scribit: An uereris ne proles Furiana deficiat, & ex te parens non habeat pusionem, qui reptet in pectore. Et alibi ad Saluiuam: Nebridius pusio patrem quærentibus exhibet. Cic. in. 1. Tuscul. Pusionem quendam Socrates interrogat quædam geometrica de dimensione quadrati. Ad ea sic ille respondit ut puer. Apuleius li. 9. At uero adulter bellissimus ille pusio, inclinatã dolio pronam uxorem fabri super incuruatus secure dedolabat. ¶Lateri parcas: q̄ nõ coeas. latera enim nimio libidinis usu offenduntur. Vnde Martia. Rumpis Basse latus, sed in comatis, Vxoris tibi dote quos parasti. Apule. lib. 8 Metamor. Sed diu uiuas, & dominis placeas, & meis defectis lateribus consulas. Sunt enim in lateribus renes: quos ait Varro ita dictos: quasi riui ab ijs obscęni humoris oriantur. ¶Quantum iussit: nec tam assiduus sis in coitu q̃ iussit.

ASCen. ¶MVLTA pudicitiæ &cę. ostendit quomodo pudicitia prima defecit. i. dereliquit mortales: & q̄ parum apud eos mansitat ex ordine capies: qui talis est: Multa uestigia ueteris pudicitię forsan: aut si non multa: saltem aliqua extiterat. &. i. etiam. sub Ioue. i. sub ętate argentea. sed Ioue nondum barbato. i. priusquam Iupiter esset barbatus. & grecis nondum paratis iurare per caput alterius: dicit grecis nondum paratis tanq̃ perfidis & periuris. ut quibus nunq̃ deest testimonium: nec testis prętio iurare paratus. unde cępit fides eis a negociatoribus minor haberi: cogebãturq; præsenti pecunia omnia mercari. unde Pla. in Asinaria: Cætera quibus uolumus uti, græca mercamur fide: hoc est tradito prætio e uestigio: q̄ uero addit per caput alterius: secundum interpretes huius loci intelligendũ est græcos potissimum in testimonium per caput alterius iurare solitos: ut pater per caput filij: quasi per salutem eius: quod uidetur pulchre significasse Iulius Ascanius li. 9. dicens: Per caput hoc iuro: per quod pater ante solebat. q. d. Ego nũc more italico per hoc. i. per meum caput iuro: per quod pater meus Æneas cum grecissaret iurare solebat ante, sup. q̃ in Italiam uenisset. sed huic loco meo quidem iudicio (nam ab alio non accepi) non male quadraret: si dixerimus græcos tunc per caput alterius: ut Saturni, aut Iouis iurare incepisse: ubi eos Deos esse effinxerant. q. d. cum Iupiter & Saturnus pro mortalibus haberentur: nec Iupiter per flagitia & adulteria apud græcos meruisset: ut p̄ Deo haberetur: & per eius caput iurarent. & cum nemo timeret caulibus & pomis: nam fruges nondum inuentę erant. i. holeribus & fructibus arborum furem. & cũ sup. quilibet uiueret horto aperto. i. non clauso contra fures. i. cum nemo decerperet quod non plantauerit. Quia (ut Pli. scribit) sæua latrocinatio coegit pręfigere aspectus hortorum: quinetiam post inuentam frugem: ubi fures quod non seuerant, metere inceperũt, inuentæ sunt leges. & ideo uocat Virg. Cererem. 4. Æneid. legiferã dicens: Legiferæ Cereri &c. Astręa. i. uirgo Astręi filia: quæ iustitia dicta est. De qua Virg. in Buc. Iam redit & uirgo, redeunt & saturnia regna. & Ouid. Victa iacet pietas, & uirgo cæde madentes Vltima cælestum terras Astræa reliquit. recessit a mortalibus. s. paulatim: quia secundum Ouid. ultima deinde increscente. s. perfidia ad superos: ad quos omnes iusti tendunt. hac. s. pudicitia comite. i. comitante secundum Iuue. cum tamen secũdum alios multo ante discesserit pudicitia, q̃ iustitia. atq; duæ sorores. s. iustitia & pudicitia fugere. i. fugerunt pariter o Posthume. antiquum & uetus est sup. institutum concutere. i. conturbare, uiolare. lectum. i. torum alienũ. per adulterium. s. atq; contemnere Genium. i. Deum generationis. & sacri. i. matrimonialis, fulcri. i. lecti, qui genialis dicitur. ponit autem partem pro toto. quia fulcrum est, quo lectus fulcitur. & bene dicit sacri: quia matrimonium legitimum sacramento fit: aut quia de iure lectus matrimonialis sacer. i. iuiolabilis sit. Ætas ferrea protulit. i. produxit. mox. i. paulo post. omne aliud crimen præter adulteriũ. s. sed sæcula argentea uiderunt primos mœchus. i. adulteros: quia inter Deos etiam adulteria fuisse asseruntur: quod magnæ dementię Plin. adiudicat. Ponit autem Iuue. more latinorum tres tantum ętates. Latini enim poetę considerantes omne sæculũ: aut mere bonum: aut partim bonum: partim malum: aut mere malum uocauerunt primum aureum: secundum argenteum. & tertium ferreũ. Græci autem in illo mixto gradus considerantes ponunt quatuor: aureum tempore Deorum, quo nullum penitus uitium erat: argenteum quoq; tempore Deorum: sed paucis obrepentibus uitijs inter mortales: æreum tẽpore heroum, qui semidei putati sunt: & ferreũ inter homines, qui natura proni ad malum sunt. Et tamen q̃uis prima fuerint adulteria: & ea nunc plurima sint. tu o Posthume paras: . i. prætendis conuentum sup. amicorum. & pactum. i. modum contrahendi matrimonium. & sponsalia. i. sponsionẽ de futuris nuptijs nostra tẽpestate. i. nostro tẽpore: in quo tot regnãt adulteria. tu. n. pecteris iam a tõsore magistro. i. ut in die nuptiarum honestior sis comã exornari facis a tonsore perito. & fortasse dedisti digito puellæ pignus. i. annulũ: qui s̄m Pli. olim ferreus erat: q̄ statim pactæ mittebatur. certe nunquid sanus eras cũ. s. sponsalia firmares: tu ne uxorem ducis Posthume. dic qua Tisiphone. i. furia infernali te impellẽte? Tres. n. sunt Tisiphone: Megera: Alecto. dic quibus colubris. i. serpentibus: quos furiæ pro capillis habent. & quos eis quos furere uolunt, inijciunt. exagitare. i. exagitaris: hoc est furiaris & in furorem raperis. potes tu ferre. i. tolerare & pati ullam dominam. i. uxorem tibi dominaturam. sed & græci & latini coniuges dominas uocant. tot restibus. i. tot chordis & funibus: quibus te posses suspendere saluis. q. d. rem incredibilem mihi facis. & pote ferre dominam cum altæ fenestræ & caligantes. i. oculos obscurantes: ne forte retraharis ab incepto terrore mortis. pateant. i. apertæ sint tibi ad pręcipitium. ut rupturus collum te pręcipites. & cum pons Æmilius. i. a M. Æmilio Scauro constructus. prębeat se tibi ut te pręcipites sub mergendum. aut si nullus exitus uitæ. s. de multis, qui multi sunt placet tibi nonne putas melius esse q̄ pusio. i. puer paticus. i. impudicus. dormit tecum. qui non litigat noctu, sicut uxores solent: qui iacẽs illic in loco noto: utpote inter brachia tua (ut turpiora taceã) nulla munuscula exigit a te: ut uxores exigunt. nec queritur. i. conqueritur q̄ parcas lateri supp. tuo debitum subtrahens. nec pro & non. & q̄ non anheles. i. amplexeris eum quantum iussit. i. uoluit, sicut uxor. Hæc autem omnia hiperbolice dicta sunt & satyrice a poeta nimium auide adulteria & flagitia mulierum execrante. nã qui sancte & caste loqui uellet, non consuleret maiora mala incurrere ad minus euitandum: sed malus malum est sese interimere, q̃ uxorem etiam adulteram pati. pessimum autem crimen est masculis abuti: & ita non debemus poetæ auscultare: nisi quatenus adulteria detestetur. modus enim detestandi non ex sententia poetę: sed hyperbolicos ponitur. q. d. omne tibi malum tolerandum: & omne facinus etiam turpe perpetrandum esse potius, q̃ uxorem ducas.

¶SED

Sed placet Vrsidio lex Iulia, tollere dulcem
Cogitat hæredem cariturus turture magno,
Mulorumq; iubis, & captatore Macello.
Quid fieri non posse putes, si iungitur ulla
Vrsidio? si mœchorum notissimus olim
Stulta maritali iam porrigit ora capistro?
Quem toties texit perituri cista Latini.
Quid? quod & antiquis vxor de moribus illi
Quæritur, o medici mediam pertundite venam.
Delitias hominis Tarpeium limen adora
Pronus, & auratam Iunoni cæde iuuencam,
Si tibi contigerit capitis matrona pudici.
Paucæ adeo Cereris vittas contingere dignæ,
Quarum non timeat pater oscula, necte coronam
Postibus, & densos per limina necte corymbos.
Vnus Iberinæ vir sufficit? ocyus illud
Extorquebis, vt hæc oculo contenta sit vno.

IOAN. BRIT. ℭ SED placet Vrsidio lex Iulia: hæc ironicos legenda sunt. Non est, inquit, mirum si Vrsidius cogitat de ducenda uxore. nam non uult adulterij damnari. lex.n. Iulia lata erat contra adulteros, qua cautum erat, quo pacto adulteri deprehensi puniendi essent. ℱ Tol **Tollere** lere: hoc loco educare. Teren. Quicquid peperisset decreuerunt tollere. Vale. li. 8 loquens de C. Licinio Hoplomacho: Quoniam hereditatem absumere, q̃ heredē maluit tollere. ℱ Heredem dulcem: dulcem filium. Virg. Nec dulcis natos Veneris, nec premia noris. ℱ Cariturus: quia captatores habentibus liberos munera nō mittunt: sed orbis tantum diuitibus. **Turtur** ℱ Turture. hoc loco de aue magis intelligēdum est, q̃ de pisce. Nam turturē lautæ gulę indicat fuisse Mart. Cum pinguis mihi turtur erit, lactuca ualebit Et cocleas tibi habe: perdere nō lo famem. Item alibi: Aureus immodicis turtur de clunibus implet. Idem alibi: Et cōcubino turturum nates donat. Nam quem græci trigona appellant. i. turturem: latini pastinacam dicūt marinam. in cuius cauda prǽsentissimi ueneni radius extat. ℱ Magno: pingui & amplo. ℱ Mulorumq; iubis. i. mulis iubatis & barbatis. Nam (ut scribit Plin.) gemina barba insigniuntur labro inferiori: sunt enim pisces marini. de quibus ante dictū est. **Macellū** ℱ Et captatore Macello. i. omnibus obsonijs, quæ in Macello ueneunt. Nam Macellum appellarunt locū, in quo omnia, que ad uictū pertinebant, uendebantur. de quo plu scula superius. ℱ Captatore. per quod hæreditates captantur. nam huiusmodi muneribus captantur diuites orbi. ℱ Quid fieri nō posse. q. d. si Vrsidius uxorem ducit: putauero omnia uel pręter naturā fieri posse. iuxta illud Virg. Mopso Nysa datur, quid non speremus amantes? Iungentur iam griphes equis, euoq; sequenti. Cum canibus timidi uenient ad pocula damæ. ℱ Mœchorum notissimus: quasi cui ciuitatis adulteria sint manifesta. ℱ Ora stulta. i. ipse stultus. figura est synecdoche. ℱ Toties texit: qui sæpe in adulterijs est deprehensus. ℱ Cista: nam adulteri superueniente marito sic solent occultari. unde Hora. An turpi clausus in arca Quo te dimisit peccantis **Latinus** Conscia herilis: Contractum genibus tangas caput. ℱ Latini: Latinus (ut diximus in. 1. Satyr.) mimus fuit temporibus Domitiani: qui cum timeret delatores: ne talis criminationibus apud principē accusaretur ijs uxorem suam. Thymelem submittebat. unde supra Et a trepido Thymele submissa Latino. Ideo poeta ait perituri: quia semper uerebatur ne delationibus periret. ut sit epitheton perpetuū Latini. ℱ Quid quod & antiquis: hoc risu & gestu pronūciandū est. ℱ Me **Media uena** diam uenam: hoc est haurite sanguinem ex uena media: quæ ferri solet in delirio. Physici.n. tradunt in brachijs tres esse uenas descē **Basilica Cephalica** dētes ab epate: quarū una basilica, altera cephalica appellat. tertia, q̃ in medio harū est, media dicitur, siue nigra, siue cōmunis, quę in furore & delirio leniri solet. ℱ Delitias hominis: acclamatio in derisum Vrsidij: qui postulet & quærat mulierem antiqua illa bonitate: cum nō inueniatur. ℱ Delicias hominis: ac si dicat delicatum hominem qui putet se extra cōmunem fortunā ponendū: ut habeat, q̃ alij habere nō possunt: ut alibi de Caluino: Te nunc delicias extra cōmunia censes Ponendū. ℱ Tarpeiū limen adora: sensus est. Supplex, inquit, fac ad aras Iouis & Iunonis accedas: quasi gratias acturus: si mulierē inueneris pudica. **Capitolinus mōs Tarpeius** ℱ Tarpeiū: Capitolinū. Na mons Capitolinus ubi ędes erat Iouis, mōs ante Tarpeius dictus ē a uirgine uestali Tarpeia, quę ibi a Sabinis necata armis & sepulta, eius nominis reliquit monumentū. **Rupes tarpeia** inde etiā appellata est rupes & saxū Tarpeiū unde noxij pcipitabantur. hūc antea montē Saturniū appellatū prodiderunt, & ab eo late Saturnia terrā. ℱ Auratam: nam uictimæ maiores (ut Plin. scribit) cornibus auratis dūtaxat immolabantur. bene ait Iunoni ait iuuencā mactandā. Iuno.n. nubentibus pręesse dicitur. Virg. Iunoni ante oēs, cui uincla iugalia curę & alibi: Pronuba Iuno. Colebatur item Iuno iuga in uico iugario. ut est apud Liuium libro ab urbe condita: quod scribit Festus ita appellatum, q̃ nubere coniungeret. ℱ Capitis: partē posuit pro toto. i. corporis pudici. ℱ Paucę adeo Cereris: tanta, inquit, libidine mulieres fragrant: ut paucę inueniātur matrcnę pudicę: quę dignæ sint sacra Cereris administrare. per matronas.n. castas **Thesmophoria** Thesmophoria. i. sacra Cereris legiferę celebrabantur. unde ita scri Diony. in. 1. Et sacrificia faciebant per fœminas & nephalos: hoc est sobrios: ut lex est gręcis. Ea aūt sacrificia per nouem dies celebrabantur a matronis summa per eos dies castimonia. unde Oui. in x. Meta. Primitias frugū dant spicea serta suarū: Perq; nouem noctes Venerē, & tactusq; uiriles In uetitis numerant. Ceres autē **Thesmophores** Thesmophores appellatur: quasi legifera. θεσμὸς. n. legem significat. prima. n. (ut tradunt auctores, inter quos Plin. in. 7 & Diodo. in. 6) leges inuenit. De cuius sacris ita Liuius: Sacrum anniuersarium Cereris intermissum est: quia nec lugentibus facere id fas est: nec ulla illa tēpestate matrona luctus expers fuerat. Diodo. quoq; tradit Cereris misteria antiquitate, castimoniaq; apd oēs homines uulgata fuisse. Cic. i Verrinis docet quemadmodum sacra Cereris per mulieres castas & uirgines conficiebātur. ℱ Pater oscula: nam ex ueteri instituto affines occurrentes osculo excipiebant. unde Pli. li. 14. sic scribit: Cato ideo propinquos fœminis osculum dare, ut scirent an temetum olerēt. de hoc more item Plutarchus in Problematis disputat. ℱ Timeat oscula: ut impudica. ℱ Vnus Iberinę: ita loquitur poeta quasi Vrsidius respōdeat Iberinā uno uiro cōtentā. pronunciatiue legendū. ℱ Extorquebis. difficulter obtinebis.

ASCEN. ℭ SED placet Vrsidio &c. Sed forte, inquit, poeta lex Iulia placet Vrsidio. i. approbat legem latam cōtra adulteros: nō uult amplius esse adulter: sed generare legitimos liberos: sed id fieri non posse uidetur potissimum cum sit maximus adulter: & uxorem castam petat: qualem etiam si ipse castus esset, difficillimum esset reperiri. & ita progreditur ad uitia mulierum notanda. Ordo est. Sed sup. dicas. lex Iulia lata contra adulteros placet Vrsidio Posthumo, ipse cogitat. i. animo cōcipit tollere. i. educare dulcem hęredem. i. legitimos filios: qbus nihil dulcius. cariturus. i. existēs eo animo: ut ob hoc carere uelit. magno. i. pingui. turture. i. aue potius q̃ pisce. utrūq; aūt significat turtur: sed pro pisce tamen masculini est generis: pro aue autem fœminini. & iubis. i. barbis. & anteriore parte oris mulorum. i. illorum piscium in delitijs habitorum a Macello captatore. i. omni obsonio: quod a captatoribus e Macello ad ipsum mitti solebat. sed innuit poeta id non esse uerisimile. nam quid, inquit, putes non posse fieri. q. d. nihil. Aduerte autē grammatice q non uulgo dicūt si possibile est maiores: qui caste atq; latine locut. sunt semper dixisse: si fieri potest. si ulla. i. quęuis una qualiscunq; uitę. est enim diminutiuum ullus ab uno. iungitur. i. fit coniunx Vrsidio. Vt sit notissimus olim mœchorum. i. adulterorum. porrigit. i. porro & ultro pręb et iam ora stulta. i. desipiētia. capistro. i. freno. maritali. i. matrimoniali, quem cista Latini perituri. i. qui timebat delationibus perire. unde in. 1. dicta est a trepido Thymele summissa Latino. texit. i. abscondit toties. aduētante. s. ipso Latino. quid sup. dicendum est de hoc. q uxor de moribus antiquis. i. casta & pudica quæritur illi. s. Vrsidio. O medici pertundite mediam uenam. quam mediano, aut medianam dicunt. ut. s. Vrsidius leuetur ab insania, qua nunc agitatur. delitias hominis. i. hominem deliciosum. non expressit o. quia (ut Valla docet) ubi minor est excandescentia & res leuiono subijcitur. ponitur tamen accusatiuus tanquam ab eo rectus: ut sit o. delitias hominis: hoc est o q̃ delitiosus est hic homo. uel quas delitias habet &c. O Posthume adora pronus. i. prostratus in terram limen Tarpeium. i. introitum arcis Tarpiæ ubi Iouis, Iunonis, & Mineruę templum est & cęde. i. macta, sacrifica Iunoni. cui (ut Virg. dicit) sunt uincla iugalia curæ. iuuencam. i. uitulam. auratam. i. aurata cornua habentē. si matrona pudici capitis cōtigerit tibi. Adeo. i. in tantum sup. sunt modo paucæ mulieres dignæ contingere. i.

ta ſtare uittas.i.ſerta ornantia.Cereris.i.illius Deę propter raptum filię Proſerpinę eius adulteria & incontinentiam deteſtantis. & ob id non niſi a caſtis tractabilis.hoc eſt ig tur paucæ ſunt admodũ caſtæ hoc tempore quarum oſcula pater non timeat. qui non niſi caſta & honeſtę caſt tatis ſignum pręſeferentia deſiderat: cũ iam omnes fere laſciuiſſima baſia conferant. Necte coronam poſtibus.uerba ſunt congratulantis Vrſidio & dicẽtis. o Poſthume necte poſtibus tuis coronã.i.corona poſtes domus tuæ, ſicut faciebant qui uxores ducebant.&necte p limina denſos corymbos.i.hederam cum corymbis:quę fructus eius ſunt.i.inſtrue domum frondibus,&exhibe te paratum nuptijs tuis inuenta eſt enim tibi uxor.Nã unus uir ſufficit ibe rinæ mulieri illi in urbe agenti, quam ducere poteris.Reſpõdet poeta.Tu ex torquebis.i.cũ difficultate ipetrabis ab ea. ocyus .i. citius illud.ut.ſ.hæc ſit contẽta uno oculo,q̃ ſup.uno uiro.

ASCEn. tacite ſaltabant.quorum alij appellabantur ſubiti:alij longi miſerabiles alij. De quibus illię ſenſit Claudianus: Qui latis riſum ſalibus mouiſſe facetus: Qui nutu,manibus loquax.Nã omnes fabulæ(auctore Luciano) adhibitis ubicunibus in ſcęna ſaltabantur:ut Leda Antiopa, Andromache,Cyclops.Tranquillus in Nerone: Ac nouiſſimo die uouerat hiſtrionem ſaltaturum, Virgilij Turnum.Cic. in.a.queſtionum academicarũ Qui primus inflatu tibicinis Antiopam eſſe aiunt:aut Andromachem. Horati.Paſtorem ſaltaret uti Cyclopa rogabat. Iulius Capitolinus in Galenis ſic ſcribit: Cyclopa etiam luſerunt omnes arenarij ita, ut miranda quædã & ſtupenda monſtrarent. Auſonius in ſaltatorem ineptum: Decepię felix caſus immiſcuit artis Hiſtrio ſaltauit,qui capanea ruit Idem q̃ Nioben ſaltauit ſaxeus, ut tum Spectator ueram crediderit Nioben. In Canace uiſus multo felicior ipſa:Quod nõ hic gladio uiſcera diſſecuit.Idem de eodẽ: Daphnem & Niobẽ ſaltauit,ſimius idẽ Ligneus ut Daphne, ſaxeus ut Niobe. Tranquillus in Caligula: Pãtomimus M. Neſtor tragœdiã ſaltauit. Tuccia uefica nõ imperat.i. Tuccia mulier pudica: qualis fuit Tuccia uirgo ueſtalis: q̃ cribro ſumpta aqua ex Tyberi uirginitatẽ ſuam probauit.non temperat.i. non compeſcit titillatum libidinis ſpectando ludos:ac per hoc docet mores non modo turpia audiendo:ſed etiam uidendo facile uel in bonis corrumpi. Viri de Maſſilieñſes debita laude fraudandi non ſunt: quia ſcænam nullum adytum mimis dederũt q̃ eorum argumenta maiore ex

Magna tamen fama eſt cuiuſdam rure paterno
Viuentis. viuat Gabiis, vt vixit in agro,
Viuat Fidenis,& agello cedo paterno.
Quis tamen affirmat, nil actum in montibus? aut in
Speluncis? adeo ſenuerunt Iuppiter, & Mars.
Porticibus ne tibi monſtratur fœmina voto
Digna tuo? cuneis an habent ſpectacula totis
Quod ſecurus ames, quodq; inde excerpere poſſis?
Chironomon Ledam molli ſaltante Batillo
Tuccia veſicæ non imperat, Appula gannit
Sicut in amplexu, ſubitum,& miſerabile, longum
Attendit Thymele, Thymele tunc ruſtica diſcit.
Aſt aliæ quoties aulæa recondita ceſſant,
Et vacuo, clauſoq; ſonant fora ſola theatro,
Atq; a plebeis longe Megaleſia, triſtes
Perſonam, thyrſumq; tenent,& ſubligar Acci
Vrbicus exodio riſum mouet Artellanæ
Geſtibus Autonoes, hunc diligit Ælia pauper.
Soluitur his magno comœdi fibula, ſunt, quæ
Chryſogonum cantare vetent, Hiſpulla tragœdo
Gaudet, an expectas, vt Quintilianus ametur?
Accipis vxorem, de qua citharœdus Echion,
Aut Glaphyrus fiat pater, Ambroſiuſq; choraules.
Longa per anguſtos figamus pulpita vicos.
Ornentur poſtes,& grandi ianua lauro,
Vt teſtudineo tibi Lentule conopeo,
Nobilis Euryalũ, aut mirmillonem exprimat infans.

JOAN. BRIT. ¶ MAGNA tamen fama eſt iterum introducit Vrſidium oſtẽdentem in agris quandam inueniri,quę honeſte uiuat. Viuat Fidenis:uerba Iuuenalis ad Vrſidium,quibus colligit non tam facile in urbibus, q̃ in agris pudicitię locum eſſe:ſed tamen & locis agreſtibus &mõtanis multa per libidinem flagitia commiti. legantur autem pronunciatiue:Viuat Gabijs,ut uixit i agro: ac ſi dicat:Non ita uiuat in urbe ut uixit ruri. Gabijs:ciuitas Gabij Latij:ubi (ut ſcribit Dionyſius)Romulus &Remus eruditi sũt. Fidenæ Fidenis:urbs Latij. Et agello cedo paterno:&particula indignationem ſæpe exprimit, ut illud Virgil.Et quiſquam numen Iunonis adoret?quaſi inuitus aſſentiat in agris caſte degi.ut ſit:cõcedo quidem ita eſſe ut dicis: q̃ in agro quædam bene uiuat:ſed quis tamen affirmet in agris nihil inpudiscum agi? Adeo in antum ita ne. Senuerunt Iupiter & Mars per Iouem & Martem omnes mœchos intelligit.nam Iupiter &Mars (ut ex poetarum monumentis colligitur) mulierum maximi fuere ſtupratores. Porticibus ne tibi:percurrit poeta locos:quo frequentes mulieres conueniebant:ut erat porticus Liuiæ Porticus Põpeia Theatrum. Vnde Ouid.in.1.de arte amandi: Tu modo Pompeia lentus ſpatiare ſub umbra:Cum Sol herculei terga Leonis adit.Nec tibi uitetur,quæ priſcis ſparſa tabellis Porticus, auctoris Liuia nomen habet. Eſt ergo ſenſus: Inuenies ne in his locis tantopere celebratis a mulieribus aliquã,quę honeſta ſit & digna uoto tuo. Spectacula:theatra. nam & mulieres ad ſpectãdos ludos in theatra cõfluebant unde Ouid.in eodem: Sic ruit ad celebres cultiſſima fœmina ludos: Spectatum ueniunt,ueniunt ſpectentur ut ipſe. Cuncus Cuneis:ſedilibus theatri. Nam cunei dicuntur ſedes Theatri. Virgil. Nuncius Anchiſæ ad tumulum,cuneoſq; Theatri incenſas pertert naues Eumelus. Tranquillus in Auguſto:Prętextatis cuneum ſuũ & proximum pædagogis aſſignauit. Quidam uero non uulgares mathematici contendunt cuneos proprie appellari uias illas (nam multę ſunt) quibus itur & in Orcheſtram:quę in ima parte Theatri humi poſita eſt: & in partes theatri ſuperiores. Cuneus etiam dicitur quo ſcinduntur ligna, &ordo in exercitu. Chironomon:ita, inquit,mulieres ſæculi noſtri in libidinem ſunt profuſæ: ut uel laſciuę ſaltationis ſpectatione pruriant &corrumpantur:unde Ouid.de remedio amoris:Corrumpunt animos citharæ,cantuſq;,lyręq;:ſit. Chironomia uox,& numeris brachia mota ſuis. Chironomon Ledã:Leda nomen eſt fabulę nominatæ a Leda matre Helenæ: quæ chironomia repreſentabatur. i.manuum geſticulatione a χείρ quod eſt manus: & νόμος lex. quibuſdam enim ueluti pręſcriptis motibus & nutibus parte ſtuprorum continent actus: ne talia ſpectandi conſuetudo etiam imitandi licentiam ſumeret.unde & Diuus Cyprianus in epiſtolis ſuis ſic ſcribit: Adulterium dicitur dum uidetur:& quæ pudica fortaſſe ad ſpectaculũ matrona proceſſerat, de ſpectaculo reuerſitur impudica. Batillo:mimo ſaltante Ledam chironomon.i.dũ ſpectat Batillum mimum ſaltantem fabulam Ledã:ubi molli opus erat ſaltatione.nam Batillus (ut diximus in commen. Per.)Mimus Batillus fuit de quo & Perſi. Tris tamen ad numeros ſatyri moueare Batilli. Batillus item puer fuit dilectus ab Anacreonte poeta,ut oſtendit Apuleius in floridis. & Horatius: Non aliter ſamio dicunt arſiſſe Batillo Anacreonta Teium. Batilli item populi ſeptentrionales, au Batilli ctore Ptolemæo. Batillum item inſtrumentum eſt ferreum, quo utimur ad uſum ignis. Horatius:Prætextam & latum clauũ, prunęq; batillũ. Appula gannit Sicut in amplexu: Appula nomen eſt mulieris, quæ inquit ad pruritum mouetur,& uoci, murmure libidinẽ exprimit:ac ſi eſſet in amplexu hominis dum ſpectat talem ſaltationem. Subitum ordo eſt:i Thymele attendit ſubitum & miſerabile & longum, nomina enim ſunt (ut diximus) geſtuum: qui motu manuum fiebant in ſaltatione. Thymele: mulier quæ ſaltationis oblectabatur:θυμέλη propne dicitur pulpitum, ſcęna. θυμελικός hiſtrio.de Thymele autem in prima Satyra uberius diximus. Ruſtica:rudis & imperita,aut uere ruſtica & pagana. ut oſtendat non modo mulieres urbanas, ſed & ruſticas ſpectaculis laſciuis corrũpi. Attendit:dilıgẽter obſeruat ut diſcat. Aſt alię quoties.ſenſus eſt: Quoties,inqt,ludi theatrales ceſſant: & ludi circenſes ſunt longe a plebeis:homineſq; negocijs forenſibus ſunt occupati: mulieres per multũ otium ornamẽta hiſtrionica cõtrectant. Eſt aũt ordo: Alię triſtes tenent perſonã,& thyrſum,& ſubligar Acci:quoties aulęa recondita ceſſant:&quoties fora ſola ſonant clauſo Theatro:& quoties Megaleſia ſunt longe a plebeis. Aulæa recondita .i.uela quod ornamenta ſcænæ: ac per hoc ipſi ludi ſcænici: in quorum

apparatu

apparatu sunt ipsa aulæa & uela: cũ ad ornatum, tũ ad Solẽ arcendũ. Vnde Hora. in Epistolo. Quatuor haud plures aulæa præmunt in horas. ℱ Cessant: submota sunt. ℱ Sola fora. s. iudiciaria. nam tria erant fora Romæ. ut docet Tranquillus in Augusto, qui cum duo nõ sufficerent: tertiũ extruxit. ℱ Clauso Theatro: finitis ludis. clauso igitur Theatro quantũ ad ludorũ celebrationẽ: non q̃ mulieres nõ ingrederent. & instrumenta illa scænica pertractarent otiosæ: taliumq; rerũ ualde studiosæ.

Megalesia — ℱ Megalesia: ludi erant Circenses, q in honorẽ magnæ matris celebrabant. dicati a Iunio Bruto: quod docet Liuius his uerbis: Marc. Iunius Brutus ædẽ magnæ matris Deũ in palatio dedicauit. & ludos ob eãdẽ dedicationẽ factos megalesia appellauit. myd'as. n. magna dr. myd'as magnus. Tales ergo ludi magna cũ uoluptate totius ppli celebrabant. De qbus Iuue. infra: Interea megalesiacæ spectacula mappæ. Idæũ solemne colũt: similisq; triũpho Prædo caballorũ prætor sedet: ac mihi pace Immensæ, nimiæq; licet si dicere plebis. Totã hodie Romã Circus capit. ℱ Longo a plebeis. subaudi sunt. i. quoties ludi circenses, q in gratiã plebis maxime exhibebant, sunt a plebeis. i. pfecti sunt: & plebei a ludis discesserũt. n. ã (ut diximus) initio ueris stato, solẽniq; die celebrabant: magno totius plebis studio & delectatione. unde ait: Ac mihi pace Immẽsæ, nimiæq; licet si diceret plebis. Et alibi: Nã q dabat olim impiũ, fasces, legiones, oia, nũc se Continet, atq; duas tantum res anxius optat Panẽ & Circẽses. Eos plebeios appellauere sm Asconiũ Pædianũ, q exactis regibus p libertate plebis fecerũt: aut p recõciliatione plebis. ℱ Tristes: q priuatæ sint ea ludorũ uoluptate. ℱ Tenẽt: ptractant.

Persona — ℱ Personã: idumentum faciei. psona aũt dicta est a psonãdo: qm tegmẽ illud oris, & capitis una tm uocis emittendæ uia puiũ, & magis claros, canorosq; sonitus facit. Hæc ex Gellio. ℱ Thyrsum: hasta inuolutã Pãpinio: q̃ li utebant Bacchæ in sacrificijs Liberi pris Talia. n. oia i Theatro cõseruabãtur.

Subligar, Subligaculum — ℱ Subligar i dumentũ quo histriones ad uelãdas ptes corporis iferiores utebant. Idẽ subligaculũ dicebat. Cic. in Officijs suis: Scænicorũ q dẽ tantã hẽt ueterẽ disciplina uerecũdiã, ut in scæna sine subligaculo prodeat nemo. Nã (ut scribit Diony.) certatores scænici in ludis uersabant reliq parte corpis nuda circũ pudẽda uelati. ℱ Acci nomẽ est histrionis. ℱ Vrbicus: aliud uitiũ notat in mulieribus, Capiunt, inqt, amore scænicorũ cãtatiũ. Sed cũ ii fibulati uocẽ suã uendãt in recitatione fabularũ: cogunt accepto ptio soluere fibulas suas, ut coeãt cũ eis.

Fibula — Nã cãtores scænici ut gratiorẽ conseruarent uocẽ ifibulabant. duplex aũt fuit fibulæ genus. Indumẽtũ. s. quo nõ solũ utebant ad iguina tegẽda, sed ut ẽt a coitu cõprimerent. uñ est illud Mart. Menophili penẽ tã grãdis fibula uestit: Vt sit comœdis oibus una satis. Hũc ego credideré (nã sæpe lauamur io uno) Solicitũ uoci parcere Flacce suæ. Dũ ludit media populo spectante palæstra: Delapsa est misero fibula, uerpus erat. Erat tenuissimũ filũ siue æneũ, siue argẽteũ: quod pputio ab utroq; latere sup glãdẽ pforato addebatur. Id aũt fiebat tũ uocis cõseruãdæ, tũ ualetudinis gratia. quod docet Cor. Cel. lib. vii. Placet magis intelligamus de hoc gñe fibulæ, q̃ de indumento. hoc. n. mõ uox magis seruari põt, q̃ p indumentũ, quod facile & solui & deponi põt.

Exodia — ℱ Vrbicus: nomẽ scænici. ℱ Exodio: exodia (ut docet Liu. li. vii. ab urbe cõdita, & ut diximus in. iii. Satyra) ridicula q̃dã erant itexta uersibus, q̃ in scæna cãtabant. Verba Liuij hæc sunt: Iuuẽtus histrionibus fabellas actu relicto ipsa iter se more antiquo ridicula intexta uersibus iactare cœpit: uñ exodia, q̃ exodia postea appellata, cõsertaq; fabellis potissimũ attellanis sunt. Ergo exodio attellanæ. i. ridiculo inserto fabellæ attellanæ.

Attellanæ fabulæ, Attella — nã attellanæ fabulæ, dictæ sunt a ciuitate Oscoꝝ Attella. Vbi primũ cœptæ argumentis, dictisq; iocularibus similes satyricis fabulis græcis. De ijs Diomedes, & Donatus in Terẽ.

Autonoe — ℱ Gestibus Autonoes: dũ psonam Autonoes sustinet in agenda eius fabula. Nã Autonoe filia fuit Cadmi Thebarũ regis, & mr Actæonis uersi i ceruũ, & a canibus discerpti. De Autonoe ergo scripta erat fabula. ℱ Hunc diligit: hinc est indignatio poetæ, q delectata cãtu uiri scænici stati in amorẽ eius incidunt. ℱ Aeliæ paup. i. mulier nobilis & paup: ut oñdat non minus paupes mulieres, q̃ diuites libidinis æstu flagrare. Nã familia Aeliorũ fuit pauperrima. Eodẽ. n. tpe sexdeci fuere Aelij Tuberones in unis ædibus: qbus unus tm fuit fundus in agro Veiẽte, & in Circo maximo, & flaminio spectandi locus. q̃ qdẽ loca ob uirtutẽ publice donata possidebãt. hæc ex Valerio lib. iiii. cap. de paupertate. ℱ Fibula comœdi: qua utit comœdus, ut dictũ est. ℱ Soluit ab his. i. ab illis mulieribus ad coitũ. ℱ Chrysogoni: nomẽ citharœdi fictũ a poeta respiciẽte ad Chrysogonũ illũ citharœdũ, q tpibus Alcibiadis in eius naui tãta arte remigũ manus dirigebat: ut cũ illi remorũ pulsum cũ Chrysogoni cantu cõiungerẽt iucũdã audiẽtibus redderẽt harmoniã. Chrysogonus aũt: interpretari põt semẽ aureũ. Nam xgv'eos aurum yévos semen significat. ℱ Cantare uetẽt, sunt aliæ, inqt, i causa ne Chrysogonus cantet. factus. n. est raucus nimia libidinis cõtinuatione. ℱ Tragœdo: uiro scænico. ut ostendat mulieres libenter sequi coitus uirorũ inhonestorũ. uñ sequit. An expectes ut Quintilianus ametur. q. d. mulieres uiros sapiẽtes & doctos nõ amãt: utpote q a tali turpitudine abhorreãt. Quintilianũ aũt posuit p omni uiro sapiẽte, & docto. ℱ Accipis uxorẽ. i. uxorẽ ducis: de qua liberos suscipiẽt uiri citharœdi. nã Echion & Glaphyrus noĩa sunt citharœdorũ.

Glaphyrus — Martia. Plaudere nec Cano, plaudere nec Glaphyro. Glaphyrus aũt interpretat festiuus, iucũdus, astutus, ornat', politus. ℱ Fiat pater: suscipiat liberos.

Choraules — ℱ Choraules. tibicen, q in choro fistula canit, nã xo'ρος dr tripudium, cœtus, chorus. αὐλὸς tibia fistula, & αυλέω tibia cano.

Ambrosius — ℱ Ambrosius. interpretat diuinus & immortalis. ℱ Longa per angustos: hæc oĩa p ironiã legẽda sunt. Simus, inqt, læti, & in signũ lætitiæ nuptialis ornemus ædes lauro: ut tibi infantẽ pariat uxor tua ex gladiatore. ℱ Figamus pulpita: in nuptiarũ. n. celebratione talia fieri solebãt per urbẽ: ut res ludicras agerẽt. ℱ Ianua lauro: nã tota domus in nuptijs ornabant. Apul. in asino aureo lib. iiii. Domus tota lauris obsita: tedis lucida constrepebat Hymenæũ. Statius in nuptijs Stellæ: Fronde uirent postes, & feruent cõpita flãmis. ℱ Infans nobilis. i. q filius tuus putabit & nobilis. cũ tñ gladiatore natus erit. ℱ Exprimat: represẽtet, referat similitudine, & oibus oris liniamẽtis gladiatorẽ. ℱ Euryalũ: nomẽ est retiarij alterius ex gladiatoribus. alter. n. mirmilo appellabat. de quibus plura diximus in. ii. Satyra illic: Vicit & hoc monstrũ tunicati fuscina Gracchi. ℱ Tibi Lentule: tibi o Vrsidi Posthume, q lanista uideri poteris, cũ domus tua repleta erit filijs gladiatoribus. Nã Lentulus Bartiatus cognominatus lanista fuit caput nobilissimus. Ex cuius ludo q̃tuor & septuaginta gladiatores pfugerũt: q seruis ad uexillũ, auxiliumq; uocatis Chryso: Spartaco: & Enomao ducibus crebris exercitus Romanos cladibus affixerũt. Auctores Plutarc. in uita M. Crassi. Liuius lib. xcv. ab urbe cõdita: L. Florus. Appianus Alexandrinus.

Conopeum — ℱ Conopeo: lecto tuo. Nã conopeũ uelũ pprie appellatur quo maxime Alexãdrini utunt ad arcẽdos culices. Extẽdi. n. circa lectũ quaq̃ uersum cõsueuit: quia ibi ex Nilo culices abundãt. κώνωψ culex dr. De quo ita Horat. Inter q signa turpe militaria Sol aspicit conopeũ. Varro in. ii. de re rust. loquens de mulieribus comitãtibus pastores. sic ait: Quæ ostendũt fœtas nostras q̃ in conopeis iacẽt dies aliquot esse mucidas & contemnendas. ℱ Testudineo: nam lecti testudine, citro, & ebore ornabãtur.

ASCEN. — ℂ MAGNA tamen fama est. Cõtra illud quod dictũ est de Iberina muliere in urbe agẽti: q potius cõtenta sit uno oculo, q̃ uno uiro: obijcit muliet in agro degens: ut significet ne in agro quidẽ esse pudicitiã. Ordo est. Tamẽ, i. q̃uis. sup. Iberina nõ sit casta. magna fama est. i. bona cõmẽdatio & opinio cuiusdã uiuẽtis rure paterno, rñdet: poeta uiuat Gabijs ut uixit in agro. q. d. id efficere nõ posses: ut etiã in minimo oppido casta uiuere possit: sicut in agro forsan uixit: quia eã nemo rogauit. nã uiuat Gabijs aut Fidenis. i. tpibus oppidulis Italiæ. non supp. uiuet ut uixit in agro. sed cedo. i. cõcedo tibi ut sup. uiuat in agello paterno: tñ qs affirmet. nil. i. nullũ opus uenereũ actũ esse in mõtibus, aut in speluncis. q. d. nemo. uñ infert adeo, nunqd adeo. i. intantũ. Iuppiter & Mars. i. potentes adulteri: quales Iupiter & mars. i. dñi pagorum. & milites in agris subinde uersantes senuerũt. i. impotẽtes ad rẽ uenereã effecti sunt: ut qs audeat uiuẽtẽ in agro castã affirmare. q. d. non. Et si non est casta affirmãda, q̃ ex agro in urbẽ uenit: ut Iberina: nec q̃ in agro paterno adhuc uiuit: q̃renda est urbana. nõne ergo fœmina digna tuo uoto. i. desiderio: hoc est casta & pudica monstrat tibi in porticibus. i. amplis domibus in ciuitate Rumana porticũ habẽtibus. q. d. nõ. an. spectacula. i. Theatra. quo nobiles & ignobiles conueniunt ad spectandũ, habẽt totis cuneis. i. receptaculis & sedibus suis sup. aliqd. i. aliq̃ fœminã. quod. i. quã ames. i. amare possis. securis. i. sine cura & formidine de incõmentia eius. & quod possis excerpere. i. diligere tibi inde. i. ab oibus illis: quasi dicat nõ quod probat Thuscia. i. mulier a Thuscia. nõ imperat. i. nõ moderatur uesicæ. i. non potest continere quin mingat. Batillo. i. mimo, & (ut dicunt) ioculatore & saltatore illo molli. saltante. i. dũ Batillus mollis saltat. Ledã. i. saltationẽ illã sic uocatam. Chironomõ. i. gesticulatricẽ; & q̃ seruata lege manum fit. & est actũs græcus communis generis. Appula. i. mulier ex Appulia. gannit. i. uocem uulpis emittit. sicut

HA I

ſup emitteret in amplexu.i.ſi amplecteref ad coitum. Thymele.i. quæ mulier ſcænicis & hiſtrionibus delectata.attēdit.i.animaduertit.ſubitō ſup.genus ſaltādi.miſerabile.i.exile. & longū.i. prolixū, & Thymele dico ruſtica.i.adhuc imperita ſaltandi diſcit, tunc.i. qñ ille ſaltat,ſic attēdēdo ad ſingulos motus eius.hę mulieres q̄ nō ita dudū i urbē uenerāt.diſcunt diligēter gr̄a ſaltationū. & nimio gaudio afficiunt ſaltāte Batīllo.

Nupta ſenatori comitata eſt Hippia Ludium
Ad Pharon,& Nilum,famoſaq; mœnia Lagi,
Prodigia,& mores urbis damnante Canopo.
Immemor illa domus,& coniugis,atq; ſororis
Nil patriæ indulſit,ploranreſq; improba natos,
Vtq; magis ſtupeas,Paridem,ludoſq; reliquit.
Sed quamquā in magnis opibus,plumaq; paterna,
Et ſegmentatis dormiſſet paruula cunis,
Contempſit pelagus, famam contempſerat olim,
Cuius apud molles minima eſt iactura cathedras.
Tyrrhenos igitur fluctus,lateq; ſonantem
Pertulit Ionium conſtanti pectore,quamuis
Mutandum toties eſſe mare.iuſta pericli
Si ratio eſt,& honeſta,timent,pauidoq; gelantur
Pectore,nec tremulis poſſunt inſiſtere plantis.
Fortem animū pręſtant rebus,quas turpiter audēt.
Si iubeat coniux,durum eſt conſcendere nauim.
Tunc ſentina grauis,tunc ſummus uertitur aer.
Quæ mœchū;ſequitur,ſtomacho ualet, illa maritū
Conuomit,hæc inter nautas & prandet,& errat
Per puppim,& duros gaudet tractare rudentes.

Aſt.i.ſed. quoties aulæa,i.ueſtes uarijs floribus, aut imaginibus intertextæ:q̄ in Aula Attali primū inuentę dr̄: & in theatris ad muros dependēt: ſimiles tapetibus,q in ſcabellis ſubſternunf. aulæis aūt Theatrū ornabatur quoties ludi agebātur. quoties ergo aulæa recondita. ideſt. repoſita ceſſant. ideſt quoties ludi non amplius exhibentur. & quoties ſola fora in q̄bus ius dr̄, ſonāt.theatro.i. loco ſpectaculorū clauſo. & megaleſia.i.magnę Deoꝝ matris:uidelicet Cybeles. ludi ſunt ſup.lōge a plebeis ſup ple ludis.i. poſt lōgiſſima interualla exhibentur poſt plebeios ludos.uel(ut alij intelligūt) ſunt lōge.i.nō exhibētur plebeis ſup ple heibus.aliæ ſup.mulieres.i. urbanæ ludis illis aſſuetæ:triſtes triſtes.tenēt.i.tractant, & induūt.pſonæ.i.tegmē.oris.i. faciei.cuiuſlibet effigiē hn̄s (quā falſā.i.nō ſuā faciē galli uocāt) & thyrſū.i.haſtā pāpinis inuolutā. & ſubligar.i.quo uirilia tegūtur.ne iter agēdū inhoneſtius nudētur. Acci.i. Accij illius mimi.i.ipſæ iter ſe imitant mimos:quod plus eſt q̄ adhuc diſcere. Praterea ſterea dū ludi publici nō fiūt: Vrbicus mimus ille mouet riſum iter mulieres.exodio.i.laſciuo & iculto carmine:quo i fine feſtorū ruſtici uti ſolebāt & geſtibus Autonoes fabulæ ſic dictæ.atellanæ.i. de genere Atellanaꝝ. Aelia matrōa illa romana paup q̄ nō peſſet comœdi cōſuetudinē ipetrare.diligit hūc.ſ. Vrbicū exodioꝝ cātorē: & ita ſemiruſticū.ſed fibula:q̄ ligabaf pudēda actoꝝ comœdiaꝝ:ut a coitu p quē raucefcerēt,abſtineāt.comœdi.i.actoris comœdiarū: ſoluntur ad coitū.ſ.h s.i.ab alijs.ſ.diuitibus.magno.i.magna mercede.ſunt ſup.al æ q̄ uetent p frequentē coitū Chryſogonū cantorem illū cantare. Hiſpulla.i.matrona illa.gaudet tragœdo.i.actore tragœdiarū.an expectas ut Quintilianus.i. uir bonus & doctus ut Quintilianus erat,ametur. q.d. id fruſtra faceres. Tu quicunq; Romæ uxorē ducis:accipis uxorē de q̄ Echion uir illæ citharœdus.i.cithara canens. aut Glaphyrus.i.alius citharœdus. aut choraules.i. iflator tibiæ hoc eſt tibicen. Ambroſius.i.adhiberi ſolitus eū Ambroſia.i.bellarijs & dulciarijs peracta cœna. & hoc petius diſcerē,q̄ propriū eſſe uiri.fiat pater.i.q ab illis corrūpēda ſit. figamus .i.ponamus firmiter.lōga pulpita in q̄bus nuptiarū ludi agātur. p anguſtos uicos.i.p eos,q p̄ multitudine populi anguſti fiant.aut p angiportū poſtes domus noſtrę ornētur ſup.frōdibus. & ianua ornet ſup.grādi lauro.i.faciamus oīa ptinētia ad ſolēnitatē nuptiaꝝ. ut o Lentule uir Romane, diues, & ſenatorius, infans nobilis, quē uxor ſua iam noua nupta pariet.exprimat.i.repreſentet expreſſe aliquādo. Euryalū.i.retiariū ſimilē Euryali aut mirmillonē i.gladiatorē aduerſariū eius more gallico armatū:quē retiarius capere tentat cantās: Piſcē peto:te nō peto:cur me fugis galle: habebat.n. mirmillo piſcē in galea.exprimat inquā Conopeo.i.ſub uelo,quali adarcēdos culices Ægypti utebant', teſtudineo.i.camerato i morē teſtudinis icuruato.teſtudinē aūt uoco,quā galli uoltā.i.curuaturā circūuolutā. Et hoc potentē innuit: ſed oīa per ironiam dicit.

IOAN. BRIT. ¶ N V P T A ſenatori:exemplo Hippiæ oſtēdit primarias mulieres intēperātiæ criminę nō carere. Nā Hippia uxor Fabricij Veientonis uiri ſenatorij tpibus Domitiani. de quo Plin. meminit in epiſtola ad ſemproniū Ruſum:relicto marito, ſecuta eſt gladiatorē abeuntē ex urbe in Ægyptū. De hoc Veientone itellexit ante in Satyra: Ecce itertī Criſpinus:ſit cū mortifero prudēs Veiento Catullo. Vir.n.fuit(ut diximus) ſenatorius, Neruæ familiariſſimus. ¶ Ludiū carmē eſt hypermetrū ſicut illud: Veniet q̄ pulmētaria cōdiat. Vir. Hæc finis fandi ſolio cū Iuppiter aureo. Ludij & Ludiones dr̄r hiſtriones, & uiri ſcænici a ludo nominati.ſic ēt Ludię dictæ ſunt mulieres pan modo ſe in ſcænis exercētes. ¶ Ad Pharon: Pharos inſula eſt oppoſita Alexandriæ:eiq; ponte iuncta.de q̄ egregie ſcribit Cæſar i cōmētarijs ſeu Oppius pro eo: Et Ioſephus in.v. de bello iudaico. Eiuſdē nois in ea eſt ēt turris,ex q̄ faces exerunt ipe noctis indicātes ibi portum eſſe nauigantibus. ¶ Famoſaq; mœnia Lagi.i. Alexādriā, q̄ i Ægypto eſt: ubi & Pharos & Nilus ſunt. ut illud oſtdat mulierē ad Ægypti oras nauigaſſe. Mœnia aūt Lagi Alexādriā itelligit. Nā Ptolemęus,q Alexādro ſucceſſit, Lagi fuit filius. unū & Lagidarū imperiū cœpit:quod poſt multos annos mortē Cleopatrę euerſum fuit. ¶ Famoſa:infamia. aut q̄a(ut teſtaf Strabo)cēs poſt tertiū Ptolemeū male uixerūt delitijs corruptio: oium uero peſſime q̄rtus & ſeptimus & ultim⁹ Auletes: aut q̄a ibi Pōpeius q̄ſis de occiſus ſit a Ptolemæo: aut q̄a in propinquo Canopi ſit foſſa nocte,dieq; cymbarū plenaꝑ i q̄bus mulieres & uiri ipudēter canūt & laſciuiūt. Sic.n. & Cæſar apud Luca. in. vij. appellat regna famoſa ignaua & imbellia: cū hortatur milites aduerſus Pompeianos: Ite per ignauas gentes, famoſaq; regna. Famoſum itē in bonā partē plerūq; eſt legere apud auctores. Apuleius in.xi. metamor. At ille uir alioqn grauis & ſobriæ religionis obſeruatione famoſus. ¶ Canopo damnāte pdigia.i.Canopo laſciua nō probante mores urbis.ut ſit ſenſus: Licet Canopitani laſciue & turpiter uiuerēt, dānabant tñ,inq̄',mores Romanos & tantā impudicitiā,ueluti prodigioſam:q̄ſi q i tñ flagitiū ipſi nō cōmitterent. Canopus aūt nomē accepit(auctore Strabone) a Canopo Menelai gubernatorē: q ibi ſepultus fuit. diſtat aūt ab Alexandria centū & uiginti ſtadijs: de q̄ ēt in prima Satyra. Nil patriæ indulſit, nihil penſi habuit: quominus patriæ ſuæ dedecori eſſet. nullū habuit patriæ reſpectū: quominus id ageret: debuit. n. ratione patriæ tanto ſcelere abſtinere. ¶ Plorantes ordo eſt: Improba reliq̄t natos plorantes. ¶ Vt magis ſtupeas: magis mireris. publicā aūt Romanorū(quod ſæpe facit) deſidiā taxat,q tantopere ludis ſcænicis, circēſibuſq; delectarentur.q.d. illud maxime eſt mirandū: q̄ſo ſi ēt filios relinqueret, ludos circenſes relinquere potuerit. ex q̄bus tantā uniuerſi caperent uoluptatē. ¶ Paridē hoc eſt ludos ſcænicos. Paris.n. Pantominus fuit tēporibus(ut ante diximus) Domitiani, ei acceptiſſimus. ¶ Ludos.ſ.ſcænicos, & circenſes: quibus tota ciuitas tenebatur: alibi: Si. potes auelli circenſibus. ¶ Sed q̄q̄ in magnis: licet, inq̄t, molliter in domo paterna eſſet educata: contēpſit tñ labores, & maritima tædia. ¶ Cunis: cunæ & incunabula dr̄r lectuli puerorū. unū & Cuninā Deā ueteres colebant:q̄ p̄eſſet cunis & infantulis. ¶ Segmentatis:q̄ multis ornatæ fuiſſent ſegmētis. Nā ſegmēta ornamenta fuit muliebria. ut docet Val. lib. v. cap. de gratis. ergo cunæ talibus ornatæ erāt ſegmētis: aut reuera circulis & zonis q̄buſdam diſtinctæ & pictæ, Nā Plin. lib. vi. cap. xxxiiii. oſtendit ſegmenta ſignificare circulos his uerbis: Plura ſunt aūt hūc ſegmēta mundi, q̄ noſtri circulos appellauere: græci paralellos. nomen aūt deductū uidetur a ſecando.i. diuidēdo & diſtinguēdo de ſegmētis plura diximus ante in.ii. Satyra. ¶ Cōtempſit pelagus: neglexit duros labores & pericula maris. ¶ Famā cōtempſerit olim: nō mirū, inq̄t, eā mare contempſiſſe q̄ iam famam floccifecerit: ut oſtendat eas mulieres, quæ pudicitiam ſuam imminuere, ad oia eſſe audaciores, q̄ honeſtas, nihilq; expaueſcere, quod bonis eſſet formidabile. ¶ Cuius.ſ. famæ. ¶ Minima eſt iactura.i. cuius minimā putant eſſe iacturā, & minimū damnū, cū eam amiſerint. ¶ Molles cathedras,i. apud fœminas,

Pharos

Canop⁹

Cunæ
Incūnabula
Cunina dea
Segmēta

quæ

Qua tamen exarsit forma? qua capta iuuenta est
Hippia? quid uidit, propter quod Ludia dici
Sustinuit? nam Sergiolus iam radere guttur
Cœperat, & secto requiem sperare lacerto,
Praeterea multa in faciem deformia sicut
Attritus galea, mediisq; in naribus ingens
Gibbus, & acre malum semper stillantis ocelli
Sed gladiator erat, facit hoc illos Hyacinthos,
Hoc pueris, patriæq;, hoc prætulit illa sorori
Atq; uiro. ferrum est, quod amãt. hic Sergius idem
Accepta rude cœpisset Veiento uideri.

quæ molliter & otiose sedẽt in cathedris, nihil operis facientes. ¶ Tyrrhenos fluctus: mare inferũ dictũ, q̃ littus Thyrrhenũ radat. Nã mare a locis, q̃ alluit, nomẽ accipit. ut Siculũ ga Siciliã. Rhodiũ ga Rhodiũ. Ioniũ ga Ioniã radit. ¶ Ioniũ. s. fluctũ a supiore. ¶ Constanti: forti: & minime trepido. ¶ Iusta pericli: si forte, inqt, nauigandũ sit aliq̃ iusta & utili causa mulieres statim timẽt, nequeuntq; ferre nauigationẽ. ¶ Durũ est: durũ ipsę putãt & laboriosum. ¶ Tũc cũ maritus iubet: & honesta est causa nauigationis. ¶ Sentina: nauis fundũ: quo tota decurrit aqua. a sentiẽdo dicta, q̃ maxime putet & sentiat. Sallu. in Catil. Hi Romã sicut aq̃ in sentinã cõfluxerãt. Cic. in Catone maiore: Alij p foras cursitẽt: alij sentinã exhauriãt. Vale. li. ii. cap. de Disciplina militari ut accepisse p ipsa aq̃, q̃ i fundo nauis corrupta teterrimi est odoris: ut facile nauigãtibus nauseã moueat. sic. n. scribit: Hac turpi & erubescenda sentina uacuefactus exercitus noster. ¶ Vertitur aer: aeris quædam uertigo oculis oboritur. ¶ Illa: subaudi, quæ maritum sequitur nauseat, & uomit. ¶ Hæc. i. q̃ sequitur mœchũ. ¶ Rudentes:
Rudẽtes funes nauium dicũr rudẽtes, q̃ fluantibus uẽtis rudere uidentur.
ASCEn. ¶ NVPTA senatori comitata est Hippia Ludiũ. Crede poetam Ludiũ scripsisse & hypermetrũ. i. superabundantẽ mẽsurã uersus in una syllaba fecisse, q̃ uersus tunc uitiosus nõ est: quando syllaba abũdans p uocalẽ sequentẽ absumit: sicut hic seqtur: Ad Pharon &c. Arbitror pterea Hippiæ nomẽ fictitiũ sicut Thusciæ & Appulæ. Hippos. n. equus & equa græce dr: unde Hippiã pro equa, cuius ardentissima est coitus libido, nõ absurde posuerit, nõ inficias tñ eorgn p Veientonis uxore accipi possit. in hac aũt damnat mulieres senatorias. non gradatim ad crimina progreditur ut quæq; . n. nobilissima est: ita maxima libidine agitatur. quod licet facile est in poeta uideretñ ijs, q̃ imbecilles habẽt oculos aperiã. Concedit poeta in agro primo morantẽ castã posse dici: sed nõ mansurã Thusciã & Appulã, q̃ s. in urbẽ uenerãt iã discere & obseruare saltationes q̃ prima uia ad ipudicitiã est. matronas aũt & cæteras urbanas ẽt scænica idumẽta tractare, & comœdos, mimosq; adamare usq; ad impudicã consuetudinẽ. Hippiã uero mulierẽ senatoriã deserto marito Ludiũ p maria, ac terras insecutã. Messalinã uero imperatorã coniugẽ insatiabili libidine exarsisse. Ordo est: Hippia mulier equina libidine ardens, nupta senetori. i. Fabricio Veientoni. comitata est Ludiũ. i. histrionẽ, & (ut dicũt) ioculatorem ac mimũ. ad. i. iuxta: uel usq; ad Pharon. i. insulã illã oppositã Alexãdriæ in Ægypto: & Nilũ fluuiũ Ægypti. & mœnia famosa. i. pp scelera defamata. Lagi. i. regis Alexãdriæ: q̃ Alexãdro successit. & hoc Canopo. i. illa pte Ægypti, ubi maxima erat lasciuia (dicẽte Statio: Curue therapnei lascivia tota Canopi) dãnante. i. reprobante. prodigia. i. prodigiosa scelera. q̃lia sunt q̃ cõtra naturã fiũt. & mores uerbis. s. romanæ: hoc est: q̃ ga in canopo detestabant mores Romanos, tanq̃ prodigia scelerũ licet hoies ibi lasciue uiuerẽt: tñ cõtulerũt sese ad Alexãdriæ mœnia ubi mores romanos damnauerũt: quapp ea famosa. i. infamia dicit: sicut famosam uocamus meretricẽ. Illa uidelicet Hippia imemor. i. oblita domus suæ & cõiugis. atq; sororis. nil indulsit. i. pietatis aut amoris cõtulit patriæ, q̃ tñ ex natura nobis carissima esse cõsueuit. & ipsa iproba. i. ab oibus improbãda. reliqt natos. i. plẽ suã plorãtes. & (ut magis stupeas) reliqt Paridẽ Pãthominũ illũ. & ludos circenses, qbus magis q̃ liberis afficiebatur. Sed quamq̃ ipsa paruula. i. cũ esset adhuc ualde parua dormisset in magnis opibus. i. diuitijs. & pluma paterna. i. molli lecto i domo pris. & cunis. i. cunabulis. segmẽtatis. i. circulis & fascijs pretiosis circũligatis. i. q̃q̃ esset mollissime, & tenerrime educata. tñ sup. contẽpsit. i. paruipẽdit, & leue reputauit. pelagus. i. periculũ: grauitatẽ odoris: & oẽm laborẽ maris. nõ loquor dicit de fama eius. nã ipsa contempserat olim. i. multo ante. famã suã. i. nomẽ bonũ. cuius sup. famæ iactura. i. amissio & pditio. est. i. reputatur & existimatur. minima. i. minimi momẽti, & nullius (ut dicunt) importantiæ. apud molles cathedras. i. sedes molliũ & ditissimorũ: hoc est diuites paruifaciũt si famã amittũt. & est sitis locutio illi prius habitæ. Nusq̃ minor est iactura clientis, igitur quãdoquidẽ spretis oibus, q̃ Romæ oblectare possent. & paruipẽsis oibus, q̃ eã fuga retrahere possent. comitan uoluit Ludiũ ipsa ptulit cõstãti pectore. i. cõstanti aio, & ualido corpore ad finẽ usq; tulit. i. ppessa est. fluctus Tyrrhenos. i. maris Tyrrheni. & ptulit Ioniũ sup. fluctũ. i. maris Ionij. sonantẽ. i. unda rũ impetu crepitantẽ. late. i. ampliter. q̃uis mare esset toties mutandum. i. q̃uis deberet toties intrare nouũ habitũ maris. quẽ uix nautæ sine uomitu ferũt. Si rõ pericli pro periculi: hoc est quare debent obire periculũ, est iusta. tũc ipsæ mulieres timẽt & gelantur. i. pallore & tremore indicãt se gelari. pectore existente pauido. i. meticuloso. nec possunt isistere. i. firmiter stare plantis. i. pedibus. tremulis. i. p anxietate trementibus, & titubãtibus. seu uacillantibus. sed præstẽt. i. exibẽt eũ præstãtia fortẽ. i. uirilẽ. & constantẽ aium rebus, quas audent turpiter. i. cũ dedecore. Si cõiux. i. maritus. iubeat cõscẽdere nauẽ tũc est eis durũ. Et sentina. i. exhalatio, quæ est in sentina. i. profundo nauis est grauis. i. grauis odoris. ad uomitũ prouocans & tũc summus aer uertit. i. tũc dr̃ q̃ aer, q̃ in summitate sua uertitur p se fert tẽpestatẽ maximã. Ea uero quæ sequitur mœchũ. i. adulterũ ualet. i. ualida stomacho: nec timet sentinã grauem. Illa q̃ maritũ sequit. conuomit. i. uomitu conspuit maritum. Hæc quæ mœchũ seqtur prandet inter nautas. & errat. i. currit huc illuc læta & petulãs p puppim. i. p summitatẽ nauis. ubi nauarchi. i. gubernatores sedent & gaudet tractare. i. contingere duros rudentes. i. chordas: quibus malus & uela colligantur.

¶ QVA tamẽ exarsit forma: hac interrogatione acrius lacerat Hippiã q̃ nõ forma, q̃ nulla erat in hoie: sed q̃a arma tractaret secuta sit gladiatorẽ. ¶ Ludia: nã (ut diximus) ut Ludij & Ludiones dicebãtur uiri scenici, ita & mulieres Ludiæ appellabãtur. Trangl. in Augusto: Histriones aut ẽt triuiales ex circo Ludios interponebat, aut frequẽtissime aretalogas. ¶ Nã Sergiolus: ratio quare in homine nihil esset quod amaretur. nã oẽm, inqt, formã exuerat. barbã. n. totũ guttur uestientẽ radebat. ut ostendat illũ grandioris fuisse ætatis. Sed quia gladiator erat. placebat admodum. nam tales putant Hyacinthos: hoc est formosos & gratiosos: qualis fuit Hyacinthus puer dilectus ab Apolline, quẽ cõstat ludentẽ disco a Borea irato, q̃ magis Apollinẽ amaret, interemptũ, mutatũq; ab Apolline in florẽ nois sui. Sergiolus aũt nomẽ fuit gladiatoris forma diminutiua p cõtemptũ. ¶ Requiẽ. i. missionẽ: q̃ gladiatoribus dabat, cũ aliquo fuissent debili membro. Mar. Nup cũ Myrino peteretur missio læso. donabãt. n. rude. Vñ seqt hic: Sergius idẽ Accepta rude cœpisset Veiẽto uideri. Sic attritu gallea. i. cõtusus multo attritu galeę & deformat' ita ut mirũ uideri possit q̃ ab Hippia sit dilect'. ¶ Gibbus: eminẽtia & tumor. nã gibbus nascit i q̃cũq; parte corporis. ¶ Sed gladiator erat: adiuuãdũ gestu. ¶ Hoc: q̃ esset gladiator. ¶ Hoc pueris, pr̃æq; pluris. inqt, fecit hoc quod gladiator. s. esset, q̃ filios, q̃ pr̃iã, q̃ sororẽ, q̃ maritũ: quos oẽs p gladiatore cõtẽpsit, atq; reliqt. ¶ Ferrũ est quod amãt: amãt, inqt, eos q̃ arma ptractẽt, ut uiros ad coitũ ualidos. ¶ Cœpisset Veiẽto uideri: si forte, inqt Sergius gladiator rudẽ accepisset. i. missionẽ ipetrasset: statim ab Hippia derelictus esset, sicut & Veiento maritus: nam illũ alterũ Veientonem existimasset. ut ostendat illum tantũ placuisse, quia arma tractaret. ¶ Accepta rude: rudis uirga erat, qua gladiatores impetrata missione donabantur erat enim signũ missionis artis gladiatoriæ. unde Horatius metaphoricos ait: Spectatum satis & donatum iam rude Quæris Mecænas iterum antiquo me includere ludo. Cicero in secũda Philippica: Tam bonus gladiator, rudẽ iam cito accepisti.

IOAN. BRIT.

Ludij Ludiones Ludiæ

Hyacintus puer

Gibbus

Rudis

¶ QVA tñ exarsit forma &c. Ne qs facile ignoscat Hippiæ utpote pulchritudine & uenustate captæ ostẽdit poeta nihil uenustatis in eo fuisse, quẽ secuta est: imo mulieres potius ferrũ, q̃ formã uirorũ amare. Ordo est Et tamẽ q̃ q̃. s. mirandũ sit, q̃ sic aufugerit. qua forma. i. formositate. & q̃ iuuẽta. i. iuuenili ętate eius quẽ secuta ẽ. exarsit. i. inflãmata est Hippia. qd uidit sup. tã delectabile & placidũ in Sergio gladiatore, quẽ secuta est pp. quod sustinuit. i. ppessa ẽ. dici. i. appellari p diffamationẽ. Ludia. i. Ludij: hoc est ioculatoris coniux uel amica: q̃ prius erat senatoris. q. d. id scire non possum. nã Sergiolus. i. imitator Sergij. uel (licet Valla neget) sit p diminu- ASCEn.

Quid priuata domus, quid fecerit Hippia curas?
Respice riuales diuorum, Claudius audi,
Quæ tulerit. dormire uirum cum senserat uxor,
Ausa Palatino tegetem præferre cubili,
Sumere nocturnas meretrix Augusta cucullos,
Linquebat comite ancilla non amplius una,
Et nigrum flauo crimen abscondente galero
Intrauit calidum ueteri centone lupanar,
Et cællam uacuam, atq; suam, tunc nuda papillis
Constitit auratis titulum mentita Lycissæ,
Ostenditq; tuum generose Britannice uentrem.
Excepit blanda intrantes, atq; æra poposcit,
Mox lenone suas iam dimittente puellas
Tristis abit, sed quod potuit, tamen ultima cællam
Clausit adhuc ardens rigidæ tentigine uuluæ.
Et lassata uiris nondum satiata recessit,
Obscurisq; genis turpis, fumoq; lucernæ
Fœda lupanaris tulit ad puluinar odorem.
Hyppomanes, carmenq; loquar, coctumq; uenenũ,
Priuignoq; datum. faciunt grauiora coactæ.
Imperio sexus, minimumq; libidine peccant.
Optima sed quare Cesennia teste marito?
Bis quingenta dedit, tanti uocat ille pudicam,
Nec pharetris Veneris macer ẽ, aut lãpade feruet.
Inde faces ardent, ueniunt a dote sagittæ.
Libertas emitur. coram licet innuat, atq;
Rescribat uidua est locuples, quæ nupsit auaro.

tionẽ dictũ, ut neq; formosum, neq; pulchrum dicat. cœperat iam priusq̃. s. eã adduceret. radere guttur. i. habere plenã barbã, & senii attingere. & cœperat sperare requiẽ. i. missione a munere gladiatorio. & hoc lacerto. i. brachio eius secto. i. diuiso pp rupturã, aut fracturam ossis. Quando. n. in munere publico impotẽtes effecti erãt, remittebãtur. unde sperabãt statim absolui ab officio gladiatorio pp annositatẽ, & imbecillitatẽ: & ita qa pusillus erat & senex & cõfractus: nõ potuit esse pulcher. pterea. i. insup. nõ erat formosus: qa hẽbat sup. multa deformia: uel multa deformia sup. erãt ei. i facie. i. ad deformitatẽ faciei uel deformãtia faciẽ: uel cõtra decorẽ faciei. aliter diceret i facie. sic ut. s. q erat attritus galea circa fronte & tẽpora. & ingẽs gibbus. i. tumor ex pcussione. s. erat sup. ei in medijs naribus. & acre. i. asperũ & grauiter urgẽs. malũ. i. incõmodũ. ocelli. i. parui oculi. stillãtis. i. fluẽtis semper ex lippitudine. s. Sed quãuis. s. nec pulcher esset, nec formosus: tamen erat gladiator: hoc. s. esse gladiatorem: facit illos. s. deformes & senes Hyacinthus. i. pulcherrimos iuuenes secundũ iudiciũ taliũ mulierũ Hyacintho i florẽ sui nominis cõuerso similes. ipsa. s. Hippia prætulit pueris. i. liberis suis, & patriæ, & sorori, atq; uiro hoc. s. habere gladiatorẽ. qa ferrũ est quod amãt sup. tales mulieres. Et reuera ingeniũ mulierũ ad uetita inclinatũ est: ut quæ p sexum ab armis arcentur: aio ad ea applicentur. Hinc fictum Martis & Veneris adulterium, hinc Romulus ex Marte satus. hic hastici ludi mulierum iudicio submittũtur. Sergiolus corpisset uideri Vejento. i. tãtæ dignitatis & honoris, quãtæ erat Vejento senator & maritus eius. accepta rude. i. postq̃ accepisset rudẽ, q̃ donabantur emeriti milites. Est. n. rudis q̃dam uirga lõga sine ferro, q̃ dimittũtur gladiatores ab his, qui pp uetustatẽ, experientiã quãdam habẽt: & ita recte iudicare possunt: sed non uires quapropter amplius exercere nõ possunt: unde emeriti dicuntur.

IOAN. BRIT. ℭ RESPICE riuales: uult poeta ostẽdere non modo priuatas mulieres sed & primarias, principũq; uxores intẽperãtes, impudicasq; esse. hocq; probat exẽplo Messalinæ uxoris Claudij Cęsaris. de qua ita scribit Pli. lib. vii. Cæsaris societas in coitu, homini ppe nulla. Messalina Claudij Cæsaris cõiux regalẽ existimãs palmã, certã elegit nobilissimã ex pstitutis ancillã mercenariæ stipis, eamq; die, ac nocte superauit qnto & uicesimo cõcubitu. Et Tacitus: Iam Messalina facilitate adulterorũ in fastidiũ uersa, ad incognitas libidines profluebat.

Riuales ℭ Riuales diuorũ: Cæsares intelligit, q rerũ dominii æmuli quodãmodo Deorũ habebantur. uñ extat illud: Diuisum imperiũ cũ Ioue Cæsar habet. Põt esse alius sensus & melior, ut hoc dicat. Respice riuales imperatorũ: hoc est amatores augustæ: qui. n. uxores imperatorũ amãt, riuales sunt. imperatores diui nominãtur. Diuos. n. dicimus ex hoibus factos, quasi q diẽ obierint. unde diuos iperatores uocamus. Deos uero ppetuos. Riuales aũt dĩr ꝓprie (auctore Vulpiano) q p eundẽ riuũ aquã ducũt. inter quos de eius usu sæpe oritur cõtentio. uñ metaphoricos nõ solũ amatores dicimus riuales, q̃si in unũ amorẽ deriuãtes, & de amoris usu contendentes sed ẽt in oi arte æmulos & eiusdẽ rei studiosos, illos dicimus riuales, q pari aiorũ affectu ad aliqd habẽdũ studiũ suũ conferunt. uñ Horat. in poetica: Quin sine riuali, teq; & tua solus amares. ℭ Claudius: qntus fuit a Iulio Cæsare iperator: Britãnicũ ex Messalina suscepit: ab Agrippina boleto medicato sublatus est. ℭ Quæ tulerit: quãta opprobria passus sit ex adulterijs Messalinæ uxoris suæ ipudicissimæ. ℭ Dormire uirũ: ordo est Meretrix Augusta linquebat. s. uirũ: cũ senserat eũ dormire. ℭ Meretrix Augusta: Cæsarea. nã Cæsarũ uxores dicebãtur Augustæ. Augustę ℭ Linquebat: subaudi maritũ domi, & in cubili. ℭ Tegetem: stragulũ lupanaris. de tegete aũt diximus in primo limine qntæ Satyræ. ℭ Cubili Palatino: iperatorio. nã imperatorũ sedes & domiciliũ erat in palatio. ℭ Cucullos: cucullus genus est uestis uillosæ, de quo abunde diximus in. iii. Satyra illic: Veneto, duroq; cucullo. idẽ ẽt cucullio dicebat. Cucull9 Cucullio ℭ Comite ancilla: cũ ad fornicẽ meretriciũ descẽderet. nã unã tm̃ secũ habebat ancillã. ut uulgaris uideretur fœmina. ℭ Crinẽ nigrũ: nã matronis capillus flauus nõ dabatur, sed niger tm̃: cõtra flaua coma meretricibus. ideo Virgi. uolẽs ostẽdere Didonẽ ipudicã ait: Nõdũ illi flauũ Proserpina uertice crinẽ Abstulerat. ergo Messalina ne agnosceretur, galero nigrũ texit. Capilli nigri ℭ Galero: galerũ siue galerus, genus est pilei. Virgi. Et tẽperat astra galero. Idem: Nec Arcadij bene protegit umbra galeri. eo peculiariter utebãtur põtifices. uñ Apul. in prima Apologia: Verũtamẽ hæc Diogeni, & Antistheni pera & baculus, quod regibus diadema, qd iperatoribus paludamẽtũ, quod põtificibus galerũ, quod lituum auguribus. uñ & Gelli. de flamine Diali: Is solũ galere habet albũ. Galero post crepusculũ arrepto solitus est Nero popinas inire, circũq; uicos uagari auctor Tranqllus. Galerus A galero fit p diminutionẽ galericulus, p paruo pileo. sed accipitur ẽt pro coma ex alienis capillis cõpacta istar galeri: q̃ nõnulli utũtur ad dissimulandam capillorum raritatem: quod fecit Otho. pro quo ita Tranquill. Vulso corpore galericulo capiti pp raritatẽ capillorum adaptato & annexo, ut nemo dignosceret. Galericulus Eundẽ ẽt capillamentũ apppellauit Trangll. in Caligula his uerbis: Ganeas atq; adulteria capillamẽto cælatus, & ueste lõga noctibus obiret. licet capillamẽtũ alias p capillo accipiatur. ut illud apud Apuleiũ in. ii. de Asino Aureo: Tãta est deniq; capillamẽti dignitas: ut q̃uis auro, ueste, gẽmis, oiq; cętero mũdo exornata mulier icedat, tñ nisi capillũ distinxerit, ornata nõ possit uideri. Et p siĩtudinẽ Pli. rel qq; auctores in fœniculo, anetho, & ferula capillamẽta appellãt ipsa folia, q istar capillorũ sunt. A galero ẽt denoiatur auis galerita gallico uocabulo. Galerita auis ẽt legioni nomẽ dedit alauda: ut scribit Pli. lib. xi. ca. xxxvii. Varro eũ appellat galericũ, q in capite habeat apicẽ. ℭ Lupanar: fornicem meretriciũ. a lupis dictũ. meretrices. n. dictæ sunt lupæ, q non minus ad q̃stũ sunt auidę, q̃ lupi ad cibũ. Alauda auis ℭ Calidũ: nimia frequẽtia celebratũ. Veteri cẽtone. i. cũ cẽtone ueteri, quo cęllã sterneret. Nã cẽtones ex pãnis laneis diuersoꝝ colorũ: aut lanis i unũ cõdẽsatis, atq; ꝯsutis cõficiebant. i usum ẽt castrorũ erãt sicut & cilicia. & Cẽtonarij dicebãt, q cẽtones cõficerẽt. uñ & i Fastis legimus collegiũ, cẽtonariorũ. Stra. lib. vii. de centonibus sic facit mentionem: Nomades etenim tentorijs utũtur centonũ instar pilo cõtextis in plaustris uitam degẽtes. Cæsar in cõmentarijs ubi de expugnatione Massiliæ loquitur, sic ait: Centonesq; iniecerũt, ne aut tela tormẽtis missa tabulationẽ perfringerẽt, aut saxa ex catapultis latentiũ discuterent. De centonibus sic meminit Cato in re rusti. Quotiescunq; tunicã, aut sagam dabis, prius ueterã accipito. unde centones fiunt. Centrones dĩr carmina, q ex diuersis locis, sensibusq; concinnantur: q̃les sunt centrones Probæ Falconiæ, quos ex uarijs uersibus Virgilij ꝯposuit. Et Ausonius epigrãmatũ nõ icelebris scriptor de uersibus Virgilij Centronẽ nuptialẽ cõposuit, diffiniuitq; quid sit huiusmodi Centro ad Paulũ: Et si pateris ut doceam docendus ipse, Cẽtro qd sit absoluam. Varijs de locis, sensibusq; diuersis quædam Centro

carmina

carminis structura solidatur in unú uersum, ut coeát aut cæsi duo,
aut unus & sequés cú medio. Nam duos iunctim locare ineptum
est. ſ Atq; suam: quã sibi elegit ubi pstaret. ſ Papillis: mamis: nã di-
cimus papillas, mamas, mamillas, ubera pro eodem. ſ Auratis: pul
chris, uel auro exornatis. ſ Mentita titulũ: nã cællis meretricijs adhi
bentur inscriptiones, & noia sua. Martia. Intrasti quoties inscriptę
limina cællæ. Seneca in secũda cõtrouersia: Deducta es i lupanar,
Lycisca — accepisti locũ, pciũ est cõstitutũ, titulus inscriptus est. ſ Lycilcæ: no-
mẽ est propriũ meretricis. Mart. Facere in Lyciscam Paule me iu-
bes uersus. ſ Britanice: nã (ut diximus) Britãnicus ex Messalina &
Claudio natus est: quẽ primo germanicũ, mox Britannicũ cognos
minauit. eũ uicesimo imperij die, inq; secũdo cõsulatu natum sibi
paruulũ ẽt tum & militibus pcõcione manibus suis gestans, & ple
bi pspectacula gremio aut ante se retinẽs assidue cõmendabat. hũc
postea Nero ab Agrippina matre edoctus, ueneno p locustã repe-
rato sustulit in cœna. hæc Tranquillus. Vẽtrẽ tuũ: ubi cõceptus fui
sti & editus. ſ Aera stipẽ. Seruius rex primus fuit, q æs signauit. cũ
antea rudi Romæ uterent. Signatũ est aũt nota pecudis, unde di-
cta pecunia. Hęc ex Pli. ſ Tristis abit: nõ expleta libidine sua. ſ Qd
potuit. i. quod ubi p lenonẽ licuit. nã ut esset oium ultima ad egre
diendũ, nõ est a lenonẽ denegatũ. ſ Adhuc ardẽs: adhuc libidine
æstuans. ſ Tentigine ardore & pruritu libidinis ab extẽdendo: cũ
uirilia extenduntur. unde in carmine obscœno: Turpe quidem di-
ctu: sed ne tẽtigine rũpatr. ſ Vuluæ: hoc loco abusiue posuit uuluo
pro parte genitali. De uulua autem diximus abunde in. ii. Satyra.
ſ Rigidæ extentę & erectæ. Virgi. in Buc. Tũ rigidas motare cacu
mina qrcus. ſ Nondũ satiata: nã libido nunq̃ satiatur, & extincta
reacenditur. usu crescit, & (ut diximus ex auctoritate Pli.) cæte-
Genæ — ris facietas in coitu, hmõi nulla. ſ Genis malis hoc loco. nã genæ
proprie dñr palpebræ superiores & inferiores, q̃ oculos tegunt, &
tutantur. Extremũ ambitũ genæ superioris antiq; ciliũ uocauere, un
Supciliũ — de & supcilia. infra oculos malæ hoi tñ sunt: q̃s prisci genas uoca
bant. Hæc ex Plinio, & Cic. de nat. deorũ. ſ Obscuris: & turno lucer
Puluiar — næ & crebris osculis. ſ Ad puluinar: ad lectum mariti. Puluinaria,
pprie sunt lectuli, q (ut scribit Seruius) i tẽplis sterni ɔsueuerãt i ho
Lectister nia — norẽ Deoꝝ: unde lectisternia nũcupãtur i illis simulachra Deorũ re
cũbẽtia collocabant. dicta aũt puluinaria: q̃si pulminaria: plumis. n.
Puluina ria — aut tormẽto replebant: abusiue ergo hoc in loco puluinar posuit p
lecto: aut qa imperatores tanq̃ Dij habebant. ſ Odorẽ lupanaris:
Prostibu lum — nõ exponas prostibuli, sed fornicis meretricii. Nã prostibulũ non
pro loco accipimus, sed pro ipso scorto. ſ Hippomanes, carmenq;
loquar: narrabo, inqt, nũc ueneficia, q̃ ab ipsis mulieribus ptractan
tur, q̃ ẽt ipsis adulterijs sunt grauiora, legẽdaq; sunt pronũciatiue.
Hippo manes — ſ Hippomanes: carũcula est, q̃ magnitudine caricæ nascit in fron-
te pulli eqni colore nigro, quod statim edito partu fœta deuorat,
aliogn partũ ad ubera nõ admittit, sigs præceptũ habeat. hoc autẽ
est amoris ueneficiũ. Hippomanes itẽ ostẽdit Virg. in. iii. Georg. es-
se uirus quod ab inguine equæ defluit, cũ amoris agitatur furore.
Hic demũ Hippomanes uero quod noie dicũt Pastores: lentũ distil
lat ab inguine uirus. Hippomanes. quod sæpe malæ legere nouer
cæ. Ex hoc aũt parabãtur multa ueneficia. dictumq; uĩ ab hippos
quod est equus: & mania furia & insania quædã. nã tũc legit cum
equæ furore agitant, & amores appetũt. ex quo uocabulũ est egre.
sicuti subare dñr sues, cũ libidine incẽdũtur. De Hippomane mul
ta Aristoteles lib. vi. de natu. aialiũ. & Columella inqt: Veneno in-
ditũ est nomẽ Hippomanes, quod equinæ cupidini similẽ mortali-
bus amorẽ accendat. ſ Carmẽ: incantationes & uerba malefica, q̃
ueneficijs addi solẽt, unde Virg. Hippopanes quod sæpe male lege
re nouercæ. Miscueruntq; herbas, & nõ innoxia uerba. ſ Coctuq;
uenenũ: coquitur. n. cũ psrat ad necẽ hois. uñ Nero coegit (ut scri
bit Tranqllus) locustam corã se in cubiculo uenenum, quo sustulit
Britãnicũ, coquere: quod iterũ, ac sæpius recoctũ porcello obiecit.
ſ Priuigno: dictus est priuignus q ante, q̃ nouerca nubat, & in no
Priuis gnus — uã familiã eat, pgenitus sit. pri enim antiq (aucto. Festo) ponebãt
p præ. ſ Faciũt grauiora q̃ sint adulteria. ſ Impio sexus: hoc est in
firmitate sexus fœminei: quo ad omne flagitium facile impellitur.
ſ Minimũq; libidine peccant: si reliq̃, inqt scelera uolueris conside-
rare, minimũ est, quod peccãt libidine, & re uenerea. ſ Optima sed
quare Cesenniã affirmas, inqt Vrsidius, o Iuuenalis oẽs mulieres
esse impudicas. At uero audio Cesenniã ut bonã & honestam lau
dari a marito. Sed eam, inqt, laudat: nõ sit bona, sed q grandẽ attu
lerit dotã. Sicq; ostẽdit poeta notãs auaritiã sui tẽporis, mulieres cẽ
seri non ex moribus, sed ex dote & diuitijs. ſ Bis quingenta: mille
uel sestertia uel talenta. ſ Tanti uocat ille pudicando: ob illam inqt
dotẽ, uxorem suã probat, & honestã, pudicamq; uocat. ſ Nec pha-
retris. Veneris macer est. si uxorẽ, inquit, suam diligit: amor ille nõ
prouenit ex aliquo libidinis ardore: sed a dote quam tulit. ſ Phare
tris. i. sagittis cupidinis: q filius ueneris est, & pharetratus pingit.
eidẽ ẽt dantur faces, qbus amantes incenduntur. ſ Inde: ab mille se
stertijs. ſ Libertas emitur: iuxta illud Plautinũ in Asinaria: Argentũ
accepi, dote imperiũ uẽdidi, dotẽ accepi, libertatẽ uendidi. Nam ma
ritus q grandẽ accepi dotẽ, est ueluti uxoris seruus. ſ Coram: põt,
inqt, uxor diues præsente marito amatoribus suis, & innuere & scri
bere. neq;. n. is quicq̃ audet mutire. ſ Vidua est locuples: mulier, in Vidua
quit, q̃ grandẽ tulit dotẽ, ex arbitrio oia in domo mariti agit: ac si
maritũ nõ hẽret. Vidua dicta est, q a uiro sit diuisa & separata. Nã
iduare hetrusca ligua (auctore Macrobio) ẽ diuidere. uñ uidua, q̃si
ualde idua. i. ualde diuisa. aut uidua quasi uiro idua. i. diuisa.
¶ QVID priuata domus &c. Progræditur (ut dixi) p gradus di ASCEn.
gnitatis ad gradus scelerũ: ut q dignitate maxima utpote impera-
toria polleat: sceleris dãnet fœdissimi. loqtur. n. de Messalina Clau
dij Cæsaris uxore: de qua p Mãcinellũ dictũ est. Ordo est: Curas. i.
Curiose scrutaris o Posthume: uel o lector. quid domus priuata. i.
senatoris q se magistratu abdicauit: uel q̃ priuatus magistratu res-
pectu imperatoris dici posset: & quid Hippia fecerit. q. d. non de-
beas hoc curare. unde sequitur: Respice riuales. i. q ad eundẽ torũ
cõiugalẽ ut tauri ad eundẽ riuũ tẽdũt: hoc est adulteros. Diuorum
. i. imperatorũ: q se Diuos inscribũt: hoc est uide quales & quot adul
teros acceperit domus imperatoria. & audi q̃. i. q̃lia opprobria: &
quas cõtumelias Claudius imperator ille tulerit. i. ppessus sit. uxor
eius. s. Messalina. cũ. i. quãdo. senserat uirũ. i. maritũ suum Claudiũ
imperatorẽ dormire. ausa pferre cubili. i. thalamo. palatino. i. impe
ratorio. in palatio impatoris existẽti. tegetẽ. i. tuguriũ: lupanar. Nã
lupanaria: hoc est domũculæ meretriciæ fere tegetes sunt: hoc est
sine tabulatis: solũmodo a pluuia tegẽtes. & ipsa meretrix. i. p mer
cede corpus exponẽs libidini. Augusta. i. imperatoris Augusti con
iux. ausa sumere. i. sua spõte capere. cucullos. i. coopertimẽta capi-
tũ. nocturnos. i. qbus utebãtur cognosci nolẽtes tempore noctur-
no. linquebat. i. delinquebat. aut linquebat. i. peccabat sm Manci.
uel sm Geor. Val. linquebat sup. maritũ. & hoc uua ancilla nõ am
plius comite. i. comitãte eam. q galero. i. coopertimẽto caput i mo-
rem galeæ circũdante. flauo. i. flaui coloris: quales sunt capilli fere
meretricũ. abscõdente. i. occultante. nigrũ crinẽ ipsius imperatri-
cis: q̃ more matronarũ nigros capillos habebat p quos ne agnos-
ceret matrona nõ meretrix esse, abscõdit eos galero flauo, ipsa in
trauit sup. cũ centone. i. panno laneo & uilloso ueteri. i. ne asperũ
esset iam detrito: sup quẽ turpitudinẽ suã faceret. lupanar. i. prosti
bulũ ubi lupæ. i. meretrices prostãt: calidũ ex frequẽtia eorũ: quos
Lycisca meretrix ante aduentũ eius susceperat. uel. calidũ ex fomẽ
tis Lyciscæ. uel ordo est. intrauit lupanar calidũ ueteri cẽtone. id-
est quod cẽto calidũ tenuerat: sed nõ placet. Sensus. n. est: q fecerat
Lyciscam meretricem nobilissimã, & a multis petitã exire. quæ lo
cũ calidũ fecerat. unde sequit. & intrauit cællam uacuã i. euacuatã
a Lycisca. atq; suam. i. quã ipsa ad suũ usum cõduxerat: sed inter-
diu Lyciscæ cõcesserat & tũc. i. postq̃ intrauerat. cõstitit. i. in prosti
bulo stetit. nuda papillis auratis. i. habẽs nudas papillas auro in cir
cuitu redimitas mẽtita. i. p mẽdaciũ pfigẽs cęllę suę titulũ Lyciscę
. i. illius famosæ mulieris. & o Britãnice generose. s. q ut generosus:
qa imperatorũ domo natus: a pře Claudio ostẽtari populo solebas.
ostendit. i. detexit rem cũ ea habere uolẽtibus. uẽtrem tuũ. i. unde tu
p natiuitatẽ egressus eras. & ipsa excepit blãda. i. blãdiens intrãtes
ad se. s. causa stupri ne crederetur non esse meretrix. Et ipsa abit. s.
recedit mox. i. paulopost tristis. & hoc lenone. i. magistro meretricũ
iã dimittente ut. s. dormitũ eãt. suas puellas. i. quarũ ipse, aut dñs,
aut gubernator erat. sed quod potuit sup. fecit: qa ipsa clausit cæl-
lã existẽs ultima: & ipsa recessit ardens. i. estruẽs. tentigine. i. pruri-
gine uuluæ. i. cunni. rigidæ. s. p libidinẽ inflati. & lassata. i. fatigata
uiris. i. fututoribus. sed nõ satiata. i. exsaturata. & ipsa turpis. i. im-
mũda. genis obscuris. i. denigratis. fuligine. i. cõtactu & halitu fre
quenti amplexantium. & fœda fumo lucernæ. idest lampadis: ad
quam recipiebat pecuniam tulit: idest portauit odorem lupana-
ris. i. pstibuli. ad puluinar. s. imperator secũ rediret ad lectum eius.
Hipppomanes &c. tangit alia scelera mulierũ q grauiora dñr, q̃ q̃
p libidinem cõmittũt. Ordo est: Loquar. i. describã uel debeam ne
describere modo. hippomanes. i. ueneficia amatoria mulierum, q̃
faciũt p hippomanes. i. carunculã quã ab inguine equa pripiũt. &

Cur desiderio Bibulæ Sertorius ardet?
Si uerum excutias, facies non vxor amatur.
Tres rugæ subeant, & se cutis arida laxet,
Fiant obscuri dentes, oculiq; minores,
Collige sarcinulas dicet libertus, & exi,
Iam grauis es nobis, & sæpe emungeris, exi
Ocyus, & propera, sicco uenit altera naso.
Interea calet, & regnat, poscitq; maritum
Pastores, & ouem canusinam, ulmosq; falernas
Quantulum in hoc, pueros omnes, ergastula tota,
Quodq; domi non est, & habet uicinus, ematur.
Mense quidem brumæ, cum iam mercator Iason
Clausus, & armatis obstat casa candida nautis,
Grandia tolluntur crystallina, maxima rursus
Myrrhina, deide Adamas notissimus. & Berenices
In digito factus preciosior, hunc dedit olim
Barbarus incestæ, dedit hunc Agrippa sorori,
Obseruant ubi festa mero pede Sabbata reges,
Et vetus indulget senibus clementia porcis.
Nulla ne de tantis gregibus tibi digna uidetur?
Sit formosa, decens, diues, fœcunda, uetustos
Porticibus disponat auos, intactior omni
Crinibus effusis bellum dirimente Sabina

carmē. i. incantatoria, & ſm Virgiliũ, nõ innoxia uerba. & uenenũ coctum. i. tẽperatũ & admixtũ dulcibus cibis. & datũ a nouercis. s. priuigno. i. filio mariti ex alia uxore eius nato. ipsæ mulieres coactæ Iperio sexus. i. naturæ muliebris, q̃ impatiẽs, supba, & uindictæ appetẽs ẽ. uñ alibi dicit poeta: Vindicta nemo magis gaudet, q̃ fœmina. faciũt grauiora sup. peccata iã dictis. forte ordo eẽ posset. ipsæ mulieres coactæ p maliciã. i. faciunt grauiora iperio sexus. i. q̃ sexus earũ fragilis: & ad libidinẽ pronus iperet: qa peccant minimũ. i. p minima parte libidine. i. p libidinẽ. Optima sed quare Cesẽnia, uel Cæsonia &c. Quia ostẽsum est in oi genere mulierũ difficillimũ reperire pudicã, quã secure ames: posset qs obijcere & Cesenniã & Bibulã, q̃ ambæ ẽt a maritis ut pudicæ: & castæ laudantur. Respõdet poeta q̃ altera pp dotẽ casta esse perhibetur: altera pp formã: & ita innuit nullã pp pudicitiæ uirtutẽ amari. utriusq; aũt mariti miserrima est cõditio: qa alter libertatẽ castigandæ uxoris pp dotẽ, q̃ illa impendit sibi uendicauit, amisit: alter meretricio amore, p maritali uxori cõglutinatus: eiusq; forma captus. submittit colla iugo. De his q dote libertẽ uendũt est illud Plautinũ. Vxorẽ cepi dote imperiũ uẽdidi. Et illud Menandri, qd Au. Gellius li. ii. ca. xxiii. sic latinũ fecit: In aurẽ utramq; q̃do q̃dẽ dotata est, cubet. Re cõfecta magnifica: & negocio īclyto. Et paulopost. Me miserũ, q Cleobula duxi: & talẽta decẽ: Nanã muliereulã: cuius supbia adeo ĩtolerabilis est &c. Si qs nescit qd sit ĩ utrãq; aurẽ cubat: sciat mulierẽ pauperẽ, & ob id morigerã uiro faciẽ semp aduersã nõ auersam habere. & ita in unã aurẽ cubat. superbã & diuitẽ tã auersam, q̃ aduersam, p libito: & in utranq; aurẽ cubat. De pulchritudine captis sexcẽta sunt unicuiq; ad manũ exẽpla. Quis. n. nõ audiuit? Adã, Sansonẽ, Loth, Dauid, & Salomonẽ fœmina decepit qs modo tutus erit? Sed ne in re manifesta te lector morer. Ordo est: Sed supp. forte quæras quare Cesennia uel Cæsonia: sit sup. optima. i. optimorũ iudicata morũ. marito teste. i. attestãte. Respõdet poeta. q. d. ideo dicta est optima: qa dedit his q̃ngenta supp. sestertia. i. bis censum equestrẽ. & ille uidelicet maritus. uocat tanti. q. d. p tanto seu pro tanta dote uxorẽ pudicã. nec pro & nõ. & non est macer. i. exhaustus & emaceratus pharetris. i. iaculis, q̃ in pharetris sunt Veneris. i. amoris, aut feruet. i. ardet. lampade. i. teda aut flãma Veneris. habet. n. Cupido Deus amoris in altera manu iacula, qbus uulnerat nondũ captos. & ĩ altera flãmas: qbus incensos inflamat. quod respexit Vir. dicens in principio quarti Æne. Vulnus alit uenis: & cæco capit' igni Talis ergo maritus: nullo Veneris: sed dotis amore captus est. Faces. i. flãmæ amoris ardent inde. i. a dote. & sagittæ. i. iacula amoris ueniunt iide. i. a dote. Libertas sup. peccãdi & non obediẽdi uiro emit' a muliere per dotẽ: & uẽditur a uiro. Sequentia Calderinus nõ exponit. Man. & Valla intelligũt sic. licet. i. licitũ est. ut amator. sup. innuat. i. nutu adulteriũ cõmittat corã sup. marito: & rescribat ad coniugẽ adulter se uenturũ, qa sępe (ut dicit Hora.) nõ sine cõscio surgit marito. locuples sup. mulier, q nupsit auaro est uidua. i. tã libera ac si esset uidua. & ita essent hæc dicta contra superbiam, & licentiã, ac libidinẽ mulierũ. Ego uero credo posse intelligi dicta esse in auaritiã uirorũ. ut sit. licet. i. quãuis. maritus innuat. i. se cõsentire significet, pprio nutu. corã. i. in p̃sentia cõstitutus corã: tabellarũ scriptore seu notario. & rescribat. i. ppria manu, & proprio scripto attestetur cõtraxisse matrimonium. tamen supple locuples. i. prædiues mulier, q̃ nupsit auaro. est uidua: idest carens marito. ex quo enim non mulierem: sed dotem amat: non soluit debitum ei. & ita est quasi uiduata, idest a uiro diuisa.

Cubar e ĩ utrãq; aurem

IOAN. BRIT. ¶ CVR desiderio: ostendit ẽt mulieres diligi nõ pp pudicitiã: sed pp formã. ¶ Si uerõ excutias: si uerũ perscuteris. ¶ Facies. i. forma ipsa, & pulchritudo. ¶ Tres rugæ subeant. i. si in senectutẽ declinet, & iam rugosa fiat. ¶ Cutis arida: q̃ exhausto succo laxior fit & flaccida. ¶ Et sæpe emũgeris: q̃ solet esse molestũ. Catullus de amica Formiani sic ait: Nec lõgis digitis, nec ore sicco. ¶ Interea: dũ apud maritũ est. ¶ Calet: nõ friget, inqt, in domo, sed prompta & calẽs ad oia tractanda. uñ sequitur: Regnat. i. ex arbitrio oia administrat & iperat. ¶ Ouẽ canusinã: appulã. nã lanã appulã p̃cipuæ fuisse nobilitatis indicat Pli. his uerbis: Lana aũt laudatissima appula: & q̃ in Italia greci pecoris appellãt alibi italica. Canusiũ ãt oppidũ est Dauniorũ in Appulia. de lana aũt canusina ita Plinius. Hispania nigri uelleris p̃cipuas habet: Pollẽtia iuxta alpes: Canusiũ rutuli, quaa erythras uocant. ἐρυθρὸς, n. rubrũ significat. hinc est canusinatus canusi. nõ indutus ueste. Mar. Canusinatus nostro syrus assere sudet. Et Tranquil. i Nerone: Canusinatos muliones appellat. ¶ Vlmos falernas. i. uineta cãpana. Nam ager Falernus in Cãpania est. dictus (ut scribit Scilius Italicus) a Falerno agricola: q primus eas uites coluisse dr. Secũdã nobilitatẽ Falerno uino dedit Augustus: cũ setinũ uinũ cũctis ptulisset. Martialis. Scelus est iugulare falernũ: Et dare cãpano toxica sæua mero. Nigri coloris fuisse indicat Martia. Cãdida nigrescãt uetulo crystalla falerno. austerũ fuisse docet Persius: Indomitum quod dispumare falernum Sufficiat ¶ Quantulũ in hoc: poscit, inqt, minimũ ĩ hoc. i. p̃dictis, ac si dicat hoc minimũ est p̃ alijs, q̃ petet. ¶ Oẽs pueros: magnũ seruorum gregẽ. s. poscit. quod plus est q̃ prædicta. ¶ Ergastula tota. s. poscit. i. seruos oẽs ad opus faciendũ destinatos. in cõpedibus uinctos. n. tenebant'. unde alibi: Squalidus in magna fastidit compede fossor. de qbus sic. L. Florus Seruitia (proh nefas) & ergastula armant'. Plinius: Coli rura ergastulis pessimũ est: ut quicquid agitur a desperantibus. Apul. in prima Apologia: Quindecim hoies liberi populus est: totidẽ serui familia: totidẽ uincti ergastulũ. Ergastulũ ẽt capitur pro loco in quo serui teneut' in uinculis, uñ illud apud Plin. Mox Marius Cinna a dominatione reuocatus: ruptis ergastulis exercitũ fecit. Columella in primo de re rustica sic: Optimæ solutis seruis cellæ meridiẽ æquinoctialẽ spectãtea fient: uinctis q̃ saluberrimũ, subterraneũ ergastulũ, plurimis sitq; id angustis illustratum fenestris, atq; a terra sic editis: ut ne manu cõtingi possint. Et idem in eodẽ Ergastuli mãcipia recognoscant. Ab ergastulo fit ergastularius: diciturq; is q ergastulis præest. de quo ita Columella in primo: Vt ergastulis magis obnoxij. Ergastulũ aũt dictũ est: uel ἀπὸ τοῦ ἔργου. i. ab opere. στέλλω mitto q̃ ad opus faciendum mitterẽtur. uel ab ἐργάζομαι quod significat operor. Vnde & Ergasterium quod significat officinã. Et ergastes operariũ. uel ab εἴργω: quod ẽ prohibeo, claudo, impedio, detineo. ¶ Et habet uicinus: iportunitatẽ, inuidiamq; mulieris attende, q̃ doleat se nõ habere quod habet uicinus. ¶ Mense qdẽ brumæ: nauigauit, inqt, maritus imperante uxore ẽt tpe hyemali: quo ingentia nauigãtibus pericula imminent, & frigora obstãt. ¶ Brumę: pars est ea hyemis: in q̃ dies sunt breuiores. ¶ Mercator Iason: Iasonẽ posuit pro oi mercatore. alludẽs ad Iasonẽ Thessalũ, qui nauigauit Colchos ad uellus aureũ rapiendũ. ¶ Clausus: subaudi est. i. domi se continet: clausum, pp frigora & uentos sæuientes. ¶ Casa candida: niuibus candicans, quod indicat hyemẽ sæuire. ¶ Armatis: ad nauigandũ paratis & instructis. nã appellatione armorũ intelligimus instrumenta cuiuslibet artis. ¶ Chrystallina. s. uasa, q̃ in magno erant pretio. Chrystallũ fit (auctore Plinio) gelu uehemẽtiore cõcreto. nec alibi certe q̃ ubi maxime hybernæ niues rigẽt: glaciẽq; esse certũ est. unde & nomẽ græci dedere.

Canusiũ

Lana canusina

Canusinatus

Ager falernus

Ergastulum

Ergastularius

Ergasterium

Bruma

Crystallum

ci dedere, nā κρύος gelu significat, στάλαω cōtraho. uñ cryſtallū ge- lu cōtractū. ❡ Maxima myrrhina. i. maxima uaſa ex myrrha. Lu- canus: Nō erigit ægros Nobilis ignoto diffuſus conſule Bacchus: Nō auro, myrrhaq́ꝫ bibunt. Mart. Si calidū potas ardenti myrrha falerno: Cōuenit & melior ſit ſapor ide mero. Oriēs (ut tradit Pli. myrrhina mittit humorē ſubterra putāt calore ꝓdeſari. ❡ Adamas notiſſimus: Adamas maximū in rebus humanis habet ꝑtiū inter gēmas. diu nō niſi regibus, & ijs admodū paucis cognitus, & quo carior teneaꝛ adamāti. Magi putāt nomē īpoſitū ab eo ꝙ impetus bellum & iracundias domet. Hæc Pli. q multa de Adamāte ſcribit li. xxxvii. ❡ In digito Berenices. i. q factus eſt notus geſtatiōe Bere- nices ſororis Agrippæ. Agrippa rex Iudæorū q regnū poſt mortē Tiberij adeptus eſt: moriens filiū reliqt Agrippā nole ſeptēdecim annorū: & filias tres: Druſillā: Mariā & Berenicem: quæ Herodi pa- truo iuncta fuit matrimonio. Hæc poſt mortē Herodis multo tpe uidua fama diſcurrēteq́ꝫ cū fratre coiret: ſuāſit Polemoni regi Ly- ciæ ut circūciſus eā haberet uxorē. Sic. n. iudicabat fallas oblocu- tiones poſſe mōſtrari. Hæc ex ult. lib. Ioſephi antiquitatis iudaicæ. Ait ergo poeta hūc Agrippā barbarū dediſſe adamāta ſorori ſuæ inceſtæ: ut unam tantū intelligas, nō duos Berennices. ut ſit ordo: Agrippa barbarus dedit hunc ſorori inceſtæ. nec illud moueant ꝙ bis repetaꝛ dedit. Nā hoc ſæpe fit apud poetas. Virg. Teq́ꝫ adeo decus hoc æui, te conſule inibit. ❡ Dedit hunc. i. hac genus lapilli. i. adamanta. ❡ Obſeruant ubi. i. i terra Iudæorū. eſt. n. periphraſis ter- ræ iudaicæ. ut ſit Dedit hūc adamāta ſorori ſuæ illic, ubi reges ob- ſeruāt feſta Sabbata pede nudo. i. i Iudæa. ❡ Sabbata: Sabbatū lin- gua Iudeorum requiē ſignat. Nā Moſes Damaſcena patria autiq̄ repetita, montē Synai occupauit. quo ſeptē dierū ieiunio per deſer- ta Arabiæ cū populo ſuo fatigatus: cū tandē ueniſſet, ſeptimū diē more gentis Sabbatū. i. diem quietis appellatū in omne æuum ie- iunio ſeruauit: qm̄ illa dies famē eis, erroreq́ꝫ finierat. De More aūt meminit Strabo, Corn. Tacitus, Trogus: ergo obſeruāt feſta Sab- bata. i. celebrāt & ieiunio & oīum operum intermiſſione quieſcunt . n. & ieiunant. De ieiunio Tranquillus in Auguſto: Et rurſus ne Iudæus quidē mi Tiberi tā diligēter Sabbatis ieiuniū ſeruat, q̄ ho- die ego ſeruaui. uñ Iudæi dicti ſunt Sabbatarij. ❡ Mero pede. i. nu- do. Nā Iudæi pedibus nudis ſacra ſua peragunt: q̄ a Tertulliano & Hieronymo nudipedalia dñr. uñ Io. in. ii. lib. belli Iudaici ſic ſcri- bit: Berenice regina, ut Deo uota ſolueret pro ſalute Hieroſolymā uenit: & pro more patrio hoſtijs cæſis: capilliſq́ꝫ deraſis nudipes an- te tribunal ſtetit. Egiſippus uero in. ii. belli Iudaici libro tradit Bere- nicem ſororē Agrippe regis ad templum religionis cauſa ueniſſe atq́ꝫ Feſtū præſidem Syriæ obſecraſſe ne acerbiſſima cæde in po- pulum deſæuiret. Aſtabat. n. nudis pedibus religioni inſeruiens. ❡ Senibus: porcis: ſeneſcunt ex lege Moſis porci apud Iudæos. ut ſcribit Tacitus: qa Iudæi carne porcina abſtinēt. unde Auguſtus Cæſar cum audiuiſſet iter pueros: quos in Syria Herodes rex Iu- deorum intra bimatum iuſſit interfici, filium quoq́ꝫ eius occiſum, mira urbanitate fertur dixiſſe: Melius eſt Herodis porcum eſſe, q̄ filium. ❡ Vetus clementia: uetus Iudæorum benignitas, qui ex uete- ri. Moſis inſtituto carnem ſuillam non comedūt. Clementiā autem appellat: ꝙ cū poſſint dentibus ſuis in porcos ſæuire, non ſæuiant. Eſt. n. clementia (ut diximus in prima Satyra ex diffinitione Sene- cæ) temperantia animi in poteſtate ulciſcendi: & lenitas ſuperioris aduerſus inferiorem. ❡ Nulla ne de tantis: alia interrogatio ad Iu- ue. qua omnino reſpōdens Iuuenalis cōcludit: nullā extare mulie- rem: quæ ab omni parte ſit perfecta. Nam licet, ingl: cia adſint mu- lieri: quæ maxime io muliere perfecta eſſe debent. ut ſit formoſa, de- cens, diues, fœcunda. nobili genere pudica, uno uitio laborauit, quod omnibus his bonis ꝑponderabit, erit. n. ſuperba. ❡ Fœcūda: q̄ pariat. contra dr̄ ſterilis, q̄ non parit. ❡ Porticibus. i. ſit nobilis & genoroſa nam in atrijs ſtēmata locabātur. i. imagines ceræ maio- rū ordine digeſtæ in ſingulis armarijs. de quibus multa illic: Stēma- ta qd faciūt. ❡ Intactior: cōtinētior q̄ fuerint Sabinæ mulieres, quę anteq̄ a Romanis imperāte Romulo raptæ ſint, in iura maritorū pudiciſſimæ ſūt habitæ. Atq́ꝫ ēt ea ꝓbitate: ut cū ex Romanos libe- ros ſuſcepiſſent: oborto bello ex iniuria raptarū īter Romulū & Ta- tiū ducē Sabinorū, ipſæ iter pr̄es & maritos mediæ intercedentes utriſq́ꝫ pacis conficiendæ cauſam attulerint. ii enim poſtea regnū cōſociarunt, unamq́ꝫ ciuitatem ex duabus fecerunt. De bis Liuius pri. lib. ab urbe condita. Ouid. in. iii. Faſto. Cum raptæ ueniunt iter patreſq́ꝫ, uiroſq́ꝫ: Inq́ꝫ ſinu nato, pignora cara tenēt: Vt medium campi ſciſſis tenuere capillis: In terram poſito procuebere genu.

Adamas

Agrippa

Sabbatū

Sabbatanus

Nudipedalia ſacra

Clemētia

Stēmate

❡ Dirimente: diuidente. nam interuentu earum oīa ſedata ſunt.

❡ ITEM poſſes quærere: cur Sertorius ardet. i. inflammatur. de- ſiderio. i. cōcupiſcentiæ Bibulæ. i. illius mulieres formoſæ. Si tu ex- cutias: ideſt excutiendo inquiras. uerū. i. ueritatē. & eſt metaphora a uaſis, aut a ueſtibus, quorū ualor excutiēdo cognoſcitur. facies. i. formoſitas, aut ſpecies uxoris amatur a Sertorio: non ipſa uxor. Probat: qa ponamus ſup. quod tres rugæ. i. corruſcatiōes, & reuo- lutiones ſeu pellice pellis laxæ. ſubeāt. i. ſubſequātur. aut ſubſequē- ter ueniāt in faciē Bibulæ, & cutis arida. i. are facta iā ſucco deficiē- te. laxet. i. laxam faciat, & extendat ſe, & dētes fiant obſcuri. & ocu- li cōtecti deformi pelle, aut conſumpti ſen. o. fiant minores. i. contra- ctiores. Libertus ſupp. Sertorij dicet iuſſu eius ad Bibulam. Colli- ge ſarcinulas. i. mundū muliebrē, ſeu ornamēta tua. nō. n. attuliſti dotē: hoc eſt migra, & quære aliū maritū. & exi, qa tu es iā grauis . i. moleſta nobis. & tu emōgeris. i. naſo diſtillante dum mungeris, . i. moleſta nobis. & tu emungeris. i. naſo diſtillante dum mōgeris, exauriris, & conſumeris. exi igitur ocyus. i. celeriter Ponitur enim cōparatiuum hoc aduerbium ſæpe pro obſoluto. Nam abſolutum apud latinos non eſt græce aūt dr̄ ωκυς uelox. & propera. i. prope- ranter faceſſe hinc: ne forte cū detrimēto tuo hic offendans: quia al- tera ſup. coniux patroni mei. ſicco naſo. i. habens naſum ſiccum, & nō diſtillantem. uenit. i. iam aduenit ad nos. eſt. n. præſentis tem- poris. ex hoc aūt loco manifeſte confirmatur id quod diximus ibi: coram licet innuat & cæte. uidelicet illud dictū eſſe inauarum: qui dote contentus mulierem q̄ſi uiduam facit. Nam ſicut hic maritus captus pulchritudine, faciem, non uxorem amaſſe probatur ex eo: ꝙ extincta forma mulierem ipſam exigit: ita ſuperiori loco dotem non uxorē amaſſe, qa eā quaſi uiduā ſecubare ꝑmittit. licet matri- monium ſolemniter contraxerit. debemus ergo totū textum inſpi- cere, ut recte interpretemur. Interea calet, & regnat. Loquitur de ea cuius forma maritus captus eſt tātiſper, dum uiget. Ordo eſt: Illa aūt formoſa & conſcia formæ atq́ꝫ inde ſupba. calet. i. ſucci & boni ſanguinis plenā formā: q̄ a foruo. i. callido (ſm Donatum) di- cta eſt. fouet & nutrit. uel calet. i. frequēter amatur: ſicut friget quę negligitur: aut negligenter agit. & regnat in domo mariti. & poſcit maritum. i. exigit a marito amplexatus eū in lecto. paſtores & ouē canuſinū, q̄ optima eſt, & ulmos. i. albores illa falernas. i. in Faler- no mōte Cāpaniæ italicæ uitibus ornatas. ſed quantulum. i. quan- tū modicū eſt ſup. in hoc. i. in huiuſmodi petitione. q. d. minimum eſt reſpectu aliarū petitionū. poſcit. n. oēs pueros. i. ſeruos familia- res mariti. & tota ergaſtula. i. ſeruos unctos. & in ergaſtulis. i. offi- cinis ſeu operatorijs ſeruorū operātes. & poſcit ut ſup. id quod nō eſt domi mariti: & quod uicinus habet, ematur ſibi a marito, & qui- dem certe menſe brumæ. i. quo eſt bruma: hoc eſt breuiſſima tēpe- ſtas diei: hoc eſt Decembri. cum. i. quando Iaſon. i. audax etiam & temerarius mercator, qualis erat Iaſon: q primus naui lōga uſus, cū in inſulā Colchon ad acquirendū aureum uellus nauigauerat. clauſus ſup. eſt iam ꝓꝑ gelu & glaciem. & cū. i. qñ. caſa. i. domus ru- ſtica. candida. i. niue conſperſa. obſtat. i. per terrorem obſtaculum præbet. nautis armatis. i. armis ſuis. i. inſtrumētis & indumētis nau- ticis inſtructis. tunc ſup. grādia. i. magna ſup. uaſa cryſtallina. i. ex cryſtallo facta tolluntur. i. extorquētur uiro ꝑ mulierē uel afferūtur ad mulierē a marito de longiſſimis regionibus ꝑ mediū mare con- gelatū. & maxima ſup. pocula myrrhina. i. ex myrrha facta. tolluntꝛ ſup. deinde Adamas lapis ille notiſſimus & factus pretioſior in di- gito Beronices illius reginæ uxoris Herodis. i. quia Beronice eam portauit. Declinaꝛ autem Beronice Beronices. Barbarus. i. Hero- des patruus Beronices dedit hunc cōſimilem ſeu talem. Inceſte. ſ. Beronice uxori ſuæ. & Agrippa dedit hūc. i. cōſimilem ſorori ſuę Beronice. & ita duos habuit. alterū ab Herode: alterū ab Agrippa Non. n. eſt uero ſimile ꝙ illi eundē adamātem maritus hic uxori emat: qa non de uno: ſed de quotis loquiꝛ pulchritudine uxoris ca- pto & eius imperio ſubiecto. & ita licet hiſtoria permittat de eodē intelligi: locus hic nō patitur. Illic aūt dedit ubi reges obſeruāt Sab- bata mero. i. nudo pede. ſ. in Iudæa, uel mero. i. ſolo dede. qa ſolum modo ab opere ceſſent: & ēt ab itinere lōgo. Nā iter Sabbati apud Iudæos modicū eſt. Sacrilegū aūt eſt Iuſtinū, qui ex Trogo multa cōtraria ueritati effert, ſeq: relicta ſacræ ſcripturæ ueritate. Et ubi uetus clementia indulget. i. indulgenter parcit ſenibus porcis. Nō ideo ſenibus quaſi iunioribus nō indulgeat: ſed quia cū nō come- dantur: ad ſenium illic permittantur uiuere. Loquitur ergo de Iu- dæa: uñ de Antiocho & Cleopatra abſurdum eſt intelligere. Nulla ne de tantis gregibus, Cōcludit nullā eſſe ducendam Vrſidio: aut

ASCEn.

Rara auis in terris, nigroq; simillima cygno.
Quis feret uxorem, cui constant omnia? malo,
Malo Venusinam, q̃ te Cornelia mater
Gracchorum, si cum magnis uirtutibus affers
Grande supercilium, & numeras cũ dote triũphos.
Tolle tuum precor Hãnibalem, uictũq; Syphacem
In castris, & cum tota Carthagine migra.
Parce precor Pæan, & tu depone sagittas,

.n. ipudica: aut fœda: aut idecẽs: aut paup: aut sterilis: aut ignobilis erit: aut his cõtraria ita: ut sit ex oĩ parte ꝑfecta: sed uitia illa habẽs nõ est amabilis: & dotes illas naturæ: fortunæ & morũ habẽs: nõ est ꝓꝑ superbiã tolerabilis etiã si inueniri posset. Ordo est: Ne .i. an. nulla de tantis gregibus .i. cõgregationibus mulierũ: ut modo dictũ est: uidetur tibi digna: qua uxorẽ ducas. q. d. uideo ꝙ nõ. Sed si alisqua formosa in facie & reliquo corpore: decẽs ĩ moribus: diues in fortunis: fœcunda in partu & disponat .i. ꝑ ordinẽ successiõis ꝗsi ꝑ stẽmata ponat .i. pingi aut sculpi faciat. auos. idest maiores suos. uetustos .i. longa generatione ꝓductos: ĩ porticibus sup. suis: hoc est sit. nobilissima: nec dudũ nobilitata: sed ab antiquissimis nobilitatẽ trahens. sit intactior sup. a uiro .i. castior & suo latior oĩ Sabina sup. muliere. dirimẽti .i. q̃ dirimit. & interrũpit bellũ inter Romulũ & Tatiũ. De quo ex lib. primo primæ Decados liuianæ sic collegit Valla: Cũ equestri Neptuno ludos finitimis populis Romulus indicasset: circũhabitantes cũ uxoribus: liberis: totaq; familia: ad urbẽ uelut ad rem nouã, & simul ad ludos cõuenere: tũ ad spectacula intẽtis aduenis, raptæ uirgines: & in matrimoniũ a parẽtibus prius Romanis negatũ, abductæ sunt: q̃rũ parẽtes uindictã sumpturi Romã petũt: & cæteris fusis: tandẽ Sabini duce Tatio instructiores cõgrediũtur. Ve℞ cũ aliquãdiu acerrime utrinq; pugnatũ esset: resq; Romana supior uideret: Sabinæ mulieres, quarũ ex iniuria bellũ ortũ erat: crinibus sparsis, scissaq; ueste: uicto malis muliebri pauore: ausæ se iter tela uolãtia iferre ex trãsuerso impetu facto, dirimere infestas acis: dirimere iras: patres hinc: hinc uiros orãtes: ne sanguine nefãdo soceri. generiq; respgerent: effecerũtq; ut pacatis animis in unã ciuitatẽ coirent: unĩ ꝙ. Tatienses dicti Romani a Tatio: sicut Quirites a Romulo, uel eius hasta. Diremerũt ergo bellũ Sabinæ. & (ut Pli. ĩ epl'is docet) laudant Sabinæ a castitate, sicut Patauinæ a frugalitate. Sed q̃res forsan q̃ũo itactas dicat, q̃ raptæ iã matres effectæ erãt. Ad hoc scies poetã innuere intactã dici, q̃ tãgi noluit, licet uiolẽtiã sit passa. Castitatis aũt certissimũ indiciũ est amor in maritos: quẽ illæ uehementẽ ostẽderũt. Si igit' sit mulier formosa: decẽs: diues: fœcunda: nobilis: pudica: quæ supple est.

IOAN. BRIT. ❡ RARA auis in terris: hoc carmen per parenthesim est dictum. estq; ueluti prohibitũ. unde & Persius: Quando hæc rara auis est, siquid tamen aptius exit Laudari metuã. q. d. rarã inuenias. q̃ his ornata sit bonis. ❡ Cigno nigro: q̃a cygni, q̃ aues sunt marinæ, cãdidissimi sunt. ❡ Quis ferat uxorẽ, cui cõstat oĩa: q. d. eã ex tãtis bonis insolentem, superbamq; fieri. ❡ Quis ferat: q̃s possit ferre & sustinere mores eius: q̃ postea ita superbiat. ❡ Cui constant: cui suppetunt & adsunt: Virgi. Postquã cuncta uidet cœlo constare sereno. ❡ Omnia: q̃lia prædiximus. ❡ Malo Venusinã: ostẽdit poeta mores mediocris mulieris plerunq; esse faciliores, q̃ potẽtis & nobilis matronæ. Malo .n. inq̃t uxorẽ mulierẽ Appulã, q̃ romanã generosam, q̃lis fuit Cornelia Africani supioris filia: q̃ ex Tyb. Graccho duos suscepit Gracchos: C. & Tiberiũ: q̃ eloquẽtia iuxta ex popularitate freti, leges agrarias reipu. perniciosas ꝓmulgarũt. Hanc aũt poeta in exẽplũ superbiæ matronarũ nominat: ꝙ frequẽter (ut scribit Plutarchus) gauderet facta Scipionis patris cõmemorare & iactare. Eam intantũ dilexit Gracchus maritus: ut salutẽ eius suæ ꝓtulerit: & ipsa defuncto eo, Ptolemæi regis nuptias spreuit. Ex Graccho duodecim suscepit liberos: sed eã fortuna ad duos redegit. Lege Senecã in cõsolatione Albinæ. ❡ Malo .s. uxorẽ. ❡ Si affers supercliũ: hoc est si te superbã ꝓstas in tantis uirtutibus & bonis tuis. Nam ĩ supercilio hoĩs grauitas cõsistit, & sedẽ habet. unĩ poeta ille carmẽ obscænũ scripturus: arcet a se lectorẽ grauẽ & seuerũ: Carminis incępti lusus lecture procaces: Conueniens latio pone supercilium.

Supercilium Supcilia aũt appellamus, q̃ supra oculos pilis uestita sunt, q̃ natura hoĩ dedisse uidetur: ut sudorẽ a capite & fronte defluentem repellant: in q̃ opinione est Cicero in libro de natura Deorũ. ❡ Cum magnis uirtutibus: nam insignis fuisse probitatis: declarat Valerius: ꝙ matronæ campaneæ: quæ ad eam diuerterat ornamenta sua pulcherrima ostentanti, dixerit: cũ filios suos a schola redeuntes uidisset: & hæc sunt, inquit, ornamenta mea. Eam etiam magnæ fuisse eruditionis Quintilianus ostendit his uerbis. Nam Gracchorum eloquentiæ multum contulisse accepimus Corneliam matrẽ: cuius doctissimus sermo in posteros quoq; est epistolis traditus. ❡ Triumphos: & paternos & maiorum tuorum. Scipio enim pater eius deuicta Carthagine: quã tributariã fecit, amplissimũ, nobilissimumq; egit triumphum: quem Qu. Terentius Culeo senator pileatus secutus est. ❡ Tolle tuum precor Hannibalem: aufer, inquit, istas de maioribus tuis iactationes de uictoria Hannibalis & Syphacis. Nam Hannibal, quẽ Carthaginenses multis Scipionis uictorijs in dispẽsationem acti ĩ auxiliũ publicæ salutis ex Italia reuocauerant, ex Italia sextodecimo anno discedens, cũ pacem per colloquium cũ Scipione cõponere tentasset: nec de conditionibus pacis conuenisset: a Scipione acie uictus est: a quo & Syphax Numidiæ rex: qui se Afris coniunxerat, captus est & cum nobilissimis Numidis, & infinitis spolijs Romam missus fuit. ❡ Cum tota Carthagine: discede, inquit, cum ista tua iactatione Carthaginis uictæ a patre tuo. Cuius historiæ series ita se habet: Carthaginenses primum magnam partem maris tenuerunt, inde Siciliam, Sardiniam, Corsicam, aliasq; insulas imperio occuparunt. Septingentis deinde annis Romani ex quo urbem Romam condiderunt. Siciliam Carthaginensibus abstulerunt, inde Sardiniam. Secundo autem punico bello Hiberiam omnem: Pœni Italiam omnem duce Hannibale depopulati sunt. Romani cõtra Scipione superiore duce Carthaginem ceperunt, reddideruntq; tributariam. post facta sunt fœdera, quæ ad quinquaginta usq; annos perdurauerunt. Post tertium inchoatum bellum, Scipione inferiore duce Carthago subuersa est. **Historia Carthaginis uictæ** ❡ Parce precor Pean: Niobe Tantali filia uxor Amphionis Thebani quatuordecim filijs fœcunda mulieres cœpit Thebanas increpare sacrificantes Latonæ: sibi nõ Latonæ facienda esse sacrificia: seq; ei sobolis numero & claritate esse anteponendam, Apollo & Diana materna contumelia indignati, filios Niobes ante portã urbis ludentes ad unum sagittis confixere sunt. Mater aũt in sypilũ saxũ cõuersa est. auctor Ouid. in Meta. De ea sic & Cic. in .iii. Tuscu. Niobe fungitur lapidea ꝓꝑ æternum credo in luctu silentiũ. Amphion autem pater motus pietate: cum filios cerneret sagittis configi, clara uoce clamauit: Parce precor Pæan filijs, qui nihil in te Commeriti sunt. Ipsam aũt matrem quæ uos iniuria affecit occidite. De numero filiorum Niobes mira propemodum, atq; adeo ridicula (auctore Gellio) tradita sunt a græcis. Nam Hom. pueros, puellasq; eius bis senos fuisse tradidit. Euripides bis septenos. Sappho bis nouenos. Bacchillides & Pindarus bis denos. quidã alij tres solos fuisse tradiderũt. quo℞ oĩum diuersas sentẽtias ne uni magis, q̃ alij sese addiceret, appellatione gregis cõplexus ẽ. Iuu. hicq; Niobes fabulã cõmemorat: ut mulierũ supbiã notet: q̃ multo℞ sæpe malorũ causa fuit. Ordo aũt est: Amphiõ clamat: o Pæan parce ꝑcor. **De numero filiorũ Niobes** ❡ Pæan bene aũt Pæana appellauit. Nã cũ Solis duo maximi effectus sint: alter quo calore tẽperato mortaliũ uitam iuuat: alter quo iactu radiorũ nõnunq̃ pestiferũ immittit uirus: duo eademq; cognomina circa singulos effectus proprijs enunciationibus signant: appellantes Deũ ἰήιον, atq; παιᾶνα quæ cognomina utriq; effectui sunt apta: ut sit ἰήιος ἀπὸ τοῦ ἰᾶσθαι .i. a sanãdo, & Pæan ἀπὸ τοῦ παίειν .i. a feriẽdo. sagittis .n. ferire di, tanq̃ Deus sagittarius: quod ideo fictũ ẽ q̃a (ut scribit Macr.) iactu radio℞ nõnunq̃ pestife℞ immittit uirus. Ideo aũt simulachra Apollinis arcu, & sagittis decorãt: ut ꝑ sagittas itelligat' uis emissa radio℞. **Pæan**

ASCen. ❡ RARA auis in terris: sicut phœnix: qui unus duntaxat reperiri dicitur: & simillima cygno .i. olori nigro. Quis ferat: idest tolerare possit uxorem, cui omnia iam dicta constant. idest simul adsunt. q. d. nemo unde infert. Malo .idest magis uolo: malo inquam Venusinam .i. mulierem ex Venusio inter Appulliam & Lucaniã. qualis, licet ignobilis & pauper sit. optanda ab Horatio perhibet. q̃ te o Cornelia mater Graccchorum: quæ casta: nobilis: & fœcunda perhiberis .i. q̃ similem tui. si affers cum magnis uirtutibus tuis grande supercilium .i. superbiam. & numeras in dote triumphos maiorum tuorum uidelicet Scipionum. Ego præcor .i. præcarer si mihi uxor esses: & nobilitatem tuam obijceres. tolle Hannibalem ducem Carthaginensium tuum .i. ad gloriam generis tui deuictũ. & Syphacem regem illum etiam uictum a Scipione maiore. & migra: idest recede a me cũ tota Carthagine. idest cũ tota gloria Scipionum

plorum: quorũ alter Carthaginem tributariam fecit: alter deleuit. Parce præcor Pæan. Hoc loco ꝙ intolerabilis ſit ſuperbia mulierũ probat, quam ne Dij quidem inultam dimiſerunt. ut oſtendit exẽplo Niobes: quæ Latonæ matri Apollinis & Dianæ propter fœcunditatem præferri uoluit: ſed filij eius ab Apolline: filię a Diana in ultionem matris interempti ſunt. uidetur autem ideo inferre hoc exẽplum quaſi innuat ambos Gracchos filios Corneliæ: qui per ſeditionẽ ſublati ſunt, propter matris ſuperbiam occulto Dei iudicio ſublatos. Facit autẽ hic Amphion exclamationẽ contra uindictam in liberos factam: cum ſi matrem fieri debeat. Ordo eſt: Amphion pater liberorum clamat. O Pæan. i. o Apollo. ego p̃cor: parce ſup. pueris: quos Homerus ſex mares: & ſex fœmellas dixit. Eurypides autem. 14. Sapho. 18. Pindarus. 20. & ita incertus eſt numerus, cum alij tres ſolum ponant. & tu o Diana depone ſagittas.

IOAN. BRIT.

NIL pueri faciũt: græca imitatione pueros pro filijs poſuit. Hora. Dicã & Alcidẽ, puerosq; Ledæ. Nã quemadmodũ apud græcos παῖς pro puero; ut ad ætatem referas, ponitur, & pro ſeruo & filio: ita apellatiuos puer pari modo ponitur. Tales græcorum imitationes oſtendit Hora. non eſſe improbandas, ſi. raro & parce fiãt. ſic. n. ſcribit: Et noua, fictaq; nuper habebũt uerba Fidem ſi græco fonte cadant Parce detorta. Qua de re in commẽtarijs Hora. copioſius dicemus. Contrahit: tẽdit. Arcus. n. cornua contrahuntur, cum ſagitta extenſo neruo mittitur. Extulit

Efferri

occidit. Nam efferri proprie dicũtur mortui, cum ad buſta feruntur. Ipſumq; parentem: Amphionẽ. Hũc tradunt fabulæ Iouis ex Anthiopa filiũ fuiſſe: quẽ Pli. li. 7. ſcri. citharã inueniſſe: primũq; cithara cũ uoce cecinisſe. unde fictũ eſt dulcedine cãtus ad muros Thebanos extruẽdos ſaxa traxiſſe. Hora. Dictus & Amphiõ Thebanæ ꝯditor urbis Saxa mouere ſono teſtudinis, & prece blanda Ducere quo uellet. Dũ ſibi: ordo eſt: Dum Niobe uidetur ſibi nobilior. Gente Latonę: Apolline & Diana: qui filij fuerunt Iouis & Latonæ, uel gente Latonæ. i. genere & maioribus Latonæ: quæ filia fuit Cæi ex gente Tytanum. Ouidi. in. 6. Meta. Genitam Tytanida Cæo. Alba ſcropha: ad ſcropham Aeneas reſpexit: quæ Lauinij uno partu (ut ſcribit Varro) triginta edidit porcellos albos: quod portendebat futurum: ut Lauinenſes poſt triginta annos oppidum Albam conderent: quæ ab Aſcanio ędificata, Alba latina lingua: græca Leuca. diſcretionis autem cauſa diſiunxit eam ab urbe altera eiuſdem nominis: figuram urbis nomini adiungens. & eſt uelut compoſitum iam nomen ex ambobus Alba longa. i. Leuca macra. Hęc Diony. Huius ſuis & porcorum ſimulachra ab Ænea in publico poſita fuerunt: & corpus matris a ſacerdotibus: qđ in ſalſura fuerat demonſtrabatur. Quę tanti grauitas? monet poeta hominem nulla mulieris grauitate, aut forma. adduci debere: ut ducat uxorẽ, a qua quotidie iurgijs, cõtumelijsq; onerandus ſit. ſicq; oſtendit nullam mulierem iuxta dictum Terẽtianum inueniri: quę uitio careat. Quę grauitas eſt tibi tanti. i. tãti ne facies grauitatem, aut formã in muliere: ut uelis quotidianis iurgijs, cõtumelijsq; eſſe obnoxius? Imputet ſe tibi: ut ſemper tibi inſultet. Huius. n. rari boni: licet, inquit, mulierem inuenias grauem & formoſam: quod bonum rarum eſt & magnum: tamen inde tibi nulla erit uoluptas: quia plena erit iurgij & contentionũ: quæ nunq̃ te ſinat eſſe quietum. Hęc autem per parentheſim legũtur. ut ſit ordo & ſenſus: Quę grauitas & forma eſt tibi tanti: ut imputet ſe tibi: quoties corrupta animo ſuperbo habet plus aloes, q̃ mellis. Huius

Amphió

Latona

Alba

Nil pueri faciunt, ipſam configite matrem
Amphion clamat, ſed Pæan contrahit archum.
Extulit ergo gregem natorum, ipſumq; parentem,
Dum ſibi nobilior Latonæ gente uidetur,
Atq; eadem ſcropha Niobe fœcundior alba.
Quæ tanti grauitas? quæ forma, vt ſe tibi ſemper
Imputet? huius enim rari, ſummiq; uoluptas
Nulla boni, quoties animo corrupta ſuperbo
Plus aloes, q̃ mellis habet, quis deditus autem
Vſq; adeo eſt, ut non illam, quam laudibus effert.
Horreat? inque dies ſepetennis oderit horis?
Quædam parua quidem, ſed non tolerãda maritis.
Nam quid rancidius, q̃ quod ſe non putat ulla
Formoſam, niſi quæ de Thuſca græcula facta eſt?
De Sulmonenſi mera Cecropis, omnia græce,
Cum ſit turpe magis noſtris neſcire latine.
Hoc ſermone pauent, hoc iram, gaudia, curas,
Hoc cuncta effundunt animi ſecreta, quid ultra?
Concumbunt græce, dones tamen iſta puellis,
Tunc, etiam quam ſextus & octogeſimus annus
Pulſat, adhuc græce. non eſt hic ſermo pudicus
In uetula, quoties laſciuum interuenit illud
Ζωὴ, καὶ ψυχὴ modo ſub lodice relictis
Vteris in turba, quod enim, non exitat inguen
Vox blanda, & neq̃? digitos habet. ut tamẽ omnes
Subſidant pennæ, dicas hæc mollius Aemo
Quamq̃ & Carpophoro facies tua cõputat annos.

boni: ꝙ ſit grauis, pudica, & formoſa. Rari: quod raro inuenias ut in muliere ſit forma pariter & pudicitia. Iuue. Rara eſt adeo cõcordia formę: Atq; pudicitię. Sũmi: neq;. n. quicq̃ q̃ poteſt eẽ maius in muliere q̃ ut formam pudicitia & honeſtate uenuſtet. Nulla uoluptas: ſubaudi eſt. Corrupta turgens. Plus aloes: plus amaritudinis. Nam aloe guſtu amara etiam graui odore eſt. Ex India laudatiſſima affert. ſed naſcit̃ & in Aſia. Eſt. n. frutex quidã. prouerbialis eſt prouerbiũ quo utimur, cũ uolumus ſignificare plus mali, q̃ boni eẽ. Pli. li. 26. Quis tã deditus: qs tã addict⁹ ẽ uxori ſuę. Vt nõ horreat: ut nõ habeat odio? Sepṫenis horis: plus etiam q̃ dimidia parte diei: adeo importuna eſt & quęrula mulier ſemper uiro aduerſatrix. Quędã parua quidem. ſ. commemorabo: referam. uel quid tale. Attentionem captat, cum dicat ſe rem paruam eſſe dicturum. Sed non tolerãda maritis: reprehẽdit mores mulierum ſui temporis: quæ ut uiderent̃ blandę ęmulatione Laydis meretricis, uerba græca uſurpabant: quibus etiam turpia inſerebant. Non toleranda maritis quę mariti ut turpia pati non debent. Quid rancidius? quid putidius. De thuſca: de romana muliere & latina. contermini. n. ſunt Romani & Thuſci. Græcula: ironicos per diminutionẽ dixit. De ſulmonenſi: de italica Nam Sulmo oppidum eſt in Pelignis: patria Ouid. a Solemo Æneę ſocio dictũ. Oui. in. 4. Faſt. Serus ab Iliacis & poſt Antenora flammis Attulit Æneas in loca noſtra Deos. Huius erat Solemus Phrygia comes, unus ab Ida: A quo Sulmonis mœnia nomen habent. Et Silius Italicus: Nomine rheteo Solemus iam dardana origo: Et phrygio genus a ꝓauo, qui ſceptra ſecutus Æneæ clara muris fundauerat urbem: Et ſeſe dictam Sulmon celebrata colonis Mox italis: paulati attrito nomine Sulmo. Mera: pura. Cecropis: Athenienſis a Cecrope: qui in Attica regnauit. De quo in. 2. Satyra illic: Cecropiam ſoliti baptæ laſſare Cotytto. Et quia græcorum quinq; ſunt linguę: Ionica: Dorica: Aeolica: communis: & Attica: quarum omnium Attica elegantiſſima habetur: ideo meram Athenienſem ſatyrice appellauit: deridens etiam inane mulierum ſtudium: quę etiam in omnibus negocijs affectent ſermonem græcum. Omnia gręce: ſubaudi loquuntur. Ironices autem hęc dicũtur: oſtenditq; turpe etiam tantopere linguam peregrinam affectari. Hoc ſermone. ſ. gręco. Pauent: affectus oẽs exprimũt. Quid ultra? ſubaudi dicam. Concumbunt gręce: non modo gręco ſermone: ſed & turpi concubitu ęmulantur. Dones tamen iſta puellis: ſenſus eſt Poteſt quidem hoc tolerari, ſi puellę faciunt: uerum in uetula muliere turpiſſimum eſt. hinc autẽ eſt omnis poetæ indignatio: oſtendit enim eam anum intra pudicitiæ terminos non contineri quę ſermone gręco obſcęno utatur & domi & foris. Nam oratio uniuſcuiuſq; interioris ſenſus indicium eſt. Tunc etiam? acri reꝑhenſione hęc dicũtur a poeta. Eſt. n. ſenſus: Tunc etiam octogenaria gręce loqueris? nec te pudet? ordo eſt: Tunc etiam adhuc gręce ſubaudi loqueris: non exponas concumbis. nam de ſermone gręco conqueritur. ſequitur. n. Nõ eſt hic ſermo pudicus. Illud laſciuũ. ſ. quod ſequitur græcum. Ζωὴ, καὶ ψυχὴ. i. uita & anima. ſunt. n. uerba blanda & meretricia: quibus impudicę mulieres utuntur in coitu. Vnde & Mart. lib. x. reprehendit Lęliam: ꝙ gręcis uerbis uteretur in Venere: Ζωὴ καὶ ψυχὴ laſciuum congeris uſq;. Modo relictis ſub lodice: indignatur poeta ꝙ anus non modo in concubitu domi. ſed etiam foris aſtante multitudine utatur uerbis græcis laſciuis. Relictis modo ſub lodice: hoc eſt uteris in propatulo præſens

Aloe

Sulmo

Si tibi legitimis pactam, iunctamq; tabellis
Non es amaturus, ducendi nulla videtur
Causa, nec est quare cœnam, & mustacia perdas
Labente officio, crudis donanda, nec illud,
Quod prima pro nocte datur, cum lance beata
Dacius, & scripto radiat Germanicus auro.
Si tibi simplicitas vxoria, deditus vni
Est animus, submitte caput ceruice parata
Ferre iugum. nullam inuenies, quæ parcat amanti,
Ardeat ipsa licet, tormentis gaudet amantis,
Et spoliis. igitur longe minus vtilis illi
Vxor, quisquis erit bonus, optandusq; maritus.
Nil vnquam inuita donabis coniunge, vendes
Hac obstante nihil, nihil, hæc si nolit, emetur.
Hæc dabit affectus. ille excludetur amicus
Iam senior, cuius barbam tua ianua vidit.
Testandi cum sit lenonibus atq; lanistis
Libertas, & iuris idem contingat arenæ,
Non vnus tibi riualis dictabitur hæres.
Pone crucem seruo, meruit quo crimine seruus
Supplicium? quis testis adest? quis detulit? audi
Nulla vnquã de morte hominis cunctatio longa est.
O demens, ita seruus homo est? nil fecerit esto,
Hoc volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas.

le turba uerbis relictis modo sub lodice .i. quibus pauloante usus
Lodices fuisti in cubili. Nam lodices opertoria ostendit esse lect. Mart. in Di
stichis: Nudo stragula ne toro paterent: Iunctæ nos tibi uenimus so
rores. coniunctę enim uidentur totum lectum operiri. ℞ Quod. n.
non excitat inguen Vox blanda, & nequam: hæc omnia coniun
ctim legantur. ostendit poeta huiusmodi uerbis obscęnis pruritum
maxime excitari. unde est illud
apud Persium: Cum carmina lũ
bum Intrant, & tremulo scalpun
Neq̃ tur ubi intima uersu. ℞ Et nequã
lasciua. A nequam (auctore
Gel.) nequitia fit. Antiqui. n. ne
q̃ appellabãt hoĩem nihili: neq;
rei, neq; frugis bonę: ut prodigũ
libidinosum, inutilem, improbũ
Nequitia scelestum. Est. n. nequitia (ut scri
bit Donatus) proprie libidinosa
inertia. dcã φ nihil queat: nulli q;
Nugæ rei apta sit. Vnde & nugę φ ni
hil agant: uel a nõ agẽdo. unde
est illud Terent. Si illum potest,
qui alicuius rei est: etiã eũ ad neq
tiam abducere. ℞ Digitos habet:
hoc aũt disiunctĩ a superioribus
legendũ est. Est aũt confirmatio
dicti pręcedẽtis. q. d. quid opus
est uerbis: uox ipsa lasciua habet
digitos. i. nõ minus inguina ob
scęnis uerbis & lasciuis excitan
tur, q̃ digitorũ & manuũ palpa
tione. ℞ Vt tñ oẽs subsidant pen
nę: licet, inquit, inguina quiescãt
& iaceant: tñ ueluti digitis pertra
ctata eriguntur. Est autem meta
phora sumpta ab auibus, q̃ cõ
positis alis & pennis sedent. ℞ Di
cas hęc mollius Aemo: sensus
est: Licet, inqt, tu uetula hæc uer
Carpophorus ba dicas lasciuius etiã, q̃ Aemus, & Carpophorus: comœdi in scę
nis res lasciuas pronũciant: tñ nunquam iuuenili uideberis ætate.
Nam facies tua te uetulã esse ostendit. ℞ Mollius Aemo: mimi in scę
nis lasciua, & mollia plerũq; pronũciãt: qbus facile spectatores mo
uẽtur. Vñ Massiliẽses (auctore Valer.) nullũ aditũ in scęnã fabulis
q̃ mimi dĩr, dederũt: φ eoꝝ argumẽta maiore ex parte stuprorũ cõ
tinent actus: ne talia spectãdi cõsuetudo, ẽt imitãdi licentiã sumeret.
ASCen. ℭ NIL. n. pueri faciunt. configite ipsam matrẽ. ℞ Nobẽ superbã
sed Pęan contrahit. i. utraq; manu simul. i. in diuersum trahit arcũ
& extulit. i. efferri ad sepulchrũ fecit gregẽ. i. multitu dinẽ natorũ. &
ipsum parẽtẽ A. s. mphionẽ. dũ. i. qñ. Niobe uidetur sibi nobilior. gẽ
te. i. generatione Latonę matris Apollinis & Dianæ: atq; dũ eadẽ
uidetur sibi fœcũdior Socropha. i. sue alba: q̃ cũ in Italiã Æneas ue
niret, triginta capitũ fœtus enixa iacebat. Alba solo recubãs, albi
circũ ubera nati: ut dicit Virgi. In. 3. Quæ grauitas moꝝ. s. mulieris
ęstimatur ne tãti. & q̃ forma. i. pulchritudo, aut formositas æstimat
tanti. ut ipsa imputet. i. extollat in exprobrationẽ tui se tibi. q. d. me
rito nulla. n. pro quia. nulla sup. est uoluptas eius summi & rari bo
ni: quod est habere mulierẽ prudentẽ & formosam. quoties. n. ipsa
est corrupta supbo alo: ipsa habet plus aloes. i. amaritudinis. q̃ mel
lis. i. dulcedinis, aut delectationis: quis autẽ est usq; adeo. i. intantũ
deditus. i. addictus & indulgẽs uxori. ut nõ horreat. & oderit l dies
.i. per singulos dies. septenis. i. septẽ horis illã, q̃ affert. l. extollit lau
dibus propter prudentiã, facũdiã, aut formã. q. d. nullus. Bene utiẽ
auctor septenis: quia cũ distributione. q. d. singulis diebus septẽ ho
ris. sed non tam uenuste posuit si Vallę credimus in dies: quod sine
argumento ĩm eũ poni nõ uult. Posuit ergo hic sicut alibi sępe pro
quotidie. Quędam parca quidem. Taxat lasciuiã sermonis mulieꝝ
quę cum iam uetustissimę sint: utuntur tñ adhuc gręco sermone ut
blandiores sint. Nã sermo gręcus plus blanditiarũ, q̃ latinus habet.
Principiũ aũt huius textus a Geor. Valla & Mancinello sic intelligi
tur. Ego sup. referam: aut narrabo modo quędam parca, i. ignobi
lia secundum Vallam. uel quædam modica & exilia uitia respectu
aliorum. sed tamen non toleranda. i. ea quę non debeant tolerari a
maritis. Aliter sic intelligitur, Quędam sup. mulierum est parca qui

dem. i. non est magnifica, & sumptuosa, aut superba. sed non est to
lerãda maritis: quia est in sermone lasciua & morosa. nam quid est
sup. rancidius. i. corruptius, q̃ φ ulla sup. mulier nõ putat se formo
sam: nisi quæ facta est de Thuica Grecula. i. nisi quæ solebat Thus
ca lingua, quę ipsi uernacula est loqui: nunc gręca loquatur. & ni
si quę facta est Cecropis. i. Atheniensis, siue Attica. Nam sermo at
ticus pfertur cęteris. de Sulmo
nensi. i. de Italica. omnia sup. di
cunt nunc gręcę. cum sit. i. repu
tetur. magis turpe nostris nescie
re sup. gręce q̃ latine. uel sic. cũ
sit. i. reputetur. nostris. i. latinis.
turpius nescire supp. dicere om
nia græce q̃ latine. ipsę pauẽt. i.
paucrem suum exprimunt hoc
sermone. & effundunt iram: gau
dia: curas. i. omnem affectionẽ
animi. hoc. s. gręco sermone. &
effundunt cuncta secreta. i. om
nes conceptiones animi hoc ser
mone. quid ultra sup. pgrediar
singula recitando? ipsę concum
bunt gręce. i. dum concumbũt
gręco sermone utuntur. uel cõ
cũbunt lasciue more græco. sed
pp sequentiã prior expositio pla
cet. dones. i. concedas ista. i. grę
co sermone ad omnia. uti puel
lis. i. iuuenculis. tu ne etiam o
uetula sup. quam annus sextus
& octogesimus pulsat. i. senio &
lãgore uexat, adhuc sup. loque
ris & cõcumbis gręce. hic. i. hu
iusmodi sermo gręcus. non est
pudicus. i. honest⁹ l uetula. quo
ties illud lasciuum zoe. i. anima
profertur autem gręce zoi: quia
scribitur per ita literã: quæ apud
nos in e mutatur. Kai. i. &. profertur autẽ Ke. quia ai diphthongon
proferunt ut nos ae. psyche. i. anima. profertur etiã a gręcis psychi
quia ẽt ita habet in fine. & tu uteris modo. i. aliqñ. uerbis relictis. i. q
relinqui debeãt. sicut Dives inaccessos &c. i. inaccessibiles. uel cu
iusmodi. reliquisti sub lodice. i. stragulo seu coopertorio lecti. In tur
ba. i. uulgo. Quod perniciosum est. quod enim inguen. i. membrũ
libidinis non excitet sup. huiusmodi sermo? Nam uox est sup. illi blã
da. & habet digitos nequã. i. luxuriosos incitatores ad Venerẽ. Ni
si dicas uox blanda & habet digitos. i. tantum excitat inguina, quã
tum digiti nequam. tamen demus sup. ut omnes pennę. i. uires na
turę: quibus se membrum erigat. subsidant. i. ad imũ cadant. neq;
surrigere possint. & quãquã dicas hæc. i. huiusmodi uerba. mollius
.i. effractiore & effœminatiore uoce Aemo & Carpophoro: illis mol
lissimis mimis & histrionibus: tamen sup. o uetula facies tua com
putat. i. enumerat nobis annos sup. tuos. i. licet uox tua te iuuencu
lam iudicet: faciet tamen rugosa te uetulam censet.
ℭ SI tibi legitimis: dissuasurus poeta Vrsidio ne ducat uxorem: ar IO AN.
gumento utitur bipartito: quo eum ita uincit, & ligat: ut facile possit BRIT.
intelligere uxorem non esse ducendã. Ait enim aut uxorẽ amatu
rus es, aut non. Si non amaturus es, quare uis frustra cõsumere nu
ptias, & sumptũ facere cum tuo maximo dispendio. Si amaturus es
multa patieris incõmoda, erisq; ueluti seruus. ℞ Tabellis legitimis: Tabulæ
dotalibus. Nam tabulæ, siue tabellæ numero tantum pluratiuo di Tabellæ
cuntur, quæ omnes uenditionum, emptionum, dotium, testamen
torum, & id genus contractus contineant. ℞ Legitimis: nam matri Legitimus
monium est non modo per leges diuinas: sed & humanas constitu
tum. legitimus enim deducitur a lege & tueor: sicut finitimus a fine
æditimus, siue æditiuus ab æde & tueor. Lege Gellium. ℞ Cœnã: nu Æditiuus
ptialem. s. quæ non sine magno plerunq; sumptu paratur. ℞ Et mu
stacia: Iuuenalis in genere neutro appellauit mustacea: quę Cato in
re rustica in genere ptulit masculino his uerbis: Mustaceos sic faci Mustacia
to: farinę siligenę modũ unus musto ɔspgito, Anisũ, cyminũ, adi
pis põdo duo, casei librã, & de uirga lauri deradito, eodẽ addito: &
ubi defrixeris, lauri folia subt⁹ addito, dũ ɔcoques. Et Pli. li. xv. scri.
genus eẽ lauri: q̃ Leneus grãmaticus mustacẽ appellat: φ mustaceis
subijceretur.

subijceret. ad quod alludens dicit Cic. ad Atti. de Bibulo: In eodem Amasno cœpit laureolam in mustaceo quærere. Palladius item ostendit genus esse panis cum ait: Panes ex eo breuissimos admodum facies musteos. Cap grammaticus ait mustacea & mustaceos dici, genusque esse panis. ❡ Donanda crudis: uidentur mustacea iuuare stomachum: ideo ait donanda crudis: hoc est, qui non facile concoquunt. Ordo est: Donanda crudis labente officio. ❡ Labente officio. s. nuptiarum. nam in fine nuptiarum & cœnæ nuptialis donabantur mustacea conuiuis adhuc discumbentibus. Nam ad officium ille dicitur uenire: qui uenit ad nuptiarum celebrationem. Vnde Tranquillus in Caligula: Liuiam Orestillam C. Pisoni nubentem: cum ad officium & ipse uenisset: ad se deduci imperauit. Vnde Iuuena. in. 2. Satyra loquens de nuptijs ait: Officium cras primo Sole mihi peragendum in ualle Quirini: Quæ causa officij? quid quæris? nubit amicus. ❡ Nec illud. i. nec est quare perdas illud ❡ Quod datur pro prima nocte. i. munera quæ dabantur sponsæ a marito pro prima nocte. i. munera quæ dabantur sponsæ a marito pro prima nocte: idest nuptialia ueluti depositæ uirginitatis præmia. ❡ Cum lance beata: cum hoc loco aduerbium est temporis. ut sit: quod datur, cum Dacius & Germanicus radiat in lance beata, & auro scripto: hoc est in lance diuite ampla, & aurea, & cælata. Nam in poculis imago imperatorum effigiebatur. ❡ Dacicus: aut Traianus, quo imperante poeta scripsit, quem constat (auctore Diony.) deuicto Decebalo Dacorum duce Dacicum, appellari cœpisse. aut reuera Domitianus a Dacis, quos deuicit duce Rutilio gallico. Statius in Siluis in Epithalamio Stellæ: Dacas quæ est gloria maior Exuuias, laurosque dabit celebrare recentes. Et alibi: Depositam Dacis pereuntibus urbem Pandere.

Daci

Daci populi sunt, qui supra Istrum habitant Germaniæ oppositi. ❡ Germanicus: idem Domitianus qui Germanos deuicit. auctor Tranquillus. Frontinus lib. 1. Strategematon: Imperator Cæsar Domitianus Augustus Germanicus eo bello, quo uictis hostibus cognomen Germanici meruit. ❡ Si tibi simplicitas uxoria altera est pars argumenti: Si uxorius es, inquit, & simplicitas illa uxoria. i. stolidum illud obsequium uxorium est tibi. i. si tam simplex es, ut uelis in omnibus obsequi uxori tuæ submitte caput. ut sit ordo: Submitte caput, si est tibi illa simplicitas uxoria: idest si tibi illa mulierositas: idest cupiditas fœmineæ uoluptatis, quam græci (ut auctor est Cice. in Tuscula.) φιλογυνίαν appellant. ❡ Deditus uni Est animus. i. si animus tuus est deditus uni. i. soli uxori. ❡ Submitte caput: inclina caput. i. seruiendum tibi est. sumpta translatione ab armentis, quæ iugum ceruicibus excipiunt ❡ Ferre iugum: ferre seruitutem. ❡ Amanti. s. uiro: hoc est qui eam uehementer amet. q. d. quanto magis a marito amatur: tanto magis ei aduersatur & molesta est. & hoc dicit, quia præcessit: Si tibi simplicitas uxoria. i. si uoles esse uxorius. ❡ Ardeat ipsa licet: hoc cum inferioribus rectius coniungitur. ut sit ordo: Vxor gaudet tormentis & spolijs amantis mariti. licet ipsa ardeat. i. licet & ipsa impatienter amet maritum, tamen gaudet eius tormentis, nam ei in omnibus est molesta & grauis & inimica rationibus: neque enim parcit spolijs. ❡ Tormentis amantis: ac si dicat omnibus mariti incommodis. ❡ Igitur longe minus utilis: sensus est: Vxor quanto humaniorem habebit maritum: tanto ei damnosior erit, & magis importuna. Ordo est: Vxor erit minus utilis illi. s. marito: quisquis erit bonus & optandus maritus. ❡ Hæc dabit affectus: faciet, inquit, ut maritus sit affectus. i. ita dispositus, ut ipsa uolet: hoc est ut præ se ferat lætitiam, aliquando tristitiam, interdum metum, nonnunquam spem. Nam oportet maritum imperio eius obtemperare. Affectus enim sunt ipsæ animi commotiones. ❡ Cuius barbam. i. quem domus tua uidit, cognouitque a tenera usque ætate: quo tempore cœpit barbam emittere. ❡ Testandi cum sit: aliud incommodum proponit Vefidio: ut deterreat eum ne ducat uxorem. Lenonibus, inquit, & lanistis, gladiatoribusque. q. d. uiris criminosis & sordidissimis libertas est liceique ex arbitrio suo testamentum condere: quod tibi non licebit: quia uxor uolet eos tantum testamento scribi, quos uoluerit, & præcipue riuales tuos: hoc est amatores suos.

Lenones

❡ Lenonibus: lenones dicuntur non solum, qui quæstuaria mancipia habuerint: sed & qui in liberis quæstum hunc exercent, in eadem causa sunt. Accipimus & illum Lenonem, qui alterius nomine hoc uitæ genus exercet: si quis cauponam exercens, in ea corpora quæstuaria habeat: ut multi assolent sub prætextu instrumenti cauponij prostitutas mulieres habere, dicendum est hunc quoque lenonis appellatione contineri. Hæc Vulp.

Lanista

❡ Lanistis: lanistæ ij dicebantur, qui familias habebant gladiatorum quos optime ad digladiandum institutos priuatis, publicisque personis uendebant. dicti quod uiris laniandis præessent. ❡ Arenæ. i. ipsis gladiatoribus: qui in arena digladiabantur. unde & arenarij dicti sunt.

❡ Non unus: sed multi heredes dictabuntur ab uxore. Nam dictare est, cum unus dicit, & alter scribit. unde sunt dictata numero tantum plurali omnia quæ in quacunque arte alicui monstrantur, ut discat. Dictare Dictata ❡ Riualis: amator ut diximus pauloante. ❡ Pone crucem seruo: ostendit poeta superbam uxoris importunitatem: quæ odiosum imperet occidi seruum, uel innocentem. Sunt enim uerba uxoris ad maritum. ❡ Meruit quo crimine seruus: uerba mariti: Quid, inquit, seruus commeruit ut cruci affigatur? ❡ Quis detulit? quis accusauit? Vnde delatores accusatores dicimus occultos. Delator ❡ Audi nulla unquam: nunquam, inquit, maritus mors hominis acceleranda est. ❡ Nulla cunctatio: nulla mora: nulla dilatio est longa de morte hominis. Lento enim gradu ad hominis necem gradiendum est. Est autem sententia catholica. ❡ O demens: uerba uxoris appellantis maritum fatuum qui putet seruum esse hominem. Interrogatio est cum reprehensione: ac si dicat. Putas ne tu seruum hominem? ❡ Ita: hoc modo ut tu ueris. nam illum appellauit hominem: cum dixit de morte hominis. ❡ Nil fecerit: attende superbiam mulieris quod etiam immerentem postulet occidi.

ASCen. ❡ SI tibi legitimis &c. Iterum probat non esse ducendam uxorem, utitur autem huiusmodi argumentatione. aut amabis uxorem, aut non amabis. si non amabis nulla est ratio ducendi: si amabis torqueberis, quia nulla est quæ pareat amanti. Ordo est: Si non es amaturus coniugem pactam & iunctam tibi tabellis: idest instrumentis legitimis: idest super hoc legitime confectis. nulla uidetur causa ducendi sup. eam. nec est quare perdas cœnam: idest epulum nuptiale quod expensis mariti datur. nec est sup. ratio quare perdas mustacea: idest digestiua fercula. donanda: idest quæ donari debeant iam officio supple nuptiali: seu celebritate labente: idest declinante ad exitum. crudis: idest quæ dones stomachum oneratum cibis habentibus post cœnam ut laxetur & exoneretur. Nec est sensus quem Georgius Valla affert ut sit: Licet eam non sis amaturus: non est tamen causa quare quæ in nuptijs eueniunt iucunda amittas: immo sensus est quem diximus. si non amabis: nulla est ratio quare tales expensas facis & perdas mustacea: nec cur perdas illud sup. donum, quod datur a marito nouæ nuptæ pro prima nocte: idest pro uirginitatis flore prima nocte uiolando. cum idest quando. Dacius (sicut Mancinellus in antiquis codicibus repertum dicit) sed analogiæ magis congruit, & consuetior est lectio Dacus: idest imago Domitiani Dacorum uictoris. & Germanicus idest imago eiusdem Germanorum uictoris. radiat: idest radios emittat. auro: idest signo aureo. scripto: idest insculpto lance beata. i. beatam faciente: quia argentea aureis signis ornata. Vel melius beata. i. bene hoc est multum pecuniæ habente, seu continente. Sensus ergo est: Cur tantum expendas, ut tunc moris erat pro nuptijs & prima nocte eius, quam non es amaturus. Sed sup. si simplicitas uxoria est tibi: idest si simpliciter unam uis, quam ames. & animus est deditus uni scilicet coniugi: submitte caput tuum: & hoc ceruice existente tua parata ferre: idest portare & pati iugum: idest subiectionem. Nullam enim inuenies quæ parcat amanti, sup. marito: idest quæ sinat se ab eo amari. licet ipsa ardeat: idest redamet, & uehementissimo amore illi respondeat. quia quælibet mulier naturaliter gaudet de tormentis amantis: idest se iactat & gloriatur in hoc quod uidet maritum amore sui torqueri, & gaudet spolijs: idest uirum amatorem spoliari. Igitur quisquis erit: idest esse uolet. bonus: idest uerus & legitimus: hoc est syncero amore conciliatus: & propterea optandus maritus: uxor erit longe minus utilis illi, quam supp. non bono: quia durior erit illius conditio, quam non amantis. Nil unquam Inuita &c. Ostendit quale imperium exerceat mulier, quæ sentit se amari, in amatorem. Ordo est: Tu nil donabis quod coniuge inuita: idest nolente & repugnante: idest non audebis aliquid cuiquam donare, si coniux noluerit. & tu nihil unquam uendes hac: scilicet coniuge obstante: idest contrastante: hoc est dum obstat. & si ipsa nolit nihil emetur a te: hoc est si ipsa renuat: nihil audebis aut donare, aut uendere, aut emere. Quin etiam hæc scilicet uxor dabit affectus: idest affectiones animi tui. i. nullum audebis amare, aut odisse, nisi quem ipsa uolet. ille: idest notissimus amicus. iam senior: cuius barbam uidit tua ianua: idest qui in amicitia tecum consueuit. excludetur supple a te: imperante uxore, ne forte heres inscribatur cum uelit lenonem potius & lanistam cum quo rem habeat hæredem inscribi. Vnde cum libertas testandi: idest recipiendi testamentum: sit lenonibus. uel cum nunc cuilibet sit libertas: idest libera potestas testandi: idest legandi per testamentum bona sua lenonibus: atque lanistis: idest magistris gladiatorum. & cum idem iuris: idest eadem libertas contingat arenæ: idest

gladiatoribus in arena uersantibus: non unus: immo plurimus riualis: idest eiusdem tori uidelicet tui petitor hoc est adulter: dictabitur scilicet ab uxore hæres: idest quem tu scribas hæredem. præterea si libuerit coniux tua dicet: pone seruo: scilicet huic, aut illi crucem. & si respondeas: quo crimine meruit seruus supplicium: quis testis est eius criminis. quis detulit: idest indicauit crimen eius. aut quis accusauit eum? audi: nulla cunctatio. i. mora, aut deliberatio longa est de morte hominis apud mulierē. Dicit enim: O demens: idest o male sane: qui rationem exigis de morte serui. Est ne supple seruus ita: idest intantum. homo: idest reputandus homo: & non potius pecus: ut ego debeam rationē assignare: quare ipse mori debeat. esto: idest permittamus uerum esse quod non meruerit crucem: quid tum post ea? ego uolo hoc scilicet crucifigatur. & ego iubeo sic. uoluntas mea sit pro ratione. i. satis sit quia sic uolo. siue iuste, siue iniuste.

IOAN. BRIT. SED mox hęc regna relinquit: aliud recitat mulieris uitium: quod aptum est ad dissuadendū ne ducat uxorem. Nihil, inquit, pensi habere relicto primo marito alijs multis nubere. Scribit Seneca: Mulierē quę multis nubit, multis displicere. Relinquit regna: domicilia mariti ubi ueluti domina regnauit. Flammea conterit:

Flāmeū crebro nubit. Nam flammeum genus erat ueli coloris lutei: quo noue nuptæ caput cooperiebatur. De quo Pli. lib. 21. cap. 8. Lutei uideo honorem antiquissimum in nuptialibus flammeis totum fœminis concessum. A flammeo flammearij dicuntur a Plauto in Aulu-

Flāmearij laria: qui flammea conficiunt. Inde aduolat. i. a nouo marito discedit: & ad priorem reuertitur. Ornatas. s. lauro. ut supra: Ornentur postes & grandi ianua lauro. Vela: aulæa, peristromata. Adhuc uirides. i. qui adhuc non aruerūt: adeo cito ab eo marito auolauit. Sic: crebris matrimonijs. Crescit numerus. s. maritorū. Sic fiunt octo mariti: sic peruenitur ad numerum octo maritorum concessum. Nam ad octauum usque maritum licebat nubere. supra autem adulterium putabatur. Vnde Martialis tanquam adulteram notat lib. 6. Thelesinam: quæ decies nupserat: Aut minus, aut certe non plus tricesima lux est: Et nubit decimo iam Thelesina uiro. Quæ nubit toties non nubit, adultera lege est. Quinque per autumnos: per quinque annos. Titulo res digna sepulchri ironicos & pronunciatione adiuuandum. Titulo sepulchri. i. inscriptione. Nam in sepulchris Inscribi solebat quot maritos uxor habuisset. Martialis: Inscripsit tumulo septem celebrata uirorum Se fecisse Cloe: quid pote simplicius? Desperāda tibi: alia dissuasio: nullam fore concordiā in ea domo: ubi sit socrus: sed semper lites & iurgia. Salua socru: salua matre uxoris: quæ docet eam spoliare maritum. Nudi mariti: qui ad paupertatē redigitur nequitia uxoris edoctæ a socru. Nil rude: nil rusticum: sed politum & limatum. Nil simplex: nil stolidū, sed callidum, & artis plenum. Decipit illa: ambiguum utrum socrus, an uxor decipit custodes. Nam mariti sæpe uxoribus suis adhibebant custodes: quos aut simulato langore, aliaue ratione decipiebant: aut pecunia corrumpebant. Videnturque magis omnia respectius socrui conuenire: quasi quæ per eam ægritudinem filiam ad se rationabili causa possit accire: cum interea ibi adulter lateat expectās filiā. Aere domat: præmio corrūpit. Corpore sano: cū sit sana, simulata ęgritudine uocat Archigenē. i. medicū. Archigenē posuit pro oī medico. Nam Archigenes medicus fuit græcus celeberri-

Archigenes mus: contra quē Galenus sępissime in libris suis inuectus est. Legendumque est Archigenen: ut sit accusatiuus atticus, ut stet ratio carminis. Onerosaque pallia iactat: induitur, inquit, socrus uestes onerosas, quales induunt ægroti: eaque uestium ostentatione ęgritudinem simulat: ut filiā ad se spē officij traductam adulter ibi abditus ineat. Iactat ergo. i. ostendit dum induit ea. Horatius: Illis dum se nimiū quærenti iactat ultorem. Interea: dum medicum aduocat. Præputia: præputium appellatur ipsa pellis, quæ glandem tegit in membro genitali: quod Iudęi circuncidunt, unde appellatur Apellæ ab Horatio: Credat Iudæus appella. i. sine pelle. idem etiam recutiti dicuntur a cute restituta post circuncisionem. Scilicet expectas: mouet poeta illum uehemēter errare, qui speret ex impudica matre nasci posse filiam bene moratam. Vtile porro: matri, inquit, inhonestæ utile est obscænis alere filiam moribus. Inde enim quæstū facit.

Imperat ergo viro, sed mox hæc regna relinquit,
Permutatque domos, & flammea conterit, inde
Aduolat, & spreti repetit vestigia lecti.
Ornatas paulo ante fores, pendentia linquit
Vela domus, & adhuc virides in limine ramos.
Sic crescit numerus, sic fiunt octo mariti,
Quinque per autumnos, titulo res digna sepulchri.
Desperanda tibi salua concordia socru,
Illa docet spoliis nudi gaudere mariti,
Illa docet missis a corruptore tabellis
Nil rude, nil simplex rescribere, decipit illa
Custodes, aut ære domat, tunc corpore sano
Aduocat Archigenen, onerosaque pallia iactat.
Abditus interea latet, & secretus adulter,
Impatiensque moræ pauet, & præputia ducit.
Scilicet expectas, vt tradat mater honestos,
Aut alios mores, q̄ quos habet? vtile porro
Filiolam turpi vetulæ producere turpem.

IMPERAT ergo uiro, sed mox hęc regna relinquit &c. **ASCen.** Eandem rem continet. Ordo igitur est: Ergo ipsa imperat. i. dominatur uiro imperās quicquid factum uoluerit. sed ipsa relinquit mox. i. paulopost. hæc regna. i. domum huius mariti cum quo regnauit. & permutat domos. i. ad alium maritum accedit. & cōterit frequenti usu flammea. i. uestes nuptiales: quia sępe ducitur. Vel conterit. i. dissecat flammeā, quibus ducebatur ad illum maritum: tanquam aspernata matrimonium eius. Et aduolat. i. celeriter quasi uolans abit. & repetit uestigia lecti spreti. s. prioris mariti. quem spernens ad hunc uenerat. & linquit. i. deserit fores istius secundi mariti ornatas. s. frondibus pauloante. & linquit uela pendentia. i. aulæa suspensa in die nuptiarū. & linquit in limine domus ramos adhuc uirides. i. nōdum arefactos. Et sic. i. hoc modo crescit numerus maritorum. & sic fiunt octo mariti per quinque autumnos. i. quinque annos: quia singulis annis semel autumnus est. quæ res est digna titulo sepulchri. i. ut inscribatur sepulchro talis mulieris. Quia enim gloriosum erat mulieribus multis uiris bonis nupsisse. per hoc enim significabantur multis per uirtutem, aut quamuis dotem placuisse: ideo nonnullæ eandem rem sarcophago inscribi fecerāt. Est ergo hic amara irrisio: quia non per iustas nuptias tot maritos habuit: sed per superbiam contemnens hos: propter pulchritudinē amata est ab alijs. Si non diceretur: Spreti repetit uestigia lecti. ego dicerem talem tot maritos aut ueneno, aut alio modo sustulisse: quia non erat tam libera potestas mulieri possidendi, sicut uiro repudiandi. Desperanda tibi &c. Aliud malum matrimonij quod socrus. i. mater uxoris eam corrumpit, & ad malum erudit. Ordo est: Concordia cum uxore tua est desperanda tibi. salua. i. superstite socru, i. matre uxoris tuę. illa, uidelicet socrus docet filiam suam coniugem tuam gaudere spolijs mariti nudi: idest nudati, uel male uestiti. illa docet filiam rescribere ad mœchos nil rude, & nil simplex: idest artificiose. illa decipit custodes a marito ad custodiam uxoris constitutos. aut si non potest decipere. domat: idest corrumpit eos. ære: idest pecunia. tunc: idest quando fallere uult. aduocat: idest ad filiam corpore sano: id est sanum corpus habentem tanquam ad ægrotantem uocat. Archigenen: idest medicum illum aut similem. & iactat: idest abijcit pallia onerosa: quasi ea filia sustinere non possit. interea autem dum remotis custodibus uisitatur a medico. ipse adulter, qui expectat abitum medici, latet abditus & secretus. & ipse impatiens moræ: idest non potens ferre moram, quam medicus aut custodes faciunt. pauet ne uideatur. & ducit: idest tractat. præputia: idest uirgam suam: ut post abitum rem ueneream expedite perpetret. Hic autem uersiculus secundum Probum in multis non est. Scilicet expectes: ironicos: quasi dicat non debes expectare ut mater tradat filiæ honestos mores, aut alios, quam quos habet. Porrō: idest sane. utile: id est in usu est: uel commodum est. inde enim uestitur & uiuit. Vetulæ turpi: idest infami. producere: id est educare filiolam turpem. Est enim plebeius uersiculus de meretrice: Puta quod ei sit filia, puta. ut enim Satyra decimaquarta: per totam fere docebitur. liberi maximopere imitantur mores parentum: & ideo consulit ibidem dicens: Si quid turpe paras, nec tu pueri contempseris annos: Sed peccaturo obstitat tibi filius infans. Non est uerisimile ut filia ab ineunte ætate turpibus matris suæ moribus imbuta honestior sit: præsertim cum nec mater quidem ad honestatem eam cohortetur: sed potius ab ea dehortetur.

NVLLA

Nulla fere causa est, in qua non fœmina litem
Mouerit, accusat Manilia, si rea non est.
Componunt ipsæ per se, formantq́ libellos,
Principium, atq́ locos Celso dictare paratæ.
Endromydas tyrias, & fœmineum cæroma
Quis nescit? aut quis non vidit vulnera pali?
Quem cauat assiduis sudibus, scutoq́ lacessit,
Atq́ omnes implet numeros dignissima prorsus
Florali matrona tuba, nisi siquid in illo
Pectore plus agitat, vereq́ paratur arenæ.
Quem præstare potest mulier galeata pudorem,
Quæ fugit a sexu? vires amat, hæc tamen ipsa
Vir nolet fieri, nam quantula nostra voluptas?

IOAN. BRIT. ¶ NVLLA fere causa est: alia dissuasio. Mulierem non pudere agere causas forenses: quod (ut diximus in. 2. Satyra) ignominiosum erat. **Causa** Causa autem est (ut finit Appollodorus actore Quintil. negocium omnibus suis partibus spectans ad quęstioné. aut causa est negocium: cuius finis est controuersia. ¶ In qua fœmina non mouerit litem: in qua aliquid non inueniat: de quo possit litigari: ac perinde causam suscipiat agendam. ¶ Manilia: Maniliā posuit pro quacunq́ muliere litigiosa respiciens ad eam Maniliam meretricem: quę Hostilium Mancinum ędilem curulem lapide non ictu percussit. Qua de re Hostilius ei diem ad populum dixit, uulnusq́ ex eo lapide ostētabat Manilia uero ad tribunos plebis prouocauit: apud eos dixit: Mancinum cum ui irrūperet: lo ędes suas lapidibus depulsum. Hæc ex Gellio. ¶ Accusat si rea nō est scimus in iudicio accusatorem esse & reum: & utrinq́ litem contestari. At ergo poeta: si Manilia non est rea. i. si ab aliis nō est in iudicium uocata: ipsa alios uocat. sicq́ impudentiam ostendit mulieris, cui necesse est si ab aliis in iudicio nō infestatur, alios infestare. Hic est uerus sensus. ¶ Libellos: quibus petunt, aut negant quos **Dicas** græci dicas appellant. Vnde Terent. Grandem tibi impingam di- **Libellus** cam. i. causam & libellum. ¶ Per se nullo adhibito pragmatico. Nā pragmatici sunt illi, qui litigantibus libellos dictant. De quibus plu- **Pragmatici** ra in. 7. Satyra illic: In fœdera pragmaticorum. Principium: exordium, uel insinuationem. ¶ Atq́ locos: loci dicuntur ex quibus argumenta eruūtur: ut scribit Cic. lib. 2. de oratore. Et in Topicis ait: Quod cum peruestigare argumētum aliquod uolumus, locos nosse debeamus. Nam cū omnis quęstio duas habeat partes: affirmationis unam: alteram negationis: ex utraq́ parte semper est defensio. hic. n. partes affirmantis: ille uero negantis defendit: uterq́ argumenta ad partes suas tuendas perquirit: quæ argumenta petun- **Loci** tur ex locis & sedibus suis. Sunt. n. loci sedes ipsorum argumentorum. Argumentum autem (auctore Quintil. lib. 5.) est ratio præstans probationem, qua colligitur aliud per aliud: & quę quod est dubium per id quod dubium non est, confirmat. ¶ Parate dictare Celso. q. d. optimæ oratrices, quæ etiam possint ipsi Cornelio Celso acutissimo rhetori dare documenta. Nam dictare est tradere quod alius aut scribēdo, aut alio modo se exercēdo excipiat. Vnde apud Plin. libr. 7. illud est: Cæsar uero epistolas tantarum rerū quaternas pariter librariis dictare. Tranquil. in Nerone: Vt facile appareret nō **Dictare** translatos, aut dictante aliquo exceptos. Dictare etiam dicuntur magistri, cum discipulis legunt. Horat. in Satyris An tua demens **Dictata** Vilibus in ludis dictari carmina malis. Vnde dictata dicuntur numero tantum plurali quæ traduntur in omni arte imitanda & discenda. Horat. Vt puerum sæuo credas dictata magistro Reddere. Persius: Ten' cirratorum centum dictata fuisse Pro nihilo pendas? Celsus. n. temporibus Augusti floruit scripsitq́ de re militari, re rustica, medicina, ratione dicendi. cuius rhetoricen multis in locis damnat Quintil. Et lib. 12. scribit eum fuisse mediocri ingenio: & tamen dignum proposito suo. ex omnibus eius scriptis nihil aliud q̄ de medicina nobis relictum est. iniuria enim temporum reliqua periere. ¶ Endromydas tyrias: alia item dissuasio ducendam non esse uxorem: notat. n. impudētiam mulierum, quę omni prorsus deposita uerecundia, æmulatæ uiros in ludis gymnicis exercent. Soli. n. uiri, iiq́ etiam mollissimi in gymnasia descendebant. mulieres uero impudentissimæ, eas artes exercebant sumpto more a Lacedæmoniis apud quos mulieres nudæ exercebantur cum uiris. & nudatio illa uirginum apud Lacedæmonios nihil habebat turpe. uerecūdia. n. aderat, petulantia aberat, sed simplicem quandam consuetudinem & robustitatis studium efficiebat. Hæc Plutarc. in Lycurgo. cuius exercitationis meminit & Ouid. in Heroidibus: More tuę gentis nitida dum nuda palæstra Ludis: & es nudis fœmina mista uiris. ¶ En- **Endromys** dromydas: Endromys uestis erat peregrina crassiore lana, longioreq́ pilo: quæ ex Gallia mittebatur: licet nomen haberet græcum. ea antiqui ad arcendum frigus, pluuiasq́ utebantur. Vnde poeta alibi: Igraculum brumæ si tempore poscas Accipit endromydem. Eam etiam post certamina athletæ induere solebant, ne refrigescerent. Mart. loquens de Endromyde: Hanc tibi Sequanicæ pinguem textricis alumnam: Quę lacedęmonium barbara nomē habet. Sordida sed gelido non aspernanda Decembri Dona peregrinam mittimus endromydem. Seu letum cęroma teris, trepidumue trigona, Siue harpasta manu puluerulēta rapis: Plumea seu laxi partiris pondera follis: siue leuem cursu uincere quęris Atham. Ne madidos intret penetrabile frigus in artus: Neue grauis subita te premat Iris aqua. Ridebis uētos hoc munere tectus, & imbres: Nec sic in tyria syndone tutus eris. ¶ Tyrias purpureas. molles, & nō crassas quales ab aliis sumebātur. sicq́ sui temporis luxum notat. ¶ Fœmineū cęroma quis nescit. i. quis nescit mulieres in gymnasiis exerceri: ubi cęromate perunguntur Nā cęroma (ut ante in. 3. Saty. diximus) genus erat unguēti ex oleo & terra in speciem luti: quo ungebantur in ludis gymnicis. ¶ Aut quis non uidit: notat aliā in mulieribus impudentiam: quę more tyronum in campo Martio se exercerent ad palum ibi defixum. Nam (ut scri. Vegetius de re militari) tyrones non tantum mane, sed etiam post meridiem exercebantur ad palos: quos singulos singuli defigebant in terram ita: ut nutare non possent: & sex pedibus eminerent. Contra illum palum tanq̄ contra aduersarium tyro, nec non & gladiator crate & claua ueluti gladio se exercebat & scuto: ut nunc quasi caput aut faciem peteret: nunc ab lateribus minaretur: interdum contenderet poplites & crura succidere, recederet, insultaret, insiliret, & quasi presentē aduersarium, sic paulum omni impetu, omni bellandi arte tentaret. ¶ Sudibus. i. clauis uelut gladio. ¶ Scuto: crates qua loco scuti utebantur. Nam ex uimine scuta texebant. ¶ Implet omnes numeros. i. omnia ad plenū peragit: quę talis exercitatio posceret. sic. n. dicimus cum aliquid perfecte factum uolumus ostendere. Sene. de benefi. Magnus luctator est qui omnes numeros, nexusq́ perdidicit. ¶ Dignissima prorsus: hoc dictum est ingenti stomacho a poeta, ut sit sensus. Hęc, inquit, mulier quę calcata omni uerecundia, se exercet ad palum in campo Martio: dignissima quidem est: quę meretricio more exerceat ludos florales: hoc est dignissima est, quę inter impudicas mulieres numeretur: q̄ tam impudenter sese habet. Nā meretrices in ludis floralibus: qui adhibito sonitu tubæ & magno populi concursu celebrabantur, corpora sua nudabant. Flora **Floralia** . n. (ut diximus ex auctoritate Lactan. apud Persiū Nostra ut floralia possint Aprici meminisse senes) meretrix fuit quę cum ingētes opes arte meretricia cōparasset: po. Ro. moriens hæredē reliquit cū magna pecunia: ex cuius annuo fœnore suus natalis dies celebraretur editione ludorū, quos appellāt floralia. sed cū senatui flagitiosum uideretur ab ipso noīe argumentū sumi: placuit impudēdę rei q̄dā dignitas adderetur. ¶ Deāq́ finxerūt esse, q̄ floribus p̄sit: eāq́ oportere placari, ut fruges cū arboribus, aut uitib⁹ bene, p̄spereq́ florescerent. Eum colorē secutus, in Fastis Oui. nō ignobilē nymphā fuisse tradidit: q̄ Cloris sit uocitata: eāq́ Zephyro nuptā quasi dotis loco id accepisse muneris a marito: ut haberet oīum florū p̄tātē. Celebrabātur ergo illi ludi cū oī lasciuia conuenientes memoriæ meretricis. Nā p̄ter uerborū licentiā, q̄bus obscęnitas oīs effundit: exuūtur ēt (ut diximus) uestibus populo flagitāte meretrices. Hęc Lactāt. in. 1. diuinarū institutionū. ¶ Tuba: nā adhibita tuba ludi (ut diximus) celebrabātur a meretricibus. ¶ Nisi siqd in illo: hoc ironicos est p̄nūcia ndū, adiuuandōq́ gestu. Est, inquit, digna: q̄ inter meretrices habeatur: nisi forte se p̄parat ad uerę certamē & gladiaturā. nā (ut recitauimus ex s̄nia Vegetii) nō modo tyrones, sed ēt gladiatores: ad palū se exercebant: ut per simulatā pugnā, uerā dimicādi disciplinā cōdiscerēt. ¶ Verę arenę: uerę gladiaturę: quę in arena exhibebatur. unde & arenarii appellati sunt gladiatores. ¶ Quē p̄stare potest: colligit poeta illam mulierē, quę quasi cōtempto sexu fœmineo, uirilia sibi usurpat officia, pudicā esse non posse, legendūq́ est quasi cum exclamatione. ¶ Quę fugit a sexu: incerta distinctio utrū superioribus iungatur: ut sic dicas: Mulier galeata: quæ fugit a sexu: quē pudorem potest p̄stare. i. quā honestatē potest exhibere?

Quale decus rerum, si coniugis auctio fiat
Balteus; & manicæ, & cristæ, crurisq́ sinistri
Dimidium tegmen, vel si diuersa mouebit
Prælia, tum felix ocreas vendente puella.
Hæ sunt, quæ tenui sudant in Cyclade, quarum
Delitias, & panniculus bombicinus vrit.
Aspice quo fremitu monstratos perferat ictus,
Et quanto galeæ curuetur pondere, quanta
Poplitibus sedeat, q̃ denso fascia libro,
Et ride scaphium positis cum sumitur armis.
Dicite vos neptes Lepidi, cæci ve Metelli
Gurgitis, aut Fabii, que Ludia sumpserit vnquam
Hos habitus? quando ad palum gemat vxor Asyli?

An sic legendū sit: Quę fugit a sexu, uires amat. i. quę muliebria officia relinquit, & uirilia sectatur, uidetur appetere uires & fortitudinē uiri: hoc est ut sit fortitudine uirili, ut sit sensus: Vellet quidē uiro similis esse uiribus, & fortitudine: sed tamē nollet in sexum uirilem trāsire: cū lōge maiorē intelligat esse uoluptatem suā, q̃ uirilē. ¶ Fugit a sexu: abhorret a sexu fœmineo. i. repudiat quæ mulierū sunt, & quæ mulieribus conueniunt.

¶ Quantula: minima.

ASCen. ¶ NVLLA fere causa est &c. Ostendit mulieres uirorum officia quantum possunt sibi usurpare. Nā & lites agūt in foro: & in arenam gladiatoriam. Ideoq́ dictum opinor Saty. 2. ex ore muliebri: Nunquid agimus causas &c. Et iterum: Luctantur paucę: comedūt colliphia paucę. Ideo paucæ quia nonnullæ (ut hic dicitur) luctantur: q̃ aūt illic mulier negat mulieres causas agere, non est contra hūc locum: quia ibi loquitur ex persona Laronię: hic est propria. Neq́ hic dicit q̃ causas publice agant per se: sed q̃ libellos componunt forte per aduocatos offerendos. Ordo est: Nulla est fere causa in qua fœmina nō mouerit: idest excitauerit, aut inuenerit si uellet. litem. i. occasionem litigandi. Manilia. i. quęuis mulier Maniliæ similis. accusat. i. habet partes accusatoris, si ipsa non est rea. i. si non debet habere partes defensoris. Id autem potius dico, q̃ cū Mancinello: si non est aliqua rea. quia uult si ipsæ mulieres non accusentur, q̃ accusent. Ipsæ mulieres componunt, & formant per se. i. sine auxilio uirorū libellos. i. formam petendi aut accusandi per actorem offerendam paratę. i. promptæ & edoctæ. dictare. i. ad scribendum a se inuentum pronunciare. Celso: Cornelio. s. uiro illi oratori & studioso. pricipiū. i. exordium, atq́ locos rhetoricos. ¶ Quis nescit. q. d. nemo: quia quilibet modo uidit endromydas. i. uestes quibus gladiatores utuntur. sunt. n. densæ. & ita defatigatis contra insfridationem circumponuntur. mulieres aūt uiris delicatiores habebant eas tyrias. i. purpureas. & quis nescit ceroma. i. unguentum: quo ungebantur palestritę: ut corpora glabra: & contra uentum ac sudorem nimium munita haberent. fœmineum. i. quo fœminæ palæstram exercentes ungebantur. aut quis non uidet uulnera. i. trāsfixiones pali factas in palo. i. poste aut trunco erecto. quem palum mulier sup. cauat. i. perforat. assiduis sudibus. i. perticis aut lanceis nō ferratis & lacessit. i. puocat scuto, ut cōtra feriat. atq́ implet oēs numeros. i. oia ad artē militarē spectātia tā i gestu, q̃ i agressione & defensione hoc ē ēt mulieres exercēt se i arte militari more tyronū. implet inquā oēs numeros matrona existens dignissima prsus. i. porro uersus: hoc est oino. tuba florali. i. ut per tubam ad floralia uocet & ita cū cęteris floralia agētibus denudet: nisi si quid plus agitat. i. cōcipit in illo pectore. s. gladiaturam, q̃ floralia agētis. & paratur. i. disponitur. ueræ arenæ. i. ut aliquando ueram pugnā in arena exerceat. Quem honorē. i. quā honestatem potest mulier galeata pręstare. q. d. nullum utpote quę fugit a sexu. i. ab officio sexus muliebris & amat uires. i. robur uirorū. & tamen hæc ipsa quæ sic uirilia exercet nollet fieri uir. Nam quantula. i. quantum parua, est nostra uirilis uoluptas respectu muliebris. q. d. minima est.

IOAN. BRIT. ¶ QVALE decus: indignatio est in mulierē arma pertractātem: & in contemptū mariti: ac si dicat, q̃ pulchrū, q̃q́ decorū ornamentū uideas: si forte instrumēta stratiotica uxoris publica auctione uęnundātur. uel si acciderit tibi: ut cū aliquo tibi sit pugnādū: tunc. n. eris felix puella: hoc est uxore tua uendēte ocreas: ac per hoc arma sua. poteris. n. his cōparatis armari. ordo autē est: Si fiat auctio rerū

Ocreæ coniugis. ¶ Ocreas: posuit ocreas pro oibus armis. sunt aūt ocreæ crurum armaturæ dictæ quę ocreę quasi ob crus. Titus Liu. in. 1. Decade loquens de Seruio Tullo: Nec de armis q̃q̃ mutatū: ocreę tm̃ ademptæ. legendūq́ est ironicos, & gestu adiuuandū: quale, inquit, ornamentū rerū uideas, si auctio cōiugis fiat: si publica auctio

Auctio ne, Balteus, & manicę, reliquaque arma uxoris uēdātur. Nā auctio appellatur uenditio: q̃ publice fit ab auctu ptij: qui fit a circūstantibus. unde & Actuarium appellatur additamentū ptij. Plau. in mer-

Actuarium catore: Actuariū adijcito, uel mille nummū plusq̃ poscet. ¶ Balteus

Balteus cingulū militare ex corio a quo arma depēdebāt pugnatoria. dictū (ait Varro) a bullis quibus erat distinctum. ¶ Manicæ: quæ ad manuum conseruationem gestantur aduersus pugnātes manicę sunt

Manicæ dictę: eas ēt manicas appellamus: quibus manus aduersus uim frigoris muniuntur. unde Pli. Ad Marcum: Ad latus notarius cum libro & pugillaribus: cuius manus hyeme manicis muniebātur. manicas item dicimus uincula: quæ manibus iniijciuntur. Virg. Manicas, atq́ arcta leuari Vincla iubet Priamus. ¶ Cristę quę gestari solent in uertice galeę. ¶ Dimidium tegmen: hoc aūte dictū ex more Ætolorum: qui (auctore Macro.) in bellū uno tantummodo pede calciato descēdebāt. quod institutū Vir. imitatus ait li. 7. de Hernicis: Vestigia nuda sinistri Instituere pedis: crudus tegit altera pero. Dimidiū autē dixit: quia a pede usq́ ad genu crus tm̃ integebatur: reliqua uero pars nuda erat, scuto eam tegente. ¶ Sinistri cruris: bene aūt sinistrū ait armari. nam in pugna crus semper sinistrum protēditur: ideoq́ munitur. ¶ Hæ sunt quę tenui: risu satyrico subsannat mulieres: quas ait in turpi facinore nullū prsus sentire laborē: in opere honesto sudare: quas, inquit, uides ta fortiter arma pertractare: illę sunt q̃ uel leuium gestamine uestiū sudāt a e si dicat hic est ille sexus mollis & delicatus: cui etiā leues tunicæ sunt onerosa: & tm̃ arma ut leuia sine ullo labore ptractat. ¶ Cyclade: uestis est muliebris tenuissima & rotunda: unde nomē: cyclos. n. grece circulū significat latine. de cyclade Proper. Quæ modo per uiles inspecta est publica noctes: Hęc nunc aurata cyclade signat humū. Lampridius in Alexādro sic scribit: Matronas regias cōtentas esse debere cyclade: q̃ sex uncijs auri plus nō haberet. Cyclades etiā insulę sunt i mari Ægęo: dictę q̃ in orbē & circulū iaceāt. ¶ Pāniculus bōbicinus: pannus & uestimētū confectū ex bombice coa.

Bombices Nā bōbices uermes sunt in Assyria: qui telas araneorū modo texūt ad uestē, luxūq́ fęminarū, q̃ bōbicina appellatur eas telas mulieres retorquere, rursusq́ texere didicere tāta materię tenuitate, ut denudet fœminas uestis bōbicina. unde Mar. Fœmineū lucet sic per bōbicina corpus. ¶ Aspice quo fremitu hoc ēt risu satyrico pnunciādū: Aspice, inquit, q̃ strenue ex disciplina tractādorū armorū feriat palū, tanq̃ aduersariū. nā ad palū (ut diximus) exercebātur. unde sequitur Quando ad palū gemat uxor Asylis? ¶ Quo fremitu: qua uociferatione. nā (ut scribit Cic. in. 2. Tusc.) in stadio cursores exclamant, q̃ maxime pñt: ut se intēdant ad firmitatē: faciūt idē cū exercētur athletę. Pugiles uero ēt, cū feriunt aduersariū iniectus cæstibus ingemiscūt: nō q̃ doleāt, animoue succūbāt: sed quia in pfundenda uoce omne corpus intēditur: uenitq́ plaga uehemētior. hic igitur Iuuenalis ait eam in ferendo fremere: hoc est uoce intonare. ¶ Perferat. i. ferat in palū. ¶ Ictus mōstratos: dictatos a magistro. ¶ Quāto pondere curuetur: ac si dicat: nō est mirū si ualde incuruatur: quia onerosa est galea. ¶ Quāta. q. d. q̃ fortis & ualida. ¶ Sedeat poplitib' expressio ferētis ictū qui genibus nititur incuruatis. nā poplites

Poplites pprie dicūt genuū ꝯcauitates. ¶ Quā dēso fascia libro. i. aspice q̃ dēso libro. i. dēso uolumine uestiū fascia adsit ipsi mulieri. nā fascia succinctę mulieres ludebāt. Mart. Harpasto quoq́ Subligata ludit. ¶ Et ride: hoc ita superioribus cōiungit: ut sit sensus: Aspice & ride, q̃si q̃ diuersa faciant. ridiculū enim est eas arma tractare: & mox depositis armis in scaphiū mingere. Est. n. scaphiū (ut Iulius Pollux tradit)

Scaphiū uas fœminarum in quod mingerent. Vulp. de auro & argento legato scaphij sic meminit: Scaphia habita uētris causa nō puto argēto legato contineri: quia argēti numero nō hñr. dictio aūt est a gręco deducta. nā σκάφη uas concauū, & peluim significat. Victru. tñ li. 8. ostendit scaphiū nō solū esse uas ad usum uētris: sed etiam ad alios usus aptū his uerbis: Scaphium æreum, aut plumbeum, aut peluis ex his quod erit paratū: idq́ intrinsecus oleo ungatur &c. ¶ Et ride: sic. n. poetæ ridendo notant uitia. Horatius in prima epistola: quid puer, ride, mutat cænacula, lectos. ¶ Dicite uos neptes Lepidi: hi tres: Lepidus, Metellus, & Fabius gurges fuere uiri grauissimi. Horum poeta citat neptes ut mulieres seueras, & ex parentibus seueris natas, rogatque nunquid temporibus suis talia mulierum extiterint monstra: ut deposito omni pudore, in publico ad palum

Semper habet lites, alternaq; iurgia lectus,
In quo nupta iacet, minimum dormitur in illo,
Tunc grauis illa viro, tunc orba tigride peior,
Cum simulat gemitus occulti conscia facti.
Aut odit pueros, aut ficta pellice plorat
Vberibus semper lachrymis, semperq; paratis
In statione sua, atq; expectantibus illam,
Quo iubeat manare modo, tu credis amorem,
Tu tibi tunc curruca places, fletumq; labellis
Exorbes, quæ scripta, & quas lecture tabellas,
Si tibi zelotypæ retegantur scrinia mœchæ.
Sed iacet in serui complexibus, aut equitis. dic,
Dic aliquem sodes, dic Quintiliane colorem.
Hæremus. dic ipsa, olim conuenerat inquit,
Vt faceres tu quod velles, nec non ego possem
Indulgere mihi, clames licet, & mare cælo
Confundas, homo sum. nihil est audacius illis
Deprensis, iram, atq; animos a crimine sumunt.
Vnde hæc monstra tamẽ, vel quo de fonte requiris?
Præstabat castas humilis fortuna Latinas
Quondam, nec vitiis contingi parua sinebat

sum exercerent uiri: sicq; sui temporis uitia flagellat: ostendens omnia in deterius labi. ¶ Lepidi: de M. Æmilio Lepido intelligit: q princeps senatus a censoribus lectus anteq̃ expiraret, præcepit filijs lecto se strato sine linteis, sine purpura efferret: in reliquum funus ne plusq̃ æris denos consumerent: imaginum specie: non sumptibus nobilitari maximorum uirorum funera solere. is bis consul fuit: põtifex maximus: & censor collega Fuluij Flacci: cum aduersus eũ graues inimicitias exercuisset: eas ut simul censores enunciati sunt: in campo deposuit. ¶ Cæcique Metelli: Metellum illum intelligit: qui orbam luminibus exegit senectam amissis incẽdio: cũ ex æde Vestę ardẽti pontifex palladium raperet, memorabili causa: sed euentu misero. Tribuit ei (auctore Plin.) popu. Ro. quod nunq̃ ulli alij ab cõdito æuo, ut quoties in senatũ iret, curru ueheretur ad curiam: magnum & sublime, sed pro oculis datum. de hoc diximus i. 3. Saty. ¶ Gurgitis Fabij: hic ẽ ille Fabius gurges: qui aliquot matronas ad populum stupri damnatas pecunia mulctauit. ex quo mulctaticio ære Veneris ædem: quæ prope Circum est faciendam curauit. filius autem fuit illius Qu. Fabij cẽsoris: a quo in quatuor tribus redacta est turba forensis. unde nomẽ fuit Fabio maximo datũ. Iure ego citat nepotes Fabij gurgitis. utpote ex eo natas: qui uitia mulierum exosus fuerit punieritq;. ¶ Quæ Ludia: q mima fecerit id p tãtã impudentiã q̃ si a matronis nostri sęculi. ¶ Hos habitus. i. tales habitus athleticos & gladiatorios. s. ¶ Qñ ad palum gemit uxor Asyli: q. d. maiore uerecũdia uiuit mima & uxor gladiatoris, q̃ matronę nostri tẽporis. neq; enim Ludia ad palum exercetur sicuti matronæ. Asylus gladiatoris nomen est. Bene autem gemit, quia (ut diximus) pugiles cum feriunt aduersarium ingemiscunt: non q doleant, animoue succũbant: sed quia in profundẽda uoce omne corpus (ut dixi) intenditur. — Asylus

ASCen. ¶ QVALE decus rerum &c. Prosequitur eandem rem ostendẽs mulieres sibi omnia arma, atq; indumenta gladiatorum, ac militiã comparasse. Loquitur autem ironice in principio alludens ad mundum muliebrem. i. ad ornamẽta mulierum. nam mundus ornatus dicitur. Ordo igitur est Quale decus. i. qualis ornatus sup. fieret uel exponeretur. si auctio. i. si uenditio publica sub hasta per auctionẽ pretorum. rerum. i. ornamentorum, & sarcinularum coniugis fiat, q. d. pulcherrimum, & id per ironiam. Esset enim balteus. i. cinctura militaris. & manicæ. i. armaturæ manuum. & cristæ. i. ornamenta galearum. & dimidium tegmen sinistri cruris: quomodo Vir: Hernicos armatos in bellum prodijsse dicit. uel si mouebit diuersa prælia: ut opus sit utriusq; cruris tegmine. tu sup. eris tum. i. tunc quãdo fiet auctio talis felix. puella uendente: quia puella uendito creas. i. crurũ armamẽta: unde pretium obtineas. hę: i. huiusmodi mulieres, quæ armis interdum induuntur, & gladiaturam exercent. sunt quæ sudant. i. quæ se quasi præ teneritudine & imbecillitate muliebri simulant sudare. In tenui cyclade. i. ueste tenuissima, quam circumponunt sibi. & quarum delitias. i. uoluptates, uel potius quarũ delitias. i. delitiosum corpus. panniculus. i. modicus & tenuissimus pannus bombicinus. i. ex uermium, qui bombices dicũtur, tela cõfectus: uulgo sericum uocat: sed Seres lanam ex arborũ folijs carpunt. urit. i. excitat, si uoluptates dicis: uel comburit præ pondere, si delitiosum corpus. Aspice quo fremitu talis, cui uestis tenuissima oneri est, perferat. i. perfecte & ad optatum ferat. ictus monstratos a lanista, seu magistro gladiaturæ. & aspice quo põdere galeæ ipsa curuetur. & quanta, i. quam extensa & magna poplitibus. i. in poplitibus, & suris. Sunt autem poplites nerui post genua: & suræ illæ carnosæ pulpæ post tibias. sedeat. i. inclinet se dum euitat ictus: hoc est uide quanta crura habeat. & q̃ neruosos poplites dum sedet. i. in ipsos incumbit ad euitandum ictus. Man. dicit quanta. i. q̃ parua quod ad artem spectat: ut. s. sciat se in modicum globum contrahere: dum ictus euitet. sed ubi paruitatem significare solet: utitur poeta diminutiuo: ut iam patuit ibi: Sed quantula nostra uoluptas. Prę terea sensus poetæ est ostendere ipsam habere crura non exilia, sed uirilia. & deesse tantum membrum uirile. unde subdit: Et ride positis &c. hoc est ride dum muliebri more mingit. Quinetiam uidetur structura esse. Aspice quanta. i. q̃ densa fascia. i. ligatura uestium & q̃ dẽso libro. i. uolumine & implicatione uestium. sedeat. i. implicetur poplitibus &c. sed meo iudicio melius q̃dret: ut mulier sedeat q̃ fascia. quia uidetur respexisse illud, i. Æneid. Nuda genu, nodoq; sinus collecta fluentis. Et ita ordo & sensus est: Aspice quanta. i. quantũ magna ipsa sedeat poplitibus. i. incumbat in genua: quæ nuda habet: ut poplites uiriles uideantur. & q̃ denso libro. i. uolumine uestium: ut fascia sup. sit illi circa gremio. i. femora. Et ride eum. i. quãdo. scaphium. i. uas, quo utuntur mulieres ad mingendum. sumitur a tali muliere. & hoc armis positis. i. depositis. Ideo autem ridebis quia quem in armis uirum iudices, mingentem mulierem censeas. Vos nobilissimæ mulieres neptes Lepidi: & Metelli cæci. i. dum Mineruam flagrãti ex ęde reciperet excæcati. aut gurgitis Fabij. i. nobilissimorum uirorũ. quæ Ludia. i. uxor histrionis & gladiatoris sumpserit unq̃ hos habitus, quos sumitis. q. d. nulla. quando gemit. i. fremit. uel lassata gemitũ facit. uxor Asyli. i. illius gladiatoris ad palũ quẽ ictibus lacessat: & fatiget: sicut uos: quasi dicat nũquã. & ita iamiores illis estis.

¶ SEMPER habet lites: alia dissuasio. Sẽper, inquit, lites & iurgia marito sunt sentienda: ut nullus sit ne in lecto quidẽ locus quietus. Lis proprie appellatur inimicorum concertatio. Iurgium autem beneuolorum & propinquorum. Cic. in li. de rep. Iurgare ergo lex putat inter se uicinos non litigare. ¶ Minimum dormitur. i. modicũ & parum dormitur. ¶ Tunc grauis illa uiro aliam notat exquisitam in muliere malitiam: quę cum amatore suo cum fuerit: ueniã ne maritus mali de se sentiat: aut suspicetur: ipsa ultro maritum per fictas lachrymas accusat: totaq; est i suspirio & gemitu ut dissimulata prauitate eum decipiat credentem ex uehementi in se amore id fieri. ¶ Tunc grauis: ordo est illa tunc grauis & molesta uiro accusans eũ & peior tigride orba: cum conscia facti occulti. i. adulterij sui admissi simulat gemitus. i. simulat suspiria, ac perinde se mariti zelotypã probat. ¶ Orba tigride: tigris animal est quod Indi & Hyrcani ferũt, uelocitatis tremendę: & tum maxime ablatis fœtibus sæuit præcipua seueritate in littore: cum raptor in naue se contulerit. a celeritate nomẽ accepit. nam tigris lingua persica sagittã significat. ¶ Aut odit pueros: consuetudine græca pueros prosequitur. i. insectatur seruos ut adulterij ministros. ostendit quomodo grauis sit uiro. nam quo irata ei uideatur omnia in domo perturbat: ut grauiter offensa. ¶ Aut ficta pellice plorat: aut fingit se plorare propter pellicẽ suã nam pellex ea appellatur: quæ cũ eo cubat: cui uxor sit. de qua plura illic diximus: Residens in codice pellex. ¶ In statione sua: hoc est in sede sua. Nam statio appellatur omnis destinatus ad standum excubandumq; locus: sępe etiam statio ponitur pro ipsis custodibus, ut illud apud Tranquillum in Nerone: Sed adiuuante uulgi preces etiam statione militum, quę tunc excubabat representaturũ se pollicitus est. inde etiam dicuntur milites stationarij. Statio item pro ipso officio standi. ut illud apud Valerium: Voluntaria statione & corpora & animos corroborabant. Albi: Antea senatos assiduam stationem eo loci peragebant. De quo uocabulo plusculadicemus in 11. Satyra illic: Stationes, omne theatrum. ¶ Expectantibus illam. s. mulierem, & dominam suam. ¶ Quomodo iubeat manare: ostendit poeta q̃ facile sit mulieri lachrymas emittere: quæ ubi libuit eas fundit: nec minus in re ficta; q̃ in uera unde illud est Ouidij: Credis

IOAN. BRIT.
Lis
Iurgium
Tigris
Pellex
Statio
Stationarij

dimus lachrymis, an & hæ ſimulare docentur? Hæ quoq; habent artes, quaq; iubentur eunt. Teren. Hæc uerba una me hercle falſa lachrymula extinguet. ¶ Tu credis amorem: inſultat inſcitiæ mariti

Curruca — nimis creduli. credis, inquit, hoc fieri, quia te amet? ¶ Curruca: plæ ces: ignominioſe currucã appellat maritum: quaſi qui alienos educet liberos pro ſuis: uxoremq; ſuam ab alijs poſſeſſam amplectatur. Nam curruca (ut ſcribit Ariſto. lib. 6. de natura ani.) auis eſt: in cuius nido cuculus parit oua: quæ curruca ut ſua fouet, excludit, & educat. Parit item interdum in nidis minimorum auiũ, & oua quæ aliena reperit, edit: maxime uero nidos palumbinum petit: quarum oua eſu abſumens ſua relinquit. ¶ Quæ ſcripta: ac ſi dicat impudica

Scriniũ — & amatoria, adiuuandumq; eſt geſtu. ¶ Scrinia: ſcrinium proprie appellatur, ubi & ſcripta & unguenta reponũtur. Pli. li. 13. Caſtris Darij regis expugnatis in reliquo eius apparatu Alexander cœpit ſcrinium unguentorum. Horat. in epiſt. Calamum & chartas & ſcrinia poſco. a ſcrinio dicuntur ſcriniarij: qui ſcrinijs præſunt. ¶ Mœchæ .i.

Zelotypus — uxoris tuæ, quæ mœcha eſt. ¶ Zelotypæ: quæ ſe zelotypam ſimulat: nam zelotypus proprie appellari poteſt: qui ita amat ut ſolicitus ſit

Zelotypa — ne quis amore ſuo perfruatur. Et zelotypia diffinitur (ut ante diximus) a Chryſippo ægritudo animi ex eo proueniens, quod timeas ne adſit alter, quod cum nemine uelis habere commune. Quam diffinitionem ſequitur Cic. in. 4. Tuſcu. ſic: Zelotypia ægritudo eſt ex eo q alter quoq; patiatur eo, quod ille ipſe concupierit: uidetur q; uocabulum deduci ἀπὸ τοῦ ζήλου .i. amore καὶ τύπτεσθαι .i. uerberari: q zelotypus aſſiduo amoris malleo pulſetur. alij tamen dictum uolunt quia ζηλοτυπεῖν idem eſt quod æmulor & inuideo. ¶ Sed iacet in ſerui complexibus: oſtenſurus eſt mulierem non modo ad omnia uitia eſſe pronam: ſed in flagitio deprehenſam mira ſe etiam audacia defendere. Si, inquit, forte accidat ut eam inuenias in complexibus, aut ſerui, aut equitis ita: ut ne ſummus quidẽ orator eloquentia ſua queat rem tueri: ipſa, inquit, facile & ſe ſtatim tuebitur. ¶ Dic Quintiliane: Quintilianum poſuit poeta pro ſummo oratore: qui temporibus Domitiani floruit: ſcripſitq; libros de inſtitutione oratoria qui ad nos peruenerũt urbis fuit magiſter primus qui mercedem publicam accepit e fiſco. ut ſcribit Euſebius. Docuit etiam nepotes Domitiani. Mart. Quintiliane uagę moderator ſummæ iuuentæ Gloria romanæ Quintiliane togę. ¶ Aliquem colorem .i. dic facti rationem. Nam græci chroma appellant quod nos colorem .i. rationem, quæ factum excuſat. unde Quint. lib. 3. Sed dandus illis deformibus color. Seneca in. 3. declamationum: Manifeſtus eſt adoleſcentis color: ut dicat ſe auctoritate patris oppreſſum. Idem in. 6. de controuerſia. 2. libri: Colore hoc uſus eſt latro pro patre puellæ: non miſericordia motam ſed libidine. & ideo non eſt beneficium. Idem in ſequenti controuerſia: Alio colore uſus eſt. dixit enim: non iram illam patris fuiſſe, ſed calliditatem. Quæſtio quæ ſine colore eſt conſiſtere nequit, hoc modo. C. Vatienus ſiniſtræ manus digitos ne bello Italico militaret, abſcidit: reus eſt læſę reipub. Hic quoniã color facti non inuenitur: cauſa nequit conſiſtere: ſicq; defenſio ſubuertitur. Vnde iucunde poeta interrogat Quintilianũ tanq̃ optimum rhetorem: ut cauſam hanc defendat, & facti rationẽ afferat. ¶ Hæremus: uerba Quintiliani. Certe, inquit, hæremus .i. ambigimus quo pacto rem tam euidentem peſſimus defendere. ¶ Dic ipſa: uerba Quintiliani: quaſi dicat cum nos id neſciamus dic tu ipſa o mulier. Illud obſeruandum eſt hoc pronomen ipſe iungi primę pſonæ, ſecũdæ, & tertiæ: ut ipſe feci, ipſe feciſti, ipſe fecit. ¶ Olim conuenerat: arguta defenſio mulieris. ¶ Marc cęlo: ſolent enim paſciti ita clamando elementa ciere. ut illud Terentianum: O cœlum, o terra, o maria Neptuni. ¶ Homo ſum: crimen a ſe remouet in ſexus imbecillitatem transferens: ut ſit homo ſum .i. mulier ſum. & pinde nec mirum ſi aliquando a recto tramite declino: quando cuiuſq; ſit hominis errare. ¶ Vnde hæc monſtra tamen: forte, inquit, requiris unde hæc tanta mulierum ſcelera proueniant. ex nimio inquit otio, nimioq; rerum luxu hæc ſunt: quod per ſequentia indicat. nam cum Romani paupertate & bellis, inquit, premebantur, ſumma in urbe uigebat pudicitia & probitas. unde eſt illud Salluſtij in Iugurthino: Metus hoſtilis in bonis artibus ciuitatem retinebat: q̃re elegãter ſequit: Præſtabat caſtas &c. Verum ijs oĩbus amotis incõmodis luxuria inualuit: mores totius ciuitatis corrupti ſunt. Sicq; poeta monet ĩ delitijs periclitari honeſtatẽ. Vñ illud eſt Oui. Quęrit Ægyſt⁹ q̃re ſit fact⁹ adulter: In prõptu cã ẽ, deſidioſus erat.

ASCen. — ¶ SEMPER habet lites. Aliud incommodum matrimonij ex uitio mulierum: q ne noctu quidẽ requies ſit. Ordo eſt: Lectus in quo iacet nupta .i. coniux legitima. habet ſemper lites & iurgia alterna .i. altercationes. dormitur .ſ. a uiro. minimum .i. pro minima parte noctis ĩ illo .ſ. lecto. illa .ſ. uxor. eſt tũc grauis .i. moleſta uiro. & ipſa eſt tunc peior tigride orba .i. cui ablati ſunt catuli. tunc dico. cum .i. quando ipſa conſcia occulti facti ipſius mariti ſimulat gemitus: hoc eſt quando incipit gemiſcere: quia ſimulat ſe ſcire adulterium uiri: aut aliquod deteſtabile factum. & hoc potius dico q̃ ut de proprio facto intelligam: non ignarus q mulieres cum peccauerint, priores litigent, ne uiris ſit obiurgandi locus: ſed hoc faciunt, quando deprehenſæ ſunt. hic autem dicitur occulti conſcia facti: hoc eſt facti ipſius uiri: quod ipſe putet occultum eſſe. & ipſa tunc aut odit pueros .ſ. familiares. aut plorat pellice ficta .i. ſimulata .i. ſimulans ſe pati pellicem. plorat dico lachrymis uberibus .i. exuberantibus ſemper, uel exiſtentibus ſemper uberibus .i. abundantibus .i. paratis ſemper in ſua ſtatione .i. in loco ubi ſtant: donec iubeantur effluere, aut excurrere: ſicut curſuri ad ſtadium ſtant in ſua ſtatione, parati ſigno dato excurrere. unde ſubdit atq; expectantibus illam .i. iuſſum eius: quomodo ipſa iubeat eas manare .i. diffluere. Tu autem qui putas eam plorare: quaſi ex zelotypia: cum ploret ex malitia: credis amorem eius in te. & tu curruca .i. ſimilis curucæ aui: quæ ſicut illa oua aliena utpote cuculli fouet: ita tu liberos alienos: aut ſaltem coniugem: quaſi nidũ ad quem adulteri accedant. Galli peruerſo officio uocant eum cucullũ: qui alienos liberos fouet ut ſuos: cum cucullus magis proprie uocetur: qui ad alienum nidum .i. torum accedit. & curruca, quem modo cucullum uocant. places tibi .i. ſuperbis infortunijs tuis. & beatum te putas, aut gratularis tibi tunc .ſ. quando uides coniugẽ plorare. & exorbes .i. ſorbendo exiccas fletum .i. lachrymas illius labellis tuis. tu inquam lecture .i. qui lecturus es. quæ .i. qualia ſcripta, & quot tabellas adulterorum .ſ. ſi ſcrinia .i. capſæ & ciſtæ. mœchæ .i. coniugis tuæ adulteræ zelotypę .i. fingentis ſe de te zelotypa. retegantur .i. aperiãtur. Sed iacet &c. Nec ſolum, inquit, hoc mali eſt: q occulte mœchentur. & tamen te adulterij incuſent. quinetiam in adulterio deprehenſæ obiurgandi & ſe purgandi colorem inueniunt: quem ne Quintilianus quidem optimus declamator inuenire poſſet. Ordo eſt: Sed coniux tua iacet: hoc eſt ponamus q inuenias eam iacentem in complexibus ſerui, ut equitis: quæ ſup. ina: aut ratio eſt excuſandi eam o Quintiliane optime orator dic, dic ſodes: blandientis interiectio .i. ſi audes. dic in quam aliquem colorem .i. aliq̃ rationem, qua uiriſimiliter poſſet excuſari. Reſpondet per fictionem poetę Quintilianus dicens: Hæremus .i. nos oratores dubitamus, an poſſit inueniri ratio. unde poeta ad mulierem deprehenſam dicit: Dic ipſa .i. tu quæ deprehenſa es. ipſa inquit .i. dicit ad uirum. Conuenerat .i. conueniens & bonum uiſum erat tibi olim: ut tu faceres quod uelles: & accederes ad quam uelles me ſpreta. nec non: accipiamus duas negationes pro una. ut ſit: & ego nõ poſſem indulgere mihi: quaſi dicat id æquum non eſt: quia ſi tu placitum tuum feciſti, facio iam meum. uel ſic: Cõuenerat .i. conuentum & pactum fuerat inter nos olim: cum .ſ. aliam plusq̃ me amares. ut tu faceres quod uelles, necnon .i. & etiam, ut ego poſſem indulgere .i. bonos dies, & mollem, delitioſamq; uitam dare mihi. licet .i. licitum eſt. permitto tibi, uel licet .i. quamuis clames .i. clamando in ultionẽ uoces: & confundas mare cælo: ſicut irati ſolent tamen ſup. ego ſum homo, id eſt perſona humana. q. d. ſum fragilis & ad libidinem prona. non poſſum ſecubare ſemper: ut imagines lignę aut lapideæ: & ita ſi tu tibi induliſiſti ſine me mihi quoq; indulgere. nihil eſt, inquit poeta, audacius .i. animoſius. & magis temerarium illis deprenſis .i. in adulterio inuentis. Nam deprehendimus in facto: reſcimus poſt factum. dicit autem deprenſis propter metrum. nam deprehenſis non ſtaret. Et ipſæ mulieres ſumunt iram, atq; animos a crimine: id eſt ſecundum magnitudinem peccati ſimulant ſe ultro iratas. Vnde hæc monſtra tamen. Oſtendit cauſam tantæ luxuriæ ut cognita uitetur. Ordo eſt: Tamen cum licet uerum: admirabile tamen ſit tot uitia in una ciuitate eſſe. tu requiris: id eſt quilibet dubitans requirere poteſt unde ſupple ſint uel prouenerint hæc monſtra: id eſt monſtruoſa ſcelera: quæ contra naturam & ſexum ſiunt. & de quo fonte: id eſt de qua origine. Reſpondet poeta primum oſtendens cauſam oppoſitæ uirtutis, ſcilicet pudicitiæ. quia oppoſitorum eadem eſt diſciplina oſtenſo enim quod paupertas, labor, uigilia, ſobrietas. & huiuſmodi ſint cauſæ continentiæ: patebit quod diuitiæ, otium, dormitatio, crapula, & ebrietas ſint cauſæ incontinentiæ. dicit ergo ſic: Fortuna humilis: Id eſt modica rerum poſſeſſio. præſtabat: id eſt exibebat quondam latinas: id eſt mulier in Latio caſtas.

¶ LABOR

Tecta labor, somniq; breues, & uellere thusco
Vexatæ, duræq; manus, ac proximus urbi
Hannibal, & stantes Collina in turre mariti.
Nunc patimur longæ pacis mala, sæuior armis
Luxuria incubuit, uictumq; ulciscitur orbem.
Nullum crimen abest, facinusq; libidinis, ex quo
Paupertas Romana perit, hinc fluxit ad Histros,
Et Sybaris colles, hinc & Rhodos, & Miletos,
Atq; coronatū, & petulans, madidumq; Tarentum.
Prima peregrinos obscæna pecunia mores
Intulit, & turpi fregerunt sæcula luxu
Diuitiæ molles, quid enim Venus ebria curat?

IOAN. BRIT. ¶ LABOR: nam dum uarijs intenti laboribus paupertatē tue bantur uitijs carebant. unde sapiēter dixit Oui. Otia si tollas, perieēre Cupidinis artes. ¶ Vellere thusco. i. lanificio. ¶ Thusco: aut quia in uico thusco lanificiū exercebatur. Thuscus aūt uicus fuit in urbe: quo itur ad uelabrū: ubi cōsistebant unguentarij & lenones. unde est illud Hora. in Satyris: Vnguentarius ac Thusci turba impia uici. quod magis placet: q̄a ex Hetruria urbi uicina lanificium habebatur: ut intelligas nō solū in uico thusco: sed p totā ciuitatē tunc mulieres lanificio, cęterisq; honestis artibus intentas fuisse. ¶ Ac proximus urbi Hannibal. i. belli qualia Hānibal gessit aduersus Romanos. Hannibal aūt post Cannensem cladem ad Aniené fluuiū triamilia pasuū ab urbe castrametatus est: quo tpe ploratus (auctor Liuio) mulierū nō ex priuatis solū domibus exaudiebanť: sed undiq; matronæ in publicū effusæ circa Deū delubra discurrebāt crinibus sparsis aram uerētes: nixæ genibus supinas manus ad cælū ad Deos tendentes, orantesq; ut urbē Romā e manibus hostium eriperēt, matresq; Romanas, & liberos paruos inuiolatos seruarēt. ¶ Stātes in turre collina: nā senatus censuit ut Hānibale proximo urbi: cōsules ponerēt castra inter portā Collinā & Æsquilinā. Consules, senatusq; in castra uenerūt: ibi de summa reipu. cōsulatum. Collinā Collinam autē dictam scribit Varro a uarietate colliū: quā Quirinalis habuit collis. ea. n. porta ad Quirinalem ducebat. ¶ Nūc patimur: ex nimio, inq̄t, otio multa nunc mala patimur. Luxuria. n. urbem inuasit: q̄ grauius q̄dem q̄ bellum omnē honestatē expugnauit: Illud sciendū ulcisci dici de amico & inimico: ut ulciscar patrem meū: hoc est uindictam sumam de ijs, q patrem meū læserunt: Vlciscor & ulciscar percussores patris. ¶ Victumq; ulciscitur orbem sumit, inquit, uindictam, & suppliciū de Romanis: q totū orbē uicerūt. q. d. satius fuisset si totū orbē nō superassent, ne luxuria urbē occuparet. ¶ Nullū crimē abest: quo, inq̄t ciuitas imperio, & opibus aucta est: oē genus sceleris exerceri cœptū est. uñ et Tit. Liuius sic scribit in prologo suo: Quanto rerū minus, tanto minus cupiditatis erat. Nuper diuitiæ auaritiā, & abundantes uoluptates desideriū per luxū, atq; libidinē pereundi: perdendiq; oia inuexere: ¶ Hinc: nō solū, inq̄t, mores urbis p luxū corrupti sunt: sed & aliæ ciuitates urbis exemplo luxuriant. ¶ Hinc. i. ex Roma. ¶ Fluxit. s. luxuria. ¶ Ad Histros: Histri ex littore Illirico i Italiā uenīēti occurrūt: ab ijs aūt Festus Pōpeius appellatus esse histriones: q primū illinc uenerint: ut inde appareat eos molliter uixisse: Liuius tñ in. vii. primę Decadis & Tacitus: & Valer. lib. ii. de antiqs istitutis Ludiū q thusco uerbo histrio appellatus est: ex Hetruria Romā primū accitū cōtendunt. ¶ Sybaris. oppidū est Calabriæ nō longe a Crotone cōditū ab Achiuis inter duos amnes Cratidē & Sybaridē: a quo cognomē habuit auctor Strabo lib. vi. Bene aūt ait luxuriā ad Sybaritas defluxisse. Nā cōstat eos luxu, delitijsq; notabiles fuisse. Vnde Philo Hæbreus in uita Mosæ comœdias inq̄t, & Sybariticas neq̄tias cōponētes: hoc est poemata lasciua. Strabo eodē libro scribit Sybaritas adeo luxuria, delitijsq; intēperātes defluxisset oi illa felicitate intra septuaginta dies a Crotoniatis exuti fuerint, & debellati. De Sybaritis sic & Quintil. lib. iii. Frugalitas apud Sybaritas forsitan odio foret. uñ apud græcos puerbium est: συβαριτικὴ τράπεζα: hoc est Sybaritica mensa: quod dicebať de cōuiuio laute apparato. Suidas refert Sybaritas instituisse: ut equi ad tibiæ cantū saltare cōdiscerent. Et Sybaritas luxuriosos appellatos. ¶ Hinc Rhodos & Miletos: casus sunt noīatiui. i. luxuria Rhodia, & Milesia. hinc est. i. ex urbe Roma nata est: Et exēplo urbis Rhodij: & Milesij luxuriare didicerūt. Rhodos aūt insula est maris Lycij cognominata a Rhodo Neptuni filia ex sorore Telchinū. Bene aūt Rhodon & Mileton noīauit. Nā oēs fere populi oriētales, maximeq; Asiatici oi rerū luxu affluxerunt: uñ est illud Valerij in secūdo: Spartana ciuitas seuerissimis Lycurgi legibus obtemperās, aliq̄diu ciuiū suorū oculos a cōtemplanda Asia retraxit: ne illecebris eius capti, ad delicatius uitę genus prolaberentur. audierant. n. lautitia Idē & immodicos sumptus: & oia nō necessaria uoluptatis gña fluxisse, quod & Liuius affirmat lib. ix. de bello Macedonico. Milatos: ciuitas est Ioniæ patria Thaletis phi in Asia minore: eā cōdidit Miletus filius Solis & Pasiphaes. Oui. Spōte fugis Milete tūa, celeriq; carina Ægeas metiris aq̄s, & i Aside terra Mœnia cōstituis positoris habētia nomē. ¶ Tarentū: ciuitas Calabriæ. ¶ Coronatū & madidū: hoc ideo dicit: q̄a ibi cōuiuia luxuriosa agitabanť: in q̄bus sumebanť coronę. Cōsuetudinē aūt cœnandi cū coronis Iones primi reperisse tradunť. auctor Valer. in. ii. de mollitie Tarētinorū sic: Pinē profectio fruēdaş opū: q̄bus ad inuidis diu abundaueras Tarētina ciuitas q̄siuisti. Sidonius: ipsaq; perijt, trepidauerat uncta Tarentus. Hora. io eplīs: Sed uacuum Tybur placet: aut molle Tarentū. i. luxuriæ uacās. fuerunt. n. opulētissimi Tarētini: quod Valeri. li. ii. (ut diximus) docet Macr. li. iii. Saturn. scribit Tarentū ligua Sabinorū molle significare. uñ & nux tarētina dr: quæ ita mollis est ut uix attrectata frangatur. item q̄dā oues tarētinas dīt: hoc est molles. ¶ Petulās: ad id respexit. quod nō modo p superbiā res Romanorū i portu suo captas reddere noluerunt: sed alterū ex legatis: q̄a a senatu missi fuerāt ad eas repetendas urina resperserint. Pōt etiā huius loci alius esse sensus: ut sic legamus: Hinc fluxit ad istos. Et Sybaris colles: ut sic exponamus: Hinc: hoc est ex pace, nimioq; otio & abundantia luxuria Sybaritana, Rhodia, Milesia, & Tartesina fluxit ad istos colles. s. urbis nostrę: quasi cū cōtemptu d ctū ad istos: q̄si q oēm aspernari deberēt luxū & molliciā. ut sic itelligamus: Mores peregrinos a Romanis esse acceptos, postq̄ diuites & io otio esse cœperunt. unde sequitur: Prima peregrinos obscura pecunia mores Intulit. ¶ Prima peregrinos: ostendit nimia diuitiarū abundātia urbis mores corruptos esse: ciuitas. n. oi orbe subacto in oēm prorupit luxū. Est ergo sensus Pecunia ipsa. i. ampla patrimonia: & diuitiæ multæ fuere causa: ut mores peregrini & luxus in urbem inueherētur. ut siquid apud nationes peregrinas ad luxū esset: id oē Romani usurparent. uñ illud in. iii. Satyra: Iam pridē in Tyberim Syrus defluxit Orōtes. Et linguā & mores cū tibicine chordas Obliquas: nec nō gentilia tympana secū Vexit: & ad Circū iussas pstare puellas. Ex Asia. n. (ut docet Liu. li. ix. de bello Macedonico) luxuriæ peregrinæ origo ab exercitu Asiatico inuecta in urbē est. Inde primū lectos æratos, uestem stragulam p̄tiosam, plagulas, & alia textilia, & quæ tū magnificæ supellectilis habebātur, monopodia, & abacos Romam adduxerūt. Tunc Psaltriæ, Sambucistriæq;, & cōuiualia Ludionū oblectamēta addita epulis: epulæ quoq; ipsæ: & cura & sumptu maiore apparari cœptæ. Tūc coquus uilissimum antiquis mācipiū, & æstimatione & usu in pretio esse. ¶ Obscœna pecunia: q̄ in causa est: ut hoies rebus obscænis idulgeāt. & dictū est ea affectu utētis. nā p se neq; bona: neq; mala est. sic & Virgi. malā falcē appellauit. ¶ Quid. n. Venus ebria curat: sententia est gn̄alis: plata tamē nūc propter luxum, intemperantiamq; mulierum. ut sit sensus: Nemo, inq̄t, locuples, diuitijsq; abundans, honestatis rationē habet. Omnia enim per summum luxum, intemperantiamq; agit: ut per Venerē ebriam intelligas effusum in omnem luxum obuium hominis ebrij: idest diuitijs repleti: qui plenis intemperantiæ uelis ad omnes & animi & corporis defertur uoluptates.

¶ ET labor. i. assidua operatio. nō sinebat. i. pmittebat. tecta parua. i. humiles domos. cōtingi. i. pollui uitijs. & somni breues. & manus mulierū duræ ac uexatæ. i. exercitatæ. uellere. i. lanitio. thusco. i. in Thuscia nascēte. & Hānibal dux Carthaginensiū, & Inimicus Romanorū, pximus urbi. s. Romæ. & mariti stantes. i. excubantes in turre Collina. nō sup. sinebat parua tecta cōtingi uitijs. sed nos patimur nūc mala. i. incōmoda: lōgæ. i. diuturnæ pacis: p quā otiū & sopor: & ex illis luxuria producta sunt. uñ sequiť. luxuria sæuior. i. nocētior & immanior armis. i. bellis. incubuit. i. inuasit ciuitatē. unde incubatores dīr tyranni: q occupāt regna aliena. & luxuria ulciscitur orbem. i. mundū uictū a Romanis. i. fecit ultionē p mūdo uicto: q̄a uincit uictores. Nullū crimē, & nullū facinus libidinis abest romanis. s. ex quo sup. tpe. i. post quod tēpus paupertas Romana perit. i. perijt. est. n. syncopa. ut docet ultima syllaba q̄ ideo ASCEn.

Inguinis,& capitis quæ sint discrimina nescit.
Grandia quæ mediis iam noctibus ostrea mordet,
Gum perfusa more spumant unguenta falerno
Cum bibitur concha,cum iam uertigine tectum
Ambulat,& geminis exurgit mensa lucernis.
I nunc,& dubita qua sorbeat aera sanna
Tullia,quid dicat notæ Collactea Mauræ.
Maura Pudicitiæ ueterem cum præterit aram,
Noctibus hic ponunt lecticas,micturiunt hic,
Effigiemq; Deæ longis siphonibus implent,
Inq; uices equitant,ac Luna teste mouentur.
Inde domos abeunt,tu calcas luce reuersa
Coniugis urinam magnos uisurus amicos.
Nota Bonæ secreta Deæ,cum tibia lumbos
Incitat,& cornu pariter,uinoq; feruntur
Attonitæ,crinemq; rotant ululante Priapo
Mænades,o quantus tunc illis mentibus ardor
Concubitus,quæ uox saltante,libidine,quantus
Ille meri ueteris per crura madentia torrens.
Lenonum ancillas posita Laufella corona
Prouocat,& tollit pendentis præmia coxæ.
Ipsa Medullinæ frictum crissantis adorat.
Palmam inter dominas uirtus natalibus æquat.
Nil tibi per ludum simulabitur,omnia fient
Ad uerum,quibus incendi iam frigidus æuo.
Laomedontiades,, & Nestoris hernia possit.

producitur.Et crimen libidinis & luxuriæ fluxit hinc.i. a romanis ad istros.i.illos populos in extremis oris Italiæ primos Illyrici litoris.Et colles Sybaris.i.illius ciuitatis inter duos fluuios ab Achiuis cōditæ: & maximæ opulētiæ,atq; luxuriæ. hinc est sup. Rhodos .i.luxuria Rhodiorū. Si dixeris: hinc luxuria fluxit & Rhodos: malus erit uersus:qa in accusatiuo ultima produceretur. & si deposueris & ut sit hinc Rhodos: tāpris ma cōtra ↄsuetudinē ꝑducitur. unde Hora.in Carm. Laudabūt alij clarā Rhodon & Mytilenē. Et Luca.lib.viii. Claraq; relinqt Sole Rhodō.ubi clara uocatur Sole ꝑp dictū Solini a Mācinello recitatū. Possumus ergo hic legere:Hinc ad Rhodon & Miletos:faciēdo spōdaicū uersum ī quē Iuuen.sæpe facit.aut ut Hora.Hinc ad Rhodon & Mytilenen. & forte ita scriptū reliqt: qa tū codices habēt: Hinc & Rhodos:legamus sicut accepimus. Et hinc est sup. Rhodos.i. luxuria Rhodi. & Miletos .i. luxuria Mileti. & Tarentū coronatū .i. inter potandum coronis ornatum. & petulans:idest lasciuum. madidum:idest uino, unguentoq; diffluēs. Prima peregrinos. Ostēdit qd castitatē ꝑstiti: nunc qd eam expulit docet: dicēs q pecunia & rerū copia, ꝑ quam otiū & inde luxus cōsecutus est. Ordo ē:Pecūia obscœna.i.q ob scœnos facit: uel q scœno obuoluta ērūdā e uisceribus terræ extrahitur.n. (ut dñt sancti) ex luto indurato. Sed melius est dicere epithetū ab effectu. Nā poetæ diligētes epitheta ꝑ locis accōmodāt, quod prius q̄ perga latius in hoc exēplo declarabo. Meminerimus ergo tripliciter solere apponi epitheta: Idest. adiectiua siue apposita:ut ad discretionē faciēdā.ut.ui. Æneī. Et phrygiæ molimur mōtibus Idæ. ad excludendā Idam cretēsem. Aut ad ꝑpetuā rei naturā significandā sic cælū ꝑfundū & mare uelīuolū &c. a Virgilio dñr. Aut ab effectu ut mors frigida:frigus pigrū &c. ab eodē dñr. Hic ergo aut ꝑpetua pecuniæ natura est:ut obscœna sit: qa scœno extrahitur. aut q potius credo epithetū eius ab effectu ꝑ loco datū est. Nam in prima Satyra ubi ostēdit ꝑ delatores amore pecuniæ multorum fūnera procreari. dixit:Et si funesta pecunia tēplo Nondū habitas. Hic uero ubi docet q obscœnam uitā īduxit: obscœnā uocat Virg. aūt in.iii. Æneī. cōsiderās duo:alterū q amore pecuniæ filius Priami occisus esset:& fides uiolata execrabiliter:alterū q nulla res ad imania scelera tā cogat, q̄ fames extrema:q ēt ī propria mēbra sæuire nōnunq̄ subegit. dicit: Quid nō mortalia pectora cogis Auri sacra fames? Sacra dixit .i. execrabilis: sicut sacer ignis dr. Pecunia igr obscœna.i.ꝑ quā uita obscœna orta est Romanis.intulit in urbē.ſ.prima.i. fm Mancinellū primū. uel reuera prima.i.ante oēs alias res:qa potuerunt plures res mores externos intulisse:utpote cōmercium peregrinorū.frumenti,uiniq; copia aliūde aduecta:lōga apud externos mora aut belli, aut negociationis gratia. Tædium asperioris uitæ & desiderium indulgentioris & multa alia.Ideo dicit q pecunia prima intulit peregrinos .i. externos:& ob id barbaros & ineptos mores. & diuitiæ molles .i. molles facientes.nam paupertati assueti duri dicuntur.unde dictū est. Dardanidæ duri &c.Post longā.ſ.fugā & uarios labores. est ergo: ēt epithetū ab effectu: qa molles efficiūt.fregerunt.i.corruperunt secula.i.ea tēpora:qbus creuerat turpi.i.fœdo luxu. hoc est uestiū, ciborū, & cæterarū rerū superfluo usu.quid.n.curat Venus.i.luxuriosa mulier.i.ipsa luxuria.ebria.i.ebrietate adiuta.q.d.nihil.

Epitheta

IOAN. BRIT. INGVINIS, & capitis:mulier,inqt,q delicatis repletur cibis uinoq; multo inebriatur:unguētis delibuta pretiosis nō discernit tanto rerū luxu rationē impediente,qd intersit inter fellationem & coitū: hoc est turpius ne sit crimen fellationis, an coitus.sicq; multiplicē mulierū sui tēporis impudicitiā flagellat: ac si dicat oia hæc indifferēter agūt:nulla turpitudine abstinent.unde & Horat.carmine lyrico ostendit ꝑ uinolentiā, licitā, & illicitam libidinē exerceri. Monet Sithonius nō leuis, cuius Cum fas, atq; nefas exiguo fine Libidinū discernūt auidi: Alij aliter sentiunt:ut exponant mulieres eo impudentiæ deuenisse:ut nulli faciant discrimē inter honestū & turpe: ut non magis eas pudeat ostēdere mēbra pudibūda; q̄ caput:quod iter alia membra primū obtinet locum, sed prior sensus magis placet. Ordo autē est: Mulier q mediis noctibus ostrea mordet:nescit q sint discrimina inguinis & capitis.i. inter inguen & caput: ut ꝑ inguen intelligas naturalē coitū: ꝑ caput fellationē cū unguenta perfusa mero falerno spumāt. Mordet: comedit. Ostrea:pisces sunt cōcha intecti:Venerē, si comedantur, excitāt. Vnguenta perfusa .i.immixta uino & epota. nā in tantū unguentorū luxuria adoleuerat:ut nō solū ijs linerentur: sed ēt biberēt.uñ Pli. lib. xxxi.i ita scribit. At Hercules iam qdā ēt in potu addūt: tantiq; amaritudo est:ut odore prodigo fruātur ex utraq; parte corporis exteriore.ſ. & interiore. Cū bibit: cōcha:hyꝑbolicos .i. grādi poculo. Cū iam uertigine tectū: uidētur.n. oia ebrio in uertigine agi: cōgeminariq; lucernæ. Horatius: Vt semel icto Accessit furor caput, numerusq; lucernis. Sene. ad Luciliū loquēs de ebrio: Adijce illā ignorantem sui:dubia & inexplanata uerba: incertos oculos: gradū errantē: uertiginem capitis: tecta ipsa mobilia uelut aliquo turbine circumagente totam domū. Cice. in.ii. de diuinatione. Nam nauigātibus moueri uident ea q stant:& quodā obtutu oculorū duo ꝑ uno lucernæ lumina. Qui dicam insanis:qd ebrijs, q̄ multa falsa uideātur. unde est illud Apollonij Tyanei: Videmus.n.ebrietate correptos geminam Lunam: geminum Solē sese uidere arbitrari. I nunc & dubita: honesta est inhibitio ꝑ concessionē:ut ostēdat minime dubitandū esse. Sic & Mart. in octauo: I nūc & dubita uates an diligat ipsos. Iuuenalis alibi: I nūc & uentis aiam cōmitte. Cū hæc, inquit, In mulieribus uitia esse cognoscas, dubitabis quo contemptu, quaq; irrisione habeat aram Pudicitiæ, cum iuxta illam prætereunt: Est ergo cum indignatione legendū: I nūc Posthume Vrsidi: & dubitata sanna.i. q oris distorsione Tullia rideat aram Pudicitiæ.q.d. non debes dubitare. Pudicitiā a mulieribus miris modis contēni, quā præcipua ueneratione colere deberent. Est enim Sanna irrisio, quæ fit quadā oris. & nasi distorsione, unde subsannare,i.irridere & notare. Persius. Posticæ occurrite sannæ.i.irrisioni, quæ fieri solet post terga. Sorbeat aera.idest ore distorto & hianti respiret in contemplū Deæ. Collactea: hoc loco nomen est propriū. Alias collactea illa est (auctore Capro) q eodē lacte nutrita est. Quid dicat. quā multa ignominiosa in ipsam pudicitiam effutiat. Cū præterit: hoc aūt dicit:quia cū deberet ex uetere instituto arā prætereūdo ueneran, subsannat & irridet. nam apud antiquos hic mos custodiebatur: ut non sine summa ueneratione templa ꝑterirētur. unde est illud apud Apuleium in prima Apologia: Si fanū aliquod ꝑtereat: nefas fiebat adorandi gratia manū labris admouere. Noctibus hic ponunt.ſ. ad aram Pudicitiæ. Implēt effigiē Deæ:mingētes Deam lotio respergunt: quā cōtemnūt, ut impudicæ & honestatis aduersatrices, hocq; cum superioribus conueniunt magis, q̄ intelligas fellationē dici. ut ostendat poeta mulieres tantū ab omni honestate resilire: ut ipsam quoq; Pudicitiam:qua præcipue colere deberēt: miris modis contemnant:

Ostrea

Sanna subsanare

Collactea

temnant: & sacra quoq; Bonæ Deæ impudice celebrent. ⸿ Longis
Siphones siphonibus: siphones ꝓprie dicunt fistulæ & tubi & cannæ ex quas
cunq; materia, unde liquida fluere possunt. Corne. Cel. Prodest etiã
aduersus tardam concoctionem uinũ frigidũ bibere: & post cibũ
magnã potionem, sed (ut supra dixi) ꝑ siphonem. qbus uerbis des
clarat fistulã & siphonẽ idem significare. nam pauloante dixerat
duos cyathos ꝑ tenuẽ fistulã bibat. Pli. lib. ii. de aqua in summa iu
ga erũpente. Quo spiritu acta & terræ põdere pressa siphonũ mos
do emicat. Per siphones igitur longos uesicæ meatus intelligit: ex
Siphunculi qbus urina exit. Inde ꝑ diminutionem siphunculi dicuntur. Pli. ad
Apollinarem: In hoc fonte cratere circa siphunculi plures miscent
iucundissimum murmur. Et paulo infra: E stibadio aqua ueluti ex
pressa cubantiũ põdere siphũculus effluit: cauato lapide suscipitur.
⸿ Inq; uices equitant: hinc apparet Deã haberi contemptui: i cuius
cõspectu turpissima quæq; ꝑagant. Expressit aũt tribades mulie
Tribades res: hoc est fricatrices. a τρίβω: quod est frico, siue tero: qualis fuit
Sappho: ut ipsa fatet, & Porphyrio docet. quod genus sceleris pri
mo instituisse dñr Lesbiæ mulieres. Vnde apud Aristotelem λεσβιά
ζειν: idest agere. ⸿ In uices: ut altera alteram ineat. Pli. lib. vii. An
Androgynos drogynos constat utriusq; esse naturæ inter se uicibus coeuntes.
Alibi Iuue. Nec faciant uicibus. ⸿ Coniugis urinã: quã emisit ante
effigiẽ. Pudicitiæ. ⸿ Magnos uisurus amicos. i. ex consuetudine ro
mana amicos salutaturus matutino. ⸿ Nota Bonæ secreta Deæ: ita
inferuntur a poeta: q. d. mirũ est q̃ sint ẽt obscæna, quæ i sacris Bo
næ Deæ fiunt a mulieribus, estq; adiuuandũ gestu. De Bona Dea
dictũ est in secũda Satyra: Atq; Bonam teneræ placant abdomine
porcæ. ⸿ Secreta Bonæ Deæ: secreta aũt dicit: quia (aut auctores
sunt Macrobius. & Plutarchus in Cæsare & Cicerone) horũ sacrorũ
ritus arcani fuerunt: cumq; celebrarentur, uiris interesse non lice
bat, ea tantũ i domo summi pontificis noctu a mulieribus celebra
bantur. ⸿ Cũ tibia lũbos: sic illud Persii: Cũ carmina lumbũ intrãt.
Nam lasciuo cãtu, & sono libido maxime excitatur. In ijs enim sa
cris ad tibiam (ut ait Plutarc.) saltabãt mulieres, multa bacchana
libus similia peragẽtes. uñ supra. Nullo gemit hic tibicina cornu.
⸿ Vinoq; ferũtur: licet in hjs sacris uino uterentur: tamẽ lactis nomi
ne nuncupatur: & uas mellarium. auctor est Macrobius. Ordo est
aũt: O quantus ardor cõcubitus est illis mẽtibus: cũ tibia incitat lũ
bos: & mænades attonitæ cornu & uino feruntur. i. agitantur, & ras
Bacchanalia piũtur. ⸿ Crinemq; rotant: caput agitãt. ⸿ Vlulante Priapo. uult om
nino ostẽdere poeta i sacris Bonæ Deæ, oĩa fere fieri a mulieribus:
q̃ fieri cõsueuerãt in bacchanalibus: in qbus (ut diximus in ii. Saty
ra auctore Liuio) uiri & mulieres nõ gratia sacrorũ, sed cõcubitus
cõueniebãt. nã ibi stupra erãt promiscua ingenuorũ & fœminarũ:
tũ inter se, tũ cũ maribus. ibi aderant sacerdotes Priapi & Cybeles:
multiq; ululatus cymbalorũ, & tympanorũ, & id genus instrumẽ
torũ musicorũ. per quod ait poeta ululãte Priapo. i. sacerdote Pria
pi edente sonos & ululatus musicis instrumẽtis: hoc aũt faciebant
ne queritantis uox ꝑ uim stuprũ patientis exaudiret. De qbus bac
chanalibus sic meminit Diuus Augusti. li. xviii. de ciuitate Dei:
Et tñ eius uelut Dei noie per immũdos Dæmones bacchanalia sa
cra, uel potius sacrilegia sunt instituta. de quorum rabiosa turpitu
dine post tam multos annos sic senatus erubuit: ut in urbe roma
Mænades na esse ꝓhiberet. ⸿ Mænades: eas Mænades appellat: q multa bac
chanalibus similia ꝑagerent. Nam Mænades dicuntur Bacchæ a
μαίνομαι: quod idẽ est quod furo. ⸿ Cõcubitus: genitiuus est casus
⸿ Quæ uox: q̃ impudica. ⸿ Saltante libidine: titillãte pruritu & ure
dine. ⸿ Quãtus torrẽs: hyperbole est. i. quãtus discursus spermatis
collecti ex nimio haustu uini. ⸿ Lenonũ ancillas: carpit mulieres tri
bades sui tꝑis: cõqueriturq; q in ijsdem sacris Bonæ Deæ: cum cõ
rona seruãtibus uirginitatẽ daret: nũc ꝓponat tribadibus. ⸿ Lau
fella: nomẽ mulieris ipudicæ & ebriosæ. de qua alibi. Quantũ Lau
fella bibebat. ⸿ Ancillas lenonũ: puellas lenonũ ꝓstitutas. ⸿ Prouo
cat: quasi melius libidinatura. ⸿ Coxæ pendẽtis: nã q̃ succũbit, subli
mi coxa excipit tribadẽ incũbẽtẽ. ⸿ Ipsa. s. Laufella. ⸿ Adorat frictũ:
hoc aũt dicit: q a genibus incuruat ad frictũ. ⸿ Medullinæ crissan
Crissari Ceuere tis: mouẽtis se ad turpitudinẽ. nã crissari mulierũ est: sicuti ceuere
uirorũ. ⸿ Palmã inter dominas uirtus natalibus æq̃t cũ inter mulie
res, inqt, cæteris in rebus, honestisq; officijs nobilitatis rõ habeba
tur, ita, ut semꝑ nobiliores præponant: in hoc tñ obscœno libidi
nis flagitio uictoria & corona tã ignobili, q̃ nobili indifferẽter da
tur: prout quæq; melius libidinata fuerit: nulla prorsus illic habita
ratione nobilitatis. ergo inqt, nullũ illic hĩ discrimen iter mulieres,
sed uirtus. s. libidinãdi & coeundi inter dñas. i. q̃ exercet iter ipsas
mulieres: æquat palmã. i. facit ut ipsa q̃ uictrix fit: æquet natalibus
. i. nobilitati. nã ꝑ natales numero pluratiuo nobilitatẽ itelligimus. Natales
unde Corn. Tacitus loquẽs de Cornelio Fusco ait: Corne. Fuscus
ingẽs ætate: clarus natalibus. Sen. ad Luciliũ. Cõditor ille iuris hu
mani, nõ natalibus nos, nec nolum claritate distinxit. ⸿ Laomedõ
tiades. i. Priamus Laomedõtis filius. ꝑ Priamũ aũt & Nestora oẽs
extremæ senectutis intelligit: speciẽq; pro genere posuit. ⸿ Hernia: Hernia
Græci enterocelen & epiplocelen uocat (auctore Celso) quod nos
herniã. Est. n. cũ intestinũ, aut omentũ in sinũ testiculorũ, quẽ Græ
ci oscheon, latini scrotũ appellãt, descẽdit. quo uitio senes maxime Oscheõ
laborãt. ⸿ Nestoris: Nestor Nelei regis Pyli fuit filius: qui (ut tradit Scrotũ
Homerus) tertiã hoiũm ætatẽ uixit. unde Ouid. in Metamor. Vixi Nestor
Annos bis centũ: nũc tertia uiuit ætas.

QVIA nescit q̃ sint discrimina. i. q̃ sint differẽtiæ inguinis. i. ASCEn.
mẽbri genitalis. & capitis. s. horis: hoc est tã facile inguen q̃ caput
denudat: uel sicut os uino, ita genitalia libidini exponit. deniq; non
plus reuerẽtiæ capiti, q̃ genitalibus exhibet eo. s. q̃ mordet iam noc
tibus sup. existẽtibus medijs grãdia ostrea: q̃ Venerẽ prouocant.
cũ scilicet. i. qñ unguẽta ꝑfusã mero. i. puro. falerno. i. uino Faler
ni mõtis. spumãt. i. efferuẽt. q a (ut dicit Hieronymus) uenter mero
æstuans facile despumat in libidinẽ, & cũ. i. quãdo. bibitur. s. ab om
nibus illic existentibus. concha. i. amplo uase. & cũ tectũ. i. summi
tas domus ambulat. i. ambulare uidetur. uertigine. i. ꝑꝑ uertiginẽ:
idest capitis ebriosi girationem. & cum mensa exurgit. idest exur
gere ui. cũ lucernis geminis. i. quæ uidenĩ geminæ: cum singulæ
sint. Et postq̃ uideas Romæ tantã immodestiã & tantos excessus in
cibo & potu. dicit poeta figurate, præcipiẽs quod fieri non debere
innuit, sic. I: hoc est uade, & dubita. q. d. nisi stolidus fueris nõ dubi
tabis: sed facile ꝑcipies qua. i. quali. sanna. i. narũ sonoritate. Tul
lia fellatrix illa, seu cunnilinga. sorbeat. i. auide inspiret, & recipiat
ꝑ nares. aera. i. aerẽ. dum os in fœdo illo opere occupatũ habet. &
quid. i. q̃ libidinosum uerbũ. Collactea illa mulier: uel Tullia. Colla
ctea. i. q̃ simul est lactata cũ Maura. dicat Mauræ illi mulieri. q a tñ
nomen a patria deductum uidetur: ideo multi uolunt q Maura sit
nomẽ ancillæ. & Collactea propriũ matronæ. sed nõ conuincit: q a
Galla etiã patriũ uidet. & tñ matronis cõuenit. Præterea dicit notæ.
quod de ancilla nõ diceret. notæ ergo. i. familiari: uel ꝑ crissationẽ
cognitæ. cum. i. quãdo. Maura præterit. i. ꝑtransit ueterem arã Pu
dicitiæ. quod iterũ probat non esse ancillam: q a ancillæ domi dice
ret. Quid aũt dicat ostẽdit ex eo quod faciũt ad arã Pudicitiæ di
cens. Matronæ sup. ponũt hic. i. apud aram Pudicitiæ. noctibus. i.
tpe nocturno. lecticas in qbus se reponant. & micturiunt. i. cũ pru
ritu mingũt hic. & implent effigiẽ. i. simulachrũ Deæ. lõgis sipho
nibus. i. sonitibus mingentium mulierũ longo tẽpore durantibus:
uel meatibus uesicarũ suarũ: qbus ad micturã utũtur. quasi sipho
nibus longis. i. canalibus, q & tubi dñr: ꝑ quos aqua emittitur: &
equitant crissando in uices: idest uicissim dũ se mutuo subagitãdo
fricent. Vnde Tribades græco uocabulo a Martiale dicuntur. &
mouẽtur. i. agitantur. Luna existente teste. i. tempore nocturno, cũ
a numine præterq̃ a Luna se uideri putãt. inde. i. ex tali cõfrictione
(id. n. dicitur, licet Valla neget) seu crissatione: per quã semẽ emise
rũt. abeunt domos ad maritos. s. suos. & tu q maritus es uisurus. i.
ꝗsurgis ut uisas magnos amicos. i. diuites & potẽtes. iã luce reuer
sa. i. tempore matutino. calcas. i. pedibus conculcas fm Mancinel
lũ. urinã ꝯiugis: quã dimisit i tẽplo: ad quod noctu solæ mulieres cõ
ueniũt, interdiu ẽt uiri. unde dicit q calcas urinã uisurus in tẽplo.
Dictũ. n. est micturiũt hic. Idẽ fere dicit Georgius Valla. sed longe
subtilier & textui magis quadrãs est sententia Calderini sic dicẽtis:
Tu calcas urinã cõiugis. i. cũ uis surgere ad salutãdos diuites ami
cos: tu forte uis prius coire cũ uxore: sed nihil spermatis in ea repe
ris. Nam exhausit lũbos nocturno tẽpore cũ alijs mulieribus. Tu
igitur tantũ calcas eius urinã, & nõ sperma. Hæc ille. Quibus ob
stat uerbũ calcas: quod a calcibus qbus coitus nõ fit nimirũ dedu
citur. Vnde mea sententia est: tu uisurus: idest dum prima luce sur
gis ut uisas & salutes magnos amicos, qui sportulam dant: calcas
urinam coniugis: quam ebria & prurigine ardẽs ex crissatione præ
terita dereliquit ante lectũ tuum: ad quem se ex sacris recepit. Nota
Bonæ secreta Deæ &c. Ad grauissima mulierum scelera progredi
tur: quæ contra naturam in locis sacris committebant. Ostendit au
tem in ea re se satyricum esse. nam olim cum Satyræ agerentur, in
troducti erant Dij siluestres, quos Satyros uocant: qui cum essent
lasciui & petulci, gaudebant turpissima quæq; scelera exprobrare.
Cæterum honestis, & pudicis auribus ea res indigna est. Nam li

cet ideo recitantur huiusmodi peccata, ut uitentur: tamen facilius uitari possunt ab ijs, qui ea nõ legunt: neq; in legendis occupatos habent animos. habent.n. ipsa carnalia uitia occultum uenenum: quod dum uitandum prædicatur, penetrat: quo circa paucis rem ab alijs explanatam percurrã. Ordo est: Secreta sup. sacra q̃ olim secrete cũ oi scelere fiebãt Bonæ Deæ sic uocate. sunt sup. nota. i. manifesta. modo. i. postq̃. Fescennia mulier Hispania: ꝓdidit ac indicauit. uel nota sunt secreta Bõæ Deæ. i. nos scimus q̃lia sint, quia scelestissima. cũ. idest. quando. tibia q̃ in sacris utendum erat sed ipsæ ad libidinem abutebantur. incitat: idest commouet ad libidinem lumbos in quibus est libido maxime in uiris. & cum mulieres feruntur. idest agitantur cornu & uino. idest quando more bacchantium post potum cornu inflant. & ad sonum eius agitantur. & cum ipsæ mænades. i. furiosæ mulieres: quasi Baccho sacrificantes: quæ furorem simulabant. rotant. idest in gyrũ uoluunt. crinem: idest capillos suos dissolutos. & hoc Priapo illo Deo hortorum & fertilitatis: quẽ sub spẽ membri uirilis colebant. ululante: idest cum ululatu resonante: non q; Deus sit ululans: sed q; nomen eius dum inuocatur a mulieribus ululatũ ciet. O quantus: idest q̃ uehemẽs quasi dicat uehementissimus ardor concubitus inest supp. tunc: quando imago Priapi portatur a potis mulieribus: & eius numen aduocatur. quæ: idest quasi uox: quasi dicat lasciuissima. & hoc libidine: idest tentigine: uel libidinis Deo saltante: idest exiliente: uel nutante dum sic nutatur a mulieribus. quantus: idest q̃ magnus est supple. ille: idest notissimus. torrens: Idest subito inundans riuus seu fluxus. ueteris meri: idest uini uix in urinam conuersi: & fluentis per crura mulierum madentia: hoc est q̃ abunde putas per impatientiam libidinis in tripudiatione urinam emitti ab illis potis mulieribus? Laufella. id est matrona illa infamis. prouocet ad certamen sodomiticæ libidinis: ancillas lenonum: idest prostitutas. & hoc corona posita: idest constituta uictrici. uel corona pampinea, qua in sacris utebantur. posita: idest deposita. sed prior modus propter frequentia præstat. & tollit: idest aufert ut uictrix. præmia: idest præmiationem: scilicet coronam constitutam coxæ: idest femoris. pendentis: idest quam artificiose pendendo præmium meruit. inferior crium. idest succumbens. superiorẽ: hoc est incumbentẽ sublimi coxa, ut dicit Calderinus, excipit. Et ipsa Laufella adorat: idest s̃m Calderinum & Mancinellum fricando & incumbendo, & genua apte disponendo peragit. Vel secundũ Georgi. Val. adorat. i. laudat & colit tanquam rem diuinã. ut uero sententiam meã dicam: scias secundũ Vallam adorat esse motu corporis ut genuum flexione, aut nutu capitis honorem exhibere. uñ crucẽ domini, inquit, prudentes adorant: fatui orant. Sensus autem poetæ est: quod dum Laufella est incumbens: tunc ipsa est uictrix: sed succumbens fatetur se uictam a Medullina, quæ tam artificiose incumbit, ut frictum eius adoret. i. ueneretur totius corporis agitatione. Ordo igitur est. Ipsa Laufella tribas & incubatrix peritissima adorat: idest supplex ueneratur toto corpore frictũ. i. confricationẽ Medullinæ. i. illius matronæ, crissantis. i. apte dum incubit se motãtis. uirtus. i. cõstantia & potentia crissandi æquat. i. æquiparat. æq; laudatam facit. palmam. i. uictoriam in tali certamine. natalibus. i. generositati & nobilitati generis: q̃ q; alto loco nati sumus obtinemus. caret aũt nictio natales sic singulari. Aequat dico inter dominas. i. potentes matronas. Nil simulabitur. idest. effingetur ibi ad ludum. idest. simulachrum libidinis. omnia supple opera illa carnalia fient ad uerum cum uero coitu. quibus Laomedontiades. idest Priamus Laomedontis filius. frigidus nuo: idest senio. possit incendi. i. inflammari ad libidinẽ. & quibus hernia. idest. sacculus testiculorum Nestoris. idest. illius uiri: qui secundum Homerũ iam tertiam ætatem uixerat: hoc est mentula eius quamuis sit præ senio iam ita contracta: ut hernia. i. sacculus ille laxior effectus emineat, possit incendi.

Tunc prurigo moræ impatiẽs, tũ fœmina simplex,
Et pariter toto repetitur clamor ab antro.
Iam fas est, admitte uiros, dormitat adulter.
Illa iubet sumpto iuuenem properare cucullo.
Si nihil est, seruis incurritur, abstulerit spem
Seruorum, ueniet conductus Aquarius, hic si
Quæritur; & desunt homines, mora nulla p ipsam,
Quo minus imposito clunem summittat Asello.
Atq; utinam ritus ueteres & publica saltem
His intacta malis agerentur sacra, sed omnes
Nouerunt Mauri, atq; Indi, quæ Psaltria Penem
Maiorem, q̃ sint duo Cæsaris Anticatones,
Illuc, testiculi sibi conscius unde fugit mus,
Intulerit, ubi uelari pictura iubetur,
Quæcunq; alterius sexus imitata figuram est.
Et quis tunc hoĩum contemptor numinis, aut quis
Simpuuium ridere, Numæ, nigrumq; catinum?
Et Vaticano fragiles de monte patellas
Ausus erat? sed nunc ad quas non Clodius aras?
Audio quid ueteres olim moneatis amici.
Pone seram cohibe, sed quis custodiet ipsos
Custodes? cauta est, & ab illis incipit uxor.

¶ TVNC: cum oĩa aperte peragũtur omni amota simulatione. IOAN. BRIT. ¶ Prurigo: libidinis excitatio, oisq; uredo: ¶ Tũ fœmina simplex: tũc ingt simpliciter oĩa agit mulier neq; turpitudinẽ aliquo pudoris uelamẽto tegit. ¶ Repetĩ clamor: a fœmina expetente adulterũ. ¶ A toto antro: ab loco sacro rũ occultiore. ¶ Iã fas est: uerba mulierũ libidinis ĩpatiẽtiũ, uocãtiũq; uiros intra ædes sacrorũ. ¶ Dormitat adulter. i. si adulter dormit: nec uenit: illa iubet iuuenem ad se aliũ accersi. ¶ Cucullo: cucullus genus est uestis. de quo abunde dictũ est in. iii. Satyra: Veneto, duroq; cucullo. Cucull ¶ Si nihil est: subaudi amantiũ. ¶ Seruis incurrĩ. i. ad seruos recurrũt ut cum eis libidinentur. ¶ Aquarius: alij tradũt Aquariũ illũ dici, q aquã coquo ministrat: quod hoĩs est uilissimi. Aquariũ etiam accipi ꝓ eo q publice aquam uẽdit: ut Romæ & Venetijs hodie fit. unde Cælius ad Ciceronẽ: Nisi ego cũ tabernarijs & aquarijs pugnarẽ, ciuitatem ueternus occupasset unde & Aq̃rium appellamus signum in zodiaco humectũ & imbricũ. nam Sole in eo existẽte, pluuiæ cadũt in terras. Iulius uero Frontinus de aquæ ductibus ostendit illum dici Aquariũ. qui curam habet aquarum ducendarũ per urbem. sic. n. scribit: Cuius rei fraus Aq̃riorũ est: quos aquas ex priuatis ductibus in priuatorum usum deriuare deprehẽdimus. Alibi: Nouus autem Anio uitiabat cæteras aquas: nã cũ editissimus ueniat & in primis abũdãs defectioni aliarũ succurrit imperitia Aquariorũ deducẽtiũ in alienos eius specus. Aquarioli aũt ducebãtur mulierũ ĩpudicarũ sordidi asseclæ. Apule. in. ii. apologia. Hisce auditis exacerbatus Aquariolus iste uxoris suæ ita ira extumuit. ¶ Atq; utinã ritus: dolet poeta in mulieribus tantã esse libidinis uredinẽ: ut Deorũ etiam tẽpla profanẽt: pudicitiam contemnant: in sacris Bonæ Deę nulla turpitudine abstineãt. ¶ Ritus ueteres: solẽnia uetera sacrorũ non uiolarenĩ. ¶ Publica sacra: q̃ pro salute populi Ro. celebrabanĩ. Plutarchus. ¶ Mauri: Mauritania ĩ extrema est parte Africæ ad occidentẽ ad montẽ Atlãtem. ¶ Indi: ppl'i sunt ad orientẽ siti ꝓpe Oceani refluxus, & Solis exortus. est enim sensus: Orientales pariter & occidentales nationes nouerũt q̃ Psaltria tulerit Pene maiorem, q̃ sint duo Anticatones Cæsaris illuc. i. ubi sacræ Bonæ Deæ celebrantur. ¶ Psaltria: quæ optime canit. a psallo. i. cano. unde psalmus. i. cãtus. & psalteriũ instrumentũ musicũ. q̃s psaltrias græci dixerũt, latini fidicinas appellarũt. ¶ Penẽ: ueretrũ. Penis dicĩ a pendendo. Nam Penẽ (auctore Festo) caudam uocabãt. uñ offam porcinam cũ cauda offam penitam dicebãt. nunc uero Penis capitur pro membro uirili: sicuti etiã cauda salax. ¶ Duo Cæsaris Anticatones: Cicero libellũ in laudem Catonis Vticẽsis scripserat. Contra Cæsar indignatus duos libros scripsit: quos appellauit Anticatones, de q̃bus ita Suetonius in Cæsare reliq̃t. & de Analogia duos libros: & Anticatones totidem: in q̃bus cõplexus est crimina q̃plurima ĩ Catonẽ. De Anticatonibus etiam Cicero intellexit quadã epistola ad Atticũ sic scribẽs: Qualis futura sit Cæsaris uituperatio cõtra laudationẽ meã ꝑspexi ex eo libro: quẽ Hircius ad me misit: in quo colligit uitia Catonis. uocabulũ est aũt cõpositũ ex græco & latino: Nã dictiones (auctore Quintiliano in primo) ex peregrino & nostro cõponunĩ: ut Epitogium & Anticato. Epitogiũ est aũt genus uestis quod togæ superinducebatur. ex ἐπὶ, præpositione græca, & toga formatũ est. Anticato uero ab ἀντὶ quod est cõtra, & Cato. sic aũt dico duo libri in uolumen unum complicati erant. & cõuoluti specie tereti. unde & uolumina

Aq̃rius

Aquariolus

Mauritania

Indi

Psaltria

Psalmus

Psalteriũ

Fidicina

Penis

Offa penita

Epitogiũ

Volumẽ

Iamq; eadem summis pariter, minimisq; libido,
Nec melior, pedibus silicem quæ conterit atrum,
Quam quæ longorum uehitur ceruice Syrorum.
Vt spectet ludos, conducit Oculina uestem,
Conducit comites, sellam, ceruical, amicas,
Nutricem, & flauam, cui det mandata puellam.
Hæc tamen argenti superest quodcunq; paterni
Leuibus athletis, ac uasa nouissima donat.
Multis res angusta domi est, sed nulla pudorem
Paupertatis habet, nec se metitur ad illum,
Quem dedit hæc, posuitq; modũ. tñ utile quid sit
Prospiciunt aliquando uiri, frigusq;, famemq;
Formica tandem quidam expauere magistra.
Prodiga non sentit pereuntem fœmina censum,
Ac uelut exhausta rediuiuus pullulet arca
Nummus, & e pleno semper tollatur aceruo,
Non unquam reputant quanti sibi gaudia cõstent.

uolumina sunt denominata: ut diximus latius in prima Satyra. Cui uolumini modo Penem illũ cõparat poeta. ⁋ Vnde fugit mus: tantæ pudicitiæ ferunt Bonam Deam fuisse (auctore Macrobio) ut extra Gynæceum nunquã sit egressa: nec nomẽ eius in publico fuerit auditum, nec uirũ unquam uiderit, uel a uiro uisa sit. ꝑpter quod nec uir templũ eius ingreditur. unde Tibullus: Sacra Bonæ maribus nõ adeunda Deæ. Et Propert. Fœmineæ loca clausa Deæ, fontisq; piãdos Impune & nullis sacra retacta uiris. & (ut testatur Seneca) ita mares ab eius sacris arcebãt: ut picturę quoq; aialium masculorũ cõtegerent. Ostendit igit poeta i brutis maiorem esse pudorẽ, q̃ in mulieribus: q̃s nõ pudeat ueretra in sacra Bonæ Deæ inferre: unde fugiãt ipsi mures: tanq̃ qui sciant ea sacra omni amota uirili figura celebrari cõsueuisse. ⁋ Et quis tunc hominũ: ut sit sensus: Priscis tẽporibus tãta ueneratione colebãtur Dij: ut nemo unq̃ ausus sit eorũ ritũ cõtemnere. Nũc aũt ita ludibrio hñr: ut in omnibus tẽplis obscœnissima quæq; fiant. ⁋ Numæ: q secundus post Romulũ rex Romanorũ sacra plurima instituit: ædẽ Vestæ cõfecit: uirgines uestales elegit: Flamines tres: Dialẽ: martialẽ: q̃rinalẽ:
Simpuuium Salios Martis sacerdotes: i sacris fictilibus usus est. ⁋ Simpuuiũ: uas cuius usus erat in sacris, dictũ a sumẽdo: ut scribit Varro. ⁋ Catinũ:
Catinũ uas a capiẽdo dictũ. ⁋ Patellas fragiles. i. fictiles a frangẽdo. nam &
Patella patella uas erat, quo ẽt utebantur in sacris. unde scribit Valerius. C. Fabritiũ patellã Deorũ & salinũ habuisse Æmiliũ quoq; Paprũ addit cũ hæreditatis noĩe ea accepisset, religionis causa a se abalienanda nõ putasse. ⁋ Vaticano: collis Vaticanus est appellatus: q eo
Collis Vaticanos potitus sit populus Romanus, uatũ rñso expulsis Hetruscis. ⁋ Sed nũc ad quas nõ Clodius aras: subaudi accedit. p Clodiũ intelligit oẽm adulterũ. nam Clodius (ut diximus ex auctoritate Plutarchi ĩ uita Cæsaris, & Ciceronis in. ii. Satyra) captus amore Põpeæ uxoris Cæsaris, sumpto habitu muliebri domũ Cæsaris summi pontificis ingressus est: ubi sacra Bonæ Deæ celebrabant: sicq; ausus est nulla habita sacrorũ reuerẽtia eã polluere. ⁋ Sed nũc. i. temporibus nostris. ⁋ Audio qd ueteres: intelligo, inquit, o amici ueteres quid nunc moneatis me. s. mulieres custodia in castitate posse cõtineri.
Olim ⁋ Olim: tria tpa cõplectitur: psñs ut hoc in loco: & præteritũ. ut illud Horatij: Olim [illegible]cus erã ficulnus inutile lignũ: futurũ: ut illud Virgilij: Forsan & hæc olim meminisse iuuabit. Olim itẽ pro interdum nõnunq̃ pon[illegible] illud Horatianũ: Vt olim dãt crustula blãdi Doctores. ⁋ Quis [illegible]odiet ipsos Custodes: monet poeta nec mulierẽ tutã ede a custostibus: qñ ab ijs ipsa incipiat. Martialis: Sed positis custodibus ingens Turba futurorum est, ingeniosus homo es.
ASCEN. ❡ Tunc prurigo moræ impatiẽs &c. Loqtur de eadẽ re: uidelicet de libidine ad quã excitãt: dũ sacra bonæ Deæ iter se tpe nocturno agũt. Ordo est. Prurigo. i. tẽtigo: incitatio libidinis. est impatiẽs moræ. i. pati nõ põt dilationẽ. tũc. i. qñ sic ꝓuocatæ sunt p ebrietatem: tripudationẽ: Priapi inuocationẽ: & cunctationẽ: & summopere p crissationẽ. tunc est sup. qualibet fœmina simplex. i. sm cõmentarios imprudẽs: nõ simulata: sed fatua nesciẽs libidinẽ suã tegere. uel simplex fœmina. i. cõfitens se fœminã esse, & nihil uirile agens: sed uirũ desiderãs. Et clamor repetit. i. iterat. pariter. i. simul ab oĩbus in toto antro, ad quod crissaturæ ꝯuenerãt. Clamor aũt erat hmõi ad sacerdotẽ mulierẽ custodẽ ne qs uir accedat obseruantẽ: qa Oui. dicit. Sacra Bonæ maribus nõ adeũda Deæ. Admitte iã, quasi peractis sacris, uiros. est. enim fas. Adulter solitus uenire in fine sacrorũ ad nos: ubi sup. morat: modo dormitat: illa. i. una ex eis sic ipatiẽs. iubet p ancillã iuuenẽ ꝓpere. i. celeriter uenire cucullo sumpto: ne cognoscat. & si nihil est sup. iuuenũ. i. si ancilla nõ põt inuenire iuuenẽ paratũ coire cũ dña. incurrit. i. incursus fit a dña seruis. i. in seruos: qbus uis infert: ut coeãt. & si sup. abstuleris spẽ seruorũ. i. dixeris seruos occupatos esse in rebus domini: nec tũc inueniri posse quẽq; q futuat. aquarius. i. solitus mercede cõstituta aquã iferre cõ

ductus ad Venerẽ peragendã: ueniet ad dñam. & si hic. i. aquarius. quærit. i. nõ possit facile reperiri. & si hoĩes cuiusq; cõditionis sint, desunt. nulla mora. i. nulla dilatio est sup. p ipsam. i. q̃tum est in ipsa dña hoc est si inueniri posset. quo. i. ut. minus. i. nõ. summittat. i. supponat Asello clunẽ: ut ab Asino subagitetur. Atq; utinã, ingt poeta. ueterũ ritus sacrorũ. s. a maioribus Romanis: ut a Numa instituti: & nõ peregrini ut Bacchanaliũ, aut sacrorum Bonæ Deæ quos luxuria Romana a græcis accepit, & saltẽ publica sacra. i. quæ fiũt ꝓ salute reipu. agerent intacta his. i. hmõi malis. i. sceleribus. sed oẽs Mauri, atq; Indi nouerunt. quæ. i. q̃lis. Psaltria. i. mulier instrumẽtis musicis in sacris psallẽs. q̃ inquã: qa uir uidelicet Clodius, & nõ mulier. intulerit illuc. i. in ædẽ Bonæ Deæ. uel ubicunq; sacra Bonæ Deæ fierẽt: qa Clodius in domũ Cæsaris in habitu Psaltriæ ingressus est. intulerit ergo. i. in illũ locũ. unũ. i. a quo loco. mus conscius sibi testiculi. i. sciẽs se testiculos uirilis sexus hñe, fugit. intulerit dico Penẽ. i. caudã uirilẽ maiorẽ q̃ sint duo Anticatones Cæsaris. i. libri quos Cæsar anti. i. cõtra Catonem scripsit: q sane magni erant. & affectate utitur hac cõparatione: ut manifeste Clodiũ notet nõ sine taxatione Cæsaris. & intulerit ẽt illuc: ubi pictura quęcunq; imitata est figurã alterius. i. uirilis sexus. iubet uelari. i. occultari, ut Sene. quoq; attestat[illegible]. i. en qs. q. d. nullus hominũ erat sup. [illegible]c apud maiores R[illegible] cõtemptor numinis. i. diuinitatis aut qs erat tũc ausus ridere. i. irridere. simpuuiũ. i. modicũ calicem. Numæ. q. d. nullus. i. quo Numa i sacris usus ẽ. & uti istituit. Geor. Val. legit nõ simpuuiũ aut simpulũ: sed uel simpiniũ a simpino uerbo græco: quod est simul bibo. uel sumpiniũ sm Varronẽ a sumendo uino: sed sic secũda produceretur. Vñ legi ut plures cum Mancinello simpuuiũ. & catinũ. i. uas illud fictile. nigrũ. ex terra nigra. & patella fragiles: qa fictiles: de mõte Vaticino: ubi fiebãt. sed nunc ad quas aras nõ est. sup. Clodius. i. similis Clodio. in habitu muliebri iter matronas: ut eas corrũpat cõuersatus. q. d. ad nullas nõ est quia ad omnes est. Ego audio quid uos amici ueteres. i. maiores nostri moneatis olim dicẽtes. oppone adulteris. s. seram. & cohibe supple. uxorem & filias: sed quis custodiat modo ipsos custodes. quasi dicat nemo. quia uxor est cauta: idest callida bene sibi cauẽs ne prodatur a custodibus scelus suum. & incipit ab illis. s. custodibus adulterium, ne postea ab eis accusetur.

❡ E A D E M libido: oẽs, inquit mulieres pauperes iuxta & diuites in libidinẽ ruunt. ⁋ Pedibus q̃ cõterit. i. quæ lecticanõ gestatur: **IOAN.**
sed pedibus suis ambulat. ac p hoc pauper. ⁋ Nec melior: subaudi **BRIT.**
est, q̃ diues mulier. ⁋ Atrum: nigrũ. ⁋ Vehitur ceruice. i. gestatur lectica a seruis Syrijs. ⁋ Longorũ: procerorũ: nã lecticarij quærebantur magni & proceri. ⁋ Vt spectet ludos: aliud uitiũ notat in mulieribus q. s. ambitiose sint, q̃uis pauperes uolũt enim diuites & nobiles uideri. ⁋ Sellam: lecticam intellige: quam ideo conducit, ut nobilis & potẽs uideatur. Sellam aũt poni ꝓ lectica docuit ante Iuue. Ostendẽs uacuam & clausam pro cõiuge sellam. ⁋ Nutricem: nam inter ancillas Romani diuites & nobiles habebãt nutrices liberorũ suorũ. ⁋ Flauam puellam: pulchram. nam (ut diximus ante) poetæ flauũ pulchrũ appellant. uñ Horatius: Phyllidis flaua decoret parentes: Alibi: Si flaua excutitur Cloe: hoc est pulchra. ⁋ Hæc tamen **Flauus**
argenti: licet, ingt, mulier modicas possideat diuitias: tñ quodcũq; argenti paterni superest. i. quodcunq; est ex censu maiorũ suorũ, donat athletis. ⁋ Athletis: pugilibus. nã ἆθλος certamen significat ἀθλέω uero certo. ⁋ Leuibus: politis & sine pilis, ac p hoc iuuenibus. **Athletæ**
Nam leue dicimus quod est sine pilis. Macrobius: Leue aũt est mulierũ corpus, quasi frigore naturali denset. ⁋ Nouissima uasa: q̃ ei **Leue**
extrema fuerũt ex cẽsu maiorũ. ⁋ Multis res angusta domi. subaudi est. licet, inquit mulieres multæ sint paupes: nullo tñ paupertatis pudore retinent: quominus: sint ꝓdigæ: modũq; fortunarũ suarum excedãt. nã ille dr pudorẽ paupertatis nõ hñe: q nõ timet ne reprehen

Sunt quas Eunuchi imbelles, ac mollia semper
Oscula delectent, & desperatio barbæ,
Et quod abortiuo non est opus, illa uoluptas
Summa tamen, quod iam calida & matura iuuenta
Inguina traduntur medicis, iam pectine nigro,
Ergo expectatos, ac iussos crescere primum
Testiculos, postq̃ cœperunt esse bilibres,
Tonsoris damno tantum rapit Heliodorus
Conspicuus longe, cunctisq; notabilis intrat
Balnea, nec dubiæ custodem uitis, & horti
Prouocat a domina factus spado. dormiat ille.
Cum domina, sed tu iam durum Posthume, iamq;
Tondādum Eunucho Bromium committere noli.

Pudor datur paupertatis, si quid ultra modū facultatū fecerit. Nam pudor est timor iustæ reprehēsionis. ¶ Ad illū modū: ad illā mensurā rerū, quā dedit ei paupertas. Nō uiuit ꝑ qualitate facultatū. ¶ Prospiciūt uiri. s. ꝓdigi. ¶ Recidiuus: recidiua pgama appellat Virg. q̃ post casum sint restituta. ¶ Sic nūmus recidiuus q̄si q renascat postq̃ ia perierit. In uetustis codicibus legit rediuiuus: quod ex uetusto renouatū significare ostēdit. Fest. Ergo nūmus rediuiuus, q̄si qui renouet & reuiuiscat. ¶ Exausta: exinanita. ¶ Pullulet: sumpta methaphora a satis, q cū e terra, siue arbore exeūt, pullulare dr̄. deducto uocabulo a pullo .i. nouello. Horatius pullam appellat myrtum, quæ nouella sit. ¶ Non reputant: nō cōsiderāt q̃ magno constent uoluptates: q̄s capiunt ex libidine sua.

Recidiuus

Rediuiuus

Pullulare

ASCen. ¶ IAM q eadē &c. Ostendit luxuriā & libidinē cōem eē omnibus mulieribus Romanis. Ordo est. Eadē .i. consimilis & coæqualis libido, est iā .i. tēpestate nostra. pariter .i. ꝯformiter. summis .i. ꝑdiuitibus mulieribus. & minimis .i. pauprimis. Nec ea mulier paupcula, q̃ cōterit pedibus suis frequēter eundo silicē .i. lapidē dur̄ in pauimēto plateaꝝ stratū. nigrū .i. lutosum. est melior .i. frugalior, aut castior, q̃ ea q̃ uehit. ceruice .i. humeris. Syrorū .i. seruorū ex Syria. longorū .i. p̄stantium corporū .i. q̃ potētissima matrona q̃ lectica portatur. Ogulnia .i. mulier pauper: sed uideri cupiēs & oculorum captatrix. ꝯducit uestem ut spectet ludos. conducit comites .i. pedisse quos, q eam sequant. conducit sellam, in q̃ sedeat: cōducit ceruical: sup. quod recumbat. cōducit amicas .i. q̃ se amicas simulēt, & eius tanq̃ diuitijs amicitiā optare cōducit nutricē q̃ foris simulet se liberos eius nutrire: quos ipsamet domi nutrit. & puellā flauā .i. cōptam flauos capillos habentē. cui det ꝑ tpe illo mādata tanq̃ dn̄a. & tn̄ .i. q̄uis. s. appetat diues uideri, & pōpose uestiri. hoc donat athletis .i. pugilibus. lenibus .i. imberbibus. quodcunq; .i. qcquid argenti paterni .i. uasis argentei ex patrimonio derelicti. superest .i. reliquū est ipsi & uasa nouissima .i. ad nouissimū custodiēda: utpote i qb' sacra pagebāt: acerrā & salinū. aut huiusmodi. Quia uero dixit diuitias luxuriā intulisse & nūc quasdā paupes esse: uideretur nō recte dictū · q eadem libido sit summis & minimis: qa deficiēte causa deficit effectus. Ad hæc respōdet poeta: q paupes qdem nūc sint p libidinem effectæ: sed nullæ seruant pudorē. & uerecūdiam decentē pauperes: usq; adeo nūc sunt oēs corrupti. Ordo: Res angusta .i. modica supellex. est multis domi .i. multæ habēt parū diuitiarū in domo sua: sed nulla habet pudorē .i. pudicā uitā pauptatis .i. q̄lē pauptas merito faceret. nec sup. ulla metit se ad illū modū: quē hæc. s. pauptas dedit .i. generauit & posuit. & tn̄ .i. q̄uis mulieres oēs sunt ꝓdigæ: uiri prospiciūt aliqn̄ qd sit utile. & qdā uiri expauere .i. timuerū tādē post lōgā. s. egestatē frigus & famē & hoc formica magra .i. exemplo suo mōstrāte. de q̃ ꝓterea q̃ Mācinellus affert sunt plebei uersiculi: Dū calor est, & pulchra dies formica laborat: Ne pereat dū nix uenerit alta fame. Et illud Prouer. vi. Vade ad formicā o piger. & considera uias eius: & disce sapiētiā. Quæ cū nō habeat ducē, nec p̄ceptorē, nec principē: parat i æstate cibū sibi: & cōgregat i messe qd' comedat. Sed fœmina ꝓdiga .i. porro agēs .i. profundēs & dilapidās sua nō sentit cēsum .i. thesauꝝ peuntē. ac p & nō reputat .i. recogitat, respicit unq̃. q̄tū .i. q̃ magno pretio. cōstēt .i. cōparent sua gaudia. uelut .i. pinde ac si nūmus .i. pecunia ad numerādū apta. rediuiuus .i. postq̃ extinctus esset reuiuiscēs. pullulet .i. per se crescat in arca exhausta a muliere. & quasi numma tollatur .i. auferatur semper e pleno: & non imminuto aceruo: idest cumulo pecuniarum.

IOAN. BRIT. ¶ SVNT q̄s: alia mulierū ipudicitiā notat: qd' eunuchis delectet ea. s rōne ut uoluptates sentiāt: & nō cōcipiant. un̄ illud est Mart. Cur tm̄ Eunuchos hēat tua Gellia q̄ris Panice: uult futui Gellia, nō parere. ¶ Imbelles: sunt. n. ueluti mulieres. ¶ Mollia: q̄si muliebria: cū Eunuchi sint. ¶ Despatio barbæ: barbā. n. Eunuchi nō ꝓducūt: qd' fieri scribit Macr. inopia caloris. Calor. n. ē q pilos creat, un̄ Eunuchis desunt: q ꝓrū naturam nullus negauerit frigidiorē esse, q̃ uiri. ¶ Et quod abortiuo: alia rō qd' spadonibus delectētur: qa nō concipiāt: ac p hoc abortiuos nō faciāt. De abortiuo dictū est i. ii. Saty. ¶ Illa uoluptas Sūma tn̄: est ueluti antipophora: q̄si aliqs dixerit quā uoluptatē pn̄t cape ex hmōi Eunuchis: cū sint male mētulati. sed summa, igt, est uoluptas. qa nō utunt Eunuchis nisi q castrati fuerūt in ætate adoltiore, ut matura habuerit genitalia. ¶ Inguina: ordo est: Inguina matura .i. q̃ creuerūt ad legitimā mēsurā. ¶ Tradunt medicis: ut īde testes excidāt. ¶ Pectine nigro .i. pubescēte. ¶ Ergo expectatos: mulieres, ingt, spadonibus delectant, sed eos nō iubēt prius castrari, q̃ ad ætatē maturā puenerint. Domitianus tn̄ mares castrari uetuit & spadonū, q residui erāt, apud māgones ꝑtia moderatus est. ¶ Rapit Heliodorus: nomē medici. Interp̄tat donū Solis. ¶ Tōsoris dāno: qa nō lucrabit. nā eum nō tōdebit, cū barbā (ut diximus) nō ꝓducat. ¶ Cōspicuus: Penis magnitudine. nā i balneis bene mētulati a cinædis obseruabantur. Ordo aūt est, & sensus: Spado factus a dn̄a .i. q castratus fuit imperāte dn̄a. lōge cōspicuus & notabilis cūctis .i. quē cēs ut p̄cipuū spadonē & obseruēt. itrat balnea, & prouocat Penis magnitudine ipsū Priapū .i. pōt certare cū Priapo de magnitudine mēbri. ¶ Custodē uitis & horti .i. Priapū: qui (ut scribit Diodorus i qnto) nō solū in urbiū tēplis: sed i agrestibus quoq; locis tāq̃ uineaꝝ, atq; hortorū custos colit: fructuū fures castigās. cui Deo sacra cū risu & ludo fiūt: sicuti & Dionisio patri. Nā antiq fabulātur eū filiū fuisse Dionisij & Veneris: ea ratione, qd' q uino īdulgeāt. sint natura ad Venerē prōptiores. Asserūt nōnulli priscos illos cū uellēt holum pudēda occultius noīare Priapū dixisse: Omitto multa alia q̃ a Diodoro diffusius pscribūt. ¶ Dormiat ille Cū dn̄a: potes, ingt, tolerare, ut Eunuchus, q castratus fuit ætate iā adulta dormiat cū dn̄a: sed cū puero a te dilecto & iā maturo ne quaq̃. ¶ Bromium: puerū tuū formosū: q̄lis fuit Bacchus: q Bromius est appellatus ἀπὸ τοῦ βρέμον .i. a crepitu & sonitu: q ei tonitru cōtigit cū natus est.

Priapus

Heliodorus

Bromius

ASCen. ¶ Sunt q̄s &c. Carpit delitias & uoluptates mulierū. quę ēia pro libidine agūt. Ordo est: Sūt sup. mulieres: q̄s Eunuchi .i. emasculati, q testiculos nō hn̄t. & idcirco ībelles ad gn̄ationē ipotētes. & oscula semp mollia .i. sine asperitate barbæ. & desꝑatio barbę delectēt. & quod nō est opus abortiuo sup. partu .i. ut faciāt abortū, quē potius facerēt, q̃ maturꝝ partū ederēt. sed cū nō cōcipiāt, nō est opus abortiuo. illa tn̄ uoluptas est .i. reputatur a talibus mulieribus summa. q inguina .i. uirilia mēbra. tradūtur medicis .i. chirurgicis euellēda. matura .i. quādo sunt matura .i. pertigerunt iu[s]tam mensuram ad generandū. & hoc iuuenta existente iam calida .i. ad coitū apta. & pectine nigro .i. pube existēte nigra, qa pubes [a]nte barbā uenit: q̃ nigrescēte barba statim nasceretur. si nō euellerent [te]sticuli. ergo cū ita sit q nō appetēt alios: Heliodorus ille castrator pitus. rapit .i. extrahit: euellit. damno .i. ad damnū: uel cū damno tonsoris sup. barbæ: quā eunuchus nō habet, tn̄ .i. solūmodo. testiculos expectatos ad maturitatē. s. ac iussos crescere primū .i. anteq̃ euellantur. postq̃ cœperūt esse bilibres .i. duarū librarū. Talis autē iuuenis factus spado a dn̄a .i. ad uotū dn̄æ. itrat balnea ꝯspicuus .i. spectabilis lōge & notabilis ꝑ magnitudine mētulæ cūctis. & ꝓuocat .i. ꝓuocare potest non dubie sup. de uictoria .i. cōfidenter. custodem uitis & horti .i. Priapū, q propter magnitudinem mēbri uirilis Helesponto eiectus erat. De quo Hora. in Sermonibus: Olim truncus eram ficulnus: inutile lignū: Cū faber incertus scamnū faceret ue Priapum. Maluit esse Deum: Deus hinc ego furū, auiūq; Maxima formido &c. Ille talis .i. mollis & bene metulatus. dormiat o Posthume cū dn̄a .i. cum uxore tua: qa libenter admittet eū. sed o tu Posthume noli cōmittere .i. destinare. Eunucho .i. ut fiat Eunuchus. Bromium seruum tuum iam durū .i. uirilē & robustū & iam tondendum .i. barbatū. nō autem formosum ut Bacchum. q. d. amitteres operam & impensas tuas: qa uxor tua nollet cum tali dormire. Non uult ergo poeta dicere id quod Mancinellus: q uidelicet etiam cum Bromio uxor dormire uellet, sed merc oppositū. & cōsulit ut non alium uxori castrari faciat, q̃ abs quo eam supponi uellet. immult aūt melius esse ab Eunuchis, q̃ ab adulteris subagitari coniugem illius.

¶ SI

Si gaudet cantu, nullius fibula durat
Vocem uendentis prætoribus, organa ſemper
In manibus, denſi radiant teſtudine tota
Sardonyces, criſpo numerantur pectine chordæ,
Quo tenet Hedymeles opā dedit, hūc tenet, hoc ſe
Solatur, gratoq; indulget baſio plectro.
Quædam de numero Lamiarum, ac nomini, alti
Cum, farre, & uino Ianum, Veſtamq; rogabat,
An Capitolinam deberet Pollio quercum
Sperare, & fidibus promittere, quid faceret plus
Aegrotante uiro? medicis quid triſtibus erga
Filiolum? ſtetit ante aram, nec turpe putauit
Pro cithara uelare caput, dictataq; uerba
Protulit (ut mos eſt) & aperta palluit agna.

IOAN. BRIT. ¶ SI gaudet cantu: uaria mulierum ſtudia percurrit poeta earum ſemper flagellans impudicitiam: ſi mulier, inquit, citharœdis & cantoribus delectatur: nullus eſt, qui durare poſſit, ita defatigantur continuo cantu. ¶ Nullius fibula durat. i. nullus adoleſcens infibulatus pōt iam diutinum canendi laborem perferre. Infibulabantur enim adoleſcentuli (ut diximus paulo ante) inter dum ualetudinis, interdum uocis conſeruandæ gratia: frequens enim coitus facit ut adoleſcens raucescat. Eius infibulationis rationem hanc ſcribit eſſe Celſus: ut cutis quæ ſupra glandē eſt extendatur: notetur q; utrinq; lateribus. attramento: qua perferatur ſi glans a notis libera eſt, is locus idoneus fibulæ eſt: tum qua notæ ſunt cutis acu filum ducēte tranſuitur: eiuſq; fili capita iter ſe deligant: quotidieq; id mouetur: donec circa foramina cicatriculæ fiant: ubi hæ cōfirmatæ ſunt exempto filo: fibula additur: q quo leuior eo melior eſt. Erat. n. annullus tenuiſſimus argēteus, ſiue aureus. Alij interpretantur q mulieres pretio corrumpant citharœdos & cantores ad coitum: & ſic fibulam ſoluere cogantur: quod falſum eſt. nam non amat eos mulier ut coeat: ſed uoluptatē capiat ex cantu. nam in ſequentibus ait: Sed cantet potius, q̄ totam peruolet urbem. Supra uero taxauit eas q̄ citharœdos amarent ad coitū: Soluitur his magno comœdi fibula, ſunt quæ Chryſogonū cantare uetent. Ergo poeta notat hic mulierem quæ ſtudio citharœdorū canentiū teneretur. ¶ Vocem uendentis prætoribus: prætores enim, qui ludis præerant adoleſcentes emebant, qui cantica peragerent. **Organū** ¶ Organa: inſtrumētū eſt muſicū habens (auctore feſto) chordas. ¶ Denſi ſardonyces. tota, inquit, cithara laudibus prætioſis adornata eſt. **Onyx** Onyx gemma eſt: cui nomen eſt cō unctū cū Sarda alio lapide. Nam (ut Suidas ait auctore Plin.) Onyci candor eſt unguis humani ſimilitudine. Item Chryſoliti & Iaſpidis & **Sardonyx** Sardę uū noie ſocietas oritur. Sardonycē Ptolemæ' a Sardonyce monte Indiæ deriuari ſcribit, ea uſus eſt primus ſuperior Africanus. auctor eſt Plin. de quo diximus latius: apud Perſium illic: Et natalitia tandem Cum ſardonyce albus. ¶ Teſtudine: ideſt cithara quā Mercurius primus (teſte Eratoſthene) ex teſtudine fecit: quāq; poſtea Orpheo, ſiue (ut alij uolunt) Apollini tradidit: cū ab eo contra dono Caduceum accepiſſet. ¶ Numerantur. percutiuntur. nam **Pectine** numerari uidentur, cum feriuntur plectro. ¶ Pectine: pecten latine: ideſt quod græce dicitur plectrum, quo chordæ feriuntur. Virgi. **Plectrū** Atq; eadē digitis mex pectine pulſat eburno. Plectrum autem dictum eſt a πλήσσω: quod eſt percutio: q chordæ eo percutiantur. **Hedymeles** Quo. ſ. pectine. ¶ Hedymeles: nomen fictum citharœdi. nā ἡδὺς ſignificat ſuauem & μέλος cantū. ¶ Operam dedit. ſcilicet cantui. ¶ Hunc tenet: ſcilicet pectinē. ¶ Quædam de numero Lamiarum **Lamus rex** . i. nobilium & potentiorum: qualis fuit familia Lamia, quæ nobiliſſima fuit deducta origine ab Lamo: qui formiarum rex fuit in Campania. De quo Horatius: Heli uetuſto nobilis ab Lamo: Quando & priores hinc Lamias ferunt Denominatos, & nepotum per memores Genus omne feſtos. & cætera. ¶ Cum farre & uino docet Cato in re ruſtica ca. cxxxiii. qōo Iano ſacrificaret his uerbis: Iano ſtruem cōmoueto ſic: Iane pater te hac ſtrue commouenda bonas p̄ces te precor uti ſies uolens propitius mihi, liberiſq; meis domo, familiæq; meæ. Mactus hoc ferto, poſtea uinū Iano dato ſic: Iane pater uti te ſtrue cōmouēda bona p̄ces bene p̄catus ſum eiuſdem rei, ergo macte uino inferiori eſto, Oui. in primo Faſtoꝝ: Ara mihi poſita eſt paruo cōiuncta ſacello: Hæc adolet flammis cum ſtrue farra ſuis. ¶ Veſtamq; rogabat: de Veſta: abunde dictū eſt ſuperioribus Satyris. ¶ Ao Capitolina: rogabat: ingt, mulier quædam de nobilioribus Ianū & Veſtam facto ſacrificio: an Pollio citharœdus: cuius cantu delectabatur futurus eſſet uictor in certamine capitolino. ¶ Quercū capitolinā. i. coronā auernā, q̄ dabatur uictori in certamine capitolino. Mart. O cui Tarpeias licuit contingere quercus. & alibi. Quod pro Tarpeię frōdis honore poteſt. Nam Domitianus (auctore Tranquil.) inſtituit quinquennale certamen Capitolino Ioui triplex. muſicū, equeſtre, gymnicum, & aliquanto plurium q̄ nunc eſt coronatorū. Certabatur ēt proſa oratione græce, latineq;, ac p̄ter citharœdos, chorocithariſtæ quoq; & Pſallocithariſtæ. ¶ Fidibus. ſ. ſuis. ¶ Quid faceret: non plus, ingt, anxia eſſet pro ſalute mariti ægrotatis: aut filij, q̄ eſt p̄ cithara: hoc eſt p̄ ipſo citharœdo. ¶ Velare caput: nā qui rem diuinam faciebant ex ueteri inſtituto caput uelabant, unde apud Virg. Helenus uates præcipit ſic Æneæ: Purpureo uelare comas adopertus amictu: Ne qua inter ſanctos ignes in honore Deorum Hoſtilis facies occurrat & omnia turbet: Hunc ſocij morem ſacrorum: hūc ipſe teneto: Hac caſti maneant in religione nepotes. De hoc ritu ſacrificandi multa ſcribit Plutarc. In Problematis. ¶ Dictataq; uerba: ab aruſpice. ſ. qui uouenti uerba dictabat. ¶ Vt mos eſt: ſcilicet ut aruſpex dictet uerba, q poſtea proferat qui uotum facit. ¶ Aperta agna: ex cuius extis aruſpices futura cognoſcebant. ¶ Palluit: ſolicita quid exta portenderent agnæ.

ASCEn. ¶ SI gaudet cantu &c. Alis delitias mulierū taxat: quæ citharœdorum captæ amoribus, eis, & eorū inſtris magno utebant pretio. Eſt tū duplex lectio & ſenſus hoc loco. Nā alij legunt durat. alij dura eſt: quod fere in idē redit. ¶ Alij intelligunt q mulieres cātantibus abutant. alij q ſolo cantu. priores ſic cōſtruunt. Si ſup. mulier gaudet cantu. i. in cithara: aut in alio inſtro canent. fibula. i. cōnexio ſubligaris: qua utebātur ad firmitudinē uocis & lateris nullius uendentis prætoribus uocē. eſt dura ſup. ſatis ut non ſoluatur. uel durat: qa ſtatim p̄poſito coitus prætio diſſoluit. Poſterioris ſic: Si matrona diues gaudet. i. oblectatur. cantu. i. cantilenis ſuauibus. fibula. i. cōnexio ſubligaris nullius uendentis p̄toribus uocē. i. cantare conductus a prætore ſolitus, eſt dura. i. ſatis robuſta ad tenendum firmitudinem lateris & uocis ipſius cantoris: quia licet fibula illius non diſſoluatur per coitum: raucescit tamen frequēti cantu. Vnde ſubdit. organa: ideſt inſtrumenta muſica, quæ mulier tangit: ut ad ea cantor concinat: ſemper ſupple. ſunt in manibus mulieris. & ſardonices. i. lapilli illi prætioſi. denſi: ideſt denſe poſiti. radiant in tota teſtudine: ideſt cithara ex teſtudine primum inuenta. Alibi utitur in fœmineo genere: Cōducta Paulus agebat Sardonyce. ſicut Perſius: Et natalitia tandem cū ſardonyce albus. Ideo aūt apponit lapillos citharæ: qa (ut prius dixi) quiſq; ea exornat inſtrumēta: quorum uſu atq; operatione oblectat. unde Virro homo bibax pocula gemmis ornabat: Æneas bellator optimus uaginā: & hic mulier cantu oblectata: teſtudinem. i. citharam ſuā. chordæ. ideſt nerui, ſeu fides citharæ numerantur: ideſt per numerum pulſantur ſeu diſponūtur. pectine. i. tali inſtrumento. criſpo. i. criſpāte. quia ex pilis fere conficitur. ſunt qui legant criſpæ: ut ſit criſpæ chordæ. quo. ſcilicet pectine. Hedymeles: ideſt ſuauis ille cātor. dedit aliquādo operam. ipſa: ſcilicet mulier. tenet hunc: ſcilicet pectinem: & ſolatur ſe hoc. & indulget. ideſt affectuoſe præbet plectro uidelicet pectini grato propterea: q eo Hedymeles uſus eſſet. baſia: ideſt laſciua oſcula. Quædam ſupple mulier de numero Lamiarum: ideſt nobilium: ac pro &. alti: ideſt nobilis & ſuperbi. ſanguinis: ideſt generis. rogabat ideſt interrogabat: conſulebat Ianum & Veſtam numina a Romanis culta cum farre & uino: ideſt oblatione ex farre, & uino facta. an Pollio citharœdus ille deberet ſperare quercū capitolinam: ideſt coronam quercinam pro uictoria obtenta in certamine Ioui Capitolino a Domitiano inſtituto. & an poſſet ipſe promittere ſibi coronam illam fidicibus: ideſt chordis ſuis ſonoris. Quid faceret talis nobilis mulier plus uiro ægrotante: ideſt ſi uir ægrotaret: quaſi dicat nihil. & quid ipſa faceret plus medicis triſtibus ergo filiorum ideſt propter morbum incurabilem filioli quaſi dicat nihil: Ipſa enim ſtetit ante aram: nec putauit eſſe turpe uelare caput: ideſt uelando ſacrificare pro cithara: ideſt citharœdo. & protulit uerba dictata a ſacrificulo. ut: ideſt ſicut eſt mos. & palluit: ideſt pallida effecta eſt. agna aperta ab aruſpice, ut agnoſceret futura: quia nihil ſalutis ſignificatiuum illic uidit.

Dic mihi nunc quæſo,dic antiquiſſime Diuum,
Reſpondes his Iane pater:' magna otia cœli,
Non eſt(ut uideo)non eſt,quid agatur apud vos.
Hæc de comœdis te conſulit,illa tragœdum
Commendare uolet,uaricoſus fiet aruſpex.
Sed cantet potius,ꝗ̄ totam peruolet urbem
Audax,& cœtus poſſit ꝗ̄ ferre uirorum.
Cumq; paludatis ducibus præſente marito
Ipſa loqui recta acie,ſtrictiſq; mamillis.
Hæc eadem nouit,quid tota fiat in orbe,
Quid Seres,quid Thraces agant,ſecreta nouercæ,
Et pueri,quis amet,quis decipiatur adulter,
Dicet quis uiduam prægnantem fecerit,& quo
Menſe,quibus uerbis concūbat quæq;,modis quot.
Inſtantem regi Armenio,Parthoq; cometem
Prima uidet,famam,rumoreſq; illa recentes
Excipit ad portas,quoſdam facit eſſe Niphatem
In populos,magnoq; illic cuncta arua teneri
Diluuio,nutare urbes,ſubſidere terras
Quocunq; in triuio,cuicunq; eſt obuia narrat.
Nec tamen id uitium magis intolerabile,ꝗ̄,quod
Vicinos humiles rapere,& concidere loris
Exorata ſolet,nam ſi latratibus alti
Rumpuntur ſomni,fuſtes huc ocyus inquit,
Afferte,atq; illis dominum iubet,ante feriri,
Deinde canem.grauis occurſu,teterrima uultu

IOAN. BRIT. ℭ DIC mihi nunc quæſo: hac interrogatione oſtēdit tales ꝑces indignas eſſe ꝗ exaudiantur. ꝓ Antiquiſſime Diuum nam habitus eſt antiqſſimus Deorū. Vnde illud eſt Ouidij in primo Faſtorū: Me chaos antiq(nā ſum res priſca)Vocabant. ꝓ Iane pater:hoc uerbū eſt ex ritu.nam ĩ ſacris Ianum geminum,Ianū patrem,Ianū Iunoniū inuocabant.Patrē aūt quaſi Deorū Deū. lege Macrobiū libro primo Saturna. ꝓ Magna otia cæli:ſubaudi ſunt. ꝓ Hæc de comœdis:comœdi & tragœdi dicuntur: q comœdias & tragœdias agūt. Comici & Tragici q ſcribunt. ꝓ Conſulit te.ſ. o Iane. ꝓ Varicoſus.in hoīe, ut in Perſiū diximus:Venæ tumeſcentes in uarices cōuertūtur:nec ĩ cruribus ſolum,ſed in toto corpore cōſpiciuntur. unde Celſus ita ſcribit:Præter hoc euenit ĩ quorundam uentribus uarices ſunt quarū,qa nulla alia curatio eſt, ꝗ̄ q ĩ cruribus eſſe cōſueuit &c.

Comœdus / Tragœdus / Comic' / Tragic' (margin)

Varices — Varices autem dicūtur ex nimia mora ſtandi ꝓuenire. Inde illud eſt Vatini in Ciceronē uaricoſū gloriantē ſe humeris Italiæ ab exilio reportatū. Vnde ergo tibi uarices? Aruſpex igitur cū exta cōſulit diu ſtando fit uaricoſus.

Aruſpex — Aruſpex dicebatur,q exta pecudū iſpiceret,ex q̄bus futura præ noſcebat. ab aruga denoīatus

Aruga — nam aruga dr̄ hoſtia ab hara in qua concludit',& ſeruatur. Hara aūt eſt in qua pecora includūtur. ꝓ Sed cantet potius:hinc oſtēdit poeta mulieres cantoribus, citharœdiſq; delectari ut diximus:nō ut cū eis coeant ſed ut ex cantu uoluptatem capiant. Cantet,inq̄t,potius & cū cantoribus uerſetur ꝗ̄ per urbē uagetur,ſicq; notat mulieres ambulatrices,q ſemper impudicæ habitę ſunt. Vnde eſt illud ꝑceptū Catonis in re ruſtica: Mulier ne ſit ambulatrix. ꝓ Ferre cœtus uirorū:uerſari magna audacia cum uiris.

Paludamentum — ꝓ Cumq; paludatis:paludamētū ueſtis militaris Imperatoria. Apuleius in prima Apollogia.uerumtamen hæc Diogeni & Antiſthenī pera & baculus. quod regibus diadema, quod imperatoribus paludamentū,quod pontificibus galerū,quod lituum auguribus. Tranq̄llus in Cæſ. Paludamentū mordicus trahēs, ne ſpolio potiref hoſtis. Id aūt aut albū,aut purpureū exeuntibus in ꝑliū dari ſolebat. Vnde Valerius lib.primo capite de prodigijs pullū Craſſo traditū eſt paludamentū,cū in ꝑlium exeuntibus albū aut purpureum dari ſoleret. ꝓ Strictiſq; mamillas:ita coarctatis ut in ſummo natēt ſinu.

Seres — ꝓ Quid Seres:populi Syriæ primi hoīum, q noſcant: lanicio ſiluarū nobiles,pfuſam aqua depectētes frondiū caniciē. Cœtum reliquorū mortaliū fugint,cū cōmertia expetant. Pli.li.vi. ꝓ Quid Thraces:populi ſeptētronales. ꝓ Regi Armenio,parthoq;: utpote

Comete — imperij Romani hoſtibus. ꝓ Cometē inſtantē:exitiū minātē:nā cometas græci uocāt, quas nos crinitas ſtellas appellamus horrentes crine ſanguineo,& comarū modo in uertice hiſpidas. Plinius. ꝓ Facit Niphatem iſſe.i.ita rē narrādo diſponit.ut faciat Niphatem iſſe in quoſdā populos:Niphates fluuius eſt Armeniæ. Luca. Armeniuſq; tenens uoluptatē ſaxa Niphatem.

Niphates — eſt ēt mons eiuſdem nois ut ſcrib. Strabo. ꝓ Teneri diluuio,i.inundari,& aquis obrui. ꝓ Nutare urbes terræmotu quati. ꝓ Subſidere:introrſum ire. Ouid. Subſidunt ualles ꝓ Nec tamen id uitiū:nec illud uitiū uagandi per urbem,& perſcrutandi res nouas grauius eſt,ꝗ̄ ꝙ iracūdię & ſęuitie uitio laborat. ꝓ Rapere:trahere ui. ꝓ Vicinos humiles:hoc eſt pauperes ſi forte interruptus fuerit ei ſomnus per canes eorum. ꝓ Exorata:etiam exortata. ꝓ Solet concidere:uerberare. ꝓ Illis:ſcilicet fuſtibus. ꝓ Dominum:ſcilicet canis. ꝓ Grauis:terrifica.

ASCen. ℭ DIC mihi nūc ꝗſo. Quia dictū eſt quod ꝗdam mulieres conſulunt de ſalute adulterorū ſuorū:ꝗſi uero Dij talia curēt,iucūde alloquif poeta ianū ꝑcunctans eū an ne aliud agendū habeant Dij, ꝗ̄ talibus quæſtionibus r̄ndere. Deinde ꝓgredif ad alias petulātias mulierū notādas. Ordo eſt: O antiqſſime Diuū.i.Diuorū Iane. qui añ Saturnū in Italia regnabas: & principiū, ac ianua rerū diceris. ꝗſo.i.ſupplex oro.(quod addit ne dux eſſet uerbū iperā di dic, quo bis utit) dic mihi nūc poſtꝗ̄ te de talibus cōſulūt mulieres: dic inꝗ̄ o Iane pater Diuū. r̄ndes tu his .i.hmōi iterrogationibus mulierū.q.d.certe ſi hoc facis,magna ſup.ſunt otia cæli. Et ut.i.ſm qd̄ uideo.nō eſt inꝗ̄ quod agaf.uel melius. nō ē aliqd quod agatur apud uos.ſ.Deos cæleſtes. Nam hæc.ſ.mulier cōſulit.i.cōſiliū poſcit te.de comœdis.i. de ſalute, aut uictoria comœdoꝝ.i. actoꝝ comœdiaꝝ.illa.i.alia.uolet commēdare.i.ꝓtectioni tuæ cōmittere tragœdū.i. actorem tragœdiaꝝ.& ſi oībus aurē prębueris aruſpex.i.inſpector extoꝝ.arugæ.i. uictimæ, fiet uaricoſus.i. uaricibus: hoc eſt neruis cōtractis ex lōga ſtatione plenus. Sed cātet potius ſup.matrona, ꝗ̄ peruolet.i.diſſolute uolet ꝑ totā urbē exiſtēs audax.& ꝗ̄ poſſit.i.ualeat:potens ſit.ferre.i. ſuſtinere. cœtus.i.cōuēticula uirorū. que pro. &.ꝙ ipſa poſſit recta .i. erecta facie cū tamē pudica mulier uultū demiſſa ꝓfatur: ut de Didone dr̄ prim. Æneī.& mamillis ſtrictis.i.cōpreſſis quibuſdā faſcijs a parte īferiore: ut oſtendit Plautus meretrices facere: ut e ſinu exiliāt & pateāt.uel (ut Probus legit)ſiccis.i.uirilibus: nihil lactis maternalis habentibus.loqui cū ducibus paludatis.i.paludamētis ornatibus & hoc marito exiſtente pn̄te.i.ꝑſentia.ut ſup.iam frequēs facit, hæc eadē aūt ꝗ hoc facit,nouit qd fiat ĩ toto orbe: qd Seres populi illi ad Indos: qd Thraces populi ad ſeptētrionē uergētes agāt. Et nouit ſecreta nouercæ. & pueri.i.qd nouerca cū priuignis ſecrete egit. & nouit qs amet, & qs adulter decipiaf. & dicet.i.dicere poterit:qa ſcit quis fecerit uiduā ꝑgnantē.i.grauidā. & quo menſe. & q̄bus uerbis. & q̄ūo quæque ſup.mulieres concūbunt.i.coeunt. Et ipſa uidit prima.i.ante oēs inuētes.cometē.i.ſidus crinitū:aut(ut dn̄t)caudatū. Inſtantem.i.mortem minantē.aut, ſi ad ſidus refers. minans. regi Armenio:ideſt Armeniorum. & Partho.i.Parthorum.illa excipit.ſ. ex ore nunciatū capit ad portas priuſquam recipiantur in urbem: famam & rumores recentes. & facit: ideſt Prædicat Niphatem fluuium illum iſſe.ideſt fluxiſſe. in quoſdam populos & cuncta arua teneri: ideſt obrui & inundari illic.ſ.iuxta,Niphatem.magno diluuio. ideſt inundatione aquarum. & ipſa narrat in quocunq; triuio & cuicunq; eſt obuia.urbes mutare. ideſt ex terremotu caſum minari. & terras ſubſidere.ideſt in abyſſum abire:hoc eſt talis ſcit omnia & facta & infecta:ut Plaut.in Trinummo de uiris dicit.Nec tamen id uitium.Nunc ſæuitiam & inclementiam mulierum taxat. Ordo eſt:Nec tamen id uitium.ſ.curioſitatis & leuitatis:ac diſſolutionis: eſt magis intolerabile,ꝗ̄ ꝙ ipſa exorata·ideſt poſtꝗ̄ ſemel eſt precibus placata uel exorata a uicinis malis. ſolet rapere·ideſt ui arripere. & concidere:ideſt flagellare. loris:ideſt ſcuticis, ſeu flagellis ex corio factis.uicinos humiles:ideſt infime conditionis. nam ſi ſomni alti:ideſt profundi & cerebrum quod altum eſt ampliter occupantes. rumpuntur:ideſt interrumpuntur latratibus canum:ideſt ipſa inq̄t ad lorarios ſuos.ideſt. ſeruos,qui uincula & uirgas cuſtodiunt & exercent afferte ocyus ideſt ualde cito huc:ideſt ad me fuſtes:ideſt baculos & uirgas magnas. & iubet dominum.i.poſſeſſorem canis feriri.i.uapulare:aut cædi illis:ſcilicet fuſtibus: & deinde canem. & ipſa grauis.i.moleſta & aſpera ac terribilis occurſu, dum cuiꝗ̄ occurrit. & teterrima.i.toruiſſima,immitiſſima uultu.

ℭ BALNEA

Balnea nocte subit, conchas, & castra moueri
Nocte iubet, magno gaudet sudare tumultu.
Cum lassata graui ceciderunt brachia massa,
Callidus, & cristæ digitos impressit Aliptes,
Ac summum dominæ femur exclamare coegit.
Conuiuæ miseri interea, somnoq; fameq;
Vrgentur, tandem illa venit rubicunda, totum
Oenophorum sitiens, plena quod tenditur vrna
Admotum pedibus, de quo sextarius alter
Ducitur ante cibum rabidam facturus orexim,
Dum redit, & terram luto ferit intestino.
Marmoribus riui properant, aut lata falerno,
Peluis olet, nam sic tanq̃ alta in dolia longus
Deciderit serpens, bibit, & vomit. ergo maritus
Nauseat, atq; oculis bilem substringit opertis.

IOAN. BRIT. ℂ BALNEA nocte subit: nam ante cœnam lauabantur. ⁋ Chōcas: uasa quibus utebantur in balneis. ⁋ Et castra: quasi castra .i. multam supellectilem. quam secum ferat. ⁋ Gaudet sudare: gaudet, inquit i balneis lauari strepitu magno & ambitioso. unde utulus epistolæ Senecæ in. 8. talis est ubi notat tumultuosam balneorum luxuriam. ⁋ Graui massa: graui alterum pondere. nam qui balnea ingrediebantur, quo facilius sudorem elicerent: ante quam lauarētur, se exercebant: nunc grauiora onera manibus ferendo: nūc alteres rotando, quā rem Seneca ad Lucilium optime ostendit lib. 8. ubi notat tumultuosam luxuriam balneorū sic dicens: Cū fortiores exercentur & manus plūbo graues iactāt: cū laborāt aut laborantē imitatur, gemitus audio, quoties retentum spiritū rem: fferunt sibilos, & acerbissimas respirationes. Idem alibi ad Lucilium loquēs de exercitationibus. Cursus & cum aliquo pōdere manus motæ. ergo graui massa .i. graui altere: qui aliud nihil est, q̃ massa plumbea. **Alteres** Dictus autem alteres ab ἅλλομαι quod est salio. nam saltantes susceptis **Aliptes** alteribus exercebantur. Mart. Alterem facili rotat lacerto. ⁋ Aliptes unctor ab ἀλείφω quod est ungo. ungebantur enim, qui uolebant lauari. ⁋ Callidus: astutus. nam dum ungit mulierem: genitalia manibus maxime palpat, & percutit. Seneca lib. 8. loquens de strepitu balneorum: Cum in aliquem inertem, ac plebeia unctione contentum incidi: audio crepitum illisæ manus humeris: quæ ut plana peouenerit, aut concaua, ita sonum mutat. Item eadē epistola: Aliptum cogita tenuem & stridulam uocem, quo sit notabilior expris mentem: nec unquam tacentem, nisi dum uelit alas: & alium pro se clamare cogit. ⁋ Cristæ: genitalibus. ⁋ Exclamare: strepitum facere ex percussu manum. Vnde Mart. Et pueri lutulenta de palæstra Vncti uerbere uapulant magistri. ⁋ Summum femur: summam partē **Femur** femoris. nam femur totam coxam appellamus: hoc ex partē exteriorem, & interiorem uno uocabulo. Apuleius lib. x. Metamor. Nam quidam colonus partem uenationis immanis cerui pinguissimum **Femina** femur domino illi suo muneri miserat. Femina uero tantum partes interiores. Vnde Apul. eodem lib. Nam si faciem tuam medijs eius feminibus emiseris, facile percunctaberis quam grandem ubi demonstret patientiam loquebatur autem de Asino. Pli. autem li. 28. Femina atteri, adurique equitatu notum est. Apul. in. x. Illam titione candenti inter media femina detroso crudelissime necauit. plerūque tñ femora capiūtur ab auctoribus pro partibus genitalibus. ⁋ Cōuiuæ miseri: hoc qui illam domi expectant, cum ea cœnaturi: ut sit tota ipsa familia. ⁋ Interea: dum lauatur. ⁋ Tandem: post longam ex**Oenophorum** pectationem. ⁋ Oenophorum: uas ad ferenda uina οἶνος enim uinū significat: & φέρω porto. ⁋ Sitiens magna cum sit bibens. ⁋ Quod tēditur: quod plenum est. unde & ubera distenta dicimus, quæ plena sunt. ⁋ Admotū a pedibus .i. appositū seruis ut pessimū. nā pessimū erat uinū. qui enim uomere uolebant: uinū pessimū bibebant: quale dabatur seruis quod appellabant τρόπιν quod significat uersionem, quæ .s. stomachum perturbabat. Id uerbum est apud Martialem. bibit ergo tropin, ut uomat. Hoc autem fiebat ut exinanito stomacho maior edendi excitaretur appetentia. De Apedibus autem diximus in. 1. Satyra illic: Ab octaua Marius bibit. ⁋ Sextarius al**Sextarius** ter .i. duo sextarij. Est autem Sextarius sexta pars congij. Congius **Congius** enim sex capit sextarios. auctor est Prisc. ⁋ Ducitur: bibitur. Horat. Ducere nectareos succos. Idem in. 4. carminū: Sed pressum in cadibus ducere Liberum Si gestas. ⁋ Ante cibum .i. ieiuno stomacho contra uinum optimum uomitum coercet. Horat. Vel quod fluentem nauseam coerceat: Metire nobis cecubum. Vinum, inquit Pli. lib. 23. ieiunos bibere nouitio inuento inutilissimum est. Et lib. 29. cap. 1. Potus ieiunorum, ac uomitiones, & rursus per potationes, ac pilorum cuiratio instituta resinis eorum. Vbi manifeste talia medicinæ instituta irridet. ⁋ Rabidam ore .i. rabidum appetitum. orexis enim dicto est græca: quæ appetitum significat: ὀρέγομαι enim græce, appeto latine. A Galeno in libro qui Inscribitur ὅροι ἰατρικοί hoc est diffinitiones: quam ad medicinam spectant diffinitur sic: ὄρεξις ἐστὶ πόθος καὶ ἐπιζήτησις: hoc est orexis est desiderium, siue appe**Orexis** titus & inquisitio: pro uomitu etiam ponitur. Pli. ad Priscum de Fanna ægrotante pro uomitu sic scribit: Hoc discrimine implicita est insidens febris, tussis, orexis, summa macies, summa defectio. Iuuena. alibi in sequentibus. Hinc surgit orexis: Hic stomacho bilis nā uinum illum pessimum bibebant ut uomerent: sicque euacuato per uomitum stomacho, maior esset edendi appetentia. Vnde Seneca: Vomunt ut edāt, edunt ut uomant. Idem Seneca ad Lucilium loquens de intemperantia mulierum: Non minus inquit, potant, & oleo, & mero uiros prouocant. Æque inuitis ingesta uisceribus per os reddunt & uinū omne uomitu remittūt. ⁋ Dum redit: Sensus est & ordo: Sextarius alter ducitur .i. hauritur & bibitur ante cibum facturus rabidam orexim .i. rabidam appetentiam dum redit .s. ex stomacho .i. dum remittitur & uomitur. nam sic per uomitum exinanito stomacho appetitus edendi magnus excitatur. ⁋ Luto intestino .i. uino luteo: quod intestina hauserat. luto enim positum est pro luteo. sic Virg. Croceo mutabit uellera luto. & in sequentibus Iuuena. Incude & loto Vicano ad Rhetora misit. Quem locum animaduerti sic legendum: & non luteo: primam enim habet longam. Persius: Surgit tibi lutea pellis. Carmen exametrum luteo non admittit duabus extremis longis, & media correpta. ergo luto pro luteo per synæresin. Sicut apud Virg. in. 6. Aluo pro Alueo: Laxatque feros, simul accipit aluo. Et Teri pro Terei in Bucolicis, Aut ut mutatos Teri narrauerit artus. ⁋ Riui: hyperbolicos quasi riui. ⁋ Marmoribus: per sola & pauimenta marmorea. ⁋ Aut lata falernum Peluis olet est enim sensus: Vomitus uini ut in terram cadit. aut peluis excipitur. ⁋ Olet falerno: oleo & acusatiuo iungitur. Horatius, Pa**Oleo** stillos Rufillus olet. & ablatiuo. Ouidi. Non arabo noster capillus olet. ⁋ Bibit, & uomit: Mart. Nec cœnat prius, aut recumbit: Quam septem: uomuit meros deunces. ⁋ Tanquā longus serpens: constat cni serpētes uini auidissimas esse auctore Pli. li. 22. & 23. Et idē sic ait in Decu. Serpentes cum occasio est, uinum præcipue appetunt: cum alioquin exiguo indigeant potu. ⁋ Maritus nauseat .i. marito stomachus subuertitur: & ad uomitum mouetur. Nam nausea proprie appellatur ipsa stomachi subuersio sine tamen uomitu. unde **Nausea** Corne. Cel. lib. 1. Si sine uomitu nausea fuit. Seneca libr. 7. Nausea enim me segnis nec sine exitu torquebat: quæ bilem mouet, nec effundit. Nauseo autem unum est ex sex uerbis desinentibus in eo, **Sex uerba in eo primæ cōiugationis** quæ primæ sunt coniugationis: quæ sunt hæc Beo, Creo, Meo, Nauseo, Screo, Laqueo cum compositis. Reliqua uero in eo desinentia secūdæ sunt cōiugationis: præter eo & queo cum compositis, q̃ quartæ sunt. ⁋ Bilem substringit: sed coleram, inquit, cōpescit conniuēdo.

ASCen. ℂ IVBET balnea parari sibi nocte .i. tempore nocturno. & iubet conchas .i. uasa ampla, in quibus lauetur. & castra .i. sarcinulas per modum eorum, qui in castris sunt mouere: quasi ad nouam obsidionem pergat, ita morosa & pomposa cum tot instrumentis balneum intrat. & hoc iterum nocte, ut molestum sit ministris. & ipsa gaudet sudare magno tumultu, dum multos uidet afflictos in obsequio suo. Cum .i. postq̃ brachia eius lassata graui massa .s. plumbea: qua exercebantur in balneis, ceciderunt .i. inclinata sunt. & aliptes .i. unctor. callidus .i. ex industria errans, & nesciens quomodo ipsi complaceat. impressit cristæ .i. summitati uuluæ erectæ digitos suos & coegit summum femur .i. summam partem femoris .i. inguē dominæ. exclamare: idest crepitum facere. dum manus eius uncta per membra lubrica agiliter rotatur, & ducitur. Cōuiuæ miseri, qui inuitati sunt ad conuiuium: uel ab ipsa: uel a domino. urgentur .i. affliguntur interea: dum ipsa sic in balneis lauatur: somno & fame. illa autem uenit tandem .i. post expectationem, rubicundula .i. subrubens ex calore. & sitiens totum œnophorum .i. uas uinarium: quo

Illa tamen grauior, quæ, cum discumpere cœpit,
Laudat Virgilium, periture ignoscit Elisæ,
Committit, uates, & comparat inde Maronem,
Atq; alia parte in trutina suspendit Homerum.
Cedunt grammatici, uincuntur rhetores, omnis
Turba tacet, nec causidicus, nec præco loquantur,
Altera nec mulier. uerborum tanta cadit uis,
Tot pariter peluez, & tintinabula dicas
Pulsari. iam nemo tubas, atq; æra fatiget.
Vna laboranti poterit succurrere Lunæ.
Imponit finem sapiens & rebus honestis.
Nam si docta nimis cupit, & facunda uideri
Crure tenus medio tunicas succingere debet.
Cædere Siluano porcum, quadrante lauari.

uinum affertur, ut inde in pocala diffundatur: quod nimiũ pro tot conuiuis capacissimum erat quod uas tenditur. i. distẽditur: impletur urna plena, admotum. i. aduolutũ. pedibus. i. pueris seruis. per quod, inquit Mancinellus, malum uinum uomitum excitans significat. Sed de hoc in fine huius lectionis disputabo. non enim contrarium illi quod dictum est: q. s. sitiret illud œnophorum: quia hoc solum dicit pro mẽsura exprimẽda: non q ipsa uinum ex illo œnophoro biberet, nisi ut uomat: sed qa maior est mẽsura uini seruorum & familiarium, q̃ domini & dominæ. Vomitura autem de illo uase afferri sibi iussit. unde sequitur. de quo. s. œnophoro. ducitur. i. extractus ad dominam fertur. alter. i. secundus sextarius: hoc est duo sextarij: q terciam partem cõgij unius efficiũt ducitur inquam facturus. i. ut faciat. orexim rabidam. i. appetitũ uehemẽtem ex uomitu procreatum, uel uomitum ipsum. dũ. i. quando ipsa redit ex balneis. & ferit. i. uehementer opplet luto. i. oleto, seu stercore. intestino. i. in testinis pro fluente. terram. i. dũ ore & podice egerit. & riui micturę & uomitus properant: idest ꝑperanter currũt. marmoribus: idest per parietes domus marmoreę. aut lata peluis in quam recipiunt ministri uomitum & urinam eius olet. i. putet. falerno sup. uino quo deonerari uoluit, ut nouum reciperet. Nam ipsa bibit, & uomit. sic. i. eodem modo. tanq̃. i. ac si longus serpens deciderit in dolia. i. sic dñ uult euomit. ut audiret postq̃ biberit serpentem delapsum & submersum esse in illud dolium unde ipsa bibit. ergo maritus uidens ipsam sic uomentem. nauseat. i. nausea afficitur. & substringit. i. clam constringit ne ipsa percipiat bilem. i. humorem amarum fellis: qui ex indignatione concitatur. & hoc oculis opertis. i. occlusis. dixi Mancinellum & quem fere sequitur Calderinum uelle q malum & seruorum uinum significet: de quo quid sentiam paucis explicabo: quia dixi q lata peluis olet falerno: non uideretur absurdum, si illud œnophorum ad motum pedibus. i. a pedibus uel aduolutum pedibus: nõ allatum manibus ꝓ magnitudine, sit repletum falerno, optimo qdẽ uino: qd nimiũ orexim. i. appetitũ excitat. Nec obstat q dicit eã uomere: qa acre uinũ a calida muliere sumptũ facile uomitũ generat: tu legito ut uoles.

IOAN. BRIT. ¶ ILLA tamen grauior: ridendo ait poeta eam maioris esse grauitatis: quæ etiam in cœnis disputet de poetis. Sic Persius: Ecce inter pocula quærunt Romulidæ saturi quid alia poemata narrent. ¶ Perituræ ignoscit Elisæ: ita bene historiam ait scriptam a Virgilio de nece Didonis: ut non irascatur ei, q ipsa sibi mortem attulerit, sed ignoscat, laudet q; ut ab ea recte factum ut totum sit in laudem Virgilij: qui causas necis optime descripserit. solemus enim irasci, & nullo modo ignoscere cũ quis se interemerit, nulla existente causa honesta. ¶ Elisę. i. Didoni. nam Elisa nomen fuit proprium. Dido uero Pœnorum lingua uiraginem significat, quod in ignem se immiserit. ¶ Committit uates: quasi presentes in certamen deducit: ut alter cũ altero cõcertare possit: nec alter altero sit inferior. Est enim committere idem quod comparare, & in contentionem adducere. Propertius: Et sua cum antiquæ committit scripta puellæ. de cuius significatione uberius illic diximus in. 1. Satyra: Rutulumq; ferocem Committas. ¶ Trutina. i. stathera. Idem enim significat. Victrutius libro. xi. Id autem ex trutinis: quæ statheræ dicuntur licet considerare: a trutina fit uerbum trutinor Persius: Atq; exporrecto trutinatur uerba labello. ¶ Cedũt grammatici, & rhetores: clamosi sunt, tamen superantur a muliere strepitu uocis. ¶ Rhetores: differt rhethor ab oratore: q ille ꝓcepta artis tradit & docet: hic uero secundũ præcepta artis loquitur. ¶ Nec causidicus: hoc uult: intelligi: tantum esse mulieris clamorem: ut opporteat omnes silere dum loquitur etiam qui soleant esse clamosi ut causidici, præcones, & reliquæ mulieres, ac si dicat: Si causidici & præcones loquerentur ea dicente non exaudirentur. tantus est strepitus uocis muliebris: omnes, inquit, tacebunt, quando incassum loquerentur, quia non audirentur. ¶ Tanta uis: tanta copia uerborum. ¶ Cadit exit ex ore. ¶ Tot pariter: tu dicas uocem illam tam sonoram, tot pelues esse, & tot tintinabula. ¶ Peluis: uas aquarium. in quo uaria perluũtur. unde & nomen. ¶ Nemo fatiget tubas: nemo, inquit, ad succurrendũ Lunę utatur tubis: neq; alio strepitu quando quidem mulier uoce sua omnes uincat strepitus. ¶ Lunæ laboranti: nam (ut scribit Plin. li. 2. cap. 12.) uiri ingentes, inter quos fuit Stesichorus & Pindarus crediderũt Lunam eclypsim, & quasi morte pati ex cãtationibus: unde ne id Luna pateretur, dissono crepitu succurrebant. Titus Liuius lib. 27. ab urbe condita: Prælium non solito modo, clamore, ac tumultu est, sed ad aliorum uirorũ, equorum, armorumq; sonum disposita in muris Campanorum imbellis multitudo tantum cũ æris crepitu, qualis in defectu Lunæ silenti nocte fieri solet, edidit clamorem. ait ergo poeta tam clamosam esse mulierem ut sine tubis, aliisq; crepitaculis sola facile possit sua uoce Lunæ excantationibus laborãti auxiliari: ne excantationes audiat. Lunã solere ex cãtan docet Virgil. Carmina uel cœlo possunt deducere Lunam. ¶ Imponit finem: non solum, inquit, mulier de poetis iudicat: sed etiam more philosophi præcepta dat de ratione recte uiuendi, ergo & pro etiam imponit finem & modum rebus honestis. i. docet ipsa sapiens & diffinit quid sit honestum, quam utile, quam pulchrum, pronunciandum est risu satyrico. ¶ Nam si docta: ex quo, inquit, sibi usurpat officiũ uirorũ: ut more philosophi de uirtute & honesto disputet: iudicetq; de poetis: debet etiam habitum sumere uiris sapientibus congruũ & omnia facere, quæ faciunt philosophi & uiri literati: si cupit uideri docta & facunda ut quemadmodum doctrina uiris parem se facit: ita & habitu sit similis. estq; legendum cum risu: ut manifesta sit sciolæ mulieris irrisio. ¶ Crure tenus medio: talem etiam habitum Oratoris fuisse ostendit Quintil. lib. 11. Tunicæ prioribus oris infra genua paulum posterioribus ad mediós poplites usq; perueniant. nam infra mulierum est, supra Centurionum. ¶ Tunicas succingere: aliqui putant legendum esse succidere & non succingere: ut maiorem cum uiris habeat similitudinem: si tunica sit breuiore, & succisa. ¶ Cædere Siluano porcum: debet, inquit, omnia facere, quæ fieri solent a poetis & uiris literatis, qui cum loca solitaria quærant & nemora: ubi sine strepitu commodius possit scribere. Siluano siluarum Deo sacrificant mactantes porcum: uideturque poeta ad id respexisse, cum dixit porcum mactandum Siluano quoniam (ut docet Cato in re rustica) Marti Siluano in silua interdiu in capita singula boum uotum faciebant. Nam Martem Siluanum appellarunt, cui porcum immolabant. Mulieri ad eam rem diuinam adesse non licebat, neque uidere quomodo fieret permittebatur. Vide nunc poeta per ironiam uidetur hortari mulierem etiam ad sacrificia, quæ a uiris duntaxat peraguntur. Horatius in epistolis, Siluanum placari lacte sic docet ab agricolis: Tellurem porco Siluanum lacte piabant. De hoc tamen aliquid certius quærendum est. ¶ Quadrante lauari: exigua mercede: qualem persoluunt pauperes philosophi. unde Horatius in tertia Satyra irridens stoicum ut miserum & pauperem ait: Quadrantem balneatori daturum: Dum tu quadrante lauatum Rex ibis.

ASCen. ¶ ILLA tamen grauior, quæ cum discumbere cœpit & cætera. Taxat alias petulantias & molestias mulierum: quæ sibi sapientissimæ uisæ, solæ loqui uolunt: & de summis rebus in conuiuiis iudicare. Ordo est: Tamen: id est tametsi. multum grauis: id est molesta sit mulier imperiosa & immunda ita euomens ut iam dictum est: tamen illa est grauior: id est molestior, quæ cum cœpit discumbere: id est ad mensam sedere ut comedat, laudabit Virgilium quod bene scripserit. & ignoscit: id est condolet, uel ueniam dat Elisæ. quæ & Dido appellatur. perituræ: id est cum imprudenter amans perierit. cum qualibet mulier talis uiri qualis Aeneas introducitur, amore capi posset. committit: id est simul in trutinam mittit: hoc est comparat. uates: id est poetas latinos

Margin notes: Peluis — Elisa — Dido — Committere — Trutina — Rhetor — Orator — Siluanus — Locus obscurus

latinos cum graecis. & suspendit inde: idest ub una parte in una lance. Maronem: id est Virgilium Maronis filium: quem a Vergilijs potius Vergilium, quam a Virga Virgilium appellatum docet Angelus politianus. Atque suspendit alia parte: idest pro alia parte. Homerum in trutina. i. statera, seu bilance. Virgil. autem doctissimus est poetarum apud latinos, & Homerus apud graecos. Grammatici quoque officium est de poetis iudicare, & omnes explanare: ut docet Diomedes. cedunt ipsi mulieri. & rhetores, qui artem dicendi docent uincuntur ab ea. omnis turba. i. totum conuiuium tacet: dum ipsa. loquitur. nec causidicus, nec preco loquatur: cum uterque loquendo uiuat: nec altera mulier. tanta uis: idest tanta uehementia uerborum illius unius mulieris cadit. i. decidit ex oro. ut tu dicas: idest quilibet qui adsit dicat: tot pelues: & tot tintinabula pulsari pariter: ut sup. nulla uox audiat. & ideo nemo fatiget. i. fatigare frustra debet iam cum s. talis loquitur. tubas atque aera: id est pelues aereas. & tintinabula. idest cymbala aerea. quia: idest sola mulier. poterit. i. satis sit tinnitu uocis suae succurrere Lunae laboranti per incantationem. Credebant enim gentiles quod per incantationem Luna posset e caelo deduci. aut in eclypsim trahi. unde est illud Virgilij i Bucolicis: Carmina uel caelo possunt deducere Lunam. Remedium autem credebant concrepitum pelulum. & tintinabulorum: sicut & nos campanarum sacratarum sonitu cótra aduersam tempestatem utimur. unde Tibullus: Cantus & e curru Lunam deducere tentat: Et faceret. si non aera repulsa sonent. Ipsa praeterea sapiens. i. more philosophorum profitens sapientiam. imponit rebus. & .i. etiam honestis finem. i. ostendit & docet inter bona honesta quod sit summum: quasi reiecto bono uoluptatis & fortunae de bono honesto. de quo stoici: caeterique sapientissimi habiti disputant: tantummodo discutiat. nam si ipsa cupit uideri nimis docta & facunda. ipsa debet succingere tenus medio crure: idest usque ad medium crus tunicas more, scilicet oratorum: hoc est debet etiá habitu se ostendere. & caedere Siluano Deo porcum more uirorú: cum mulieres Cereri sacrificarent. & lauari quadrante more philosophorum. ut ostendit Horati. de stoico dicens Satyra. 3. Dum tu quadrante lauatum Rex ibis.

> Non habeat matrona, tibi quae iuncta recumbit,
> Dicendi genus, aut curtum sermone rotato
> Torqueat enthymema, nec historias sciat omnes,
> Sed quaedam ex libris & non intelligat. odi
> Hanc ego, quae repetit, uoluitque Palemonis artem
> Seruata semper lege, & ratione loquendi,
> Ignotosque mihi tenet antiquaria uersus,
> Nec curanda uiris opicae castigat amicae
> Verba, Soloecismum liceat fecisse marito.
> Nil non permittit mulier sibi, turpe putat nil
> Cum uirides gemmas collo circundedit, & cum
> Auribus extensis magnos commisit Elenchos.
> Intolerabilius nihil est, quam foemina diues.

IOAN. BRIT.

¶ NON habeat: dicendi genus. non sit ea eruditione, ut ex arte possit dicere: cognoscatque genera dicendi: quae tria sunt grande, mediocre, & humile. sic & Martia optat esse uxorem suam: Sit mihi uerna satur, & nó doctissima coniux. ¶ Torqueat enthymema: enthymema est syllogismus imperfectus. dictú ab eo qd in méte relinquitur obseruatio unius propositionis hoc modo. Non oportet dati pecunias Aeschini: etenim Pisistratus cum cepisset: tyrannum se fecit relictum est autem in mente: Igitur Aeschines quoque capiens pecunias tyrannum se faciet: hac de causa Iuuenalis curtum dixit enthymema: quod totum non sit explicatum: sed quod pars in mente sit relicta. unde Quintil. ait: Alij enthymema rhetoricum syllogismum: alij imperfectum syllogismum uocauere: quia nec distinctis: nec totidem partibus concluderetur. Enthymema intellectú unum habet: quo omnia mente concepta significat. Enthymema enim idem est, quod cogitatio siue commentum & commentatio. Quatuor esse instrumenta retulerunt antiqui, per quae in animis hominú generatur fides: Syllogismum, scilicet inductionem, enthymema & exemplum quorum duo dialectices sunt propria. Syllogismus, atque inductio. reliqua autem rhetorices. Est igitur Enthymema genus argumentationis: quo oratores pluribus modis utuntur per simile: contrarium: complexionem: conuersionem: gradationé: commutationem: diuisionem: expeditionem: subiectionem: compensationem: & frequentationem. Per simile aut maius aut minus hoc modo enthymema fiet. Si iure occisi sunt Gracchi, & Saturninus, qui in pari causa fuit: iure occisus est. Item si mercede dignatur, qui militem sit tutatus, non ne & qui seruauerit imperatorem? Per cótrarium, Eum quem nihil accusas, damnas. Bene quem meritum autumas, male mereri iudicas. Per complexionem. Si hominibus mala euenerint, non incusandus est Deus. Nam si boni sunt in aduersa fortuna fient meliores. Sin mali. aut se corrigent, aut iuste punientur. Per conuersionem. Complexioni contrarium enthymema efficitur ita ut superiora diluat. hoc modo. Deus utique accusandus est, si hominibus mala euenerint nam si boni sunt, nec castigari debent, nec punitione dignantur. Si mali in aduersa fortuna nó fient meliores. Per gradationem hoc pacto enthymema formatur. Industria Scipioni uirtuté parauit, uirtus gloriam, gloria aemulationem, inimicitiam aemulatio: idustria igit Scipioni parauit inimicos. Per cómutationé ita. Quae de Pompeio dicuntur dici non possunt. Quę auté dici possunt. non dicuntur. Per diuisionem. Quid ego nunc uobis de meis meritis predicem? nam ea si meministis, obtundam. Si obliti estis, nihil mihi credetis. Per expeditionem siue partium enumerationem hoc modo. Necesse est, cum constet hunc qué tenes fundum, meum fuisse: ut ostendas aut a me illius causam habuisse: aut lógo tempore praescripsisse. Atqui cum eum fundum uacuum possederim: non potuisti praescribere: nullam praeterea a me illius in causam habuisti. Relinquitur ergo eum fundum ad me pertinere. Per subiectioné ita. A quo hic ausit suis in periculis auxilium implorare, qui patriae salutem neglexit? An ab agnatis amicisue. At ij merito illi inimici sunt facti: nec quisque eorum est: qui se huius agnatum, amicú ue dici turpe non putet. An se conuertet ad ciues? At illi uelut inutilem, atque ingratum optimo iure extra fines eijcient. An immortalis Dei fauorem implorabitur? Atque & Deus ipse ingrati serui preces reiecit, eumque damnatum tortoribus excruciandum tradidit. Per compensationem. Magnus labor, magna pericula obijcistur. At immortalis gloria ex his erit consecutura. Per frequétationem hoc modo: A quo tandem abest iste uitio: quid est cur iudicio eum uelitis liberare? Suae pudicitiae proditor est, insidiator alienae, cupidus, intemperans, petulans, superbus, impius, in parentes ingratus, in amicos infestus, in cognatos, in supiores ↄtumax, in ęquos, & pares fastidiosus, in inferiores crudelis, denique omnes intolerabilis. ¶ Torqueat: iaculetur in aduersarium. ¶ Rotato sermone. i. celeri & breuibus comprehenso. ¶ Palaemonis: tantae (ut testatur Suetonius de claris grammaticis) arrogantiae fuit Rhemius hic Palaemon Vincentinus: ut de se diuinasse diceret Virgilium, cum dixit: Tantú uicine Palęmon. ut uidelicet poetarum aliquádo arbiter fieret, Varroné porcú literarum appellabat, literas dicebat secú esse natas, & secú morituras. ¶ Antiquaria: qui uerba ab usu remota, & pene ex auctorata scrutantur quasi inde eruditionis famam aucupantes, antiquarij appellantur. Quinti. eos irridet sic: Famam eruditionis affectabát ut quaedam soli scire uiderentur, Cacozelos autem & antiquarios ut diuerso genere uitiosos pari studio spreuit (auctore Tranquil.) Augustus. Nam Cacozeli latine disci posse uidentur mali affectatores, ęmulatoresque. Quintil. lib. 8. ait Cacozelon malam esse affectationem, per omne dicendi genus peccantem. Nam tumidas, & exilia, & praedulcia, & abundantia, & accersitas, & exultantia sub idem nomen cadunt. ¶ Nec curanda uiris: illam etiam, inquit, odi quae exquisitae est diligentiae circa studia: ut etiam amicae barbarismos (rem sane minimam) castiget: quod uiris etiam negligendum sit, cum ab amicis tale quid committatur. ¶ Opicae: barbare & ueluti incultae latinitatis. unde illud est Catonis apud Plin. lib. 29. graeculos insectantis: Nos quoque dictitant barbaros & spurios, nosque magis quam alios Opicorum appellatione foedant, De Opico dictum in tertia Satyra: Et diuina Opici rodebant carmina mures. ¶ Soloecismum: Solecismus est (ut docet Cicero ad Herennium) cum uerbis pluribus consequens uerbum superiori non accommodatur. Asinius Capito in literis, quas ad Clodium Thuscum dedit hisce uerbis diffinit: Soloecismus est, inquit, Impar & inconueniens compositura partium orationis: cum graecum autem uocabulum sit Soloecismus, an attici homines, qui elegantius locuti sunt usi eo sint quaeri solet. Sed non, inquit. Aulus Gellius, neque Soloecismú, neque Barbarismum apud grecorú idoneos adhuc iuenimus. Nam sicut barbaron ita Soloecon dixerunt. Nostri quoque antiquiores soloecon sa

Enthymema

Antiquarius

Cacozelus

Soloecismus

Interea fœda aspectu, ridendaque multo
Pane tumet facies, aut pinguia poppæana
Spirat, & hinc miseri viscantur labra mariti.
Ad mœchum veniet lota cute, quando videri
Vult formosa domi? mœchis foliata parantur.
His emitur quicquid graciles huc mittitis Indi.
Tandem aperit vultum, & tectoria prima reponit.
Incipit agnosci, atque illo tunc lacte fouetur,
Propter quod secum comites educit asellas,
Exul hyperboreum si dimittatur ad axem.
Sed quæ mutatis inducitur, atque fouetur
Tot medicaminibus coctæque siliginis offas
Accipit, & madidæ, facies dicetur, an vlcus?

Stribiligo Scribilita

esse Solœcismum haud scio an unquã dixerint quod si ita est, neque in græca, neque in latina lingua Solœcismus probe dicitur, a uetustioribus autem latinis Stribiligo dicebatur: a uersura uidelicet & prauitate tortuosę orationis tanquam strebiligo quędam. Nam στρέβλω apud græcos torqueo, ac deprauo significat unde & Scribilita appellata est: quod in circuitu ad restis modum torqueretur: unde a nostris torta appellata est Mar. Circumlata diu mensis scribilita secundis Vrebat nimio sæua calore manus. De Solœcismo autẽ multa tum Quinti. i. 1. tum Diomedes grammaticus. ¶ Liceat fecisse maritomon sic, inquit, tam docta ut intelligat cum maritus incongrue loquatur. Sic & Martia. (ut diximus) optat esse uxorem suam: Sit mihi uerna Satur & non doctissima coniux. ¶ Nil non permittit sibi: mira inquit, est mulierum impudentia, quæ omnia sibi licere putant: quãdoquidem nec eas pudet circa collum gemmas gestare: & auribus uniones suspẽdere. ¶ Virides gẽmas: smaragdos intelligit, quibus ait Plinius nihil comparatum omnino uiridius uirere. ¶ Commisit auribus: idest suspendit. Vnde Seneca in. 7. de beneficijs: Video uniones non singulos singulis comparatos: iam enim exercitatæ aures oneri ferendo sunt. ¶ Elenchos Plinius libro. 9. cap. 35. Vniones fastigiata longitudine elenchos appellat: hos, inquit, digitis suspendere & binos ac ternos auribus fœminarum gloria est.

Elẽchus

ASCen. ¶ NON habeat &cę. Prosequitur inceptum. Ordo est: Matrona qua recumbit. i. sedet iuncta tibi per coniugium, seu matrimonium non habeat genus dicendi. i. non sit perita artis dicendi ita: ut sciat in uno genere sermonis uer sari: aut non sup. torqueat. i. uiolenter. exprimat ore rotato. i. circumuoluto. & concussa lingua. qua quibus pathos seu affectio exprimẽnda est uti solent. enthymema curtum. i. succinctum in quo deest altera propositionum: ut fiat syllogismus perfectus. fit autem potissimum expugnãtibus inter se sententijs: & fere per interrogationem, quale est illud: Antonium priuatum ferre non potuistis: hunc imperatorem feretis. nec coniux tua sciat omnes historias: sed sciat quædam ad historiam pertinentia, ne omnino elinguis & ignara rerum sit ex libris alij exponunt ex. i. extra libros: hoc est sine libris. Alij ex libris quos legere permittitur, sed non intelligere ad unguem. unde sequitur: & non intelligat. Odi. i. odio prosequor. hanc. i. eam quæ repetit & uoluit artẽ Palæmonis illius grammatici peritissimi: sed arrogantissimi. & hoc lege loquendi. & ratione loquendi. i. arte grammatica, seruata. i. obseruata semper ab ea. que pro &. quæ supp. existens antiquaria. i. antiquitatis amatrix. tenet uersus ex antiquis, aut annalibus ignotos mihi. qui mei temporis uerbis utor. Nec pro & non. & quę castigat amicæ. i. alteri matronæ familiari. & amicæ opicę. i. barbaræ adhuc ineptæ uerba quædam minus culta, non curanda. i. non animaduertenda uiris: quia mulieres multis in locis etiam apud barbaros exquisitiores. morosiores: & cultiores sunt in sermone, quam uiri. liceat ipsa permittente & non curante uiro facere Solœcismum: idest ineptum & semibarbarum sermonem. hoc autem non dicit poeta: quasi precetur ut saltem parcat marito si uitiose loquatur: sed quia contemnit sermonem uiri. Mulier, cum. i. postquam. circumdedit collo suo uirides gemmas: idest smaragdos. & cum. i. postquam commisit auribus: id est auriculis suis extensis. i. late patentibus magnos elenchos: idest oblongas uniones. nil non permittit sibi: idest omnia permittit sibi. & putat nil supple esse turpe sibi. unde nihil est intolerabilius, quam fœmina diues: opibus scilicet confisa suis.

IOAN. BRIT. ¶ INTEREA fœda aspectu: insurgit poeta in mulieres cutem curantes, & faciem expoliẽtes, ut adulteris placeant. ¶ Interea: idest mulier dum sibi omnia permittit, indulgetque, totam faciem domi linit medicamentis & operit: ut tenera & candida cutis fiat: atque ita a marito amplexu & osculis interea fouetur: cum uero ad mœchũ proficiscitur, deponit linteola, & medicamenta, exeritque curatam faciem. Ordo autem est: Interea facies fœda aspectu, & ridenda tumet multo pane: hoc est pane madido lacte asinino. Nam eo lacte cutem in facie erugari & tenerescere, candoremque custodiri putant. auctor est Plinius. quod fieri solitum ab Othone sic scribit Tranquillus: quod pane madido faciem linere consueuerit. ubi intelligendum panem fuisse lacte asinino maceratum: sicut diximus illic: Et pressum in facie digitis extendere panem. ¶ Pinguia Poppæana Spirat: alij poppęana medicamenta esse intelligunt: idest offas panis madidi lacte asinino: ut sit idem bis repetitum: multo pane tumet facies, & pinguia poppæana spirat. Ego uero unguẽta fuisse interpretor his rationibus & quod pinguia dixit, & spirat. Nam unguenti est esse pingue, & suauis odoris. ex pane autem macerato lacte asinino, neque odor ullus habetur, neque pingue. unguentum igitur expone pretiosissimum: quod ipsa Poppæa Neronis uxor adinuenerit, usaque sit. Nam & unguentorum usus fuit apud mulieres ut placerent, sequitur enim: Mœchis foliata parantur. ut ita appellata sint poppęana a Poppęa quemadmodum: Cosmaina a Cosmo: & Niceroniana a Nicerote confectoribus & magistris. ¶ Spirat fragrat, & olet. ¶ Et hic miseri uiscantur: hic maxime indignatur poeta: quod mulier se polliat: nõ ut marito placeat sed amatori tantũ. Nam medicamẽta illa e facie non lauat domi: parum curans an placeat marito unde, inquit, labra mariti uiscantur, cum eam osculatur. ¶ Lota cute: elotis e uultu medicamentis. ¶ Quando uideri Vult formosa domi? cum interrogatione legendum est. ut sit: Nunquam curat uideri formosa apud maritum. ¶ Foliata unguenta nardina nam ea pretiosissima habebantur: quæ ex folijs & spicis nardi fiebant. Vnde Plinius de folio nardi Plura dicere par est, ut principali in unguentis. inde addit: Cacumina nardi in aristas se spargunt, ideo gemina dote nardi spicas, ac folia celebrant. Idem alibi ait: Vnguentum regale appellatum, quod Parthorum regibus ita temperatur. Constat myrobalano, costo, amomo, cinamomo, comaco, cardamomo, nardi spica, maro, myrrha & cætera. Vnde spicatum unguentum dicebatur, quod ex spicis fieret. De quo Diuus Marcus in euangelio mentionem fecit: Et attulit alabastrum unguenti spicati. ubi loco deprauato legitur pistaci: quod omnino culpa librariorum factum est qui parum curiosi pistaci pro spicati transmutatis literis scripsere. totidem enim, eædemque literæ sunt in dictione pistaci, quæ in spicati, itaque locus est emendandus cum unguentum dicatur spicatum ab ipsis spicis nardi, & non pistacum. ¶ Parantur mœchis: ac si dicat: non iam marito. uult inquit, per unguenta placere, & grata esse amatoribus suis. bene autem ait paratur. unguenta enim inuenta sunt ad alienam uoluptatem. etenim qui odorem gerit ipse non sentit. ¶ His emitur: idest ab his mulieribus. ¶ Indi mittis: ex India enim multi ex huiusmodi odoribus habentur: unde sic Plinius de Costo, & Nardo loquens: Radix & folium Indis ex maxima pretio. ¶ Graciles: tenues corpore & non pulposi. sic etiam appellauit Mauros: Et nigri manus ossea Mauri: qui ossa tantum habere uidetur, quam sint exili & macilento corpore: hocque ratione nimij æstus, qui macilenti causa est, sicut humor pinguedinis. ¶ Aperit uultum: amotis linteolis, & medicamentis. ¶ Tectoria, ironicos integumenta illa medicamentorum. sumpta metaphora a parietibus, qui tectorijs cooperiuntur, ut sint pulchriores. nam tectorium appellatur incrustatio illa ex calce, quæ parietem reddit leuigatiorem. de quo pleraque diximus apud Persium illic Tectoria linguæ. ¶ Illo lacte: ad illud respicit quod ait Plinius (ut ante diximus) cutem in facie erugari & tenerescere, & candorem custodiri lacte Asinino: notumque quasdam quotidie septingentas custodito numero fouere: Poppęa hoc uxor Neronis principis instituit: balneorum quoque sic solio temperato asinorum gregibus ob hoc eam comitantibus. ¶ Exul: tanta, inquit, est decoris affectatio: ut quocunque etiam migrandum fuerit in erumnis etiam uoluptatibus indulgeat. ¶ Axem hyperboreum: idest septentrionales regiones. Solinus scribit Hyperboreos incolere ultra Aquilonem: apud quos mundi cardines esse credunt Domus sunt nemora: in diem arbores uictum subministrant. Dicti Hyperborei: id est Superaquilonares. uetustas enim Hyperboreos uocauit incolas locorum, quę super Scythiam sunt,

Poppæanum

Vnguentum spicatum

Locus deprauatus i euãgelio

Tectorium

Hyperborei

Offa | Siligo | ASCen.

ſunt, quaſi originem Boreæ introrſum recedendo tranſiſſent; ¶ Sed quæ mutatis: ordo eſt. Sed facie quæ inducitur, & fouetur tot medicaminibus mutatis. & accipit offas ſiliginis coctæ & madidæ: dicetur ne facies an ulcus: Legendum cum interrogatione: quaſi dicat ulcus potius dicendum eſt, q̃ facies. nam & ulcera eodem modo emplaſtris, & medicamentis foueri ſolent. ¶ Offas coctæ ſiliginis. i. fruſta uanis coſti, & macerati lacte aſinino. nã appellatione offę itelligimus fruſta panis, carnis, caſei, & huiuſmodi rerũ unde dicimus offam porcinam .i. fruſtum carnis porcinæ unde Iuuenalis Satyra ſecunda: Et patruo ſimiles effundere offas. Perſius item appellauit globum carminum offas illic: Carminis offas ingens. item Plinius inquit, amygdalas contuſas, & in offam redactas. ¶ Siliginis genus tritici ex quo fit panis delicatiſſimus, de quo plura ante.

¶ INTEREA foeda &c. Recitat alia in muliere potiſſimum diuite intolerabilia: q̃ ſcilicet fuco: ut ſandice & ceruſa: aut lacte aſinino: & ſtercore canino faciẽ illiniens: labra marito conglutinat ac uiſcat mœchis aut adulteris lota & uncta occurrat. Ordo eſt: Interea dum ſic mulier diues omnia ſibi permittit & licere putat: facies eius fœda aſpectu. i. ad aſpiciendum. q̃ pro &. ridenda .i. irridenda. tumet multo pane intincto. ſ. lacte aſinino: quo cutis firma & nitida efficitur. & ſpirat pinguia poppæana. i. emittit odorem pinguium unguentorũ, quæ Poppæa Neronis uxor in[illegible] & labra [illegible] iu ui f[illegible] hinc [illegible]guentis. ipſa autem ue[illegible] mœchũ. ideſt adulterum cute exiſſete lota. i. nitida, & terſa a ſucco mundata. Quando uult uideri formoſa domi in terrogatiue poſitum eſt quaſi dicat nunquam. ſed foliata. i. confectiones unguentorum parantur mœchis. i. dũ ire uult ad mœchos utitur foliatis. Et quicquid uos Indi graciles. i. macilẽti. mittitis huc. i. ad nos: uidelicet Romam: emitur a muliere his ſcilicet mœchis illis ornata & uncta complaceat: uel ut donet: quod minus placet: quia ſenſus eſt: domi omnino negligit cultũ, & mundiciam. emit tamen ornamenta quę cunq; ab Indis aduehuntur, ut ornetur exitura ad mœchum. Tandem. i. poſtquam diu fucata inceſſit, & fucum mutare uult: aut dũ, uetula efficitur ipſa aperit. i. retegit. uultum. i. faciem. & reponit: ideſt aufert. prima tectoria: ideſt coopermenta. ſunt autem tectoria proprie incruſtationes, quibus muri & parietes ruinoſi obteguntur: ut nouam faciem habeant. & ita eſt iucunda metaphora: quia ſicut murus ruinoſus ex uetuſtate ſi tectoria auferantur, cadutus & fiſſuris plenus apparet: ita facies uetulæ ablato fuco rugoſa & tetra: atq; pro &. ideo ipſa fouetur eo lacte ſcilicet aſinarum: propter quod ſcilicet lac habendum recens: ipſa educit ſecum aſellas comites: ſicut Poppæa facere ſolebat. ſi ipſa exul: ideſt extra ſolum patrium iens dimittatur ad axem Hyperboreum: ideſt ad polum ſeptentrionalem: ideſt licet eundum ſit ad extremas oras mundi. Sed ea ſpecies ſupple oris quæ inducitur: ideſt farcitur & ſuperducitur, atque fouetur tot mutatis: ideſt uarijs ac diuerſis medicaminibus: uel toties appoſitis: ſicut emplaſtra ulceribus mutari ſolent. & quæ accepit offas: ideſt madida fruſta ſiliginis coctæ & madidæ, ut rugæ reficiantur: dicetur facies an ulcus. q. d. uidetur q̃ potius ulcus.

Eſt operæ pretium penitus cognoſcere toto
Quid faciant, agitentq; die, ſi nocte maritus
Auerſus iacuit, periit libraria, ponunt
Coſmetæ tunicas; tarde ueniſſe liburnus
Dicitur, & pœnas alieni pendere ſomni
Cogitur, hic frangit ferulas, rubet ille flagellis,
Hic ſcutica, ſunt quæ tortoribus annua præſtent.
Verberat, atq; obiter faciem linit, audit amicas,
Aut latum pictæ veſtis conſiderat aurum,
Et cædens longi relegit tranſacta diurni,
Et cædit, donec laſſis cædentib[illegible]
Intonat hortendum i[illegible] peracta
Profectura domo ſicula non mitior aula.
Nam ſi conſtituit, ſolitoq; decentius optat
Ornari, & properat, iamq; expectatur in hortis
Aut a[illegible]d Iſiacæ potius ſacraria lenæ.
Componit crinem[illegible] capillis
Nuda humeros Pſecas infel[illegible]udiſq; mamillis.
Altior hic quare cincinnus taurea punit
Continuo flexi crimen, facinuſq; capilli.
Quid Pſecas admiſit? quæ nam eſt hic culpa puellæ
Si tibi diſplicuit naſus tuus altera leuum
Extendit, pectitq; comas, & voluit in orbem.
Eſt in conſilio matrona, admotaq; lanis
Emerita quæ ceſſat acu, ſententia prima
Huius erit, poſt hanc ætate, atq; arte minores
Cenſebunt, tanquam famæ diſcrimen agatur,
Aut animæ, tanti eſt quærendi cura decoris,
Tot premit ordinibus, tot adhuc compagibus altũ
Ædificat caput, Andromachen a fronte videbis,
Poſt minor eſt. aliam credas; cedo, ſi breue parui
Sortita eſt lateris ſpatium, breuiorq; videtur
Virgine pygmæa nullis adiuta cothurnis,
Et leuis erecta conſurgit ad oſcula planta.
Culla q̃iri cura interea, nec mentio fiet
Damnorum, viuit tanquam vicina marito

IOAN. BRIT. | Libraria | Librari' | Liburn' | Annua

¶ AVERSVS: ab uxore. ſi forte, inquit, maritus nocte cum ea non concubuerit, indignata ſæuitiam in ſeruos exercet. ¶ Periit libraria: cum enim maritum animaduertere non poſſit, in familiam ſæuit. Libraria autem dicta eſt a libris, quos dominæ exſcriberet. Sic & librarius, qui domino exſcribebant. unde Tranquillus in Veſpaſiano ita ſcribit: Poſt uxoris exceſſum Cenidẽ Antoniæ libertam, & a manu dilectã quondam ubi reuocauit in contubernium &cæ. Amianus Marcellinus de Amanuenſi muliere in decimo octauo ſic meminit: Quibus literis occulte quantum fieri potuit miſſis: ancilla quam domina dictante perſcripſerat exẽplum ferens, chartulam perdidit. Plinius libro ſeptimo loquẽs de Cæſare: Epiſtolas uero tantarum rerum quaternas pariter librarijs dictare, aut ſi nihil aliud ageret ſeptenas. Cicero etiam Ciceronis filius ad Tyronem ita ſcribit: Peto a te, ut quam celerrime mihi librarius mittatur, maxime quidem græcus. multum enim mihi eripitur operæ in exſcribendis hypomnematicis: niſi forte uocabulum deducatur a libra: ut libraria ancilla diceretur: quę diſpartiendis penſis pręeſſet. Librariam etiam eleganter dicimus quam gręco uocabulo bibliothecam appellamus. Gellius in noctibus atticis libro quinto capite quarto: In libraria e[illegible] & pa[illegible] conſederamus. C[illegible] ro[illegible] de L[illegible]us: C[illegible]us loquacitas habet aliquid argutiarum: ne id tamen ex illa erudita græcoru[illegible] copia: ſed [illegible] libe nobis latin[illegible] Pont[illegible]ica[illegible] ideſt deponunt ut flagellentur. Plautus in Perſa: Vbi captum eſt flagrum, dũ tunicas ponit, quãta afficitur miſeria. ¶ Coſmetæ ancillæ quæ dominam ornant. Nam κόσμω idem eſt, quod orno. & κόσμος ornamentum. & κοσμητὴ Coſmeta: ideſt ornatrix Tranquillus in Claudio: Inducta teſte in ſenatu: hæc, inquit, matris meæ liberta & ornatrix fuit. ¶ Tarde ueniſſe: increpatur quod tarde uenerit. ¶ Liburnus: ſeruus. nam ex Liburnia mittebantur ſerui robuſto & procero corpore ut dicimus illic: Et ingenti curret ſuper ora Liburno. ¶ Pœnas alieni ſomni ideſt mariti, qui dormiuit, nec uxorem ea nocte attigit. ¶ Hic frangit ferulas: in dorſo ſuo. ita dictum ſicut alibi de Mario: Nodoſam frangebat uertice ſuo dum uerberabantur. ¶ Flagellis: nam tortores in ſeruos flagellis animaduertebant. Seneca ad Lucilium: Audio, inquit, circa horam terti[illegible]n noctis flagellorum ſonum: quæro quid faciat: dicitur rationes accipere. Romæ flagella uendebantur in Suburra. Martialis: Tonſtrix Suburræ faucibus ſedet primis Cruenta pendent qua flagella tortorum. ¶ Tortoribus: lorarijs, quos inter ſeruos habebant, & mercede etiam conducebant. ¶ Annua præſtant: annua abſolute ſalaria appellamus, ſiue alimenta unius anni. Vnde Tranquillus in Tiberio: Sed & peculio conceſſo a patre, præbitiſque annuis fraudauit per ſpeciem publici iuris. Idem in opuſculo de claris grammaticis, & rhetoribus loquens de Palemone Vicentino: Quamquam ex ſchola quadringenta annua caperet. Sic etiam accipimus diurnum pro uictu ſiue mercede unius diei. Seneca in ſecundo controuerſiarum: Conſors modo omnis fortunæ diurnum petam.

Idem: Diurnum accepit, in cetuculo dormit. Diurnum item ac-
cipitur pro libro in quo singulorum dierum rationes notantur, ut in
fra: Et cædens longi relegit transacta diurni. Suetonius in Claudio:
Extat talis scriptura in plerisque libris, ac diurnis, titulisq; operum.
Obiter ¶ Obiter: idest simul. ut sit sensus: Verberat & simul faciem linit, &
audit amicas. de quo plura alibi in tertia Satyra: atque obiter leget,
aut scribet. Plinius libro duodecimo: Vt obiter quæque genera odo
rum dicantur. i. simul dicantur. ¶ Faciem linit: medicamentis & fu-
cis excolit. ¶ Audit amicas: cum amicis confabulatur. ¶ Considerat
Vestis cõtemplatur. ¶ Vestis pictæ: uestem Phrygiam forte intelligit quam
Phrygia (ut auctor est Plin.) acu facere inuenere Phryges: unde & Phrygio
nes appellati sunt, qui acu uestes pingunt. Possumus etiam intelli-
Vestis gere uestem attalicam. Nam Attalus rex Asiæ uestibus aurum inte
Attalica xere inuenit: unde Attalicis nomen. hæc Pli. ¶ Et cædens: uerberans:
hoc est dũ uerberat. ¶ Relegit. iterũ & sæpius legit, & inspicit. ¶ Trãs
uersa: consueuisse Romanos rationem quærere ex seruis suis osten-
dit (ut diximus) pauloante Seneca ad Lucilium: audio, inquit, cir-
ca horam tertiam noctis flagellorum sonum: quæro quid faciat, di-
citur rationes accipere. Mulier igitur furibunda, & irata recogno-
scens, & diligenter trutinans erra[illegible] diurni, uerbe[illegible]
¶ Diurni. i. libri in quo (ut diximus) singulorum dier[illegible]
notantur. Vnde Tranquil. in Claudio: Extat talis scrip[illegible]
risq; libris, ac diurnis, titulisq; operum. ¶ Transuersa: ego intelligo
errata & delicta commissa: cum perperam rationes notauerit. unde
dicimus fertur transuersus: cum non recte quispiam incedat. & a re
cta uia declinet. ¶ Et cædit donec: ordo est & sensus: hoc est iubet cæ
di, donec præfectura domus: hoc est ipsa domina, quæ tan[illegible]
cturam domus gerit: intonat horrendum Exi, lassis cædenti[illegible]
cognitione peracta. Vbi illud obseruandum est: legendum esse præ
fectura domus non profectura domo: & metri necessitate: & ex ue
tustissimo exemplari. ¶ Præfectura: ironicos. est autem præfectura
uocabulum generale a præficiendo: unde præfecturã urbis: & præ
fecturas militares dicemus: quasi sit quidam magistratus totius do
mus. nã præfectura legi non potest: prima. n. syllaba breuis est. Do
cet iurisconsultus lib. 1. Digestorum: Omnia omnino crimina sibi
[illegible]ndicare urbis præfecturam: nec tantum ea, quæ intra urbem ad
[illegible]ttuntur, [illegible] quæ [illegible]a, quæ extra urbem intra Italiam fiebãt.
¶ Horre[illegible] pro aduerbio. ¶ Intonat: cla-
Phalaris mat, inquit, horrẽde Exi. ¶ Sicula [illegible] mitior aula. i. Phalaride Agri
gentinorum tyranno: cuius crudelitatem tantam fuisse constat: ut
[illegible] nouorum [illegible]uentoribus tormentorum proponeret: cui (ut
[illegible]umus artifex æneum taurum conflauit: ut in-
clusus reus subiecto igne torqueretur. & uox hominis exclaman-
tis mugitum bouis imitaretur. Cæterum Phalaris Perillum nouo in
strumento inclusum supplicio mortis affecit. Vnde Oui. Vt munus
munere penses: Da precor ingenio munera digna meo. Dixerat &
phalaris pœnæ mirandæ repertor: Ipse tuum præsens imbue dixit
opus. ¶ Iam cognitione peracta: iam omnibus rationibus diligen-
ter recognitis, & excussis. ¶ Nam si constituit. ordo est: psecas infelix
componit crimen, si constituit domina. s. cum adultero: & si optat
ornari decentius solito. ¶ Et si properat: & si iam expectatur in hor
tis, aut potius apud sacraria lenæ Isiacæ. ¶ Nam si constituit: hac au
tem particula Nam: rationem ostendit feritatis etiam per sequentia.
Sacrariũ ¶ Sacraria: dicuntur loca ubi sacra reponuntur, quæ etiam in ædifi
cio priuato esse possunt: & solent qui liberare ea loca religiosa uo-
lunt, sacra inde euocare. Locus autem sacer dicitur sacratus. Hæc
Vulpianus titulo de rerum diuisione. ¶ Lenæ Isiacæ: Isis Ægyptio-
rum fuit Dea, cuius sacrificia Romam translata fuere. in eius tem-
plo maxima dabatur adulteriorum occasio. Ouid. ad amãtem ait:
Nec fuge Niliacæ memphitica templa iuuencæ: Multas illa facit, quod
fuit ipsa Ioui. Scribit Iosephus lib. 18. antiquitatum: iuuenem quen
dam nomine Mundum: cum impatienter paulinam quandam ge-
nerosam & pudicam alioquin matronam amaret: sacerdotes Isidis
pecunia corrupisse. qui nouo religionis commento mulierem in tẽ
plum uocarent. hi igitur cum fingerent se per noctem cum Osiride
collocutos, persuasere eam a se desiderari. Eam itaq;, cum in tem-
plum nocte uenisset. iuuenis tanquam Osiris compressit: mox cum pe-
tulãtis stuprum ei exprobrasset, mulier marito rem detulit, maritus
Tiberio. Qui indignatus, sacerdotes cum liberta Mũdi, quæ totius
facinoris fuerat conciliatrix, crucibus affixit, templum Isidis euer-
tit, simulachrum eius in Tyberim præcipitauit, iuuenem trans ma
re relegauit, grauiore supplicio dignum nõ iudicans, quod amoris im
patientia, & furore deliquisset. ¶ Lenæ Isiacæ. i. lenæ, quæ in templo

Isidis mulierem expectat, conciliatq; adulteria. Templum autẽ Isi- Templũ
dis proximum fuisse campo Martio & Tyberi ostendit Iuuenalis: Isidis
A Meroe portabit aquas, ut spargat in ædem Isidis, antiquo quæ
proxima surgit Ouili. ¶ Componit crinem: notat superbam mulie-
rum uecordiam: quæ cũ ab ancillis ornarentur, essentq; deformes:
offensæ ea deformitate: dum in speculo se inspicerent, ancillas ipsas
pulsarent. Idem etiam notatur, a Mart. in. 1. Vnus de toto peccaue
rat orbe comarum Annulus: incerta non bene fixus acu. Hoc faci-
nus Lalage. speculo quod uiderat, ulta est: Et cecidit sectis icta ple-
cusa comis. ¶ Psecas: nomen fictum ancillæ. ψεκάζω enim idem est,
quod irroro. nam dominam se componentem irrorat. sumpsit autẽ
ex libris Metamo. Ouidij: ubi eiusdem nominis est ministra Dianæ.
¶ Laceratis capillis: a domina. s. ¶ Nuda humeros. i. habens hume-
ros nudos, & mamillas discissa uesta a domina a qua cæditur. ¶ Al
tior hic quare: uerba dominæ increpantis ancillam. Quod & Sene
ca notat libro de breuitate uitæ his uerbis: Quo excandescunt si quid
Cincin- extra ordinẽ iacuit: nisi omnia sua in annulos suos reciderũt. ¶ Cin
nus cinnus: hoc est capillus annulatus: ut dixi modo testimonio Martia.
Annulus incerta non bene fixus acu. ¶ Taurea: nomen matronæ fi
ctum a feritate tauri: sicuti Lalage apud Mart. quæ significat uocẽ,
[illegible] per hoc mulierem clamosam & loquacẽ. aut (quod magis [illegible]
[illegible]) per Tauream genus lori intelligit. nam hoc uocabulo utitur &
Iosephus lib. 2. de bello Iudaico sic: præfecti autem militum cura-
bant comprimere tumultum, & pugnaces quosq; comprehenden-
tes taureis ulciscebantur, ac uinculis. unde & Eusebius de tempo-
ribus sic scribit: Tarquinius Superbus excogitauit uincula, taureas,
[illegible] latomias, carceres, compedes, cathenas, exilia. Eadem uer-
[illegible] recitat & Eutro. Erit ergo sensus: Crimẽ & error ancillæ ilico ca-
stigat loro, & uerbero. ¶ Punit crimen. i. quod ipsa putat, & uocat cri-
men. ¶ Quid psecas: uerba poetæ subsanantis furentem dominam.
¶ Hic: i. hac re. i. cum tu tibi displiceas. indignatur enim & irascitur
ancillis quod deformis sit. ¶ Altera leuum: sensus est: Altera mulier est,
quæ cum se comit, & capillum circa caput digerit, alias de ornatu
consulit. ¶ Altera leuum: utrum extendit leuum capillum, an exten
dit & pectit comas, & uoluit in leuũ orbem. ¶ Voluit in orbem: cir-
cum caput multis nodis reuolutionibus disponit. ¶ Est in cõsilio ma
trona: hoc est quod dicit: cum altera extẽdit, pectitq; comas. statim
adhibetur matrona in consilio. nam matronam, & ancillam anum
quasi per ætatem peritiorem consulit de capitis ornatu. est autem or-
do: Matrona, & ea quæ emerita acu cess[illegible]lanis [illegible]
Emeri- silio. ¶ Emerita acu. i. iam finito munere [illegible]
tus riti enim illi dicuntur, qui functi sunt munere suo, [illegible]
bent. Tranquil. in Caligula: Cæterorum increpita cu[illegible] com-
moda emeritæ militiæ ad sexcentorum milium summam rescidit.
Papinius in Siluis: Cæsar ab emerito iubeat discedere bello. Cice. in
lib. de Senectute: Emeritis stipendijs libidinis, contentionũ &c. Mu
lier enim uetula omisso munere suendi, uino ætatis capendis lanis
admouetur. unde Hora. de anu. Te lanæ prope nobilem tonsæ Lu
ceriam non citharæ decent. ¶ Sententia prima huius. s. ancillæ uetu
læ ut peritioris. ¶ Minores arte. i. peritia ornandi. ¶ Discrimen famæ:
periculum existimationis & uitæ. ¶ Tanti est quærẽdi. i. tanti faciũt
studium ornandi se. ¶ Ædificat: amplificatio est per irrisionem: quasi
si turrim altam extruat. ¶ Andromachen a fronte: procero corpore
fuisse Andromachen Hectoris uxorem ostendit Oui. Parua ueha
tur equo, quod erat longissima nunquam Thebais hectoreo iũcta resedit
equo. ¶ A fronte: incessum mulierum designat: quæ ore elato ince-
dunt ita, ut a fronte uideantur procere. & a tergo minores. Vnde
est illud Papinij in epitalamio Violantillæ: Celsæ procul aspice fron-
tis honores Suggestumq; comæ. Est ergo sensus: Si a fronte, inquit
& parte anteriore mulierem spectaueris: altissimam dices & alterã
Andromachen, ita est capillorum ordo in capite fastigiatus: a tergo
uero si uideris, cognosces breuẽ esse ita: ut aliam credas. ¶ Cedo: si
breue spacium: iocatur poeta in breuiculam mulierem, cedo inquit
. i. dic mihi quomodo facit tam breuis statura: cum maritũ uult oscu
lari: erigit se inquit in plãtas. erit ergo ordo: Cedo. i. dic subaudi ex
trinsecus quomodo facit: cum uult osculari maritum, si sortita est
breue spatium lateris parui: & si uidetur breuior uirgine pygmæa
adiuta nullis cothurnis. & si leuis est. i. minime ponderosa: cum sit
pusilla: consurgit, inquit, ad oscula planta erecta: hoc est ipsa erecta
in plantas: sicq; poeta cauillatur mulieres breuiculas. ¶ Adiuta su-
Pygmæi bleuata. ¶ Cothurnis: calciamentis, qualia fiũt ex cortice suberis in
Spitame usum mulierum, ut docet Plin. ¶ Virgine pygmæa. i. breuis staturæ
us quales sunt Pygmæi & Spitamæi dicũtur: eo quod ternas spithamas
longitudine:

longitudine: hoc est ternos dodrantes non excedant. ad extremos Indię fines habitant salubri cęlo, semperque uernanti, montibus ab Aquilone oppositis, quos a gruibus infestari Homerus quoque prodidit: Famaé insidentes arietum, caprarumque dorsis armatos sagittis, ueris tempore uniuerso agmine ad mare descẽdere, & oua, pullosque earum altum consumere aliter futuris gregibus non resisti. Plin. ¶ Nulla uiri cura: interea dum hæc, inquit, curat quomodo se ornet, & comat: nullam rerum domesticarum curam habet: quasi ad eam nihil pertinentium. ¶ Nulla cura: subaudirent.

ASCen. ¶ EST operę pretium. Ostendit alia uitia mulierum: & potissimũ stultitiam, quam exercent in familiam obleuissimam offensiuncula. Ordo est: Operæpretium: idest pretium & merces operæ: idest operationis & laboris. est: hoc est utile & commodum est cognoscere penitus quid mulieres faciãt, & agitẽt. i. impellãt alios facere toto die: hoc enim pacto facile uitabuntur. Ostendit autẽ quid agant dicens: Si maritus iacuit nocte auersus: idest habens faciem auersam ab ea. & non sit eam amplexatus. libraria: idest ancilla, quę pensum librat: hoc est lanipendia. perijt: idest in pessimum discrimen uenit: ut illi perijsse utile sit. Cosmetæ: idest ornatrices. ponunt: idest reponunt & restituunt tunicas, quas pro labore peracto acceperant ut in illis dominam comitarentur. Liburnus nuncius aliquo missus: uel lecticarius: uel qui eam in liburno uehere debebat: dicitur uenisse tarde. & cogitur pendere: idest persoluere pęnas alieni somni: idest pro alieno somno. uel quia maritus auersus iacuit dormiẽs uel quia domina somnum amisit ex ea indignatio, quod auersus iacuerit: & ita prius solito surexit: Vnde tarde uenisse culpatur liburnus. hic: idest aliquis seruorum frangit ferulas: idest baculos leues: quibus percuti solebant. frangit autem in dorso suo dum percutitur. ille rubet flagellis: idest uirgis factis ex summis ramis arborum hic: idest alius. rubet scutica: idest uirga ex corio. sunt supple diuites mulieres, quæ præstent: idest persoluant. tortoribus: idest flagellatoribus annua supple stipendia, siue annuas mercedes ut quãdo uellent, & quos uellent cædant. Diues ergo & sæua mulier uerberat: idest uerberare facit. & linit: idest fucat obiter: id est interea faciem suam. & audit amicas confabulantes: aut considerat latum aurum uestis pictæ acu scilicet: hoc est opus aliquod Phrygionum: qui gallice brodde urs dicuntur. & ipsa cædens: idest cædere: hoc est uerberare faciens. relegit: idest recognoscit. transacta: idest rationẽ trãsactorum, longi diurni supple temporis gallice: de la longue iournee. Alij textus habent transuersa: idest non suo ordine facta. Significatur autem ex mera malitia: non ex ira subita: aut commotione animi sic cædere: eo quod quasi tranquillo animo alias res interea agit: quia nimis diu cædere faciat. unde sequitur, & cædit: idest cædere facit. donec intonat: idest per modum tonitrus clamat horrendum: idest horrende & terribiliter. exi supple domum meam: nõ amplius reuersurus serue nequam, & hoc facit cædentibus lassis: idest defatigatis: prius non. Ipsa autem profectura: id est egressura domo: iam cognitione scilicet delictorum peracta: est supple non mitior aula sicula ubi scilicet sæuissimi tyranni regnauerunt. sic Mancinellus legit. Georgius Valla legendum docet pręfectura domus. eo quod profectura a proficiscor primam corripiat. Nestor autem putat indifferentem esse legens profectura & eum haud dubie Mancinellus: ut in multis secutus est. Verum si non adducant aliũ locum ubi proficiscor primam producat: legerem potius cum Valla præfectura: ut sit Præfectura: id est gubernatio illius domus est supple non mitior aula sicula: idest siciliensi, peracta iam cognitione. Nec mala est continuatio legendo præfectura. nam docet quare prefectura est tam sæua. nam, inquit, se constituit: idest decreuit, & optat ornari decentius solito: idest quam solita est, & properat: idest accelerat & expectatur iam in hortis scilicet uoluptarijs: ad quos conueniebant impudici & impudicæ. aut potius apud sacraria: idest repositoria sacrorum. lenę: idest gubernatricis meretricum & eorum magistræ: Isiacæ: idest quæ iuxta domum Isidis residebat. aut quæ sacerdos erat eius, aut deriuatiuum pro principali posuit, ut sit: Ipsa Isis lena dicta eo, quod in templo eius fiebant commercia, qualia in domo lenæ. dicente Ouidio: Multas Io facit, quod fuit ipsa Ioui. Fuit autem Io: idest Isis Ioui concubina. Psecas idest ancilla infelix, nuda humeros: idest habens nudos humeros. & existens ipsa: idest quantum ad personam suam capillis laceratis: idest distractis a domina: aut & incultis: mammillis nudis componit crinem dominæ scilicet. Componunt autem irrorando: idest sparsim mas defaciendo. unde potius cum Calderine & Valla Psecas, quam cũ Mancinello Phecas lego. Nam Psecades sunt minutæ partes guttæ aquarum. Et hęc Psecas Psecados guttæ minuta pars: sicut aurum inter arenam: & ita quia ancillarum nomina, aut a patria, aut ab officio fere finguntur: congruum est: ut compositricis capillorum nomen Psecas dicatur. dum autem sic festinanter componuntur ab ancilla illa misera capilli: & ipsa domina uidet in speculo crines extantes: indignata dicit ad eam: quare hic cincinus: idest capillus crispus & condensus est altior ceteris. & post hoc dictum inquit poeta. Taurea: idest scutica de pelle taurina. sic secundo Machabeorum septimo legimus: Flagris & taureis cruciatos. punit continuo crimen & facinus capilli flexi: idest cincinnati & incuruati: idest errorem illum, quem ut crimen, & immane facinus punit. unde addit poeta: quasi ad superbam & sæuam illam dominam loquatur. Quod: idest quod peccatum admisit Psecas? quænam culpa puellæ scilicet Psecadis? est hic: idest in hac re: si nasus tuus displicuit tibi: hoc est (quod uulgo dicitur) quid potest ipsa si tu non es pulchra. Altera puella, seu ancilla extendit leuum supple crinem qui est in læua: id est in sinistra parte: uel leuum supple cincinnum, & pectit comas: non dicit pectinat: quia latinum non est. ut uoluit: idest circunducit in orbem: idest ambitum aut circulum matrona quædam ex uicinis: quæ cessat: idest non amplius laborat acu emerita: idest cuius acus addita est cessationi: propterea quod iam debilitatur uisiua uirtus: & ita inutilis est acus. non dices autem quod matrona sit emerita: quia uersus non staret. esset enim nominatiui casus: & ita ultima corriperetur: quæ nunc cum ablatiui casus est, & construitur cum acu, producitur. Præterea matrona non erat emerita simpliciter: sed tantum secundum quid: quia enim propter debilitatem uisus erat inutilis ad pingendum, aut suendum acus. ideo erat admota lanis & rudioribus officijs. erat ergo acus emerita non ipsa. derisorie autem dicit quod quæ uisum debilitatum habebat: quia propter senium cæteris in componendis capillis prudẽtior credebatur: ac si maturitate consilij ad eam rem opus esset. Ordo igitur est: Matrona quæ cessat: idest non amplius operatur: aut fuit acu emerita: idest requiei quantum ad eam matronam concessa. quę pro &. supple quæ admota est lanis supple carpendis aut nendis. est in consilio conuocato: scilicet ad capillos componendos. & sententia huius scilicet matronæ erit prima. & minores: idest inferiores ætate & arte. censebunt: idest iudicabunt post hanc tanquam discrimine: idest periculum famæ aut animę: idest uitæ. agatur: idest tractetur. Acclamat autem poeta dicens tanti: idest tanto pretio. & tanta æstimatione est: idest habetur. cura: idest accuratio & sollicitudo decoris: idest uenustatis quærendæ: idest inuestigandæ. Illa autem anus premit: idest compingit. tot ordinibus: idest fascijs aut tricis capillorum in ordinem constrictis. & ædificatis: idest per modum ædificij exaltat. adhuc caput altum: idest satis exaltatum. tot compagibus: idest connexionibus rerum. quod supple uidebis: idest quilibet uidere poterat a fronte: idest ab anteriore parte capitis: super quam orbes illos circum uoluit. Andromachen: idest longissimam mulierem sicut erat Andromache Hectoris coniux. sed post: idest a parte posteriore. est minor: idest breuior supple multo ita: ut credas aliam supple esse, sed cedo: idest dic. est enim uerbum defectiuum prima breui supple quid faceret. uel cedo: id est da, permitte supple ut caput extollat. si sortita est per naturam breue spatium parui lateris. & si ipsa uidetur breuior uirgine pygmęa quæ breuissima est. nullis pro non & ullis. non adiuta: idest si non esset adiuta ullis cothurnis: idest altioribus calciamentis etiam suram ambientibus: quæ aut ipsis similia nunc subere subleuata sũt. & ipsa leuis: idest agilis & modico corpore consurgit ad oscula męchi planta existente erecta: idest sursum directa, dum ipsa talis innititur. Nulla uiri cura. Paulatim progreditur poeta ad superstitionẽ mulierum damnandam non sine nota uariorum sacerdotum huiusmodi superstitionem prædicantium: sed in principio huius partis continuat usque ad finem superiorem sermonem, quem de mulierum sæuitia in seruos atque ancillas: & de culto nimio ac morositate earum inceperat docens eas paruifacere maritos suos: quantũ ad utilitatem eorum Ordo est: Nulla cura uiri: idest de uiro. fiet interea, dum se tam laute curat nec mentio damnorum, quæ uir patitur ex tali sumptu mulieris, fiet, ipsa enim uiuit tanquam supple esset uicina marito, & non uxor proprior ipsi marito, quam reliquæ uicinæ. hoc solo: idest quantum ad hoc solum quod odit amicos, & seruos coniugis: idest mariti: idest sui ipsa est grauis: idest molesta rationibus: idest secundum Mancinel. & Calde. domesticis, & uiri impensis: quas aggrauat nimio cultu: & ita cum superioribus construitur. ut sit.

Hoc solo propior, quod amicos coniugis odit.
Et seruos, grauis est rationibus. ecce furentis
Bellonæ, matrisq; Deum chorus intrat, & ingens
Semiuir obscæno facies reuerenda minori,
Mollia qui rupta secuit genitalia testa,
Iampridem cui rauca cohors, cui timpana cedunt
Plebeia, & phrygia vestitur bucca Tiara.
Grande sonat, metuiq; iubet Septembris, & Austri
Aduentum, nisi se centum lustrauerit ouis,
Et xerampelinas vestes donauerit ipsi,
Vt quicquid subiti, & magni discriminis instat,
In tunicas eat, & totum semel expiet annum.
Hybernum fracta glacie descendet in amnem,
Ter matutino Tyberi mergetur, & ipsis
Vorticibus timidum caput abluet, inde superbi
Totum regis agrum, nuda, ac tremebunda cruentis
Erepet genibus, si candida iusserit Io,
Ibit ad Ægypti finem calidasq; petitas
A Meroe portabit aquas, vt spargat in ędem
Isidis, antiquo quæ proxima surgit Ouili.
Credit enim ipsius dominę se uoce moneri.
En animam, & mentem, cum qua Dii nocte loquunt
Ergo hic pręcipuum, summumq; mereuir honorem
Qui grege linigero circundatus, & grege caluo
Plangentis populi currit derisor Anubis.
Ille petit veniam, quoties non abstinet vxor
Concubitu, sacris, obseruandisq; diebus,
Magnaq; debetur violato pœna Caduceo.
Et mouisse caput visa est argentea serpens.
Illius lachrymis, meditataq; murmura præstant,
Vt veniam culpæ non abnuat ansere magno
Scilicet, & tenui popano corruptus Osiris.

JOAN. BRIT.

¶ HOC solo propior: satyrice dictum: hac uoxe uidetur rerum mariti curam habere, q.i. odit amicos eius & seruos: cum in ceteris rebus: quasi ad se non spectantibus sit negligentissima. ¶ Grauis rõnibus: domesticis. s. cum plus impendat, q̃ ratio familiaris tolerat. ¶ Ecce furẽtis Bellonę, matrisq; Deum: stultam superstitionem mulierum multis carminibus insectatur: q nimis credulæ timeant quę a sacerdotibus Cybeles, & Isia cis horribiliter prenũciẽtur. Cy

Cybele
Bellona
Isis

bele autem ex sententia Apulei, Bellona, & Isis eædẽ fuere Deæ Idemq; sacerdotes trium Dearum sacra peragebãt. unde nũc recte eundem Cybeles Bellonę & Isidis chorum inducit. ¶ Chorus: coetus. ¶ Bellonæ furentis.i. sacerdotum Bellonæ furentium nã in eius sacris sacerdotes suo cruore sacrificabant. gladios.n. districtos utraq; manu tenentes sectis pariter humeris & lacertis, & capitis rotatione discurrebant. & ueluti numine Deę afflati agebantur. unde superius: Sed ut phanaticus oestro Percussus Bellona tuo diuinat Horat. In Sermonibus: Hunc circum tonuit gaudens Bellona cruentis. Tibullus: Hæc ubi Bellonæ motu est agitata. eã turbã Mart. Entheam appellat .i. phanaticã & numine afflatam. De sacerdotibus Bellonæ Lampridius: Bellonæ seruiẽtes uere execare brachium præcepit studio crudelitatis. ¶ Matrisq; Deũ: Cybele. De qua Liui. lib. 29. Oratores Romani Pergamum ad regem uenerunt. Is legatos comiter acceptos, Pessinuntem in Phrygiam deduxit, sacrumq; his lapidem, quem matrem Deum esse incolæ dicebant, tradidit: & deportare Romã iussit: huic sacerdotes galli seruiebãt Eunuchi: q apud Deam se iactantes faciebant cymbalorum, ferramentorumq; iactatorum, ac manuum sonitum Galli autem sunt cognominati

Galli

sacerdote Deæ a Gallo fluuio Phrygiæ: apud quem Orgia colebãt simulachrum autem illud Deæ facile Romanis concessum fuit, cõsanguineos se dictantibus, atq; oriũdos ab Ænea Phryge. Ipsum simulachrum cælitus (ut aiunt) demissum, neq; qua sit materia, neq; a quo fabricatum artifice (ut scri. Herodianus) satis constat, neq; plane hominum manibus creditur factum. Hoc igitur decidisse cælitus ferunt in quendam Phrygiæ agrum, cui nomen Pessinũ

Pessinus

ti a casu eius simulachri factum putãt. nam πέσσω cado significat: cuius auristus secundus est ἔπεσον: unde pessinus nomen tractum est. ¶ Ingens semiuir.i. antistes sacrorum & præfectus gallorum. ordo est: Ingens semiuir expositio facies reuerenda minori, grande sonat. ¶ Semiuir: quia Eunuchus. ¶ Facies reuerenda: quem cæteri sacerdotes minores uenerantur. ¶ Minori obscæno.i. gallo fœdo fœmineo. Nam diuus Augustinus scribit gallos molles contra omnem uirorum, mulierumq; uerecundiam consecratos, madidis unguento capillis, facie dealbata, fluentibus membris, incessu fœmineo per planteas, uicosq; a populis. unde uiuerent, turpiter quæsitasse. ¶ Secuit genitalia: uirilitatem enim sibi (ut scribit Pli.) testa samia amputabant in monimentũ Atys ab Dea dilecti. unde Ouid. Venit in exemplum furor hic. mollesq; ministri Cędunt iactatis uilia membra comis. Ad quam consuetudinem alludit Mart. Abscissa est quare samia tibi mentula testa: Si tibi tam gratus Berice cunnus erat. ¶ Mollia: proprium est epitheton eunuchorũ. molles enim sunt ueluti fœminę. unde superius: Sunt quas eunuchi imbelles, ac mollia semper Oscula, delectent & desperatio barbæ. ¶ Rauca cohors.i. uocis acutæ exilis & muliebris. nam Eunuchi (auctore Macrob.) ita acutæ sunt uocis: ut sępe mulier an eunuchus loquatur, nisi uideas, ignores. Id facere superflui humoris abundantiam tradit, qui arteriam, per quam sonus uocis ascendit, efficiens crassiorem angustat uocis meatũ, & ideo uel fœminis, uel eunuchis uox acuta est: uiris grauis, quibus uocis transitus habet liberum, & ex integro patentẽ meatum. Quinti. lib. 11. ostẽdit uocem exilem esse eunuchis his uerbis: Ne ad spadonum, & mulierum, & ægrorum exilitatẽ uox nostra tenuetur. ¶ Cui: antistiti. ¶ Tipana plebeia.i. sacerdotes minores & plebei. nam ministri Cybeles, qui eã comitantur, tympana, aliaq; instrumenta pulsabant. Oui. in. 4. Fast. Aera Deæ comites, rauca que terga mouent: Cymbala p galeis, pro scutis tympana pulsant: Tibia dat phrygos (ut dedit ante) modos ¶ Cedunt: uenerãtur. ¶ Et cui. s. ant stit. ¶ Vestitur bucca.i. os uestitur. nam redimicula a pileo dependebant: quibus maxillæ, & mentum uestiebantur. Nam bucca pro buccis dixit. & proprie bucca (ut alibi diximus) appellatꝰ ea ps oris: qua infra malas inflari solet. unde Hora. Quin Iuppiter ambas Iratus buccas inflet, a bucca fit

Bucca

buccea: hoc est frustulũ alicuius rei esui aptę: q̃tum. s. bucca commode capit. Augustus in epistola ad Tiberium (auctore Tranquil.) sic scribit In balneo demũ post horam primã noctis duas bucceas manducaui, priusq̃ ungi inceperem. Inde etiã fit buccella in eodem significatu: ut est apud Diuum Ioannem in sacra scriptura sic: Et cũ intinxisset panem, dedit Iudę Simonis Scariothis: & post buccellam introiuit in eum Sathanas. inde etiam est buccellatum genus cibi castrensis & frumentacei: quo Pessenius Niger iubebat contentos esse debere milites omnes. ut scribit Spartianus. De buccellato item meminit Voleatius gallicanus, in uita Auidij imperatoris his uerbis: Et præter lardum. ac buccellatum, atq; acetum militem in expeditione portare prohibuit. Ammianus etiam Marcellinus sic: Buccellatum (ut uulgo appellant) humeris imposuit libentium militum. A bucca etiam fit buccula: quæ pars est cassidis: quæ prominens buccas ipsas tegit. de qua alibi poeta: Et fracta de casside buccula pendens. ¶ Tiara: genus pilei quo peculiariter Persæ utebantur. de quo Herodotus lib. 7. sic: Ex quibus, qui militabant si erant persæ. hunc in modum ornati circa capita gestabant pilea: quos uocant tiaras impenetrabilia. Lunatæ formę indicat fuisse Sidonius in Panegyrico: Flectit Acheminius lunatum Persa tiarã. Seruius quoq; declarans illud Virgilianum: Sacerq; tiaras. Dicit pileũ fuisse phrygium; quo ipsi sacerdotes uterentur: qui in phrygia prius sunt instituti ipsi matri Deum. unde nunc dixit: Et phrygia uestitur bucca tiara: De tiara ita scribit Diuus Hierony. ad Fabiolam: Quartum genus est uestimenti rotundum pileolum quasi sphęra media sit diuisa: & pars una ponatur in capite. hoc græci, & nostri tiaram, nõnulli galerum uocant. non habet acumen in summo, nec totum usq; ad comas caput tegit: sed tertiam partem fronte inopertam relinquit atq; ita in occipitio uitta constrictus est: ut non facile labatur ex capite. est aũt bissinum, & sic fabre operatũ linteolo, ut nulla acus uestigia forinsecus pateant. ¶ Grande sonat: miranda prædicit & grãdia: ut nõ ad uocem claram referas: sed ad faciẽ rei horrẽdã. nã galli sacerdotes effaci per urbes cum insignibus suis uaticinantes phanatico

Buccea

Buccella

Buccellatum

Buccula

Tiara

natico carmine talia populis uentura minabantur: qualia Sene. in
lib. de beata uita sic irridet: Cū sistrū aliqs cōcutiēs ex ipio mētit': cū
aliqs secādo lacertos suos artifex brachia. atq; humeros suspensa
manu cruentat: cū aliq genibus p uiā repēs ululat: lauróq; linteas
tus senex, & medio lucernā die pferēs cōclamat iratū aliquē Deos
rū: cōcurritis, & auditis, ac diuinū esse cū inuicē mutū alētes stupor
affirmatis. ¶ Lustrauerit: expiauerit. ¶ Centum ouis: admittebantur
enim oua ad expiationes. Oui. Et ueniat quæ lustret anus, lectúq;
locúq; Preferat, & tremula sulfur. & oua manu. Apulei. lib. xi. de
Asino aureo loquēs de naui expiata sic scribit: Sūmus sacerdos tes
da lucida, & ouo, & sulfure solennissimas pces de casto pfatus ore
Xerāpelinæ uestes q purissime purificatā Deæ nūcupauit. ¶ Et xerampelinas: ad usum
matronaꝝ scribit fuisse Probus uestes ampelini coloris: q inter coc
cinū & muriceum medius est ξηρὸν. n. siccū significat ἄμπελος uitē.
Xerāpelinus color itaq; xerampelinas coloris esse existimat: quē nūc rosam siccā no
minamus. Georgius Merula pceptor meus in cōmentariis suis ita
scriptū reliqt. Has uestes atrabaticas inuenio latine appellatas his
uerbis apud Suidā: Diebus festis, & in uictoria, aut astantibus lega
tis induebant tunicas, & clamydes auro ac purpura uariatas: aut
alio quouis mō ptiosas. in quotidianis uero cōuētibus xerāpeli
Atrabatica uestis nas sic a colore dictas: q̄s uocabāt atrabaticas a colore uidelicet.
atrū. n. nigrū signat. uñ conīcimus xerāpelinas nigras fuisse. Hæc
ille. Aut reuera itelligit uestes lineas q̄les solēt gestare sacerdotes.
Ægyptii, nā de sacerdotibus & Cybeleis & Isiacis intelligit. uestes
aūt cōficiebant ex genere lini: quod xylon appellarunt. de quo ita
Pli. lib. xix. cap. pri. Supior pars Ægypti in Arabia uergens gignit
fruticem: quē aliq gossipion uocāt: plures xylon, & ideo lina inde
facta xylina, paruulus est, similemq; barbatæ nucis defert fructū:
cuius in exteriore bōbice lanugo net. Nec ulla sunt eis in cādore,
molliciaue pferēda. Vestes inde sacerdotibus Ægypti grauissimæ.
ut itelligas uestes lineas coloris ampelini. & legas xylāpelinas: nisi
forte rō metri reclamet. nā xylon primā syllabā habet correptā: q̄
tñ rō plerūq; a poetis cōfundit. sensus tñ prior magis placet. ¶ Do
nauerit ipsi. s. sacerdoti. Hæc. n. quæstus gratia faciebāt. uñ Cic. in
pri. de diuinatione: Nūc illā testabor nō me sortilegos, neq; eos, q
q̄stus cā ariolent. agnoscere: nō Marsū augurē. non uicinos aruspi
ces, nō de circo astrologos, nō Isiacos cōiectores, nō interpretes
somnioꝝ, nō. n. sunt ij, aut sciētia, aut arte diuini, sed supstitiosi ua
tes, ipudētesq; arioli, aut inertes, aut isani. aut qbus ægestas ipat,
q sibi semitā nō sapiūt, aliis mōstrāt uiā: qbus diuitias pollicent: ab
iis dragmas ipsi petūt. ¶ Vt qcqd subiti: ut siqd mali imineat id totū
eat i tūicas. ¶ Magni discriminis. i. piculi. ¶ Semel: sola hac lustratio
ne. ¶ Descēdet. s. mulier ita sacerdote iubēte. Putabāt. n. se Tyberis
aquā pfundētes expiari. Persius. Hæc sancte ut poscas Tyberino i
gurgite mergis Mane caput bis, terq;, & noctem flumine purgas.
¶ Timidū caput. i. ipsa timida. ¶ Totū agrū regis supbi. i. cāpū Mar
tiū, q electo Tarqnio supbo datus est populo & Marti cōsecratus.
¶ Io cādida. i. si sacerdos ex Isidis impio iusserit. nō. n. ipsa Dea ius
bet. seqt. n. Credit. n. ipsius dñę se uoce moueri. ¶ Cādida: aut puls
chra. aut (quod uerius est) respexit ad id quod uestibus lineis utes
rent Isiaci sacerdotes: ut statim dicemus. ¶ Io: Inachi Argiuoꝝ res
Fabula Ionis gis filia a Phœnicibus rapta est, ut scribit Herodotus lib. pri. Et abs
ducta in Ægyptū, Osiris eā duxit uxorē: quo mortuo regnū tenuit:
dictaq; Isis: post mortē habita p Dea eius sacra Romā trāslata sūt.
Tēplū iuxta cāpū Martiū extructū fuit: sacerdotes uestibus lineis
induti p urbē lugētes uagabant: mox ad lætitiā cōuersi, sacra per
ficiebāt. id erat monumētū Isidis, q̄ cū ossa Osiridis a fratre Typho
ne (ut ferūt) occisi diu q̄sita nō inuenisset, i maximos prupit luctus.
Vñ cōmoti Ægyptij tā diu ea multo luctu q̄siuerunt quoad iuxta
Syenē inuenerūt, qbus inuētis, lachrymas in lætitiā uerterūt. Ea i's
sic ab Iside mādata sunt sepulturæ. de quo plura illic recitabuntur
in. viii. Satyra: Populus quod clamat Osiri Inuēto. mulieres hæc sa
cra frequētabāt. nefasq; iis erat illis diebus cōiūgi cū uiro. Propers
tius: Tristia iā redeūt iterū solēnia nobis: Cinthia iā noctes est opera
ta nouē. ¶ A Meroe: multas magnasq; insulas ambit Nilus: quarū
nobilissima est Meroe. ¶ Aquas calidas: pars. n. illa Ægypti zonæ
pxima est torridæ. ¶ Portabit: hyperbolicos dixit, i. ēt ex parte ext
trema orbis. ¶ Vt spargat: hoc est ex instituto sacri Isiaci. nā in tēplo
Isidis aq̄ sparsa de Nilo dicebat, q̄uis simulata foret. Nā q̄ exhiberi
nō poterāt, simulabant, & habebant p ueris. Vñ Vir. Sparserat &
latices simulatos fontis Auerni. ¶ Proxima antiquo Ouili. i. loco ita
Ouile cognoiato in cāpo Martio Nā Ouile ideo appellatus est locus in
cāpo Martio, q ibi greges ouiū a Tarqniis haberent. fuit. n. eorū

ager. Hocq; magis placet, q̄ ut intelligas de septis: hoc est tabulas
tis: i qb' clauderet populus tpe comitioꝝ. Alt. n. antiquo ouili: hoc
est illi loco, q in cāpo Martio antea & priscis tpibus appellatus est
ouile. ubi. s. greges & ouilia habuere Tarqnij: qbus postea (ut dixi
mus) expulsis, cāpus populo datus est & Marti cōsecratus. Inde po
stea septa illa fabricata fuere: qbus populus claudebat ad dāda suf
fragia. De quibus sic Spartianus in Hadriano: Romæ instaurauit Septa
Pātheū, Septa, Basilicā Neptuni. Pli. li. xvi. loquēs de magnitudine
arborū: Fuit, ingt & memoria nostra i porticibus septoꝝ a Marco
agripa relicta, De Ouili antiquo in cāpo Martio intellexit & Lu.
in pri. Et miseræ maculauit Ouilia Romæ. i. ipsum cāpū Martiū: qui
antea habuerat ouilia Tarqnioꝝ. lege Liuiū in prima Decade. Stra
bo quoq; mētionē facit i qnto his uerbis: Sylla alios q arma piece
rant, ad millia tria: uel (ut alij) q̄tuor in cāpo Martio ad Ouilia cos
actos imissis militibus triduo iugulauit. ¶ Credit. n. ipsius dominę
se uoce moueri: credit, inquit, q̄ a sacerdotibus dīr a Dea ipsa dicit
ita ab eis psuasa. ¶ Voce dñæ: Isidis. ¶ Et alam, & mētē: ironia est in
sacerdotē o quā sanctus: ingt, est sacerdos, quāq; dignus cū quo lo
quat nocte Dea. Aia est q̄ uiuimus, aius uero quo sapimus. Nam
(auctore Lucretio) ea est mēs, q & aius. Est. n. aius (auctore Beato Anima
Augustino) substātia q̄dā rōnis particeps regēdo corpori accōmo Animus
data: uñ est illud Sallustianū: Sed dux. atq; impator uitæ mortaliū
est aius &c. ¶ Ergo hoc pcipuū: ordo est & sensus: Ergo hic Anubis
derisor. i. sacerdos, Isidis. q ut antistes grege linigero circundatus
currit. i. discurrit. & uagat p urbē, meret pcipuū honorē apud mus
lieres. nā supstitioso quodā metu mulieres sacerdotes ipsos Isidis
colebāt. ¶ Ergo: cū mulieres, ingt, credāt sacerdotes colloqa cū Iside
hře: ergo eos pcipue colunt. ¶ Grege linigero. i. religs sacerdotibus
indutis ueste (ut diximus) linea. De qbus ita Ouid. Nūc Dea linige
ra colit celeberrima turba. Mar. Linigeri fugiūt calui, sistrataq; turs
ba. Sueto. in Othone: Sacra ēt Isidis sæpe in linea religiosaq; ueste
ppalā celebrauit. Apule. i ulti. Meta. loquens de cerimoniis Isiacis
sic scribit: Tūc influūt turbæ sacris diuinis initiatæ uiri, fœminæq;
ois dignitatis. & ois ętatis linteę uestis cādore puro luminosi. ¶ Gre
ge caluo: hoc dicit, qa caput deradebāt. Vñ Lāpri. de Cōmodo Ims
patore sic scribit: Sacra Isidis coluit, ut & caput deraderet. Anubin
portaret. Apul. i ulti. Meta. Illæ lympido tegmine crines madidos
obuolutæ: hi capillū derasi funditus uerticē prænitētes &c. ¶ Plāgen
tis populi. i. reliquorū sacerdotū q lugētes, & lintea ueste amicti ua
gabant p urbē (ut diximus) in memoriā Isidis. ¶ Currit, discurrit
uagatur. ¶ Derisor: q̄si q nimis credulū populū derideat. ¶ Anubis:
hoc loco Anubin appellat sacerdotē Isidis: quando nuncius: fit ins
ter mulieres & Isidem: nam Anubin Ægyptij colūt: ut nūciū inter
superos & inferos. De quo sic Apuleius lib. ult. Meta. Ille superū cō
meator & inferū, nūc atra, nūc aurea facie sublimis attollens canis
ceruices arduas Anubis læua caduceū gerēs. De eo sic & Diodos
rus lib. ii. Deū q apud Ægyptios Anubis uocat, capite fingūt cani
no: significātes custodē corporis Osiridis Isidis fuisse. Vnde a Vir.
& Ouid. in. ix. Meta. appellat latrator Anubis: sic & a Propertio:
Ausa Ioui nostro latrātē opponere Anubin. filiū docet Diodorus
fuisse Osiridis. physici Anubin Mercuriū putant. ¶ Ille petit. s. facer Anubis
dos, q secū Iside colloquiū habere simulat. ¶ Veniā. s. mulieri, & uxo
ri ab Iside. ¶ Cōcubitu: mariti sui. ¶ Violato cadurco: cadurco legē
dū est, nō caduceo. nā & syllaba repugnat & sensus nō pcedit. Ca
duceus. n. primā pducit. Ouid. Tartara iussus adit sumptis caduci
fer alis. ergo uiolato cadurco. i. nō seruata castitate lecti matrimo
nialis p eos dies: qbus sacra Isidis pagebantur. Nā nefas erat (ut
diximus) cōiungi marito. Id aūt nouē diebus fiebat. Propertius:
Tristia iam redeūt iterū solēnia nobis: Cynthia iam noctes est opes
rata nouē. Nam cadurcū posuit p lecto. Cadurci. n. populi sunt Gal
liæ: apud quos lini pstantia obtinet. palmā i culcitris ob pcipuū cā Cadurci
dorē. quod docet Plin. lib. xx. cū ait. Nullū est candidius linum, las
næue similius: sic culcitris pcipuam gloriā Cadurci obtinēt Gallias
rū, hoc ad tomenta pariter inuentū. uñ poeta in sequenti Satyra:
Institor hybernæ tegetis, niueiq; cadurci. i. culcitræ cādide. Ergo
uiolato cadurco: uiolato lecto matrimoniali p eos dies: qbus sacra
Isidis celebrabantur: & castitas seruanda erat. ¶ Magnaq; debetur
poena: ordo est a superiore. Sic ille petit ueniā quoties magna poes
na debetur uiolato cadurco. ¶ Et mouisse caput: hæc ironicos legē
da sunt. & pfecto, ingt, ipse Osiris pcibus sacerdotis annuit. Nam
uisa est serpēs argentea mouisse caput. i. assensisse. ¶ Serpens argen
tea in simulachro. n. Serapis: quē Osiridē appellāt (ut scribit Diodo
rus in pri. libro) signū erat (ut tradit Macrob. pri. Saturnaliū) tricis Serapis

pitis alantis.quod exprimit medio, eodemq́ maximo capite leo
nis effigiẽ.Dextera parte caput canis exontur mãsueta ſpecie blan
dientis. pars uero lęua ceruicis rapacis lupi capite finitur: easq́ for
mas aialiũ draco cõnectit uolumine ſuo:capite redeũte ad Dei dex
terã:q̃ cõſpicitur mõſtrũ.De quo dracone nũc poeta uidet intelli
gere.Eundẽ ẽt ſerpentẽ in imagine Iſidis extitiſſe docet Val.Flac
cus li.iiii.argonauticõ: Aſpide cincta comas,& ouiti pſona ſiſtro.
Vnde ẽt in põpa Iſiaca geſtabat Serpẽs in imagine Oſiridis,de qua
meminit Ouid.Pigraq́ labat circũ donaria ſerpens : Et comes in
pompa corniger Apis erat.Idem in.ix.Meta. Siſtraq́ erãt,nunq̃q́
ſatis q̃ſitus Oſiris:Plenaq́ ſomniferis ſerpens peragrina uenenis.
¶ Illius lachrymis.ſ. ſacerdotis. ¶ Meditataq́ murmura præſtant:
cũ ironia legenda ſunt.Ordo eſt: Murmura.ſ. ſacerdotis meditata
præſtant ut Oſiris.ſ.corruptus anſere, & popano non abnuat ue
niam culpæ.¶ Anſere magno:nã ſacerdotes carne bubula.& anſe
rina maxime ueſcebant.auctor Herodotus.lib.ii.¶ Corruptus:q̃ſi
more mortaliũ muneribus corruptus ſentẽtiã mutet: ut illud apud
Perſiũ:Quę niſi ſeductis nequeas cõmittet diuis.¶ Tenui popano:
tenui placẽta.nam(ut tradit Domitius in cõmẽtarijs ſuis ex aucto
ritate Suidæ)popanũ eſt placẽta lata tenuis,& rotũda.Ea (auctore
Popanũ Polluce)utebantur in ſacrificijs.¶ Non abnuat:non deneget, non
recuſet.¶ Culpæ:criminis mulieris,quæ cum uiro concubuit.

ASCen. ¶ H O C ſolo eſt marito ꝓpior q̃ uicina:q́ odit amicos cõiugis:
& q́ ſupp.grauis eſt rõnibus eius.Põt item dici q́ grauis ſit rõni
bus.i.ſumptibus,quos facit cõſilio ſacerdotũ.de q̃bus dicturus eſt.
ego uero potius dicerẽ cũ Geor.Valla.rõnibus.i.rationalibus uel
ratiocinationibus,& argumẽtationibus:q̃s affert ex ſupſtitioſa do
ctrina a ſacerdotibus ſumpta.Cur uero id potius dicerẽ duplex eſt
cauſa:altera q̃a dicit hoc ſolo.i.hoc uno: cũ iam duo ſint. altera q́
melior eſt cõtinuatio textus:ut illud Ecce furẽtis ſit probatiuũ eius
quod dixit:q́ grauis eſt rõnibus q̃a.ſ.ſupſtitioſa eſt : q̃a infert ec
ce &c.Iſta tñ nõ oĩno cõueniunt,q̃a poſſet hoc copulatiũ: q́ ſeruos
& amicos odit: & q́ grauis eſt rationibus: ꝓ uno ſumi.Et ad conti
nuationẽ dicẽs:q́ poeta uoluit ex abrupto rẽ nouã incipe : quod ẽt
indicat aduerbiũ ecce: quod in rebus ex iſperato obueniẽtibus po
ni ſuleuit ut ſignificet iportunus & iprouiſus aduẽtus ſacerdotũ:q̃ ut
cunq́ intellexeris:hic certe ſignificat.Dicamus ſic : Ipſa eſt grauis
.i.moleſta uiro rõnibus.i ſũptibus ſuis.dũ uir rationes ſuas facit:
q̃a multa expẽdit ẽt in ſupſtitione:q̃a ecce &c.Vel grauis eſt rationi
bus.i.argumẽtationibus ſuis ſupſtitioſis:q̃a ecce chorus Bellonæ
.i.Deæ belli,ſiue Palladis:ſiue alterius furẽtis,i. in furorem diuina
tionis rapiẽtis.oẽs.n.q̃ q̃ſi numine obſeſſi,futura prædicebãt: quo
dã furore capiebãtur:ſicut de Sibylla dr̃.vi. Æneid. q́ habere os ra
bidũ,& fera corda.&.iii.eiuſdẽ:Inſanã uatẽ aſpicies &c.Et in.ii.de
Caſſandra:Infelix q̃ nõ ſpõſæ præcepta furẽtis. Aud erat. Eſt ergo
epithetũ ab effectu:ut ſit q̃ furẽtes facit. & chorus.i. cœtus ſacerdo
tũ,q̃ Galli dñr.matris Deũ.i. Deorũ.ſ.Cybeles:q̃ ẽt furẽtes facit.in
trat.i.ex inopinato ingredit domũ uiri ad uxorẽ.ſ. & ingẽs.i. ual
de magnus.ſemiuir.i.ſacerdotũ matris Deũ præſes . q̃ excifis teſti
culis nõ totus uir eſt.ſemiuir dico appoſitone facies reuerẽda .i.q̃
habet faciẽ reuerendã.minori obſcœno.i.ꝓpterea q́ habet mẽbrũ
obſcœnũ minus q̃ alij uiri q̃a habet ſolã uirgã excifis teſticulis : tñ
ẽt ſemiuir dictus eſt.q̃ ſecuit.i. itercidit, ut euellat teſticulos ſuos.
mollia genitalia.i.forte mollificata:ut facilius ſcidãtur:uel naturali
ter mollia.teſta rupta.i.cultro petrino,ſicut Iudæi circuncidebant.
Cui ſacerdoti cohors rauca .i. cæterorũ ſacerdotũ ꝑ effœminatã
naturã rauce loquentiũ,uel aſſiduo cãtu rauceſcẽtiũ. & cui tympa
na plebeia.i.quæ a uulgaribus & plebeis ſacerdotibus pulſantur.
cedũt.i.locũ dãt:ut q̃ ab eo uincũtur.iãpridẽ.i.iam a pluſculo tpe.
& ſup.cuius bucca.i.extremitas oris ueſtit tiara Phrygia.i.q̃ſic iſu
læ a Phrygibus.i. Troianis frequẽtatæ. Declinat aũt uel hic tiaras
huius tiaræ.Sicut apud Virg.in.vii.dicentẽ: Sacerq́ tiaras: q̃a oĩa
ĩ as primæ maſculina ſunt.uel hæc tiara:ut hoc loco.Et ſonat grãn
de.i.grãditer:magna uoce.& iubet aduentũ Septẽbris & Auſtri.i.
Auſtri ſeptẽbrij:q̃ in Septẽbri flãs febrẽ generat. metui.i. timeri. ni
.i.niſi.ipſa cõiux luſtrauerit.i.purgari fecerit ſe centũ ouis datis .ſ.
ſacerdoti illi . & niſi donauerit ipſi ſacerdoti ueteres xerãpelinas .ſ.
ueſtes.i.ſubnigri coloris.q̃lẽ habet roſa arida.xeron.n.aridũ ſigni
ficat,ut quicq̃d magni & ſubditi diſcriminis.i.periculi.inſtat.i. imi
net.illi matronę.cat.i.cõuertat i tunicas,q̃s dederit. idẽ dñt qui in
noĩe ſanctorũ utpote Antonij, aut Cornelij, aut Bõberti porcellũ,
aut pullũ petũt q̃a ꝑdicũt oẽ malũ, qđ toti domui dãtis futurũ eſſet
in caput illius aialis quod ſancto educat recaſurum.Et ut expiet.i.
purget & ſibi piũ faciat totũ annũ.ipſa deſcẽdet in amnẽ.i. fluuiũ:
& imbribus,& niuibus creſcentẽ.hybernũ.i.hyemalẽ. & hoc iam
fracta glacie.& merget ter Tyberi.i.in illo fluuio. q̃ ꝑ Romã fluit.
matutino.i. quo mergitur matutino tpe.credebãt.n.q́ aquæ fluen
tes haberẽt uim purgãdi.uñ dicit.ii. Æn. Donec me flumine uiuo
Abluero.& potiſſimũ mane, & in Tyberi ter immerſis:ſicut hic &
apud Perſi.quẽ allegat Mãci.& apud Hora.dicentẽ: Frigida ſi pue
rũ q̃rtana reliquerit illo Mane die,quo tu iudicis ieiunia nudus In
Tyberi ſtabit,caſus,medicuſue leuauerit Ægrũ ex præcipiti ma
ter,delira necabit In gelida fixũ ripa:febremq́ reducet. Et ipſa ma
trona abluet.i.purgabit.ipſis uorticibus,i. gurgitibus,ſeu aq̃s Ty
bris ſe uertẽtibus. caput ſuũ timidũ .i.ipſa timida. & inde.i.poſtq̃.
ita lota eſt erepta.i.repẽdo trãſibit nuda & tremebũda ex frigore.ſ.
genibus cruentis.trita.ſ.pelle.totũ agrũ regis ſupbi.i.cãpum Mar
tiũ ſm Manci.uel potius ſm Probũ: Tarquiniũ cãpũ: hoc eſt inſu
lam Tyberis.nã Tarquinius ſupbus dictus eſt.Et Io cãdida.q̃ i uac
cã albã uerſa eſt.uel ſi ſacerdos Iſis,ſiue Iſidis.cãdida.i.cãdidis ue
ſtita.iuſſerit.i. ꝑceperit.ipſa ibit ad finẽ Ægypti. & portabit aquas
calidas petitas.i.acceptas petẽdo illuc a Meroe inſula illa Æthiopię
ut ipſa ſpargat eas in ædem Iſidis.q̃ ſurgit.i.ædificata eſt proxima
antiquo Ouili.i.ad ſepta:in cãpo Martio.Credit.n.matrona ſe mo
neri uoce ipſius dñæ.ſ. Iſidis q̃ſi moneat a ſacerdote eius: uel q̃a
in ſomnis credit eam ſibi apparere,& talia iubere.Vnde qđ prius
dixit:ſi candida iuſſerit.hoc ẽt de ipſa Dea itelligi põt.uidiſti ea quæ
Mãci.recitat.En animã & mentẽ:cũ qua Dij.ſ.Iſis . Nã q̃a numina
utriuſq́ ſexus poteſtatẽ habẽt:potuit de Iſide dicere Deũ:ſicut Vir
gil.de Venere:Deſcendo ac ducẽte Deo.& de Iunone, aut Furia:
Nec dextræ errãti Deus abfuit uel concerptorie dixit uſus plurali
uel q̃a ẽt alij Dij cũ ea loq̃ intelligantur.uel potius ꝑ ſingulari per
inuidiã:ſicut comicus de una meretrice:Nõ poſſum ꝑpeti meretri
cũ cõtumelias. & Virg.de una naue:Nauibus infandũ amiſſis. En
igit animã & mentẽ cũ q̃ Dij loquũtur nocte:hoc eſt uide an ſit ue
riſimile q́ Dij loquãtur cũ tam ſceleſta muliere.q.d. minime. & tñ
ipſa dicit ſe moneri ab Iſide.Ergo cũ ita ſit,q́ oẽs ſint ſuperſtitioſę.
hic.i.is antiſtes.meretur ꝑcipuũ & ſummũ honorẽ,q̃ circundatus
grege linigero.i.lineis induto.& grege caluo.i.funditus raſo po
puli plãgentis.i.multitudinis. Anubin bouẽ cũ planctu q̃rere ſolis
tæ.currit exiſtẽs deriſor Anubis,i.ipſius Anubidos filij Oſiridis: q̃
in ſpecie canis,aut cũ capite canino colebat. currit autẽ deriſor.i.
quaſi irritator:ut irritatus latratũ emitat.ad quẽ cæteri plangãt.ille
.ſ.antiſtes Iſidis petit ueniã ab Iſide:quoties uxor alicuius uiri per
ſoluẽs ei nõ ſeruanti talia ſacra debitũ. nõ abſtinet concubitu die
bus ſacris,& obſeruãdis his q̃ ſupſtitione illa captę ſunt.Et magna
pœna.i.multa,& (ut dñt)emẽda debetur caduceo.i. uirgæ,ſeu ſi
gno pacis.i.quod caduceatores.i. pacis internuncij & Mercurius
pacis auctor ꝑ facundiã:q̃ etiã dr̃ Oſiris.in ſiniſtra manu portat,
uiolato ꝑ mulierẽ, q̃ immũda ꝑ coitũ illud inſpicit, aut contrectat.
Non eſt legendũ caduceo:licet Probus uelit:ſed caduceo ut Manci
nellus dicit.nec tñ habet hic primã breuẽ ſed eſt uerſus ſimilis illi
in primo Æneidos:Dependẽt lychni laquearibus aureis : quãtum
q̃dem ad ultimũ pedẽ,nec tñ oĩno:q̃a ſyllaba abũdãs põt hic abſu
mi ꝑ uocalẽ ſequentẽ:& ita nõ eſt uitioſus hypermeter & in Virgi
lio cõſumi ꝑ ſinæreſim. Aut eſt uerſus cõſtãs ex duobus Amphi
machris.i.pedibus habẽtibus breuẽ inter duas lõgas : q̃ ſint pœna
ca.& duceo.ſed hæc a grãmatico diſq̃renda ſunt. Et ſi argẽtea ſer
pens,q̃ erat in imagine Oſiridis in ara Iſidis cõplectẽs canẽ, & lu
pũ. Ridiculũ eſſet hic intelligere de Æſculapio ut Valla.uiſa eſt an
tiſtiti.ſ.mouiſſe caput in ſignũ indignationis.Mãcinellus diligẽter
a Calderino notata ꝑſeq̃tur habet lector hiſtoriã ex eo : & niſi tar
diuſculis es,intellectũ huius textus.Vereor tñ adhuc multos neſci
re q̃d ſibi poeta uelit:uñ licet prolixior fiam,mẽtem eius q̃tum mi
hi patet apiam. Scies igit literarũ tyrũcule:poetã uelle dicere Romę
fuiſſe ad cãpũ Martiũ templũ Iſidis:in quo erãt ſacerdotes oẽm ri
tũ Ægypticorũ obſeruãtes: & matronas romanas in multã ſuperſti
tionẽ trahẽtes:ꝑſuadẽtes eis:niſi Deã muneribus placarent: & eius
feſtis diebus caſte uiuerẽt:magnũ malũ eis obuẽturũ.irata.ſ.Dea:q̃
tunc irata ſignificãtur:q̃ſi inſignia quæ ſecũ habebat, q̃tiebat. Cre
debant.n.ſupſtitioſi illi gẽtiles q́ ſimulachra Deorũ,Dearũq́ aut
caput,aut quod in manu habebãt, quaterent quoties idignatione
multa afficerẽtur,uñ de Palladio.i.Palladis , ſiue Mineruæ ſimula
chro ab Vlyſſe uiolato dicit.ii. Æne.Nec dubijs ea ſigna dedit Tri
tonia mõſtris : Vix poſitũ caſtris ſimulachrũ arſere coruſcæ Lumi
nibus flammæ a rectis: ſalſuſq́ per artus Sudor iit:terq́ ipſa ſolo

(mirabile

Cum dedit ille locum cophinno:fœnoq; relicto,
Arcanam iudæa tremmens mendicat in aurem
Interpres legum Solymarum,& magna sacerdos
Arboris,ac summi fida internuncia cæli.
Implet & illa manum,sed parcius ære minuto.
Qualiacunq; uoles Iudæi somnia uendunt.
Spõdet amatorem tenerum,uel diuitis orbi
Testamentum ingens,calidæ pulmone columbæ
Tractato,Armenius, uel Comagenus aruspex,
Pectora pullorum rimatur,& exta catelli,
Interdum & pueri,faciet quod deferat ipse
Chaldæis,sed maior erit fiducia,quicquid
Dixerit astrologus,credent a fonte relatum
Ammonis,quoniam Delphis oracula cessant,
Et genus humanum damnat caligo futuri.

(mirabile dictu) Emicuit,parmãq; ferẽs,hastãq; trementẽ. & poeta supra Saty.ii.ad Martẽ Nec galeã quassas,nec terrã cuspide pulsas. Sacerdotes itaq; quouis pacto pcipiebãt an festis illis mulier cũ uiro rẽ habuerit:quo cognito accedebãt ad eã cũ graui supcilio dicẽtes Deam omnino offensam:& offensionẽ significasse: qa caduceũ & serpẽtes,q̃ Osiris insignia habet,mota uidissent: declinat aũt hic caduceus:uel hoc caduceũ. Et hic aut hęc serpẽs. Vir. ſ .ii. serpẽs amplexus uterq; Lachrymæ illius. ſ. antistitis ꝑ muliere orãtis. & murmura .i. facta ꝑcõnia cũ susurro quodã edita meditata ad piationem eius. pręstant .i. efficiunt ut Osiris non abnuat .i. renuat. culpæ. ſ. mulieris pollutæ/ ueniã .i. remissionem. ſ. quia certe exstẽs corruptus .i. ad ignoscẽdũ inductus: sicut iudex dissimulans & uindictam negligens ansere magno, & tenui popano:idest pane in sacrificium oblato.

IOAN. BRIT.

CVM dedit ille locũ: sensus est: Vbi inqt Isidis, & Cybeles sacerdotes abiere: ꝓsto sunt Iudęi quorũ supstitiosis monitionibus credũt mulieres. Nã iudæa mendicat in aurem arcanã .i. arcanis susurris : quos auribus mulierũ instillat: & ueluti legũ interpres iudaicarũ q̃rit sibi unde uiuat. ¶ Cophino,fœnoq; relicto .i. in silua relicta supellectile in urbẽ uenit. sic iudæorũ paupertatẽ ostẽdit: q Roma a Domitiano expulsi, nemus urbi uicinũ icolebãt: ut diximus in .iii. Satyra illic: nunc sacri fontis nemus & delubra locant iudæis, quorũ cophinus, fœnũq; supellex: ubi nõnulla de cophino & fœno diximus. illud adijcimus cophinũ genus fuisse (ut diximus etiã in .iii. Satyra) cistæ: quod aptissime docet Mart. in .v. Dũ te posse negas nisi lato Gellia clauo Nubere, nupsisti Gellia cistiferos: hoc est iudæo. nã & in .vii. scribit ad eãdẽ Gelliã: Nec recutitorũ fugis iguina iudeorum. Iosephus in .ii. de bello iudaico canistrũ appellat his uerbis: Et canistrũ circũferentes stipẽ eius noĩe postulabãt. Cophinorũ ẽt pro canistris, siue cistis fit mẽtio in sacra scriptura apud diuũ Ioannẽ. Collegerũt, ergo, & impleuerũt .xii. cophinos fragmẽtorũ. Iudęi ergo, ut mẽdici & pauperes cophinũ gestabãt: quo stipẽ, reliq̃q; erogata exciperẽt. eodẽ mõ & fœnũ, ubi cubarẽt. ea .n. erat supellex eorũ: Alij putant iudæos nõ tam ex inopia, q̃ ueteri supstitione solitos quocũq; migrarẽt secũ ferre cophinũ, & fœnũ. unde Sidonius Apollinaris ait: Ordinis res est ut Ægyptios Pharao incedat cũ diademate, Israhelita cum cophino. Dauid rex Israhelitarum sic cecinit in psal. octogesimo αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἐν τῷ κοφίνῳ ἐδούλευσαν .i. manus eius i cophino seruierũt. Tremẽs: aut more pauperũ tremẽs: aut ueluti anxia futuri. ¶ Interpres: subaudi q̃si. ¶ Legũ Solimarũ .i. legũ Iudaicarũ: q̃s Iudęi a Mose acceperũt in mõte Synai: hoc est testamentũ uetus. Solymas aũt appellauit: qa, q̃ Hierosolyma dr̃, antea Solyma uocabatur. eã condidit rex cognomẽto Iustus potẽtissimus Chananeorũ: q fano ædificato Hierosolyma uocauit: cũ ante (ut dixi) Solyma dicerent. hieron .n. tẽplũ significat eã postea Cleodius rex Iudeorum populo Chananeorũ pulso colendã suo tradidit. Iosephus: Ciuitas aũt fuit Iudæorũ uetustate diuitijs, multaq; religionis ꝯseruatione celebratissima: quã Titus secũdo anno pricipatus Vespasiani Septẽbris mẽsis octauo die funditus sustulit. lege Iosephũ libr. ulti. de bello Iudaico. Solymi ẽt populi sunt (ut docet Plin. lib. v. (primi Ciliciæq; post appellati sunt Pisidiæ: quorũ colonia Cæsarea eadem Antiochia. ¶ Magna sacerdos arboris .i. siluæ & nemoris. de quo supra: Ols .n. populo mercedẽ pẽdere iussa Arbor : & electis mendicat silua camoenis. alludit tñ ad sacerdotes dodoneos. de quibus Herodotus. li. ii. ¶ Implet & illa manũ: aut Iudæa implet sibi manũ ꝓdicendo futura: aut illa. ſ. mulier Romana implet manum Iudææ. ¶ Aere minuto: utputa trientibus & id genus numismatis. ¶ Qualiacunq; uoles: hic Iudeorũ fallacias ostẽdit: qui ꝓ mercedis q̃litate ꝓnũciant futura: oĩa .n. ad cõsulẽtis uotũ cõfingunt. quod ẽt docet Apule. in .ii. Apologia loq̃ns de Chaldæis. ¶ Sõnia uẽdũt: ut mõ bona: mõ mala: quæ p noctẽ fingũt se habuisse. Illud aũt nõ placet qđ ad somnia referas: q̃ captarẽtur ꝓ se; uel ꝓ alijs in tẽplo Serapidis i Conopo. Neq; .n. nũc res agit in Ægypto: nec nũc loqtur de Iside: q̃ a Iudæis haud quaq̃ colebat: sed de Iudæis, q p noctẽ fingebant se somniare futura ꝓ se, & pro alijs. Spõdet: fidẽ ẽt inqt, habẽt aruspicibus, Syrijs, & Armenijs, sed maiorẽ Chaldæis .i. astrologis: Ordo aũt est Aruspex Armenius uel Comagenus spõdet amatorem.

Armeniæ duæ

¶ Spõdet : quasi in eius ptãte sit ex uera diuinæ mẽtis cognitione. ¶ Ingẽs testamẽtũ: ingentẽ hæreditatẽ. ¶ Callidæ colũbæ .i. recẽs occisæ. ¶ Armenius: duæ sũt Armeniæ maior & minor, de q̃bus multa Pli. lib. vi. & Strabo li. xi. dictã aũt Armeniã (testat Strabo) ab Armenio quodã ex Armenia Thessaliç urbæ : q̃ inter Pheras & Larissam iacet: q cum Iasnne in Armenia militauit. Minorẽ aũt Armenia, maioremq; & Comagenã Cappadocia lęuo suo latere trãsit. ¶ Comagenus: Comagena pars est Syriæ inter montẽ Taurũ & Eupharatẽ sita. ¶ Aruspex: dictus est (ut supra diximus) ab Aruga & inspicio. Arugã .n. hoc ẽ uictimã (auctore Donato in Terentiũ) appellauerũt ab hara .i. stabulo. ¶ Rimatur: scrutatur. ¶ Faciet quod deferat ipse .i. pueros nõ uerebit ad talia inuestiganda occidere: quod alius si faciat, ipse accuset nã deferre est (ut diximus alibi) occulte accusare. ¶ Chaldæis maior erit fiducia: credũt inqt, aruspicibus Armenijs: sed magis Chaldæis. Babylonij, & Syrij Chaldæos appellauere: quos Magos Persæ, Philosophos Græci: Prophetas Iudæi, Ægyptij sacerdotes, Indi Gymnosophistas, nos sapiẽtes uocamus, Galli druidas. auctor Laer. Astrologiæ pitissimi habebãtur. multi diuinatione quadã futura predicebãt, mala augurijs, sacrisq;, alijs q̃busdã incãtationibus auertebãt, somnia & prodigia iterpretabãtur. Vnde Tyberius, Thrasyllũ Chaldeũ de futuris maxime cõsulebat. Eudoxus Platonis adiutor in Astrologia iudicio doctissimorũ hoĩum facile princeps scriptũ reliqt: in ꝓdictione. & in notatione cuiusq; uitæ ex natali die minime esse credendũ. quod & Cice. ut sensisse in lib. de Diuinatione: ubi ait: Ad Chaldæorũ mõstra ueniamus. Noĩat ẽt Panetius, q unus ex Stoicis astrologorũ prædicta reiecit Archelaũ & Cassandrũ summos astrologos hoc ꝓdictionis genere nõ esse usos. ¶ A fonte relatam Ammonis: ex oraculo Iouis Ammonis acceptũ. Duplici, inqt, ratione mulier credit quicqd ab Astrologo dr̃ ab oraculo Ammonis proficisci. Tum qa Apollinea oracula cessauere. tũ ẽt qa humanũ genus p seipsum futura noscere nõ põt. Iure ergo tribuit Ioui q̃ ꝓdicũtur ab astrologo: qñ aliũde futuri rõnẽ haberi posse nõ credit. Oraculũ Iouis erat in Libya cyrenaica frequentissimũ. cũ .n. Bacchus p Libyã exercitũ ductaret. Isq; penuria aquarũ: ꝓpemodũ siti periret: rogauit Iouẽ patrẽ: ut sibi & exercitui subueniret: itaq; aries q̃dã fortuitu ad milites eius errãs puenit: quos cũ uidisset in fugã cõuersus est, milites aũt, qui eũ cõspicati fuerãt: & si puluere, & æstu pressi uix ꝓgrediebãtur: arietẽ tñ seq cœperũt usq; ad eũ locũ, q Iouis Ammonis postea tẽplo ędificato est appellatus: quo cũ puenissent, arietẽ quẽ cõsecuti fuerant nusq̃ inuenire potuerũt: sed quod magis his fuerat optandũ. aquæ magnã copiã i eo loco nacti sunt, corporibusq; recupatis, Libero statim nũciauerũt: q gauisus exercitum ad eos fines duxit: & Iouis Ammonis tẽplũ cũ arietinis cornibus simulachro facto cõstituit, in eo tẽplo centũ fuisse aras oñdit Virg. Tẽpla Iouis cẽtũ latis imania regnis, Centũ aras posuit. De quo tẽplo ut intellexisse Mar. illic: Dissimuletq; Deorũ cornibus ara frequẽs, ut sit frequẽs cornibus: hoc est tẽplũ quod frequẽtes .i. centũ habet aras cũ simulachris facie arietina dissimulet Deũ .i. taceat: & nullã de eo mẽtionẽ faciat. illic igitur erat Iupiter specie arietis, illicq; dabãtur rñsa. Vñ Lysander Lacedæmoniorũ dux eo ꝓfectus est: ut tẽpli sacerdotes corrũperet. Alij ferũt Iouẽ forma arietis ideo in Libya coli : q cũ impetũ gigantũ fugeret, Deos omnes in Ægyptũ usq; ꝓsequẽtiũ cũ reliq Dij in uaria se aĩalia cõuertissent, ipse se mutauerit in arietẽ unde est illud Oui. in .v. Meta. Dux gregis dixit fit Iupiter, unde recuruis. Nũc quoq; formatur Libijs est cũ cornibus Ammon. de oraculo lege Probũ Æmiliũ, Higiniũ, Diodorũ, Herodotũ, Strabonẽ. ¶ Dele

Cophinus

Iudæi cum cophino

Solymi Pisidiæ

Aruspex Aruga

Chaldæi Magi Philosophi Prophetæ Gymnosophistæ

Oraculũ Iouis in Libya

Tẽplum Iouis

Ammonis

pbis oracula cessant. scribit Cice. in. ii. lib. de diuinatione: Ideo dels phicū oraculū euanuisse: quod exhausta sit cælestis cuiusdam spiritus uis: Idē ēt in eodē ait: Præterita Pyrrhi tpibus iā Apollo uersus facere desierat. cur ista mō iam oracula Delphis nō edūtur: nō mō nra ætate, sed iā diu. Strabo itē lib. ix. sic scribit: Hæc itaq; tēpestate neglectui daf nō nihil oraculū supioribus annis excellētissimo in honor habitū Lucan. Sed siluit, postq̃ reges timuere futura. Et supos uetuere log. De oraculis deficiētibus sic recitat Porphyrius: Ablata est Pythij uox haud reuocabilis ulli Temporibus lōgis, eternim iam cessit Apollo Clauibus occlusus silet ergo ris te peractis Discedas patria, & re deas ad limina sacris. Adijciā & illa q̃ Plutarchus de deficientibus cōscripsit oraculis: Cū igif, ait Ammonius tacuisset: tunc ego ad Cleombrotū dixi. Narra nobis o amice si placet de oraculis, de qbus apud nos p̃clara dicebanf. Nūc aūt oia extincta esse uidenf &c. lege Eusebium Pāphilum de præparatione euāgelica. Oraculū aūt (auctore Seneca i primo declamationū) est uolūtas diuina hoīs ore enūciata.

Præcipuus tamen est horum, qui sæpius exul,
Cuius amicitia, conducendaq; tabella
Magnus ciuis obit, & formidatus Othoni.
Inde fides arti, sonuit si dextera ferro,
Læuaq; si longo castrorum in carcere mansit.
Nemo mathematicus Geniū indemnatus habebit,
Sed qui pene perit, cui uix in Cyclada mitti
Contigit, & parua tandem caruisse Seripho.
Consulit ictericæ lento de funere matris,
Ante tamen de te Tanaquil tua, quando sororem
Efferat, & patruos, an sit uicturus adulter
Post ipsam, qd enim maius dare numina possunt?
Hæc tamen ignorat quid sidus triste minetur
Saturni, quo læta Venus se proferat astro,
Qui mensis damno, quæ dentur tempora lucro,

Delphi

¶ Delphis: Delphi opidum est Phocidis regionis pp templū Apollinis Pythij, & oraculū uetustate isigne. ¶ Et genus humanū: qm, ingt, mortalitas hac una re damnatur q futura nascere nō pōt. ¶ Caligo: cæcitas, & ignoratio.

ASCen.

❡ CVM dedit ille locū. Reprehēdit nūc Iudæorū supstitioni adhærētes. Ordo est: Cū. i. qn̄ ille. s. antistes Isidis. dedit locū. i. abeūdo permisit accessum. Iudæa supple mulier tremēs ex frigore mēdicat ad aurē sup. applicata: uelut arcana Dei se dictura significet, uel ut fure tur & loculos auferat. & hoc cophino, & fœno. i. cibo iumenti relicto uel in prato, uel in uia publica existēs interpres legū Solymarū. q in ueteri testamēto habētur: & magna sacerdos arboribus. i. q ut mulieres Dodoneæ sub fago rn̄sa daf pōt. & fida internūcia summi cæli. i. qd summū cælū uel cæli regnator uelit annūciās. Illa. i. talis īplet. &. i. ēt manū sup. suā aliq̃ stipe. sed Iudæi uendūt parcius. i. magis sobrie, q̃ sacerdotes Isidis. & minuto. i. paruo ære & stipēdio. q̃lecunq; somnia uoles. i. q̃lia te uelle putāt. hoc. n. primū inspiciūt ēt. hi, quos alij Bohemos alij Ægyptios: alij Sarracenes uocat. Spondet amatorē: hoc qdā supioribus cōnectūt ut sit Iudæa spōdet &c. sed melius cōstruif cū sequētibus sic. Aruspex. i. hostiarū inspector. Armenius. i. ex Armenia oriundus: & Comagenus.. i ex parte illa Syriæ spōdet amatorē tenerū. i. adolescentē mulieri libidinosæ, uel ingēs. i. ualde copiosum testamētū diuitis sup. uiri. orbi. i. carentis liberis & hoc mulieri auaræ. pulmone colūbæ calide. i. adhuc palpitātis & pauloante occisæ tractato ab eo: nā talis aruspex rimatur. i. scrutaf p rimas. pectoras. i. exta īteriora a pullorū. & extra catellæ. i. parui canis. & interdū &. i. ēt pueri supp. occisi exta rimatur & ipse aruspex faciet id sup. quod deferat. i. clā accuset alios fecisse. sicut q Bariæ ad filiā ad magicā artem hortati sunt, eā accusauerūt. sed maior fiducia erat Caldæis. i. astrologis: quorū plurimi fuerunt Chaldæi. ipsæ mulieres credēt qd astrologus dixerit esse relatū. i. p rn̄so reportatū a fōte Ammōis. i. Iouis arenarij i specie arietis culti. dico Ammonis oracula ingt poeta: qm oracula cessant Delphis. i. apud Delphos ubi Apollo rn̄sa dabat. & caligo. i. ignorātia & obscuratio futuri. i. de re futura. dānat. i. dāno afficit genus humanū.

IOAN. BRIT.

❡ PRÆCIPVVS tri: quāto ingt scelestior fuerit, tāto maior ei habebitur fides a mulier: q sæpius exul subaudi fuit. i. q sceleratissimus, ac p hoc sæpe missus i exiliū. Sceleucū astrologū signat, cuius cōsilio mors Galbæ (ut scribit Tranql.) dilata fuit ab Othone q eū aggredi cœnantē i palatio statuerat: sed Sceleuci cōsilio res dilata est in aliud tēpus. apparet autem eū ex uerbis poeta sæpe exulasse. ¶ Cuius amicitia: nā Othones fuit familiaris. ¶ Cōducēda tabella: ironicos ait tabella cōducenda: q̃si q̃ dānanda sit. sic supra Guttuis exemplū, cōducendusq; magister: i tabellis aūt mēbranis. q̃ ex siderū rōne colligūt, notanf. Ergo cuius tabella. i. cuius astrologia, q̃ in tabella notaf magnus obit ciuis. i. Galba iperator. ¶ Obit: iam iugulatus est ad lacū Curtij in urbe. ¶ Formidatus. Othoni. i. quem Otho formidauit. ut sit Othoni pro ab Othone. Hæc fuit causa: ut Otho Galbā occideret. Sperauerūt. n. fore ut a Galba adoptaretur: idq; in dies expectabat. sed postq̃ Pisone frugi p̃lato, spe decidit. ad uim cōuersus est. ¶ Inde fides: ex illa re. s. q. seqtur. i. si in uinculis sæpe fuerit. ¶ Arti: sciētiæ, & Astrologiæ. ¶ Si dextera & læua sonuit ferro: si manicis ferreis uinctæ fuere. ¶ Lōgo carcere: diutino. ¶ Castrorum: si in castris ab impatore detētus est in carcere: aut diu fuit i cathenis q̃ castrorū sunt carcer.

Mathematicus

¶ Nemo mathematicus: sensus est: Nullus scientiæ existimatur astrologus, nisi sceleratus extiterit, & sæpe dānatus. ¶ Mathematicus: dici pōt latine disciplinabilis: q ad disciplinam maxime spectat mathematicæ, quæ sunt Geometria, Arithmetica, Musica, & Astrologia. Hæ autē mathemata proprie dnr: hoc est disciplinæ: qa certiores alijs sunt. Mathematicos uulgus (ut scribit Gellius) appellat, q & Chaldei noiantur. iidē ēt genethliaci sunt. n. sideralis sciētiæ peritissimi de qbus modo ante, & alibi uberius.

Caldæi Genethliaci

¶ Nō habebit Geniū. i. nō existimabitur aliæ esse cognitionis & sciētiæ. nā (ut dictū est superius ex auctoritate Apulei) Genius dr in corpore humano aius uirtute pfectus. i. Dæmon bonus: qm is Deus, q est aius sui cuiusq;, quanq̃ sit immortalis, tn̄ quodāmodo cū hoie gignif. ergo nō habebit Geniū. i. nō putabitur esse pfectæ uirtutis & sciētiæ. ¶ Sed q pene perit: sed ille, iquit, habebitur uerus & magnus Astrologus: q tot flagitia cōmiserit: ut uix capitis suppliciū euaserit: sed q pene damnatus, occisusq; est. ¶ Cui uix in Cyclada mitti Cōtigit hoc est: q uix impetrauit, ut relegaref potius, q̃ occideref. Damnatorū aūt multi i Cyclades, aliasq; insulas relegebantur. alibi: Aude aliqd breuibus Gyaris, & carcere dignū. Cyclades. n. insulæ sunt duodecim in mari Aegæo ita dictæ: q in circulū sunt positæ. nā κύκλος circulum signat. ¶ Caruisse parua Seripho. i. cui tandē cōtigit ab exilio reuocari: cū in Seriphū insulā esset relegatus: quod sane grauissimū erat exiliū: tū angustæ insulæ spatio tū quod petrosa est & sterilis multū: ut illi obijciatur hoc fuisse passam: quod illic Perseus educatus incolas ostenso capite Medusæ in lapides cōuerterit indignatus. q his adiutoribus Polydectes rex Persei matrē ad nuptias cogere uoluerit. Hæc ex Strabone. Est aūt una ex Cycladibus.

Cyclades

¶ Consulit de lento funere: mulierū scelera sui tēporis insectator: q nō modo in mortē maritorū: sed ēt parentū & cognatū inquirerent. Ordo ed: Tua Tanaq̃l cōsulit de lēto funere: & qn̄ moritura sit mater: cuius funus uideaf nimiū differri. ¶ Ictericæ Icterus morbus est cū p totū corpus bilis suffunditur, q̃ interdū nigra, interdū flaua est. Pli. lib. xxvi. cap. xxxi. morbū regiū appellat: Morbū, ingt, regiū in oculis pcipue miraculum est tenuitatem, densitatēq; tunicularū felle subeūte. arquatū ēt appellant a colore arcus cælestis Regiū aūt ait Celsus: appellari: q regio cubiculi apparatu curetur. Varro aūt: q mulso pretiosissimo remedio curetur. Est aūt ab Ictero aue denominatus. Nam auis, inquit Plin. Icterus uocatur a colore: q̃ si spectef sanari morbū regiū tradunt: auem Vero mori. ea esse putatur, q̃ latine Galbula dicitur: ¶ De te. i. de morte tua. ¶ Tua Tanaql: ironicos: uxor tua mulier sane bona & pudica: q̃lis fertur fuisse Tanaql uxor Tarqnij Prisci: q̃ summæ fuit pbitatis. scribit. n. Varro lanā cū colo & fuso Tanaquilis, quæ eadē Caia Cecilia uocata est in tēplo Anci Marci durasse usq; ad tpa sua: factamq; ab ea togā regiā undulatā in æde Fortunæ: qua Seruius Tullus fuerat usus. Inde factū est ut nubētes uirgines comitaretur colus cōpta, & fusus cū stamine. prima ēt texuit rectam tunicā: q̃ simul cū toga pura tyrones iduūtur: nouęq; nuptæ. Tanaquilem igitur pro exēplo pudicæ mulieris & prudētis posuit.

Icterus morbus regius

Quando sororem efferat: qn̄ moritura sit soror. Nā efferri proprie est mortuorū: Terēt. Effertur, imus, ad sepulchrū uenimus. ¶ Quid. n. maius dare numina possunt: q̃ ut adulter ei sit superstes. ¶ Hæc tamen ignorat: insultat poeta mulieri, q̃ talia tāto scrutetur studio: hoc est, quæ pnitiosa sit suis, nec curet, q̃ magis in rem suā sint, qd uelint sidera, aut minentur, aut benigne pmittant. ¶ Sidus triste Saturni: sidus

Efferri

Sidus Saturni

sidus Saturni gelidæ & rigētis est naturæ, & qbus ortu affulserit maleficiū, & infelicitatē portēdēs. Propertius: Et graue Saturni sidus in oē caput, & Ouid. in Ibin: Te fera nequicq̄ placidū spondentia Martis Sidera presserūt, falciferiq; senis: hoc est Saturni: q cū falce figurat. ⸿Quo astro: qua benignitate. nā Veneris sidus (ut docet Cic. in pri. de diuinatione) cōiunctū cū Luna salutare est pueris in ortu, eos etiā dāt gratiosos esse: quibus in ortu afulserit.

let dare. i. conferre. q. d. nihil. Et tñ hæc. i. huiusmodi mulier, q̄ consulit. i. petit cōsiliū. ignorat qd. i. quod malū. triste. i. infortunatum. sidus Saturni. i. illius planetæ minatur. & quo. i. cū quo astro. i. sidere, aut signo, aut planeta. Venus ille planeta pferat se. i. oriat. læta. i. fortunata, & benigna. & q menses dentur dāno. i. ad dānū. & q̄ tēpora dentur lucro. i. ad lucrum: hoc est quæ consulit. quia astrologiæ imperita ē minus molesta est, q̄ quæ docet. de qua iam dicetur.

ASCen. ¶ PRÆCIPVVS tñ est horū. Acrius damnat supstitionem sumptā ab astrologis: quibus ut perniciosissimus quisq; erat: ita maximā habebat fidē. Nam. qui auctor fuerit cōsilio suo seditionis magnæ. atq; ciuilis belli: & inde in exiliū missus: sed uincente tandē cui uictoriā prædixerit parte reuocatus sit: is precipuus inter eos habitus est. i. Ordo est: Quāuis sup. oibus magna fides habeat: tñ is est pcipuus. i. pstantissimus horū. s. astrologorū, qui supp. factus est sæpius q̄ cæteri exul. & cuius amicitia. i. p cuius amicitiā. q; p & tabella: in q̄ iudicia sua scripserat. cōducēda. i. magno ptio suspiciēda ab eo uidelicet Othone cui uictoriā promiserat: ciuius magnus: & formidatus Othoni: uidelicet Galba imꝑator obit. i. obijt p syncopā: ga syllaba ultima producitur. Galba aūt ob Othone interemptus est: ut uisum est in. ii. Satyr. Inde. i. ex ea re sup. habet fides. i. cōfidētia arti. s. astrologicæ: si dextera sup. manus: q̄ p &. læua. i. sinistra: sonuit ferro. i. manicis ferreis. & si māsit in lōgo carcere castroꝝ. i. i cathenis, q̄ sunt carcer: quē in castris habēt. Sūt. n. castra exercitus in cāpo domicilia, & munitiones quæ: quia sæpe mutātur carcerē nō habēt sed pro eo cathenas. Dicit ergo quod detētus ī cathenis ab eo, cui uictoriā pollicitus erat dos

Illius occursus etiam uitare memento,
In cuius manibus ceu pinguia succina tritas
Cernis ephemeridas, quæ nullum consulit, & iam
Consulitur, quæ castra viro, patriamq; petente
Non ibi pariter numeris reuocata Thrasylli.
Ad primum lapidem uectari cum placet, hora
Sumitur ex libro, si prurit frictus ocelli
Angulus, inspecta genesi collyria poscit.
Aegra licet iaceat, capiendo nulla uidetur
Aptior hora cibo, nisi quam dederit Petosiris.
Si mediocris erit, spatium lustrabit utrunq;
Metarum, & sortes ducet, frontemq;, manumq;
Præbebit vati crebrum popysma roganti.
Diuitibus responsa dabit Phryx augur, & Indos
Conductus dabit astrorum, mundiq; peritus.
Atq; aliquis senior, qui pulica fulgura condit.
Plebeium in Circo positum est, & in aggere fatum.
Quę nudis longum ostendit ciruicibus aurum.
Consulit ante Phalas, delphinorumq; columnas,
An saga vendenti nubat caupone relicto,
Hæc tamen & partus subeunt discrimen, & omnes
Nutricis tolerant fortuna urgente labores.
Sed iacet aurato uix vlla puerpera lecto.
Tantum artes huius, tantum medicamina possunt,
Quę steriles facit, atq; homines in vētre necandos
Conducit, gaude infelix, atq; ipse bibendum
Porrige quicquid, erit, nam si distendere uellet,
Et vexare vterum pueris salientibus, esses
Aethiopis fortasse pater. mox decolor hæres
Impleret tabulas, nunq̄ tibi mane uidendus.
Transeo suppositos, & gaudia, votaq;, sæpe

¶ MEMENTO: sensus est: Posthume Vrsidi: memento etiā fugere illam: q̄ Astrologis adeo dedita est: ut iam tanq̄ talis sciētiæ perita cōsulat alijs: nihilq; ipsa peragat, nisi ex siderū cōputatione. IOAN. BRIT. ⸿Pinguia succina: nā succina manibus tractabāt matronæ ut bene olerēt. Iuue. in. ix. Satyra: En cui tu uiridē umbellam & succina mittas. Succinū autē humor ē: q ex arboribus effluēs densatur rigore uel tepore. unde a succo succinū est noiatum. de quo plura dicemus in. ix. Satyra. Succinū ⸿Ephemeridas: Sempronius Asellio (auctore Gellio. lib. v.) ait Ephemeridas esse diaria. i. libellos: in qbus singulorū dierū facta coutinētur. nam ἐφημερὶς diariū dicitur ἐφήμερος quotidianus. Ephemeris Sed hoc loco poeta accepit p supputatione numerorum in astris qd quoq; die imineat: quā libello descriptā habet matrona tāq̄ astrorū pitissima. Pli. Crinas Massiliēsis arte geminata ut cautior, religiosiorq; ad siderū mot' ex Ephemeride mathematica cibo dado, horasq; obseruādo eū auctoritate pcessit. Ouid. i amoribus ostēdit Ephemeridas diarias pprie esse. i. libros ī quibus (ut diximus) singulorū dierum acta cōtineant his uersibus: Inter Ephemeridas melius, tabulasq; iacerēt: In q b' absumptas fleret auarus opes. nā hæc consuetudo fuit ut unusquisq; do

nec habita fuerit uictoria: ut si mētiatur in caput eius recidat. postea q̄ forte uictoria secuta est, in summa æstimatione habebatur. Et ideo addit. Nemo mathematicus &c. Iudicio ingt supstitiosorū ad mathesim: hoc est mathematicā sciētiā, q̄ astronomiā: & ex cōsequēti quodāmō astrologiā cōplectit: nemo credit natus, aut feliciter aspirat: q hēbit Geniū. i. Deū naturę suę dnm horoscopi. existēs īdēnatus. i. sine dāno & periculo uitæ: q̄si ad artē ptineat subijci exilio & grauissimis periculis. Sed sup. erit uerus mathematicus: qui perit. i. perijt. pene. i. q̄si. & cui cōtigit. i. pro beneficio magno datū est. uix. i. cū magna difficultate. mitti. i. relegari in Cyclada. i. in Seriphon unā ex Cycladibus: q̄ sunt insulæ exilio destinatæ noxioꝝ. Declinatur aūt hæc Cyclas huius Cyclados. & ita in accusatiuo habet hāc Cyclada. & cui cōtigit tādē. i. post lōgū exiliū. caruisse p reditū. s. Seripho īsula illa parua. i. modica. Videt aūt affectate dicere caruisse: quasi re illi utili: ac si præstaret in exilio mansisse, q̄ rediisse. Cōsulit Ictericæ &c. Ab huiusmodi ergo astrologo petūt mulieres omnia: & salutem & mortem quorum uolunt. Ordo est: Tanaquil. i. mulier astrologiæ perita: & rerū futurarū pscia sicut Tanaq̄l Targni Prisci regis Romanoꝝ uxor. tua. s. uxor. cōsulit. i. ab huiusmodi astrologo cōsiliū & iudiciū petit. de lēto. i. tardo. funere. i. obitu matris suæ. Ictericæ. i. Icterō: hoc est morbū illū patiētis. sed ꝯsulit tamē ante. i. prius q̄ de matris morte. de te. i. de tua morte. & cōsulit qñ efferat. i. ad sepulchrū ferat. sororē. & patruos. i. fratres patris. an adulter sit uicturus post ipsam. Sperat. n. uirū ante se moriturū, & adulterū superuicturū. Vnde addit. Enim pro ga. ga quid maius pñt numina. i. potestas cælorū, & Deoꝝ, quas astrologus cal

mesticā rationem sibi totius uitæ suæ p dies singulos scriberet: in quo apparet qd unusquisq; de redditibus suis: qd de arte: foenore: lucroue se posuisset: & quē itē sumptū. dānumq; fecisset. talē igitur librū Ephemerida appellabāt. i. diariū, siue diurnū: ut pauloante diximus illic: Relegit transuersa diurni. ⸿Non ibit: siue ingt, maritus castra, siue patriā petierit, eum uxor non sequetur admonita Thrasylli: Astrologia: quasi ei periculum immineat, si eat. ⸿Thrasilli: hic Thrasyllus enim est Thrasyllus ille mathematicus celeberrimus: quē ut sapientiæ pfessorē cōtubernio suo. admonuit Tiberius. auctor Trāq. est. ⸿Numeris: supputationibus & calculatiōibus q̄ diligētissime adhibētur ab astrologis ad habendū perfectū futurorū cognitionem. ⸿Ad primū lapidē: ēt si breuissimū iter sit faciendū. nā Rumani miliaria p numerū lapidū in uijs defixorū colligebant: ut ad primum: ad quintū: ad nonū lapidē dicerēt. i. ad primū: ad quintū ad nonū miliariū. ⸿Vectari: aut uehiculo, aut lectica. ⸿Ex libro: ex astrologia. ⸿Frict' ocelli. Ordo est. Angelus ocelli frictus. i. frictu exasperatus. q. d. minima re cōsuluit mathematicū. ⸿Collyria uarijs modis Cornelius Cel. docet fieri collyria. i. medicamēta propria oculorū. Collyria Horatius: Oculis Collyria lippis. Columella tñ ait collyria aluo bouis cruditate. laborantis immittēda. ⸿Genesi. i. hora qua genita sit. Genesis Nā genesis geniturā sigñat: quā maxime mathematici cōsiderāt & colligunt ex astrologia. ⸿Aegro licet iaceat: licet, ingt, aduersa ualetudine laboret: nullū prorsus putat capiendū esse cibū, nisi pręfinita prius hora ab astrogolo. ⸿Nisi quā dederit Petosiris. i. ratio Petosiris siderū tradita a Petosiri, qui (auctore Pli. lib. vii.) insignis fuit astrologus. rationē aūt dādi cibi ægrotis, & obseruandi horas maxime

instituit (ut pauloante diximus) Crinas Massiliensis ad siderũ motus. ¶ Si mediocris erit mulier, inqt, si mediocris sit conditionis in Circũ descendit ad sortilegos cõsulendos: q minoris sunt auctoritatis: q̃ astrologi. & ꝓinde minori mercede futura ꝑdicũt. ¶ Spatium metaꝝ: in Circo. n. metas duas fuisse in subli me erectas oñdit Trangl. in Cæsare his uerbis: Nã quo laxius dimicaret, sublatæ metæ, in q̃ earũ locũ, bina castra ex aduerso cõstituta erant. Idem etiam in Claudio: Circo uero maximo marmoreis carceribus, auratisq̧ metis, q̃ utraq̧ & tophina, & lignea fuerant exculta circũ quas & põpa (ut inqt Varro) Circensis ferebat, & æqui currebãt. septẽ. n. curricula (ut ex Gellio lib. iii. didicimus) erant Circensiũ ludorum solemnia de qbus intellexit illic Propertius: Haud prius ĩfecto deposcit pręmia cursu: Septima quã metam triuerit arte rota. ubi errant q interpretãtur equos solitos septies circa metas currere, cũ poeta intelligat ꝑ septimã rotã septimũ currũ. Illic dabant responsa diuinatores. Vnde in sequẽtibus: Plebeiũ in Circo positũ est, & in aggere fatũ. Nã in Circo maximo circa metas solebant (ut tradit & Acron) sortilegi cõsidere: q sortes dabãt uulgaribus. Nã altioris dignitatis hoĩes erubescebãt fere in his uulgi circulis uersari. unde Cic. in lib. de diuinatiõe. Quis. n. magistratus, aut qs illustrior utitur sortibus? Hora. in Satyris oñdit se ut humili loco natũ, nõ erubuisse diuinis assistere: Fallacẽ Circũ, uespertinumq̧ peretro Sæpe forũ, assisto diuinis. Circũ aũt fallacẽ appellat, q̧ illic sortilatores, diuiniq̧ hoĩes starẽt, q suis sortibus falsisq̧ diuinationibus cõsultores deciperẽt. ¶ Sortes ducet: respõsa sumet ex sortibus. Nã sors capit ꝓ fortuito cuiusq̧ rei euẽtu: cũ ex urna, alioue uase, aut manibus compressis educũtur, aut scripta, aut lapilli, aut festucæ, aut alia id genus. quod probe docet Plaut. in Casina: ubi ait: Situla huc tecũ efferto & sortes. nã in situlam plenã aquæ sortes ligneas partes coniiciebãt: isq̧ uictor dicebat: cuius sors ad ima descẽderat. Plaut. Nũ ista, aut populna sors, aut abiegna est tua? Quid tu curas: qa. n. metuo ne in aqua summa natet. Inde est sortior: quod est idẽ, quod ducet sortẽ. Plautus: Coniiciã sortes in situlã, & sortiar tibi, & Chalino. Pli. lib. ii. Sortẽ ꝓ fortuna ponit sic: Adeoq̧ obnoxii sumus sortis, ut sors ipsa pro Deo sit: q̃ Deus ꝓbatur icertus. sors et patrimoniũ significat: & Dei misum. Sortẽ item accipimus pro statu & (ut sic loquar) cõditione. Horat. in eplis: Ille cubãs gaudet mutata sorte. Et in pri. Satyra: Qui fit Mecænas, ut nemo quã sibi sortẽ: Seu ratio dederit, seu sors obiecerit ulla Cõtẽtus uiuat. De sorte ita scribit Cicero lib. ii. de Diuinatione: Quid. n. sors est? idẽ ꝓpemodũ quod micare, quod talos iacere, quod tesseras, qbus in rebus temeritas & casus, nõ ratio nec cõsiliũ ualet: tota inueta est: aut ad quæstũ, aut ad superstitionẽ, aut ad errorẽ. ¶ Frontẽ, manũq̧ .i. adibit ẽt metoposcopos, q frõte inspecta futura ꝑdicũt, & Chiromantas, q ex manuum incisuris uaticinãtur. ¶ Crebrũ popysma: crebrã ꝓtractationẽ. nam ποππύζειν est manu ꝓtractare adhibito sibilo ad mãsuefaciẽdũ (ut solemus) equos indomitos: ut significet chiromantin diu suspensam tenere mulierẽ: ut diu illã manibus ꝓtractet. ¶ Diuitibus .i. mulieribus. ¶ Phryx augur: nã Phryges, Cilices, & Arabes (ut scribit Cic. in primo de Diuinatione) auiũ significationibus plurimũ obtẽperauerũt: quod idẽ factitatũ in Vmbria se accepisse inqt. ¶ Et Indus: Bragmanas significat, q (auctore Apuleio. ii. floridorũ) sapiẽtes uiri sunt, Indiæ gens est. quos Strabo lib. xv. scrib. physiologiam, & astronomiã exercere. Eoꝝ princeps (ut scribit Philostratus) fuit Larcas: tpe quo Apollonius Thyaneus discẽdi, uisendiq̧ studio ad illos se cõtulerat. ¶ Atq̧ aliqs senior: subaudi a superioribus dabit respõsa. ¶ Atq̧ aliqs senior .i. aliquis sacerdos. nã quẽ nos seniorẽ, græci ꝑsbyterũ appellãt. ¶ Publica fulgura: nam priuata & publica fulgura extitisse credidit antiquitas. Plinius: Cæterũ existimãt non ultra decem annos portẽdere priuata ꝑterq̃ in matrimonio primo facta, aut natali die: publica nõ ultra trigesimũ annũ, præterquam in deductione oppidi. Fulgur aũt differt a fulmine, q̧ fulgur est ignis late explicitus. Fulmen uero coactus ignis terrifico impetu iactus. ¶ Fulgura cõdit: Sen. li. ii. naturaliũ quęstionũ scribit priscos Romanos, cũ crederẽt nisi fato fulmina nõ decidere: cæsis hostiis, extructisq̧ aris, adhibito sacerdote, uelut i ꝓcurationẽ malorũ illa cõdere. Condi. n. dicebantur cum sacerdos dispersos ignes in unũ redigeret: & quadam tacita prece terrę conderet, & consecraret. Vñ Lucanus: Aruns dispersos fulminis ignes Colligit, & terræ tacito cũ murmure cõdit. Cato in primo de re rustica: Si de cælo uilla tacta sciet: de ea re uerba diuina uti fiat, ꝓcuret. Eũ locũ Bidental appellarũt, q̧ cæsis bidẽtibus expiatus esset. De quo Persius: Triste iaces lucis, euitandũq̧ Bidẽtal. scribit Festus Pompeius triũ generũ ẽẽ fulgura, Postularia, Pestifera, Perẽptalia. Postularia uotoꝝ, aut sacrificiorũ spretã religionẽ desiderãt. Pestifera mortẽ aut exiliũ denũciãt. Perẽptalia superiorũ fulgurũ, portẽtorũq̧ significationem perimunt, uel abolẽt. ¶ Plebeiũ fatũ: hoc refertur ad illud Spatiũ metaꝝ. Nã ait rñsa, q̃ dantur plebeis de fato .i. de iis, q̃ imminent, haberi ex diuinatoribus, q in Circo uersant: quos Cic. in pri. de Diuinatione astrologos de Circo noiat. Nã fatũ (auctore Sen. in naturalibus) est necessitas reꝝ oium, actionũq̧, quã nulla uis rumpat. ¶ Et in aggere: de aggere Tarqnii Supbi intelligit. de quo ita Plin. in descriptione urbis Romæ: Claudit ab oriente aggere Tarqnii Superbi, inter ipsa opera mirabili, nãq̧ eũ muris æquauit, q̃ maxime patebat aditu plano. ¶ Quæ nudis longũ: uilis mulier & infimæ cõditionis: cui nullus fere rubor esse cõsueuit supra uires ornari. Cõsulit .i. cõsiliũ capit a diuinatoribus: an fatis sibi datũ sit ut relicto caupone nubat uẽdenti saga .i. sagario. sagũ. n. uestis est militaris. Virg. Virgatis lucẽt sagulis. Cice. in Philippicis scribit saga sumi solere ĩ bello, tumultuq̧. Trangl. in Cæsare: Cõuiuatũ assidue ꝑ ꝓuincias duobus tricliniis: uno, quo sagati, palliatiue: altero, quo togati cũ illustrioribus prouinciaꝝ discumberẽt. Idẽ in Augusto: Cornelius Cẽturio reiecto sagulo ostẽdens gladii capulũ. A sago dñr ut sagarii, q saga cõficiũt. Sago hoĩes in sublime iactari docet Martia. ibis ab excusso missus in astra sago. Sueton. in Nerone: Solitus iualidũ quemq̧ obuiũ uel potulentũ corripere, ac distẽto sago ipositum in sublime iactare. Alii uero sic exponũt: ut sit ꝑiphrasis mulieris prostantis q̃ cõsulit .i. cõsiliũ dat plebeiæ interrogati an nubat sagario: quod aũt mulieres ꝓstitutæ darẽt respõsa, locus ille indicat Plinii de Nerone lib. xxx. Vtinã ꝑ inferos potius, & quoscunq̧ de suspitionibus suis Deos cõsuluisset, q̃ lupanaribus, atq̧ prostitutis mandasset iquisitiones eas. ¶ Ante phalas: phalæ (ut scribit Nonius) turres sunt ligneæ. Ennius libro. xv. Malos diffundũt, fiuntq̧ tabulata, phalæq̧. eæ ẽt in Circo apud ueteres ꝑ spectatores ex lignis erigebantur. Festus autẽ ait phalas dictas ab altitudine a phalando: quod apud Hetruscos signat cælũ. a phalis Seruius ait phalaricã genus teli denoiatam: quod ex turribus mitteret: q̃s phalas dici manifestũ est de qua Virgi. in nono: Sed magnũ stridẽs contorta Phalarica uenit. ¶ Delphinorumq̧ colũnas: Georgius Merula p̄ceptor meus uir literatissimus credidit ex uerbis Ioãnis Cassiodori delphinũ colũnas intelligi obeliscos: circa quos luderent Delphini. ait. n. sic: In Circo Euripus in gyrum agebat, reddebatq̧ imaginẽ uitrei maris: in quẽ Delphini æquorei influebãt: ubi itẽ erat obelisci: & in primis ille magnus, quẽ Diuus Augu. in Circo maximo constituit. Quidã uero tradũt Delphinos duos fuisse fratres nobilissimos: sub quoꝝ titulo colũnæ erectæ fuerũt. ueꝝ illud mihi placet, ut itelligamus delubrũ. Cn. Domitii: ubi in marmore erãt Nereides supra Delphinos in Circo flaminio. in Circis. n. uersabant diuinatores: ut dictũ est. Plin. lib. xxxvi. ca. v. sic scribit: Sed in maxima dignatiõe. Cn. Domitii de lubro ĩ Circo flaminio Neptunus ipse, & Thetis, atq̧ Achilles, Nereides supra Delphinos. & cetę, & hippocãpos sedẽtes sunt. De delphinibus ita ẽt legimus apud Dionẽ in uita Augusti: Agrippa aquã Romę deficiẽtẽ corruptis carnalibus & ꝓprio sumptu reparauit: & i multis locis urbis aq̃ duct⁹ adiecit. Præterea oia ædificia publica, oẽsq̧ uias nihil assumẽs ex publico reficit: cloacas deĩde purgauit & ꝑ eas in Tyberim subnauigauit. & cũ Hippodromo aberrare hoĩes circa numeꝝ cursuũ aiaduerteret, delphines & opificia in oui speciẽ cõstituit, ut ꝑ ea circuitus peridromorũ ostenderet. Possumus ergo itelligere delphines hos in colũnis constitutos fuisse iuxta Circũ maximũ. ubi eq currebant. ¶ An nubat .i. cõsulit an fatis sibi datũ sit: ut in relicto caupone nubat sagario. ¶ Caupone: is est q meritoriã tabernã exercet. q̃ & caupona appellat & stabulũ. Caupona ẽt dr̃ mulier, q̃ p̄est tabernæ. ¶ Hę tñ & partus: subiẽt aũt ĩ matronas, mulieresq̧ diuites, q̃ medicamẽtis abortus faciũt. Est. n. sensus: Licet, inqt, hæ plebeæ mulieres anxiæ sint futuroꝝ, & de nubẽdo diuinatores consulãt, tñ cõcipiũt & pariũt, foetusq̧ educunt: matronæ uero & potẽtiores foeminæ aut nõ concipiũt, aut eiiciũt cõceptũ partũ medicamẽtis in utero extinctum. ¶ Partus discrimẽ: nã q̃ pariũt in summo uersantur periculo. ¶ Fortuna urgẽte: rei familiaris angustia cogente: q̃si q̃ obinopiã liberos nutricibus alendos tradere nõ pñt. ¶ Vix, iacet: mulier, inqt, q̃ diues & potẽs est: uix unq̃ iacet in lecto: q̃ aut nõ cõcipit: aut si cõcipit, abortiuũ facit. ¶ Lecto aurato: hoc est q̃ ĩ magnis sit opibus, & deliciis. ¶ Tantũ artes huius: nõ est, inqt, mirũ si mulier diues: aut nõ cõcipiat, aut abortus faciat: Nã mira sunt, q̃ possunt artes mulieris ueneficæ, q̃ steriles facit matronas, atq̧ cõducit pueros necandos in

utero

Metæ duæ in Circo

Sors

Metoposcopus

Chiromantis

Fulgur

Fulmen

Bidental

Fulgura trium generum

Sagum

Sagarius

Caupo

Caupona

Stabulũ

utero matris pmid.n.poscit a matrona, ut in uẽtre necet partũ, sicq̃ cõducit.i.mercede sumit.i.opæ ad necãdos partus. Alibi cõducit foncas.i.mercede sumũt id laboris. ſ Quæ steriles.i.q̃ suis medicamẽtis, aut mulierẽ reddit sterilẽ, aut abortiuũ cogit facere. ſ Gaude infelix.s.marite, q abortũ faciat. ſ Porrige.s.uxori qcqd erit.s.datũ ab aliæ uenefica. ſ Nã si distẽdere uellet.i.si ad legitimũ tẽpus uellet ferre fœtũ in utero: te uera Æthiopẽ pareret, pinde q̃ esses pater Æthiopis. ſ Æthiopis: duplex est Æthiopia orientalis, & hesperia. de qua alibi plura. ſ Decolor: hęres decolor appellatur, q sit colore uiciato: & qui declinat a priore colore. unde etiam decolorari dicitur id, cuius color uiciatur, & inficitur. Horatius in odis: Quod mare Daunię non decolorauere cędes? Seneca in naturalibus. Fulmen, aut colorat, aut decolorat. Discolor uero dicitur diuersi coloris. Concolor eiusdem coloris. Martialis. Concolor in rubra gammare lance rubes. ſ Tabula scilicet testamenti. ſ Nunquam tibi mane uidendus. Idest cui nolles mane occurrere. ut mali ominis. Alibi: Et cui per mediam nolles occurrere noctem. ſ Transeo suppositos: occupatio est. notat mulieres: quę aliunde pertos partus maritis supponunt. Sensus est: Pręterco, inquit, referre nothos, quos mulieres diuites ementito partu pro naturalibus, & legitimis alũt. ſ Suppositos. subditicios. Suppositi illi dĩr, q ex uxore nati nõ sunt, sed p filijs ficto partu marito supponunf. ſ Gaudia .i. filios ipsos nothos: quos miro gaudio marit', ut suos alit. ſ Vota.i. filios, quos multis uotis: & summo desiderio cõcupiuit maritus habere. Val. Maximus filios sic uocat his uerbis: Venite igif i manus nostras pspera parẽtũ uota. ſ Decepta: desumpta ab uxoribus decipiẽtibus maritos simulato partu. Decepta ergo expone desumpta, & inde capta. ſ Sepe: ostendit id frequẽter a mulieribus factitatum.

Æthiopia duplex

Decolor

Decolorari

Discolor

Concolor

Suppositi

ASCen. ¶ ILLIVS occursus &c. Dãnat mulieres, quę se astrologię peritas attestãtur, & nihil nisi habito prius ex libris suis iudicio operanf. qd' piculosum est: & nunc uiris multis malũ. Ordo est: Memẽto ẽt o Posthume. uitare.i.effugere: occursus.i. cõtract'i matrimonialẽ. uel legamus simpliciter occursus.i. uel solã obuiationẽ: quasi periculosum sit tali occurrisse. illius sup. mulieris: in cuius manibus in cernis ephemeridas.i. operũ singulorũ dierũ annotationes. tritas.i. frequẽti usu attritas. ceu.i. sicuti. succina pinguia.i. arborũ distillamina: q̃si ex succo earũ fluẽtia. ex quibus & monilia & annulos mulieres tũc gestabãt. & nũc rosacea serta, ad q̃ diuæ uirgini salutationes dĩit, cõficiũt. q̃.s. mulier. nullũ cõsulit.i. a nullo ɔsiliũ petit: & q̃ iam cõsulif.s. uñ cõsiliũ ab alijs petif. quę reuocata.i. si fuerit reuocata. numeris.i. calculationibus. uel facie cęli infortunata p numeros Thrasylli.i. illius mathematici dephensa, nõ ibit uiro petẽte.i. aggrediẽte castra, aut patriã. pariter.i. simul cũ eo. Nã si placet tali mulieri uectari.i. uehi i lectica, aut curru ad primũ lapidẽ positũ in uia publica extra urbẽ. hora.i. opportunitas tpis. sumif.i. disqritur ex libro astrologię. s. si angulus ocelli frictus.i. fricando attritus, aut rubẽs prurit.i. adhuc pruritũ facit. ipsa poscit.i. exigit a chirurgico. collyria.i. emplastra, seu medicamenta oculoꝝ. & hoc genesi .i. geniturę calculatione. facie inspecta.i. prius uisa. Et licet ipsa iaceat ęgra: nulla hora uidef aptior cibo capiẽdo.i. ad cibũ capiẽdũ: nisi sup. ea quã Petosiris.i. astrologus ille ex Aegypto. dederit.i. assignauerit. si ipsa mulier erit mediocris in diuitijs. s. ipsa lustrabit .i. circuibit utrunq; spatiũ. metaꝝ.i. circuloꝝ cõstitutoꝝ: ut eos lustrãdo sortes educãt. & ducet sortes, & pbebit uati.i. diuinatori. rogãti.i. postulãti p mercede. crebrũ popysma.i. sonitũ cutti ipsius mulieris coeuntis secũ, & id melius, q̃ ut de sonitu manuũ intelligas. pbebit inquã frõtẽ: unde p physonomiã aĩum & fortunã eius se noscitare dicit. & manũ, ex cuius lineamẽtis p chiromãtiã idẽ facit. Sunt.n. supstitiosi hoies, ut indocti, q manũ inspiciẽtes fata hominũ diiudicãt q minoris q̃ astrologi uaticinia, & iudicia uẽdũt. sed Phryx.i. hõ ex Phrygia. augur.i. augurij peritus. q ex auiũ garritu futura prescit. dabit respõsa diuitibus sup. mulieribus. Tãgit aũt poeta uarias diuinationũ spẽs. sunt aũt duo genera: alteꝝ naturæ: alteꝝ artis. Natura furorẽ diuinũ habet, quo mẽs pphetarũ rapta est. & somnũ: cuius spẽs enumerat Macro. in de somno Scipionis. In his sunt uisiones, & reuelationes. Ars autem apud priscos habuit aruspicinam: augurium: auspicium astrologiam: & sortes. Aruspicina ab ara inspicienda dicta: exta: fulgura: & ostenta comprehendit. Nam mactata hostia apud aram: ea q; aperta quomodo cor: epar: & reliqua exta: idest. itestina extantia sese habeant, inspiciebant. Fulgura ab Ioue demissa putabantur. & aut publica, aut priuata esse: ut Mancinel. recitat. Ostenta sunt, quę prater naturam cuenientia aliquid futuꝝ ostendunt: quæ ostenta ab ostendendo: monstra a monstrando. portenta a portendendo: & prodigia a prodigendo appellantur: auspicia ab auibus inspiciẽdis dicuntur: auguria ab earum garritu, aut gustu. Ad hęc adduntur omina, quæ cum ob aliam causam ab alijs dicta sunt, nos ea ad negocium nostrum transferimus. Astrologia est de astris sermo: ex eorum dispositionibus, quam per astronomiam depræhendimus, futura prædicens. Ad quam cõiecturę quę ex elementis sumuntur reduci possunt: ut geomanticæ ex terra: & pyromanticæ ex igni. item quę lineamentis manuum: ut chiromanticę. Sortes uero primum erant priscarum litterarum notę in robore insculptę: quæ manu pueri mixtę ut educebantur, futura prædicebant. Omina autem quę artis superstitionem sapiunt: cum ueram artem, si ars ulla est, nemo hactenus habuerit. Neq; si quando mira contigisse (ut in Liuio libro primo legimus) continuo ueram artem credemus: sed ea disputare non est huius loci. Tangit autem hęc genera Virgilius libro tertio. Aeneidos dicens: Troiugena interpres diuum, qui numina Phœbi: Qui tripodas Clarij lauros: qui sidera sentis: Et uolucrum linguas & ppetis omina pennę. Nã numina Phœbi & tripodas p furorẽ diuinũ & uisiones sentit. sidera cæli .i. p astrologiã. uolucrũ linguas: p auguriũ. ppetis omina pennę: p auspicia: ad q̃ omina &c. portẽta redigi pñt. Augur ergo Phryx.i. Phrygius, siue Troianus dabit respõsa diuitibus. & Indus.i. aliqs ex India. peritus astrorũ & mũdi.i. astrologus cõductus a diuitib', dabit respõsa. atq; aliqs senior.i. psbyter. q condit.i. sedat. fulgura publica.i. In reipu. detrimẽtũ missa. fatũ aũt plebeiũ.i. mulieꝝ plebeiaꝝ: positũ est in Circo.i. fornicibus Theatri: uel ubi ludi Circenses fiebãt uel in aggerẽ Targnij sup.i. depẽdet respõsis meretricũ, & paperculaꝝ ad Circũ prostãtiũ: aut ad aggerẽ Targnij. nisi forte geomãticos intelligas, q ex lineis, aut punctis pter industriã terræ icussis futura iudicãt: sed nõ placet pp sequẽtia. unde dicit. Ea quę existens nudis ceruicibus.i. meretricula quę nudat ceruices si pulchras hẽt. ostẽdit aurũ lõgũ: uel retiaculũ aureũ: uel flauos capillos. cõsulit.i. cõsiliũ dat, & indicat plebeię.s. interrogãti. ante phalas.i. turres ligneas i Circo spectãdi gratia fabricatas. & ante columnas delphinorũ.i. ante tẽpliũ Cnei Domitij: ubi delphinibus Dij, Deęq; maris isidebãt in statuis. s. Scies aũt grãmaticæ a grõ in os fieri nominatiuos in us: ut a delphin delphinos: fit hic delphinus delphini. & ab elephas elephãtos hic elephãtus ti. & ita in multis alijs: ut docet Prisci. Cõsulit aũt an mulier plebeia nubat uiro uẽdẽti saga.i. uestimẽta militaria: relicto caupone eius priore marito. nõ dicit occiso: q nobiles & diuites semp crudeliora apud hũc poetã ostẽdunf facere, q̃ uulgares. unde addit. Tñ hæ.i. huiusmodi mulieres plebeiæ. subeunt discrimẽ.i. periculũ partus. & tolerãt.i. ppetiũtur. oẽs labores nutricis.i. pariunt & nutriũt fœtus suos. & hoc fortuna.i. cõditione: hoc est pauptate urgẽte. sed puerpa.i. quę puerũ peperit. iacet uix.i. rarissime in lecto aurato. q quę lectos auratos habẽt nõ pariũt. tm.i. tã multũ pñt artes: & tm pñt medicamina.i. ueneficia huius.i. huius mulieris, quę fecit sterilẽ, & quę cõducit.i. cõducta accipit hoies iã conceptos & formatos, ac animatos fœtus necãdos in uẽtre materno. Legi forsan posset adq;: ut sit.s. artes huius quę facit sup. se sterilẽ. q; p &. cõducit ueneficã sup. ad necandos hoies in uentre suo: sed p sequamur nobiorẽ urã, quę prior est. O infelix maritus gaude: q uxor tua abortũ facere uult. atq; ipse .i. tu te. porrige e qcqd erit bibẽdũ.i. noli ei uitare. Nã si ipsa uellet distẽdere, & uexare uterũ suũ.i. maturos partus edere: & extensum habere uẽtrẽ. tu esses pueris saliẽtibus.i. emergẽtibus. uel sic poti's. si uellet uexare uterũ suum pueris saliẽtibus: tu esses fortasse pater Aethiopis.i. cõcepti a seruo Aethiope. sicut supioribus annis Neapoli cõtigisse pdicãt: ubi nobilissima matrona Aethiopẽ edidit: quẽ pater regi Frãcoꝝ filiorũ destinauerat. & hæres.i. successor tuus decolor.i. partim patri.i. seruo Aethiopi: partim matri similis: impleret tabulas testamẽti tui. s. nunq̃ uidẽdus.i. uideri dignus mane: ne cæmẽ malũ afferret. Credebãt.n. q quę prima audirenf, aut uiderenf futurę lucis q̃litatẽ pdicarẽt. Ideoq; omnia bona mane dicebanf. Vñ salutãdi mos exortus: q n manũ bonũ dicebãt: unde mane cõuerso malum: & omnia pulchra & læta uidenda afferebantur. Transeo suppositos: Per occupationem dicit se nolle dicere quomodo per mulierum fraudem Spurij, & Incertorum parentum pueri pro nobilium liberis educantur: & a miseris uiris heredes inscribantur: Ordo est: Ego transeo idest silentio prætereo infantes sup. suppositos.i. cũ sint spurij & inuẽticij clam loco uerorũ positos ad latus: q̃si puerpę decũbẽtis. & trãseo gaudia maritorũ de illis, tanq̃ de proprijs gaudentium, & uota idest desideria, uel optata cuenta.

Ad spurcos decepta lacus,atq; inde petitos
Pontifices salios,Scaurorum nomina falso
Corpore laturos,stat fortuna improba noctu
Arridens nudis infantibus,hos fouet omnes,
Inuoluitq; sinu,domibus tunc porrigit altis,
Secretumq; sibi mimum parat,hos amat,his se
Ingerit,utq; suos ridens producit alumnos.
Hic magicos affert cantus,hic Thessala uendit
Philtra,quibus ualeat mentem uexare mariti,
Et solea pulsare nates,quod desipis inde est,
Inde animi caligo,& magna obliuio rerum,
Quas modo gessisti,tamen hoc tolerabile,si non
Et furere incipias,ut auunculus ille Neronis,
Cui totam tremuli frontem Cæsonia pulli
Infudit.quæ non faciet,quod Principis uxor?
Ardebant cuncta,& fracta compage ruebant.
Non aliter,q̃ si fecisset Iuno maritum
Insanum.minus ergo nocens erit Agrippinæ
Boletus.siquidem unius præcordia pressit
Ille senis,tremulumq; caput descendere iussit
In cælum,& longam manantia labra saliuam.
Hæc poscit ferrum,atq; ignes,hæc potio torquet,
Hæc lacerat mistos equitum cum sanguine patres.
Tanti partus equæ,quanti una uenefica constat.

IOAN. BRIT. ¶ AD spurcos lacus:locũ esse ostẽdit poeta in urbe:ubi pueri incertis nati parẽtibus exponerent̃. Vbi aũt fuerit, & q̃re spurci lacus appellarent̃,nusq̃ meminimus nos legisse. ¶ Pōtifices salios.i.spurios: (Lacus spurci) q in nobilissimas translati familias pōtifices Salij creantur. Salij.n. (Salij) sacerdotes fuere Martis,q in comitijs & sacris ancilia gerentes, eademq; gladiolis ꝑcutiẽtes circũsiliebant. hiq; ex nobilioribus creabantur. De quibus plura in .ii. Satyra retulim⁹. ¶ Scauror̃: spe ciē ꝑ gñe posuit.i.nobiliũ romanorũ:quales fuere Scauri de quibus in secũda dictũ est abunde. ¶ Laturos nola : nã putabuntur filij eor̃ nobiliũ a qbus educabunt̃. ¶ Fortuna iproba: dicimus (Improbus) iprobũ nō solũ nota significatione malũ sed nimis auidũ:nec modico cōtentũ ut illud Virgilianũ: Lauit improba teter Ora cruor. Et alibi: Improbũ anserē appellat cibi auidũ & insatiabilē hoc uero loco fortunā iprobā dicit.i.iniquam.& idignor̃ fautricē. ut Pli.lib.ii. loquēs de fortuna: Sola laudat̃,sola arguit̃, & cum cōuitijs colit̃. Volubilisq; a plerisq; & cęca ēt existimata,uaga, in cōstãs,incerta,uaria, indignorũq; fautrix. Ergo iproba : hoc est,q̃ nō ex merito, sed libidine hoiem amplectit̃. ¶ Stat: adest. ¶ Noctu:talia.n.noctu fere pagi solēt. ¶ Arridēs:aspirãs & blandiēs. ¶ Altis domibus .i. nobilibus familijs. ¶ Secretũ mimũ oblectamentũ quoddã. nam mimi nō solũ publice in scæna, sed & in domibus priuatis gesticulationibus suis oblectabat. ut Liu.lib. ix.de bello macedonico: Tunc psaltriæ, sambucistriæq;, & conuiualia ludionũ oblectamēta addita epulis. ¶ His se ingerit: infundit,infert,implicat. ¶ His.s.nothis. ¶ Vtq; suos:solēt.n.uulgo fortu (Alũnus) næ dici filij. ¶ Alũnos:signat eũ q alit̃,& aliqñ eũ q alit. ¶ Hic magicos affert cantus:nūc inuehit i amatoria,& excãtationes magicas mulier̃,q̃ uiros ēt in furorē cōpellũt. ¶ Hic.i.alius. ¶ Affert.s.mulier. ¶ Cãtus:carmina,& excantationes. ¶ Magicos:hoc est qbus ipsa magor̃ uanitas gloriat̃,oia posse effici:hoies in bestias posse mutari.ut illud Vir.Carminibus Circe socios mutauit Vlyssis. Et messes i alios agros traduci.ut illud: Atq; satas alio uidit traducere messes. Quin ēt elemēta quoq; cōcuti:turbari hoium mētes, & sæpe sine ullo ueneni haustu hoies interimi. Lunã e cælo deduci: Carmina uel cælo pñt deducere. Lunã. Frigidus in pratis cantando rũpi (Philtrũ) tur anguis. De mago diximus abũde in.iii. Saty. ¶ Philtra:græce,latine amatoria dñr. φίλτρον amor dr̃. Est.n.amatoriũ quicquid ad amorē conciliãdũ datur:q̃uis & furorē sæpe moueat. Vñ Oui. Philtra mouēt aios,uimq; furoris hñt. ¶ Thessala:nã i Thessalia (ut probe docet Apuleius i Asino aureo) ueneficia plurima exercebãtur. Nã & Apule.ipse in Thessalia in asinũ reformatus est. uñ & Plaut. in Amphitryone:Ego pol hodie ulciscar illũ Thessalũ ueneficum: q puerse uertit familiæ mēte meæ. ¶ Solea: q̃cq̃d dedi subijcit̃ solea dr̃.Cic.i rhetoricis:Et soleæ ligneæ pedibus indutæ sunt. Trangl.in (Solea) Nerone:Soleis mulas argēteis cal.iauit. Est ēt piscis planus. Et solea capit̃ ꝑ eo ligno,sup quo extruit̃ paries craticius. ¶ Pulsare nates:Persius. Solea puer obiurgare rubra. Terē. Vtinã tibi cōmitigari caput sandalio uideã. ¶ Inde ē ex amatorijs. ¶ Desipis: a cōi sensu declinas. ¶ Animi caligo:offuscatio & cæcitas mentis : ac ꝑ hoc (Caligo) ignorãtia. Sic & Seneca:O quãta illos caligo mētis:quãta ignorãtia ueritatis exercet. Est aũt caligo nebula densissima ima offuscãs. ut Tranq.in Nerone: Deide tãta coorta caligo est:ut despicere nō posset. Tñ hoc est tolerabile:si tñ sensum & rõnis amittas. ¶ Si nō Et furere incipias.i.si nō icipias & tu uexari eo furore, quo uexatus est Caligula iperator:q a Cæsonia uxore amatorio medicamento potionatus in furorē uersus est,potioni infuso hippomane. ¶ Vt auunculus ille Neroni subaudi a supiore furuit,i.Caligula:q frater fuit Agrippinæ matris Neronis. ¶ Frōtē tremuli eq.i. carũculã illã, q̃ caricæ magnitudine (ut dictũ est) i frōte pulli equi inhæret:quod (Hippomanes) hippomanes appellat̃ ueneficijs aptũ. ¶ Quæ nō faciet: sensus est: Quæ mulier nō faciet quod uxor pricipis fecit.q.d. reliq̃ mulieres dignioris exēplo cōmotæ idē facere nō uerebunt̃. ut ē illud apud Virg.in.vii.Neq;.n. leue nomē amatæ. ¶ Ardebãt cũcta:Caligula .n.(auctore Tranqllo) oē sæuitię genus uel minima offensa exercuit. ¶ Fracta cōpage.i.oĩa squissime a Caligula fiebant:sumpta trãslatione a lapsu tector̃. dicimus cōpagē & cōpaginē a compingēdo.i.cōiungēdo.ut & cōspactã fistulã dixit Virg. ¶ Nō aliter:sensus ē:Nō aliter,inq̃t,totus orbis cōcussus ē furēte Caligula q eũ regebat,q̃ si Iupiter i̇̃ sus eēt i furorē:cuius nutu oĩa regũtur. sicq; ostẽdit q̃ta ex ueneficijs mulier̃ mala eueniãt. ¶ Boletus Agrippinę:nã Agrippina maritũ suũ Claudiũ Boleto medicato,quo gñe cibi plurimũ delectabatur,sustulit.fuit.n. Agrippina Neronis mater,& Caligulæ (ut diximus) soror. Minus nocens: grauiora,inq̃t,fuere & ꝑniciosa magis urbi,q Caligula ꝑ furorē fecit,q̃ quæ Claudius. nã statim mortuus est post acceptum boletũ nec illa uenena cuiq̃ fuere ꝑniciosa,sicut illa,q̃ data sunt Caligulæ:q̃ in causa fuere.ut in oēs sæuiret. ¶ Vnius senis:nō.n. fuit cã Boletus (ut diximus) ut multi ꝑ furorē Claudij imperatoris ꝑirent,sed solus Claudius iã senex perijt. nã ad sexagesimũ & q̃rtũ annũ ꝑuenerat. ¶ Tremulumq; caput:hoc aũt ē ex historia. capite.n.Claudius fuit tremulo. Tranqllus:Et remisse q̃d uel serio agentē multa dehonestabãt,risus indecēs.ira turpior,spumante rictu,humētibus naribus,pręterea linguæ titubãtia, caputq; tũ semꝑ tũ in quãtulocũq; actu uel maxime tremulũ. ¶ Descēdere i cælũ: declamauit ꝑ cōtrariũ.sic ēt locutus est Seneca:Postq̃ Claud.in cælũ descēdit. Sic & Statius in Siluis:Nondũ stelliger̃ senior demissus i axē.ita.n.poetæ plerunq; ꝑ cōtrariũ declamãt.ut alibi Iuuenalis; iã quartanã sperãtibus ægris.i.timētibus sic & Virg. Hūc ego si potui tñ sperar̃ dolorē. ¶ Labra manãtia.i.fundētia & emittētia. Vñ illud notãdũ est apud auctores talē iueniri locutionē. Fōs manat aq̃ dulcē.ut hic & alibi i pen. Saty. Cuius manãtia fiet⁹ Ora puellares faciunt icerta capilli. Et ex fonte manat aq̃ dulcis. Et fons manat aq̃ dulci. Vñ Pli.lib.xxi.cap.xxii. Caulis fractus copioso lacte manat. Absolute ēt dicimus ulcera manantia. ¶ Longã saliuã: q(ut dixi) spumãte rictu erat & humētibus naribus. ¶ Hæc poscit ferrũ.i. hoies in furorē ꝑ potionē uersi arma & ignes ad hoium ꝑniciē poscũt & exercēt. hoc aũt dicit specialiter ꝑꝑ Caligulã,q(auctore Trãqllo) equestrē ordinē & senatoriũ furiēs lacerauit. quod factũ fuisse uideri uult poeta ꝑ potionē amatoriã ut a supiore dependeat. ut dicat boletũ Agrippinæ tñ nocuisse Claudio potionē uero Caligulę ꝑniciosam toti ciuitati fuisse. ergo hæc potio poscit ferrũ.i.hęc potio quã Cæsonia dedit Caligulæ marito,est i causa, ut ferrũ poscat, & exerceat in cædē hoium. ¶ Hæc potio torquet.i. hæc potio est in causa:ut hoies uarijs cruciatibus afficiantur, & torqueantur a Caligula. ¶ Tanti partus equæ:hūc locũ hucusq; oēs,quos mihi uidisse cōtigit, codices ita legerũt: Tãti partus equæ,quãti una uenefica constat:ita ut nullus ꝑsus eliceret̃ sensus. Ego uero attentiore examine carmē & mentē poetæ trutinatus,aiaduerti locũ esse deprauatũ: & utrobiq; legendũ tãtũ:ut summa poetæ indignatio ostēdat̃: ut idē sit bis repetitũ ꝑ diuersa uerba: ut illud Tantũ artes hui⁹: tñ medicamina pñt. Idē.n.est bis repetitũ ꝑ diuersa uerba. sic ēt illud: Tantũ admirari,tñ laudare disertos. ac si dicat ex his ueneficijs & sceleribus mulieris multa mala ꝑueniũt. & hæc ueneficia magno cōstant q̃n incēdia, & cædes hoium miscēt : hocq; totũ dictũ est

Oderunt natos de pellice. nemo repugnet,
Nemo vetet, iam iam priuignum occidere fas est.
Vos ego pupilli moneo, quibus amplior est res,
Custodite animas, & nulli credite mensæ.
Liuida materno feruent adipata veneno.
Mordeat ante aliquis, quicquid porrexerit illa,
Quæ peperit, timidus prægustet pocula papas.
Fingimus hæc, altum Satyra sumente cothurnum
Scilicet egressi finem, legemq; priorum,
Grande sophocleo carmen bacchamur hiatu
Montibus ignotum rutulis, cæloq; latino,
Nos vtinam vani. sed clamat Pontia feci
Confiteor, puerisq; meis aconita paraui,
Quæ deprensa patent, facinus tamen ipsa peregi.
Tu ne duos vna sæuissima vipera cœna?
Tu ne duos? septem, si septem forte fuissent.
Credamus tragicis quicquid de Colchide torua
Dicitur, & Progne. nil contra conor, & illæ
Grandia monstra suis audebant temporibus. sed
Non propter nummos, minor admiratio summis
Debetur monstris, quoties facit ita nocentem
Hunc sexum, & rabie iecur incendente feruntur
Præcipites. vt saxa iugis abrupta, quibus mons
Subtrahitur, cliuoq; latus pendente recedit.

est propter Cęsoniam. ¶ Vna uenefica: una Cæsonia. ¶ Partus equę .i. hippomanes: quod ex fronte pulli equini auellitur ad ueneficia. de quo supra dictum est: quod Cæsonia potioni infudit: unde furore (ut diximus) correptus est Caligula. (Hippomanes)

(ACSen.) ¶ DECEPTA .i. illusa. ad spurcos lacus .i. ad Velabrēsem paludē immundā, atq; trāseo pōtifices salios .i. martios, q nō nisi ex nobilissimis utpote patricijs fiebāt petitos .i. assumptos. inde .i. ab illa palude: ad quā expositi a sordidissimis nimirū parentibus & in domū patriciā p mulieꝝ, quæ se grauidas mētiebātur fraudē īportati: ad pōtificalē dignitatē puecti sunt. salios dico laturos .i. portaturos noīa Scaurorū .i. nobilissimoꝝ uiroꝝ. corpore falso .i. mētito: nomini nō correspōdēte. nā corpus sumpserāt a meretricibus & adulteris: nomē aūt a Scauris, & alijs nobilib⁹: a quorū uxoribus suscepti fuerāt. fortuna iproba .i. improbanda: q temere & sine ratione agēs. stat noctu arridens .i. annuēs, fauēs quodā blādo risu infantibus nudis .i. oī ope humana destitutis: & nudis expositis. & fouet .i. fo cillat hos oēs infantes nudos sinu suo. & porrigit .i. porro dirigit tunc: postq̄ sic fouit. altis domibus .i. ad altas & nobiles domos. & parat .i. instituit: ꝑparat sibi. mimū .i. imitatorē gestuū: & (ut dicūt) ioculatorē. secretū .i. nescitū ab hoibus multis. quo .s. ipsa quoties uult iocari: agat nobilē pueꝝ ex spurio: pontificē ex deposito: alto loco natū ex inueticio & forte incerto coitu cōcepto. fortuna igif amat hos .i. huiusmodi infantulos. & igerit se .i. totā benignitatē suā īfert ultro. his .s. ifantulis. atq; ipsa ridens .i. arridēs. pducit .i. porro ducit hoc est ad summos honores gradatim ducit suos alumnos a se fotos & alitos. ¶ Hic magicos affert cantus: trāsit ad cōsimilia mulieꝝ mala q̄ nō solū supstitiosas artes didicerunt: sed pniciosissimas. nā & ueneficia, & amatoria plurimę exercuerūt. eas ergo notat non sine uēdētiū tacita criminatione. Ordo est. Hic .i. aliqs magus. affert .i. mulieri, uænales exponit. cātus magicos .i. magica arte ualētes. hic .i. alius uēdit philtra .i. uenena. amatoria .i. amare faciētia. thessala .i. qualia plurima in Thessalia colligebātur. qbus ipsa mulier ualeat uexare .i. torquere, & in diuersas partes furibunda rapere. mentem .i. rationē mariti sui. & pulsare p libito suo nates .i. clunes eius. solea .i. calciamētis calceis mollioribus suppositis. & pedibus quasi solū pbentibus: quos a parte superiore paꝝ tegūt. q ergo o marite tu desipis .i. male sapis .i. insanus es. inde .i. ex huiusmodi ueneficijs amatorijs. & in de .i. ex ijsdem. est supp. caligo .i. obtenebratio. animi .i. intellectus. & magna obliuio rerum: quas tu gesisti: idest fecisti. modo: idest pauloante. tamen hoc, scilicet habere intellectum obscuratum & obliuionem rerum. esset sup. tolerabile: idest quouis modo portabile si non incipias. & .i. etiam, uel insuper furere. ut auunculus ille .i. notissimus Neronis .s. Caligula. cui Cæsonia uxor infudit totā frontē .i. totū hippomanes: hoc est totā illā carunculā, q̄ adhæret frōti pulli tremuli .i. recētis nati. q̄ mulier nō faciet sup. illud, qd principis uxor: uidelicet Cæsonia sup. fecit: hoc est si uxor principis ausa est cū amatorio medicamēto in furorē uertere: q̄ erit priuati uiri uxor id nō audēs. q.d. nulla. Oñdit aūt q̄tū malū fecerit Cæsonia dicēs. Cuncta .i. oīa ptinētia ad imperiū. ardebāt .i. ueluti igne quodā a furore imperatoris assumebātur: & cūcta ruebāt. cōpage .i. uinculo & colligatione. fracta .i. soluta. respub. n. a principe tota pēdere uidetur. quo ruēte: & illa ruit. nō aliter sup. ruebāt cūcta q̄ sup. totū uniuersum ruisset. si Iuno & soror & cōiux Iouis fecisset maritū: uidelicet Iouē insanū. Si esset hic mihi philosophandi locus: dicerē nō sine magna rōne hoc exemplū esse adductū. Nā (ut dicūt) Iupiter est quodcūq; uides, qdcunq; moueris. Iouis oīa plena. Iupiter est ille magnus anim⁹ mundi: a quo oīa & ortū & cōseruatione hñt: proinde si Iupiter insaniret: totū uniuersum periret: ut totū regnū insaniente rege. Et ergo dicit q minus nocuit reipublicæ. Agrippina auferens maritum ueneno: q̄ Cęsonia faciens ipsum furere. Ordo est: Ergo cū ita sit q p furorē principis tota respu. dissoluta sit. boletus .i. uenenum admixtū boleto Agrippinę .i. qd Agrippina dedit Clau. impatori marito suo. erit minus nocēs, q̄ sup. philtrū Cęsonię. siqdē .i. q certe. ille .s. boletus. pressit .i. opp̄ssit, extinxit. p cordia .i. reticulū cor cingēs, in quo est sedes uitæ. senis .s. Claudij p seniū cito morituri. & iussit caput ipsius Claudij tremulū, qd ex natura tremebat ēt ante esū boleti. & labra manantia .i. distillātia. lōgā saliuā: aut more senū: aut certe pro tpe: q .s. ueneno p uomitū liberari conabaf. descēdere in cælū .i. in olum mortuorū uelamen, siue occultamē: hoc eē aferos: ubiēt in beatorū receptacula: uidelicet cāpos Elisios fabulata est gētilitas. hæc potio .s. quā Cæsonia Caligulæ dedit. poscit ferrum, atq; ignes .i. exponit oīa ferro & igni: ut exēplis docet Manci. Hęc potio torquet hæc lacerat pres .i. senatores & patricios uiros mixtos cum sanguine equitū. Tanti partus &c. Illud uidetur mihi potius figurate p acclamationē, q̄ simpliciter dictū. & posse legi bis tāti: ut sit: tāti cōstat partus equę .i. hippomanes, qd sub ducif equę partui .i. pullo: hoc est tāto p̄tio, & tāta sanguinis effusione a natura pducitur partus equę. & tāti .i. tam scua mercede cōstat una uenefica. uel legēdo quāti sic: tanti .i. tā magna p̄tio cōstat .i. cōparaf partus equæ: quāti ergo cōstat una uenefica. q̄ .s. mille partus surripe potest. q.d. maximo. Si qs uelit nō figurate legere, ut sit sensus: Partus equę constat tāti .i. cū tanta difficultate acqritur: quāti uenefica .i. cum quāta uenefica: nihil mihi uerosimile faceret. Nec sic: partus equę est tāti quanti una uenefica qd cōstat .s. Argutius autē Calderinus exponit: ut p acclamationē, seu epiphonema ꝯiungatur prior pars superioribus: sicut .1. Æneid. acclamat poeta dicēs: Tantæ molis erat Romanā cōdere gentē. Et posterior pars sequētibus cū interrogatione pficiatur: ut sit sensus & ordo: O quāti cōstat una uenefica nam q mulieres oderūt natos de pellice, iā priuignū occidere fas est &c. Ego tñ sic intelligo, ut sit: cū tanti sup. constet partus equę .i. hippomanes datū Caligulæ: quanti constat una uenefica: quæ mille principes interficere posset. uel sic: tanti constat partus equæ: o quanti cōstat una uenefica occasione cuius exclamationis progreditur ad declarationem eius: ut sequentia docent.

¶ ODERVNT natos de pellice: nō indignaf poeta q oderint natos ex pellice: neq; .n. mirandū est id posse accidere: sed q priuignos, qd grauius est, necēt. est ergo sensus: Quasi monitor dixerit odio hñt natos ex pellice: & ipse ueluti assentiens dicat: fateor oderūt. & nemo, inqt, uetet q n oderit nothos. uerū illud grauius est: q priuignos interimunt. ¶ De pellice: dictū est illic qd sit pellex: Residēs in codice pellex. ¶ Iam iā: non est, inqt, mirandū, imo neq; obstandū q natos ex concubina uiri oderint sed illud grauius ē, q iam priuignos q̄si licitū sit, necāt. ¶ Iā iā est fas: iam putat nullū esse nefas occidere priuignū, sicq; ē ironia. ¶ Vos ego pupilli moneo: oñdit matres ēt tantę impietatis inueniri ut pprijs filijs nō parcant: sed eos nefarie occidāt: ut nubāt adulteris. qd fecit Pontia, q̄ filios duos ueneno sustulit, ut nuberet adultero. ¶ Amplior res: ampla patrimonia. ¶ Adipata: pinguia edulia & succulenta, q̄si adipe cōdita. unde Cic. de oratore p trāslationē adipatę dictionis genus appellat .i. pinguis & succi multi. Hęc sunt uerba Ciceronis: Adsciuerunt suis artibus optimum quoddam & tanq̄ adipatę dictionis genus. Liuida aconita: dixit ab effectu. & Virg. mortē pallidā .i. q̄ pallorem facit. ¶ Quæ (IOAN. BRIT.)

Prægustet peperit: ipsa mater. Prægustet: antegustet. unde pergustatorē appella
mus ministrū: q primitias ciborū antequā dñs gustat: quo sine suspi
Papas tione ueneni dñs securus epulis fruatur. Papas: significat aliquē
natu grādiorē: q dignus sit hac honorifica appellatione: qua filij ad
parentes usi sunt. Nā papas uenerationis nomē est: & patrē signifi
cat. unde fortasse & summū pōtificē Papā appellamus: ut patrē. nā
Papus & papus auum etiā significat & papazo inuoco auum: ut infantes
faciunt. uerū hoc mihi magis placet: ut exponas sic: Aliqs timidus
pgustet pocula & papas: ut duo dicat & potionē & cibū. nā (ut diximus) ēt in Persiū illic Papare minutū: Papa & bua pro cibo & potu
usurpata sunt a pueris. unde Cato de liberis educandis: Cū cibum,
ac potionē buas, atq papas docēt, & matrē māmā, & patrē tathā.
unde & Plau. In epidico hoc uerbo papare usus est sic: Nouo libers
lo opus est, q papet. i. comedat. Bene aūt usus est uocabulo pueris
accōmodato: pupillos. n. & pueros alloquitur: Vos ego pupilli mo
neo. Fingimus hæc: erūt, inqt, fortasse q putabunt nos hæc finge
re: & tanq̄ tragica fabulamēta psequi: quæ de huiusmodi cædibus
loquūtur & tractant. Sed nos, inqt, uera agimus: & utinā nō essent
quę de manibus dicimus uera. ironicos igit legendū est Fingimus
hæc: ut sit a cōtrario sensu nō fingimus. Satyra sumente: uidemur
enim tragici officiū usurpare: qui talia scelerū figmenta scribere cō
sueuerunt, ut de Medea, quæ filios spectāte patre Iasone Iteremit. Et
Progne, q̄ Ityn filiū occisum apposuit marito Tereo. Cothurnū:
calciamentū tragici. sed a poetis usurpāt sæpe pro sublimi stilo: ut
hoc in loco. Virgi. in Buco. Sophocleo tua carmina digna cothur
no. Mart. Grande cothurnati pone Maronis opus. Altū. i. materiā
tragicā. res. n. grādes & altas tractāt Tragœdiæ. Finem & legem
priorū. i. satyricorū: qui ante me scribentes hunc finē, & hunc termi
nū tenuere: ut stilū suum non ultra tenderent, q̄ ad res ueras, mini
meq fabulosas, quales tragici scribere cōsueuerunt. Bacchamur
furore poetico scribimus, qui sine furore quodā scribere nequeunt.
Hiatu sophocleo: eo stilo & sublimitate, qua usus est Sophocles in
scribendis tragœdijs. q. d. scribimus res, quæ specialiter tractātur a
tragicis, qualis fuit Sophocles: cū de cæde filiorū tractamus facta a
matribus. Mōtibus rutulis ignotū. i. quod qdē carmen nemo un
quā in Latio ante me cecinit i Satyris suis. i. nūquam fuit auditū in
his regionibus tale scelus perpetratū fuisse: quod a poetis celebrare
Rutuli tur, ut mater filios proprios necauerit. Rutulis: populi sunt Latij:
qbus Turnus imperauit. Cæloq latino: idē fere dixit. Nā Latinus
rex regnū habuit finitimū cum Rutulis. Vnde Diony. lib. 1. sic scri
bit: Latino aūt qui tūc rex erat cum finitima quadā gente bellū ges
rēti, qui Rutuli uocantur, nunciātur &c. Nos utinam uani: subau
di simus. Sed clamat Pontia feci: cuperem, inquit, hæc omnia esse
uana: sed Pontia fatetur uera esse: seque duos filios ueneno necasse
duos enim filios ueneno sustulit, ut adultero nuberet. de qua Mart.
Aconitū lib. 2. in Gelliam sic ait: Mater qua nec Pontia deterior. Aconita:
uenena. est enim herba nascēs in saxis, cuius succus uim habet ue
neni efficacissimi. De quo diximus in prima Satyra. Qui dedit er
go tribus patruis aconita. Tu ne duos: insultatio est poetę in im
piam matrem. Septē: sensus est: Adeo impia fuisti: ut nō solū credi
derim te duos filios potuisse occidere: sed etiā septem, si septem tibi
fuissent. Septem: subaudi occidisses. Credamus tragicis: sensus
est: Fabulosa omnino sunt, quæ a tragicis scribuntur de matribus,
quæ necauerint filios: ut de Medea, & Progne: sed putemus esse ue
ra, tamen in eiusmodi fabulis nulla mater fingitur: quę filios aliquo
corrupta præmio interemerit, sed aut propter iram, aut aliquem
Medea duntaxat dolorem. De Colchide: quicquid de Medea dicitur a
poetis tragicis. Eam enim ferunt Iasonem aureum uellus ope sua
auferentem ex Colchis, decepto patre suo Aeeta rege, secutā fuis
se usq in Thessaliam, copulatamq matrimonio cum eo decem uis
xisse annos: susceptis ex eo quatuor liberis. quę postea cum accepis
set Iasonem se spreta, Glaucam siue Creusam filiam Creontis regis
Corinthiorum dux. isse uxorem, ira percita, regiam Creontis crema
uit, quo incendio Creon cum Glauca absumpti sunt. filios pręterea
suos omnes, uno qui aufugit excepto Thessalo, in ultionem Iaso
nis patris iugulauit. Iason uxore & filijs orbatus, tantæ impatiens
cladis necem gladio sibi cōsciuit. Colchide forma est patronymi
ca. Colchi enim. Progne Pandionis regis Athenarum filia, uxor
Terei, Daulia (ut scribit Thucydides in. 2. historiarum) quę nunc
terra Phocidis uocatur, incoluit: tunc a Thracibus habitatam. Ea
Ityn filium suū interemit, apposuitq epulandū Tereo patri. hocq
in ultionem Philomelæ sororis a Tereo uitiatæ. unde a multis poe
Daulias tarum in commemorāda Philomela, luscinia auis Daulias celebra
tur. Ouidius: in Sappho: Cōcinit Ismarium Daulis ales Ityn. Idem
in carmine ad Liuiam: Deflet threicium Daulias ales Ityn. Nil cō
tra conor: nolo, inquit, negare id esse uerum quod dicitur de Me
dea & Progne. Nam etiam illæ ausæ sunt immania facinora. Grā
dia monstra: idest indigna scelera nam monstrum appellamus quic Monstrū
quid est præter naturam. quid enim magis contra naturam, quam
filium a matre necari? Non propter nummos: ut ostēdat longe in
tollerabilius esse facinus: quod lucri cupiditate fit, q̄ ira & dolore.
Minor admiratio: sensus est: Illud nobis minus mirandum uideri
debet etiam si sit nefandum, quod committitur per dolorem & ira
cundiam a muliere, sicq cum sequētibus est coniungendum. Ira
quæ ab iniuria descendit. Hunc sexum scilicet muliebrem. Fe
runtur præcipites: sumpta est translatio ab is, qui a sublimi decidūt
loco: idest ad omne facinus stimulante iracundia conuertūtur. Vt
saxa: scilicet feruntur in præceps. Abrupta: auulsa. Quibus: scili
cet saxis. Mons subtrahitur: uidetur enim parte montis labente,
reliqua pars retro cedere. Latus recedit: idest retro cedit. nam (ut
dixi) latus montis aliqua parte auulsa uidetur retrocedere. Pen
dente cliuo: idest prono saxo & iam casuro.

ODERVNT natos &c. Transit ad notāda immanissima ue ASCen.
neficia, quæ matres in proprios filios suos exercebant: & id quidē
gradatim facit. Nam primo quasi respectu maioris sceleris licitum
sit: dicit sic: Permittamus ut matronæ oderint natos de pellice. i. spu
rios in adulterio conceptos: & eos ueneno abstulerint. nam etiam
fas nunc uidetur priuignos: idest filios ex priore coniuge natos ne
care: quando quidem matres immanissimæ interdū etiam proprios
filios necent. Ordo igitur est: Matronæ supple iam fere omnes ode
runt natos de pellice: idest de concubina durante matrimonio: hoc
est spurios sicut & tunc pellicum prolem ubiq insequitur. Istud au
tem uidetur quodammodo licitum & tolerabile: cum mulieres sint
zelotypæ ex natura. unde addit: Nemo repugnet: nemo uetet: idest
permittamus omnes eas spurios odisse. Nam fas est: idest eo impu
nitatis malitia mulierum peruenit. ut fas esse uideatur. iam iam: id
est maxime hac tempestate: qua etiam proprios liberos necant. oc
cidere priuignum: idest filium mariti ex alia coniuge natum. Et er
go dicit poeta: O pupilli: idest matribus orbi. quis: idest quibus. res
est amplior: id est diuitiæ sunt aliquantulum amplæ. ego moneo:
id est adhortor. uos custodite: idest ut custodiatis. animas: idest ui
tam uestram. & nulli: idest non ulli. non credite: id est non com
mittite uitam uestram. uel non confidite ulli mensæ: quęcunque ea
sit. quia adipata: idest pinguia fercula ex adipe facta. liuida: idest li
uorem: hoc est colorem qualem ueneno necti habent inducentia.
feruent: idest abundant. uel fermentata sunt ueneno materno idest
a matribus imposito. Aliquis mordeat ante. i. priusquam tu. quic
quid: idest quemcunq cibum. illa peperit supp. te: idest genitrix tua
porrexit supple tibi. & papas: idest nutricius, uel pater aut qui se pa
trem putat timidus ne inficiatur. prægustet idest priusquam tu gus
stet. poculum: idest potum a matre porrectum. Fingamus hæc &c.
Quia immanissimum est facinus matrem filios suos necare: & ma
teriam satyricam, quæ uera & uerisimilia duntaxat peccata notat,
transcendere uidetur, & ad tragicam fictionem accedere: ideo poe
ta ne Tragœdiam: non Satyram scripsisse culpetur: ostendit se rem
uerā, & uere actā notasse. Ordo est: Nos fingimus. i. componimus.
hæc: idest quæ diximus de nece propriorum filiorum. & hoc Saty
ra sumente cothurnum altum: idest stilum sublimem: qualis trago
dis conuenit, scilicet quia: idest certe. nos egressi: idest transgredien
tes. finem: idest metam & legem priorum supple satyricorum: Luci
lij: Horatij: & Persij. bacchamur: idest furentes efflamus grande: id
est altisonum carmen. hiatu Sophocleo: Idest quo Sophocles usus
est. de quo Virgilius in Bucolicis: Sola Sophocleo tua carmina di
gna cothurno. Bacchamur inquam carmen ignotum montibus
rutulis. & cælo latino: idest quale non prius Rutuli, aut Latini poe
tæ in Satyra fecerunt. non quia non prius mater filios occide
rit: sed quia argumentum: ut non uerisimile & altius, quam ut
Satyrę conueniret, priores reiecerint. Sed utinam non supple esse
mus uani: idest mendaces. aut rem non ueram fingentes. sed Pon
tia matrona illa clamat. i. aperte dicit: ego confiteor quod ego feci.
q pro &. ego paraui meis pueris. i. filijs. aconita. i. uenena: quę aco
nita patent deprensa cum facerem. & tamen licet cognitum erat, q
uenena parauerā. ego peregi facinus. i. necaui eos. exclamat poeta
O uipera. i. serpēs sęuissima. tu ne necasti duos filios una cęna? Tu
ne q̄ mater es duos sup. necasti? Respōdet Pontia. Septē sup. necas
sem, una cęna si septē fuissent. si ita ē inquit poeta. credamus tragicis
.i. tragœdiarum

Illam ego non tulerim, quæ cõputat, & scelus ingẽs
Sana facit, spectant subeuntem fata mariti
Alcestim, & similis si permutatio detur
Morte, viri, cupiant animam seruare catellæ.
Occurrent multæ tibi Belides, atq; Eriphylæ,
Mane Clytemnestram nullus non vicus habebit.
Hoc tantum refert, quod Tyndaris illa bipennem
Insulsam, & fatuam læua, dextraq; tenebat,
At nunc res agitur tenui pulmone rubetæ,
Sed tamen & ferro, si prægustaret Atrides
Pontica ter victi cautus medicamina regis.

i. tragœdiarum (in quibus matres liberos necant) scriptoribus. credamus quicquid ab eis dicitur de Colchide: idest Medea. toruæ: i. crudeli & minaci fronte. de qua Virgilius in Bucolicis: Sæuus amor docuit natorum sanguine matrẽ Commaculare manus &c. Est aũt patronymicũ a patria sumptũ hæc Colchis. huius Colchidis, uel Colchidos, sicut Castilides, Sicelides &c. Et credamus tragicis quicquid dicitˀ de Progne: q̃ etiã patri filium epulandũ posuit dicẽs: Quod petis, intus habes. quo audito in auẽ cõuersus auolauit. unde dicit Virgi. in Buco. Aut ut mutatos Terei mutauerit artus: Quas illi Philomela dapes, q̃ dona pararit: Quo cursu deserta petiuerit, & qbˀ añ Infelix sua tecta supuolitauerit alis. Ego inquit poeta, nil conor sup. contra talia dicta tragicorum. i. nõ obsto quin credã ea potuisse cõtingere. Et credo q̃ illa. s. Medea & Progne audebãt suis temporibus. grãdia monstra. i. mõstruosa. &, contra id quod uerisimile sit, peccata: sed non propter nummos: sicut nunc audent: quia illæ per impatientiam amoris ea perpetrasse dicuntur. Minor admiratio debetur summis monstris: quale est suos natos occidere: quoties ira facit hunc sexũ: scilicet muliebrem: qui fragilis est & impatiens iræ. nocentem. i. sontẽ & culpabilem. & quoties sup. mulieres feruntur. i. agitantur. p̃cipites. i. sine ratione discurrentes. & hoc rabie. i. impatiẽtia amoris. incẽdente. i. inflãmãte iecur. in quo est sedes amoris. ferũtur dico ita ut. i. quemadmodum. saxa abrupta iugis. i. illis particulis mõtis: quę sunt sub uertice eius. quibus supp. saxis. mons. i. pars Inferior montis, subtrahitur & latus montis recedit cliuo pendente.

IOAN. BRIT. ¶ ILLAM ego non tulerim: illa, inquit, scelestissima est habẽda: quæ animo minime perturbato, menteq; cogitat, & retractat prius scelus, q̃ aggreditur. Sicq; ostẽdit scelera illa grauiora esse, quę certa animi deliberatione, q̃ quæ aliqua mentis perturbatione peragũtur. ¶ Sana: nõ aliqua animi perturbatione uexata. ¶ Spectant: quotidie, inquit, spectant in Theatris dum tragœdię aguntur: quemadmodum Alcestis in maritum pia fuerit: quę etiam p eo mortem subire nõ dubitauerit. Sed tamen nulla est, quę Alcestin imitetur: hoc

Alcestis est quę maritũ suum seruet morte sua: sed potius animã catellæ seruaret. Nam Alcestis cum uir suus Admotus Thessalię rex grauI & conclamata ualetudine laboraret, resp̃õsumq; esset eũ mori oportere: nisi alius pro se moreretur: ipsa sola cæteris propinquis, & amicis id recusantibus p ipso mori sustinuit. De qua Statius in Siluis: Ergo Thessaliei coniux pensare mariti Funus. Hanc fabulam aliter tamen narrat Fulgentius. Declinatur autem hæc Alcestis Alcestidis, Alcestidi, Alcestidia, uel Alcesti, sicuti Parida uel Parin. ¶ Spectant: subaudi mulieres Romanæ: non autem mariti spectant. coniunge ergo fata mariti. i. mortem mariti. ¶ Similis si permutatio. i. si possint fatum suum fato mariti permutare, potius seruent animam

Belides catellæ, q̃ŭ minimi cuiusq; animalis. ¶ Multæ Belides. i. multæ mulieres, quę maritos suos, ut Belides & Clytẽnestra occiderunt. ¶ Belides: quinquaginta Beli neptes fuerũt: quæ una nocte totidem maritos, eosdẽq; patrueles occiderunt. Belus enim Ægypti rex duos habuit filios, Danaum, & Ægyptum: quorum Danaus quinquaginta habuit filias. & Ægyptus totidem filios. Coactus est Danaus omnes filias dare in matrimonium filijs Ægypti: sed cum ueteretur ne a generis suis regno eijceretur mandauit filiabus, ut primitiali nocte maritos suos singulæ necarent. quod quidẽ omnes fecere, præ

Eriphyle ter Hypermestrã: quę Lyno, siue Lynceo, pepercit. ¶ Eriphyle uxor fuit Amphiarai: quæ capta amore monilis olim a Vulcano elaborati, ut illud ab Argia Polynicis coniunge haberet, uirum suum ne in bellũ Thebanum prodiret latentem, indicauit: qui postea in bello Thebano hiatu terrę cum curru absumptus est. ¶ Mane Clytemnestrã: sensus est Nullus erit uicus urbis: in quo nõ offendas mulieres occidentes maritos: sicuti fecit Clytemnestra Tyndari & Ledæ filia: quæ Agamemnonem maritum suum ex bello Troiano reuersum adiuuãte Ægystho adultero interemit. nota est historia. ¶ Hoc tantum refert: hoc tantum, inquit, interest: quod Clytemnestra securi maritũ suum peremit, sed mulieres romanæ maritos suos tollunt ueneno. sicq; poeta mores sui temporis insectatur. ¶ Insulsam & fatuam: hypallage est: hoc est ipsa insulsa & fatua: quasi quæ minime apta esset ad tractanda arma. ¶ Tenui pulmone rubetæ: hoc est ueneficijs qualia parantur ex rubeta rana. de qua in. 1. Saty. abunde illic: Miscet sitiente rubetam. ¶ Agitur: peragitur, perficitur. ¶ Res. i. ipsa maritorum cædes. ¶ Sed tamen & ferro: ex stunt, inquit, etiam quæ maritos ferro necent: si forte illi contra uenena aliquod sumpserint Antidotum. ¶ Atrides. i. ipse maritus, qualis fuit Agamẽnõ Atrei filius. ¶ Si prægustaret põtica medicamina. i. Antidota q̃lia Mithridates rex Ponti sumẽbat aduersus uenena. de quorũ compositione Plin. libr. 23. c. 9. sic: In arcanis Mithridatis maximi regis deuicti, Cn. Pompeius inuenit in peculiari commentario ipsius manu compositionem Antidoti e duabus nucibus siccis, item ficis totidem, & rutæ folijs uiginti simul tritis, addito salis grano, & qui hoc ieiunus sumat, nullum uenenum nociturũ. Antidoti compositio

Cæterum Leneus Pompeius scribit (auctore Gellio) Mithridatem regem Ponti sanguine anatis poeticæ immisto quibusdam medicamentis remedium aduersus uenenum solitum sũmere adeo ut cum non nunquam sumeret uenenum Inter epulas: nulla ex parte læderetur: immo & eiusdem generis remedio nomen dedit, ut appelletur mithridaticum. Cornelius uero Celsus lib. 5. docet Antidotum Mithridatis: quod quotidie sumendo dicitur aduersus uenenorum pericula tutum corpus suum reddidisse: multis, uarijsq; uerum compositionibus constare. ¶ Ter uicti: nam primo superatus est a Sylla, mox a Lucullo, deinde a Pompeio nocturno prælio lucente Luna a tergo hostibus, a facie Romanis, qua extrema clade accepta coactus est in regnum confugere: ubi per seditionem popularium a Pharnace filio in turre obsessus, uenenũ sumpsit. quod cum parum proficeret ad mortem, quia (ut diximus) aduersum uenena multis ante medicaminibus corpus firmauerat, a milite Gallo nomine Bithocco: a quo, ut adiuuaretur petierat, interfectus est. Mithridaticum

¶ ILLAM ego non tulerim &c. Ostendit poeta multum referre quo animo peccetur, deliberato, an subito furore capto: dicens mulierem intolerabilem esse, quæ tam immane facinus deliberato animo facit. Concludit autem multas malarum: paucas uero bonarum esse imitatrices. Ordo est: Ego nõ tulerim. i. nolim pati, aut tolerare illam sup. mulierem maleficam. quę computat. i. simul putat, & cogitat media & opportunitates committendi flagitij & quæ sana. i. non capta uehementi passione amoris: aut alia rabie. facit ingens. i. ualde magnum scelus. Spectant sup. multę mulieres in theatro, aut in picturis. Alcestim. i. fabulam de Alcesti, quæ fuit filia Peliæ regis Thessalię. subeuntem. i. aggredientem, & pati uolentem. fata. i. mortem fatis inferendam mariti. s. Admeti regis. & si detur ipsis ab Apolline similis permutatio. i. ut morte sua possent differre mortem uiri. ipsæ cupiant seruare animam. i. uitam. catellæ. i. paruæ canis nedum suam. morte. i. per mortem uiri potius, quam ecõtrario. Et ideo multę Belides. i. interfectrices uirorum suorum, quę Belides imitantur. i. neptes Beli. & multæ Eriphyle. i. uirorum suorum proditrices, sicut Eriphyla erat. occurrent. i. obuiam uenient tibi Romæ. & nullus uicus non habebit. i. omnis uicus habebit. mane Clytemnestram. i. interfectricem mariti sui, sicut erat Clytemnestra Agamemnonis. sed enim hoc refert. i. interest inter Clytemnestrã græcam, & eius Imitatrices Romanas. quod Tyndaris. i. Tyndari filia Clytemnestra. tenebat læua, & dextera. i. utraq; manu: sed argute læuam præponit poeta: ut imperitam innuat eius rei mulierem. Bipennem. i. securim duas pennas habentem. Insulsam. i. ipsa insulsa, uel insipida: quia non talem, quali Romanæ interficiunt. i. boleto delicato. & fatuam ob eãdem causam: quia insulsum cibum fatuũ dicimus: uel fatuam, si forte uir animaduertisset scelus fatua esset. At idest sed. res scilicet necatio uirorum. agitur nũc tenui pulmone rubetæ. i. ranę uenenosę. sed tamen sup. ageretur. &. i. etiam ferro. si Atrides. i. maritus, sicut Atrides. i. Agamemnon, qui erat maritus Clytemnestræ. cautus. i. sibi cauens. prægustaret pontica medicamina. i. Antidotum mithridaticum regis. i. Mithridatis regis Ponti ter uicti a Romanis: qui frequenti usu Antidoti præmunitus: cum uoluit, intoxicari non potuit. ASCen.

Satyra septima. Et spes, & ratio.

JOAN. BRIT.

SPES studiorum. i. quam poetæ habent consequendæ mercedis ex studijs suis. est enim spes bonarum rerum expectatio. ❡ Ratio: idest omnis ratio, qua mouentur ad scribendum in solo Cæsare Traiano est posita. eo enim cōsilio, & animi ratione scribunt, ut a ciuibus aliquid mercedis & præmij consequantur: sed falluntur inquit. nam solus imperator poetas respicit. Est autem ratio motus quidam celer cogitationis acumine, & solertia constans: qui bonum a malo discernit. Seneca uera ita diffinit: Ratio nihil aliud est, quam in corpus humanum pars diuini spiritus mersa. ❡ Respexit: cum iam: imperator solus, inquit, nostris tēporibus respexit poetas, & reliquos scriptores a cæteris ciuibus neglectos: cum iam ob egestatem cogitarent: & in urbe & extra urbē uilissima quæque subire ministeria ad uitam suam sustentandā. ❡ Respexit. i. fauit. nam eos respicere dicimur, quibus fauemus. Terent. Respice me in secundis rebus tuis: quasi dicat & mihi faue & adiuua. ❡ Idem: Nam Hercle alius nemo respicit nos. ❡ Balneolum: unde uictum consequerentur. ❡ Gabijs: oppidum est in uia Prænestina centum stadijs distans ab urbe. auctor Strabo. ❡ Furnos: ut panem alienum coquerēt: eoque modo quæstum facerent. ❡ Tentarent: iam consilium caperent. ❡ Præcones: præconem appellamus non modo, qui clara uoce ad populum edicta magistratuum pronunciat: ut Tranquil. in Nerone: Peregrinatione quidem Græciæ Eleusinis sacris, quorū initiatione impij, ac scelerati uoce præconis summouerētur interesse nō ausus est: sed etiam qui rerum pretia in publicis uenditionibus pronunciat. Apul. lib. 8. Ad mercatum producimur, magnaque uoce præconis pretia singulis nunciantes, equi, atque alij asini opulentis emptoribus præstinantur. & Martialis lib. 1. Venderet excultos colles cum præco facetus. ❡ Cum migraret: ordo est: Respexit cum Clio esuriens migraret in atria: idest cum iam poetæ ob egestatem relictis propemodum musis in ædes nobilium migrarent: quasi illis famulaturi. unde in sequentibus: Quem colis & musarum & Apollinis æde relicta. Martia. ijsdem pene uerbis: in miseriam poetarum sui temporis sic inquit libro tertio: Atria magna colam, uix tres, aut quattuor ista Res aluit, pallet cętera turba fame. ❡ Clio esuriens: idest ipse poeta extrema fame laborans & mendicus. Clio una est ex musis. nouem fuisse ostendit Diodorus, quæ Bacchum sequebantur. ❡ Desertis uallibus: idest relictis musis

Gabij

Præco

IVNII IVVENALIS AQVINATIS.

SATYRA SEPTIMA.

IN SEPTIMAM SATYRAM IVVENALIS ARGVMENTVM.

Et spes & ratio studiorum. Hac Satyra Telesinum poetam sui temporis alloquitur, conqueriturque poetarum, cęterorumque scriptorum labores inanes esse, quando quidem pro uigilijs suis a ciuibus Romanis nihil prorsus consequantur. Sicque sui temporis auaritiam exagitat. Solam autem spem in Traiano principe ostendit, quem hoc principio astute laudat & extollit, ut subtiliter eum incendat in omnium scriptorum fauorem. liberalis enim (ut scribit Eutropius) in cunctos fuit publice, priuatimque ditans omnes, & honoribus augens, ob suam in omnes bonitatem per orbem terrarum Deo proximus, nihil non uenerationis meruit; & uiuus & mortuus. De quo Plin. in Panagyrico sic ait: Quid uitam? quid mores iuuentutis, quam principaliter formas, quem honorem dicendi magistris? quam dignitatē sapientię doctoribus habes? ut sub te spiritum, & sanguinem & patria receperint studia, quę priorum temporum immanitas exilijs puniebat, cum sibi uitiorum omnium cōscius princeps inimicas uitijs artes non odio magis, quam reuerentia relegaret. At tu easdem artes in complexu oculis, auribus habes. prestas enim quęcunque precipiunt, tantumque eas diligis, quantum ab illis probaris. Vnde illi nullo modo sunt audiendi qui de Domitiano intelligunt. Quomodo enim ulla erat spes poetis habenda in Domitiano, cum is Iuuenale Satyras suas scribēte extinctus esset, in principio operis documus? Eratque bonorum artium (ut tradit Pli.) inimicus: quas etiam non odio magis, quam reuerentia relegaret.

T spes, & ratio studiorū
in Cæsare tantum
Solus enim tristes hac tēpestate camœnas
Respexit, cum iam celebres, notique poetæ
Balneolum Gabiis, Romæ cōducere furnos
Tentarent, nec fœdum alii, nec turpe putarēt
Præcones fieri, cum desertis Aganippes
Vallibus, esuriens migraret in atria Clio.

& carminibus suis, quę dicuntur pangere in solitudinibus, & locis. musis consecratis. ❡ Aganippes: fons est in Bœotia. Ouidi. in lib. Metamorphoseō: Hiantea Aganippæ.

Aganippe

ASCEN.

T spes & ratio studiorum &c. In hac septima Saty. carpit auaritiā ꝑditorū Romanorum: qui literarū bonarū studiosis nullā opē contulerunt. commendat præterea imperatoris Domitiani in ea re largitatē uel quia id meruerat: uel quia in reliquis Satyris ipsum damnasse criminari uereatur. Comparat præterea poeticam artem ad alias: innuēs poeticam quidem cæteris multo honestiorem: sed minus lucrosam. Concludit autem miserrimam esse grammaticorum, qui primas literas docēt, prouinciam: eo quod pauci iustam mercedem: & ij non nisi coacti persoluant: cum tamen sanctissima sit: quippe unde bonorum morum, sanctęque uitæ salus atque institutio plurima depēdet. Nam si uerum est, quod dicit in epistolis Horatius: Quo semel est imbuta recens seruabit odorem Testa diu: hoc est si quæ prima discuntur tenacissime hęrēt magna cura adhibenda erit parentibus: ut liberi bonis artibus honestisque moribus imbuantur: cū tamen nil minus curent. quā rem hic per trāsitum & alibi plene notat poeta. Ordo est: Et spes & ratio: idest tam spes quam ratio: uel tum spes tum ratio: uel simul spes studiorum: idest emolumenti seu lucri: quod ex studio humanitatis quis consequi speret. & ratio: id est occasio recte sperandi est supple tantum; idest solummodo in Cæsare: idest imperatore Domitiano. enim pro quia. quia solus: scilicet Cęsar Domitianus. respexit: id est misericorditer iterum inspexit. hac tempestate: id est hoc nostro tempore. camœnas: scilicet musas carminum inuentrices. tristes: id est squallidas & neglectas: & ob id tristantes. Respicere passim clementer & misericorditer inspicere accipitur. Est enim compositum a re: quod hic iterationem importat: & specio inusitato uerbo, quod significat uideo. Qui ergo semel uidet miserum: nec mouentur uiscera eius super eum. ille quidem aspicit: sed qui motus misericordia iterum aliquid collaturus inspicit is respicit. Cum: idest quādo. poetæ celebres & noti: idest nobiles & clari. tentarent: idest attentarent, prætenderent. conducere Gabijs: id est apud Gabios. balneolum: id est paruum balneum: ut sint balneatores, & inde uictum aucupentur. Nec erant tunc ut nunc in pluribus locis, balnea meretricularum domicilla. & conducere Romæ furnos: e quibus sibi & panem & ligna comparent: dum alijs præstent: aut panem ipsi coquant. magis tamen respicit ad id quod

Calderinus dicit: uti frigentes de furno & balneo loquendo cogitent: ut sit æmulatio illius horatiani: Nec frigus collegit furnus: & balnea laudet: ut fortunatam plene præstantia uitam. Nec pro & non cum supple alij poetæ putarent fieri præcones: id est uenditores rerum cum præconis: id est laudatione earum. non esse supple turpe: idest inhonestum. Cum: id est quando. Clio: id est musa historiarum inuentrix: hoc est qui uis rerum poeticarum scriptor. esuriens: id est esse seu comedere desiderans: hoc est famescẽs. migraret.i.habitationem transferret, in atria: idest in domos diuitum: ubi atria feruent. & aduentantes recipiant tenui mercede. unde & Horatius: Atria seruantem postico falle clientem & hæc uallibus Aganippes: idest illius fontis poetis apti: & musis sacri in Bœotia: id est omnibus locis amœnis & congruis ad carmina fingenda. desertis: idest derelictis.

Nam si Pieria quadrans tibi nullus in arca
Ostendatur, ames, nomen, victumq; Machæræ,
Et vendas potius, commissa quod auctio vendit
Stantibus œnophorum, tripodes, armaria, cistas,
Halcyonem, Bacchi Thebas, & Terea Fausti.
Hoc satius, q̄ si dicas sub iudice vidi,
Quod non vidisti. faciant equites Asiani
Quamquã, & Cappadoces faciãt, equitesq; Bithyni,
Altera quos nudo traducit Gallia talo.
Non tamen studiis indignum ferre laborem
Cogetur post hac, nectit quicunq; canoris
Eloquium vocale modis, Laurumq; momordit
Hoc agite o iuuenes circunspicit, & stimulat vos,
Materiamq; sibi ducis indulgentia quærit.

IOAN. BRIT. ¶ NAM si Pieria: sensus est: Si ex studijs & carminibus tuis nullam merdedem consequeris suadeo tibi fias præco, qualis fuit Machæra. ut accipias hoc loco Machæram non pro gladio, sed pro proprio nomine præconis. Sequentia enim de præcone dicuntur. Estq; suasio plena amaritudinis, & indignationis. non ignoro & Machæram nomen esse proprium ducis militum sub Ventidio bellum gerente aduersus

Quadrãs Parthos. ¶ Quadrans: dicitur quarta pars assis: id est unciæ tres. de quo in prima Satyra pluscula diximus illic: Sed Gillo deuncem. Quadrans item genus fuit nummi modici pretij, ut hoc loco. Horatius: Dum tu quadrante lauatum Rex ibis. Martialis: Inuitas centum quadrantibus, & bene cœnas. ¶ In arca Pieria: in musis & carminibus tuis. nam Pierides musæ dicuntur a Pieria rupe Macedoniæ. de qua sic Strabo in nono. Eos qui Helicona & Pieriam & Libethrum & Pimplian eisdem musis consecrarunt Thraces extitisse. Pieres autem uocabantur, quibus extinctis, loca hæc Macedones nunc possident. ¶ Commissa quod auctio: potest sic exponi: Vẽdas potius commissa: idest tradita ad uendendum: & quod auctio uendit: ut subaudias extrinsecus &. aut sic: Et uendas potius, quod auctio commissa, scilicet præconi uendit stantibus: scilicet œnophorum & cætera. auctio enim rerum præconi committitur. Ille autem dicitur auctionem facere, qui res aut suas, aut alienas publice uendit. Plautus in Sticho: Hunc auctionem facere decretum est mihi: foras necesse est quicquid habeo uendere. aut quod: idest quam rẽ:

Auctio idest quæ commissa uendit auctio. Dicitur autem auctio ipsa uenditio, quæ publicitus ab sit augẽdo, quod rerũ pretia augeantur ab emptoribus, seu uenditoribus. ¶ Oenophorum: uas uinarium. οἶνος uinum φέρω porto. ¶ Armaria: utrum librorum repositoria: idest bibliothecas. Vulpianus de legatis: Bibliotheca legata utrum armarium solum, uel armaria continebantur, an uero libri quoq; contineantur quæritur, an promptuaria armaria. ¶ Tripodes: mensas hoc loco, quæ tribus pedibus sustentantur. alias tripodes capiuntur pro uasis æneis ad aquas calefaciendas. De quibus Homerus libro octauo Iliados sic scribit: Recensebo primum septem tripodas nouos, nunquam igni admotos cum uiginti lebetibus & ipsis nouis ac rutilo fulgore radiantibus. Tripodibus uiri fortes apud Græcos donari solebant. Vnde Horatius: Donarem tripodas Præmia fortium Græcorum. unde & Agamemnon Achilli dono misit Et septem tripodas pondere & arte pares. Vbi expones septem uasa ænea aquaria ad calefaciendam aquam. ¶ Alcynoen Bacchi: id est tragœdiam scriptam de Alcynoe a Baccho poeta tragico, quæ una ex Pleiadibus ex Neptuno peperit Ireum patrem Orionis, ut scribit Higinus. a quo Irea oppidum agri Thebani. Alij Halcyonem legunt: idest tragœdiam de Halcyone: quæ cum Ceycis mariti sui cadauer ad littus eiectum uidisset, in mare se deiecit: qui ab Amphytrite in aues conuersi, in mari per eos dies (ut Plinius & Ouidius scribunt) placido fœtificant. faciunt autem septem ante Brumam diebus nidos, & totidem sequentibus pariunt, qui dies uocantur Halcyonides. Ea auis alio nomine appellatur Alcedo, de qua sic Plautus in Penulo: Iam hercle tu peristi, nisi illam mihi tam tranquillam facis, quam mare est olim, cum ibi Alcedo pullos educit suos. ¶ Thebas & Terea Fausti: idest fabulas de Thebis & Laio, quem (ut scribunt Diodorus, & Papinius) filius Oedipus interemit: mox ducta uxore matre Iocasta, gnarus & conscius flagitij perpetrati se ipsum oculis priuauit. nati ex eo Etheocles & Polynices per summa discordiã mutuis se uulneribus confoderũt. De his fabula scripta erat a poetis, præcipue a Fausto poeta sui temporis. ¶ Terea: id est tragœdiam de Tereo marito Prognes cui ipsa Progne Ityn filium epulandum apposuit in uindictam Philomelæ sororis stupratæ. nota est fabula. ¶ Fausti: satyrice autem ostẽdit Bacchum & Faustum uiles fuisse poetas: utpote quorum opera publica auctione uenderentur tanquam uilia. ¶ Hoc satius: melius, inquit, est illiberali hoc quæstu uitam sustẽtare, quam testimonij religionem contemnere: quod Asiani faciunt. Nam Cicero in oratione pro Flacco populis Asiæ fidem non adhibendam clamat. De ijsdem ita etiam scribit ad Quintum fratrem: Nullum erit genus in familiaritate cauendum magis, propterea quod & omnes uias pecuniæ norunt, & omnia pecuniæ causa faciunt: ut ostendat laudabilius esse uili ministerio uitam degere: quam per inhonestas & malas artes diuitias sibi comparare. Ordo est: Hoc satius est, quam si dicas sub iudice: idest in iudicio, & ante iudicem uidi: quod non uidisti. ¶ Equites Asiani: idest Asiani qui ciuitate donati ad equestrem censum per malas artes peruenerunt in urbe. ¶ Traducit: præbet ridendos: cum nudo pede ambulent. Martialis: Desine si pudor est miseram traducere caluam. In eadem significatione est & illud Iuuenalis: In quo se traducebat: idest præbebat se ridendum. Et illud: Squallentes traducit auos. Propertius: Nec si per totam infamis traduceret urbem. Papinius in Siluis: Nẽpe ego sum qui traducor. & Martialis libro sexto: Rideris, multoq; magis traduceris Afer: Quam nudus medio si spaciere foro. ¶ Nudo talo: nudis pedibus, aut ob paupertatem, aut quia mos sit patrius nudis pedibus incedere: sed postea Romam traducti (ut dixi) fiunt malis artibus locupletes. ¶ Cappadoces: Cappadocia finitima est Armeniæ orientem uersus. ad Austrum uero terminatur Cilicio, qui dicitur Taurus. ¶ Bithyni: Bithyniam ab oriente Paphlagones & Mariandini & Epicteti pars terminant. a septentrione mare ponticum. ab occidente Propontis. ad Austrum Mysia & Phrygia. ¶ Altera Gallia: idest Gallogræcia. alteram autem appellat propter Galliam, quæ in occidente est Hispaniæ & Germaniæ contermina, Gallogræcia autem a Galatia dicta est, Paphlagonibus contermina. eam tenuere Galatæ, quorum gentes tres sunt, duæ Tragini, & Tolistobogi a ducibus nominatæ. Tertia a gente, quæ in Celtica est Tectosagies. Transitus in Asiam dux fuisse uidetur Leonorius. Strabo auctor libro duodecimo: Hi autem sunt Galatæ, ad quod scribit Diuus Paulus. ¶ Laborem indignum studijs: sensus est: Et si poetæ, inquit, iam destinauerant ad ministeria, obsequiaq; seruilia descendere omni destituti consequendæ mercedis spe ex laboribus & studijs suis: tamen confidant & bono sint animo: nam omnes studijs suis dignam mercedem consequentur. qui mercedem studijs suis dignam non consequitur: is laborem indignum sustinet. ¶ Eloquium uocale: carmen grande & sonorum. ¶ Modis: modulationibus. ¶ Laurumq; momordit: Imitatio est Horatiana & Persij: Sæpe caput scaberet, & uiuos roderet ungues. Persius: Nec demorsus sapit ungues: Sæpe enim poetæ in faciendo carmine talia solent facere. laurum autem ideo dicit corrodi, quod & lauro coronantur, & in cæsla plurimam habent. utpote Apollini consecratam: in cuius tutela sunt ipsi poetæ. ea & triumphantes coronabantur. Ouidius primo Metamorphoseos: Arbor eris certe dixit mea, semper habebunt Te coma, te citharæ, te nostræ laure pharetræ. Tu ducibus lætis aderis, cum læta triumphum Vox canet, & longas uisent Capitolia pompas & cætera. ¶ Hoc agi

Margin notes (right): **Traducere** · **Cappadocia** · **Bithynia** · **Gallogrecia** · **Galatia**

Si qua aliunde putas rerum spectanda tuarum
Præsidia, atq; ideo croceæ membrana tabellæ
Impletur, lignorum aliquid posce ocyus, & quæ
Componis, dona Veneris Telesine marito,
Aut clude, & positos tinea pertunde libellos.
Frange miser calamos, vigilataq; prælia dele,
Qui facis in parua sublimia carmina cælla,
Vt dignus venias hederis, & imagine macra.
Spes nulla vlterior. didicit nam diues auarus
Tantum admirari, tantum laudare disertos.
Vt pueri Iunonis auem. sed defluit ætas
Et pelagi patiens, & casſidis, atq; ligonis.
Tædia tunc subeunt animos, tunc seq; suamq;
Terpsichoren odit facunda, & nuda senectus.

te: scilicet ut aliquid scribatis, nam tanta principis liberalitas quid aliud sibi quærit, quam ut materiam aliquam ad scribendum capiatis. ¶ Quærit: quasi dicat prouocat uos, & inuitat ut materiam ad scribendum capiatis.

ASCen. ¶ NAM si nullus quadrans: idest ne minimus quidem nummus (est autem quarta pars assis continens tres uncias) ostendatur tibi i arca Pieria: idest musica, seu poetica: idest si nullus fructus tibi obuiat ex arte poetica ita: ut fame conficiaris. tu ames nomẽ licet uideatur inhonestum: & uictum licet sit uilis. Machæra: id est quem ex Machæra dominis ferenda: idest ex ense eius portando post eum consequeris. uocaberis enim Machærophoros: id est ensifer. & uiues cum clientibus cæteris: uel sit proprium præconis. ut Calderinus uult: quod mihi non placet. nec innuit poeta Machæram præconem esse cum dicit: Et uendes potius &c. quia duo dicit: ut sis libentius aut Machærophorus: aut potius præco, quam poeta Ego potius dicerem nomen. & uictum Machæræ: id est gladiatoris: qui ex Machæra: idest gladij usu uiuit, & nomen sumit. Et uendas potius stantibus: id est circunstantibus: ut emant illud quod auctio: idest publica rerum priuatarum uenditio commissa tibi: cum sis præco. uendit uidelicet œnophorum: idest uas uinarium tripodes: idest mẽsas, quales erant ad quas Delphis responsa dabantur. armaria: id est rerum uariarum repositoria. ut in quibus mulieres mundum suum recondunt. cistas: idest scrinia: & capsas in quibus libri, aut alia cælantur. Et Halcyonem: idest tragœdiam de Halcyone. Bacchi: id est illius poetæ tragici. Thebas: idest fabulam sic inscriptam: sed quæ non extat: cum a malo sit poeta composita. & Terea: idest tragœdiam de Tereo in auem conuerso ob esum filij. Fausti: id est illius poetæ. Satius i eligibilius & melius est hoc supple facere: id est res priuatas uendere pro mercede tibi constituta, quam si dicas sub iudice. idest coram eo. sed inferiore loco instans ego uidi: idest te uidisse dicas illud. quod non uidisti: idest quam uendas falsum testimonium quanquam: idest tametsi. equites Asiani: idest ex Asia. & Cappadoces: idest ex Cappadocia. & equites Bithyni: idest ex Bithynia & supple equites: quos altera Gallia: id est Gallogræcia. traducit: id est Romam transfert stipendia facturos, nudo talo: id est pedibus nudis ob inopiam discalceatis. faciant hoc: id est dicant se uidisse coram iudice: quod non uiderunt. Nemo tamen & cætera. Ostendit omnibus bene scribentibus repositum esse apud imperatorem præmium. Ordo est: Tamen: idest licet pauloante hac omnes poetæ frustra scribentes fere mendicabant: aut mechanicas artes discere cogitabant: tamen nemo cogetur posthac: idest postquam Cæsar respexit ad camœnas: & suscepit poetas, ferre: idest tolerare laborem indignum studijs suis: ut qui nullum attulerit: sicut prius fructum: quia nunc nemo laborabit frustra. quicunq; nectit: id est condit, & componit. eloquium uocale: idest poema sonorum. canoris: idest beneresonantibus. modis: idest uersibus numeris & mensura constantibus. & quicunq; momordit laurum: idest gustauerit dulcedinem gloriæ poetæ laureati: idest quicunq; conatur dignus esse, ut laureetur. O iuuenes: idest quicunq; futuræ gloriæ & mercedis spem habetis. agite hoc: idest conficite carmina uocalia. & sperate lauream: quia clementia ducis: scilicet Domitiani: qui quasi dux, circunspicit: id est ex omni parte tanquam laudem & præmia daturus aspicit. & stimulat: id est instigat, & impellit uos. & quærit sibi materiam: idest occasionem uobis benefaciendi: si scripseritis laudes uirtutum eius.

JOAN. BRIT. ¶ ALIVNDE: Immensam sui temporis auaritiam taxat: totaq; hinc est poetæ indignatio. Est enim sensus: Potes ocyus tua carmina comburere si aliunde tibi, quam ab Traiano aliquid sperandum putaueris. ¶ Tuarum rerum: tuorum studiorum. ¶ Membrana: paginæ ipsæ. ¶ Tabellæ croceæ: hoc est, quæ tabellis cedrinis coarctatur. ¶ Nam tabellæ ex cedro libris adhibebantur: quod cedrus (auctoribus Theophrasto, Victruuio, & Plinio) æternum durret. Itaq; & simulachra Deorum ex ea factitauerunt. Horatius: Speramus carmina fingi Posse linenda cedro: & leui seruanda cupresso. & Martialis libro quinto: Nunquam grandia nec molesta poscit Quæ cedro decorata, purpuraq; nigris Pagina creuit umbilicis. ¶ Marito uenens. i. Vulcano qui pro igne accipitur. ¶ Telesine: ad Telesinum (ut diximus) Satyram scribit. ¶ Tinea: uermis est, qui uestes & chartas corrodit maxime Plin. lib. 11. cap. 34. ait in lanis, & ueste puluerem creare tineas. Easdem etiã docet li. 16. ca. 16. rodere & ligna, terrestresq; tantum esse. Teredines uero grauissimo ad portionem capite rodere dentibus: sentiriq; tantum in mari: nec aliam putat teredinem propriæ dici. ¶ Pertunde: sermo in compendium redactus. i. sine libros sic recõditos tinea potius perforari, & absumi, q̃ ut mittas ad aliquẽ unde nulla sit tibi spes. ¶ Hederis: hedera poetæ coronabantur. Virgil. Pastores hedera crescentem ornate poetam. De hoc lege & Plinium. ¶ Imagine macra: non solum poetis, sed & fere omnibus, qui aliquod egregium facinus edidissent, statuæ ab antiquis erigebantur. Hocq; ab Atheniẽsibus manauit: qui primi omnium Harmodio & Aristogitoni tyrannicidis publice posuerunt statuas: eo anno, quo Tarquinius expulsus fuit regno. Excepta deinde est res (auctore Plin.) ab toto orbe terrarum humanissima ambitione: unde & poetis imagines non solum publicitus, sed & priuatim a studiosis ponebantur. Vnde Mart. ad Auitum statuam sibi ponentem edit carmen subscribendum: Hoc tibi sub nostra breue carmen imagine uiuat: Quam non obscuris iungis Aute uiris. Lactãtius poeta in æde camœnarum (ut scribit Plin. lib. trigessimotertio) maxima forma statuam sibi posuit: cum is breuisculus esset. Statuam item Carthaginenses Apuleio (ut ipse testatur in tertio Floridorum) posuerunt. ¶ Macra: macillenta & pallente. nam poetæ ex nimio & assiduo studio pallore conficiuntur, & macie. ¶ Auem Iunonis: periphrasis est pauonis. Nam cum Argus Iunonis pastor, quem centum oculos habuisse Ouidius refert, a Mercurio interfectus fuisset, abscisso capite Argi oculos in cauda pauonis Iuno collocauit, eamq; auem in suam tutelam esse uoluit. ¶ Sed defluit ætas: idest iuuentus ipsa, quæ laboribus & bellicis & maritimis, agricolationiq; sufficere potuit. ¶ Senectus facunda. i. ipse senex facundus & pauper. ¶ Suam Terpsichoren: idest carmina sua. Nam Terpsichore una est musarum dicta, q chorós oblectet. τέρψις quomodo τέρψιος delectationem significat. ¶ Tunc se odit: poeta inquit cum ad senectutem peruenit: omni ætate in componendis carminibus iam atrita seipsum odit, & studia damnat sua.

Tinea. Teredo. Statuarũ erigẽdarũ origo. Argus. Terpsichore.

ACSen. ¶ SI qua aliunde & cætera. Hic principalem tangit materiam huius Satyræ: ostendens omnes nobiles Romanos tantum auaritiæ studere: ut frustra omnino scripseris quod alteri quam imperatori dicaueris. Ordo est: O Telesine poeta bone: sed hunc pro quouis ponit. Si putas qua: id est aliqua. præsidia: id est munimenta & auxilia rerum tuarum esse expectanda aliunde: id est ab aliquo, quam ab imperatore. atq; membrana: id est tenuis pellicula ad scribendum apta tabellæ croceæ: id est crocei coloris. impletur sup. uersibus ideo: quia: idest speras te aliquid ab alijs consecuturum. posce. i. require a famulis. ocyus. i. celeriter aliquid lignorum, ut facias ignem. & o Thelesine dona: idest committe marito Veneris: id est ipsi Vulcano Deo ignis: hoc est ipsi igni. ea supple quæ tu componis: aut claude libellos tuos. & pertunde: idest consume & perfora libellos tuos. positos: idest in arca repositos. o miser: idest qui dignus miseratione es. frange calamos, quibus res gestas remunerandus a ciue scribis. & dele: id est abole, & remoue prælia uigilata: id est quæ uigilans cœpisti describere. Tu inquam quicunque es: qui facis sublimia: id est altisona qualia sunt heroica carmina: In parua cælla. occludebant enim sese: ut sensus colligerent. Persius Scribimus inclusi & cætera. Est autem antithesis: sublimia carmina & parua cælla. ut uenias: id est efficiaris & habearis dignus hederis: id est corona ex hedere: qua Bac-

chus coronatus est. & imagine macra posita: scilicet in æde Apollinis. nam in utriusq; tutela poetæ sunt. Persi. Quorum imagines lambunt Hederę sequaces. Quod autem macra dicit: aut intelligit macram esse mercedem, illic picturam habere quæ inanis est: ut. 1. Æneid. Animum pictura pascit inani. aut uerius macros depingi poetas ob studium. Nulla spes lucri est ulterior. i. ultra id quod ab excitauit Augustus: in cuius aditu porticus erat cum bibliotheca librorum tam latinorum, q̃ græcorum auctor Tranquillus in Augusto. ⸿ Musarum: templū musarum Romæ extruxit (auctore Tranquillo in Augusto) Martius Philippus: ubi (ut diximus ex sententia Porphyrionis) poetę opera sua recitabant. ⸿ Atq; uni cedit Homero: hoc dictum ex persona ipsius diuitis: qui Homero tantum se — Templū musarū

imperatore cōsequaris. nam diues auarus. quales præter Domitianum omnes sunt. didicit admirari tantum. i. tantummodo. & laudare tantum. i. tantūmodo disertos. & sup. eis nihil dare. ut. i. quēadmodum pueri sup. laudant. & admirantur auem Iunonis. i. pauonem: cuius colorem laudant: sed nihil ei dant: immo plumas extrahunt si possunt, sicut auari canoritatem carminū laudant: sed non fouent canentes. Et sic est comparatio in modo faciendi. potest etiam esse in quantitate sic: Nam diues auarus didicit admirari & laudare tātum. i. intantum uel eatenus. ut. i. in quantū, uel quatenus pueri auem Iunonis &c. Ideo autē dicunt pauonem esse auem Iunonis: q̃a Iuno transtulit in eius caudam oculos Argi quod fingitur: quia Iuno est Dea aeris. ex cuius relucentia uarietas colorum in pauone & Iride conspicitur. Sed interea dum in conficiē dis carminibus operam perdis: ætas. s. iuuenilis. patiēs pelagi. i. nauigationis. & cassidis. i. galeę hoc est militiæ. & ligonis. i. agriculturæ: hoc est in qua mercaturam, militiā, aut agriculturam exercere cū lucro posses. defluit. i. delabitur. & senectus facunda: quia (ut dicit Mart.) Dulcia

Accipe nunc artes, nequid tibi conferat iste,
Quem colis, & musarum, & Apollinis æde relicta.
Ipse facit versus, atq; vni cedit Homero
Propter mille annos. at si dulcedine famæ
Succensus recites, Maculonus commodat ædes,
Ac longe ferrata domus seruire iubetur,
In qua solicitas imitatur ianua portas.
Scit dare libertos extrema in parte sedentes
Ordinis, & magnas comitum disponere voces.
Nemo dabit regnum, quanti subsellia constent,
Et quæ conducto pendent Anabathra tigillo,
Quæq; reportandis posita est orchestra cathedris.
Nos tamen hoc agimus, tenuiq; in puluere sulcos
Ducimus, & littus tenui versamus aratro.
Nam si discedas, laqueo tenet ambitiosi
Consuetudo mali, tenet insanabile multos
Scribendi cacoethes, & ægro in corde senescit,
Sed vatem egregium, cui non sit publica vena,
Qui nihil expositum soleat deducere, nec qui
Communi feriat carmen triuiale moneta,
Hunc, qualem nequeo monstrare, & sentio tantum
Anxietate carens, animus facit omnis acerbi
Impatiens, cupidus siluarum, aptusq; bibendis
Fontibus Aonidum, neq; enim cantare sub antro
Pierio, thyrsum ue potest contingere sana
Paupertas, atq; æris inops, quo nocte, dieq;
Corpus eget, satur est, cum dicit Horatius ohe.

putat cedere, nec cuiq̃ alij. ⸿ Propter mille annos: ratio quare cedat Homero: propter uetustatē inquit. Nam multi (quod extremę est dementiæ) in libris tantum uetustatem, & non meritum considerare consueuerunt. unde ab Horatio damnantur sic: Si ueteres ita miratur, laudatq; poetas: Vt nihil anteferat, nihil illis cōparet, errat. ⸿ Maculonus commodat ædes: si forte, inquit, motus dulcedine gloriæ aut famæ aliquid cupias recitare: hoc tantum beneficio te prosequitur diues: ut tibi domum suam commodet ubi recites. aliud autē nihil dat: nā nobiliores ædes suas poetis opera sua recitaturis cōmodabant: ut in. 1. Satyr. diximus illic: Frontonis Platani. Inter commodatum autem, & mutuo datum non nihil distare docet Agrecius sic: Commodamus amico pro tempore equum, seruum, uestem, hanc ipsam rem, quam dedimus recepturi. Mutuo damus pecuniam, triticum, uinum, & his similia, quæ mutuo data recipere necesse nō est. Verum hæc ab auctoribus confundūtur. nam & pecuniam cōmodari dicimus. Ci. ad Caniniū Qđ scribis ad me de drachmis trecentis nihil est, quod in isto genere cuiq̃ possim commoda — Commo datum Mutuo datum

confecta modulatur carmina lingua & nuda. i. inops odit se & suā Terpsicoren. i. musam, & musica instrumenta: quorū inuentrix est. unde Virg. Terpsicore affectus citharis monet, imperat, auget. Nā terpsis delectatio est. unde interpretatur delectatio chori. Est ergo magna uis paupertatis, quę delectationem facit odisse. Eadem ratione dixit: Prius migraret in atria Clio. tanq̃ ea, per quā poetæ maxime diuitibus grati & iucundi esse debebāt. Nam ea est, quę cælo beat. i. ęterna memoria mortales celebrāt. unde Hora. li. 4. Carmi nū: Neq; si chartę Sileāt: qđ bene feceris Mercedē tuleris: qd foret iste Mauortisq; puer si taciturnitas Obstaret: meritis inuida Romuli. Et paulopost Dignum laude uirū Musa uetat mori, Cælo musa beat &c. Clio enim dicta est qđ gloriosum facit. Cleos. n. gloria est.

IOAN. BRIT. ¶ ACCIPE nunc artes: accipe, inquit, nunc astutias diuitis Romani, quem ut cliens quotidie relicta æde & musarum & Apollinis sequeris & colis: non sine spe mercedis consequendę ex carmine tuo. relinquis enim commertium musarum, & poetarum, qui in ædem musarum (auctore Porphyrione) conueniebant: ut disputarent, recitarentq; sua carmina. unde Hora. in Satyris: Hæc ego ludo, Quæ neq; in ęde sonent certantia iudice Tarpa. & huic soli carmine tuo laudes placere. sed nequid tibi conferat. i. ne quid tibi pręmij det. ipse facit uersus. i. se quoq; poetam esse ostendit præstantissimum. hoc autem astute facit: quasi non conueniat poetæ poetam largiri. Nam multi carmina pro carminibus, & libellos pro libellis mittebant. unde Papinius in hendecasyllabo ad Grippum cauillā do ipsum sic inquit: Est sane iocus iste, quod libellum Misisti mihi Grippe pro libello. ⸿ Quem colis: nam poetę primarios colebant: seq; eorum comites præbebant. Horat. Brutum coluit adolescens: sub quo tribunus militum ciuili bello militauit. Ouid. in Ponto ad Maximum scribens ostendit eum cultum fuisse a Celso: Nā tua nō alio coluit penetralia ritu Terrarum dominos, q̃ colis ipse Deos. ⸿ Musarum & Apollinis æde relicta: templum Apollinis Palatini — Celsus

re. ⸿ Longe ferrata. i. ualde ferrata. hinc Romanorum potentiā pariter & superbiam ostendit poeta: qui ianuas haberent ferratas instar portarum urbis: quibus uenientes non minore cura excipiebātur, q̃ solēt excipi intra portas urbis tempore belli. Prisci (ut scribit Plin. lib. 34.) limina & ualuas in templis ex ære factitauere. Vnde illud est apud Virg. in. 1. Æneid. Æra cui gradibus surgebant limina: nexęq; Ære trabes foribus cardo stridebat ahenis. Verum etiā priuata opulētia eo modo usurpata est: Camillo enim crimini obiecit Sp. Caruilius quæstor: q; ęrata hostia haberet in domo. ⸿ Ianuas: inter portam & ianuam hoc interest quod ianua proprie est priuatorum, porta uero publica: ut urbis. plerunq; tamen confundūtur. ⸿ Scit dare libertos: qui recitanti applaudāt. ⸿ Sedentes in extrema parte nam ex arte in theatro collocabantur: qui applauderent. unde Nero (auctore Tranquillo) plures ex Alexandria euocauit, & adolescentulos equestris ordinis, & quinq; amplius millia e plebe robustissimæ iuuentutis undiq; elegit: qui diuisi plausum genera condiscerent. ⸿ Ordinis: subselliorum in auditorio. ⸿ Nemo dabit regum: ordo est & sensus: Nemo regum. i. diuitum dabit tibi: q̃tum constant subsellia: quę conduxisti ut sedeant in adiutorio. cuius cō suetudinis meminit Corn. Tacitus in libro de claris oratoribus loquens de poetis sic: Nam & domum mutuatur, & auditorium extruit, & subsellia conducit, & libellos dispergit. ⸿ Et quæ conducto: ordo est a superiore. s. Nemo dabit quanti constent. ⸿ Tigillo conducto. i. lignis conductis a te poeta. s. de tigno dictum est in. 3. Satyra. ⸿ Anabathra. i. gradus uel schalæ. ἀναβαίνω ascendo. nam gradus struebantur ad pulpita ascendenda. ⸿ Orchestra: sic etiam subaudi nemo dabit quanti constet Orchestra: quæ posita est cathedris reportandis. Orchestra locus erat in ima parte theatri, ubi honoratiores sedebant. unde alibi ante: Similemq; uidebis Orchestram & populum. Tradit Victruuius libr. 5. Scænicos artifices per Orchestram suas pręstare actiones. ὀρχέομαι enim significat salto. unde & — Ianua Porta — Anabathra — Orchestra

ὀρχηςὴς ſaltator. ὀρχήςρια ſaltatrix. & ὀρχήςρα.i. Orcheſtra declinatur. Tranquillus in Cæſare Decius Laberius eques Romanus mimum ſuum egit: donatuſq; eſt quingentis ſeſtertijs & annulo aureo, ſeſſum in quatuordecim e ſcæna per Orcheſtram tranſijt. ¶ Poſita eſt: extructa eſt. ¶ Cathedris reportādis: nam ſedilia illic nō erāt perpetua ſicut in Theatro, ſed temporaria, quę a poeta recitatis carminibus ſoluebātur: ad dominoſq; reportabātur. ¶ Nos tñ hoc agimus: etſi nullum ex noſtris laboribus emolumētum conſequimur: tñ hoc agimus ut carmina ſcribamus & recitemus. ¶ Tenuiq; in puluere ſulcos Ducimus: metaphora ſumpta ab ijs, qui ſterilē agrū colunt, iuxta illud Ouidij Quid arenæ ſemina mandas? Nō pfectu ris littora bobus aras. ¶ Ducimus ſulcos: uerſus componimus. ¶ In tenui puluere: inter ciues auaros & ſteriles qui nihil dant. ¶ Verſamus littus: multum ſcribēdo defatigamur. Nā qui littus erat, ſterilē ſumit operā, ſalſugine enim litora ſterleſcūt. unde prouerbiū ortū eſt: eū arare littus, qui inaniter laborat. ¶ Aratro tenui. i. ſtilo noſtro tenui & ſterili, ex quo nullus eſt fructus laboris noſtri. ¶ Nā ſi diſcedas: ſi uelis diſcedere ne ſcribas, nō potes. dulcedine enim glorię tenens, quę te ueluti pedicis apprehēdit. ¶ Laqueo: pedica tractū a feris, quę laqueo capiūtur. ¶ Cacoethes: metaphoricos inueteratā ſcribēdi libidinē cacoethes quoddā appellat inſanabile. Eſt enim uitiū corpori obnoxiū curatione difficile pax abſimile a carcinomate. de quo Corn. Celſus lib. 5. capite de carcinomate ſic: Namq; peſſimū id genus eſt, fereq; id primū fit qđ cacoethes a gręcis dicitur: deinde ex eo id carcinoma: qđ ſine ulcere eſt. Ergo cacoethes inſanabile ſcribēdi. i. inueterata illa ſcribēdi libido, quę nō minus aium ſcribentium obſidet, & angit, q̄ cacoethes corpus. ¶ Tenet: uexat, premit. ¶ Inſanabile: qđ ex ſuo aio nequeunt auellere ulla ratione. licet poeta inſanabile dixerit: Celſus tñ curationem his uerbis accipere docet: Diſcedere autē cacoethes, qđ curationē recipit a carcinomate, qđ non recepit nemo ſcire poteſt. de cacoethe ſæpe Plin. meminit lib. 32. generis eſt neutri ut Hippomanes. noia enim græca in es correptā deſinētia generis ſunt neutri. & ut uerſus ratio ſtet, tertia ſyllabū ſcribēdum eſt, ſubſequēte &. ¶ Seneſcit: inueteratur. ¶ Ægro: agitato cupidine glorię. ¶ Sed uatem egregium: ſenſus hic eſt: Multi carmina qdem cōponunt, poetæq; noiantur: & hac ſcribēdi cōſuetudine tenentur: ſed excellēs & egregius poeta eſſe is nō poteſt: quem rei familiaris anguſtia premat: cuius mēs non careat anxietate: ſicq; docet mentē poetæ oibus curis uacuā eſſe oportere. Sappho: Proueniunt uacua carmina mētis opus. Ordo eſt: Sed animus carēs anxietate facit uatē egregiū. ¶ Cui non ſit publica uena, i. ingeniū uulgare, & rude, & cōmune cū alijs. ¶ Soleat deducere: ſcribere. tractū a mulieribus nentibus: quæ penſa deducere dicuntur. Nam deducere eſt lanā in fila trahere. Plin. loquēs de Araneo: Subitq; pariter ac fila deducit. Ouid. & ipſe ſic metaphoricos: Ad mea perpetuū deducite tēpora carmen. ¶ Nihil expoſitum: nihil cōmune. nam quę exponuntur cōmunia ſunt: ſed quod ſublime ſit: & qđ alij ob ſublimitatē attingere nō potuerunt. ¶ Feriat: faciat. metaphora ſumpta ab his, qui monetam feriunt. ¶ Triuiale: tenue & uulgare: quale ſolēt ruſtici in triuijs cantare. Virg. Non tu in triuijs indocte ſolebas Stridenti miſerū ſtipula diſperdere carmē. ¶ Moneta cōmuni: cōmuni nota & ſtilo uulgatiore. Sic etiā locutus eſt Apul. In. 1. Apologia: Ea tamen nomina labore meo, & ſtudio ita de græcis prouenere: ut tamē latina moneta percuſſa ſint. i. nota & latino ſermone. ¶ Animus carens anxietate: qui paupertate non uexetur, ut ſit ſenſus: Animus qui omnibus curis uacuus eſt: talem pręſtat poetā, qualē nequeo monſtrare: & ſentio tantum, q. d. oibus numeris perfectū & cōſumatum. ¶ Hunc. i. talē. ¶ Impatiens oīs acerbi: qui nullā acerbitatē patiatur. ¶ Cupidus ſiluarū: nā poetę ſolitudinē amant & ſeceſſus: ut ab omni ſtrepitu & rerū actione ſemoti cōmodius ſcribāt.

Horati.

Horat. Bona pars nō ungues ponere curat. Nō barbā ſecreta petit loca balnea uitat. Alibi: Scriptorū chorus omnis amat nemus, & fugit urbem. ¶ Aptuſq; bibendis Fontibus. i. qui a natura feratur ad carmen. nam poetice (ut ſenſit Democritus) natura magis, q̄ arte conſtat. unde Horat. in arte poetica: Ingenium miſera quia fortunatus arte Credit. Huic opinioni aſtipulatur & Plato i Phedro ſic: Qui autem abſq; furore muſarum poeticas ad fores accedit confidens arte quadam poetam bonum ſe euaſurum, inanis ipſe quidem, atq; eius poeſis præ illa, quæ ex furore procedit, quia quidem hęc quę ex prudentia fit, euaneſcit.

Aonia

¶ Aonidum: muſarum nam Aonia dicta eſt Bœotia ab Aonibus gentibus barbaris: quæ loca illa prius inhabitauere: ubi plurima antra, loca, & fontes muſis ſunt conſecrati. auctor Stra. Bene autem ait a fontibus muſax. Poetę. n. (ut ſcribit Plato in Ione de furore poetico) aiunt ſe nobis a fontibus, quibus mel ſcaturit haurientes, & a muſarum uiridarijs collibuſq; decerpentes, carmina ad nos transferre: quemadmodū mel ex floribus apes, & inſtar apum uolare ſe afferunt. Eſt. n. poeta res leuis, uolatilis, & ſacra: neq; poeta prius canere pōt, q̄ Deo plenus, & extra ſe poſitus, & a mente alienatus ſit. ¶ Neq; enim cantare ſub antro: neq; enim, inquit, poeta poteſt urgente paupertate: licet doctus ſit: cantare carmina: hocq; modo oſtendit oportere poetam, reliquoſq; ſcriptores omnium curarū eſſe expertes. ¶ Sub antro Pierio: Pieria autem rupes eſt in Macedonia (ut diximus) muſis conſecrata. unde ipſæ muſę dicuntur Pierides. ¶ Thyrſum contingere: furorem bacchicum concipere. nā eos ſolos eſſe ueros poetas ſenſit idem Democritus: qui inſaniunt. quam opinionem tenet & Plato in dialogo Ionis & Socratis de furore poetico. in tutela. n. Bacchi ſunt poetę. Horat. Vt male ſanos Adſcripſit Liber Satyris, Fauniſq; poetas. nec ſine afflatu quodā diuino conſiſtere poſſunt. Horat. Excludit ſanos Helicone poetas Democritus. unde & Papinius in Lucani genethliaco: Docto pectora concitatus œſtro. & infra: Et docti furor arduus Lucretij. Ad quod & Virg. alluſit: Inſanire libet: quoniā. & Thyrſus autē haſta erat pampinis, hederaq; inuoluta, quam in ſacris Bacchæ in ſublime iactabant, ſummis uociferationibus & capitis agitatione. hocq; ad imitationem Bacchi q thyrſum geſtabant, unde illud notiſſimum: Et tibi thyrſus erat gēmis ornatus, & auro. ¶ Sana paupertas. i. pauper poeta, q̄uis ſanæ mentis ſit. i. ſapiens. nec contrariū eſt, quod ait Democritus, oportere poetam eſſe inſanum. Nam illic intelligit oportere agi quodā mentis calore ad carmen faciēdum. hic autem intelligit poetā pauperem eſſe & ſapientem. Nam ſanum dicimus conſilium: quod ſapientiam præ ſe fert. ergo ſanus poeta, qui ſapiens eſt, & eruditus. Talis eſt fere ſententia, apud Dionem Chriſoſtomum Pruſienſem his uerbis de Homero ſcribentem: Eos autem, qui nunc in paupertate poſiti ſunt, nihil ſani dicere aiunt. ¶ Satur eſt: quaſi reſponſio tacitæ obiectioni. Ais o Iuuenalis poetam pauperem carmina non poſſe facere ſublimia. Atqui Hora. quodam bacchico furore fertur & carmen optimum facit. Sed ſatur inquit eſt, & factus diues indulgētia Mecœnatis, a quo multis muneribus ē donatus. ¶ Dicit ohe: uox eſt ſacietatem deſignantis: ut teſtatur Donatus. eſt peculiaris. Horatius ut illud: Importunos amat laudari, donec ohe iam ad cælum manibus ſublatis dixerit urge. Idem: Trecentos inſeris ohe iam ſatis eſt. Martialis: Ohe iam ſatis, ohe libelle: Iam peruenimus uſque ad umbilicum. ubi apparet ſemper ſacietatem deſignare. Plautus in Sticho: Ohe iam ſatis eſt. Idem in aulularia: Abſcede hinc etiam nunc, etiam nūc, etiam ohe: quaſi dicat ſatis eſt. uox autem qua bacchantes utuntur græce ſic effertur εὐοῖ: latine euoe. eſtq; una dictio ſine aſpiratione: & cum duobus diphthongis. Horatius: Euoe recenti mens trepidat metu, Plenoq; Bacchi pectore Turbidū lætatur euoe Parce Liber, parce graui Metuende thyrſo.

Pieria

Pierides

Thyrſus

Sanū cōſilium

Ohe

¶ ACCIPE nunc artes. Oſtendit quare diuites nihil dant, quia & ipſi poetæ uideri uolunt. Ordo eſt: Accipe: ideſt intellige nunc. artes: ideſt fraudes diuitum. Iſte: per contemptum dicitur quaſi ineptus homo & ingratus: quem tu colis: id eſt cuius cliens es. & cui obſequeris, ne conferat tibi quid: ideſt aliquid pro carminibus tuis ipſe: ideſt ipſemet facit uerſus. ſed æde muſarum: id eſt Apollinis. relicta: ideſt ſpreto & contempto iudicio doctorum uirorum, qui recipiebant ſcripta Apolline digna in ædem Apollinis. Vnde Flaccus: Scripta Palatinus quæcunq; recepit Apollo. Et Perſius: Semipaganus Ad ſacra uatum carmen affero noſtrum. Is autem, de quo hic loquitur, contempſit tale iudicium. unde ſubdit. atque cedit uni: ideſt ſoli. Homero: ideſt fatetur ſe uinci a ſolo Homero: nec propter artem, ſed propter mille annos: id eſt quia mille annos ipſum præceſſit: hoc eſt propter antiquitatem. At: ideſt ſed. ſi tu ſucceſſus: ideſt clanculum uel parum inflammatus. dulcedine famæ: ideſt igniculo gloriæ. & non amore lucri. recites: ideſt uelis carmina tua coram doctis pronunciare, Maculonus: ideſt diues ille commodat tibi ædes ſuas. Ac pro &. domus ferrata: id eſt ferro munita. longe: id eſt ample. iubetur ſeruire tibi: id eſt ad commodum tuum aperiri. In qua domo ianuæ: id eſt ualuæ munitæ uectibus, & repagulis, & laminis, ac clauis ferreis imitatur portas publicas: ſcilicet ciuitatum ſolicitas ne hoſtes ingrediantur. (Dicta eſt porta a portando: quia per ea omnia in ciuitatem portantur: uel quia dum fundamenta ciuitatis iaciuntur, & mœnia aratro deſignantur: aratrum illic, ubi porta eſſet, portatur) id eſt dabit tibi firmiſſimam domum, quam nemo te inuito intrabit. Scit præterea dare

ASCen.

libertos

libertos: scilicet suos sedentes in extrema parte ordinis: idest totius cœtus: ut tibi applaudant. & scit disponere magnas uoces comitũ .i. concomitantium, & applaudentium. i. oĩa quidem exhibebit, q̃ ad famã aucupandã tibi patrocinari possint. sed nemo regũ .i. diuitũ audientiũ & quorũ laudes recitas dabit tibi tantũ sup. q̃ti subsellia .i. loca inferiora ad quæ sedẽt discipuli: & humiles auditores. cõstant sup. tibi sup. cõducẽti ea ab ipso Maculono. aut ab alio si Maculonus gratis domũ suã commodat quod nõ placet: qa dixit Accipe nũc artes &c. Orchestiam tñ & tigillũ cõducebãt ab alijs. unde sequitur. Et quãti sup. cõstent anabathra .i. gradus per quos ascenditur. q̃ pendẽt .i. suspẽsa sunt. tigillo cõducto .i. ad trabẽ ad quã firmant tales gradus. ẽt cõductã. & q̃ti sup. constet orchestra .i. senatorũ sedes. q̃ posita est .i. sita. cathedris reportãdis .i. iter cathedras reportãdas .i. conductitias. qa nõ ptinebãt ad domũ Maculoni. uel q̃ posita est .i. cõposita ex cathedris &c. Nos tñ hoc agimus &c. Sũt qui hic poetã de se pcipue loq intelligant: ut sit sensus: q̃uis nihil emolumẽti, aut lucri cõsequor in scribẽda potissimũ Satyra: tñ q̃dã dulcedine scribẽdi captus nõ possum qn scribã. Alii (& meo qdẽ iudicio) melius itelligũt generaliter dictũ de oĩbus poetis eius tpis. & ita ordo ẽ: Tñ .i. tãetsi. nullũ lucrũ hoc tpe scribẽdo cõseqmur: tñ nos agimus hoc .i. scribimus frustra. & ducimus sulcos in tenui puluere .i. sulcamus puluerẽ tenuẽ in quo nihil nascit. & per .i. nos. uersamus .i. inuertimus. sterili .i. infructuoso aratro. littus .i. terrã pulueruletã, uicinãq mari: hoc est nos sine cõmoditate laboramus capti dulcedine famæ. Nã si discedas .i. discedere uelis ab officio scribẽdi: & te applicare ad officium lucrosum. cõsuetudo mali .i. incõmodi aut uitij ambitiosi .i. honoris cupidi. tenet .i. retinet. te laqueo .i. cupiditate sui, q̃si laqueo. & cacoethes .i. malus, mos, seu malũ institutũ scribẽdi insanabile .i. difficillimũ ad sanandũ. Cũ .n. cõsuetudo sit altera natura per quã difficile est cõsueta relinquere. tenet sup. in errore multos. Credo istic legi posse cacoethos: qa us nõ es ẽ i simplici: & os potius q̃ es compit. sicut hic ubi duæ primæ sunt breues & tertia lõga: qa græce habet ita. qd' apud nos fit e longũ: & ultima itẽ breuis. & senescit .i. cõualescit usq ad ultimã senectutẽ. & corde ægro .i. inualido per longã cõsuetudinẽ. Egregiũ est hoc uerbũ, quo ne in peccãdi cõsuetudinẽ labamur cauere monemur. spes .n. seræ penitentiæ multos decipit. quod in uitis patrũ mõstratũ dr in lignãte .i. ligna colligẽte: q cũ fascẽ lignorũ leuare nõ posset: plura in horas adiecit: & semp frustra quod prius nõ potuit, attẽtauit. qa, q nõ est hodie, cras minus aptus erit. Nam (ut diuus Augustinus ostẽdit ẽt naturali ratione pbari põt) in quibusdã uitijs, cuiusmodi sunt ira. & Venus morã impotẽtiã resistẽdi causare. Nã q sæpe irascit: fel actius efficit: quo aucto iracũdius efficit: semp aũt Venus ebria sitit. Vitiũ ergo hoc cõsumit uires: ut perduret in corde ægro. Sed aius carẽs .i. uacãs anxietate .i. sollicitudine. & impatiẽs oĩs acerbi .i. q nihil acerbũ patit. licet pati potẽs sit. & cupidus siluarũ .i. secretorũ locorũ. & aptus bibẽtis fontibus .i. ad bibẽdos fontes. Aonidũ .i. musarũ in Aonijs mõtibus uersantiũ. facit .i. efficit. uatẽ .i. poetã egregiũ .i. nõ uulgarẽ: sed extra gregẽ positũ. cui nõ sit uena .i. habilitas & idoneitas. ut fluẽtia carmina faciat. publica .i. triuialis & uulgaris. q nihil .i. nõ aliqd. q nõ soleat deducere .i. attenuate pseq. aliqd expositũ .i. oĩbus patẽs, & semel excogitatũ. qa facilius est inuẽtis uti, q̃ noua inuenire. unde Hora. in arte poetica: Rectius iliacũ carmẽ deducis in actus. Quasi pferes ignota, indictaq primus. nec per & nõ. q feriat .i. fabricet: q̃si sup incudẽ carmẽ triuiale .i. rusticũ & inordinatũ q̃le in triuijs cãtari solebat. moneta cõi .i. effigie uulgari: hoc ẽ ad imitationẽ aliorũ: sicut plures nũmi unã monetã habẽt. hũc .i. talẽ dico sup. q̃lẽ ego nequeo mõstrare .i. exhibere in memetipso. sed sentio .i. pcipio tantũ q̃lis esse debeat. Nã multi artẽ habẽt, q uenã & grãm cõficiẽdi nõ habent. uel

Quis locus ingenio? nisi cum se carmine solo
Vexant, & dominis Cyrræ, Nysæq feruntur
Pectora nostra duas non admittentia curas!
Magnæ mentis opus, nec de lodice paranda
Attonitæ, currus, & equos, faciesq Deorum
Aspicere, & qualis rutulum confundat Erinnys.
Nam si Virgilio puer, & tolerabile desit
Hospitium, caderent omnes a crinibus hydri,
Surda nihil gemeret graue buccia, poscimus, ut sit
Non minor antiquo Rubrenus Lappa coturno,
Cuius, & albiolos, & lenam pignerat Atreus.
Non habet infelix Numitor, quod mittat amico,
Quintillæ quod donet, habet, nec defuit illi
Vnde emeret multa pascendum carne Leonem
Iam domitum, constat leuiori bellua sumptu
Nimirum, & capiunt plus intestina poetæ.
Contentus fama iaceat Lucanus in hortis
Marmoreis, at Sarrano, tenuiq Saleio.
Gloria quantalibet, quid erit, si gloria tantum est!

nequeo mõstrare cũ nullus mõ sit. Probat aũt q aĩus carens anxietate talẽ facit dicẽs. Neq .n. i. qa. paupertas sana .i. furoris poetici expers. & inops .i. exps. æris .i. boni exterioris quo corpus eget nocte & die. nõ põt cãtare sub Pierio .i. musarũ antro .i. nõ põt cãtare musis & Apolline digna. Nec põt cõtingere thyrsum .i. rapi furore diuino, quo rapiebantur bacchãtes. thyrsum .i. hastã pãpinis inuolutam tenẽtes. Probat exemplo dicẽs. Horat. est satur .i. potus & uini plenus cũ dicit ohe. quod satietatis usq ad fastidiũ indiciũ est. Hora. quoq in epistolis fatetur poetas cũ poti essent ad carmẽ accessisse. Sũt q dicant ideo poetas esse in tutela Apollinis & Bacchi: qa sine Apolline .i. lumine ingenij ingeniti, & infusi. & sine Baccho .i. animi tranquillitate, quam Bacchus, q ideo Liber dr, efficit: nemo uerũ poema conficit. Cætera Mancinellus recitat. Videto infra ibi eum: Vinum toto nescire Decembri.

¶ QVIS locus ingenio. s. est: ut se pferat & exerceat: ut sit sensus: Põt, inqt, poeta ingeniũ suũ facile pbare: cũ nulli alij negocio intẽtus est, q̃ musis ipsis. Ordo aũt est: Quis locus est igenio nisi cũ nostra pectora uexant se solo carmine: &c. ¶ Vexãt: exercẽt se. ¶ Solo carmine: nullo alio negocio. ¶ Et dominis Cirræ, Nisæq ferũtur: dicũtur calore quodã Apollineo & furore Bacchico. In tutela .n. sunt poetæ Apollinis, & Bacchi. Cyrrha aũt oppidũ est Phocidis regionis ad mare locatũ non lõge a Delphis ubi Apollo dabat respõsa. ob eã rẽ a loci uicinitate dr Apollo Cyrrheus. ¶ Nysæq: in Arabia Nisa antrũ est inter Phœniciã, Nilũq, ubi (auctore Diodoro) a nymphis Bacchus est educatus, cum ab Ioue illuc per Mercuriũ missus fuisset. unde ab Ioue, Nysaq Dionisiũ dixerũt. Nyssam ẽt uicũ esse Heliconis scribit Strabo lib. ix. Est & Nysa urbium Indiæ clarissima & mõtiũ Meros Ioui sacer: & famã hinc pcipuam habẽt Liberũ in illa genitũ & in huius specu nutritũ. auctor Mela. ¶ Duas curas: nã uno, eodẽq tpe mẽs hoĩs intẽta esse nõ põt uarijs studijs. ¶ Magnæ mẽtis opus. sensus est: Oportet, inqt, illũ, q̃ carmine scripturus est bella, q̃ intercedẽtibus curribus & equis, Deorũq psonis tractari solẽt, carere oĩ al sollicitudine. Res .n. poscit mẽtem magnã, & tranqllã. Respicitq ad opus Virgilianũ: quod ipse poeta haud quaq̃ feliciter scribere potuisset, si his incommodis laborasset: nec a Mecœnate eẽt multis muneribus donatus: Ordo est: Aspicere currus, & equos, faciesq Deorũ, & q̃lis Erinnys cõfundat Rutulũ, est opus magnæ mẽtis: nec attonitæ de lodice paranda. ¶ Magnæ mẽtis opus: quod magnã mentẽ exposcat. ¶ De lodice: dictum est in pcedẽti Satyra de lodice illic: Mõ sub lodice relictis Vteris in turba. ¶ Nec attonitæ: anxiæ & sollicitæ de rebus domesticis. ¶ Currus & equos: q̃les describũtur a Virgilio in bello. quod inter se gesserũt Æneas & Turnus. Vt illic in. xij. Æneidos: Poscit equos, atq arma simul, saltuq supbus Emicat in currũ, & manibus molit habenas. ¶ Faciesq Deorũ: nã in toto ope uaria numina descnbũtur. ¶ Aspicere: ingenio suo repsentare. ¶ Qualis Erinnys: q̃ horrẽda & terribilis. Nã Alecto, q̃ una est furiarũ infernaliũ excitata per Iunonẽ ab inferis ad ferendã discordiã inter Troianos & Latinos, Turnũ hortat in somnis, ut arma capiat aduersus Æneã, ne sibi pripiat cõiugiũ Lauiniæ filiæ Latini regis. Cuius suasionẽ cũ Turnus cõtemneret, indignata Alecto horrorẽ ei immisit, tãtumq pterrefecit. ut solutus somno arma cepit, hortatusq sit iuuentutẽ Latinã aduersus Troianos. unde est illud Virgi. Ergo iter ad regẽ polluta pace Latinũ Inducit primis iuuenũ, & iubet arma parari Tutari Italiã detrudere finibus hostẽ. Erinnys aũt furiã signat. Tres aũt dñr furiæ infernales: q̃ Tricerbero deseruire ferunt, Alecto, Tisiphone, & Megæra ¶ Cõfundat Rutulum: perturbet & terrore repleat Turnũ cũ in eũ facem coniecerit. Vnde Virg. Sic affata facẽ iuueni coniecit, & atro Lumine fumãtis fixit sub pectore tedas. ¶ Caderẽt hydri: nõ potuisset, inqt, Virgilius canere bellũ quod inter Æneam & Turnũ

Margin notes (right margin):
IO AN. BRIT.
Cyrrha
Apollo Cyrrheus
Nysa
Dionysius
Furiæ tres

gestū est:ubi Alecto furia infernalis(ut diximus) ab Iunone excita
ab inferis pastores Latinos ad arma suscitat cōtra Troianos, si cō-
moda domestica defuissent ei. ¶ Puer:seruus, qui ministrabat. ¶ Ca-
derent hydri:idest non describeret ut hydri in capite Alectus erigā-
tur. alludens ad id Et geminos erexit crinibus angues:sed omnes
caderent:quia de ijs nihil scriberet. ¶ Nil gemeret:nō potuisset scri-
Surdus bere quomodo Alecto sua buccina agricolas Latinos ad arma ex
citauerit cōtra Troianos. ¶ Surda:quia nihil cecinisset:nec sonū ul
lū edidisset:sed surda extitisset . Nam surdum non solum dicimus,
qui non audit,sed etiam q̃ nō auditur.unde Iuuena.alibi: Et cædit
Buccina uerbere surdo. ¶ Buccina alludit ad carmen Virgilij: Tum uero ad
Buccina uocem celeres,qua buccina signum Dira dedit,raptis concurrunt
tor undiq; telis Indomiti agricolæ. ¶ Buccina. idest tuba a bucca, qua
inflatur.unde & Buccinator ipse tubicen. ¶ Poscimus ut sit: exigi-
mus, inquit,ut poetæ nostri temporis non sint inferiores carminis
dignitate priscis poetis:sed non cōsideramus id haud quaq̃ fieri
posse:cū egestate laborent:& anxij sint de commodis domesticis, &
rebus necessarijs. ¶ Rubrenus Lappa:per Rubrenū intelligit unū-
quemq; poetam pauperem.nam & is fuit temporibus Iuuenalis:
Cothur- pauperrimus poeta tragicus. ¶ Cothurno antiquo:stilo & carminis
nus grauitate antiquorum tragicorum:nam cothurnus calciamentum
Lappa fuit tragicorum:ut antea diximus. ¶ Alueolos: dictum miseratione
Alueol° quadam satyrica. legendum est autem alueolos non albiolos . ut
alibi: Illud enim uestris datur alueolis quod canna Micipsarum.
ut ostendat uilem etiam suppellectilem pignorari a Rubreno:idest
etiam uasa escaria.ea autem fieri ex ligno docet Columella in no-
no:Sed totum ouorum numerum in alueolum ligneum cōferant:
ut intelligas ipsas scutellas ligneas.de quo uocabulo pluscula illic
Lena diximus in quinta: Quod uestris datur alueolis. ¶ Lenam uestimen
ti genus habitus duplicis: quod appellatam existimant thusce, qđ
græce chlamyda.auctor est Festus.Nonius uero ait uestimentu est
se militare:quod super omnia uestimenta sumitur. Virgilius. Ty-
rioq; ardebat murice lena. Diony.libro.sexto,loquens de Castore
& Polluce sic scribit: Adolescentes dicūtur duo bellicas induti le-
nas in foro Romano apparuisse. Varro a lana dictam putat. Alij
uero ἀπὸ τῆς χλαίνης detractione primæ literæ. nam χλαῖνα græce
Pignera uestimentum est. ¶ Pignerat Atreus:qui hunc locum hactenus ex-
re posuere: omnes uno ore affirmarunt Atreum nomen esse fœnera-
Atreus toris: qui res poetæ pigneraret : quasi pignerare sit pignori accipe-
re:& non dare:ita,ut nec sensus,nec latinitas ulla cōstet. Est enim
pignorare pignori opponere. Terentius:Num potuit filiam meam
oppignerare: Tranquillus in Vitellio:Vt ex aure matris detractum
unionē pignorauerit ad itineris impensas. Mart.lib.ii.Oppignera
uit admodo mensam Vix octo nūmis annullum, unde cœnaret.
Itaq; ego sic hunc locum interpretor: ut Atreus sit tragœdia de
Atreo, ut Tereus tragœdia de Tereo, ut Orestes tragœdia de Ore-
ste.alibi: Scriptus & in tergo necdum finitus Orestes. & Telephus
tragœdia de Thelepho. Quam Atreum tragœdiam Rubienus
Lappa poeta tragicus scripsit,sicut antea Accius . auct. Gellio li-
bro.xiii.ubi ait Accium diuertisse ad Pacuuium, eiq; desideranti
Atreū tragœdiam suam legisse. Prisci.quoq; sic ait lib. ix. Accius
in Atreo epularum fictor scelerum fratris delitor. ut sit sensus: Ru-
brenum dum Atreum tragœdiam scribit:eo peruenit paupertatis:
ut coactus sit pignerare & uestimenta & uasa escaria:ut sit: Ipse
Atreus.idest ipsa tragœdia fuit in causa:ut pigneraret reculas suas
ut si diceremus: Thebais fuit in causa ut Statius pigneraret res
suas,dum eam scribit.hic est uerus poetæ sensus. ¶ Lenam pigne-
rat Atreus ita dictum sicut & illud: Purpura uendit Causidicum:uē
dunt amethystina.idest purpura est in causa ut causidicus condu-
catur pretio:eoq; modo a ueste purpurea dicitur uendi . Sic etiam
illud Valerianum in primo: Sulpitio apex prolapsus a capite sacer-
dotiū abstulit.i. apex prolapsus fuit in causa ut Sulpitio sacerdotiū
auferretur. ¶ Non habet infelix Numitor: insultat diuiti auaro per
ironiam,quem infelicem appellat: q̃ ueram magnificentiam ne-
sciat:cū nihil habeat quod donet poetæ uiro honesto: multa autē
Quintiliæ meretrici. ¶ Numitor:pro quocunq; nobili & diuite Ro-
mano ponitur.de quo forte & infra:Et Capito,& Numitor ruerint
damnante senatu. ¶ Leonem pascendum:nam leones alebantur in
delitijs. sequitur enim iam domitum:idest.mansuefactū unde tem-
poribus Domitiani leo mansuetus, magistrum a quo fuerat educa-
tus,lacerauit in Theatro . Mart. Læserat ingrato leo perfidus ore
magistrum. Lamprid.in Haliogabalo de leonibus mansuefactis
sic meminit. Habuit leones & leopardos exarmatos in delitijs

quos edoctos per mansuetarios subito ad secundam & tertiam
mensam iubebant accumbere, quos psitacis & phasianis pauit.
¶ Constat:per ironiam sunt legenda hæc. ¶ Capiunt plus intestina:
poeta inquit multo plus q̃ leo. ¶ Contentus fama: tacitæ obiectio-
ni respondet: posset enim dici poetas sola contentos esse debere
gloria & fama: nec aliud sibi quærendum. ait ergo ita:si diuites sint
qualis fuit Lucanus:is enim sola fama contentus potest iacere in
diuitijs suis: sed Sarrano & Saleio Basso pauperibus poetis sit glo-
ria,quamuis magna quid tum illis prodent:si nihil aliud habeant q̃
gloriam. Lucanum enim amplissimas habuisse diuitias docet Cor- Lucan°
nelius,qui scribit Annæum Melam Lucani patrē p̄ procurationes diues
administrādis principis negocijs adeo locupletatum: ut Nero eius
opibus inhians,passus sit eum falso crimine coniurationis Pisonia-
næ accusatum condemnari. ¶ Hortis marmoreis: luxum romano-
rum ostendit qui hortos suos etiam marmore ornarent. nam eo de-
litiarum peruenerant: ut non solum ædificia marmore exornarēt,
sed pedibus etiam gemmas in pauimentis calcarent. unde & Sene-
ca carpens luxum sui temporis ita scribit ad Lucilium: Quid cum
ab balnea libertinorum peruenero:quantum statuarum quantum
columnarum est nihil sustinentium? sed in ornamentum positarū
impensæ causa. ¶ Iaceat:maneat & sit contentus sola fama in hor-
tis marmoreis. idest amplissimis opibus . ¶ At Sarrano . Sarranus Sarran°
& Saleius Bassus poetæ fuere pauperes temporibus Iuuenalis. De Saleius
Saleio Basso his uerbis Tacitus meminit : Quis Saleium nostrum Bassus
egregium poetam . uel si hoc honorificentius est præclarissimum
uatem deducit, aut salutat, aut prosequitur. de quo plura in princi-
pio ultimæ Satyræ Persii diximus. ¶ Gloria quanta libet.i.sit.
¶ Q V I S locus ingenio. Prosequitur inceptum demonstrans ne- AS Cen.
minem egestate cōfectum egregia carmina conficere: potissimum
si sollicitus sit pro rebus necessarijs acquirendis:cum uis ingenij no-
stri non possit se ad duas curas extendere. quod additur: quia con-
stat multos poetas: & egregios philosophos immo plurimos, aut
seruos, aut pauperes fuisse . Hæc autem scribit in auaros diuites:
quorum auaritia multa egregia opera imperfecta manebant : quæ
& reipublicæ & sibi multū utilitatis attulissent:si ea facta curassent.
Ordo est: Quis locus sup. esse potest ingenio.i. ad exercendū in-
genium in carminibus scribendis: quasi dicat nullus, nisi quum, id
est quando nostra pectora non admittentia : idest non tolerantia:
aut non bene recipientia duas curas:idest de duabus rebus:poeti-
ca:scilicet & domestica. uexant:idest solicitant. se solo carmine: id-
est solitus carminis confectione: & non externis curis. & feruntur:
idest rapiuntur & agitatur dominis:idest a dominis Cyrrhæ, & Ny-
sæ illarum ciuitatum:idest Apolline, qui Cyrrhæ colitur, & a Dio-
nisio. seu Baccho, qui Nysæ. quorum uterq; poetis præest ut dixi-
mus: & in Parnaso colitur , unde Lucanus. Cardine Parnasus ge-
mino petit æthera colle Mons Bromio, Phœboq; sacer . Aspicere:
idest contemplari, & animo conspicere currus, & eques , & facies
Deorum : qualia Homerus potissimum finxit . & aspicere qualis
Erinnys:idest furia bellica confundat:idest perturbet, & redarguat
Rutulum: scilicet Turnum Rutulorum ducem. quem Virgilius de-
pinxit septimo Æneid. est supple opus magnæ:idest excellentis. mē-
tis : idest rationis & uirtutis intellectiuæ. nec pro & non est opus
mentis attonitæ.i.perplexæ & solicitæ de lodice:idest quauis re do-
mestica. paranda: idest comparanda. Declinatur autem hæc lodix.
nam hic lodex (ut dicit Quintilianus) nunc nemo dicit. Errat ergo
q̃ dicit: Lodicis demes: quia si lodex dicatur per eiusdem regulas
masculinum esset. Probat quod non sit attonitæ mentis opus. Nam
si puer:idest minister:quo administrante(ut dicit philosophus)ho-
luscula philosopho opus est. desit. idest deficiat Virgilio. & si hospi-
tium:idest domicilium tolerabile:idest in quo saltem tranquille ui-
uere posset. desit Virgilio. omnes hydri:idest omnes angues:quos
dicit furiam Alecto habere pro capillis, caderent a crinibus : idest
non possent fingere eam eos in crinibus habuisse. & buccina: idest
tuba, aut cornu buccis furiæ inflatis sonans: ut octauo Æenei. dici-
tur. surda.i. surdis digna.i. q̃ nihil sic sonaret. uel surda.i. altisona,
quæ nunc alta & magna uoce sonuit sicut surdastri: qui parum au-
diunt: alte sonant: credentes alios etiam eo uitio laborare. nihil gra-
ue:idest existens graue & hostile: aut nihil gemeret:idest quasi cum
gemitu rauce sonaret graue: idest grauiter & terribiliter. Poscimus
.i. nos requirimus, & desideramus. ut Rubrenus Lappa: idest pau-
per ille poeta tragicus. cuius albiolos:idest tabellas in quibus scri-
bat. & lenam:idest penulam:qua uestiatur. Atreus uir diues, & po-
tens. pignerat: idest pro pignore detinet. non sit minor: idest mino-
ris

Curritur ad uocem iucundam,& carmen amice
Thebaidos,lætam fecit cum Statius urbem,
Promisitq; diem.tanta dulcedine captos
Afficit ille animos,tantaq; libidine uulgi
Auditur,sed cum fregit subsellia uersu,
Esurit,intactam Paridi nisi uendat Agauen.
Ille & militiæ multis largitur honorem,
Semestri uatum digitos circumligat auro.
Quod nō dant pceres,dabit histrio,tu Camerinos,
Et Bareas,tu nobilium magna atria curas,
Præfectos Pelopea facit,Philomela tribunos.
Haud tamen inuideas uati,quem pulpita pascunt.
Quis tibi Mecœnas? quis nūc erit aut Proculeius,
Aut Fabius? qs Cotta iterum? quis Lentulus alter?
Tunc par ingenio pretium,tunc utile multis
Pallere,& uinum toto nescire Decembri.
Vester porro labor fœcundiorum historiarum
Scriptores,petit hic plus temporis,atq; olei plus.
Namq; oblita modi millesima pagina surgit
Omnibus,& crescit multa damnosa papyro.
Sic ingens rerum numerus iubet,atq; operum lex.
Quæ tamen inde seges? terræ quis fructus aperte?
Quis dabit historico,q̃tum daret Acta legenti?
Sed genus ignauum,quod tecto gaudet,& umbra.

ris æstimationis.antiquo cothurno:idest antiquis,qui alto stilo scripserunt:hoc est requirimus a diuitibus ut saltem Rubrenum opibus suis iuuent qui si adiutus fuerit:facile ad antiquum cothurnū assurgat. Non habet infelix. Numitor &c. Hic manifeste taxat ineptitudinem nobilium,quibus cum gratissimi & acceptissimi esse debeant poetæ: usq; adeo tamen sordent: ut potius meretricem, leonem, uel canem q̃ poetā nutriant. Ordo est: Numitor infelix:nō quia nō habeat diuitias: sed quia nescit eis uti. Est enim prodigus i meretrices & canes: & auarus erga amicos. idest uiros bonos: quos habeat meritos amicos.ipse ergo est: nō ironicos: sed re uera infelix: quia non habet quod mittat amico idest uiro studioso:in quem.C est auarus,sed ut dicit Seneca.tam deest auaro quod habet,q̃ quod non habet.Non ergo habet: q sic tenet ac si non habeat. habet quod donet Quintillæ amicæ suæ & mœchę.Elegāter & signate loquitur: eleganter quidem: quia(ut præcipit Valla) quoties uerbum repetitur statim nō ponemus:sed:aūt:uero:porro: &c. quibus positis subticebitur uerbū. Quale esse: Numitor habet quod donet Quintillæ: sed non quod mittat amico. ubi non elegāter diceres: sed nō habet &c. Signate autem:quia dicit,quod mittat amico tanquam absenti. & quod reposcere posset. & qd donet Quintillæ quasi præsens præsenti: & dono ex affectione quadā. Nec defuit illi: uidelicet Numitori unde emeret leonem.iam:idest paulo ante.domitum pascendum multa carne. Nimirum quia certe:sed hoc per ironiam dicit bellua:idest fera:scilicet leo.constat:idest nutritur. leuiori: idest minori.sumpta:idest expensa.& intestina:idest aluus & uenter poetæ capiunt supple plus alimenti,q̃ intestina leonum. Si quis dicat poetas debere esse contentos gloria sua:qua imperatoribus triumphantibus æquiparentur: cum ut illi lauro donentur. Respondet poeta: Lucanus poeta ille diues & nobilis qui Pharsalicum bellum inter Cæsarem & Pompeium cum multa laude descripsit.iaceat in hortis:idest locis amœnis arboribus,& herbis ad uoluptatem comparatis:hoc est recubet ut uoluptuosi,quibus aut stare,aut sedere sæpe graue est.iaceat ergo: idest uoluptatem capiat, & delitiose uiuat.aut iaceat:idest non extollatur a quouis. sed maneat in fortunis suis quomodo ut Ouid.dicit: Pauper ubiq; iacet. contentus fama:idest nihil petens præter famam.sed supple sit gloria quantalibet idest quantumuis magna Serrano & Saleio tenui: idest pauperi:hoc est(ut Probus legit)poetis illis pauperibus.& ita opponuntur Lucano diuiti.& ita aut Serrano:aut (ut Calderinus uult) Sarrano. Ego quoq; legendum censeo. Non esset tamen ineptissimus sensus legendo Sarrano, tenuiq; Salino:ut opponantur hortis Lucani. & sit:Sed gloria quantalibet sit Sarrano & tenui Salino:idest non habentibus hortos tales:sed dumtaxat fictilia uascula.quid erit &c.quid erit sup.ipsis poetis pauperibus: si tantum gloria est eis:quasi dicat nihil commodi.

IOAN. BRIT. CVRRITVR ad uocem iucundam:totum hoc a superiore dependet. Est enim sensus: Non ignoro,inquit,ex suo carmine magnam etiam Statio gloriam exurgere,qui præcipuo omnium studio & plausu auditur,cum recitat suam Thebaida.tamen ea gloria parum illi prodesset:nisi Thebaida Paridi Pantomimo uenderet:fame enim conficeretur.nam sequitur Non tamen inuideas uati quem pulpita pascunt. Sicq; per exemplum Statij ostendit gloriā omnino non satis esse pauperi poetæ sine præmijs. totus autem sensus eo fertur:ut ostendat carmina quidem Statij uniuersis placere:sed nullum extare nisi Paridem Pantomimum:qui poetam remuneret.Ita animum omnium inuasit auaritia,ut in contemptum nobilium dicat solum Paridem Pantomimum personam infamem & scænicam inueniri,qui poetis faueat. Curritur: quod omnino gloriosum est:ut ipsum Statium audiant. Iucundam. poetæ recitantis. Amicæ Thæbaidos:quæ omnibus grata est. Statius:Neapolitanus fuit:quod ipse in Siluis suis testatur: At te nascētem gremio mea prima recepit Parthenope, dulcisq; solo tu gloria nostro. Alius etiam fuit Tholosanus: qui in Gallia celeberrime rhethoricam docuit. auctor Eusebius Promisitq; diē: recitandi scilicet. Sed cum fregit: sed profecto,inquit, fame, conficitur: & si magna cum laude & gloria carmen suum recitauit: nisi uēdat Thebaida Paridi Pantomimo. Fregi:ita dictū quemadmodū & illud: Et assiduo ruptæ lectore columnæ. Subsellia:sedilia & scanna auditorij a poeta extructa. nam (ut paulo ante diximus)illic: Nemo dabit regum quanti subsellia constēt. Et in prima Satyra: Frontinus platani:auditoria poetis apparabantur extructis sedilibus. Versu:recitatione uersuum. Agauem:utrum tragœdiam de Agaue filia Cadmi Thebarum conditoris:& matre Pēthei,quæ bacchabunda eum in celebratione sacrorum Liberi patris interemit: rata eum esse aprū,unde Ouid. Ille mihi feriendus aper:cum ab eo talia sacrificia contemnerentur. De ea igitur potuit scribi fabula,quæ Agaue inscriberetur. per Tragœdias igitur ostendit poetas p̄fecturas & tribunatus pmeruisse: Præfectos Pelopea facit, Philomela tribunos.an (quod magis placet)ipsum opus Thebanum:in quo de Pentheo & Agaue meminit:ut referatur ad illud:Curritur ad uocem iucundam,& carmen amicæ Thebaidos. Intactam expone:quam adhuc non recitauerat. non autem ab alijs non scriptam. nam Ponticus poeta clarus carmine heroico scripsit Thebanum bellum,de quo ita Propertius: Cum tibi cadmeæ dicuntur Pontice. Thebæ, Armaq; fraternæ tristia militiæ. eiusdem Pontici meminit & Ouidius in Tristibus: Ponticus heroo,Battus quoq; clarus iambis. Scripserunt ergo & Ponticus & Statius,bellum Thebanum: quod inter Etheoclem & Polinicem fratres gestum fuit tanto odio:ut mutuis uulneribus sese confodierint. uñ Statius in.xi. Theb. Ite truces animæ, funestaq; tartara leto Polluite,& cunctas Erebi ꝯsumite pœnas. Paridi:hic est ille Paris Pantomimus: de quo apud Mart. extat epitaphium: Quisqs Flaminiam teris uiator, Noli nobile preterire marmor, Vrbis delitiæ,salesq; Nili, Ars & gratia,lusus & uoluptas, Romani decus & dolor Theatri. Atq; omnes Veneres, Cupidinesq; Hoc sunt condita,quo Paris sepulchro. Eiusdem sic meminit Tranquillus in Domitiano: Deinde Domitianus uxorē suam Domitiam,ex qua in secundo consulatu filium tulerat,alteroq; anno consalutauerat: ut Augustam eandem Paridis histrionis amore deperditam repudiaret. De eo & poeta in præcedenti Satyra: Paridem,ludosq; reliquit. Fuit autem non modo Domitiano,sed toti ciuitati gratissimus:a quo ostendit poeta Statium Salario fuisse sustentatum.cum in eius gratiam uideretur scribere. nec a diuitibus quicquā haberet,quod speraret:hocq; totū in iuidiā tam principis,q̃ ciuium diuitum:cum principi cariores essent histriones, q̃ poetæ diuitesq; tanta tenerentur auaritia:ut non inueniretur, qui præmijs afficeret scriptores. Illud tamen obseruandum:alium fuisse Paridem Pantomimum occisum a Nerone:quasi grauē aduersarium. Ille & militiæ: quasi aliquis dixerit: nunquid Paris potest tantum poetis præstare. Immo etiam,inquit,potest honores largiri militaris,sicq; imperatorem sugillat:qui pro meritis poetas non ornaret: sed pluris histrionem,q̃ poetam faceret. Semestri auro: hoc dicit multos etiam uates ad equestrē dignitatem prouehi per

Statius Neapolitanus
Statius Tholosanus
Subsellia
Pōticus poeta
Paris Pātomimus

Paridem. Semestre autem aurum intelligimus ipsum annulum: quo equites aureo uterentur. ut sit periphrasis annuli: hoc est forme rotundæ. Nam semestris non solum sex mensium dicitur: sed medij etiam mensis. unam Lunam semestrem dicimus: cum ad medium peruenit mensem, & rotũda est. Sic sensus est manifestus poetæ. Apuleius in ultimo de asino aureo sic: Stellarumq́ media semestris Luna flammeos spirabat ignes. Luna ergo semestris: hoc est rotũda, qua similitudine poeta appellauit aurum semestre: hoc est rotundum: ac per hoc annullum ipsum: quasi qui ferat similitudinẽ Lunæ semestris: in qua opinione est & Probus. Alij per aurum semestre exponunt tribunitiam dignitatem, q̄ tribuni annulum gestarent, ut ostendit Plinius libro trentesimotertio. & Plini. eius nepos in epistolis pro Calusio sic. Nunc rogo semestri tribunatu splẽdidiorem: & sibi & auunculo suo facias. ¶ Quod non dant proceres: histrio, inquit, dabit poetis quod diuites per auaritiam nõ dãt: sicq́ auaritiam sui tẽporis sugillat, docetq́ diuites ut Camerinos, & Bareas non esse colendos: quando ab eis nihil sit sperandum. nam multi poetæ (ut dictum est ante) nobiles sequebantur: ut ab eis præmium aliquod acciperent ex carminibus suis: Accipe nunc artes nequid tibi conferat iste: Quem colis & musarum, & Apollinis æde relicta. ¶ Tu Camerinos per Camerinos & Foreas intelligit nobiles & potentes. Tu, inquit, sequeris & colis nobiles: sed falleris. nihil. n. tibi dant. Solus Paris histrio ob opera tua ei dicata te præfectum, & tribunum facit. Sicq́ ostendit poetas per fabulas suas aliquando ad dignitates prouehi: sed tamen illis non esse inuidendum: quorum uita ex arte musica tantum pendeat. ¶ Pelopea: idest tragœdia de Pelopea filia Thiestæ: cum qua ipse pater concubuerat. ex qua natus est Ægysthus qui Agamemnona & Atreum iteremit. ¶ Philomela: tragœdia de Philomela & Progne sororibus: quæ Ityn Thereo patri epulandum apposuerunt. nota est fabula. ¶ Haud tamen inuideas: licet. inquit, ex carmine suo poetæ pręmia accipiant ex publico: tamen inuidendum non est illis: cum aliunde nihil consequantur: nec peculiare habeant patrimoniũ. ¶ Quem pulpita pascunt: quem pascunt opera recitata in scænis. ex publico enim præmia accipiebant: cum placebant populo: quibus alebantur. Vnde Terentius in Eunucho sua cũ esset rursus uendita, & ageretur iterum pro noua, pretium accepit octomillium sestertiũ. ut innuat poeta miseram esse uitam scriptorum pendere ex incerto euentu scænæ. Quod autem opera sua uenderent poetæ, illud nos Terentianum in Hecyra docet: Et is qui scripsit hanc, ob eam rem

Camerini — uoluit iterum referre: ut possit iterum uendere. Camerini autem originem habuerunt a Camerino Sulpitio: qui missus fuit una cũ Spurio Posthumio albo, Aulo Manlio Athenas: ut inde inclytas leges Solonis acciperent: & aliarũ ciuitatũ instituta, & iura, moresq́ noscerẽt. De Barea Sarano dictum est in quarta Satyra illic: Stoicus occidit Baream. ¶ Quis tibi Mecœnas: poetarum studiosissimum fuisse Mecœnatem notius quidem est, q̃ ut hoc loco oporteat indicari. Horatius O & præsidium dulce decus meum. Mart. Otia de nobis, sed qualia fecerat olim Mecœnas Flacco, Virgilioq́ suo. ergo, inquit Iuuenalis, quem inuenies, cum aliquid scripseris Mecœnatem: idest tam munificum in poetas, q̃ fuit Mecœnas? ¶ Proculeius: eques fuit Romanus: ut scribit Porphirio, Augu-

Proculeius — sti apprime familiaris. in fratres suos Scipionem & Murenã adeo liberalis, ut bona sua cum his æquis partibus diuiserit, cum bello ciuili spoliati fuissent. Horatius: Viuet extento Proculeius æuo Notus in fratres animi paterni. De Proculeio meminit & Plutarchus in Antonio. ¶ Fabius: forte intelligit de Fabio illo ad quem Ouid. exulans scribit quatuor epistolas in libro de Ponto: tanquam ad eum, qui scriptorum esset amicus, & liberalis. Vnde est illud ipsius Ouidij: Dignus es argento, fuluo quoq́ dignior auro: Sed te cum donas ipsa iuuare solent. Hoc q̄ magis placet, q̃ ut intelligas de Fabio maximo, qui uendito agro suo, ab Hannibale captiuos Romanos redemit. ¶ Cotta: Cottam bonum uirum fuisse ostendit superius: Quæ Piso bonus, quæ Cotta solebat Largiri. Ad Cottam scribit Ouidi. in Ponto ter, quẽ amicũ sibi esse ostendit sic: Cũq́ labent alij, iactataq́ uela relinquant: Tu laceræ remanes anchora sola ratis: Grata tua est igitur pietas ignoscimus illis: Qui cũ fortuna terga dedere fugæ. ¶ Tunc par ingenio Mecœnatis & Proculei, & cæterorũ, qui ijsdem fuere temporibus munifici & liberales merces dabatur æqua ingenijs scribentiũ. ¶ Nescire uinũ toto Decẽbri: hoc dicit p̄p Saturnalia: q̃ mense Decembri celebrabantur. Papinius: Et multo

Saturnalia — grauidus uero December. Sensus igitur est: Multis fuisse utile uino abstinuisse quo tẽpore maxime alij uino indulgebant, i. toto Decembri ac per hoc totis Saturnalibus q̃ per quinq́ (ut communior est opinio) dies celebrabantur. Martialis: Omnia misisti mihi Saturnalibus Vmber. Munera contulerant, quæ tibi quinq́ dies. De saturnalibus lege Macro. primo Satur. & Gellium. ¶ Vester porro labor: sensus est: Vos aũt q̃ historias scribitis: plus ẽt temporis cõsumitis, q̃ poetæ: plus ẽt laboris sustinetis ẽt cũ impẽsa olei, & iactura papyri: sed q̃ tñ inde est merces? q. d. nulla. Ordo aũt est. O scriptores historiarũ. ¶ Fœcundior: uberior, & maior. ¶ Plus olei: maiorẽ lucubrationẽ. alludit ad p̄uerbiũ illud: qd' apud ueteres erat frequens in eos q̃ lõgo p̄ugilio al'qd frustra lucubrassent. cuius Cic. lib. vii. ep'larũ sic meminit: Põpeius se p̄fitetur, & oleũ, & operã perdidisse. Plaut. in Pœnulo: Tũ pol ego & oleũ & op̄am p̄didi. ¶ Nullo modo: fine. Virg. in. iiii. Æneï. Sed q̃s erit modus? ¶ Pagina: in libris dr̃ a pangẽdo: q̄ in ea uersus pangant. unde & plantę dñr pãgi. Suet. in Galba: Pangi malũ placuisset. Plin. lib. xvi. ca. xxvii. Nascenti & depacto surculo natura icuriosius semẽ dedit. ¶ Millesima: numerosa. ¶ Oblita modi: q̃si finẽ nõ inuenies: q̃le est opus Titi Liuij: quod centũ & quadraginta uoluminibus absoluit. ¶ Operũ lex: ut nihil. s. de historia omittatur: neq́. n. oportet historicũ, quẽadmodũ faciũt poetæ, uno aut alieno uerbo rem tetigisse: sed plene omnia narrasse. ¶ Papyro: hoc est charta. Nã ex papyro, q̃ herba nascit in palustribus Ægypti, aut quiescẽtibus Nili aq̃s p̄parantur chartę diuisæ acu in p̄tenues, sed q̃ latissimas philyras. ex ea ẽt nauigia texũt, & e libro uela, tegetesq́. necnõ & uestem & stragula ac funes. ¶ Quæ tamẽ inde seges? q̃ utilitas tibi est? metaphora est ab agris. ¶ Inde: ex laboribus scribẽdarũ historiarũ. ¶ Terræ apertæ historiæ diligenter explicatæ. ¶ Quis dabit historico? ut sit sensus: Historicus nõ tm̃ emolumenti ex laboribus suis cõsequit: quãtũ scribæ & actuario legẽti acta publica dat. ¶ Legẽti acta. i. scribæ siue actua-

rio q̃ uerba, siue legis, siue actorũ senatus præconi subijceret: ut ab eo clare enũciarent. Ergo actuarij uidẽtur dici, q̃ acta, actionesq́ describerẽt, eaq́ descripta recitarẽt. De q̃bus sic Tranq. in Cæsare: Orationẽ nõ imerito Augustus existimabat magis ab actuarijs exceptã male subsequẽtibus uerba dicẽtis q̃ ab ipso editã. Ergo qui acta siue priuata, siue publica describerent, actuarij sunt dicti. — Actuarius

¶ Acta: dñr quæcunq́ publicis in monumẽtis mandantur. unde in ii. Satyra: Cupient & in acta referri. ubi de uocabulo multa diximus: pluraq́ dicemus in. ix. Satyra illic: Et libris actorũ spargere gaudes. ¶ Sed genus ignauũ: obiectio est non esse mirũ si historicis nullũ sit emolumentũ cũ in umbra semper uersentur: quod est otiosorum & mollium. Vnde Horatius: Poscimur siq̃d Vacui sub umbra lusimus tecum. Et idẽ in ep'lis: Somno gaudentis & umbra. — Acta

¶ CVRRITVR &c. Ostẽdit exẽplo Statij bonis poetis nihil cõferri a diuitibus. Ordo est: Currit. s. ab oibus ad uocẽ iucũdã. i. suauẽ & delectabilẽ p̄nunciatione Statij. & carmẽ sup. iucundũ. i. delectabilẽ cõpositionẽ. Thebaidos. i. poesis de Thebis a Statio cõditæ. amicæ. i. libẽter acceptæ. cũ. i. q̃n Statius fecit urbẽ. s. Romam lætã. quod tale carmẽ esset recitaturus. q̃ p̄ &. promisit Romanis. s. diẽ. i. tẽpus quo recitaret. tãta. i. tã magna dulcedine afficit ille poeta: uidelicet Statius aios captos. i. irretitos. & auditur tãta libidine uulgi. i. uilis populi. sed cũ. i. postq̃ fregit. i. cõtriuit. subsellia. i. sedilia inferiorũ auditorũ. uersu. recitatione uersuũ suorũ. Est similis locutio illic in prima Saty. Cõuulsaq́ marmora clamãt: Semp̄ & assiduo ruptæ lectore colũnę. Et ita eodẽ modo exponi debet: ut. s. subsellia sint fracta uersu. i. hyperbolicos loquẽdo uehemẽti ĩpetu & recitatione uerborũ eius: uel potius fracta ab his, q̃ uersum audituri cõuenerãt. Postq̃ aũt ita recitauit. esurit. i. fame cõficitur. nisi uẽdat Paridi Pantomimo illi. Agauen. i. fabulã de Agaue: q̃ furore bacchico rapta filiũ suũ Penthea occidit. intactã. i. nõ uisam, nec tractatã ab alijs. Nec mirũ si a Paride nutriatur. q̃a ille. s. Paris. largit' multis. &. i. ẽt honorẽ militiæ. & circũligat digitos. s. poetarũ. auro. i. annulo aureo semestri. i. sex mensiũ officio fungentiũ: hoc est tribunorũ. histrio. i. mimus: & (ut dñt) ioculator. dabit id. i. uictũ & honorẽ. quod p̄ceres. i. optimates & primores ciuitatis nõ dãt. i. gratiores sunt erga poetas histriones: ut Paris & reliq, q̃ proceres. & ita non dãnat principaliter, quẽ hic laudare intẽdit, Domitianũ. q̃ tantã potestatẽ histrionibus fecerat: sed potius laudat gratitudinẽ histrionũ: ut damnet auaritiã p̄cerũ. Tu o poeta curas. i. nõ ne magnifacis Camerinos & Bareas proceres illos: & magna atria nobiliũ. q. d. id stulte facias. Quia Pelopea. i. tragœdia de Pelopea facit præfectos. & Philomela. i. tragœdia de Philomela uẽdita mimis & histrionibus facit tribunos. tñ. i. licet. tu q̃ uẽdidisti sic fabulas tuas dignitatẽ cõsecutus es, haud. i. non. inuideas uati. s. Statio aut simili, quẽ pulpi-

ta. i.

ta.i.recitationes carminū suorū: & explanationes ad pulpita pascūt .i.nutriunt. Quis tibi erit nūc iterū Mecœnas: aut Proculeius. aut Fabius: aut Cotta: qs alter Lentulus.i.fautor & fotor, sicut illi fuerunt olim poetis. q.d. nullus. Quando aūt tales uixerūt. tūc p̄miū .i.p̄miū erat par.i.æquale.ingenio.i. secundū excellentiam ingenij qlqs tūc p̄mia accipiebat. pallere.i.ex nimio studio pallidū fieri. erat tūc.i.ea tempestate utile multis.

causidici. ¶ Magna sonant: magno agunt strepitu & clamore ut uideantur clientū suorū acerrimi defensores. ¶ Sed tūc cum creditor audit: sensus est: Causidicus tūc, inqt, magna sonat cū creditor eū agentē audit, & p̄cipue inqt magna sonat: si debitor latus eius tetigit tanq̄, q eū magis urgeat ad dicendum, utpote q neget credita. sicq̄ ostendit poeta in iudicijs magis a debitoribus, q̄ a creditoribus causidicū urgeri.

& nescire.i. nō gustare uinū toto Decembri erat utile multis. Quæras hic forsan qūo fuerit utile. cū tñ uulgo dicat q uinū tēperate sumptū acuit ingeniū. Et prouer. xxxi. Exultatio aiæ & cordis uinum moderate potatū &c. Si diceret utile esse parum potare: nulla esset controuersia: qa ibidem dr: q̄ sufficiens est hoi erudito uinū exiguū &c. Dicem⁹ ergo hyperbolicos dictū & poetā nō intelligere eos abstinuisse oino a uino: sed a comessationibus & potationibus decembribus: qbus tpe Saturnaliorum, q̄ in Decēbri celebrabant, Roma ui indulgebat. Quia uero in Decēbri bruma.i. breuissima tēpestas diei est. & ob frigus ac tenebras rara lucubratio: & frequēs gulæ indulgentia. solent. q se diligentes ostētare uolūt lucubrationes suas Decēbrias appellare: q̄si uero cæteris uino & sōno indulgentibus ipsi studio uacēt. Vester porro labor &c. Ostēdit historiographis lōge plus laboris esse, q̄ poetis: sed nō plus lucri. posset principiū p ironiam legi ut sit: O scriptores historiarū. uester labor est porro.i. sane. fœcūdior.i. utilior & uberior, seu fructuosior: quia considerant q plus tēporis & rerū impenditis. quā ironiā aperit dicēs: Quę tamē inde leges &c. sed melius est seriose ex sētētia poetæ legi hoc ordine: O sciptores historiarū.i. historiographi. uester labor est porro.i.ualde. fœcundior.i. maior & extensior, q̄ poetarū: sicut

Dic igitur quid causidicis ciuilia præstent
Officia: & magno comites in fasce libelli?
Ipsi magna sonant, sed tunc, cum creditor audit
Præcipue, uel si tetigit latus acrior illo,
Qui uenit ad dubium grandi cum codice nomen,
Tunc immensa caui spirant mendacia folles
Conspuiturq; sinus, ueram deprendere messem
Si libet, hinc centum patrimonia causidicorum,
Parte alia solum Ruffati pone Lacertæ.
Consedere duces surgis tu pallidus Aiax
Dicturus dubia pro libertate bubulco
Iudice. rumpe miser tensum iecur, ut tibi lasso
Figantur uirides scalarum gloria palmæ.
Quod uocis pretium? siccus petasunculus, & uas
Pelamydum, aut ueteres Afrorū epimenida bulbi.
Aut uinum Tyberi deuectum quinq; lagœnæ,
Si quater egisti, si contingit aureus unus,
Inde cadunt partes in fœdera pragmaticorum.
Æmilio dabitur, quantum petet, & melius nos
Egimus, huius enim stat currus aheneus, alti
Quadriiuges in uestibulis, atq; ipse feroci
Bellatore sedens curuatum hastile minatur
Eminus, & statua meditatur prælia lusca,
Sic Pedo conturbat, Matho deficit. exitus hic est
Tongilli, magno cum Rhinocerote lauari
Qui solet, & uexat lutulenta balnea turba,
Perq; forum iuuenes longo premit assere Medos
Empturus pueros, argentum, murrina, uillas.
Spondet enim tyrio stlataria purpura filo.
Et tamen hoc ipsis est utile. purpura uendit
Causidicum, uendunt amethisina. conuenit illis
Et strepitu, & facie maioris uiuere census.
Sed finem impensæ non seruat prodiga Roma.

¶ Acrior illo.s. creditore. ¶ Qui.s. debitor. ¶ Venit ad nomē dubiū.i.ad ambiguū debitū refellēdū: quod incertū est & dubiū: eū ipse neget. Nā nomē pro debitore ponitur: & sæpe p debito. Cicero in oratione pro Roscio: Nō refert parua noia i codices: immo ois summas. Idē in Topicis: Non si uxori uir legauit argētū omne, quod suū esset. idcirco quæ i nominibus fuere legata sunt. Idē in epistola ad Atticū: Perfeci, inquit, ut Salaminij totum nomen persoluerēt.i. debitū. Plaut. in Cistellar. Nūc quod reliquū restat uolo persolueret, ut expūgatur nomē, nequid debeā.i. ut debitū deleatur. pro debitore sic Horatius: Nomina sectatur mō sumpta ueste uirili Sub patribus duris tyronum. Columel. in primo rei rusticæ. Cū uel optima nomina nō appellando, fieri mala fœnerator Alphius dixisse sic uerissime fertur: ubi noia p debitoribus accipit. Seneca in primo limie primi libri de beneficiis: Nomina facturi diligēter in patrimonium debitoris inquirimus. ¶ Cū cudice: utrū legū, an accepti, & expensi. ¶ Tūc imensa caui folles spirāt mēdacia. cū creditor audit, ut a supiore depēdeat: sicq; causidicos taxat, q lucri cupiditate falsas agūt causas, in qbus effundunt magnas offensas mendaciorū. ¶ Folles: metaphoricos.i. ora ipsorū causidicorū. ¶ Conspuiturq; sinus: sputo nimio cōspergitur. ¶ Veram messem: uerū laboris emolumētū & Nomen

mulier fœta grossior est. qa plus tēporis & plus olei .i. uigiliaę & lucubrationū ad lucernas. uñ res multa uigilia, & diligētia pfectæ: ut orationes Demosthenis dr̄ lucernā olere. petit .i. exigit a labore .i. exercitu uestro. Nāq; pagina.i. cōpactio papyri. aut librorū.i. corticū interiorū quarūdam arborū aut carthar̄ū. oblita modi.i. finis aut mensuræ. surgit omnibus sup. nobis. millesima.i. millecupla: uł mille uoluminibus: aut mille folliculis contexta. & crescit dānosa oibus uobis. multa papyro.i. pp multā papyrū q̄ erat pellicula tenuis papyri.i. cannæ seu arūdinis: q̄lis in Ægypto plurima nascit. ingens numerus.i. multiplicitas rerū describendarū. & lex operum q̄ uult ut quo ordine, & qbus modis quæq; gesta sunt, eo, & eis describebant. iubet.i. uult sic sup. uos facere. Tum.i. q̄uis. maior sit labor. q̄ seges & qs fructus.i. q̄ merces & quod lucrū terræ apertæ.i. aratro scissæ: hoc est historiæ enucleatæ. est sup. inde.i. ex tanto labore. q.d. tenuis. Quis dabit historico.i. scribēti, aut legēti historias. tm̄ sup. quantū daret legēti.i. pronūciāti. acta.i. pcessus in foro iudiciali: hoc est causidico. q.d. nemo. Sed forte, inquit poeta, tu auare modo dices: historici sunt genus hominum ignauum: idest sine industria, segne, pigrum, & inutile ad laborem. quod gaudet tecto.i. protectione a pluuia & umbra.i. protectione a strepitu.

IOAN. BRIT. ¶ DIC igitur: ostendit hac interrogatione neq; causidicos: qui se longe aliter in forensibus actionibus exercent multum lucrari. ¶ Officia ciuilia: actiones causarum ciuilium. ¶ Præstēt: quid lucri afferant. ¶ Libelli comites: quos secum in forum deferunt. ¶ Ipsi.s.

fructū. Sensus est: Si uoles tamen causidicorū etiam qui negociū agunt, lucrū & diuitias considerare, inuenies solum patrimonium Ruffati Lacertæ plus ualere, q̄ patrimonia centū causidicorū. sicq; ostendit longe maius esse lucrū i militia uersantiū, q̄ literatorū. & hoc qdē culpa temporū: qbus auaritia cūct s in rebus dominatur: ut bene conueniat solum patrimonij: & non solum rus: præcessit enim centum patrimonia: & non centū rura. comparat.n. patrimonium patrimonio ut nullo modo legendum sit rus Sati: ut capias Satum pro proprio noie: sed Ruffati unica dictione. ¶ Solum.s. patrimonium & unicū. ¶ Ruffati Lacertæ: Lacerta nomē militis fictū a poeta. sicut apud Horatium Gallina nomen est proprium gladiatoris: Thrax est Gallina syro par. Nam milites Romani usi sunt in prælio uestibus russatis: quas Græci phœniceas, nos uero coccinas appellamus. sumpta a Lacedæmonijs cōsuetudine: q (auctore Valerio) tali genere uestiū usi sunt: ut coloris similitudine, uulnerum suorum cruorem occultarent, ne hostibus aliqd fiduciæ afferrent, si fuissent uulnerati. de colore russato meminit Seruius lib. viii. ubi exponit pilenta. Erant, inqt, tunc ueneti coloris, non ut nunc russati: quibus nisi castæ utebantur. Romæ etiam & Præneste (ut scribit Hermolaus in septimum librum annotationum Plinii) lapidum monimenta comprobāt. in quibus sæpe est inuenire Russatos. Purpureis etiā uestibus usos esse in prælio ostendit Plutarchus in Eumene sic: Instructa igitur acie incedentibus: ut primum auratis in armis ad Solem splendor enituit: ac belluæ cum turribus & pur Ruffati milites

pureæ uestes inspectæ sunt. (Is.n.uadētibus in præliū ornatus est) primi iter cum clamore sistunt. Treuellius item Pollio in uita Diui Claudij: Russas uestes sic meminit: De nostro ærario priuato dabis huic salarium. Tunicas russas militares annoas. Sago chlamydes annuas duas. Flauius Vopiscus item sic scribit de ueste russa in Aureliano: Cape igitur tibi pro rebus gestis tunicas ducales russas quatuor. ℟ Consedere duces: sumptum est ex libro.xiii. Metam. Ouidij: Consedere duces, & uulgi stante corona. Igitur ostēdit poeta causidicorum labores omnino graues esse, quos non sine magna anxietate exclamant in agendis causis. sed eorum præmia pexigua. ℟ Consedere duces: idest iudicibus sedentibus pro tribunali tu oras & causam alienam dicis. ℟ Aiax pallidus. idest tu causidice non minus palles, cum ad alienam causam tuendam surgis, q̄ palluit Aiax in causa sua agenda. ubi sedentibus Græcorum ducibus tanquam iudicibus, causam suam egit petens arma patruelis Achillis aduersus Vlyssem. ℟ Dicturus pro dubia libertate: oraturus pro eo, cuius libertas in ambiguo est, cum quæritur sit ne liber. ℟ Nam Romæ in iudicijs plerunq; quæsitum est: an is appellandus esset liber: qui natus esset ex matre libera: licet ancilla concepisset. Et e contrario: si libera concepisset: deinde ancilla facta peperisset placuit eum qui nascitur, liberum nasci. Et an is diceretur liber, qui non iustis nuptijs, sed uulgo conceptus esset: placuit etiam eum nasci liberum, quia non debet calamitas matris ei nocere, qui in utero est. Ex hoc quæsitum est: si ancilla prægnans manumissa sit, deinde ancilla postea facta aut expulsa ciuitate peperit, liberum an seruum pariat: & tamen rectius probatum est liberum nasci, & sufficere ei qui in uentre est liberā matrem, uel medio tempore habuisse. Emergebant igitur sæpe Romæ tales causæ: ubi de libertate agebatur: quas tanquam magnū aliquid causidici non sine animi, & corporis labore tuendas suscipiebant: cum multi, qui se liberos dicerent, in seruitutem uendicarentur. Talia etiam in causis fictis tractabantur. unde Quintilianus libro tertio: ubi quærit de statu, sic scribit: Ex tempore quæstio est: An is quem dum adducta est mater peperit, seruus sit natus. ℟ Bubulco iudice: hoc est rustico, ac per hoc legum imperito. ut ostēdat causidicum ex omni parte habere unde laboret: & φ causa ad agendum sit difficilis, & φ ante iudicem rudem agatur: qui non sine magno causidici labore causam percipiat, sicq; docet causidicis cum uarijs modis laborare, & modica laborum assequi præmia. Illud etiam poeta satyrice notat iudices sæpe existere, non sine litigantium noxa, rudes & ignaros. quod autem bubulcum iudicem dicat ex historia est. Nam iudices plerunq; ex agris in decurias mittebantur. unde Quintilianus libro quarto sic scribit. Cum iudicem rura plerunq; in decurias mittant de eo pronunciaturum quod intellexerit. Valerius lib. septimo: capite de repulsis Tribunum rusticarum sic meminit: Cum Nasica ædilitatem curulem adolescens peteret: manūq; cuidam rustico opere duratam more candidatorū tenacius apprehendisset, ioci gratia interrogauit eum, num manibus solitus esse ambulare. Quod dictum a circunstantibus exceptum, ad populum minauit, causamq; repulsæ Scipioni attulit, omnes nanq; rusticæ tribus paupertatem sibi ab eo exprobatam iudicantes, iram suam aduersus contumeliosam eius urbanitatem distinxerunt. unde legitur Romæ tribus fuisse urbanas & rusticas. de quibus sic Plinius libro.xviii. Rusticæ tribus laudatissimæ eorum, qui rura haberent. Vrbanæ uero in quas transferri ignominiæ esset desidiæ probro. Idem in lib. de uiris illustribus sic scribit Gracchus censor libertinos, qui rusticas tribus occuparant, in quatuor urbanas diuisit. Et Asconius in.ii. uerrinarum: Tribus urbanæ, rusticæq; omnes trigintaquinq; numerantur: ex quarum singulis terni eligebantur ad iudicandum: hiq; centumuiri dicebantur: licet centum & quinq; essent. Potuit etiam posuisse bubulcum pro omni ciue Romano graui & seuero: sicut etiam alibi Creticum posuit pro uiro nobili: Cretice pelluces. Nam C. Attilius bubulcus consul fuit una cū Tito Manlio Torquato: quo tpe Sardinia isula rebellauit auctoribus Pœnis: unde mox Sardi subacti & oppressi. Fuit item Iunius rusticus, quē Domitianus interemit, φ Peti Thraseę & Heluidij Prisci laudes edidisset, appellaret φ eos sanctissimos uiros. ut sit sensus: Surgis tu pallidus Aiax dicturus pro dubia libertate bubulco iudice. hoc est graui & magno uiro iudice: qualis fuit Attilius bubulcus, siue Iunius. Nam Iuniorum familiæ bubulcum nominarunt, qui bobus optime utebatur. Pli. Hinc tamen opinioni non ita me addico, ut nolim etiam posse cum libeat circa reprehensionem discedere: prior enim magis placet. ℟ Rumpe, ins

Centum uiri

sultatio poetæ in uanum causidici laborem. ℟ Palmæ uirides figantur: ut Consequaris uictoriam in iudicio: & damnes reum ad scalas Gemonias. Nam scalæ Gæmoniæ locus erat in urbe, in quem rei unco trahebantur. Tranquillus: Nemo punitorum non in Gemonias abiectus, uncoq; tractus. Dictæ autem sunt Gemoniæ a gemendo: φ non sine gemitu & lachrymis in eas traherentur. Vnde Plinius libro octauo. mentionem faciens de canibus appellat gradus gemitorios his uerbis: Testatum est canem nec a corpore recessisse abiecto in gradibus gemitoriis mœstos edentem ululatus. Magna ergo gloria erat causidico damnasse reum ad scalas Gemonias. Inde plurima palma fores eius ornabantur. Martialis libro septimo ad Fuscum causidicum: Sic fora mirentur, sic te palatia laudent: Excolat & geminas plurima palma fores. ℟ Petasunculus diminutiuum a petasone. est autem perna salita, quæ si uetula est ingrati est saporis. Martialis libro decimotertio: Musteus est propera, caros nec differ amicos: Nam mihi cum uetulo sit petasone nihil. ℟ Siccus: aut quia in fumo suspenditur, aut quia uetulus est, & succo exhaustus. ℟ Pelamydum piscis est, qui cum minimus est, & fœtas redeuntes in mare autumno comitatur, Cordilla appellatur. Cum e mari uerno tempore pontum intrat limosa ante luto pelamys incipit uocari ἀπὸ τοῦ πηλοῦ: idest a luto quod eruit. Festus sic inquit: Pelamys genius piscis dictum, φ in luto moretur. quod Græce πηλὸς dicitur. Cum autem tempus annuum excessit thynnium Cybium. uero concisa pelamys dicitur. De hoc pisce Plinius libro nono. & trigesimosecundo multa scribit. de quo & nos ex auctoritate eius in commentarijs Persii. ℟ Veteres bulbi: idest non recentes, & proinde minus sapidi. Nam (ut scribit Plinius) uetustiores improbantur & parui & longi. est enim Bulbus genus oleris. de quo multa Plinius libro nono capite quarto & quinto. Bulbos Cato in primis serendos præcipit celebrans megaricos a Megaris ciuitate. Vnde Columella: Iam Megaris ueniunt genitalia semina bulbi. Bulbos item scribit Columella libro tertio esse oculos harundinum. ℟ Epimenidas: expositio est. Nam ex genere bulborum. sunt scylla, & duo genera medicæ masculus albis folijs, fœmina nigris, & tertium genus est cibis gratum, Epimenidum uocatur. Afrorum autem dicit bulbos, quia qui in Africa nascuntur, maxime (ut scribit Plinius) laudantur. ℟ Vinum: Tyberi deuectum quasi dicat transmarinum: aut romanum: aut campanum: quod optimum erat. ℟ Quinque lagœnæ: cum distinctione legendum: quasi dicat non iam multum uinum dabitur; sed quinque dumtaxat lagœnæ. Est autem lagœna tam aquarium, q̄ uinarium uas. Martialis: Et nigra syra defruti Lagœna. Talis est etiam locutio apud Plautum in Pseudolo. Nisi argentum mihi redditur uiginti minæ. Sic etiam locutus est Plinius libro decimoquarto capite decimoquarto: Censores edixerunt nequis uinum græcum, amineumque Octonis æris singula quadrantalia uenderet. ℟ Si quater egisti, si contigit aureus unus: laborem causidici magnum esse ostendit cum modico emolumento. Sensus enim est: Si forte causam quater egisti, & si ex ea re aureum unum accepisti, eius mercedis pars tibi danda est pragmaticis, a quibus adiutus fuisti. Nam pragmatici dicuntur, qui causidicis & oratoribus uerba iuris subministrant. de quibus sic Cicero libro primo de Oratore. Itaque non ut apud græcos infimi homines mercedula adducti, ministros se præbent in iudicijs oratoribus ij, qui apud illos pragmatici uocant πρᾶγμα enim negocium, causamque significat. Plautus in Casina: Enimuero pragmata mox parechis: hoc est negocium mihi exhibes. nam παρέχειν est exhibere: πραγματικὸς negociator. Quintilianus libro tertio: ubi de statibus disserit: docet pragmaticos a græcis iuris interpretes appellari. ℟ Inde: ex eo aureo. ℟ In fœdera: quia ita pacti sunt. ℟ Aemilio dabitur: illud etiam incommodum est causidicis: ut inter illos præmia ij tantum capiant, qui diuites habentur & nobiles. per Aemilium autem intelligimus diuitem, & nobilem. ℟ Huius enim: hæc particula semper rei præcedentis signat causam. ℟ Stat currus aheneus: statuas habet in quadrigis, & nobilis habetur. Nam apud Romanos cum antiquitus statuæ maiorum togata effigie ponerentur: deinde etiam hastas tenentes, equestres quoq; statuæ celebratæ sunt: postea uero in bigis & quadrigis unde & triumphales natæ. Plinius hæc libro trigesimoquarto: Ponebantur etiam & causidicis equestres statuæ. Martialis libro nono: Tam graue percussis incudibus æra resultant; Causidicum medio cum faber aptat equo.

Pelamys

Cordilla

Cybium

Bulbus

℟ Alii

¶ Alti quadriiuges: quaterni equi iuncti currui quadriiuges dicuntur & quadriiugi: & biiuges & biiugi si biiugi tantum. ¶ In uestibulis: in prima ædium parte. de quo plura ille: Vestibulis abeunt ueteres, lassiq; clientes. ¶ Ipse: Æmilius. ¶ Bellatore: equo aheneo qui uidetur pugnas minari. ¶ Minatur: intentat quasi in hostem. sic Papinius de equo Domitiani: Cursumque minatur. ¶ Meditatur prælia: præparare & exercere uidetur. ¶ Lusca: quia ita se habebat statua: ut unus tantum oculus uideretur, in alteram partem obliquato capite: aut (quod magis placet) quia unum claudebat oculum, quo certiorem inferret ictum. Nam naturale est ut uno tantum oculo clauso aliquid rectius longe mittatur: quia plures motus (ut scribit Aristoteles) duobus q̃ uno excitantur oculo. Et quia radij utriusq; oculi non sine perturbatione in idem concidunt. ¶ Sic Pedo conturbat: sensus est: Pedo causas agit, tractat, miscet. talis est locutio apud Ciceronem libro primo de natura Deorum. Aristoteles in tertio de philosophia libro multa turba a magistro Platone dissentiens sic: idest per exiguam mercedem & modica munera: ut reliqui. de quibus supra. Sed Matho etiam infelicius qui deficit, & propemodum omni ope destituitur. quem exitum sentit & Tongillus: idest Tongillus eundē exitum & finem experitur: quia nihil lucratur. licet uarijs modis diuitem se ostentet: ut conducatur: quasi innuat hoc accidere iniuria temporum: quibus auaritia bonos mores oppressit. Et tamen, inquit, hæc falsa opum ostentatio fuit utilis multis. hominum enim ingenia ex cultu maxime censentur. Sicque poeta per hos tres causidicos ostendit: aut nullum, aut sane modicum esse in actionibus causarum emolumentum. De Mathone causidico diximus in prima Satyra. De quo & Martialis: Parua rogas magnos sed non dant hæc quoq; magni: Vt leuius pudeat iam Matho magna roga. eum oratorem fuisse uilem ostendit in Satyra undecima: Dic tibi qui sis, Orator uehemens, an Curtius, an Matho. ¶ Exitus hic est Tōgilli: idest talis est & finis Tongilli. ut deficiat, modicamque capiat mercedem qui ut se per opes commendet, in balneis lauatur rhinocerote comitatus magna hominum multitudine: & per forum gestatur lectica purpura amictus: tanquam qui empturus sit seruos, aliaque multa pretiosa. ¶ Exitus finis. alibi: Quis enim te deficiente crumena: Et crescente gula manet exitus? Alibi: Sæuus in illum Exitus eripuit. De Tongillo meminit Martialis: Vri Tongillus male dicitur hemytriteo: Noui hominis mores, esurit

Rhinoceros

atq; sitit. ¶ Rhinocerote: hoc est uase ex cornu rhinocerotis, quo potentiores in balneis utebantur cum oleo, pauperioribus autem in usu erat Guttus ex cornu tauri. unde supra: Pleno componit lintea gutto. Rhinoceros est animal, de quo meminerunt Plinius libro octauo Diodorus & Solinus. unum in fronte cornu habet. ῥὶν enim nasus dicitur. κέρας cornu: hostis est Elephanto: cornuq; ad saxa elimato, se pugnæ præparat. in dimicatione aluum maxime petens, quam scit esse molliorem. uulgo nunc appellamus alicornum. ¶ Turba lutulenta: idest multitudine comitum: qui eum per lutum sunt comitati. ¶ Premit iuuenes: idest oneri est iuuenibus Medis: hoc est seruis Medis dum lectica per forum gestatur. ¶ Medos: populi sunt contermini Persis. illinc mittebantur serui robusto, & ualido corpore. ¶ Assere: idest ligno, quo lecticarij serui utebantur ad sustinendam lecticam. Vnde Tranquillus in Caligula: Ad primum tumultum lecticarij cum asseribus in auxilium accurrerunt. Martialis: Vt canusinatus nostro Syrus assere sudet. Iuuenalis alibi: Ferit hic cubito, ferit assere duro Alter. De hoc autem plura diximus in tertia Satyra. ¶ Empturus pueros: ut diues uideatur, ostentat se uelle emere multa pretiosa.

Murrina

¶ Argentum: uasa argentea. ¶ Murrina: Oriens (auctore Plinio libro trigesimoseptimo) murrina mittit. Inueniuntur enim ibi in pluribus locis, nec insignibus Parthici regni: Vocabulum autem deductum est a murra, quem humorem putant sub terra calore densari. de qua Lucanus: Non auro murraque bibunt. Martialis: Si calidum petas ardenti murra falernum: Conuenit, & melior fit sapor inde mero. Multi codices quos uidi legunt Myrrhina: sed credo q̄ sit idem. ¶ Spondet: idest promittit, ostenditque hominem esse diuitem qui possit talia emere. ¶ Stlataria: idest ampla & lata. nam (auctoribus Festo, & Quintiliano in primo) antiqui Stlatum pro latum dixerunt. Stlitem pro litem. unde & stlatam genus nauigij appellarunt latum magis, q̃ altum. Latum clauum uidetur designare. ¶ Filo tyrio: idest purpureo. Nam ut scribit Plinius libro nono) purpuræ usum Romæ semper fuisse constat: sed Romulo in trabea. Nam toga prætexta & latiore clauo Tullum Hostilium e regibus primum usum manifestum est: ut liquido appareat de lato clauo hoc loco intelligere. ¶ Et tamen hoc ipsis est utile: sensus est: Licet hoc sit ambitiosum hæc ostentare: tamen ipsis aliquam affert utilitatem: quod a clientibus facilius conducuntur. ¶ Purpura: idest uestis ipsa purpurea in causa est: ut causidicus non ducatur: ita dictum sicut illud: Et lenam pignerat Atreus. ¶ Atreus fabula in causa est, ut poeta pigneret uestimenta, ita premitur paupertate dum scribit. ¶ Amethisina: uestimenta coloris uiolacei. nam amethisus lapis est pretiosus. de quo Plinius libro trigesimoseptimo capite nono: Cuius fulgor ille eminens uiolaceus est. a cuius similitudine dicuntur uestes amethisinæ. Amethisi Indicæ principatum tenent. Illud obseruandum apud auctores græcos non tam amethistum, q̃ amethisum legi. quod uocabuli origo maxime docet. est enim facta compositio nominis ab a: quæ particula est priuatiua: & μέθυσος ebrius. Vnde sic scribit Plinius eodem libro: Causam nominis afferunt: q̄ usq; ad uini colorem accedens, priusquam eum degustet, in uiolam desinit: fulgorq; quidam in illa purpuræ non ex toto igneus, sed in uini colorem deficiens. quibus uerbis ostendit dici amethisum, quod non penitus colore uini inebrietur. Et paulo infra hæc subdit: Magorum uanitas resistere ebrietati amethisos promittit, & inde appellatas. Ita ut manifesto constet & amethisum & amethistum dici. Et sic amethisina sicut dicimus byssina a bysso. Vnde apud Theophrastum de lapidibus sic legitur: τὸ δὲ ἀμέθυσον οἰνωπὸν τῇ χρόᾳ: hoc est Amethisum autem colore uini aspectum representat. ubi obseruandum est amethisum simplici s: & sine t scribi & genere neutro. Alibi etiam idem in eodem libello sic: ἔτι δὲ καὶ ὁ κρύσταλλος καὶ τὸ ἀμέθυσον ἀμφω δὲ διαφανῆ hoc est: ad hæc et & crystallus & amethisum, ambo autem transparentia. Amethistan etiam dici docet epigramma illud in quarto epigrammatum: ἡ λίθος εἰμὶ ἀμέθυστος, ἐγὼ δ' ὁ πότης Διόνυσος· ἢ νήφειν πείσει μ', ἢ μαθέτω μεθύειν. Hic lapis est amethistus: ego autem bibulus sum Dionysius: uel ergo lapis hic persuadet mihi sobrium esse: uel ipse discat inebriari. In amethisto insculptus erat Bacchus, qui loquitur sic. ¶ Conuenit illis: non est, inquit, mirum si talia per ostentationem faciunt. nam conuenit illis uiuere (si conduci uolunt): facie maioris censes. ¶ Strepitu: referri potest ad seruorum multitudinem. ¶ Facie ostentatione: licet facies proprie sit ipsa oris species, qua nobis hominis qualitas ostenditur. ad alia tamen metaphorice refertur: ut dicamus faciem huius rei: idest speciem huius rei. Sallustius in Iugurtha: Cæterum facies totius negocij uaria erat: idest species. ¶ Maioris census: maiorum opum. ¶ Sed finem impensæ: ut igitur diuites uiderentur, & sic conducerentur ultra modum circa corporis ornatum impendebant: ita moribus urbis exigentibus. unde Seneca ad Lucilium: Non ego ambitiosus sum, sed nemo aliter potest uiuere: non ego sumptuosus sum, sed urbs ipsa magnas impensas exigit. ¶ Prodiga: profusa ad sumptum. prodigere enim apud Festum est pro consumere.

ASCen.

QVOD si hoc dieis: dic etiam: quid officia ciuilia: idest exercitia in iure ciuili præstent causidicis: idest causas dicentibus. & quid libelli: idest petitionum formæ uel totius processus. comites: idest comitantes eos: idest qui portantur post eos: uel quos ipse secum portant in magno fasce: idest onere colligato. præstent causidicis: quasi dicat parum aut nihil. Ipsi sonant magna: idest magne seu granditer nomen pro aduerbio: & formam accusatiui pluralis non ablatiui seruans: quia (ut dicit Seruius) nomina cum fiunt aduerbia suas quantitates seruant: sed declinationem amittunt. Sonant ergo magna: sed tunc præcipue: idest potissimum. cum: idest quando. creditor: idest is qui pecuniam petit pro quo agit. audit: idest præsens est. uel si alius aduocatus, seu causidicus acrior illo. tetigit latus: idest controuersiam cum eo agit: & collateralis est. uel potius si acrior illo: idest alius creditor ardentius petens: utpote argentarius secundum Probum. tetigit latus instigando eum: qui uenit cum grandi codice: idest libro in quo acceptorum & expensorum rationes scribuntur. ad nomen: idest debitum. uel ad nomen supple debitoris dubium: idest incertum illo inficiente. Cur autem nomen pro debito accipiatur: est quia quęcunq; in talibus libris ad nomen alicuius scripta sunt: illi persoluenda sunt. & ita persoluere nomen est persoluere ea, quæ nomini ascripta sunt. ¶ Sæpe enim nomen pro nominatis accipitur. ut Iudæi infesti sunt christiano nomini: idest ipsis christianis. Si quis priori modo (qui mihi minus placet) legere uelit: ut sit de alio causidico intelligendum: quia acrior accuratum facit, dicet.

Qui uenit cum grandi codice proceſſuum ſuorum ad nomen dubium: ideſt ipſe dubius: quale nomen habiturus ſit uicti: aut uictoris: ideſt qui dubitat de cauſa ſua. quanto enim minus iuris habent, atq; æquitatis: tanto uehementius inſtant: & maiorum præ ſe ferunt fiduciam. unde ſubdit. tunc folles: ideſt pulmones ipſorum: quaſi folles. caui: ideſt capaces uentorum. ſpirant: ideſt efflant immenſa mendacia. quando: ſcilicet dubiam cauſam habent aut acrem colligatorem. & ſinos: ideſt ueſtis laxior in pectore cauſidicorum conſpuitur: ideſt conſpergitur ſputo. dum enim nimium uelociter & acriter loquuntur, ſæpe euenit. ut aſpergines ſputi emittant. Non enim intelligas lector ꝙ ſputo ſe mutuo petant. id enim indecorum eſſet: ſed ꝙ ſinus ſuos præ nimia feruentia loquendi conſpuunt. Verum: ideſt ſed. ſi libet deprendere: ideſt perfecte cognoſcere. meſſem: ideſt mercedem & commodum tantorum laborum cauſidicorum. uel ſi uis deprendere ueram mercedem: ſic enim aliqui legunt: pone hinc: ideſt ex una parte. patrimonia centum cauſidicorum. & pone in alia parte ſolum ſupple patrimonium Lacertæ: ideſt illius militis. Ruſſati: ideſt ruſſata: hoc eſt coccina ueſte induti. & uidebis ſupple ꝙ longe ſuperabit ea. Vel ſicut Probus legit. pone ex alia parte ſolum ſupple patrimonium Ruſſati Lacertæ: ideſt illius aurigæ ſic dicti. Vel (ut Calderinus) pone ex alia parte ſolum rus: ideſt dumtaxat rus: & non reliquas poſſeſſiones. Lacertæ: ideſt quod poſſet dici rus: Lacertæ: ideſt minimum reſpectu aliarum poſſeſſionum: ſicut dictum eſt prius: Eſt aliquid ſeſe unius dominum feciſſe Lacertæ. Satyra prima Attici equitis, qui Satus appellatus eſt. & nunquam cauſas dixit: ſed tamen tot diuitias accumulauit. Habes tres expoſitiones: quarum primam probat ueſtis ruſſata: ſecundam auctoritas Probi: & tertiam uocabulum Lacertæ prius poſiti. Elige quamuis lector: dummodo intelligas parum lucri eſſe cauſidicis reſpectu aliorum. Conſedere duces. Oſtendit q̃ laborioſum, & quam parum lucroſum ſit cauſidicorum munus. Ordo eſt: ac ſi dicat poeta: Ponamus ꝙ ſicut principes uiri ac cæterorum duces conſederunt tempore belli Troiani ad audiendum controuerſiam, & litem inter Aiacem & Vlyſſem de armis Achillis: quæ Vulcanus fabricauerat: ut recitat Ouidius decimotertio Metamorphoſ. utens iiſdem uerbis. ita nunc duces: ideſt principes Romani: quod per ironiam dicit. conſedere: ideſt ſimul ſederunt: ideſt ſedentes ceperunt auditure cauſas. tu Aiax: ideſt cauſidicus tanquam Aiax ſurgis: quia ad iudicium ſtandum eſt. pallidus: ideſt timore pallens. dicturus: ideſt ac ſi eſſes dicturus. iudice bubulco: ideſt coram ignobili & illiterato: & proinde facile corruptibili: aut ſeducibili. pro libertate dubia: ideſt pro oſtendenda alicuius libertate non facile probabili contra eum, qui eum in ſeruitutem uendicare uult: pro qua re maxime pallendum: ideſt timendum eſſet: quia libertas præualet auro. aut pro libertate dubia: ideſt pro aliquo liberando & ſoluendo. cuius libertas: ideſt liberatio dubia eſt. Ego potius intelligo de libertate alicuius clientis, q̃ aut ipſius cauſidici, aut patriæ: propter mercedem hic conſtitutam: quam nec patria, nec ipſe ſibi conſtituerent: ſed potiſſimum clientes. Nec uériſimile eſt ꝙ loquatur de ſcalis Gemoniis: in quas obtinuerit reum obiiciendum: tunc enim non pro libertate: ſed potius contra libertatem loqueretur: potius dicerem uictori cauſidico in cauſa de libertate alicuius in ſignum uictoriæ palmam conſtitui; cuius natura eſt: ut contra pondus renitatur & incuruetur: aut in loco publico: aut in domo eius: & ad refrigerium laſſi animi eam uiridem non ſolum in calore: ſed iam recentem poni: & hoc ad gloriam, & (ut dixi) refrigerium eius. In præmium autem aut pretium laboris a defenſo dari quæ ſequuntur: ſiccum petaſunculum & cætera. quæ (ut Perſius dicit) ſunt Marſi monumenta clientis. Hæc mihi ſententia contextui nunc quadrare uidetur: ſiquis meliorem commiuſci poteſt (licet enim: nam commentarii nihil firmæ ſententiæ iſtic habent) in medium ferat. quot capita: tot ſenſus. Ordo igitur eſt: O miſer: ideſt dignus miſeratione, uel miſeræ conditionis: ut qui pro mercede tam uili tantopere ſudas. rumpe iecur tuum tenſum: ideſt intenſum. & inflatum ira: ideſt clama & concita te furore & ira uehementi. ut palmæ: ideſt rami palmarum. uirides: ideſt adhuc uirentes & exiſtentes gloria ſcalarum: ideſt quam obtinét uictores: qui, ut altius uideantur, ſcalis conſcendunt ad altiora figuntur tibi laſſo: ideſt iam defatigato ad gloriam: ut dixi & refrigerium. Sed audi quod pretium uocis: ideſt tanti clamoris ſit. petaſunculus: ideſt paruus petaſo: ideſt coxa porci ſalita gallice ung iambon de porceau ſale. ſiccus: ideſt fumo & uenuſtate arefactus. aut uas: ideſt fidelia: ut dicit Perſius: hoc eſt uas fictile: aut etiam ligneum. quo nunc utuntur. pelamydum: ideſt thynnorum, ſeu tunnorum linoſorum. gallice hune caque de tonnine qui ſente la bone. aut epimenida quæ ſunt ueteres bulbi: ideſt tales capæ. Afrorum: ideſt quæ in Africa plurimæ naſcuntur. Autumnum deuectum: ideſt deorſum: hoc eſt Romam aduectum. Tyberi: ideſt per Tyberim: per quod uile quoduis ſignificat. nam pretioſa uina Campaniæ: ut cæcuba, ſentina, & falerna non deuehuntur, dum Romam aduehuntur. eius autem uini erunt ſupple quinque lagœnæ: ideſt parua uaſcula, qualia ruſtici & leproſi ſecum ferunt: ſi egiſti quater. In ſignum ergo ſummæ liberalitatis dabitur una lagœna ultra numerum actionum tuarũ. Et ſi forte ex illis lagœnis: aut loco illarum lagœnarum contigit: ideſt cum ſumma difficultate aduenit tibi unus aureus. inde cadunt partes: ideſt certæ promiſſiones promiſſæ in fœdere: ideſt confœderatione & pactione. pragmaticorum: ideſt quam contraxiſti cum pragmaticis: ideſt aduocatis & iuriſperitis, qui cauſidicis iura ſuggerunt. & ita haud facile emergunt: quorum uirtutibus obſtat res anguſta. diuitibus autem melior eſt conditio. Nam tantum ſupple dabitur Aemilio: ideſt illi diuiti, & bene ueſtito cauſidico, quantum petet: quaſi dicat a nobis, qui pauperes ſumus, dabitur quod defenſi a nobis uoluit: & tamen nos melius egimus ſupple cauſas, q̃ Aemilius: ſed præfertur Aemilius nobis. enim pro quia: quia currus aheneus: ideſt ex ære factus. huius: ſcilicet Aemilii cauſidici. ſtat in ueſtibulis: ideſt introitibus templorum. alti quadriuges: ideſt equi quaterni ad iugum trahentes. ſtant ſupple in ueſtibulis aut ipſius Aemilii cauſidici: aut Pauli Aemilii: aut alterius triumphatoris: unde is nomen duxit: quod uériſimilius eſt, q̃ ut cauſidico currum triumphalem poſitum credamus. atq; ipſe: ideſt ſtatua ipſius Aemilii cauſidici: de quo loquitur nunc: quaſi cætera de prædeceſſoribus eius dixerit. ſedens in feroci bellatore: ſcilicet equo belligero: ideſt donatus ſtatua equeſtri. minatur eminus: ideſt eminenter & a longe. haſtile curuatum ex uibratione, quam ſculptor ſimulauit. & meditatur: ideſt exercet prælia. ſtatua luſca: ideſt altero oculo capta, aut alterum oculum clauſum habente: non quidem ex uetuſtate ſtatuæ: ſed ex arte inſidentis. uolentes enim aut haſta, aut ſagitta quid contingere, alterum oculum claudunt. Et ſic: ideſt conſimili modo. per diuitias: ſcilicet & gloriam ſtatuæ equeſtres in foro poſitæ. Pedo: ideſt cauſidicus ille. conturbat cæteros: ſcilicet cauſidicos: quibus animoſior eſt. & altius clamat eo ꝙ ditior. & Matho deficit: ideſt ſuccumbit. ſic: ideſt quia pauperes uilipenduntur. Et hic: ideſt conſimilis exitus eſt Tongilli, atq; Mathonis. Nam ſicut Matho deficit propterea ꝙ in pompis oſtendendis pauper effectus eſt. Vnde dicitur in prima Satyra: Cum noua cauſidici ueniat lectica Mathonis. Plena ipſo & cætera: ita & Tongillus (de quo hic dicit) qui ſolet cum diues eſſet. lauari: ideſt lauandus balnea ingredi. cum magno rhinocerote: ideſt cornu rhinocerotis. non contentus gutto uulgari. & qui uexat: ideſt perturbet. balnea: ideſt cæteros: ſcilicet exiſtentes in balneis. turba comitantium lutulenta: ideſt per lutum poſt eum currentium: & qui premit iuuenes Medos: ideſt ſeruos ex Media adhuc fortes: longo aſſere lecticæ ſcilicet: dum portatur ſupple per forum. empturus: ideſt tanquam is qui emere poſſit. pueros: ideſt ſeruos, argentum. ideſt uaſa argentea. & murrina ſupple uaſa. uillas: ideſt domos in agro. Enim pro quia. ſtlataria: ideſt lata ueſtis, quam habet ad modum lati claui: ideſt ueſtis ſenatoriæ. filo tyrio: ideſt ex purpura confecta. ſpondet: ideſt fidem facit ut talia poſſit. & tamen quamuis ii duo per pompas pauperes effecti ſunt. hoc: ideſt ſuperbe ueſtiri, & magnificus uideri. eſt utile ipſis ſupple cauſidicis cæteris. Nam purpura: ideſt ueſtis purpura. uendit cauſidicum: ideſt facit ipſum placidum, & a multis appetibilem. qualem rem omnes emunt pluris q̃ alias. & amethiſtina: ideſt ueſtimenta uiolacea etiam uendunt cauſidicum. conuenit: ideſt conueniens & utile eſt illis. uiuere & ſtrepitu: ſcilicet comitum. & facie: ſcilicet ueſtimentorum maioris cenſus: ideſt habentium maiorem cenſum. ſed Roma prodiga non ſeruat finem: ideſt modum & rationem impenſæ faciendæ: ideſt non eſt contenta tanto plus expendere in pompis, quanto lucro eſſe poſſunt: quia Matho & Tongillus, eorumq; ſimiles: dum ut plura lucerentur ſeſe oſtentant, pauperes efficiuntur: & ob id uilipenduntur.

Vt redeant veteres, Ciceroni nemo ducentos
Nunc dederit nummos, nisi fulserit annulus ingẽs.
Respicit hoc primum, qui litigat, an tibi serui
Octo, decem comites, post te an sit sella, togati
Ante pedes, ideo conducta Paulus agebat
Sardonyce, atq; ideo pluris, q̃ Cossus agebat,
Quam Basilus. rara in tenui facundia panno.
Quando licet flentem Basilo deducere matrem?
Quis bene dicentem Basilum ferat? accipiat te
Gallia, vel potius nutricula causidicorum
Africa, si placuit mercedem imponere linguæ.
Declamare doces, o ferrea pectora Vecti,
Cum perimit sæuos clasis numerosa tyrannos.
Nam quæcunq; sedens modo legerat, hæc eadẽ stãs
Proferet. atq; eadem cantabit versibus isdem,
Occidit miserea Crambe repetita magistros.

IOAN. ¶ F I D Imus eloquio: oẽs, quos hactenus uidimus, codices Iuue.
BRIT. scriptum manifestissimo habent errore: Vt redeant ueteres. uerum
Priscianus in libro de diuersis usibus omnium rationis partium di
sputans de uerbo fido: docet legendum esse Fidimus eloquio. hũc
enim uersum allegat. Sæculi autem sui stultitiam notat: cum in cau
sidicis diuitię tantum, & non uirtutes considerentur. Est enim sen-
sus: Confidimus nos nostra elo
quentia fore gratos: ac per hoc
conductum iri: sed fallemur. nã
si Cicero nũc adsit a nemine du
centis nummis conducatur, nis
si annulos habeat aureos: nisi in
illius manibus inspecti fuerint
annuli pretiosi: quasi soli diuites
sint sapientes & diserti. ut osten
dat homines non de uestibus:
sed de uirtutibus esse cẽsendos.
¶ Octo serui: qui lecticam ferant
Octos phorum unde octophorum & exapho-
rum: quæ ab octo, & sex seruis
Exaphos cum fertur, appellatur. Martialis lib.
sexto: Laxior exaphoris tua sit
lectica licebit. Idem libro quar-
to: Cum tibi non essent sex mil-
lia Cecilliane: Ingẽti late uectus
es Exaphoro. de Octophoro
Tranquillus in Caligula: eum
enim adeo delicate incessisse scri
bit: ut octophoro ueheretur. ¶ Decem comites, post te: idest clientes
Sella qui te sequantur. ¶ An sit sella: utrum ubi sedeat, an lectica, qua ge
statur. Nam sella accipi pro lectica manifestum est. Iuuenalis in pri
ma Satyra ostendens: Vacuã & clausam pro coniuge sellam. ¶ To
gati ante pedes: idest anteambulones togati, qui per ambitionem
diuitem præcedebant. Martialis libro tertio: Centum miselli iam ua
lete quadrantes Anteambulonis congiarium lassi. Idem: Sum co-
mes ipse tuus, tumidiq; anteambulo regis. ¶ Ideo: quia animaduer
teret istas ostẽtationes opum esse utiles. ¶ Agebat: causam dicebat.
Onyx ¶ Sardonyce onycem scribit Plinius lib. 37. cap. 9. gemmam esse,
cui cum sarda nomen sit coniunctum. est enim alius lapis. scribit
etiam Porphyrio onycem, marmoream ampullã significare. Ony-
ci enim candor est unguis humani similitudine. Item Chrysoliti &
Iaspidis & Sardæ: unde nominis societas oritur. Sardonycea Pto-
lemæus a Sardonyce monte Indiæ deriuari tradit. ergo sardonyce
.i. annulo sardonyce ornato. ¶ Conducta: nam uestes & comites cõ
ducebantur. ¶ Pluris: maiore emolumento conducitur. ¶ Basilus, &
Cossus: nomina pauperum causidicorum. ¶ Rara in tenui facundia
panno: non mirum est, inquit, si Cossus & Basilus raro conducun-
tur ad agendas causas. putat enim uulgus sub sordido amictu fa-
cundiam non habitare: hoc igitur modo poeta hominum stulti-
tiam taxat: cum homines de uestibus (ut diximus) non sint censen
di. ¶ Quando licet Basilo: uult ostendere grauiores causas non cõ
mitti causidicis pauperibus: licet sint diserti. Est enim sensus: Quan
do licet Basilo deducere matrem idest agere causam difficilem: ubi
maxime sit iudicum miseratio captanda per multas matris lachry-
mas: idest mulieris uiduæ, cuius filij circumueniantur. ¶ Quis ferat:
licet, inquit, sit causidicus disertissimus, tamen quia pauper est, non
auditur a iudicibus, non conducitur a litigantibus. ¶ Bene dicen-
tem: diserte dicentem. unde Rhetoricen dicimus esse bene dicendi
scientiam: idest bene loquendi. Nam cum orator sit uir bonus: ne-
cesse est semper bene: hoc est recte dicat: cum bene dicere non pos-
sit (auctore Quintiliano in secundo) nisi bonus, ut bene dicere ad
mores referat. alij uero ad præcepta artis: hoc est loqui secundum
artis præcepta. Est enim bene dicere secundum Ciceronem in ora-
tore, scienter, & perite, & ornate dicere. ¶ Accipiat te: sensus est: Si
uis, inquit, agendo causas lucrari: fac petas Galliam, aut Africam
ubi magnis patroni præmijs afficiuntur. ¶ Declamare doces: mise-
Declamatio retur rhetorum, qui adolescentulos per declamationes exerceant
summo cum labore, & modico emolumento. Est enim declamatio
(ut inquit Quintilianus libr. 10.) forensium actionum meditatio.
Nam in scholis ponebantur certa quædam discipulis, quæ themas
ta dicimus: quibus sic exercebantur: ut domestica illa exercitatio-
ne ad ueras litium causas instructiores descenderent. Declamatio
nes ante Ciceronem (ut scribit Seneca) uocabant thesis: deinde
controuersias & nominarunt, & declamationes. Est enim ordo:
Tu doctes Vecti expositiue pectora ferrea: id est patientissima de-
clamare. est autem interposita acclamatio in nimiam patientiam
rhetoris qui quotidie tot adolescentes & doceat, & audiat. ¶ Nam
quæcunque sedens: ratio quare sit patientissimus. ¶ Sedens lege-
rat: scilicet e classis puerorum. ¶ Classis numerosa: scilicet puero- Classis
rum declamantium ordo. Clas-
sis autem dicebatur (ut osten-
dit Quintilianus libro primo)
discipulorum multitudo, qui-
bus in ordinem distributis præ
ceptores secundum ingenij ui-
res ordinem dicendi dabant. &
ita superiore loco quisq; decla-
mabat: ut pręcedere profectu ui
debatur illic ingens palmæ con
tentio: ducere uero classem mul
to pulcherimum. Nec de hoc se
mel decretũ erat, tricesimus di-
es reddebat uicto certaminis po
testatem. ¶ Cum perimit tunc, in
quit, sunt ferrea & patientissime
pectora: cum classis numerosa
perimit sęuos tyrannos. i. cum
audis discipulos se declamatio-
nibus exercentes: quibus tyran
norum cædes continentur. Crã
be repetita: Angelus Politianus
uir ætate nostra sine controuersia graphice eruditus contendit
Crambe legendum esse: expressumq; esse a Iuuenale adagium il-
lud græcum δὶς κράμβη θάνατος: quo significatur bis positã Crã-
ben mortem esse: est enim Crambe (ut ostendit Pli.) genus brassicę
ut fastidium: uidelicet sæpius repetitæ controuersiæ denotaret: cũ
uulgo quoq; recalfacta brassica iam in prouerbium fastidij conces
serit: erit ergo dictum per prouerbium: Declamatio sępe repetita fa
stidio præceptores conficit. Quod sane prouerbium usurpari po-
test: ubi aliquid sæpe repetitum nobis fastidium gignit.
¶ V T redeant ueteres & cætera. Probat magnis sumptibus Ro- ASCen.
mę lucrari oportere: immo sępe lucrum excedentibus. Cum ne opti
mo quidem oratori, qualis erat Marcus Cicero quisquam ducen-
tos nummos dederit: nisi plus in annulis & seruis expenderit. Or-
do est: Demus ut ueteres oratores redeãt, qui longe peritiores erãt,
quam nunc sint. nemo dederit Ciceroni ducentos nummos. Sunt
qui uelint ordinem esse: Nemo dederit Ciceroni ducentos num-
mos ad hoc: ut ueteres redeant: sed non quadrat constructio argu
mento quia iam ponunt Ciceronem esse. dic ergo ut prius: Nemo
dederit Ciceroni ducentos nummos: nisi annulus ingens: idest ual
de magnus. refulserit: id est resplenduerit in digitis eius. is qui liti-
gat: idest contendit & litem habet in iudicio. respicit: idest attendit
primum hoc quod sequitur. an octo serui: scilicet qui ferant lecti-
cam tuam sunt supple tibi: idest an habeas lecticam ab octo seruis
ferendam: cum mediocrium a sex: pauperiorum a quatuor ferans
tur. & an sint decem comites: idest tecum ad seruitium tuum eun-
tes post te. an sella sit tibi in qua pompose sedeas. potest intelligi de
sella in foro posita: ad quam scalis ascendebant. unde prius: Viri-
des scalarum gloria palmæ. an togati: idest clientes & salutatores
sint tibi ante pedes: id est a parte anteriore euntes. quapropter
ante ambulones dicuntur. Solent enim domini in media anteam-
bulonum: id est præcedentium. & comitum: id est insequentium
uehi in lecticis. Et quia ad pompam nugaturi aspectant. ideo Pau-
lus causidicus ille agebat: idest dicebat causas. sardonyce: idest tali
gemma conducta. atq; pro &. agebat ideo: idest carius. pro maio-
ri prætio quam Cossus: idest alius causidicus. qui gemmam non ha
bebat in annulo. & supple quam Basilus facundia: idest promptitu
do bene loquendi. supple: id est reputatur esse rara. in panno: idest
ueste. tenui: idest paupere & uili. Quando licet: idest permissum est.
Basilo deducere: idest senatum coram iudicibus & patribus conscri
ptis ducere. matrem supple rei potius, quam suam flentem, ut la-
chrymis suis miserationem mereatur. quod nõ fit nisi in arduis ad
modum causis: ubi periculum uitæ agitur: hoc est igitur quando
committitur Basilo quantumuis facundo. sed pauperi causidico:
causa ardua in qua cum de uita agatur prosit matrem flentem de-
ducere: quasi dicat rarissime, aut nunquam. Quis ferat: idest patia-

Nam nonnulli philosophorum in corde (ut scribit Fulgentius) sa
pientiam esse dixerunt. Sed hoc uerbo salit ad id respexit, quod cor
di praecipuus est calor, & palpitatio. Nam (ut scribit Aristoteles de
natura animalium) cor homini animalium uni palpitat: quia homo
solus spe rei futurae, expectationeq; moueat. Arcadio iuueni: id
est tardo, & asinino. Nã in Arcadia optimi progenerantur: ut apud
Persium docuimus illic: Vt Arcadię pecuaria rudere credas. quod
alij sentiant iuueni arcadico: id est nobili: quod Romani ab Euan
dro rege Arcadiae originem duxerint, proindeq; in testimonium
originis antiquae in calceis Lunam gestarẽt (ut docet Plutarchus)
non probo. hinc enim exit indignatio: quod inique praeceptor ac
cusetur: cum asinus doceri nequeat: quasi in potestate praeceptoris
sic etiam tardo, & asino uirtutis cognitionem ingerere. Sicq; poe
ta ostendit stultitia nullo labore uinci. Possumus etiam & melius per
iuuenem arcadicum intelligere, rudem & imperitum. Constat enim
Arcades rudes esse & agrestes. unde Philostratus libro octauo sic
scribit: Non enim exteris Graecis sapientiores sunt Arcades: ut ali
quid plusquam alij in extis ostendant: immo uero rudes sunt, atq;
agrestes, & suibus simillimi: cum ob alia multa, tamen quod arbo
rum fructibus ut plurimum turgent. unde prouerbiũ est apud grae
cos *ἀρκάδιον βλάστημα* idest arcadicum germen. Sexta Quaq; die
dirus Hannibal implet caput miserum: ordo est: Cuius Hannibal
dirus implet mihi caput sexta quaq; die, quicquid id est, de quo de
liberat, ut sit sensus: Cuius suasoria de Hannibale sexta quaq; die
mihi non sine magna animi molestia & fastidio audienda est: Nam
in scholis rhetorum praeter declamationes controuersias, suasoriae
quoq; proponebantur discipulis, in quibus se exercerent. Talis er
go suasoria erat de Hannibale. Deliberat Hannibal an post uicto
riam Cannensem ducat exercitum ad urbem, Maherbale pręfecto
equitum suadente, pollicenteq; ei coenam in Capitolio die quinto.
Et an relicta urbe, quam armis premebat, reducat copias in Appu
liam, repulsus bis ab imbre, cum esset ad tertium lapidem. Circum
agat: idest reducat. Sillius: Cunctantem & uana minantem Circũ
agit, castrisq; ducem succedere cogit. A tempestate: nam duplici
tempestate cum iam ad tertium lapidem exercitum duxisset, repul
Stipulare — sus est: ut scribit Liuius. Quantum uis stipulare: uerba sunt dispen
satoris discipulum praeceptori tradentis: idest pete & roga Columel
Stipulatio — la: Foenoris tui Siluine, quod stipulanti spoponderam, tibi reliquã
pensiunculam percipe: unde & stipulatio est uerborum conceptio:
quibus is qui interrogatur, daturum, facturumue id quod interro
gatus est respondet: ut das ne capram sanam? do. Protinus acci
pe quod do: idest tantum cape quantum tecum paciscor, & quan
tum teneor dare ex conuentione nostra. Vt toties illum: accede
bant enim patres ad magistros, cum filij in scholis declamarent.
Persius: Atq; oculos memini tingebam paruus oliuo: Grandia si
nollem morituri uerba Catonis Discere: ab insano multum laudan
da magistro: Quę pater adductis sudans audiret amicis. Audieban
tur autem certis diebus: modo dixit poeta: Quaq; die sexta. unde
ita Quintilianus in decimo: Obstat huic frequens turba discipu
lorum: & consuetudo classium certis diebus audiendarum: non ni
hil etiam persuasio patrum numerantium potius declamationes,
quam aestimantium. Ast alij sex Et plures: haec a poeta cum indi
gnatione & miseratione quadam proferuntur: ut sit sensus: Grauis
pfecto labor est, exigua aũt merces docẽtiũ declamare. & multi tñ
id muneris obeunt. uerum multi alij ex ijs intelligentes in huiusmo
di munere docendi tenuem esse quaestum relictis declamationibus
quę in scholis & locis priuatis exercebantur: in forum descendunt:
ubi agant ueras causas: sed melius, inquit poeta, sibi consulerent,
si alium uiuendi trami tem ingrederentur. Alij sex Et plures: id est
Sophistę — multi. Sophistae: Sophistae apud antiquos idem fuere qui rhetores
& declamatores dicuntur. uerum postea coepti sunt dici, qui artem
deceptoriam, quae sophistice dicitur, exercen. unde & Boetius inter
pretatur sophisticen cauillatoriam. Quintil. lib. 11. ostendit & anti
sophistas declamatores fuisse his uerbis: Vrbane Flauius Virginius
interrogauit de quodam suo antisophista: quot millia passuum de
clamasset. Antisophistae autem dicuntur inter se concertantes. no
men compositum ex *ἀντί*: quod est contra: & *σοφιστής*. Cice in aca
demicis ait: Sophistas appellari, qui ostentationis, aut quęstus cau
sa philosophantur qui fallacibus conclusionibus utuntur. unde so
phismata (eo auctore) fallaces conclusiunculae appellantur: cui ita
astipulatur Plato in libro qui inscribitur Sophista: Sophista, inquit,
est qui in sermonibus contradicere sibi ipsi disputantem cogit: qui
& ironici pars est ab imitatore opinoso ueniens: phantastici item ge

neris ab imaginaria facultate profluens: non diuinae, sed humanae
effectionis determinata progeniens: ex eorumq; numero, qui uer
bis quasi quibusdam praestigijs mirum in modum decipiunt audi
tores: Idem in eodem ait: Sophista pręstigiator, & imitator quidam
est dicendus. unus quidem est ex ijs, qui allucinationibus & praesti
gijs fallunt. Vno ore: uno modo: cum omnes idem agunt: ut con
ferant se ad agendas ueras causa. Raptore relicto. i. declamatio
ne omissa de raptore. i. stupratore. Nam in scholis talis proponeba
tur declamatio: Rapta raptoris aut nuptias indotatas, aut mortem
optet. una nocte quidam duas rapuit: altera mortem optat, altera
nuptias. Hanc tractat Seneca in. 1. declamationum. Item alia est
declamatio: Rapta raptoris mortem, aut indotatas nuptias optet.
Rapta producta nuptias optauit. Iuuenis raptorem se negauit. Cõ
uictus est, illa mortem petijt, raptor contradicit. Fusa uenena si
lent. i. declamatio omittitur: ubi actio est ueneficij: qualis septima
est declamatio apud Senecam libr. 3. de ueneno dato filio furenti:
quae sic incipit: Filio furenti, & sua membra lanianti pater ueneñ
dedit. Accusatur ab uxore malę tractationis, unde sequitur malus
ingratusq; maritus. potest etiam ingratus maritus ita exponi: ut in
telligamus aliam declamationem: quae est huiusmodi: Torta a ty
ranno uxor, nũqd de uiri tyrannicidio sciret. perseuerauit negare:
postea eius maritus tyrannum occidit. Intra quinquennium non
parientem nomine sterilitatis dimisit, agit illa ingrati. Et mortaria
subaudi a superiore silent. i. declamatio ommittitur filij contere
ntis in mortario medicamenta ad sanando caeci patris oculos: quae
nouerca uenena esse dixit: & pater credidit: testamentumq; muta
uit. At ergo poeta tales declamationes a sophistis relinqui. & ueras
causas agi. Dabit sibi rudẽ: imponet sibi finẽ agendi causas in fo — Rudis
ro. est autem rudis uirga, qua donabantur gladiatores: cum missio
nem artis impetrabant. auctor Priscianus. Horat. Spectatum satis
& donatum iam ruda quaeris Mecoenas iterum antiquo me inclu
dere ludo. Et supra: Accepta rude coepisset Veiento uideri. Ouid. Et
me donari iam rude tempus erat. Eiusdem fit mentio apud Cice. in
secunda Antonianarum: Tam bonus gladiator rudem tam cito ac
coepisti. inde Rudiarij, qui artis gladiatoriae impetrarunt. quo uoca
bulo utitur Tranquillus in Tiberio. Rudem tamen Cato in re rusti
ca generaliter capit pro uirga. ut illic: Duabus rudibus uersato. in
de per diminutionem rudicula. Diuersum: contrarium superiori.
Ab umbra rhetorica: a declamationibus, quae in scholis agũtur.
Ad pugnam: ad uerum certamen. i. ad ueras lites, & causas foren
ses. Summula ne pereat: haec uidetur esse ratio, quare in forum de
scendat ad agendas ueras causas: ne summa. s. & census decrescat
propter quem tesseram habuit frumentariam. appeteret tesserã da — Tessera
ri consueuisse pro qualitate census. dabatur autem populo pro tes
seram frumentum. Tranquil. in Augusto: Ac ne plebs frumẽtatio
num causa frequentius a negocijs auocaretur, ter in anno quater
norum mensium tesseras dare destinauit. Dabantur & pecuniae per
tesseras. Tranquil. in eodem: Frumentumq; in annonae difficulta
tibus saepe leuissimo, interdum nullo pretio uiritim admensus est,
tesserasq; nummarias duplicauit. Tessera etiam erat pręceptum du
cis, quo uel ad aliquod opus, uel ad bellum mouebatur. Vegetius
auctor lib. 6. ca. 7. Virg. It bello tessera signum. Quippe haec mer
ces lautissima: ironice. i. haec est merces amplissima quae datur Ro
mae. Tenta Chrysogonus quanti doceat: inquire, & inuestiga quã
ti citharędi filios nobilium doceant fidibus. ut ostendat longe ube
rius esse citharędorum lucrum q̃ sophistarum & causidicorum. Sic
igitur poeta sui temporis caecitatem & stultitiam notat: cum studia
literarum arti musicae postponantur: paruoq; in pretio habeantur
quod & Martialis notat libro. 5. Artes discere uult pecuniosas:
Fac discat citharoedos, aut choraulas. Chrysogonus: de hoc &
Saty. 6. Chrysogonum cantare uetent. fuit enim citharoedus. Pol
lio: de eo illic diximus: An Capitolinam deberet Pollio quercum.
est autem nomen citharoedi. ostendit igitur citharoedos maiorem
ex laboribus suis mercedem consequi, q̃ rhetores. Tenta igitur ait
.i. si tentare uolueris: inuenies eorũ mercedem esse maiorem. Pue
ros lautorum: filios diuitum, & primorum. Scindens: lacerans & — Scindere
deridens. nam Pollio, inquit, deridet artem Rhetoricam: cum plus
ipse lucretur in arte sua. Scindere enim est contumelia uerborum
lacerare. Tranquillus in Augusto: Antonio honorifice salutato
Augustum saeuissimo conuicio coram proscinderunt. Theodo
ri: hic est de quo Quintilianus sic lib. tertio: Theodorus Gadareus
qui se dici maluit Rhodiũ, quem studiose cũ in eã insulam secessisset,
dicitur Tiberius audiuisse. de hoc meminit & Tranquillus in Ti

Balnea sexcentis,& pluris porticus,in qua
Gestetur dominus quoties pluit,an ne serenum
Expectet?spargatq; luto iumenta recenti?
Hic potius.namq; hic mundæ nitet vngula mulæ.
Parte alia longis Numidarum fulta columnis
Surgat,& algentem rapiat cœnatio Solem.
Quanticunq; domus,veniet qui fercula docte
Componit, veniet qui pulmentaria condit.
Hos inter sumptus sestertia Quintiliano
Vt multum duo sufficient,res nulla minoris
Constabit patri,q̃ filius.vnde igitur tot
Quintilianus habet saltus?exempla nouorum
Fatorum transi,felix,& pulcher,& acer,
Felix,& sapiens,& nobilis,& generosus
Appositam nigræ Lunam subtexit alutæ,
Felix,orator quoq; maximus;& iaculator.
Et si perfrixit,cantat bene.distat enim,quæ
Sidera te excipiant modo primos incipientem
Edere uagitus,& adhuc a matre rubentem.
Si Fortuna volet, fies de rhetore consul,
Si volet hæc eadem,fies de consule rhetor.
Ventidius quid eni?quid Tullius? an ne aliud,q̃
Sidus,& occulti miranda potentia fati?
Seruis regna dabunt, captiuis fata triumphos,
Felix ille tamen,coruo quoq; rarior albo.
Pœnituit multos vanæ,sterilisq; cathedræ,
Sicut Thrasymachi probat exitus,atq; Secundi
Carinatis,& hunc inopem vidistis Athenæ
Nil præter gelidas ausæ conferre cicutas.

berio. docuit autem Rhodi precepta rhetorices per id tempus, quo Tiberius Rhodum secessit ubi circa scholas & auditoria professorum assiduus fuit, & in primis Theodorum audiuit. Gadares Gadareus autem dictus est a Gadaribus ciuitate Syriæ, quam Iudæi sibi uendicarũt. Vnde & Strabo cum de Gsdaribus loqueretur ait: Hinc fuit Theodorus orator,qui ętate nostra uiguit. Strabo autem scribit se temporibus Tiberij floruisse. Theodori etiam cuiusdam Gadarei meminit & Iosephus libro primo belli Iudaici. Incertum autem an hunc intelligat. Nicetes & Hibracas & Theodorus & Plusio nobilissimi artis rhetoricæ græci præceptores habiti sunt. quo tẽpore Augustus bellum gessit aduersus Antonium & Cleopatrã. Eusebius auctor.

ASCen. ℭ QVIS color: idest quę ratio sit afferenda reo ad recusandum depellendi criminis causa. & q̃d sit genus causæ an demonstratiuum: an deliberatiuum: an iudiciale. triplex enim esse Cice. docet. atq; ubi: idest in quo. consistit supple summa quæstio: idest status. an: scilicet in coniectura: an in diffinitione: an in æquitate. & quę sagittæ: idest quę obiectiones, aut responsiones acres ueniant a parte diuersa: idest colligatoris. Manci. de firmamẽto exponit: sed nemo uult sup. soluere mercedem. i. pretium laboris. Quod uerbum uidetur esse præceptoris ad discipulum. unde respõdet unus discipulorum Appellas tu mercedem. i. pretiũ quod meruisti: quasi dicat id iniquissime facis. quid enim scio: quasi dicat nihil. Si ergo nihil me docuisti, nihil meruisti: & ita nihil mercedis tibi debetur. Vnde addit poeta: scilicet. i. quia certe, & per indignationem. culpa docentis. i. doctoris arguitur. i. reprehenditur. Vel sint uerba præceptoris ad discipulum. quod propterea mihi nõ displicet: quia statim dicet: Cuius mihi &c. quasi sint uerba rethoris. & ita ordo erit. s. culpa mea docentis. arguitur: quia nihil salit sup. tibi iuueni arcadico &c. q. i. qa. nil sup. uiuacis & calidi sanguinis: unde ingenij & animositatis uis est. salit iuueni arcadico. i. asinino magnũ cor habenti. multi enim asini & sane magni in Arcadia sunt. nihil autem ad disciplinam asino tardius. in læua parte mamillæ. i. in præcordijs. unde Virg. Geor. 2. Sin has ne possim naturæ accedere partes Frigidus obstiterit circum præcordia sanguis & cæt. cuius sup. iuuenis Hannibal dirus. i. declamatio de Hannibale, qui dirus erat Romanis. implet mihi: idest cuiuis præceptori caput quaq; sexta die. imperiti dicunt omni sexto die. uel de sex diebus semel, aut uno. Implet inquam audiendo, scilicet quicquid: idest de quocunq; deliberat Hannibal. an petat: id est petere: hoc est adire debeat urbem: uidelicet Romam. a Cannis. idest ab illo uico ubi plurimos Romanos fuderat. an ipse cautus: idest callidus & uafer. circumagat: idest per circuitum reducat cohortes: idest milites suos in cohortes distributos. madidas: idest humidas. a tempestate: idest propter tempestatem pluuiosam. post nimbos & fulmina: idest post imbres quæ ingruerant. O Rhetor inquit poeta. stipulationem pete a me quantum uis. & accipe protinus quod do tibi: quia statim dabo quo petieris. pater discipuli tu audiat illum toties declamantem: quasi dicat tam fastidiosum id erit: ut quauis mercede constituta efficere non queas. Vel sint uerba patris ut sit ordo: Pater discipuli tui ut audiat illum toties declamantem: dicet tibi: stipulare quantum uis. & accipe quod do tibi: hoc est plurima promittet tibi. Ast: idest sed. sex & plures alij sophistæ: idest rhetoricam docentes. clamant uno ore contra patrem, qui tibi talia promisit: &

ipsis itidem promiserat. sed nihil soluerat: & ideo agitant ueras lites: idest non fictitias sicut in scholis. & hoc raptore: idest themate de raptore relicto in scholis, scilicet idest non docent in causa ficta, quomodo contra raptorem uirginum declamandum sit. & uenena fusa silent: idest non loquuntur illic de causa fictitia alicuius, qui uenenum dicitur infudisse. malus & ingratus maritus: idest declamatio de marito ingrato & male tractante coniugem: ut qui inique percussit, aut exegit eam sup. silet: idest nulla fit de ipso a rhetoricis, siue sophistis mẽtio. & mortaria: idest declamatio de mortarijs: in quibus filius se contriuisse asserit medicamina: quæ sanant ueteres cæcos: idest oculos patris uetustate cæcutiẽtis. cum nouerca dicat ea uenena fuisse supple silent. Ego dicit poeta: si nostra consilia mouebũt ipsum rhetorem: ipse dabit sibi rudem idest uirgam: qua habita emeritus sit: idest non amplius tali officio uocãs: hoc est dimittet omnino artem rhetoricam. & ingreditur genus uitæ: id est modum uiuendi diuersum sup. a rhetorica professione. is inquam donabit sibi rudem: & ingredietur diuersum genus uitæ: qui ab umbra rhetorica: idest a simulata actione, quę quasi umbratica est descẽdit ad pugnam: idest ad ueram actionem: & ad ueram litẽ: ne summula: idest minima summa pecunię promissæ in mercedem. pereat: idest nõ restituatur sibi. qua: scilicet summula. i. pro qua. tessera. i. signum quo certa mẽsura, aut certus numerus frumenti ipsum a diuitibus habentibus dabatur: sicut habentibus signum plumbeum canonicorũ portio canonica darur. accipitur ergo pro mẽsura: ut sit. qua tessera: idest certa & modica mẽsura uilis frumenti. uænit: idest uenditur. quippe: quia certe hæc merces, quæ ascendebat ad ualorem tesseræ. erat lautissima: idest lautissimi patris. Tenta. si non credis mihi: conare exposcere supple tantum pro mercede: quanti: id est quanto pretio uel quanta mercede. Chrysogonus: idest fidicen aut citharœdus ille. uel quanti Pollio citharœdus alter scindens: idest annihilans uel irridens artem Theodori. i. rhetoricam, quam Theodorus docuit. doceat pueros lautorum: idest munde & laute uiuentium: quasi dicat id frustra feceris: quia nemo tantum pro eruditione filiorum, quantum pro rebus inutilibus expendit: quod in sequentibus docet.

IOAN. BRIT. ℭ BALNEA sexcẽtis: sensus est: Non cunctabũtur diuites Romani & balnea & alia ædificia summis impensis erigere. circa autẽ filiorũ eruditionẽ erũt parcissimi. ℭ Balnea sexcẽtis. s. sestertius. s. extruũtur a diuitibus: nec eiusmodi parcũt impẽsis. Vnde Seneca ad Lucil. At nunc quis est, qui sic lauari sustineat, paup sibi uidetur & sobrius: nisi parietes magnis & pretiosis orbibus refulserũt: nisi Alexandrina marmora numidicis crustis distincta sunt: nisi illis undiq; oposa & in picturę modũ uariata circũlitio ptexit: nisi uitro abscõdit camera nisi thasius lapis quõdã rerũ in aliquo. spectaculũ tẽplo piscinas nostras circũdedit: in q̃s multa sudatione corpora exaiata demittimus: nisi quã argẽtea epitonia fuderint: & adhuc plebeias fistulas loquor. Quid cũ ad balnea libertinorũ peruenero? quantũ statuarũ? q̃tum columnarũ est? nihil sustinentiũ, sed in ornamentũ positarũ impensæ causa? q̃tum aquarũ per gradus cum frigore labentium? ℭ In qua gestetur dñs: tãta erat urbis luxuria: ut porticus haberẽt & loca, q̃s gestationes appellauere: in q̃bus æstiuo, pluuioq; tpe ad amœnitatẽ, uel gestarẽt a seruis, uel ueherẽt a iumẽtis. de q̃b' sic Pli. Iunior ad Caniniũ Rufũ: Quid agit Eurip' uiridis & gẽmeus Gestatio

quid

quid subiectus & feruieris lacus?quid illa mollis &tam frigida ges
statio?Idem Apollinarem: Ambit hunc ambitio pressis, uariequę
tonsis uiridibus, inclusa ab ijs gestatio in modum circi, quæ bus
xum multiformem huiusmodi & recētes manu arbusculas circuit.
Sidonius de gestatione sic meminit:Prædiorum ijs uilla contermi
na, domicilia uicina, quibus interiecta gestatio lassat peditem, nec
sufficit equitaturo. Gestatio item alia significatione accipitur pro
portione scilicet. Seneca in secundo libro epistolarum: Gestatio &
corpus non concutit, & studio non efficit: possis legere: possis di
ctare: possis loqui: possis audire. quorum nihil nec ambulatio uetat
fieri &c.¶ An ne serenum Expectet: luxuriæ Romanæ per ironiam
insultat: debet ne, inquit, spectare donec serenat, quo minus geste
tur.¶ Hic potius: scilicet gestetur in porticu. ¶ Parte alia magnificen
tiam pariter &luxuriam urbis ostendit: ubi porticus columnis mar
moreis, & ijs numidicis ædificabantur. M. Lepidus Catulli in con
sulatu collega primus omnium (ut scribit Plin. libr. 36.) limina ex
numidico marmore in domo posuit magna reprehensione. id au
tem erat uariatum maculis purpureis. unde Statius in Siluis: Sola
nitet flauis Nomadum decisa metallis Purpura. ¶ Surgat: surgere
Cęnatio uideas.¶ Cænatio: locus ubi cœnabant. quod triclinium Gręci aps
pellant. Plini. Iunior: Iunctaq; ei quotidiana, amicorumq; cœnas
Cœnacu tio: hoc est locus ubi cœnabant. Idem etiam cœnaculum dicebatur
lum sed postquam (ut scribit Varro) in superiore parte domus cœnitas
re cœperunt, superioris domus uniuersa cœnacula sunt appellata.
unde in sequentibus: Rarus uenit in cœnacula miles. ¶ Solem ab
gentem: hoc est ut habeat lumen ab Sole hyberno ita, ut possit eā
hyberni Solis totus propemodum cursus hilarare. Nam antiqui
pro temporum & regionum qualitate ædificia (ut docent Victrus
uius, Palladius, & Columella) erigebant: ut fenestræ æstiuo tempos
re ad septentrionem spectantes, Solem auersarentur: hyberno uero
Solem caperent. unde Plin. Iunior ita scribit de domo sua Nouoco
mensi: Incipit porticus ante medium diem hyberna, inclinato die
æstiua, hac adeuntur dietæ duæ, quarū in altera cubicula quatuor,
altera tria: ut circuit Sol, aut Sole utuntur, aut umbra. De positione
ædificij sic Columella in primo: Vrbana rursus in hybernacula &
æstiua sic digeratur: ut spectent hyemalis temporis cubicula brus
malem orientem, cœnationes æquinoctialem occidentem. Rursus
æstiua cubilia spectent meridiem æquinoctialem, sed cœnationes
eiusdem temporis prospectent hybernum orientem.¶ Quanticuns
que domus: non minoris, inquit, conducetur coquus, quā domus
extruetur illa marmorea: quasi dicat in ædificijs extruendis, parans
disq; coquis & epulis grandem pecuniæ summam non uerebuns
tur impendere: sed magistris qualis fuit Quintilianus, exiguam sas
ne mercedem dabunt. Nam (ut scribit Plin. libro. 9.) coqui trium
phorum pretijs parabantur, & coquorū pisces: nullusq; prope iam
mortalis æstimabatur pluris, quam qui peritissime censum domini
mergeret. Coquos autem in seruitijs habebant: cum antea eos ex
macello (ut docet Plin.) conducere consueuissent. Liuius de bello
macedonico: Tunc coquus uilissimum antiquis mancipium & æstis
matione & usu in pretio esse cœpit: & quod ministerium fuerat, ars
haberi cœpta.¶ Pulmentaria: græci uocant obsonia: quæ nos puls
mentaria a pulte (ut scribit Plin.) denominata. qua uice panis mul
Pulmens tis annis usi fuere Romani.¶ Pulmentaria cōdiat: uersus est hyper
taria meter sicut illud Virgilius: Hęc finis fandi solio cum Iuppiter aureo.
¶ Hos inter sumptus: idest inter tales sumptus. ¶ Vt multum: ut ma
gnum pretium. ¶ Vnde igitur tot: uerba poetam interrogantia. Si
romani, inquit, tam parci sunt erga præceptores: unde igitur Quin
tilianus est tam locupletatus? Nam Romæ. xxii. annis rhetoricem
professus est, ut ipse tradidit, primusq; mercedem publicam meruit.
Ex Hispania a Galba (auctore Eusebio) ductus est, a Mar. laudas
tur hoc epigrammate: Quintiliane uagæ moderator summe iuuen
tæ Gloria romanæ Quintiliane togæ &c. ¶ Saltus: tantum soli. uns
de Saltuarij, quos nunc camparios uocant. ¶ Exempla transi: uers
ba sunt poetæ respondentis Quintilianum esse prętereundum tan
quam unicum felicitatis exemplum: ac si dicat nullum alium inuen
tum: qui ex liberalibus studijs sit locupletatus. ¶ Nouorum fatorum
nouæ felicitatis, quam ipsa fata tribuere Quintiliano, ut esset dis
ues. ¶ Felix: beneficio, inquit, fortunæ factum est, ut in Quintilias
no omnia agnoscerentur, quæ in fortunato homine conuenīunt
esse. ¶ Felix: quasi cui fortuna aspirauerit: quod ter est repetitum: ut
latenter innuat tantam felicitatem non tam doctrine, quam fortus
næ beneficio esse assequutum. unde sequitur: Si fortuna uolet. ¶ Pul
cher: iucundus aspectu: aut politus & mundus: ut ad stilum referas.

¶ Acer: ad dicendum. ¶ Sapiens: eruditione multa. ¶ Generosus: est
qui magni & longi est generis. ¶ Subtexit Lunam: nobiles Romas
ni lunatis calceis utebantur. Martialis libro primo: Lunata nusquā
pellis, & nusquam toga. Statius in Siluis ad Crispinum: Primaque
patricia clauat uestigia Luna. Cuius rationē Plutarchus in problę
matis longa disputatione ostendit: Quid est quod qui nobilitate
præstare uidentur, Lunulas in calceis ferunt, an (ut dicit Castor) si Lunati
gnum est eius quæ in Luna esse dicitur habitationis, & q post mor calcei
tem animæ rursus Lunam sub pedibus habebunt, an q Arcades,
qui cum Euandro in Italiam uenerunt proselenes appellati, hoc est
antelunares, eo calcei genere uterentur. omitto reliqua quæ apud
Plutarchum legi possunt. Alij tradunt romanos calceis lunatis esse
usos instituente id Numa Pompilio: qui calceis senatorum C literā,
quæ centum significat, inscribi iussit: ut per eam sese e numero cen
tum patrum admonerentur. hanc postea a similitudine, Lunæ effi
giem esse dixere: & ob id lunatos calceos appellatos. ¶ Nigrę alutę:
nigros fuisse calceos ex eo carmine Horatij datur intelligi in Satys
ris: Nam ut quisq; insanus nigris medium impedit crus pellibus.
¶ Alutæ. i. calceo. appellatione alutæ intelligimus omnem pellem Aluta
tenuem, & mollem. ¶ Orator: dicendi peritus. ¶ Iaculator qui argus
mentis suis tanquam telis aduersarium urgeat. ¶ Et si perfrixit, can
tat bene: adeo, inquit, fortuna Quintiliano aspirauit: ut etsi raucus
esset nimio frigore, tamen bene canere diceretur. ¶ Perfrixit: præteri Perfrige
tum est a perfrigeo. illum autem diximus perfrixisse, qui nimio fris re
gore sit factus raucus. Mart. lib. 3. Perfrixisse tuas questa est præfa
tio fauces. ¶ Distat: differt. ¶ Quæ sidera te excipiant. i. qui siderum
aspectus in ortu tibi affulserit. Creditum enim est ex astrorum mos
tu futura cognosci, & nascentibus hominibus maliciam uel bonita
tem, felicitatem uel infelicitatem portendi. unde Mathematici horā
partus. i. horoscopum maxime obseruant. Suetonius in Augusto:
Vulgata res est P. Nigidium comparata morę causa, ut horā quoq;
partus acceperit, affirmasse dominum terrarum orbi natum. Iouis
aūt & Veneris sidera benigna sunt nascentibus, & salutaria. Ouid.
Natus est infelix (ita Dij uoluere) nec ulla Commoda nascenti stel
la, leuisue fuit. Non uenus affulsit, non ulla Iuppiter hora. Contra
stella Saturni malefica est: quibus in ortu irradiauerit. alibi Iuuena.
Hęc tamen ignorat quid sidus triste minetur Saturni. Propertius:
Et graue Saturni sidus in omne caput. ¶ Primos uagitus: primos
ploratus. est enim uagitus proprie puerorum infantiū. Ouid. in epi
stola Canaces ad Machareum: Vagitus dedit ille miser, sensisse pus
tares. ¶ Rubentem: ob partum recentem. ¶ Si fortuna uolet: Quintis
lianum (ut diximus) latenter innuit Fortunę magis, q̃ doctrinę be
neficio eo diuitiarum peruenisse. Est ergo sensus: Beneficio Fortus
næ fieri posse, ut ex infima conditione aliquis ad supremos honos
res prouehatur. unde est illud Tranquilli de rhetoribus: Magna, in
quit, professorum, atq; doctorum profluxit copia: adeoq; floruit, ut
nonnulli ex infima fortuna in ordinem senatorium, atq; ad sums
mos honores processerint. uideturq; hoc dixisse propter Quintilia
num, quem Ausonius ad consulatum prouectū fuisse ostendit his
uerbis: Quintilianus consularia per Clementem ornamenta sortis
tus. ¶ De consule rhetor: id accidit Valerio Liciniano. de quo Plin.
in epistola ad Cor. Minutianum ita scribit: Audistine Valerium Li
cinianum in Sicilia profiteri? nondum te puto audiuisse. Est enim re
cens nuncius. Prætorius hic modo inter eloquētissimos causarum
actores habeatur: nunc eo decidit, ut exul de senatore, Rhetor de
oratore fieret. itaq; ipse i præfatione dixit dolēter & grauiter: Quos
tibi fortuna ludos facis. Facis enim ex professoribus senatores, ex
senatoribus professores. ¶ Ventidius quid enim? probat exēplo Vē Vētidius
tidij Bassi, & Seruij Tulli Fortunam magnam habere potestatē in
homines. Est autē ordo & sensus: Ventidius quid fuit aliud, q̃ sidus
. i. qua alia re prouectus est ad consulatum, q̃ siderū beneficio? Nā
Ventidius Picens fuit genere, & loco humili, quem puerum cū ma
tre captum Pompeius Strabo, Magni Pompeij pater Asculo subas
cto inter cęteros ante currum suum triumphans sinu matris iacen
tem uexit. postea cum adoleuisset uictum sibi quæsiuit, comparans
dis mulis & uehiculis, quæ magistratibus prębeteret, qui sortiti pros
uincias forent. unde in amicitiam Cæsaris peruenit: mox tribunus
plebis, ac deinde pętor creatus, atq; in eo tempore iudicatus est a
senatu hostis cum M. Antonio: post uero coniunctis partibus non
pristinam tantum dignitatem recuperauit, sed pontificatum, ac des
inde consulatum quoq; adeptus est. Quam rem adeo intoleranter
tulit populus Romanus, ut uulgo per uias urbis uersiculi perscris
berentur: Concurrite omnes augures, aruspices, portentum inusi-

tatō conflatum est recens. Nam mulos qui fricabat, cōsul factus est. Idem (auctore Plutarcho in uita M. Antonij) orientalibus prouincijs praepositus a M. Antonio, Parthos in Syriam rūpentes tribus praelijs fudit: primusq; de Parthis triumphauit, & morte obita publico funere sepultus est. ꝑ Tullius non de Cice. sed de Seruio Tullo intelligit: qui ex serua natus in domo Tarquinij Prisci Tanaquilis astutia, regnum post interfectum Tarquinium obtinuit. ꝑ Seruis: ut Seruio Tullo. ꝑ Captiuis: ut Ventidio. ꝑ Fati occulti: non intellectū a nobis. ꝑ Felix ille tamen: cui hoc acciderit, ut ex seruo fiat rex, & ex captiuo consul & triumphator. ꝑ Poenituit: exemplo Thrasymachi & Secundi Carinatis rhetorum ostendit infelicia esse literatorum studia: quando eorum laboribus iusta praemia non reddantur. uterq; enim coactus est, cum fructum ex studijs non caperent relinquere artem docendi. Thrasymachus autem fuit Carthaginēsis inter Sophistas numeratus a Philostrato: qui cum rhetoricen coepisset profiteri, destitit ob exiguam mercedem. Conqueritur & Martialis studia liberalia penitus negligi: At circum pulpita nostra: Et steriles cathedras basia sola crepant. ꝑ Et hunc: scilicet Secundum, sicuti uisus fuit, & Thrasymachus Carthaginensis inops. De Secundo Carinate Tacitus libro quintodecimo scribit sic: Secūdum Carinatem graeca doctrina oretenus exercitum: quodq; animum non bonis artibus imbuerat. Dion uero scribit: Caligulam adeo inuidum & suspitiosum ad omnia: ut Secundum Carinatem Rhetora in exilium egerit: q; aliquando orationem quandam per exercitationem in tyrannos dixisset. ꝑ Nil praeter cicutas gelidas: damnat Athenienses auaritiae pariter & insipientiae: qui debitis nō afficerent praemijs & honoribus uiros bonos & literatos: innuens ab eis Socratem etiam tantum philosophum, qui omni honore honestandus erat, sublatum ueneno cicutae. Est autem cicuta (ut docet Plinius) publica Atheniensium poena inuisa, semini, & folijs refrigeratoria uis, ut epota statim perimat hominem.

ASCen. ꝑ BALNEA. sexcentis &c. Ut tetigi docet diuitibus nihil minoris esse, quam liberorum eruditionem. Si quis minus peritus grammatice artis nesciat rationem latinitatis huiusmodi: quanti doceat: pluris agebat &c. Sciat omne pretium uenditionis, emptionis, locationis, conductionis, doctrinae, disciplinae, aestimationis, appretiationis, & quoduis simile a uerbis regi in ablatiuo: exceptis his q̄stuor, tanti, quanti, pluris, & minoris, cum eorum compositis, quae sine substantiuo in ablatiuo poni uolunt: etiam si oporteret coniunctionem diuersos casus copulare: aut in alio casu responderi, quā interrogatum sit. & ideo dices: Ego tanti uendo quanti alij, & non pluris, fortasse etiam minoris ego sex aureis & pluris emi & caetera. cum substantiuis autem etiam illa in ablatiuo poni uolunt. ut tanto pretio emi. minori summa uendidi & caetera. Ordo est: Balnea supple constant diuitibus sexcentis supple nummis. & porticus sup. constat pluris. porticus dico. i. uia strata sub tecto: qualis i claustris conspicitur: ambitum uulgus appellat. in qua dominus. i. diues ille gestetur. i. portetur quoties pluit. an ne dominus sup. expectet. i. expectare debeat. serenum. i. serenitatem temporis, ut gestetur. q. d. indignum id esset. & ut spargat luto iumenta trahentia uehiculum. Et si uerba poetae sunt: irrisio est: sin amici diuitis illius adulatio. hic sup. uehatur potius. i. in porticu. namq; ungulae mulae mundae. i. non lutosae nitet hic. Coenatio. i. camera ad coenandum apta. fulta. i. sustentata. longis. i. altis & prolixis. columnis Numidarum. i. de marmore numidico factis. surgat. i. aedificetur alte in alia parte habitationis illius diuitis. & rapiat. i. auide ad se recipiat. Solem algentem. i. hybernum, uel iam occidentem. Quanticunq;. i. quantocunque pretio domus sup. constet. nihilominus sup. aliquis, qui componit. i. construit. docte. i. ex arte. fercula. i. genera obsoniorum. & qui condit. i. debito condimento coquit. pulmentaria. i. quaeuis obsonia ut pultem decoquenda. duo sestertia. i. quinq; librae. sufficiēt. i. satis erunt. ut multum. i. ut res magna & ampla. Quintiliano. i. optimo rhetori ad erudiendum filium. Inter hos sumptus. i. ubi tot in alijs rebus expenduntur. Nulla res constabit patri minoris. i. minori pretio, quam filius. Contra quod uerbum obijcit diues uel defensor dicens. Si nihil datur ut dicis oratoribus: unde igitur Quintilianus rhetor ille notissimus habet tot saltus. i. loca saltantibus feris apta: quae nimirum spatiosa & diuitum sunt. Respondet poeta a fatis id esse: non a beneuolentia diuitum. qui si Quintiliano fauerent: non tot rhetores in paupertate degerent. sed qui felix est: idest fatum benignum habet: inuitis mortalibus plurima consequetur. ad quod declarandum plura intermiscet: conclusurus ibi: Felix ille tamen, coruo quoq; rarior albo &c. Ordo igitur est: O diues uel defensor diuitis, qui Quintiliani diuitias mihi obijcis. transi: idest praetergredere exempla nouorum. i. magnorum & inauditorum fatorum. i. noli mihi obijcere unum, quem fata ditarunt. quia felix: idest eufortunatus quem fata fouent: est supple: idest reputatur & habetur. &: idest pariter. pulcher: idest decorus in membris. & acer: idest strenuus in animo. & haec sunt bona naturae. Felix: idest is, qui felix est. est &: idest pariter. sapiens & nobilis & generosus. & subtexit: idest subsuit alutae nigrae: idest calceo nigro, qui ingenuorum est. Lunam: idest formam Lunae oppositam. quod nobilium est & pomposorum: quae sunt bona fortunae. Felix: idest qui eufortunatus est: & felici sidere natus. est quoq;: idest etiam maximus orator. & iaculator: idest argumentatur, dialecticus, aut sophista. etsi: idest quamuis. perfrixit: idest raucus ex frigore effectus est. cantat tamen bene: idest reputatur bene cantare. Sunt qui frico frixi, & fricui in praeterito habere dicant. exponentes sic: Et si felix ille orator, & iaculator perfrixit supple frontem: idest pudorem exuerit. cantat bene: idest reputatur optimus musicus, quamuis indecore id facit: sed prior sententia placet. Sunt autem haec bona scientiae & industriae. Ideo autem felix haec omnia obtinet. enim pro quia. quia distat: idest refert: interest. quae sidera excipiant: idest egredientem capiant. te incipientemq; modo edere: idest emittere primos uagitus. idest fletus infantiles: quia (ut Plinius docet in principio septimi libri) a uagitu & lachrymis uitam auspicamur: idest incipimus. & rubentem adhuc a matre: idest qualis a matre egressus es hoc est multum refert, quem horoscopū habueris, & qualē faciē coeli in natiuitatis tuae hora. & id quidē astrologorum est approbare nō nostrū, si ipsi sidera uiolētiā habere dicāt potissimū ad fortuita. ubi dicit poeta: Si fortuna uolet: tu fies cōsul: q est summus magistratus Romae. de rhetore. i. qui fuisti iā rhetor: ut Quintilianus. Et si eadem: scilicet haec Fortuna uolet: tu fies rhetor de consule: id est qui iam fuisti consul: sicut Valerius Licinianus. hunc ordinem tenet Mancinellus: quo melior Fortuna praecedit: & nō est reprobandus: licet quidā codices econuerso prius habeant: Fies de consule rhetor, & post: De rhetore consul. Quid enim supple fuit Ventidius, qui in triumphum, ut captiuus ductus, postea triumphauit. Quid Tullius supple fuit: idest Marcus Tullius, qui humili loco natus omnes magistratus Romanos gessit. & primus patriae parens appellatus est. Mancinellus dicit de Seruio Tullo potius intelligendū esse: qui ex seruo ad regnū Ro. peruenit: sed is Tullus non Tullius uocatus est. dicit enim Virgilius in sexto: Residesq; mouebit Tullus in arma uiros. An ne aliud supple fuerat quam sidus: idest sideris: hoc est constellationis approbatio: & miranda potentia fati occulti: idest ignorati a nobis: quasi dicat: mini me fata dabunt seruis regna: ut Seruio Tullo. & dabunt captiuis & Ventidio triumphos: idest summam gloriam, quae mortalibus a Romanis conferri poterat. Fatum est hoc loco uirtus siderum cum fato: idest uoluntate & praeordinatione Dei. qui dixit & facta sunt: & quaecunq; uoluit fecit. unde a fando deductū est. quicquid enim fatur Deus diffinite futurum, non deerit. Et quia coeli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annunciat firmamentum: uolunt astrologi fatum ex astris posse deprehendi: quasi per astra Deus fetur. Fatum praeterea est aliquando mors a Deo praeordinata: quae ineuitabilis est. multa de fato Cicero: multum theologi disputant: sed redeo ad ordinem. Quia ergo felix: idest felici sidere natus, peruenit ad optata etiam renuentibus mortalibus. ille scilicet Quintilianus, qui ad diuitias peruenit. tamen: idest tametsi. si rhetor. est supple felix. sed est supple quoq;: idest etiam rarior albo coruo: quia rarissimum euenit, aut fato, aut fortuna rhetorem diuitem fieri. & ita non debebat fatum nouum: id est inauditum unius rhetoris obijci contra id quod dictum est: quod nemo daret Quintiliano iam duo sestertia. Posset etiam ordo esse: Ille Quintilianus: scilicet est felix. & quoq;: idest etiam rarior albo coruo. & ita nouum est fatum eius tamen: idest quāuis, ipse sit felix. poenituit multos cathedrae in qua rhetoricen docuerunt uanae: idest inanis & sterilis: unde nullum fructum consecuti sunt. sicut: idest quemadmodum exitus: idest finis Thrasymachi: idest illius rhetoris Carthaginensis: atq; Secundi Carinatis: idest illius rhetoris, Athenae &: idest etiam uos non solum Romani: uidistis hunc: scilicet Carinatem inopem. quia etiam apud Athenas pauper rhetoricen docuit: uos inquam Athenae nil ausae conferre philosophis & rhetoribus praeter gelidas cicutas: idest frigidissimae herbae succum uenenosum: quo Socratem in carcere necauerunt. & id in Athenas satyrico morsu adijcit poeta. Mons enim est satyrici per transitum quemq; carpere: quem Horat. summopere obseruat.

Dii maiorum vmbris tenuem,& sine pondere terrā,
Spirantesq́ crocos,& in vrna perpetuum ver,
Qui præceptorem sancti voluere parentis
Esse loco.metuens virgæ iam grandis Achilles
Cantabat patriis in montibus.& cui non tunc
Eliceret risum citharœdi cauda magistri?
Sed Ruffum,atq́ alios cædit sua quæq́ iuuentus,
Ruffum,qui toties Ciceronem allobroga dixit
Quis gremio Enceladi,doctiq́ Palæmonis affert,
Quantum grāmaticus meruit labor?& tamē ex hoc
Quodcunq́ est(minus est autem q̃ Rhetoris æra,)
Discipuli custos præmordet Acœnitur ipse,
Et qui dispensat,frangit sibi.cede Palæmon,
Et patere inde aliquid decrescere,non aliter,q̃
Institor hybernæ tegetis,niueiq́ cadurci
Dummodo non pereat,mediæ quod noctis ab hora
Sedisti,qua nemo faber,qua nemo sedebat
Qui docet obliquo lanam deducere ferro.
Dummodo non pereat totidem olfecisse lucernas,
Quot stabant pueri,cum totus decolor esset
Flaccus,& hæreret nigro fuligo Maroni.

IOAN. BRIT. ¶ DII maiorū umbris: optat manibus maiorū perpetuā tranquilli
tatē:qui pceptores nō minus,q̃ parētes coluerit. ¶ Dij.s. date. ¶ Te
nuē terrā: sic Mart. Sit tibi terra leuis,mollíq́ tegaris arena. Ouid.
Et senis Anchisæ molliter ossa cubēt: Tibullus ɔtra: O tu qui Ve
nerē docuisti uēdere primus: Quisq́s es ifelix urgeat ossa lapis. ¶ Et
in urna ppetū uer: ppetuos flores. nā intra herbas odoratas ɔdebā
tur. ¶ Loco parētis: q summa pie
tate pceptores uenerati sunt. Se
neca ad Luci. Quā uenerationē
pceptoribus meis debeo: eandē
pceptoribus humani generis,a
quibus tāti boni initia fluxerūt.
¶ Metuēs uirgę: exēplo Achillis
ostendit,pceptores esse miro ho
nore colēdos, q cū in Pelio mō
te Thessalię educaretᷓ sub discis
plina Chironis Cētauri, summo
in honore eū semp habuit, & ti
muit. unde Oui. in Arte amādi:
Creditur annosum ptimuisse se
nē. Quas Hector sensurus erat
poscēte magistro: Verberib⁹ iussas prębuit ille manus. a quo &
medēdi & canēdi artē didicit. De
hoc plura an̄ Recubās sub eodē
marmore Chiron. ¶ Cantabat.s.
Achilles laudes magistri. ¶ Mō
tib⁹ patrijs.i. Thessalicis: ubi fuit
Pele⁹ Achillis pater. ¶ Et cui nō
tūc erat,inq̄t,Chirō eiusmodi ut
facile de se risū spectātibus pos
set mouere,tanq̃ caudatus ma
gister. ¶ Citharœdi: Chironis,q
(ut dixi) docuit Achillē & musi
cen & medicinā. de eo nō ulla Higinus. hic herbam inuenit, quæ
Chironeū appellatur,sed & aliam quę Centaurion,omniū morborū
remedium pmittentem. de hoc plura in commētaris Achilleidos.
¶ Sed Ruffum: nunc autē,inq̄t,tam longe abest: ut præceptores co
lantur: ut multi etiam a discipulis uerberentur. ¶ Ruffum qui toties:
habet emphasim. q.d, qui contemnendus non erat, utpote Rhetor
optimus, qui etiā Cic. eloquentię cuiusdam gallicę dixerit. Nam &
alij extitere, qui Cic. ut superfluum notauerint. Brutus (ut auctor
est Tacitus in lib. de claris Oratori.) eum elumbem fractum nomi
nauit. Rursus idem auctor est, Cicero, a Caluo male audiuisse, tanq̃
solutum & eneruem. unde sic scribit in declamationibus: Caluus q
diu cum Cicerone iniquissimam litem de eloquētię principatu ha
Allobroges buit &c. ¶ Allobroga.i. gallum,& barbarum. nam Allobroges po
puli sunt Galliæ, quorum Vienna ciuitas est Metropolis. auctor est
Vienna Strabo li.4. ¶ Doctiq́ Palæmonis: hic est ille Rhemnius Palæmon
Vincentinus grāmaticus, qui (ut scribit Tranquillus de claris grā
maticis) tanta fuit superbia, ut diceret literas secum natas, & secum
morituras. M. Varronē porcum literarū appellabat, iactabatq́ no
men suum in Bucolicis non temere positum, pręsagiente Virg. fo
re quandoq́ omnium poetarū ac poematum iudicē. qui quidoq́
interrogatus quid inter stillam & guttā interesset: gutta inquit stat,
& stilla cadit auctor est Eusebius. Eius meminit & Plin. li. 14. ca. 4.
¶ Et tamē ex hoc: licet inquit id modicum sit, quod datur gramma
tico: tamen ex eo ipse pędagogus aliquid sibi intercipit. & est ordo
Et tamē Acœnitus ipse custos discipuli præmordet ex hoc quod
cunq́ est: reliqua per parenthesim leguntur. ¶ Acœnitus: nomen ui
detur esse fictum quod propriam nimiū spectet utilitatē: ab a quod
est sine κοινότης cōmunitas. ¶ Custos discipuli: pædagogus. ¶ Frans
get sibi: ex solida mercede magistri aliquid sibi pręcidet. ¶ Cede Pa
lęmon: uerba sunt Iuuenalis quadam cum miseratione subsannā
tis defraudantium auaritiam. ut sit: Cede Palæmon de iure tuo, &
patere æquo animo si quid tibi incipitur. ¶ Non aliter, q̃: patitur sibi
detrahi institor uilis supellectilis. ut accipias tegetis p tegumēto le
cti ad arcēdū frigus hybernū. est enim teges genus straguli. de qua
Institor abunde dictum est in. 5. Satyr. Institor autem (auctore Vulpiano)
appellatur ex eo q negocio gerēdo instat: nec multum facit, taber
næ sit præpositus, an cuilibet alij negociationi. nā quicūq́ ad emē
dum, uendendumue præponitur institor appellatur. eos etiā dicen
dos placuit Institores qbus uestiarij, uel lintearij dant uestē circūfe
rendā, & distrahendā. quos uulgo circitores appellamus. Strabularij Circitores
quoq́ institorū loco habendi sunt. Sed & si tabernarius seruū suū
peregre mitteret ad merces comparādas, & sibi mittendas, loco in Stabularius
stitoris habendū scribit Labeo. hinc Institoriæ operæ dicūtur. Trā
quillus in Nerone: Parabantur insignes ganeæ, & matronarū insti
torias operas imitantium. Ouid. Institor ad dominam ueniat discin
ctus emacem. ¶ Cadurci: utrum
stragulo an tegumento lecti. So
lēt enim lecti supeene ueluti tēto
rijs cooperiri uel huiusmodi cā
didis. supra: Violato pœna ca
durco.i. lecto, q aut stragulo ni
ueo sternitur, aut superne (ut di
xi) uelis cādidis integitur. Sunt
.n. Cadurci populi Galliæ, apud
quos lini pstatia principatū ob
tinet in culcitris ob candorē. de
qbus in pcedēti Saty. diximus.
¶ Dūmodo ne pereat: uerba Iu
uenalis deridentis tam extremā
hominum auaritiam.i. dummo
do non pereat labor tuus docē
di post mediam noctem: quo tē
pore multæ tibi olfaciendę sunt
lucernæ: qd̓ p maximo fastidio
Ab intelligit. ¶ Ab hora: post horam
Pli. in. 7. A cōceptu decimo die
dolores capitis.i. post conceptū.
de qua particula plura differui
mus in. 1. Saty illic: Exul ab. 8.
Marius bibit. ¶ Medię noctis: eo
enim tempore pueri ludum lite
rarium petebant. Martia. lib. 9.
Quid tibi nobiscū est ludi sceles
cate magister Infelix pueris, uirginibusq́ caput. Nondū cristati ru
pere silentia galli: Murmure cum sęuo, uerberibusq́ tonas. ¶ Flac
cus Horat. bene autē Horatiū & Virgilium nominauit. Nam gram
maticorū propriū est poetas iterptari. ¶ Decolor: q nimia attrectatio
ne, & fumo lucernarū colorē amittit. ¶ Fuligo: nigrities ea dr̄, q̃ pue Fuligo
nit ex fumo. dicta fuligo q̄si fumigo. Lucernarū fuligo a Pli. dicitur.

AS Cen. ¶ DII maiorum umbris. Preccatur bona maioribus.i. priscis ro
manis & græcis, qui præceptores suos non minus q̃ parentes co
luerunt. Ordo est: Dij sup. dent. umbris.i. manibus & cineribus ma
iorum.s. defunctorū terrā tenuē, & sine pondere.i. leuiorem cyppū
ut dicit Persius.i. mollem sepulturā: ut in pace requiescāt. & molliter
ossa cubent, credebant enim gentiles bene esse manibus, si leuior &
florida esset sepultura. & dent crocos.i. flores croci. & perpetuū uer
.i. uiriditatem & amœnitatem ueris perpetuā. in urna.i. iuxta bustū
ubi ūrna cinerū combustorū recōditur q.s. maiores uoluerūt pręce
ptorem esse loco sancti parētis: quia animorū nō corporū. uel loco
.i. in ueneratione parentis: qui filio sanctus.i. uenerandus, & inuio
labilis esse debet. Achilles magnanimus ille: & formidata tonantis
pgenies: metuens uirgæ.i. flagelli pceptoris sui Chironis iustissimi
centaurorū: iam tamen grandis effectus cantabat laudes Chironis.
iam in patrijs montibus.i. in Thessalia, quę est patria eius. docet.n.
Homerus Achillem inter bellicos ludoces etiam præceptoris sui &
educatoris Chironis, quē centaurorū idem iustissimū prædicat, lau
dē decantasse. & cui cauda magistri citharœdi.i. Chironis cētauri,
qui inferiorē ptē umbilico tenus eqnā habuit nō eliceret tūc risum
q.d. cuilibet eliceret. & tamen Achilles eo, q præceptor erat, lauda
uit eum. sed iuuentus.i. multitudo iuuenum discipulorū cędit.i. per
cutit Ruffum Rhetorē illū, atq́ alios sup. rhetores & grāmaticos.
cędit inquā quemq́.i. quemlibet sua.i. quam docendam quisq́ ha
bet. Ruffum dico, inquit poeta, cędi a iuuēta: qui per arrogantiam
& factionem diceret toties Ciceronem optimum oratorē allobroga
.i. Allobrogorum more crasse & inflate loquentem. Sunt enim Al
lobroges nō lōge a Lugduno Burgūdię uersus. Quis gremio &c.
Nūc grāmaticorū.i. eorū, qui primas literas docent, miserrimam ostē
dit conditionē: ut qui parū mercedis pro multis laboribus: & id qs
dem non sine interuentu litis obtineant. Ordo est: Quis affert gre
mio.i. in gremium: quia sedentibus præceptoribus ad gremiū eorū
afferunt infantuli pretiū scholasticum Enceladi, & Palæmonis do
cti utriusq́ grāmatici. tantum sup. q̄tum labor grāmaticus.i. litera

Rara tamen merces, quæ cognitione tribuni
Non egeat. sed vos sæuas imponite leges,
Vt præceptori verborum regula constet,
Vt legat historias, auctores nouerit omnes
Tanq̃ vngues, digitosq́ꝫ suos, vt forte rogatus
Dum petit, aut thermas, aut Phœbi balnea, dicat
Nutricem Anchisæ, nomen, patriamq́ꝫ nouercæ
Anchemoli, dicat quot Acestes vixerit annos,
Quot Siculus Phrygibus vini donauerit vrnas.
Exigite, vt mores teneros ceu pollice ducat,
Vt siquis cæra vultum facit, exigite, vt sit
Et pater ipsius cœtus, ne turpia ludant,
Ne faciant vicibus. non est leue tot puerorum
Obseruare manus, oculosq́ꝫ in fine trementes.
Hæc inquit, cures, & cum se verterit annus
Accipe, victori populus quod postulat aurum.

rius hoc est docendarũ literarũ meruit. q. d. nemo. & tamen ipse cu-
stos discipuli qui gręce pœdagogus dicitur. Acœnitus. i. ꝑpriꝰ bo
ni: & non cõmunis amator. ꝑmordet. i. prius abrodit, & diminuit:
quasi de crustulis, & is qui dispensat. i. dispensator rerũ domesticas
rum diuitis: qui credita recipit, & debita soluit, frãgit priusquã pęda
gogo. i. pueri ductori det sibi aliquid ex hoc sup. modico: sup. pre-
tio quodcũq́ꝫ est. minus autem
est qđ grãmaticis datur. q̃ sup.
sint ęra. i. pretia argentea Rheto
ris. o Palæmon peritissime & ar
rogantissime grãmatice. cede. i.
patere te uinci: & patere aliquid
decrescere. i. diminui. inde. i. de
modica mercede tua. non aliter
q̃ patiat̃ sup. de pretio diminui.
institor. i. uenditor mercenarius
tegetis. i. lodicis. hybernę. i. qua
i hyeme utimur (est enim densa
ex lana linteis inserta) & pro. i.
cadurci. i. ueli niuei. i. albi. dum
modo nõ pereat. i. dum aliquid
mercedis habeas ex eo q̃ sedisti
audiens & docens ab hora mes
diæ noctis: qua hora nemo exis
stens faber ferrarius: cui mos est
mane surgere: quia tarde opari
nõ licet: & qua nemo, qui docet
deducere. i. attenuare. obliquo
ferro. i. hamis q̃busdam in tabulis fixis. lanam. i. carptor aut carmis
nator lanarũ. sedebat. s. tunc cum tu inciperes. dũmodo inquã non
pereat olfecisse. i. odoratu pertulisse totidẽ lucernas. i. lampadas: q̃s
pueri pauperũ noctu afferunt. quot pueri stabant ante te dicẽtes di
ctata. cum. i. quãdo. Flaccus. i. liber Flacci Horatij. esset decolor. i.
decoloratus propter fuliginem. & cum fuligo. i. crassa nigredo ex
uapore olei ardentis. hęreret Maroni nigro. i. libro eius denigrato.

IOAN. BRIT. ℭ RARA tamẽ merces: licet, inq̃t, aliqua tibi merces detur, cam
tamen non habebis, nisi per litem & strepitum forẽsem. ⸿ Cognitio
ne tribuni: iudicis. Nã pro tribuno unũquęq́ꝫ iudicẽ intelligit. ⸿ Sed
uos sæuas: cum indignatione & quadam miseratione hæc dicit in
magistros, qui multis laboribus & incommodis onerãtur. ex quo,
inquit, ipsi nõ possunt his tot incommodis deterreri: quo minus ue
stros filios doceant: uos eis asperas leges imponite. ⸿ Regula uerbo
rum: ut intelligat regulam omnium uerborum. quẽ casum unum-
quodq́ꝫ uerbũ regat: quod inter rudimenta grammatices haud mi
Thermę nimum est. ⸿ Dum petit Thermas: loca calida ad hoc parata: ut su
dore toto corpore eliceretur. θερμον enim significat calidum. ⸿ Nu-
tricẽ Anchisę: sępe enim eiusmodi quæstiones obscurę exigebãtur
a grammaticis. unde & Tiberius (auctore Tranquillo) solitus est
fatigare grammaticos quęrẽdo: quę fuerit mater Hecubę: qđ Achil
li nomen, cũ inter filias Lycomedis latuit habitu muliebri. Nec aũt
omnia cõmemorat: quasi quę modicę sint utilitatis: parumq́ꝫ neces
saria. unde est illud Senecę in epistola de studijs liberalibus: Hoc q
dem me quęrere, ętate fuerit maior Homerus an Hesiodus, nõ ma
gis ad rẽ pertinet, q̃ scire an minor Hecuba fuerit, q̃ Helena. Quid
inquam annos Patrocli & Achillis inquirere ad rem existimas per
tinere? ⸿ Nouercę Anchemoli: de nouerca Anchemoli Virgi. hæc
cecinit: Hinc Stelenum petit, & Rhethi de gente uetusta Anchemo
lum thalamos ausum incęstare nouercę. scribit Seruius Rhetũ Ma
rubiorum regem fuisse in Italia: qui Anchemolo filio Casperiam su
ꝑduxit nouercam quam priuignus stuprauit. quo cognito cum pa
ter eum persequeretur, & ad pœnam uocaret, fugiens ille ad Turnũ
se contulit. Anchemoli siue Anchemori cuiusdam ab Hypsiphyle
educati mox serpẽtis morsu necati meminit Statius in Thebaide.
⸿ Acestes: Crimisii Siculi fluuij filius fuit ex Segesta Troiana. Vir.
Troia Crimniso conceptũ flumine mater, Quẽ genuit. hic in Sici
lia imperium tenẽs Æneæ multos cados uini dono dedit. Virg. Vi
na bonus, quę deide cadis onerat Acestes. ⸿ Ducat: fingat, formet.
⸿ Pollice: tãquam digito. sumptum est autem de Persio: Et premitur
ratione animus, uinciq́ꝫ laborat, Artificemq́ꝫ tuo ducit sub pollice
uultum. ⸿ Ne faciant uicibus: rem pudendã uerbis honestis expres
sit. i. ne inter se uicibus coeant. ⸿ In fine: perpetratæ Veneris. in qua
oculi ad angulos retorqueri solent. Virg. Nouimus & qui te trans-
uersa tuentibus hirquis. ⸿ Hæc inquit cures: hæc sunt, inquit pater,

quæ tibi curanda sunt o magister. ⸿ Et cum se uerterit annus: ego
hunc locum simpliciter accipiẽdum arbitror. i. cum annus cursum
suum perfecerit. nam proprium anni est i seipsum reuerti. Papinius
in Siluis. Versumq́ꝫ domus sibi temperat annũ. Tranquillus in Ca
ligula: Vicies ac septies millies sestertiũ non toto uertente anno ab
sumpsit. Virg. Atq́ꝫ in sua per uestigia uoluitur annus. Columella:
Tacito nam tẽpora gressu Diffu
giunt, nulloq́ꝫ sono conuertitur
annus. unde & Ouid. in Meta.
appellat annum uoluentem: Iup
piter ex æquo uoluentem diuis
dit annum. Hora. Inuersum an
num appellauit perpetuo (ut est
auctor Porphyrio) epitheto, q̃a
i se semper uertitur. ut sit sensus
Difficilia quidem sunt: quæ tibi
o magister imponuntur a paren
tibus discentiũ: sed finito anno
præmium tuum promeritũ non
accipies nisi per litem: & qđ po-
pulus. i. ipse tribunus magistra-
tus populi iusserit tibi uictori da
ri. ut sic referas ad illud: Rara ta
men merces, quę cognitione tri
buni Non egeat. Legẽdum hoc
est risu satyrico in contẽptũ aua
ritię sui tẽporis. uerba enim sunt
Iuue. dicentis. post labores tuos
finito anno accipe mercedem, quam tibi daturus nõ est, nisi per li-
tẽ. Non tñ ignoro tradi a Macro. lib. 2. in somnium Scipionis: Ver
tentem annum appellari posse, cum astra cuncta ad eandem metã
redierint, unde semel profecta sunt. & paulopost inquit: Annus ue-
ro q̃ mũdanus uocat̃, q̃ uere uertẽs ẽ, q̃a ↄuersione plenæ uniuersi-
tatis efficit̃, largissimis sęculis explicat̃. Et in. 1. saturna. annũ Solis
uertẽtẽ noiat. Sed (ut diximꝰ) simplici sẽsus hic locus ẽ accipiẽdus.

ℭ RARA tamen. Eandem rẽ continuat docens difficilẽ, & exis ASCen.
guam mercedem ex durissimis laboribus. tamen. i. quiuis. a media
nocte doceas. rara sup. est merces: quæ nõ egeat cognitione tribu
ni. i. quæ soluatur sine coactione tribuni. Sed uos parentes. s. disci-
pulorum imponite pręceptoribus sæuas. i. magnas & difficiles ob-
seruatu leges. ut regula uerborum. i. doctrinę. constet. i. innotescat
præceptori. quia uolunt parentes etiam hodie docere præceptores
quid doceant. Volunt ergo ut filius legat historias: ut nouerit om-
nes auctores, tanquam ungues & digitos suos. ut ipse rogatus for
te. i. a casu. dum petit. i. aggreditur. intrat aut Thermas. i. cameras
calidas: quas stufas Galli uocant. aut balnea Phœbi illius uiri. nisi
potius dicamus Thermas esse i domibus. balnea Phœbi in stagnis
aut riuis. a Phœbo. i. Sole calefactis. dicat respondens. s. nutricem
. i. nomen nutricis. Anchisæ. i. patris Aeneæ. & nomen & patriam
nouercæ Anchemoli. i. illius uiri. dicat quot annos Acestes rex Si
ciliensium: quem Virgilius seniorem dixit: uixerit. & quot urnas ui
ni. i. cados ut Virgilius primo Æneid. dicit siculus. s. Acestes. dona
uerit Phrygibus. i. Troianis. quę omnia in Virgilio tanguntur: sed
non explicantur. sunt autem friuolæ interrogationes. Et exigite. i.
exacte poscite: ut pręceptor ducat teneros mores puerorum. ceu. i.
tãquam duceret eos pollice ut. i. quemadmodum. quis polli ce du-
cit. si facit uultum. i. effigiem. cera. i. de cera, uel in cera quæ pollici
obedit. exigite ut præceptor sit. &. i. etiam. pater ipsius cœtus: nõ so
lum ut præceptor bonas literas: sed etiã ut pater bonos mores eos
docens. ne uidelicet pueri laudant turpia. i. turpiter uel turpes. i. so-
domiticos ludos. & ne faciant uicibus. i. uicissim turpitudinẽ illam.
Non est leue. i. facile obseruare manus tot puerorum inspiciendo
quid agant & contrectent. & oculos trementes in fine: idest inspice
re an habeant oculos trementes. quod signum est peractæ libidinis
Pater: aut potius poeta irridens inquit: O præceptor cures hæc: &
cum annus se uerterit: idest redierit ad idem principium: quia (ut di
cit Virgilius) Redit agricolis labor actus in orbem: Atq́ꝫ in se sua
per uestigia uoluitur annus: hoc est ergo expleto anno. accipe au-
rum: idest pretium quod populus postulat a præfecto, aut tribuno,
tibi uictori: idest uotorum compoti. qui in iudicio patrem uiceris. id
est sume has cures: ut in fine anni si conuincere poteris patrem: ha
beas eam mercedem, quam populus tibi postulauerit a præfecto,
aut tribuno: ut ipse tibi persoluat.

Satyra octaua. Stemmata in atrijs.

IOAN. BRIT. Stemma

TEMMATA: in atrijs Romani imagines maiorum cereas habebãt singulis armarijs dispositas: ut essent imagines, quæ comitarẽtur gẽtilicia funera: semperq́ defuncto aliquo totus aderat familiæ eius, qui unq̃ fuerat populus. Stẽmata igit(ut scribit Plin.) lineis discurrebãt ad imagines pictas. Talẽ igit imaginũ ordinẽ antiq stẽma noiauerunt. Trangl. in Nerone: Obiectum est Cassio Lõgino, q in uetere gẽtili stẽmate C. Cassii percussoris Cęsaris imaginea retinuisse. Idem in Galba: Impator uero ẽt stẽma in atrio pposuerit: quo paternã originẽ ad Iouẽ, maternã ad Pasiphaen Minois uxorẽ referret. Mart. Atria Pisonum stabãt cũ stẽmata toto: Et docti Senecæ ter ueneráda domus. Diuus Hierony. ad Principiã uirginem: Vt exponam stẽmata p cõsules & pfectos ptorio decurrẽtia. Spartia. in uita Cõmodi: Is .n. liber debet oĩa, q̃ ad stẽmata generis spectant continere. Lampri. in Alexãdro Seuero: Et stẽma generis dipinxerat, quo ostẽdebatur genus eius a Metellis descẽdere. Sene. in. iii. de beneficijs. Qui imagines in atrio exponũt, & noĩa familiæ suæ lõgo ordine ac multis illigata flexuris i parte prima ædiũ collocẽt: non noti magis, q̃ nobiles sunt: q stẽmata p statuis acciperẽtur, nõ pbo. Nã cum Tranqllus scribat in ueteri stẽmate imagines retinuisse, Idẽ esset ac si diceret statuã: in statua retinuisse. Sed (ut dixi) p ordine illo nobilitatis, q designabatur per eas statuas in atrijs dispositas in armarijs & illigatas multis lineis. de quibus & Paulus iurisconsultus de gradibus sic scribit: Stemmata cognationũ directo limine in duas lineas separãtur. q̃rũ altera supior, altera inferior. Ex supiore aũt uero & secũdo gradu transuersæ lineæ pẽdent. Stẽmata item a scriptoribus frequẽtissime pro generositate usurpãtur. Mar. Argenti furiosa sui, cũ stẽmata narrat. Papi. I Siluis. Expectatur equus: cuius de stẽmate longo Felix demeritos habet ad missura parẽtes. Persius: Stẽmate q thusco ramũ millesime ducis. Ait ergo poeta stẽmata nõ esse ea, q̃ nobilitatẽ hmõi parẽt. ¶ Lõgo sanguine: lõgo maiorũ genere, ut oñdat ex genere maiorũ ueram nobilitatẽ nõ pendere. Ouid. Nam genus & proauos, & quæ nõ fecimus ipsi: Vix ea nostra puto. ¶ Pictos uultus: nã imagines pictæ erant. ut dictũ est. Stẽmata discurrebãt lineis ad imagines pictas. ¶ Æmilianos stantes in curribus. i. statuas triumphales Æmilianorũ. Nã Pau. Æmilius filius eiusq apud Cãnas trucidatus est, eũ de Liguribus & Persa rege Macedonũ triumphauit. ex quo natus est filius, quẽ Scipioni filio Africani superioris tradidit in adoptionem, q Æmilianus est cognoiatus. is fuit qui Carthaginẽ deleuit. Numãtiam in Hispania uicit. uñ Africani inferioris & Numantini cognomen reportauit. ¶ Et Curios: M. Curiũ abstinentissimum fuisse illud declarat: quod cũ Samnitũ legati (ut scribũt Valerius, Plinius, Plutarchus, & Liuius) ad eũ in scãno sedentẽ magnum auri põdus attulissent, publice missum: inuitarẽtq ut id acciperet, rñdit se malle locupletibus imperare, q̃ locupletẽ fieri. & q acie uinci nõ potuit, eũ pecunia corrũpi nõ posse. ¶ Dimidios: uetustate exesos, & mutilatos. ¶ Coruini: Coruinorũ familia fuit antiquissima, q a coruo oppugnatore Valerij aduersus ferocẽ Gallũ accepit cognomen. ex ea familia fuit Messala Coruinus orator, q primus pfectus orbis sexto die magistratu se abdicauit, nõ ciuilem potestatẽ esse cõtestans. Eũ inter oratores laudat sic Quint. in. x. At Messala nitidus & candidus & quodãmodo præ se ferens in dicẽdo nobilitatẽ suam uiribus minor. ¶ Galbam: Sulpitiorũ familiam antiquissimã docet Trãquillus in Galba. Qui aũt primus cognomen Galbæ tulerit, cur aut unde traxerit, ambigit. Familiã illustrauit Sergius Galba cõsularis, & eloquẽtissimus: quẽ tradunt Hispaniam ex prætura obtinentem. xxx. Lusitanorum millibus perfidia trucidatis Variatini belli causam extitisse.

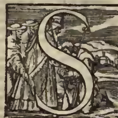
IVNII IVVENALIS AQVINATIS.

SRTYRA OCTAVA.

IN OCTAVAM SATYRAM IVVENALIS ARGVMENTVM.

Stemmata quid? Hac Satyra eos insectatur, qui aut maiorum gloria, aut falsis fortunæ bonis efferuntur, existimantes ueram inde hominis nobilitatem pendere. docens eam hereditariam non esse nec a parentibus testamento relinqui: sed unumquemq; uirtutum meritis fieri nobilem. unde illud est Senecę ad Lucil. Platonem non acrepit nobilem philosophia, sed fecit. Hincq; nactus occasionem monet Ponticum, ad quem scribit Satyram, multos extitisse, qui humili loco nati ad summam dignitatem consurrexerunt, seq; uirtutis splendore claros nobilesq; fecerunt. contra nonnullos, qui ex claris parentibus orti in aliquod dedecus reuoluti sunt: lucem, quam a maioribus suis acceperant, in tenebras conuertisse: ut sic demum ostendat ueram nobilitatem ex uirtute pendere.

Temmata quid faciũt? quid prodest Pontice longo
Sanguine censeri? pictosq; oñdere uultus
Maiorum? & stantes in curribus Æmilianos?
Et Curios iã dimidios? nasumq; minorem
Coruini, & Galbam auriculis, nasoq; carentem?

ASCen.

TEMMATA qd faciunt &c. In hac octaua Satyra reprehẽdit poeta Põticũ, & eius similes de nobilitate generis gloriãtes: cũ ipsi ignobiliter. i. turpiter uiuãt. tãetsi sola uirtus uere nobilẽ faciat. Arguit aũt in principio eos, qui ut nobilitatẽ generis ostẽtẽt, pponũt stẽmata. i. protractiones linearum cum inscriptione nolum & ppriorũ & appellatiuorũ oium ab una radice descendentiũ: sicut arborem cõsanguinitatis canonum studiosi sibi cum appellatiuis noibus describunt. Quo si qs p exemplo stẽma primi regis Albanorũ describere uelit: ponat pro radice Saturnũ: & pducat lineã paternã sic: Saturnus Iouẽ genuit Iupiter Dardanũ & Venerem. Dardanus Erichoniũ. Erichthonius Troem. Tros Assaracũ. Assaracus Capim. Capis Anchisen. Anchises & Venus Æneam. Maternã sic: Saturnus Faunũ genuit. Faunus Picũ. Picus Latinũ. Latinus Lauiniam: ex qua Æneas Ascaniũ fm quosdam primum Albanorum regem &c. huiusmodi autem origines & progationes alij solis nominibus: & per lineas connexis describebant. alij ẽt statuas ex cæra cõficiebant. ut ex Plinio per Mancinellum accepisti: & ut declarabo in principio sequentis particulæ. Quia tamen stẽma proprie corona dicitur: uult Calderinus stẽma solũmodo ob aliquod insigne facinus quauis corona: aut nautica: aut ciuica: aut murali: aut laurea &c. coronatorũ esse. nã nõ omniũ progenierum stemmata erãt. Ordo est: O Pontice qd stemmata faciũt ad nobilitatẽ sup. uerã. q. d. nihil. Quid prodest cẽseri. i. recẽseri. aut in lustris dũ census disquirit memorari. lõgo sanguine. i. longe sumpta origine. Et qd prodest ostẽdere uultus. i. effigies maiorũ suorũ pictas in foribus domuũ publicarũ, aut priuatarũ: aut ex cæra formatas & postea coloratas: & quid prodest ostendere Aemilianos? quiuis.

modi erāt Sciplones stātes in sculptura. ſ. in curribus triūphalibus
uidelicet. Et qd prodest ostendere Curios.i. maiores suos de gente
Curiorū iam dimidios.i.pro dimidio sui dirutos, & uetustate exes
sos. & nasum minorē.i.uēto & pluuia aut edacitate tēporis immi
nutū & attritum. Coruini. ſ. Valerij a coruo agnominatus & qd pro
dest ostendere Galbā, q Neroni successerat: uel potius aliquem ex
maiorib' illius . carētē auriculis
& naso.i. cuius statua antiquissi
ma auriculis & naso ex uetusta
te mutilata erat. Gloriosum aūt
erat habere in genere suo anti
quissimos uiros nobiles: & ideo
pulchrū erat q statuæ eorū iam
cōsumi cœperant ex antiqtate.
uñ Hora. ut Mecœnatis nobili
tatē uno uerbo exprimeret, dicit
in principio Carminū: Mecœnas
atauis edite regibus. & Virgil. li
bro. vii. de regia Pici: sic dicit
Quinetiā ueterū effigies ex ordi
ne auorū Antiqua ex cedro, Ita
lusq, paterq Sabinus, Vitisa
tor curuā seruans sub imagine
falcē: Saturnusq senex, Ianiq
bifrontis imago Vestibulo asta
bant: aliiq ab origine reges,
Martia qui ob patriam pugnan
do uulnera passi.

Quis fructus generis tabula iactare capaci
Fumosos equitum cum dictatore magistros,
Si coram Lepidis male uiuitur? effigies quo
Tot bellatorum, si luditur alea pernox?
Ante Numantinos si dormire incipi ortus
Luciferi, quo signa duces, & castra mouebant?
Cur Allobrogicis, & magna gaudeat ara
Natus in herculeo Fabius lare? si cupidus, si
Vanus, & cubauea quantumuis mollior agna?
Si tenerum attritus catinensi pumice lumbum
Squalentes traducit auos? emptorq veneni
Frangenda miseram funestat imagine gentem?
Tota licet veteros exornent vndiq ceræ
Atria, nobilitas sola est, atq vnica virtus.
Paulus, vel Cossus, vel Drusus moribus esto,
Hos ante effigies maiorum pone tuorum,
Præcedant ipsas illi te consula virgas.
Prima mihi debes animi bona, sanctus haberi
Iustitiæq tenax factis, dictisq mereris,
Agnosco procerem, salue Getulice, seu tu
Syllanus quocunq alio de sanguine rarus
Ciuis, & egregius patriæ contingis ouanti.
Exclamare libet, populus quod clamat Osiri

Statuam parentis ante triūphalem. ſ Effigies: quo.i. cur, ad qd Vir
gil. Quo molē hāc Immanis equi statuere? ſ Ludit' alea pernox: pas
siue dixit luditur alea: cū uoce actiua ducatur ludit aleā. Sueton. in
Nerone. Quadrigenis in punctū sestertijs lusit aleam: ita dictū sicut
curro curriculum, uiuo uitā. ſ Pernox alea: ita dictū: ut illud uigiles fe Pernox
nestræ: nā quod hois est, rei applicuit. Pernox. n. appellatur, quod
per noctē uigilat. Gellius: Stare
solitus Socrates dī primæ statu
perdius, atq pernox a summo
lucis ortu ad Solē alterū orientē
incōniuens. ſ Luciferi ortu.i.ip
so Auroræ ortu.i. si tota nocte i
alea uersatus geti, tandem te ad
Aurorā tradis. quo tpe maiores
illi tui clarissimi impatores in ex
peditionem exercitū ducebant.
Nam & C. Sulpitius dictator (ut
docet Liuius lib. vii. primæ De
cadis) ubi illuxit in radicibus
montiū, extendere aciē cœpit ad
uersus Gallos. ſ Ortu Luciferi.
Lucifer stella est Veneris, q cum Lucifer
aū Solē currit & orit' ante lucē.
Lucifer appellatur græce autem
Phosphoros eadē, cū Solē sequa
tur post occasum eius apparēs
in cælo clarissimeq lucens Ve
sperugo, siue Vesper uocitatur,
græce aūt Hesperos. lege Vitru
uiū lib. ix. & Plin. lib. ii. cap. viii.
& Cice. in. ii. de natura Deorū.
ſ Cur Allobrogicis: sensus ē: Cur Allobro
ingt, Fabius maiorū gloria effe ges
rat: eorūq titulos sibi asciscat, si
auaritia & libidine flagrat: ut o
dat nobilitatē nō pēdere ex ge
nere: neq ex gloria maiorū. hoc

IOAN. BRIT.
ℭ QVIS fructus generis: sub
audi est.i. qd prodest ad nobili
tatē: quæ hoc modo nō parat'.
ſ Iactare: ostētare. ſ Tabula ca
paci: amplo armario. erāt enim
(ut diximus) imagines ceræ
i armarijs. ſ Magistros fumosos
.i. imagines fumosas, & ueteres
suorū maiorū, q fuerint magistri

Dictator magister equitū
equitū: quæ dignitas in populo Romano fuit amplissima. Nam di
ctatoribus semp iungebātur eo modo, quo regibus tribuni celerū
.i. eqtum. nec unqua dictatores creabātur, nisi ingruente maxima
necessitate: tūc cæteri magistratus in urbe cessabant. ab ijs ius pro
uocādi nō erat, qbus & capitis animaduersio data est. Et quia hic
magistratus maxime esset potestatis, nō erat fas ultra sex menses re
tineri: cū ergo dictator sine magistro eqtū nō creatur: bene dixit Cū
dictatore magistros. dictus est a dicēdo dictator: quod a cōsule di
ceret'. Trangl. in Tiberio: Cū dictatorē dicere a senatu iuberet'. Fu
mosos aūt legendū esse nō famosos, illud me monet Ciceronis in
Pisonē: Obrepsisti ad honores errore hominū cōmendatione fu
mosarū imaginū: quarū simile habes nihil, pter colorē. Sene. ad Lu
ciliū: Non facit nobile atriū plenū fumosis imaginibus: Boetius in
principio operis loquēs de quibusdā uestibus ait Quarū speciem si
cut fumosas solet imagines caligo quædā obduxerat. Nam i atrijs
ignis fiebat. unde & Diuus Lucas in diuinis scripturis ait: Petrus
uero sequebat' eū a longe. Accenso aūt igne in medio atrij, & cir
cūsedentibus illis erat Petrus in medio illorū. Non ignoro famosum
capi etiā in laudē. de quo illic: Famosaq mœnia Lagi. ſ Corā Lepi
dis.i. clarissimis imaginibus maiorū tuorū: qualis fuit Æmilius Le
pidus: qui bis consul fuit, pont. maximus, & censor. de quo plura i.
sexta Satyra. ſ Effigies quo Tot bellatorū: qd necesse est, inquit, ia
ctare & ostentare effigies tot bellatorū: si tota nocte in alea uersaris

Scipio Numātinus
ante Numantinos.i. ante imagines tuorū maiorum: qualis fuit Sci
pio Numantinus. Nā Scipio Æmilianus Macedonici filius: ut a de
leta Carthagine cognominatus est Africanus: sic & a Numantia
deuicta Numantinus: q ciuitas in Hispania olim memoratissima,
quis sine muris & turribus, populi Ro p multos annos bella sustı
nuit: demumq longa obsidione, & famæ uicta, seipsam ferro, ue
neno, & igne subiecto absumpsit. Deletæ Numantiæ solum titulū
in triumphum tulit Scipio: nullo Numātino inuēto, q cathenatus i
triumphū duceret': cuius cognominis meminit & Propertius: Vera
Numātinos regna loquūtur auos. Et Apuleius in primo limine se
cundæ Apologiæ: At hoc ego Æmiliano, non huic Afro, sed illi
Africano & Numantino, & pterea censorio uix credidissem. Et ita
dictū ante Numantinos.i. ante statuas Numantinorū sicut & infra:

dicit pp Qui. Fabiū maximum filium Qu. Fabij maximi Allobro
gis ciuis & impatoris clarissimi: q uitā luxu perditā egit: & maiori
bus indignā adeo: ut Pōpeius ptor urbanus paternis bonis ei itera
dixerit, lege Valeriū lib. iii. cap. v. Per hūc aūt intelligit oēs, qui mo
ribus nequaq maioribus suis similes, eorum tm gloria efferuntur.
ſ Allobrogicis: cognomine maiorū: quod familiæ peperit. Is Fa
bius qui apud flumen Isaram aduersus Allobroges & Bituitū Ar
uernorū regē feliciter pugnauit. Ex Bituiti exercitu cæsa millia ho
minū centū uiginti. Bituitus Albæ custodiendus datus est: cū ad sa
tisfaciendū senatui Romā profectus esset, Allobroges in deditionē
accepti. Lege Liuiū. Allobroges aūt populi sunt Galliæ Narbonen
sis: quorū metropolis est Vienna. Strab. lib. iiii. ſ Fabius natus in la
re herculeo: hoc dicit, quia gens Fabia origine duxit ab Hercule.
Ouid. in Fastis lib. ij. Vt tū Herculeæ superessent nomina gentis:
Credibile est ipsos cōsuluisse Deos. Idem in libro de Ponto scribēs
ad Fabiū Maximū sic ait: Cōueniens animo genus est tibi nobi
le namq Pectus, & Herculeæ simplicitatis habes. Silius in .ii.
Fabius tirynthia proles Ter centum memorabat auos. Ferūt enim
(auctore Plutarcho) ex una nymphaū Fabiū Maximū genitū es
se. Quidā uero Herculē apud fluuiū Tyberim cū muliere indigena
congressum habuisse asserūt: & Fabiū uirum optimū, a quo Fabio
rū familia Romæ initiū habuit, genuisse. unde et tanq Deū sibi pro
pinquū, & familiarē inuocabāt Fabij. Plutarchus in eadē uita Fa
bij sic scribit: Vt animaduertit dissipatas Romanorū copias, & un
diq ab hoste circumuentas clamorq fugientiū ad aures eius per
uasit, percusso femore, suspirijsq ac gemitu oibus psentibus proh
Hercules, ingt, citius qdem q sperabā, tardius uero q ipse maturas
bat, Minutius seipsum perdidit. Fabius item (ut scribit Plinius) rece
pto Tarēto ab hostibus signū Herculis inde translatū in Capitolio
dedicauit. ſ Et magna gaudeat ara: cur, ingt, sibi placeat Fabius
q sacra Herculis ministret. Nam familia Fabiorū sacra Herculis he
reditaria hēbat: q peculiari colebat ueneratione. originē. n. (ut dixi
mus) ducebat ab Hercule. Eam aram magnā dixit p maximā: idq
ratione carminis. neq. n. maxima in sexto casu pōt stare in uersu.
Eam aram Euander Herculi dedicauit in foro Boario. unde Ouid.
in Fastis: Instituitq tibi, quæ maxima dicitur aram. De hac lege Li
uium

tiū ī primo limine primi libri ab urbe cōdita, & Oui.in pri.Fastoꝝ.
Dionysius de ea ita scribit: Est.n.foro Boario proxima ueneratioꝰ
neq; apud incolas inter cæteras præcipua. Solinus: Hercules instis
tuit aram, quæ maxima apud pontifices habetur, cum se ex Nicos
strata Euandri matre, quæ a Vaticino Carmentis dicta est, imortalē
cōperisset. ¶ Si cupidus: si auarus sit. quod turpissimum homini est.
Tale est illud Persii: Egregiū cū me uicinia dicat: Nō credā? uiso si.
palles nūmo: Si facis in Penē quicqd tibi uenit amarum: Si puteal
multa cautus Vibice flagellas Nequicq̄ populo bibulas donaueris
Vanus aures. ¶ Vanus: stultus, ac si dicat modicæ prudētiæ. ut illud: Sic lis
bitū uano. q nos distinxit Othoni. aūt uanū mendacē itelligit, & ne
quā. Teren. Nō te pudet uanitatis? hoc est mēdacij. Virg. Nec si mi
ser fortuna Sinonē Finxit, uanū ēt, mēdacēq; improba finget. ¶ Eu
ganea: patauina. ad oues aūt altinates respexit: q̄ lanarum mollitie
(auctore Columella) cōmendabātur. Mart. Velleribus primis Aps
pulia, Parma secūdis, Nobilis Altinū tertia laudat ouis. sunt aūt Eu
ganei Venetiæ populi. Sidonius Appollinaris mentionē faciēs de
Tito Liuio sic ait. Vel quicqd in æuū Mittū euganeis patauina uo
lumina chartis. Marti. laudās altini littora lib. iiii. Epigrāmatū sic in
qt: Quæq; antenoreo dryadū pulcherrima Fauno Nupsit ad Euga
neos sola Puella lacus. Cæterū de Euganeis leges Plin. lib. iii. capi.
xx. & .xxi. ¶ Mollior: delicatior, & minime aptus laboribus bellicis:
ut ostēdat corporis molliciem haud quaq; uiris cōuenire. ¶ Attris
tus lumbū: sinecdoche. i. hñs lumbū attritū. mollieiē sui tēporis no
tat: quo multi sibi draucos appetebāt, cutē sibi polientes. Lumbum
aūt posuit, p podice, quē ut teneri & ueluti mulieres uiderētur, des
Catina pilē, glabrūq; sibi reddebant. ¶ Pumice catinensi. i. siculo. Nā Catis
na ciuitas est Siciliæ nō longe a mōte Aetna: q perpetuo flagrans
Pumex incēdio lapides pumices eructat in littus catinēse. Est aūt pumex
lapis leuis, & spongiosus, atq; aridus incendio excoctus. De quo
sic Virg. I Aetna: Cōgeries saxi anhusto e uertice surgūt. Sic ueluti
in fornace lapis torret, & ois Exurt penitus ueris subit altius hus
mor, Amissis opibus leuis sine pōdere pumex Excutitur. De pumi
ce sic Plin. lib. xxxvi. Sed & his pumices, qui sunt in usu corporum
Tradu co leuigandorū fœminis iam quidē & uiris. ¶ Traducit auos squalen
tes: idest dedecorat & ridendos præbet, cū eis similis non sit. Tras
ducere. n. est dedecorare: & ueluti infamia afficere. ut est illud Mar
tialis Rideris, multoq; magis traduceris Afer. i. infamia afficeris,
& dedecore aspergeris, & rideris. & in sequentibus: In qua se tras
ducebat Vlysses: idest dedecorbat, seq; ridendū præbebat. Sic & ils
lud in sacra scriptura: Ioseph aūt cū esset uir bonus, & nollet eam
traducere: hoc est nota & infamia afficere, & ridendam præbere.
De hoc etiam priore Satyra diximus. ¶ Squalentes: uetustate. aut
ita effumigatos ob assiduos labores, quos pro patria tulerūt. ¶ Em
ptorq; ueneni: & si ueneficus est. ¶ Imagine frangēda. si in stemmas
te suorū maiorū habet statuā: q̄ cæteris est dedecori. & ideo frangēs
da. ¶ Funestat: cōmaculat. ¶ Miseram: dictū per cōmiserationē, quæ
talem produxerit. ¶ Veteris ceræ: licet, inqt, atria plena sint statuis
maiorū tuorum non tamen inde pendet nobilitas: sed ex sola, uni
caq; uirtute. ea. n. est, q̄ (ut diximus) hoiem reddit clarū & nobis
lē: per ueteres igitur ceras intelligo imagines cæreas: q̄ collocaban
tur in armarijs in atrijs. ut dictū est. Seneca de beneficijs Nemo al
tero nobilior: nisi cui rectius ingeniū: & artibus bonis aptius. Qui
imagines in atrijs exponūt, & nomina familiæ suæ longo ordine.
ac multis stemmatum illigata flexuris, in parte prima ædium cols
locant, non noti magis q̄ nobiles sunt. ¶ Atria: atrium prima
erat pars ædiū, ubi imagines cæreæ maiorū in armarijs collocabā
tur, & ubi clientes dñum expectantes considebant. Horatius: Et re
bus omissis Atria seruantē postico falle clientē. Seneca de breuitas
te uitæ: Quā multi per refertū clientibus atriū pdire uitabant. Il
lic ignis (ut paulo ante diximus) fiebat Ideo Iuuen. superius imas
Atria gines fumosas appellat. Dictaq; sunt atria, uel ab atriatibus Thu
scis: quod illinc exēplum sumptū sit. auctor Varro. Vel quod a ter
ra oriātur, quasi atterrana, uel quod atra essent ex fumo. De ijs sic
meminit Victru. in. vi. Earū aūt rerum nō solū erunt in urbe ædifis
ciorū rationes: sed ēt ruri præterquā quod in urbe atria proxima
ianuis solent esse. Poni aūt solebant imagines maiorū cum titulis
suis in prima parte ædiū: ut eorū uirtutes posteri nō solū legerent,
sed etiam imitarentur. ¶ Nobilitas sola, uirtus: concludit nobilitas
tem non in gloria maiorum, neq; in falsis fortunæ bonis, sed in
propria, ueraq; animi uirtute consistere. unde Marius apud Sallus
stium ait: Fortissimum quemq; generosum esse. Ostendit autem
poeta nobilitatem hæreditariam non esse: quando quidem uirs
tus in quis ipsa consistit nobilitas, neq; dono detur, neq; accipias
tur, cum diuitiæ & imagines, & alia fortunæ bona a maioribus
Virtus relinqui possint. ¶ Virtus: auctore Cicerone in rhetoricis, animi
Habitus habitus est naturæ, modo atq; rationi consentaneus. habitus
uero est animi, corporisq; constans & absoluta aliqua in re pers
fectio. ¶ Paulus moribus esto: facito sis similis moribus Paulo &
Cosso & Druso: q multis officijs de repu. benemeriti sunt. per Pau
lū itelligere possumus Paulū Æmiliū: qui Persen Macedoniæ regē
cū liberis eius I triumphū duxit: quiq; frugalitatis & modestię ama
tor filiarū maiorē M. Catonis filio uxorē dedit: minorē Helio Tube
roni pauperi, sed optimo. uirtutē. n. est admiratus, per quā erat pau
per. ¶ Vel Cossus: de Cosso intelligendū est: q (ut scribit Florus) Mus
sulanos, & Getulos accolas Syrtiū iubēte Augusto Cęsare domuit.
uñ cognomentū Getulici assecutus est. unde sequitur: Salue Getu
lice. meminit & Trangl. in Augusto. fuit & ante (ut scribit Liuius li
bro. iiii.) Cornelius Cossus tribunus militū: q occiso Volumnio re
ge Veientium, optima spolia secunda retulit. ¶ Drusus: de Claudio
Druso pōt intelligi, qui (auctore Trāquillo) hostiū duce Drauso
cominus trucidato, sibi, posterisq; suis cognomen inuenit. Tradis
tur ēt proprætor ex prouincia Gallia retulisse aurum, Senonibus
olim in obsidione Capitolij datū, nec (ut fama est) extortum a Cas
millo. Posses ēt intelligere de Druso Nerone, qui Hasdrubalē iuxta
Metaurū cæcidit. aut Druso fratre Tiberij Neronis: qui ab Augus
sto in Germaniam missus, parta illa uictoria Germanici cognomē
est assequutus. Hos ergo tres cōmemorat, ut de republica optime
meritos. ¶ Hos. s. mores. ut sit sensus: Fac ut imagines tuorū maioꝝ
uideāt uitā bene cōpositam in te esse. ¶ Illi. s. mores. ¶ Præcedant: si
uis, inqt, uera nobilitate censeri, fac dignitates & honores, quos in
republica adeptus es, uirtutibus & moribus ornes, & eos semper
tecū præferas. ¶ Ipsas uirgas: ipsas dignitates. nā cōsulibus duode
cim lictores dabātur cū duodecim fascibus uirgarū: totidemq; ses
curibus colligatis: q cōsules præcedebāt. p̄toribus uero sex latum
Bonorū tria genera fasces cū reliquis insignibus. ¶ Animi bona: bonorū tria sunt gene
ra: alia sunt corporis: ut ualetudo, uelocitas, uires, dignitas. Alia
fortunę, q̄ externa dñr, qꝛ penitus extra sunt oēm hois potestatem,
& fortunæ iperio subiecta, ut genus, eductio, opes, clientelæ, amis
citiæ, affinitates, gloria maiorū, quæ incerta, infirmaq; sunt, quæq;
hoies ignauos plerūq; reddunt, & ab oī uirtute alienos: hinc ergo
uera nobilitas nō pendet. Alia sunt aī bona, q̄ cōsilio & cogitatios
ne nostra cōstant: uidelicet iustitia, fortitudo, prudētia, & modestia:
q̄ uirtutes sunt morales, & qbus ueluti Dijs similes efficimur. hinc
ergo uera habet nobilitas. inqt igit poeta: Prima mihi debes animi
bona: ut sit prima pro premiū. nomē pro aduerbio. ut sit sensus: Si
uis nobilis haberi ex bonis externis, & corporis, fac primū bona
animi. i. uirtutē amplexus sis: q̄ maxime æternitati hois memoriam
cōsecrat: & sine ea uera nobilitas nō habet. ut ostēdat & illis bonis
hoiem ēt posse clarescere: sed bona animi ea esse, q̄ uerā hois nobi
litatē tribuāt. ¶ Sāctus haberi: ordo hic est, & sensus: Ego te, inquit,
agnosco procerē. i. nobilē, si mereris haberi & dictis & factis sans
ctus & iustitiæ tenax. Bene aūt Iuuenalis uirū bonū diffiniuit, q &
ope & uerbo unicuiq; si possit, pdest, & nemini iniuriā facit. Sans
ctū (auctore Macro.) dicimus sacrū & religiosum & oi obseruas
tione iuiolatū. uerū ēt apud auctores, ut hoc loco, accipit sanctus
pro eo, q se ab oi labe purū custodit. ¶ Agnosco procerē: te habeo
& admitto nobilē, & generosum. ¶ Mereris: subaudi extrinsecus si
. i. si tu mereris haberi sanctus. i. bonus factis & dictis. ¶ Salue Ges
tulice: te. n. salutabo quocūq; uis cognomine, ut nobilissimū q̄lis
fuit Cossus Getulicus, tāq̄ & tu Getulos deuiceris. nā a uictorijs co
gnomēta duces reportabāt: ut Numidicus, Macedonicus, Creticus,
Isauricus, Dacicus, Britānicus. Mar. Creta dedit magnū, maius de
dit Africa nomē Scipio, qd̄ uictor, quodq; Metellus hēt. Nobilius
domito tribuit Germania Rheno: Et puer hoc dignus noīe Cæsar
eras &c. ¶ Seu tu Syllanus: ordo est & sensus: Et libet mihi exclama
re præ lætitia, quod populus Ægyptius clamat inuento Osiri: si tu
contingis patriæ ouanti Syllanus rarus & egregius ciuis de quos
cunq; alio sanguine. i. præ lætitia clamabo, si tu de quocunq; sans
guine, ac si dicat etiam uilissimo natus, similis fueris Syllano ras
ro & egregio ciui, ut p̄clara p rep. facias sicut Syllanus. Is. n. (aus
ctore Liu. lib. viii. secūdi belli punici) Scipionis legatus Magonē
ducē Carthaginensiū in Hispania superauit. Hānonē alterū impe
ratorē uiuū cepit. Sicq; poeta semper docet illos nobiles esse unde
cūq; nati fuerint: q p̄claris facinoribus uitā suā illustrauerint. ¶ Pas
trioꝝ uāti: nā patria læta est, cū de rep. bñ merētes habet ciues.

ASCen. ¶ QVIS fructus generis tabula &c. Eandem rem continuat: ut tamen scias lector quid per tabulam significet leges p̄ Mancinellū ex Plinio recitata. q̄ si legisti q̄dem: sed nō intellexisti: hoc sibi uolūt. Veteres Romani ut ad maiorū uestigia imitāda iuuenes quotidie cohortarent: pposuerāt oculis suis illorū insignia hoc modo in atrijs: quas Galli salas uocāt. erant quædā armaria, i. uariarū repositoria seu locatoria (cogor fere barbarus esse ut intelligas) i q̄busdā sponebātur uultus egregiorū uirorū suæ cuiusq; familiæ expressi ceraq; dū quis mortuus erat, circū funus ponebāt. ut tota familia. i. oēs q̄ de domo illa unq̄ egregij prodierat, cōspicerent. iuxta aūt armaria in parietibus erāt stemmata. idest ramusculi ab radice primi nobilis in illa domo discurrētes ad imagines oium nobiliū ab illo descendentiū illic pictorū: ad quas imagines erāt tabulæ formatæ in formā tabularū cæratarū: in q̄bus infantuli scribere discunt, ubi cartharū abundantia nō est: eæ aūt tabulæ erant capaces, ita q̄ eodices: idest (ut uulgus uocat) rotula continerent & monimenta: idest scripta ad æternā memoriam eorū, quæ i quorū erant: in magistratu gesserāt: in ianuis aūt, & circūualuas erāt imagines ingētium animorum, qui aliqua bella egregia gesserant, & spolia, exuuiasq; hostium retulerant, quæ quidem spolia affigiebantur liminibus, & fornicibus, ac ualuis: eo pacto, ut ne alieno quidem domino, qui eas ædes emerit, ea deponere liceat. de quibus spolijs dicit Virgilius continue ad ea quæ in superiore particula recitauimus sic: Multaq; præterea sacris in postibus arma, Captiui pendēt currus, curuæq; secures: Et cristæ capitum, & portarū ingentia claustra Spicula, clypeiq;, ereptaq; rostra carinis &c. Ordo textus nostri est: Quis fructus: idest quæ utilitas supple est. iactare: idest ad iactantiam ostētare in tabula capaci: idest ualde ampla largam scripturam capiente. famosos: idest gloriosos & maximæ famæ. & hoc quidem hic in bonam partem. magistros equitum, quos capitaneos. uulgus uocat, cum dictatore: qui summus erat magistratus, non ordinarie, sed pro tempore creatus: qui non ut consul cum patribus quid faciendum esset consuliabat: sed dictabat: idest ex sententia sua pronunciabat quicquid uolebat. nec erat ius ab eo prouocandi. Quis fructus inquam est ostentare maiores summos magistratus gessisse. si male uiuitur ab ostentantibus: scilicet coram Lepidis: idest illic ubi imagines Lepidorum: idest optimorum uirorum, quales Lepidi fuerunt depictæ erant: quasi dicat nullus. & quo. i. ad quid ualet iactare tot effigies bellatorum, martia qui ob patriam pugnando uulnera passi. si alea: idest ludus alearum. pernox: idest totam noctem durans. luditur: idest exercetur ante Numantinos: idest uictores Numantiæ ciuitatis Hispaniæ, quam Scipio expugnauit: qui ob id Numantinus dictus est. Et si talia ostentator uel aleator postquam totam noctem fere lusisti. incipis dormire ortu Luciferi: idest oriente Lucifero: quo oriente, uel in cuius ortu duces Romani mouebant signa: idest uexilla & castra. hæc est uera lectio, quam Calderinus uir nimirū argutissimus, & optime de literis meritus (licet aliquando dormitasse notetur) nobis approbat. quapropter miror cur Mancinellus ab eo discesserit. Tametsi enim nō omnino dissona sunt quæ adducit: uerisimilior tamen est Calderini sententia. Verū quidem est q̄ Lucifer dictus sit Phosphoros græce. & Nomantia ciuitas Hispaniæ fuit. adde si uis q̄ ēt Hesperus Lucifer quodāmodo dici pōt: non solum, quia idem est astrū: uerū ēt quia utroq; tēpore lucem fert: sed matutino affert, uespertino aufert. Vnde ferre licet raro pro auferre ponitur. ut in Bucolicis: Omnia fert ætas, alum quoq; &cæ. & ita si Luciferū dicere uoluisset, q̄ lucē auferret: nihil tamē procederet: quia sensus non est q̄ incipiat aleator dormire ubi totam noctē luserit uesperi: sed summo mane sub lucem. Præterea quales ortus mihi pones i Hesperia: hoc est occidente: quomodo Luciferū uesperi orientem dices, cum iam uicinus occasui sit. Ad hoc quis Luciferū unq̄ dixit, q̄ lucem auferat: licet ferre pro auferre per aphæresim dicatur. sed hoc purgant, si non potius inuertunt, dicentes Luciferum pro Hespero poni. fateor quidem quosdā primo Æneidos Reuocato sanguine Teucri: Teucrū p̄ Dardano putare poni. sed si mihi esset hic de ea re disputandi locus: dicerem. nec illic Teucrum pro Dardano: nec alibi Philomelam pro Progne: nec alia pro alijs (ut dicuntur) poni: sed pro se. nam uult sanguinem Teutri reuocari: idest aboleri, ut ex Creta oriundum: & Dardani genus ex Italia oriundum exaltari. Reuocamus enim florentes dum eos ad abolitionem uocamus. Sed ad institutum nostrum. licet aliqui duces Romani cœperint castra mouere cum Hesperi occasu. quando scilicet: aut opportunitas, aut necessitas interueniens consulit: tamen aduentante luce consuetius est moueri. Præterea quis neget uituperabilius esse cū Lucifero oriente q̄ cum Hespero occidente incipere dormire. Non est ergo opus accipere Luciferum pro Hespero: & ortum pro occasu: cum in propria significatione uerior sit sententia: Cur Fabius: idest aliquis Fabiorum natus. in lare herculeo: idest in familia, quæ Herculem se auctorem habere profitetur. gaudeat allobrogicis supple titulis, & appellationibus: quas Fabius emendatus ex quo Allobrogas uicerat moribus, assumpsit: se Allobrogum appellans: quas filius ob turpes mores merito amiserat. & cur gaudeat magna ara Herculis: idest pontificatu ad magnam aram Herculis. uel gloria, quæ ex eo Fabiorum familiæ oriebatur: q̄ ab eo scilicet Hercule genus ducerent. cuius maxima Romæ ara ueneratur. cur inquam gaudeat talibus: si ipse existens cupidus: idest auarus. si uanus: idest mendax, & sine fidei constantia: & melior quantumuis agna euganea: idest oue altina, qua nihil imbellius: cum Hercule nil fuerit bellicosius. & si atritus lumbum tenerum: idest mollem & delicatum ac libidinosum: idest habens eum atritū. est enim græca figura. punice: idest lapide cauernoso, quo membranæ & cutes leuigantur & poliuntur. catinensi: idest æthno: idest qualem Aetna mons Siciliæ sæpe euomit. moris est epitheta rebus dare a locis in quibus plurimę & optimę sunt. ut hybleę apes: tyria purpura. indici uniones &c. producat. i. porro ducat, & exponat oculis mortalium ad ostentationem. auos: idest imagines auorum. squalentes: idest situ & squalore uictas. quia (ut prius dixi) quæ quisque amat, ea potissimum colit: quia ergo talis non uult imitari mores maiorum suorum, derelinquit imagines eorum squalidas. & si ipse emptor ueneni: quo suos necet: funestat: idest incæstat. & quasi funere contaminat. imagine supple sua frangenda: idest dirumpenda: & non cum alijs ponenda. & ita quasi mortua inter uiuentes. unde quodammodo quasi præsenti semper cadauere funestam facit miseram gentem: idest progeniem suam dignam miseratione, cum ei imputandum non sit, si malos habeat nepotes. quibus optimis moribus egregie præluxerit. Miserū fere in bonam partem accipimus: nec de malo miserum diximus. Licet igitur: idest quamuis. ueteres ceræ: idest antiquissimæ imagines ex cæra in armarijs (ut dixit Plinius) dispositæ exornent tota atria. tamen supple sola atq; unica uirtus est nobilitas. uel nobilitas est sola atque unica uirtus: idest nihil dici potest uera nobilitas: nisi ipsa sit uirtus. Et ideo esto moribus: idest similitudine morum. Paulus: uel Cossus: uel Drusus: idest similis optimorum uirorum cuiusmodi illi fuerunt. & pone hos mores tuos bonos, quibus alicuius: illorum similis es. ante effigies maiorum tuorum: idest reputa te potius nobilem: quia tales mores habes: q̄ quia tales parentes & maiores. illi scilicet boni mores præcedant: idest præferantur quantum ad hoc, quod est effici nobilem. ipsas uirgas: idest fasces uirgarum quos lictores ferebant. te supple existente consule: idest non te tam reputabis nobilem q̄ generosos habeas parentes: aut amplos gessisti honores: seu magistratus: q̄ q̄ spectatos obtineas laudatissimi cuiusq; mores: ut in sequentibus prosequitur dicens. Prima mihi debes animi bona. Ordo est: ac si dicat poeta: Si tu uis ut te dicam nobilem: tu debes mihi bona: idest bona dotes & uirtutes animi prima: idest in primis ante omnia alia: idest ante generositatem & claritatē sanguinis: aut amplitudinē honorū: aut opes fortunæ. Sola. n. animi uirtus nostra est. Sanitas. n. & incolumitas aut pulchritudo naturæ, cæloq; debētur: generositas progenitoribus: honores exhibētibus: diuitiæ fortunæ: aut donantibus eas: & potissimū Deo: cuius omnia bona sunt. at uirtus quā nemo mortaliū aut dare aut auferre nobis potest: nr̄a (ut dixi) est: sed non a nobis. Si tu mereris factis & dictis: idest opere & sermone: quo ordine dixit Lucas actu. pri. Cœpit Iesus facere & docere. haberi: idest æstimari & reputari sanctus: idest inuiolabilis. & tenax: idest obseruans tenaciter iustitiæ. ego agnosco supple te, uel in te. procerem, i. primorem ciuitatis optimū uirū, & nobilissimum, q̄ ciuitatis onera portare posses: ut nobilissimus & generosissimus. Raro autem procerem: quiritem: primorem: primatem: optimatem: & huiusmodi singulariter leges. Salue Getulice: idest ego te tunc salutarem sic o Getulice: idest ita generose ut Getulorum uictor salue. seu: idest siue. tu existens Syllanus: idest nobilis ut Syllanus: seu supple ciuis rarus. Et prodi: idest egregius: idest per uirtutem ab alijs segregandus (unde Home. & post eum Virgil. duces ab exercitu segregant: ut Reliquias Danaum, atq; immitis Achilli) cōtingis. i. cū difficultate datus es patriæ ouanti. i. exultanti de uirtute tua.

IOAN. BRIT.

Osiris

OSIRI inuento i.inuento Api boue, quẽ Ægyptij, colunt, ueluti Osiridẽ. Nã tradiderũt aĩam Osiridis in bouẽ trãsmigrasse. Non est fas eũ certos (ut scribit Pli.) uitæ annos excedere. Mersum igit' in sacerdotum fonte enecant, quæsituri luctu aliũ, quẽ substituant, donec inueniãt mœrent. Derasis ẽt capitibus, nec tñ usquã diu q̃ritur uitulus priori persimilis: quo inuẽto populus luctũ finit. De Abi boue ita scribit Strabo lib. xvii. Memphis Ægyptiorum est regie: ea Apidis tẽplũ habet, q idẽ est, quod Osiris. Hic aũt est ille Osiris: quem alij Saturni ex Rhea filiũ fuisse tradũt. Alij Iouis ex Niobe. Virũ magni ingenij, gloriæ cupidum, qui relictis agris & patria sua, ad Ægyptios transferauit, quos ditioni suę subegit. Isidẽ Inachi filiã, q̃ Io ante uocabaẽ, duxit uxorẽ: quorum uterq; ob uarias uirtutes diuinos honores meruit. Isis .n. leges statuisse fertur. unñ Thesmophora a græcis: hoc est legifera dicta est. Eã ẽt frugũ inuẽtricem dñt. Osirim uero uarias artes Ægyptios docuisse. de quibus sic cinit Tibullus: Primus aratra manu solerti fecit Osiris: Et tenerã ferro sollicitauit humum. Primũ in expertæ cõmisit semina terræ: Pomaq; nõ notis legit ab arboribus. Hic docuit teneram palis adiũgere uitẽ. Hic uiridẽ dura cedere falce comã. Verũ Osirim ferunt a Typhone fratre p fraudẽ occisum fuisse, ac dilaniatũ, eiusq; mẽbra ab uxore diu q̃sita: q cũ nõ inueniret. in maximos fletus prũpere solitã. Quare cõmotos Ægypticos iã diu ea quæsiuisse quoad iuxta Syenẽ iuenerũt: q illic Isis sepulturæ mãdauit. ¶ Insignis: subaudi est. ¶ Quis .n. rationẽ affert illũ nobilẽ nequaquã cẽsendum: in quo solum pclarũ genus, & nõ uirtus spectaẽ: ut ostẽdat solã uirtutẽ dare hoi nobilitatem. Seneca. Quis est generosus? ad uirtutẽ bene a natura compositus. Quint. Qui generosissimus? nõne q optimus? nõ q celebritate nascẽdi, sed q uirtute maxime excellit. ¶ Nanũ cuiusdã: ostẽdit illũ sæpe derisui haberi, q nobilis & generosus appellaẽ. Na quemadmodũ per risum & iocum appellamus nanum alicuius Atlanta, & Æthiopẽ albũ & Cygnũ, ita ẽt ironicos appellamus aliquos Creticos & Camerinos: cum tñ sint ueri Cretici nec Camerini: hoc est cũ in ijs nulla maiorũ uirtutis ornamenta spectentur. ut sit sensus: Non si te Creticũ aut Camerinũ aliqs appellat, propterea es Creticus aut Camerinus, nã id cognomẽ posset tibi esse impositũ in derisum, sicuti etiam per iocum Atlanta nanum appellamus. ¶ Europen: quã ob pulchritudinem Iupiter in taurum conuersus ex Phœnicia in Cretã aduxit. fuit autẽ filia. Agenoris Phœnicię regis. ¶ Leuibus: sine pilis, qui pp ætatem longam, & scabiẽ decidunt. ¶ Violẽtius q̃ pardus, tigris, & leo. ¶ Ergo cauebis, Et metues: ne te ita per derisum uocent Creticum & Gamerinum: quemadmodũ nanũ appellant Atlanta, & Aethiopem cygnũ. Ab eo Metello qui deuicta Creta Creticus est cognominatus, & ab eo P. Sulpitio Camerino uetustissimi generis, qui una cũ Sp. Posthumio Albo. Aulo Mãlio missi fuerũt Athenas, iussi inclytas leges Solonis describere, & aliarum ciuitatũ instituta, iura, moresq; noscere. ¶ Tecũ est mihi sermo Rubelli Plance: a Pontico ad quem scribit Satirã discedit, & Rubellium Plancũ alloquitur. mox ad Ponticũ redibit, cum dicet paulo post: Hæc satis ad iuuenem. De Rubellio Plãco ita scribit Tacitus

Isis

Thesmophora

Inuento. quis enim generosum dixerit hunc, qui
Indignus genere, & præclaro nomine tantum
Insignis? nanum cuiusdam Atlanta vocamus,
Aethiopem cygnum, paruam, extortamq; puellam,
Europen, canibus pigris, scabieq; vetusta
Leuibus, & siccæ lambentibus ora lucernæ,
Nomen erit pardus, tigris, leo, siquis adhuc ast,
Quod fremit in terris violentius. ergo cauebis,
Et metues, ne tu sis Creticus, aut camerinus.
His ego quem monui, tecũ est mihi sermo Rubelli
Plance, tumes alto Drusorum sanguine, tanquam
Feceris ipse aliquid, propter quod nobilis esses.
Vt te conciperet, quæ sanguine fulget Iuli,
Non quæ ventoso conducta sub aere texit,
Vos humiles inquis, vulgi pars vltima nostri,
Quorum nemo queat patriam monstrare parentis,
Ast ego cecropides, viuas, & originis huius
Gaudia longa feras, tamen ima plebe Quiritem
Facundum inuenies, solet hic defendere causas
Nobilis indocti. veniet de plebe togata
Qui iuris nodos, & legum ænigmata soluat.
Hic petit Euphraten iuuenis, domitiq; Batauí
Custodes aquilas armis industrius; at tu
Nil nisi cecropides, truncoq; simillimus hermæ,
Nullo quippe alio vincis discrimine, q̃ quod
Illi marmoreum caput est, tua viuit imago.
Dic mihi Teucrorum proles, animalia muta
Quis generosa putet nisi fortia? nempe volucrem
Sic laudamus equum, facili cui plurima palma
Feruet, & exultat rauco victoria Circo.
Nobilis hic, quocunq; venit de gramine, cuius
Clara fuga ante alios, & primus in æquore puluis.
Sed vænale pecus corithæ, posteritas &
Hirpini, si rara iugo victoria sedit.

in Nerone: Igitur quasi iam depulso Nerone q nãnã diligeretur, pquirebant, & omnium ore Rubellinus Plancus celebrabatur: cui nobilitas per matrẽ ex Iulia familia, ipsa placita maiorũ colebat habitu seuero, casta & secreta domo, quantoq; metu occultior, tanto plus famæ adeptus. ¶ Tumes alto sanguine Drusorũ: q genus trahis a familia Claudia in qua fuit Claudius Drusus ille, qui (au ctore Tranquillo in Augusto) hostiũ duce Druso commmus trucidato sibi, posterisq; suis cognomẽ inuenit. Hinc fuit Claudius ille Drusus, qui statua sibi cũ diademate ad Appij forum posita Italiam per clientales occupare tentauit. hic Claudius ille pulcher, q apud Siciliam non pascentibus in auspicãdo pullis, ac per contemptũ religionis mari demersis, quasi biberent quãdo esse nollent, præliũ nauale iniit, & superatus est. hinc deniq; Tiberius Nero tertius imperator, & Drusus frater eius. ¶ Tumes: in superbiã eueheris, tanq̃ aliquid egregiũ feceris: unde nobilis sis cẽsendus. sicq; ostendit ad ueram nobilitatẽ non sufficere genus maiorum. Vt te conciperet: subaudi extrinsecus &. ut sit: Et ut te cõciperet mater ex familia Iulia: nõ aũt ignobilis mulier, q̃ urgente pauptate texit telam conducta mercede. ¶ Sub aere: sub dio. sicq; pauperũ mãsiones designauit. Horatius. Diues ne prisco natus ab Inacho: Nil iterest an pauper, an infima De gente sub dio moreris. ¶ Vos humiles inquis subaudi estis, cũ cõtemptu pferendũ hoc est. ¶ Patriam parẽtis: unde descẽderit parens uester. ¶ Ast ego cecropides: subaudi sum. i. nobilis. non autem hoc dicit: q sit Atheniensis Rubellius: sed q cũ Athenis de nobilitate esset certatio: alijq; se dicerẽt oriundos a Cecrope: seq; cecropidas dicerẽt. alij ab Alcmæone: unñ Alcmæonij. alij ab Erecthẽo: unñ Erecthidæ Cecropidę genere pstabãt. ¶ Viuas: nõ sine indignatione dictũ a poeta & irrisione uanæ nobilitatis. Imitatio est Persa: Dinomaches ego sum suffla, sum cãdidus esto. ¶ Tñ ima: ut ostẽdat nobilitatem pendere ex uirtute & bonis aĩ: nõ aũt ex bonis externis: qbus insulsi hoies inflanẽ. ¶ Nobilis: ironicos q se nobilẽ putat. ¶ De plebe togata. i. uili. Toga .n. (ut diximus ex Asconij testimonio) erat uiliorũ. ¶ Nodos: difficultates. ¶ Soluat: explicet & enodet. ¶ Aenigmata ænigma sermo est obscurus iterpretamento indigens. ab αἰνίττω quod est nuo. innuit .n. qddã quod postea est pluribus explicãdũ. uel ab αἰνιττομαι quod est obscure loquor. ut illud: Vidi mare concretũ in creta ligneo in cãpo: ubi caro humana ossibus ludebat. signat .n. salinũ cũ sale i mensa ubi manus humana talos iactabat. itẽ: ut Mr me genuit eadẽ mox gigniẽ ex me. cũ signãt ex aq̃ glaciẽ cõcrescere: & rursus i aq̃ resolui. ergo ęnigmata dubios & obscuros legũ sensus, q̃ græci dñt ænigmata. hoc genus qdã e nostris ueteribus scirpos appellãt. Gellius. ¶ Hic alius, ut sit sensus: Alius iquit, iuuenis, quẽ tu ignobilẽ appellas, nulli psus pro repu. parcẽs labori longinqs regiones petit, mille pericula adit. At tu nihil horũ facis: Cecropidẽ te tm̃ uocas hoc est nobilẽ. cũq; desidię cõsulas una hac re tm̃ gloriaris, q nobilis sis. cũ aũt nõ appellat Cecropidẽ (ut diximus) q sit Atheniẽsis, cũ familiæ de nobilitate cõtẽderẽt: aliæ dicebãt se a Cecrope oriũdas: unñ Cecropidæ dicebãẽ. aliæ ab Alcmæonij. unñ Alcmæonij. aliæ ab Ericthẽo: unñ Ericthidæ. sed Cecropidę

Cecropidæ

Ericthida

Alcmæonij.

Aenigma

nobiliores habebãtur a Cecrope:q ẽt ante Deucalionis tpa regnas uit Athenis.quẽ ois antiqtas fabulata est fuisse biformẽ: qa primus marẽ fœminæ matrimonio iunxit. ¶ Euphratẽ partes oriẽtales. nã Euphrates fluuius est,quẽ fundit maior Armenia Babilonẽ inters luens.auctores Strabo lib.ii. & lib.xi.Solinus & Mela hũc Afirij

Bataui Regis flumen appellãt. ¶ Bataui domiti:de Batauis meminit Tas citus in eo opusculo,quẽ de Germanis cõposuit. Sunt.n.Germas niẽ populi Rhenũ incolẽtes.hos Domitianus adhuc puer domuit ut scribit Tacitus & Silius: At puer aur.como iã formidate Batas uo. ¶ Custodes aqlas:uexilla.nã aqla romanorũ erat insigne. Iuues na.in sequẽtibus:Da nunc & uolucrem sceptro,q̃ surgit eburneo: eo loco de aquila pluscula dicemus. Vegetius:Primum signum to tius legionis est aqla:quam aquilifer portat. ¶ Aquilas custodes do miti Bataui.idest præsidia posita ad tenẽdos Batauos nuper domi tos a Domitiano. ¶ Trũcoq; simillimus hermæ.i.statuæ Mercurij.

Hermes Hermes.n.appellatus est Mercurius:ut auctor est Fulgẽtius:ab eo q ἑρμηνεύω idẽ est,quod iterpretor & differo illa uidelicet cã, uel q negociatori linguarũ sit disertio necessaria(utraq;.n. regna per meare dr̃ supna,atq; inferna)quod mõ uẽtis in altũ nauigãs curs rat mõ demersus inferna tẽpestatibus appetat.uel(ut auctor ẽ Dio dorus lib.pri.)q sermonis inuẽtor fuerit.Horat.Mercuri facũde ne pos Atlãtis:Qui feros cultus hoium recẽtũ Voce formasti catus. uel qa uerborũ interptatioñẽ inuenerit uñ & ipsũ Hermem:hoc est interpretẽ appellarũt. Latini uero Mercuriũ dici uoluere q̃si mers ciũ curã negocijs.n.(ut scrib.Fulgẽtius) p̃fuisse dr̃:eũq; Deũ lucri putauerũt.Persius: Mercurioq; accersi fibra,da fortunare penates, Horat.Mercurialẽ unus.Cũ lubro horã nõ frequentia Mercuriale Imposuere mihi cognomẽ cõpita. Hermæ lapidei Athenis ex dos mestica cõsuetudine opus q̃dratũ plurimi erãt tã in priuatarũ ẽdiũ uestibulis,q̃ i sacrax:q (ut scribit Thucydides lib. yi.hystoriarũ) una nocte,cũ Athenieñses expeditionẽ aduersus Syracusanos pas rarẽt,ex maxima parte circa ora circũcisi fuerũt incerto auctore:q̃ res infelicitatẽ portendit Athenieñsibus.nã a Syracusanis superati, cæsiq; pene fuerũt oẽs De Mercurio ẽt sic loqtur Macrob. primo Saturna.Pleraq; ẽt simulachra Mercurij quadrato statu figurãtur, solo capite insignita.Hoc idẽ testat̃ Plutar. I Nicia & Alcibiade sic: Adijciebãt p̃terea Mercurij statuas:q̃rũ Athenis magna copia erat ex oibus locis ciuitatis una nocte fuisse deiectas:capitibusq; pfras ctis ad terrã prostratas iacere meminit & Æmilius Pronus in Alci blade.in.iiii.ẽt libr. epigrãmatũ Xenocratisq̃dã epigrãma edidit: ubi introducit Mercuriũ loquentẽ,interrogãteq; cur ipsum sine pe dibus,& manibus sculpsissent:cum & palæstrita sit,& gesticulator: ἑρμῆς, ὠκὺς ἐγὼ κικλήσκομαι. μὴ κόλοβον χειρῶν ἵστατε μηδ' ἄποδα. ἀλλ' ὠκὺς ἐγὼ πῶς δ' ἔργα χερῶν ὀρέξω ἐς βαλεῖν ἀμφότερον ὀρφανὸς ἱστάμενος: hoc est Hermes ego celer uocor,sed palæstræ.Nõ mutilum manibus statuite,neq; absq; pedibus , uel qũo celer ego,qũo aũt recte manus mouebo ¶ Ad gressũ utrorũq; orphanus existẽs.bene igit̃ cõparat poeta illũ,q se Cecropidem di xit,cũ patriæ inutilis sit,statuæ truncę Mercurij. ¶ Nullo discrimine: nulla differẽtia. ¶ Dic mihi Teucrorũ ples.i.o tu Rubelli,qui te ias ctas oriũdũ ex sanguine Iuli & Troianox.nã ex familia Iulia(ut di xi) ducebat originẽ. ¶ Nisi fortia.i.alicuius uirtutis. ¶ Sic laudamus equũ:qa sæpe sit uelox i certamine & uictor . ¶ Feruet:celebratur. ¶ Exultat:applaudit,& fauet. ¶ Rauco:sonoro pp clamorẽ fauentiũ & excitãtiũ currẽtes illic aurigas. Nã(ut diximus initio opis)Rauci Codri.Raucus uocabulũ est mediũ:ut mõ sonox,mõ obtusę uocis raucũ appellemus . ¶ Nobilis.s.est. ¶ Nobilis hic:ille,inqt,nobilis ha bet equus undecunq; ortus sit:q̃ in certamine cæteros cursu supe rat.ut inuat ita & illos nobiles uocãdos,q egregio aliquo facto cę teris p̃stãt.nõ q opibus, aut maiox gloria nitant̃, cũ nobilitas tota ab ai pbitatibus pẽdeat. ¶ Hirpini:nomẽ eq optimi. Mart. Hirpini ueteres,q bene uouit auos. ¶ Hirpini,& Corithæ : ait poeta eorum sobolẽ a dñis.qbus cari esse deberẽt respectu parentũ , uenditioni exponi,qa pax cursu ualeat. ¶ Si rara:ratio q̃re uendatur. ¶ Iugo.i. si rarã cõsequuta fuerit uictoriã:dum currũ in circo trahit.

ASCen. ¶ T V N C te inuẽto libet exclamare illud genus exultationis: quod populus Ægyptius exclamat Osiri.i.boue Osirim repñtante inuẽto.postq̃ diu q̃situs fuerat.n.p qa.qs.q.d.nemo dixerit , hũc .i.cũ generosum,q existẽs idignus gñe suo:qa a uirtute maiorum suox degeneras.est tm.i.solũmodo.isignis.i.clarus & insignitus. & p insigni p̃ditus p̃claro noie.i.cognomine maiox suorũ:hoc est hñs nomẽ p̃clarorũ uirorũ, & nõ opatiões.Proxime ɔsequẽtia legi pñt:ut p similitudinẽ ostẽdat:q sicut p ironiã nanũ uocamus Atlãta: siue Atlãtẽ(est.n.accusatiui casus ab Atlas)ita nõ nisi ironice opti mox uirox noĩa pditissimis damus.Maior tñ uis & melior ɔtextus erit p iterrogatioñẽ figuratã:q̃ negatiuã r̃nsionẽ efflagitat.hoc mõ. Nunqd uocamus nanũ.i. pusillũ filiũ cuiusdã noti nobis . Atlanta .i.pulcherrimũ & longissimũ uirũ.q̃lis & q̃tus dr̃ Atlas:q (ut Vir gi.iiii.Æneid. dicit) Axem humero torquet stellis ardẽtibus aptũ Nunqd uocamus Æthiopẽ.i.nigerrimũ.cygnũ.i.cãdidissimũ Nun quid nos uocamus puellã paruã,& extortã.i.strumosam & gibbo sam,& mẽbra extorta hñtẽ,Europen.i.p̃cerã & pulchrã , q̃lis erat Europe ¶ Nunqd tigris:aut pardus: aut leo: aut sup. si qd est in ter ris:quod fremit adhuc uiolẽtius, q̃ alalia iã dicta. erit nomẽ canis bus pigris:& leuibus.i.expilatis:hoc ẽ qbus attriti sunt, uel excide rũt pili.uetusta scabie.i. p uetustã scabiẽ. & lambẽtibus ora.i.extre mitatẽ lucernæ siccæ.i.inutilibus ad uenationẽ. & uictũ fœde quæ ritãtibus.q.d.minime. uñ infert : Ergo tu cauebis & metues ne sis Creticus.i.appelleris Creticus :aut Camerinus.i.uir strenuus & no bilis sicut Metellus,q deuicta Creta Creticus dictus est & tñ sis hõ neq̃ & pditus:ita hoc ultimũ Calderinus, & ex eo Mancinellus glo riat̃ aperuisse.ego credo legi posse:ac Camerinus:nõ aut.& sẽsum esse.Ergo cauebis ne sis Creticus noĩe.sac Camerinus re.Nã creti cũ nomẽ seueritatis ẽ & uiri iuridici ut Saty.scda:Cretice pelluces. ubi creticus nõ ponit̃ p noie uili:sed p excellẽtissimo.uñ ægre fert q Creticus.i.q seuerus iudex esse debeas.pellucet.i.p molles habi tus lucet:ut ibi dictũ est.Camerinus aũt p sordido ponit̃,ut i p̃cedẽ ti Saty.Tu Camerinos,& Bareas, tu nobiliũ magna atria curas. Præterea Sulp.Camerinus uitiosus a Tacito notat̃.Quia tamẽ tex tus habẽt aut Camerinus:& certũ est Camerinos nobiles esse:expo ni põt:ne sis Creticus,aut Camerinus.sup.noie tm.Neq; ordo est: Ergo tu quẽ ego his monui cauebis ne sis Creticus &c . Sed sicut Hora.in primo sermone ad auditorẽ suũ ridentẽ. & libẽter rẽ fabu losã audiẽtẽ dicit: Quid rides:mutuo noie de te Fabula narrat̃ &c. ita hoc loco p fantasiam quãdã fingit poeta Rubelliũ Plancũ hæc libẽter audire:q̃si in aliũ dicãtur:uñ interrogat eũ dicẽs: Q uẽ mos nui putas his uerbis meis o Rubelli Plãce.sermo ẽ mihi tecũ.i. ad te loquor.tu.n.tumes.i.inflaris, & superbus incedis alto sanguine Drusorũ.i.illorũ nobiliũ.tanq̃.i.perinde.ac si ipse.i.tu.fecens aliqd pp quod esses nobilis & pp quod dignus sup.esses:ut matrona aliq̃ nobilissima,q̃ fulget sanguine Iuli:uñ Iulius Cęsar cognoiatus, cõciperet te.& nõ ea q̃ cõducta.i.mercenaria,texit.i.texturã exer cet in uẽtoso agere.i. Tarqnij Supbi. Tu.n.inqs ad populũ Roma nũ.uos humiles.i.humili domo loco nati estis sup. ultima.i.uilissi ma,& abiectissima pars nostri uulgi:quorũ nemo queat mõstrare patriã parẽtis sui.i.nemo scit uñ originẽ duxerit, cũ tñ aduena sit. Ast.i. sed.ego sup.sum Cecropides .i. nobilis a principe ciuitatis meæ originẽ trahẽs:sicut Cecropidæ.i.Athenieñses nobiles a Cecro pe rege suo.Rñdet poeta,aut forte aliqs ex plebe.q.d.bñ sit tibi:uel psit tibi q Cecropides sis.Viuas:sicut a gratãtibus dr̃ uiuat rex.& feras.i.tollas:habeas lõga gaudia huius originis:tñ ne contemnas oino plebẽ:qa tu inuenies in ima.i.infima & humillima plebe. Qui ritẽ.i.ciuẽ Romanũ.facundũ.i.disertũ & bñ loquentẽ.hic.s. plebe ius facũdus solet defendere causas nobilis.s.hois & idocti. ueniet sup.aliqs de plebe togata.i. Romana.uel si uis de classe libertinox: q togati salutabãt.& p̃texta nõ gaudebãt.q soluat.i. apiat. nodos .i.difficiles & intricatos sensus & iuris enigmata .i. obscurissima pblemata regũ.i.q sit iuris legũq; p̃itus.hic.i.hmõi plebeius. petit Euphratẽ.i.Armenios & exteras regiones:aut miles,aut negocias tor missus.iuuenis.i.i iuuẽta sua. & ipse idustrius.i.solers , & gnas uus,& ad multa reip.utilis.armis.i.parma.petit aqlas custodes Ba taui sup.populi Germaniæ domiti a Domitiano.s. iuuene.i. signa aut uexilla Romana,qbus Bataui iã domiti custodiunt̃ ne rebellẽt. at.i.sed.tu q te iactas de nobilitate tua. nil sup. es nisi Cecropides .i.nobilis & generosus.i.nihil cõmodi p patria facis . q pro &. es sup.simillimus trunco hermæ.i. Mercurij:cuius caput solũ effigias tũ erat:& q dabat̃ p̃clare agẽtibus.qppe:quia certe tu nõ uincis.i. excellis illũ truncũ ullo alio discrimine.i.ulla alia differẽtia,q̃ q ca put est illi marmoreũ : & tua imago uiuit:sed nihil boni operatur. Dic mihi Teucrorũ proles &c. Ostẽdit i cæteris aĩantibus nihil ge nerosum dici,aut nobile pp nobilitatẽ gignẽtiũ:si idipsum fortitudi ne ac generositate aĩ careat. Ordo est:proles Teucrorũ.i.iactans te a Teucris.i. Troianis originẽ ducere. existens tñ aĩalia muta:q.d. idola & nihil boni agentia:aut dicentia.dic mihi:qs putet.i.cẽseat aliq̃ sup.aĩalia gñosa.i.nobilia ex gñe nisi fortia.i.ea q̃ fortia sunt q.d.nemo. Nempe.i. quia, certe nos laudamus sic.i.pp propriam uirtutem,

Nil ibi maiorum respectus, gratia nulla
Vmbrarum, dominos pretiis mutare iubentur
Exiguis, tritoq; trahunt epiredia collo
Segnipedes, digniq; molam versare Nepotis.
Ergo vt miremur te, non tua primum aliquid da,
Quod possim titulis incidere præter honores,
Quos illis damus, & dedimus, qbus omnia debes.
Hæc satis ad iuuenem, quē nobis fama superbum
Tradit, & inflatum, pleuumq; Nerone propinquo.
Rarus enim ferme sensus communis in illa
Fortuna. sed te censeri laude tuorum
Pontice noluerim, sic vt nihil ipse futuræ
Laudis agas, miserum est aliorū incumbere famæ,
Ne collapsa ruant subductis tecta columnis.
Stratus humi palmes viduas desiderat vlmos.
Esto bonus miles, tutor bonus, arbiter idem
Integer, ambiguæ siquando citabere testis,
Incertæq; rei, Phalaris licet imperet, vt sis
Falsus, & admoto dictet periuria tauro,
Summum crede nefas animam præferre pudori,
Et propter vitam viuendi perdere causas.
Dignus morte perit, cœnet licet ostrea centum
Gaurana, & Cosmi toto mergatur aheno.
Expectata diu tandem prouincia cum te
Rectorem accipiet, pone iræ fræna, modumq;,
Pone & auaritiæ, miserere inopum sociorum.
Ossa vides regum vacuis exhausta medullis,
Respice quid moneant leges, quid curia mandet.
Præmi a quanta bonos maneant, q̄ fulmine iusto
Et Capito, & tutor ruerint damnante senatu.
Piratæ Cilicum, sed quid damnatio confert,
Cum Pansa eripiat, quicquid tibi Natta reliquit?
Præconem Chærippe tuis circunspice pannis,
Iamq; tace, furor est post omnia perdere naulum.

uirtutem, ac dotē. equū uolucrem. i. uelocis cursus. cui facili supp. ad cursum. i. agili. feruet. i. multiplicatur cū feruore. plurima palma . i. uictoria i certamine curuli (aut ēt dū solus currit, sicut nūc I multis locis Italiæ eq uel soli, uel cū leui sessore emittūtur ad cursum statuto uictori præmio) & cui uictoria exultat. i. cū gaudio & exultatione spectantiū acclamatur. in Circo. i. populo in Circo sedēte. rauco. s. pp plausum & frequētem clamorē. Hic. i. hmōi. equus uictoriosus est sup. nobilis. de quocunq; gramine. i. qbuscunq; pascuis. uenit. i. adducit (est. n. præsentis tpis: qa corripit primam) cuius sup. eq fuga. i. cursus uelox: q̄si aufugiētis. est clara. i. perspicua ante alios sup. equos. & cuius puluis. i. abs quo puluis cōcitatus & p aerē diffusus. est . i. cōspicit. primus in æquore. i. campo ęquo & plano) nā ęquor ēt i terra est, ut in aqs. sed qa liqda si nō uiolent i æquore coeūt: ideo uulgo mari uocam' ęquor) sed decus. i. armētū equorū (pecus. n. est quod humana caret effigie) uenale. i. pductū ad uēdēdū. existēs posteritas. i. proles aut generatio posterior. corithæ. i. illius laudatissimæ eq: & hirpini illius optimi eq. si uictoria cedit. i. paret & cōcedit illi rara iugo. i. p iugū. i. trahēdo iugum curuli certamine: uel forte cōscēdendo iugū. i. editorē partē montis.

IOAN. BRIT. ¶ NIL ibi maiorum. nullo. n. maiorū respectu mouētur: quin illos ut inutiles uēdūt. Sicq; poeta docet illos cōtemni: q a maioribus suis degenerauere. ¶ Nil ibi: ordo est: Nil respectus est. ¶ Ibi. i. in quo optimis parētibus pgenito. ¶ Vmbrarū: maiorum mortuorū. ¶ Epiredia: Epirediū currū signat. quod uocabulum Romani (auctor Fabio) ex duobus peregrinis suū fecerunt. sm' & rheda dictione gallica: quod uehiculū signat. Gelli. auctor est quosdā sensisse uocabulū totum esse barbarū. ¶ Molam Nepotis: Nepos nomē est pprīū uiri: q Romæ habebat pistrinum. de quo Mar. Bis uicine Nepos. ¶ Segnipedes: pigri. facta est cōpositio ex segnis & pes. cōtra sonipedes acres appellamus. ¶ Ergo ut miremur: sensus hic est: Quandoqdē is nobilis dūtaxat est, cuius uita pēdet ex uirtute, & nō ex maiorū gloria. Aliqd igit primū effice, un̄ te & nō tua. i. maiorū tuorū genus & facta miremur: qa (ut dictū est ex Ouidij sentētia) Genus & pauos, & quę nō fecimus ipsi, Vix ea nostra puto: sed quod p uirtutē fecimus, id totū nostrū est, & facit nobiles. ¶ Nō tua: genus & gloriā maiorū tuorū. ¶ Aliqd da: aliqd p̄clarū ede ¶ Quod possim incidere titulis. inscriptionibus. ¶ Præter honores: p̄ter famā & gloriā tuorū maiorū: quos tanq̄ uiros pbos laudauimus. ¶ Quibus oia debes: ex qbus totus pēdes oia. n. q̄ habes uidelicet gloriā & famā illis debes. i. eorū bn̄ficio oia habes ita nūctū, ut illud: Criminibus debēt hortos. i. obligati sunt criminibus: q hortos habeāt: qa eorū bn̄ficio sunt assequuti. ¶ Hæc satis: absoluta quā fecit digressione ad Rubelliū redit ad Pōticū. ¶ Hæc satis . s. sunt. ¶ Fama: aut quē gloria maiorū tradit. & reddit supbum: aut quē fama. i. rumor tradit esse supbū. i. dicit. ¶ Nerone ppinquo: hic . n. inflat: q ex familia Iulia oriundū (ut diximus) se p̄dicabat: ex q̄ & Nero Cęsarū ultimus originē ducebat. ¶ Rarus. n. nō est, ingt mirū Rubelliū ita inflari gloria: qa raro sitiut sensus cōis i magnis opibus inueniat: sicq; taxat Rubelliū moeræ inscitiæ: ut q inde ueram

Sensus cōis. nobilitatē pendere existimet. ¶ Sensus cōis: intelligētia q̄dā omniū cōis dicimus. n. hoiem a cōmuni sensu remotū: q aliqd turpiter & extra rōnem facit: q̄si q minime quod ab oibus cōiter fieri solet, faciat. Imitatio est Horatij: cōi sensu plane caret, inquimus. Quintil. lib. pri. improbās uitā solitariā in futuro Oratore sic scribit: Sēsum ipsum, q cōis dr, ubi discet: cū se a congressu, q nō hoibus solum, sed mutis quoq; animalibus naturalis est, segregarit? ¶ Laude tuorū: nolim te totū ex rebus gestis maiorū penderet sic, ut nihil ipse facias un̄ laudē merearis. ¶ Ne tecta collapsa: metaphoricos columnas uocat laudes maiorum . i. ne si laudes maiorū subtrahātur: qb' sustētaria & tu corruas: cū te ppria uirtute nō fulcias. ergo ne tecta . i. ne tu ipse pereas ammotis laudibus maiorum. ¶ Stratus humi palmes: alia translatione ostēdit oportere hoiem propria uirtute niti: ut stet, & ut palmes ulmis sustētandus est, si humi iaceat, sic & homo est propria uirtute fulciēdus: exponitq; qbus uirtutibus sit innitendum ad uerā nobilitatē cōsequēdam. ¶ Esto bonus miles: ostēdit quēadmodū uera nobilitas ꝯparet.

Tutor ¶ Tutor is est q uim & potestatē habet in capite libero ad tuēdū eū: q pp ætatē suā spōte se neqt defendere: itaq; tutor appellatur q̄si tuitor, atq; defensor. un̄ tutela ipsa uis & potestas. Vulpianus.

Arbiter ¶ Arbiter idēus ppriē arbiter dicit, q uolūtarie assumit causæ co gnitor ab utroq; litigāte, finēq; sn̄ia sua cōtrouersijs imponit. Cic. in orone pro Roscio: Cū ad iudicē causam labefactari animaduertūt: ad arbitrū confugiunt. Tranqllus in Othone: Cuidā'ēt de parte finiū litiganti cū uicino adhibitus arbiter totū agrū redemit: un̄ arbitrariū ēt.

Arbitrium cū adhuc res apud arbitrū geritur: & adhuc est incerta. Arbitrū ēt appellamus testē siue p̄sentē & ispectū est. ut illud apud Sallustiū in Cati. Atq; ibi oibus arbitris pcul ammotis, orone huiuscemodi habuit. ¶ Integer: q minime corrūpat. ¶ Ambiguæ: ordo est & sensus: Crede esse summū nefas p̄ferre aiam pudori. i. pluris facere uitā q̄ pudorē & honestatē. hoc dico siquādo citabere testis rei ambiguæ, ut sit sensus: Laudabilius esse mori, q̄ aliqd flagitiosum pp uitā cōmittere.

Phalaris ¶ Phalaris licet: Phalaris crudelissimus fuit tyrannus: q primus Agrigēti in Sicilia tyrānidē exercuit: ad oēm sæuitiā natus: quā matri inauspicatū somnū portēdit (Visa. n. ē facē parere) nouorū tormētorū repertoribus p̄mia pponebat: Ob quā rem Perillus ei tauꝝ æneū fabricauit: quo hoīes subiecto igne iclusi torquerētur. & mugitū bouis uox hois imitaret. Cæterū Phalaris ipsū opificē eo iclusum supplicio mortis affecit. Ouidi' i Ibin: Paphio clausus in ære gemas.

Dictare ¶ Dictet: ostēdat q̄o tibi iurādū sit. Nā dictare est aliqd docere in oi genere doctrinæ: quod alius excipiat. & dictata, q̄ traduntur in oi gn̄e disciplinæ. Persius: Centū dictata fuisse Pro nihilo pendas. ¶ Perdere causas uiuēdi: dupliciter dicimus hoiem uiuere: uidelicet, cū aia est cōiuncta corporis: Et cum post hāc, quā mortē dicimus, hois memoria bonorū operū meritis ad posteriores extēditur. Qui igit p cōseruatione huius uitæ turpia, & nefanda cōmittit, amittit causas uiuēdi. i. bonos mores, bonū nomē, honestatē, q oia sunt causa ut hois fama imortalitatē consortiat: bene. n. agēdo fit, quod scribit Sallustius: Vt memoriā nostri q̄ maxime lōgā efficiamus. Ergo bona opa sunt causa æternæ memoriæ, & ut hominis nomen semper uiuat. Vnde illud Martia.

Post te uicturæ, p te quoq; uiuere chartę incipiēt, cineri gloria sera
uenit. ⁋ Dignus morte perit: sensus est: Ille oino perit. i. nomē & fa-
ma eius oino extinguit, & in obscuro est. dignus morte. i. de quo
nulla unq̃ fiat mētio, tanq̃ de scelerato, q relicta honestate uolupta
tibus se imergit. Plini. Iunior: Nā qcunq; uoluptatibus dediti: q̃si í
diē uiuūt: uiuēdi causas quotidie finiūt. Qui uero posteros cogitāt,
& memoriā sui operibus extēdunt, his nulla mors nō repētina est.
Merito igitur illos perijsse iudicamus, q uitam a uirtutibus alienā
duxere unde & Pli. exprobrās nimiū unguētorū luxū Romanis, sic
inqt: Quis nō merito iudicet perijsse tales? ⁋ Licet cœnet: lauticiæ,
inqt, istæ diuitiaꝝ, & luxus nō ea sunt, q̃ hoīs memoriam ad poste
ros propagēt. ⁋ Gaurana ostra. i. q̃ in lacu Lucrino saginabantur.
Est. n. Gaurus mōs in Cāpania nō lōge a Baiis: pximus Lucrino la
Gaurus cui. de quo Lucanus: Vel si ꝯuulso uertice Gaurus Decidat in fun
dū penitus stagnātis auerni. Strabo lib. v. ⁋ Mergat: pfundatur im-
gatur. hinc illud est Plinianum: Liniq; iā non solū, sed & pfundi un
guētis gaudēt. ⁋ Aheno Cosmi: unguēto Cosmiano. Martia. Pastil
los Cosmi luxuriosa uoras. Nā unguētis cognomina dedere, alijs
Ahenũ patriæ, alijs succi, alijs arbores, alijs causæ, alijs cōfectores. ⁋ Ahe-
Cacab' nū uas est cognatū ex ære. Paulus iuriscōsultus scribit inter caca-
bos & ahenū, quod supra focū pēdet, oio multum interesse: ut hoc
aq̃ ad potandū calefiat, in illis pulmētaria coquantur. ⁋ Expectata
diu: docet Ponticū in puinciæ administratione qd sit agndū: notās
auaritiā pfectorū: q ad oēs rapinas cōuersi socios & puinciales spo
liabant. ⁋ Expectata diu: quam diu & summo desiderio expectasti.
⁋ Pone frena iræ: neqd p ira uiolentū cuiq̃ facias. ⁋ Pone & auari-
tiæ: sis ab rebus alienis abstinēs ⁋ Ossa uides regū. i. uides reges ip
sos exhaustos, & exinanitos usq; ad sanguinē & medullas. unde
Plutarchus in Antonio: Multi & reges ab eodē spoliati sunt & for
tunis oibus exuti. Vnde Tiberius rephendēs psides suadētes pro
uincias onerādas tributo scripsit sic: Boni pastoris esse tundere pe-
cus, nō deglubere. ⁋ Respice: legibus, inqt, fac pareas: q̃ monent ni
hil esse faciendū: quod ab honestate sit solutū. ⁋ Quid curia mādet:
Curiæ duæ hoc est senatus: q magistratibus in puincias euntibus mādat ut iu
ste, recteq; oia administrēt. ⁋ Curia: duorū aūt generū curiæ i urbe
fuerūt: & ubi curarēt res diuinas sacerdotes, ut curiæ ueteres: & ubi
senatus humanas, ut curia Hostilia: quā pmus ædificauit Hostilius
rex. auctor Varro. De qua sic & Titus Liu. lib. pri. ab urbe cōdita:
Tullus Hostilius principes albanorū in patres, ut ea quoq; pars
reipub. cresceret legit, templūq; ordini ab se auctofecit curiam', q̃
Hostilia usq; ad patrū nostrorū ætatē appellata est. ⁋ Maneat: expe-
ctēt. ⁋ Fulmine iusto: seuera & graui senatus cōdemnatione. ⁋ Rue
rint: ceciderint cōdemnati. ⁋ Et Capito: hic est ille Cossucianus Ca-
pito: q̃ (ut scribit Tacitus in Nerone) fuit Tigillini gener: cuius pre
cibus ascitus in ordinē senatoriū, repetūdaꝝ damnatus fuit: q Cili
ciam puinciā, cui pfuerat spoliasset. ⁋ Numitor: possumus intellige-
re & Numitorē a senatu ut prouincię spoliatorē damnatū fuisse. pla
cet ut legaṫ Numitor. nā & ante Numitorē posuit p nobili & diui-
te: Nō habet ifelix Numitor, qđ mittat amico, Quintillæ quod do-
net habet, nec defuit illi Vnde emeret multa pascendū carne leonē.
Sūt ēt codices q legūt & Tutor. Nā fuit tēporibus. Vitellii Iulius
Tutor, quē ripæ Rheni pfecit Vitellius. lege Cor. Tacitū. ⁋ Piratæ
Cilicū: ac si dicat spoliatores spoliatorū. Nā & Cilices piraticā exer
cuerūt Thyphonis & regū, qui successerūt (ut auctor est Strabo)
ignauia eos Pomp. Magnus intra quadraginta dies captis octin-
genta q̃dragīta sex nauibus ademit. auctor Plutar. & Pli. lib. vii.
⁋ Sed qd damnatio cōfert: sed qd, inqt. pdest tibi illos est dānatos,
qñ ærariū id capiat: q ipsi pfecti tibi relinquerunt. i. quod extorsisti
ex ipsis dānatis. Nā per iudiciū coacti erāt bona illa rapta relinque
re socijs & puincialibus. uerū auaritia principū ea in ærariū defere
banṫ. qđ & pri. Saty. poeta est cōquestus illic: At tu uictrix puincia
ploras. ⁋ Cū Pansa eripiat, qcquid tibi Natta reliqt: idest cū publicū
ærariū tibi eripiat qcquid tibi reliqt pfectus spoliator: ut p Pansam
intelligas publicū ærariū: per Nattam oēm præfectū spoliatorem so
ciorū. legendumq; est cōiunctim cū superiore: ut sic se habeāt uer-
sus: Sed qd dānatio cōfert. Cū Pansa eripiat, qcquid tibi Natta reli
qt. ⁋ Præconē Chærippe: hoc legendū quadā cū miseratione: ut sit
sensus: O Chærippe, o Cilix circūspice præconē uendentē pannos
tuos: hoc est pānos pfecti dānati, q tui esse deberēt, sed in ærariū
defereutur. ⁋ Et iā tace: noli ullo modo conqueri, neqd tibi ab im-
peratore grauius contingat. ut sit: Aspice ut iniuste oia Romæ agā
tur, & tace. supprimenda, inquit, tibi est iniuria. cū iam mortis etiā
immineat periculū, si loqui, & cōqueri uolueris. ⁋ Furor est perde-
re naui: summa: inquit insania est uelle perdere uitam post om-
nia fortunæ bona. Metaphora autem est a domino nauis sum-
pta: qui post iacturam factam in mari, naulum tamen ab his, qui
in naui secum mansere studet exigere, ne perdat. Naulum autem Naulum
proprie dicitur ipsum pretium: quod gubernatori nauis persolui-
tur. ναῦλον græci uocant. Ergo perdere naulum. i. uitam.
RESPE ctus. i. consideratio. maiorū. i. progenitorū nil sup. facit ASCen.
aut prodest ibi. i. in eis. & nulla gratia umbrarū. i. ab umbris parē-
tum est ibi. sed ipsi segnipedes. i. tardos pedes habentes iubentur
mutare dominos. i. uendi. exiguis. i. modicis pretijs. & trahunt epi
redia. i. humilia uehicula super q̃ trabes, aut lapides, aut uasa tra-
hūtur. collo attrito assiduo iugo. & digni sup. sunt uersare molam
. i. lapidē molarē. Nepotis uiri auarissimi, qui pistrino die & nocte
equos uexabat. Scies grāmatice locutionē hāc ꝯgruā esse i rebus
nō in uocibus, qua dr uænale pecus iubentur &c. Vnde triplex est Congruitas Triplex
congruitas. rerū tantum. ut quando collectiua singularia dictioni
plurali maritantur ut Pars in frustra secant: Turba ruūt &c. Item
uocū tantū: ut Turba ruit. & utraq;. ut Tullius orat. Quia ergo pe
cus collectiuū est: bene dixit iubētur. nec oportet intelligere est: ut
sit pecus est sup. uænale &c. quia melius cohæret textus: de eisdem
. n. loqtur sed pergo. Ergo: o Rubelli, uel tu Cecropide: & ut mire-
mur te & nō tua. i. tuos maiores: & tibi ex iure hæreditario proue
nietia & nō ex pria uirtute. da primū aliqd qđ possim icidere titu
lis sup. tuis pter honores maiorū. s. tuorū: quos damus & dedimus
sup. semper illis. s. parentibus & maioribus tuis: i qbus debes om-
nia q̃. s. laudabilia habes. Hæc satis supple dicta sunt, inqt poeta,
ad iuuenem. s. Rubelliū, quē fama tradit nobis. i. attestatur esse su-
perbū & inflatū. q pro &. plenū. i. tumētem & turgidū. Nerone pro-
pinquo. i. propinqua consanguinitate Tiberij Neronis. Enim pro
ga. sensus cōmunis. i. qualē cōmune, i. uulgus habet. uel quo sen-
tiat ut uulgus. est supp. ferme. idest q̃si semper. rarus in illa. i. nobili
fortuna. Sed o Pōtice ego noluerim te censeri. i. iudicari: & æstima
ri. i. q tu æstimeris & honoreris laude. i. pp laudē tuorū sup. maio-
rū. sic dico: ut ipse. i. tu nihil agas futuræ laudis. i. pp quod in futu-
ro tpe forte post mortē tuā merearis laudari. miserū. i. res misera ē
incūbere. i. inniti. famæ. i. bono nomini & bonę opinioni. aliorum
. i. quæ habeaṫ tibi pp alios, & nō pp te. ne tecta. i. super talē famā
extructa. collapsa. i. simul labentia. ruāt. i. decidant. & hoc colūnis
. i. fulcris & sustentaculis. subductis. i. amotis & interruptis. & hoc
miserū ē pp alios: utpote pp pārētes, aut fratres, aut alios quo suis
pōse laudari: qa si eorū fama denigreṫ, ēt tua denigrabiṫ. quod pro
bat exēplo naturali dicens. Palmes. i. ramus ipsius uitis, q per pro-
prias uires neqt surgere. stratus. i. prostratus. humi. i. sup terrā de-
siderat. i. optat ut leuetur. ulmos. i. tales arbores: qbus pp raritatem
umbræ uites fere adhærent in pluribus locis Italiæ. uiduas. i. deser
tas & derelictas ab eo Ergo si uis secure laudari: esto bonus miles:
si militiā geris. bonus tutor: si tutelā geris. & tu idē esto integer. i. in
corruptus. arbiter. i. iudex ex arbitrio animi tui iudicans: partibus
ad te rem cēm referētibus. Et si tu citabere. i. citaberis hoc est ad-
uocaberis p iustitiæ administratores. testis rei ambiguæ. i. dubiæ. q
pro &. incertæ. quā. s. solus scias. licet. i. q̃uis. Phalaris. i. sæuissimus
quisq̃ tyrannus: qlis erat Phalaris Agrigenti. iperet tibi ut sis fal-
sus testis. & dicet. i. pronūciet tibi piuria. i. formā periurandi. & uer
ba q̃ uult ut peierando dicas. & hoc tauro. i. machina ærea figurā
tauri hñte: quā Perillus excogitauit, & primus strauit. admoto sup.
tibi. i. ante te posito: ut nisi peieres in ipsum proijciaris. crede sum-
mū nefas sup. esse pferre pudori. i. uerecūdiæ de male faciēdo. ani-
mā. i. uitā & pdere pp uitā i. ut uiuas. causas uiuēdi. i. honestatem,
q̃ cōplectiṫ iustitiā, & æqtatē, ac reipu. cōmoda, & sup oia Dei amo
rem. Dignus morte. idest. qui meruit mortem: uel dignus est pro-
pter scelera sua ut moriatur. perit. idest: ad nihilum redigitur. ita
ut ne memoriā quidem sui post obitum derelinquat. uel perit: idest
assidue moritur. uel dent. i. iam perisse censendus est. licet cœnet cē
tū ostrea gaurana. i. lucrina, q̃ laudatissima sunt. & mergatur. i. im-
mergaṫ. toto aheno i. uase æreo: in quo unguēta cōficiunṫ. Cosmi
. i. illius unguentarij: hoc est licet delicatissime uiuat. Cū. i. qñ. puin
cia. i. aliqua regio longe a Roma distās, & a romanis prius deui-
cta: ob quod ut i fide maneat opus sit romano gubernatore. expe-
ctata. i. desiderata a te diu accipiet. i. libēter capiet tandē post lon-
gā. s. expectationē te rectorē. pone. i. constitue. iræ frena. i. modera
mina: ne modū excedat. bene dicit pone frena: qa nō pōt uir acer
oino extinguere fomitē iræ. dicēte Hora. i pri. Sermonū: Deniq; q̃
tinus excidi penitus uitiū irę, Cętera itē nequeūt stultis hærētis &c.

Non idem gemitus olim, nec vulnus erat par
Damnorum sociis florentibus,& modo victis
Plena domus tum omnis, & ingens stabat aceruus
Numorum,spartana chlamys,conchylia coa,
Et cum Parrhasii tabulis, signisq; Myronis
Phidiacum viuebat ebur, necnon Polycleti
Multus vbiq; labor,raræ sine Mentore mensæ.
Inde Dolabella est,atq; hinc Antonius,inde
Sacrilegus Verres,referebant nauibus altis
Occulta spolia,& plures de pace triumphos.
Nũc sociis iuga pauca boum,& grex paruus equarũ
Et pater armenti capto eripietur agello,
Ipsi deinde lares,si quod spectabile signum,
Si quis in ædicula Deus vnicus, hæc etenim sunt
Pro summis, nam sunt hæc maxima despicias tu
Forsitan imbelles Rhodios, vnctamq; Corinthum,
Despicias merito.quid resina iuuentus,
Cruraq; totius facient tibi leuia gentis?
Horrida vitanda est Hispania, gallicus axis,
Illyricumq; latus,parce & messoribus illis,
Qui saturant vrbem,circo,scænæq; vacantem.
Quanta autem inde feres tam diræ præmia culpæ,
Cum tenues nuper Marius discinxerit Afros?
Curandum in primis ne magna iniuria fiat
Fortibus,& miseris, tollas licet omne, quod vsq; est
Auri,atq; argenti,scutum; gladiumq; relinques,
Et iacula,& galeam.Spoliatis arma supersunt.

Neq; omnis ira peccatũ est.Psal.Irascimini,& nolite peccare &cæ.
Et pone modum.i.moderamen.auaritiæ.i.auiditati habendi.non
ei quæ uitiosa est,quia ea penitus excidi debet: sed qua & licite & il
licite cupere possumus. Miserere sociorum.i.iam in societatem acs
ceptorum.inopum.i.opibus egentium propter bellum, in quo de
uicti sunt:& quo libentius miserearis attende, quia nihil tecum fes
res.tu eni uides.i.uidere potes.
ossa regum.i.ditissimorum.ex
hausta.i. exsiccata & arefacta.
medullis uacuis.i.exsiccatis: hoc
est attende q; ne medullam qui
dem suam retineat. uel intellige
ut Manci. de spoliatione sepuls
chrorum. Respice.i.diligẽter cõ
sidera.quid leges moneant:quia
ut iustitiam facias.quid curia.s.
senatorum.mandet:quia ut fidẽ
populo Romano & æquitatem
prouincialibus tuis serues:quãs
ta prẽmia maneant.i.expectent
bonos.i. iustos & fidos uiros.&
q̃.i.quãtum. iusto fulmine.i.ful
minatione seueræ sententiæ. Ca
pito,& Tutor.i.uiri illi Romani
piratæ.i.spoliatores in mari. Ci
licum.i.illorum populorum,qui
& ipsi piratæ fere sunt.q.d. spos
liatores spoliatorum.ruerit.i.ces
ciderint in interitum.&hoc sena
tu.i.senatorum collegio, seu cu
ria damnante sup.eos. Quia ue
ro per hoc commendasse uides
tur senatum: ut qui iustitiam co
lat: & prouinciarum spoliatores
seuere puniat: cum tamen in.1.
Satyr.dictum sit: Quod uictrix
prouincia ploret. & q; nihil pro
sit prouincialibus uicisse in iudi
cio.ideo facit hic cõsimilia obie
ctionem ostendens, q; nunc dã
natio nihil prosit: quia si nouus
rector & gubernator constitua
tur prouinciæ: eis auferet quæcunq; prior, qui damnatus est,relis
querat. Et ideo consulit prouincialibus ut taceãt.i. ut tolerent quã
tum possint rectorem etiam iniustum: ne cum iactura mercis, etiã
naulum amittant. Hæc autem potior: & sui similior est sententia,q̃
quẽ est a Mancinello proposita. Deinde ostendit cur senatum com
mendauerit:quia.s.olim talis erat: dicens Non ijdem gemitus &c.
De quo statim uidebimus. Ordo hic est: Sed quid confert.i.utilitas
tis affert . damnatio rectorum.s. ipsis prouincialibus. q.d.nihil.Et
ideo o Chærippe.i. quicunq; in prouincia habitas . circunspice.i.
prouide.tuis pannis.i.rebus tuis mobilibus.præconem.i.uenditos
rem.priusquam.s. nouus rector mittatur. Cum.i.quandoquidem.
Pansa.i.posterior gubernator . eripiat tibi quicquid Natta.i.prior
gubernator reliquit tibi. q; pro &.tace iam.i.noli amplius accusa
re rectores:quia si etiam Pansa damnatus fuerit.mittetur forte alius
adhuc auarior:q nihil derelinquet, sed furor est.i.ad furorẽ incitare
potest.pdere naulũ.i.pctiũ uecturẽ post oia sup.p iacturã amissa:aut
post naufragiũ ẽt pctio uecturẽ fraudari.hoc ẽ nihil penit⁹ retinere.
IOAN. BRIT. ℭ NON ijdem gemitus:non erat,inquit,tantus dolor olim spolia
tis,quantus nunc.erant enim tunc locupletes. Illud sciendum ges
mitus numeri esse pluralis , ut stet uersus. ℣ Vulnus damnorum.i.
dolor qui ex damnis proueniebat.℣ Non erat par.i.similis:quia tãs
to dolore non afficiebantur: cum omnino pluribus ablatis , multa
etiam superessent.℣ Socijs florentibus.i.existentibus in maximo di
uitiarum flore, & cumulo. ℣ Modo uictis:recenter superatis.nã tũc
cum primo uicti fuerant,erant diuites.℣ Plena domus tunc omnis
ita ut quamuis spoliarentur,multa tamen etiã relinquerẽtur.℣ Spar
Purpura tana chlamys:hoc est uestis purpura laconica infecta. Nam succus
ille purpuræ non modo apud Tyrios inuenitur: sed & in Meninx
ge Africæ & Getulo littore Oceani, & in Laconia Europæ.lege Pli
Chlamis nium libro. 9.capite.36.Chlamys autem uestis est militaris.℣ Cons
chylia uestes conchiliatæ: hoc est purpura infectæ . Nam conchys

lia sunt ex genere purpurarum. auctore Plinius libro nono: ex cus
ius facibus habetur ros , siue loquor aptus ad tingendas uestes.
℣ Coa:absolute dictum.i.uestis coa tenuissima,quam bombicinam Coa
appellamus:tanta tenuitate,ut corpus pelluceret. Plin.li.11.in mol Bombicina
lium reprehensionem sic exclamat: Nec puduit has uestes etiam uis
ros leuitate usurpare propter onera æstiua: in tantum a lorica gerẽ
da discessere mores:ut oneri sint
etiã uestes: & Solinus: Hoc est il
lud sericum in usum publicum
damno seueritatis admissum, &
quo ostentare potius corpora q̃
uestire primo fœminis, nũc etiã
uiris psuasit luxuriæ libido. Ho
ratius: Altera nil obstat, Cois ti
bi pene uidere est Vt nudam. hẽ
fiebãt in Co insula, quas prima
texisse fertur Pamphile Platis fis
lia. ut scribit Plini. & tradit Aris
stote.in.5. Propertius: Quid iu
uat ornato procedere uitta capil
lo? Aut tenues Coa ueste moue
re sinus? ℣ Parrhasii:hic ẽ ille no Parrhasius
bilissimus pictor, qui olim cum
Zeuside contendit: eumq; lintei
pictura elusit . natus est Ephesi.
De eo multa memorabilia tras
dit Plin.libr.35.cap.9 de eo &
Tranquillus in Tiberio. & Quĩ
tilianus li.11.scribunt.℣ Signis:
statuis. ℣ Myronis:egregius hic Myron
fuit statuarius,quod indicat Pli.
lib.34. & lib.36.cap.5.sic scris
bens:Nam Myronis ille,qui ẽre
laudatur anus ebria est Smyrs
næ in primis inclyta. & Propers
tius sic: Atq; aram circum stete
rant armenta Myronis Quats
tuor artificis uiuida signa bos
ues. ℣ Phidiacum ebur.i.statuæ
eburneæ sculptẽ a Phidia tanto Phidia
successu uiuere uiderentur. Vir
gil. Credo etiam uiuos ducent
de marmore uultus.In ebore effingendo (ut scribit Quint.) lon
ge citra æmulum uiguit. de hoc scribit Strabo lib.8.& Plin.libr.7
&.34.huius etiam Seneca & Plutar.meminerunt.Propertius: Phi
diacus signo se Iuppiter ornat eburno.Poeta in carmine obscẽn.
Non sum phidiaca manu politus . ℣ Nec non Polycleti : Sycionius Polycletus
statuarius fuit.de quo Plini. Qui diligentia supra cæteros fuit, for
mamq; humanam supra uerum expressit,sed Deorum auctoritatẽ
non expleuit.ergo,inquit poeta,ubiq; extabant opera Polycleti sta
tuarij egregia: quæ multo cum labore ab eo fuerant peracta. ordo
autem est:Necnon multus labor Polycleti ubiq; uiuebat.℣ Mento Mentor
re:hic celeberrimus fuit poculorum cælator:ut scribit Plin.lib.33.
& Mart. Accipe Mentorea pocula facta manu . Idem alibi : Solus
Mentoreos habes labores.Propertius: Lesbia Mẽtoreo uina bibas
opere.℣ Inde Dolabella est:ob eas,inquit, diuitias multi ad latrocis
nia conuertebantur. Quales fuerunt Dolabella, Antonius, & Vers
res,qui prouinciarum præfecti eas spoliauerunt. Duos Dolabellas
fuisse eodem nomine,& tempore scribit Pædianus, quorum alterũ
Cæsar accusauit ex Sicilia reum,nec damnauit: quo absoluto Rho
dum (ut scribit Tranquil.) secessit. Alterum Dolabellam,qui Asiẽ
præfuerat proconsul accusauit Scaurus repetundarũ,damnauitq;.
℣ Atq; hinc Antonius:hic est ille C. Antonius. de quo Pædianus:
Hunc Antonium censores sexennio q̃ hæc dicerentur senatu mo
uerunt,causasq; subscripserunt:q; socios diripuerat: multos enim
in Achaia spoliauerat.℣ Sacrilegus Verres(ut in.2.Saty.diximus)
Verres per triennium Siciliam tenuit,atq; in ea libidinose, auare,
crudeliterq; uersatus est. Succedente tandem Metello, repetundas
rum reus,a Siculis postulatus est. Sacrilegum autem ob id appels
lat,q; non solum Deos Siculis sustulit, sed & Athenis Mineruam,
Deli Apollinem,Iunonem Sami, Dianam Pergami , Deosq; tota
Asia,Græciaq; uiolauit. Vnde illud est Cice.in ipsum ox ymoron:
Siculos iam ne Deos quidem in suis urbibus , ad quos confuges

rēt, habereq; eorum simulachra sanctissima C. Verres ex delubris sanctissimis sustulisset. ¶ Occulta spolia: in urbem, inquit, referebãt plura spolia prouincialium ueluti de rebus bellicis parta: cum omnino essent de pace sublata. ¶ Occulta .i. furtiua. nam ea palam nõ referebant: ut conspicerentur: quo more solent imperatores in triũphis spolia hostium referre. Produxit autem a in fine contra regulã nisi sit factum ratione finalitatis. ut illud apud Virg. in. 3. Dona dehinc auro grauia, sectoq; elephanto. aut q̄ duæ subsint consonantes in dictione sequenti: quod tamen raro accidit. aut (quod magis placet) est legendum. Occulta & spolia & plures de pace triumphos sicq; & sententia, & uersus optime stabit. ¶ Et plures triumphos de pace. ex prouincijs, inquit, finitis magistratibus domum cum multis triumphis redibant: hoc est cum multis spolijs sumptis de pace: ut faciunt triumphantes ex hostibus. unde est etiam illa Sallustij cõquestio in Iugurthino. Pars ex pacatis prædas agebant. Et alibi in eodem: Non peculatus ærarij factus est, neq; per uim socijs ereptæ pecuniæ, quæ q̄q̄ grauia sint, tamen pro consuetudine iam pro nihilo habentur. ¶ Iuga pauca boum: subaudi ad inferioribus eripiẽtur. Indomitam enim sui temporis auaritiam notat cum etiam res uiles raperent. ¶ Capto eripietur agello: ex quo, inquit, prouincialibus agelli erepti sunt, nunc rapiunt pauca iuga boum .i. omnem reliquam uilem supellectilem: unde Sallust. in Catilinario sic conqueritur. At hi contra ignauissimi homines per summum scelus omnia ea socijs adimere, quæ fortissimi uiri uictores hostibus reliquerant. ¶ Ipsi deinde lares: ipsi Dij domestici, quos colunt. bene autem ipsi: quasi qui minime sint uiolandi. ¶ Si quod. s. est. ¶ Spectabile pulchrum, & spectatu dignum. ¶ Signum: statua. ¶ Vnicus: etiam unicus. ¶ Nam sunt hæc maxima: idest hæc quę eis sunt relicta: quamuis minima pro summis sunt. ¶ Despicias tu Forsitan: possis secure Rhodios imbelles, & Corinthios spoliare a quibus tibi nihil sit metuendum: quando effœminati, mollesq; sint: sed caue, inquit Hispaniæ iniuriam facias, quæ scelus multũ nõ sinet. ¶ Imbelles Rhodios: luxuria & delitijs affluentes. Nam ex Asia (ut docet Valerius) lauticia & Immodici sumptus & omnia non necessaria uoluptatis genera fluxerunt. Sic & Liuius lib. 9. de bello macedonico: Luxurię peregrinæ origo ab exercitu asiaticæ in urbem iniecta est. Rhodos autem insula est maris Lycij cognominata (ut diximus in. 6. Satyr.) a Rhodo Neptuni filia ex sorore Telchinum. Lycia autem

Corithus pars est Asiæ. ¶ Vnctamq; Corinthum pinguem & locupletissimam ac proinde uoluptatibus & luxuriæ obsequentem. Nam pecunia (ut docet Thucydides lib. 1.) prępotens fuit, ut etiam ab antiquis poetis demonstratur locuples oppidum cognominantibus. Eam etiam scribit Strabo lib. 8. locupletissimam fuisse. ibiq; emporium fuisse: mercatoribus illuc undiq; mercimonia conuehentibus. Vnde uectigalia pendi ingentia contingebat. Veneris etiam templum adeo locupletatum extitit: ut supra mille Deę prostitutas puellas ea peret: quas Veneri uiri, mulieresq; addixerunt. propter has igitur frequens in urbem multitudo, turba conueniebat. unde ciuitas mirum in modum ditabatur. Nautæ etiam leuiter sumptus factitantes absumebantur. Hinc uulgatum est ueteri sermone prouerbiũ: Non omnium est uirorum Corinthum nauigatio. sita autem est i medio

Resina Isthmi. ¶ Resinata: expilata. arborum (ut scribit Plin. li. 14.) ex quibus manat succus: aliæ picem: aliæ resinam mittunt. Resina autem pilos e corpore hominum euellabant. Quod ut turpissimum notat Plin. eodem libro his uerbis: Pudetq; confiteri maximum iam honorem eius esse in euellendis e uirorum corporibus pilis. Ergo resinata, glabrata, cuius crura sunt depilia, & mollia. Illud autem obseruandum in hac dictione resina primam & secundam syllabam produci. Martia. in. 3. lib. Resina, ueneto nec resecare luto. Idem in eodem: Resinata bibis, uina falerna fugis. Plaut. in mercatore: Resinã ex melle ægyptiam rorare, ex quo appet legendum esse: Quid resinata iuuentus. non quid enim resinata iuuentus. ¶ Leuia: expilata. nam leue appellamus priore producta sine pilis. Macrob. Leue autem est mulierum corpus, quasi naturali frigore densetur. Iuue. Et iam leue caput. ¶ Horrida uitanda est Hispania: nulla, inquit, iniuria lacessenda est Hispania. Nam Romanos impetus sæpe sustinuit. Numantini enim multos imperatores cum exercentibus profligarunt. primo Q. Pompeium. deinde M. Pompilium. postea Hostilium Mancinum. quod bellum uicesimum perdurauit annum. Et postremo cum ipsi a Scipione obsessi ad extremam necessitatem essent redacti: ne in Romanorum potestatem peruenirent, res omnes in forum collatas cum uxoribus & liberis incendio absumpserunt: seq; omnes igni superiecerunt. ¶ Horrida: inculta & delitiarum aspernatrix. ¶ Vitanda est: quia se ulciscitur. ¶ Gallicus axis .i. Gallia, quę in continuo armorum tumultu uersatur. & in qua subiugandam Cæsar decem consumpsit annos: & nunc imperij Romani frena recusat: nam temporibus Vitellij & Vespasiani tumultum excitauit armorum. ¶ Illyricumq; latus: Illyrij (auctore L. Floro) sub extremis Alpium radicibus agunt inter Arsiam gentem Liburnorum, Titiumq; flumen longissime per totum Adriani maris littus effusi. Plin. lib. 3. ostendit Illyricum Macedonia, Pannonia, & Noricis terminari. ¶ Parce & messoribus illis: Afros intelligit: unde Romã frumenta multa mittebantur. Plin. lib. 5. scribit in Africa regionem esse. ccl. M. passuum fertilitatis eximiæ cum centesima fruge agricolis fœnus reddente terra. ¶ Circo: satyrice dictum. i. ludis circẽsibus & scænicis: quibus tota ciuitas uacabat. unde & alibi indignatur poeta: Si potes auelli Circensibus. & alibi: Atq; duas tantum res anxius orat Pannum & Circenses. ¶ Quãta autem inde feres: q. d. modica. cum interrogatione legendum. i. minima erunt Afris: quę abstuleris: cum iam a Mario Prisco sint spoliati. ¶ Inde: ab Afris nã præcessit Messoribus illis. sequitur deinde: Cum Marius discinxerit Afros. ¶ Tam diræ culpæ: tã nefandæ rapinæ & spoliationis. ¶ Marius .i. Priscus de quo Saty. 1. Exul ab octaua Marius bibit. ¶ Discinxerit: spoliauerit. tractum ab his, qui uestimenta alicui ablaturi zonam dissoluunt. ¶ Curandum in primis: curãdum, inquit, est ne cuiquam magna fiat iniuria: sed pręcipue fortibus, & pauperibus, quia tales facile ad uindictam acceduntur. ¶ Fortibus & miseris: utrumque enim ad uindictam est ualidum. nam ubi fortis se ab alio sentit iniuste opprimi: iniuriam ęquo animo ferre nequit. ¶ Tollas licet omne. s. facere non poteris, quin arma relinquantur, quibus se uindicent: licet reliquis bonis fuerint spoliati.

¶ NON ijdem gemitus. Ostendit maiorem fidem seruatam quõdam socijs Romani imperij, quam nunc seruetur: docetq; eandem cum magno periculo uiolari. Ordo est Non idem: id est dissimiles gemitus damnorum: id est querelæ de damnis erant supple olim. nec par uulnus: idest æqualis læsio. erat olim socijs: idest in societate romani imperij acceptis. florentibus: id est dum florerent opibus & diuitijs. & modo ipsius uictis: idest postquam uicti sunt: hoc est non habebant tunc occasionem quæritandi sicut nunc. Omnis domus eorum supple erat tunc plena diuitiarum: scilicet & ingens aceruus: idest cumulus. nummorum: id est pecuniæ ad numerandum idoneæ. stabat: id est paratus uel plenus erat chlamys: idest uestis militaris ex purpura. spartana: idest laconica & conchylia: id est uestimenta purpurea. Coa: idest ex insula Co denominata: uel illic inuenta supple stabant. Et ebur phidiacum: idest signum eboreum: hoc est effigies, aut simulachrum a Phidia sculptum & simulatum. uiuebat. i. ad uiuum simulatum erat: aut in uigore erat. cum tabulis .i. pictoris. Parrhasii. i. illius optimi pictoris. & cũ signis .i. imaginibus in æs aut marmore incisis. necnon. i. etiam. multus labor. i. multiplex opus Polycleti. i. illius statuarij sup. erat, aut stabat. ubiq; mensæ erant sup. raræ. sine Mentore .i. sine poculis, aut alijs uasculis a Mentore factis. Inde. i. ex illorũ diuitijs est Dolabella: id est uir ille, quem Cicero multa scripsit. sacrilegus: id est sacrorum fur: uel qui sacram fidem uiolauit. Inde est Antonius: id est triumuir ille sacrilegus. Inde est Verres: in quem Verrinæ Ciceronis: sacrilegus: quia supple ipsi referebant: id est reuehebant. altis: id est profundis & capacibus nauibus. occulta spolia & plures triumphos: id est signa triumphorum: id est prædas, exuuias, & spolia de pace, quam supple de bello. Pauca iuga bouum sunt supple nunc socijs Romani imperij. & paruus grex equarum. nam equi ablati omnino sunt: supple est socijs. & aduerte gregem etiã de equis & equibus dici sicut armentum. Nam & Cice. gregem armẽtorum dixit. Grex de armento & pater armenti. i. taurus uel equus. admissarius. i. qui ad generandum admittitur armento. eripietur. i. abigetur: & abducetur agello capto. & ipsi lares, idest Dij domestici & familiares. eripientur sup. deinde. i. postea & si quod. i. aliquod. signũ. i. simulachrum. spectabile. i. pulchrum aspectu. & si quis Deus unicus .i. singulus. imago alicuius Dei est supple in ædicula idest parua æde seu domo: eripietur sup. Etenim. i. quia. hæc. i. huiusmodi bona sunt pro summis spoliatoribus: q̄les sunt iã dicti. nã hæc sunt maxima. q. d. maxima summos decent. Consequenter ostendit uindictam timendam esse dicẽs. Tu spoliator: despicias. i. contemnas. et paruifacias forsitan Rhodios idest prouinciales Rhodi insulæ tunc molliter uiuentes. & ideo imbelles. i. sine bello uiuentes: uel ad bellum inutiles: bellare nesciẽtes. & Corinthum. i. gentẽ Corinthi. unctam. i. unguento perfusam, & molliter uiuentem. & tu despicias huiusmodi

molles

ASCen.

Quod modo proposui non est sententia verum
Credite me vobis folium recitare Sibyllæ
Si tibi sancta cohors comitum, si nemo tribunal
Vendit acersecomes, si nullum in coniuge crimen,
Nec per conuentus, nec cuncta per oppida curuis
Vnguibus ire parat nummos raptura Celæno,
Tunc licet a Pico numeres genus, altaq; si te
Nomina delectant, omnem Titanida pugnam
Inter maiores, ipsumq; Promethea ponas,
De quocunq; voles proauum tibi sumito libro.
Quod si præcipitem rapit ambitus, atq; libido,
Si frangis virgas sociorum in sanguine, si te
Delectant habetes lasso lictore secures,
Incipit ipsorum contra te stare parentum
Nobilitas, claramq; facem præferre pudendis.
Omne animi vitium tanto conspectius in se
Crimen habet, quanto maior, qui peccat, habetur.
Quo mihi te solitum falsas signare tabellas
In templis, quæ fecit auus? statuamq; parentis
Ante triumphalem? quo? si nocturnus adulter
Tempora santonico valeas adoperta cucullo?
Præter maiorum cineres, atq; ossa volucri
Carpento rapitur pinguis Damasippus, & ipse,
Ipse rotam stringit multo sufflamine consul,
Nocte quidem, sed Luna videt, sed sidera testes
Intendunt oculos, finitum tempus honoris
Cum fuerit, clara Damasippus luce flagellum
Sumet, & occursum nusquam trepidabit amici
Iam senis, ac virga prior innuet, atq; maniplos
Soluet, & infundet iumentis hordea lassis.
Interea dum lanatas, toruumq; iuuencum
More Numæ cædit Iouis ante altaria, iurat
Solam Hippo, & facies olida ad præsepia pictas,

molles merito. nam quid iuuentus .i. multitudo iuuenum. resinata .i. resina leuigata & depilata .i. quæ pilos extraxit radicitus per resinã quæ est succus ex arboribus distillans & quid crura leuia .i. depilata totius gentis. facient .i. facere poterunt contra spoliatorem. q. d. nihil. sed Hispania .i. gens Hispanorum. horrida .i. inculta: & minime in corpore curando morosa: uitanda est tibi: dum .s. spoliare uis & axis gallicus .i. populus habitantes sub climate gallico. & Illyricum latus sup. uitandus, & uitandum est tibi. parce etiam illis messorib' .i. agricolis .s. Afris qui saturant urbem .s. Romanã uacantem .i. ut cæteris curis uacuam. indulgentem Circo .i. ludis theatralibus .i. comœdijs, & mimis, ac tragœdijs spectandis. quo uerbo taxat luxuriã & otia Romanorum. Quanta autẽ &c. Videntur quibusdã hæc esse alicuius obijciẽtis Iuuenali: q Marium parua uindicta secuta est: qui tamen Afros spoliauerat: & ita præmia posuit pro punitione quia præmium culpæ: punitio & pœnitentia est. quanta ergo præmia .i. quantam punitionẽ. q. d. minimam feres, cum Marius discinxerit Afros tenues: sed reuera sunt ipsius poetæ deterrentis a spoliatione Afrorum, cũ iam spoliati a Mario tenues sint: sed non imbelles. dic ergo Quanta præmia .i. quantam mercedem: quanta spolia feres .i. reportare poteris. tam diræ culpæ .i. de tam dira culpa: qualis est socios spoliare. cum .i. quandoquidem. ita sit q Marius Priscus discinxerit .i. spoliauerit usq; ad cincturã. nuper .i. non multo ante Afros populos illos bellicosos. q. d. minima: & ideo curandum est in primis ne iniuria fiat fortibus & miseris: quia (ut dicit Ouid.) Miseris solertia rebus. & Maro: Labor omnia uincit Improbus & duris urgens in rebus egestas licet tu tollas omne quod .i. quicquid auri, atq; argẽti est. usquã .i. in quouis loco apud Afros: quod tamen difficillimum esset. tamen sup. tu relinques scutum, & gladium, & iacula, & galeam. arma supersunt .i. derelicta sunt semper spoliatis: & ita licet tenues: rebellare tamen poterunt: quapropter proprijs commodis per nefas consulens, reipublicæ grauem iacturam feceris.

IOAN. BRIT. ¶ QVOD modo proposui: quod ego dixi de prouincialium uindicta. ¶ Non est sententia: non est q tantummodo ego ita sentiam: sed est Sibyllæ uaticinium: ut ab auctoritate sit suasio: ut dicat credendum esse ex illatis iniurijs prouincialibus, & socijs eos ab Romanorum imperio defecturos. Sententiam, inquit Quintil. uocaue runt, quod animo sensissent. Sententiam etiam dicimus orationem generalem pronunciationem continẽtem: quæ uel hortatur, uel demonstrat. ut inscitia est contra stimulum calces. ¶ Folium Sibyllæ: Sibylla in folijs responsa dabat scripta: Virg. Folijs tantum ne carmina manda. Hoc etiam apud priscos (ut scribit Pli.) seruatum est ante usum chartarum: ut in folijs palmarum scriberent. ¶ Sibyllæ nomen est non proprium mulieris: sed officij. σιὸυς enim Deos Eoles appellant & βουλὴ consilium: quasi Dei consilium: hoc est quæ mentem & consilium Dei scire uidere uiderentur. futura enim prædicebant. fuere autem (auctore Varrone, ut scribit Lactantius) decem. ¶ Si tibi sancta cohors: ordo est: Tunc licet a Pico numeres genus tuum si tibi est sancta cohors. ut sit sensus: Patiar te ostentes genus tuum ab origine deducta uel a Pico, si nemo Acersecomes .i. nullus libertus tuus uendit tribunal .i. iudicia & sentẽtias. ¶ Acersecomes:

capillatum significat. dictio est græca ab a: quod est sine: & κείρω tõdeo: cuius futurum secundum Eoles est κέρσω & κόμη coma: inde Acersecomes intonsus comam: quales pueros Romani (ut scribit Seneca) in delitijs habuere. Appellatus est etiam Apollo Acersecomes: q intõsus semper esset: estq; peculiare Apollinis epitheton: q nunq̃ radij possunt a fronte lucis auelli. ¶ Crimen in coniuge: subaudi est. nam sæpe præfecti uxoribus obsequentes iniquas sententias ferunt. ¶ Celæno .i. si auaritia tua tanquã altera Celæno Harpyia non parat ire per conuentus. Nam Harpyæ finguntur a poetis rapaces & sordidæ fuisse & tres sorores κελαινὸς autẽ apud nos significat obscurum, & tenebrosum. ¶ Conuẽtus: quatuor modis intelligitur: uno modo cum quẽlibet hominẽ ab aliquo conuentum dicimus: ut illud Terentianum: Non hoc de nihilo est: q Laches me conuentam ex petit. Alio cum significatur multitudo ex compluribus hominum generibus in unũ cõtracta locum. Tertio cũ aliquẽ in locum frequẽtia hominum supplicationis, aut gratulationis cã cõgregatur. Quarto cum a magistratib' iudicij cã populus colligit. Hoc igit loco Iuue. uelocis ubi a magistratib' iudicij cã populi prouinciæ cõgregabãtur. In Hispania autem erant conuentus quatuor statuti per rectores prouinciæ ad iudicia facienda. Gaditanus, Cordubensis, Astygitanus, & Hispalẽsis. unde Suetonius in Cæsare: Quæstori ulterior Hispania obuenit: ubi cum mandato reipu. iure dicendo cõuentus circumiret. ¶ A Pico: qui primus Aboriginum fuit & Fauni pater, Saturni uero filius. Virgil. Isq; parẽtem Te Saturne refert, tu sanguinis ultimus auctor. Ergo a Pico tanq̃ ab antiq̃ nobili progenie. De Pico Oui. li. 14. Met. & in Fastis. Item Dionysius lib. 1. antiquitatum Italiæ meminerunt. ¶ Alia nomina: sublimia & fortium uirorum. Sic Statius in Thebaide nomina ingẽtia dicit .i. nomina uirorum magnorum & fortium: Quorumq; ingentia tellus Aonis & Tyriæ suspirant nomina matres. ¶ Omnem pugnam Titanida .i. ipsos Titanas, qui aduersus Deos pugnauerunt. lege Ouid. & Higinum. ¶ Ipsumq; Promethea: quasi qui antiquissimus fuerit. Deucalionis enim Thessaliæ regis fuit pater, quo regnante fuit diluuium illud cantatissimũ. Hũc Prometheum antiquitas commenta est primum fuisse, qui ex limo hominem finxerit: quem infuso igne cælesti ex Solis rotis subrepto animaduertit. unde Fulgentius Prometheum dicit esse appellatũ. προμηθέαν quasi prouidentem uirum. Huius meminit & Higinus. ¶ Proauum: maiores tuos. Ouid. Et genus & proauos, & regia nomina iactas. ¶ De quocunq; libro .i. de omnibus ijs de quibus scriptores tradiderunt. neq; enĩ nobis scire liceret, qui egregij, fortesq; fuissent, nisi scriptorum monumenta extarẽt. ergo bene ait de quocunq; libro. ¶ Quod si præcipitem: ordo est: Nobilitas ipsorum parentum incipit stare contra te, si ambitus rapit te præcipitẽ. Sensus est: Si male, inquit, uixeris nobilitas tuorum maiorum tibi obest: ga efficitur ut eorum splendore ab omnibus cognoscaris: q si humili loco natus esses, non ita omnibus esses notus. ¶ Ambitus: ambitũ pro ambitione posuit. Est enim ambitio honoris cupiditas. Sallust. Sed a quo incepto studio me ambitio mala detinuerat. ¶ Atq; libido: usus Veneris: quo nihil turpius est homini: quo enim id uitium penetrauit, iniuria ibi dominatur, infamia flagrat. ¶ Frangis uirgas

Côuẽtus

Sententia

Sibylla

Acersecomes

Ambitio

ſi crudelis es in ſocios quibus præes. Nam ſex lictores præcedētes
prætorem ſex uirgarum faſces cum ſecuribus colligatos geſtabāt.
Duodecim aūt conſules. Eę aūt erant ex Betulla. unde inqt Pli. Be-
tulla terribilis magiſtratuū uirgis. ¶ Incipit ipſorū contra teſtare: no
bilitas, inqt, tuorū tibi nocet. facit enim ut ſcelera tua omnibus no-
ta ſint. uidetur aūt hoc ſumptū ex Salluſt. in Iugurthino, qui ſic ſcri
bit: Maiorū gloria poſteris lumen eſt: neq; bona, neq; mala eorū in
occulto patitur. quicunq; enim cauſam habet, celebritatis & nomi-
nis, in eū oīum oculi conijciuntur ita: ut nullū obſcuræ poſſit nec di
ctum eius eſſe, nec factum. ¶ Pręferre clarā facē pudēdis: & ſcelera
tua omnibus nota facere. nā eorū fama, & ſplēdorē tanq̄ face præ-
cedēte facta tua illuſtrantur, & nota fiunt. ¶ Omne animi uitiū: ſen-
ſus eſt Omne, inqt, hois uitiū tanto oibus notius eſt, quanto ipſe q
committit, eſt illuſtrior: ut ſit pręcedētis ſentētię confirmatio. Vnde
ita Sallu. in Catilinario: Qui demiſſi in obſcuro uitā agūt: ſiq iracū
dia deliquere, pauci ſciunt, fama, atq; fortuna pares ſunt. Qui ma-
gno imperio prędíti in excelſo ętatē agunt, eorū facta cuncti mor-
tales nouere. ¶ Tanto conſpectius: tanto euidentius, & qd conſpici
poſſit. ¶ Quo mihi te ſolitū ſenſus eſt: Quid opus eſt te iactes, & no
bilē te prędices: ſi falſa teſtamenta ſolitus es ſignare qd hois eſt ſce
leratiſſimi: ut doceat nobilitatē ex bonis moribus cēſeri: Subaudiē
dū igitur eſt iactas: ut ſit: quo ad qd, te iactas. ita dictū, ut illud Ho-
ratij: Quo tibi Tulli Sumere depoſitū clauū, fieriq; tribuno. & alibi
Quo mihi fortuna ſi nō conceditur uti. bis aūt repetit quo, ad maio
rem indignationē exprimendā. ¶ Signare: obſignare annulo. unde
alibi: Signator falſo, qui ſe lautum atq; beatum Exiguis tabulis, &
gemma fecerat uda. Tranquil. in Cęſare: Cū quid per iocū teſtandi
gratia ſignarēt. ¶ Falſas tabellas: falſa teſtamenta. Vulpi. de teſtamē
tis: Signatas tabulas accipi oportet. & ſi tabulę linteo quo inuolutę
ſunt, ſigna impreſſa fuerint. Trāquil. in Nerone: Tunc primum re-
pertum ne tabulę niſi pertuſę, ac ter lino per foramina traiecto, ob
ſignarentur. ¶ In templis quæ fecit auus: ibi enim ſæpe ſignabant, ut
oſtenderent fidem religione maxime conſtringi. ¶ Auus. i. maiores
tui. q. d. quę illi per uirtutem, nec ſine ingenti gloria fecerūt, tu tuis
flagitijs dedecoras. ¶ Statuamq; parentis Ante triumphalem: ita di
ctum ſicut & ante: Ante Numantinos ſi dormire incipis ortu Luci
feri: quo ſigna duces, & caſtra mouebant. ¶ Si nocturnus adulter: ſi
tempore nocturno ſcortaris cū tecto capite cucullo Santonico. hoc
Cucullus autem fiebat ne ab occurrētibus cognoſcerentur. Eſt autem cucul
lus genus ueſtimenti gallici: qui etiam compoſito nomine a Bardis
gente Gallica dicitur bardocucullus: & bardiacus cucullus, de quo
plura dicemus in ulti. Saty. illic: Bardiacus datur iudex &c. De eo
Santo- alibi poeta: Illa iubet ſumpto iuuenem properare cucullo. ¶ Santo-
nes nico: gallico. Mar. Gallia Santonico ueſtit te bardocucullo. Santo-
nes enim populi ſunt Aquitaniæ ad Oceanum uerſi: quæ eſt tertia
pars Gallię. Stra. lib. 4. Tibullus: Et Oceani littora Santonici. ¶ Pę
ter: iuxta. ¶ Damaſippus: equorum domitor interpretatur. δαμάζω
enim domito. ἵππος equus. per Damaſippum autem quæcunq; no
bilem taxat. Nam tēporibus Neronis multi a claris maioribus oriū
di aurigare in gratiam principis didicerunt, qui (ut eſt apud Tran-
quillum) eodem ſtudio tenebatur. Hos igitur, ut turpi ſtudio fœda
tos, ſugillat: oſtendens tales haud quaq̄ eſſe nobiles. nam poeta nō
modo ſui, ſed & ſuperiorum temporum uitia inſectatur: latenterq;
Neronem tangere uidetur. ¶ Ipſe: habet emphaſim. ¶ Stringit: cohi-
Suffla- bet, ne recurrat. ¶ Sufflamine: ſufflamen. i. quod rotæ in deſcēſu uel
men nimio procurſu opponitur, ne aut recurrat, aut nimium procurrat.
pro mora poſuit in ulti. Saty. Nec res atteritur longo ſufflamine li-
tis. a quo uidetur & uerbum ſufflamminare formari. Nam Augu-
ſtus Cæſar ſufflamminandus participio uſus eſt. ut docet Seneca ſic:
Acherius noſter ſufflamminandus eſt, adeo nō currere, ſed decur-
rere uidetur. uoluit enim oſtendere miram illi fuiſſe eloquentię uelo
citatem. ¶ Nocte quidem: uerba Damaſippum excuſantis: cui reſpō
det poeta: Sed Luna uidet, & ſidera teſtes oculos intendunt. ¶ Fini-
tum tempus honoris Cum fuerit: eo, inquit, Damaſippus impuden
tiæ deuenit: ut non dubitauerit finito conſulatus ſui tempore palā
& media luce aurigare. ¶ Tempus honoris. i. conſulatus. ¶ Flagel-
lum: ad agitandos equos. ¶ Ac uirga prior innuet: prior amicum ſa
lutabit citra omnem pudorem. uel quod melius eſt: Innuet prior uir
ga ipſis iumentis, ut cū ſequentibus coniungantur. ¶ Maniplos ſol
uet: ſyncope pro manipulos. i. faſciculos fœni. ſic & Ouidi. libr. 2.
Faſt. Pertica ſuſpenſos portabat longa maniplos: Inde maniplaris
nomina miles habet. ¶ Interea dum lanatas: dum ſacrificia inquit
peraguntur: in quibus oues & iuuenci mactantur ante aras Iouis

more Numæ: qui plurima (ut ſcribunt Liui. Plutar. Diony. & Plin.
de uiris illuſtribus) ſacra inſtituit. iurat interea ſolā Hippo tanq̄ ſta
bulariorum Deā: quæ equis præſit & agaſonibus. ¶ Lanatas: oues.
. ſ. ¶ Iurat Solam Hippo tanto, inquit, ſtudio tenetur aurigandi, agē
diq;, ut etiam per Hippo quaſi per numen peculiare agaſonum, ſi
biq; maxime colendū iuret. erit igitur accuſatiuus græcus Hippo.
triplicem enim habet inflexionem in accuſatiuo: ut Hipponem: Hip
ponam: & Hippo dicamus. ut dicimus Didonem & Dido. Mantho
nem & Mantho: Sapphonem & Sappho. Oui. Miſeramq; relinque
re Dido. nam uerſus aliter non ſtaret. aut reuera Hipponam tantū
dicemus. nam ſic in multis legitur codicibus: Hipponam, & facies
olida ad pręſepia pictas. tolliturq; illud: Sola Hippo. Dea eſt, quam
Stabularij colebant. ut oſtendit Apule. lib. 3. Meta. his uerbis: Re-
ſpicio pilæ medio, quæ ſtabuli trabes ſuſtinebat, in ipſo meditullio
Hipponæ Deæ ſimulachrum reſidens ædiculæ, quod accurate co- Hippo-
rollis roſeis recentibus fuerat ornatum. Quin & florentiſſimus Ter na
tulianus in Apologetico de eadem ſic: Vos tamen non negabitis,
& iumēta oia & cūctos cāterios cū ſua Hippona coli a uobis. ¶ Et fa
cies picta. ſ. ipſius Deę Hipponę. ut itelligas plures imagines Deæ,
q̄ in ſtabulis pingebātur tanq̄ Deæ iumētorū agaſonūq; præſidis.
¶ QVOD &c. Ordo eſt: illud quod ego modo ꝑpoſui de rebel- ASCen.
lione Afrorum. non eſt ſententia. i. uoluntas mea ut ita fiat. uerum
credito me recitare uobis folium Sibyllæ. i. rem tam ueram, ac ue-
re futuram, ac ſi Sibylla eam in folijs palmarum: in quibus uatici-
nia ſolita eſt ſcribere, deſcripſerit. Si tibi &c. Redit ad oſtendendū q̄
ſit uera nobilitas: & q̄ æqtas ſit nobili ſeruāda. Ordo eſt. Si cohors
comitū ſit ſup. ſancta. i. bona. & ſi nemo exiſtēs acerſecomes. i. intō-
ſus & capillatus: hoc eſt diues & potēs ſicut depilati paupes ſunt. uē
dit ſup. tibi tribunal. i. ſedem tribunalem. nam qui per ſimoniam ſe
dem iudicialem emunt, raro iuſtitiam colunt. Mancinellus confor-
mius ad ſequentia exponit ſic: Si nemo ſup. filiorum, aut domeſti-
corum tuorum acerſecomes. i. bene capillatus & formoſus puer. uē
dit te permittente tribunal. i. iudicium tuum. & ſi nullum crimen. ſ.
auaritię eſt in coniuge tua. nec pro & non. & ſi ipſa coniux tua nō
parat. i. prætendit. ire. i. ingredi per conuentus. i. conuenticula ho-
minum: in pagis & uicis. & per cuncta oppida. i. loca muris muni-
ta. Celęno. i. tanq̄ Celæno, quę eſt una harpyiarum. raptura. i. ut ra
piat. unguibus curuis nummos. i. ſi nemo in domo tua te corrum-
pit a recto iudicio diuertens. tunc licet. i. licitum eſt. ut ſup. nume-
res genus tuū a Pico primo inter mortales Latini generis auctore.
Et ſi alte. i. generoſa & alte repetita nomina delectāt te. pones. i. po
nere poteris. omnem pugnam Titanida. i. Titanicam (poſuit enim
patronymicum pro poſſeſſiuo) hoc eſt omnes, qui in ea pugna fue
runt. & ipſum promethea. i. antiquiſſimū uirum inter maiores tuos
& ſumito tibi proauū. i. progenitorem quēuis. de quocūq; libro. i.
quacunq; hiſtoria ſcripta uoles. ꝙ ſi ambitus. i. cupido honorū, &
libido carnis. rapit ſup. te præcipitē. i. ſine reſipiſcentia in uitia cor-
ruentē. ſi frangis uirgas. i. flagella in ſanguine ſociorū. & ſi ſecures
. i. gladij, quibus ceruices noxiorū ſecantur. hebetes. i. hebefacti ex
frequēti uſu & hoc lictore exiſtēte laſſo. delectant te. i. ſi delectat te
ſumere pœnas cū ſanguine de ſocijs inſontibus, tanq̄ de ſontibus
ga uirga puniuntur in quibus eſt emēdationis ſpes, & leuius crimē
ſecuri autem amputantur in quibus nulla eſt. ipſa nobilitas parētū
tuorū incipit ſtare contra te. i. facere magis uituperabilē. & præfer-
re pudēdis. i. turpibus factis tuis claram facē factorū ſuorū: qua fa-
cta tua magis pateāt. Nā oē uitiū ai. i. oē peccatū. habet i ſe crimē. i.
peccatū dignū criminatione tāto cōſpectius. i. apertius & euidētius
quātū is ſup. qui peccat habetur maior. Quo. i. ad quid ſup. iactas
uel oſtentas mihi tanq̄ honorandū & nobilē te ſolitum ſignare fal-
ſas tabellas. i. inſtrumenta contractuum, aut teſtamentorum in tē-
plis, quę auus ſup. tuus fecit. i. ædificauit. & ante ſtatuam triumpha
lem. ſ. aui tui: hoc eſt i foro: quaſi dicat ad nihil. Quo. i. ad quid ſup.
te iactas & nobilem prædicas. ſi tu exiſtens adulter nocturnus. i.
tempore nocturno uagari ſolitus. uelas. i. obtegis. tempora. i. extre
mitates capitis tui. adoperta. i. tecta. cucullo. i. indumento capitis fa
ciem obtegente. ſantonico. i. quo Santones populi in Gallia Aqui
tanica frequēter utūť. q. d. fruſtra id facis. Pręter maiorū &c. Hic no
biles arguit, quos turpia miniſteria exercere nō pudet: q̄le eſt aurigā
di. qd Nero iſtituit. Ordo eſt: Damaſippus, uis quis nobilis (eſt aūt
nomē ſumptū ab exercitio: nā domitor equorū interpretať) pinguis
per quod oſtenditur nō inuitus id facere. rapitur. i. uelociter fertur.
carpento. i. uehiculo. uolucri. i. quaſi uolanti præter cineres, atq; oſ
ſa maiorum: ideſt prateriens ſepulturam maiorum ſuorum in uia

Sed cum peruigiles placet instaurare popinas,
Obuius assiduo syrophœnix vdus amomo
Currit, Idumeæ syrophœnix incola portæ
Hospitis affectu dominum, regemq; salutat,
Et cum vænali Cyane succinta lagœna.
Defensor culpe dicet mihi, fecimus & nos
Hæc iuuenes, esto, desisti nempe, nec vltra
Fouisti errorem. breue sit quod turpiter audes.
Quædam cum prima resecentur crimina barba.
Indulge veniam pueris Damasippus ad illos
Thermarum calices, inscriptaq; lintea vadit
Maturus bello Armeniæ, Syriæq; tuendis
Amnibus, & Rheno, atq; Istro præstare Neronem
Securum valet hæc ætas. mitte hostia Cæsar,
Mitte, sed in magna legatum quære popina,
Inuenies aliquo cum percussore iacentem
Permixtum nautis, aut furibus, aut fugitiuis,
Inter carnifices, & fabros sandapilarum,
Et resupinati cessantia tympana Galli,
Æqua vbi libertas, communia pocula, lectus
Non alius cuiquam, nec mensa remotior vlli.
Quid facias talem sortitus Pontice seruum?
Nempe in Lucanos, aut thusca ergastula mittas.

Flaminia ut dictum est de cōsimili in. 1. Saty. & ipse inquam cōsul q.d. ꝓpria manu non ministroꝝ suoꝝ. stringit.i.retardat ne delabatur. rotam curuum suoꝝ. multo sufflamine.i.obstaculo sub rotis in descensu posito. stringit qdem certe nocte: sed q̄uis nocte Luna uidet: sed sidera existētia testes (posuit autē, ac si esset substantiuū Hieronymus adiectiue: Teste est tribunal &c.) intendunt in factū eius oculos.i.uidēt ipsum: hoc est si forte nemo mortaliū uiderit: Dij tñ uident, sub quoꝝ cōspectu nihil turpe agendū est. Cum.i.ubi tempus clari honoris.i. consulatus fuerit finitū. Damasippus sumet flagellū.i. scuticā, aut uirgā aurigæ clara luce. & nusquā trepidabit.i. formidabit occursum amicitiā senis: i quo seueritas & auctoritas esse debet: ac si ipse prior.i. prius q̄ uideatur ab amico sene. innuet uirga.i. dabit illi signū ut uideatur. At pro & soluet maniplos.i.manipulos. fœni sup. & infundet iumētis lassis hordea.i. tunc palā totū ministeriū aurigę exercebit. sed nūc dū existens consul cædit.i. mactat more Numę secūdi regis Romanorū. lanatas.i. oues. & iuuencū .i. iuuenē bouē. toruum.i. cornu petentem & pinguē. ante altaria Iouis.i. ut flammā dialis. iurat.i. iurās in testimoniū capit. solam Hipponē.i. Deā equorū & stabuloꝝ: quia per ea quisq; iurare solet numina: quæ maximi facit. Quia uero primā hic corripit, licet ab hippos deducatur: p simplici Hipona non Hippona scribendum est. & iurat solas facies pictas: idest per sola numina facierum pictarum. ad olida: idest fœtida: idest præsepia.

IOAN. BRIT. ¶ SED cum peruigiles: aliud in nobilitate insectatur flagitium: q. s. sine ullo pudore intermissa aurigatione popinas frequentent. Est ergo sensus: Cum nobilis Damasippus in popinas descendit: statim adsunt unguentarij, qui eum uenientē blande excipiant, atq; salutent. ¶ Placet: ipsi nobili. ¶ Instaurare: repetere: ac per hoc ostēdit frequenter ab eo fieri. ¶ Peruigiles: i. noctu, dieq; patētes, propter multitudinem confluentem. ¶ Popinas: loca sunt desidiæ, luxurięq; apparata: ibi enim comessabantur, cęteraq; faciebant, quę intemperātię sunt. qui i ea uersabantur popinones sunt appellati. ¶ Syrophœnix: unguentarius. fictum est nomen ex Syria & Phœnicia. nam illinc unguenta pretiosa mittebantur, optimiq; unguentorum compositores. ¶ Vdus.i. proflués undiq; ex nimia unguentoꝝ attrectatione. ¶ Amomo.i. unguento ex amomo. Est enim amomū genus fruticis ꝓuenientis in parte Armeniæ, quæ uocatur Ocene, & in Media, & in Ponto: ex quo unguentum optimum fit. unde Plin. de unguentis scribēs sic tradit: Omnia aūt acutior fiūt costo, amomo, quę maxime nares feriunt. ¶ Incola portæ Idumeę: hoc est qui domum suę icolit portas Syras. Nā Idume pars est Syrię, ut scribit Iose. lib. 1. & Strabo lib. 16. Pli. li. 5. qui ita tradit: Qui subtilius Syriā diuidunt circum Euphratem Syriā Phœnicen uolunt: & esse orā maritimā Syrię, cuius pars sit Idumea & Iudęa. poeta igitur portā Idumeam intelligit portam Syrā. Nā in Syria oppidum Rhosos est, & a tergo portæ, quæ Syrę uocantur: interuallo Rhosioꝝ mōtium & Tauri. bene ergo ait icola portę Idumeę: cū Idumea (ut dixi) pars sit Phęnices, unguētariusq; sit ex Syria Phœnice. ¶ Hospitis affectu .i. salutat & appellat dñm & regem blandiēdo ex affectu ipsius hospitis: qui ita gaudet salutari. hoc aūt est ex uetere consuetudine: ut docet Seneca li. 1. epist. qui scribit priscos solitos fuisse quoties hoi ignoto occurrerent eum dñm & regem appellare: idq; genus blādimenti quoddā erat & honorifica appellatio. Mart li. 1. Cum te nō nossem dñm, regemq; uocabā: Cum bene te noui iam mihi Priscus eris. Idem li. 2. Quod te noie iam tuo saluto: Quem regem & dñm prius uocabam: Ne me dixeris esse contumacē. Augustus (ut scribit Trāq. & Tertulianus meminit) se nec a liberis, nec a seruis uel serio uel ioco dñm passus est appellari: atq; eiusmodi blāditias etiā inter ipsos ꝓhibuit. ¶ Et cum uęnali: adest, inqt, non solum unguētarius: sed & mulier, quæ uinum uēdit: quę ipsum uenientē blanditijs nobilem excipit. Cyane aūt est nomen mulieris uersantis in popinis. eiusdem nois est mulier in nympham conuersa in Sicilia. & item alia Meandri fluuij filia mater Cauni & Biblidos auctor Oui. in Met. ¶ Succincta: ad ministrādum. ¶ Vænali lagœna.i. uino uænali. nā lagæna (ut diximus supra) est uas tam uinarium, q̄ aquarium. ostendit igitur poeta hoies illic, & ungi & potat. ¶ Defēsor culpę: occurrit his quę possent obijci a criminis defensore & ipsos aliq̄n in ijsdē erroribus uersates: ut dicat ueꝝ qdem esse, q̄ & ipsi in adolescētia sua peccauerit: sed erroribus suis nō nimiū immoratos: ut moneat simpleroq; per ętatis imbecillitatē, aut fragilitatem humanam in aliqd gs uitiū ꝓlapsus fuerit ab eo celeriter recedendū. ¶ Fouisti errorem.i. tenuisti. ¶ Breue sit: attēde sententiā. Innuit poeta cuiusuis hois esse ut erret. sed nullius nisi insipiētis i errore ꝑseuerare. ¶ Indulge ueniā debes, inqt, pueris & adolescentibus talia ꝑ ætatē ꝑpetrātibus ignoscere. Sed Damasippo ignoscēdū nequaq̄ est: q iam est ætate ꝓuectior, & iam grauiorib⁹ negocijs aptus. ¶ Damasippus ad illos Thermaꝝ calices: Damasippus, inquit, ꝑ quē itelligit (ut diximus) unūquēq; nobilē, non erubescit se in popinas & Thermas ad potandū demittere. ibi enim hoies tm̄ flagitiosi, uilissimiq; uersabantur. unde cum emphasi est ꝓnunciandū: Ad illos calices Thermaꝝ: q̄si ad illas potiones, qbus fœdissimi hoies inebriātur. ¶ Inscripta lintea.i. sudaria Thermaꝝ, qbus detergebantur, cū sudassent. ita enim a uarietate texturę appellabātur: qua uidētur inscripta & picta. ¶ Maturus bello Armenię: ea ętate ut aptus sit ad tractanda bella. ¶ Armenię: bene autē Armeniam noiat. Nā imperāte Nerone Armenia nouos excitauit tumultus. Illuc missus Corbulo Megistanas, qui primi defecerant, pepulit sedibus, Castella eoꝝ excidit, plana, edita, ualidos, inualidosq; pari metu complet. Tacitus: Armenia finitima est Cappadocię. dicta ab Armeno Iasonis comite. ¶ Syriæq; tuēdis Amnibus: quales sunt Euphrates, Tigris, & Orōtes. sunt. n. amnes Syriæ. ¶ Et Rheno. s. tuendo, fluuius est Rheticaꝝ Alpium, qui inaccesso & præcipiti uertice ortus, modico flexu in occidentē uersus, Germaniā a Gallia separat, septentrionaliq; Oceano miscetur. ¶ Istro: is est q & Danubius noiatur. quē iccirco Papinius in Siluis uocat binoiem: & uertice montis Arbonæ effusus plures adit populos: donec in Pōticum mare sex erūpit meatibus. ¶ Mitte hostia Cæsar: locus hic duobus modis potest explicari. ut sit sensus: O Cęsar si Damasippū ad bella gerenda es missurus, mitte hostia eius.i. noli quærere Damasippum in sua domo: q illic non inuenies. sed quære illū in popinis ubi quotidie uersat. item sic: O Cæsar Damasippum potes mittere ad hostia Istri & Rheni, q iam ætate est graui: sed si uis eū inuenire, accēde ad popinas, nā ibi est frequens. ut sit manifesta irrisio nobilitatis. ¶ Legatū: legatus ꝓratore ponit. Legatus itē dicitur, q in exercitu secunda post imperatorē obtinet dignitatē: ut hoc loco. ¶ Sandapilarū: feretrū est Sandapila ad mortuos efferendos: in qua non nobilium, sed plebeiorū tm̄, atq; damnatoꝝ cadauera portabantur. auctor Fulgētius. unde Tranqllus sic de Domitiano interfecto Cadauer eius populari sandapila ꝑ Vespillones exportatū. ¶ Tympana cessantia.i. inter gallos sacerdotes Cybeles, qui a suis per urbē bacchationibus, & discursibus cessant, & in popinis secedunt. ¶ Galli: sacerdotes Cybelei. De gallis illic diximus apud Persium: Tunc grādes galli. Dicti sunt (auctoribus Plinio, & Festo, & Ouidio) a Gallo Phrygię fluuio: cuius aquam potātes redduntur insani. Marianus etiā tradit ab

Popinones

Amomū

Idume

Portæ Syræ

Moꝰ prifcus salutandi

Armenia unde

Rhenus

Ister

Sādapila

Galli unde

hoc fluuio ministros matris Deû gallos dictos. Tradût scriptores hos spiritibus afflatos, & i armorum agitatione tumultuosa: & cûstrepitu & fragore, cymbalisq; ac tympanis, & armis. item etiã tibijs uociferationibus inter sacrificandû stupefaciêtes: inq; ministrorum habitu publica modo quodam sacra factitãtes. ¶ Resupinati: ut otiosi & ebrij. ¶ Æqua ibi libertas: indifferenter oĩa illic aguntur: ut alicuius nullus sit re spectus: sed oẽs pari modo habeatur. ¶ Lectus discubitorius. s. ¶ Remotior: sepatior i loco abstruso. ¶ Quid facias: si talem, ingt, nactus sis seruû: hoc ẽ tam flagitiosum, q̃ est nobilis ille uitiosus. qd facias de illo? ut sit sensus: illû statim a te reijcias, mittasq;: ut ne quã holem in ergastula. Sed uos, ingt, nobiles uobis ignoscitis, neq; quicq̃ uobis turpe putatis: qd nõ recte facitis. q. d. deberetis in uitia aiad uertere: tali acq; delicta non pati. ¶ In Lucanos: nã frequẽtia erãt ergastula in Lucania, & Hetruria. Mart. li. 8. Et sonet innumera cõpede thuscus ager. ¶ Lucanos: populi sunt Italiç: qui littus Thuscum attingunt, mediterraneãq; plagã tenẽtes supra Tarẽtinû sinû incolût, Bruthijs contermini sunt. Lege Strabonem in. 6. ¶ Ergastula: de ergastulis abunde diximus in sexta Satyra. *Lucani*

tympana. i. instrumenta pulsatitia. galli. i. sacerdotis Cybeles. resupinati. i. euersi per somnum & obstertentis cessantia a sonitu. s. ubi. i. in qua popina libertas est supple æqua: id est æqualis magno & paruo: nobili & ignobili: sacerdoti & profano. & pocula sunt supple communia: idest ad communem usum: & lectus non est alius: id est diuersus cuiquam. nec mensa est remotior ulli: idest ubi gregatim sine ratione dignitatis, aut discrimine personarû uiuitur. O Põtice quid facias sortitus. i. si esses sortitus. i. si haberes talẽ seruum. i. ita uiuentem, ut nobiles modo uiuût: & tu forte inter eos. nẽpe. i. certe, tu mittas sup. eum i Lucanos, ut illic glebam inuertat cathenatus, aut ergastula. i. loca in quibus serui cathenati ne aufugerẽt, operãtur. thusca. i. q̃lia plĩma sût i Thuscia.

At vos Troiugenæ vobis ignoscitis, & quæ
Turpia cerdoni, Volesos, Brutosq; decebunt.
Quid, si nunquam adeo foedis, adeoq; pudendis
Vtimur exemplis, vt non peiora supersint?
Consumptis opibus vocem Damasippe locasti
Sippario, clamosum ageres ut phasma Catulli.
Laureolum velox etiam bene Lentulus egit,
Iudice me, dignus vera cruce, nec tamen ipsi
Ignoscas populo. populi frons durior huius,
Qui sedet, & spectat triscurria patriciorum,
Planipedes audit Fabios, ridere potest, qui
Mamercorum alapas, quanti sua funera vendant,
Quid refert? vendunt nullo cogente Nerone,
Nec dubitant celsi prætoris vendere ludis.
Finge tamen gladios inde, atq; hinc pulpita pone,
Quid satius, mortem sic quisquam exhorruit, vt sit
Zelotypus Thymeles, stupidi collega Corinthi?

¶ AT uos Troiugenæ: satyrica irrisio. i. nobiles qui ex sanguine Troiano iactatis originẽ uestram duci. ¶ Vobis ignoscitis: siquid, inquit, turpiter facitis uobis ignoscitis, putatisq; uobis id licere: quod i cerdone, & paupere damnaretis, si admitterent. ¶ Cerdoni: ignobili & humillimç conditionis. Nam cerdones dicuntur, qui artificio & lucro uictum quærunt. nam κέρδος significat lucrum. ¶ Volesos, & Brutos per hos omnes nobiles intelligit. fuerunt enim Romani ciues antiquissimi. Volesi originem ex Sabinis duxerunt temporibus Romuli in urbem recepti. Nam Tatius rex Sabinorum post pactiones factas cum Romulo, ut æqua potestate, paribusq; honoribus in urbe Roma maneret: ipse & cum eo tres uiri ex illustribus familijs Romç permanserunt. Valerius Volesus, & Talus cognomine tyrannus, & ultimus Metios Curtius, is qui armatus lacum nando setrãsmisit & cognati & clientes gentiles numero haud pauciores censtum. ¶ Quid si nusquam adeo: sensus est: Nobilitas romana adeo est flagitijs contaminata nostris tẽporibus: ut etsi foeda sunt, quæ commemoraui spurciora tamen etiam supersint, quæ facit. Sicq; probat per exemplum eiusdem Damasippi, per que unumquemq; nobilem intelligit etiam turpiora fieri, q̃ quç supra etiã sint cõmemorata. ¶ Quid. s. dicas. ¶ Consumptis opibus: in eos enim inuehitur nobiles, qui opibus per luxum consumptis, ad artem scænicam descenderunt: ut pro histrionibus in scçna fabulas agerent: quod erat hominum uilissimorum & infamium. multi etiam ad gladiaturam, quod extremæ erat infamiæ, se conferebant: quod notat poeta in Satyra undecima illic: Nam dum ualida & iuuenilia membra Sufficiunt galeæ. ¶ Sippario: arti scænicæ. Nam sipparium (ut scribit Festus) mimici genus fuit ueli. De quo sic & Donatus in Terent. Pro aulæis sipparia posterior ætas accepit. Est autem mimicû uelum, quod populo obsistit: dum fabularum actus commutatur. De eo sic meminit Apuleius primo Metamo. Oro te inquam aulæum tragicum dimoueto, & sipparium scænicum complicato. & item: Aulæo subducto & complicato, & complicitis sipparijs scæna disponitur: ubi locum correximus. nam pro alueo scripsimus aulçeo. Seneca ad Serenum de Tranquillitate uitæ: Publius tragicis, comicisq; uehementior ingenijs: quoties inimicitias, ineptias, & uerba ad summam caueam spectantia reliquit. Inter multa alia cothurno non tantum sippario fortiora. Cicero. de prouincijs consularibus: Itaq; ille alter, ut ipse est homo doctus, & a suis Græcis subtilius eruditus, quibus cum iam in exedra helluatur: antea post sipparium solebat. ergo locasti uocẽ Damasippe sippario. i. ludis scçnicis uocem tuã mercede locauisti. ¶ Phasma: grçce, uisio latine nomẽ fuit fabulç Catulli poetç forte tpibus Iuue. queadmodum & Menandri. unde Terẽ. Idẽ Menandri Phasma nûc nuper dedit. Illic nãq; adolescens (ut scribit Donatus) est introductus, qui a specîu pulchrç uirginis ueluti numinis uisæ cultus exhorruit. nomen igitur fabula sortita est ab euentu rei, q uisa fuerit puella, uelut Dea. φαίνομαι enim idẽ est qđ appareo. Phasma itẽ ponitur pro portẽto, ut sçpe apud Herodotû: Tale, ingt, Phasma apparuit in Græcia. In ea igit fabula aut uisio alicuius rei, aut mõstra repñsentabãtur. in qbus *IOAN. BRIT.* *Cerdones* *Volesi* *Sipparium* *Phasma*

ASCen. ¶ SED eû puigiles &c. Arguit luxuriç ac gulç & incontinentiæ eosdẽ nobiles sub noie Damasippi. Ordo est: Sed cû. i. qñ. placet. s. Damasippo relicto ministerio aurigãdi. instaurare. i. instãter frequẽtando reparare. popinas. i. cauponas sordidas: in qbus gulæ & oĩ luxuriç i operã dant. puigiles. i. per totã noctẽ uigiles. i. exeuntibus & intrãtibus patẽtes. & semper uigiles illic scortãtes & bibentes syrophçnix. i. unguẽtarius ille a Syro aut Phoenicia denoĩatus. udus. i. perfusus p attractionem. semper amomo. i. unguẽto ex amomo. assiduo. i. qđ assidue tractat & uẽdit. syrophoenix inq̃ existẽs incola. i. inhabitator portç Idumeæ: sic dictç Romæ: q per eã ex Idumea igressi sunt Vespasianus & Titus de Iudçis & uicinis Idumeis triũphãtes. currit. i. uelociter accedit. q pro &. salutat ipsum Damasippum & similẽ dñm. & regẽ cõuiuij. i. & hoc affectu. i. affectione, & beneuolẽtia. hospitis. i. ac si esset hospes. Et Cyane. i. mulier ex ea regione dicta. succincta sup. currit. cû sup. lagçna. s. unguenti, aut potus mulsi, aut alterius uini delicati. uænali. i. quam uænalem affert. Defensor culpæ. i. is, qui uelit defendere & purgare culpã Damasippi, aut similis eius. dicet fecimus &. i. etiã nos hæc. i. huiusmodi facta. iuuenes. i. quando eramus iuuenes. Respõdet poeta. esto. i. permittatur tibi ita fecisse in iuuenta. nempe. i. quia certe. desisti. i. desiisti, nec fouisti errorem ultra iuuentam. s. id quod tu audes sup. facere. turpiter. i. cum dedecore. Sit breue. i. parum durãs si uis ueniam cõseq. & qa q̃dã crimina resecẽtur. i. possint aboleri & auelli cû prima barba. idulge. i. indulgẽter cõcede pueris ueniã. q. d. poeta: permittamus ut hoc facias. sed sup. Damasippus uadit ad illos notos & in fames calices. i. ad illa pocula thermarum. i. calidorum locorum. & ad illa lintea inscripta. i. ab ebrijs disrupta: ut inscribam te scipionibus apud Plautum: uel inscripta uarijs signis ad luxuriam pertinẽtibus uadit inquã existens iam maturus bello Armeniæ. i. ut mittatur ad bellum Armeniæ. & amnibus Syriæ tuendis. i. ad tuenda nauigia quæ per amnes Syriæ deuehuntur. & Rheno & Istro. i. Gallis, Germanis, & Pãnonijs sup. tuendis. i. defendendis: ne Romanum imperium adoriantur. hçc enim ætas quã Damasippus agit, potest præstare: idest efficere prestanter. Neronem: idest imperatorem. sed Neronem dicit: quasi de tempore eius loquatur. securum. i. ut secure. i. sine cura ueniat. O Cæsar mitte. i. aliquem protectorem tui, & defensorem hostium. hostia. i. ad hostia: hoc est exitus Tiberis in mare Thyrrenum se recipientis. mitte inquam. sed si mittere uis quære legatum. i. eum qui mittatur. est autem hic nomen quia alioqui diceret legandum: in magna popina: inuenias eum iam iacentem cum aliquo percussore. i. gladiatore. permixtum nautis aut furibus aut fugitiuis. s. seruis. inter carnifices. i. tortores. & frabros sandapilarum. i. feretrorum: quibus uiles ad sepulturam feruntur. & inter

magno

Laureolus magno esset opus clamore, unde clamosum dixit poeta. ¶ Laureolũ
uelox: ẽt inqt Lentulus uelox bene egit laureolũ. estq́ risu satyrico
adiuuãdum: ut ostẽdat nõ modo unũ nobilẽ: sed multos ludis scę
nicis ꝯtaminari, optimeq́ fabulas tãq̃ ꝑitos mimos agere uñ mira
urbanitate ait ẽt Lẽtulus bõ egit. i. bñ se gdẽ ĩ actione fabulę gessit.
¶ Lẽtulus nomẽ ꝓpriũ nobilis, q & ipse fabulã Laureolũ egit in scę
na. Nã Laureolus Tragœdia fuit: quã Neuius scripsit (auctore Gel
lio) in carcere. dicta Laureolo, qui in ea introducebatur, sublatus
ob scelus in crucẽ. hãc fabulã (ut alias multas) Domitianus repre
sentauit ita: ut q ageret, uera nõ falsa cruce pẽderet. Mart. li. 1. Nu
da Calidonio sic pectora præbuit urso: Non falsa pẽdens in cruce
Laureolus. Lentulus igitur nobilis Romanus eam egit ꝓ histrione
ita: ut nõ uera tñ cruce pependerit: queãdmodũ debuit, ut ait Iuue.
qñ non erubuerit ꝓ histrione in scęnã descẽdere. ¶ Velox: mira stre
nuitate. ¶ Dignus uera cruce: ex stomacho dixit poeta: dignus erat,
inqt, q uera cruce & non ficta penderet, qñquidẽ histrioniã faceret.
¶ Nec tñ ipsi Ignoscas populo: non solũ inqt hæc in nobilibus non
sunt ferẽda quæ faciũt: sed ne populo qdem ignoscendum, q hęc si
ne pudore spectat. ¶ Durior frons: qa nullo afficit pudore. in frõte
enim est sedes pudoris. uñ extat ꝓuerbiũ: ut cũ qs pudorẽ amiserit,
Perfricare frontẽ dicatur frõtẽ ꝑfricuisse. Quint. Perfrica frontẽ, & dic te digniorẽ, q
prętor fieres, q̃ Catonẽ. ¶ Huius populi: q̃si qui altiora curare dẽret.
¶ Qui sedet & spectat: q sustinet sedere, & spectare. ¶ Triscurria: no
ua uocabuli cõpositio, ꝑ quã signat nimiã & maximã patricioꝝ scur
rilitatẽ, a tris & scurra. Nam tris & ter ꝓ superlatiuo græci & latini
usi sunt. Plau. in Rudẽte: Tũ trifurcifer mihi audes inclementer di
cere? Idem in Bacchidibus: Vt pergræcetur tecũ triuenefice. i. ma
xime uenenefice, & maxime furcifer. unde dicimus & Trimegiston
Mercurium: quasi ter maximum: μέγιστος enim maximum significat
Mart. lib. 6. Hermes omnia solus. Et ter unus. i. Trimegistus ¶ Pa
triciorũ: nobilium. de uocabuli significatu diximus. 1. Saty. illic: Pa
tricios omnes opibus cum prouocet unus. ¶ Fabios planipedes. i.
nobiles quales fuerunt Fabij recitantes Comœdias Planipedias.
de Comœdijs diximus Satyr. 1. illic: Recitauerit ille togatas. ¶ Ma
mercoꝝ alapas. i. q potest ridere & spectare Mamercos nobiles, qui
in scæna alapas & alia flagra patiebantur in agendis fabu:, sicuti
& Latinus mimus, qui ut risum spectatoribus moueret, Panniculũ
alium mimum ꝑcutiebat. Mart. Hesterna factũ narratur Posthume
cœna: Os tibi præcisum quãto non ipse Latinus Vilia Pãniculi per
cutit ora sono. Idem li. 5. O quam dignus eras alapis Mariane La
tini, Te successurum credo ego Pãniculo. Mamercoꝝ autẽ alapas
possumus intelligere, aut quas ipsi alijs incuterẽt, aut quas ipsi pa
Mamercorum familia terentur. Mamercorũ familia antiquissima fuit: quæ nobilitatis prin
cipium accepit ab eo Mamerco Æmilio, qui dictator Fidenas cũ de
fecissent debellauit, cepitq́. ¶ Quanti sua funera: nobilium impudẽ
tiam insectatur: q & non modo artibus scęnicis operam suam prę
stent: sed & in gladiaturam sponte sua descendant in arena. Nam
antea Nero quadringentos senatores, sexcentosq́ equites Roma
nos, & quosdã fortunę atq́ existimationis integrę (ut Trãquillus
& Tacitus scribunt) ad ferrum exhibuit. Ait igitur Iuue. Nobiles
cogente Nerone ad ferrum se tũc exhibuisse. Nunc autem nullo iu
bente ad id muneris descẽdere. Ordo ẽ: Quid refert quãti uendant
sua funera. est autem tacita responsio ad defensores. Non sunt, in
quit, excusandi quia digladiando magna præmia consequantur.
Turpissimũ enim est eis, quia sponte tali se offerũt muneri: q si coa
cti essent, inquit poeta, excusandi essent. ¶ Quid refert? qd ꝓdest etiã
si multum lucrẽtur tali arte fœdati. ¶ Vendũt nullo cogẽte Nerone
hinc tota indignatio poetę est, q non coacti id faciant. ¶ Vendere
Prætor s. sua funera. ¶ Ludis celsi prætoris: nã prętores ludis præerant, un
de alibi: Quid si uidisset prætorem in curribus altis Extantẽ & me
dio sublimem in puluere Circi. ¶ Celsi: celsus nõ est ꝓprium hoc lo
co, ut qdam putauerunt, sed celsum expone sublimem & sedentem
in curru, cum ludis habitu triumphali pręsit. ¶ Finge tũ gladios: du
plici modo exponi posse uidet. ut sit sensus: Esto, inqt, mortis sup
plicium tibi paratum sit: nisi in theatrũ descẽdas ad artes scænicas:
nõne satius est mori, q̃ ludis scænicis fœdari? Hincq́ maxime ostẽ
dit artem illam scænicam uilissimoꝝ tñ hoĩum fuisse & infamium.
unde & apud Iuriscõ. lib. 3. digestoꝝ legimus eos, qui in scæna ob
pręmium uersarẽtur: & omnes, qui operas suas locarit arti ludicrę
infames esse. Quod & in. 2. Saty. docet illic: Vicit & hoc mõstrũ tuni
cati fuscina Gracchi. nã ꝓfligatissimus qsq́ ex iuuentute utriusq́
ordinis tenebatur senatuscõ. in opa scæne, arenęq́ edẽda: multiq́
etiam spõte sua famosam illam iudiciũ notã subibant, auctor Tran
quillus in Tiberio. Alius sensus est: Finge gladios inde: atq́ hinc
pone pulpita. i. ponamus tibi ludos gladiatorios, & scænicos ꝓpo
ni, qbus exercearis: utrum horũ potius eligas. q. d. munus gladiato
riũ magis eligendũ, ut minus turpe. Sicq́ ostendit cũ uterq́ ludus
sit ĩhonestus, turpiorem tñ esse scęnicum. unde bene ait. ¶ An quis
quam sic mortẽ exhorruit ut sit Zelotypus Thymele. i. an qsquam
ita expauit ludos gladiatorios: ubi homines cæduntur: ut malit ar
tibus scænicis contaminari: hocq́ magis placet. Nam histrioniam
& gladiaturam cõparat. de utraq́ etiam fecit mẽtionem, ut osten
dam iam nobilitatem Romæ sine aliquo pudore in utroq́ munere
uersari graui cum ignominia. ¶ Finge gladios: puta gladios esse,
qui te confodiãt, aut gladiaturam tibi ꝓponi. ¶ Hinc pulpita. i. scæ
nam ipsam multis pulpitis extructã: in qua tibi ut histrioni sint agẽ
dę fabulę: ac per hoc ostẽdit mortem esse potius appetendam, q̃ pu
dorem amittẽdum: aut gladiaturam potius q̃ histrioniam eligẽdã.
¶ Mortem sic qsquam: ita ne mortem qsquam timuit, ut omni pror
sus pudore calcato malit in scęna uersari pro histrione? ac si dicat:
repetatq́ quod dictũ est, potius mortẽ eligẽdam q̃ honestatem de
serendam: aut (ut diximus) itane gladiaturam qsquã extimuit, ubi
mortis inest periculũ: ut malit amplecti artem scænicam. ¶ Vt sit Ze
lotypus Thymeles: ut uelit ĩ scæna uersari, ubi representet ꝓ histrio
ne Latinum mimum zelotypum Thymeles uxoris suę. Nã Latinus
mimus (de quo Saty. 1.) temporibus Domitiani tanq̃ Thymeles
uxoris zelotypus, Panniculũ alterum mimum alapis cædebat: ut
risum spectatoribus moueret. ¶ Collega stupidi Corinthi. i. socius
Corinthi alterius mimi. ¶ Stupidi: hebetis & ignaui.

ASCen. ¶ A Tuos Troiugenæ. Eosdem nobiles persequitur, qui ut a Ne
rone erant instituti: adhuc turpissima exercuerunt, quæ uilissimos
homines dedecerent. Ordo est: At. i. sed. uos Troiugenæ. i. nobiles
qui e Troianis ortum habere gloriamini. uos ignoscitis. i. ueniam
datis. uobis, & uestro iudicio: ea quæ supp. sunt turpia. i. inhonesta.
Cerdoni. i. homini uili ad lucrum festinanti. decebunt. i. cum deco
ro & honestate in exercitio tenebunt. Volesos, & Brutos. i. nobilis
simos, quales illi fuerunt: & a b illis ortos. Volesi enim & Bruti (au
ctore Dionysio) Sabinorum nobilissimi fuerunt: qui cum Tatio in
urbe manserunt: Sabinis autem uetus est continentia. Quid sup. di
ces: si nos in reprobandis uitijs unquã utimur adeo fœdis & adeo
pudendis exemplis. ut non supersint. i. quin semper plus q̃ satis sint
peiora. i. adhuc fœdiora? O Damasippe locasti. i. pretio accommo
dasti. suppano. i. sumendo a parte totum. proscænio uel locum pro
locato actoribus fabularum. uocem. i. mimicum efficium cum ge
stu & molli pronunciatione uocis tuæ. ut ageres phasma. i. comœ
diam sic dictam a phasmate. i. apparitione: qd' aliquid apparuisse in
ea dicatur. unde principaliter dependet. clamosum. i. clamoris ple
num. quia est comœdia motoria. Catulli. i. illius poetæ. Lentulus ue
lox. i. uir ille nobilis. egit etiam bene laureolum. i. laureatum mimũ
dignus me iudice. i. sm iudiciũ meum, uera cruce. i. in qua uere cru
cifigeretur: & non solũ simularet per ludum se crucifigi. sicut iudex
simulabat crucifigi in fabula, quam Lentulus egit. Tũ ne sic nobi
libus succenseas, ut ignoscas populo dico sup. q frõs populi huius
. i. hmõi spectantis. est durior. i. minus pudore & uerecũdia afficibi
lis, q̃ Lentuli. uel dic est durior huius. s. Lentuli fronte: qd' dicerem,
nisi melior esset contextus huius populi: qui sedet & spectat triscur
ra. i. ualde scurrilia facta. patriciorum. i. eorum, quia patribus ortũ
trahunt. & qui audit Fabios. i. nobilissimos uiros. planipedes. i. agẽ
tes mimos: quos propter humilitatẽ ca ta ctens. planis. i. non eleua
tis: aut cothurno aut socco pedibus agebãt. & qui potest ridere ala
pas Mamercorum. i. scurriles & iocosas uerberationes in maxillis,
quas mutuo exercent Mamerci. i. nobiles ut Mamerci. Quid refert
quanti. i. q̃ uili pretio: ipsi sup. nobiles uendant sua funera. i. mortis
periculo in gladiatura se exponant. q. d. nihil: quia uendunt nullo
Nerone. i. nullo imperatore crudeli Neroni simili cogente: sed spon
te. Nec dubitant. i. audent uendere. s. funera sua. ludis. i. in ludis.
celsi prætoris. i. hominis ulis ad prętoriam & consularem dignita
tem sublimati. Tamen. i. licet sponte faciant. finge gladios sup. esse
fixos: uel fige gladios inde. i. ex una parte. & pone hic. i. ex alia par
te. pulpita. i. spectaculorũ loca, q̃ plures petũt qd satius. i. utrũ horũ
sup. esset nobilibus eligibilius. an gladios. i. mortẽ obire. an munus
scænicum: & uidetur q potius mortem. Vnde per indignationem
quæritur poeta. Exhorruit quisquam sic mortem: ut potius q̃ mo
riatur sit collega. i. coactor. zelotypus. i. se zelotypũ simulans. Thy
meles. i. uxoris histrionicæ. Corinthi. i. illius mimi. stupidi. i. hebet
is & ignaui: uel eo q ob zelotypiam cæsus esset obstupentis,

Res haud mira tamen, citharœdo principe natus
Nobilis, hæc vltra, quid erit nisi ludus: & illic
Dedecus vrbis habes, nec mirmillonis in armis,
Nec clypeo Gracchum pugnantẽ, aut falce supina
Damnat enim tales habitus, & damnat, & odit,
Nec galea frontem abscondit. mouet ecce tridentẽ
Postquam vibrata pendentia retia dextra
Nequicq̃ effudit, nudum ab spectacula vultum
Erigit, & tota fugit agnoscendus arena.
Credamus tunicæ, de faucibus aurea cum se
Porrigat, & longo iactetur spira galero.
Ergo ignominiam grauiorem pertulit omni
Vulnere, cum Graccho iussus pugnare secutor,
Libera si dentur populo suffragia, quis tam
Perditus vt dubitet Senecam præferre Neroni,
Cuius supplicio non debuit vna parari
Simia, nec serpens vnus, nec culeus vnus?
Par Agamemnonidæ crimen, sed causa facit rem
Dissimilem. quippe ille Deis auctoribus vltor
Patris erat cæsi medio inter pocula, sed nec
Electræ iugulo se polluit, aut spartani
Sanguine coniugii, nullis aconita propinquis
Miscuit, in scæna nunquam cantauit Orestes.
Troica non scripsit. quid enim Verginius armis
Debuit vlcisci magis, aut cum uindice Galba?
Quid Nero tam sæua, crudaq; tyrannide fecit?
Hæc opera, atq; hæ sunt generosi principis artes
Gaudentis fœdo peregrina ad pulpita saltu
Prostitui, graiæq; apium meruisse coronæ.
Maiorum effigies habeant insignia vocis,
Ante pedes Domiti longum tu pone Thyestæ
Syrma, vel Antigones, seu personam Menalippes,
Et de marmoreo citharam suspende colosso.
Quis Catilina tuis natalibus, atq; Cethegi
Inueniet quicquam sublimius? arma tamen vos
Nocturna, & flammas domibus, templisq; parastis,
Vt Bracatorum pueri, Senumq; minores,

JOAN. BRIT. ¶ RES haud mira tamen. s. est. Et est sensus: Nõ ẽ tamẽ mirũ, nobilem Romanũ hęc facere: quia sub Nerone principe natus est: q̃ artibus scænicis multum delectatus est. nã (ut scribunt Tacitus, Trãquillus, & Eusebius) adeo citharœdicę art: deditus fuit: ut i Achaia jstituerit ciuitates, apud quas musici agones edi solent, oẽs citharœdorũ coronas ad ipsum mittere. Eas adeo grate accipiebat: ut legatos, qui ptulissent: non modo primos admitteret: sed etiã familiaribus epulis interponeret. Cãtãte eo necessaria qdẽ causa excedere theatro licitum fuit. Itaq; enixæ quędã in spectaculis ferũtur. Nunc poeta demonstrat philosophice quantã perniciẽ moribus hoiũ, & ciuitatibus afferãt corrupti mores pricipũ, eorũq;, quorũ uita oib⁹ tãq̃ speculũ esse debet. unde illud ẽt exit: Sed qd nõ faciet, qd principis uxor? ¶ Natus nobilis. s. est. ¶ Hæc ultra: posthac qd uidebimus in urbe nisi omnes nobiles scænicis artibus uacare? ¶ Vltra hæc. s. tẽpora. ¶ Et illud dedecus: sensus est: Habes hoc ẽt qd in dedecus urbis maxime redundat Gracchũ pugnantẽ nõ armis mirmillonis: non clypeo: non galea tectũ: sed habitu retiarij tunicati. eritq; ex positio: Gracchum pugnantẽ. dedecus aũt appellat, tũ q artẽ gladiatoriã exerceat, quę infamis habet: tum q mirmillo eẽ nõ uult q tecta facie pugnat: sed retiarius, qui galerum tantũ sumit uultu apto ut cognoscat. Totaq; est hinc poetæ indignatio: q gaudeat operã suã sponte arenę pręstare & cognosci: q̃si q oẽm pudoris rationẽ amiserit. p Gracchũ nobilissimũ quẽq; intelligit. Nam Gracchorũ familia nobilissima fuit & potẽs. ¶ Mirmillonis: gladiatorũ alter sequutor & mirmillo, alter retiarius dicebatur. Mirmillo scutũ & falcẽ sumebat & galeã: in cuius uertice erat effigies piscis, aduersus quẽ retiarius pugnãs, cũ eũ insequeretur, hęc cãtabat: Nõ te peto, piscẽ peto, qd me fugis galle

Mirmillo

Retiari⁹ Retiarius autẽ fuscinã & rete gestabat tunicatus. ait igit poeta nobiles eo insolẽtiæ, & impudẽtię deuenisse, ut nõ mõ nõ erubescãt tecti armis in arena decertare more mirmillonis, q tectus galea & scuto pugnat: sed ultro oia facie apta peragãt habitu retiarij tunicati: q tunica tm̃ tectus dimicabat, fuscinã, & rete, gestãs: ut cognoscãtur. nã gaudẽt cognosci. ¶ Aut falce supina. i. erecta, quæ a mirmillone sumebat. ¶ Dãnat: q nõ pudet. imo gaudet cognosci. ¶ Tridẽtẽ. i. fuscinã, quã habet ut retiarius. ¶ Erigit uultũ: ut cognoscatur. ¶ Ad spectacula. i. ad ipsos spectatores theatri. ¶ Nequicquã frustra, cũ mirmillonẽ capere nõ potuerit. ¶ Effudit: emisit. ¶ Dextra uibrata: dextra cõmota & ɔcussa iniȷciẽdo rete. ¶ Cedamus tunicæ: cedamus, ingt, tunicæ. i. retiario hoi tunicato: cũ p̃sertim sit ciuis & nobilis Romanus. qd facile agnoscas ex habitu diuite & magnifico. Nã funiculus ipse, quo sibi galeã capiti alligauit, aureus est: qui ornatus nõ est pauperũ gladiatorũ: hocq; totũ ironicos pronunciãdũ: ut sit sensus: Debemus, ingt, cedere & locũ dare nobili Romano fugienti tota arena: ut euadat ne. s. a mirmillone insequẽte feriat hocq; quasi quadã cũ miseratione nobilitatis, habẽdus est ingt aliquis respectus ipsi nobili, ut possit effugere manus mirmillonis, ne sędat in arena. Sic etiã cõstat (ut tradit Herodianus) Cõmodo imperatori, qui i amphiteatro cũ gladiatoribus dimicauit, habitũ fuisse respectũ a cęteris gladiatoribus. Sic enim scribit: Facile aũt dimicans, suos cõpares superabat: neq; tum ultra uulnera procedebat, dante uno quoq; manus, atq; impatorẽ potius q̃ gladiatorẽ agnoscẽte. Sicq; legendũ est: Cedamus & nõ credamus. aliter sensus nõ ɔcedit. unde bene legitur. ¶ Ergo ignominiã. q. d. ipsum mirmillonẽ ignominiã reportasse, q̃ laudẽ, ex uictoria aduersum nobilẽ potı⁹ aut gloriam. ut sit sensus: Ergo mirmillo cũ nõ passus sit retiarũ uirũ nobilẽ fugere: q̃si cuius uim ferri deberet: grauiorẽ adeptus ẽ ignominiã, q̃ si graue uulnus accepisset. nã a spectatoribus derisus ẽ: q̃si qui peritus imperitũ superauerit. hocq; totũ ironicos in cõtemptũ ipsius nobilis, tanq̃ qui fœdã i arena operã nauauerit. ¶ Tunicæ: tunicato retiario. Nã retiarij tunicati erant. unũ l. 2. Saty. Tunicati fuscina Gracchi. Tranqllus in Caligula: Retiarij tunicati qnq; numero gregatim dimicantes sine certamine ullo totidem secutoribus succubuerant. ¶ Aurea spira. i. funiculus ipse aureus, qui circa galeã discurrens ad ornatũ porrigebaf ad fauces: ut galerus sub mento uinciretur. Spira aũt ꝓprie appellatur inuolucrũ funis in orbem collecti. Et serpentẽ dicimus collectã in spirã: hoc est i gyrum & reuolutionẽ. Spirã itẽ dicimus circulũ illũ eminentẽ: q basi apponit. Victruuı. Sin autẽ Ionicę columnę fient scapus p̃ter spirã, & capitulũ in octo partes & dimidiam diuidatur. Plin. lib. 36. cap. 24. In ephesiæ Dianæ primũ colũnis spiræ subditę & capitella addita. Victruuius loquẽs de æde Dianæ sic scribit: Et fecerũt primo columnæ crassitudinẽ octaua parte: ut haberẽt speciẽ excelsiorẽ, Basi spirã apposuerunt pro calceo, capitulo uolutas, uti capillamẽto ɔcrispatos cicinnos ꝓpendẽtes ornauerunt: frõtẽq; toto strias: uti stolarũ rugas matronali more demiserunt. Spiras etiã dicimus in ligno, cũ uenę & nodi se ɔuoluerunt. Plin. lib. 16. Publicũ oĩum uitiũ uocãt spiras: ubi sese conuoluere uenę, atq; nodi. ¶ Longo galero. i. ꝓcero & eminẽti. ¶ Secutor: hoc est mirmillo, qui retiariũ postq̃ ab eo captus nõ est insegtur. ¶ Iussus: a p̃tore q pręest ludis, & cui operã suã uẽdidit. ¶ Graccho nobili uiro retiario. de quo etiã in. 2. Saty. meminit: Tunicati fuscinas Gracchi. ¶ Libera si dentur: si posset, ingt, quod sentit populus libere dicere: indubitãter Senecã, quãuis humili loco natũ propter eius uirtutes, Neroni p̃ferret: q nobilitatis suæ splendorẽ uitijs obscurauit: ut ostẽdat in uirtute nõ in maiorũ gloria uerã nobilitatẽ cõsistere. Fuit aũt Seneca p̃ceptor Neronis, & Lucani poetæ patruus: qui incisione uenarum & ueneni haustu periȷt. Trãquillus, Tacitus, & Eusebi. auctores. Sed cũ dicit Libera si dẽtur populo suffragia: inío quã temporũ suorũ conditionẽ suspirat, quibus ab imperatoribus occupata libertate, omnia eorũ nutu administrabãtur, cũ antea magistratus suffragijs populi crearẽtur: ut latius dicemus in Saty. 10. Verum poeta ad id respexisse uidetur, quod scribit Tacitus: Ait enim famam fuisse principes coniurationis Pisonianę destinasse: ut post occisum Neronem, Piso quoq; interficeret, traderetur q; imperium Senecę claritudine uirtutum ad summum fastigium delecto.

Spira

¶ Quis

¶ Quis tā p̄ditus: q̄s adeo rationis egēs. s. est. ¶ Vt dubitet: ut nō dicat Sene. Neroni p̄ferēdū. ¶ Nō una simia: q̄ parricidiū cōmisissent

Parricidarum supplicium

uirgis cæsi, & culeo isuti cū simia, gallinaceo, serpēte, & cane i mare, uel i ꝓpinquū flumē ꝓijciebanť. Auctor est Modestinus Iurisconsultus lib. Digestoꝝ. xiiii. Plaut. Iube hūc insui culeo: atq; in altum deportari si uis bonā annonā. ¶ Nō una: sed multæ: ut q̄ multa cōmisent parricidia: ac p̄ hoc multæ mortes. parricidiū. n. dr̄ cōmittere q̄cunq; manus cognatorū sanguine cōmaculat. licet. Quint. l. lib. viii. scribat parricidā abusiue dici matris, aut fratris interfectorem. Nero. n. (ut Tacitus & Trāql. scribūt) ꝯscius fuit necis Claudij, matrē Agrippinā & sororē patris interfecit. auctor Eusebius, Octauiā uxorē prius relegatā sub crimine adulterij occidit, Popeiā duodecimo die post diuortiū Octauiæ in matrimoniū acceptā, ictu calcis grauidā interemit & ægrā, Antoniā quoq; filiā Claudij recusantē post mortē Popeæ nuptias suas, quasi nouaꝝ rerū molitricē interfecit, Aulū Plantiū iuuenē sibi propinq̄tate cōiunctū, iactans eū a matre dilectū, & ad spē iperij ipulsum. Itē priuignū Ruphiriū Crispinū Popeia natū ipuberē adhuc, q̄a ferebať ducatus & imperia ludere, mergendū dū piscareť mari seruis ipsis demādauit, Britānicū fratrē suū p̄ adoptionē ueneno sustulit.

Culeus

¶ Culeus: saccus est ex corio: quo (ut diximus) isuebāť parricidæ. Itē nomē est mēsuræ cōtinētis amphoras uiginti. Priscia. Est & bis decies quē conficit amphora nřa Culeus: ac nulla est maior mēsura liquoris. Cato: Vbi delegeris in eius musti culeū, aq̄ marinæ ueteris q̄rtas binas, uel salis puri modiū, & eū in fiscellā suspēdito. ¶ Par Agamēnonidæ crimē, inq̄t, qđ cōmisit Orestes: cū matrē iteremit: par fuit crimini Neronis: q̄ eodē modo Agrippinā matrē suā occidit. est aūt Agamēnonidæ genitiuus casus. i. Orestis filij Agamēnonis. ¶ Sed causa facit rem Dissimilē: sed cædes, inq̄t, Orestis multū a cæde, quā fecit Nero differt. Orestes. n. causam uľ habuisse honestā necis maternæ q̄a ea Agamēnonē maritū suū, & patrē ipsius Orestis occidisset adiuta ab Ægystho adultero. nā eū (ut alij tradiderūt) in cōuiuio securi p̄cussit. unđ ait: Cæsi media inter pocula. ut alij uero: cū uestē indueret sine capitio. Neroni uero nulla fuit honesta causa cur matrē suā iterficeret. ¶ Sed nec Electro iugulo: sed nec se cōtaminauit cæde sororis suæ. nā Electra soror eius fuit, a q̄ e manibus Clytēnestræ m̄ris & Ægysthi adulteri liberatus est. ¶ Sanguine cōiugij spartani: hoc est Hermiones uxoris suæ: q̄ filia fuit Menelai ex Helena. ¶ Nullis propinq̄s: quēadmodū Nero: q̄ Britānicū fratrē suū ueneno sustulit. ¶ Nūq̄ cātauit Orestes: qđ fecit Nero: q̄ nō mō Romæ in Agone citharistarū cōtendēs oēs supauit: sed & Olympia, Isthmia, Pithia, Actia celebrās iter: Cerycas, tragœdos, & citharistas coronatus est. auctor Eusebius. Trangll. scribit coronā ēt citharæ a iudicibus sibi allatā adorauisse, ferriq; ad Augusti statuā iussisse: sed & Neapoli ubi sæpius plures ēt dies cātauit, sumpto ēt ad reficiendā uocē breui tp̄e. Nec cōtentus harū artiū experimēta Romæ dedisse, Achaiā ēt petijt. ubi maxime istituerat ciuitates, apud q̄s musici agones ædi solent, oēs citharœdorū coronas ad ipsum mittere.

Troica Neronis

¶ Troica nō scripsit: nō dānat Neronē q̄ troica sua scripserit: q̄bus excidiū Troianorū cōtinebāť: sed q̄ urbē incēderit, cuius ꝯflagrationē ex turre mecœnatica ꝓspectās, lætusq; flāmæ (ut aiebat) pulchritudine Halosin Ilij cātauit i habitu scænico. i. captiuitatē Troiæ, quā suis troicis cōplexus fuerat. q. d. nō incēdit urbē Orestes: ut Nero: quē constat ipso tp̄e urbis flagrātis inijsse domesticā scænā, & troianū incendiū cecinisse, p̄ñtia mala casibus uetustis assimulantē, urbē aūt incēderat, q̄si offensus ueteꝝ ædificiorū deformitate, & angustijs, flexurisq; uicorū. Trangl. Tacitus, & Eusebius auctores. Eutropius tradit Neronē urbē incēdisse, ut spectaculi eius imaginē cerneret: q̄lis olim Troia capta arserat. Troica scripta a Nerone fuisse Seru. docet illud exponēs: Et Troiæ Cynthius auctor. Cynthiū esse regem Troiæ, quē i troicis suis Nero cōmemorauit. Idē illud enarrās. l. v. Æneid. Solus q̄ Paridē. Paris, inq̄t, sm̄ troica Neronis fortissimus fuit. Troica aūt appellauit Nero, quā Hom. Iliada. Troica ēt scripsit Macer q̄dā affinis Ouidij: de quo ipse i Pōto sic meminit: Tu canis æterno q̄cq̄d restabat Homero: Ne careant summa troica bella manu. ¶ Quid. n. Verginius armis: Nero quē iā. xiiii. annos, tanq̄ imanē belluā, & terrificū monstrū terrarū orbis ꝑpessum fuerat, destitutus fuit initiū faciētibus Gallis duce Iulio Vindice: q̄ tū eā ꝓuinciā ꝓprætor obtinebat. Desciuit & Galba i Hispania cū exercitu. Item Verginius Rufus Germanici exercitus ductor: q̄ cū Galbæ assensurus nō foret: nec alij nisi quē senatus delegisset ad iperiū, Iulius Vindex indignatus, cū Galbæ faueret, cōgressus est cū Virginio, a quo supatus est, & ad mortē cōpulsus, cæsis i eo cōflictu uiginti millibus Gallorū. Recusauit tñ Verginius iperiū oblatū a militibus, cōscius se ex eq̄stris familia ortū ignoto patre, ipareq; si recepisset, tutū fore cusasset, uñ extat apud Dionē i uita Neruæ, & Pli. Iuniorē tale distichō: Hic situs est Rufus pulso q̄ Vindice quōdā iperiū asseruit nō sibi, sed p̄triæ. Demū. n. secutus est partes Galbæ, q̄ Neroni imperiū ademit. Ait ergo poeta recte factū a Verginio.

Vindex Galba

¶ Vindice Galba: q̄ a Nerone desciuerit, eius scelera ulciscētes. De Vindice sic scribit Philostratus: Videx Hispanos ad defectionē solicitabat idonea certe: q̄ posset fides cōcidere: q̄bus inepte cātabat Nero. nā apud exercitū orōnē habuit cōtra tyrānū ex media p̄hia deprōptā: Inter alia nāq; dicebat Neronē magis oia, q̄ citharœdū. Citharœdum uero magis, q̄ regē. eūdē quoq; isania, furore, auaritia, lasciuia, oiq; crudelitate corruptū criminabať: iā uero oium ab eo factorū crudelissimū, q̄ s. matrē iterfecisset. nequaq̄ illi dicebat criminū dandū esse, se nāq; iure iterfectā potare, q̄ tale portētū pep̄isset. ¶ Quid Nero tā sæua Nero, inq̄t, i tyrānide sua tā crudeli q̄d fecit? ac si dicat p̄ter tam crudelia facta: hoc est cædes suorū & urbis icēdiū, q̄d aliud fecit? sicq; iterrogatiōi r̄ndēdo: oñdit illū ēt ꝯtra oēm iperatoria maiestatē uersatū esse i certaminibus citharœdoꝝ. ¶ Hæc opera: uerba r̄ñdētis: Hæc, inq̄t, q̄ñ me iterrogas, sunt opa & artes Nerōis. ¶ Generosi: ironice. ¶ Prostitui: Priscianus ait ꝓstitui positū esse p̄ ꝓstiti: ut sit a sisto. i. gaudēts statui, & poni. ¶ Ad pulpita pegrina. i. i scæna ubi multa pulpita sunt extructa: ut docet Victruu. hoc dānat, qđ nō solū Romæ, sed Neapoli i theatro cōplures cātauerit dies: idēq; ēt i Achaia ꝓ citharœdo uersatus sit i certaminibus: ubi istituerat ciuitates: apud q̄s musici agones edi solēt oēs citharœdoꝝ corōas ad ipsū mittere: eas adeo grate (ut diximus) recipiebat: ut legatos, q̄ ꝑtulissent, nō mō primos admitteret, sed ēt familiaribus epulis iter poneret.

Olympia

Olympiæ quoq; p̄ter consuetudinē musicum agona commisit, ibiq; etiam plurifaria aurigauit. sed excussus curru, ac rursus repositus, cū ꝑdurare nō posset, destitit añ decursum: nec eo secius coronatus est: deniq; certamina obijt oia. Quatuor aūt certamina erāt celebratissima: q̄ i Græcia celebrabanť. Olympica i honorē Iouis, donabātur q; uictores corōa ex oleastro. uñ ait Pli. Græci Olympia uictores oleastro coronāt.

Pythia **Isthmia** **Nemea**

Pythia i honorē Apollinis uictorib' corona dabať ex lauro. Isthmia i honorē Palæmonis, uictores coronā accipiebāt pineā. Nemea Archemoro dicata, uictoꝝ corona erat ex Apio. uñ seq̄tur Graiaeq; apiū meruisse coronæ. Ex Græcia reuersus Romā tāq̄ īgētē reportās uictoriā eo curru redijt, quo Augustus olim triūphauerat, & i ueste purpurea, distinctaq; stellis aureis chlamyde, coronāq; capite gerēs olympicā, dextra manu pythiam, sequētibus currū ouantū ritu plausoribus, augustianos, militesq; se triūphi eius clamātibus. Insectať ergo ipsum poeta, quem nō puduerit, nō mō Romæ & i Italia: sed ēt i Græcia locis peregrinis artibus scænicis se fœdare. ¶ Fœdo saltu: scænica saltatiōe ac p̄ hoc fœda minimeq; hoīe libero & p̄ncipe digna. ¶ Meruisse apiū. i. coronā ex apio: q̄ (ut diximus) dabať uictoribus i ludis nemeis: sicut docet Pli. li. xix. his uerbis: Honos apio i Achaia corōare uictores sacri certaminis nemeæ. uñ inuit & poeta ipsū i ludis Nemeis concertasse. ¶ Maioꝝ effigies i irrisionē Neronis hæc dicit: cū alij, inq̄t, hostiū spolia, aliaq; uictoriarū p̄mia soleāt añ statuas maioꝝ suorū collocare cū ipsis rerū gestarū titulis. tu potes, inq̄t, o Nero añ effigies maiorū tuorū collocare ornamēta scænica, q̄ in recitatiōe tragœdiaꝝ sumpsisti, & isignia uocis tuæ. i. ornamēta, & p̄mia, q̄ ex cātu tuo scænico ꝯsequutus es, ut p̄ isignia uocis itelligat p̄mia, q̄ accepit cātu suo: hoc est coronas & citharā, quā ab iudicibus ad se allatā adorauit: sicq; apte eius ipudētiā sugillat.

Insignia

Nā isignia dr̄ oia, q̄ sunt hoi ornamēto. uñ dicimus isignia ꝯsulis uirgaꝝ fasces cū lictoribus. Annulū isigne ordinis eq̄stris eo, q̄ hoies insigniat, ornet, & decoret. Horat. Tu cū ꝓiectis isignibus annulo eq̄stri, Romanoq; habitu ꝓdis. ¶ Effigies maioꝝ. i. statuæ, q̄ i atrijs ceræ i armarijs ordini (ut diximus) collocatæ ponebanť. ¶ Añ pedes Domiti: ꝓ Domitij, aut p̄ris tui, aut ataui. Nā uterq; (ut docet Trangl.) Domiti' appellatus est. ¶ Thyestæ: de Thyeste & Atreo Tragœdiā scripserūt Varius, & Seneca.

Syrma

¶ Syrma: tragœdoꝝ fuit uestis, quā pallā latini dixere. de q̄ Horat. in poet. Post hūc ꝑsonæ, pallæq; repertor honestæ Æschylus. Mart. Trāstulit ad Satyros nřa Thalia cothurnos: Aptasti lōgū tu quoq; syrma tibi. ¶ Lōgū syrma pone, inq̄t, ornamētā, habitusq; scænicos: q̄bus usus i agēdis fabulis añ pedes patris tui. dictū aūt ē syrma a συρω: qđ ē traho. trahebať. n. p̄ pulpita. Hora. Traxitq; uagus p̄ pulpita uestē. Nero aūt cātauit tragœdias Canacē parturiētē, Orestē matricidā, Oedipoden excæcatū, Herculē isanū. Trangl. auctor.

Antigone

¶ Antigōes: huius nois fuit filia Laomedōtis re

gis Troianorũ, q̃ cũ ausa esset Iunoni se pulchritudine ꝓferre, ab ea i ciconiã ẽ cõuersa. Fuit itẽ Antigone filia Oedipi, q̃ patrẽ cęcũ ductitauit. de hac frequẽs scripta fuerat Tragœdia. de ea & Stati⁹ in Thebaide.

Menalyppe ❡ Menalippes: Dionisius Halycarnasæus & Eusebi⁹ de ꝑparatiõe euãgelica scribũt Eurypidẽ Anaxagoræ physici auditorẽ Tragœdiã fecisse τῆς σόφης μελανίππης .i. de sapiẽte Menalippe: i q̃ Tragœdia Menalippe filios i pris stabulis exposuit: quã rẽ pr ꝓdigiũ eẽ existimãs, deliberauit adurere. Sed Menalippe cũ uellet filios seruare, phorũ rõnibus nõ esse mõstrũ ondit. De hac fortasse itellexit & Varr. in .ii. de re rust. ubi mẽtionẽ facit de boue sic: Scio hũc esse, i quẽ potissimũ Iupiter se ꝯuertit, cũ se ꝓstrauit p mare e Phœnice amãs Europã. Hũc esse q filios Neptuni a Menalippa seruarit, nec i stabulo ifãtes grex boũ obtereret. Ad eã fabulã agẽdã gestu maxime opus fuisse docet Cic. In pri. Offici. sic: Q ui. n. uoce freti sunt Epigones, Medeãq, q gestu Menalippã, Clytẽnestrã eligũt.

Colossus ❡ Colosso marmoreo: respexit ad Colossũ, quẽ (ut Scribit Trãql.) cẽtũ & .xx. pedũ æreũ erexit Nero i uestibulo domus areæ. q̃ statua eo mortuo dicata fuit Soli mutato noie. eã fabricauit Zenodotus accitus e Gallia. Pli. scri. xxxiiii. ca. vii. statuaꝶ moles turribus pares Colossos uocitatas. Festus ait uocitatũ esse Colossum a Colosso pri. suẽtore. Colossũ in porto suo Rhodi habuere tãta magnitudine, ut iter crura naues extẽsis uelis trãsirent. is dicatus fuit Soli. lxx. n. fuit cubitorũ altitudinis, quẽ fecerat Chares Lydius Lysippi discipulus. hoc simulachrũ post .xlvi. annũ terræmotu prostratũ. Sed iacẽs quoq miraculo fuit. pauci. n. pollicẽ eius amplectebãtur. Duodecim annis tradũt effectũ .ccc. talẽtis. hoc aũt loco nõ de Neronis Colosso itelligit, q nõ marmoreus, sed æreus (ut diximus) fuit: sed de statua Augusti. Trãql. n. ait sic de Nerone: Citharã ãt ab iudicibus ad se allatã adorauit, ferriq ad Augusti statuã iussit. hoc nũc poeta Neroni obijcit, aut (qđ oino placet) illũ notat: q (ut scribit idẽ Trangl.) posuit statuas suas citharœdico habitu, q̃ nota ẽt nũmũ ꝑcussit. ❡ Q uis Catilina tuis: exẽplo Catilinæ & Cethegi ondit illos nõ appellãdos eẽ nobiles: q ex nobili orti gñe ipie, atq turpiter uiuũt. Nã Catilina cũ C. Cethego uiro senatorio, & alijs nobilibus opprimendæ reipu. cõsiliũ inierũt. sensus ẽ Nihil gñe tuo o Catilina, & Cethege fuit nobilius: tñ nõ dubitastis patriæ exitium machinari: quo more fecerunt Galli. ❡ Tuis natalibus: tuo genere, & tua origine. Seneca ad Lucilium: Conditor ille iuris humani non natalibus nos nec noium claritate distixit. ❡ Vt Bracatorũ pueri. s. parauerũt. pueri Bracatoꝶ. i. posteri Galloꝶ, q duce Breno relictis ob sterilitatem agris suis, Clusiũ Italiæ oppidũ obsederũt: ad quos cũ missi fuissent ab senatu tres legati: q eos monerent, ut ab oppugnatione desisterẽt: ex ijs unus cõtra ius gẽtiũ ꝓcessit, & ducẽ Senonũ iteremit. quo facto cõcitati Senones urbẽ ifesto exercitu petierũt & fuso exercitu romão apud Haliã fluuiũ uictores urbẽ itrauerũt: ubi nobilissimos senũ cũ isignibus honoꝶ: quos, qs gesserat i uestibulis ædiũ sedẽtes occiderũt. Rel. q̃ iuuẽt⁹ cũ Mãlio i Capitoliũ fugit, ubi obsessa Camilli uirtute liberata est. ait ergo poeta Catilinã cũ cõiuratoribus nõ aliter ptriæ ꝑnicẽ q̃siuisse, q̃ Gallos,

Gallia Bracata Gallia aũt Bracata apellata est Narbonẽsis ꝓuiciarũ iterno mari alluitur. V aro: Flumine ab Italia alpiũq saluberrimis iugis discreta, a gñe uestiũ, q̃s ad terrorẽ itõsas, & uarij coloris ferũt: easdẽ Grẹci (aucto

Anaxiridæ re Diod.) Anaxindas uocãt. de qbus ita meminit Cor. Tac. At Cecinna uelut relicta post alpes sæuitia, ac licẽtia, modesto agmine ꝑ Italiã icessit, ornatũ ipsius municipia & Coloniæ in supbiam trahebãt: qđ uersicolori sagulo bracas barbaꝶ tegmẽ idutus, togatos alloqueretᷣ. De ijs ẽt sic Trangl. in Cæs. Gallos Cęsar i triũphũ ducit. Idẽ: In curia Galli bracas deposuerũt. Medos ẽt, aliasq gẽtes barbaras tali genere uestiũ usas docet & Persius: Quæq docet sapiens bracatis illitas Medis Porticus. Et Oui. de Tristi. Pellib⁹ hirsutis arcẽt mala frigora bracis. Senones aũt ppli sunt Galliæ Lugdunẽsis.

ASCen. ❡ C R E S haud mira tñ &c. Vt grauitatẽ peccati i pricipe efficacius detestetᷣ, ꝓbetq qđ prius dixi. s. q oi ai uitiũ tanto cõspectius i se crimẽ habet: q̃to q peccat maior habetᷣ. dicit nõ esse mirãdũ q nobilissimi ciuitatis romanæ histrionicæ & gladiaturæ operã dẽt: qñ qdẽ tale genus uiuẽdi a pricipe didiceũt, ut q citharœdo principe nati sũt. Affectate aũt dicit pricipe: siue is iterpretetᷣ ꝑmus patrũ. Romani. n summope nomẽ dñi exosi sunt ita: ut i re ꝑuata nõ dñi: sed pᵣesfamilias appellari uoluerit. & i rep. pᵣes ptriæ, aut pricipes non dñi, siue primũ caput, siue principiũ tenẽs. nã & pris & primi capitis & pricipiũ tenẽtis exẽpla imitari solemus. Ordo ẽ: Tũ. i. tametsi. idignissimũ sic patriciũ uiꝶ talia facere, tñ res est haud. i. non. mira. i. nõ mirãda. nõ hic nobilis natus pricipe existẽte citharœdo: sicut erat Nero. qd erat ultra. i. ulterius. nisi ludus. i. ludius. scriptũ arbitror a Iuuenale ludio: nisi dicas ipsũ ludũ posuisse eodẽ modo in sexta: Nupta senatori comitata est Hippia ludũ. ubi melius ludium legas. Tu habes &. i. ẽt. illic. i. i illa re q̃ seqtur: uel: lege illud qđ sequitur. dedecus urbis: uidelicet Gracchũ. i. nobilissimũ uirũ. pugnãtẽ. i. exercentẽ genus quoddã gladiaturæ: nec i armis mirmillonis pᵣ scẽ ferẽtis i galea faciẽ & totũ caput abscõdẽte. nec clypeo aut falce supina, q̃. s. fuscinã depellat: nec abscõdit frontẽ suã galea sicut mirmillo. Gracchus. n. dãnat. dãnat dico & odit tales habitus qb⁹. s. icognitus esset. eece ipse Gracchus exercens officiũ retiarij faciẽ nudã hñtis. mouet tridentẽ. i. fuscinã quã retiarius i manu tenebat cõtra ipetũ mirmillionis. postq̃ effudit nequicq̃. i. frustra. (Elapso. s. mirmillone quẽ cape attẽtauit p rete ꝑp piscẽ, quẽ i galea habebat: de quo cãtabat: piscẽ peto. nõ te peto: cur me fugis galle) (retia pẽdẽtia i dextra uibrata. i. enudata. Et erigit. i. extẽdit. uultũ nudũ. i. faciẽ suã nudã ut agnoscatᷣ. ad spectacula. i. ad spectatores. & fugit tota arena. i. ꝑ totã arenã: hoc est theatri plateã: seu areã. agnoscendus i. facilis ad agnoscendũ, uel ut agnoscatᷣ. Credamus tunicæ. i. credamus ueꝶ esse qđ tunica idicat. i. Gracchũ uiꝶ nobilẽ & ꝑdiuitẽ i ea retiariũ agere. cũ. i. qñ. ita sit q aurea spira. i. fascia de pãno auraceo: porrigat se de faucibus: & iactetᷣ. i. depẽdeat uel oñtetur i longo galero. i. pileo: hoc est qñ uidemus aureã fasciã extẽsam ab una parte galeri ꝑ fauces: hoc est sub mẽto usq ad aliã partẽ: & illic adhuc iactari: credamus nõ plebeiũ, sed Gracchũ in ea tunica esse. Ergo qa secutor. i. mirmillo, q ut tũc Gracchũ fugientẽ ꝑ totã arenã sequebatᷣ: qa talẽ spirã nõ habebat: iussos a Nerone, s. pugnare cũ Graccho nobili. s. & artis iperito. ꝑtulit. i. ꝑpessus est ignominiã grauiorẽ oi uulnere. i. q̃ omne uulnus quod Graccho intulit, Graccho effecerit. Et est ironia: nã sensus est i q intolerabilior erat ignominia mirmillonis ignobiliter uestiti. q̃ oẽ uulnus quod Gracchus fugiẽs suscepit. hoc aũt totũ dedecus reijcit poeta in Neronẽ eius auctorẽ, subdẽs. Si suffragia. i. uota, aut uoces eligẽdi principẽ. denẽ libera populo. libera. i. nõ coacta ullo timore. qs sup. sit tã ꝑditus: ut dubitet ꝑferre Neroni taliũ auctori. Senecã. i. sanctissimũ bonoꝶ morũ ꝑceptorẽ: q. d. nemo. Cuius. s. Neronis. supplicio. i. ad cuius suppliciũ. nõ debuit una simia, sed plurima. nec un⁹ serpẽs, sed plurimus: nec culeus. i. saccus ex corio unus, sed plurimus, para: q̃ plurima patrauit parricida. Crimẽ ipsius Neronis erat sup. par, i. simile sup. crimini. Agamẽnõidæ. i. Orestis Agamẽnonis filij q Clytẽnestrã matrẽ suã: sicut Nero suã occidit. sed causa facit rem dissimilẽ. qppe. i. qa certe. ille. s. Orestes Agamẽnonides. erat ultor patris sui Agamẽnonnis. cæsi. i. ocisi a matre, & ab Ægystho adultero. iter media pocula. i. cũ ad ꝯuiuiũ suscept⁹ eẽt sm poetã hic. & hoc Deis. s. existẽtibus auctoribus. i. ita fieri uolẽtibus. sed ipse Orestes: nec polluit se iugulo Electrę sororis suæ. i. nõ petijt iugulũ eius sicut Nero amicæ suæ. nec polluit se sanguine coniugij spartani. i. Hermiones cõiugis suæ spartanæ. hoc est Lacedæmoniæ: sicut Nero se polluit sanguine Antoniæ Claudij filiæ nuptias recusantis: q & Britannicũ fratrẽ ueneficio locustæ interemit. sed Orestes non miscuit ullis ꝓpinquis aconita. s. uenena. & nunq̃ cãtauit in scæna: sicut Nero. & nõ scripsit Troica: sicut Nero, q ut i troicis suis incendiũ Troianũ ad uiuũ explicaret, Romã icẽdit. ergo ꝑp incẽsionẽ urbis eius Troica dãnat. Vñ seqtur. Quid. n. Virginius Rufus. s. ab eo deficiens debuit magis ulcisci armis, q̃ talẽ descriptionem Troicoꝶ, ob quã urbs incẽsa est. q. d. nihil. Aut qd Galba, q Hispanos reddidit rebelles debuit magis ulcisci cũ Vindice. i. cũ ꝑtore illo Galliaꝶ. q. d. nihil. Sed qd fecit Nero in tã sæua, & cruda. i. crudeli tyrãnide. hæc. i. hmõi iã dicta & q̃ sequuntur oꝑa. atq hæ. i. hmõi arte sunt pricipis gñosi. gaudẽtis ꝓstitui. i. q̃si ad stuprũ põta, et fœdo saltu. s. mimico & histriõico. ad pulpita peregrina. i. i qbus pegrina agitabãtur. & gaudẽtis meruisse apiũ herbã illam, coronæ gratæ. i. acceptæ & placidæ. Effigies maioꝶ habeãt insignia uocis. i. coronã ex apio meritã ex cantu: hoc ad irrisionẽ addit poeta. Cũ maiores lõge alijs coronis gaudere cõsueuerint. Pone o Nero longũ syrma. i. uestẽ, q̃ tragœdi utũtur, a tractu dictam. Thyestæ uel Antigones. i. quo illę fabulę agunẽ añ pedes Domiti. i. Domitij atauitui. seu. i. siue. suspẽde ꝑsona. i. faciei figurã cõcauã, quã suæ histriones supponũt. ut uarias agerẽt Menalippes. i. in q̃ agebas Menalippẽ. & suspende citharã de colosso marmoreo. i. de pilo, aut de colũna excelsa. de q̃ spolia & arma hostiũ maiores tui pẽdere solebãt. Q uid Catilina &c. Oñdit exẽplis Catilinæ & Cathegi, q i patriã cõspirarũt (ut Sallust. in Catilinario docet) nobilitatẽ gñis nihil aut reip. aut priuatæ cõferre: si ai nobilitas desit. Ordo est: O Ca

tilina

filina qd fueniet quisq̃ nobilius natalibus tuis.i. nobilitate generis tui:atq; Cethegi ɔplicis tui:q.d. nihil.tñ uos parastis arma noctur na.i.insidiosa noctu rē pagētia.uel obscura.i.ignobilia:ut claritudi ni generis ignobilitatem obijciat armorũ illorũ.armis aũt sanguis effunditur. Et parastis domibus.i. priuatis ædibus. & templis.i. Deorum ædibus. flammas:idest incendia.parastis inquam.

Ausi quod liceat tunica punire molesta.
Sed vigilat consul, vexillaq; vestra coercet.
Hic nouus Arpinas ignobilis,& modo Romæ
Municipalis eques galeatum ponit ubiq;
Præsidium attonitis,& in omni gente laborat.
Tantum igitur muros intra toga contulit illi
Nominis,& tituli, quantum non Leucade, quãtum
Thessaliæ campis Octauius abstulit udo
Cædibus assiduis gladio. sed Roma parentem
Roma patrem patriæ Ciceronem libera dixit.
Arpinas alius Volscorum in monte solebat
Poscere mercedes alieno lassus aratro,
Nodosam post hæc frangebat uertice uitem,
Si lentus pigra muniret castra dolabra.
Hic tamen & Cimbros,& summa pericula rerum
Excipit,& solus trepidantem protegit urbem,
Atq; ideo postq̃ ad Cimbros stragemq; uolabant,
Qui nunq̃ attigerant maiora cadauera corui,
Nobilis ornatur Lauro collega secunda.
Plebeiæ Deciorum animæ, plebeia fuerunt
Nomina pro totis legionibus, hi tamen & pro
Omnibus auxiliis, atq; omni plebe latina
Sufficiunt Diis infernis, terræq; parenti.
Pluris enim Decii, q̃ qui seruantur ab illis.
Ancilla natus trabeam,& Diadema Quirini,
Et fasces meruit regum ultimus ille bonorum.
Prodita laxabant portarum claustra tyrannis
Exulibus iuuenes ipsius consulis,& quos
Magnum aliquid dubia pro libertate deceret,
Quod miraretur cum Coclite Mutius,& quæ
Imperii finem Tyberinum uirgo natauit.
Occulta ad patres produxit crimina seruus
Matronis lugendus, at illos uerbera iustis
Afficiunt pœnis,& legum prima securis
Malo pater tibi sit Thersites, dummodo tu sis
Aeacidæ similis, uulcaniaq; arma capessas,
Quam te Thersitæ similem producat Achilles.
Et tamen ut longe repetas, longeq; reuoluas,
Nomen, ab infami gentem deducis Asylo.
Maiorum primus quisquis fuit ille tuorum,
Aut pastor fuit, aut illud, quod dicere nolo.

IOAN. BRIT. ¶ AVSI.s.uos coniuratores id facinoris. ¶ Quod liceat: qd' elbus licitũ sit.i.id facinoris cõ misistis: quod incēdio, hoc est grauissimo supplicio mererẽ pu niri. ¶ Tunica molesta.i.igne,& supplicio ignis. de tunica autē moleste sic Sene.lib.ii.ad Lucil. Cogita illã tunicã alimẽtis ignũ & illitã & intextã, & qcqd aliud cõmẽta est sæuitia. hoc.n. gen⁹ supplicij excogitatũ est, ut facis norosi hoies igne & tunica obs uoluti cremarenẽ uiui. ¶ Sed ui gilat cõsul: uos, inqt, patriã gris tis pdere, q nobiles uos esse dici tis. Cõsul uero, quē ignobilem putatis, ipsam tueẽ ac puat. sicq; poeta ostēdit nõ ex natalibus, sed ex recte factis, uirtuteq; no bilitatē pēdere, cēsendamq; eē. ¶ Vigilat: operã dat ne Catilina

Vexilla unde

& reliq cõiurati rēp.pdãt. ¶ Ve xillaq; uestra: cõatus & furores uestros. uexilla.n.sunt signa mi litaria p diminutionē dicta a ue lis. ¶ Coercet: repmit. ¶ His nou⁹ Arpinas ignobilis.i. Cice.quē uos nouũ & ignobilē p cõtem ptũ appellatis: cũ tñ constet (ut Plut.& Eus.scribũt) eũ ex regio Volscorũ gñe esse ortum, matre Heluia, & patre equestris ordi nis. Nã Romani eos, q nulla ma iorũ dignitate claruissēt. nouos soliti sunt appellare. uñ Catilina inuectus in Ciceronē, eũ nouũ hoium nõcupat. ¶ Arpinas: Ar pinũ oppidũ est Volscorũ patria

Ciceronis gen⁹ Volsci

Ciceronis, Volsci aũt populi sũt iũcti Latinis quorũ oppida sũt, Agnũ, Fabrateria, Frusino, Co ra, Pometia, Antiũ, Velitræ,& Suessa eoꝝ metropolis. ¶ Eques municipalis Romæ.i. natus in municipio Arpino: sed Romæ in ordine equestri. ¶ Modo Ro mæ: quem modo & nuper in equestri ordine dicitis esse Ro mæ: nõ uetere & nobili genere. uñ Sallust. ita ignobilitatē Cice roni obijcit. Verũ (ut opinor) splēdor domesticus tibi aios at tollit. Et paulopost. Verum (ut opinor) hõ nouus Arpinas ex M. Crassi familia illius uirtutē imitaẽ. nã illos (ut diximus) Romani, q sine maioꝝ splēdore p seipsos claruissent. in cõtēptũ nouos appel labãt, & inqlinos, q̃si q alienas ædes incolerẽt. ¶ Tantũ igiẽ muros Cic. inqt, minorē tulit laudē ex pr̃ia cõseruata i toga, q̃ Augustus ex uictoria Attiaca superatis M. Ant.& Cleopatrã. & ex uictoria pharsalica pfligatis Bruto & Cassio. ¶ Nois: famæ,& laudis. ¶ Titu li: honorũ, q nõ sine titulo & inscriptione notãtur, in fastis, statuisq; subscribunẽ. ¶ Nõ Leucade.i. bello attiaco. ubi M. Ant. cũ Cleopa

Leucas

tra bello nauali supauit Augustus. Nã Leucas insula est aũ sinum ambraciũ iuxta atriũ pmõtoriũ Epiri: ubi pugna cõmissa fuit. Eam insulã appellarũt Leucadē a petra albicãte, q̃ in pelagus illic ptēdis tur: Alchmeonides uero scribit Alizeũ, & Leucadium filios fuisse Icari, & a Leucadio dictã esse Leucadem. ¶ Cãpis Thessaliæ.i. ex ui ctoria pharsalica superatis Cassio & Bruto. ¶ Abstulit: reportauit. ¶ Sed Roma: Roma, inqt, nõ habuit, uñ Aug. Cæsarē, licet diuersa bella tractasset, appellaret patrē p̃riæ, sed habuit uñ Ciceronē ap pellaret. sic igiẽ cõmendat, quē Romani ut ignobilē uituperabãt. ¶ Pr̃ p̃riæ primus fuit Cic. q tale cognomē meruit cõseruata p̃ria in

Pater patriæ

cõiuratiõe Catilinaria. id postea cognois ad impatores adulatiõe magis, q̃ merito delatũ. ¶ Arpinas alius.i. Mari⁹. Nã Arpinũ patria

Marius

fuit cõis Marij & Cicerõis. Mo net exẽplo itē Marij nobilitatē ex uirtute pēdere. ¶ Lassus ara tro alieno: ostēdit Iuue. nõ solũ Mariũ aratorē fuisse, sed ẽt agri colã mercenariũ. de quo sic Pli. lib. xxxiii. cap. xi. Ille arator Ar pinas & manipularis impator. ¶ Post hæc: post agricolationem rebus stratioticis se accõmoda uit. Sequutus.n. est Romanorũ castra ut miles gregarius: quod indicat, cũ ait illũ uersatũ iter fa bros ad dolanda ligna. Milites .n. opibus fabrilibus exercebã tur. uñ Martianus iuriscõsultus titulo de re militari sic scribit: Et si scio fabrilibus opibus exerce ri milites nõ eē alienũ. Fabri.n. tignarij, carpētarij, ferrarij, idq; genus artifices (ut docet Vege tius) castra sequebantur nullius rei participes: nisi opis castrorũ muniendorũ: Marius (ut scribit Plut.) obscuro gñe ortus patrē Mariũ, matrē Fulciniã paupes hoies, atq; mechanicos habuit uitã ab urbanis lautisq; uiuēdi moribus alienã. sed modestã & priscis uiuēdi istitutis egit i uilla Ciuernate: q̃ erat in agro Arpi nati: militauit primo sub Scipio ne Africano Numantiã obsidēs te: ubi cũ aliqñ post cœnã de im patoribus sermo fieret: & qdam ex p̃sētibus siue serio, siue ioco Scipionē interrogaret: quē talē ducē post illũ populus Ro. ha biturus esset: Scipio pcusso leui ter Marij humero, húc inqt: hic p̃stanti uirtute erit. ¶ Frãgebat uertice uitē.i. uite pulsabaẽ a Cē turione in castris. Nam Cen turiones uitē gestabãt ad mili tes in officio cõtinēdos. Pli. lib. xiiii. ca. pri. loquēs de uite: Quid quod isertæ castris summa rerũ imperiiq; cõtinēt, Cēturionũ i manu uitis, & optimo pmio tar dos ordines ad lētas pducit aqui las. Liuius. libro quinqẽtesimo septimo ab urbe cõdita loquens de Scipione inferiore. Quē milis tē extra ordinē dephendit: si Romanus esset uitibus, si extraneus uirgis cæcidit. ¶ Pigra dolabra: hoc est ipse piger. Dolabra ferras

Dolabra

mentũ est fabrorũ ad dolãda ligna: uñ & nomē deductũ. Castra.n. sequebanẽ fabri, centonarij, & dēdrophori.i. arborum succisores. ¶ Hic tñ & Cimbros: hic tñ, inqt, Marius: quos ignobilē dicitis: uis cit & Cimbros. Nã eos in Gallia apud aquas Statyellas iũctis Ca tulli pcõsulis cũ exercitu suo copijs deleuit. in quo p̃lio traduntẽ cę sa fuisse hoium centũ &. xl. millia. capta. lx. Sũt aũt Cimbri populi Germaniæ pximi Oceano: q aio & audacia p̃stantissimi, & manuũ uirtute ac celeritate, & ipetu egregij in bello habiti sunt. Eorũ ims petũ nemo sustinere poterat: multos. n. magnosq; exercitus Ro. de leuerũt. Descēderãt aũt Tridētinis iugis in Italiã cũ terras eorũ inũ dasset Oceanus, nouasq; sedes toto orbe sibi quærerẽt exclusi Gal

lia & Hispania. ¶ Et solus: nõ aũt solus hostẽ superauit, sed una cũ
colle ga Catullo. Cæterũ hoc ex historia est. Nã (ut scribit Plutarc.)
famã & gloriã huius rei totã Mario pp primã uictoriã aduersus
Teutonas, & Ambrones, & nomẽ iper. i. tribuebãt. uñ (auctore Li
uio) primores ciuitatis qui aliquantulum ut nouo homini ad tan
tos honores euectu iuiderãt, conseruatã ab eo rẽp. fatebant: quasi
ab eo solo, & nõ ẽt a collega. ¶ Atq ideo: ob talem, inquit, uicto
riam factum est ut collega nobilis Catullus, Luctatius habuerit
uñ triũpharet. q. d. ex sudore hois noui, & ignobilis iuenit nobilis
nõ triũpharet. sicq nobilitatẽ cauillãdo, uirtutẽ extollit Marij. nã
cũ duo ei triũphi primus. s. ex Teutonis, secũdus ex Cimbris offer
rẽtur, ambos agere noluit. Nã ut in hmõi secũdis rebus mansuetũ
se pberet, cũ Catullo triũphare oĩno istituit. formidãbat. n. milites,
q in ea dimicatione zuenerãt: ut si Catullus honore excluderetur,
ipse quoq triũpho priuaret. Ergo ipse i causa fuit, ut Catullus se
cũdũ habuerit triũphũ. i. Cimbricũ: cũ uterq ei esset ab uniuerso po
Qu. Catullus pulo oblatus. cuius rei ita meminit Cic. in Tuscu. C. Marius cum
Cimbricæ uictoriæ gloriã cũ collega Catullo cõicauit. Hic aũt est
ille Catullus Luctatius: de quo & in secũda Sat. nõnulla attigimus.
q Capitoliũ igni absumptũ. nõ solũ refecit, sed & magnificẽtius de
Cadauer dicauit. ¶ Maiora cadauera: magno. n. corpore, horrendisq oculis
erãt, & apud Germanos pdones appellabãtur. auctor Plut. Cada
uer aũt dictũ est a cadẽdo, nõ aũt (ut qdã exposuerũt) quasi caro
data uermibus. diciturq cadauer nõ solũ hoium, sed oĩum anima
liũ, atq ẽt rerũ inaĩatarũ. Vnde Ser. Sulpitius sic scribit Ciceroni:
Hem nos homũculi idignamur siqs nostrorũ iterijt, aut occisus est:
quorũ uita breuior esse debet: cũ uno loco tot oppidorũ cadauera
pie&ta iaceãt. Locutus. n. est ante de multis ciuitatibus prostratis
& dirutis. ¶ Postq corui uolabãt. i. postq parata fuit uictoria. ¶ Stra
gẽ: cladẽ dictã sternẽdo. ¶ Plebeiæ Deciorũ aĩæ: licet, ĩqt, Decij igno
biles haberent: cũ in domũ suã Decius pr primus cõsulatũ detule
rit: tñ opẽ priæ tulerũt. Nã uterq Decius pr & filius se deuouit: pr
bello latino: filius bello aduersus Hetruscos, Sãntes, Vmbros, &
Gallos Decius pr, cũ se deuouit his uerbis (ut scribit Liu. lib. viii.)
est usus: Sicuti uerbis nuncupaui, ita pro rep. qritũ, exercitu, legio
nibus, auxilijs populi Ro. qritũ legiões, auxiliaq hostiũ mecũ Dijs
Decii manibus deuoueo. Decius filius cũ uideret aciẽs inclinari, exẽplũ
patris imitatus, aduocato M. Liuio põtifice hastæ insistẽs, & solẽ
nia uerba reddens, se & hostes Dijs manibus deuouit, ipetuq in ho
stes facto, uictoriã suis reliqt legionibus. Nã ilico pugna instaurata
fuit, cœpitq põtifex uociferari uicisse Romanos defunctos cõsu
lis fato, Gallos, Sannitesq telluris matris ac Deorũ manium esse.
¶ Pro totis legiõibus: p totius exercitus Rom. salute. ¶ Sufficiũt: suf
ficere dicimus ei, cui desideriũ iplemus. q. d. solis Decijs Dij iferni
cõtenti sunt. ¶ Tetræ parẽti: in cuius uiscenbus dñr ipsi esse inferi.
¶ Pluris. n. Decij: exẽplo ergo Deciorũ oñdit hoiem sola aĩ uirtute
Seruius Tullius nobilẽ (ut diximus) fieri. quod itẽ exẽplo Seruij Tulli probat: qui i
domo Tarqnij uxoris industria, & cõsilio tãta gratia apud populũ
Ro. uixit: cũ interdũ iactari uoces ab iuuene Tarqnio audiret, se
iniussu populi regnare: ausus sit ferre ad populũ, uellet, iuberentue
se regnare: uñ tanto cõsensu qnto haud quicq alius ante rex est de
claratus. ¶ Ancilla: Cornicularia. fuerat. n. ex Corniculo oppido
Ancilla Latij. Est aũt ordo: ille bonorũ regũ ultimus natus ancilla, meruit
Trabea trabeam. Ancilla proprie dr mulier, q in seruitute est. ¶ Trabeã: ues
tis fuit regũ. Liuius: Seruius cũ trabea & lictoribus prodijt. Plin.
Trabeis usos iquit accipio reges. Eã, scribit Diony. Halycarnase'
lib. ii. circundistinctã fuisse purpura sub tegmine puniceo, uestẽq
Diadema fuisse gẽtilẽ Romanis honorificã. ¶ Diadema: a diadedo quod est
circũligo. erat aũt pãnus, quo ueluti fascia reges caput sibi uincie
bãt. Sene. ad Luciliũ: Vides illũ Scythiæ, Sarmathiæq regẽ isigni
capitis decoretũ uis illũ æstimare, totũq scire qlis sit, fascia solue,
multũ mali sub illa latet. Valer. de Põpeio sic: Cui cãdida fascia ha
bẽti crus alligatũ. Fauonius: Nõ, inqt, refert, q i parte corporis sit
diadema, exigua pãni cauillatione regias eius uires exprobrãs.
Idẽ alibi: Rex ẽt ille subtilis iudicij, quẽ ferũt traditũ sibi diadema
priusquã capiti iponeret retentẽ diu considerasse, ac dixisse: O no
bilẽ magis q felicẽ pannũ. Hæc ideo copiosius dixi: ut eorũ opinio
explodatur, qui diadema coronã regiã interpretantur. ¶ Quirini:
hoc est insigne regiũ: quo Romulus, qui Quirinus dictus est, pri
mus rex apud Romanos est usus de Quirino illuc est dictũ. In ual
le Quirini. ¶ Fasce: de fascibus abũde supius diximus. his & reges
utebantur. Liuius, Dionisius, Plutarc. & Macrob. auctores. ¶ Vltimus
bonorũ regũ: nam fuit sextus rex Romanorũ post quem Tar

quinius superbus regnauit oium ultimus: q quãto cæteri meliores
fuere, tanto ipse fuit nequior. ¶ Iuuenes ipsius consulis: exemplo
filiorũ Bruti, & Aquilij, aliorumq coniuratorũ, qui nobili genere
fuerũt: oñdit ut supra exẽplo Catilinæ & Cethegi eos appellandos
nõ esse nobiles, q citra uirtutẽ uiuũt. pulsis. n. Tarquinijs regibus,
patricij iuuenes, inter quos fuere filij duo Iunij Bruti cõsulis, Mar De filijs Bruti
cus & Manlius, Gellii uxoris Bruti fratres. L. & M. Aquilij memo
res eius licentiæ, quã sub regibus habuerãt, cõspirarunt in domo
Aquiliorũ de reducendis regibus. Coniuratione detexit Vindex
Cecinensis Aquiliorũ seruus. Deprehẽsi iuuenes pœnas dederũt,
Bruto filijs suis nõ parcente. nã supplicium eorum constantissime
iussit & spectauit. auctores Liuius, Dionisius, Plut. Plin. & Florus.
¶ Ipsius cõsulis. i. Bruti, q primus eiecto Tarquinio supbo consul
est creatus. ¶ Deceret: cõueniret facere p libertate. i. pro libertatis
cõseruatione: quã pater eorũ eiectis regibus patriæ tradiderat. mul
tum aũt interest: cũ dicimus p imperio pugnat: & de iperio. pugna Pro imperio
re. n. pro imperio est pro cõseruatione imperij, ut. s. quod habeas,
cõserues. De iperio aũt pugnare, est de iperio habendo. s. ut quod De imperio
nõ habeas, acqras. ut illud sit in conseruatione, hoc in auctione.
¶ Dubia libertate: hoc est cũ libertas i ambiguo est. cũ alij in oppu
gnãda, alij in tuẽda laborẽt. ¶ Quod miraret: quod posset mirari
& imitari. ¶ Mutius. s. Scæuola: q adolescẽs nobilis indigne ferens Mutius Scæuola
ciuitatẽ Romanã ab Hetruscis obsideri, quorũ sæpe exercitus fu
disset, abdito intra uestẽ ferro in castra hostiũ uenit, quorũ dux erat
Porsena: q in regnũ conabatur Tarquinios restituere: ibi forte cũ
stipendiũ militibus daret. & scriba cũ rege pari ornatu sederet, scri
bam pro regẽ obtrũcat, captus & ante tribunal regis adductus: tũ
quoq inter tantas fortunæ minas metuẽdus, magisquã metuens,
Romanus sum iquit ciuis. C. Mutiũ uocãt, hostis hostẽ occidere uo
lui, nec ad mortẽ minus aĩ est, q ad cædẽ, statimq dextrã incenso
ad sacrificiũ foculo iniecit: quã aĩ uirtutẽ cõspicatus Porsena, eum
intactũ, inuiolatumq dimisit. unde postea Scæuola cognomẽ ac
cepit, a clade dextræ manus. nota est historia. ¶ Cũ Coclite. Hora. Coclites
Cocles, cũ eodẽ bello positus foret in statione pontis, cũ Porsena
irrueret, solus hostium ipetum in primo põtis aditu sustinuit donec
a tergo pons interrumperet. Tunc in Tyberim armatus desilijt,
multisq sup incidẽtibus telis in columnis ad suos tranauit. Statua
ei erecta fuit in comitio, agriq quantũ uno die arari posset datum
trans Tyberim. Cocles aũt ob id est cognoiatus: q in alio prælio
oculũ amiserat. scribit Pli. lib. xi. eos Coclites appellari, q altero lu
mine orbi nascerent. uñ & Cyclopes accepimus appellatos in Sici
lia, quod solũ oculũ in fronte haberẽt ut Coclites. ¶ Virgo. i. Chlœ
lia: quæ eodẽ bello inter pacis cõditiones data Porsenæ iter obsi
des dux agminis uirginũ, deceptis custodibus noctu castris eius
egressa, equũ, quẽ sors dederat, arripuit, & Tyberim traiecit. Rex
ira incensus Chlœliã obsidẽ petit, accepitq: cuius uirtutẽ admira
tus eã ad suos remisit, facta ei potestate eligẽdi quos uellet secum
ducere ex obsidibus: q pueros impuberes elegisse fertur: quorũ æta
tẽ iniuriæ nõ obnoxiã esse sciebat. statua ei equestris i foro posita.
¶ Virgo: ordo est: Et quod miraretur uirgo, quæ natauit Tyberim,
q tũc imperij Romani finis erat. nõ. n. tũc tẽporis Romani ulterius
impabãt. unde Virg. in. v. Hinc Thusco claudimur amni. Hetru
ria. n. fines suos tendebat usq ad primã ripam Tyberis, dictaq
Hetruria quasi ἕτερος ὅρος. Nã ἕτερος est alter. & ὅρος finis. Roma
enim unam tantũ Tyberis ripam antea tenebat. ¶ Seruus. i. Vin
dex Cecinensis unus ex seruis Aquiliorũ coniurationis cõsilium
(ut diximus) detexit. ad consules. n. rem detulit. unde ille primũ
dr uindicta liberatus, uindicta ab eo denominata. Post illum ob Vindicta
seruatũ est: ut qui ita liberati essent in ciuitatem accepti uideren
tur. ¶ Matronis lugendus: aut quem matronæ lugerent, ut filiorum
suorũ accusatorẽ, aut (quod magis placet) cuius obitũ matronæ
merito lugere deberent: tanquam qui coniurationẽ prodendo li
bertatẽ patriæ seruasset: quo more Brutum annum (ut scribit Liu.)
fleuerunt ut acrem uiolatæ pudicitiæ uindicẽ. ¶ Verbera: nam nu
datos nobilissimos iuuenes uirgis cæciderunt, securiq percusse
runt. ¶ Et legum prima securis: idest cõsulatus primus, qui fuit in
ter leges expulsis regibus. nã antea reges sine legibus omnia arbi
trio suo moderabantur: ac per hoc Brutum intellige, qui primus
regibus exactis creatus consul, supplicium sumpsit de filijs, relis
quisq coniuratoribus. ¶ Malo pater tibi sit: sensus est: Malo te ex
humili genere ortum, modo uirtutem amplexus sis, quæ ueram
hominis nobilitatem largitur, q ex claris maioribus, & nihil facias Thersites
dignum memoriam & laude, unde nobilitas comparatur. ¶ Ther
sites

sites: in castris Græcorum Thersites fuit (ut in Iliade scribit Homerus: lib. ii.) uir loquacissimus: q nihil curæ haberet, q̃ recte aut q̃ apte, sed ut q̃ primũ & q̃ maxime loqueretur. Idem fœdissimus oium, q ad Troiã nauigauerat. Strabo enim fuit, altero pede claudus, incuruis humeris ad pectus cõtractis, uertice acuminato, raro capillo. idem cũ regibus contentionem agere solitus est assidue, eosq; obiurgare nõ honestatis, utilitatisue gratia, sed ut scurram ageret. hunc constat (ut auctor est Quintilia.) ab Achille pugno interemptum fuisse. ¶ Æacide: idest Achillis nepotis Aeaci. Nam Aeacus genuit Peleum, Peleus Achillẽ. ¶ Vulcania: nam Vulcanus Thetidis precibus (ut scribit Homerus) arma Achilli filio fabricauit. ¶ Et tamen ut longe: nõ sine summa indignatione hæc a poeta dicuntur: ut sit sensus: Licet, inqt, intumescas longo genere maiorũ: illud tamen scies originẽ tuam duci ab ignobilibus. ostendens omnes pariter Romanos humili locos ortos esse: cum aut a pastoribus genus suum duxerint: aut ab hominibus sceleratissimis: qui ad Asylũ Romuli confugerant. Romanum autem populũ a pastoribus duxisse originẽ indicat & Varro in re rustica his uerbis: Romanorum uero populum pastoribus esse ortum, quis non dicit? Quis Faustulum nescit pastorem fuisse nutricium, qui Romulum & Remum educauit, non ipsos fuisse pastores obtinebit, quod parilibus potissimum condiderunt urbem? ¶ Reuoluas nomen: idest originem & nomen familiæ tuæ. ¶ Gentem: idest genus

Asylum tuum. ¶ Infami Asylo: hoc est infami genere hominum. Nam (ut docet Liuius libro primo) Romulus ne uana esset urbis magnitudo: adijciendæ multitudinis causa locum, qui tũc septus erat, densis sentibus inter duos lucos Asylum apparuit: in honorem Dei referens. sacrum enim esse uoluit & inuiolabilem: eo ex finitimis populis turba omnis sine discrimine liber an seruus esset, auida nouarum rerum perfugit, idq; primũ ad cœptam magnitudinem

Spõsor roboris fuit. Sicq; per speciem religionis erga Deos sponsor factus est eos, qui illuc confugissent, nihil detrimenti ab inimicis accepturos, & si apud se permanere uellent, ciuitatis etiam participes faciebat, tradebatq; agri portionem, quem bello quæsierat. lege Dionysium. Asylum aũt dixerũt ab a particula priuatiua: & συλάω: quod est diripio. nullus enim illinc ui aliqua diripi poterat. hoc autem non fuit in omnibus templis, nisi quibus consecrationis lege concessum fuit. primo autem (ut docet Seruius) apud Athenienses statutũ fuit Asylum: hoc est templum Misericordiæ: unde nullus posset abduci, ab Herculis nepotibus: quos insequebãtur, qui fuerant ab eo oppressi: sicut docet Statius in septimo Thebaidos: Fama est defensos acie post busta paterni Numinis Herculeos sedem fundasse nepotes. Templũ etiam Iunonis in urbe Troia appellatũ fuisse Asylũ ostendit Virgilius secundo. Et iam porticibus uacuis Iunonis Asylo Custodes dicti Phœnix, & dirus Vlysses Prædam asseruabãt. ¶ Aut pastor fuit: ut fuit Romulus, & Remus, eorumq; altor Faustulus, aut reuera uult ipsum originẽ ducere ab ipso Romulo, qui sub Faustulo nutritus est inter pastores ¶ Quod dicere nolo. i. sceleratissimus, quales multi in Asylum ex finitimis locis confluxerant. quod si ad Romulũ referas hoc significat ipsum fuisse nothum. hoc est ex mœcho natum. unde illud est Ausonij: Credo q illi, Nec pater certus fuit, & mater est uere lupa.

ASCen. ¶ AVSI supple facinus quod liceat punire tunica molesta: in qua homines comburebantur uiui. ut: idest quemadmodum. id ausi fuerunt pueri Bracarorum: idest Gallorum ex Gallia Braccata. & minores: idest posteri. Senonum. idest illorum populorum Galliæ: qui totam urbem incendio abolere conati sunt. Sed consul: uidelicet M. Tullius Cicero, uigilat: idest pro salute urbis solicitus est. & coercet: idest restringit & repellit uestra arma hic: scilicet consul, existens nouus supple homo: idest qui, nec in se nec in maioribus suis illum magistratum unquam in familia sua uidit, & Arpinas: idest non Romanus quantum ad patriam: sed inquilinus & ignobilis quantum ad genus. & existens modo: idest pauloante. Romæ eques municipalis: idest ex municipio. ponit: idest imponit ciuitatibus supple attonitis idest perplexis & stupefactis de re noua. præsidium armatis: idest. munitiones & custodiam armatorum Præsidium enim est quod Galli garnison uocant. & laborat: idest laborem impendit. uel se periculo exponit in omni gente. Igitur: idest pro huiusmodi diligenti custodia. toga: idest gubernatio in pace, uel pax ipsa. contulit: idest contribuit illi. s. Ciceroni, tantũ nominis & tituli, quantũ Octauius Augustus. s. quem inepti Octauianum uocant. non meruit Leucade in bello scilicet Attiaco contra Antoniũ & Cleopatram, & quantũ Octauius in campis Thessaliæ apud Philippos Macedoniæ urbẽ cõtra Cassium & Brutũ: sed cum Antonio. nõ meruit assiduis cædibus. i. occisionibus hominum. & gladio udo: idest sanguinolẽto. Et si quis dicat q multũ meruit, fatetur quidẽ. sed Roma libera: idest liberata a coniuratione Catilinæ. salutat Ciceronẽ parentẽ. & salutat: idest salutando appellat patrem patriæ. Alius Arpinas. s. Marius. solebat in mõte Volscorum. lassus aratro alieno: idest alteri arando poscere. i. exigere mercedes laboris & operæ suæ. & frangebãt post hæc. i. huiusmodi uilia ministeria, uitem. i. uirgam ex uite: qua Cẽturiones milites liberos cædebãt. uertice sup. suo dũ percutiebatur. si ipse lentus. i. tardus. muniret castra dolabra pigrari. instrumento dolandi, quo utebatur: hoc est postquam arator fuerat uacuas militiæ: ultima illic quoq; primũ ministeria præbuit: dolãdo. s. ligna pro castrorũ munitionibus aut machinarũ faciẽdis. tamẽ hic. i. huiusmodi nobilis. primũ excipit. i. adoritur, & a se capit. &: idest pariter. Cimbros. i. populus illos Alemaniæ inferioris. & summa pericula rerũ. s. bellicarũ. cum iam populus Romanus a Cimbris fusus esset. & ipse solus ꝓtegit urbem. s. Romam trepidante. timore uidelicet. Atq; ideo ipse effectus collega nobis. s. Qu. Catulli ornatur lauro. i. corona laurea. secunda. i. quam bis meruit, postquam corui uolabant ad Cimbros. & pro. i. ad stragẽ sup. Cimbrorum, & Theutonum. qui: scilicet corui. numquam attigerant maiora cadauera. Animæ Deciorũ. i. illorum clarissimorum postea uirorum. fuerunt plebeiæ: idest in corpore ex plebeis propagato, & nomina Deciorum fuerunt plebeia. & tamẽ hi scilicet Decij: pater & filius: qui se pro republica deuouerũt. est autẽ deuouere uotis se morti pro salute alterius addicere: uel alteri se sic dedere, atq; addicere: ut potius uitã, q̃ illũ derelinquat. & ita deuotus longe aliud, q̃ apud ecclesiasticos sæpe Deuotus
significat. & tamen hi quamuis ignobiles fuerunt. sufficiunt: idest satis esse uisi sunt Dijs infernis. & terræ parenti: idest magnæ matri animantium pro totis legionibus & omnibus auxilijs: idest militibus, auxiliarijs atq; pro omni pube latina: idest contenti sunt Dii, postquam illi se deuouerant toti exercitui parcere: qui periisset: nisi se deuouissent in diuersis prælijs. enim pro quia. quia Decij fuerunt supple pluris: idest maioris pretij, aut æstimationis apud Deos: q̃ qui seruantur ab illis: idest q̃ totus exercitus Romanorum. Ille ultimus bonorum regum: scilicet Seruius Tullus. natus ancilla: idest ex serua. meruit trabeam. idest. uestem pontificalem. & diadema: idest insigne regale. Quirini: idest Romuli & fasces: idest insignia etiam regum, & postea consulum. Iuuenes supple filij consulis. s. Bruti ipsius: qui scilicet exigendis regibus auctor fuerat. laxabant: idest iam referabant aut referare parabant. claustra portarum ciuitatis Romanæ prodita. i. porro data, & in potestatem quantũ in ipsis erat tradita. tyrannis. i. superbis. & immitibus. s. Tarquinio & filijs eius exulibus. i. extra solum patrium agentibus, & iam exactis. consulis dico iuuenes: quos aliquid magnum. i. aliquod facinus magnũ deceret. s. facere: aut obire pro libertate dubia. i. quæ tunc erat in ambiguo quod sup. facinus magnum Mutius. s. Scæuola miraretur cum Cocite: qui pontem Sublicium fregit in cõspectu hostium, & quæ miraretur uirgo: scilicet Chlælia, quæ tranatauit Tyberinum flumẽ imperij Romani, historias recitat [illegible]cin, uide eũ, ne cogar repetere. Occulta ad patres. Eandem rem prosequitur. Ordo est Seruus. s. Vindicius lugẽdus matronis: quia propter eius indicationem orbæ factæ sunt produxit ad patres: idest indicauit patribus crimina dictorum iuuenum. at: idest sed. uerbera: idest flagella. & securis prima legum: idest quæ prima legitimam executionem fecit: uel quæ potissima est pro legibus conseruandis. afficiũt illos. s. iuuenes iustis pœnis, primũ .n. eran uirgis cæsi: deinde decollati. Ego malo ut Thersites. i. uilissimus miles sicut Thersites apud græcos teste Homero: sit tibi pater, dummodo tu sis similis in moribus scilicet & fortitudine animi. Aeacidę: idest Achilli uel potius Achillis: quia similis sit genitũ regit: q est nepos Aeaci. & dummodo tu capessas. i. accipias. arma uulcanis. i. qualis Achillis per matrẽ a Vulcano obtinuerat. q̃ q sup. Achilles ꝓducat te similẽ Thersitæ. Et tamẽ quãuis generositatẽ tuã iactas. demus sup. ut repetas longe, & reuoluas longe. nomẽ. i. cognomina generis tui, tu deducis gẽtem. i. gẽtilitatem & genus tuũ ab Asylo. i. loco i munitatis. Infami. i. ad quẽ oẽs malefactores & infames se receperant. Et quisquis fuit ille primos maiorũ tuorũ: aut fuit pastor: nã collecta manu pastorũ & latronũ Romulus auũ i regnũ restituit Albanorũ: & Romã cõstruxit: aut fuit aliud qđ nolo dicere. s. fur, aut latro, aut siccarius, aut alioquin famosus. aut fratricida. quia Remulum suo consilio interfectum creditur.

IVNII IVVENALIS AQVINATIS SATYRA NONA.

CVNCVDITVSDIPOSETSODOMITICAVERBANOTATL

IN NONAM SATYRAM IVNII IVVENALIS ARGVMENTVM.

Scire uelim quare toties. Hac Satyra detestandam sui temporis flagitium insectatur. Multi enim abiecta omni honestate, cum iam barbati essent, uxoremq; haberent, draucorũ commercio utebantur pro se & uxore sua. Tale igitur genus hominum tota Satyra exagitat, pari modo ociosos & molles cinędos, & draucos ipsos. Sed cum poeta liberiore stilo talem turpitudinem flagellet illud omnino hanc Satyram interpretanti obseruandum est: ut cum turpia ostenderit, summam adhibeat uerborum modestiam: uitium in contemptum trahat: doceat talia ut nefandissima esse fugienda: nihil esse omnipotenti Deo nostro detestabilius. Sic enim legendo adolescentium mentem a uitiis resilient: uirtutibus inhęreant: & praua declinantes, recta sequuntur. Introductum igitur Neuolum, qui in tali turpitudine cinędis operam pręstabat, quasi per dialogum interrogat cur tristis sit: & is respondens auaritiam sui temporis accusat: conqueriturq; pro laboribus suis pręmia non rependi a cinędis, nec ab illis quorum uxoribus operam pręstitit. sicq; poeta satyrico ueluti dialogo nefanda sui temporis uitia insectatur.

SCIRE velim q̃re toties mihi Neuole tristis
Occurras fronte obducta, ceu Marsya victus.
Quid tibi cũ vultu, qualem deprẽsus habebat
Rauola, dũ Rhodopes vda terit ĩguina barba
Nos colaphũ incutimus lãbenti crustula seruo.
Non erat hac facie miserabilior Crepereius
Pollio, qui triplicem usuram præstare paratus
Circuit, fatuos non inuenit, vnde repente
Tot rugæ: certe modico coutentus agebas
Vernam equitem, conuiua ioco mordente facetus,

Satyra nona. Fronte obducta.

IOAN. BRIT. Marsyæ fabula

FRONTE obducta: caperata, & in rugas cõtracta. Marsya uictus: de Marsya Phrygio intelligit, qui (ut Apuleius scribit in primo limine primi libri floridum) filius fuit illius Hiagnis, qui rudibus adhuc musicæ sæculis solus ante alios cautus canere instituit. Nam ante Hiagnin nihil aliud pleriq; callebãt, q̃ quod Virgilianus Opilio, seu bubsequa: Stridenti miserum stipula disperdere carmẽ. Primus Hiagnis in canendo manus discapedinauit: primus duas tibias uno spiritu animauit: primus læuis & dextris foraminibus, acuto tinnitu & graui bombo concentum musicum miscuit. a patre igitur Marsyas eruditus cum Apolline certauit: a quo superatus uelut ursus bipes corio execto nudis & laceris uisceribus relictus est. Ita Marsyas in pœnam cecinit, & cecidit. Quid tibi cum uultu: scilicet tali.i. quid sibi uult talis uultus? Deprehensus: in turpi opere. Rauola: p cunnilingo sui temporis accipit. Rhodoges: nomẽ mulieris infamis. Nos colaphum: legendum est quasi p acclamationem poetæ: ex quo rei turpitudinẽ ostẽdit: q.d. Tam turpia fiunt per totã urbẽ: & sine ulla peccantis castigatione: uerũ si seruus crustula comedit: statim eũ uerberam⁹, & acriter castigamus: sicq; poeta docet miram esse mortalium cæcitatẽ, q leuiora crimina notẽt, & puniant: grauiora uero impunita relinquat. Colaphũ dictio est græca: latine alapa dicitur. Terent. Plus quingentos colaphos ĩfregit mihi. Crustula: Seruius differentiã facit inter

Crusta Crustum crustã & crustũ: ut crusta sit eorũ q nõ comedunt: ut crustã marmoris. Virgilius: Curralitu i flumina crustæ. Crustum uero eorũ quæ comedũtur. Virgilius: Patulis nec parcere quadris Fatalis crusti. Horatius per diminutionẽ in Satyris: Dant crustula blandi Doctores elemẽta uelint ut discere prima. uerum & crusta genere fœminino etiã de his, quæ comedũtur, dicitur. Plinius lib. xix. cap. vii. Hoc & panis rustici crustæ inspergitur: ad fuso ouo inhærens: ubi inferiorẽ crustã apio, gitq; cereali sapore condiunt. Pollio Crepereius: Pollionem ut luxuriosum & nepotem sugillat: qui absumptis opibus mutuo, & in fœnus cogebatur pecuniã quærere: qđ non faciebat sine magno pudore & frontis contractione ob pristinã fortunã: a qua ob gulam deiectus erat. Hac facie tua. s. o Neuole. Nõ inuenit fatuos: hoc ẽ. q re uera fatui fuissent: si dedissent mutuo: quod ad se nõ esset rediturũ. Fatui aũt dĩr, qui nullius sunt prudẽtię. unũ uirgines illæ in sacra scriptura fatuæ dĩr, quæ oleũ secum non attulerãt. contra prudentes, quæ attulerãt, ita ut uocabula opposita sint, & cõtraria Fatui aũt facile decipiuntur. Vnde: subaudi sunt. Tot rugæ: tanta uultus tristitia, q̃ per rugas ostẽditur. Certe modico: occurrit tacitæ responsioni. posset. n. dicere: pauptas mihi molesta est: & proinde tristis sum. ait ergo: Certe tu contentus modico uitã p summam hilaritatẽ agebas ita: ut Vernas prorsus hilaritate uitæ referres. Nam Vernę utpote in domibus potentiorũ nati & nutriti miræ dicacitatis erant. a Verna fit uernaliter. Hora i sermonibus. Cõtinuatq; dapes, nec nõ uernaliter ipsis Fungũtur officijs plambens oẽ quod affert. Differt aũt uerna a seruo: q seruus is sit, q aut bello captus, aut ære paratus in potestatẽ nostram uenit. Vernæ uero q ex ancillis nascũtur domi. nam & ii in seruitute sunt. Vernã eqtẽita, ingt, hilare uiuebas: iisq; iocis ut Verna eques uidereris. Sic. n. Romani Vernas eqtes p iocũ noiauere. Mart. Quirinalis fuit ancillas, domũq;, & agros implet equitibus uernis. Idẽ alibi: Cuius non Synæue, Parthiæue, nec de Cappadocis eques cathastis. Facetus scribit Quintilianus. facetum non tantum circa ridicula consistere: sed etiam esse appellationẽ excultæ cuiusdam elegãtiæ. unde Hora. Molle atq; facetũ. Ioco mordẽte: iocũ accipimus (auctore Fabio) quod est contrariũ serio. Nã & fingere, & terrere, & pmittere iterim iocus est. Mordẽte: p iocũ mordentẽ ĩtellexit dicacitatẽ: q ppṙe significat sermonẽ cũ risu aliquos incessentẽ: ideo Demosthene urbanũ fuisse dñt, dicacem negant.

Seruus uerna

Facetus

Dicacitas Sales

ASCen. SCire uelim &c. In hac Satyra (ut Mancinellus recitat) carpunt auari turpia patientes; Quin adeo tria accusat poeta: turpitudinẽ uidelicet draucorũ tam fœdã, ac infamẽ operã locãtiũ: & obscænitatẽ paticorũ talẽ conducentiũ: & eorundẽ auaritia mercedem nõ soluentiũ. Alloquit aũt Neuolũ draucũ: q eũ in dialogi formã alloquitur hoc ordine. O Neuole ego uelim scire q̃re tu mihi occurras toties tristis & facie obducta. i. laxo supercilio, & rugosa pelle superfusa. ceu. i. sicuti. Marsya. i. Satyrus ille ferino uultu uictus ab Apolline in arte musica. Quid sup. est tibi cũ uultu. i. quid sibi uult uultus iste tã tristis: q̃lẽ sup. uultũ habebat Rauola cunnilingus ille infamis. deprensus. i. in ipso facto repertus: dũ terit. i. atterit & expilat sæpe lambẽdo inguina. i. prudẽda membra. barba sua uda turpitudine. s. Rhodopes illius infamis mulieris. nos, inquit poeta, incutimus seruo lambẽti crustula. i. fragmẽta panis, aut placentæ, aut alterius rei comestibilis. colaphũ. i. baculum: quo ipsum cædimus.

ɔnɘƆƧA

Et ſalibus uehemens intra pomeria natis.
Omnia nunc contra, vultus grauis, horrida ſiccæ
Silua cumæ, nullus tota nitor in cute, qualem
Præſtabit calidi circumlita faſcia viſci,
Sed fruticante pilo neglecta, & ſqualida crura.
Quid macies ægri veteris, quem tempore longo
Torret quarta dies, olimq; domeſtica febris?
Deprendas animi tormenta latentis in ægro
Corpore, deprendas & gaudia, ſumit vtrunq;
Inde habitum facies. igitur flexiſſe videris
Propoſitum, & vitæ contrarius ire priori.
Nuper enim (vt repeto) fanũ Iſidis, & Ganymedẽ
Pacis, & aduectæ ſecreta palatia matris,
Et Cererem (nam quo non proſtat fœmina tẽplo?)
Notior Aufiduo mœchus celebrare ſolebas,
(Quod taceo) atq; ipſos etiam inclinare maritos.
Vtile & hoc multis vitæ genus, at mihi nullum
In operæpretium, pingues aliquando lacernas
Munimenta togæ duri, craſſiq; coloris,
Et male percuſſa textoris pectine Galli
Accipimus, tenue argentum, venæq; ſecundæ.

cædimus. & tñ ſup. lambit cunnos, aut lingit: at nos talia patimur: & ita per tranſitum tangit more ſatyrico alios homines uitioſos. Non erat &c. Hic (ut dixi) ꝑ tranſitũ primo tangit Pollionis Crepereii perditam uitã. Deinde ad Neuolũ redit. Ordo eſt. Pollio Crepereius: q paratus eſt præſtare. i. perſoluere, ſi inueniret q dare uellent, triplicem uſuram. circuit. ideſt quærit, & nõ inuenit fatuos, q quicq̃ daret: hoc eſt ſortẽ cũ uſura ꝑderent, uel paratus ꝓſtare. i. ad uſuram triplicẽ dare: ſi inueniret fatuos uolẽtes accipere. nõ erat miſerabilior hac facie, quã iſte uideo. uñ ſupple natæ uel ortæ ſunt: uel proceſſerũt repente tot rugæ. i. plicæ faciei tuæ. certe tu exiſtens cõtentus modico. agebas. i. exhibebas & repreſentabas Vernam equitẽ. i. eũ, q cũ Verna eſſet, equitis animũ & læticiam præ ſe ferret: eſt aũt Verna ſeruus domi noſtræ ut ex ancilla noſtra: q̃ſi ueris tẽpore natus.

JOAN. BRIT. ¶ VEHEMENS: ualde prõptus. ¶ Salibus: ridiculis. Cic. Oẽ quod ſalſum ſit, ait eſſe Atticorũ, qa ſunt maxime ad riſum cõpoſiti. Et Catullus cum dicit: Nulla ẽ Corpore mica ſalis: hoc dicit: Nihil in corpore eius eſſe ridiculũ. Salſum igiť erit qđ nõ erit inſulſum, uelut quoddã ſimples orationis cõdimentũ quod ſentitur latente iudicio, & uelut palatũ excitat, quod & a tædio defendit orationẽ. ¶ Intra pomeriaeos ſales intelligit: q (auctore Fabio) urbanitas dicũtur: qua ait ſignificari ſermonẽ præferentẽ in uerbis, & ſono, & uſu ꝓpriũ quẽdam guſtũ urbis, & ſumptã ex cõuerſatione doctorũ tacitã eruditionẽ, denicq; cui contraria ſit ruſticitas. ¶ Pomeria dñr quaſi poſt moenia. Nã (ut ſcribit Liuius) ſpaciũ quod neq; habitari, neq; arari fas erat, nõ magis quod poſt murũ eſſet, q̃ quod murus poſt id, pomeriũ Romani appellauere. ¶ Oia nũc cõtra. ſubaudi ſunt tibi. ¶ Silua horrida: cæſareis incõpta. ¶ Siccæ: nõ unguẽtatæ. nã & eas pilli, totũq; caput unguento fouebantur. Mart: Si ſapis aſſyrio ſemper tibi crinis amomo Splẽdeat: & cingat florea ſerta caput. Plaut. in Caſina: Vnde hic amabo onguẽta olent? Oh perij, ceſſo caput pallio detergere. ¶ Calidi uiſci: hoc dicit, qa (ut ſcribit Pli. li. xxiiii.) uiſcũ cũ reſina & cera pãnos in cute mitigat oĩs generis tali igitur remedio facies reddebatur nitidior. ¶ Sed fruticãte: notat mollicię, turpitudinem ſui temporis. Nam cinædi, ut molliores uiderentur, crura, & brachia ſibi depilabant. Eſt ergo ſenſus: Crura ingt nunc tibi ſunt neglecta, & ſqualida pilo fruticante. i. ſubnaſcente inſtar fruticis. ¶ Quid macies ægri ueteris: ſubaudi ſibi uult. ¶ Aegri ueteris: ualetudinarij hois, qui morbo diutino laborauerit. ¶ Deprendas animi tormẽta. ſenſus eſt: Sentio profecto te graui cura uexari. Nã facile unuſquiſq; deprehendat animi ꝑturbationes ex habitu corporis. i. & curas, & gaudia. ¶ Deprendas: ſecũda ꝑſona ꝓ tertia. i. unuſquiſq; facile poſſit deprehẽdere. ¶ Vtrũq; habitũ: & mœroris & gaudij. ¶ Inde ex aĩo. i. ex affectibus latentibus in animo, gaudio. ſ. & mœrore. ¶ Flexiſſe: in altã partẽ uertiſſe, & mutaſſe. ¶ Vitæ priori: quã agebas multis iocis, & ſalibus. ¶ Nup. n. ut. repeto: dũ oſtẽdit Neuolũ fuiſſe mœchũ & prædiconẽ notiſſimũ, notat adulteria, aliaq; flagitia ſui tẽporis: quæ in tantũ adoleuerãt: ut tota fere ciuitas corrupta, cõtaminataq; foret. Eſt ergo ordo & ſenſus: O Neuole tu nup mœchus notior Aufidio ſolebas celebrare fanũ Iſidis,
Iſidis tẽplum ut repeto. ſ. memoria. ¶ Fanũ Iſidis: in tẽplis, & in primis Iſidis frequẽtia cõmittebanť adulteria. de gbus pluſcula diximus in. vi. Saty. illic: Iſiacæ ſacraria lenæ. Erat aũt tẽplũ Iſidis uicinũ cãpo Martio.
Pacis tẽplum ¶ Ganymedẽ Pacis: tẽplũ Pacis Veſpaſianus extruxit iuxta forũ: in quo aut pictã imaginẽ, aut ſtatuã Ganymedis fuiſſe oſtendit. Ganimedes aũt filius fuit Laomedõtis regis Troianorũ, quẽ dilectũ Iupiter in aglam cõuerſus rapuit in cælũ: remotaq; Hebe filia, pocillatorẽ ſuũ fecit. ¶ Palatia. ideſt templum extructum in palatio. de quo ita Liuius lib. xxxix. ab urbe cõdita: Et ædẽ magnæ matris in palatio faciendã locauerũt. ¶ Secreta: quæ tñ a ſacerdotibus curẽtur. ſunt. n. oĩa Deorũ ſacra myſtica. ¶ Matris auectæ. i. Cybeles aduectæ ex Phrygia: de qua in. iii. Sat. plura diximus illic: Hoſpes numinis Idæi. Lege Liuiũ eodẽ libro. ¶ Cererẽ: tẽplum Cereris, quod erat ad Circum maximũ: ut docet Plin. libr. xxxv. cap. xi. ¶ Nã quo nõ proſtat: hæc leguntur per parentheſim & ſummã indignationẽ oñdit aũt pudicitiã nõ modo in locis ꝓfanis, ſed ne ſacris quidẽ eſſe tutã: hocq; maxime dicit, quia Cererẽ nominauit, in cuius tẽplo ſolebant eſſe tantum caſtæ matronæ, in quo nũc adulteria cõmittuntur. Oui. lib. iiii. Faſtorũ: Sed ſi thura aberũt, udas accendite tedas. Parua bonæ Cæreri ſint mõ caſta placent. ¶ Proſtat: proſtare eſt corpus (ut diximus in prim. Satyra) in uulgus dare. eſtq; uerbũ neutrũ. Proſto ¶ Aufidio: Aufidius taxatur ut nobilis adulterijs, & matronarũ corruptor. ¶ Quod taceo: color occupatio. ¶ Vtile & hoc multis: ſubaudi eſt: uerba ſunt Neuoli reſpõdẽtis ſub cuius ꝑſona tota Satyra exurgit. ¶ Inclinare: icuruare ad rẽ turpẽ: ut alibi: Quot diſcipulos iclinet Amillus. ¶ Inde ex tali turpi opere. ¶ Operæpretiũ: molomentũ. ſermo ſumptus a mercẽnarijs, gbus iucundũ eſt & utile poſt operã pretium accipere. ¶ Lacernas: ordo ẽ: Accipimus aliqñ lacerna pingues. De lacerna dictũ eſt in pri. Saty. ¶ Pingues: craſſiores lanæ. ¶ Munimenta: appoſitio eſt: hoc eſt q ſuperinduunť togæ Mart. i Diſtichis Amphiteatrales nos cõmendamur ad uſus, Cu tegit albentes noſtra lacerna togas. Toga autẽ (ut diximus ante) cõis fuit habitus Romanorũ nulla inter eos diſcretione. uñ Virg. eos appellauit: Gẽtemq; togatam: ſed poſtea remanſit in pauperibus & clientibus. ¶ Male percuſſas male calcatas ac ꝑ hoc rariore textura: minoreq; æſtimatione. ¶ Pectine: pecten inſtrumentũ eſt quo ſtamẽ calcatur ĩ texendis pãnis, & linteis. ¶ Textoris Galli: nã Galli uiliores, craſſioreſq; ueſtes conficiebant. Mart. Me pinguis Gallia ueſtit. ¶ Tenue argentum: ideſt tenuem laminam, aut. aliquid ex tenui, modicoq; argento, ut ligulam. ¶ Venæq; ſecundæ: ita dictum ſicut dicimus Panem ſecundarium, quem alio uocabulo cibarium appellamus: qui bonitate ſit inferior, q̃ qui fit ex prima farina.

¶ EXISTENS uehemens ſalibus. i. ſalſis & facetis, lepidiſq; ſermonibus nõ ruſticis. ſed natis intra pomeria. i. intra muros ciuitatis: hoc eſt urbanis. unde urbanitas ſales. dñr. ꝙ ſicut ſine ſale inſipidus eſt cibus: ita ſine illis illepidus eſt ſermo. Omnia ſup. ſunt ĩ te nunc contra. i. cõtrario modo. i. uultus eſt grauis. i. ponderoſus & triſtis. Silua. i. inculta cõgeries aut criſpitudo comæ ſiccæ. i. non unctæ. uel cũ tutabe cõſumans, arentis. eſt horrida. i. inculta. nullus nitor eſt in tota cute: qualem nitorem faſcia calidi uiſci: quod cũ cæra & reſina cutẽ leuigat & polit. circũlita. i. in circuitu linẽdo ducta. præſtabat. i. exhibebat pauloante. ſed crura ſunt tibi nũc neglecta. i. inculta, & ſqualida, & immũda, & impolita. & hoc pilo. i. crine. fructicante. i. ꝑ modũ fructicũ dẽſe pullulãte. Quid. i. ad qd. ASCen.
ſupp. eſt tibi macies ueteris ęgri. q. i. difficulter ſanatur, & tardius ſuccũ perditũ inſtaurat. quẽ ęgrũ quarta dies. i. febris quartana: q quarto quoq; die redit. torret. i. exſiccat & q̃ſi tabe cõſumit, quem torret febris olim domeſtica. i. q ex quotidiana q̃rtana effecta eſt. Tu deprẽdas. i. deprehendere potes. tormẽta animi latẽtis i egro corpore. & deprendas gaudia ſup. latẽtia in corpore ſano. Nam facies ſumit inde. i. ex diſpoſitione animi utrũq; habitũ. i. uultũ & diſpoſitionẽ, aut læti, aut triſtis hois. Igitur qa olim lætus nũc triſtis appares. tu uideris flexiſſe. i. laxaſſe & mutaſſe ꝓpoſitũ ſup. tuũ. & ire cõtrarius uitæ priori. enim ꝓ qa. ut. i. ſecũdũ. quod repeto. i. memoria recolligo. tu mœchus. i. adulter. & draucus. i. ſubagitator mulierũ & uirorũ. notior Aufidio: Chiro. ſ. famoſiſſimo adultero: a Mart. quoq; notato. ſolebas celebrare. i. frequẽtare. fanũ. i. templũ

Isidis. & Ganymedē.i.statuā Ganymedis.Pacis.i. In templo Pacis constitutā. & sacrata palatia.i.porticū & adyta.matris sup. Deum hoc est Cybeles aduectæ a Troia. & Cererē.i. Cereris templū: qđ solis castris ad re licebat.quod cernens infert p parenthesim.q. d. bene dico et Cererē. Nam quo.i.in quo tēplo fœmina nō prodest .i.nō uænalem ad opus uenereū se exhibet.q.d.in nullo non.hoc est in quolibet prostat. & tu solebas ēt quod taceo:idest præ turpitudine dicere:nolo iclinare ad stuprū.s. ipsos maritos. Vtile & hoc multis &c. Rñdet Neuolus: p cuius rñsionē taxat poeta impudentē turpitudinē draucorū nō uerentiū tam fœdum scelus pfiteri.Ordo est Et.i.ēt. hoc genº uitę.s.inclinādo maritos fuit supp. & est utile multis. at .i. sed nullū operæpretiū.i. cōmodū & lucrū & pretiū operæ .i. operationis.est mihi inde ea co generę uitę.Nos accipimus .i.ego accipio p mercede aliqñ pingues lacernas.i.uestimēta crassa & pingui lana cōfecta:uel ea usu immūdi uin pinguia effecta: appositione munimenta .i. quæ sunt munimēta togæ.i.quas ferrē sup togam. Lacernas dico duri & crassi coloris & male pcussas .i. nō bene cōpactas pectine galli textoris:& nos accipimus ēt tenue.i. modicū & eaile argentū. & argentum secundæ uenæ.i.minus modum & purū , quale est quod primum depuratio effluit.

Fata tegunt homines,fatum est & partibus illis,
Quas sinus abscondit,nam si tibi sidera cessant,
Nil faciet longi mensura incognita nerui,
Quamnis te nudum spumanti Virro labello
Viderit,& blande assiduæ, denseq; tabellæ
Solicitent. ἤθους γὰρ γλυκέος ἄνδρα κιναίδων.
Quod tamen vlterius monstrum, q̄ mollis auarus!
Hæc tribui.deinde illa dedi, mox plura tulisti,
Computat,& ceuet,ponatur calculus,adsint
Cum tabula pueri,numera sestertia quinq;
Omnibus in rebus , numerentur deinde labores,
An facile,& pronum est agere intra viscera Penem
Legitimum,atq; illic hesternæ occurrere cœnæ!
Seruus erit minus ille miser,qui foderit agrum,
Quam dominum,sed tu sane tener, & puerum te,
Et pulchrum,& dignum cyatho,cæloq; putabas.
Vos humilis affeclæ,uos indulgebitis unquam
Cultori, iam nec morbo donare parati!

IOAN. BRIT. ¶F Ata regunt hoies:hoc dictū a Neuolo cū suspirio & querela: ut dicat Deos,qui rerū olim moderatores sunt,sibi aduersos existere:nec quemq̄ in opere suo optatum exitum sortiturū,cui Dij propitij non fuerunt.ſ Fatum est in partibus illis:necesse est & illā fata sibi propitia habere, qui in honestæ uoluptati inseruit.nam & res illas ex fato & sideribus pendet.ſ Sinus:uestis. ſ Si tibi sidera cessant.i.ortu tuo benignum tibi non affulserit sidus . ſ Spumāti labello:qui.n. appetunt , labra mouent titillatu pruriginis . ſ Virro: nomen diuitis adamantis sibi draucos. Alibi pro diuite tm̄ ponitur:Virroni murena datur.ſ Te nudum:ac per hoc eius bene mētulatū . Nam in balneis dabatur occasio inspiciundi qualis quisq; esset.ſ Tabellæ:quæ mittebant a cinædis. ſ Ἤθους γὰρ γλυκέος ἄνδρα κιναίδων.i. moris.n.dulcis uirū esse cinædū:subaudi est. ſ Vlterius mōstrū.i.peius:sic dicimus ultima uitia.i.extrema & pessima: q̄si ultra quæ nō possis progredi. uerba sunt adhuc Neuoli cōquerētis de auaritia cinædi.ſ Hæc tribui:uerba Virronis recitata a Neuolo ponētis calculū rationibus suis cū Neuolo. ſ Cauet:aliqui legunt Et ceuet ut sit:Cinædus in draucum auaritia utitur:& tñ in re turpi pseuerat.Nam ceuere est in obscænis.de quo ante:Ego te ceuentē Sexte uerebor.q̄ si legas atq; cauet:erit sensus : Computat,
Calculus atq; cauet.s.sibi ne in cōputatione decipiatur. ſ Ponatur calculus .i.subducatur ratio expensi & accepti.calculus aūt breuis est lapillus quo raciocinatores utuntur in rationū cōputatione.possunt esse uerba Neuoli idignātis munera quæq; sibi numerari , & pinde prorūpentis: ponatur calculus &c. De calculo dicemus uberius i Satyra.ai.ſ Oibus in rebus:ex oibus,ingt,quæ mihi tribuisti non plusq̄ qnq; sestertia fuerūt:sed numerētur labores mei,quos inuenies longe maiores q̄ munera tua. ſ Legitimū cōuenienti magnitudine.ſ Sed tu sane:ironicos hoc dicit,ut ostēdat nullā sibi fuisse uoluptatem:cum esset iā grādi ætate, & totus hirsutus. ſ Dignū cyatho:alterū Ganymedē,q Iouis fuit formosissimus pocillator.ſ Vos: o diuites cinædi . Est.n. interrogatio ad diuites cinædos , & argumentū a minori ad maius.i.si draucis nihil datis:q uoluptati uestræ cū maximo suo labore inseruiūt:nihil est,quod pauperes clien
Affeclæ tes a uobis sperare possint.ſ Affeclæ:datiuus est casus.a sequendo sunt dicti affeclæ,ij.n.sunt q spe alicuius emolumēti diuites sequūtur.ſ Cultori:clienti.ſ Morbo:hoc est pruriginis uræ.i.ipsis draucis,q i morbo uestre libidinis succurrūt:utrū sint uerba Drauci an poete.
I.SCen. ¶E T si quæras cur ego miser sim & alij diuites nesciā aliud dicere,q̄ q Fata regūt hoies.fatū est ēt illis partibus:quas sinus abscōdit.i. pudēdis. Nam si sidera idest beneuolentia & prospera influētia siderū cessant ibi,mensura incognita longi nerui.i.membri uosi:hoc est utilis uirgæ:nil facit tibi supp. utilitatis. quamuis Virro uir diues & paticus existens labello spumanti præ libidine.uiderit te nudum in balneis: scilicet quamuis blande assiduæ & densæ tabellæ.i.mensæ ad quas te accipit.solicitent te ad diligēter illū sequendū:hoc est licet usus ab eo fueris & appetitus:& ad mēsam inuitatus: uel licet ostenderit tibi ingentes tabellas testamenti sui : in quibus hæres inscribaris : nihil profuerit si fata negent.Posset forte per tabellas fœdius aliqd intelligi:q̄ ut latius explicē. Verisimile tamen est ipsum de tabellis mensarū loqui ad quas te assiduo accipit.unde dicit assiduæ. & quia opiparam cœnam det:dicit densæ . & quia ipse blandus tibi est: dicit blāde. Docet aūt cur blandū eū esse inuenit:utens græco sermone,ac dicens. gar.i.enim:hoc est quia sup.decet.andra.i.uirū uel hominem.cinædū i.paticum: hoc est muliebria patientem esse supple ethus.i. moris. glyceos dulcis. Qui scire uellet quomodo græce leget, & quomodo latinis caracteribus scribet,sciet quunddā elementum quod græci ita uocant ab eis proferri ut i: ai diphthongon ut e: oi ut i: ny ut u. Nos autē ita mutamus in e longum: & oi in oe diphtōgon: k in e. itaq; scribitur græce : ithois gar glichaeos andra kinaidon : proferetur autem ithus gar glychæos andra kinædon . Nostro more scriberetur ethus:nam ethica nō ithica dicimus : & glycæos & cinædon:mutando k in c.Interpretatur aūt: moris.n . dulcis hoiem cinædum:hæc latius dixi pp imperitos:qui hæsitarent ubi diuersis mode scripta inuenirent. Tñ.i.q̄uis ita sit q mihi fata obstent.qđ monstrū est ulterius.i.excellētius & uerius.q̄ mollis.i.paticus auarus.q.d.nullū. Dicit autem auarus ille ad draucū munuscula petētem:hæc tribui sup.tibi:deinde illa:& mox tulisti plura sup. q̄ meruisti:hoc modo ingt Neuolus cōputat esse Virro ac ceuet. & tñ inquit iter cōputandū impatiēs libidinis more canū ceuet .i. clunes motat. Alij textus habēt atq; cauet:ne.s.plura petā. & dicit ponatur calculus.i.fiat p calculos cōputatio laboris tui & acceptæ mercedis. assint pueri.i.ministri notarij cū tabula in q̄.s.scribāt . numera ingt Virro in oibus rebus.i. pro oibus uilibus indumentis, & eiusmodi, q̄ dedi tibi:quinq; sestertia.q.d.meliora fuerūt . sed cōputemus solūmodo quinq; sestertia pro oibus dans: deinde numerentur labores tui.i.quoties me subegisti .q.d.uidebis q satisfecerim. Ad quod Neuolus innuens mercedē constitutā esse nimis modicā pro labore sumpto, dicit: An putas sup. q facile & pronū est agere penem legitimū.i. uirgā aut caudā uirilē iustę mensuræ intra uiscera atq; occurrere illic cœnæ.i.comestioni hesternæ .i. prioris diei. Nimis satyricus est hic poeta:in hoc tamen cōmendandus, q turpia damnat:uituperandus aūt q nimis aperte carnalia uitia explicat:sed legamus casti ac sobrii, nec imoremur:uerba nō officient. Ille seruus erit minus miser, qui foderit agrū, q̄ qui foderit dominū agri scilicet.sed tu o Virro putabas te sane.i.ualde.tenerum & puerum.i.imberbē adhuc. & pulchrum.i.formosum. & dignū cyatho .i.officio cyathissandi aut propinandi. & cælo.i. ut rapiaris ab aquila in cælum,& fias pincerna Iouis:ut ab eo stupreris ppter pulchritudinē tuam:sicut Ganymedes raptus dicitur : hoc est tu putabas forte q ego facerem tibi talia gratis oblectatus teneritudine & pulchritudine tua.& ita nihil confers.unde subdit per impatientiam in omne exclamans quod sequitur. Vos humil &c. Ordo est : O uos cinædi auari.indulgebitis.i.cum indulgētia cōferetis . unq̄.i. saltē aliqñ. affeclæ.i.seruitori obsequēti humili.i.paupi & infimæ cōditionis.indulgebitis inquā uos unq̄ cultori.i. ei. qui uos colit. uos inquā parati donare nec morbo.i.ne morbo quidē uestro.i. libidini uestræ.q.d.nonquia si suo morbo nō obsequuntur:qd gratis faciēt?Vñ redijs ad Virronē arguit eū ingratitudinis dicens.

¶EN

En cui tu viridem vmbellam, cui succina mittas
Grandia, natalis quoties redit, aut madidum ver
Incipit, & strata positus, longaq; cathedra
Munera fœmineis tractas secreta Calendis.
Dic passer, cui tot montes, tot prædia seruas
Appula, tot miluos intra tua pascua lassos?
Te Trifolinus ager fœcundis vitibus implet,
Suspectumq; iugum Cumis, & Gaurus inanis.
Nam quis plura linit victuro dolia musto?
Quantum erat exhausti lumbos donare clientis
Iugeribus paucis? melius ne hic rusticus infans
Cum matre, & casulis, & cum lusore catello
Cymbala pulsantis legatus fiet amici?
Improbus es, cum poscis ait, sed pensio clamat
Posce, sed appellat puer vnicus, vt Polyphemi
Lata acies, per quam solers euasit Vlysses.
Alter emendus erit, nanq; hic non sufficit; ambo
Pascendi, quid agam bruma spirante? quid oro?
Quid dicam scaphulis seruorum mense Decembri,
Et pedibus? durate, atq; expectate cicadas,

IOAN. BRIT. ¶ EN cui tu uiridem umbellam: uerba possunt esse tam drauci, q̃ poetæ subsannantis per irrisionem ipsum cinædum: cui tanquam muliercula mittebantur munera a Draucis: cum contra ipse nimia ingratitudine nihil referret. Vt sit sensus: Et dissuasio nihil cinædo tam ingrato esse donandum. ¶ Vmbellam: uelum erat quo præsertim mulieres utebantur ad arcendum Solem. Martia. Accipe quæ nimios uincant umbracula Soles: Sit licet & uentus, te tua tela teget. ¶ Succina: electra dicuntur a succo arborum unde desudãt. Nam uanitas prodidit Græcorum Phaetontis fulmine ictisorores fletu mutatas in arbores populos lachrymis electrũ omnibus annis fundere iuxta Eridanum amnem: quem Padum uocamus. Et electrum appellatum quoniam Sol uocitatus sit Electros: quam opinionem, ut multi alij poetæ secutus Martia. sic cecinit: Cum Phaetontica formica uagatur in umbra: Implicuit tenuem succina gutta ferã. Diodorus hoc ut falsum improbans tradit Basileã insulam esse Scythiæ oppositam in Oceano: in quam tempestas electrũ plurimum eijcit nulla alia in parte orbis repertum: illudq; ab incolis ad loca usq; nostra transmitti. Succinis autem mulieres delectabantur. unde Plin. lib. 37. sic scribit: Proximum locum in delitijs fœminarum tamen adhuc tantum succina obtinent: eandẽq; omnia hæc q̃ gemmæ auctoritatem. Natalis quoties: nam amicis mittebantur munera celebranti diem suum natalem: undẽ multi lucri causa non solum semel, sed sæpius in anno natalem celebrabãt. unde Mart. sic taxat Clytũ: Vt poscas Clyto munus, exigasq;, Vno nasceris octies in anno. ¶ Madidum uer incipit. i. quoties uenere Calendæ Martiæ: quo tempore incipit uer & frequentes sunt pluuiæ Calendis igitur Martijs munera mulieribus mittebantur ab amicis sicuti mense Decembri quinq; diebus uiris: quo tempore Saturnalia celebrabãtur. Et quemadmodum mulieres Calendis Martijs seruos cœna excipiebant tanquam exhortãtes eos ad insequentis anni operam: sic & uiri in Saturnalibus seruos in cœnam admittebãt tanquã eis gratias agentes operæ toto anno nauatæ. unde Tibul. in primo limine tertij libri ad Neæram: Martis Romani festæ uenere Calendæ, Exoriens nostris hic fuit annus auis. Et uaga nũc certa discurrunt undiq; pompa: Perq; uias urbis munera, perq; domos. Et Martia. lib. 5. ad Gallam: Scis certe puto uestra iam uenire Saturnalia Martias Calendas. Mulieres autem Calendas Martias colebant in memoriam belli cum Sabinis compositi. nam tali die Sabinæ mulieres bella sedarunt. Horat. Martijs cælebs quid agam Calendis. ¶ Et tractas: legendum est tractat & non tractas. ut sit ordo & sensus: En cui tu mittas umbellam quoties natalis redit: & ipse potius in cathedra strata tractat munera secreta fœmineis Calẽdis. Tractat ergo. i. manibus pertractat tanquã fœmella. ¶ Secreta: quæ non uult ab alijs uideri ut pudenda, muliebriaq;. Nam & ipse cinædus tanq̃ fœmina sedet expectans dona ab amatoribus. ¶ Positus: sedens. ¶ Cathedra strata. i. sella tapetibus ornata: quali sede mulieres sedentes munera expectabãt ab amicis & amatoribus. ¶ Fœmineis Calendis. i. Martijs, quæ (ut dictum est) a mulieribus tantũ colebantur. ¶ Dic passer: insultat eius molliciei pariter & auaritiæ. ¶ Passer: tu mollis & salax ut passer, qui in Venerem putris est. ¶ Tot miluos. i. tot tua pascua, in quibus ambiendis milui uolando defatigantur. Imitatio est Persij: Diues aras Curibus quantum non miluus oberret. ¶ Trifolinus: in Campania est ager Trifolinus. Pli. lib. 14. cap. 6. uina trebellica appellarunt ad quartum a Neapoli lapidem: & iuxta Capuam caulina: mox trifolina. ¶ Suspectum quod imminet Cumis: & quod a Cumis suspicitur. De Miseno uidetur intelligere. nam uicinũ est Cumis. Strabo proximum est Cumis Misenum promontorium. ¶ Gaurus: mons Campaniæ non longe a Baijs prope lacum Auernum, de quo Lucanus: Vel si cõuulso uertice Gaurus Decidat in fundum. Plin. lib. 14. cap. 9. Certant massica quæ ex monte Gaurano Puteolos, Baiasq; prospectantia. ¶ Inanis: cõcauus. ut est natura montium. ¶ Plura linit: plura recondit in cella uinaria. Linit autem. i. gypsat. Nam uasa uino repleta consueuere pice, aut gypso obturari ne uina exhalaret. Vnde est illud Persij: Seriolæ ueteris metuens deradere limum. i. gypsum, aut picem. Columel. lib. 13. Nam oportebit post hunc numerum dierum cõtestim uinum emundare: & si qd fecis aut labris uasorum, aut lateribus hæsit eradi, ac sufficari, & protinus operculis impositis oblini. Horat. Vile potabis modicis sabinum Cãtharis græca quod ego ipse testa Conditũ leui: hoc est gypsaui. Huic contrarium est Terentianum illud: Releui dolia omnia, atq; omnes serias: quod significat aperui, & quasi regypsaui. nam præteritũ est a relino: non (ut quidam falso putauerunt) a releuo per syncopen. ¶ Victuro: quod diu seruabitur. ¶ Quantum erat: q̃ magna res erat. Ironicos: ac si dicat res minima erat. ¶ Melius ne hic rusticus infans: sensus est: Maius profecto erit lucrũ, quod faciet puerulus, qui deferat nũcios sacerdoti cybeleio, quam ego facio, estq; legendum cum interrogatione. Et erit ordo: Infans rusticus cum matre & casulis & cum catello lusore. i. qui pauperrimus est: & aliud nihil habet, q̃ matrem & casulam & catellum. ne fiet. i. nonne fiet. hic. i. Romæ, meslius. i. cum maiori emolumento. legatus. i. internuncius, & ueluti leno amici pulsantis cymbala. i. sacerdotis cybelei, qui sacerdotes rebus spurcis & ueneris dediti erant. nam patiebantur muliebria, ut molles & eunuchi. Ergo melius ne. i. nonne. ut alibi in sequẽtibus. Iã ne igitur laudas. i. nonne laudas. posset ẽt pronunciatiue legi: Et ne pro certe & ualde. ut est sæpe apud Terẽ. Persius: Ne mihi Polydamas & Troiades Labeonem Prætulerit. ¶ Pulsantis cymbala: de gallis gestãtibus cymbala diximus anteriore Satyra: Et resupinati cessantia tympana galli. ¶ Improbus es: uerba cinædi. i. insatiabilis es. Virg. Improbũ anserẽ appellat isatiabilẽ. Improbũ itẽ dicimus sicuti manifestissimũ ẽ minime probũ. Vt illud apud Senecã: Improbus homo, est, q beneficiũ scit sumere, & reddere nescit. Improbũ sæuũ significat. Virg. Lauit improba teter Ora cruor. ¶ Sed pensio clamat uerba sunt Neuoli. Pẽsio, inqt. i. æs alienũ, quod mihi p domicilio meritorio pendendum est. clamat & urget, ut poscam a te. pensio a pendendo dicitur. nam apud antiquos omnis pecunia pẽdebatur. appellat autem pensionem, quæ pro locis conductis soluitur. Mart. lib. 3. ad Gargilianum: Vnde tibi toga est, & fuscæ pensio cellæ? Capitur ẽt pro ipsa in omni re solutione. ut illud apud Liuiũ lib. 39. ab urbe condita: Decreuerunt consules ut tribus pẽsionibus ea pecunia solueretur: hoc est tribus enumerationibus, siue solutionibus. ¶ Sed appellat puer unicus: puer, inquit ita unicus est: ut fuit acies unica Polyphemi: quasi dicat qui solus mihi satis non est: sicuti acies unica non satis fuit Polyphemo. nam si duas habuisset, Vlysses non euasisset. appellat me, & urget ut alterum reperiam seruum: quia solus non possit mihi dare operam. ¶ Acies lata: latus oculus. acies autem proprie (ut docet Cic. in lib. de natura Deorum) dicitur ipsa pupilla. ¶ Euasit Vlysses: nam Vlysses (ut scribit Home. 9.) tempestate per nouem dies iactatus, cum in patriam cum socijs esset rediturus, ad Lotophagos prius in Africam delatus est. unde socij loto gustata, uix abstrahi poterant. deinde illinc discedens in Siciliam uenit ad Cyclopas: apud quos omnia sponte sine cultura proueniunt, oues pascũt. Vlysses acceptis duodecim socijs e nauibus in littus descendit indagaturus, quæ loca quis teneret, tulitq; secum utrum plenũ uini suauissimi: quod dederat Maro Ismari accola sacerdos Apollinis, & Euanthis filius. unde dictũ est uinum maroneum: cuius tanta erat uis: ut uni mensuræ uini uiginti aquarum adderentur. Hæc prodidit Homer. quorum & Plin.

Vmbella — Succinũ — Calendæ Martiæ — Trifolinus — Missenũ — Gaurus — Lino Relino — Improbus — Pensio — Vinum Maroneum

Verum vt dissimules, vt mittas cætera, quanto
Metiris pretio, quod ni tibi deditus essem,
Deuotusq; cliens, vxor tua virgo maneret?
Scis certe quibus ista modis, q̃ sæpe rogaris,
Et quæ pollicitus, fugientem sæpe puellam
Amplexu rapui, tabulas quoq; ruperat, & iam
Signabat, tota vix hæc ego nocte redemi
Te plorante foris, testis mihi lectulus, & tu,
Ad quem peruenit lecti sonus, & dominæ vox.
Instabile, ac dirimi coeptum, & iam pene solutum
Coniugium, in multis domibus seruauit adulter.
Quo te circumagas? quæ prima, aut vltima ponas?
Nullum ergo meritum est ingrate, ac perfide nullũ,
Quod tibi filiolus, vel filia nascitur ex me?
Tollis enim, & libris actorum spargere gaudes
Argumenta viri, foribus suspende coronas,
Iam pater es, dedimus quod famæ opponere possis.
Iura parentis habes, propter me scriberis hæres,
Legatum omne capis, nec non & dulce caducum.
Commoda præterea iunguntur multa caducis,
Si numerum, si tres impleuero, iusta doloris
Neuole causa tui. contra tamen ille quid affert?
Negligit, atq; alium bipedem sibi quærit asellum.

meminit lib. 14. ca. 4. Speluncam Polyphemi intrauerunt, qui tūc per pascua agebat oues. Illic copia casei, agnorum, & hędorũ. orauere socij Vlyssem, ut his rebus onusti ad naues remearent, Vlysses renuit cupidus uidendi & experiendi an Polyphemus iure hospitij aliquid donaturus esset. [Polyphemi fabula] Caseo igitur confidentes uesci cœperunt. Superuenit custos cum ouibus: ingens saxum hostio opposuit: qui sint iterrogat superbe: respondēt se achiuos esse ex Agamēnonis exercitu, fluctib⁹ illuc pulsos, supplices aliquid petere hospites. n. & supplices in tutela esse Iouis. Tum Dij, inquit, non sunt curæ Cyclopibus, & cũ dicto duos ex ijs arreptos more montani leonis depastus est. uñ Ouid. Quo uidi bina meorum Ter quater affligi sociorũ corpora terræ Desuper ipse iacens mõtani more leonis. Virgi. l. 3. Æneí. Vidi egomet duo de numero cũ corpora nostro Prensa manu magna medio resupinus in antro Frangeret: multo hausto lacte obdormiuit. Sequenti die gregem in pascua eduxit, & fores eadem mole clausit, uespa redijt, duas in cœna capras deuorauit, Vlysses blandis uerbis suauissimi uini, qđ secum attulerant poculum obtulit, quo gustato ter iussit ad se deferri, exhilaratus uino petijt de noie eius, tanq̃ ei gratias acturus. Nemo mihi nomẽ est, ingt Vlysses. At ille: Neminem ultimum comedã & somno se dedit ꝓfundissimo uino repletus. Vlysses cum socijs accepto ligno oblõgo & acuto, igniq; obusto, oculũ, qui unus illi erat in media fronte, eruerunt, palum in uulnere relinquentes. Cyclops dolore percitus, grauiter mugijt. Ad tam horrẽdam uocẽ concurrere alij Cyclopes querẽtes cur ipsos a somno excitaret. Tũ ille: Nemo, ingt, dolo me & uiribus interficit. Illi respõderũt: si nemo uim ifert, certe Iouis mala euitare neqs. Cyclops amoto saxo oues emisit singulas manibus pertẽtatas, Vlysses mira astutia socios primũ, mox se sub uentre arietũ alligauit, & ita periculũ euasit, ad sociosq; redijt. Polyphemus autẽ (ut tradit Homerus) filius fuit Neptuni & Theossæ: qui obcæcatus descendit ad littora, & patrem Neptunum contra Vlyssem precatus est. ex quo putatur illum passum naufragium. [Scapulæ] ſ Scapulis: Terent. Dum studeo esse fidelis amisi scapulas. sunt autem ossa humeris annexa: a q̃bus dependent brachia. ſ Mẽse Decẽbri: illud obseruandum est dici mense Decembri & mẽse Ianuario, & nõ mense Decẽbris & Ianuarij. & sic de reliq̃s. Itẽ urbem Patauiũ, & lacũ Benacũ, & fluuiũ Adduã, & montẽ Parnasum, & arborẽ ficũ. Licet plerũq; contra peruulgatã, & merã latinitatem in contrariũ dici reperiatur. ſ Durante: uerba sunt Neuoli, & non auari, ut q̃ dicat: Quid dicam scapulis & pedibus tempore hyemis ut durent & toleranter ferant frigoris iniuriam.

[ASCen.] ℭ EN sup. uirum: cui tu mittas. i. mittere debeas. umbellam. i. ramum uiridem. uel potius uelum an faciendam umbram. & cui tu mittas grandia succina. gallice ambres, quoties natalis eius redit: aut madidum uer incipit. & tu positus in cathedra longa, & strata. s. tapetibus aut floribus. tractas secreta munera. i. mulıebria: quę quia uir es: secrete tractas. Calẽdis fœmineis. i. q̃bus fœminis mos gerundus est: hoc est Martijs. de quibus Horat. Martijs cęlebs quid agã Calẽdis. O tu passer. i. uir mollis ut passer: cui seruas tu tot prędia Appula. i. in Appulia, ubi opima & fertilia sunt? & cui seruas tot miluos lassos inter tua pascua. i. cui seruas tot & tam ampla pascua: ut milui ea peruolando priusq̃ euolarent, lassarẽtur. Ager Trifolinus. i. in Campania italica sic appellatus. implet. i. locupletem facit te fœcundis uitibus. & iugum suspectum Cumis. i. quod Cumani uerentur: ne in ipsis præceps ruat propter altitudinem. aut suspectum. i. sursum aspectum a Cumis: hoc est quod iuxta Cumas est, sed altius, & Gaurus, i. mons ille. inanis. i. concauus & cauernosus.

Nam quis linit. i. obturat. plura dolia musto. i. recenti & nouo uino uicturo. i. diu in uigore suo mansuro. q. d. nemo. Et ideo infert: q̃tũ erat sup. tibi. q. d. modicũ. donare. i. numerare paucis iugeribus, cũ tot habeas. s. lumbos. s. meos. clientis sup. tui exhausti per actum uenereũ tibi impensum sanguine euacuati. Sequentia subobscura sunt quia aliqui textus non habent hoc loco hic quod habere debent: si ne accipiatur pro an: sed legẽdo sine hic ne idem esset qđ certe. omnes autem exponunt q̃ infans fiat legatus. i. internuncius hoc est lenunculus. i. paruus leno: sed hoc infanti nõ conuenit Potes lector sequi Manci. ego autẽ sic intelligo: ut Neuolus ex desperatione dicat: hoc est referat dicta corã Virrone. Ne. i. certe. ui so q̃ nihil mihi des: & uxor & filius moriẽtur fame. infans. i. filius meus. rusticus. i. ruri educatus & residẽs. fiet melius. i. cõmodius: aut melius est q̃ fiet cũ matre sua cõiuge mea. & cũ casulis. i. ædicula & reculis meis. & cum catello lusore. i. qui cum infantulis ludit: q̃a alia non habet. fiet inquam legatus. i. quasi texamẽtale donũ amici pulsa notis cymbala. i. galli sacerdotis: q̃ si ipsi causa opam pręstare uelis, quã tibi pręsto: cõiugẽ & liberos mecũ alet. & hoc minaciter i Virronẽ dicit: cui q̃drant sequentia q̃propter huic sententię adhæreo. Improbus &c. Cũ hęc, ingt, dico Virroni: ipse ait. i. dicit mihi o Neuole, tu es improbus. cum. s. q̃ñ. poscis ab amicis. Ego fateor: innuit Neuolus: sed pẽsio quam de domo mea: aut agello p̃sol uere debeo. clamat. i. per clamorẽ monet me dicẽs, posce. sed puer. i. seruus unicus. i. qui mihi unicus tantũ est. ut lata acies. i. ingens oculus Polyphemi illius pastoris siculi: q̃ unus ex Cyclopibus erat: & unũ oculũ habebat: sed tantum quantus globus Solis nobis uidetur. Vnde dicit Virg. in. 3. Æneí. Cui lumen ademptum Ingens, q̃ torua solum sub fronte latebat: Argolici clypei, aut plebeę lampadis instar: quia tamen non nisi unum oculum habebat: ideo ausus est illum stipite ficulno terebrare Vlysses. non ausurus p̃fecto si geminos habuisset: quia difficile fuisset ambos simul perfecte extinguere: & tamen si uel modicum uidisset: uindictam sumpsisset. Non bene ergo erat Polyphemo unum oculum habẽti: sicut nec Neuolo unum seruum habenti. & in hoc similitudo est: non q̃ seruus unicus sit, alioqui similis oculo Polyphemi. per quam. s. aciem: hoc est unicũ oculũ: quia unicus erat Vlysses solers euasit. Alter sup. puer emẽdus sup. est mihi. Nãq; hic unicus. s. nõ sufficit. & q̃ñ duo mihi erũt: ambo sup. erũt pascẽdi. q̃d agãt bruma. i. uẽto brumali spirãte oro. i. q̃so, iterrogo. q̃d dicã scapulis. i. humeris seruorũ nudis. s. & q̃d dicã pedibus discalceatis. s. in mẽse Decẽbri. Nũq̃d dicã eis: durate & expectate cicadas. i. æstatẽ, q̃ cicadę canũt. q. d. id frustra fecero.

ℭ VERVM ut dissimules: esto, ingt, ut fingas te ignorare reliqua [IOAN. BRIT.] quę in te ꝯtuli beneficia: q̃to p̃tio metiris. i. q̃ti facis q̃ ego feci tibi grauidã uxorẽ. ſ Virgo maneret: sed eã tibi impleui. ſ Tabulas: q̃bus inter se cõuenerant in cõiunctione matrimonij. ſ Signabat. i. alias tabulas iã erat signatura cũ alio uiro. ſ Quo te circũagas? quo fugias? q̃d respõdeas? ſ Quę prima, aut ultima ponas. i. q̃ p̃mia poteris tu dicere esse aut prima, aut ultima. q. d. tã multa in te ꝯtuli beneficia, ut nõ possis dicere: ego uolo hoc esse ultimũ pręmiũ laborĩbus Neuoli, cũ nunq̃ possis satisfacere. Sermo aũt est prouerbialis, quo græci utũtur τί πρῶτον, τί ὕστατον. Quid primum, aut ultimũ. ſ Nullũ ergo meritũ: occurrit tacitę obiectioni. posset. n. dicere auarus merita eius nulla esse. An non, inquit, hoc est meritum maximum: quod cum ipse non posses ex uxore suscipere liberos, ego uicem tuam suppleuerim: & inde tibi nati sint liberi. ſ Tollis: educas tanquam tuos. Terentius: Quicquid peperisset, decreuerunt tollere. [Argumentum] ſ Argumenta uiri: argumentum (auctor Fabio) plura significat.

Nam

Nam & fabulæ ad actus scænarum compositæ argumenta dicuntur. & orationem Ciceronis uelut thema argumētum appellamus. unde Pædianus, Inquit, argumentum tale est. Ex quo apparet argumentum omnem esse materiam ad scribendum destinatam. Et pro materia accepit Cicero inquiens: Quoniam nullum scribendi argumentum mihi relictum est. Argumētum etiam dicimus: quod probationem, indicium, fidem facit. Ergo argumenta uiri. i. filios, qui fidem faciunt, & indicium te esse uirum. dicimus etiam sic: Silētium tuum fuit mihi argumento te uirum bonum esse. i. indicio. Plinius loquens de ursis: Cibi nulla argumenta: dest nulla indicia. deductumq; est uocabulum ab arguo: quod idem est quod fidem facio & indico: ut uerba tua arguunt te improbum esse. i. indicant & fidem faciunt. ¶ Libris actorum: diximus in. 2. Satyra illic: Cupient

Acta & in acta referri: acta non esse libros, sed negocia ipsa tam priuata, q̄ publica: quæ in libris describebantur. unde bene poeta ait: Et libris actorum. Vnde Cicero in secunda Philippica: In publicis actis nihil est lege grauius. In priuatis firmissimum est testamētum. Tranquillus in Tiberio: Interim cum in actis senatus legisset dimissos, ac ne auditos quidem quosdam reos. Idem in Cæsare. Fuerat animus coniuratis corpus occisi in Tyberim trahere, bona publicare acta rescindere. i. libros quibus acta, siue gesta Cæsaris continerentur. Vnde & ętate nostra dicimus in actis tabellionum hoc inuenitur. i. in libris, quibus describuntur acta & gesta hominum: absolute etiam dicimus facta & gesta Imperatorū acta. ut illud apud Tranquillum in Augusto: Nihil conuenientius ducens q̄ necem auunculi uindicare: tueriq; acta. i. quæ egisset. Ergo libris actorum. i. libris continētibus publica ciuitati negocia. nā & nomina liberorū in publicis ciuitatis monumentis describebant. Vnde Apule. in. 2. Apologia ita scribit: Pater eius natam sibi filiā more cæterorū ꝓfessus est: tabulę eius partim tabulario publico: partim domo asseruabantur. Quam consuetudinē seruant adhuc & Veneti. Possumus etiam intelligere priuatos libros, in q̄bus parentes acta sua describerēt. inter quæ & noīa liberorū unde Seruius in. 2. Georgi. exponens illud: Populi tabularia uidit: scribit in templo Saturni ubi erat ærarium solita fuisse reponi acta, quæ susceptis liberis faciebant parentes.

Actuarius Ab actis dicūtur Actuarij hoc ē qui scribēdo negocia tā publica, q̄ priuata in libros cōtinentes acta referūt: quasi notarij. Vnde Tranquillus in Cæsare: Orationes aliquas reliquit, inter quas temere quædam feruntur pro Q. Metello: quā non immerito Augustus existimabat, magis ab actuarijs exceptā male subsequentibus uerba dicētis, q̄ ab ipso editā. ¶ Suspēde coronas: in signū lętitię ornabitur enim fores domus coronamētis, frōdibusq;. Alibi: Pone domi lauros. ¶ Iam pater es: iam filios habes. ¶ Dedimus qđ famæ. i. dedimus tibi filios: q̄bus potes ostendere te esse & uirum & maritum: ac per hoc detractorū famam extinguere: qui te mulierem, & cinædū dicebant. ¶ Scriberis hæres: nam lege cautum fuisse uidetur, ut qui liberos non susciperet, hęreditates adire non posset. ¶ Legatū omne capis: beneficio, inq̄t, meo factum est ut possis scribi hæres oīum legatorū: cū antea obstātibus legibus tibi nō liceret: quas tū leges in corpore iuris ciuilis non habemus, sublatas ab impatoribus.

Legatū Legatum appellatur (ut diffinit Modestus) quędā donatio testamēto relicta.

Legare deducto uocabulo a lego legas: qđ est idē, qđ mādo, & decerno testamento.

Legator Inde est legator, qui testamento legat & reliquit bona sua alicui.

Legatarius Legatarius uero is appellatur, qui legatū capit. A lego cōpositum est allego: qđ capitur ꝓ mitto. Plau. Quin ea ipsa me allegauit, qui istam accerserem. Allego etiā pro adduco.

Allegare Pli. Tū multa allegauit: quę ad eem ꝓpositam ptinere non uidebātur. ¶ Et dulce caducū (ut legitur apud iurisconsultos codice de testamentis)

Caducus dicitur qđ sub conditione sit a cadendo: q; ea deficiente uel uiuo uel mortuo testatore id cadat, ꝑueniatq;, uel ad testatorem uel ad substitutū eo mortuo: uel q; ab uno cadit in alterū ꝑ hęreditatem. Capis, inq̄t, & caducum legatum: id qđ sine liberis capere non poteras, id enim in te cadit: qđ non expectabas. nam a cadendo (ut diximus) deducitur uocabulū, cum ab uno in alterū ꝑ hæreditatē cadit. Dulce aūt appellat: qđ & inspirato ꝯtingit. ¶ Si numerū, si tres ipleuero: si tres ex uxore tua suscepero filios. Nāq; in urbe tres filios quinq; in Italia, septē in ꝓuincijs habuisset imunitate donabatur: quā pleriq; ēt sine uxore & liberis ab impatoribus impetrauerūt. Quod & Marti. cum esset sine liberis petijt, impetrauitq; a Domitiano, ut docet carmine suo: Quod fortuna uetat fieri, ꝑmitti uideri,

Ius triū natorū Natorū genitor dicat ut esse trium. Et alibi ad uxorē: Natorū mihi ius trium roganti Musarū pretiū dedit mearū Solus q̄ poterat, ualebis uxor. Non debet dñi ꝑire munus. Idē alibi: Præmia laudato, tribuit mihi Cæsar uterq; Natorumq; dedit iura paterna triū. Qui ergo ius triū liberorū habuissent, multa cōsequebātur pręter cęteros cōmoda. unde Appianus & Tranquil. scribunt in diuisione agri Cāpani Iuliū Cæsarē iussisse agros, q̄ circa Capuā cæteris fuissent cultiores, & feraciores patribus diuidendos esse: q̄bus triū liberorū ius adesset: quo facto cōcurrisse ad uiginti hoium millia: q̄ triū liberorū alimēta deposcerēt. Idē tradit tesserā frumenti triplicē solitos accipere. Et in petitione magistratuum nō habētibus filios eo numero antēponebantur. ¶ Iusta doloris causa tui: possunt esse uerba poetæ: q̄si dolentis casum Neuoli. possunt etiā referri ad ipsum Neuolum sui ipsius miserescentem.

Dolor Dolor est motus asper in corpore a sensibus alienus. Cicero in secundo Tusculanarum. ¶ Ille quid affert: diues auarus negligit: scilicet te Neuole, nihil tibi dat.

ASCen. ¶ VERVM ut dissimules. Exprobrat Neuolus alia beneficia Vironi impensa. per quæ poeta amare taxat molles uiros. Ordo est: Verū. i. sed. ut sup. demus q; dissimules & mittas. i. prætermittas: & non computes cętera sup. obsequia tibi impensa: quāto pretio mestinis. i. quanta merce de dignū putas. q; ni. i. nisi. ego essem cliens tibi. deuotus. i. omnino addictus, & deditus. uxor tua maneret uirgo. i. nondū pepesisset: quia eam non cognouisti. Certe tu scis quibus modis. & q̄. i. quantum sępe rogaris. i. rogaueris sup. me. ista: . i. ut ista officia tua facerem: ut. s. tibi coniugem tuā subagitarem, & prolem sub tuo nomine generarē. & tu scis quæ pollicitus sup. es mihi. ego rapui sæpe amplexu meo puellam. s. uxorem tuam adhuc iuuenculam. & ipsa superat quoq;. etiam. tabulas. i. instrumentū contractus matrimonialis tecum. & signabat. i. signare uolebat iam alteri sup. marito. Ego uix redemi. i. sedaui hæc. i. huiusmodi iram. uel potius redemi. i. restitui i pristinum statum ac uigorē. hæc. i. huiusmodi tabulas matrimoniales. aut (ut Mancinellus dicit) testamentales. uix. i. cum summa difficultate. tota nocte. i. labore & subagitatione totius noctis. & hoc te plorante foris: cum te nō amplius admitteret: cum nihil possis. Lectulus in quo Venerem cum uxore tua peregi est mihi testis: & tu etiam mihi testis es: ad quem sonus lecti. i. crepitus spondæ ꝑuenit. & ad quē mox dominę. s. tuę. i. coniugis tuę: quæ impatiēs libidinis gāniebat sicut dictū est in sexta: Appula gānit Sicut in amplexu. Et ne forte istud mirū uideatur cuiquam: addit quod sequitur. Adulter seruauit in multis domibus coniugium instabile. acceptū. i. inceptum. dirimi. i. dissolui ꝑes dissidium & iam solutū pene. i. quasi. Quo circumagas. i. uoluas te subterfugia quæres. quæ ponas prima aut ultima. i. quid primum, aut ultimum in excusationem adducas. i. adducere possis. uel quo circumagas te: nisi ego tibi uxorem secōciliassem. quæ donas prima aut ultima. i. quid agas exclusus & explosus ab omnibus. Ergo o ingrate pro tot beneficijs acceptis: & perfide pro tot pollicitationibus cum iuramento confirmatis, nullū est meritum q; filiolus. i. paruus filius: aut filia nascitur tibi ex me. i. quem, uel quā ego generaui q. d. iuste plurimū esset. enim, ꝑ quia. tu tollis. i. educas tanq̄ tuus. Et gaudes spargere. i. immiscere libris actorū. i. in quibus publice scriptura negociorū actorū in iudicio, & etiam susceptorū liberorū continentur. argumenta. i. media probatiua. uiri. i. q; uir sis, cum credant te genuisse. suspēde foribus. i. ualuis domus tuę coronas: in signū puerperij recētis. tu es pater. i. iam reputaris pater. nos dedimus tibi qđ possis opponere famæ. i. diffamationi dicentiū, te ut cinædū solūmodo pati. & nihil agere. tu habes iura parētis. i. quæ parētibus solūmodo aduenire possunt: & q̄bus orbi ac infœcundi carent. tu scriberis propter me hæres ab uxore. s. secundum Mācinellum. uel potius a quocūq; potes nūc scribi hæres: eo q; pater es, qđ ante nō licebat. tu capis. i. capere potes omne legatum in testamento. s. nec non: deest etiam caducum: idest conditionatum testamentum. quod dulce est quando obueniente conditione suscipitur. Præterea multa commoda iunguntur caduco. lex Papi. appellat caducum legatum relictum sub conditione: qua deficiente uel uiuo uel mortuo testatore: id cadat & perueniat uel ad testatorem uiuum: uel ad substitutum eo mortuo. Potest autem huiusmodi caducū ꝑes filios sic parentibus obuenire si filijs imbecillibus substituantur. Si ergo impleuero numerum sup. legitimum: hoc est si ego tres sup. genuero. tūc. n. haberes ius triū liberorū. Hactenus locutus est Neuolus recitādo uerba potissimū quę est Virrone se dicit habuisse: ad quæ poeta scōmate quodā: & amara irrisione respōdet. Neuole causa tui doloris est iusta: tū dic sup. quid ille. s. Virro affert cōtra. i. in excusationē: uel qd beneficij refert: Respondet Neuolus: Negligit sup. me. & quęrit sibi aliū asellū bipedē: qui. s. subagitet, & laboret sine mercede. Asinū bipedē intelligit hominem simplicem & facile credentē.

Hæc soli commiſſa tibi cælare memento,
Et tacitus noſtras intra te fige querelas.
Nam res mortifera eſt inimicus pumice leuis,
Qui modo ſecretum commiſerat, ardet, & odit
Tanquam prodiderim quicquid ſcio, ſumere ferrũ,
Fuſte aperire caput, candelam apponere valuis
Non dubitat, nec contemnas, aut deſpicias, q;
His opibus nunquam cara eſt annona veneni.
Ergo occulta teges, vt curia Martis Athenis.
O Corydon Corydon, ſecretum diuitis vllum
Eſſe putas? ſerui vt taceant, iumenta loquetur,
Et canis, & poſtes, & marmora, claude feneſtras,
Vela tegant rimas, iunge hoſtia, tollito lumen
E medio, clament omnes, prope nemo recumbat,
Quod tamen ad cantum galli facit ille ſecundi,
Proximus ante diem caupo ſciet, audiet & quæ
Finxerunt pariter librarius, archimagiri
Carptores. quod enim dubitant componere crimen
In dominos, quoties rumoribus vlciſcuntur
Baltea? nec deerit qui te per compita quærat
Nolentem, & miſeram vinoſus inebriat aurem.
Illos ergo roges quicquid paulo ante petebas
A nobis, taceant illi, ſed prodere malunt
Arcanum, q̃ ſubrepti potare falerni,
Pro populo faciens quantum Laufella bibebat.
Viuendum eſt recte cum propter plurima, tum his
Præcipue cauſis, vt linguas mancipiorum
Contemnas, nam lingua mali pars peſſima ſerui.
Deterior tamen hic, qui liber non erit, illis,
Quorum animas & farre ſuo cuſtodit, & ære.
Icirco vt poſſim linguam contemnere ſerui,
Vtile conſilium modo, ſed commune dediſti,
Nunc mihi quid ſuades poſt dãnum tẽporis, & ſpes
Deceptas? Feſtinat enim decurrere velox
Floſculus anguſtæ; miſeraq; breuiſſima vitæ
Portio, dum bibimus, dum ſerta, vnguenta, puellas
Poſcimus, obrepit non intellecta ſenectus.

IOAN. BRIT. ¶ HÆC ſoli: uerba Neuoli ad poetam ut taceat. ¶ Leuis: mollis, & effœminatus: qui pumice cutem ſibi polit. ¶ Qui modo ſecretum cinædus, inquit, qui ſecreto opera mea uſus eſt, timens ne publicetur, odio me proſequitur, & cędem mihi omnibus modis machinatur. ¶ Ardet: in dignatione, & ira accenditur. ¶ Candelam apponere ualuis. i. domum accendere adhibita candela. hoc magis placet, q̃ ut intelligas candelam per inferiora immiſſam. illud enim minime letale eſſet ſupplicium. Valuæ autem dicuntur ipſæ fores a

Valuæ

uoluendo. Plin. libr. 16. Valuas ex cupreſſo etiam quadringentis prope annis durare. ¶ Sumere ferrum: ad occidendũ. ¶ Aperire caput, i. ſcindere. Petronius: Iam non potui ſupplicio caput aperire. ¶ Nec contemnas: quod

Annona

dico. ¶ Quod: q͞a. ¶ Annona ueneni. i. ipſa ueneni merx, & copia nunquam eſt cara huiuſmodi diuitibus & cinædis: quia impenſæ non parcunt. appellatione autem annonæ intelligimus non modo rem omnem frumentariam, ſed alia quoq; cibaria. unde Cicero ſcribit in ſecundo de diuinatione: Annonam futuram cariorem in macello. Sic & Tranquillus in Tiberio: Annonam macelli ſenatus arbitratu quotannis temperantiam cenſuit Varro in tertio de re ruſtica Cœnę innumerabiles excandeſcũt annonã macelli. uideturq; uocabulum deductum ab anno tanquam ſit anni alimonia. Et cum Romę ſæpe fame laboraretur, magiſtratus conſtituti ſunt, qui annonæ præeſſent: qui

Præfecti annonę

præfecti annonæ dicebantur. Vſurpatur etiam annona i aliis, quam in edulijs. Horati. in epiſtolis: Vilis amicorum eſt annona, bonis ubi quid Deeſt. Et locum ſic intelligas: Amici uiri boni & ſapientes nihil deſiderant, neq; petũt, quod magni ſit pretij: ubi aliquid eis deeſt: quaſi dicat uili re contenti ſunt, & modica: quia boni ſunt & ſapientes. ¶ Vt curia Martis Athenis: ſcilicet tegit, fac inquit, non minore ſilentio hęc tegas, q̃ conſilia ſua tegit ſenat' atticus. ¶ Curia Mar

Areopagus

tis. i. Areopagus: ubi (teſte Polluce) iudicia cædis, uulnerum, & ueneficiorum per populum exerceri ſolita ſunt. Plin. lib. 7. ſcribit ſic: Iudicium capitis in Areopago primum actum eſt. ibi enim Mars (ut docet Diuus Auguſtinus libr. 18. cap. 10) cum homicidij crimine reus fieret, iudicantibus duodecim Dijs in eo pago ſex ſententijs abſolutus eſt. Iudicabant autem noctu, & in tenebris ne ad dicentes, ſed ad ea quæ dicerentur, reſpicerent. quod Lucianus aperte ſcribit in Dialogo: qui inſcribitur Hermotinus, hortans ipſum Hermotinum philoſophum: ut in iudicijs & rerum examinatione imitet Areopagitas: οἳ ἐν νυκτὶ καὶ σκότῳ δικάζουσιν ... λέγοντας ... λεγόμενα ἀποβλέπωσιν: hoc eſt qui in nocte & tenebris iudicant: ut non ad dicentes, ſed ea, quæ dicerentur, reſpicerent. Cuius conſuetudinis meminit & Macrobius libro ultimo Saturnalium his uerbis: Quæramus ſilentiumne conuiuijs an & opportunus ſermo conueniat. Nam ſicut apud Athenas Areopagitæ tacentes iudicant: ita inter epulas oportet ſemper ſileri. Areopagus autem interpretatus cliuus Martis. Ἄρης, uel Ἄρεος, uel Ἄρειος Martem ſignificat πάγος uel locum eminentem. De Areopagita Valerius libro ſecundo: Eiuſdem urbis & ſanctiſſimum conſilium Areopagus quid quiſq; Athenienſium ageret: aut quonam quæſtu ſuſtentaretur, diligentiſſime inquirere ſolebant. ¶ O Corydon Corydon uerba poetæ reſpondentis Neuolo quid petierat ut taceret. Hemiſtichiõ eſt Virg. O Corydõ Corydõ, q̃ te demẽtia cœpit: q. d. o ſtulte credis ne quic q̃ eſſe turpe, qđ poſſit latere? ¶ Serui ut taceãt. i. q̃uis taceãt ſerui. ¶ Ad cantũ ſecundi galli. i. ad ſecundũ cantum galli. ¶ Iunge hoſtia: claude. ¶ Caupo: is eſt qui cauponã

Caupo

exercet, quem ſtabularium etiã nominamus a ſtabulo: quod p caupona & taberna meritoria accipitur. de quo ante dictum eſt. per Cauponem autem intelligit unum quemque uulgarem hominẽ. ¶ Librarius: qui libros exſcribit. Tranquillus in Domitiano: Librarijs etiam, qui eam deſcripſerãt, crucifixis. ¶ Archimagiri: Archimagirus magiſter

Archimagirus

& princeps coquorũ: & coquus inter ſeruos erat. ἀρχὸς enim principem: & μάγειρος coquũ ſignificat. ¶ Carptores: carpere multa ſignificat, ut mordere & taxare: ut poeta carpit auaritiam. Carpere frui. Perſius: Carpamus dulcia. Carpere eligere. Terentius:

Carpere

Vnumquodq; quod erit belliſſimum, carpam. Carpere lædere. Virgilius: Carpit enim uites paulatim, uritq; uidendo. Carpere rapere. Tibullus: Carpite nunc tauri de ſeptem montibus herbas. i. capite ad comedendum. In qua ſignificatione poteſt uideri dictum hoc loco Archimagiri carptores. i. raptores, q ſemper aliquid ad comedẽdũ rapiũt & auferũt ex epulis dñi. ¶ Quid .n. dubitãt: nõ eſt, inquit. crimẽ ſi dominos ſuos accuſant, cũ uelint ulciſci uerbera, q̃ acceperũt ab eis falſis criminationibus & rumoribus: quos ubiq; differũt ¶ Baltea: uerbera balteorũ, q͞bus

Balteus

ſępe cęſi fuerũt. ſunt aũt cĩgula militaria bullata ex corio: a q͞bus gladij depẽdebãt. pro cĩgulo tñ muliebri accipit' ab Apul. ¶ Inebriet: repleat. ¶ Illos. i. ſeruos: librariũ. ſ. & Archimagiros. ¶ Petebas A nobis: p͞p illud: Hęc ſoli cõmiſſa tibi cęlare memento. ¶ Quã potat: ſubauditã tũ. ¶ Laufella bibebat: Laufellã ſui t͞pis mulierẽ uinolẽtã notat. ¶ Faciẽs: ſacrificãs, & eẽ diuinã pagẽs. Virg. Cũ faciã uitula p frugibus. ¶ Pro populo: p ſalute po. Ro. Sacra aũt itelligit Bonę Deę, q̃ p ſalute pop. Ro. celebrabãt a mulieribus quotãnis i domo ſũmi põtifi. de q͞bus Plutar. multa i uita Cic. Sene. ad Luci. Credat aliq͞s pecuniã eẽ uerſatã i eo iudicio: i quo reus erat Clo. ob id adulteriũ, qđ cũ Cæſaris uxore i apto cõmiſerat, uiolatis regionibus eius ſacrificij: qđ p populo fieri dr, ſic ſũmotis extra ꝯſpectũ oib' uiris, ut picturę quoq; maſculoꝝ aĩaliũ ꝯtegãt'. uñ ẽ illud añ. Iubet' picta uelari. De hoc ẽt añ illic: Atq; bonã tenerę placãt abdñe porcę. ¶ Viuẽdũ recte ſalubre ꝯſiliũ. ¶ Cõtẽnas: ꝯtẽnei q͞as. ¶ Tũ his: legẽdũ ẽ iſtis. alter uerſus nõ ſtaret. ¶ Nã ligua: ſenſus ẽ: In ſeruo iprobo ligua ẽ ps maxia totius corporis. q. d. ligua iter cætera mẽbra multũ ualet i ſeruo. q. d. prõptus ẽ ad loquẽdũ. uñ ſeruus ille corrigit' apud Plau. i Milite ſic. Plus oportet ſcire ſeruũ, q̃ loq. niſi potius legat'. Pars Peſſima. ut ſit ſenſus: Liguã i ſeruo uitioſo eſſe peſſimã totius corporis ptẽ. ¶ Deterior tñ hic: ſenſus eſt: Deterior autẽ erit cõditio domini, qui aliqd fecerit unde ſi ſeruus. i. ſubiectus ſeruo ſuo, & non liber. Nam dominus, qui aliquod ſcelus commiſerit, ſemper timet ſeruum ſuum,

ne ab

ne ab eo accusetur. & ita semper est seruus seruo, & nũquam liber. ❡ Illis. s. seruis. ❡ Quorum animas. i. quos alit. ❡ Suo farre. i. pane. farre autem ait: quia Romani trecentis annis uixerunt farre. ut Plinius tradit ex sententia Verrij. ❡ Idcirco: uerba Neuoli. ❡ Commune: quod ad omnes æque pertinet.

Ne trepida; nunquam paticus tibi deerit amicus
Stantibus, & saluis his collibus. vndiq; ad illos
Conueniunt & carpentis, & nauibus omnes,
Qui digito scalpunt vno caput, altera maior
Spes superest, tu tantum erucis imprime dentem.
Hæc exempla para felicibus, ad mea Clotho,
Et Lachesis gaudent, si pascitur inguine venter
O parui, nostriq; lares, quos thure minuto
Aut farre, & tenui soleo exornare corona,
Quando ego figã aliquid, quo sit mihi tuta senectus
A tegete, & baculo? viginti millia fœnus
Pignoribus positis, argenti vascula puri,
Sed quæ Fabricius censor notet, & duo fortes
De grege Mœsorum, qui me ceruice locata
Securum iubeant clamoso insistere Circo.
Sit mihi præterea curuus cælator, & alter,
Qui multas facies pingat cito. sufficient hæc.
Quando ego pauper ero, votũ miserabile, nec spes
His saltem, nam cum pro me fortuna rogatur,
Affigit ceras illa de naue petitas,
Quæ siculos cantus effugit remige surdo.

ASCen. ❡ HÆC soli &c. Verba sunt Neuoli ad poetam: ad quę postea respondens poeta docet nullũ turpe factũ diu occultari posse: per hoc ab eo dehortans, atq; deterrens. Ordo est: O Iuuenalis memento hæc quæ dixi. commissa idest communicata tibi soli, cæslare. & fige tacitus. i. tacens nostras querelas intra te. nam inimicus leuis. i. leuigatus in locis pilosis & pudendis. pumice. i. lapide cauernoso & scabro: est res mortifera. is qui modo. i. paulo ante, commiserat secretum suũ rogans. s. ut se & coniugem suã subagitarem: ardet inuidia: scilicet: & malo zelo. i. me. & odit me tanquam prodiderim: idest porro dederim: hoc est reuelauerim, & omnibus dixerim quicquid scio. non dubitat sumere ferrum contra me aperire caput meum fuste: idest baculo. apponere ualuis: idest podici meo cãdelas: uel forte ædiculæ meæ. eam combure minans. Nec contemnas. i. non debes modicum timere tãquam rem contemnendam, & minimi periculi. aut despicias: idest nõ debes despicere: hoc est nihil facere. quid est (ut dicunt) pro uiso: & penus ueneni nunquam est cara his opibus: idest habentibus huiusmodi opes: hoc est diuites semper habent uenena parata ergo ne aut ferro: aut igni: aut ueneno peream. tegas occulta: idest hæc secreta. ut: idest quemadmodum. curia Martis: idest Areopagus sup. tacuit Athenis: ubi iudicia capitalia tractabãtur tacite quibusdam caracteribus. Vnde Persius: Nigrum sis figere thita. unde ubi capitale erat secreta patrum reuelare: respondet Iuuenalis more suo adducens hemistichion: idest dimidiatum uersum Virgilij ex Bucolicis: quo se Corydon dementem fatetur: quo dementem etiã significat, & dicit. O Corydon Corydon: id est o Neuole Neuole Corydoni, qui se dementem dixit persimilis: putas ullum esse secretum diuitis, qui scilicet multos seruos & familiares habet: quasi dicat id fieri non potest. ut enim serui taceant: id est si demus ut serui taceant. iumenta, & canes, & postes, & marmora loquentur: id est prodent scelus eius. Claude fenestras. & uela scilicet aulæa. tegant rimas: idest fissuras per quas rimari aut scrutari quis posset. & iunge hostia. tolle lumin e medio ne quisquam possit uidere. omnes clament idest strepitum & clamorem ingentem faciant: ne quisquam possit audire. nemo recumbat prope: etiam si cæcus & surdus sit: ne forte possit sentire. tamen caupo proximus: idest qui uinum & obsonia in proximo uendit. sciet ante diem: idest priusquã sit dies. quid diues: idest mollis facit. ad: idest circiter cãtum secundi galli: uel potius circiter secundum cantum galli. & audiet sup. carmina famosa quæ librarius: id est libræ & pensis partiendis præfectus. & Archimagiri. idest principes coquorum: & carptores carnium, aut lanarum finxerunt idest composuerũt. quid enim: idest nam ad quid dubitent componere: idest fingere carmen: idest cantilenam diffamatoriam (sunt qui crimen minus emendate legant) in: idest contra dominos quoties ulciscuntur. baltea: idest uerbera, aut scuticas ex balteis: idest ultionem faciunt de uerberibus balteorum. rumoribus idest diffamationibus & infamia. Nec deerit: immo aderit seruus, aut familiaris, qui quærat te nolens audire: ut audias tamen. per cõpita. i. loca communia. quæ competuntur idest conueniuntur. & qui uinosus: idest ebrius. inebriet: idest frequẽti halitu repleat: & quasi ebriam faciat. aurem tuam: idest cuiusq; illic comparentis miseramq; tam uilia audire cogatur. ergo: O Neuole si uis ut facta Virronis sint secreta. roges: idest preceris illos quicquid petebas paulo ante a nobis. ut scilicet secreta ipsis commissa cęlare meminerint. fac supple ut illi taceant. sed ipsi malunt prodere: id est reuelare. arcanum: idest secretum domini sui, quam potare tantum supple falerni: idest optimi uini. subrepti: idest furtiui (quod tamen longe dulcius esse debet, quam per abundantiam oblatum. unde Prouerbiorum nono: Aquæ furtiuæ dulciores sunt: & panis absconditus suauior) quantum Laufella. i. mulier bibax bibebat. faciens supp. sacrum. i. sacrificans Bonæ Deę pro populo: idest pro salute populi. Viuendum est, inquit poeta, recte. cum sup. ita sit quod ꝓpter plurima. tum sup. præcipue de his causis. i. propter has causas. quidam textus habent tunc ue his: tum malus esset uersus. alij habent tum de his ut nos legimus alij neutrum habẽt: hoc est nec tunc, nec tum de: sed tum his. & tunc. h. habet uim consonantis: sicut Æneidos. 1. Posthabita coluisse Samo: hic illius arma &cę. causæ autem sunt ut contemnas: idest nihili pendere, & non uereri possis. linguas mãcipiorum: idest seruorum manu captorum. nam lingua est maxima paes mali serui: idest quæ seruum malũ facit: uel qua seruus malus utitur, deterior. sensus est Malus quidem est seruus reuelans secreta domini sui: sed deterior est dominus sic uiuens, ut seruos suos ob id formidet. Ordo est: Tamen: idest tam etsi malus sit seruus: tamen hic: scilicet dominus: qui non erit liber illis: idest in illos: uel ab illis. quorum animas: idest uitam custodit suo farre & suo ære. i. qui seruos suos ob delicta sua timere cogitur. & ob id eorum seruus esse. est deterior: idest minus ualens. Respondet Neuolus: Idcirco, quia uiuendum est recte &c. tu dedisti modo consilium utile: sed commune: id est quod non mihi in his calamitatibus utile esse poterit: sed omnibus seruos habentibus. ut scilicet: idest qualiter possim contemnere linguam serui: quia recte uiuendo. Sed quid suades: idest consulis nunc mihi post damnum: idest perditionem tẽporis, & post spes deceptas? Enim pro quia. quia uelox flosculus, & breuissima portio angustæ & miseræ uitæ. festinat decurrere: idest in interitum labi. Interea enim dum bibimus: dum poscimus serta ex floribus scilicet: dum poscimus unguenta & puellas: idest dum maxime oblectamur: senectus non intellecta obrepit: idest clam apud nos serpit & inuadit nos oscitantes, & non animaduertentes. Est hæc quidẽ optima & grauissima sententia, quæ tunc solent esse iucundissima quando ridiculis personis, aut de ridiculis rebus datur. ut hic & in militibus gloriosis apud Plautum & Terentium: & in Nasidieno apud Horatium: & in sexcentis alijs

JOAN. BRIT. ❡ NE trepida: uerba Iuuenalis. ❡ Paticus: cinædus a patiendo muliebria. quod si a latino deducis cum t exili scribetur. si uero a græco πάθος aspirationem addes. ❡ His collibus. i. durãte hac urbe: ubi septem sunt colles. Tibullus Carpite nunc tauri de septem montibus herbas. ❡ Carpentis & nauibus: terra & mari. ❡ Qui digito: hoc est molles & effœminati, qui uno dumtaxat digito sibi caput scalpant, soliciti ne comam studiose concinnatam perturbent. quod in Cæsare notatum est: qui caput sibi uno digito scalperet unde Cicero conijciebat nihil suspicandum esse de eo tanquam molli. Seneca ad Lucilium: Impudicum & incessus ostendit, & manus mota, & unum interdum responsum & relatus ad caput digitus, & flexus oculorum. Nam & Pompeius sic a Clodio est notatus ut scribit Plutarchus in uita Pompeij. Et Amianus Marcellinus historiæ lib. 17. Pompeij obtrectatores ait hoc etiam in eo ludibriosum & irritum obseruasse: quod genuino quodam more caput digito uno scalpebat. Sicq; poeta ostendit Romam confluere omnes molles, qui uirum sibi appetant. ❡ Altera maior spes: non est, inquit, tibi dehinc desperandum, immo altera tibi maior spes superest: scilicet cinędos tibi non defuturos. ❡ Tu tantum crucis: per erucam omne aliud Veneris excitamentum intelligit. Eruca autem est herba, quæ mas- Eruca

ximeuires in Venerem praestat. Virgilius in Moreto: Intybaq; & Venerem reuocans eruca morantem. Plinius in. x. cap. 63. Auiditas coitus putatur ex cibis fieri: sicut uiro eruca, pecori cæpe. Ouidius in. 2. de remedio: Nec minus erucas aptum est uitare salaces. Columella: Et quę frugifero seritur uicina Priapo, Excitet ut Veneri tardos eruca maritos. ¶ Hęc exempla: uerba Neuoli: Para, inquit, hæc exempla & documenta excitandæ libidinis felicibus: quasi dicat se in tali re minime esse fortunatum. ¶ At mea Clotho: sed licet, inquit, in tali uitę instituto infelix sim: Clotho tamen mea & Lachesis. i. tota uita mea semper tali uitæ genere delectata est: maximeq; delectatur. per Clothon autem, & Lachesin: quę duæ sunt ex Parcis, quæq; uitam hominum disponere dicuntur, uitam intelligit. ¶ O parui: uotum est Neuoli cum suspirio: quo diuitias more insipientis sibi optat: sicq; poeta per irrisionem ostendit eum nescire uiuere contentum (quod facit sapiens) paruo: atq; ideo turpes exercere artes: quasi innuat uitiosum hominem a sapiente in hoc differre: quod hic multa concupiscat ille paucis contentus sit. ¶ O parui: ex affectu dictum. nam parui ei

Lares uidebantur. ¶ Lares: Dij familiares. de quibus pluscula diximus illic apud Persium: Bullaq; succinctis Laribus donata pependit. Nam eos ut domus præsides colebant: quibus canis assistebat. & ipsi caninis pellibus uestiebantur. De ijs multa Plutarchus in proble

Lemures matis, & Festus Pomp. Apuleius putat ex Lemuribus eum, qui posterorum suorum curam sortitus pacato, & quieto numine domum possidet Larem dici. Eum uero qui propter aduersa uitæ merita nullis bonis sedibus in terra uagatione, ceu quodam exilio punitur, inane terriculamentum bonis hominibus: cæterum noxium malis

Laruæ laruam dici. Lemurem autem uolebant esse animum, cum ex corpore nostro migrasset. Hinc autem ortam esse originem colendi Lares in domo ostendit Seruius quia homines apud maiores in suis domibus sepeliebantur quos pro Dijs colere, & uenerari cœperunt. ¶ Aut farre: molla quæ ex sale & farre cocto constabat. ¶ Tenui corona: nam Laribus publicis, & priuatis dabatur corona. unde Pli. lib. 21. Et iam tunc coronæ Deorum honos erant, & Larium publicorum, priuatorumq;. ¶ Figam aliquid reponam. ¶ A tegete & baculo: a mendicatione. ¶ Viginti millia: subaudi sint mihi. Optat enim habere hæc. ¶ Fœnus: appositio est. ¶ Sed quæ Fabricius: hoc est, quæ inuidiosa etiam sint: ut mereantur etiam a Fabricio notari. Hocq; dicit: quia Fabricius Licinius censor Cornelium Rufinum duobus consulatibus, & dictatura speciosissime functum: quod decem pondo uasa argentea comparasset: perinde ac malo exemplo luxuriosum, in ordine senatorio retinendum non censuit, lege Valerium in secundo de censoria nota. & Gellium lib. 4. ¶ Et duo fortes: subaudi sint serui. ¶ De grege Mœsorum. i. de grege seruorum,

Mœsia quales habeantur est Mœsia. Est autem Mœsia (ut Pli. docet li. 3.) Prouincia Pannoniæ finitima: ad Pontum usq; cum Danubio decurrens. Ex qua uenerunt, qui in Asia (ut tradit Artemidorus) habitant iuxta Bithyniam supraq; fontes Caici. De quibus multa Strabo libro. 12. ¶ Loca: supposita ad ferendam lecticam. aut reuera qui eum in Circo succolantes ferrent: neq; enim lectica a duobus tantum seruis gestari potuisset sed a sex uel octo. unde hexaphorum & octophorum appellata est lectica. ¶ Circo clamoso: propter populi clamorem, & plausum fauentis aurigis. unde alibi: Totam hodie Romam Circus capit, & fragor aurem Percutit, euentum uiridis quo colligo panni. ¶ Cælare enim est insculpere: unde & cælum ferrum,

Ancæsa quo uasa cælantur, quæ ueteres Ancæsa uocabant, quod circumcædendo fiant. ¶ Sufficienti hæc: pronunciatiue legendum est: idest satis erunt hæc mihi si habeam. ¶ Quando ego pauper ero: si hæc habuero. ¶ Votum miserabile: uerba Neuoli uotum suum damnantis: est ueluti acclamatio: quasi, qui errorem suum iam cognoscat.

Sirenes ¶ Affigit cæras: Sirenes tres fuisse filiæ Acheloi ex Calliope musa finguntur a poetis: quæ in littore Campano habitantes, nautas præter ea loca nauigantes, suauitate cantus in somnum & scopulos inducebant, cogebantq; facere naufragium. unde Vlysses (ut scribit Homerus lib. 12. Odisseæ) cum iuxta ea littora esset nauigaturus, a Circe admonitus, aures socijs suis cera obturauit se autem malo manibus, & pedibus alligari iussit apertis auribus: imperans etiam si innueret ne solueretur. Nauigantibus igitur Sirenes statim cantare suauissime cœperunt: O decus argolicum quin puppim flectis Vlysses: Auribus ut nostros possis agnoscere cantus: Nam nemo hæc unquam est transuectus cærula cursu. Quin prius astiterit uocum dulcedine captus: Post uarijs auido sacratus pectore musis Doctior ad patrias lapsus peruenerit oras. Nunc graue certamen belli, clademq; canemus, Græcia quam Troiæ diuino numine uexit: Omniaq; elatis regum uestigia terris. His ergo cantus illecebris captus Vlysses, cum socijs annuens supercilijs iuberet se solui, non id prius impetrauit, quam periculum euasisset. Ferunt tunc illas dolore percitas in mare se præcipitasse, & a nomine unius Parthenopes, quæ

Neapoli sepulta fuit, appellatam esse urbem Parthenopen. Vnde Silius Italicus: Sirenum dedit una suum memorabile nomen Parthenope moriens acheloias æquore, cuius Regna uere diu cantus, cum dulce per undas Exitium miseris caneret non prospera nautis. Earum nomina fuere Parthenope, Leucosia, Ligia. Plinius tum libro decimo non sentit Sirenes fuisse, sic Inquiens: Nec Sirenes impetrauerunt fidem. licet affirmet Dino Clytarchi celebrati auctoris pater in India esse, mulcerique earum cantu, quos grauatos somno lacerant. Parthenope unde

Sirenum nomina

¶ NEC trepida &c. Respondet poeta: sed ut in re turpi, & ad turpis rei occasionem Neuolo sententiam honestam dedit: ita satyrico risu nunc ipse homini perdito, non ut talia faciat, sed quia talia facilius dat consilium: ut spem non deponat. quandoquidem defuturi non sint patici. in quo consilio non tam consilium dare intendit, quam ipsum sequentes: & eo more uiuentes reprehendere: quod dico propter imperitos, qui non attendentes ad quod propositum, uel in qua persona poetæ loquuntur: ipsos sæpe male citant, siue (ut uulgarius dicam) allegant. Ordo est: O Neuole ne trepida. i. noli præ timore præceps ruere. amicus paticus: idest qui muliebria a te patiatur, nunquam deerit tibi his collibus: scilicet Romanis stantibus. & salus: idest quandiu Roma stabit incolumis. Quia omnes qui scalpunt caput uno digito: idest lubrici, desidiosi, & luxuriosi: inter quos sunt (de quibus hic loquitur) patici conueniunt undiq; ad illos. & idest pariter. carpentis: idest uehiculis: hoc est per terram. & nauibus per aquas. non dicit pedibus, quod raro pedestres inuenias paticos. unde non sine causa in sexta dictæ sunt diuitiæ molles, quod tales efficiant. Altera spes maior quam ea, quæ te fefellit. superest: idest reliqua est hoc loco. tu imprime tantum erucis: idest herbis illis salacibus. dentem: idest comedendo erucas & cæ. Venerem prouocantia: exhibit te solummodo paratum & potentem ad opus draucorum. & præsto erit paticus. Respondet Neuolus: Para o Iuuenalis hæc exempla felicibus: idest eufortunatis. at Clotho & Lachesis mea: idest Parcæ & Deæ fati: & uitæ meæ. gaudent si uenter meus pascitur inguine: idest ex labore & exercitio inguinis mei: hoc est satis est fatis meis dummodo misellum uictum ex hoc exercitio conquirere possum. Non placet illud obscænum: quod Mancinel. dicit de uentre patici: potius dicerem sicut scriptum inueni: Si pascitur unguine: idest re uncta: hoc est caulibus unctis & non macris, sicut solitus sum. Optat autem meliora: quia sicut pollicitis ita optatis diues quilibet esse potest. O parui. q; pro quia. quia nostri lares: idest familiares: quos ego soleo exornare minuto thure, aut farre, & tenui corona: quando ego uobis: scilicet adiutoribus figam: idest fixum reponam aliquid. quo: id est per quod. senectus mea sit tuta: idest protecta. a tegete & baculo: idest ne accepto baculo cogar in tegete mendicare. Quando figam uiginti millia existentia fœnus. i. ad fœnus data: & hoc pignoribus positis ut securus sim. & quando figam: uel quando erunt mihi uascula puri: idest meri & non commixti argenti: sed ea uascula quę propter magnitudinem ponderis Fabricius censor notet: idest notare possit: hoc est notam luxus nimij ob ea mihi imponere. Et quando sup. erunt mihi duo fortes. s. serui. de grege Mœsorum: qui robusti sunt. qui ceruice locata: idest posita sub me. iubeant me insistere Circo clamoso propter plausus securum: idest sine cura. Sit præterea mihi seruus cælator: idest qui sciat cælare & sculpere pocula: & sit alter seruus qui pingat cito multas facies. Voluit plura optare, sed reprehendit se dicens. Hæc sufficient. quando: idest quandoquidem. ego ero pauper. uotum: idest hoc desiderium est miserabile. nec spes est saltem his: idest de his habendis: uel in his quos colo. In multis ergo est uotum & desiderium in quibus non est spes. nam spes non est sine merito: nec medio ad ipsum quod speratur perueniendi. non est ergo spes Neuolo: quia dicit. Nam cum: idest quando. fortuna rogatur pro me: ipsa affigit sup. auribus suis cæras petitas de illa naue: scilicet Vlyssis, quæ effugit remige existente surdo: idest socijs remigantibus propter cæram affixam auribus nihil audientibus cantus siculos: idest Sirenum iuxta Siciliam habitantium: quarum. cantus argumentum recitat ex Homero Mancinellus. Cuius item principium ex Cicerone sic ponit Caldeinus: O decus argolicum quin puppim flectis Vlysse. ASCen.

IVNII IVVENALIS AQVINATIS

SATYRA DECIMA.

IN DECIMAM SATYRAM IVNII IVVENALIS ARGVMENTVM.

Omnibus interris. Hac Satyra Iuuenalis insectatur stulta hominũ vota, qui mentis affectibus inseruient ea a Diis multa petunt tanquam bona quę eis maxime sunt perniciosa. Ait ergo poeta homines adeo ignorantię profundo immersos: vt pauci existant, qui vera bona, malaq; cognoscant. & proinde fiert: vt pro bonis mala sibi optent: Colligitq; a Diis aut nihil omnino petendum, cum ipsi multo melius, quam nos sciant quid nobis expediat: aut id tantum petendum, vt Mens sana sit in corpore sano.

MNIBVS in terris, q̃ sunt a Gadibus usq;
Aurorã, & Gangẽ, pauci dignoscere possunt
Vera bona, atq; illis multum diuersa, remota
Erroris nebula q̃d enim ratione timemus,
Aut cupimus? q̃d tã dextro pede cõcipis, vt te
Conatus non pœniteat, votiq; peracti?
Euertere domos totas optantibus ipsis
Di faciles nocitura toga, nocitura petuntur
Militia, & torrens dicendi copia, multis
Et sua mortifera est facundia. viribus ille
Confisus periit, admirandisq; lacertis.

Satyra decima. Omnibus in terris.

IOAN. BRIT. Gades Ganges

A Gadibus: id est ab occidente. Nam Gades insula est extra columnas Herculeas ad hostium Betis irrumpentis in Oceanum Britannicum. ſ Gangem: id est orientem. nam Ganges Indiæ fluuius est, quem alij in certis Fontibus ut Nilum, rigantemque uicina eodem modo, alij in Scythicis montibus nasci dixerunt. in eum nouem & decem amnes influunt. Plinius libro sexto. ſ Pauci dignoscere possunt: pauci, inquit, sunt ab occidente usq; in orientem, qui uere sciant dignoscere uerum bonũ. multũ enim interest inter uerum & opinatũ bonum, seu malum. ſ Vera bona: quia multa sunt: quę bona uidentur, cum tamen non sint: ea igitur bona sunt opinabilia nõ uera. ſ Diuersa: contraria. i. mala. ſ Illis. s. bonis. ſ Remota nebula erroris. i. remota animi nostri cęcitate: qui mala deuinctus cupiditate trasuersus fertur. Vnde Valerius: Et. n. densissimis inuoluta tenebris mortalium mẽs, in quam late patentem errorem cęca præcationes tuas spargis? ſ Timemus: ut malum. ſ Cupimus: ut bonum. ſ Dextro pede: secũdo, & prospero conatu. Nã pede dextro id dicimur facere, quod nobis prospere cedit. contra sinistro. unde Apule. in Asino aureo: Sinistro pede profectũ me spes compendij frustrata est.

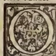
Concipere

ſ Concipis: uerbum est uotis cõueniens dicimus enim uota cõcepta, quæ mẽte concipimus & agitamus: quid concipis. i. animo tuo optas. ſ Euertere domos ordo est: Dij faciles ipsis optantibus euertere domos. ſ Nocitura toga, nocitura petuntur Militia: toga & militia ablatiui sunt casus. & est sensus: Adeo, inquit, homines longe sunt a cognitione ueri boni, ut plerunq; petant, quę omnino eis sunt nocitura & domi & militiæ. alij. n. reip. administrationẽ, alij rei militaris imperia expetunt, & multa id genus, quę ipsis exitium afferunt. ſ Toga: nam per togam, quæ (ut scri. Pędianus, & iam sępe diximus) communis fuit habitus marium & fœminarum, intelligimus res urbanas. unde Cic. Cedant arma togæ. & Iuuenalis Tantum igitur muros intra toga contulit illi Nominis & tituli. Valeri. lib. 8. Toga Scipionem ducem aduersus Pœnos creauit, arma poposcerunt. ſ Et torrens dicendi copia: scilicet petitur. ſ Multis: cum sequentibus connectitur. ut sit sensus: Multi eloquentiam optant, sed multis mortifera est. & perniciosa: ut fuit Demosthenis & Ciceroni. de quibus inferius. ſ Torrens: ingens & abundans. unde inferius de Demosthene: Torrentem & pleni moderantẽ frena theatri & alibi: Isęo torrentior. sumpta translatione a torrente: hoc est fluuio, qui magno rapitur impetu. ſ Viribus ille. s. alius. Ostẽdit enim & uires homini quandoq; esse perniciosas. respexit autem ad Mi-

Milo crotoniensis

lonem Crotoniensem, quem ferunt egisse omnia supra, quam homo ualet. de quo & hoc proditur: quod ictu nudæ manu taurum fecit uictimam, eum solidum ea, qua mactauerat die humeris solus gestauit non grauatim. Exitum autem habuit uitæ miserandũ: cum enim iam natu grandis artem athleticam desisset: iterq; solus per loca faceret siluestria: quercum uidit rimis in media parte hiantem: tunc uolens experiri an uires sibi adhuc superessent: immissis arboris scissuram digitis: quercum diducere, ac rescindere conatus est: dimidiaque diducta parte, moxque uiribus cessantibus, & in naturam suam arbore redeunte, retentus & captus se feris præbuit lacerandũ. plura de hoc Gellius, Valerius, Solinus, Plinius, & Strabo disserunt. Ouidius in Ibin sic: Vtque Milo robur diducere fissile tentes: Nec possis captas inde referre manus.

ASCen.

OMNIBVS in terris. In hac Satyra damnat stultorum uotis, qui nocitura petunt: docet tandem quid petendum, quidue optandum sit. Ordo est: Pauci supple homines existentes in omnibus terris quæ sunt a gadibus: id est ab occidente. usq; ad Auroram & Gangem: idest usq; ad orientem. possunt dignoscere. i. internoscere uera bona: quæ nocere: scilicet non possunt. atq; bona diuersa. i. differẽtia multum illis. i. ab illis ueris bonis: hoc est bona apparentia: quę tamen quia mala multis sunt, nocent. Valla dicit diuersa illis. i. summa mala. & ita non esset subaudiendum bona: sed diuersa: id est res diuersas ab illis uerbis bonis: idest summa mala: sed nõ placet: quia melior est cõtextus (ut dixi) & multo uberior: immo uerior sententia: quia nõ pauci internoscũt uera bona & summa mala: sed uera bona & appaeentia, & ita decipiuntur. Pauci ergo possunt dignoscere uera bona. & bona illis multum diuersa: & hoc nebula erroris remota. nebula autem erroris est mala affectatio: qa (ut dicit Horatius) male uerum examinat omnis corruptus iudex. quid enim timemus, aut cupimus ratione: quasi dicat nihil. Quid cõcipis: id est inceptas, aut animo capessis, aut concipis. pede: idest auspicio, aut inceptu tã dextro: .i. prospero ut te non pœniteat conatus & uoti peracti. i. obtendi & completi quasi dicat nihil. Dij faciles. i. ad faciendum quod petis parati. euertere: id est funditus destruxerunt totas domos ipsis optatibus: idest propter optatus: seu optationes eorum: uel ipsis domibus optantibus supple id propter quod euersæ sunt. nocitura: idest res nocituræ petuntur. toga: id est in pace. & nocitura petuntur militia: id est in militia, aut per bellum. & copia dicendi torrens: id est in morem torrentis fluens. & multis sua: id est propria facundia est mortifera, ut Ciceroni. ille: id est alius, ut Milo. perijt confisus uiribus suis. & lacertis: id est brachijs admirandis. Neq; ergo facundia: neq; uires corporis quæ bona naturæ sunt: uera sunt bona.

Sed plures nimia congesta pecunia cura
Strangulat, & cuncta exuperans patrimonia census
Quanto delphinis balæna britannica maior.
Temporibus diris igitur, iussuq; Neronis
Longinum, & magnos Senecæ prædiuitis hortos
Clausit, & egregias Lateranorum obsidet ædes
Tota cohors. rarus venit in cœnacula miles.
Pauca licet portes argenti vascula puri,
Nocte iter ingressus gladium, contumq; timebis,
Et motæ ad Lunam trepidabis arundinis vmbram.
Cantabit vacuus coram latrone viator.
Prima fere vota, & cunctis notissima templis,
Diuitiæ vt crescant, vt opes, vt maxima toto
Nostra sit arca foro, sed nulla aconita bibuntur
Fictilibus, tunc illa time, cum pocula sumes
Gemmata, & lato setinum ardebit in auro.
Iam ne igitur laudas, quod de sapientibus alter
Ridebat, quoties a limine mouerat vnum,
Protuleratq; pedem, flebat contrarius alter?
Sed facilis cuiuis rigidi censura cachinni,
Mirandum est vnde ille oculis suffecerit humor.
Perpetuo risu pulmonem agitare solebat
Democritus, quanq̃ non essent vrbibus illis
Prætexta, & trabeæ, fasces, lectica, tribunal.

IOAN. BRIT.

¶ SED plures nimia: multa, inquit, exitiosa petuntur: sed diuitiæ maximę, quæ inter alia petuntur, plures occidunt. & quanto quis plura possidet, tanto magis exitio est obnoxius. ¶ Census. s. strangulat tm̃ exuperans cuncta patrimonia: quanto maior est balæna delphino, i. qui sit ualde extra communem diuitiarũ mensuram. ¶ Balęna Britannica: bene aũt Britannicã noiauit, quia in Oceano Britannico (ut in. 9. testatur Plin.) tales belluæ maiores spectantur. Græci phalænam appellant. Festus aũt Pompeius eandẽ pistricem & cetũ putat. ¶ Tẽporibus diris: ostendit poeta exẽplo Cassii Longini, & Senecæ, diuitias homini sępe perniciosas esse. nã quo tẽpore Nero imperabat Cassium Longinum iussit interfici, hac una ex causa, ꝙ i uetere gẽtili stemmate Cassii, Cæsaris percussoris imaginẽ retinuisset. Sed Iuuena. innuit Longinum interfectum, ꝙ eius opibus Nero inhiaret. eadẽ ẽt causa Seneca coactus est mori. ¶ Senecę pdiuitis: nam Seneca opes uel inuidiosas possedit. de quibus sic Cornelius Tacitus: Festus Rufus, & Tigillinus uariis criminationibus Senecam adoriuntur tanq̃, qui ingentes & supra priuatum modum euectas opes adhuc augeret: quodq; studia ciuium in se uerteret, hortorum quoq; amęnitate, & uillarum magnificentia, quasi principem supergrederetur. Seneca quoq; apud eundem Tacitum alloquens Neronem se diuitem testatur his uerbis: At tu gratiam immensam, innumeram pecuniam dedisti adeo, ut plerunq; intra me ipse uoluam, ego ne equestri & prouinciali loco ortus proceribus ciuitatis an numeror? Vbi est animus ille modicis contentus? talis hortos extruit, & per hęc suburbana incedit? & tantis agrorũ spatiis tam lato fœnore exuberat? Demum finis uitæ eius fuit: Cũ enim ex Campania remeans in agro suburbano apud quartum lapidem substitisset, illo iussu Neronis propinqua uespera Siluanus tribunus prætoriæ cohortis uenit, & uillam globis militum sepsit, intromisitq; unum ex Centurionibus, qui necessitatẽ ultimam denunciaret: quo accepto brachia primũ ferro pcussit, mox crurum & poplitum uenas abrupit, illatusq; balneo, & uapore eius exanimatus sine ullo funeris solemni crematur. ¶ Ædes Lateranorum: nam & Plautum Lateranum consulem designatum Nero adeo propere interfici iussit, ut non complecti liberos, non illud breue mortis arbitrium permitteret. manu autem Turrii tribuni trucidatus est. ¶ In cœnacula: raro, inquit, fit ut pauperibus, & inquilinis, qui conductis cœnaculis habitare consueuerunt, cædes paretur. Vnde est illud Senecæ in Hippolyto: Non caput unquam magnos motus Humilis tectæ plebeia domus. Cœnacula autem antiqui & cœnationes loca appellauerunt, ubi cœnabant. sed postquam (ut scribit Varro in lingua latiali) in superiori parte cœnitare cœperunt, superioris domus uniuersa ædificia cœnacula dicta sunt. Vetus enim uocabulum (licet uetus consuetudo cęnandi in superiore parte domus abolita sit) remansit. Nec mirum. Nam & pistrinum ueteri uocabulo adhuc nominamus, in quo grana molis uersatilibus teruntur: cum antea tantum ante usum molarum in pilis pinserentur. unde & nomen. simili modo dicimus ueteri nomine loricam, quæ ferro modo constat, cum antea loris conficeretur. a quibus & nomen. unde Festus scribit cœnacula dici ad quæ scalis ascenditur. cui astipulatur Apule. in nono Metamorpho. Meq; per scalas complicitis pedibus in superius cœnaculum attracto. Plautus in Amphitryone: In superiore qui habito cœnaculo. Tranquillus in Augusto: Ipse circenses ex amicorum fere, libertorumq; cœnaculis spectabat. Liuius. 9. de bello Macedonico: Cœnaculum super ædes datũ est scalis ferentibus in publicum obseratis. Ea autem cœnacula utpote diuitibus incommoda, inquilinis locabantur. de quibus alibi ante sensit: Vltimus ardebit quem tegula sola tuetur A pluuia, molles ubi reddunt oua columbæ. ¶ Pauca licet portes argenti uascula puri: ostendit diuitem magis de uita solicitũ esse, q̃ pauperẽ, minusq; securũ. nã cũ semp metus comitat, ne aut occidat, aut bonis suis spolietur, aut aliis afficiatur incommodis, qualia multa solẽt strui diuitibus. ¶ Cõtum: lignũ cuspidatũ: quo nautę utuntur ad explorandam fluminum altitudinem. Iuuena. supra. Et contum, & stygio ranas i gurgite nigras. ¶ Cantabit uacuus: Seneca ad Lucilium: Nudum latro transmittit, etiam in obsessa uia pauperi pax est. ¶ Latrone: latrones antiqui (auctore Festo) eos dicebant, qui conducti militabant. qua significatione ita accipit Plaut. in. 1. limine militis gloriosi, ubi ait: Vt in tabellas quas cõsignaui hic heri, latrocinibus ego dinumerẽ stipẽdium. Nam rex Seleucus me opere orauit maximo, ut sibi latrones cogerem & conscriberẽ. & dicti sunt latrones, quasi λατρεύοντες. i. seruientes. nam λατρεία seruitus est. at nunc uiarũ obsessores dicuntur: ꝙ a latere adoriuntur. uel ꝙ insidiantur latenter. ¶ Prima fere uota: subaudi sunt. ¶ Sed nulla aconita: attẽde periculũ: quod diuitibus imminet. sępenumero enim ueneniis tolluntur. unde est illud Senecæ in Thyeste: Venenũ in auro bibit, expertus loquor. ¶ Aconita: aconitum (ut scribi Plin. lib. 27.) in nudis nascitur cautibus quas græci aconas uocant. unde nomen aconitũ aliqui dixere. Alii quoniam uis eadem in more esset, quæ cotibus ad ferri aciẽ deterendam, statimq; admota uelocitas sentiretur. ¶ Fictilibus. i. a pauperibus, qui fictilibus utũtur. ¶ Gemmata: cum in maximis eris diuitiis ita, ut poculis gemmatis utaris. aureis. n. calicibus gemmas & præcipue smaragdos inserebant. Mart. Gemmatum scythicis ut luceat ignibus aurum: Aspice quot digitos exuit iste calix. & Iuue. ante. Nam Virro ut multi gemmas ad pocula transfert A digitis. ¶ Setinum: uinum est campanum a Setia denominatum. Mart. Pendula pontinos quæ spectat Setia campos, Exigua uetulos misit ab urbe cados. ¶ Iam ne igitur laudas: sensus est: Cum homines ferantur tam præcipites, & tam multis agitentur incommodis propter stulta uota & cupiditates: nõ ne igitur existimabis Heraclyti & Democriti sanum fuisse iudicium: qui contrariis animi affectibus corũ cæcitatem & uitia damnauere. de quibus sic Seneca de tranquillitate uitæ: Et Democritum potius imitemur, q̃ Heraclytũ. Hic. n. quoties in publicum processerat, flebat, & ille ridebat. Huic omnia quæ agimus miseriæ, illi ineptię uidebantur. Horat. in episto. de Democrito: Si foret in terris rideret Democritus. hic ẽt (ut tradit Suidas) inditũ fuit nomẽ Gelasini. Nã Gelasinus græce, latine ridiculus interpretatur. unde & Plau. in Sticho: Gelasino mihi paruo nomẽ pater indidit propter paupertatẽ. hoc adeo nomen repperi, quia inde iam a pausillo puero ridiculus fui, eo q̃a paupertas fecit ridiculus forẽ. Gelasini ẽt anteriores dentes uocantur: ut docet Polydeuces de rerũ uocabulis: quos ridẽdo ostendimus. Gelasinus ẽt (auctore Suida) ruga illa, siue linea dicit: quæ dũ ridemus in facie efficitur. Vnde in. 7. Mart. Nec grata est facies: cui gelasinus abest. ¶ Ridebat: hominũ negocia tanq̃ ineptias. ¶ Flebat. s. Heraclytus tanq̃ miserias. Hic aũt est ille Heraclytus Ephesius physicus, qui Scotinos cognominatus est: quasi tenebricosus. de industria enim stilum obscurabat: ideoq; eius uolumina philosophi sudãtes uix intelligunt. ¶ Censura: taxatio, q̃a cẽsores moribus urbis pessent. ¶ Quanq̃ nõ essent: ac si dicat multo magis risisset, si tantæ tunc uanitates extitissent. ¶ Prætexta & trabeæ. i. talia magistratuũ insignia q̃lia hñt Romani. ptextã eni & sellã curulẽ, lictoresq; & togã pictã, q̃ insignia

Hetruscorum

Balæna
Seneca diues
Cœnacula
Pistrinũ
Lorica
Contus
Latronẽ
Aconitũ
Setia
Heraclytus
Democritus
Gelasinus

Hetruscorũ magistratuũ erãt, Tullus Hostilius Romanorũ rex ter
tius debellatis Hetruscis primus ut Romæ haberent, instituit: sed
postea Tarqn. Priscus cũ filius bello Sabino annos. xiiii. natus ho
stẽ manu pcussisset: eũ & pro concione laudauit: & bulla aurea. prę
textaq; donauit insigniẽs puerũ ultra annos forte pmijs uirilitatis
& honoris. auctores sunt Macrob. Liuius, Dionysius, & Plinius.

Quid si vidisset prætorem in curribus altis
Extantem, & medio sublimen in puluere Circi
In tunica Iouis, & pictæ sarrana ferentem
Ex humeris aulæa togæ, magnæq; coronæ,
Tantum orbem quanto ceruix non sufficit vlla!
Quippe tenet sudans hanc publicus, & sibi consul
Ne placeat curru seruus portatur eodem.
Da nunc & volucrem, sceptro quæ surgit eburno,
Illinc cornicines, hinc præcedentia longi
Agminis officia, & niueos ad frena Quirites,
Defossa in loculis, quos sportula fecit amicos
Tunc quoq; materiam risus inuenit ad omnes
Occursus hominum, cuius prudentia monstrat
Summos posse viros, & magna exempla daturos
Veruecum in patria, crassoq; sub aere nasci
Ridebat curas, nec non & gaudia uulgi,
Interdum & lachrymas, cum fortunæ ipse minaci
Mandaret laqueum, mediumq; ostẽderet unguem.
Ergo superuacua, aut perniciosa petuntur,
Propter quæ fas est genua incerare Deorum.
Quosdam præcipitat subiecta potentia magnæ

Dicebatur autem ptexta quod
Trabea purpura ptexeretur. Trabeæ:
trabeam gestamẽ fuisse consulũ
& ducũ Dionysius scribit in. v.
loquens de triũphante sic: Nõ or
natur trabea, q peculiaris est cõ
sulũ. ducũq; amictus: quod sen
sit etiã Papinius in syluis i carmi
ne Eucharistico: Hic cũ romu
leos pceres, trabeataq; Cæsar
Agmina mille simul iussit discũ
bere mẽsis. ea & reges usi sunt,
auctore Plinio in. viii. unde Oui
dius: Trabeati cura Quirini. Sue
ton. in libro de genere uestium
dicit (auctore Seruio) tria esse ge
nera trabearũ: unũ Dijs cõsecra
tũ: quod est tantum de purpura
aliud regũ: quod est purpureũ
& habet tñ albũ aliqd. tertiũ au
gurale ẽ purpura, & cocco mix
tũ. Fasces. i. lictores pcedẽtes
cũ fascibus uirgarũ quibus se
cures erãt alligatæ. Lectica: q̃
gestabantia seruis. Tribunal:
in sellis curulibus & tribunali
bus cõsidebãt: q maiora iudicia
Subsellia exercebãt. Subsellia erãt tribus
nox, triumuirorũ, quæstorũ, & huiusmodi minora officia exercens
tium. Asconius auctor est. Subselliũ. n. est sedile (ut scri. Varro) dis
Subsipet ctũ q nõ plane sit sella: sicut subsipere, quod nõ plane sapit.
ASCen. SED plures. Ostendit diuitias quæ bona fortunæ dñr nõ esse ue
ra bona. Ordo est: Sed pecunia cõgesta. i. accumulata nimia cura.
strangulat. i. suffocat. plures. i. ualde multos: uel plures q̃ facũdia,
aut robur ingẽs. & cẽsus. i. thesaurus & diuitiarũ cumulus. exupe
rãs. i. excedẽs tãtũ sup. in magnitudine cuncta patrimonia ueterũ
.s. q̃to balena Britãnica est sup. maior delphinis: a ntõ delphinus, ut
prius dixi. Igitur cõtinuatiuũ hic est. uel ordo est: Tota cohors mili
tũ. s. clausit diris: tpibus & iussu sup. diro. Neronis igit. i. ob ĩgẽtes
diuitias: Longinũ Cassiũ. s. & clausit excludẽdo. s. dominũ. magnos
hortos pdiuitis. i. pter cæteros diuitis Senecæ. & obsidet egregias
ædes Lateranorũ. s. Plantij Laterani. miles uenit rarus in cœnacu
la. i. in domicilia paupex, q̃ sub tecto sunt. licet portes uascula pu
ri argenti. i. neq; lapillis, neq; auro ornati. (Hic. n. purũ dicit ad
extenuandũ non ul pbet q purũ. i. nõ uiliori metallo deprauatũ)
ingressus iter nocte tñ sup. timebis. i. timere debebis. gladiũ. i. siccã.
& contũ. i. fustẽ pdonũ. & trepidabis. i. præ timore tremes ad um
brã arũdinis motæ. i. mouentis ad Lunã. credes. n. latronẽ aut
raptorẽ adesse. Viator uacuus. i. nih l portans. cantabit corã latro
ne. Vota fere. s. quasi ubiq; prima & notissima cunctis tẽplis sunt
sup. diuit æ. ul opes crescant ut nostra arca, s. in q̃ cambiũ tenemus:
sit maxima in toto foro. sed nulla aconita bibuntur fictilibus. i. ex
uasis terreis. time tũc illa. s. aconita. cũ. i. quãdo sumes pocula gẽ
mata. & cũ setinũ. i. illud optimũ uinũ. lucebit. i. resplẽdebit. in lato
auro. i. lato poculo aureo. Iam ne igitur: q a oẽs fere mortales diui
tias, ul plurimũ nocituras petũt. uidẽtur, inqt, laudãdi duo philoso
phi: quorũ alter immensam hoium stultitiã semper risit, alter semp
fleuit. Ordo est igitur: Cũ tantus sit diuitiarũ, quibus uix quisquam
bene utitur, appetitus. laudas ne iam q alter de sapientibus. i. phi
losophis duobus: uidelicet Democritus ridebat quoties mouerat:
aut ptulerat a limine domus suæ unũ pedẽ. i. quoties aliquid fieri
extra domũ suã uidebat. alter. s. Heraclytus cõtrarius. i. contrariæ
naturæ aut opinionis. flebat quoties mouerat, aut ptulerat pedem
a limine. sed cẽsura. i. iudiciũ. cachini. i. risus. i. cur ridebat: aut qũo
ridere poterat, est facilis. posset. n. dici quod risit: q a fuit petulanti
splene cachino. sed mirandũ est unde humor suffecerit. i. uñ sum
ptus sit, qui sufficit oculis semper. s. plorantibus. Democritus sole

bat agitare. i. frequẽter cõmouere pulmonem ppetuo risu. quamq̃
ptexta. i. uestis nobilium, quã Romæ turpissime uiuentes portabãt.
quod Democritus risisset potius q̃ uestẽ. Nõ. n. uestis erat talis: aut
cætera insignia magistratuũ Romanorũ non erant talia, quæ deri
deri merentur: sed deridendi erãt talibus insigniti & obscænissi
me uiuẽtes. quãq̃ igitur ptexta nõ esset illis urbibus. i. quamq̃ illæ
urbes in quibus uersabatur De
mocritus non habebãt prætex
tas. & sic esset datiui casus. uel
intellige ut sit in urbibus. & quã
quã trabeæ uestes augurum &
põtificũ. & fasces, & lectica, &
tribunal: idest insignia Roma
norum non essent illis urbibus.
QVID si uidisset: describit IOAN.
prætorem præsidentẽ ludis Cir BRIT.
censibus habitu triũphali, deri
detq;. Nam insignia triũphalia
ptori in Circẽsibus ludis conce
debantur. Id ẽt aliquãdo priua
tis. unde L. Aemilio, q Persen
regẽ Macedonũ deuicit, cõces
sum fuit a populo, & a senatu
ut ludis Circẽsibus triumphali
ueste uteretur. Plin. de uiris illu
stribus. In curribus altis. i. in
curru triũphali: q auratus erat.
& a quatuor equis albis trahe
bãtur. In tunica Iouis. i. habi Tunica
tu triumphali. de quo ita memi Iouis
nit Liuius lib. x. ab urbe cõdita:
Qui Iouis optimi maximi or
natu decoratus: curru aurato p
urbẽ uectus in Capitoliũ ascen
derit. Nam q triũphabant tunicã sibi induebãt sumptã ex templo
Iouis. unde est. Illud apud Pli. lib. vii. cap. xliiii. loquentẽ de Metel
lo Macedonico: Et tractio in Capitoliũ illo, in quod triũphans Deo
rũ exuuijs, ne captiuos quidẽ sic traxerat. ubi plane p Deorũ exu
uias intelligimus: quod & Liuius (ut dictũ est) sensit: Iouis optimi
ornatũ. de quo ornatu, & tunica sic ẽt meminit Lampridius i Ale
xandro Seuero. Prætextã, & pictam togã nunq̃ nisi consul accepit:
& eã quidem, quã de Iouis templo sumptã alij quoq; accipiebant,
aut ptores, aut cõsules. quod ẽt uidetur innuere Iulius Capitoli
nus in gestis Gordianorũ his uerbis: Palmatã tunicam, & togam
pictam primos Romanorũ priuatus suã propriã habuit: cum ante
imperatores ẽt de Capitolio acciperent, uel de palatio. item Flauius
Vopiscus in uita Probi imperatoris: Te manet pro uirtutibus tuis
capitolina palmata. Ea purpurea erat, & auro intexta. ut scribit Pli.
lib. ix. & palmata siue palmaris dicta: q ea (ut sensit Seruius) ute Toga
bantur, qui palmã meruissent. Martial s. Palmatæq; ducem te ci palmata
to redde togæ. Alij dicunt palmatam dictã esse, q in ea pars pal
mæ. hoc est uictoriæ itexeretur: ut ab Helena pictis uestibus apud
Homerũ acu certamina inseruntur. quod & Plin. lib. viii. cap. lvi.
indicare uidetur: cum ait: Pictas uestes iam apud Homerũ fuisse,
unde triumphales natæ. Aulæa sarrana pictæ togæ. i. togam pi
ctam & purpura distinctã. ut sit periphrasis ipsius togæ triumpha
lis: quã (ut diximus) palmatam appellarũt. de qua sic Seruius: Pal
matã togam merebãtur. qui de hostibus palmã reportassent. Mart.
Palmatæq; ducem te cito redde togæ. de qua & Apuleius in pri
ma magiæ Apologia sic: Deniq; triũphantibus q̃drigas albas, &
togã palmatã exprobrares? Palmatam aũt togam purpureã fuisse
indicat Sidonius his uerbis: Et illam sarranis ebriam succis inter
crepitantia segmenta palmatã conuenustauit. Aulæa: latitudinem Segmẽta
uestis expressit. nam aulæa proprie dicuntur uela & ornamẽta, qui Aulæa
bus parietes & aulæ teguntur: q̃ græce peristromata & peripesmas
ta appellantur. inter quæ dñr & ipsa tapetia de qbus sic Plautus in
Pseudulo: Ut ne peristromata qdem æq picta sunt cãpanica, neq;
alexandrina, belluata, cõsuta tapetia. ad ornamentũ ẽt theatrorum
adhibebãtur. ut ante: Ast aliæ quoties aulæa recõdita cessant. Sar Sarrana
rana. i. tyria. purpurea. Nã (ut scribit Gelli⁹) Tyros ante dicta fuit
Sarra: sicut & Thracia Sytuon: & Corinthus Ephyre. Iuxta aũt Ty Sarra
rũ purpura piscis capiebatur: ex cuius faucibus (ut alibi diximus) Sython
liquor efficiebatur aptus ad tingendas uestes: quæ modo purpu Ephyre

rex ab ipso piſce:modo ſidoniæ a Sidone ciuitate Tyri:modo ſar-
ranæ ab ipſa inſula dicebantur. Virg. Sarrano dormiat oſtro. ¶ Ex
humeris.ſ.dependētia. ¶ Tantũ orbē coronæ.i.coronã auream tan
ti ponderis. ¶ Quippe tenet ſudans .i. adiuuat eũ ad coronã ſuſti-
nendam. Nam a tergo triũphātis ſeruus erat:q coronã ſuſtinebat.
Pli.lib.xxxiii.cap.pri. Et cũ corona ex auro Hetruſco ſuſtineret a
tergo:annulus tñ i digito ferreus erat,æq̃ fortuna triũphātis & ſerui
coronã ſuſtinētis. ¶ Hanc publicus:ordo eſt: Seruus publicus ſudās
Seruus publicus tenet hãc.ne mire a poeta dictũ ſeruũ publicũ.Nã nõ ſolũ ſerui erãt
puati,q dñis ꝓprijs ſeruiēt:ſed & publici, q ad publica ciuitatis mi
niſteria adhibebant. Vñ Ci.in.viii.Philip.Cottula hoiem ædilitium
oſſu Antonij in cõuiuio ſerui publici loris cæciderunt. Valer.in.ii,
de maieſtate loquēs de Mario. Miſſus.n. ad eũ occidendũ priuata
domo Minturnis clauſum ſeruus publicus natione Cimber. Idem
in.iii. capite de fortitudine loquens de Teramene Atherienſi: Ri-
denſq; ſeruo publico,qui potionem tradiderat, Critiæ inq̃t propi-
no. ¶ Ne ſibi placeat:ne nimis inſoleſcat.nã placere ſibi, eſt ſe efier-
re Mart.in.v.Cũ uoco te dñm:nolo tibi Cinna placere. Maiores.n.
inſtituerũt ut a tergo triumphantis adſiſteret ſeruus, qui pari fortu
na triumphare,moneretq; triumphantē, ut ſeipſum cognoſceret,
ne tanta gloria nimium ſuperbiret . unde Tertulianus ſic ſcribit
Hominē ſe eſſe.ēt triũphãs in illo ſublimiſſimo curru admonetur.
Suggeritur.n.a tergo:Reſpice poſt te,hoiem memēto te etiã ut:q;
hoc magis gaudet tanta ſe gloria corruſcare,ut illi admonitio con
ditionis ſuæ ſit neceſſaria. ¶ Da nũc & uolucrē:adde ēt & aliud triũ
Aquila phãtis inſigne.i.aquilã.Nam aquila Romanorũ inſigne erat mili-
tare. Et (ut ſcribit Ioſephus lib.iii.de bello iudaico) reliqua ſigna
ꝑcedebat:quod & uniuerſarũ auiũ regnũ habeat, & ſit ualidiſſima.
Itaq; illam & principatus inſigne putant, omenq; uictoriæ quod-
cunq; bello petierint.erat & antea prima cũ quatuor alijs,lupis,mi
notauris,eqs,apris, quæ ſingulos ordines anteibat,paucis ante an
nis ſola in aciem portari cœperat, reliqua in caſtris relinquebant.
Marius in totũ ea abdicauit. Ex eo notatũ nõ fere apud legiones
unq̃ hybernatũ eſſe in caſtris , ubi aquilarũ nõ ſit iugũ. auctor eſt
Aqlifer Plin.lib.x. Qui in acie aqlam ferebat Aquilifer appellabat. unde
Tranquil.in Auguſto Conſtat aquilifero legionis ſuæ grauiter ſau
cio aquilam humeris ſubiſſe,diuq; portaſſe. ¶ Sceptro quæ ſurgit
eburno:nã inter alia triũphantis inſignia, erat & Sceptro eburneus
habens:aquila in ſummitate:quod manibus triumphans geſtabat.
Dionyſius lib.iii. ¶ Illinc cornicines:nã cornicines ſequebatur caſ-
ſtra:ꝑcedebatq; triũphantis currũ canētes,iiq; erant & buccinato
res ornamentũ totius legionis in ingreſſu cõuictus, & eius reditu,
quoties pugnabat.cornicines & tubicines canebat . unde eſt illud
in.xuii. Saty. Aut lõgos caſtrorũ ferre labores, Si piget & trepido
ſoluunt tibi cornua uentrē Cum lituis audita. De ijs lege Vegetium.
¶ Agminis officia:hoc eſt clientes & amicos triũphantē ꝑcedentes
& miniſtrãtes.nã clietes ex inſtituto Romuli (ut tradit Diony.) te-
nebant patronis ſuis i magiſtratibus & deductionibus, & alijs in
reip.ſumptibus ſpendiorũ participes,tanq̃ genere ꝓximos adeſſe.
tãta erat inter eos beneuolentia,ut clētes cignũ cenſerent oĩa pa
tronis ꝓ uiribus ſubminiſtrare. ¶ Niueos Quirites:nam miniſtri &
clientes ad habenas triũphantis aderãt ueſtibus induti candidis ſcri-
bit Plutar.Paulo Æmilio eunti cũ ꝓtura ad Iberos cõceſſos lictō-
res a ſenatu, & equo uectũ albo,alboq; indutũ trabea, & miniſtros
oẽs albis ueſtibus tuſt.bus idutos. Domitianus(auctore Trangl.)
generũ fratris indigne ferrens albatos & ipſum miniſtros habere
proclamauit. ¶ Defoſſa:poſita. ¶ Sportula:q̃ dabat (ut diximus in
prima Sat.)clientibus. ¶ In loculis:in prima Sat. diximus de locu-
lis illic:Loculis comitãtibus itur Ad caſum tabulæ. ¶ Tunc quoq;
ſuis tpibus iculis & agreſtibus. ¶ Cuius prudētia: Democritus,in-
quit,exēplo eſt uiros prudētes ubiq; naſci poſſe : hocq; eſt ex illo
macho in ſupbiam eorũ,q orti ſanguine Romano cæteros contē-
nebãt:ſicq; docet poeta iuxta illud Apulei in pri. Apologia:Nõ ut
prognatus:ſed ut moratus quiſq; ſit ſpectandũ: ne q regione : ſed
q̃ ratione uitã uiuere inierit cõſiderandũ qñ in oibus gētibus ua-
ria ingenia ꝓueniãt:quanq̃ uideant quidã ſtultitia.uel ſolertia inſi-
gniores. Apud ſecordiſſimos inq̃t ſcythas Anacharſis ſapiēs na-
tus eſt, Apud Athenieſes catos Melecides fatuus. Nõ ergo, inq̃t,
mirũ eſt ſi & in Thracia ubi aer craſſiſſimus eſt Democritus tantæ
uir prudētiæ natus eſt. ¶ Prudētia:in bonorũ & malorũ delectu cõ-
Abdera ſiſtit. ¶ In patria Veruecũ:in Thracia ubi patriã Abderam habuit:
ut ſcri. Laertius Diogenes: quã cõditor ſoror Diomedis: & a nomi
ne ſuo ſic uocauit. ¶ Craſſoq; ſub aere naſci:hoc dictum eſſe uf ex

Heracleti ſentētia q(ut ſcri.Cic.in lib.de fato)affirmat animã ibi eſ-
ſe prudētiorē ubi aer ſit ſiccior. unde Thebani pingues,hebeteſq;
ſunt exiſtimati:qa Thebis aer ſit craſſiſſimus:cõtra Athenis ſit ſic-
cus & ideo Athenieſes prudētiores hñtur. traxit aũt colorē Iuue-
nalis ab illo Horatij in epiſtolis: Bœotũ in craſſo iurares aere natũ.
Illud nõ eſt omittēdũ. quod ſcribit Probus Æmilius in Alcibiade
Bœotios.ſ.magis corporis firmitati,q̃ ingenij acumini inſeruire.
Idē ēt in Epaminõda affirmat Thebanis plus uiriũ eſſe, q̃ ingenij.
¶ Ridebat curas: negocia hoium (ut diximus) & diuerſos al affe-
ctus. ¶ Cũ fortunæ ipſe minaci:oſtēdebat Democritus has res huma
nas pro qbus mortales tantopere anxij ſunt nauci faciendas:cum
illæ nõ ſint q̃ hoium mētibus tranqllitatē largiri queãt:fortunãq;
qua cæteri mortales colũt,tanq̃ Deã cũctis rebus dominãtē ita cõ
temnebat,ut ei mãdaret laqueũ a q̃ ſuſpēderet.Itell:gas eã hominē
uirtutibus ſtipato, nullõ mõ nocere poſſe. nã ſapiētes colũt aium,
quē fortuna ferire,uincere aũt nullo mõ põt. Dictũ aũt eſt ꝓuerbia-
le:quod uituperat in eos, quos ita penitus contemnimus ut & ſi ſe
ſuſpendãt paruifaciamus, & quaſi id fieri uelimus. ¶ Mediũ unguē: Digitus medius
mediũ digitũ.quē Perſius (ut diximus in eius cõmentarijs) infamē &
appellat infami digito luſtralibus ante ſaliuis Expiat : nã eũ digitũ
cæteris cõtractis in aliquē oſtēdere cõtumelioſum eſt . eſt aũt inter
digitos tertius. uñ Martia. Rideto multũ,q te Sextile cinædũ Dixe-
rit. & dignũ porrigito mediũ. ¶ Ergo cũ pauci cognoſcãt uerũ bo-
nũ, & uerũ malũ. ¶ Fas licet apud Deos. nã fas dr̃ quod cũ fit, Deus Fas
nõ iraſcitur.ius aũt ad hoies pertinet. Vnde illud apud Virg. Sępe Ius
ēt feſtis qdã exercere diebus.Fas & iura ſinũt:hoc eſt Dij, & hoies
ꝑmittunt. ergo inq̃t Dij ꝑmittũt ſe rogari, & cõcedunt , q̃ nocitura
ſunt. ¶ Incęrare genua utpote eas partes corporisq; adorantes at
tingunt. Genua.n.(ut ſcri.Pli.lib.xi.)ſupplices tangunt,ad ea ma-
nus tendunt,ea ut aras adorãt,ea.n. antiqui Miſericordiæ cõſecra-
runt,ſicut dextra Fidei,aũt Memoriæ Deæ. quaobrē antiqui ſole-
bant aurē tãgere illi, quē uolebãt meminiſſe. Virg. Cũ canerem re-
ges,& ꝓlia, Cynthius aurē Vellit & admonuit Horat. Licet ante-
ſtari:Ego uero oppono auriculã. ¶ Quoſdã præcipitat : exemplo
Seiani oſtēdit nimios honores:quos putamus uerum bonũ q̃nq; Seianus
perdere hoies. Seianus.n. regnãte Tiberio, eo potētiæ & auctori-
tatis peruenerat:ut natalis eius publice celebraret, imagines au-
reæ paſſim ponerent,in qnto cõſulatu eũ ſumpſerit collegã Ipera-
tor. Verſi cũ is poſtea in oē genus crudelitatis erupiſſet, Seianũ tãq̃
furē aduerſus Germanici liberos filij ſui, quorũ ipſe alterũ ſuſpecto
iã, alterũ,oppſſo demũ Seiano, Iteremit, datis ex Capreis literis ad
ſenatũ iterfici iuſſit. uñ Sene. de tranqllitate uitæ ſic inq̃t. Quo die il-
li ſenatus deduxerat, ppłus in fruſta diuiſit, i quē qcqd ꝯgeri pote-
rat, Dij, hoieſq; cõtulerat. & ex eo nihil ſupfuit qđ carnifex trahe-
ret. nã i ſcalas Gemonias unco a carnifice qcqd ſupfuit, tractũ eſt.
¶ QVID ſi uidiſſet. Eãdē rē ꝯtinuat. Ordo eſt. Quid ſup. feciſſet ASCen.
Democritus ſi uidiſſet ꝑtorē extatē.i.eminētē i altis curribus: i qb⁹
triũpharat. & ſi uidiſſet poſtea eũdē ſublimē i puluere medij Circi:&
hoc i tunica Iouis:q̃ ēt Iupiter Induebat . & ferētē ex humeris aulęa
ſarrana.i.purpurea togæ pictę.i. figuris itextis , uel uictæ acu & ſi
uidiſſet tñ orbē magnæ coronæ:q̃to orbi ulla ceruix nõ ſufficit ad
ferendũ.ſ. Quippe qa certe publicus ſeruus ſudãs ex põderis illius
oppſſione tenet hãc ſup. coronã. & ne cõſul triũphãs ſup . placeat
ſibi.i.ſupbiat ſeruus publicus portat eodē curru da.i.adde,uel dio
nũc uolucrē.ſ.aqlã.q̃ ſurgit.i.i ſublimi ſculpta eſt.i ſceptro eburno
.i.ex ebore facto. & de illic.i.ex illa pte cornicines. & hic.i.ex hac
pte.officia lõgi agminis.i.officiarios lõgo agmie ꝑcedētes.& da q-
rites.i.clietes Romãos niueos.i.cãdidatos eũtes ſup.ad frēa. quos:
ſportula.i.pecunia data ꝓ ſportula defoſſa.i.abſcõdita.i loculis.i.
erumēa. fecit triũphãti.ſ.amico ipſe Democr.iuenit. quoq;.i.ēt tũc
materiã riſus i oẽs occurſus hoium. cu⁹.ſ.Democriti prudētia oñ-
dit ſũmos uiros: & daturos magna exēpla:poſſe naſci i patria Ver-
uecũ.i. ubi ſolũ ſũt hoies rudes: ut ſũt Verueces naſci. q;.ſ.i. ſub
aere craſſo:q̃lis ē i Thracia Democrit⁹ ridebat curas. necnõ &.i.ēt
gaudia uulgi. & iterdũ lachrymas.ſ. pp res amiſſas. cũ ipe mãdaret
.i.trãſmitteret. fortunæ minaci.i.ſibi minitãti , laqueũ quo ſe ipſa ſu-
ſpēdat. & eũ oñderet fortunæ mediũ unguē.i.digitũ mediũ:quē iſa-
mē Perſi⁹ appellat ergo ſupuacua.ſ.diuitię & honores.i. ultra quã
opus ſit, aut pnicioſa.i.necē afferētia. petũtue a multis. pp q̃ petita
fas eſt icærare.i.cerçis cãdelis oblinire genua Deorũ in quibus.ſ.
miſericordiæ ſedes eſſe putat. Quoſdã præcipitat. Oſtēdit potentiã
magiſtratus nõ eſſe uera bona. Ordo eſt Potētia ſubiecta magnæ
inuidiæ.præcipitat.i.ad præcipitium impellit quoſdam.

¶ LONGA,

Inuidiæ,mergit longa,atq; insignis honorum
Pagina,descendunt statuæ,restemq; sequuntur,
Ipsas deinde rotas bigarum impacta securis
Cædit,& immeritis franguntur crura caballis.
Iam stridunt ignes,iam follibus,atq; caminis
Ardet adoratum populo caput,& crepat ingens
Seianus,deinde ex facie toto orbe secunda
Fiunt urceoli,pelues,sartago,patellæ,
Pone domi Lauros,duc in Capitolia magnum,
Cretatumq; bouem,Seianus ducitur unco
Spectandus.gaudent omnes.quæ labra?quis illi
Vultus erat?nunquam,siquid mihi credis,amaui
Hũc hominem.sed quo cecidit sub crimine?quisnã
Delator?quibus indiciis?quo teste probauit?
Nil horum,uerbosa,& grandis epistola uenit
A Capreis.bene habet,nil plus interrogo,sed quid
Turba tremens?sequitur fortuna,ut semper,& odit
Damnatos.idem populus,si Nortia Thusco
Fauisset,si oppressa foret secura senectus
Principis,hac ipsa Ceianum diceret hora

IOAN. BRIT. LONGA,atq; insignis honorũ Pagina.i.inuidia quã cõtraxerat ex summis honoribus,q in libris & actis publicis describõtur. Descendũt statuæ.i.disiciũtur p tota urbẽ.Nã i gratiã Seiani statuæ passim p urbẽ positę erãt a multis:q nũc in eius cõteptũ,gratiamq; iperatoris deiiciũtur.sic.n.fieri cõsueuit ad odiũ danãdi testandũ.Quod & Cic.in C.Pisonẽ ostidit factũ his uerbis:Dyrrachini aũt statuã istius p similẽ,quã stare celeberrimo i loco uoluerat,ne suauissimi hõis memoria moraretur,deturbãt,affligunt,cõminuũt,dissipant. Restemq; sequuntur:utrũ dum ex sublimi auellũtur:an dũ p urbẽ in eius dedecus raptãtur humi. Rotas bigarũ:biga appellatur currus cũ a duobus eqs iunctis trahit. Sic quadriga & triga,q̃ a qua**Quadriga** tuor & tribus. Licet tñ & p iumẽtis ipsorũ curruũ iuenitur.ut Columel.lib.iiii. Sacrorũ certaminũ studiosi pnicissimarũ quadrigarũ semina diligẽti obseruatione custodiũt. ubi per semina q̃drigarũ itelligit equas olympicas uelocissimas. Nec audiẽdi sunt,q in plurali tantũ numero inflecti cõtendũt:quorum fal sam opinionẽ auctoritas optimorũ auctorũ redarguit & in primis Plinii lib.vii. Myrmecides qdã in eodem genere inclaruit:a quo q̃driga ex eadẽ materia,quã musca alis itegeret,fabricata est. Trangl. in Tiberio:Natalẽ suũ plebeis intercurrentem Circensibus,uix unius bigæ adiectione honorari passus est. Rotas bigarũ:nã statuæ(ut docet Plin.uolumine xxxiii.) non modo equestres ponebant,orto sine dubio a Græcis exẽplo,q̃ uictores cælatas tãtũ dicabãt i sacris,sed & i curribus iis q triõphassent:sed serũ hoc fuit,nec ante Diuũ Augustũ,nec uetus fuit bigarũ celebratio i iis,qui p̃tura functi,curru uecti essent p Circũ. Iã stridũt ignes:qbus statuæ fundant. Atq; caminis.i.fornacibus κάμινος .n.fornacem significat:a quo ẽt formamus caminatus.Pli.lib.xvii. **Caminatus** Caminata fossura ore cõpressiore sint.loquit.n.de scrobibus. Ardet adoratũ populo caput:Seianus ingt,quẽ i tãto honore tota ciuitas habuit,ut pro Deo ẽt coleret igni absumit. Crepat:subiecto igne. Facie secunda.i.ex Seiani facie quẽ totus orbis secũdũ post principẽ Tiberiũ agnoscebat.Nam interdũ p eius fortunã,interdũ p Tiberii simul,atq; Seiani fortunã oẽs iurabãt,qppe significãtes ipsum simul cũ Tiberio iperare.ita dixit secundam faciem, sicut & Papinius Rutiliũ gallicũ appellauit proximã ceruicẽ Domitiano:Stat proxima ceruix Põderis immẽsi. Sartago uas est coquinariũ ad res frigendas cõparatũ.Persius metaphorice sic:Vnde hæc sarthago loquẽdi Venerit in linguas. Pone domi Lauros: uerba sunt populi insultãtis Seiano i gratiã principis. Letitiã,ingt, ostẽde,captus est Seianus hostis nostri iperatoris,& iã unco ducit i scalas Gemonias.nã in signũ lætitiæ frondibus & sertis fores ornabãtur.uñ & supius.Per limina tẽde corymbos. In Capitolia. ut Ioui Capitolino mactetur. Cretatũ cãdidũ.Persius:Cretata ambitio .i.cãdidati cõpetitores magistratuũ. Martia. Cretatã p̃tor cũ uellet mittere mappã. Ducit unco:nã dãnati unco trahebant in scalas Gemonias,iterdũ & i Tyberim:Vñ Lãpridi⁹ i uita Cõmodi sic scribit:Corpus eius ut unco traheret,atq; i Tyberim mitteret senatus & pplus postulauit. Quæ labra:uerba ppli Seianũ mortuũ ise ctãtis. Delator.occultus (ut diximus) accusator. Deferre.n.est clandestino accusare.Martialis:Ecce reũ carus te detulit,adsit agellus. **Index** Indiciis:& indicibus legitur.Nã index significat eũ,q cõiurationẽ,adulteriũ,aut aliã terrã secretã detegit.Vnde & indicium.i.ipsa detectio.Ouid.lib.vii.Criminis exẽplo ficti temeranus index. Index ẽt pro indicio ut illud apud Valeriũ:Tam memorabilis operis index est in Capitolio statua bullata. Index ẽt capit p secũdo digito manus per quẽ aliqd indicamus.Celsus:Per plagã digitus index erit dimittẽdus.capitur & p operis titulo.Plin.lib.xxx.ca.primo. Vities centũ millia uersuũ a Zoroastre condita,indicibus quoq;

uoluminũ eius positis explanauit.Index itẽ pro eo lapide,quo auri & argẽti tẽtatur bonitas. Nil horũ:respõdentiũ uerba. A Capreis: **Capreæ** insula est Cãpaniæ,ubi frequẽs erat Tiberius ad uacationẽ urbanarũ rerũ.Olim a cõtinẽti auulsæ fuerunt. Strabo in.vi.sic scribit: Prochyta & Pithecusæ auulsæ de terra partes sunt:eodẽ modo & Capreæ.ergo a Capreis,a Tiberio. Epistola uenit:ad senatum.n. scripsit p Neuiũ Sertoriũ Macronẽ opportere Seianũ i custodia haberi.aperte aũt interfici non iperabat:nõ q̃a id nollet,sed q̃a timebat,ne ex hoc tumult⁹ oriretur. Bene habet.inualuit praua cõsuetudo:ut dicat bene se habet. Sed profecto ita dicẽdũ est bene habet:quo genere locutionis ueteres usi sunt. Terent. Bene habet. Propertius:Et bene habet nunq̃ mater lugubria sumpsit Horatius:Magnũ narras uix credibile,atq; Sic habet: Sic & græci locuti sunt καλῶς ἔχω. Sed quid:uerba poetæ. Quid,ingt,turba facit. Sequitur fortunã:nã uulgares homines i amicitiis colẽdis fortunã maxime sequũtur:ut quo se illa:eodẽ quoq; se inclinẽt.unde est illud Horatii:Diffugiũt cadis cũ fece siccatis amici. Sic ẽt Ouid. scribẽs ex Põto ad Maximum. Affuit ille mihi,cũ me pars magna reliquit Maxime,fortunæ nec fuit ille comes.Idẽ i eodem: Et cũ fortuna statq;,caditq; fides.Idẽ:Diligit nemo nisi cui fortuna secũda est:Quæ simul intonuit,proxima quæq; fugat.Poeta igitur ostẽdit turpe esse amicũ in aduersis deseri.unde & Oui. in Põto: Turpe sequi casum,& fortunæ cedere amicũ:Et nisi sit felix,esse negare suũ. Vt semp.s.fecit in aliis.nã quo se fortuna eodẽ & fauor hoium iclinat.mõ.n.eũ summo honore i senatũ deduxerũt mõ lecta Tiberii epistola oẽs uno ore cõuiciati sunt ei,i carcerẽq; traxerũt. Idẽ populus:uulgi leuitatẽ ostẽdit & taxat. Si.n.ingt,accidisset ut ei Nortia ppitia fuisset,& Tiberius naturæ p senectã cõcessisset,certe Seianus iperator creatus fuisset. Si Nortia:hoc est Dea Hetru**Nortia** scorũ. Nam (ut ex Tertulliano didicimus) Volsiniẽsiũ Dea peculiaris fuit Nortia & Sutrinorũ. Sic.n.scribit:Vnicuiq; ẽt prouinciæ, & ciuitati suus Deus est.& paulo infra:Crustuminẽtiũ Deluẽtinus, Narniensiũ Vindianus,Asculanorũ Anchana,Volsiniẽsiũ Nortia, Oriculanorũ Valẽtia,Sutrinorũ Nortia &c.de Nortia itẽ Liui. lib. vii.sic scribit:Volsinii quoq; clauos indicet numeri annorũ fixos in tẽplo Nortiæ Hetruscæ Deæ cõparere diligẽs taliũ monimentorũ,auctor Cinthius affirmat,sub eius noie sortẽ,fortunãq; significari.scribit Martianus Capella in lib.de nuptiis philologæ. Thusco.i.Seiano,q ex Hetruria erat oriũdus. Si senectus secura principis foret oppressa.i.si Tiber. in senecta q̃eta morte assumptus esset,& nõ solicita:ac si dicat:si in tranqllo reip. statu & ciuitatis beneuolẽtia mortuus esset:hoc aũt dicit,q̃a non sine magno ai cruciatu oppetiit.de eo.n.sic Trãqllus recitãs initium eplæ eius:Quid scribã patres.C.aut q̃õ scribã,aut qd oino nõ scribã.hoc tẽpore Dii me,Deæq; pdant,quẽ quotidie perire sentio,scio. Veneno(ut aliq̃ tradiderunt)lento & tabifico sublatus fuit. Oppressa:a morte:non autem a Seiano,ut quidam inepte scripserunt. Hac ipsa hora:qua.scilicet damnatus est,& ductus unco.

ASCen. LONGA atq; isignis pagina.i.cõpacta iscriptio bonorũ.mergit.i.detrudit quosdã statuæ prius erectæ i gloriã.descendũt.i.deiiciunt.& sequũtur restẽ p quã i terrã trahunt. deinde ipsa securis ipacta.i.ipulsa.cædit ipsas rotas bigarũ i qbus.s.stabãt statuæ. & crura frangũtur caballis.i.equorũ statuis immeritis.i.q nihil cõmeruerũt pp quod frãgi debeant. Iam.i.paulopost stridũt ignes,quibus fundũtur statuæ. & iã caput adoratũ populo.i.prius a multis honoratũ inclinatione capitis:aut alio gestu corporis.follibus,atq; caminis.i.fornacibus.& ingẽs Seianus.i.magna statua Aelii Seiani.crepat.i.cũ crepitu resoluitur in fornace.deinde.i.post effusionẽ urceoli:pelues:sartago:& patellæ.i.parua & uilia uascula fiunt ex

Augustum, iampridem, ex quo suffragia nulli
Vendimus, effugit curas, nam qui dabat olim
Imperium, fasces, legiones, omnia, nunc se
Continet, atq; duas tantum res anxius optat
Pannum, & Circenses. perituros audio multos.
Nil dubium, magna est fornacula, pallidulus mi
Brutidius meus ad Martis fuit obuius aram,
Quam timeo uictus ne pœnas exigat Aiax,
Vt male defensus, curramus præcipites, &
Dum iacet in ripa, calcemus Cæsaris hostem,
Sed uideant serui, ne quis neget, & pauidum in ius
Ceruice astricta dominum trahat hi sermones
Tunc de Seiano, secreta hæc murmura uulgi.
Vis ne salutari sicut Seianus? habere
Tantundem? atq; illi sellas donare curules?
Illum exercitibus præponere? tutor haberi
Principis angusta Caprearum in rupe sedentis
Cum grege Chaldæo? uis certe pila, cohortes,
Egregios equites, & castra domestica, quid ni
Hæc cupias, & qui uolunt occidere quenquam,
Posse uolunt. sed quæ præclara, & prospera tanti,
Vt rebus lætis par sit mensura malorum?
Huius, qui trahitur, prætextam sumere mauis?
An Fidenarum, Gabiorumq; esse potestas?
Et de mensura ius dicere? uasa minora
Frangere pannosus uacuis ædilis Vlubris?
Ergo quid optandum foret, ignorasse fateris
Seianum. nam qui nimios optabat honores,
Et nimias poscebat opes, numerosa parabat
Excelsæ turris tabulata, unde altior esset
Casus, & impulsæ præceps immane ruinæ.
Quid Crassos? quid Pompeios euertit, & illum,
Ad sua qui domitos deduxit flagra Quirites?
Summus nempe locus nulla non arte petitus,
Magnaq; numinibus uota exaudita malignis.
Ad generum Cereris sine cæde, & uulnere pauci
Descendunt reges, & sicca morte tyranni
Eloquium, ac famam Demosthenis, aut Ciceronis
Incipit optare, & totis quinquatribus optat,
Quisquis adhuc uno partham colit asse Mineruam,
Quem sequitur custos angustæ uernula capsæ

facie secūda: in dignitate. ¶ toto orbe. i. inter oēs existētes in orbe. Pone domi Lauros: Verba sunt poetæ ꝓcipiētis ꝗ factū oportere negat tacite. Sicut Aegloga pri. Insere nūc Melibœe piros, pone ordine uites, Si essent populi uerba ut Mane. uult dicere: Gaudes mus oēs: nō gaudēt. Sēsus ergo & ordo est: Tu ꝗs ꝗs es, ꝗ triūphū tantope affectas. pone domi tuæ Lauros, ꝗbus coronatū te significes. Duc bouē magnū & cretatū. i. albū. in Capitolia ut sacrifices Ioui capitolino: ut triūphantes solēt. q. d. non deberes hoc tātope desiderare: ꝗa in triūpho nō uerū, ac stabile bonū: quod ꝓbat. Nā Seianus, ꝗ triūpharat. ducit. i. trahit ad suppliciū unco gutturi infixo. spectandus. i. oibus spectabilis ꝗ uti triūphātē uiderint: nunc ad supplicium ignominiosissimū trahi uideāt. Oēs triūphāti cōgratulati erāt, atq; applauserāt. gaudēt. i. nūc in interitu eius ridēt. dicētes qñ a spectaculo tā crudeli reuersi sunt. q. i. q̄lia labra sup. erāt illi: hoc ē quo detorsit labra supp. ꝗs. i. q̄lis. uultus erat illi? Si ꝗd. i. si aliꝗd, uel i aliquo credis mihi. ego nūꝗ amaui hūc hoiem. ꝗd dīt, ꝗ prius summi illius amici uisi sunt. Sed inꝗt poeta, aut ꝗuis taliter increpātes audiens. sed sub quo crimine. i. sub quo titulo criminis. cæcidit. i. occisus est. ꝗsnā fuit sup. delator. i. occultus accusator. ꝗbus indicijs. i. cōplicibus rē indicātibus. quo teste ꝓbauit supp. delator? Respondet ꝗuis de populo. Nihil hoꝝ sup i ꝯdēnatione eius fuit: sed sup. epistola uerbosa. i. multoꝝ uerboꝝ. & grādis. i. mādatū Tiberij uenit a Capreis, ubi tūc erat. Respōdet poeta ironicos. Bene habet supp. res hæc se. Nil plus interrogo: ꝗa. s. satis est principē sic uoluisse. Sed ꝗd sup. fecit turba tremens: eo ꝗd sibi simile accidere posset. Per ꝗd innuit populū non debuisse pati ut indēnatus & insons pateret. Rñdet is ad quē loquitur poeta populus sup. ꝗd faceret. seꝗtur fortunā ut semꝑ sup. solet. & odit damnatos. Idē populus Romanus, ꝗ sic gauisus est i morte Seiani. si Nortia. i. Dea Hetruscorū ꝗ̄ Hetruscū Seianū ꝓtegere debebat: fauisset Thusco. s. Seiano. & si secura senectus principis. s. Tiberii, ꝗ in senecta secur⁹ uiuebat. fuisset oppssa a Seiano diceret hac ipsa hora.

IOAN. BRIT. ¶ AVGVSTVM: hoc est imperatorē. oēs. n. imperatores Augusti nomē sibi usurpaeūt. ¶ Iampridē, ex quo: hic sensus est: Non fuisset inꝗt mirū si forte populus Romanus mortuo Tiberio imperatorē Seianū creasset. Et non potius ipse sumeret curiā reip. administrādæ ꝓ libertatē. Is. n. ex quo fuit sub iugo & ipeꝛio Cæsarū pristinæ libertatis iā est oblitus: nec nūc aliud in ꝓtio habet, ꝗ̄ ludos Circēses. erit aūt ordo: Populus iampridē effugit curas, ex quo suffragia nulli uendimus. ¶ Suffragia nulli uēdimus populo ius & arbitriū solebat esse triū rerū, magistratuū. s. creādorū, legū sanciēdarū, bellorū inferendorū auctor est Dionysius in. vi. libro. nūc iḡr ostēdit in creandis magistratibus, quos ad arbitriū suū ꝓ suffragia creare solebat, nūc nullā ei esse creādorū potestatē, sed oia tantum iperatoris nutu geri: quod ab Sylla primū factū constat: cū se dictatorē dixisset. Nā ei senatusconsulto data fuit potestas necis, cōfiscationis, fortitionū possessionis, populationis, auferēdi regni, conferēdi cuicunq; collibuisset, publicatarū uēditiones ædiū. oia. n. arbitrio suo administrabat. Quod postea factitarūt iperatores, ꝗ secuti sunt oppressa libertate. Vnde Trangl. in Caligula sic: Tentauit & comitiorū more reuocato suffragia populo reddere. ¶ Vēdimus suffragia: cōsueuerāt. n. competitores magistratuū in comitijs tribuum suffragia sibi coemere muneribus, & largitionibus. Quod & Plutar. elegāter in uita Coriolani his uerbis ostendit sic. Diu siquidem post emptio & uenditio sera ꝓrupit. & iter cōcionis suffragia sese aegentum miscuit. Seneca ad Lucil. ū: Quā putas iucundū esse tribubus uocatis, cū cādidati i tēplis suis pēdeāt, & alius nūmos ꝓnūciet, alius ꝑ sequestrē agat, alius eoꝝ manus osculis cōterat? Petronius: Nec minor i cāpo furor ē, emptiq; Quirites: Ad ꝓdā, streꝑitumq; lucri suffragia uertūt, Venalis populus, uenalis curia patrū. ¶ Effugit curas: populus, inꝗt, iam omisit curas pristinas gubernandæ reipublicæ, & eas ipsis reliꝗt iperatoribus: qui omniū iā reꝝ habenas ad nutū moderant. ¶ Imperiū: aut merū est, aut mistū. Merū est imperiū habere gladij potestatē ad animaduertendū in facinorosos hoies: ꝗd ēt potestas dicit. Mistū imperiū est, cū ēt iurisdictio inest, ꝗd i dāda possessione cōsistit. Iurisdictio est ēt iurisdādi licentia. hæc Vulpianus de ui ciuum iudiciū. Imperiū ergo possumus accipere, aut dictaturā nam (ut scribit Pōpeius de iuris origine) ꝓditi sunt dictatores a ꝗbus nec prouocādi ius fuit: & quibus etiā capitis aiaduersio data est: aut simpliciter quācunq; dignitatē. ¶ Fasces: cousulatus & pturas. Nam sex lictores cū totidē fascibus uirgarū, & securibus colligatis ptorē duodecim uero cōsulē ꝓcedebāt. ¶ Legiones: exercitus, præfecturas stratioticas. ¶ Cōtinet nūc se. & hæc oia permittit ab imperatoribus, ꝗ populi libertatē oppressere, disponi. ¶ Pannū, & Circēses: uidetur potius legēdū esse Pana, ꝗ̄ pannū. duas. n. res dicit populū curare. ut sit sensus: Lupercales ludos in honorē Panos, & Circēses curat. si. n. dicas Pannum, & Circenses: una tm̄ res erit. de lupercis supra diximus in secūda Satyra: Palmas præbere luperco. De Circēsibus autem illic in tertia: Si potes auelli Circēsibus aut (quod magis placet) legendum Panem, & Circenses: ut dicat populū duo tm̄ summo studio optare, tum ut annona frumētaria uilis sit, cuius angustia & penuria eum sæpe habuit anxiū: uñ illud est Cor. Taciti lib. xv. de Nerone: Hæc atq; talia plebi ualētia fuere uoluptatū cupidine. Et ꝗ̄ ꝓcipua cura est rei frumētariæ angustias, si abesset, metuenti: tū ut ludi Circēses, ꝗbus ualde (ut ante dictū est) delectatur, celebrent. Sicq; ostēdit populū duo curare: quorum alterum ad corporis necessitatē sit: alterū ad animi uoluptatē explendā. ¶ Perituros: uerba sunt populi. ¶ Magna est fornacula: magnū est incendiū: hoc est res maximi excidij & furoris mouent. ex cōtrarietate ꝗ̄stus est ornatus: ait. n. magna a contrario

Imperiū merū & mistum

Iurisdictio

Lupercales ludi

trario fornacula. ¶ Mi: p mihi. Virg. Et mi genus ab Ioue summo.
¶ Brutidius: nomē fictum. ¶ Quam timeo: q̄ timeo ne multi imitati
Aiacem manu sua sibi mortē cōsciscant utpote q male defensi fue
rint: quod multi fecerunt Tiberii tēporibus. unde Trangl. Citati ad
causam dicēdā partim se domi uulnerauerūt, certi danationis. sed
ad uexationē, ignominiamq; uitandā, partim in media curia uene
nū hauserūt. ¶ Aiax. i. ciuis citatus. Nā Aiax, cū in iudicio armo⁊
Achillis ab Vlysse esset supatus: dolore in insaniā uersus est: q mor
tē Vlyssi minatus: cū ad eius pascua uenisset: ratus eius cōmilito
nes interficere: oues & alia pecora trucidauit. In caprū quendam,
quē Vlyssem esse crediderat crudeliter sæuiuit, q simulac cognouit
q̄ p insaniā ppetrasset, gladio sibi pectus trāsuerberauit. Aiax Tes
Aiaces duo lamonis fuit filius ex Hesione Laomedontis filia fuit & alius Aiax
Oilei filius in currendo pernicissimus, ut scribit Homer. in Iliade.
¶ Calcemus Cæsaris hostē: pedibus, inquiunt, Seianū hostē Cæsa
ris pteramus. Et uideant nos serui ne nos accusent, qđ eū ut ami
ci nō calcauerimus. Illudq; respexit poeta, q nulli delato⁊ (auctos
re Trangl.) fides est apud Tiberiū abrogata. ¶ Ceruice abstricta:
Obtorto collo obtorto collo. q. n. ui in iudiciū, aut ad aliquod suppliciū ducebās
tur, aut obtorto collo, aut iniecto laqueo trahebātur. Plaut. in Pes
nulo: Sed qd ego dubito fugere hinc in malā crucē, priusq̄ obtors
to collo. Ad prætorē trahor. Idē i Curculione loquēs de trapezita
q in ius trahebatur: Collū obstringe, abduce istū in malā crucem
Cicero. in oratione p Aulo Cluētio: Nec qcq̄ propius est factum.
q̄ ut illum psequeretur, & collo obtorto ad subsellia reduceretur,
ut reliq̄ posset perorare. Diuus Hierony. in epistola ad matrem, &
filiā in Gallia cōmorātes sic scribit: Obtorto collo me in ius trahis:
ut aut probē quod nolo: aut multorū inuidiā subeam. Tranquil. in
Vitellio. Religatis post terga manibus iniecto ceruicibus laqueo,
ueste discissa, seminudus in forū tractus est. Apulei⁹ lib. viii. Meta.
Collo cōstrictū reducūt eū pastores molesti. Idē in nono: Colloq;
cōstricto & sacrilegos, impurosq; cōpellentes interdū pugnis obs
uerberāt. ¶ Hi sermones: subaudi erant, q sequūtur. ¶ Vis ne salutas
ri: uis ne esse ea potētia, & auctoritate, q̄ Seianus extitit apud prins
Sella curulis cipē. ¶ Habere tātundē. s. diuitiarū possidere. ¶ Sellas donare curus
les. i. creare tuo arbitrio magistratus. nā sella curulis magistratuū
erat, & triūphantiū. Aliq, dictā putant, quod in curru ponebatur.
quo in curiā soliti erāt uehi honoris gratia: q magistratuum gessis
Tutor sent. auctor Gel. lib. iii. cap. xviii. ¶ Tutor principis: tutor is dicit
ut dictū est ante) q potestatē habet in capite libero ad eū tuendum:
qui pp ætatem suā spōte se defendere neq̄; q̄si tutor & defensor,
sicut æditimi, q ædes tuentur. Seianus aūt principe Capreis cōmo
rante, oia gubernabat, tanq̄ tutor principis & defensor. ¶ Caprearū
in rupe sedentes: Capreæ insula est in littore Cāpaniæ, peculiaris
Tiberij Cæsaris secessus. p i cū uocalem non p e penultima syllas
ba legitur: ut argumento sūt codices græci ita scripti. ¶ Chaldæo.
Thrasyllus hoc dicit pp Thrasyllū mathematicum Chaldæū: quē de futuris
maxime cōsulebat. Chaldæi aūt (Diodoro auctore) Babyloniorū
Chaldæi antiquissimi fuerūt: qui eum locum in sua repub. quē in Aegypto
sacerdotes obtinuere. Ad cultū enim Deorū destinati, p oēm uitā
philosophabātur, peritissimi astrologiæ habiti, multi diuinatione
quadam futura prædicebant, ac tum augurijs, tum sacris, tū alijs
quibusdam incantationibus, & mala auertere ab hominibus, &
bona afferre, auguria insuper, somniaq; & prodigia interpretari
consueuere. de his etiam ante diximus in sexta Satyra illic: Chal
dæis, sed maior erit fiducia. ¶ Vis certe pila: non interrogantis est:
sed affirmantis. Scio inquit te uelle imperia militaria: ut .s. præsis
Pila cohortibus prætorianis, quibus Seianus præfuit. ¶ Pila tela sunt Ros
Sarissæ manorū. Lucanus: Et pila minantia pilis. Sicut sarissæ Macedonū,
Gessa & gessa Gallorū. ¶ Egregios equites: intelligit autem eqtes domesti
Prætoriani cos: quos Romani stratiotas appellarūt. & sic docet q̄ sint castra do
mestica: ut stet & particula pro .i. castra enim domestica erant ipsi
Eques equites, qui ad imperatoris custodiam excubabāt: & prætoriani di
cebantur. Eques autem duplici modo accipitur, ut eques ille aps
pelletur, q mercede aliena cōductus equo meret. Et qui censu suo
equestrē obtinet dignitatē. is a Mar. dicitur eques nō alienus. Quis
largitur opes ueteri fidoq; sodali: Aut quem prosequitur nō alies
nus eques. Idē in Distichis: Felix cui comes est nō alienus eques:
hic est q aliena mercede nō facit stipendium: sed diuitijs proprijs
est eques. item equitem pro equo posuit Ennius: Deniq; ui magna
q̄drupes, eques, atq; elephanti Proiciunt sese quem locum secu
tus Virg. sic scripsit. Frena Pelethronij Lapithæ, gyrosq; dedere Ims
positi dorso: atq; equitē docuere sub armis Insultare solo, & gres

sus glomerare superbos. ¶ Cohortes: cohors ps decima est legiōis. **Cohors**
Nam i legione decē erāt cohortes, cōstabatq; peditibus & eqtibus,
sed maiore semp peditū numero. ¶ Quid ni hæc cupias: non est,
inqt, mirū si tales honores cupias, nā & qui nolūt occidere quēq;,
uelint tū posse occidere, ac proinde esse potētes & principes. ¶ Sed
quæ præclara: sententia est catholica, quæ tamē Seiano accōmos
datur, q̄ id cōtinet: quod his uerbis scribit Apuleius: Nihil quicq̄
hoi tam psperū diuinitus datū, qn & tū admixtū sit aliqd difficulta
tis: ut ēt in amplissima quaq; letitia, subsit quæpiā uel parua queri
monia cōiugatiōe quadā mellis & fellis. Sed & Pli. li. vii. sic: Quid
bona malis patri non sunt etiam pari numero, nec lætitia ullo mis
nimo dolore pensanda. Plaut. in Amphitryone: Ita Dijs placitum,
uoluptati ut mæror comes cōsequatur, qn incōmodi plus, maliq;
ilico adsit, boni si obtigit quid. Vnde & Salomon in puerbijs: Ris
sus dolore miscebit, & extrema gaudij luctus occupat. Oui. lib. vi.
Meta. Vsq; adeo nulla est syncera uoluptas. Solicitūq; aliquid læ
tis interuenit. ¶ Prætexta: prætexta triumphātiū fuit & magistratuū: **Pretexta**
ut ex Macrobij lectione supius docuimus. Prætextā etiam solitos
gestare senatores constat. Vnde Asconius ait: Prætextā nobiliorū
esse, togam uero uiliorū. dicta prætexta q purpura prætexeretur.
Vnde Plin. lib. ix. de purpura loquēs sic inqt: Hinc fasces, securesq;
Romanæ uiam faciūt. Idēq; pro maiestate in pueritia, distinguitq;
ab eqte curia. Prætextam ergo hoc loco accipere possumus uestē
senatoriam, quā eo die induerat, quo uenit in senatū cum occisus
fuit. ¶ Sumere mauis: hæc interrogatio eo tendit, ut ostēdat lōge tu
tius esse in mediocri, humiliq; fortuna uersari, q̄ in summa epulen
ta. ¶ An Fidenarū. Gabiorū: oppida (ut diximus ante) Latij deserta
de qbus Hora. sic: Gabijs desertior, atq; Fidenis uicus. ¶ Potestas: **Potestas**
nomen est officij. nam (ut paulo superius diximus ex Vulpiani tes
stimonio) potestas appellabatur merum imperium: qn qs potestas
tē gladij haberat ad aiaduertendū in ciues delinquentes. Trangl.
in Claudio: Atq; etiam per prouincias potestatibus demādauit: ers
go potestas Gabiorū. i. esse magistratus & habere imperiū Gabijs
ad animaduertendum in ciues facinorosos. ¶ Vasa minora: Frans
gere idest esse ædilis, q ponderibus & mensuris præerat. Persi. Sese
liquid credens italo quod honore supinus Fregerit heminas Ars
reti ædilis iniquas. Erant aūt ædiles minimi magistratus adolescen **Aediles**
tesq; prima cōmendatione creabantur. Cic. legum secundo: Sunt
toq; ædiles curatores urbis, annonæ ludorumq; solēnium, ollisq;
ad honoris amplioris gradū prim⁹ accessus esto. ¶ Vlubris: oppidū
est Latij desertū. unū ait uacuis: hoc est parū habitatis. Nam oppida
etiam præter urbē ipsam (ut ostēdimus. In. iii. Satyra.) ædiles has
bebāt ab Vlubris fit possessiuū Vlubranus & Vlubrēsis. ¶ Pannos **Pānosus**
sus: uestibus crassioribus. nā pannos & pannucij dicuntur, qui ues **Pannucius**
stibus incedūt crassioribus: hoc aūt dicit contra prætextam, quæ
purpura erat & pretiosa. ¶ Ergo quid optandum: peroratio est, qua
ostendit Seianū ignorauisse uerum bonum: cum illud in dignitas
tibus & honoribus reponeret: cū Seianus, inqt, tanta mala propter
nimios honores sit passus. Ergo ignorauit, quid uerū bonū esset, &
proinde quid optandū. ¶ Numerosa parabat: Seianus, inquit, qui
summos sibi honores quærebat, procerā turrem struebat, unde cas
deret. Nam quanto qs altiore loco cadit: tāto grauiorē ruinam sen
tit: hocq; totū metaphoricos. Claudia. in Ruffinū: Tolluntur in als
tū Vt lapsu maiore ruant. Hora. Et celsæ grauiore casu Decidunt
turres. ¶ Præceps immane: posuit præceps substantiuū: q̄si p præs **Præceps**
cipitio. sic & Papi. in Sulerijs Rutilij Gallici: Et subiti pces iuuenile
pericli. ¶ Quid Crassos? patrem & filium, quos a Parthis cæsos
ostendunt historici. Nam cum populus Rom. a Parthis graue bellū
motum ad orientē accepisset, aduersus eos misit L. Crassum cum
infinitis regum auxilijs. nam Bithyniæ rex Nicomedes Romanos
iuuit, & Mithridates Ponticus cum quo bellū postea grauissimum
fuit, & Ariarates Cappadox, & Ptolemæus Paphlagon, uictus tū
est Crassus, & ab hostibus captus, caput ei recisum cum manu des
xtra Aristonico regi oblatū ludibrio fuit. & quia parthico auro ins
hians talem susceperat expeditionē, aurū liquidum in os eius infu
sum fuit, ut cuius aius arserat auri cupiditate, eius etiam mortuum
& exangue corpus ureretur. eius filius a Parthis cum eos inseque
retur, cum exercitus parte insidijs interceptus obtruncatur, eius ca
put abscissum & lancea præfixum Parthi ante Crassi castra ostenta
bant. ¶ Quid Pompeios: Magnum Pompeium cum duobus filijs:
quorum Magnus dum primū sibi in repu. locū quærit a Cæsare in
cāpis Philippis profligatus, a Ptolemæo rege Ægypti interficitur.
Filij uero Cn. & Sextus cum ingens bellum in Hispania pararent

demum apud Mundam ciuitatem a Cæsare sunt superati. Cneum eo prælio profugium crure saucio deserta, & auia petentem Cenonius apud Lauronem oppidum consecutus pugnantem, nec dum desperantem interficit. Sextum fortuna in Celtiberia interim abscondit, alijsq; post Cæsarem bellis reseruauit. Is enim cōtractis infelicis belli reliquijs in Sicilia ingens commouit bellū, confugientibus ad eū, q superfuerant ex partibus Bruti & Cassii. uerum prælio nauali ab Agrippa & Augusto superatus, amissa classe. ccc. & quingenta nauium cum sex nauibus in Asiam profugit: ubi a Titio, quem olim captum seruauerat Mileti, interficitur. lege Apianū. ⁋ Et illum: scilicet Iulium Cæsarem, qui postea in senatu tribus & uiginti uulneribus confossus fuit, Bruto & Cassio coniurationis principibus, primoq; eius percussore Casca, q eū iuxta collum ense percussit. ⁋ Ad sua flagra: ad suum imperium, ut sibi parerent. ⁋ Nulla non arte petitus. i. omni arte quæsitus. ⁋ Numinibus malignis: nō propitijs, non amicis. ⁋ Ad generum Cereris: non est, inqt, mirum hos omnes iam crudeliter cæsos, pauci. n. sunt tyranni, qui ferro non pereat. Tiranni autem (auctore Probo) dicuntur & habentur, qui potestate sunt perpetua in ea ciuitate, q̄ libertate usa est. ⁋ Ad generum Cereris. idest Plutonē, qui rapiendo Proserpinam factus est Cereris gener. nota est fabula. ⁋ Eloquium: confutat & uotum eorum, qui sibi optant eloquentiam: ostendens & illic uitæ periculum imminere. Id autem exemplo Cicer. & Demosthenis probat, quorū uterq; perijt ob eloquentiam. ⁋ Demosthenis & Ciceronis: bene autem hos nominauit: alter uero apud Latinos eloquentiæ principatum obtinuit. Ciceronem appellat Plinius libro decimoseptimo, lucem doctrinarum alteram. Quintilia. libro primo utrunq; tāquam optimum oratorem miris laudibus celebrat.

Quinquatria ⁋ Et totis quinquatribus: pueri, inquit, qui adhuc primis insistunt rudimenta gloriæ cupidi cum uenere quinquatria multis optant sibi uotis eloquentiam: idq; maxime faciunt, q putant festis diebus magis exaudiri. Nam Minerua igenijs puerorum pariter & puellarum fauet. Oui. in. iii. Fast. Pallada tunc pueri, teneræq; ornate puellæ: Qui bene placarit Pallada doctus erit. Quinquatria autem dicta sunt a numero quinario, de quibus sic Ouid. eodem lib. Vna dies media est, & fiunt sacra Mineruæ: Nomina quæ iunctis quinq; diebus habēt. Sanguine prima uacat: nec fas cōcurrere ferro: Causa, q est illa nata Mineruā die. Altera tresq; super strata celebratur arena: Ensibus exptis bellica læta Dea est. Ego hūc locū ita accipiendum esse censeo, aperto ita ut est sensu, nō ut alij alioquin litterati qui de Mineruale nescio quid intelligunt. Est enim ordo. Quisquis colit Mineruam partam uno asse, incipit optare totis quinquatribus eloquentiā: idest quot es ueniunt quinquatria: qui dies ad ferias Mineruæ pertinent: pueri ita gloria incenduntur: ut optent esse eloquentia & fama Demostheni, & Ciceroni pares. ⁋ Colit Mineruam: idest qui in his studijs adhuc puer uersatur: ita dictum, quemadmodum ille colit musas: idest carmine se exercet. ⁋ Adhuc colit: qui adhuc primis rudimentis inhæret. ⁋ Partam: idest quæ rudimenta sibi acquisiuit. ⁋ Vno asse: exigua mercede: hocq; ex affectu poetæ subsannantis auaritiam suo temporum: quibus exigua præceptoribus præmia exhibebantur: quemadmodum & temporibus nostris re in deterius semper labente. ⁋ Quem sequitur custos capsæ: puerum ingenuum ad præceptorem euntem non solum

Capsari. prosequebatur pædagogus: sed & capsarius, quem Vulpianus titulo de manumissis uindicta scribit, eum esse qui pueri portet libros. Sueto. tradit Neronem damnatorum liberos quosdam cum pædagogis, & capsariis uno prandio pariter iussisse necari, capsariū etiam appellat Vulpianus titulo de officijs præfecti uigilum, qui mercede seruanda in balneis uestimenta suscipit.

ASCen. ⁋ QVA tiberius occisus esset. ipsum Seianum Augustum: idest summū imperatorem & patrē patriæ rempub. augentē. Populus Rom. sup. effugit iāpridē. i. a plusculo tpe curas. i. solicitudines eligēdi magistratus (hoc iterū satyrico morsu dicit irridens ignauiā Romanorū) ex quo sup. tpe. i. postq̄ nulli uēdimus suffragia. i. pūcta aut uoces nostras. Nā Pop. Ro. i. q dabat olim ipsis: fasces: legiones: & oia sup. alia. cōtinet nūc se. i. cōtētus mō uiuit: & optat anxius tm̄ duas res. s. panē: q uictoribus p pmio ppositus est. & Circēses. s. ludos: hoc ē pplus se nō amplius itromittit de gubernatione reipub. & ideo princeps. i. impator p libito: quē uult, iterficit. unde sequitur. Ego audio multos perituros sup. esse. respōdet alter nil dubiū sup. Est: q a fornacula. i. ira impatoris: q̄si q̄dā parua fornax feruēs est magna. uel fornacula quā impator ad noxios, aut quos uolet puniēdos cōstituit. est magna. Brutidius meus sup. amicus fuit mi. i. mihi. obuius extis pallidulus p timore. ad. i. iuxta. arā Martis ultoris. s. quā. i. q̄uā timeo. q. d. multū: ne ipse uictus in iudicio exigat poenas a se. s. seipsum interimēdo, ut i. quēadmodū sup. fecit. Aiax male defēsus i certamine cōtra Vlyssē p armis Achillis. Innuit aūt q Brutidius tractus erat ad iudiciū tanq̄ fautor & amicus Seiani: unde dicit poeta noie alicuius e populo tūc uiuētis. Curramus præcipites. i. uelociter: & calcemus hostē Cæsaris. s. Seianū. dū. i. q̄s diu. iacet in ripa. i. sub scalis Gemonijs i sepultus: sicut iacuit Pōpeius hostis Iulij Cæsaris in littore. Sed serui. s. nostri uideāt. i. circūspiciat, & attēdant. neqs eo⁊ neget. i. recuset calcare Seianū. & trahat (ppterea q ex seruis capiat suspitio de dño) dñm pauidū in ius: & hoc ceruice eius astricta ad cathenā, aut funē. uel sic: Si petat ab impatore ad suppliciū dñs aliquo⁊ seruo⁊ uideāt ipsi serui: ne quis eo⁊ neget dñm: sicut olim fideles serui dños suos occultauerūt: sed ut trahat dñm pauidū in ius. pōt ēt intelligi de seruis Seiani. Sed uideāt serui Seiani: ne qs eo⁊ neget dñm ad suppliciū trahere: sed trahat &c. Hi. i. hmōi sermones: & hæc secreta murmura uulgi erant sup. tūc de Seiano. Vis ne salutari sicut Seian⁹: q collega & summus amicus Tiberij salutatus est. uis ne habere tātūdē, q̄tū Seian⁹: atq; donari ut illi sellis curulib⁹ pponi ut illū exercitib⁹. & uis ne haberi tutor. i. ptector pncipis. i. Tiberii. sedētis. i. otia ducētis in angusta rupe Capreaꝝ, cū gregi. i. collegio. Chaldeo⁊. i. mathematico⁊ & astrologo⁊. uis pila certæ. i. spālis cuiusdā cohortis. uis egregios eqtes. & castra domestica. i. ptorianas cohortes, qbus ut Seianus, pficiaris. Quid ni. i. cur nō. cupias hæc. & . i. ēt. n sup. q nolūt occidere q̄nq̄: uolūt tm̄ posse. i. hēre potētiā. Sed (licet oes uelint potētiā & diuitias) sūt sup. tm̄. i. intātū. præclara & psperā. i. quæ res sunt intantū præclaræ & prosperæ: ut mēsura malo⁊, quæ sequuntur. sit par. i. non maior: sed æq̄lis rebus lætis. q. d. nulla. An sup. mauis. i. magis uis sumere prætextā. i. imperatoria ornamenta huius. s. Seiani: qui trahitur unco. s. ad suppliciū. an uis esse potestas. i. gubernator Fidenaꝝ & Gabiorum. i. paruorum illorū oppidorū. & tu effectus ædilis. i. ædiū, & edēdorū prouisor & censor. pannosus. i. pauper & male uestitus. Vlubris. i. in illo uico, & pago Latii (Galli uillagio dicerent) uacuis. i. desertis: & non populosis dicere sup. ius de mensura an æqua an iniqua sit. & frangere uasa minora q̄ iustū sit. q. d. potius deberes eligere minimum magistratum, ubi secure uiuas: q̄ summum Romæ, ubi, ut Seianus periculo subiiciaris. unde infert, Ergo cum ita sit q minimus magistratus in oppidulis, aut pagis sit potius eligendus, q̄ summus Romæ. tu fateris Seianum ignorasse quid foret optandum. nam. i. utpote qui. uel nam sup. is erat: qui optabat nimios honores: & qui poscebat nimias opes: & parabat numerosa. i. multiplicia. tabulata. i. sola in domibus ex tabulis confecta: quæ solaria quidam appellant. celsæ turris. i. in domo eleuatæ quasi sit celsa turris. unde. i. de quibus tabulatis. casus. i. ruina esset altior. & præceps. i. præcipitium. ruinæ impulsæ. s. uiolenter illatæ. esset imane. i. terribile: ut res imanis pro magnitudine timenda: sicut immania cete Virg. in. v. Aenei. dixit. uel minime bona t nam magnum etiam bonum dixerunt. Quid euertit Crassos & Pompeios potentissimos Romæ. & quid euertit illum. s. Iuliū Cæsarem dictatorē perpetuum. qui deduxit. i. impulit per tyrānidē. Quirites. i. Romanos. domitos. i. subactos: & quasi in seruitutē redactos: ad sua flagra. i. magna flagella, quibus quos uoluit, cædebat. Rñdet poeta. Nēpe. i. certe. summus locus nulla non. i. q̄libet. arte. i. astutia petitus. & magna uota exaudita numinibus. i. a numinibus. malignis. i. maleuolentibus. pauci reges descēdunt ad gener⁊ Cereris. i. ad Plutonē Deum infero⁊: qui Proserpinam filiam Cereris a se raptam ut coniugem tenet: hoc est pauci reges moriuntur sine cæde. i. occisione, & uulnere. & pauci tyranni descendunt ad generum Cereris. morte sicca. i. sine effusione sanguinis. Eloquium ac famā. Hinc ostendit eloquium non esse uerum bonum, q̄quidem multis nocuerit. Ordo est: Quisquis. i. quicūq; colit adhuc Mineruam. i. Deam sapientiæ, & eloquentiæ: hoc est ipsam sapientiam. & eloquentiam partam. i. parabilem & acquisibilem. uno asse. i. minimo pretio. i. qsquis adhuc sub rhetore prima elemēta eloquētiæ discit (tales enim cum plures sint minoris docentur, q̄ doctiores) & quē uernula. i. paruus seruus custos angustæ capsæ: in qua pauci libri cōtinētur, sequitur. qsquis inquam talis est incipit optare, & optat totis Quinquatribus. i. festis quinq; die⁊ ad honorē Mineruæ a Domitiano celebrari solitis. in qbus cū uideret & poetas, quo⁊ carmina illic erāt, honorari si boni essent: incipit optare eloquium ac famā Demosthenis. i. q̄lē habuit Demosthenes orator summus apud Græcos. & Ciceronis. i. q̄lē habuit Cicero pnceps eloquētiæ apd̄ latinos.

ELOQVIO

Eloquio sed uterq; perit orator, utrunq;
Largus, & exundans leto dedit ingenii fons.
Ingenio manus est, & ceruix cæsa, nec unquam
Sanguine causidici maduerunt rostra pusilli.
O fortunatam natam me consule Romam.
Antoni gladios potuit contemnere, si sic
Omnia dixisset, ridenda poemata malo,
Quam te conspicuæ diuina Philippica famæ,
Volueris a prima quæ proxima. sæuus & illum
Exitus eripuit, quem mirabantur Athenæ
Torrentem, & pleni moderantem frena theatri.
Diis ille aduersis genitus, fatoq; sinistro
Quem pater ardentis massæ fuligine lippus
A carbone, & forcipibus, gladiosq; parante
Incude & luteo Vulcano ad rhetora misit.
Bellorum exuuiæ, truncis affixa trophæis

IOAN. BRIT. ¶ ELOQVIO sed uterq; p(er)it: sed p(er) eloquentiã suam uterq; ad necem cõpulsus est. Cice. n. p(er)sequente eum M. Antonio, interfectus est a Popilio Lenate, quem parricidii olim accusatum defenderat, caputq; cũ manu dextera relatũ est Antonio, quę cũ diu summa aspexisset lętitia, exultans ubi oculi satiati sunt illo spectaculo, iussit in rostris p(ro) contumeliã deponi: quasi uero illũ iã mortuũ contumelia afficeret, ac non potius seipsum ac fortunã suã indignã ostenderet, quę ad tãtam potentiam nefarium hoiem prouexisset. ¶ Ingenio. i. ipsi Ciceroni: q(ui) magni erat ingenii. ¶ Nec unq̃ Sanguine causidici: ostẽdit poeta grauius magno, q̃ mediocri periculũ imminere oratori, neq; enim, inq(ui)t, rostra, in q(ui)bus cõcionantes cõsidunt, respsa sunt sanguine mediocris causidici. ¶ Rostra maduerunt: hoc aũt dicit, & q(ui)a Cice. sępe p(ro) rostris cõcionatus est, & q(ui)a Antonius manum & caput Ciceronis iussit in rostris infigi: q̃si illũ iã mortuũ contumelia afficeret. Rostra aũt ędificiũ, siue tẽplũ erat ante curiam Hostiliã in foro adornatũ antea rostris nauium Antiatiũ unde et nomẽ sortitũ auctor est Liui. lib. viii. ab urbe condita. & Pli. lib. xxxiiii. cap. v. Rostra qui erant concionaturi conscendebant. Cęsar quęstor Iuliã amitã, uxorẽq; Corneliã defunctas oratione laudauit e more p(ro) rostris. auctor Plutar. ¶ O fortunatã: Cice. Catilinę cõiuratione oppre[illegible] hoc car[illegible] suã laudẽ cecinit: quod carmen q(uia) ineptũ esset derisum est. ¶ Ridenda poemata: hinc ostendit illud uehemens Antonii odiũ in Ciceronem emersisse: quod in eum Philippicas scripsisset: in quibus miris Antonius afficitur cõtumeliis. Licet illinc odii initiũ traxisse uideatur: quod cum post mortem patris Iulia mater Antonii nupta esset P. Lẽtulo: quẽ cũ Lucio Catilina cõspirãtẽ Cicero consul supplicio affecit, diceret corpus uitrici sui nõ prius ad sepulturam datũ, q̃ id mater supplex ipetrasset a Ciceronis uxore. In q̃ q(ui)dẽ re (ut scribit Plutar.) mentit(ur): q(uo)d nullus ex his, q(ui) tũc supplicio fuerũt affecti, sepultura p(ro)hibitus est. Philippicæ ¶ Quã te conspicuę diuina Philippica famæ, Volueris a prima q̃ p(ro)xima: mallẽ, inq(ui)t, Cicer. talia carmina ridicula scripsisse, q̃ secũdã Philippicã, nã etsi oibus orationibus suis grauiter Antoniũ accusat: secũda tñ illũ acerrime insectat(ur). Philippicas aũt orationes suas in Antoniũ appellauit ut ipse ad Atticũ scribit. q(uia) libertate dicẽdi & eloquẽtia maxime imitatus sit Demosthenem, q(ui) in Philippũ multas scribẽs actiones, eas Philippicas appellauit. Demosthenis interitus ¶ Sæuus exitus eripuit illũ. s. Demosthenẽ. nã Demosthenes, cũ nũciatũ eẽt Antipatrũ & Cratex(us) Macedones aduẽtare, ex urbe p(ro)fugit in Calabriã ad tẽplũ Neptuni: quo cognito Antipater Archiam Tyriũ illuc cũ satellitibus misit: q(ui) tẽplũ igressus suadere cœpit Demostheni: ut una secũ ad Antipatr(um) p(er)geret: nihil oino molestũ ab illo p(er)pessurus. Cui rñdẽs dixit, paulip(er) expecta, dũ nonnulla domestica scribo. Hęc fatus in interiorẽ tẽpli p(ar)tẽ cõcessit captoq; libro q̃si scribere uellet: calamũ ori admouit: ex quo inclusũ uenenũ sumpsit. Pli. lib. xxxiii. docet Demosthenẽ ueneno sũpto ex annulo interisse his uerbis: Alii sub gẽmis uenena cludũt, sicut Demosthenes summus orator(um) Gręcię, annulosq; mortis g(rati)a hñt. Eratosthenes autẽ ait in circulo quodã cõcauo, quẽ circa brachiũ ferebat, uenenũ seruasse. Demosthenes alius Fuit itẽ alius Demosthenes Atheniẽsis missus cũ Nicia aduersus Syracusanos. de quo meminerũt Plutar. in Nicia, Thucydides lib. vii. historiar(um), & Iustin. lib. iiii. quẽ tradũt alii gladio & uolũtaria morte se uidicasse, alii iterfectũ iuito Gylippo duce Lacedęmoniorũ. ¶ Diis aduersis genitus: quia multis agitatus est aduersitatibus. ¶ Quẽ p(ate)r ardẽtis massę: nõ iã ad rhethora a p(at)re ẽ missus. nã annorũ septẽ tñ fuit, cum patrẽ amisit, sed ad Iseũ se cõtulit: q̃q̃ tũc t(em)p(o)ris floreret Isocrates. p(ate)r aut Demosthenis fuit (ut Theopõpus, & Plutar. tradũt) in p(ri)mis honestus, ac p(ro)bus uir Macheropius ab officina gladior(um) est cognominatus: quã Athenis egregiã, multisq; artificibus seruis instructã hẽbat, matre barbara muliere natũ scribit Aeschines. De eo sic Sidonius Apollinaris: Fabro p(ro)genit(us) spreto cui p(at)re polita Eloquiis plus lingua fuit. De eo sic & Valeri. Quã matrẽ Eurypides, aut quẽ patrẽ Demosthenes habuerit: ipsorũ quoq; sęculo ignotũ fuit. Alteri(us) aũt matrẽ olera, alterius p(at)rem cultellos uendicasse pene oium doctorũ litterę loquuntur. ¶ Lippus: is appellat(ur), cui oculi iugiter stillãt. Vñ lippitudo morbus, quo oculi ifestant(ur). Hora. Oculis collyria lippis. ¶ Et luto Vulcano: luto Vulcano p(ro) luteo legẽdũ est p(er) synęresim: ut documus in. vi. Sat. illic: Et terrã luto feri Luto pro luteo lectino. nã p(ri)ma lõga est, Pers. Surgit tibi lutea pellis. Oui. Lutea mane uidet pulsis Aurora tenebris. Vir. Mollia luteola pingit uaccinia caltha. & alibi: Et croceo mutauit uellera luto: pro luteo croco. ut sit hypallage. Nã dictio q̃ duas extremas hẽt longas, & mediã breuẽ, stare nõ p(otes)t i uersu hexametro. hac aũt rõne dicimus idupator p(ro) impator: q(ui)a media sit breuis & extremę longę. Quando autem est a luto deriuatum primam habet breuem. Hora. in sermonibus. Defingit Rheni luteum caput. ¶ Bellor(um) exuuię: Ostẽdit & uotũ eor(um) dãnãdũ esse, q(ui) ad res bellicas optauerũt descendere: tãq̃ reportaturi (q(uo)d fere ab oibus expeti solet) famã & gloriã. docẽs & id multis pariter impatoribus, & patrię fuisse exitiosum. ut patebit Alexãdri & Hãnibalis exẽplo. Ordo aũt hic est Lorica affixa trũcis tropæis: & buccula pendẽs de casside fracta: & iugũ curtũ de temone: & reliq̃ expositiue exuuiæ bellorũ credunt eẽ bona [illegible]ra bonis humanis. Tropæũ ¶ Tropęis: tropęum dictũ est gręca. trope. n. grace sine aspiratione conuersionem latine significat. erat aũt monimẽtũ hostiũ deuictor(um): a Gręcis consuetudo manauit: qui ubi hostes in fugã conuertissent: arborẽ truncatis ramis erigebant: q(ui)bus hostiũ suspẽdebãt exuuias. Vnde Nonius: Spolia, inquit, hostiũ stipitibus affixa tropęa uocãtur. Trãq(ui)l. in Caligula: Truncatisq; arboribus, & in modũ tropęorũ adornatis. eam consuetudinẽ & Romani usurparũt: unde Marii tropęa a Scylla disiecta sunt: quę a Cęsare (ut Tranqllus, & Plutarchus scribunt) fuerũt reposita. Scribit Seruius tropęa in locis eminentioribus collocati solita. & ideo Romę i arcubus incidebãtur ad id exędificatis. Sed ea postea nõ solũ in marmore, sed & in ęs incidi cœpere. unde Plutar. cõqueri(tur) imprudẽter simul & asp(er)e nimis egisse primos ex Gręcis, qui tropęa, aut marmore incisa, aut ære sculpta facientes, odiũ simul & bellũ a cõseruata uictis ignominia p(er)petuum reddidissent. De tropęis mẽtionẽ sępissime fieri apud Thucididem inuenies. Illud deniq; tenebris tropęũ fuisse aut saxũ, aut arborem decisis ramis, aut colũnam erectã aut arcus cũ inscriptione hmõi: Atheniẽses hic uicerũt Lacedęmonios. ¶ Truncis: q(ui)a (ut diximus) ramis truncatis spolia arbori suspẽdebãtur. unde est illud Virgilianũ: Vota Deũ p(ro) uictore soluebat eoo: Ingẽtẽ quercũ decisis undiq; ramis Cõstituit tumulo, fulgẽtiaq; induit arma, Mezẽtii ducis exuuias tibi magne tropęũ Bellipotẽs aptat rorantes sanguine cristas Telaq; trunca uiri, & bis sex thoraca petitum, Perfossumq; locis.

ASCen. ¶ Sed uterq; orator tã Demosthenes, q̃ Cicero p(er)it. i. perit. eloq(ui)o. i. p(ro)pter eloqu(i)um. & lętus exundãs. i. sup(er)abundãs fons ingenii dedit utrũq; leto. i. morti. manus Ciceronis, & ceruix est cęsa ingenio. i. p(ro)pter ingeniũ. & rostra. i. loca in foro iudiciali unde publica mãdata edicũtur: munita rostris nauiũ. p(ro) q(ui)bus. i. ante quę Cicero orare solebat. maduerunt raro sanguine pusilli. i. modici & parũ docti causidici. Si Cicero dixisset oia sic. i. sicut dixit: O fortunatã natam me cõsule Romã: q(ui) uersus p(ro)pter concidẽtes syllabas uitiosus est. potuit. i. potuisset cõtẽnere gladios Antoni. i. M. Antonii triumuiri. Ego malo, inq(ui)t poeta, poemata ridẽda. i. inepta q̃lia Cice. cõposuit: nõ. n. habuit uenã ad carmen: nisi ubi aliorũ inuẽta trãstulit: q̃ te o Philippica: scilicet oratio. ad imitationem eum Demosthenis Philippicas inscripsit orationes pulcherrimas contra Antonium factas: cum potius Antonianas appellare debuisset: in q(ui)bus secũda p(re)cipue Antoniũ carpit. uñ dicit: Ego malo ridẽda poemata, q̃ te o Philippica sup(er)io(r)o diuina. i. diuino artificio cõfecta. q̃ uolueris. i. dũ uolueris: aut dũ libri aut chartę uoluũtur. hẽris p(ro)xima a p(ri)ma. i. secunda: hoc est mallem semper ridenda poemata fecisset: q̃ secune

dā Philippicā quam artificiosissime quidē composuit:sed p rā summā inuidiā Incurrit. S guus exitus.i.crudelis mors.eripuit &c.i.ēt.il lum.s.Demosthenem:quem Athenæ mirabantur. torrentem.i.in morem torrentis fluentem eloquio. & moderantem frena pleni the atri.i.gubernantem totum theatrum:ille.s.Demosthenes filius fa bri ferrarii,& potissimum macheropi .i.factoris gladiorum. genit' sup.fuit Diis aduersis. & fato si nistro.i.infausto.quem pater lip pus.i.lippos:hoc est fluentes o culos habens. fuligine.i. ꝑpter fuliginem massę.s.ferreę.arden tis:hoc est candentis.misit a car bone & forcipibus.i.tenellis.for tium.i.calidum capientibus . & incude.i.ferro duriore super qd' cuditur:parante gladios. & Vul cāo.i.fabro ferrario:qualis erat Vulcanus.luto.i.cœnoso & de formi. Non credo deductum es se a colore luteo.i.rufo: quia sic lutum primam ꝑducit. ut in Bu co. Murice iam croceo mutābit uellera luto. Et iterum, Mollia lu teola pingit uaccinia calta. Et sę pe alibi. Lutrū autem uocat fa brum propter fuliginem:quod si pro igne posuit, qui in carbonis bus est:adhuc luteum dicere po tuit ad differentiam elemētaris: cui Minerua pręest. ¶ Bellorum exuuię &c. Ostendit in uictoria: gloria: & pręda bellica non esse uera bona,licet a multis appetā tur. Appetuntur autem intantū ut multis persuasum sit esse ma iora bona , ꝗ quę a mortalibus cōferri possint. quandoquidem triumphans summo Deo in eiu sdē uestibus sacrificabat, eiusdē ꝗ personam gerebat. Quapro pter dictum est: ꝙ ne sibi triums phans placeat curru seruus por tatur eodem. Quinetiam contu melias & irrisorias cantilenas in triumphātē dicere licebat. Ordo igitur talis est: Exuuię bellorum .i. ea ꝗbus uicti i bello exuūtur.

Lorica,& fracta de casside buccula pendens,
Et curtum temone iugum,uictæq; triremis
Aplustre,& summo tristis captiuus in arcu,
Humanis maiora bonis creduntur,ad hæc se
Romanus,graiusq;,ac barbarus induperator
Erexit,causas discriminis,atq; laboris
Inde habuit. tanto maior famæ sitis est,ꝗ
Virtutis. quis enim uirtutem amplectitur ipsam,
Præmia si tollas:patriam tamen obruit olim
Gloria paucorum,& ludis,tituliq; cupido
Hæsuri saxis cinerum custodibus,ad quæ
Discutienda ualent sterilis mala robora ficus,
Quandoquidē data sunt ipsis quoq; fata sepulchris.
Expende Hannibalem,quot libras in duce summo
Inuenies:hic est,quem non capit Africa Mauro
Perfusa Oceano, Niloq; admota tepenti.
Rursus ad Aethiopum populos,aliosq; Elephantos,
Additur imperiis Hispania,Pyrenæum
Transilit,opposuit natura alpemq;,niuemq;,
Diduxit scopulos,& montem rupit aceto.
Iam tenet Italiam,tamen ultra pergere tendit
Actum inquit,nihil est,nisi Pœno milite portas
Frangimus,& media uexillum pono Suburra.
O qualis facies,& quali digna tabella,
Cum getula ducem portaret bellua luscum
Exitus ergo quis est:o gloria,uincitur idem
Nempe,& in exilium pręceps abit,atq; ibi magnus,
Mirandusq; cliens sedet ad prætoria regis,
Donec Bithyno libeat uigilare tyranno,
Finem animæ,quæ res humanas miscuit olim
Non gladii,non saxa dabunt,non tela,sed ille
Cannarum uindex,ac tanti sanguinis ultor

IOAN. BRIT. ¶ LORICA : ex corio fieri consueuit.quę ꝗuis nunc ex ferro conficiatur,nomen tñ obtinuit

Lorica a loris. ¶ Buccula:ea est pars galeę,quę buccas tegit. eius sic me

Buccula minit Iulius Capitolinus in maximinis:Fecit & galeas gemmatas, fecit & buceulas. ¶ Curtum:aut mutilatū.ut Marti. Et curtus Chio nes Anth opesue calix. & Propertius lib.iiii. Læsit & obiectum te gula curta caput. aut curtum temone.i.a temone curtatū & auul

Temo unde sum. Temo.n.a tenendo est dictus,ꝙ plaustrum teneat, & guber net. ¶ Aplustre:auctor est Festus aplustria esse nauium ornamenta:

Aplustria quę quia plus erant ꝗ essent necessaria , etiam aplustria appella bantur. Cice.in Arato:Nauibus assumptis fluitantia quęrere ap lustra. Silius lib.x.sic:iamq; per undas:Et transtra,& mali,laceroq; aplustria uelo: Ac miseri fluitant remouentes ęquora nautę . ¶ Et captiuus tristis in summo arcu:nam in arcubus lapideis incideba tur totus ordo uictorię . Domitianus per summam ambitionem, arcus cum quadrigis & insignibus triumphorum per regiones ur bis tantos,aut tot extruxit, ut cuidam grece inscriptum arcui sit: consulatus.xvii. cepit.auctor Tranquil. ¶ Maiora bonis humanis: hoc est nihil esse in bonis humanis excellentius hac gloria bellica. ¶ Ad hęc se.i.ad hanc gloriam & famam comparandam ex spo liis, & uictoriis hostium. ¶ Induperator:pro imperator : propter ra tionem de luteo superius dictam:quia inter duas syllabas longas non potest media breuis stare in hexametro carmine. Sic & Mace das pro Macedonas dicunt poetæ. Vt illud apud Valerium Flac cum in primo: At Iuno argolicas pariter, Macedumq; per urbes. ¶ Romanus:sensus est Romani,inquit, imperatores Gręci & Bar bari erexerunt sese ad hęc, & animum suum intenderūt: uidelicet ad famam & gloriam, quam dum omni studio sequuntur , & sibi & patrię peperere exitium . Atq; hoc modo dignitates petentium dānat stultum uotum. per Romanum autem possumus intelligere non modo Iulium Cęsarem, sed & M. Antonium, multosq; alios, qui dum gloriam bellicam sequuntur, & sibi exitium, & patrię ca lamitates multas attulerūt. Gra ius:ut Themistocles & Milcia des duces Atheniēsium: ꝗ dum famam et gloriam reb' bellicis aucupantur, miserabili exitu ui tam finiuere . Nam Milciades, ꝗ Athenas, totāq; Gręciam libe rauerat supato Dario duce Per sarum , ob eāq; rem multis affe ctus publice honorib', demum proditionis accusatus, causa co gnita capitis absolutus, pecunia mulctatus est: quam quia solue re non poterat, in carcerem con iectus est: ubi diē obiit supremū.

Milciades

Themistocles uero rebus licet feliciter aduersus Xersem gestis inuidia tñ ciuium suspectus , & ipse proditionis ciuitate eiectus Argos gabitatum concessit: ubi cū tutū se non uideret: Corcyrā demigrauit: deinde ad amicum Molossorū regem confugit: de mum cum a Lacedęmoniis & Atheniensibus ad suppliciū de posceretur, ad Artaxerxem cōfugit: a quo magnis muneribus donatus in Asiam rediit, domi ciliūq; sibi Magnesię constituit, ubi(auctore Thucydide) mor bo assumptus est. Alii uero tra dunt eū epoto tauri sanguine in fuso ueneno uitā finiuisse. ¶ Bar barus:ut Hānibal, ꝗ dū Roma nos bellis assiduis uexat, in cau sa fuit , ut patria a Romanis sit euersa, ipse aūt ad uenenū sit cō pulsus. de cuius nece mox dice mus. ¶ Erexit se.i.animū ad hęc intendit. ¶ Inde ex hac glorię cu piditate. ¶ Habuit causas discri minis:cupiditas, inqt, illa glorię fuit causa ut adiuerint tot pericula, & tot labores . ¶ Tanto maior famę sitis est: non sunt, inqt, ad hęc pericula & labores tā moti uir tutis, ꝗ glorię cupiditate. Neq; n. hęc, ꝗa per sepulchra essent, fece rūt: & qd' sola contenti esse uellent rei bene actę cōscientia : sed ut immortalem gloriam consequerentur: qd' omnes fere mortales fa ciūt. ꝗs enim aliꝗd cū uirtute faciat: nisi sibi magnam prouenturam inde sciat gloriam: quę boni operis est tanꝗ merces & pręmiū. un de illud est Cice. in officiis: Vix inuenitur, qui laboribus susceptis, periculisq; aditis non quasi mercedem rerum gestarum desideret gloriam. unde hoc loco poeta horum imperatorum exemplo eos damnat, qui uirtutem non amplectantur, nisi famam inde conse quuturam arbitrentur. qd' est contra Ciceronis philosophiam: qui ait sufficere debere ad gloriam benefacti cōscientiā. Nā(eo aucto re) sapientibus conscientia ipsa factorum egregiorum amplissimū uirtutis est pręmium. Magnanimus enim & generosus omnia fa cit causa uirtutis, non famę, aut glorię. Non enim debemus hone sta facere propter hoc, ut laudemur, sed quia honestum est ita face re. Laus enim & gloria sequuntur, etiam si non appetantur. ¶ Pręs mia si tollas: idest ipsam gloriam, quam operis bene nauati habent pro pręmio. ¶ Si tollas si auferas. quasi dicat isti imperatores hęc tā egregia non fecissent, nisi se ęternam gloriam adepturos sperasse sent. ¶ Patriam tamen: sensus est: Dum nonnulli glorię & laudis cu pidi bella gerunt: in causa fuere ut patria subuerteretur sicut Car thago euersa est: dum Hannibal gloria incensus cum Romanis ge rit bellū. Sensusq; ita a superioribus pendebit: ut dicas: Sūmo quis

Themistocles

dem

& studio multi gloriā tāq̄ summū bonū appetiuerūt: sed tñ ipsa gloria obruit patriā eo⁊. Hoc aūt uidet poeta sumpsisse ex. 3. Tusc. Ciceronis scribentis de gloria: Qua cæcitate hoīes cū quędā pclara etiam cuperent, eaq; nescirent, nec ubi, nec qualia essent: funditus alij euerterunt suas ciuitates alij ipsi occiderunt. ⸿ Tituliq; cupido: inscriptionis, qualis solet fieri in saxis tumulorum. ⸿ Ad quæ: ad quam gloriam & titulum. ⸿ Discutienda delenda. per quod monet poeta rebus humanis minime confidendum: cum omnia sint caduca & uana. iuxta illud Salomonis: Vanitas uanitatum, & omnia uanitas. ⸿ Mala: ab effectu, q discutiant titulos. ⸿ Robora fici: idest caprifici. ea enim ex muris erumpit, sciinditq; sepulchra. Martia Marmora Messalę findit caprificus. ⸿ Quandoquidem: stulti, inquit, sunt mortales, qui sempiternam se putant adepturos gloriam ex titulis sepulchrorum: ac per hoc uarijs se, patriamq; laboribus, ac periculis obijciunt: ut in sepulchris rerum gestarum titulos relinquant: non intelligentes ipsos etiam titulos cum sepulchris erumpente caprifico posse deleri. quod & Plinius in procemio septimi libri comploratis uerbis: Vni homini sepulturæ cura; atq; etiam post se defuturæ. ubi locum emendauimus. Nam ubi scriptum erat mendose defutura: & Hermolaus Barbarus corrigeret defuturo: nos correximus defuturæ ut sit sensus. Cura sepulturæ est homini, atq; etiam defuturæ post se. i. homo curam habet sepulturæ, & eius rei, quæ etiam post se defutura est: hoc est quæ cito delebitur, nec diu durabit: quandoquidem etiam fata data sunt ipsis sepulchris, ut aut uetustate, aut alia calamitate intercidant. Sicq; uanam, stultamq; hominum ambitionem, & gloriam sugillat. Sic & Marti. Accipe nūc phano nutantia pondera saxo: Quę cinieri uanus dat ruitura labor. Ausonius: Mors etiam saxis, nominibusq; uenit. hæcq; cum superioribus coniunctim legenda sunt. ⸿ Expende Hannibalem: exemplo Hannibalis monet poeta opibus humanis neutiquam confidēdum, cæcamq; istam gloriæ cupiditatēm omnino fugiendudam, quandoquidē per mortem omnia prorsus destruantur. nam si Hānibalis, inquit, cineres uolueris expendere: docebit te mors hominem, cuius animus immensus erat, nihil omnino esse: proindeq; tam multa non fuisse quærenda, quæ cito interuentu mortis essent perdenda. ⸿ Quod libras. q. d. minimi pōderis inuenies eum, cuius animus tantus erat, ut regnum Africæ ei satis non esset. Nam Africa non contentus, exercitum in Hispaniam, Italiamq; traiecit: ubi Romanos per sexdecim annos assiduis, crebrisq; uictorijs defatigauit. ⸿ Quem non capit: quasi Africa eius capax non esset: cū esset tanta animi magnitudine, postea q minimo sepukhro contentus fuerit. ⸿ Africa perlusa Mauro Oceano: descriptio est situs Africæ, quæ cum sit tertia pars orbis, ab Asia separatur Nilo: ab occidente alluitur Oceano Atlantico, ubi Æthiopes sunt in Libya, ab Europa nostro mari. ⸿ Oceano Mauro. i. Atlantico ad occidentem. ibi enim sita est Mauritania. ⸿ Nilo tepenti: hoc dicit propter intempestiuum æstus, ob quem ad eius fontes nullus unq̄ fuit aditus. est enim Zonæ torridę subiectus. de cuius ortu uaria referuntur ab auctoribus. De quo sic Plin. Nilus incertis ortus fontibus, ut per deserta & ardentia & immenso longitudinis spatio ambulans &c. ⸿ Rursus ad Æthiopū populos: Africa, inquit, itē admota est ad alios Æthiopes: ut per hoc intelligas non solum Africam ad Æthiopes Atlanticos ad occidentem, sed etiam ad Æthiopes Troglodytas ad orientem in Arabia extendi. est enim duplex Æthiopia: ut diximus alibi. altera in occidente ad Atlanticum Oceanum, altera uero in Arabia orientem uersus. de qua sic Apule. lib. 11. Meta. Et qui nascentis diei Solis inchoantibus illustratur radijs Æthiopes, Arijq;. Statius in. x. Thebaidos: Æthiopesq; alios &c. ⸿ Aliosq; elephantos: hoc est arabicos. In Arabia enim & India elephanti gignuntur. unde Plin. inquit: Indicis minores arabici, quos appellāt nothos. ⸿ Additur imperijs Hispania: nam in Hispaniam contra fœdus trāsiuit, Saguntum ciuitatem Romanorum octauo mense cepit, & euertit. De quibus iniurijs missos a Romanis ad Hannibalem legatos, qui quererēt, noluit audire, sed armo⁊ strepitu & tuba⁊ clāgore nauē ne ad littus appellerent, prohibuit: qui ut mandatū erat, iter ad Carthaginem uertentes bellum de more indixerunt. Hannibal deinde superato Pyrenæo saltu, per Gallias fusis, q ei obsistere conati erant, ad alpes uenit & laborioso per eas transitu, cum montanos quoq; Gallos obuios aliquot prælijs reduxisset, in Italiam descendit, & ad Ticinum amnem Romanos equestri prælio fudit, iterumq; exercitu Romano ad flumen Trebiam fuso, Apœninum per maximam militum uexationem propter um tempestatum transijt, Campaniā uastauit, exercitum Romanum apud Cannas Appulię uicum superauit: quo prælio quadraginta quinq; millia cæsa fuerunt cum Paulo consule, & senatoribus nonaginta, consularibus, atq; prætorijs aut ædelitijs triginta. potitus Capua, quæ ad eum defecerat, ad tertium ab urbe Roma lapidem super Anienem castra posuit: ipse uero cum duobus millibus equitum usq; ad portam Capenam, ut urbis situm exploraret, obequitauit: & cum per triduum utrinq; in armis exercitus omnis descendisset, certamen tempestas diremit. Nā cum in castra redijssent, statim serenitas erat. Hęc oia poeta percurrit. ⸿ Pyrenęum. f. montē, qui Galliam ab Hispania diuidit. ⸿ Et mōtem rupit: nam (ut scribūt Liui. & Plutar.) mōtē facto incendio, infusoq; insuper aceto disrupit, effecitq; ut ea elephantus oneratus ire posset, qua antea uix homo inermis uix poterat repere. hac copias traduxit, in Italiāq; peruenit. ⸿ Opposuit natura: nam Alpes (ut scribit Pli.) Italię pro muris aduersus impetū barbarorū dedit & (ut idem scribit) prodigij loco habitum est, cū Hānibal eas superauit. Nam nemo unquā cum exercitu ante cum præter Herculem Graiū transierat: quo facto is hodie saltus graius appellatur: ex Italiam a Gallia seiungunt. ⸿ Tamen ultra pgere tendit: non contētus in Italiam descēdisse, quā per annos. xvi. (ut diximus) uastauit, uoluit & Romā ipsam capere. ⸿ Actum inqt nihil est. i. nihil adhuc fecimus, nisi Romā capimus, & uexilla nostra in media Suburra figimus. ⸿ Media Suburra: fuit enim (ut ante diximus) regio Romæ celebratissima. ⸿ O qualis facies: deformitatem Hānibalis notat per acclamationē. Illud aūt sciendū O (auctore Prisciano) uarias habere significationes. Est enim aduerbium uocādi, ut illud Virg. O regina nouam, cui condere Iuppiter urbem. Est admiradi, ut hoc loco apud Iuue. Est indignandi, ut Cice. O tpa, o mores. Est optandi, ut Virg. in. 12. Adsis o tantū, & propius tua numina firmes. ⸿ Et quali digna tabella: nam deformes sępe in derisum a pictoribus in tabellis pingebātur. ⸿ Cum bellua getula. i. elephantus Maurus. Nam Getuli populi sunt Libyæ cōtermini Mauritaniæ: ubi elephātes inueniūtur, sed maiores in India. hoc aūt dicit ex historia. Nam Hannibale in Hetruriam descendente, Arnus uehementer excreuerat. Quare tantū exercitū secum trahens, uitare nō potuit, quin ingentē hominum, ac iumentorū iacturam faciens, ipse quoq; & si elephanto, q unus ex multis supfuerat, eminēs ueheretur, plurīū dierū ac noctiū intēperie uigilijs cōfectus, alterū oculorū amitteret. auctores Plutar. & Liui. ⸿ Exitus ergo quis est: hoc totum est in derisum Hanibalis, qui dum inanē sequitur gloriā, supatus est a Romanis. Quis, inqt, fuit finis Hānibalis: supatur inqt, & in exiliū abijt. Nam ex Italia in Africā reuocatus a Scipione posteriore supatus est, & fugiēs ad Antiochū regē Syrię concessit, quē Romanis hostē fecit. quo uicto ad Prusiā Bithynię regē trāsiuit. unde a Romanis p Flaminiū legatū repetitus: hausto, qd' sub annuli gēma habebat, ueneno absūptus est. ⸿ O gloria: acclamatio est in uanā glorię cupiditatē. ostēdit enim Hānibalē dū gloriā quęrit, & supatū a Romanis, & ex patria fugatū in exilio uitā finiuisse. Gloriā aūt scimus esse duplicē: ut altera dicatur gloria adūbrata, q̄ uerā gloriā imitetur. multi. n. famā popularē tanq̄ uerā gloriā sequentes, seq; & ciuitates suas pdidere. Altera uero quędā solida res sit & expressa nō adūbrata. Ea est (ut scribit Cic. i. 3. Tusc.) cōsentiēs laus bonorū, incorrupta uox bene iudicātiū de excellēte uirtute. Quint. Laudē bono⁊ gloriā appellat. Sene. ait Gloriā uanū & uolatile qdda esse, auraq; mobilius. Nec mirū est Hānibalē, alijq; imperatores tanto⁊ gloriæ cupidos fuisse. nemo. n. ē, q aliq̄ dulcedine glorię nō tāgat. uñ ē illud Valeri. Flac. Tu sola animos, mētēq; puris Gloria. ⸿ Vincit inquit, q Romano⁊ uires toties cōquassauit, supatur tādē. ⸿ Nēpe, & in exiliū abijt. i. ad Antiochū, mox ad Prusiā. ⸿ Sedet ad ptoria: miseriā ondit Hāniba. q tā q̄ cliēs ptorio assidēs Prusiā regē expectaret. ⸿ Prętoria de ptorio diximus in. 1. Saty. illic: Criminibus debēt hortos, ptoria, mēsas. ⸿ Libeat uigilare: melius est legere uigilare, q̄ iugulare. ut sit sensus: Ad ptoria Prusię regis Bithyniæ assidebat tāq̄ cliēs, donec rex e lecto mane surgeret: ut uel eū Roma. ritu salutaret, aut ut pīlo eēt, siqd iṡ garet. ⸿ Tyrāno Bithyno. i. Prusię regi Bithynię. Illud aūt obseruādū ē pmā syllabā Bithyni poni ad placitū. uñ alibi: Egtesq; Bithyni. Hor. Ne Cybitatica, ne Bithyna negocia pdas. ⸿ Finē aīę: orco ē & sensus: Nō gladij, nō saxa dabūt finē aīę. ipsi Hāniba. q res humanas pturbauit: sed uenenū: q suṗsit ex annulo. Nā ubi sesit se p Flaminiū reposci a Ro. hausto (ut diximus) q sub annuli gēma hēbat ueneno, absūptus ē. Sub gēma. n. aliq uenena claudebat. uñ ē illud Pli. Alij sub gēmis uenena cludūt. sicut Demosthe. summus orator Gręcię: annulosq; mortis gratia hñt. ⸿ Miscuit: pturbauit & tremes fecit. Virg. Et omnē Miscet agens telis, nemora inter frōdea turbā.

Locus Plinij

Æthiopia duplex

Equitare

Pyrenęus

Getuli

Hānibalis mors

Gloria

Annulus,i demens,& sæuas curre per alpes,
Vt pueris placeas,& declamatio fias.
Vnus Pelæo iuueni non sufficit orbis,
Æstuat infelix angusto limite mundi,
Vt Gyaræ clausus scopulis,paruaq; Seripho,
Cum tamen a figulis munitam intrauerit vrbem,
Sarcophago contentus erit.mors sola fatetur,
Quantula sint hominum corpuscula. creditur olim
Velificatus Athos,& quicquid Graecia mendax
Audet in historia,constratum classibus iisdem,
Suppositumq; rotis solidum mare, credimus altos,
Defecisse amnes,epotaq; flumina Medo
Prandente,& madidis cantat quæ Sostratus alis.
Ille tamen qualis rediit Salamine relicta,
In Corum,atq; Eurum solitus sæuire flagellis
Barbarus Æolio nunquam hæc in carcere passos,
Ipsum compedibus,qui vinxerat Ennosigæum?
Mitius id sane,quod non & stigmate dignum
Credidit,huic quisquam vellet seruire Deorum?
Sed qualis rediit?nempe vita naue cruentis
Fluctibus,ac tarda per densa cadauera prora.
Has toties optata exegit gloria pœnas.

ASCen. ¶ V T lorica.i.tegmen ex loris factum: quale nunc ex hamis & annulis faciunt. affixa truncis.i.truncatis arboribus,trophæis.i.ad trophæum constitutis. & buccula.i.buccarum tegmen.pendens ex casside.i.galea fracta.omnia enim dirupta & fracta suspendebantur:ut ui & a fortiter resistentibus abstracta uideantur: non ab imbellibus & timidis,qui arma abijciunt in fugã uersi. & iugum curtũ .i.imminutum. temone.i.culus temo deerat:uel iugũ quod trahebãt equi: quo tempore in curribus pugnabant. curtũ.i.abruptum & curuatum cum sup.temone.i.ligno oblõgo. ad quod iugum annectitur: & deinde rotæ totusq; currus. & aplustre .i.ornamentum amplius q̃ ad nauigandum opus sit. dicitur etiã aplustre & i plurali aplustria,uel aplust:a:quasi sine nauigatione quia sine amplustri uel aplustri nauigari potest. é ergo ornamẽtum ad pompã mag.s,q̃ ad necessitatem adhibitum.triremis.. s.nauis tribus ordinibus remorum utẽns. uictę ab eo qui aplustrã suspẽdis.& captiuus.s.summus dux hostilis exercitus:hoc est statua eius tristis.i.propterea q̃ in triumpho ductus sit uultũ tristem habens.in summo arcu .s.triumphali constituebant.n. arcus ex lapidibus. cuiusmodi sunt arcus in pontibus: in quorum summitate tenebat uictor uictum. hoc omnia autem creduntur sup. esse bona maiora bonis humanis.i.q̃ quæ ab homine conferri possunt. Induperator pro imperator.i.princeps exercitus,qui omnibus imperare potest. Romanus ut Pompeius & Cęsar & G.aius.i.græcus ut Alexãder Magnus.ac barbarus.i.quis alius ut Hannibal. & erexit se ad hæc.i.ad huiusmodi bona. & habuit in inde.i.ab ijs bonis impetrandis.causas discriminis.i.periculi, atq; laboris.tãto maior sitis.i.appetitus est famæ q̃ uirtutis. Si enim tollas præmia uirtutis.i.honorem & gloriam:quis amplectitur ipsam uirtutem. q.d.nemo. Tamen.i.q̃uis tantopere appetatur gloria.i. appetitus gloriæ & ambitio paucorum.s.Syllæ & Marij,Cęsaris,& Pompeij, Augusti & collegarum,aliorumq;,qui ciuilia bella gesserunt. & cupido laudis & tituli.i.clari nominis inscriptionis. hæsuri .i.inhæsuri.saxis.i.saxeis sepulchris, aut urnis existentibus custodibus cinerum: ad quæ tamen saxa discutienda.i.findenda & dissoluenda ualent.robora.i.trunci aut uires. mala.i.mutila & nociua.sterilis ficus.i.eius quæ caprificus dicitur. Quandoquidem.i.cũ ita sit.q̃ fata.i.fatales interitus sint data.quoq;.i.etiam. ipsis sepulchris.de qua re sic dicit Ausonius:Miremur perijsse homines:monumenta fatiscunt Mors etiam saxis,nominibusq; uenit &c. Hæc in quam gloria & cupido tituli q̃tumuis parum duraturi. obruit.i. sanguine & igni:quasi diluuio quodam inoleuit.patriam dictorum ambitiosorum.s.Romam. Expende.i.põdera Hannibalem ducem Carthaginensium: quot libras inuenias in summo duce.q.d.paucissimas: & tamen hic est quem Africa perfusa ab occidẽte.s.Oceano Mauro.i.mari Atlantico,q; pro &. admota ab oriente.s.Nilo tepenti propter calorem regionis. & admota rursus utpote ab meridie usq; ad populos Æthiopum:quia clauditur mari Æthiopico:& ad alios elephantos indicos.s.aut libycos: hoc est quantumuis lata regio.tamen non capit.i.continere nõ potest:eo q̃ animus eius maior est. & maiora desiderat:unde subdit. Hispania additur imperijs eius.transilit.i.celeriter quasi non esset obstaculum trãsit. Pyrenæũ .i.montem diuidentem Hispaniam a Gallia: & tamen natura opposuit Hannibali.s.alpem & niuem.i.montem altum & niuolum Italiam a Gallia & Germania separantem.& ipse Hannibal diduxit.i. in diuersas partes duxit:hoc est diuisit scopulos: hoc est saxa eminentia inter niues sicut scopuli in mari eminenti. & rupit montem .i.partem mõtis aceto, quo liquefecit & peredit saxeam materiam, iam.i.postq̃ talia peregit,tenet Italiam. & tamen tendit pergere ultra: & inquit nihil actum est nisi frangimus portas ciuitatis Romæ milite pæno.i.punico:hoc est Carthaginensi exercitu. & nisi pono uexillum meũ in media Suburra.i.regione populosissima Romę. O qualis sup.erat facies.s.Hannibalis: & quali tabella sup.erat digna ut depingeret ad spectaculũ.cũ.i.q̃n.bellua Getula.i.ex Getulia parte Africæ:hoc est elephas,qui unus superuixerat.portaret ducem.s.Hannibalem.luscum.i.altero oculo captum:aut si mauis monoculum:quia alterum oculum frigore perdiderat. Ergo o gloria quæ horum causa es. qs est exitus.i.finis gestorum eius. Nempe.i.certe.s.uictor multos uincitur. & abit præceps.i.præcipitanter in exilium.s.ad Antiochum regem Syriæ. atq; sedet ibi.i.i illo exilio.ad.i.iuxta.prætoria.i.iuxta sedem iudicialem regis. magnus & admirandus cliens.i.minister ipsum colens. donec libeat uigilare .i.uigilias exhibere & salutationis munus. tyranno.i.regi. Bithyno.i.Bithyniæ.s.Prusię. Gladij non dabunt saxa non dabunt. tela non dabunt.i.nihil magnum, aut uiolentum dabit animæ.s.Hannibalis.quę miscuit.i.perturbauit & confudit olim res humanas: finem & exitum.

¶ A N N V L V S uindex Cãnarum.i.qui sumpsit uindictam de Romanis trucidatis ad Cannas uicum Apuliæ. de quibus paulo ante diximus. ¶ Demens: insultat per ironiã Hanibali:qui dum gloriam ex rebus bellicis quærit. demum per uanas agitatus labores ueneno mortem sibi attulit:ut eum dementem appellet quasi qui maiorem gloriæ, q̃ salutis suæ rationem habuerit. ¶ Vt pueris placeas:ut pueri habeant materiam ad declamandum,quæ sumebatur (ut diximus) ex historijs: ¶ Declamatio est (ut ante docuimus illic: Declamare doces) forensium actionum meditatio. Ita enim pueri exercebantur:ut ad ueras causas agẽdas in foro essent instructi. ¶ Vnus orbis: sensus est: Alexander Magnus, qui gloriæ studio animum adeo insatiabilem gessit, ut uno orbe contentus non esset,cognoscet in fine uitæ cupiditates suas inanes, uanasq; fuisse, contentusq; erit solo tumulo, cum aliud secum ferre non licebit. per quod poeta docet homines per mortem moneri rebus humanis: ut momentaneis & caducis minime inhiandum: inanemque gloriam omnino fugiendam. Quod autem poeta dicat unum orbem non sufficere Alexandro: hoc est ex historia. Nam (ut scribunt Plutarchus, & Curtius, & Cicero in Academicis) cũ ab Anaxarcho ex persuasione Democriti præceptoris audiuisset plures esse mundos, fleuisse: amicisq; percunctantibus quidnam fleret, respondisse: at non, inquit, dignum est flere si cum infiniti sunt mundi:domini unius uix facti fuerimus. Angusta homini possessio fuit, quæ Deorum omnium domicilio suffecit. ¶ Pelæo iuueni: Alexandro Macedoni. Nam Pela (auctore Plinio, & Strabone) colonia fuit in Macedonia:ubi milites recensebantur, & alebantur equi unde & Philippum Pelæum appellauit Lucanus: Pelæi proles uesana Philippi. ¶ Æstuat: exudat, uelut æstuant, qui loco angusto inclusi sunt, unde nulla dentur spiracula. ¶ Aestuat infelix. infelicem eum appellat, qui in toto terrarum orbe, non minus se arctum putat, quam si clausus sit parua insula. unde & Seneca ad Lucilium:sic infelicem dicit: Alexander Macedonum rex discere geometriam infelix cœperat, sciturus quam pusilla terra esset, ex qua minimum occupauerat. ita infelix dico ob hoc quod intelligere debebat falsum se cognomen gerere. Quis enim esse tam magnus in pusillo potest? ¶ Limite angusto: spatio mundi. nam totum mundum putabat sibi modicum & pusillum, ac si modica clauderetur insula. ¶ Vt Gyari: Gyarus & Seryphus insulæ sunt exiguæ, in quas relegabantur sontes: quarum Seryphus una est ex Cycladibus. de qua sic Ouidius: Te tamen o par- ux rectos

IOAN. BRIT.

Declamatio

Pela

uæ rector Polydecte Seryphi. Gyarus autem una ex Sporadibus.
Latine autem nomen declinatum est: sicut apud Virgilius. Aby-
dus, Pontus, & ostriferi fauces tentantur Abydi. ¶ Vrbem munitam
Babylō a figulis: Babylonem intelligit, quam Semiramis uxor Nini con-
didit in Assyria muris coctilibus: tantæ latitudinis: ut duo currus
contrarij exciperentur. De qua multa Diod. Trogus, Strab. Plin.
Solinus, & alij. Illic Alexander sublatus fertur ueneno: quod dedit
Antipater per Iolam ministrum, conscio (ut nonnulli tradiderunt)
Aristo. Venenum fuit aqua frigidissima: quę manat ex Nonacria ru
pe Arcadiæ: nec contineri potest alio uase: q̃ muli ungula. auctor.
Sarco-phagus Pli. in fine li. 30. Plutar. & Victruuius. ¶ Sarcophago cōtentus erit
sarcophagū pro sepulchro posuit. Nam sarcophagus lapis est (ut
scribit Pli. lib. 2.) qui circa Asson Troadis nascitur: in quo mortuo
rum corpora recondita constat consumi præter dentes: omniaq́,
quæ illata sunt una cum cadauere fieri lapidea. ἀπὸ τῆς σαρκός:
quod significat carnem humananam: & φάγω comedo. De eo lapi
de sic scribit Celsus: Lapis etiam, qui carnem exedit: quem Sarco-
phagon Græci uocant. scribit Strabo cadauer Alexandri ereptum
fuisse Perdicæ a Ptolemęo, Alexandriam q́ delatum, atq́ condito
rium illic extructum fuisse. quod (ut scribit Tranquil.) iussit aper
iri Augustus, cum Alexādriam uenisset, superatis Antonio, & Cleo
patra. Sed quando de sarcophago facta est mentio: subijt mihi mo
Loca Plauti emendata nere locum illum apud Plau. in Amphit. esse corrigendum: ubi le-
gitur: Hæc sola sarcam gestatitu scribe sic: quod nos recte emenda
uimus: Hæc sola sana restat meorum familiarium: sequitur enim:
immo omnes sani sunt profecto. dicit enim Amphitryo omnes fa
miliarium esse insanos: quum ab eis non cognoscatur pręterquam
ab Bromia: quam solam dicit restare sanam. Facile enim fuit sarcā
pro sanam scribere. Sic etiam locus ille in Asinaria est castigandus:
ubi scriptum est: Vides meam ante mergere. Nos sic correximus.
Vides ne amantem egere. Luginti minis, de quibus ante. ¶ Mors
sola fatetur: sola, inquit, mors docet hominem, qui tantopere intus
tumescit, inanemq́ hanc mortalem gloriam quærit esse quiddam mi
nimum quando mortuus uel paruula urna reconcatur: hocq́ ma-
xime dictum est ob Alexandrum: cuius animus tantus erat: ut uix
eum totus orbis caperet: qui mox exiguo captus est tumulo. ¶ Cre
ditur olim: damnat & Xerxem stultitię: qui cupitate glorię incensus
inenarrabili belli apparatu Græciam aggressus est: ubi tandem su-
peratus est, summo cum dedecore in Asiam refugit. Cuius rei hi-
storia (ut luculenter docent Iustinus lib. 2. Herodo. lib. 7. Plutar. in
Xerxes uita Themistoclis, & Probus Æmilius) ita se habet: Xerxes cum
Græcis bellum illaturus esset comparatis septingentis millibus ho
minum de regno, & trecentis de auxilijs: & decies centum millibus
nauium numero, fabricato ponte super Hellespontum traicit in
Europam: ubi inito prælio: cum Persæ a Græcis duce Themistocle
bello nauali superati, in fugamq́ conuersi essent: ipse tali clade per
culsus & dubius consilij, hortante Mardonio milites ducibus per-
ducendos tradit: ipse cum paucis Abydon contendit: ubi cum solu
tum pontem hybernis tempestatibus offendisset: piscatoria scapha
traiecit in Asiam trepidus: quæ omnia hoc in loco poeta prosequi
Athos tur. ¶ Velificatus Athos: Athos mōs est altissimus Macedoniæ: qui
ad mare Ægeum usq́ porrigitur, & in æstate umbram extendit ad
Lemnon insulam maris Ægæi, quem (ut scribit Herodotus lib. 7.
& Iustinus) Xerxes, cum in Græciā uenisset, classemq́ haberet ad
Eleuntem Cheronesi stationem, iussit abscidi a continenti: fossa au-
tem facta est longitudine mille & quingentorum passuum. ea lati-
tudine, ut duas naues contrarias exciperet. quod quidem factum
est cum ad ostentandam potentiam, tum ad relinquendam memo
riam magis, q̃ ad ullam expeditionem necessariam. Ergo uelifica-
tus. i. per quem naues suis uelis nauigauere. Catullus: Per medium
classis barbara uenit Athon. ¶ Athos in nominatiuo Athon inue-
nitur & Athos: cuius genitiuus & datiuus est Atho more attico: ac
cusatiuus Athon a nominatiuo Athos. Virg. Aut Athon aut Rho
dopem aut alta Ceraunia telo Deiecit. Atho autem a nominatiuo
Athon ablatiuus Atho. Ouid. lib. 2. de arte amandi: Quot lepores
Græcia mendax in Atho, quot apes pascuntur in Hybla. ¶ Et quicquid Gręcia men
dax: innuit Iuue. ea quæ de Xerse dicuntur esse fabulosa. Nam Grę
ci historici fabulas plerunq́ historijs inferciunt, mendacijsq́ gau-
dent. unde Plin. lib. 5. cap. 1. loquens de nemore Hesperidum sic in
quit: Nec pter oleastros aliud extat ex narrato illo nemore. Minus
profecto mirentur portentosa Græciæ mendacia de ijs prodita. Idē
in. 8. Mirum est q̃ procedat Gręcia credulis: nullum tam impudens
mendacium est: ut teste careat. Sic etiam a Valerio in capite de api
cisia taxantur ut mendaces: Illa gentis ad fingendum paratæ mon
stro similia mēdacia. unde & Cic. in. 1. limine de legibus ait: Apud
Hero. patrē historię, & apud Theopō. inumerabiles esse fabulas.
¶ Cōstratū classibus nā nauiū decies centū millia habuisse dicitur.
¶ Suppositūq́ rotis: nā ut ex Asia in Europā traijceret copias, pontē
fecit, quo Abydū Sesto cōiunxit: inter quas urbes Hellespontus non
maiore est spatio, q̃ septem stadiorum. Sed cum pons tempesta-
te, & fluctibus esset quassatus, iussit trecenta uerbera ponto infligi,
& compedes iaci, & colaphos incuti. Herodotus auctor est libr. 7.
cum his quoq́ misisse, qui stigmata ponto inurerent, hac barbara
& uesana execratione, cū si disiecti pontis pœnas infligeret. O ama
ra aqua, rex compedes has inijcit. quod illū iniuste læseris, abs quo
nihil mali passus fuisti. Etenim rex Xerxes uolueris, nolueris ue trā-
mittit, meritoq́ tibi nemo amplius sacrificabit, ut amaro, doloso q́
fluuio: sed pontem occisis prioribus architectis refici iussit. Virg. in
Culice sic: Non perfossus Athos, nec magno uincula ponto Iacta,
meo quærent iam sera uolumine famam, Non Hellespontus pedi-
bus pulsatus equorum, Græcia cum timuit uenientes undiq́ Per-
sas. ¶ Rotis: hoc est curribus: qui per pontem fabricatum in Europā
traducti sunt. Quod tamē minus admirabile facit, q́ Caligula (au-
ctore Tranquillo) constrauit medium interuallum Baiarū usq́
Puteolos trium millium & sexcentorum ferc passuum. ¶ Credimus
altos Defecisse amnes: tanta enim fuit (ut diximus) hominum mul-
titudo: ut non immerito proditum sit flumina ab exercitu fuisse sic-
cata: Græciamq́ omnem uix capere exercitum eius potuisse. ¶ Me-
do: Medi populi sunt orientales Asiæ maioris contermini Persis: q̄d **Medi**
Apule. in. 1. Apologia ostendit: cum dicit Cyrum maiorem ob lo-
corum uicinitatem fuisse Semimedum, & Semipersam. ¶ Et madi-
dis. i. credimus & ea, quæ Sostratus madidis alis cantat. fuit Sostra **Sostratus**
tus quidam Augusti temporibus homo (ut scribit Plutar. in Mar-
co Antonio) omnium ætatis suæ ad dicendum ex tempore prom-
ptissimus: sed tamen academię nō decenter se inserens de hoc poe
ta non intellexit: sed de alio, quem poeta innuit de expeditione Xer
xis in Græciam multa conscripsisse. Verum cum de eo alibi nos le-
gisse non meminerimus: rem ut adhuc indagandam relinquimus:
eosq́ miramur, qui falso tradiderunt Sostratum ex testimonio He-
rodoti uatem fuisse, qui de aduentu Xersis prædixerit: cum ab He-
rodoto, non Sostratus, sed Onomacritus quidam sortilegus nomi
netur in septimo: cuius suasu Xerxes ad inferendum Græciæ bellū
est inductus. fuit & alius Sostratus Gnydius, qui ob nauigantium
salutem turrim Pharon fabricatus est, Ptolemęo permittente nomē
eius in ea inscribi. auctor Plin. lib. 36. ¶ Alis madidis: hoc est furo-
re poetico plenis & ebrijs. Nam madidus ponitur pro ebrio. Plaut.
in Amphit. Faciam ut sit madidus sobrius. ¶ Ille tamen qualis re-
diit: irridet poeta fatuum regem: cuius introitus in Græciam q̃ ter-
ribilis, tam turpis, ac fœdus discessus fuit. Nāq́ non solum terrestri
prælio superatus est, sed demum & nauali apud Salamina profliga **Salamis**
tus a Themistocle, in Asiam fugere coactus est. Salamis autem, si-
ue Salamin insula est ex aduerso Atticæ iuxta Aeginam. Eiusdem
nominis est etiam ciuitas in Cypro, quam Teucer fugiēs Telamo-
nem patrem condidit. ¶ In Corum, atq́ Eurum: speciem pro gene-
re posuit. ¶ Barbarus: ignominiose barbarum appellat: hocq́ ex hi
storia. nam Græci uolentes Xerxem significare, Barbarum dicunt,
quasi uesanum hominem. ¶ Carcere Æolio: in antro Æolí, qui Iouis
ex Acesta filia Hippotæ Troiani filius temporibus Iliacis, Æoliis
insulis imperauit. & cum incolis uentorum flatus prædiceret, exisi-
matus est in potestate sua uentos habere. unde Virg. Imperio pre-
mit, ac uinclis & carcere frenat. & Ouid. lib. 14. Metamor. Hippo-
taden cohibentem carcere uentos. ¶ Ennosigæum. i. Neptunum,
est enim compositum ab ἐνόω quod est cōcutio: & γαῖα terra: eo q̀
mare fluctibus terrā concutiat. unde Gelli. causas terræmotus sub
dubio explicans inquit: Ventorum ne ui accidat specus, hiatusq́
terræ subeuntium, an aquarum subter in terrarum cauis undantiū
fluctibus, pulsibusue: ita ut uidentur existimasse antiquissimi gręco
rum, qui Neptunum Ennosigæum appellauerunt, an cuius alæ rei
causa nondum etiam pro certo habitum. ¶ Mitius id sane: ironicos
subaudi fuit: tantummodo iniecisse uincula: & quod nō credidit di-
gnum stigmate: quasi dicat adeo fatuus & uesanus fuit: ut etiam di-
gnum stigmate existimauerit. nam (ut diximus) Neptunum iussit **Stigma**
notis inuri. Est enim stigma nota, & punctum, quo quis signatur.
a στίζω quod est puncto. per translationem autem capitur pro sug-
gillatione & nota infamiæ. Trangl. in Cæsare: Perpetua stigmata im
posita nō dissimulauerat. Mar. li. 12. Frōs hæc stigmate nō meo no

tanda est. Huic iam fatuo & uesano. Quisquã uellet seruire Deorum/ q.d. ne Dij quidem ab iniurijs eius tuti essent, si eis contingeret ei ministrare: licetq; eius persequitur fatuitatem. Sed qualis res dijt: hic qui tam terribili apparatu Græciam inuasit. Estq; facta repetitio in irrisionem tam fatui conatus. Nempe una naue: nam una (ut diximus) tñ scapha piscatoria aufugit in Asiam. Erat res spectaculo digna, & ad æstimationem rerum humanæ sortis uarietate miranda, in ex guo latẽtem uidere nauigio, quem paulo ãte uix æquor omne capiebat carẽtem etiam omni seruorum ministerio. Has. i. tales. Exegit gloria gloria inquit & honorũ cupiditas in causa fuit, ut multi in tales prolaberentur pœnas: per quod colligit gloriam multis perniciosam solere esse. unde Ouid. in. 11. An obest quoq; gloria multis. Exegit: sumpsit has pœnas, & hæc supplicia. Exigere autẽ uarijs significationibus accipitur: sed hoc loco pro sumere ut illud apud Valeriũ Papyrius in pœna exigenda perseuerauit. Exigere inquirere. Virg. Quære cõstituitq;, socijsq; exacta referre. Exigere eijcere, excludere. Terent. Spectandæ an exigendæ sint uobis prius. Apule. l. 4. Floridorum: Eas omnes pestes montibus exegit. Exigere, debitum repetere. Cic. in epistola ad Cassium. Sed nõ urgeo. longiores enim expectabo, uel potius exigam. Exigere cogere. Virgi. Quos improba uẽtris Exegit cæcos rabies. Exigere agere. Vir. Omneis ut tecum meritis pro talibus annos exigat. Exigere diffinire, constituere. Virg. Decreuitq; mori tẽpus secum ipsa, modũq; Exigit. Exigere finire. Ouidius. Iamq; opus exegi.

Exigere

Da spatium vitæ, multos da Iuppiter annos,
Hoc recto vultu, solum hoc & pallidus optas
Sed q̃ continuis, & quantis longa senectus
Plena malis, deformem, & tetrũ ante omnia vultũ
Dissimilemq; sui, deformem pro cute pellem,
Pendentesq; genas, & taleis aspice rugas,
Qualeis, vmbriferos vbi pandit Tabraca saltus,
In vetula scalpit iam mater Simia bucca.
Plurima sunt iuuenum discrimina, pulchrior ille
Hoc, atq; ille alio, multum hic robustior illo,
Vna senum facies, cum voce trementia membra.
Et iam leue caput, madidiq; infantia nasi.
Frangendus misero gingiua panis inermi,
Vsq; adeo grauis vxori, natisq;, sibiq;,
Vt captatori moueat fastidia Cosso.
Non eadem vini, atq; cibi torpente palato
Gaudia, nam coitus iam longa obliuio, vel si
Coneris, iacet exiguus cum ramice neruus,
Et quamuis tota palpetur nocte, iacebit.
An ne aliquid sperare potest hæc inguinis ægri
Canicies? quid, quod merito suspecta libido est,
Quæ Venerem affectat sine viribus? aspice partis
Nunc damnum alterius, nam quæ cantãte voluptas
Sit licet eximius citharœdus? siue Seleucus,
Et quibus aurata mos est fulgere lacerna.
Quid refert magni sedeat qua parte theatri,
Qui vix cornicines exaudiat, atq; tubarum
Concentus? clamore opus est, vt sentiat auris,
Quem dicat venisse puer, quot nunciet horas.

mis sæuitiam suam ostendere. in. i. contra. Corum, & Eurum uentos illos nunq̃ passos hæc. i. huiusmodi flagella in carcere Æolio. Æoli regis uentorum. & qui uinxerat. i. ligauerat. compedibus. i. uinculis pedum ipsum Ennosigæum. i. Neptunum: & posuit pro mari ma ris Deũ. id sup. fecit sane mitius, q̃ non credidit. i. existimauit ipsum mare. dignum stigmate. i. punctura: a stigo quod est signa facio, uel uerbero: aut a stizo, quod est pũgo. uerberauit quidem flagellis mare: sed non dereliquit stigmata. quia mare percussum sine cicatricibus & stigmatis consolidatum est. Id ergo satyrice dicit in demẽtiam Xerxis: qui (ut scribit Herodotus) cum oborta in mari tempestas pontem, quem superinstruxerat, diruisset furiatus Hellespontum plagis trecentis affecit: compedesq; grauissimas in ipsum deijci uoluit: barbara porro & insulsa adijciens uerba &c. Nõ sup. quisq̃ Deorũ uelit seruire. i. seruire morẽ gerere & fauere. huic. i. huiusmodi homini tam fero, & tam barbaro. q.d. minime. Sed q̃lis redijt Xerxes post q̃ innumero exercitu talia peregit: Nempe. i. certe. redijt sup. una naue. fluctibus cruentis. i. per fluctus cruentos. & sanguine suorũ. & hoc prora. i. priore parte nauis: a pro ruendo dicta. tarda. i. retardata per densa cadauera. has. i. huiusmodi pœnas: quas Hannibal: Alexander & Xerxes passi sunt. exegit. i. postulauit gloria toties optata ab eis. s. qui sic per eam perierunt.

ASCen. SED ille. q.d. nobilis annulus in quo uenenum occultauerit. existẽs uindex. i. uindicator. Cannarum. i. stragis Romanorum ab Hannibale apud Cannas factæ. & ultor tanti sanguinis. O Hannibal demens. i. & curre. per sæuas alpes ut placeas pueris in scholis. s. rhetorum. & fias declamatio. i. prebeas thema & materiam declamandi. Addit aliud exemplum dicens. Vnus orbis. i. mundus non sufficit iuueni Pellæo. i. Macedonico: hoc est Alexandro Magno in Pela urbe Macedoniæ nato. ipse infelix: quia non cõtẽtus eo quod habuit. æstuat. i. ardet cupiditate. s. clausus angusto limite mundi. i. quem angustum censuit. ut. i. ac si clausus esset scopulis Gyaræ. i. insulæ illius breuis, quæ Sporadum una est. & Seripho. i. insula illa Cycladum una. parua. i. modica. tamen cum. i. post q̃. Alexãder. s. intrauerit urbem munitam a figulis. i. lapidibus coctilibus. s. Babyloniam, ubi ueneno necatus est. ipse erit contentus sarcophago. i. sepulchro carnẽ exedente. sola mors fatetur. i. aperte demonstrat quantula. i. q̃ parua sint corpuscula hominum. Addit exemplum Xersis regis Persarum dicentis. Athos. i. mons Macedoniæ quem Xerxes continenti abscidit. creditur uelificatus. i. uelo textus. olim. i. tempore Xersis. & quicquid Græcia mendax audet in historia. creditur. i. credi potest. nos credimus mare solidum. i. integrum. & ex omni parte constratum. i. coopertum ijsdem classibus: quibus. s. Athos uelificatus. & credimus mare solidum suppositum rotis uehiculorum. s. constructo super ipsum ponte. nos credimus altos. i. profundos. amnes. i. fluuios defecisse aquis. s. & credimus flumina esse epota. i. potando exhausta. & hoc Medo. i. exercitu Medorum & Persarum prandente. & credimus quæ Sostratus poeta græcus cantat alis madidis: quibus in altum uolat. i. potus, aut furore poetico irrigatus. Tamẽ. i. quamuis. talia egisse credatur: qualis redijt relicta Salamine? ille barbarus, s. Xerxes solitus sæuire flagellis. i. e

DA spatium uitæ: conuitat IOAN. BRIT.
& uota illorum. qui longam sibi ex optãt uitam: ostendens multis argumentis nihil hominis posse melius cõtingere breuitate uitæ. iuxta illud Plinij: Natura nihil hominibus breuitate uitæ p̃stitit melius. Hebescunt sensus, membra torquentur, præmoritur uisus, auditus, incessus, dentes etiam, ac ciborum instrumenta, nulla demum gentis quies unq̃ est, quæ omnia incommoda a poeta cõmemorantur. Deformem: proponit incõmoda longæ uitæ. Pro cute pellem: distinguit poeta pellem a cute. ut pellis dicatur in sene cutis in iuuene. licet apud auctores hæc confundantur. Cutem & pellem dicimus indifferentes in brutis, & hominibus. cutem etiam in arboribus, & pomis corticẽ ipsum. Pendẽtesq; genas: genæ di Genæ
cuntur proprie tegumẽta supiora pariter & inferiora oculi. q̃ et palpebræ appellãtur. Pli. li. xi. ca. 37. Quæ senescẽtibus solẽt flaccescere. prisci tñ genas (auctore Pli.) appellauere ĩfra oculos malas. iuxta quod possemus intelligere pelliculas pẽdentes ex maxillis. Quales umbriferos: ordo est: Quales rugas simia iam mater scalpit in uetula bucca, ubi Tabraca pãdit saltus umbriferos. Tabraca: oppi Tabraca
dũ est Africæ, Mela, & Ptolemæo, & Pli. li. 5. ca. 3. Solino, Claudiano, Silio Italico, auctoribus. Ibi magna est copia simiarũ. unde Strabo lib. sic tradit: Refert Possidonius se cũ ex Gadibus in Italiã nauigaret, in Libyæ oram delatũ esse: ac siluã quãdã secus mare uidisse simijs plenã quarũ aliæ sup arboribus, aliæ in terra sederẽt, nullæ catulos haberẽt, & ubera depẽdẽtia, risisse itaq; cũ eas uberibus graues cerneret, nõnullas ẽt caluas, nõnullas herniosas. a Tabraca fit possessiuũ Tabracenus. Vna senum facies: una qualitas, una paritas, una similitudo. Vir. in Geor. Nec pingues unã in faciẽ nascũtur oliuæ. Infantia. i. more infantis semp nares stillãt. legit̃ & infantia & melius. Gingiua: a gignẽdis dentibus dicta. Grauis: molestus. Cosso captatori: Cossi (ut scri. Festus) dicuntur natura rugosi Cossus
a similitudine uermiũ lignũ edẽtiũ. hic ppriũ est nomẽ captatoris auarissimi de quo añ. Torpẽte: hebescẽte. Cũ ramice: ramex morbus Ramex
est q itegris testiculorũ tunicis innascit̃: cyrsocelen Græci appellãt, uenæ

urenæ intumescũt, hę quoq; intortæ, glomerateq; ad superiorẽ ptẽ uel ipsum scrotum implent, uel mediam tunicam, uel imam: interdũ etiam sub ima tunica circa ipsum testiculum: neruumq; eius increscunt. ſ Suspecta libido: quid, inquit, dices q hi, qui in coitu operã præstare non possunt, suspecti sunt ne sint irrumatores: ita enim facilius arriguntur. unde Mart. Summa petas. i. os, illic mentula uiuet anus. Tiberius ad hoc irrumationis uitium natura (ut scri. Suet.) & ætate pronior erat, nã qui senex est, facilius hanc detestandam libidinem, quę uiribus non indiget, exercere potest q̃ coitum. ſ Aspice partis: alio incommodo senex afficitur, q auditu priuatur, nulla enim ei potest esse uoluptas aliquo canente. ſ Situe Seleucus. i. optimus citharędus, qualis fuit Seleucus ut sit sensus: Nulla suauitate modulationis demulcetur, licet optimus citharœdus canat, & ipse Seleucus, quem pro optimo sui temporis citharędo intelligit: & licet sint illi quibus est mos decurrere palla aurata: hoc est tibicines, quorum cantus est multo clarior. Tibicines enim induti ueste longa uagabantur per scęnam canendo. Hora. in poetica Sic priscæ, motumq; & luxuriã addidit arti Tibicẽ, traxitq; uagus per pulpita uestem. ſ Quid refert: refellit eos, qui possent dicere senem nõ audire, quia a canentibus longe sedeat. ut sit sensus: Sedeat q̃ parte uelit theatri non tamen audiet citharœdos, qui uix exaudiat cornicines & tibicines, quorum sonitus sunt acerrimi. ſ Quot nunciet horas: nam pueri nunciabãt horas dominis. Mar. in 8. Horas quinq; puer nondum tibi nunciat, & tũ iam conuiua mihi Ceciliane uenis. Plin. li. 7. Cn. Bebius Pamphilus prefectura & ipse functus obijt cũ a puero quæsisset horas.

& cibi sunt sup. senibus, quę erãt ipsis iuuenibus. & hoc palato torpente. i. hebescẽte & amittẽte uim gustatiuã: dico uini & cibi. innuit poeta non faciens mentionẽ de uenerea libidine: quę in iuuenibus maior esse solet. nam longa obliuio coitus. i. coeũdi est iam sup. senibus. uel si tu qui senex es. conens. i. frustra attẽtes exercere actũ uenereũ. exiguus neruus mẽbri. s. uirilis iacet: quia erigi aut arrigi negl. cũ ramice. i. morbosis testiculis. & iacebit quis palpet tota nocte. An ne hæc canicies, q̃ in pube nouissima nascit. inguinis. i. mẽbri uirilis. ægri. i. infirmi. potest sperare aliqd sup. uoluptatis uenereæ. q. d. minime. Quid sup. dices q libido q̃ affectat Venerem sine uiribus. i. arrectione mẽbri per irrumationẽ. s. est merito suspecta in senibus: q̃a psup ponitur de eis q alia habere nõ possent. aspice nũc damnũ alterius ptis. s. aurũ. nã q̃ uoluptas est sup. seni cãtante sup. aliquo: licet ille sup. sit eximius citharœdus. ue p uel. sit Seleucus. i. optimus tibicẽ: qualis fuit Seleucus & licet sup. sint tales musici: qb' mos est fulgere. i. resplendere. lacerna. i. ueste exteriori aurata. i. aurũ inter textã: aut faciẽ auratã corpãm habẽte. qd refert. i. qd interest, in qua pte theatri. i. publici spectaculi sedeat: q uix exaudiat cornicines atq; ꝯcentus tubarũ. i. cãtus multorũ simul sonantiũ. q. d. nihil opus est clamore: ut auris eius sentiat quẽ puer dicat uenisse aut quot horas puer iussus disquirere nunciet.

Præterea minimus gelido iam corpore sanguis
Febre calet sola. circumsilit agmine facto
Morborum omne genus, quorum si nomina quęras
Promptius expediã, quot amauerit Hippia moechos
Quot themison ægros autumno occiderit vno,
Quot Basilus socios, quot circumscripserit Hirrus
Pupillos, quot longa viros exorbeat vno
Maura die, quot discipulos inclinet Amillus,
Percurram citius quot villas possideat nunc,
Quo tondente grauis iuueni mihi barba sonabat.
Ille humero, hic lumbis, hic coxa debilis, ambos
Perdidit ille oculos, & luscis inuidet, huius
Pallida labra cibum capiunt digitis alienis.
Ipse ad conspectum cœnæ diducere rictum
Suetus, hiat tantum, ceu pullus hirũdinis, ad quem
Ore volat pleno mater ieiuna, & omni
Membrorum damno maior dementia, quæ nec
Nomina seruorum, nec vultum agnoscit amici,
Cum quo præterita cœnauit nocte, nec illos,
Quos genuit, quos eduxit, nam codice sæuo
Hæredes vetat esse suos, bona tota feruntur
Ad Phialen, tantum artificis valet halitus oris,
Quod steterat multis in carcere fornicis annis.
Vt vigeant sensus animi, ducenda tamen sunt
Funera natorum, rogus aspiciendus amatæ
Coniugis, & fratris, plenæq; sororibus vrnæ.
Hæc data pœna diu viuentibus, ut renouata
Semper clade domus multis in luctibus, inque
Perpetuo mœrore, & nigra veste senescant.

IOAN. BRIT. PRAETEREA minimus aliud senectutis uitiũ ostẽdit q. s. calore naturali destituat. ſ Hippia. mulier adultera suis tpibus de qua supra: Hippia quid uidit. ſ Themison: a Plinio & Cornelio Celso cõmendat ut optimus medicus: licet hoc loco a Iuuenale notetur. ſ Quot Basilus socios tpibus Cæsaris Basilus uiguit. de quo Luca. Vt primũ aduersę socios in littore terræ, Et Basilũ uidere ducẽ noua furta p æquor Exgsita fugę. unũ hic ponit pro quocũq; prouinciarũ spoliatore. ſ Circũscripserit: circũuenerit, & fraudauerit. uerbũ autẽ formatũ a lõga scriptura: qua hoies circũligãtur, & illaqueãtur. unũ circũscriptorẽ dicimus defraudatorẽ, & deceptorẽ. Iuue. in Saty. 15. Pupillũ ad iura uocantẽ Circũscriptorẽ. ſ Hirrus: (ut est apud Home. in. 18. Odyssæ) Ithacẽsis fuit, mendicus, stultus, magno corporẽ: sed nullis uiribus: quẽ Vlysses domũ reuersus sub medici habitu pugnis pene occidit. De quo sic Mart. Cũ sis tã paup q̃ nec miserabilis Hirrus. Ouí. Hirrus egẽs. Bi nomine appellat Oui. in Ibin. Nã & Arnæus dictus ẽ. hic uero ficto noie a Iuuenale ponit p paupe tutore i [illegible]. n. ut scribit Gelatius aspirat, Iterptatur q; paup. uocat. n. attici [illegible] qd significat pisc ẽ pauperẽ. ſ Inclinet: ad obscœna. ſ Amillus: hõc ẽt Mart. notat ut prædiconẽ lib. 7. Reclusis foribus grãdes pcidis Amille Et te dephendi cõ facis ista cupis. ſ Exorbeat: tellãdo. s. ſ Quo tondẽte: de Cinnamo tõsore itelligit: de quo in. 1. Saty. ſ Coxa debilis: debilẽ appellamus, q corpore nõ sit integro: sed aliqua pte mãco. Seneca: Vt magis diligas itegrũ oibus mẽbris atq; illęsum, q̃ debilẽ, aut luscũ. Idẽ in cõtrouersiis Quidã expositos debilitabat, & debilitatos mẽdicare cogebat, ac mercedẽ exigebat ab eis Tragllun Augu. In hoc ludicro C. Noniũ asprenatẽ lapsu debilitatum, aureo torque donauit. ſ Luscis: luscus appellatur qui & hebeti est uisu, & q altero oculo caret. Mart. Oculo Philenis semp altero plorat Quo fit illud mõ q̃ris, lusca est. unũ & luscosus dr. intuer diu parũ cernẽs: quos græci (auctore Fulgẽtio) myopes uocãt. Pla. i Merca. Mirũ ni lolio uictitare te tã uili tritico, q̃a lusciosus es. dicũt. n. comedẽtib' loliũ oculos obscurari,

Circũscribo

Hirtus

Debilis

Luscus

ASCen, D A spatium uitę. Ostendit in longa uita nõ consistere uera bona, licet omnes eam exoptent. Ordo est: Tu pallidus. i. timore mortis pallens: optas solum hoc. & optas recto. i. erecto uultu: quasi qd sine peccato, aut uanitate optare posses hoc solum. o Iupiter. i. iuuans pater. i. o supreme Deus, da spatium uitæ. i. diu uiuendi, & da multos annos. Sed q̃. i. q̃tum continuis. & quantis. i. q̃ magnis. malis. i. doloribus & aduersitatibus longa senectus est sup. plena. q. d. maxime continuis & maximis. Aspice si uis mala senectutis cognoscere. ante omnia uultum deformem, & tetrum, dissimilẽ sui. i. eius, qui prius erat. & aspice pellem deformem. i. laxam & rugosam ac fœdam. pro cute. i. loco cutis nitidæ, & bene curatæ in adolescentia & iuuenta. & aspice genas. i. inferiora oculorum cilia pendentes & aspice tales rugas. qualis. i. quales. simia mater. i. annosa & multorum mater. scalpit in uetula bucca illic sup. ubi Tabraca. i. patria illa simiarum. pandit. i. apent ipsis. saltus umbriferos. i. siluas ingentes. Plurima sunt discrimina. i. plurimæ sunt differentiæ in figura oris & formositate iuuenum. ille iuuenis sup. est pulchrior hoc: atq; ille est pulchrior supp. alio: hic est multo robustior illo. una. i. uniformis. facies. i. factura aut forma oris est senum. & membra trementia cum uoce sup. trementeruel cum loqui uolunt sunt sup. senum, & caput iam leue. i. depilatum. hoc est caluũ. & infantia. i. signũ immundicię infantię nasi madidi sup. est senum: & panis est frangendus misero seni. gingiua. i. carne mandibulæ. inermi. i. sine dentibus existente. Atq; ipse senex est grauis. i. molestus uxori & natis: & sibi. s. ipsi. adeo. i. intantum. ut moueat fastidia. i. nauseam & tædium. Cosso captatori. i. heredipetę & inescatori senũ orborũ: qbus blãditur & palpatur. & nõ eadẽ gaudia. i. nõ eędẽ uoluptates uini

Rex Pylius (magno si quicq̃ credis Homero)
Exemplum vitæ fuit a cornice secundæ.
Felix nimirum, qui per tot sæcula mortem
Distulit, atq; suos iam dextra computat annos
Quiq; nouum toties mustum bibit, oro parumper
Attendas, quantum de legibus ipse queratur
Fatorum, & nimio de stamine, cum videt acris
Antilochi barbam ardentem, nam quærit ab omni
Quisquis adest socio, cur hæc in tempora duret,
Quod facinus dignum tam longo admiserit æuo.
Hæc eadem Peleus, raptum cum luget Achillem,
Atq; alius, cui fas Ithacum lugere natantem.
Incolumi Troia Priamus venisset ad vmbras
Assaraci magnis solennibus, Hectore funus
Portante, ac reliquis fratrum ceruicibus inter
Iliadum lachrymas, vt primos edere planctus
Cassandra inciperet, scissaq; Polyxena palla,
Si foret extinctus diuerso tempore, quo iam
Cœperat audaces Paris ædificare carinas.
Longa dies igitur quid contulit? omnia vidit
Euersa, & flammis Asiam, ferroq; cadentem.
Tunc miles tremulus posita tulit arma tiara,
Et ruit ante aram summi Iouis, vt vetulus bos,
Qui domini cultris tenue, & miserabile collum
Præbet ab ingrato iam fastiditus aratro.
Exitus ille vtcunq; hominis, sed torua canino
Latrauit rictu, quæ post hunc vixerat vxor.
Festino ad nostros, & regem transeo Ponti,
Et Crœsum, quem vox iusti facunda Solonis
Respicere ad longæ iussit spatia vltima vitæ.
Exilium, & carcer, Minturnarumq; paludes,
Et mendicatus victa Carthagine panis
Hinc causas habuere. quid illo ciue tulisset
Natura in terris, quid Roma beatius vnquam,
Si circunducto captiuorum agmine, & omni
Bellorum pompa animam exhalasset opimam,
Cum theutonico vellet descende ré curru?
Prouida Pompeio dederat Campania febras
Optandas, sed multæ vrbes, & publica vota
Vicerunt. igitur fortuna ipsius, & vrbis
Seruatum victo caput abstulit hoc cruciatu
Lentulus, hac pœna caruit, ceciditq; Cethegus
Integer, & iacuit Catilina cadauere toto.

Rictus ¶ Rictũ. l. os. estq; apud auctores inueniri & in hoĩe, & animali bruto, Horat. in Satyr. Ergo non satis est risu deducere rictum Auditoris. Plin. lib. 7. loquens de tauris quibusdam siluestribus sic scri. Oculis cæruleis, pilo in contrariũ uerso, rictu ad aures dehiscente. Mart. Rictibus his tauros nõ eripuere magistri. Rictus etiã in auibus dicitur. Plin. lib. 10. cap. 9. loquens de Cocyce aue sic ait: Nec alio quam colore, ac rictu colũbi potius. ¶ Sed omni Membrorum damno ostẽdit inter alia senectutis incommoda hominem etiam, quod omnium est grauissimum, desipere. ¶ Ad Phialen: mulierem fellatricem sui temporis notaticus senex irrumator bona sua reliquit. ¶ Oris artificis: ad fellãdũ scilicet. ¶ Quod steterat: idest quod os pro ipsa steterat. ¶ In carcere fornicis: in lupanari: in quo meretrices non aliter quam noxij in carcere continentur. ¶ Vt ungeant bello, inquit quid animi sensus uigeant: multa tamen incommoda patienda sunt. ¶ Nigra ueste. i. lugubri & pulla, q̃lis i funerib⁹ solet sumi.

ASCen. ℭ PRÆTEREA minimus & cæt. Prosequitur incommoda senectæ ætatis. Ordo est: Præterea minimus. i. paucissimus sanguis existẽs in corpore iam gelido. i. frigescente. calet sola febre. omne genus morborum circumsalit. i. saltu quodam quasi ex insidijs aggreditur senẽ. quorum. s. morborum si tu quæras nomina, q̃a tot & tã uaria sunt, ego expediam. i. expedite dicam promptius quot mœchos Hippia mulier senatoria (de q̃ in. 6. dictũ ẽ) amauerit. & quot ægros Themison. i. medicus ille imperitus occiderit uno autumno. quot socios. s. Romani imperij. Basilus. i. iniquus gubernator. circumscripserit. i. deceperit. & quot pullos Hirrus circunscripserit. & quot uiros. menlulas uitiorum. Maura fellatrix illa longa. i. procera, & grandis fœmina. exorbeat. i. sorbendo purget quot discipulos: idest sequaces. Amillus: idest pædico ille notissimus inclinet. Et ego percurrã citius quot uillas possideat nunc is sup. s. Cinnamus. quo tondente. i. eum ipse tõderet. barba grauis: id est molesta sonabat mihi iuueni. Et ita more satyrico per transitum carpit uarios. Tangit autem quosdam morbos senum dicẽs ille. s. senex est debilis humero. hic. i. alius lumbis. hic. i. alius coxa. i. femore. ille. i. alius perdidit ambos oculos. & inuidet tanquam felicibus. luscis. i. unum oculum adhuc habentibus Pallida labra huius capiunt cibum alienis digitis. i. hic impos est manuũ. hic suetus diducere rictum. i. aperire & claudere os ad libitum suum. ad conspectum cœnæ. s. cœnantium: hiat tantum non potẽs aperire os. ceu. i. tanquam pullus hirundinis debilem adhuc garritum & screatum habens. ad quem pullum mater ieiuna (hoc uerbo affectum maternalem significat) uolat pleno ore. i. qualem sonitum facit cum mater abuolat cum cibo. sed dementia. i. alienatio mentis & furor est maior omni danno mẽbrorum q̃ dementia. i. delirario, nec agnoscit nomina seruorum, nec uultum amici, cũ quo

cœnauit nocte præterita sup. proxime. nec agnoscit illos, quos genuit, & quos educit. i. nutrit & educat. Et ille ctus a fellatrice uetat eos, quos genuit esse suos hæredes. & hoc codice. i. tabella, uel instrumento testamentali. sæuo. i. impio: tota bona feruntur ad Phialem fellatricem illam. Tantum ualet halitus, i. attractio tepefaciens oris artificis. q. d. i. quia, steterat multis annis in carcere. i. loco obscuro. fornicis. i. prostibuli sub fornice constituti. Sed licet sup. desmus ut sensus uigeant. tamẽ funera. i. cadauera. natorum. i. filiorum. sunt ducenda ad sepulchrum. s. & rogus. i. ignis incensus. coniugis amatę. i. carissimę & incomparabilis. i. in quo ipsa comburi debet est aspiciendus. & rogus fratris est aspiciendus. & urnæ. i. uascula in quibus cõiunctur cineres ustorum, ab urẽdo dictæ, plenæ sororibus. i. cineribus sororũ. dicit aut fratris & sororum: aut quia plures etiã tunc mulieres, q̃ uiri nascebantur: aut quia citius obibant mulieres, q̃ uiri: aut quia uersus ita consuluit: nec pęna data est diu uiuentibus: ut senescant clade domus semper renouata in multis luctibus. q. p &c. in perpetuo męrorẽ. & nigra. i. lugubri ueste.

JOAN. BRIT. ℭ REX Pylius: Nestor Nelei filius Pylon Triphyliæ urbem imperio tenuit. Ouidi. Nos Pylon antiqui Neleia Nestoris arua Misimus: incerta est fama remissa Pylo. Constat autem tres fuisse urbes hoc nomine: hasq; oẽs in Peloponneso, unam in Elide ad Alpheum, quam & Eleam nuncupãt: alteram in Messenia sub Ægabo monte, quam Coryphasiam: tertiam in Triphylia quam & Thriphyliacam & Lepreaticam, necnõ & Neleiam a Neleo patre Nestoris uocant. Hic tertiã hominum ætatẽ uixisse dicitur ab Home. in. 3. Odyssę. Ouid. Vixi annos bis centũ: nunc tertia uiuitur ętas. Cice. in Catone maiore: Videtis ut apud Homerus sæpissime Nestor de uirtutibus predicet. Tertiã enim iam ætatem hominum uiuebat. Horatius: At non ter æuo functus amabilem Plorauit omnes Antilochum senex annos. Antilochum in bello Troiano amisit, quem Memnon Auroræ filius (ut scribit Quintil.) interemit. Achilles mox precibus motus Nestoris in ultionem Antilochi Memnonem interfecit. ¶ Secundæ uitæ a cornice. i. post cornicẽ, quæ multis sæculis fertur uiuere. Hesiodus enim (ut putat Pli.) fabulose multa de hominum æuo referens cornici nouẽ ętates nostras attribuit. unde & Virg. sequutus Hesiodum sic scribit: Hos nouies superat uiuendo garrula cornix. Ouid. in Metamorp. Capitiq; nouem cornicis sæcula passæ. ¶ Felix nimirũ: ironia est, ac si dicat infelicissimus fuit. ¶ Dextra computat: consuetudinem tangit ueterum qui annos digitorum gestu computabant. cuius rei ita meminit Apuleius in secũda Apologia. Si. xxx. annos pro decẽ dixisses, posses uideri pro computationis gestu errasse, quos circulare debueris digitos aperuisse. Cum uero quadraginta, quæ facilius cæteris porrecta palma significantur, ea quadraginta tu dimidio auges, Cornicis ætas

ſuges,non potes digitorum geſtu erraſſe, niſi forte triginta annos rum Pudentillam ratus, binos euiuſq; anni conſules numeraſti. Eiuſdem rei meminit & Plin.libr.34.cap.6 Præterea Ianus gemis nus a Numa rege dicatus, qui pacis, belliq; argumento colitur, digitus ita figuratus, ut trecentorum quinquagintaquinq; dierum nota per ſignificationem anni,temporis, & æui ſe Deum indicaret Beda uero libro de temporibus de numerorum computatione ſic ſcribit. Depreſſio ſiniſtri auricularis ſtricta ad medium manus facit

Ratio numerandi per digitos

unũ. Annularia facit duo. Medij tres. Eleuatio auricularis quatuor Annularis. 5. Depreſſio ipſius annularis cum eleuatione medij ſex Extẽſio auricularis ad reſceptam manus. 7. annularis. 8.medij. 9. Extremitas indicis ad medium pollicis. 10. Extenſio pollicis iuxta indicem extenſum uiginti. Oſculatio pollicis ad indicis in ſuis extremitatibus triginta. Crux pollicis ſuper indicem quadraginta. Depreſſio pollicis quinquaginta.Poſitio indicis ſuper pollicem depreſſum.lx. Tornatio indicis ſuper extremitatem pollicis.lxx. Poſitio indicis ſuper medium pollicis extenſi.lxxx. Torculatio indicis ſtricta.xc. Hæc omnia in manu ſiniſtra uerũ cũ computare uolebant numeros centenarios tranſibant ad dextram: & ubi in ſiniſtra ſunt decem, in dextra fiunt centum. ubi in ſiniſtra uiginti, in dextra.cc. & ſic ſucceſſiue uſq; ad mille. Diuus Hieronym. in Iouianum ſcribens in exponenda domini parabola quæ eſt de fructu agri trigeſimo, ſexageſimo, atq; centeſimo triginta tradit digitorũ molli conjunctione.lx. uero ſuperiore digito depreſſo ſignari.mox addit:porro centeſimus numerus diligenter quæſo lector: de ſiniſtra transfertur ad dextram: & iiſdem quidem digitis: ſed non eadem manu, quibus in læua nuptæ ſignificantur & uiduæ, circulum faciens exprimit uirginitatis coronam. unde ergo Neſtor cum ultra centum annos uixiſſet, recte annos ſuos dextra computabat. ℾ Toties:muſtum bibit, i. qui tot annos uixit ℾ De legibus fatorum.i.Parcarum quæ in tam longũ tempus uitam ſuam produxerint.ℾ Nimio ſtamine:lõga uita, q̃ p filũ oſtẽditur. unde illud Virg. Parcę fila legũt. Tres .n.Parcę eſſe dicũtur, Clotho, Lacheſis, & Atropos, q̃ ſumma concordia nendo uitam hominis diſponere dicuntur, unde a poetis dicuntur Parcę concordes.ℾ Antilochi barbam,i.filium ſuum iam barbatum, & ætate iam adulta.ℾ Acris:ſtrenui & fortis in bello. ℾ Quærit .ſ.cum multis querelis.ℾ Quod facinus:quod ſceleſus, quam impietatem commiſerit. ut pro ſupplicio Dij tam longam uitam ſibi tribuerint.ℾ Dignum tam longo æuo:hoc loco eorum opinionem probat qui in longinquitate uitæ infelicitatem eſſe putant. unde illud Senecæ in prouerbijs: Heu q̃ pœnitenda incurrunt uiuendo diu. in breuitate autem felicitatem. unde illud eſt Plinianum libro.28. cap.2. Hoc primum quiſq; in remedijs animi ſui habeat ex omnibus bonis, quæ homini tribuit natura, nullum melius eſſe tempeſtiua morte. & illud lib.7. Natura uero nihil hominibus, breuitate uitæ præſtitit.melius. Traxit autem colorem ex illo Virgiliano i nono. Quãdo aliter nequeo crudelem abrumpere uitam. ℾ Tam longo æuo: quod tam diu eſſet ſibi uiuendum. ut ſpectandum ſibi foret funus filij: cuius mortem indignanter tuliſſe docet & Propertius: Nã quo tam dubie ſeruetur ſpiritus ore Neſtoris eſt uiſus poſt tria ſæcla cinis. Quis tam longeuæ minuiſſet fata ſenectæ, Gallicus iliacis miles in aggeribus. Non ille Antilochi uidiſſet corpus humari, Diceret aut o mors, cur mihi ſera uenis. Horatius: At non ter æuo functus amabile Plorauit omnis Antilochum ſenex annos. Et Neſtor apud Home.in.3.Odyſſeę: Ille iacet meus carus filius, fortis, & clarus Antilochus. ℾ Hæc eadem Peleus.ſ. cõqueritur. Achilles Thetidis & Pelei filius fuit: quem ad Troiam profectum in templo Apollinis tymbrei occiſum ferunt inſidijs Paridis poſt ſimulachrum latentis, cum illuc acceſſiſſet, ut amatam Polyxenam uxorem duceret. unde fingitur tenente Apolline arcum Paridem tela in Achillẽ direxiſſe. Virg. Dardana qui Paridis direxit tela, manuſq; Corpus in Æacidæ. Hunc ergo pater Peleus ut immatura morte preuentũ miſerabiliter fleuit.ℾ Atq; alius. ſ. Laertes Vlyſſis pater. ſ. conqueritur. Nam Vlyſſe per tot maria errante Laertes pater (ut ſcribit Homerus in primo Odyſſeæ) in agro quotidie opere ruſtico ſe macerabat: ancilla uetula panem & uinum ei miniſtrante: rogabatq; aſſidue Iouem ut animam ex membris ſolueret. ℾ Cui faſicui par eſt & decet. ℾ Ithacum: Vlyſſem: pro Ithacenſem ab Ithaca eius patria. Eſt autem Ithaca inſula ante ſinum Corinthiacum non longe a Cephalenia inſula. ℾ Natantem: per maria iam decem annos errantẽ. ℾ Incolumi Troia: Priamus, inquit, non uidiſſet obſidionem decennalem patriæ ſuæ: nec mortem tot liberorum, totq; propinquorum ſi ei prius cõtigiſſet obire mortem, q̃ Paris rapuiſſet Helenam. Nec tam flebiliter illa canerentur: Hæc omnia uidi inflammari, Priamo ui uitam eripi, Iouis aram ſanguine turpari. Sicq; oſtendit in longitudine uitæ multas exiſtere miſerias. unde Seneca in Prouerbijs: ut modo diximus: Heu quam pœnitenda incurrunt uiuendo diu. Ordo autem eſt: Priamus magnis ſolemnibus ueniſſet ad umbras Aſſaraci incolumi Troia Hectore portante funus, & reliquis fratrum ceruicibus: ſcilicet portantibus, inter lachrymas Iliadum: ideſt mulierum Troianarum. ℾ Aſſaraci: Tros genuit Aſſaracum & Ilum, Ilus Laomedontem Priami patrem. ℾ Hectore funus portãte: apud antiquos a filijs funera patrum efferebantur. Nam (ut ſcribit Plin. lib.7.cap.44.) Qu. Metellus Macedonicus a quatuor filijs illatus eſt rogo. ℾ Reliquis fratrum ſubaudi a ſuperiore portantibus. Quinquaginta enim (auctore Homer.) habuit filios, & filias duodecim ℾ Vt inciperet: ita ut inciperet tanquam præfica. Nam in funeribus conducebantur mulieres, quæ ad lamentandum mortuum plangendi modum cæteris darẽt. ex dictæ ſunt præficæ, quaſi quæ alijs ad id muneris præficerentur. Neuius: Hæc quidem me hercle opinor præfica eſt, quæ ſic mortuum collaudat. auctor eſt Feſtus. ℾ Polyxena: Priami filia. De qua ſic loquitur Achilles apud Philoſtratũ: Verum eſſe eam apud tumulum meum fuiſſe iugulatam, non inuitam tamen, neq; a Græcis, ſed ipſa ſponte ad tumulum meum ueniens, cum amoris, quem erga me ſummum habuerat, meminiſſet erecto gladio incubuit. ℾ Sciſſa palla: palla ueſtis eſt honeſtę mulieris. Virgil. Pallam ſignis, auroq; rigentem. Plautus in Menechmis Pallam ad Phrygionem fer confecto prandio. in luctibus autem funerum præ dolore ueſtes ſcindebantur. ℾ Diuerſo tempore: ſcilicet ab eo quo euerſa fuit patria: ſed quo Paris parabat nauigare in Græciam ut raperet Helenam. ℾ Carinas audaces: ideſt ipſe audax, qui in Græciam cum Ænea, delectaq; Troiana iuuentute nauigare non eſt ueritus, rapturus (quod fecit) Helenam marito. Nam cũ Priamus ægre ferret Heſionem ſororem ſuam ab Hercule iure belli ſublatam, & traditam Telamoni, miſit Paridem in Græciam edoctum ut Heſionem repeteret, quod ſi nõ impetraret, aliam caperet. Poſtulata Heſione, nec reddita regionem uaſtauit, & Sparta ui expugnata Helenam abduxit, ob quod a marito recipi meruit. Alij ſcribũt Paridem a Menelao hoſpitio honorifice ſuſceptum pulchritudine mulieris captum hoſpitij iure calcato cum omni regia ſupellectile eam abduxiſſe uolentem. Alij diuerſa ſentiũt. Diffuſius hãc hiſtoriam in commentarijs noſtris in Achilleida recitauimus. ℾ Lõga dies igitur: cum ergo, inquit, Priamus tam multa aduerſa diu uiuendo ſit perpeſſus: quid ei profuit longa uita? ac ſi dicat longe melius fuiſſet ſi in uiridiore ętate mortuus eſſet. ℾ Longa dies: longum tempus. ℾ Euerſa proſtrata ℾ Aſiam: hyperbole. non enim totã Aſiã ſed multas Aſiæ ciuitates una cum Troia euerſas. ℾ Miles tremulus: ideſt Priamus, qui ſenio confectus capta iam Troia arma induit, ut patriæ opem ferret. Virgilius Arma diu ſenior deſueta trementibus æuo Circundat nequicquã humeris. ℾ Tiara: de tiara ſatis ſuperius diximus ex teſtimonio Herodoti, & aliorum auctorum eo loco Veſtitur bucca tiara. Eſt enim genus pilei, quo reges Perſarum utebantur. ℾ Ruit ante aram Cicero in primo Tuſculana ſic ſcribit Priamum tanta progenie orbatum, cum in aram confugiſſet, manus hoſtilis interemit. hic ſi uiuis filijs incolumi regno occidiſſet, aſtante ope barbarica, tectis cęlatis, laqueatis utrum tandem a bonis, an a malis diſceſſiſſet? ℾ Sũmi Iouis: ſcilicet hercei. de quo Lucanus Herceas monſtrator ait non reſpicis aras. Ouidi. in Ibin ſic: Cui nihil hercei profuit ara Iouis. Herceus autem Iupiter eſt dictus, q intra uallum coleretur. nam ἕρκος ſeptem ſignificat. ℾ Ab ingrato aratro: ideſt ab ipſo agricola ingrato: ideſt quem iam agricola ingratus faſtidiuit. ℾ Exitus ille hominis: ideſt finis uitæ Priami. ℾ Vtcunq; ſubaudi fuit: quaſi dicat ſatis miſerabilis fuit. ℾ Sed torua ſed uxor Hecuba terribilis fuit omnibus ſuis latratibus. nam (ut ſcribit Ouidius libro decimotertio Metamorphoſeos:) ea poſt cædem Priami, euerſionemq; patriæ, cum mortem Polydori filij ulciſceretur, excæcato Polymeſtore, a quo Polydorus interemptus fuerat, furibunda abeuntes Græcos latratu eſt inſectata: unde in canem conuerſam finxerunt. Ouidius: Rictuq; ad uerba parato Latrauit conata loqui. De qua ſic Plautus in Menechmis: Non tu ſcis mulier Hecubam, quapropter canem Græci eſſe prædicabant, omnia mala ingerebat quemq; aſpexerat, itaq; adeo iure cœpta appellari canis. De ea item ſic Cicero in tertio Tuſculanarum: Hecubam aũt putant propter animi acerbitatẽ quandã, & rabiẽ fingi in canẽ eẽ cõuerſam. ℾ Tranſeo: occupatio eſt. ℾ Regẽ Ponti Mithridatẽ, q ad ſexageſimũ & octauũ ętatis ſuę annũ per multas ęrũnas, & clades

Parcæ

Præfica

Tiara

Herceus Iupiter

Hecubę cõuerſio

Mithridatis mors

peruenit. Ter enim a Romanis ducibus superatus est a Sylla, Lucullo, & Pompeio. Demum cũ a Pharnace filio bello premeretur, obsidereturq; in regia, mortem per uenenum tentauit, uxore prius sororibus, & pellicibus ueneno necatis. Sed cum id frustra hausisset, quod a teneris annis remedia sibi aduersus uenena cõparasset, a milite Gallo nomine Bithoco, in cædem suã exorato interfectus est. auctor est Plutarchus. ¶ Et Crœsum: hic est ille Crœsus Lydorũ rex: qui cum omnium hominum felicissimum se arbitraretur. (Thesauros enim maximos habebat) accedẽti ad se Soloni philosopho cum ex Ægypto reuerteretur, diuitias suas ostendit, interrogauitq; an quẽquam esset se felicior. Tunc respondit Solon: Neminem ex uiuẽtibus appellandum esse felicem, quod ad ultimum usq; fati diẽ ancipiti fortunæ subiecti essemus. quod dictum ex parabolis Salomonis sumptum est, qui ait: Nec beatum aliquem putes antequam moriatur. ad quod respexit Ouidius: Sed. s. ultima semper Expectãda dies homini, diciq; beatus Ante obitum nemo, supremaq; funera debet. Itaq; cum a Cyro rege Persarum bello captus, rogo, esset in compedibus positus cum quatuordecim Lydorum clarissimis filijs recordatus est sententiæ Solonis: nominauitq; ter Solonẽ: quo audito Cyrus, cum aliquem Deum iuocare crederet, grauiter indoluit, memor humanæ conditionis, quæ incertis fortunæ flatibus iactatur. Ita Crœsum ex rogo iam ardenti: sed diuino quodam imbre cælitus demisso extincto, abstractum ad se adduci iussit. de eo multa Herodotus, Iustinus, & Plutarchus scribũt. ¶ Solonis: Solon (ut inquit Laertius) Salaminius patria fuit, Athenis claruit Tarquinio prisco Romæ regnante, leges Atheniensibus dedit tanto temperamento, ut parem gratiam a senatu & plebe cõtraheret: quibus si Athenienses (auctore Valerio) uti uoluissent, sempiternum habituri fuissent imperium. Is omnium hominum & oraculi iudicio sapientissimus est habitus. ¶ Respicere ad ultima spatia, ut nemo. s. (ut memorauimus) citra mortem felix diceretur. ¶ Exilium, & carcer: Incommoda, inquit, quæ plurima perpessus est. C. Marius habuere causas ex longa uita. nam Marius superatus a Sylla Minturnis latuit in palude: ubi comprehensus in carcerem est coniectus, Gallum missum, qui eum interficeret, uultus maiestate perterruit, solutis a Minturnensibus uinculis, in Africam naucula traiecit: sed cum Sextilius Africæ prætor moneret per lictorem, ut inde facesseret, respondit lictori: uade & nuncia Sextilio te uidisse C. Marium in ruinis Carthaginis sedentem, exulemq;, & panem mendicantem: & cum dicto discessit. hæc breuiter tangit poeta. De quibus diffusius Plutar. & Plin. de uiris illustribus. ¶ Minturnarumq; paludes: inter Formias & Sinuessam Minturnæ sunt utrinq; ad stad. lxxx. distantes, interfluit autem Lyris amnis: quem olim Clanin uocauere: qui ibi paludes efficit. De quibus Luca. sic: Cum post Theutonicos uictor, Libycosq; triumphos Exul limosa Marius caput abdidit ulua, Stagna auidi texere soli, laxæq; paludes. ¶ Hinc causas habuere. i. ex longa uita. ¶ Quid illo ciue tulisset. i. procreasset. Virg. Dardanidæ duri, qui uos a stirpe parentum Prima tulit. i. procreauit & in lucem produxit. Sensus est. Quid enim, inquit, beatius in terra extitisset ipso Mario, si ei post triumphum Theutonicum contigisset mori. Nam secundo cõsulatu, qui ultro ei delatus fuit, Cimbros in Gallia apud aquas Sextias, Theutonas in Italia in campo Sauidio uicit. de quibus triumphauit. ¶ Circunducto captiuorum agmine: nã captiui manibus reuinctis post terga, uel cathenis collo iniectis imperatorem triumphantem præcedebant, usq; in Capitolium Papinius in siluis: Actias ausonias fugit Cleopatra cathenas. Prosper. Aut regum auratis circundata colla cathenis. ¶ Pompa: a πέμπω quod est mitto. est enim ordo rerum progredientium. ¶ Animã opimam: magnificam, allusio est ad spolia opima: quæ dux duci detraheret. ¶ Curru Theutonico: quo in triumpho Theutonico est uectus: sicq; colligit ex longa uita felicitatem minime censendã. ¶ Prouida Pompeio: scribit Plutar. ante ciuile bellum: cũ Pompeius Neapoli ægrotaret, uota publice suscepta ob eius salutẽ, unde ad multa mala futura est reseruatus. uictus enim acie Pharsalica in Ægyptum fugit, ubi iubente Ptolemæo annos sexaginta natus obtruncatus est ab Achilla & Photino, caput Cæsari aduentanti uelamine opertum cum annulo oblatum est. Truncus a Seruio Codro humatus est inscribente in sepulchro: Hic situs est Pompeius Magnus. Strabo scribit in monte Casio fuisse sepultum: ubi templum est & Iouis Casii. Est ergo sensus. Pompeio, inquit, rectius consultum fuisset: si mortuus esset eo tẽpore quo Neapoli ægrotauit. multis enim miserijs caruisset, uideturq; Iuuena. sumpsisse hoc ex Cicero in. i. Thusc. sic scribente: Pompeio nostro familiari, cum grauiter ægrotaret Neapoli melius est factum. Coronati Neapolitani fuerant, nimirum etiam Puteolani uulgo ex oppidis publice gratulabãtur. Ineptum sane negocium & græculum, sed tamen fortunatum utrum igitur si tamen esset extinctus a bonis rebus, an a malis discessisset? certe a miseris. non enim cũ socero bellum gessisset, non imparatus arma sumpsisset, non domum reliquisset, non ex Italia fugisset, non exercitu amisso nudus in seruorum ferrum & manus incidisset, non liberi defleti, non fortunæ omnes a uictoribus possiderentur, quod mortem tamen obijsset, in amplissimis fortunis occidisset. ¶ Campania: nam Neapolis ciuitas est Campaniæ. ¶ Optandas febres: quæ ei optandæ fuissent, ne in tanta mala recideret. ¶ Vicerunt: impetrarunt salutem Põpeio aduersus ipsa fata: quæ ei morbum letalem immiserant. ¶ Fortuna ipsius, & urbis. i. infelicitas ipsius: quia interfectus est. ¶ Vrbis: quia bellum ciuile est gestum cum maxima totius urbis calamitate. ¶ Igitur: quia diu uixit. ¶ Caput seruatum. i. quod tam multis uotis incolume diu seruauerant. ¶ Victo. i. Pompeio a Cæsare uicto. ¶ Lentulus: P. Lentulus in coniuratione Catilinaria una cum Cethego comprehensus a Cicerone consule in carcere strangulati fuerunt. ¶ Hoc cruciatu: quod caput ei non est abscissum. ¶ Ceciditq; Cethegus Integer: sine aliqua membrorum diminutione: cum uitam tãtum laqueo amiserit. ut scri. Salustius. ¶ Toto cadauere. i. toto cadauere integro. nam Catilina (ut idem auctor est) acriter pugnans cum hostibus confossus est, longeq; a suis inter hostium cadauera repertus. Iuuena. ergo colligit nihil hominibus breuitate uitæ posse melius præstari.

ASCen.

¶ REX Pylius &c. Probat exemplis quod dixit de luctu habendo senibus. Ordo est: Rex Pylius. i. Nestor in Pylo regnans. fuit exẽplum uitæ secundæ. i. proximæ. cornice: id est proxime attigit uitã cornicis: quæ longissima est. Si tu credis quicquam Homero: qui dicit ipsum iam tempore belli Troiani tertiam ætatem hominũ egisse. Sunt tamen, qui nonagenarium tunc fuisse putent. & ætatẽ unã continuisse unum cursum Saturni. Sed poetam, ut cætera, ut in admirationem traheret, tres ætates hominum uixisse affirmasse, fictitium autem id esse ostendit per hoc quod addit: Si quicquam credis Homero. Virgilius enim in rebus fabulosis, aut fidem superantibus dicere solet: Si credere dignum est: Eloquar an sileam. ut fama est, ut perhibent & cætera. Felix autem supple fuit Nestor. nimirum: idest haud dubie. sed hoc ironice secundum Calderinum dixit: qui distulit mortẽ per tot sæcula: quia per tria. atq; qui computat annos suos iam dextra supple manu: in qua tercentorum annorum numerus figuratur: ac saltem plus quam centorum. uide Mancinellus. Calderinus putat intelligendum a dextra: idest factis dextræ: quia cum facta sua memoret apud Homerus docens quid iuuenis egerit: & qualia tunc corpora nascerentur, se annosum significat. Sed Mancinel. sententia multo eruditiori nescio an accommodatior sit. Non sunt autem audiẽdi: qui simpliciter dictum putant, ut sit computat annos dextra: idest ad digitos suos more senum & rusticorum qui grandiorem numerum non animo: sed digitis complectuntur. Id enim de eo, cui imbecillus sit animus quadraret: non de Nestore, cuius facundam sapientiam commendat Homerus. Vnde hic ponitur pro exemplo illorum, quibus sensus uiguerunt: sed luctus plurimi fuerunt. Et qui toties bibit nouum mustum: idest uinum mustum idem quod nouum. unde Plautus mustam uirginem dixit. & intelligitur uinum, sicut merum idem quod purum: sed etiam uinum intelligitur. Hic autem ubi additur nouum ponitur pro connotato: & minus principali. per illud noti grammatici: Æquiualens geminis & cætera. Oro, inquit poeta, ut supple attendas parumper: idest parum temporis: quantum ipse Nestor: scilicet queratur de legibus fatorum sibi: scilicet nimis longis. & de nimio: idest nimis longo stamine. quod Parcæ: idest Deæ fatales texerunt: quæ creduntur uitam hominis ut filum e colo deducere. unde est uersiculus plebeius: Prima colum transfert: trahit altera: tertia rumpit. Et hic: Clotho colum portat, Lachesis trahit, Atropos occat. cum: idest quando. uidet barbam utpote prouectioris Antilochi filij sui. acris: idest strenui in bello ardentem in rogo. Nam quærit: idest disquirit. rogat ab omni socio: idest familiari suo. quisquis: idest quicunq; adest. cur: idest quare. ipse duret in: idest usq; ad hæc tempora in quibus filij mortem uideret. q; pro &. quod facinus: idest factum damnabile dignum: scilicet ut puniatur tam longo æuo. ipse commiserat: idest perpetrauerit: quasi etiam illis probata sit illa sententia: Quicquid patimur peccata nostra meruerunt. Propertius etiam ostendit Nestora ægre tulisse mortẽ filij dicẽs: Nõ ille Antilochi uidisset corpus humari: Diceret aut o mors cur mihi sera uenis.

Peleus

Formam optat modico pueris, maiore puellis
Murmure, cum Veneris fanum uidet anxia mater
Vsq; ad delitias uotorum, cur tamen, inquit,
Corripias? pulchra gaudet Latona Diana.
Sed uetat optari faciem Lucretia, qualem
Ipsa habuit. cuperet Rutile Virginia gibbum

Peleus pater Achillis & rex Thessaliæ. cum: idest quando. luget: idest deflet. Achillem filium suum raptum: idest nimis celeriter ad mortem tractum dicit sup. hęc eadem, quæ Nestor dixit. atq; alius scilicet Laertes pater Vlyssis, cui fas supple fuit lugere Ithacum. idest Ithacorum regem Vlyssem. natantem: idest decem annos per diuersa maria periclitantem supple dicit hęc eadem. Priamus rex Troiæ uenisset Troia existente incolumi. ad umbras Assaraci ataui sui: idest fuisset appositus maioribus suis sup. cum magnis solennibus .i. solennitatibus. & hoc Hectore .i. filio maximo natu portante .i. afferente funus, ac reliquis ceruicibus fratrum portantibus funus. inter lachrymas Iliadum .i. Troianarum mulierum: ut filiarum & nuruum eius plorare incipientium. ut idest postquam. Cassandra tanq̃ præfica inciperet ederet primos planctus. & ut Polyxena scissa palla: idest quæ pallam habuit scissam supple inciperet edere & cætera: sic Calderinus & Mancinellus exponunt. Georgius autem uidetur intellexisse: ut sit ordo: Hectore portante funus inter lachrymas Iliadum si foret extinctus, ut idest statim postq̃ Cassandra inciperet edere primos planctus. non de morte patris, quæ tunc nondum erat: sed de futura destructione Troiæ, erat enim uates habens hoc ab Apolline: ut uera quidem prædiceret: sed quæ non crederentur. Vnde dicit Virgilius in secundo Aeneidos: Tunc etiam fatis aperit Cassandra futuris Ora Dei iussu non unquam credita Teucris. Et hæc expositio mihi placeret, si huic loco quadraret. Non autem quadrat: nam si sic exposueris: oportet dicere, q; pro & .ut Polyxena scissa palla: idest quæ pallam scissam habuit: inciperet edere primos planctus propter uaticinium scilicet sororis. sed hoc uerum non est: quia nemo credidit dictis Cassandræ. Nec uidetur quomodo contexeretur quod subditur diuerso tempore. hoc enim abundaret. Nam tempus quo Cassandra prædicebat futura: etiam diuersum erat a tempore mortis Priami. dic ergo cum Calderino. Polyxena autem scissam pallam habere hic dicitur: quia cum ad tumulum Achillis a Pyrrho occideretur: scidit uestem genibusq; obuoluit: ut cum decore caderet: sicut Eurypides in Hecuba dicit: eam quoque prędolore scidisset in luctu patris Priami: si foret extinctus diuerso tempore: illo scilicet: quo Paris cœperat ædificare audaces carinas ad rapiendam scilicet Helenam. Igitur quid longa dies: idest longum tempus uitæ contulit Priamo supple. ipse uidit omnia euersa. & Asiam: idest magnam partem Asiæ: idest Troiam cadentem flammis & ferro. ipse miles: idest armatus pro patria ut miles: tremulus pro senectute. tulit: idest portauit arma. & hoc tiara pileo scilicet, quo pace utebatur. posita: idest deposita. Et ruit: idest cecidit moriens ante aram summi Iouis: quasi Ioue permittente. ut: idest quemadmodum. uetulus bos: qui præbet cultris domini tenue & miserabile collum. fastiditus iam: idest postquam est tædio affectus. ab aratro ingrato: idest nullam requiem rependente. Ille exitus quem Priamus habuit est supple utcunq;: idest qualitercunque. hominis: idest qualis hominem decet. sed uxor scilicet Hecuba: quæ uixerat post hunc scilicet Priamum, latrauit ritu canino: idest furiata est rabie canina. existens torua scilicet torua fronte. Plautus enim ad suum propositum conuertens fabulam dicit in Menechmis: Hecubam in canem putari uersam: q; unicuiq; malediceret: quasi in unumquemque latrans. Ergo dicit poeta. festino ad nostros idest Romanos: hoc est ad narrationem nostrorum. & transeo regem Ponti idest Mithridatem: qui diu uiuendo multa passus est. & transeo Crœsum regem olim ditissimum Lydorum: quem uox facunda iusti Solonis iussit respicere ad spatia ultima longæ uitæ. quod Mancinellus: hic, & nos in Boetio declaramus. Exilium Marii Arpinatis, & carcer, & paludes Minturnarum in quibus latuit, & panis mendicatus uicta Carthagine: idest apud Carthaginem uictam. habuerunt causas hinc idest ex longæua uita. Quid natura tulisset in terris beatius illo ciue: & quid Roma uidisset supple unquam beatius: si exhalasset animam opimam: idest opima spolia referentem. cum uellet descendere de curru theutonico: In quo triumphauit. agmine captiuorum circunducto: idest postquam circunduxit: idest in circuitu duxit agmen captiuorum: & omni pompa bellorum circunducta supple Campania prouida scilicet mali futuri: dederat Pompeio magno scilicet, febres optandas idest quas optare debebat: ut gloriosus per illas moreretur sed multæ urbes pro eo orantes, & publica uota pro eius salute facta: uicerunt supple febres. igitur fortuna aduersa scilicet ipsius Pompei: & urbis scilicet Romæ a Cæsare uictæ. abstulit Pompeio scilicet uicto a Cæsare. caput seruatum per preces & publica uota a febribus. Lentulus scilicet Sura uir senatorii ordinis: qui cum Catilina in patriam conspirauerat: sicut e diuerso Pompeius pro patria pugnauerat. caruit hoc: idest huiusmodi cruciatu: idest obtruncatione capitis. Cethegus scilicet Caius: qui etiam coniurauerat in patriam. caruit hac pœna: idest immunis fuit ab hac pœna. & cecidit cum moreretur in bello. integer idest corpore integro, & non mutilato. & Catilina scilicet Lucius. caput totius coniurationis. iacuit cum in bello occisus esset. cadauere integro, idest non truncato, neque mutilato. Per quod ostendit mala saltem pœnæ quæ affert senectus: pee quam bonis mala obueniunt: quibus mali non diu uiuentes carent.

¶ FORMAM optat: confutat & eorum uotum, qui liberis suis optant pulchritudinem. ostendens exemplis q̃ & forma sit res homini perniciosa. Ordo est & sensus: Mater anxia idest solicita scilicet de natorum formositate usque ad delitias uotorum optat formam pueris modico murmure: & puellis maiore, cum uidet fanum Veneris: quasi quærit Dea per quam genus humanum crescat & progignatur. unde sic Venus apud Papinium loquitur: Nil ego nil fateor toto iam dulce sub orbe, Aut uidi, aut genui. ¶ Maiore puellis Murmure: nemo enim est parentum, qui nolit filias pulchriores esse, q̃ filios, multisq; id rationibus: sed maxime ut facilius nubant. ¶ Vsq; ad delitias idest usque ad delicata nimis uota: qualia expressit Persius Hunc optent generum rex & regina, puellæ Hunc rapiant quicquid calcauerit hic rosa fiat, quasi dicat non optat ut tam formosa sit, ut eam iuuenes in suos amplexus optent. ¶ Delitias: appellatione delitiarum accipimus omnia, quæ loco festiuitatis habentur deducto nomine a delectando. Catellum enim, passerem, columbam, leonem, reliquaq; id genus, & seruos, qui aliquo modo nos delectent, delitias appellamus. unde Marti. Stellæ delitium mei columba. Catullus: Passer delitiæ meæ puellæ. Plutarchus in uita Mar. Antonii sic scribit: Erat autem Sarmentus Cæsaris seruulus ex iis, qui festiuitatis causa haberi solent, quos Romani delitias appellant. iuxta quod dixit Virgilius Alexim Delitias domini. Et Seneca ad Lucilium: Seruum rusticolam delitiolum suum nominat. Delitias etiam alio modo nominamus: ut si dicamus: Puerum nutritum in summis delitiis: quasi in summis opibus & lautitiis. unde Seneca de breuitate uitæ: Audio quendam ex delicatis, si modo delitiæ uocandæ sunt, uitam & consuetudinem humanam dediscere. ¶ Cur tamen Corripias: cur, inquit, o poeta damnas hoc uotum. uerba sunt defensoris. ¶ Gaudet Latona: exemplo defendit uotum esse honestum. allusio est ad illud Virgilii: Latonæ tacitum pertentant gaudia pectus. ¶ Vetat Lucretia: docet te, inquit, Lucretia uxor Tarquinii Collatini, quæ fuit formosa, pulchritudinem non esse appetendam, cum ipsa ob eam occiderit. cum enim a Tarquinii superbi filio per uim fuisset stuprata, gladio sibi pectus transuerberauit. notissima est historia ex Dionysio, Liuio, & Ouid. in Fastis. ¶ Virginia: L. Virginii centurionis filia fuit uirgo plebeia, cuius stuprandæ consilium, cum Appius decemuir cepisset, eamq; corrumpere nequiret, clientem subornauit, qui eam in seruitium deposceret, facile uicturum, cum ipse esset accusator & iudex. Pater qui tunc in algido militabat, re cognita, cum ipse iudicii die superuenisset, & filiam ante tribunal locatam, cum defendere aduersus iniquum iudicem nequiret, ultimo colloquio cum ea impetrato, in secretum adductam cultro de taberna lanionis abrepto, occidit. hoc tamen cum adhuc uiueret dicto: liberam te & honestam filia ad manes progenitorum mitto. Nam uiuenti neutro horum per tyrannum tibi potiendum erat. Corpus eius humero gerens ad exercitum profugit: & milites ad uindicandum facinus accendit: qui creatis decem tribunis, Auentinum occuparunt. Decemuiros abdicare se principatu coegerūt, eosque omnes aut morte, aut exilio puniuerunt, Appius in carcere est necatus. Lege Dionysium libro. x. Liuium in tertio ab urbe cōdita, & Plinium de uiris illustribus. ¶ Gibbum: tumorem appella.

IOAN. BRIT.

Delitiæ

Lucretia

Gibbus

mus & eminentiam in quacunq; parte corporis. unde Tranquillus in Othone: Excreuerat etiam in dexteriore latere eius gibbus: caro. praependebatq; adeo: ut ægre fascia substringeretur. & Iuuena. Medijsq; in naribus ingens Gibbus. in genere autem fœminino idem Tranquillus in Domitiano & prima declinatione protulit. Ipsum enim Domitianum ferunt somniasse gibbam sibi pone ceruicem auream enatam. dicitur & gibber: unde gibberosi, & gibbosi homines nominantur. Apuleius secundo libro floridorum: Cumq; inter scapulum crates retexisset. quod erat aucto gibbere. ¶ Rutilæ: aut notat mulierem deformem tẽporibus suis: aut eã designat, de qua Plin. in. vii. Quæ uixit nonaginta & septem annos.

cundus per se nullo custode adhibito: nec cura alicuius: qui cogat eum esse pudicum & bonum, quãdo ipsa natura sit optima custos, tamen non licet esse uirum cũ maxime uelit: cogitur enim tanquã fœmina pati muliebria & cinædus fieri. hoc autem cum eo conuenit: Rara est adeo concordia formæ. Ordo autem est: Natura larga præterea tribuat ingenium castum, & uultum modestum, feruẽtem sanguine, manu benigna. nã reliqua sunt per parẽthesim.

Accipere, atq; suam Rutilę dare. filius autem
Corporis egregii miseros, trepidosq; parentes
Semper habet rara est adeo concordia formæ
Atq; pudicitiæ, sanctos licet horrida mores
Tradiderit domus, ac ueteres imitata Sabinas.
Præterea castum ingenium, uultumq; modestum
Sanguine feruentem tribuat natura benigna
Larga manu. quid enim puero conferre potest plus
Custode, & cura natura potentior omni?
Non licet esse uiros. nam prodiga corruptoris
Improbitas ipsos audet tentare parentes.
Tanta in muneribus fiducia, nullus ephebum
Deformem sæua castrauit in arce tyrannus,
Nec prætextatum rapuit Nero loripedem, uel
Strumosum, atq; utero pariter, gibboq; tumentem.
Nunc ergo iuuenis specie lætare tui, quem
Maiora expectant discrimina, fiat adulter
Publicus, & pœnas metuet quascunq; mariti
Exigere irati, nec erit felicior astro
Martis, ut in laqueos nusq̃ incidat, exigit autem
Interdum iste dolor plus, q̃ lex ulla dolori
Concessit, necat hic ferro, secat ille cruentis
Verberibus, quosdam mœchos & mugilis intrat.
Sed tuus Endymion dilectæ fiet adulter
Matronæ, mox cum dederit Seruilia nummos
Fiet & illius, quam non amat, eruet omnem
Corporis ornatum. quid enim ulla negauerit udis
Inguinibus, siue est hæc Hippia, siue Catulla?
Deterior totos habet illic fœmina mores.
Sed casto quid forma nocet? quid profuit immo
Hippolyto graue propositum? quid Bellerophonti?
Erubuit nempe hæc ceu fastidita repulsa.
Nec Sthenobœa minus, q̃ Cressa excanduit, & se
Concussere ambæ. mulier sæuissima tunc est,
Cum stimulos odio pudor admouet, elige quid nam
Suadendum esse putes, cui nubere Cæsaris uxor
Destinat, optimus hic, & formosissimus idem
Gentis patritiæ rapitur miser extinguendus
Messalinæ oculis dudum sedet illa parato
Flammeolo, tyriusq; palam genialis in hortis
Sternitur, & ritu decies centena dabuntur
Antiquo, ueniet cum signatoribus auspex.
Hæc tu secreta, & paucis commissa putabas;
Non nisi legitime uult nubere, quid placeat, dic,
Ni parere uelis, pereundum est ante lucernas,
Si scelus admittas, dabitur mora paruula, dum res
Nota urbi, & populo contingat principis aures
Dedecus ille domus sciet ultimus, interea tu
Obsequere imperio, si tanti est uita dierum
Paucorum, quicquid leuius, meliusq; putaris,
Præbenda est gladio pulchra hæc, & cãdida ceruix.

ASCen. ¶ FORMAM optat &cæ. Ostendit in formositate non esse uera bona, cum multis nocuerit. Ordo est: Mater anxia: idest solicita. cum: idest quando uidet fanum: idest templum. Veneris. i. Deæ uenustatis & formositatis. optat modico murmure: idest oris oppressione & mussitatione modica. pueris: idest masculis formam: idest formositatem. & optat puellis: scilicet filiabus suis formam maiore murmure (quia conuenientius est puellam, q̃ puerum ornari) & usq; ad delitias uotorum: idest desideriorum. ita q; in sola imaginatione dum formam filiæ desiderat, delitias captat. & tamen idest quamuis. id inane fit. ipsa inquit cur corripias: idest reprehendas talia uota: scilicet Latona: idest mater Apollinis & Dianæ. gaudet Diana pulchra: idest pulchritudine eius. sed Lucretia a sexto Tarquinio propter formam stuprata, uetat optari faciẽ qualem ipsa habuit: idest formosam. Virginia uirgo plebeia ab Appio Claudio ad stuprum petita: a quo cum aliter liberari non posset: a patre Virginio occisa liberata est. cuperet accipere gibbũ Rutilæ: idest illius mulieris uetulæ & gibbosæ.

IO AN. BRIT. ¶ SVAM: scilicet faciem. ¶ Miseros parentes: ne corrumpãt. ¶ Rara est cõcordia formę: rarenter, inquit, inuenias: ut qui formosus. sit in castitatis se terminis contineat. Ouidi. Lis est cum forma magna pudicitię aut enim corrumpitur, aut mœchatur. ¶ Licet horrida: ordo est: Licet domus horrida, & imitata ueteres Sabinas tradiderit mores sanctos. ¶ Horrida: inculta & omnium delitiarum expers. ¶ Veteres Sabinas: nam mulieres Sabinæ pro exemplo pudicitiæ habentur. Quod si pudica mulier in partem uiuet domum atq; dulces liberos Sabina qualis. Mart. lib. primo Casta nec antiquis cedens Leuina Sabinis. ¶ Præterea castum. hic sensus est: Licet, inquit, benignitate naturæ fiat aliquis sit castus & uere

Sabinæ castæ

¶ Natura larga: ad conferendũ. melius est sit hypallage: ut sit Natura benigna tribuat larga manu. ¶ Natura potentior omni Custode, & cura ostendit autem naturam difficulter superari: qui enim mores nobis per consuetudinẽ insederũt quæ altera habetur natura, uix queunt immutari. ¶ Nõ licet esse uiros: quia (ut dixi) stuprantur. ¶ Prodiga: consumptrix. prodigere enim (ut inquit Festus) est cõsumere. ¶ Corruptoris: quia muneribus etiam ipsos parentes expugnat, ut uendãt filios ad obscæna. ¶ Nullus ephebũ: aliud periculũ indicat imminere formosis. Nã a potẽtioribus castrabant & principibus, adhibebãturq; custodiendis lectis matronarũ. unde uocabulũ est ductũ ab εὐνὴ qđ est cubile: & ἔχω qđ est teneo & habeo: q̃si eunechus: & p syncresim eunuch⁹. Domitianus tamẽ (auctoribus Tranquil. & Mar.) edicto inhibuit mares castrari. ¶ Ephebum .i. puerum, qui iam peruenit ad pubertatem. Nam ephebi dicuntur, qui ad pubertatem peruenere. ea omnino ætas est ab annis q̃tuordecim, uel. xvii. Ephebia est prima ætas adolescentiæ. auctores Censorinus libro de die natali. & Donatus. Nomẽ enim est græcum ἐπὶ in. & ἥβη pubertate. ¶ Arce: arx (ut diximus auctore Asconio) uel sedes tyranni dicitur, uel editus in ciuitate & munitior ad salutẽ ciuium locus. Virg. Quo res summa loco Panthu, quã prẽdimus arcẽ? ¶ Rapuit: stuprauit. ¶ Strumosum: struma est tumor (ut scribit Celsus in quinto) in quo subter concreta quædã ex pure & sanguine. quasi glandulę oriuntur: q̃ uel pcipue fatigare medicos solent. nascuntur enim & in inguinibus & lateribus, sed maxime in ceruice. Est ẽt struma (ut docet Aristo. lib. viii. de natura animaliũ) morbus, quo & sues & boues laborant. uerba Aristotelis: Struma appellatur cũ capitis dolor & grauitas sui ẽtquo plurimi laborare solent. Et itra de bobus loquẽs. Quod denique in hoie febris, idem i boue struma est. unde Pli. de suibus: Obnoxium genus morbis anginæ maxime & strumæ. ¶ Tumentẽ utero: qui sit utero tumẽti, & inflato. ¶ Nunc ergo lætare: inhibitio per permissionem: est.n. sensus: Cũ filius, inqt, tuus formosus tã multis obnoxius sit periculis:

Prodigere

Ephebi

Arx

Strumo

debes

debes sane pulchritudine eius delectari:q.d.nihil habes qđ lęteris.
¶ Maiora discrimina:proponit aliud incōmodum & periculum for
mosorum.adulteri enim fiunt publici. ¶ Exigere sustinere. alibi.
Quem timeo uictus ne poenas exigat Aiax. ¶ Felicior astro Mars
Martis adulterium — tis.i.ipso Marte:quē cum Venere concumbentem Vulcanus clam
retibus adamātinis inuolutum oībus Dijs uidendū præbuit. Oui.
auctor. ¶ Iste dolor: quē mariti ex muliere adulterata concipiunt.
¶ Exigit:poscit & tanq̃ debitum repetit.maritus,ingt iratus dolore
uxoris adulteratæ,grauiores sumit poenas:q̃ leges tolerant. ¶ Nes
cat hic ferro:æmulatio est. Horatius in secundo sermone: Hic se
pcipitem tecto dedit,ille flagellis Ad mortē cæsus,fugiens hic: de
cidit acrem Prædonum in turbā, dedit hic pro corpore nummos.
Mugilis — ¶ Mugilis intrat:mugilis uel mugil (utroq; enim modo dicitur)
piscis est,cuius natura(teste Plin.libro.ix.) ridetur. in metu capite
abscondito totū se occultari credentis, per inferiora mœchis ims
mittebatur.Catullus: Ah tum te miserum,maliq; fati Quem attra
ctis pedibus patēte porta,Percurrent raphaniq; mugilesq;. ¶ Sed
Endymionis fabula — tuus Endymion:idest filius tuus formosus,qualis fuit. Endymion
uenator,quem Luna ob speciem dilexit, dormientemq; est oscula
ta.Proper.Nudus & Endymion Phœbi cepisse sororem Dicitur, &
nudæ cōcubuisse Deæ.Papinius in siluis: Cedat tibi Lathmius uls
tro:idest Endymion.quē(ut scribit Cice.in Tuscu.) Luna in Lath
mo mōte Ioniæ obdormientem osculabat. Ouid.Faueas o candis
da dixi,Et subeant animo Lathmia saxa tuo. hoc autē est ex histo
ria.nā(ut scribit Plin. lib.secundo) Endymion primus hominum
Lunæ cursum deprehendit: ob idq; amore eius captus fama tras
Locus Apuleij emendatus — ditur.Endymion ergo pro specioso amatore ponitur. Sic ēt apud
Apuleium in primo:ubi cum ipsum auctorem tertio anno inters
pretaremur,omnesq; codices haberent:carus Endosmion:correxi
mus Endymion. ¶ Fiet adulter:sponte,ingt, formosas,turpes autē
conductus pretio amabit,earumq; libidini inseruiet. ¶ Seruilia:hic
ponitur pro uulgari muliere & adultera alludit autem aut ad Sers
uiliam Bruti matrem, Catonisq; sororem,cū qua Cæsar libidinis
cōmertium habuit.auctor Plutar.aut.ad Seruiliā Naidem. de qua
Sueto.in Nerone sic scribit: Nam Antonius Domitium desiderio
amicæ Seruiliæ Naidis transfugisse iactauit. ¶ Fiet & illius.s. Serui
liæ,quam non amat accepto præmio. ¶ Exuet omnem. s. mulier.i.
deponet,est autem ratio quare matronā,quā nō amat ineat,qa illa
suo ornatu se spoliat,& adulterum ditat ¶ Quid enim:nihil,inquit
mulier habet quod mœchis non donet. ¶ Inguinibus: uoluptatis
bus suis uenereis.de inguine diximus in prima Satyra illic: Ad
mensuram inguinis. ¶ Siue Hippia:siue inquit prodiga est,ut Hips
pia,siue auara ut Catulla,omnino in adulterum est liberalis. pōt
etiā esse alios sensus. Siue,inquit,nobilis est ut Hippia, siue humili
loco nata,ut Catulla,ac per hoc oēs pariter mulieres cū impudicę
sunt, in amatores suos sunt liberales. Aliter etiam exponi potest:
ut sic dicas: Siue pauper est,siue diues, in amatores suos liberalis
est,cū est impudica. ¶ Deterior fœmina:mulier,ingt impudica,quæ
alijs in rebus honestatem,calcat,in adulterum se benignā præbet
& liberalem:ne sibi obijci possit:q; sit rustica,& male morata:cum
amatori defatigato nihil det:ergo in ea re habet totos mores:idest
nihil omittit:ut non possit dici bonis esse moribus:cum se benignā
facilē,liberalēq; præbeat. ¶ Sed casto quid forma nocet:rant:popho
ra est:quasi Iuuen.dixerit:omnem formam esse nociuam. Aduers
sarius cōtra neget inquiens:formam non nocere casto.idest qui in
castitate uiuere proposuerit.Poeta ergo exemplū subdit Hippolyti,
& Bellorophōtis probans formam eis nocuisse:cum maxime pudi
Hippolyti interitus — citiā tueri constituissent. Hippolytū.n.cū ob egregiam formā Phęs
dra nouerca diligeret iisq; eam auersaretur: dolore percita Thes
seo patri eū adulteri falso accusauit:ob quā rem pater iratus a Nes
ptuno petijt,uel si mauis Aegeo,ut Phocas immitteret, cum iuxta
littus quadrigis ueheretur:quo facto equi cōsternati in fugam per
siluas cōuersi, Hyppolytū discerperunt. ¶ Graue ppositū:cōseruan
Bellerophon — dæ castitatis. ¶ Quid Bellorophonti.Bellorophon filius Glauci res
gis Corinthiorum,cū ad Prœtum Abantis filiū Argiuorū regem
peruenisset, a Sthenobœa, uel (ut scribit Homer.) Antea uxore
Prœti dilectus fuit impatienter:ea ab eo petijt uti sibi copiam sui fa
ceret,pmittens ei coniugis regnum:quod cum impetrare nequis
ret:uerita ne se apud regem criminaretur,occupauit eum,asserens
Bellerophontem sibi uim inferre uoluisse. Prœtus q; eum dilexes
rat, noluit de eo supplicium sumere,sed eum ad Iobatem patrem
Sthenobœæ misit:ut illum Chimęræ lacerandū obijceret: quæ eo
tpe Lyciorum agros uastabat, unde bellua,occisa uictor pro fus
giens,cū ad cælum pegaso,quo uehebatur, euolare contenderet,
neq; iam longe abesset,territus altitudine decidit,perijtq;. Equus
uero in cęlum receptus, inter sidera est locatus. Ostēdit igitur poe
ta hæc mala ei ob nimiam pulchritudinem obtigisse.Nota est fabu
la apud Higinum desideribus: & apud Home. lib.vi.Iliad. ¶ Erus
buit nempe hæc:scilicet Phædra,quæ Hippolytum tentauerat.rus
bet enim qui in turpi facinore deprehenditur.ut illud:Rubet audis
tor cui frigida mens est. & Teren.Erubuit,salua res est. ¶ Nec Sthe
nobœa:uxor Prœti regis Argiuorum. ¶ Quam Cressa.i. Phædra
filia Minois regis Cretensium,quā Theseus interempto Minotaus
ro secum abduxit. ¶ Cressa.i.cretēsis Oui. Mittit amazonio Cress
sa puella uiro. ¶ Cōcussere ambæ:cōmouere se & erexere ad uindi
ctam:scilicet tractum q; est a luctatoribus,qui certaturi manus cō
cutiunt. ¶ Pudor:quo afficitur, cum ausa sit rem pudendā tentare.
¶ Odio:quo fertur in eum,a quo repudiata est. ¶ Elige qdnam:ostē
surus est poeta formam obesse ex historia:quā a Tacito perscriptā,
breuiterq; a Trāquillo tactā in exēplū affert. Nā Messalina Claudij — Messalina
imperatoris uxor nouo furore,inusitatoq; amore in C. Siliū iuuen — C. Silius
tutis romanæ formosissimum ita exarserat:ut Iuliam Sillanā nobilē
fœminā matrimonio eius exturbaret,uacuoq; adultero potiretur
neq; Silius flagitij,aut periculi nescius erat, sed certo si abnueret
exitio,& nonnulla fallendi spe,simul magnis præmijs operiri futu
ra & præsentibus frui pro solatio habebat.illa nō furtim, sed mul
to comitatu uentitare,domum & congressibus adhærescere, largi
ri opes,honores,itaq; pfecto Claudio Hostiā, nuptiarū solēnia ce
lebrata sunt. Adhibitus q; tabulas obsignaret, uerba auspicū audi
ta,sacrificatum apud Deos,discubitum inter cōuiuas, nox deniq;
acta licētia coniugali. Cęsar re cognita in pręteritum Silio ueniam
dari iubet,redderet uxorem, rumperetq; tabulas. Cū interea Nar
cissus libertus a Claudio Hostiam accitus dixit,matrimonium Si
lij uidet populus & senatus,& miles, & ni propere agis tenet urbē
maritus. Timens igitur Messalina in Lucilianos hortos digressa
est,tentauitq; postea marito occurrere, ut ueniam impetraret. Si
lius tribunali admotus non defensionem,non moras tentauit,pre
catus ut mors accelerateretur. Occiso igitur Silio. Messalina in hors
tis Lucilianis Narcisso instante ictu tribuni transfixa est. ¶ Elige
quidnam. Suadendū:hac interrogatione ostendit Silij utranq; cō
ditionem fuisse difficilem,siue Valeriam Messalinam uxorem dus
ceret,siue abnueret. Ait ergo poeta: Elige quid putes suadendum
Silio,ducat ne uxorem an abnuat:quasi dicat utrunq; omnino du
rum est.nam si duxerit periculum necis imminet a marito,si abnue
rit ab ea uerba autem sunt Iuuena ad monitorem. ¶ Rapitur miser
ad nuptias.idest. ¶ Extinguendus: quia postea interfectus est impe
rante Cæsare. ¶ Messalinæ oculis.idest ante oculos Messalinæ addu
Flāmeū — citur Silius:ut eam sibi matrimonio coniungat. ¶ Flammeolo:dimi
nutiuum est a flammeo.est enim (ut scribit Plinius. (genus ueli co
Lectus Genialis — loris lutei,quo nouæ nuptæ caput obtegebant. ¶ Genialis lectus:
genialis:proprie (auctore Festo) dicitur qui in nuptijs sternitur in
honorem Genij. unde & appellatur. De Genio multa alibi, & pręs
Tyrus q̃ olim Sarra — cipue apud Persium ex auctoritate Censorini. ¶ Tyrius: purpus
reus.Nam ex Tyro Insula purpura discis habetur, qui liquorem
in faucibus habet aptum ad tingendas uestes.auctor Plinius. uns
de dicimus uestes purpureas ab ipso pisce, Tyrias ab insula, Sidos
nias a Sidone ciuitate Tyri, & Sarranas eo q; hæc insula olim Sar
ra dicta fuerit, auctor est Gelius.ob hanc uirtutem purpuræ Tys
rij non solum ab regibus sed & ab Romanis libertate sunt donas
ti.auctor est Strabo. de hac enim multa scribit libro decimosexto.
¶ Antiquo ritu secundum antiquum ritum.qui fere semper fuit,ho
dieq; etiam seruatur:ut maritus a puella data dote: quasi ematur.
unde est illud Virgili.in primo Georg. Teq; sibi generum Tethys
emat omnibus undis. ¶ Cum signatoribus auspex. nuptijs enim
Auspex — auspices interponebantur. Cuius consuetudinis ita meminit Vas
lerius libro secundo. Apud antiquos non solum publice,sed etiam
priuatim nihil gerebatur, nisi auspicio prius sumpto: quo ex mos
re nuptijs etiam nunc auspices interponuntur. ¶ Hæc tu secretas
forsan,inquit,tu existimabis o Sili has nuptias secreto celebratum
iri. ¶ Non nisi legitime: hinc furiosam Messalinæ libidinem ostens
dit:quæ omnia secure fecerit,& inter conuiuas in amplexibus Silij
steterit. ¶ Nisi legitime:nisi secundum rationes coniugales & leges.
¶ Quid placeat,dic:o Sili. ¶ Pereundum est ante lucernas: idest
in medio conuiuio nocturno: quo tempore cœnatur ad lucers
nas. ¶ Si scelus:idest si Messalinæ coniungeris. ¶ Mora paruula:
idest breue tempusculum. ¶ Imperio: scilicet Messalinæ. ¶ Quic

quid leuius: utrumcunq; feceris, omnino tibi erit moriendum, aut per Cæſarem, aut per Meſſalinam.

ASCen. ¶ET dare ſuam: ſcilicet formam Rutilæ. filius autem egregij corporis habet ſemper miſeros præ anxietate: & trepidos: ſcilicet trepidantes parentes. adeo: ideſt in tantum, rara eſt concordia formę, atq; pudicitiæ. licet domus horrida: ideſt a ſpere uiuens tradiderit ſanctos mores: ac licet ipſa ſit imitata ueteres Sabinas, quę caſtiſſimæ fuerunt. præterea licet natura ideſt naturalis influentia larga tribuat benigna manu caſtum ingeniũ: & uultum modeſtum feruentem ſanguine: unde forma naſcitur. ſunt autem hæc magna: unde per parentheſim ſubdit: Quid enim natura exiſtens potẽtior omni cuſtode & cura, poteſt puero plus cõferre, q̃: ideſt caſtum ingenium: ideſt inclinationem naturalem ad caſtitatem: quaſi dicat nihil. & tamen ſupple, non licet: ideſt non eſt permiſſum. tales ſupple formoſos. eſſe uiros: ideſt fortes & caſtos. nam uir a uirtute, & uirilis dicitur: qua qui carent, uiri proprie non ſunt. uel ſi de ſexu loquitur. non licet. ideſt nõ permittitur eos a corruptoribus eſſe uiros. quia pręciduntur aut caſtrantur. nam prodiga improbitas corruptorum gaudet tentare: ideſt ſolicitare ipſos parentes: ut permittant: ſcilicet tanta fiducia: ideſt confidentia eſt ipſis in muneribus: q. ſcilicet per munera ſperant parentes corrumpere. Nullus tyrannus caſtrauit in ſęua arce: ideſt caſtro excelſo & munito: uel ſi ad Neronem reſpicit: in arce Tarpeia: ideſt in Capitolio. ephebum: ideſt adoleſcentem adhuc leuem deformem. nec Nero rapuit ad ſtuprum: ſcilicet prætextatum: ideſt aliquem nobilem puerum. loripede: ideſt oblique incedentem. uel ſtrumoſum in collo: ſcilicet ſtrumam habentem. & tumentem utero. ideſt gibbo. Ergo o ſatue parens, uel fatua mater. iactare: ideſt gaude (per ironiam hoc dicit) ſpecie: ideſt ſpecioſitate: tui iuuenis. quem diſcrimina: ideſt pericula maiora expectant. nam ipſe ſup. fiet adulter publicus. & metuet pœnas. i. punitiones quaſcunq; mariti irati exigere ſupple ſolent. Mancinellus dicit meminit exigere: ideſt pati quaſcunq; pœnas mariti irati: ſed minus placet. Nec erit felicior aſtro Martis: ideſt aliquando deprehendetur ſicut Mars cum Venere: quæ res quia phyſica eſt: dixit aſtrum Martis pro ipſo Marte. ut nunquam incidat in laqueos. autem pro ſed iſte dolor quem maritus patitur dum deprehẽdit adulterum. exigit: ideſt poſtulat. interdum plus ſup. uindictæ: q̃ ulla lex conceſſit dolori. hic: ideſt unus maritorum. necat ſupple deprehenſos ferro. ille: ideſt alius. ſecat. ideſt diſrumpit flagellis cruentis. & mugilis: ideſt piſcis lubricus intrat per poſteriora. ſcilicet cogentibus maritis quoſdam mœchos: ideſt adulteros deprehenſos. Sed forte dices: q; tuus Endymion: ideſt formoſus filius: qualis fuit Endymion a Luna amatus fiet adulter matronæ dilectæ: ſed dicit poeta. ipſe fiet &c. ideſt etiam adulter illius quam non amat. mox: ideſt ſtatim. poſtq̃ Seruilia: ideſt q̃uis diues matrona, quam forte credis tur amare, dederit nummos: nec expectet plus pecuniæ ab ea ipſe eruet: ideſt auferet & extorquebit ab ea omnem ornatũ corporis. Quid enim negauerit ulla femina inguinibus udis: ideſt membris ſuis ad Venerem paratis: quaſi dicat nihil quia ſiue hæc quæ inguina uda habet. eſt Hippia ideſt prodiga ut Hippia. ſiue Catulla. ideſt auara alioqui ut Catulla, uel ſiue nobilis, ſiue plebeia fœmina. deterior ideſt minus ualens in reliquis ſuis factis. habet illic. ideſt erga adulterum. totos mores. ideſt liberalitatem & comitatem &c. quæ gratiam concilient. ſed dicet mater forte: forma nocet pulchris ſi ſint incaſti: ſed quid nocet forma caſto. quaſi dicat nihil. Reſpondet poeta. Immo dic ſupple quid graue: ideſt ſeuerum & maturum propoſitum caſte uiuendi. profuit: ideſt utilitatis attulit Hippolyto filio Theſei: quaſi dicat, nihil. quia a nouerca propter formam appetitus & falſo incuſatus precibus patris, & auxilio aui ab equis diſſolutus & diſſectus eſt. quid graue propoſitum profuit Bellerophonti: quaſi dicat nihil: quia propter formam appetitus eſt, multa paſſus: quia renuit. Nempe quia certe hæc: ſcilicet mulier, quæ cauſa fuit quare nil profuit Hippolyto aut Bellerophonti. erubuit: ideſt pudore affecta eſt. repulſa: ideſt propter repulſam, ſeu. ideſt ſicut. erubeſcere. ſolet faſtidita ideſt: per ſuperbiam ſpreta. Nec Sthenobœa: ideſt Antea Prœti regis uxor excanduit: ideſt furore incenſa eſt minus. q̃ Creſſa: ideſt Cretenſis, quæ Hippolytum amauit: ſcilicet Phædra Minois filia. & ambæ concuſſere: ideſt in ultionem excitauere ſe. Mulier eſt tunc ſæuiſſima. cũ ideſt quando. pudor: ideſt rubor admouet odio ſtimulos: ideſt indignationem. Elige quidnã putes eſſe ſuadendum illi ſupple ſcilicet C. Silio formoſiſſimo iuueni. cui Meſſalina. ſcilicet uxor Cæſaris ſcilicet Claudij. deſtinat: ideſt intendit nubere. quaſi dicat. tu non poteris tale conſilium dare quin interficiatur: quia ſi ducit, interficitur a Cæſare, ſi non, a Meſſalina. hic exiſtens optimus & idem formoſiſſimus iuuenis. gentis patriciæ. ideſt ſenatoriæ rapitur extinguẽdus: ideſt necandus. oculis. ideſt propter oculos, uel ante oculos Meſſalinæ. illa: ſcilicet Meſſalina. ſedet ut ſponſa. & hoc flammeolo: ideſt indumento nuptiali parato. dudum: ideſt pauloante. & genialis ſupple torus generandis liberis ſacratus. tyrius. ideſt purpura tectus. ſternitur palam ut in licitis nuptijs: in hortis. & decies centena ſupple ſeſtertia dabuntur ſupple in dotem. antiquo ritu: ideſt ſicut ab antiquo inſtitutum eſt. auſpex: ideſt pronubus, aut paranymphus. ueniet cum ſignatoribus: ſcilicet tabellarum (hoc eſt, ut nunc dicunt) notarijs. putabis tu hæc: ideſt huiuſmodi ſponſalia & præparamenta ad nuptias ſecreta & commiſſa paucis: quaſi dicat ſi hoc putabis, tota errabas uia: quia Meſſalina nõ uult nubere niſi legitime. Dic ſi tibi: ut illi caſus obueniret: quid placeat tibi facere. Ni. i. niſi uelis parere uoluntati Meſſalinæ, pereundum eſt ante lucernas: ideſt ante primum uſum lucernarum: hoc eſt antequam nox ſit. Si admitas ſcelus ducendo Cæſaris uxorem: paruula mora dabitur ſupple morti. dum ideſt donec. res nota urbi & populo contingat aures principis: ideſt Claudij. ille ſciet ultimus dedecus domus ſuæ. Interea tu obſequere imperio Meſſalinæ: ſi uita paucorum dierum, eſt. Ideſt reputatur. tibi: ideſt a te tanti ſupple ualoris uel pretii. quaſi dicat non deberes propter breuem uitam, aut etiam propter famam ſeruandam adulterium committere. & ideo prudentior fuit Ioſeph, q̃ Silius. & Suſanna, q̃ Lucretia. Sed propter formam omnes iſti fuerunt perplexi: perplexitate pœnæ non culpæ. Vnde de illo dixit. Quicquid: ideſt ſiue ducere, ſiue renuere. tu putaris: ideſt putaueris leuius & melius. ceruix tua candida & pulchra eſt præbenda gladio: ideſt interimendus es.

Nil ergo optabunt homines? ſi conſilium uis,
Permittes ipſis expendere numinibus, quid
Conueniat nobis, rebuſq; ſit utile noſtris.
Nam pro iucundis aptiſſima quæq; dabunt Dii.
Carior eſt illis homo, q̃ ſibi. nos animorum
Impulſu, & cæca, magnaq; cupidine ducti
Coniugium petimus, partumq; uxoris, at illis
Notum qui pueri, qualiſq; futura ſit uxor.
Vt tamen & poſcas aliquid, uoueaſq; ſacellis
Exta, & candiduli diuina tomacula porci
Orandum eſt, ut ſit mens ſana in corpore ſano.
Fortem poſce animum, & mortis terrore carẽtem,
Qui ſpatium uitæ extremum inter munera ponat
Naturæ, qui ferre queat quoſcunq; labores,
Neſciat iraſci, cupiat nihil, & potiores
Herculis erumnas credat, ſæuoſq; labores,
Et Venere, & cœnis, & plumis Sardanapali.
Monſtro, quod ipſe tibi poſſis dare, ſemita certe
Tranquillæ per uirtutem pater unica uitæ.
Nullum numen habes, ſi ſit prudentia, ſed te
Nos facimus Fortuna Deam, cœloq; locamus.

IOAN. BRIT. ¶NIL ergo optabunt homines: uerba monitoris ad Iuuenalem: ergo, inquit, cum undiq;, ut declaraſti immineant pericula: homines nihil petere a Dijs debebunt. ¶Si conſilium uis: uerba Iuuenalis reſpondentis monitori. ¶Expendere quid conueniat: ſines, inquit, ut ipſi Dij expendant, & quaſi rem ponderando iddent: quod nobis ſit utile, & commodũ. Iuxta dictũ illud Socratis, qui aiebat a Dijs nihil ultra petendum eſſe, q̃ ut tribuerent bona: quia ii demum ſcirent quod unicuiq; eſſet utile. nos autem plerunq; id uotis expetere, quod non impetraſſe melius foret. ¶Illis ſcilicet Dijs. ¶Nam pro iucundis. ideſt loco eorum, quæ nos iucunda ducimus. ¶At illis ſcilicet Dijs. ¶Qui pueri: pro quales pueri. ¶Vt tamen & poſcas: ut concedamus, inquit, ut ab ipſis Dijs etiam aliquid poſcas, id tantummodo petendum eſt: ut ſit mens ſana in ſano corpore. hæc enim ſunt quæ Cicero in libro de finibus bono

rum & malorum prima naturæ appellat: hoc est quæ in homine sunt præstantissima: sensuum uidelicet & membrorum integritas. Vnde est illud Apulei in dogmate Platonis: Tunc hominem esse perfectum, cum anima & corpus æqualiter copulantur: & inter se conueniunt: sibiq; respondent: ut firmitas mentis præualentibus corporis uiribus non sit inferior. Idem sensit Horatius in Odis: Frui paratis & ualido mihi. Latoe dones at præter integra Cum mente, nec turpam senectam Degere, nec cithara canentem. Seneca ad Lucilium: Roga bonam mentem: bonam ualetudinem animi: deinde tunc corporis. Nam hoc in homine est integræ felicitatis: quorum neutrum contigit Caligulæ, auctore Tranquillo, dicente sic: Valetudo eius neq; corporis, neq; animi constitit. ¶ Tomacula: edulia sic dicta: quod Græci τέμειν sectionem dicũt: hoc esse puto quod Macrobius appellat Insitium: ab eo quod insecta caro reticulo circundatur. Tomacula dicuntur alio nomine, siue per syncopen Tomacla. Martialis: Quod fumantia, qui Tomacla raucis Circunfert tepidis coquus popinis. fiebant enim ut plurimum, iecore, & pulmone porcino. Eratq; genus cibi seruilis. In luxu autem erant abdomina, testiculi, uuluæ, sincipitia, quæ censorijs legibus quandoq; fuerunt interdicta. ¶ Fortem animum: laudabile est uotum. ¶ Fortem: constantem. ¶ Spatium uitæ: idest finem uitæ & mortem ipsam. est enim sapientis id nõ timere, quod uitari non potest. ¶ Nesciat irasci: animi perturbatione non agatur sapientem enim ira non agitantur, mortem non timet, sed eam inter munera naturæ connumerat. ¶ Et potiores Herculis erumnas: qui potius ad uirtutes, q̃ ad uoluptates erigatur. Hercules

Erumna enim uarios sequutus labores, immortalem sibi gloriam, & famam peperit. ¶ Erumnas: erumna est (ut scribit Cicero) ægritudo quædam animi laboriosa. Vnde ait in libro secundo de finibus bonorum & malorum: Maiores nostri labores non fugiendos tristissimo tamen uerbo erumnas nominauerunt. ¶ Sæuosq; labores: aut quos satis crudeliter imperauit Eurystheus: aut sæuos

Sardanapalus magnos, & uix superabiles. ¶ Et Venere Sardanapali: idest q̃ sint delitiæ & uoluptates, quales sequutus est Sardanapalus, qui ultimus Assyriorum rex in omnem libidinem ita se dimisit: ut nunc uiri, nunc mulieris uice abuteretur: omni prorsus calcata & sexus & pudoris cura. Stola.n. muliebri factẽ, totumq; corpus in modũ pellicis fuco componẽs, ultra luxũ muliebrem lasciuiebat, uocem fœmineam imitatus, cibum potumq;, qui uoluptatem præberent continuo appetebat. Adeo uero delitiæ, turpis uoluptas, incontinentia in eo uiguere, ut successoribus post obitum suum in sepulchro inscribi barbarica uerba mandauerit: Hæc habeo quæ comedi, & quæ cum amore & uoluptate percepi. Arbactus eius præfectus, cum eum inter mulieres pensa partientem inuenisset, indignatus, communicatis cum militibus quæ uidisset, uniuersum exercitum aduersus eum accendit, bello Sardanapalus superatus in regiam se recepit: ubi extructa pyra se, suasq; diuitias pretiosiores cremauit: hoc solo uirum imitatus. De Sardanapalo multa Strabo libro quarto, Iustinus, Diodorus libro tertio Cicero libro quinto Tuscula. ¶ Monstro, quod ipse tibi: docet poeta bene, beateq; uiuere uolenti: omnes animi cupiditates esse superandas, uirtutemq; uoluptatibus anteferendam. quod omnino est sapientis. unica enim, inquit, uia est. s. uirtutis: quæ ad quietam, tranquillamq; uitam nos ducit tutos: uel ab omnibus fortunæ telis, neq; enim fortuna ullam habere potest potestatem in illum, qui se uirtutis armatura induerit. nam fortunæ fortiter resistit, minas eius haud timet, omnes impetus facillime sustinet. Est igitur sensus: Ego monstro quod possis ipse tibi dare: idest ostendo tibi iter quo tibi sit gradiendum. idest uirtutis. nam ea est, quæ (ut diximus) ducit hominem ad quietam, tranquillamq; uitam. ¶ Ipse tibi possis dare. idest. quod tu per teipsum sine difficultate potes arripere, unicuiq; enim licet rectum uiuendi iter ingredi, uitamq; beatam apprehendere. ¶ Nullum numen habes: est ueluti contra fortunam responsio: tanquam insidias & incommoda minitantem. ut sit sensus: Non est o Fortuna, q̃ hominem quem in sinu uirtutis residentem inuenis, minitens: nullum enim habes numen idest potestatem in nos, si sit prudentia: hoc est si cum uirtute omnia agimus. Sed tamen nos ueluti cæci, & parũ perspicaces te facimus Deam: tanquam quæ res humanas ex libidine modereris: quod in homine sapiente facere non potes: cum ipse uirtutis uiribus omnes tuos impetus facile sustineat, & superet. prudentis enim est agere recta, ueraq; cum ratione. Nam prudentia stat in delectu bonorum & malorum. Qui ergo ea bona sequuntur, quæ dicuntur esse fortunæ subiecta, & externa, ut sunt diuitiæ, honores, & dignitates quæ homini auferri possunt, dicunt naturam humanam fortunæ esse subiectam. Sed si bona animi sequerentur: idest uirtutes, quæ ab eis auferri nequeunt: tunc intelligerent id quod est uerum, naturam humanam casibus non esse subiectam, quia ipsa sibi cunctis in rebus prospiceret. Quod sane docuit Metrodorus: ut scribit Cicero. in quinto Tusculan. sic: Occupaui, inquit, te fortuna, atq; cepi, omnesq; aditus tuos interclusi, ut ad me aspirare non posses. Seneca ait ex hominum quæstu factam esse fortunam Deam. In multis autem codicibus legitur. Nullum numen abest, sed multis habes.

¶ NIL ergo & cætera. Postquam ostensum est quid non sit optandum: & in quo non consistat uerum bonum: ostendit quid sit optandum, ut uerum bonum, inducit autem auditorem quasi obijcientem negligendam esse religionem, si nihil a Dijs petendum sit. Ordo est: Ergo cum in omnibus dictis non sit aliquid optandum, ut uerum bonum: nil optabunt homines. Respondet poeta: Si uis consilium a me. tu permittas ipsis numinibus expendere: idest examinare. quid conueniat: idest utile sit nobis. nam Dij dabunt pro iucundis: idest pro delectantibus nos. & uoluptuosis. quæq; aptissima: idest omnia grata & utilia: licet non sint iucunda: hoc est precemur ut Dij dent nobis conferentia ad salutem, quæ ipsi dare parati sunt. nam homo est illis scilicet Dijs carior, q̃ sibiipsi scilicet homini. quod si Æthnicis uisum est: quomodo non nobis christianis uidebitur? pro quibus saluator animam suam posuit. Nos ducti cæco impulsu animorum, & magna cupidine: idest cupiditate. petimus coniugium, & partum uxoris: idest ut uxor pariat. sed notum supple est illis scilicet Dijs. qui: idest quales supple futuri sunt pueri: idest liberi & qualis uxor futura sit. tamen ut poscas aliquid, & uoueas si contigerit sacellis: idest paruis locis sacratis (uulgus uocat capellas) exta: idest sacrificia animalium. & tomacula: idest ea edulia diuina: idest Dijs sacrata porci candiduli: idest mundi, & ut Donatus uult) eximij. Orandum est ut mens: idest animus, aut ratio animæ sit sana in corpore sano: idest pro animæ, corporisq; sanitate. Posce a Deos animum fortem carentem terrore mortis (qua qui terrentur bonam conscientiam non habent) qui animus donat spatium: idest longitudinem uitæ. extremum: idest ultissimum inter munera naturæ. quia physice cõpertum: ut extremo nati pessimi sint. ut dicit Seruius ad illud quarto Æneid. de fama Extremam ut perhibent & cæte. Et qui animus queat: idest ualeat. ferre: idest tolerare quoscunq; labores. qui nesciat irasci sup. uitiose. & q cupiat nihil indecẽter. & q credat. i. æstimet. erũnas & sæuos. i. ualde magnos labores Herculis. esse sup. potiores. i. potius eligẽdos. &. i. simul. Venere: idest uoluptate uenerea. & cœnis: idest gulositate: & plumis: idest molliciæ. & indulgentia Sardanapali: idest regis illius mollissimi, & gulosissimi. ego monstro q̃ ipse: idest tu. possis dare tibi scilicet uirtutem, & bonum animum, secundum illud Horat. in Epistola: Det uitam: det opes, æquum mi animum ipse parabo. Homo enim propter libertatem arbitrij utcunq; uirtutis suæ auctor est. quia dicit August. Qui fecit te, sine te non saluabit te sine te. tamen ut dicitur Iaco. primo: Omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est descendens a patre luminum. Certe inquit poeta: semita: idest angusta, & quasi dimidiata uia tranquillæ uitæ. patet unica: idest sola per uirtutem. Nullum numen abest nobis supple si prudentia sit supple nobis. sic quidam legunt. melius continuatur tamen textus legendo sic: O Fortuna tu nullum numen. idest. nullam potentiam diuinam, quam ad nutum geras, habes: si prudentia sit supple nobis. sed nos, qui sine consilio & prudentia omnia gerimus, facimus te Deam, & locamus cælo.

A SCen.

FINIS.

IVNII IVVENALIS AQVINATIS SATYRA VNDECIMA.

IN VNDECIMAM SATYRAM IVNII IVVENALIS ARGVMENTVM.

Atticus eximie. Hac Satyra poeta alloquitur Persicum amicum suum, quem inuitauerat in cœnam, pollicetur(que) se ei frugalem cœnam daturum. Hinc(que) nactus occasionem, eos insectatur, qui cœnas lautiores parant, q(uam) modus facultatum ferat; ostendens omnibus in rebus luxum fugiendum esse mediocritatem(que) colendam: & unumquemq(ue) secundum Chilonis sententiam seipsum noscere debere, nequid omnino supra uires suas efficiat.

Tticus eximie si cœnat, lautus habetur,
Si Rutilus, demens, quid enim maiore cachinno
Excipitur uulgi, q(uam) pauper Apicius? omnis
Conuictus, Thermæ, stationes omne Theatrum
De Rutilo, nam dum ualida, ac iuuenilia membra
Sufficiunt galeæ, dumq(ue) ardens sanguine fertur
Non cogente quidem, sed nec prohibente tribuno
Scripturus leges, & regia uerba lanistæ.

Satyra undecima. Atticus eximie.

IOAN. BRIT.

TTICVS eximie: sensus est: Atticus, quem pro nobili & potenti uiro ponit: si laute, & splendide parat cænas, laudatur ab omnibus: & merito q(uam) diues est. Si uero Rutilus idem facit, omnibus est ludibrio, q(uam) tenuis est diuitiarum censu: ut ostendat unicuiq(ue) pro qualitate diuitiarum colendam esse uitam. ad hūc Atticum scribit Martia. libr. vii. Attice q(ui) renouas facundæ nomina gentis. nā nomen gentilicium ducit ab illo Attico Pomponio equite Romano, q(ui) Ciceronis fuit familiarissimus: q(ui) ab Athenis cognomen reportauit, & qui amplissimis fuit diuitijs. ¶ Eximie: excellenter & egregie. ab eximo fit eximius: quasi qui ex hoium numero ut excellentior eximitur.

Lauticia ¶ Lautus habetur. s. magnificus & splendidus, ac per hoc laudatur. Nam lauticia est hominis splendidi & diuitis. Eos. n. lautos dicimus, q(ui) nitido, magnificoq(ue) epularū apparatu uiuunt: quasi q(ui) uelint omnia delicata & lauta: ut sit uocabulū a lauādo. ¶ Si Rutilus demens: Rutilū sui tēporis hominē mediocriū opū notat, qui sumptuosas, uberesq(ue) cœnas parabat, nulla habita facultatū suarum ratione ita: ut oēs sentirent, & dicerent eū ad summam miseriam peruenturū: & absumptis omnibus bonis: ad armorum tractandorū meditationem descensurum ex quo quæstu uiueret. ¶ Quam pauper Apicius: q(uam) pauper gulosus. per Apiciū autē omnem gulosum intelligit. de quo multa diximus in quarta Saty. illic: Quę miser, & frugi nō fecit Apicius. ¶ Conuictus: cōuiuium: ac p(er) hoc oēs conuiuæ. ¶ Thermæ: loca calida; ubi desudabant q(ui) se loturi erant in balneis. qui enim in balneis lauabantur loco prius calido, aut ad ignem, aut ad solem desudabant, postea lauabātur, postremo perungebantur oleo. Apuleius libro quarto de asino aureo. Nudatiq(ue), & flammæ largissimæ uapore recreati, aqua calidaq(ue) perfusi, & oleo perūcti mensas dapibus largiter instructas accumbunt. θερμὸς enim calidum significat. ¶ Statio

Statio nes: uocabulum ductum est a stando, & multiplici capitur significatione. Nam dicitur secundum Vulpianum titulo de flumine nequid fiat: is locus ubicunq(ue) naues tutæ stare possunt: unde illud Virgilij Et statio tutissima nautis. Statio item dicitur quicunq(ue) locus in urbe: ubi frequenter consistunt otiosi, confabulantur, & docent. unde Au. Gellius libro duodecimo: Quæsitum est memini in plerisq(ue) Romæ stationibus ius publice docentium, aut respondentium. Plinius in epistolis: Plerisq(ue) in stationibus sedent, tempusq(ue) audiendo fabulas conterunt. Statio item locum significat destinatum ad standum. ut illud apud Valerium: Collocatas a se in quadam statione quinq(ue) cohortes: atq(ue) ex ea uiribus hostium depulsas, repetere eandem stationem e uestigio iussit. In qua significatione est illud in sexta Satyra: Lachrymisq(ue) paratis In statione sua. Liuius in septimo ab urbe condita: Nec Galli se statione tenuerunt. Statio item accipitur pro ipsis custodibus. Tranquillus in Tiberio: Disposita statione per ripas Tyberis, quæ obuiam prodeuntes sum moueret. Statio item ponitur pro ipso officio standi. ut illud apud Valerium: Senatus assiduam stationem eo loci peragebat. ¶ De Rutilo: subaudi loquuntur, quæ sequitur. ¶ Nam dum ualida, ac uerba sunt uulgi prærridentis miseriam Rutili gulosi. ut sit sensus: Profecto, inquit, breui futurum est: ut ad summā inopiā redigatur. Et recte quidē ad eā festinat. Nā dū ē iuuenis, facilius poterit arma tractare, sicq(ue) ē ironice dictū. Ordo est: Nā scripturus ē leges, & regia uerba lanistæ: idest ipse ad meditationem tractādorum armorum descendet: & ab lanista discet, fietq(ue) gladiator. Nam (ut recitauimus in secūda Satyra illic: Vicit & hoc monstrū tunicati fuscina Gracchi ex sententia Tranquilli i Tiberio) ex iuuentute utriusq(ue) ordinis profligatissimus quisq(ue) in opera scænæ, arenæq(ue) edendi senatus consulto tenebatur: multi etiam famosam iudicij notam sponte subibant. Quod ut turpissimū hoc loco sicut & in dicta Satyra insectatur poeta. Itaq(ue) non exponas ipsum futurum lanistā q(ui) alios doceat: sed futurū gladiatorē, descensurumq(ue) in arenam ad digladiandum: quemadmodū multi nobiles sponte sua fecerunt tēporibus Domitiani. de quibus in Satyra octaua: Quanti sua funera uendant, Quid refert? uendūt nullo cogente Nerone. unde & Tranq. in Cæsare scribit munere gladiatorio, Furium Leptinum stipe prætoria, & A. Calpenū senatorē quōdam, actoremq(ue) causarū in foro depugnasse. Horatius quoq(ue) in epistola ad Lolliū ostendit nō nullos ob inopiam factos gladiatores, cū ait: Nummos alienos pascet, ad imū Thrax erit, aut olitoris aget mercede caballū. Gladiatores enim quidā speciali uocabulo dicti sunt Thraces ab armatura Thracum in certamine gladiatorio. Mirmilloni opponebatur Thrax: quod docet Ausonius in monosyllabis sic: Quis mirmilloni cōtenditur? æquimanus Thrax. Cicero in sexta Antoniana: Thracē de Thrace gladiatore intellexit iugulauit familiarum suū. Vnde & Plin. lib. xi. cū ait: Tracio studioso in C. Cæsaris ludo notū est dexteram fuisse proceriorem. Signat. n. Plin. gladiatorē fuisse ex ijs, qui Thraces dicuntur, q(ui) solitus sit in ludo gladiatorio Caligulæ gladiaturam exercere. ¶ Non cogēte quidē: faciet, inq(ui)t, hoc sponte, ut discat rationē tractandorū armorum: non aūt cogente tribuno. Nam tribuni plebis cū consules habebant delectū populi ad militiā, aut cogebant Quirites dare nomina, aut prohibebant ob sedationem & odiū in patres. auctor Liuius. unde dies Lucio Mallio dicta fuit a M. Pompeio tribuno plebis propter delectum acerbe factū. lege Liuiū in. vii. libro ab urbe cōdita. Et in tertio ubi sic scribit: At ex parte altera cōsules in cōspectu eoṝ positis sellis delectū habebāt. eo decurrunt tribuni, concionemq(ue) secū trahūt. Et paulopost. Quēadmodū tribuni gessissent in prohibēdo delectu: sic patres in lege

impedienda

impedienda gerebant. poeta ergo ostendere uult tale genus hominum, cum a fortunis suis per luxum deciderint, quasi sibi præclusa omni honestatis semita ad armorum tractandorũ meditationem descendere solere: ut ex eo (ut diximus) quæstu tanquam gladiatores uiuant. ¶ Scripturus leges: tractandorum armorũ scilicet: quas dabit ei lanista, cationes enim inferendi & uitandi ictus docebant lanistæ, non modo gladiatores,

ba. lanistæ: idest magistri gladiatorum. hoc est operas suas locabit lanistæ. i. uilissimo homini: cuius artificio corpora hominum dilaniantur: & hoc tribuno non cogente: & ita non excusabilis Rutilus: sed nec prohibente: in quo accusandus est tribunus: q dedecus nobilium cum posset, non arcet. per transitum ergo utrunq; taxat. ¶ MVLTO porro uides: multi, inquit, insuper existunt ex gulosis: q pecuniã fœnore acceptam gulæ obsequentes atterũt, decipiuntq; ipsos creditores, quos sæpe eluserunt, q cũ promiserint se soluturos, tergiuersantur, & gulæ tantũ memores debiti obliuiscuntur.

IOAN. BRIT.

Multos porro uides, quos sæpe elusus ad ipsum
Creditor introitum solet expectare macelli,
Et quibus in solo uiuendi causa palato est
Egregius cœnat, meliusq; miserrimus horum,
Et cito casurus iam perlucente ruina.
Interea gustus elementa per omnia quærunt,
Nunquam animo pretiis obstantibus, interius si
Attendas, magis illa iuuant quæ pluris emuntur.
Ergo haud difficile est perituram arcessere summam
Lancibus oppositis, uel matris imagine fracta,
Et quadringentis nummis condire gulosum
Fictile, sic ueniunt ad miscellanea ludi
Refert ergo quis hæc eadem paret, in Rutilo nam
Luxuria est, in Ventidio laudabile nomen
Sumit, & a censu famam trahit illum ergo iure
Despiciam, qui scit quantum sublimior Atlas
Omnibus in Libya sit montibus, hic tamen idem
Ignoret quantum ferrata distet ab arca
Sacculus, e cœlo descendit γνῶθι σεαυτόν
Figendum, & memori tractandum pectore, siue
Coniugium quæras, uel sacri in parte senatus
Esse uelis, nec enim loricam poscit Achillis
Thersites, in qua se traducebat Vlysses
Ancipitem, seu tu magno discrimine causam
Protegere affectas, te consule, dic tibi, qui sis
Orator uehemens, an Curtius, an Matho, buccæ
Noscenda est mensura tuæ, spectandaq; rebus
In summis, minimisq;, etiam cum piscis emetur,
Nec mullum cupias, cum sit tibi gobio tantum
In loculis. quis enim te deficiente crumena,
Et crescente gula manet exitus, ære paterno,
Ac rebus mersis in uentrem, fœnoris atq;
Argenti grauis, & pecorum, agrorumq; capacem?
Talibus a dominis post cuncta nouissimus exit
Annulus, & digito mendicat Pollio nudo.
Non præmaturi cineres, nec funus acerbum
Luxuriæ, sed morte magis metuenda senectus.
Hi plerunq; gradus, conducta pecunia Romæ,
Et coram dominis consumitur, inde ubi paulum
Nescio quid superest, & pallet fœnoris auctor,
Qui uertere solum, Baias, & ad hostia currunt.
Cedere namq; foro iam non tibi deterius, q̃
Aesquilias a feruenti migrare Suburra,
Ille dolor solus patriam fugientibus, illa
Mœstitia est, caruisse anno Circensibus uno
Sanguinis in facie non hæret gutta, morantur
Pauci ridiculum, & fugientem ex urbe pudorem.
Experiere hodie nunquid pulcherrima dictu
Persice non præstem uita, nec moribus, & te,

sed etiã tyrones ipsos. quod docet Tranquillus in Cæsare his uerbis: Tyrones neq; in ludo, neq; per lanistas, sed in domibus per equites Romanos, ac etiam per senatores armorum peritos erudiebat. Videturq; alludere ad illum P. Rutiliũ a quo (ut scribit Valerius lib. secũdo) armorum tractandorum meditatio tradita est militibus. Is ex ludo C. Aurelij Scauri doctoribus gladiatorum accersitis, uitandi atq; inferendi ictus subtiliorem rationem legibus ingenerauit. ¶ Verba regia lanistæ: idest dictata ipsius lanistæ, q inter gladiatores est tanquam regulus & magister. ¶ Lanistæ: ii erãt qui familias habebant gladiatorias: quas mercede locabant edẽtibus munera. dicti a laniando: q præessent gladiatoribus, qui inuicem dimicando se dilaniarent. unde & lanij dicũtur, qui laniant pecora, & carnes uẽditãt.

Lanistæ

A SCen.

Atticus eximie. In hac undecima Satyra taxat poeta superfluo sumptus cœnarum: docens statim a principio sumptũ pro rebus faciendũ esse: quia nõ eadem omnes decent. Multa enim quæ in diuite lautam & liberalem uitam probant: in paupere prodigalitatis notam merentur. Ordo est: Si Atticus uir diues cœnat eximie: idest cum egregio sumptu. ipse habetur: idest existimatur, & cẽsetur. lautus: idest homo non sordidus: sed lautitias & munditias cœnarum amans. si Rutilus: idest uir pauper, cœnat supp. eximie. ipse habetur demẽs. Quid enim excipitur maiore cachinno: idest profusa irrisione uulgi, q̃ Apicius uir perditæ gulæ: pauper idest, qui per gulam pauper effectus est? quasi dicat nihil. omnis conuictus: idest omne cõuiuiũ. oẽs supple Thermæ: idest omnes in Thermis sedentes. stationes: idest omnes alicubi, ut naues ad tempus stant, simul stantes. omne theatrum: idest omnes existentes in theatro. de Rutilo supple loquuntur. nam dũ idest quamdiu: uel quo tempore membra eius ualida, & iuuenilia sufficiunt galeæ supple portandæ. i. militiæ exercendæ: i q; pro &. dum ipse ardens sanguine. idest habens calidum sanguine, qui agilitatis causa est. fertur: idest agitatur, & impellitur. scripturus est supple gladiatoribus leges. & regia: idest regalia & magnifica uer

¶ Et quibus: & uides multos quibus causa uiuẽdi est in solo palato. i. qui nulla aliam ob causam uidẽtur uiuere, q̃ ut comedant. Tale genus hominũ taxauit Socrates, ut recitat Macrobius libro secundo Saturnaliũ dicens: multos homines propterea uelle uiuere, ut essent & biberent, se bibere atq; esse, ut uiuerent. ¶ Creditor: creditor is dicitur, q aliqd alicui credit cũ solutionis expectatione. ¶ Macelli: macellũ locus fuit in urbe, ubi obsonia uendebãtur. dictũ (ut scribit Plutarc. in Problematis) a quodam Macello, qui in urbe latrociniũ exercebat. quo dãnato censores Æmilius & Fuluius statuerunt, ut domus eius publicaretur, uenderenturq; ibi obsonia ¶ Solo palato: bene autẽ palato. Nam intellectus saporum cũ cæteris sit in prima lingua, homini ẽt in palato. ¶ Egregius: aduerbiũ comparatiuũ est hoc loco. i. magis egregie. ¶ Et cito casurus: i paupertatẽ lapsurus. ¶ Ruina perlucente perstat in metaphora: q a præcessit casurus. i. egestate iam apparente. ¶ Interea: dum ad huc sunt diuites. ¶ Omnia elemẽta: aut ad illam cõsuetudinẽ respexit, quam Antonius Geta (ut scribit Spartianus) habebat: ut prandia per singulas literas iuberet scientibus seruis: uelut in quo erat A Anser, Apruna, Anas. Item pullus, perdix, pauus porcellus, piscis, pna, & q̃ in eã literam genera edulũ caderent, & itẽ fascianus, farta, ficus, & talia. ut sit sensus: Quærunt gustus p singula elemẽta. i. p singulas literas. Nã literæ dicũtur elemẽta: q quemadmodũ illa coeuntia oẽ corpus pficiũt: sic ẽt literæ coniunctæ literalẽ uocẽ, quasi corpus aliqd cõponunt: aut (quod mihi placet) hyperbolicos dictũ est: neq; .n. p oĩa elemẽta q̃ quatuor sunt sed p tria dumtaxat aerẽ, aquã, & terrã: ut dicat uolatilia, aquatilia, & terrestria aĩantia quæri ad epulandũ. Elemẽta aũt dicta sũt (ut scribit Diuus Hieronymus in commentario epistolæ, quæ Pauli ad Hebræos inscribitur) quasi eleuamenta, eo q ex ipsis cætera originem sumant initia: uidelicet & fundamenta creaturarũ. ¶ Nunquã animo pretiis obstantibus, nunq̃, inqt, magnitudine pcii terrẽtur, quo minus lau

Macellũ

Elemẽta

tas cœnas sibi parēt. ¶ Interius si attēdas: ratio q̄re sumptibus non
parcant. illa. n. inqt suauiora uidētur, q̄ maiore comparentur ꝑtio.
¶ Attendas interius: hoc est si rē diligētius cōsideres, & intrinsecus
inspicias: aut si gustū interiorē obserues. ¶ Ergo: cū pretiosis epulis
delectētur ut suauioribus. ¶ Haud difficile est. i. facile est ijs gulosis.
¶ Arcessere summā. i. euocare & cōtrahere grandē æris alieni sum
mā datis pignoribus. Apul. li. x. Veste ipsa mea q̄uis paruula distra
cta sufficientē corrasi summulā. i. collegi, & cōtraxi. ¶ Perituram quæ
gulæ gratia itereat. ¶ Laucibus oppositis. s. pignori: itellige aureis
uel argēteis. ¶ Vel matris imagine fracta tanta, inqt, gula est, ut non
solum lances opponant pignori, sed ēt mediā statua matris: quod
maxime ignominiosum erat. ¶ Et quadringētis: facile, inqt, existūt,
q cōdiunt & parēt, largasq;, uberesq; cœnas uel quadringentis nū
mis. i. itegro cēsu equestri. ēt in fictilibus. i. i mediocri ēt facultate.
Condire ¶ Condire: ꝓpriū est ciborū, quos adhibito multo pingui dicimus
bene cōditos, ide & ꝯdimētū. ergo cōdire, magno sumptu & delica
to parare. ¶ Fictile gulosū. i. epulas lautas & opiparas, ēt i paupertate
Miscellanea q̄ fictilib⁹ utit. ¶ Sic ueniūt ad miscellanea ludi: hoc mō, iqt, ueniūt
ludij ad miscellanea: hoc ē ludij fiūt absumptis ꝑ gulā opibus. & sic
ad miscellanea ueniūt: hoc ē ad ludos, & artes ludicra. Nā miscella
nea, siue miscellos ludos appellauere. de q̄bus sic Suet. i Cal g. Edi
dit ꝑegre spectacula i Sicilia, Syracusis hasticos ludos, & i Gallia
Lugduni miscellos. Videturq; dici a miscēdo: q aut ibi uaria homi
nū ludētiū multitudo cōmisceret, aut uaria ludicra ꝑageret. Vn̄
& Apul. lib. iii. de asino aureo turbā miscellaneā appellauit q̄ cōfu
sanea est, atq; cōmixtia ex uarieā aggregat oīe gēnū Sic & Gel
lius i noctibus atticis in fine operis miscellā doctrinā appellauit: q̄
uariā multiplicēq; rex cognitionē cōtineat. uerba sunt Gell. Quia
uariā & miscellā, & q̄si cōfusaneā doctrinā cōquisiuerat. ¶ Ludi: ꝑ
ludij: sicut peculi ꝑ peculij, palati ꝑ palatij ludi aūt & ludiones dicti
Ludij & Ludiones sunt pari modo histriones. Liu. lib. vii. ab urbe cōdita Ludiones ex
Hetruria acciti ad tibicinis modos saltātes: haud indecoros motus
more thusco dabant. Ouid. Ludius æquatā ter pede pulsat humū.
Ludiæ Vnde Ludiæ ēt fœminæ sunt appellatæ, q̄ artes ludicras exercerēt.
Martianus Capella: Ludiam quanda Gaditanā saltantē uidimus se
miciōctā Iuuena. appellat Saty. vi. Hippiā, q̄ relicto marito, gladia
torē i Ægyptū secuta est Ludiā Qua capta iuuēta est Hippia? quid
uidit, ꝓpter quod Ludia dici Sustinuit? ¶ Refert ergo: cū ergo inqt
oēs pari luxu uiuāt: multū interest diues ne sit, an paup, q ita uiuat.
Nā uirtuti dat diuiti luxus, paupi uero uitio. ¶ In Rutilo: nam luxu
ria est. i. uiuere splēdide & magno apparatu appellatur luxuria in
Rutilo. i. in paupe. In Ventidio aūt. i. diuite & potēti uiro nō cense
tur luxuria, sed honestius accipitur nomē: q̄si qui nihil supfluum fa
ciat, cū diues sit. Ventidiū aūt diuē fuisse docet & Persius illic: Nos
stri Ventidi prædia, cuius Diues arat Curibus quantū nō miluus
oberret. Fuit aūt tēporibus Clodij & Neronis, quē Cor. Tacitus in
Claudio scribit nationi Galileorū, & felicē fratrem Pallantis Sama
ritis ꝑfuisse. ¶ Trahit fama a cēsu: ut dicat q̄dā cōueniēs magnificē
tia. ¶ Illū ego iure: sensus est: Ille oīno extremæ demētiæ est censen
Atlas dus: q facile cognoscat q̄to Atlas sit sublimior alijs mōtibus: & nō
quantū exiguū patrimoniū distet a magno. ut innuat unicuiq; se
cundū modū diuitiarū esse uiuendū. ¶ Atlas in Libya: Atlas mons
est Mauritaniæ iuxta fines Oceani ad occidentē, citro arbore nobi
litatus miræ altitudinis: ut (auctore Herodoto) eius cacumen ne
queat cerni, q a nubibus nunquam relinquat, neq; hyeme, neq;
æstate. Columnā cæli illū esse indigenæ aiunt. ¶ Sacculus: parua
crumena, ac ꝑ hoc modicæ opes. ¶ Distet: differat ab arca ferrata,
ac amplis diuitijs. solēt. n. arcæ potentiorū aduersus rapinas furum
armari ferro. ¶ E cælo descēdit γνῶθι σεαυτόν. i. cognosce teipsum.
Hoc de cœlo nō descēdit: sed a Chilone Lacedæmonio inuentum
ostendit Pl. li. vii. cuius (ut inqt) respōsa pro oraculis habebantur.
ea fuere tria. Cognosce teipsum. Nihil nimis. Comes æris alieni,
atq; litis est miseria. Hæc cū in tēplo delphici Apollinis essent con
secrata: & literis aureis inscripta a cælo descendisse creditum est. ꝑ
quod monet unicuiq; nō iam corporis sui mēbra, aut staturā figu
ratiue (ut scribit Cic. in primo Tusculanarū q̄stionū) esse noscen
dam sed qd cunctis in rebus ualeamus cōsiderandū: ne qd in tota
uita agamus: quod supra nostras sit aut ingenij, aut corporis, aut
fortunæ uires: quod ꝑ sequentia docet. Laertius tamen Diogenes
ait: Nosce teipsum: fuisse Thaletis Milesii. quod Antisthenes in suc
cessionibus tradit fuisse Phæmoneos: idq; sibi usurpasse Chilonē.
Quod q̄dem ꝓceptū: q (ut scribit Cic. in. v. Academicorū) maius
erat, q̄ ut ab hoīe uideret: idcirco assignatū est Deo. Iubet igit nos
Pythius Apollo noscere nosmetipsos. Cognitio aūt hæc est una, ut
uim nostri corporis, atq; animi nouerimus, sequamurq; eam uitā,
q̄ rebus ipsis ꝑfruatur. Apolonius tyaneus solebat dicere: nihil es
se difficilius, q̄ seipsum noscere. & ideo interrogauit Brachmanos
an seipsos noscerent, putans (sicut apud Græcos habetur) difficilli
mū esse seipsum noscere. ¶ In parte sacri senatus: siue studeas esse se
nator. debes. n. teipsum noscere, an tali muneri sis idoneus, cū ni
hil sit reipub. perniciosius imperito moderatore. ¶ Nec. n. loricā: exem
plo docet homini nihil esse quærendū. quod uiribus, aut ingenij,
Thersites aut corporis sui sit maius. Est. n. sensus: Thersites q uilissimus fuit
in castris Græcorū, cū seipsum nosceret, nunq̄ arma Achillis popo
scit: q̄si q ꝑclaris rebus minime esset idoneus: cū de ijs i mediū pla
tis a Thetide post mortē filij certarēt Vlysses & Aiax Telamonius.
De Thersite multa diximus i fine Satyræ: Stēmata quid faciūt. ¶ Se
Traduco traducebat: ꝑbebat se ridē dū. Nā traducere (ut diximus illic: Tradu
cit Gallia talo) est ꝑbere se ridēdū, & ignominia afficere. nā nō mi
nori erat dedecori Vlyssi gestare arma Achillis, q̄ coruo pēnas pa
uonis. Aut reuera traducebat. i. ostēdebat se armatū tanq̄ Achillē,
quo significatu ut & Martia. illic accepisse. Vna est i nostris tua Fiden
tine libellis pagina: sed certa domini signata figura: Quæ tua tra
ducit manifesto carmina furto. Sic & Camilla apud Virgiliū cupi
uit ostentare se in armis captiui: Captiuo siue ut se ferret in auro.
¶ Ancipitē: dubiū intuentibus nū Achillis esset, utpote q reuixisset,
Anceps ꝑberetq; se uidendū, ut facile posset hostes decipere, ne alter esset
Achilles, cū arma eius cōspicerent. Nam auceps dr quod i ambas
partes capi posse uidetur: ac ꝑ hoc poeta notat ipsum Vlissem: qui
uiribus longe impar Achilli, eius tamen arma sibi indueret. Quæ
arma eū manifestabant, cū ei nō cōuenirent. Vnde est illud Aiacis
aduersus Vlyssem apud Ouidiū in. xiii. Metamor. Ipse enim galeæ
claro radiantis ab auro Insidias perdet, manifestabatq; latentem.
Et paulo post: Hæc clypæus uasti cælatus imagine mundi: Conue
niet timidæ, nataq; ad furta sinistræ. seu tu magnā, siue grauē, in
quit, amici causam es defensurus, te ipsum debes metiri, & diligen
ter cōsiderare, an rei tractandæ sis aptus. Vnde est illud Martialis:
Qui sua metitur pōdera ferre potest. ¶ Qui sis: qd possis efficere,
¶ Orator uehemens. i. cōsule & teipsum interroga an sis orator ue
hemēs, an q̄les fuere Curtius Mōtanus, & Matho uiles causidici.
De Curtio illic pleraq; diximus Mōtani quoq; uēter adest. De Ma
thone in prima Satyra illic: Causidici noua cū ueniat lectica Ma
thonis. & in septimā: Sic Pedo ꝯturbat, Matho deficit: sicq; utrūq;
ut uilē causidicū flagellat. ¶ Buccæ: melius si cū iferioribus coniun
gat. ut sit sensus: Vnusquisq; considerare debet eloquētiæ suæ ui
res, tā in summis, q̄ in minimis rebus: & ei sit orandū: ut perstet in
actione causarū. ¶ Etiā cō piscis emet, Nec multū: cū paup sis, diuiti
Gobio homini noli te æquiperare, sed ad diuitiarū tuarū modū fac te mes
tiaris. ¶ Gobio i. ꝑtiū gobionis piscis: qui exiguo paratur pretio. de
quo Pli. lib. ix. & Mart. In Venetis sint lauta licet parua terris. Prin
cipiū cœnæ gobius esse solet. Duplici aūt inflexione dicimus & go
bionē & gobiū: sicut scorpionē & scorpiū. ¶ Manet exitus. q. d. ma
gna te expectat miseria, cū per luxū epularū bona tua attriueris.
¶ Talibus a dominis sensus est. Ex quo ꝑ ingluuiē bona sua ab
sumpserūt: coguntur annulos deponere. i. insigne equestre: & ple
rumq; mendicare. Nam annulus aureus insigne erat equestris di
gnitatis, nec eū gestare poterat, nisi cui erat quadringētorū sester
tiū summa: q̄ imminuta eū deponere cogebat. Apule. in. ii. Apolo
gia: Negat posse dissoluere annulos aureos, & oīa insignia dignita
tis abijcit, cū creditoribus depaciscit. Martialis: Dū donat Macer
annulos puellis: Desijt Macer annulos habere. i. habere censum
equestrē. ¶ Talibus a dominis: ironicos a luxuriosis. ¶ Exit: deponi
tur. q̄a eū amplius gestari nō licet imminuto cēsu equestri. Plin. de
annulis hæc lib. xxxiii. Annuli mediū ordinē, tertiūq; plebi & pa
tribus inseruere ¶ Pollio: q. eques fuerat & diues. puto Iuuenalē in
C. Aruilius Pollio tellexisse de Caio Aruilio Pollione. qui (ut scribit Plinius) prodigi
& sagacis ad luxuriæ instrumēta ingenij, primus tpibus Neronis
docuit secare putamina testitudinū in lāmas: & lectos discubito
rios opiri: q forte ꝑ nimiā rerū luxuriā bona sua absumpsit. ¶ Non
præmaturi cineres: sensus est: Non est hmōi luxurioso timendū, ne
eū ante tempus occupet mors: sed nec diu uiuat, & in miseram se
nectutem ꝑueniat. ¶ Præmaturi cineres: mors præmatura. ¶ Luxu
riæ. i. huiusmodi luxurioso. est enim datiuus casus. ¶ Hi pleruoq;
gradus: talem, inquit, uiuēdi ordinem Romę uidebis: ut multi pecu
niam sibi creditam cōsumant: deinde sine aliquo pudore fugiant
ex urbe. ¶ Et corā dominis: emphasim habet hæc particula, & adiu
uandum

uandum gestu. ¶ Dominis: hoc est fœneratoribus ipsis uidentibus. ¶ Inde ubi paulũ: sensus est: Vbi paulũ sibi ex bonis suis supesse uident: & iam fœnerator maxime timet ne perdat pecuniam creditã, patriam deserunt fugientes. ¶ Qui uertere solum: uertere solũ & mutare dicitur qui patriam suã deserit, & in aliena exulat. Liuius lib. 3. ab urbe condita: Collegæ eorum exilij causa solum uerterunt. Cic. in oratione pro domo sua ad pontifices: Qui erant rerum capitaliũ condemnati: non prius hanc ciuitatem amittebant, quã erant in eam recepti: quo uertendi: hoc est mutandi soli causa uenerant. Idem in Paradoxis: Omnes scelerati atq; impij, quos leges exilio affici uolunt, exules sunt etiam si solum non mutarunt. ¶ Baias, & ad hostia currũt: Baias diximus l. 3. Saty. urbẽ esse Cãpaniæ nõ longe a Neapoli. ¶ Ad hostia: scilicet Tyberina, ut inde nauigẽt. Hostia enim dicũtur fluminũ exitus in mare: unde dicimus Nili septem esse hostia.

Vertere solum

Forum ¶ Cedere nãq; foro: non pluris ingĩ faciunt deserẽdo ciuitatẽ, quã si a celebri loco ad minus celebrem migrẽt. forũ aũt pro urbe sæpe ab auctoribus ponitur: ut sit pars pro toto & hoc quia locus est ciuitatis frequẽtior. Alibi ante. Et Valerius in, 2. Iam hæc censura ex foro ĩ castra trãscẽdit: hoc est ex correctione morũ urbis cõtulit se etiã ad notandos mores militantium. Vnde etiã (ut diximus in. 4. Satyr.) notamus forũ Iulij forũ Liuij, forũ Voconij. ea significatione, quã dicimus ciuitatẽ Iulij, Liuij, Voconij ¶ Æsquilias: unũ ex septem collibus urbis ostendimus in. 3. Saty. ¶ Suburra feruenti: hoc est celebri. Nã Suburra uicus fuit celeberrimus in urbe. de quo in. 3. Saty. ¶ Ille dolor: hinc notat po. Ro. desidiã, cui nihil magis curæ esset, quã spectare ludos Circẽses. unde & supra: Si potes auelli Circẽsibus: & alibi aũt: Atq; duas tantũ res anxius optat, Panẽ, & Circẽses. De Circẽsibus satis dictũ in. 3. Saty. ¶ Sanguinis ĩ facie. i. nullo prorsus afficiũtur pudore, cũ fugiunt ex urbe. ¶ Gutta sanguinis. i. ruboris. Nã ex rubore probitatis est inditium. unde illud Terent. Erubuit salua res est. Diogenes (auctore Laertio) cum uideret adolescentulum erubuisse: Confide aũt fili, huiusmodi est uirtutis color. ¶ Pauci morantur: pauci retinẽt pudorem fugientem ex urbe. i. qui propemodũ nullus iam ĩ urbe inuenitur, nec habitare potest, cũ omnes eũ abijciãt unde Apul. in. 2. Apolog. Pater eius plurimis creditoribus defœneratus, maluit retinere pecuniam, quã pudorem. ¶ Pudorem ridiculum iocularium, de quo ridendum sit, cum attritis pergulam bonis patriã deferãt. ¶ Experiere hodie: hodie, inquit, Persice intelliges: nũ ego tantũ uerbis frugalitatem soleam extollere. & non re ipsa amplectar. q. d. inuenies me & uita & moribus id etiam præstare, quod uerbis profiteor. ¶ Non præstem: non exhibeam. ¶ Pulcherrima dictu. i. frugalitatem & modestiã, quæ inter alias uirtutes sunt pulcherrimæ memoratu. ¶ Vita, uel moribus, & re: potest enim aliquis frugalitatem uerbis mirabiliter extollere: uita autem, aut moribus nequaquã: multi enim uirtutem laudant: & tamen uitia sequuntur.

ASCen. ¶ MVLTOS porro uides &c. Ostendit multos per immoderatũ sumptũ cœnarũ in paupertatẽ, & perfidiã incidisse. Ordo est: Tu uides. i. uidere potes. porro. i. ualde multos. quos creditor. i. is cui pecunia pro empta: & non persoluta obsonia, debetur. elusus. i. deceptus. sæpe solet expectare ad ipsum introitũ macelli. i. domus, in quã obsonia uaria uẽduntur: & quibus causa uiuẽdi est. in solo palato. i. quod nollẽt uiuere nisi propter uoluptatẽ gustus: quorũ Deus uẽter est. & qui uiuũt ut edãt: nõ edũt ut uiuãt. Miserrimus. i. pauperrimus horũ perituriorũ hoĩũ. & casurus. i. qui casurus est cito. & hoc ruina. i. causa ruinæ: hoc est manifesto ultra diuitias debito. iã perlucescẽte. i. incipiente manifestari. cœnat egregius. i. excellentius. & melius. i. abũdantius quã sup. alij. uel quã ubi adhuc aliquid spei habere soluendi debiti. interea autem dum sic properant ad ruinam: nec tamen adhuc cedunt. quærunt gustus. i. appetitum. per omnia elemẽta. i. in reptilibus, natalibus, & uolatilibus: quæ modo aqua modo igni decoquunt. & hoc pretijs nunquã obstãtibus animo eorum. si tu attendas interius. i. si uideas ad secretũ cordis: illa quæ emũtur pluris. i. maiori pretio, aut carius. iuuant. i. delectant magis. Ergo haud. i. nõ difficile: immo facillimũ est sic uiuendo. accersere. i. aduocare: hoc est accumulare, & acquirere summã perituram. i. mox consumendam. & hoc lancibus. i. patinis & utensilibus oppositis. i. oppigneratis. uel imagine matris fracta. i. fusa, aut confracta, & sic uendita. quia turpe esset effigiem matris, quam in eius memoriam seruare solent: abalienare ab sese. sic quidam exponunt. Manci. sic: Vel imagine matris. s. Deum: hoc est Cybeles: uel imagine quã mater dereliquerit. fracta: idest non nisi ad dimidium corporis fracta. opposita sup. & cõdite iam habitis nummis fictile. i. uas terreum in quo, qui coquit, cœnare quidem sperat, securus tamen non est. unde magna est prodigalitas eorũ, quibus facile est cõdire fictile gulosum. i. ob soniũ coquendum in fictili capaci. quadringentis nummis. i. censu equestri secundũ Manci. quæ isti quadringẽties sestertiũ cõtinebant. Sic ludi. i. ipsi ludi. ueniũt ad miscellania. i. cõfusa & cõmixta certamina, & exercitia ad quod. s. quisq; potest. Refert. i. differentia est. ergo quis paret. i. præparet, aut coquat hæc eadẽ uidelicet obsonia. nã ea coquere luxuria. i. nimis abundãs sumptus. est in Rutilo iam paupere. & sumit laudabile nomen. s. liberalis & lauti hoĩs. in Ventidio. i. prædiuite uiro. & huiusmodi obsonatio trahit famem. i. laudem, aut ui tuperiũ. a censu. i. a mẽsura cẽsus. Ego despiciam. s. uilipendam iure illum qui scit quantũ Atlas mons ille altissimus: qui uidetur cælum sustentare. est sublimior. i. altior omnibus montibus in Libya. tñ hic idem ignoret quãtum sacculus. i. parua crumena (galli bursam uocãt, alemani sacculum) distet ab arca ferrata. plena. s. auri & argenti. i. quãtum differenter debeat expẽdere: qui sacculum solum habet, ab eo, qui arcam ferratam. gnoti. i. nosce. se. i. te. auton. i. ipsum (profertur autem quasi aston dicas) descendit de cælo. i. quasi diuinum oraculum Apollinis aureis literis consecratum est: cũ tñ Chilonis sit præceptum. descendit inquam dictum de celo existens figẽdum & tractandũ memori pectore: siue quæras cõiugium: uel siue uelis esse in sacra parte senatus. i. neq; coniugem: neq; gradum dignitatis supra statum nostrum debemus quærere. nec enim Thersites uilissimus miles poscit apud Homerũ loricã Achillis: in qua poscẽda Vlysses traducebat. i. uersabat se ancipitẽ. i. dubiũ; an debeat petere. uel qui cũ periculo etiã petebat: eo quod nobiliorem haberet: & fortiorẽ cõpetitorem uidelicet Aiacẽ. seu. i. siue. affectas protegere causam in magno discrimine. i. periculo uidelicet capitali. cõsule te. i. uires ingenij & facundiæ. atq; eruditionis tuæ. dic tibi. i. examinata cõscientia tua cõsitere in temetipso quis sis. an orator uehemẽs: ut Cato & Cice. an Curtius. i. mediocris ut Curtius. an Matho. i. infimus ut Matho. mẽsura tuæ buccæ. i. facũdiæ tuæ: & uirĩũ lateris tui est noscẽda. i. debet a te nosci. & mẽsura sup. cuiuslibet rei est spectãda in summis & minimis rebus. etiam cum. i. quando. piscis emetur: a te. s. nec tu cupias mulum. i. piscem carissimum. de quo dictũ est: Mulum sex millibus emit. cum. i. quando globio qui minimus est pisciculus. i. pretium minimi pisciculi. est tibi tantum in loculis. i. crumena aut marsupio. quis enim exitus manet. i. expectat te. crumena. i. pecunia crumenæ deficiente: & gula crescente. & hoc ære paterno a crebus paternis mersis in uentrem. i. aluũ tuã. capacẽ. i. qui capere potest. fœnoris. i. quicquid lucri ex usura habere posses. & grauis argenti. i. grandem sortem, & pecorũ & agrorum tuorum. i. quicquid habes uenter unus capit cõmutatis pretijs in obsonia. Annulus aureus. s. quem ad pompã ne agnoscantur pauperes esse eũ, gerunt. exit. i. emittitur & alienatur. nouissimus. i. ultimus a talibus dominis. post cuncta. i. postquã cætera oĩa uendita sunt. & Pollio uir perditæ olim gulæ. mendicat digito nudo. i. nudato per ablationẽ annuli. Cineres præmaturi. i. incineratio ante tempus legitimũ: hoc est mors præcox. & funus. i. genus mortis. acerbũ sup. reliquis non sunt sup. metuendi. nec est metuendum luxuriæ. i. luxuriose uiuentibus. sed senectus est metuenda magis morte. i. quã mors. hi. i. huiusmodi gradus, quibus peruenitur ad paupertatem. sunt supp. plerunq;. i. ut plurimum. pecunia conducta. i. ad usuram accepta, consumitur. & . i. etiam. coram dominis. inde paulum. i. modicũ nescio quid superest. i. reliquum est. & auctor fœnoris. i. qui ad fœnus dedit: pallet. s. timore amittendi fœnoris cum sorte. illi, qui uertere solum. i. qui uorsuram fecerunt. i. qui possessiones suas alienauerint. natiuum solum. i. patriam relicturi. currunt. i. celeriter ne comprehendãtur aufugiunt Baias: ubi locus amœnissimus est. & hostia. i. loca ubi flumina recipiuntur a mari: ut inde quoq; si necesse sit abnauigent. Nam pro quia. cedere foro: idest non audere comparere iam in foro propter æs alienum. non est. i. non reputatur deterius, quam migrare Æsquilias: idest ad collem minus æstuosum Romæ a Suburra: idest uico illo Romæ feruenti ex abundantia populi scilicet æstuanti. Ille solus dolor & illa mœstitia est modo fugientibus patriam: scilicet caruisse Circensibus supple ludis. uno anno: id est spatio unius anni. Gutta sanguinis: id est minima pars ruboris nõ hæret in facie. pauci morantur: id est retinent pudorem ridiculum fugientem ex urbe: idest pauci curant seruare pudorem, & modestiam cum nihil eos pudeat. Experiere &c. Frugalitatem suæ cœnæ ad quam Persicum inuitarat poeta longo sermone recitat. Ordo est: O Persice tu experiere: idest facies periculum: & sumes experimentum hodie: nunquid ego non præstẽ. i. exhibeã uita uel moribus & re. pulcherrima dictu, i. quæ pulcherrima sunt dum a me dicũtur.

Sed laudem siliquas occultus ganeo, pultes
Coram aliis dictem puero, sed in aure placentas.
Nam cum sit conuiua mihi promissus, habebis
Euandrum, venies Tirynthius, aut minor illo
Hospes, & ipse tamen contingens sanguine cælum
Alter aquis, alter flammis ad sidera missus.
Fercula nunc addi nullis ornata macellis.
De Tyburtino veniet pinguissimus agro
Hædulus, & toto grege mollior, inscius herbæ,
Nec dum ausus virgas humilis mordere salicti,
Qui plus lactis habet, q̃ sanguinis, & montani
Asparagi, posito quos legit villica fuso.
Grandia præterea, tortoq; calentia fœno
Oua adsunt ipsis cum matribus, & seruatæ
Parte anni, quales fuerant in vitibus, vuæ,
Siguinum, syriumq; pirum de corbibus iisdem
Æmula picenis, & odoris mala recentis,
Nec metuenda tibi, siccatum frigore postquam
Autumnum, & crudi posuere pericula succi.
Hæc olim nostri iam luxuriosa senatus
Cœna fuit, Curius paruo quæ legerat horto
Ipse focis breuibus ponebat oluscula, quæ nunc
Squalidus in magna fastidit compede fossor,
Qui meminit calidæ sapiat quid vulua popinæ.
Sicci terga suis rara pendentia crate
Moris erat quondam festis seruare diebus,
Et natalitium cognatis ponere lardum,
Accedente noua, si quam dabat hostia, carne,
Cognatorum aliquis titulo ter consulis, atq;
Castrorum imperiis, & dictatoris honore
Functus, ad has epulas solito maturius ibat,
Erectum domito referens a monte ligonem.

IOAN. BRIT. ¶ SED laudem siliquas: idest uictum tenuem. Nam per siliquam legumen itelligit: capitur enim siliqua pro folliculo leguminis. Virgilius Siliqua quassante legumen. Persius: Inuigilat siliquis, & grandi pasta polenta. Siliqua item est (auctore Plin. lib. 13.) arbor quā Iones cerauniam uocant, trunco & ipsa fertilis, in Syria, Ioniaq; nascitur circa nidum, atq; in Rhodo, semper commantibus folijs, flore candido, cum uehementia odoris. ¶ Occultus: q gulæ meæ luxum dissimulem. ¶ Ganeo: gulosus & ganearum sectator. Nā Ganeæ loca erant potationibus & libidinibus deseruientia. Tranquillus in Tiberio: Popinas, Ganeasque usq; eo inhibuit: ut ne opera quidem pistoria proponi uænalia sineret. Plinius lib. octauo capite decimoquinto: mentionem faciens de porco: Neq; ex alio animali numerosior materia ganeæ, quinquaginta prope sapores, cum cæteris singuli. In genere etiam neutro declinatur: auctore Festo: qui scribit Ganeum locū esse subterraneū: & abdictum. unde nominati ganeones, qui illic uersarentur cū scortis. unde illud apud Terentius Adelphis: Credo adductū in ganeum aliquo. ubi Donatus ait ueteres Ganeum meretricum tabernam dixisse quod ipsa sit in terra, non ut cœnaculum superius. ¶ Pultes: cibos uiles & uulgares. Nam ex farina in ollas coquinarias infusa fiūt. Plinius libro decimo octauo. Milio Campania gaudet præcipue pultemq; candidam ex eo facit, fit & panis prędulcis. Martialis Imbue plebeias clusinis pultib' ollas, Vt satur in uacuis dulcia musta bibas. Pulte Romani uice panis longo tempore (ut scribit Plinius) uixere, ante quam conficiendi panis rationem inuenissent. inde pulmētaria sunt appellata & pulmenta. ¶ Dictem mandem, præcipuam. ¶ Placentas: lautæ enim gulæ sunt placētę: quarum Cato in re rustica cōfecturam docet. ex farina enim siliginea, & alica conficiebantur addito caseo ouilo. Cato enim sic inquit: Focum ubi coquas calefacito bene & textum, inde facito solum tenue casei ouili. p. xiiii. ne acidum & bene recens in aquam ter indito. postea indito mellis boni. p. iiii. Id bene una commisceto cum caseo. tunc placentam foco imponito, texto calido operito, uideto ut bene & otiose percoquas, aperito dum inspicias bis, aut ter: ubi cocta erit eximito, & melle ungito. liquidam fuisse & dulcem ostendit Horatius in ultima Satyra. Ridiculus totas simul ac sorbere placentas. Idē alibi: Pane egeo iam mellitis potiore placentis. Et Martialis in septimo: Dulci placenta sordidam linit mappam. Seneca ad Lucilium Amicos incolumes cogitare, melle ac placenta frui est. nomen formatum est ab accusatiuo græco placunta: uidetur esse ex genere earum quas nos tortas appellamus, siue tartaras. ¶ Habebis Euandrum: delitiarum expertem cœnam pollicetur Persico. ut sit sensus: Ego te lautiore conuiuio non sum excepturus, quam Euander excepit Herculem & Æneam Troianum: quos frugalibus epulis constat exceptos. Virgilius de Ænea: Viscera tosta ferunt taurorum, onerantq; canistris Dona laboratæ Cereris, Bacchumq; ministrant. Vescitur Æneas, simul & Troiana iuuentus Perpetui tergo bouis, & lustralibus extis. ¶ Euandrum: Euander filius fuit Carmentæ, qui profugus ex Peloponesso auctoritate magis, q̃ imperio ea loca regebat: ubi nūc est Roma. Is Herculem ex Hispania interempto Gerione redeuntē cum bobus mira specie: ut filium Iouis humanissime excepit, dicata ei ara, quæ maxima est appellata. auctores Liuius, Ouidius Solinus Dionysius Iustinus. ¶ Tirynthius: idest Hercules a Tirynthe oppido quod in eo gesta eius maxime claruerunt. Tiryns autem oppidum clarissimum fuit Græciæ. Homerus: Qui tenuere Argos, Tirynthaq; mœnibus altam. Sensus est autem: Venies, inquit, Hercules aut Æneas, i. tam frugali excipieris a me cœna, quā Hercules & Æneas excepti fuerunt ab Euandro. ¶ Hospes: Æneas. ¶ Minor illo: scilicet Hercule: cui rerum gestarum magnitudine haud quaquam fuit par. ¶ Et ipse tamen: scilicet Æneas. ¶ Sanguine: nam ex Venere natus est ut Hercules ex Ioue. ¶ Alter aqs idest Æneas, qui (ut scribit Dionysius) cum regnasset tres annos post obitum Latini, quarto & ipse anno bello extinctus est: cum in eum Mezentius Hetruscorum rex cum rutulis omnibus impetum fecissent. Initio igitur prælio non procul a Lauino cum multi utrinq; forent cæsi, eius corpus nusquam apparauit: unde nonnullorum fuit opinio eum statim relatum fuisse in Deos. Alij uero tradiderunt Numico submersum esse, cum aduersus Turnum pugnaret, Iouemq; indigetem esse appellatū ubi templum ei ædificatum est hac inscriptione: Patri Indigeti, qui fluuij Numici undas gubernat. unde & Tibullus: Illic sanctus eris, cum te ueneranda Numici Vnda Deum cælo miserit Indigetem. ¶ Alter flāmis: idest Hercules q in monte Oeta post traditam tunicam ab Deianira sanguine Nesseo infectam, igni absumptus est, & in cælum translatio. ¶ Nullis ornata macellis: epulæ, inquit, meæ quas tibi sunt compositurus, ex publico macello non sunt comparatæ, sed uernaculæ sunt. ¶ Tyburtino: Tybur non longe ab urbe situm in colle, ubi Hercules colebatur. Martialis Tybur in herculeum migrauit nigra Lycoris. Catillus Amphiarai filius post interitum patris, iussu Oiclei aui in Italiam uenit cū tribus filijs, Corace: uel (ut alij scribūt) Cora, Catillo, Tyburte: condiditq; oppidum. Silius: Hic Tybur Catille tuum. Plinius: Tyburtem conditorem fuisse scribit, quem tradit cepisse auguria iuxta tres ilices, quæ sua ætate adhuc uirebant. ¶ Mollior: tenerior. ¶ Salicti: salicta loca sunt multis salicibus consita: sicut ficeta multis ficis: quærceta multis quærcubus: spineta multis spinis. ¶ Asparagi: subaudi uenient a superiore. Asparagi a caulis asperitate sunt denominati. ut docet Varro. Alij uero dicunt dictionem esse græcam, ἀσπάραγον. alij uero a Chaldęa uoce deduci, quę caulem significat, quia hæc herba semper crescat in caulem, & uirgultum. ¶ Montani: ad differentiam asparagorum altilium: qui sapidiores sunt: & ideo lautæ gulæ. Plinius: Siluestres fecerat natura corrudas. ut quisque demeteret passim. Ecce altiles spectantur asparagi. Et Rauenna ternis libris rependit. Martialis Mollis in æquorea quæ creuit spina Rauenna: Non erit incultis gratior asparagis. Siluestrem igitur & montanum asparagum intelligit: quem alij corrudam, aliqui libycum uocant: Attici horminiū. Auctor est Plin. lib. 20. ca. x. ¶ Villica: uillici uxor. Villicus autē inter mancipia is erat, qui totius uillæ curam habebat. ¶ Calentia. i. recentia. ¶ Torto fœno: in quo gestatur. Mart. Sed tuta fœnocursor oua portabat. aut (quod magis placet) calentia ex fœno torto, i. ex nido adsunt

Ganeæ — Ganeum — Puls — Placēta — Euander — Tyrynthius — Tiryns — Tybur — Corruda — Villicus

recentia

recentia oua cum gallinis ipſis. ſ Seruatæ uuæ: duplici modo uete res toto anno ſeruauere uuas, quas & ollares & penſiles nomina uere. In ollis enim (auctore Columella) ſine noxa ſeruabant. unde Horatius: Venucula conuenit ollis. aut in ſublimi ſuſpendeban tur unde Horatius: Cum penſilis uua ſecundas Ornabat menſas. ſ Signinum pirum: ſubaudi adeſt a ſuperiore: a Signia patria dictũ ut ſcri. Plin. Corne. Celſus inter pira, quæ reponuntur in primis cõ mendat tarentina, atq; ſignina. ſ Syriumq;: Columella lib. 6. ca. 8. oſtendit pirum ſyrium id eſſe, quod tarentinum, ſic enim ſcribit: Curandum eſt autem, ut q̃ generoſiſſimis piris, pomaria ꝯſeramus. Ea ſunt cruſtumina, regia, ſignina, tarentina, quæ ſyria dicuntur, purpurea, ſuperba, hordeacea, anitianea, neuiana, fauoniana, lateri tana, & alia multa, quorum enumeratio longa eſt. ſ De corbibus iiſ dem: ordo eſt: Mala æmula picenis pomis & odoris recentis adſunt de iiſdem corbibus, ex quibus & pira. ſ Æmula picenis: uidetur de ſignari poma tyburtina: de quibus ſic Horatius: Picenis cedunt po mis tyburtina ſucco, Nã facie præſtant. ſ Nec metuenda tibi: q; mu ſto ſuo tibi officiant. nam id quidem per frigus, uentoſq; hyema les exhauſtum eſt. ſ Autumnum: ſuccum illum autumnalem, quẽ per hyemem admittunt. Nec placet intelligas poma ſiccata, ut alij qui alioquin docti ſenſerunt. ſ Hęc olim: talis, inquit, cœna qualem tibi appono apud nobiliores priſcis temporibus luxurioſa fuiſſet. ſ Curius: Curius, inqt, Dẽtatus nõ dedignabať ueſci oleribus: ac p̄ hoc uilibus dapibus: hocq; eſt ex hiſtoria. Nam inuentus eſt a lega tis Samnitum aurum ei afferentibus, cum rapa in igne uerſaret, in fictilibuſq;, uel (ut alij tradunt) catino ligneo comederet. Sic oſten dit tanta priſcos frugalitate, & parſimonia uixiſſe, ut nobiliſſimi uel oleribus contenti eſſent. ſ Foſſor ſqualidus in compede: hoc eſt ſer uus in ergaſtulis: ac per hoc oſtendit gulæ luxum tantum inualuiſ ſe ſuis temporibus: ut ne uiliſſimus quiſq; delitijs abſtineret. Nam ſerui in compedibus tenebantur uel ad metalla fodiẽda, uel agros colendos, uel excidendos lapides. unde eſt illud Plinij lib. 8. loquẽ tis de agricultura: At nunc eadem illa uincti pedes, damnatæ ma nus, inſcripti uultus exercent. Ouid. in Ponto ad Græcinũ loquẽs de ſpe ſic inquit: Hæc facit ut uiuat foſſor quoq; compede uinctus Liberaq; a ferro crura futura putet. Plaut. in Captiuis: Iubete huc craſſas compedes impingier: inde extra portam ad meum libertum Cordalum in lapidicinas facite deductus fiet. De ergaſtulis in. 6. Satyr. diximus copioſius illic: Ergaſtula tota.

Vulua

ſ Vulua: de uulua Pli. (ut diximus ante in. 2. Saty.) multa ſcribit ſic in. 11. ca. 37. Quod alio nomine locos appellant: hoc in reliquis animalibus uuluam. Hæc uiperæ, & intra ſe parientibus duplex. Oua generantium an nexa præcordijs. & in muliere geminos ſinus ſub utraq; parte late rum habet: funebris quoties uerſa ſpiritũ incluſit. Vulua eiecto pars tu melior, q̃ edito. Eiectitia uocatur illa, hæc porcaria, primiparæ ſuis optima. Nec nouellarum ſuum præterquã primipararum pro batur, potiuſq; ueterum, nec dum effœtarum, & biduo ante partũ aut poſt partum, aut quo eiecerit die. Grata ergo eratuulua in cibis Martia. in Diſtichis: Te fortaſſe magis capiet de uirgine porca: Me materna magis de ſue uulua capit.

Popina
Popinæ

ſ Popinæ: diuerſoria erant gu loſorum, ubi obſonia cocta parabantur. Nero (ut Tranquil. ſcribit) interdixit nequid in popinis cocti præter legumina, aut olera ueni ret: cum antea nullum non obſonij genus proponeretur. Horatius Quin omnia malit Quæcunq; immundis feruent allata popinis: a popina popinones ſunt denominati: qui in his uerſantur. Popinarij uero ipſi domini popinæ. ſ Quid ſapiat: q̃ boni ſit ſaporis. ſ Rara crate: oſtendit priſcos illos Romanos nullo non modo cibi, ſed ne ædificij quidem luxu uixiſſe, qui coquinas cratibus inſtructas ha buerunt, unde carnes ſalitę penderẽt. ſ Natalitium. i. die natali, qui delicatiori apparatu celebrari ſolebat.

Lardum

ſ Lardum: carnem ſuillam ſa litam, unde ita ſcribit Macro. libr. 7. Saturnal. Sæpe appoſita ſalita carne, quam lardum uocamus (ut opinor) quaſi large aridum. Eã appellat Cic. in lib. de ſenectute ſuccidiam his uerbis. Iam hortum ipſi agricolæ ſuccidiam alteram appellant. Sic etiam Varro in. 2. re rum ruſticarum: Et qui non audierit patres noſtros dicere ignauũ

Succidia

& ſumptuoſum eſſe, qui ſuccidiam in carnario ſuſpenderit. Marti. in. 5. ad Toranium: Et pallens faba cum rubente lardo. quibus uer bis plane oſtendit appellatione lardi carnem ſuillam ſalitam intelli gi. ſuccidium item in genere neutro inuenitur. ſ Accedente noua carne: hoc cum ſuperioribus coniungitur. ut ſit ſenſus: Erat moris ponere lardum natalicium cognatis accedente noua carne. i. recen ti. ſ Si quam dabat hoſtia: ſi forte acciderat, ut hoſtiam Dijs mactaſ ſent. nam carnes uictimarum uẽdebantur, & plerunq; duplo: ſicut in ferijs latinis. unde Vale. in. 2. de inſtitutis antiquis: Immolatarum a magiſtratibus hoſtiarũ exta ad quæſtores ærarij delata ueniebãt.

Caro uictimæ

Sacrificijſq; po. Ro. tum Deorum immortalium cultus, tum etiam hominum continentia inerat, imperatoribus noſtris, qui ſacras ma nus habere deberent, apud iſta altaria diſcentibus. ſ Cognatorum aliquis: ordo eſt: Aliquis cognatorum functus ter titulo conſulis. i. ter Adeptus conſulatum. ſ Caſtrorum imperijs: qui imperator fuiſ ſet & dux exercitus. ſ Solito maturius ibat: tanquam ad lautius cõ uiuium. ſ Ligonem: ſarculum. ſ A monte domito: per multum labo rem culto. Glorioſum enim apud priſcos Romanos fuit agricola tioni uacare. unde ſcribit Plin. multas familias a ſtudio rerum ruſti carum cognomina adinueniſſe. Nam Cicerones ſunt cognomina ti, q; bonum cicer ſererent. Fabij q; bonam fabam. Lentij q; bonã lentem. Seranus q; agrum ſereret. Virg. nec te ſulco Serane ſeren tem. Deniq; (ut ſcribit Cato in re ruſtica, & Plin. meminit) cum bo num agricolam, bonumq; colonum dixiſſent, ſe ampliſſime laudaſ ſe exiſtimabant. Scribit præterea Plin. lib. 16. in Linterno agro du rare ſuis temporibus oleas Africani prioris manibus ſatas. Item myrtum eodem loco conſpicuæ magnitudinis.

A SCen.

❡ SED exiſtens ganeo. i. lurco & homo uorax ganearum frequẽ tator occultus. laudem. i. commendem & laude proſequar. ſiliquas. i. durum uictum antiquorum. & dictem. i. præcipiam facere puero meo coram alijs pultes. ſed dictem in aure pueri placentas. i. ut co quat mihi placentas. Nam tu cum ſis conuiua promiſſus mihi. ha bebis Euãdrũ. i. me modicũ & pauperẽ te hoſpitio recipiẽtem ſicut Euãder Herculẽ ſe apud Virg. recipiſſe dicit. & uenies hoſpes Tiryn thius. i. ut Hercules: aut hoſpes minor illo. ſ. Hercule. & tũ ipſe ꝯtin gẽs cęlũ ſanguine. i. origine ſua. ſ. Æneas filius Veneris. Alter ſup. eorũ hoſpitũ Euãdri. ſ. Æneas. miſſus eſt ad ſidera aquis: q̃a ſubmer ſus eſt in Numico lacu. & alter. ſ. Hercules. flammis: quia combu ſtus interijt. Audi nunc fercula non ornata ullis macellis. hædulus. i. paruus hædus. i. pullus capreæ. ueniet de agro tyburtino exiſtẽs pinguiſſimus. & mollior. i. tenerior toto grege. inſcius herbæ. i. qui nondum guſtauit herbam: ſed uberibus matris nutritus eſt. & non auſus adhuc mordere uirgas humilis ſalicti. i. ſalicum in imo na ſcentium: qui habet plus lactis, quã ſanguinis. & aſparagi: ab aſpe ritate dicti. montani. i. montibus nati. quos uillica. i. habitatrix uillę hoc eſt poſſeſſionis meæ in agro. legit. i. collegit. modo. i. paulo an te. & hoc fuſo poſito. i. depoſito cum colo ſupple uenient. Præterea grandia oua calentia fœno torto. i. circumuoluto. aſſunt. ſ. nobis cum ipſis matribus. i. gallinis. uuę ſeruatę ſup. tales quales fuerant in uitibus. parte. i. pro. parte anni: qua. ſ. erant maturæ ſup. adſunt nobis. Pirum ſigninum, & ſyrium ſic dictum. & mala: id eſt poma recentis odoris. æmula picenis. i. certantia in fragrantia & bonita te cum picenis. nec pro & non: & poma nõ metuenda tibi. poſtquã poſuere. i. exuerunt autumnum ſiccatum frigore. i. per frigus. & pericula ſucci crudi: ideſt indigeſti. & adhuc uiridioris adſunt nobis ſup. de iiſdem corbibus. i. caniſtris, quibus allata ſunt. hæc. i. huiuſ modi cœna. fuit olim iam: ideſt priſcis temporibus cœna luxurioſa noſtri: ideſt Romani ſenatus. Ipſe Curius dentatus optimus dicta tor ponebat: ideſt coquebat breuibus focis oluſcula, quæ ſupple le gerat in ſupple paruo horto. quæ: ideſt qualia oluſcula. foſſor: ſcili cet ſeruus ad glebam deſtinatus, ſqualidus. i. immũdus. in magna compede. i. cathena: quę ab una parte agri fodienda ad aliam uſq; extendebatur. faſtidit. i. faſtu aſpernatur. qui ſcilicet foſſor meminit. i. adhuc memor eſt. quid uulua ſup. porcina. calidæ popinæ. i. quã in calida popina priuſquã ſeruus eſſet, comederat. ſapiat: ideſt qua lem ſaporem habeat reſpectu olerum. moris: ideſt inſtituti & conſue tudinis erat quondam ſeruare diebus feſtis: ideſt uſq; ad dies feſtos terga ſuis: ideſt porci. ſiccis: ideſt exſiccati in fumo & ſalſi. penden tia in crate rara ut fumum, & uentum capiant. Ac pro & moris ſup ple erat. ponere cognatis lardum natalitium: ideſt ad diem natalem quo maxime Genio indulgebant ſeruatum. & hoc nouæ: ideſt re centi. carne accedente: ideſt adiecta ad lardum. ſi hiſtoria: id eſt ſa crificium pro hoſtibus deuictis facta. dabat quam: ideſt aliquam. Aliquis cognatorum functus titulo terconſulis, atq; imperij ca ſtrorum. & functus honore dictatoris: id eſt ſummi magiſtratus. ibat maturus: ideſt prius. ſolito: ideſt quam ſolitus erat. ad has: ideſt huiuſmodi epulas. referens: id eſt reportans. a monte: id eſt agro montano. domito: ideſt culto, & a ſiluestreitate, ac nociuis herbis purgato. ligonem: ideſt inſtrumentum illud, quo ruſtici terram pur gant. ereptum: ideſt ui extractum e terra dura & ſaxoſa: ubi difficis lior eſt domatio.

Cum tremerent autem Fabios, durumq; Catonem,
Et Scauros, & Fabricios, rigidiq; seueros
Censoris mores etiam collega timeret,
Nemo inter curas, & seria duxit habendum,
Qualis in Oceani fluctu testudo nataret,
Clarum Troiugenis factura, ac nobile fulcrum,
Sed nudo latere, & paruis frons ærea lectis
Vile coronati caput ostendebat aselli,
Ad quod lasciui ludebant ruris alumni.
Tales ergo cibi, qualis domus, atq; supellex.
Tunc rudis, & graias mirari nescius artes,
Vrbibus euersis prædarum in parte reperta
Magnorum artificum frangebat pocula miles,
Vt phaleris gauderet æquus, cælataq; cassis
Romuleæ simulachra feræ mansuescere iussæ
Imperii fato, & gminos sub rupe Quirinos,
Ac nudam effigiem clypeo fulgentis, & hasta,
Pendentisq; Dei perituro ostenderet hosti.
Argenti quod erat solis fulgebat in armis.
Ponebant igitur thusco farrata catino
Omnia tunc, quibus inuideas, si liuidulus sis.
Templorum quoq; maiestas præsentior, & vox
Nocte fere media, mediamq; audita per vrbem
Littore ab Oceani Gallis venientibus, & Diis
Oofficium vatis peragentibus, his monuit nos,
Hanc rebus latiis curam præstare solebat
Fictilis, & nullo violatus Iuppiter auro.
Illa domi natas, nostraq; ex arbore mensas
Tempora viderunt, hos lignum stabat in vsus,
Annosam si forte nucem deiecerat Eurus.

¶ C V M tremerent Fabios: hic sensus est: Prisci Romani tam longe abfuerunt ab omnibus delitijs, cum maxime seueram censorũ disciplinam timerent, qui ciuitatis mores corrigebãt: ut lectos suos triclinares nulla testudine ornauerint. sicq; notat luxum sui temporis in lectis discubitorijs. Caruilius enim Pollio prodigi & sagacis (ut scri. Pli.) ad luxuriæ instrumẽta ingenij primis temporibus Neronis docuit secare putamina testudinum i laminas: & ita lectos triclinares operiri. Idem etiã (auctore eodem libr. 32. capi. 11.) operiri docuit argento, mox auro. Ordo autem est Nemo duxit habendum inter curas, & seria, qualis testudo nataret, Cum tremerent Fabios & cæt. ¶ Fabios, Catonem, Scauros, & Fabricios ubiq; a poeta hi omnes nominãtur ut graues & seueri ciues. sic & Apulei. priscorum austeritatẽ commendat in. 1. Apologia: Verum longe austerior ut putat Seranis, & Curijs, & Fabricijs. ¶ Cẽsoris: censorem scribit Varro de sermone latiali denominatum a censendo, q ad eius censionem .i. arbitrium censeretur populus De censoribus plura alibi diximus. ¶ Etiam collega timeret: allusit poeta ad censuram Claudij Neronis, & Liuij Salinatoris, q̃ se inuicem seueriter notauerũt. Nam cum forte utriq; equitum centurias recognoscerẽt, in quarum numero & ipsi essent ꝓpter robur ætatis, uentumq; esset ad tribum Salinatoris, præcoq; testo nomine Salinatoris hæsitaret, citãdũ nec ne sibi esset, Claudius collegam citari, & equum uendi iussit, q populi iudicio dãnatus fuisset. Salinatorq; censor cum eodem collega omnes tribus, excepta Metia, ærarias fecit, stipendio priuauit eo crimine, q aut prius se iniuste condẽnassent (nã eum ex inuidia peculatus reum cõdemnauerãt) aut postea tantos honores nõ recte tribuissent. ¶ Qualis testudo .i. quanta inueniretur. Nam testudines in mari Indico tantæ magnitudinis inueniuntur: ut singularum superficie habitabiles casæ integantur: atq; inter insulas Rubri præcipue maris, earum testis ueluti cymbis nauigatur. auctores Plin. & Diodorus. ¶ Fulcrum: a fulciendo .i. sustinendo dictum. ligna enim ipsa quæ lectum sustineant, fulcra dicuntur. Virgili. Lucent genialibus altis Aurea fulcra toris. ¶ Clarum: conspicuum. nam (ut diximus) lecti non modo discubitorij, sed & cubiculares testudinum putaminibus operiebantur. Apuleius lib. 10. Metamor. Lectus indica testudine perlucidus, plumea congerie tumidus, ueste serica floridus. Mart. lib. 12. ad Amœnum. Gemmantes prima fulgent testudine lecti. magnis pretijs comparabantur. unde est illa Senecæ indignatio in libro de beneficijs: Video elaboratam scrupulosa distinctione testudinem, & fœdissimorum, pigerrimorumq; animaliũ testas ingentibus pretijs emptas. Nam testudinum putamina secabantur in laminas, ijsq; lectos & repositoria uestiebant, atq; etiam lacunaria. lege Plin. libr. 9. & 16. cap. 63. ¶ Troiugenis: nobilibus Romanis. satyrice dictum, quasi qui gloriarentur se originem ducere a Troianis. ¶ Sed nudo latere: ostendit poeta in reprehensionẽ morum sui temporis priscos illos adeo seueros extitisse, ut contempto omni luxu sæpe etiam in limitibus agrorum collocatis lectis discubitorijs cœnarent. unde facile uidere poterant caput aselli nudatum cute suspensum in agro. quod ideo fieri consueuit, quia putabatur hetrusca disciplina icommoda agrorum arceri posse. unde Columella de cultu hortorum: Nõc caput arcadici nudum cute fertur aselli, Tyrrhenus finxisse Tages in limite ruris. ¶ Nudo latere: nuda sponda sine ullo ornatu aut testudinum, aut auri, aut argenti: Sic enim lecti ornabantur sumpto exemplo ab Asia. unde sic Liuius libe. 9. de bello macedonico: Luxuriæ enim peregrinæ origo ab exercitu asiatico inuecta in urbem est, inde primum lectos æratos, uestem stragulam pretiosam, plagulas, & alia textilia Romam adduxerunt. ¶ Frons ærea .i. pars anterior fulcri ære tantum ornata. Nam (ut scribit Plin. lib. 34.) tricliniorum pedes fulcra itẽ gre ornabant. frontem autem poni pro parte anteriore lecti sic docet Valer. loquens de maiestate: Siquis cognoscat lecti illius frõtem macedonicis triũphis fuisse adornatam. ¶ Ostendebant: hoc est qui i lecto discumbebãt, spectare & sibi inuicem ostendere poterant caput aselli. ¶ Coronati: ornati sertis. ¶ Alumni: dicuntur qui aluntur, & qui alunt. sed illud frequẽs, hoc rarissimũ. ¶ Tunc rudis ordo est. Miles tũc rudis & nescius mirari graias artes, frangebat pocula magnorũ artificum reperta in parte prędarum euersis urbibus. & est sensus Milites illis temporibus contempto omni domus ornatu: id tantum quęrebant, ut equi & arma essent ornamentis insignia. ¶ Artes graias: in poculis & statuis faberrime sculptis, mira enĩ græcorum ad omnes artes fuere ingenia. ¶ Phaleris: ornamenta enim equorum sunt phalerę. de quibus sic Apuleius i prima Apologia: Peram & baculum tu philosophis exprobrares: igitur & equitibus phaleras, & peditibus clypeos, & signiferis uexilla. Valerius libr. 9. cap. de ira & odio: Offensi annulos aureos sibimet ipsos, & phaleras equis suis detractas abijcerunt. Dictæ autem phaleræ a φαίνειν quod est manifesto & illustro: q equus ijs ornamentis illustretur. græci φάλαρα dicunt: sicut τάλαντον pro talentum. ¶ Cælataque cassis: ordo est: Miles frangebat pocula, ut equus gauderet phaleris, & cassis cælata ostenderet hosti perituro simulachra feræ romuleæ iussę mansuescere fato imperij, & geminos Quirinos sub repe, & nudã effigiem Dei fulgentis clypeo & hasta, pendentisq;. ¶ Simulachra feræ romuleæ: idest imaginem lupę, quę Romulo & Remo mammas præbuit sub arbore fico, quæ postea ficus ruminalis est appellata. Ruma enim ueteres mamma nominauerunt. ¶ Iussæ mansuescere q̃ ita iubẽtibus Dijs mãsuefacta est: ut nõ modo infantes nõ læserit: sed lacte suo uice nutricis etiam aluerit. ¶ Imperij fato: ad fatum, & fortunam imperij. ¶ Geminos Quirinos Romulum & Remum. licet Romulus tm̃ Quirinus sit cognominatus. de quo pleraq; diximus in secunda Satyra illic: In ualle Quirini. ¶ Nudam effigiem Dei fulgẽtis: idest Martis, qui pater & auctor fuit nominis Romani. genuit enim Romulum & Remum ex Rhea Ilia urbis Romæ conditores. ¶ Fulgentis clypeo & hasta: idest resplendentis cælatura clypei, & hastæ. ¶ Pendentis: in aere, cum sit in uertice cassidis: unde & pensilia appellamus ædificia in aerem extructa, ut hortos pensiles in aere non in terra positos. unde Papinius in Siluis de aqua ducta per ædificia sublimia sic ait: Et innumero pendens transmittitur arcu. ¶ Farrata: cibaria ex farre. ¶ Catino: a capiendo dicitur secundum Varronem. ¶ Thusco: fictili. nam in Hetruria Aretina uasa celebrata sunt. Mar. Aretina nimis ne spernas uasa monemus, Lautus erat thuscis Porsena fictilibus. ¶ Præsentior: magis propicior. Virgilius: Nec tam præsentes alibi cognoscere Diuos. Dij, inquit, quamuis fictiles colerentur, Romanis tamen erant magis propicij, q̃ nunc. unde Seneca a Lucilio: Cogita Deos cũ propicij essent, fictiles fuisse.

Testudo

Fulcrum

Phaleræ

Ficus ruminalis

Pensilia

¶ Et uox:

Et uox: probat per exempla benigniores fuisse Deos priscis illis temporibus in Romanos. Nam cum Galli in Italiam uenturi essent, eodem anno (ut tradit Liuius in. 5.) M. Ceditius de plebe nunciauit tribunis se in noua uia, ubi nunc sacellum est, supra ædem Vestæ noctis silentio audiuisse uocem clariorem humana, quæ magistratibus dici iuberet Gallos aduentare. Cice. in. 2. de diuinatione: appellat Aium Deum loquentē (Aius) cui in noua uia consecrata fuit ara, ex eo q monuerat, ut prouiderēt ne a Gallis Roma caperetur. De eo sic & Liuius in. 5. Iussumq; templum in noua uia Aio locuto fieri. Vox audita: ordo est, & sensus: Et uox audita nocte fere media monuit nos his. i. de his: hoc est aduentu Gallorum. Dicimus .n. moneo te de his rebus, & harum cerū, & has res. (Moneo) Gallis uenientibus. i. cum Galli aduentarēt. Nam Galli Senones, duce Breno, in Italiam uenerunt, Clusiumq; obsederūt ad quos cum tres legati a senatu missi fuissent, qui Gallos monerent, ut ab oppugnatione desisterent. ex iis unus contra ius gentium processit, & ducem Senonum interfecit. quo facto indignati Galli urbem petierunt, & fuso exercitu Romano apud Aliam fluuium, urbem intrauerunt: ubi nobilissimos senum in uestibus ædium, cum insignibus honoꝝ sedentes, primo ut Deos uenerati, deinde ut homines despicati, interfecere, Capitoliumque quo reliqua iuuentus confugerat, obsederūt. quod mox Camillus creatus dictator liberauit

est galea. cælata: idest habens cælata simulachra: idest effigiem. Romuleæ feræ: scilicet lupæ. iussæ mansuescere: idest mansueta fieri. ut ostenderet hosti perituro: idest quem interficere uellet. simulachra Romuleæ feræ iussæ a Deo: scilicet generis Romani auctore. mansuescere: idest mansueta fieri. & geminos Quirinos: scilicet Romulum & Remum. fato imperij: idest propter imperium Romanum aliquando futurum fato: ac ut ostēderet hosti perituro nudam effigiem Dei: scilicet Martis pendēti & fulgentis. clypeo, & hasta: idest armis militaribus. Illud argenti q tunc ipsis erat: fulgebat in armis. Igitur quia sola arma exornabant: ipsi ponebant omnia farrata: idest genus pultis ex farre: quibus omnibus tu inuideas: si sis liuidulus: idest modis cum inuidiosus. Maiestas quoq; templorum erat tūc sup. quoq;: idest etiam præsentior: idest paratior ad consulendū rebus Romanis. & uox Deorum: scilicet audita est a M. Ceditio uidelicet nocte fere media per media urbem. Gallis uenientibus: id est dum Galli uenirent. ab littore Oceano: idest Oceani Britannici: scilicet & hoc Dijs peragentibus officium uatis: idest prophetæ. Iupiter fictilis: idest haben statuam fictilem: scilicet terream. & non uiolatus: idest corruptus & adulteratus ullo auro: hoc ē monuit nos his: idest de his. & solebat præstare rebus latijs: idest latinis: hoc est italicis: & potissimū Romanis. hanc curam: idest custodiam solicitam. Illa tempora uiderunt mensas natas domi.

At nunc diuitibus cœnandi nulla voluptas,
Nil Rhombus, nil dama sapit, putere videntur
Vnguenta, atq; rosæ, latos nisi sustinet orbes
Grande ebur, & magno sublimis Pardus hiatu
Dentibus ex illis, quos mittit porta Syenes,
Et Mauri celeres, & Mauro obscurior Indus,
Et quos deposuit Nabathæo bellua saltu,
Iam nimios, capitiq; graues, hinc surgit orexis,
Hinc stomacho bilis, nam pes argenteus illis,
Annulus in digito quod ferreus. ergo superbum
Conuiuam caueo, qui me sibi comparat, & res
Despicit exiguas, adeo nulla vncia nobis
Est eboris, nec tessellæ, nec calculus ex hac
Materia, quin ipsa manubria cultellorum
Ossea, non tamen his vlla vnquam obsonia fiunt
Rancidula, haud ideo peior gallina secatur.
Sed nec structor erit, cui cædere debeat omnis
Pergula, discipulus Tripheri doctoris, apud quem
Sumine cum magno lepus, atq; aper, & pygargus,
Et scythicæ volucres, & Phœnicopterus ingens,
Et Getulus orix, hebeti lautissima ferro
Cæditur, & tota sonat vlmea cœna Suburra.
Nec frustum capreæ subducere, nec latus afræ
Nouit auis noster tyrunculus, ac rudis omni
Tempore, & exiguæ frustis imbutus ofellæ.

Et Dijs peragentibus officium uatis: id est omnia prædicentibus more uatum, qui mortalibus uentura prædicunt. Iupiter uiolatus nullo auro: nondum auro effigiatus, ea enim uiolari dicuntur, quibus aliquid contra uoluntatem fit: quasi Iupiter auro illo non delectaretur. unde in tertia Satyra: Nec ingenuum uiolarent marmora tophum. Illa tempora: scilicet prisca. Mensas natas domi: id est ex arboribus uernaculis: non autem ex longinquo petitas, qualea erant mensę citreę. Ex Mauritania enim citrus arbor (ut diximus) mittebatur ex Atlante monte tanti pretij, ut mensæ pari rependerēt auro. unde Mart. Accipe felices atlātica munera siluas: Aurea qui dederit dona, minora dabit. In hos usus: scilicet mensarum.

ASCen. CVM tremerent &c. Frugalitatem antiquorum latius prosequitur. Ordo est: Autem: idest sed cum: idest quando. supple Romani tremerent: idest usq; ad tremorem formidarēt. Fabios & durum Catonem: & Scauros: & Fabricios uiros illos seueros & censorios & cum etiam collega: idest concensor. uel cum alio censor factus. timeret seueros mores rigidi: idest inflexibilis censoris. tunc supple nemo duxit: id est existimauit habendum inter curas & seria sua. qualis testudo. i. concha magnas testes habens. nataret in fluctu Oceano: idest maris Oceani Indici potissimum. factura: idest talis quæ faceret. Troiugenis: idest nobilibus Romanis se de Troianis ortos gloriantibus: nobile fulcrum: idest sustentamentum pendens: uel tabula lecti ex putaminibus confectum. sed frons. i. altior pars lecticæ. ærea: idest ære munita. & nudo latere. idest nullo fulcro aut putamine tecto. ostendebat lectis paruis uile caput aselli coronati quibusdam: scilicet sertis. Ad quod caput aselli affixum fronti lecticæ. alumni lasciui ruris: idest filij familias nutriti ruri ludebant. Cui bi ergo fuerunt sup. tales: qualis sup. fuit domus: & qualis supellex: hoc est uiles: Miles Romanus existens tunc sudis: & nescius mirari graias artes: idest græcorum in fingendis signis artificia. frangebat urbibus euersis: idest funditus destructis. pocula magnorum artificum reperta in parte prædæ (quia enim non erat bibax contēpsit pocula artificiosissime composita) frangebat dico miles pocula ut equus gauderet phaleris: idest ornamentis bullatis, & ut cassis: id

& pro: idest. nostra: idest italica arbore. & lignum stabat in siluis: scilicet in: idest ad hos: idest huiusmodi usus mensarum: scilicet si Eurus: idest uiolentus & impetuosus uentus deiecerat forte nucem. i. arborem nucum. annosam. i. multorum annorum. Ex nuce autem mensę & simulachra fieri solēt: qa tarde cariē, aut teredines patitur.

AT nunc diuitibus: sensus est: Nostris autem temporibus Romani eo delitiarum peruenerunt, ut nulla pulmētaria iucunda, suaiaue esse putent: nisi adsint mensæ citreę, quę pede eburneo fulciātur. ex ebore enim pedes mensis adhibebantur. Luca. Dentibus hic niueis sectos atlanti de silua Imposuere orbes, q̄les ad Cæsaris ora Non capto uertere Iuba. sicq; notat luxum mensarum citrearum. IOAN. BRIT. Rhombus: piscis ex genere planorum, de quo in. 4. Saty. satis dictum. Vnguenta: quibus ungebātur, cū exhibāt e balneis. Atq; rosę: coronę ex rosis, quibus in solenni conuiuiorum celebratione utebantur. Latos orbes: mensas citreas. de quibus plura in. 1. Satyr. illic: Prætoria, mensas. de quibus sępe Mart. Tu Libycos Indis suspendis dentibus orbes. Et alibi: Et maurisiacis sustentem dentibus orbes. Grāde ebur: pes eburneus. Pardus sublimis. i. pardus ex ebore effigiatus. (Pardus) est autem pardus animal parum differens a pāthera. quidā eum solo candore ab ea discernunt. In Africa, Syriaq; nascitur. Solinus & Plin. lib. 8. Ex illis dentibus. s. elephantorum. Porta Syenes: Syene (auctore Strabone) insula est in finibus Æthiopiæ. (Syene) C. millibus passuum ambitu. Plin. Ditionis Ægypti esse, in capite fine Æthiopiæ Syene. ita uocatur insula, supra Syenem. xv. millia passuum. Elephantis insula habitatur, nauigationis Ægyptię finis. dicta ab elephantorum multitudine. Strabone & Herodotus. Elephantinam appellant. Plinius uero Elephantidem. hinc autem mittebantur elephanti. portam autem appellauit Elephantidem insulam: quia ex ea per Syenem tanquam portam in Ægyptum sit transitus. ita dictum ut illud in tertia Satyra: Ianua Baiarum est, quia necesse sit euntibus Baias transire per urbem Cumas. Et Mauri celeres: designat poeta, quibus in locis elephantes inueniantur. Nam eos fert Africa ultra syrticas solitudines, & Mauritania ferunt Aethiopes Troglodytæ, sed maximos India. Hæc (Troglodytæ)

Plinius: per Mauros ergo celeres intelligit Æthiopes Troglody-
tas, qui mira pedum celeritate ſunt. de quibus ita Hero. lib. 4. Tro-
glodytæ Æthiopes omnium quos fando cognouimus, pernicissi-
mis pedibus ſunt, ſerpẽtibus, lacertiſq; & alijs id genus reptilibus
ueſcentes. Solinus: Troglodytæ tanta pernicitate pollent, ut feras
quas agitant, curſu pedum aſſequantur. Mauri autem pro Æthio-
pibus, & Æthiopes pro Mauris a poetis indifferenter nominantur.
nec mirum, cum Æthiopes ad occidentem uerſi Mauritaniam attin-
Indi gant. de Æthiopibus diximus etiam in. 2. Saty. ¶ Indus: Indi popu-
li ſunt ad orientem ſitu prope Oceani refluxus, & Solis exortus. de
ijs lege & Apulei. in. 1. Floridorum. ¶ Obſcurior: nigrior q̃ Mauri
ſint. Apuleius in eodem: Indis ad naſcentẽ diem ſitis: tamen in cor-
pore color noctis eſt. ¶ Depoſuit: nam elephanti aut caſu, aut ſene-
cta deciduos dentes deponunt, qui prægrandes ſunt: aut eos ob-
ſeſſi a uenatoribus arbori illiſos frangunt. hi autem ſunt minores.
Naba- ¶ Capitiq; graues. i. ponderoſos. Terent. Hui iam graues raſtros.
thæi ¶ Nabathæo: arabico. Nabathæi enim populi ſunt Arabiæ conter-
mini Syriæ, quorum regio populoſa & fertilis habetur. oppidum in-
colunt nomine petram. Dicti (ut ſacræ teſtantur literæ) a Nabath
primogenito Hiſmaelis. In Arabia autem (ut diximus) apud Tro-
glodytas naſcuntur elephantes. ¶ Hinc ſurgit orexis: hinc, inquit,
maxime indignor q; Romani iam tanti cœperunt facere ebur: ut
iam pes argenteus in menſis ſuſtinendis non pluris æſtimetur, q̃
annulus ferreus in digito: ut oſtendat uile cenſeri argentũ præ ebo-
re. Lectos autem mulierum totos operiri argento, & triclinia quæ-
dam docet Plin. lib. 33. cap. 11. quibus argẽtum addidiſſe primus
traditur Caruilius Pollio eques Romanus. idem aureos fecit. ¶ Hic
Orexis ex tanto eboris ſtudio, & æſtimatione. ¶ Orexis: nauſeo, & indigna-
tio. Nam (ut diximus in Satyra Credo pudicitiam illic: Rabidam fa-
cturus orexim) orexis appetitum proprie ſignificat: ὀρέγομαι enim
appeto ſignificat. tamen eſt etiã inueniri pro uomitu. ut Plin. ad Pri-
ſcum de Fannia ægrotante: Hoc diſcrimine implicita eſt inſidens
febris, tuſſis, orexis, ſumma macies, ſumma defectio. ¶ Bilis: latinũ
eſt, colera græcum. ¶ Nam pes argenteus: ratio eſt indignationis.
Ordo eſt: Nam pes argenteus eſt idem illis. ſ. menſis, quod eſt annu-
lus ferreus in digito. i. non pluris faciunt nunc pedes argenteos in
menſis, q̃ annulos ferreos in digitis: ut iam Romanis uilius ſit argẽ-
Pes tum, q̃ ebur. illud autem ſciendum pedem polyſemum eſſe. nam &
pedem noſtrum dicimus, & lecti, & ueli, & carminis, & mẽſæ. ¶ An-
Annulo nulus ferreus: nam apud Romanos uarius fuit annulorũ uſus. tri-
rũ uſus umphãtibus enim annulus in digito ferreus erat. Ii quoq;, qui ob
legationem acceperant aureos, in publico tantum utebantur. intra
domos uero ferreis. quo argumento etiam temporibus Plinij (ut
ipſe eſt auctor) ſponſæ annulus ferreus mittebatur, iſq; ſine gem-
ma. Promiſcuus autem uſus cœpit ſecundo bello punico: neq;. n.
aliter potuiſſent trimodia illa annulorum Carthaginem ab Hanni-
bale mitti. Diuo Auguſto decurias ordinãte maior pars iudicum
in ferreo annulo fuit. lege Plin. libr. 33. cap. 1. ¶ Hinc ſurgit orexis,
Hinc ſtomacho bilis: alius poteſt eſſe ſenſus ut ſit: Ex diuerſo, inqt,
ornatu menſæ, diuerſi etiam affectus ſurgunt. nam ſi menſa pedes
habet eburneos, hinc orexis: hoc eſt appetentia cibi ſurgit: quaſi id
maxime appetitum excitet. Si autẽ pes argenteus ſit, aut ex alia ma-
teria: hinc ſtomacho bilis ſurgit: hoc eſt nauſea quædam: quia non
pluris faciunt pedes argenteos in menſis, q̃ annulos ferreos in di-
gitis. ¶ Ergo: cum tanto luxu uiuatur. ¶ Qui me ſibi comparat: qui
me putat non minorem cœnam paraturum, q̃ ipſe ſolet. ¶ Res exi-
guas: modicum conuiuij apparatum. ¶ Nulla uncia eboris. quod iã-
ti faciunt ipſi. ¶ Nec teſſellæ: tali & teſſeræ erant eburneæ. a teſſera fit
Calculus per diminutionem teſſella. ¶ Nec calculus: calculum intelligit, quem
nunc dicimus ſcachum. antiqui latronem, & per diminutionem la-
trunculum dixere. Mart. de tabula luſoria. Hic mihi biſſeno nume-
ratur teſſera puncto, Calculus hic gemino diſcolor hoſte perit. Idẽ
alibi: Inſidioſorum ſi ludis bella latronum, Iſte tibi geminus miles,
& hoſtis erit. De quo etiã ſic leges apud Gellium confutantẽ Chal-
dæos: Cur tandem non de alea quoq;, ac de calculis, & alueolo au-
dent dicere, quiſnam ibi ludentium uincat? Plin. ad Geminium de
calculo ſic meminit: Audiui ipſam ſolere ſe, ut fœmininam in illo
otio ſexus laxare animum luſu calculorum. Luſum autem calculo-
rum inuenit Palamedes. unde Sidonius: Tanq̃ Naupliades reper-
tor artis Gaudebas hilarem ciere rixam. Calculus item paruum la-
pillum ſignificat. Mart. Calculus in nitida ſic numeratur aqua. eum
Calculo- etiam calculum appellamus, qui naſcitur in ueſica. Plin. in. 11. Sunt
ſi ijs etiam calculo humano remedia præcipua. unde calculoſi dicun-

tur, qui calculo laborant: quos Græci lithacos appellant. a calculo Lithaci
fit calculator & calculatrix. Et quoniam in computatione calculi
adhiberi ſolent, inde ortum eſt, ut dicamus: tecum calculum uolo
ponere. i. rationem computare. Plin. in Panægyricis: Aſſueſcat im-
perator cum imperio calculum ponere, ſic exeat, ſi redeat, tãquam Ponere
rationem redditurus. ¶ Non tamen: licet, inquit, manubria cultello- calculũ
rum ſint oſſea, & non eburnea, non tamen ob id inſipidiora ſunt
obſonia, quæ conciduntur per illos. ¶ Structor proprie is appella- Structor
tur, qui perite obſonia incidit, ferculaq; componit. nam & id ad gu-
lam pertinere arbitrabantur. quod taxat Seneca de breuitate uitæ:
Cum uideam quam ſuſpenſi ſint, quomodo aper a coquo cæſus
exeat, quanta celeritate ſigno dato gladij ad miniſteria decurrant,
quanta arte ſcindantur aues in fruſta non enormia. Plinius item li-
bro decimo: Poſtea culinarum artes ut clunes ſpectentur, ut diui-
dantur in tergora, ut a pede uno dilatatæ repoſitoria occupent, ad
eo ut doctores eſſent, qui ludum ſtructorium aperirent: ut Triphe-
rus temporibus poetæ, qui ludum iuxta Suburram habebat: ubi
tradens diſcentibus præcepta ſcindendi obſonia, quæ ex ligno ha-
bebat formata, hebeti cultello, docebat quo geſtu hæc, uel illa ſeca-
rent: unde cœnam ulmeam nominat: quoniam ex ligno obſonia eſ-
ſent formata. Ordo autem eſt: Sed nec erit nobis ſtructor diſcipulus
Tripheri: ideſt qui fuerit eruditus a Triphero. Cuius artis ita memi-
nit idem Seneca in libro de uita beata: Cur aliquis eſt ſcindendi
obſonij magiſter? ¶ Cur cedere debeat omnis Pergula: ideſt omnes Pergula
qui in pergulis ſunt inſtituti. Nam pergula non modo dicitur in ui-
neis: ut docet Columella: In pergula autem, inquit, ſingulæ denas
amphoras peræquent. Plin. lib. 14. In pergulis uero ſeruntur eſca-
riæ appellatæ, eduræ acinis, albæ, nigræq;: ſed etiam capi uidetur
pro breui ambulacro & fornicato: quaſi a pergendo. ubi doctores
diſcipulos ſuos erudirent: & opifices opera ſua quaſi a tranſeunti-
bus conſpicienda collocarent. Vopiſcus in uita Saturnini: Nam &
in Africa rhetoricæ operam dederat, Romæ frequentauerat pergu-
las magiſtrales. Suetonius de claris grammaticis loquens de Craſ-
ſitio Tarentino grammatico ſic ſcribit: Deinde in pergula docuit.
Plinius de Apelle pictore: Idem perfecta opera proponebat in per-
gula. Plautus in Pſeudolo: Cras faciam deportare in pergula. ¶ Di-
ſcipulus Tripheri: emphaſim habet: quaſi qui inter alios ſit melius
inſtitutus. ¶ Sumine cum magno: ſumen (ut diximus apud Perſium Sumen
in prima Satyra illic: Calidum ſcis ponere ſumen) lautæ eſt gulæ:
ex papillis lactantis porcæ fit, idq; optimum (ut ſcribit Plinius li-
bro undecimo) ſi modo fœtus lac non hauſerit. Martialis: Eſſe pu-
tes nondum ſumen, ſic ubere largo Effluit: & uiuo lacte papilla tu-
met. ¶ Pygargus: ex genere eſt caprearum. Nam (ut ſcribit Plinius Pygar-
libro octauo:) capreæ in plurimas figuras transfigurantur. Sunt gus
enim capreæ, ſunt ibices pernicitatis mirandæ, ſunt & oryges con-
trario pilo ueſtiti, & ad caput uerſo, ſunt & damæ, & pygargi. Py-
gargus item eſt (ut docet Ariſtoteles libro ſexto de natura anima-
lium) ex genere aquilarum. Plinius in undecimo: Secundi generis
pygargus in oppidis, & in campis albicante cauda. ¶ Scyticæ uo-
lucres. i. phaſiani a Phaſide fluuio Colchorum denominatæ. Mar- Phaſiani
tialis: Argoa primum ſum tranſportata carina: Ante mihi notum
nil niſi Phaſis erat. Inter delicias enim ganeæ & luxurioſas dapes
connumerantur. unde Diuus Hieronymus ad Saluinam ſic ſcribit
Proprie ſint a conuiuijs tuis phaſides aues, craſſæ turtures, attage-
nionicus. ¶ Phœnicopterus: auis, eſt, cuius linguam Apitius nepo- Phænico-
tum omnium altiſſimus gurges (auctore Plinio) præcipui ſaporis pterus
eſſe docuit. unde Martialis: Dat mihi penna rubens nomen, ſed lin-
gua guloſis Noſtra ſapit. Auem eſſe paluſtrem docet Ariſtophanes
in comœdia quæ inſcribitur ὄρνιθες, & rubentibus pennis, unde fa-
cta eſt nominis compoſitio. φοινικὸς, enim ruber dicitur, & πτέρον
penna. ¶ Orix: ex genere caprearum diximus eſſe orygem: qui con- Orix
trario pilo ueſtiatur ad caput uerſo. Ariſtotelis uero in tertio libro
de partibus animalium Orygem ſcribit eſſe unicorne, & biſidæ un-
gulæ. Cui Plinius aſtipulans ait in undecimo: Vnicorne biſulcum
orix. ¶ Getulus: nam eum Africa (ut ſcribit Plinius) generat perpe-
tuo ſitientem. ¶ Lautiſſima: ordo eſt: Getulus orix expoſitiue cœna
lautiſſima & ulmea cædit ferro hebeti, & ſonat tota ſuburra. ¶ Su-
burra: dictũ eſt Suburrã regionẽ fuiſſe urbis celebratiſſima. ¶ Albi
Ego uel Prochitam præpono Suburræ. ¶ Capreæ: ſilueſtris capreæ.
Mart. Pendentẽ ſumma capreã de rupe uidebis: Caſurã ſperes, de-
ſpicit illa canes. ¶ Auis afræ. i. gallinę numidicę. Hora. Nõ afra auis Horati.
non attagen ionicus. Varro de re ruſtica lib. 3. ſic: Gallinę africanę Melea-
ſunt grandes, uariæ, gibberæ: quas meleagrides appellant Græci. grides

¶ Tyrunculus

Plebeios calices, & paucis assibus emptos
Porriget incultus puer, atq; a frigore tutus;
Non phryx, aut Lycius, non a mangone petitus
Quisq̃ erit, & magno, cum poscis, posce latine.
Idem habitus cunctis, tonsi, rectiq; capilli,
Atq; hodie tantum propter conuiuia pexi.
Pastoris duri est hic filius, ille bubulci.
Suspirat longo non visam tempore matrem,
Et casulam, & notos tristis desiderat hædos,
Ingenui vultus puer, ingenuiq; pudoris,
Quales esse decet, quos ardens purpura vestit,
Nec pugilares defert in balnea raucus
Testiculos, nec vellendas iam præbuit alas,
Crassa nec opposito pauidus tegit inguina gutto.
Hic tibi vina dabit diffusa in montibus illis,
A quibus ipse venit, quorum sub vertice lusit.
Namq; vna, atq; eadem est vini patria, atq; ministri.

Tyronel ¶ Tyrunculus: minister meus. Nam Tyrones proprie appellatur ru
des, & noui milites. ¶ Imbutus: frustis ofellæ: non assuetus delicatis
cibis: sed pastus ofellis tantum: quę omnino uulgarium sunt: diffe
runtq; ab offulis. illæ. n. ex caseo, ouoq;, pipere, & croco, alijsq; hu
iusmodi rebus inclusis membrana siliginea oblongę conficiuntur
offulę uero per diminutionē ab offa sunt frusta cuiuslibet rei escu
lentę. dicimus. n. offulā casei, of
fulam panis. unde Varro in. 2.
de re rustica scribit: L. Volum
nio senatori missam esse offulā
cum duabus costis. Columella
mentionē faciens de salsura car
nis suillæ ait: Dein offulæ carnis
spissæ componuntur, & alterius
sal ingeritur.

ASCen. ¶ A T nunc &c. Carpit luxum
mēsorum. Ordo est: At nulla uo
luptas coenandi est nunc diuiti
bus. & rhōbus. i. delicatissimus
piscis. & dama. i. caro ferina. nil
sapit diuitibus. & unguēta, atq;
rosę uidentur ipsis putere. i. fete
re. nisi ebur grāde. i. pes mensa
rum citrearū ex ebore magno
compactus sustinet latos orbes
. i. tabulas, seu mensas rotundas
& nisi pardus. i. simulachrū pars
di. sublimis. i. altus. magno hias
tu. i. habens magnam aperturā
oris: q̃si defessus sit pondere mēsarum. confectus sup. ex illis denti
bus. s. elephantorum. quos porta Syenes. i. illius insulæ in finibus
Æthiopiæ & quos Mauri celeres mittunt. & quos Indus obscurior
. i. nigrior Mauro sup. mittit. & quos bellua. s. elephas deposuit in
saltu nabathæo. i. arabico. existentes sup. iam nimios. i. nimis ma
gnos. & graues. i. molestos ex grauitate capitis. s. ipsius belluæ. hic
. i. ex huiusmodi luxu, & nimio apparatu mensarum surgit, inquit
poeta. orexis. i. nausea quædam. hinc bilis. i. amara indignatio surs
git stomacho sup. meo. q. d. ego ex tam perdito luxu non minus af
ficior nausea, q̃ ex immundicia aliorum. & ego caueo. i. fugio. con
uiuam superbum. i. tali luxu uti solitum. qui comparat sibi. i. appara
tui suo superbo. me. i. modicitatem meam. & despicit res exiguas. i.
modicas. Adeo. i. omnino. nulla uncia eboris est nobis. nec tessellę
. i. paruę tesseræ sunt mihi. ex hac materia. i. ex ebore. nec calculus,
qui nunc scachus dicitur, est mihi ex hac materia. quin. i. quinetiā
ipsa manubria cultellorum sunt ossea. i. ex osse uulgari non ex den
te elephantis. tamen ulla obsonia non fiunt unquam rācidula. i. rās
core corrupta his. i. pp huiusmodi manubria. Nec gallina secatur.
. i. dum demēbratur fit peior ideo, quia. s. ossea sunt. Signanter dicit
peior non peius: q̃a parū curat poeta bene an male secetur gallina
dummodo ipsa male secta non fiat peior. Vnde infert. Sed nec stru
ctor. i. peritus incisor & dispositor obsoniorū erit mihi sup. existens
discipulus Tripheri. i. illius uiri doctoris. i. docētis obsonia mēbra
tim diuidere, cui discipulo debeat cedere tanq̃ minus perita. ois Per
gula. i. tota schola uersantium in Pergula. i. loco ad quē plures per
gunt: aut ut discant: aut ut uideant res nouas doctoris dico Triphe
ri. apud quē lepus est cum magno sumine, atq; aper, & pygargus.
. i. talis caprea. & uolucres scythicæ. i. phasiani. & ingens phœnico
pterus. i. auis a rubris pennis appellata. orix quę unicornis & bisul
cis pedibus est. getulus. i. in Getulia plurimū repertus. cęditur. i. in
ciditur. lautissima. i. lautissime. ferro hebeti, q̃a omnia iam dicta ob
sonia nō sunt uera: sed simulachra eorū. ex ligno cōfecta, & tenuiter
conglutinata, ut cultro obtuso diuidi mēbratim, sed nō destrui aut
dissecari possint. Potest etiam ordo esse: Et apud quē coena lautissi
ma ex his oibus. s. pfecta cæditur. i. diuiditur quasi incidatur. ferro
. i. cultro. hebeti. i. obtuso. & coena ulmea. i. ulme quadā arbore ad
hoc apta: unde. s. rotæ ut plurimū fiunt: cōfecta. sonat. i. fragorē &
crepitum facit, eo q̃ lignum siccū iā est. tota Suburra. i. per totū ui
cū illū Romæ. Nec noster tyrūculus. i. paruus & nouus miles in hoc
genere militiæ adhuc īpitus. nouit subducere. i. honeste decidere ca
preę. i. a caprea. frustū. i. bolū decēs eos q̃bus porrigat. nec latus auis
afræ. i. gallinę, q̃ in latere candidā carnē habet. tyrūculus dico ac ru
dis omni tēpore. i. qui in ea re semper tyrunculus erit: & nunquam
peritus miles. & imbutus. i. primū eruditus. frustis. i. per fragmenta

& non integras feras aut aues. exiguæ ofellæ. i. carni insulentæ.
¶ PLEBEIOS calices: Marti. hos appellat audaces: quoniam IOAN.
falsa specie imitabantur crystallina. cum essent uitrei: Non sumus BRIT.
audaces plebeia toreumata uitri: Nostra neq; ardenti gemma feri
tur aqua. ergo plebeios, quibus uulgus, & plebs utitur. ¶ Porriget:
ministrabit & pocillator noster erit. ¶ A frigore tutus: uestibus inuo
lutus uestibus. ¶ Nō Phryx, aut
Lycius: non dabo tibi, inquit,
structorem elegātem: quales uē
ditāt māgones Phrygios, & Ly
cios. Nam ex oriente uenusti ha
bebantur serui: sed dabo tibi ru
sticanum & incultum. ¶ Phryx:
idest Troianus. Nam Phrygia Phrygia
Asiæ minoris regio est a Phry unde
gia Asopi Europæ filia denomi
nata. ¶ Lycius: Lycia regio item Lycia
Asiæ minoris Phrygiæ conter unde
mina, a Lycaone Pandionis fi
lio dicta. ¶ Mangone: mango Mangos
nes proprie uenditores dicūtur nes
hominum. Martialis: Millia pro
puero centum me mango popo
scit. Suetonius in Domitiano:
Castrari, inq̃t, mares uetuit spa
donum, qui residui apud man
gones erant, pretia moderatus
est. Et cum mercis appellatione
homines (ut sensit Mela iurisco
sultus) non contineantur, propterea mangones non mercatores,
sed uænaliciarij appellandi sunt. Dicti autem sunt a manu & ago,
quod mancipia manibus agant & poliant. Inde uerbum est man
gonizare: idest polire & ornare: ut emptores facilius alliciantur ad Mango
emendum. Vnde Seneca ad Lucilium: Mangones quicquid est nizare
quod displiceat, aliquo lenocinio abscondunt. Nam hi (ut testatur
Quintilianus in secundo libro) in seruis uenalicijs colorem fuco, &
uerum robur inani sagina mentiuntur: ut scilicet mancipia maiore
pretio uendant. præterea ut pueri teneriore uiderentur ætate, eo
rum pubertatem medicamentis coercebant. unde Plinius lib. 21.
capite uigesimosexto: Radix hiacynthi, bullacea est mangonicis
uænalicijs pulchre nota, quæ in uino dulci illita pubertatem coer
cet, & non patitur erumpere. Metaphoricos appellamus etiam mer
catores aliarum rerum mangones. unde Plinius in fine operis sui
mangones gemmarum appellat eos, qui gemmas expoliunt, & in
terpolant, ut carius uendat: agros etiam mangonizatos dicimus,
qui diligentiore cultu poliuntur: ut sint uendibiliores. Plinius libro
nono capite quinquagesimoquarto. Sergius orata primus pensiles
inuenit balneas, ita mangonizatas uillas subinde uēdendo. A mā
gone fit mangonium: quod accipitur pro artificio mangonis. Pli Mango
nius in decimo capit. Nec tamen in hoc mangonio quicquam to nium
tum placet. Et quoniam mentionem fecimus de uænalicijs: illud
sciendum est: uænalicium capi pro loco ubi nouitij uenderentur. Vænali
unde Apuleius in prima Apologia loquens de gagate lapide sic cium
scribit: Cuius odore etiam in uænalicijs uulgo sanitatem, aut mor
bum uænalium experiantur. Paulus iurisconsultus: Nam quicunq;
ex uænalicio nouitiorum emptus alicui ministerio præpositus fit:
statim eum e numero ueteratorum esse. Familias etiam uænalicias
dicimus seruorum, qui uænales præponuntur. Vænaliciarij uero Vænalis
dicuntur (ut diximus) qui uænalicia habent mancipia, qui & mā ciarij
gones dicuntur. ¶ Petitus: emptus. ¶ Et magno: subaudi non peti
tus erit scilicet prætio. ita dictum ut alibi: Magno hospitium mise
rabile magno Seruorum uentres. Aut reuera ita legi potest: Non
a mangone petitus Quisquis erit magno. ut sit sensus: Non peti
tus a magno mangone quisquis erit: idest quicunq; puer erit: non
erit petitus: idest acceptus & emptus a magno mangone. idest diui
te, & magnum numerum seruorum habente. Seruos autem uæna
les habebant in Cathastis. Erant q; Cathastæ loca, in quibus conti Cathastę
nebantur serui uænalicij a καθίστω quod est constituo: quod illic cō
stituti tenerentur. Tibullus Barbara gypsatos ferre Cathasta pedes
Illic autem magnus erat seruorum garritu strepitus. Martialis Heu
quæ lingua silet, non illam mille Cathastæ Vincebant. ¶ Cum po
scis: Latini, inquit, sunt serui mei non exotici: ita, ut cum aliquid
ab eis uelis poscere, poscas latine, non autem græce ut barbare.

Forsitan expectes, vt Gaditana canoro
Incipiat prurire choro, plausuque probatae
Ad terram tremulo descendant clune puellae
Irritamentum Veneris languentis, & acres
Diuitis vrticae. maior tamen ista voluptas
Alterius sexus. magis ille extenditur, & mox
Auribus, atque oculis concepta vrina mouetur.
Non capit has nugas humilis domus, audiat ille
Testarum crepitus cum verbis, nudum olido stans
Fornice mancipium quibus abstinet, ille fruatur
Vocibus obscoenis, omnique libidinis arte,
Qui Lacedaemonium pedemate lubricat orbem,
Namque ibi Fortunae veniam damus. alea turpis,
Turpe & adulterium mediocribus. haec eadem illi
Omnia cum faciant, hilares, nitidique vocantur.
Nostra dabunt alios hodie conuiuia ludos,
Conditor Iliados cantabitur, atque Maronis
Altisoni dubiam facientia carmina laudem.
Quid refert tales versus, qua voce legantur?

¶ Idem habitus cunctis: pari sunt, inquit, corporis habitu, & ornatu: non quales cęteri Romani habebant uario corporũ cultu. unde illud est a Seneca dictum cum summa indignatione ad Lucilium Transeo, inquit, agmina exoletorum per nationes, coloresque descripta: ut eadem omnibus lenitas, sic eadem primae mensura lanuginis: eadem species capillorum: ne quis, cui rectior est coma crispulis misceatur. unde pulchre sequitur: Tonsi, rectique capilli. sed ne contraria uideatur, quod ait tonsi, rectique capilli. ita intelligimus: ut capilli illi tonsi sint sursum erecti, & non pectine complanati. ¶ Purpura uestit .i. praetexta. nã pueri usque ad quartumdecimũ annum aetatis suae pretextã gestabant. inde egressi togam uirilem sumebãt. lege Macro. ¶ Ardens: quę colore ardere uidetur ita dictum: ut illud ante: Setinũ ardebit in auro. ¶ Nec pugilares manifeste ostendit puerum esse simplicem & purum. Nec habet inquit, genitalia grandiora, quę assiduo libidinis usu excreuerit testiculis in magnitudinem pugni praegrandibus. ¶ Pugilares: crassitudine pugni ¶ In balnea: nam illic potissimum a cinaedis spectabãtur. Mar. Oculis deuorantibus draucos. ¶ Raucus propter coitum. uox cum in adolescẽtibus post usum Veneris mutatur, fiuntque rauci. Aristot. in lib. problematum: Homo cum incipit coire pubescit, ac in grauem uocem permutat. Aliqui etiam legunt Draucus .i. bene mentulatus. ¶ Alas uellendas .s. pilosas .i. adhuc ea non aetate, ut pili sub alis frutificent, qui saepe in balneis a uulneribus euellebantur. ¶ Gutto uasculo oleario: quo utebant in balneis: ubi post lauacrum oleo perungebantur. de quo dictum est in .3. Satyra. Apuleius in .1. limine secundi libri Floridorum: ampullam oleariã appellat. ¶ Hic tibi uina dabit: talis, inquit, puer pocula tibi ministrauit. ¶ Diffusa: expressa, & in serias suas recondita.

Guttum

ASCen. ¶ PLEBEIOS calices. Eandem rem prosequitur. Ordo est: Puer incultus .i. non eleganter ornatus. atque tutus tamen a frigore .i. satis decenter uestitus. porriget calices plebeios .i. qualibus plebs utitur: hoc est pocula uitrea. emptos paucis assibus .i. uili precio. Quisquam sup. puerorum meorum non erit Phryx .i. Troianus. aut Lycius .i. ex Lycia. & quisquam non erit petitus .i. requisitus, & comparatus a Mangone .i. uenditore & exornatore puerorum, equorum, & eiusmodi rerum. magno sup. pretio. cum .i. quando. tu postis aliquid ab eo. posce latine .i. uerbis italicis, quae illi uernacula sunt. idẽ habitus est sup. cunctis .s. pueris meis. & capilli sunt cunctis tonsi .i. non nimis longi. & recti, non crispantes, sed demissi: atque pexi tantum hodie propter conuiuia. hic est filius duri pastoris: ille bubulci. suspirat .i. suspirando desiderat matrem. & casulam .i. domunculam in qua natus est: non uisam longo tempore. & ipse tristis desiderat sup. uidere hędos notos: ut quorum aliquando custos fuerit: existẽs puer uultus ingenui. & pudoris ingenui .i. non seruilis: quales decet esse filios sup. nobilium. quos purpura .i. pretexta purpurea. ardens .i. multum resplendens uestit. Nec ipse raucus propter coitum .s. peractum: hoc est adhuc castus. aliqui legunt Draucus .i. ut officium Draucorum praestet. defert .i. secum fert. testiculos pugillares .i. instar pugillarium. unde dictũ est in .6. Quae Psaltria Penẽ Maiorem quã sint duo Caesaris anticatones &c. uel in morem pugillarium complicatorum, rotondos. nec praebuit alas uellendas. hoc est qui nondum pilosas habet alas. nec ipse pauidus .i. timens ne uideantur. tegit inguina .i. membra uirilia. crassa .i. pinguia. gutto .i. cornu aut uasculo ligneo unde guttatim oleum distillet, opposito. Hic .i. huiusmodi puer dabit tibi uina diffusa .i. expressa ex uuis in illis mõtibus, a quibus ipse uenit, sub quorum uertice lusit. Namque una & eadem patria est uini, atque ministri.

IOAN. BRIT. ¶ FORSITAN expectes: neque illud tibi est expectandum ut exhibeam puellas gaditanas, quae te in coena lasciua saltatione oblectent. Maiores enim domus his nugis tantum delectetur, quae omnia sunt quaedam Veneris irritamenta. sicque poeta lasciuos sui temporis mores damnat, quibus tota ciuitas corrupta erat. Vnde Quintilianus sic ait: Omne conuiuium obscaenis canticis strepit, pudenda dictu spectantur. T. Liuius libro nono: de bello macedonico loquens de luxuria urbis ab exercitu asiatico inuecta, sic scribit: Tunc psaltriae, sambucistriaeque, & conuiualia ludionum oblectamenta addita epulis, epulae quoque ipsae & cura & sumptu maiore apparari coepere. ¶ Gaditana: nã cantiones gaditanae, ęgyptiaeque ex omnibus mollissimae habebãtur ad saltationes & motus impudicos puellarum. Mar. lib. 3. Cantica qui Nili, qui gaditana susurrat. alibi Nec de Gadibus improbis puellae Vibrabũt sine fine prurientes. Papinius in siluis illic: Cymbala, tinnuleque Gades .i. puellae gaditanę peritę saltationis ad tinnitum aeris. Gades autem (ut diximus ante) insula est Hispaniae extra columnas herculeas ad hostium Bętis irrumpentis in Oceanum Brittanicum. Mart. Edere lasciuos ad Baetica crusmata gestus. ¶ Prurire lasciuo: corporis gestu moueri. ¶ Choro: coetu. ¶ Probatae plausu: fauore discumbentium. nam super cęnam haec fiebant. ¶ Clune tremulo: impudico corporis motu. Mart. de puella gaditana: Tam tremulum crissat, tam blandum prurit, ut ipsum Masturbatorem redderet Hippolytum. Illud autem obseruandum (ut docet Seruius) omnia nomina latina inanima, simplicia, a uerbo nõ uenientia, in nis syllaba terminata eẽ masculina. ianima ut canis, simplicia ut bibennis, a uerbo nõ uenientia ut finis. ergo poeta clunis bene dixit. Horatius male: Quod pulchrae clunes. ¶ Irritamentum: oppositio est. ¶ Vrticae stimuli, qui maxime pungant, & irritent ad Venerem. Maior tamen licet, inquit, uiri hisce lasciuis gestibus maxime moueantur ad obscaena: mulieres tamen eae sunt, quae maiorem sentiant uoluptatem: ac per hoc ostendit libidine magis mulierem flagrare, quã uirum. ¶ Alterius: scilicet sexus muliebris. ¶ Extẽditur: erigitur, & mouetur ad turpitudinem. ¶ Vrina concepta idest semen genitale collectum. ¶ Auribus, atque oculis: per auditum & aspectum rerum turpium: ut alterum referatur ad cantica lasciua, alterum ad indecoros, impudicosque corporis motus. ¶ Mouetur: irritatur. ¶ Has nugas: in contemptum diuitum dictum: idest tales uoluptates, talemque lasciuiam. ¶ Audiat ille: cum indignatione in hominem diuitem. Ordo est: Audiat ille crepitus testarum cum uerbis, quibus abstinet mancipium nudum stans in olido fornice: ille, inquam fruatur uocibus obscaenis, qui lubricat orbem lacedaemonium pedemate. Hoc loco describit saltationem illam, quam Lucianus commemorat in tractatu de saltatione. Ait enim Laconas in choreis, & tripudiis praecipuos omnium graecorum extitisse: utpote qui a Castore & Polluce didicissent: eos autem in orbem saltasse ita docet: [illegible] : quae latine sic: Et tibicen quidem in medio sedet tibia canens, & pede pulsans terram: scilicet illi autem per ordinem se inuicem sequentes figuras uarias representant, modo quidem bellicas, & paulo post saltatorias, quae Dionysio & Veneri amica sunt. Pollux quoque qui enumerat saltationum genera scribit πέδημα lacedaemonium: hoc est saltationem laconicam. Nam Lacedaemon ciuitas est Laconię. de quo genere saltationis intellexit Stat. in Achil. Multiplicátque gradũ modo quo currẽtes in actus, Quosque pii Samotraces erũt, núc obuia turba Pectine amazonio, mõ quo citat orbe Lacenas Delia, plaudẽtesque suis intorquet amiclis. Erit ergo sensus: Diuites & potẽtiores, qui saltationẽ laconiã exercẽt, & his nugis delectãtur, fruãtur uocibus obscoenis, & omni arte libidinis. Lasciuiis .n. multis saltatio celebrabatur: & ideo (ut dictũ est) grata erat Dionysio & Veneri. ¶ Testarum crepitus: apparet apud

Gades

Nomina in nis

Sed nunc dilatis auerte negocia curis,
Et gratam requiem dona tibi, quando licebit
Per totam ceſſare diem, non fœnoris ulla
Mentio, nec prima ſi luce egreſſa, reuerti
Nocte ſolet, tacito bilem tibi contrahat uxor
Humida ſuſpectis referens multitia rugis,
Vexataſq; comas, & uultum, auremq; calentem.
Protinus ante meum. quicquid dolet, exue limen,
Pone domum, & ſeruos, & quicquid frangitur illis,
Aut perit, ingratos ante omnia pone ſodales.
Interea megaleſiacæ ſpectacula mappæ
Idæum ſolenne colunt, ſimiliſq; triumpho
Prædo caballorum prætor ſedet ac mihi pace
Immenſæ, nimiæq; licet ſi dicere plebis,
Totam hodie Romã Circus capit, & fragor aurem
Percutit, euentum uiridis quo colligo panni.
Nam ſi deficeret mœſtam, attonitamq; uideres
Hanc urbem, ueluti Cannarum in puluere uictis
Conſulibus ſpectent iuuenes, quos clamor, & audax
Sponſio, quos cultæ decet aſſediſſe puellæ.
Noſtra bibat uernum contracta cuticula Solem,
Effugiatq; togam, iam nunc in balnea ſalua
Fronte licet uadas, quamquam ſolida hora ſuperſit
Ad ſextam, facere hoc non poſſis quinq; diebus
Continuis, quia ſunt talis quoq; tædia uitæ
Magna, uoluptates commendat rarior uſus.

apud antiquos inſtrumenta quædam fuiſſe, quas teſtas uocarent, quæ pulſata amœnum redderẽt ſonum: Vnde eſt illud apud Tranquillum in Nerone: Qui diuiſi in factiones plauſum genera conſiſcerent: bombos, & imbrices, & teſtas uocabant. niſi forte placeat intelligere crepitus teſtarum: hoc eſt tinnitus cymbalorum. ¶ Quibus abſtinet mancipium nudum: ideſt quibus uocibus obſcœnis ipſa meretrix non utitur: quaſi maiore afficiatur uerecundia. ¶ Nudũ: utrum ꝑ inopiam, an per impudicitiam & laſciuiã. ¶ Mancipium. i. meretrix, quæ lenoni ſeruit. ¶ Qui lubricat: qui pedũ celeri mobilitate exercet. ¶ Orbẽ lacedæmonium. i. gyros & ambages lacedæmonias circum tibicinem in medio ſedentem & canentem. Nam circum Auletem ſaltantes agebantur.

Pedemate ¶ Pedemate. ideſt ſaltu. Nam πή δημα ſaltũ ſignificat. Non ignoro a cõmentatoribus hunc locum diuerſis modis expoſitum: ut alij dixerint per orbẽ lacedæmonium deſignari annulum, cuius uſus manauerit a Lacedæmonijs, ac per hoc annulatos ſenatores, & equites Romanos intelligi, qui annulum pytiſmate. hoc eſt leui irroratione ſputi lubricum faciant. Alij uero legẽdum cõtenderint pytiſmate nõ pytiſmate: idq; eẽ genus exercitationis: cũ quiſpiam ſummis pedibus ingrediens manus protẽdit, ocyſſimeq; mouet: alterã retrorſum. ſ. alteram prorſum. &c. Alij item trochũ intelligi. de arbore pinu fabricatũ: q pytis dicatur pinus: unde fit pytiſma. Ego autẽ ex ſententia Luciani cõtẽdo intelligi (ut dixi) ſaltationem Lacedæmoniam. Legendumq; eſſe pedemate. i. ſaltu, & non pytiſmate, neq; pytiſmate. De omnibus tamẽ his opinetur, ut cuiq; libitum erit. ¶ Namq; ibi Fortunæ: oſtendit poeta non ſine riſu ſatyrico iniq; pauperibus eſſe comparatum: ut multa non liceat his facere: quæ ſi faciant, uideatur inhoneſta, ſi a diuite fiant. laudabilia. iuxta illud Nam quod turpe bonis Tityo, Seioq; decebant Criſpinum. ¶ Fortunæ: homini diuiti & fortunato. ¶ Veniam damus: ignoſcimus & multa in diuite toleramus: quaſi illi turpe non ſit, cum turpia facit. Sicq; poeta ſtultitiam hominum ridet, qui ex cenſu mores hominum ponderent: oſtendens non leuiore cenſura taxanda eſſe diuitis uitia, ꝗ pauperis. ¶ Illi: diuites. ¶ Alios ludos: alias uoluptates. Terent. Neſcis quos ludos hodie præbueris intus. ¶ Conditor iliados. i. Homerus, ꝗ bellũ Iliẽſe carmine ſuo cecinit. Sicq; docet ſummam ſemper dicti & facti uerecundiam ſuper cœnam cuſtodiendam. reſq; ſerias ibi tractandas. quod & Perſius ſenſit, cum dixit: Atq; uerecunda laxamus ſeria menſa. ¶ Dubiam laudem: hoc dicit, quia quæſitum eſt & ſæpe dubitatũ utrius carmen eſſet elegantius, Virgilij an Homeri. unde Propertius: Cedite Romani ſcriptores, cedite Grai. Neſcio quod maius naſcitur Iliade. ¶ Tales uerſus: Homeri & Virgilij. ¶ Qua uoce: quaſi dicat quoquomodo legeris, grauia & ſonora uidebuntur.

ASCen. ¶ FORSITAN expectes. Ordo eſt: Tu Perſice expectes forſitan ut Gaditana ſup. puella incipiat prurire. i. pruritũ facere, & libidinẽ excitare. choro canoro. i. ſimul canẽtiũ. & ut puellæ ꝓbatæ. i. laudatæ plauſu. i. cũ applauſione. deſcẽdãt ex ſaltu. ſ. ad terrã: clune tremulo: qd' lubricitatis ſignũ eſt. ubi addit ꝑ appoſitionẽ exiſtẽtes ſup. irritamẽtũ. i. excitatio & ꝓuocatio. Veneris. i. libidinis languẽtis. i. imbecillis. & exiſtẽtes acres urticæ. i. pruriginis excitatrices diuitis ſup. uiri. tñ iſta. i. iſtiuſmodi cõtẽptibilis uoluptas laſiadi & tripudiãdi. alterius. ſ. muliebris ſexus. eſt maior. ſ. ꝗ uirilis. ille ſexus. ſ. muliebris extendit' ſup. ad libidinẽ magis. & urina. i. petulantia urinæ, cõcepta auribus ꝑ impudica uerba: atq; oculis ꝑ obſcœna

mẽbra. mouet'. i. excitatur. Domus humilis nõ capit has nugas. i. illecebras uanas. Ille. ſ. diues. audiat crepitus teſtarum. i. tympanorum: cum uerbis, quibus abſtinet. mancipiũ. i. ſcortũ. ſtans nudũ. i. proſtans. i fornice. i. proſtibulo ſub arcu teſtudineo Theatri: aut alterius ædificij cõſtituto. olido. i. fetente ꝓpter lucernas & ſordes alias. Ille. ſ. diues. ꝗ lubricat. i. lubricum facit: & irrorat: ut poſſit deponere & oſtẽtare. pytiſmate. i. ſputo frequẽti, orbẽ. i. annulum põderoſam. lacedæmoniũ. i. inſtar annuli Lacedæmoniorum: ꝗ magnus: ſed ferreus erat: Nã pro qa: ſi diues ſupp. talia facit. nos damus fortunæ. i. ꝑ fortunas & diuitias eius ueniã. Alea eſt turpis mediocribus. & adulteriũ eſt turpe mediocribus. ideſt mediocriter diuitibus. & illi uidelicet diuites cũ faciãt, uel cũ faciũt hæc eadẽ, quæ turpia ſunt mediocribus. ipſi uocãtur hilares & nitidi. i. lauti & liberales, & nõ ſordidi, nec triſtes nimium. Noſtra conuiuia dabunt hodie alios ludos. i. alias recreationes. ꝗ honeſtas. Conditor Iliados. i. Homerus cantabitur. i. pronunciabitur, atq; carmina Maronis. i. Virgilij. altiſoni. i. altiloqui & cothurnati: facientia laudem dubiam utrum. ſ. maiorem an minorem habeant: ꝗ carmina Homeri. i. quæ poſſunt certare laudibus Homeri. cantabunt ſup. hodie. Si quis autem dicat puerum imperitum eſſe, qui ea proferret. addit poeta. Quid refert qua uoce: ideſt pronũciatione. tales. i. tam bene conditi uerſus legantur. quaſi dicat nihil.

IOAN. BRIT. ¶ SED nũc dilatis: uolo, inqt nunc animo ſis oium curarum uacuo & tranquillo: dũ cœnamus: docẽs illam demũ uitam eſſe iucundã, ꝗ animi tranquillitati ſeruit. ¶ Prima luce: adulteria ſui temporis notat. ordo aũt eſt. Vxor non contrahat tibi bilem, ſi egreſſa prima luce ſolet reuerti nocte. ¶ Cõtrahat bilẽ. colerã moueat, & indignationẽ, q ad mœchos iuerit. ¶ Multitia: ueſtes. de ꝗbus in ſcda Satyra. ¶ Humida: ꝑ coitũ. unde fit ſuſpitio adulterij. ¶ Auremq; calentẽ: aures. n. calẽtes indices ſũt adulterij recẽter admiſſi. qd' Antonius notauit in Octauia fœmina. ſ. cõſulare triclinio uiri cora i cubiculũ abducta: rurſus i cõuiuiũ rubẽtibus auriculis, incõptiore capillo reducta. ¶ Interea: dũ cœnamus. ¶ Megaleſiacæ: iterũ ꝑpli Romani deſidiã notat, q ipenſo ſtudio ludos Circẽſes ſpectaret. unde ſupra: Si potes auelli Circẽſibus. & alibi: Atq; duas tm̃ res anxius optat Panẽ, & Circẽſes. Nã i Circo maximo ludi celebrabant' i honorẽ Cybeles magne Deorũ mr̃is, q Megalẽſes dicebant': ἀπὸ τῆς μεγάλης μητρὸς: hoc eſt a magna mr̃e. ¶ Mappæ: Mappa erat ſignũ, qd' a ꝑtore, q ludis ꝑerat oñdi ſolebat nõ ſine magno aurigaꝶ gaudio ludorũ celebrationẽ eſſe futurã. de quo ſigno ſenſiſſe uſ Varro i ſermone latino, cũ ait: In Circo primo unde mittunt' eq, nũc dr̃r carceres a coercẽdo, ne inde exeãt anteꝗ magiſtratũ ſignũ miſit. Tranq'. i Nerone: Vniuerſoꝶ ſe oculis i Circo maxio ꝑbuit aliquo liberto mittẽte mappã. Mart. Cretatã ꝑtor cũ uellet mittere mappã: Prætori mappã ſurripuit Hermogenes. ¶ Idæũ ſolẽne. i. quod ſolẽne celebrãt i honorẽ Cybeles Idææ. i. Phrygiæ. nã Ida mõs eſt Phrygiæ eiuſdẽ ẽt nois eſt i Creta. Ex Phrygia. n. quo tpe Hãnibal Italia uaſtabat adducta eſt, libris Sibillinis docẽtibus hoſtẽ alienigenã, qui terræ Italiæ bellũ intuliſſet, pelli Italiæ, uinciq; poſſe: ſi matris Idææ Peſſinũte numẽ Romã aduectũ foret. Legati igitur Pergamũ miſſi ad Attalũ regẽ lapidẽ, quẽ matrẽ Deũ incolæ eſſe dicebãt, ab eo acceperunt, Romãq; deportarũt, excepit eã P. Scipio Naſica. Cn. filius eius, q i Hiſpania ꝑierat, uir optimus a ſenatu iudicatus: adoleſcẽs nõdũ qſtorius: qm̃ ita riſum habebat'. ut numẽ id ab optimo uiro reciperet', ꝯſecraretur q;. Vñ Oui. i Faſtis: Mr̃ abeſt, matrẽ iubeo Ro

Megaleſia

Mappa

Simulachrum magnæ matris

manæ regras: Cũ uenerit, casta est accipienda manu. ſ Colunt: celebrãt. ſ Prætor sedet: ptores (ut añ diximus) oibus ludis perant. Alibi iuuena. Quid si uidisset ptorẽ i curribus altis Extãtẽ, & medio sublimẽ i puluere Circi. In tunica Iouis. i. i habitu triũphãtis. unde nũc ait: Similisq; triũpho. i. triũphãti. ſ Præda caballoꝝ uel inust°, & iniquus occupator caballoꝝ. i. ornamẽtoꝝ, & isigniũ triũphaliũ, uel (qđ magis placet) pdo caballoꝝ. i. fraudator & spoliator ipsorũ quoꝝ meritũ pmia. nã plerunq; ludorũ pfecti palma, & pmio defraudãt equos uictores, brauiũq; alijs nõ recte iudicates tradũt. qđ & Plaut. inuit in Amphitryone his uersibus: Sine q ambissent palmam histrionibus, siue adeo & ædiles perfidiose cui dicunt. Trangl. i Nerone: Ex Antonia maiore patrẽ Neronis pcreauit, pfidiæ uero tãtæ, ut nõ mõ argẽtarios ptijs reꝝ coemptaꝝ, sed & i ptura mercede palmaꝝ aurigarios fraudauerit. ſ Sedet: i curru. s. ut cũ illo cõueniat. Quid si uidisset ptorẽ i curribus altis Extãtẽ. ſ Ac mihi pace: ue nuste plebẽ flagellat oñdẽs totũ eius studiũ esse i spectaculis, ludorũq; celebratione. ſ Pace: bona uenia ut nõ irascatur, qa i eius cõtumeliã uidear hęc dicere. ſ Fragor. i. strepitus & clamor

Fragor

fauẽtiũ i Circo. fragor pprie est reꝝ fractaꝝ. ſ Percutit aurẽ. nã in Theatris, & Circis magni tollebant clamores ob studiũ diuersę fauẽtiũ. Hora. in episto. Nã q p uicere uoces Eualuere sonũ referunt quẽ nra Theatra: Garganũ mugire putes nemus, aut mare Thuscũ: Tãto cũ strepitu ludi spectant & arte. Sic & Sene. i prima epi. xi. lib. Ecce Circensiũ obstrepit clamor subita aliq̃, & imẽsa uoce feriunt aures meæ. ſ Colligo: cõprehẽdo & cõiicio. ſ Euentũ: intelligo, inqt. futuꝝ ut auriga pañi uiridis. i. q idutus est pãno uiridi, & cui factio pañi uiridis. i. prasina fauet, sic uictor. De quatuor aũt factionibus ludoꝝ Circẽsiũ diximus sufficiẽter in. iii. Saty. illic: Si potes auelli Circẽsibus. ſ Nã si deficeret. i. si is auriga uinceret, cui factio prasina fauet, uideres totã ciuitatẽ nõ minus attonitã, q̃ olim fuit accepta classe Cãnẽsi: hincq; oñdit (qđ diximus i pcedẽti Satyra) magnũ, multorũq; extitisse fauorẽ pañi uiridis. Caligula. n. & Nero ita prasinæ factioni addicti fuere, ut Caligula cœnaret i stabulo assidue, & maneret, agitatori cythico uicies sestertiũ cõtulerit. Neroni uero plurimus sermo, q̃q̃ uetaret, de Circẽsibus esset. Et quondã tractũ Prasinũ agitatorẽ iter cõdiscipulos qrẽs obiurgãte eum magistro, de Hectore tracto se loq ementitus sit. ſ Mœstã: Cassiodorus scribit urbẽ nõ minus fuisse solicitã de uictoria agitãtiũ equos, nec aliter iter se cõtẽdere cõsueuisse, q̃ si resp. discrimẽ adesset. ſ Victis cõsulibus: sicuti fuit cũ Pau. Æmilius & Terẽt. Varro cõsules supati sũt apud Cãnas, quoꝝ Pau. Æmilius ẽt occisus fuit. lege Liuiũ lib. xxii. ab urbe cõdita. ſ Spectẽt iuuenes: iuuenes, inqt, quos decet sedere iuxta puellas, & certare sponsionibus, spectẽt tales ludos. ſ Quos clamor decet: qbus i Circo turpe nõ est clamare, cũ applaudũt & fauẽt. ſ Spõsio: dr cõtentio & altercatio, q̃ fit depositis pignoribus. Spectatores igit iuicẽ cõtendentes spõsione. i. deposito pignore, alij aliũ fore uictorẽ asserebã. Pli. lib. xxxiii. Ad spõsiones euãnum annulo extrẽte: solẽt. n. annuli i spõsionibus sæpe deponi. Idẽ in. vii. loquẽs de Asclepiade: Sed maxime spõsione facta cũ fortuna, ne medicus crederet, si unquam inualidus ullo modo fuisset. Idẽ. in. viii. loquẽs de cœna Cleopatrę: Ergo spõsionibus fa

Sponsio

ctis postero die magnificã cœnã apposuit Antonio in eodem: Ne triumphatu suo nimis superbiat Anto. pene histrioni cõparatus: & quidem nulla spõsione ad hoc pductus singulos uniones cõuiuis ad sorbendum dedit. ſ Audax: quia in discrimine res uersatur, cũ rei euentus sit incertus. ſ Assedisse: iuxta sedisse. sic enim uiri & mulieres in Theatris promiscue sedebant. Ouid. Proximus ad dominam nullo prohibente sedeto. ſ Nostra bibat uernum: consueuerũt antiqui (auct. Celso, ut recitauimus apud Persiũ illic: Et assiduo curata cuticula Sole) ante cibũ exerceri, eã exercitationẽ sequebatur modo unctio, uel in Sole, uel ad ignem, modo balneum. Descendebat enim in solium ubi lauabantur; tum multo oleo ungebantur, leuiterq; perfricabantur. Persius alibi: At si unctus cesses, & figas in cute Solem. secundum ergo hanc consuetudinem ait nostra cuticula bibat Solem uernũ. ſ Contracta: per ætatem rugosa. ſ Effug: atq; togam. i. exuat & deponat togam mensura ad Solem: hoc magis placet, q̃ ut intelligas p togã labores comitũ togatorũ. nam uiliores togam sumebant, cũ diuites sequebantur: qui potentiores salutabãt matutino. eorum ergo comites errabant per urbẽ, dictiq; sunt togati & anteambulones. Martialis. Si matutinos facile est tibi rumpere somnos Attrita ueniet sportula sæpe toga. Nisi forte uelimus intelligere Iuuenalẽ iter togatos ambulasse sequentẽ diuites salutantes: in quo officio ostendit se fuisse: Martia, Cur absim quæret, breuiter tumulta fatere. Non poterat uanæ tædia ferre togæ, sed prior sensus magis placet. Nam cum toga antea communis omnium Romanorum habitus fuisset: iuxta quod Virg. appellauit Romanos: Gentem togatam: ad utiliores postea tantum transiuit. ſ Salua fronte: sine aliquo pudore: hoc autem dicit: quia horæ quinta negociis maxime districti erant. Martia. In quintam uarios extendit Roma labores: Sexta quies lassis, septima finis erit. Salua autem fronte dicit: quia ibi omnis posita est maiestas hominis. unde dicimus: Iste frontem perfricuit: idest omnem pudorem deposuit. Quintilianus in. ix. Perfrica frontem: & dic te digniorem, qui prætor fieret. ſ Hoc. s. frequentare cõuiuia, & otio indulgere. ſ Talis uitæ: otiosæ. s. & uoluptuariæ. ſ Voluptates commendat rarior usus: sententia est generalis: per quam (licet poeta eam ad mediocrem usum epularum tenendum accõmodet) monet omne nimiũ ex sententia Chilonis cunctis in rebus esse fugiendum: nullamq; uoluptatem esse tantam, quæ non assiduitate sui fastidium pariat.

ASCen.

¶ SED nunc dilatis &c. Monet Persicum ut lætum cõuiuiũ agat erectis curis domesticis: & ẽt ludorũ Circensiũ: qbus reliqui nimiũ intenti sunt. Ordo est: Sed o Persice auerte negocia. i. domesticarũ rerũ administrationes. & hoc curis dilatis. i. extensis i aliud tẽpus. & dona tibi nunc gratã requiẽ quando licebit cessare p totã diem. nulla mẽtio fœnoris nõ fiat sup. apud me. nec uxor cõtrahat. i. commoueat. tibi tacito. i. taceti. bilẽ. i. iracũdiã & indignationẽ amarã. si ipsa egressa prima luce solet reuerti nocte. referẽs mulitia. i. mollia sua indumẽta humida pp coitũ. & hoc rugis. i. plicis suspectis: q sit inclinata ab adultero. & referẽs comas uexatas a petulante adultero. & uultũ & aurẽ calẽtẽ ex libidinosa cõtractione: & lasciuis morsibus: hoc est exue zelotypiã. & exue protinus. i. statim uel omino. ante limẽ meũ. i. qñ intrabis domũ meã. qcqd dolet sup. tibi. i. memoriã oium reꝝ q̃ tristitiã afferre possint. Pone. i. depone e memoria, aut solicitudine tua: domũ seruos: & quicqd frãgit illis. i. ab illis uidelicet seruis aut perit. i. deperditur. & añ oia pone. i. depone. obliuiscere sodales. i. cõuictores ingratos: ne inter edendũ illorum fiat memoria. interea dũ nos cœnabimus Romani sup. colunt spectacula mappæ megalesiacæ. i. q̃ ostẽsa certũ erat Megalesia. i. ludos magnæ matris Deũ celebranda esse in pximo. In ea enim pictura & forma erat ludorum: aut ea præmiũ erat uictori: colunt ergo spectacula megalesiacæ mappæ: appositione solennẽ Idæum. i. Troianũ hoc est existentia solenne quoddam a Troianis introductum. Hoc autem uidetur poeta dicere ut demat Persico solicitudinẽ negociorũ: quæ cũ populo habet. q. d. ciuitas tota erit occupata in Circẽsibus ideo & tu mecũ securã uitã agere poteris. simul taxat affectionem populi Romani ad eiusmodi ludos. & prætor existens præda cabalorũ. i. equorũ illic uincentiũ: quos nõ iustis præmijs sibi cõparat inuitis dñis: aut quos fraudat præmio debito: traducto eo ad alios p fauorẽ: sedet similis triũphanti: in curru. s. & uestibus triũphalibus. ac. i. atq;. sulicet mihi dicere pace. i. cũ pace & bona gratia. plebis imensæ & nimiæ. Circus. i. locus ubi fiũt ludi Circenses, capit. i. irretit, & illaquead q̃si captiuã totã Romã. & fragor. i. cõcrepitus curruũ, equorũ, & populorũ. percutit auram. s. aerẽ mediũ. quo fragore ego colligo. i. cõiecto. euẽtũ pañi uiridis. i. qd euenerit uiridi pãno decoratis. si enim uictores sunt ab oĩbus acclamatur: uiridis pannus: uiridis pannus sup. uicit. & ita de reliquis. nã si euẽtus sup. uiridis panni deficeret a uictoria. s. qa illi maxime fauebãt: tu uideres hanc urbem mœstam, atq; attonitã: ue luti sup. erat cõsulibus. s. Paulo Æmilio. ac Terentio Varro. uictis ab Hannibale: in puluere Cãnarũ. i. illius uici Capaniæ. iuuenes quos clamor. i. applausus uel cõcertatio ubi dubia est uictoria decet. & quos sponsio. i. depositio de futura uictoria huius uel illius decet. & quos decet assedisse puellæ cultæ. i. iuxta puellam cultam. spectent huiusmodi ludos. nostra autem curicula q̃ iam uetula est. cõtracta. i. corrugata senio. bibat. i. excipiat apricando Solẽ uernũ. i. calorẽ Solis tẽperatũ. & effugiat togã. i. togatorũ: qui ludis intersint: solicitudinẽ: licet ut uadas iam nũc in balnea: & hoc fronte salua s rubore. s. & infamia: quia oẽs perditæ uitæ homines intersunt Circensibus: q̃q̃ hora solida. i. integra & plena superfit. i. abundet usq; ad sextam: qua balnea calebat. ut non possis facere hoc. s. quã tumuis libere frequentare balnea quinq; diebus cõuiuiis: qa magna tædia sunt quoq;: idest etiam talis uitæ. rarior usus cõmendat: idest gratas & iucũdas facit uoluptates: idest id unde fit raro fiat, uoluptates caperentur: sin frequenter tædium.

FINIS.

IVNII IVVENALIS AQVINATIS SATYRA DVODECIMA.

IN DVODECIMAM SATYRAM IVNII IVVENALIS ARGVMENTVM.

Natali Coruine die. Ad Coruinum hanc Satyram scribit: qua ostendit se pro salute amici sui Catulli, qui graui maris agitatus tempestate periculum omnino euaserat, uota Dijs esse persoluturum. Verum Satyrę nô immemor eos flagellat, qui cupiditate adducti, nô pro amico, qui habeat filios, ut Catullus habebat, sed pro orbis tantum, quorum hæreditatem capiunt, uota suscipiunt. nominatim autem insectatur Neuium, & Histrum Pacuuium, qui temporibus suis testamẽtorũ captatione locupletati erãt. Est aũt ordo & sensus, O coruine hęc lux, qua cespes festus.i. ara expectat aĩalia pmissa Dijs, est mihi dulcior natali die subauditur. o. extrinsecus est.

NATALI Coruine die mihi dulcior hæc lux
Qua festus promissa Deis aĩalia cespes
Expectat, niueã reginæ cædimus agnam.
Par uellus dabit pugnãti Gorgone Maura,
Sed procul extensum petulans quatit hostia funem
Tarpeio seruata Ioui, frontemq; coruscat
Quippe ferox uitulus templis maturus, & aræ,
Spargendusq; mero, quem iam pudet ubera matris
Ducere, qui uexat nascenti robora cornu.

Satyra duodecima. Natali Coruinæ die.

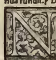
IOAN. BRIT. Natalis dies

NATALI die: summa enim hilaritate antiqui diem, quo nati erant, quotannis celebrabant, gratias Dijs agentes pro hac luce ad quam uenerãt. Amici uero, & clientes natalẽ celebrãtibus munera mittebãt, unde multi auaritia adducti (ut diximus alibi ante) non solum diem natalem semel, sed sæpius ĩ anno quo plura ab amicis munera acciperẽt, celebrabãt: q̃re a Mart. sic taxaẽ Clytus: Vt poscas Clyte munus, exigasq; V no nasceris octies in anno. Natalis aũt apud ueteres plenum fuit. ut illic apud Virgi. Meus est natalis Iola. Et mox adiectionẽ recepit. ut hoc loco Natali die. Et apud Terẽ. Porro aũt alio munere ferieẽ: ubi erit puero natalis dies. ⸿Cespes festus.i. ara cespitibus extructa. ẽ.n. cespes herba cũ terra simul effossa. ⸿Reginæ: Iunoni, q̃ ob excellẽtiã regina a poetis appellaẽ. uñ Virg. Ast ego q̃ diuũ incedo regina. ⸿Par uellus: par agna. nã uellus sępe pro oue ponitur a poetis. Oui. li. vii. Meta. Cultrosq; ĩ guttura uelleris atri Conijcit. ⸿Pugnãti: periphrasis est Mineruæ, quam scimus eandem esse & Palladem, quæ ĩ scuto caput Medusæ diciẽ habere collocatũ. ergo pugnãti Gorgone.i. Mineruę, q̃ pugnat Ægide, in qua est caput Medusæ collocatũ. Virg. Ægidaq; horriferam turbatæ Palladis armã. Higin° tñ tradit caput Medusę fuisse collocatũ in pectore eius: unde & Claudianus in Gigãtomachia: Tritonia uirgo Prosilit ostẽdens rutila cũ Gorgone pectus. ⸿Gorgone Maura: capite Meduseo in pectore, siue scuto collocato. Gorgones tres fuisse tradunt fabulæ filias Phorci, ex Cetho cõiuge: quarũ prima Stẽno, secunda Euryale, tertia Medusa erat. scribit Mella habitasse insulas Gorgades in Oceano Atlãtico; uñ & Gorgones dictas existimãtur. fingũt poetæ unũ tñ oculũ his fuisse: quẽ sibi inuicẽ cõmodarent. addunt Medusam p littora uagantẽ a Neptuno amatã, fugientẽq; compressam fuisse in tẽplo Palladis. Ob eamq; rem Deã indignatã capillos eius, per quos Neptuno placuerat in serpentes conuertisse, fecisseq; ut qui eam aspicerent, in lapides uerterentur. Hanc dormientem Perseus Iouis & Danæus filius, acceptis Mercurii talaribus, eiusq; falcato ense, & scuto Palladis crystallino: per quod illam impune aspicere posset, interemit, abstulitq; eius caput: quod ipsi scuto opposuisse dicitur ex ceruice igitur recisa equus Pegasus alatus fertur esse procreatus, qui inde usq; ad Heliconem collem peruolãs, & pede humum fodiens, fontem excitauit Hippocrenem musis consecratũ. Higinus tradit nõ a Perseo, sed a Minerua Medusam interemptã fuisse. Omitto autem ea, quæ a Diodoro lib. iiii. referuntur de Gorgonibus mulieribus ualidis & pugnacibus, aduersus quas dicit Perseum haud paruo certamine bellum gessisse. ⸿Maura: nam in insulis (ut diximus) quæ Gorgades dictæ sunt in mari Atlantico habitauere, est autem Atlas mons Mauritaniæ. ⸿Sed procul extensum, sed Ioui, inquit, uitulum parauimus, quem mactemus. ⸿Funem extensum: ferociam ostendit uituli, qui ducentes etiam antecet. Nam uitulus funibus ducebatur: humeris autem hominis ad aras allatus nõ fere litabat: sicut nec claudicãs, nec aliena hostia Deos placat, nec fugiẽs ab aris. ⸿Hostia uictima. & hostia dr̃ ois bestia ad sacrificium tñ parata. ⸿Tarpeio Ioui.i. Capitolino, cuius templũ erat in Capitolio. nã cũ fundamẽta ædis Iouis fundarenẽ, caput humanũ dr̃ inuentũ. Vñ mõs Capitolinus dictus est, q antea Tarpeius a Tarpeia uirgine uestali, q̃ ibi Sabinorũ scutis est obruta, dicebatur. hunc prius Saturniũ appellatũ scribunt Cato, & Fabius pictor de originibus. ⸿Frõtẽq; coruscat: poluit, p crispat: quod signũ est ferocitatis. ⸿Tẽplis maturus: nã maturi tũc dicebanẽ ad sacrificiũ cũ cauda articulũ suffraginis contingebat, breuiore aũt nõ litabant. auctor Plin. ⸿Spergẽdusq; mero: nã in sacrificijs inter cornua uictimarũ merũ fundebaẽ. Virg. in. iiii. Ipsa tenẽs dextra paterã pulcherrima Dido Cãdentis uaccæ media iter cornua fundit. ⸿Ducere: sugere.

Cespes — Gorgonus — Hostia Victima — Capitolium — Tarpei° mons

A SCen.

NATALI Coruinæ &c. In hac Satyra se uere amicũ habere aiunĩ Catullũ signat poeta reprehensurus captatores hæreditatum: quos hęredipetas uocant: qui se amicos ut hæredes inscribãtur, simulant. Ordo est: O Coruine. hæc.i. hodierna lux est mihi dulcior natali die: quo tñ maxime Genio, & uoluptati ĩdulgere solebãt: qua sup. luce, cespes.i. ara ex cespitibus.i. terra cũ herba ĩ cõfectus. festus.i. quẽ ego festũ facio. expectat aĩalia pmissa Deis saluatoribus. s. amici Catulli. nos cædimus.i. mactamus reginæ sup. Deorũ. s. Iunoni. agnã niueam.i. candidã. & par.i. cõsimilis coloris: hoc est etiam album uellus dabitur supple. Deæ Palladi, seu Mineruæ. pugnanti Gorgone.i. Medusa. Maura.i. Ægide habẽte caput Gorgonis impositum. sed hostia seruata Ioui tarpeio.i. qui colitur in arce Tarpeia: hoc est in Capitolio: hoc est bos candidus. existens petulans.i. quia pinguis. lasciuus, & cornupetens. quatit. idest concutit. procul. idest de longe. funem extentum. idest. laxum: non enim poterat arcte ligari: ne inuitus uideatur offerri: quod signum mali ominis credebatur. & coruscat.i. micando uibrat frontem: qppe.i. utpote. uitulus.i. bos intactos qui nondũ iugũ traxerit: ferox: & maturus tẽplis, & aræ.i. sacrificio. & spargendus mero.i. uino puro: quod inter cornua aurata fundebatur. quẽ pudet iam ducere.i. ductu quodam oris exugere ubera matris: & qui uexat.i. frequenter petit robora.i. truncos arborum. cornu nascenti, & nondum solido.

Si res ampla domi, similisq; affectibus esset,
Pinguior Hispulla traheretur taurus,& ipsa
Mole piger, nec finitima nutritus in herba,
Læta sed ostendens Clitumni pascua sanguis
Iret,& a grandi ceruix ferienda ministro,
Ob reditum trepidantis adhuc, horrendaq; passi
Nuper,& incolumen sese mirantis amici.
Nam præter pelagi casus,& fulguris ictum
Euasi, densæ cælum abscondere tenebræ
Nube una, subitusq; antemnas impulit ignis
Cum se quisq; illo percussum crederet,& mox
Attonitus nullum conferri posse putaret
Naufragium uelis ardentibus omnia fiunt
Talia, tam grauiter, si quando poetica surgit
Tempestas. genus ecce aliud discriminis, audi,
Et miserere iterum, quanquam sint cætera sortis
Eiusdem, pars dira quidem, sed cognita multis,
Et quam uotiua testantur fana tabella
Plurima (pictores quis nescit ab Iside pasci?)
Accidit & nostro similis fortuna Catullo,
Cum plenus fluctu medius foret alueus,& iam
Alterum puppis latus euertentibus undis
Arboris incertæ, nullam prudentia cani
Rectoris conferret opem, decidere iactu
Cœpit cum uentis imitatus Castora, qui se
Eunuchum ipse facit cupiens euadere damno
Testiculi, atq; adeo medicatum intelligit inguen.
Fundite quæ mea sunt dicebat cuncta Catullus
Præcipitare uolens etiam pulcherrima, uestem
Purpuream teneris quoq; Mecœnatibus aptam,
Atq; alias, quarum generosi graminis ipsum
Infecit natura pecus, sed & egregius fons
Viribus occultis, & bæticus adiuuat aer.
Ille nec argentum dubitabat mittere lances
Parthenio factas, urnæ cratera capacem,
Et dignum sitiente Pholo, uel coniuge Fusci,
Adde & bascaudas,& mille escaria multum
Cælati, biberat quo callidus emptor Olynthi.
Sed quis nunc alius, qua mundi parte, quis audet
Argento præferre caput, rebusq; salutem?
Non propter uitiam faciunt patrimonia quidam,
Sed uitio cæci propter patrimonia uiuunt.
Iactatur rerum utilium pars maxima, sed nec
Damna leuant, tunc aduersis urgentibus, illuc
Decidit, ut malum ferro summitteret, ac se
Explicat angustum, discriminis ultima quando
Præsidia afferimus, nauem factura minorem.

IO AN. BRIT.

SI RES ampla domi: sensus est: Si mihi diuitiæ essent, quales opto: mactarem sane uictimam pinguiorem Hispulla. sicq; se amico commendat ab ingenua uoluntate. Affectibus: idest desiderijs meis. Hispulla: satyrice mulierem sui temporis pinguem notat. Ipsa mole: ipsa crassitudine. Sanguis: idest taurus sanguinis & succi plenus. Clitumni: in agro Falisco Clitūni amnis aqua pota candidos boues fecit. Plin. li. ii. cap. centesimosexto. Iret: ad sacrificiū scilicet. Grādi ministro: idest uictimario, qui ante aras uictimam cædebat. Mirātis se incolumem: q tantā tempestatem euadere potuisset. Nā pręter pelagi casus: præter, inqt, astū maris & ictum fulminis euasi: tenebræ ueluti nocturnæ, obortæ sunt: sicq; atrocē tempestatē designat: qlis est illa uirgiliana: His unda dehiscens Terrā inter fluctus aperit, furit æstus arenis. Fulguris euasi: quod forte euaserat. fulgur aūt posuit pro fulmine. Est. n. fulgur ignis late explicitus. fulguratio ostēdit ignem, fulminatio emittit. Subitus ignis: periphrasis est fulminis. est. n. ignis coactus uentorū īpetu iactus. lege Senecā in naturalibus. Impulit antēnas, i. pcussit. Cōferri: cōparari suo naufragio. Velis ardētibus. fulminis īcēdio conflagrātibus. Omnia fiūt Talia. tales, inqt, solent esse tēpestates, q a poetis describuntur: qlis fuit tempestas Catulli. Nā poetæ si quando describunt tēpestates, eas exaggerando fingūt grauissimas. & sic ostēdit tēpestatem Catulli nō cedere periculi atrocitate poeticis tēpestatibus, quantumuis grauissimis. Si quando poetica surgit. i. a poetis describit. bene aūt dixit surgit: nā proprie tēpestas in mari surgere dicitur. Genus ecce aliud: attentū facit auditorem. est. n. dicturus quomodo in mare oīa pretiosa proiecerit urgēte tēpestate. Quamquam cætera: subaudi q dicturus sum. Miserere iterū: qa iam misertus est pp tenebras & fulminis ictū, quo uela sunt pcussa. Eiusdem sortis: eiusdem tēpestatis. nā potuisset aliud discrimē narrare extra tēpestatem maris. Pictores quis nescit ab Iside pasci: Tibullus loquēs de Iside: Picta docet tēplis multa tabella tuis. Tabella uotiua: q ex ualetudine seruati fuissent in tēplo Æsculapij i tabella genus morbi pictum suspendebāt. Sicq; qui naufragiū euaserat, tabella casum pictū in tēplo Neptuni figebāt. uerū postea recepta & supstitione Ægyptia i tēplo quoq; Isidi, cuius sacrificia pcipua ueneratione in Vrbe colebātur, tabellas ponebant, tanq̄ q mari pclitātibus opitularet. Cuius rei rōnem Lucianus cōmemorans i tertio Deorū dialogo scribit: quēadmodū Iupiter mandauit Mercurio, ut Argū pastorē interimeret: Ioq; puellā i Ægyptū p mare trāsferret, Isidemq; nominaret: q in posterū esset Ægyptijs Dea, & Nilū i alueū reduceret, uētis īperaret, ac nauigātes seruaret. Qui igitur naufragiū faciebāt id i tabella uotiua pictū in templo Isidis ponebāt: sicq; pictores pasci dicebātur ab Iside. Quare non īmerito Ægyptus nauigiū Isidis colit: qa Europa i Tauro rapta fertur. i. i naui tauri picturā habēte. auctor Fulgētius. Pars dira quidē: arduū. n. est ex naui ptiosam supellectilē abijcere in mare. Cognita multis: quā calamitatē multi nauigantiū sunt experti. Accidit fortuna: ordo est: Accidit & Catullo nostro similis fortuna. i. ut i mare res ptiosas abijceret, quod & multi alij fecere, ut templa docēt Deorū p tabellas uotiuas. Votiuas: uotiuæ dnr ea, q Dijs p uotū destinata sunt. unū uotiuam dicimus uictimā, quæ per uotū sacrificio est destinata. unū Horatius. Pascitur in uestrā reditū uotiua iuuēca. Et Victruu. li. viii. Hiero rebus bene gestis, cū auream coronā uotiuā Dijs imortalibus quodā in fano constituisset. Cū plenus fluctu: sensus est: Cum forte nauis esset serpiena fluctu, undisq; incertis agitaret, neq; gubernator sua posset arte subuenire, Catullus partē rerū suarū, quibus nauis onerabatur, in pelagus proiecit: quo nauis facta leuior tēpestatē superaret. Sicq; prudētia commēdat Catullū. Subuenire. n. tēpestati quauis ratione sapientis est: eoq; magis: si plus adipiscare re explicata boni, q̄ adcubita iamali. Decidere iactu Cœpit. i. Catullus cœpit decidere & pacisci cū uētis iactu. i. rerū suarū eiectione: quasi ita eiectis rebus suis uētis satisfaceret. nā sequit: Imitatus Castora: effundite quæ mea sunt. illud. n. absurdum est exponere decidere pro cōcidere nauim. Decidere. n. dnr debitores, cū aliquibus rebus datis cū creditore paciscūtur. Arboris incertæ: ordo est: Cū iā prudentia cani rectoris nullā ferret opē arboris incertæ. i. q naui incertæ debebat & cōueniebat. Tale ē genus orationis ē apud Propertiū: Quærite nō sani pectoris auxilia. i. qrite auxilia pectori meo nō sano. i. q cōueniant pectori meo: pōt ēt talis esse ordo: Prudētia cani rectoris arboris incertæ hoc est gubernatoris nauis incertæ. Arboris incertæ. i. nauis. Nā poetæ nauē plerūq;, & arborem, & urbē appellant. Persius: Trabe rupta Bruttia saxa prehēdit amicus inops. Oui. Nōdum cæsa suis peregrinum ut uiseret orbē: Montibus in liqdas pinus descenderat undas. Imitatus Castora: Castor aīal est pōticum terrestre, & aquaticū, cauda piscoū, cætera specie lutræ, q mortis sui testiculos sibi amputat periculo urgēte, ob hoc se peti gnarus. Castoreū id me dici uocit. Vir. Virosaq; pōtus Castorea, de quo plura apud Persiū illic: Sapdam ea aduehe pōto Castoreū stuppas. de eo multa Pli. & Solinus. poeta exēplo Catulli monet salutē oībus rebus anteponendā. Medicatū: ad multa medicamēta aptū. Teneris Mecœnatibus. i. mollibus & delicatis, qlis fuit Mecœnas. Nā cū cōstat (ut diximus in pri.

Votiuæ tabellæ

Saty.illic:De Mecœnate supino)delicatũ fuisse.ſ Atq; alias.subau
di uestes Hoc loco poeta describit,intelligitq; uestes coloris natiui
ex lana bætica. Nam ĩ pecudibus bæticis:hoc est Hispanis,uellera
sunt rutila,ex qbus nullo alio adhibito colore uestes texebant,eas
oñdit poeta talẽ colorẽ habere ex pascuis,potuq; aquarũ,& tempe
rie aeris. Inde lacerna bætica apud Mart.sic logi: Nõ est lana mihi
mẽdax,nec mutor aheno:Sic placeã tyriæ,me meæ tinxit ouis.Idẽ
li.ix.In tartesiacis domus est notissima terris: Qua diues placidũ
Corduba Bætio amat.Vellera natiuo pallent ubi flaua metallo:Et
linit Hesperiũ brattea uiua pecus.idẽ in fine.xii.libri,Bætis oliuife
ra crinem redimite corona: Aurea qui nitidis uellera tingis aquis.
ſ Generosi graminis:ordo est·Quarũ uestiũ ipsum pecus natura ge
nerosi graminis infecit.i.tinxit:unde ĩfector,tinctor appellatur, Cic.
Infector Dibaphũ rogitat,sed infector rẽ oratur.ſ Generosi graminis.i.her
bæ generosæ,& nobilis.ſ Sed & egregius fons:nõ solũ,ingt,lanæ
illæ in ouibus sunt rutilæ ex pascuis:sed ẽt ex potu Bætis amnis,&
ex aeris tẽperie.neq;.n.ad illud est referendũ quod aliq ex auctori
tate.Pli.senserũt:q sic lib.ii.cap.c.vi.scribit:In Bœotia amnis Me
las nigras oues reddit.Cephisus ex eodẽ lacu pfluens albas, rur-
sus nigras penitus,ruffasq; iuxta iliũ Xanthus.unde & nomẽ am
ni.nã ξανθὸς flauũ significat. sed ad aquas tm̃ bæticas,cũ sequatur:
Et Bæticus adiuuat aer.ſ Viribus occultis.i.nõ itellectis.ſ Aer bę
Bætis ticus aer hispanus.nã Bætis fluuius est Hispaniæ ulterioris, a quo
& Hispania Bætica noĩatur.ea est q̃ nũc Granata appellatur.Græ
ci.n.coccũ uocãt granũ:cuius illic magna est copia & bonitas.Pli.
ſ Parthenio factas.cõmẽdatio est ab artifice. Sic Virg. Diuini opus
Alchimedõtis:ſ Et dignũ sitĩ ẽte Pholo.i.q optime posset Pholo sa
Pholus tisfacere sitiẽti,& ei sitim explere. Nã Pholus Centaurus fuit:a quo
ppinquus mõs Pholus est appellatus:q cũ Herculẽ hospitio susce
pisset:doliũ uini antea defossum extulit:hoc tradũt cuidã Cẽtauro
olim a Dionysio datũ,iperatũq; ut tũc uinũ pferret: cũ adesset Her
cules.eo igit facto,ferũt reliquos Cẽtauros uini odore,& uirtute sa
ctos ebrios:cũq; impetũ una oẽs in Pholũ facerẽt, ab Hercule par
tim cæsi sunt,partim in fugã cõuersi.lege Diodorũ lib.v.ſ Vel con
Bascaudæ iuge Fusci:mulierẽ bibacẽ sui tpis flagellat.ſ Bascaudas:uasa erãt
Britãnica.Mart.Barbara depictis uenit bascuada Britãnis:Sed me
iã mauult ducere Roma suã.ſ Escaria.s.uasa ab esca denominata.
ſ Multũ cælati.s.auri.ſ Quo biberat: designat poculũ aureũ:quod
(ut scribit Pli.lib.xxxiii.ca.iii.) puluino Philippus rex Macedonũ
Olynth' subijciebat.cũ uellet dormire.ſ Emptor Olynthi:Olynthus ciuitas
est Thraciæ edito i loco sita:ut lib. pri. historiaꝝ scribit Thucydi
des:quã(ut testatur Demosthenes ꝯtra Æschinẽ)Philippus Amyn
thæ filius Alexãdri pr,emit ab Laschene amico suo , quẽ pecunia
corruperat.de quo puto intellexisse Virgiliũ in.vi.illic:Vẽdidit hic
Callidus auro patriã:tradit Seruius.ſ Callidus:nam(ut scribit Iustinus) blan
dus pariter fuit & isidiosus:ut q plura pmitteret,q̃ pstaret.Callidos
appellat Cic.in li.de nat.Deoꝝ,quorũ tanq̃ manus,sic aius usu cõ
caluit.ſ Sed qs nũc alius:hæc ad laudẽ dñr Catulli,q(qd alij nõ fa
cerẽt) pluris fecit salutẽ,q̃ opes suas . sicq; sui tpis auaritiã notat.
ſ Non pp uitã:docet poeta pfice ita homini paradas esse opes, ut
eas habeat tanq̃ ancillas non dominas. Sed (nisi forte nimis arro
gãs uiderer)negarem hæc duo carmina esse Iuue.nullam.n.poetę
sapiũt grauitatem.ſ Cęci uitio.s.immensæ cupiditatis & auaritiæ.
ſ Iactatur.s.in mare.ſ Aduersis.s.uentis & fluctibus . ſ Illuc deci
dit:eo necessitatis deuenit,ut etiam arborem nauis succideret.ſ Ex
plicat angustũ: succiso arbore nauẽ reddidit spatiosam , quæ an
tea angusta erat,atq; implicita.ſ Quãdo: quãdoquidẽ solemus in
periculis afferre ultima,& extrema præsidia ut truncemus.s.arbo
rem,quo nauis fiat leuior:legendumq; cum suspirio.
ASCen. ℭ SI res ampla &c.Si res ampla esset mihi domi:& si res esset mi
hi similis affectibus in Catullum.s.meis, taurus pinguior Hispulla
.i.muliere illa obæsa & præpingui:quam p transitũ notat. & piger
ipsa mole.i.magnitudine corporis sui.traheretur.i.lente nõ iuitus:
sed tardus mota sua duceretur ad uictimã. nec.i.& nõ. & sanguis
eius nõ nutritus in herba finitima.i.in confinio nostro: sed osten
dens in colore candido pilorum. pascua læta.i. opima Clitumni,
sanguis iret.i.effflueret.& ceruix,sup.esset ferienda grandi ministro
.i.summo pontifice.ob.n.propter reditum amici .s. Catulli. trepi
dantis adhuc ex periculi,in quo fuit,memoria. & passi nuper hor
renda.idest res horrendas.& mirantis sese esse sup.incolumem:id
est saluum & sanum. Nam tenebræ densæ & continuæ abscondes
re uua,idest continua nube cælum . & ignis subitus. idest subito in
cidens.impulit:idest percussit.antennas:idest minora uela. preter
idest ultra.casus.i.dubios euẽtus pelagi. & pter ictũ fulguris euasi
.i.quod euasit:cũ,idest quando.quisq; crederet se percussum esse il
lo:idest ab illo.& cum quisq; attonitus:idest tonitru stupefactus.
putaret nullum naufragium posse conferri,.idest comparari: uelis
ardentibus: quasi terribilius.scilicet uela comburi q̃ nauim rum
pi.omnia talia fiunt:qualia supple fieri dicuntur.si tempestas poeti
ca:idest a poetica describi solita . surgit quando: idest aliquando.
tam grauiter.ecce aliud genus discriminis:idest periculi.audi sup
ple illud, & miserere iterum . quanquam cætera sint pars quidem
dira eiusdem sortis: idest periculi quod sortiebatur: sed cognita
multis . & supple talis quam . idest qualem . plurima fana:idest
templa,& sacella testantur . tabella uotiua: idest ex uoto oblata.
quis nescit pictores pasci ab Iside.idest in tabellis uotiuis pingen
dis Isidi:quasi dicat nemo.Similis fortuna quia aduersa.ut.scilicet
faceret uota & iacturam: accidit . &. idest etiam . Catullo nostro
supple amico.cum:idest quando. medius alueus. idest carina na
uis . foret:idest esset. plenus fluctu:idest aqua marina . & iam undis
euertentibus:idest obruentibus & euertere uolentibus.alterum:id
est modo dextrum: modo sinistrum latus . puppis . idest nauis . &
hoc incerto: idest propter incertitudinem arboris: scilicet mali
quam semper timebat rumpendam esse . & prudentia cani: idest
annosi & experti rectoris:idest directoris nauis.nullam opem: id
est nullum auxilium conferret contra uiolentiam cæli,& maris.ip
se Catullus cœpit decidere: idest dissipare res suas: uel potius de
cidere . scilicet causam litis cũ uentis: quasi uero uenti ob diuitias
eũ persequerentur : iactu .i.per iacturam . imitatus .i. imitans in
hoc Castora:idest animal,cuius testiculi medicinales sunt:qui ipse
facit se eunuchum.idest castrat se abmordendo testiculos. cupiens
euadere damno. idest per damnum & amissionem testiculi . atq;
ideo , quia hoc facit.intelligit inguem:idest testiculum suum . me
dicatum:idest medicamentis. quæ Castorea dicuntur aptum . Aiij
legunt cupiens euadere damna testiculis adeo &cæt . Et est ordo:
Cupiens euadere damna.scilicet mortis:testiculis.idest per testicu
los.adeo:idest intantum &c.Catullus dicebat fundite:idest deiicite
in mare cuncta quæ mea sunt. uolens: idest paratus præcipitare
etiam pulcherrima: utpote uestem purpuream aptam . quoq; . id
ẽst etiam. Mecœnatibus teneris . idest mollibus: atq; alias uestes:
scilicet bæticas purpureas:quarum natura generosi graminis in
fecit ipsum pecus .i. lanam pecoris intinxit . sed & fons egregius
idest aqua fontis ad hoc conuenientissimi.adiuuat naturam . scili
cet uiribus occultis:idest nos latentibus : quare aqua unius fontis
uiuacius colorat,q̃ alterius.atq; aer bæticus:idest iuxta Betim flu
uium Hispaniæ: uim illam aquis & herbis tribuens. ut sponte lanã
colorent. Ille.scilicet Catullus. nec dubitabat mittere in mare.sci
licet argentum:idest uasa argentea: uidelicet lances factas supple
a Parthenio.& cratera:idest ingens poculum . capacem urnæ. id
est quantum urna . & dignum Pholo:idest centauro illo bibace.
uel coniuge Fusci: quam per transitum bibacitatis arguit. Adde
& bascaudas:idest uasa britannica,siue anglica . & mille: idest in
numera escaria supple uasa. Adde etiam multum cælati supple.au
ri. quo: idest cuiusmodi cælato poculo ex auro . biberat callidus
emptor Olynthi:scilicet Philippus rex Macedoniæ:qui Olynthum
ciuitatem Thraciæ fraude mercatus est: quod ut notaret poeta,
uoluit periphrasi uti . Sed quis alius a Catullo: & in qua parte mũ
di audet quis præferre nunc argento: idest diuitijs caput:idest ui
tam . & rebus salutem : hoc est ubi esset nunc reperibilis , quæ
non potius uitam periculo exponeret , q̃ tam pretiosas merces
proijceret in mare: quasi dicat nusquam . Nam quidam non fa
ciunt patrimonia:idest accumulant diuitias propter uitam . idest
ut inde conuenienter uiuant . sed ipsi cæci uitio , scilicet auaritiæ.
uiuunt propter patrimonia : idest non cupiunt patrimonia ut be
ne uiuant:sed cupiunt uiuere ut faciãt patrimonia.Maxima pars
rerum utilium iactatur a Catullo.sed nec damna.i.iacturæ illæ.le
uant supp.nauem aut pericula aduersis scilicet uentis urgentibus
tunc. Decidit(Georgius legit reddit.& probat primam pduci: sed
bene legitur decidit)idest deuenit ex misero casu Illuc : idest ad il
lud extremũ remediũ.ut summitteret.i. deiiceret & sterneret malũ:
idest arborem uelíferam.ferro.s.securi.ac explicat: idest expedit &
extra plicas,& impedimenta mali & uelorum ponit.se angustum:
idest angustatum prius. Vltima:idest ultimæ partes.discriminis: id
est periculi supple sunt quando nos afferimus præsidia:idest auxi
lia ad protegendos nos.factura nauem minorem.i.quando etiam
nauem incidimus. Hæc potissima uisa est expositio.

I nunc & uentis animam committe, dolato
Confisus ligno, digitis a morte remotus
Quatuor, aut septem, si sit latissima teda.
Mox cum reticulis, & pane, & uentre lagœnæ,
Aspice sumendas in tempestate secures.
Sed postquam iacuit planum mare, tempora postq̄
Prospera uectoris, fatumq; ualentius Euro,
Et pelago, postquam Parcæ meliora benigna
Pensa manu ducunt hilares, & staminis albi
Lanificæ, modica non multo fortior aura
Ventus adest, inopi miserabilis arte cucurrit
Vestibus extensis, & quod superauerat unum
Velo prora suo, iam deficientibus Austris.
Spes uitæ cum Sole redit, tum gratus Iulo,
Atq; nouercali sedes prælata Lauino,
Conspicitur sublimis apex, cui candida nomen
Scrofa dedit, lætis Phrygibus mirabile sumen,
Et nunquam uisis triginta clara mamillis.
Tandem intrat positas inclusa per æquora moles,
Tyrrhenamq; Pharon, porrectaq; brachia rursus,
Quæ pelago occurrunt medio, longeq; relinquunt
Italiam. non sic igitur mirabere portus,
Quos natura dedit, sed trunca puppe magister
Interiora petit baianæ peruia cymbæ.
Tunc stagnante sinu gaudent ibi uertice raso
Garrula securi narrare pericula nautæ.
Ite igitur pueri linguis, animisq; fauentes,
Sertaq; delubris, & farra imponite cultris,
Ac molles ornate focos, glebamq; uirentem,
Iam sequar, & sacro, quod præstat, rite peracto
Inde domum repetam graciles ubi parua coronas
Accipiunt fragili simulachra nitentia cæra.
Hic nostrum placabo Iouem, laribusq; paternis
Thura dabo, atq; omnes uiolesq; iactabo colores.
Cuncta nitent, longos erexit ianua ramos,
Et matutinis operatur festa lucernis.
Nec suspecta tibi sint hæc Coruinæ, Catullus
Pro cuius reditu tot pono altaria paruos
Treis habet hæredes, libet expectare, quis ęgram,
Et clandentem oculos gallinam impedat amico
Tam sterili. uerum hæc nimia est impensa, coturnix
Nulla unquam pro patre cadet. sentire calorem
Si cœpit locuples Gallita, & Pactius orbi,

IOAN. BRIT. ¶ I NVNC: honesta inhibitio est p̄ p̄missionē. Sic Ouidius: I nūc & cupidi nomen amantis habe. ¶ Digitis a morte remotus Quatuor: hoc uī poeta sumpsisse ex dicto Anacharsis: qui cū didicisset q̄tuor digitorū nauis esse crassitudinē: tantū, inq̄t, morti propinqui sunt q̄ nauigant. monet. n. quantū nauigantibus immineat periculum. ¶ Teda: tabula nauis. Tedam aūt posuit p̄ ꝯ arbore, ex qua naues fieri solēt. de teda diximꝰ in prima Saty. illic: Teda lucebis ī illa. ¶ Mox cū reticulis: qui nauigāt panē, & alia ad uictū necessaria secū ferūt. Persius: Iam pueris pellē succinctus & Oenophoꝛ aptas. ait ergo poeta: Tu q̄ nauigaturus es memēto una cū pane, & uino sumēdas esse tecū secures ad nauis arborē incidendā si tēpestas urgeat: q. d. scito, mortis periculū sēp̄ nauigāti imminere. legēdūq; est Accipe: nō aspice. Reticulū. n. est genus (Reticulū) sacci aptū ad panē ferēdū, a rete denominatū. Horat. Vt si reticulū panis uænales inter onusto Forte uehas humero. Reticulū itē (ut diximus in secunda Sat. illic: Reticulum comis auratum ingētibus implet) tegmē est capitis muliebris. ¶ Vētre lagœnę: hoc est capaci & ampla. lagœna uas est teræū tē aquariū q̄ uinariū. Iuuenalis: Pugna saguntina feruet cōmissa lagœna. Nam ex (Vasa saguntina) Sagūto Hispanię ciuitate p̄tiosa fictilia mittebant. Mart. in Apophoretis: Sume sagūtino pocula ficta luto. idē alibi: Ficta Sagūtino cymbia malo luto. ¶ Sed postq̄ iacuit: sensus est & ordo: Postq̄ mare factū est tranquillū: & ois tempestas sedata est &c. Prora miserabilis cucurrit inopi arte: hoc est uestibus extensis & uelo suo, quod unū superauerat. nā uela, q̄ maiora erāt, ī medio maris fulmine fuerunt absūpta. ¶ Tēpora uectoris. s. fuerūt. ¶ Fatū: ipsa Deorū benignitas. ¶ Valētius: potentius. ¶ Euro & pelago: ipsa tempestate. ¶ Parcæ hilares, i. ipsa fata. ¶ Meliora pensa: feliciorē fortunam. Pensa nu- (Pensa) mero tantū plurali dr̄ q̄cunq; pendēt e colo: hoc est q̄ in filum duci possunt. Ouidi. Nos humiles, famulæq; tuæ data pēsa trahemus. ¶ Lanificæ. hoc est operatrices. ¶ Albi staminis. i. felicitatē portēdētis. nā Parcæ dr̄r fila nigra ducere: cū mortē, infelicitatemq; mirant. cōtra uero fila alba: cū felicitatē portēdūt. Mar. Si mihi lanificæ ducūt nō pulla sorores Stamina: nec surdos uox habet ista dies. ¶ Fortior: nā uētus est, q̄ uehementiori uenit ipetu, uñ, & nomē: aura uero leuior est. ¶ Inopi arte: inopi p̄sidio, expositiue pestibus extēsis. ¶ Supauerat: superfuerat. Virgilius: Amissa solus palma superabat Acestes. i. superfuerat. Plin. de elephātis: Nāq; unū q̄ supauerat. ¶ Iam deficiētibus Austris Spes uitæ cū Sole redit: deficiētibus, inq̄t, uētis, ac iā Sole: hoc est serenitate reuersa. Catullus: Cœpit iā de salute sperare. ¶ Sublimis apex. i. mōs Albanus, ubi Ascanius cōdidit Albā. Nā post (Alba lōga) xxx annos ex quo Æneas Lauiniū tenuerat, Ascanius amisso pre abūdātie Lauiniꝗ multitudīe, florētē iā (ut tū res erāt) urbē Lauinię matri, siue nouercæ (nā id quoq; ambigit Liuius) relīq̄t nouā ipse aliam sub Albano mōte cōdiditq; a situ porrecto lōga Alba appellata est. de hoc plura diximus in. iiii. Satyra. ¶ Cādida scrofa: nam a noīe porcæ albæ, q̄ trigīta (ut scribit Varro lib. ii. de re rustica) porcellos pepit ī portētū albos denoīata est Alba. Scrofa aūt appellatꝰ (Scrofa) sus nō castrata: sed q̄ ad foeturā habet. ¶ Mirabile sumē: expositio est. i. ex q̄ optimū haberi potuisset sumē. De sumine diximus in. ii. Saty. & apud Persiū illic: Calidū scis ponere sumē. ¶ Lætis Phrygibus: utrū q̄ ea duce sedē inuenissent, an q̄ mirandū sumen essent habituri ex porca, q̄ trigīta esset mamillarū. ¶ Et clara: ordo est: Scrofa clara triginta mamillis nunquā uisis. s. in alia porca. ¶ Intrat moles positas. i. portū (Portus Hostiæ) Hostiēsem magnis mollibus a Claudio extructum. De quo ita Trangl. meminit: Itē p̄fecit emissariū Fucini lacus, portūq; Hostiēsem, a Diuo Iulio sæpius destinatū, ac p̄p̄ difficultatē omissum. & paulo infra: Continuis. xxx hoīum millibus sine intermissione operātibus portū Hostiæ extruxit. de eo meminit & Eusebius cronographus. ¶ Tyrrhenāq; Pharon. i. turrim, q̄ in (Pharus) portu Hostiēsi erecta erat a Claudio i æmulationē Phari Alexandrinæ: ut ad nocturnos ignes cursū nauigia dirigerēt. Nam id sciendū Pharū īsulā esse: q̄ obiecta Alexādriæ portū efficit: ubi turris est eiusdē noīs: quā Ptolemæus erexit: cuius usus erat nocturno nautæ cursui ignes ostēdere ad p̄nunciāda uada, portusq; introitū. a cuius nomine oēs reliquę turres, q̄ cōpluribus locis flagrant noctu Phari sunt appellatæ. ¶ Tyrrhenā: Thuscā. mare. n. id Tyrrhenū dr̄: hoc est Hetruscū: in cuius littore sita est Hostia. ¶ Nō sic mirabere: cū uideas portꝰ structiles ea esse operis magnitudine. ¶ Brachia porrecta. i. moles p̄tentas in mare. ¶ Relinquūt Italiā: magnitudinē portus oñdit, q̄ ita in mare extēdebatur: ut uideret lōge ab Italia recedere: & lōge ea relinquere. Tale est illud Virg. in. x. Ille uelut rupes uastū, quæ prodit ī æquor Obuia uētoꝝ furijs: expostaq; pōto. ¶ Interiora: partē interiorē ipsius portus. ¶ Peruia: nauigabilia tm̄ paruæ cymbæ: q̄libus in lacu Lucrino utunt q̄ ī Campania ē iuxta Baias: sicq; ostendit naua Catulli ita mutilatā & tēpestate confractā: ut per breuia ēt ferret. ¶ Tunc stagnante sinu: portu trāquillos habēte fluctus tēpestate iā sedata. ¶ Tunc. s. ubi in portū uenere. ¶ Vertice raso: serui q̄ manumittebant ī tēplo (ut diximus diffusius ī cōmentarijs Persii) ex sentētia Plutarchi in Problematis: Feronię q̄ libertoꝝ Dea dicebat, raso capite pileū accipiebāt, quod & Plau. in Amphit. meminit: Quod utinam ille faxit Iupiter, ut ego hodie raso capite caluus capiā pileū. Nautæ igit' q̄si ī libertatē uēdicati, quā p̄ tēpestatē amiserāt, ad eius rei imitationē caput sibi raserāt. ¶ Gaudēt narrare p̄icula: hoc aūt est ex cōsuetudine hoīum: q̄ superato graui periculo, gaudēt multis id narrare. Secura enim pręteritorum malorum recordatio solet esse iucūda. Vnde Seneca in Tragœdijs. Quod fuit durū pati, meminisse dulce est.

¶ Garrula

¶ Garrula picula: hypallage est, pro ipsi garruli. ¶ Ite igitur pueri: uerba
sunt Iuue. imperãtis seruis: ut parent quæ ad sacrificia & uota exol
uẽda pro Catullo ptineãt. Nã Romani prisco instituto rebus diuinis
opam dabãt, cũ aliqd cõmẽdandũ esset pcatione: cũ soluendũ gra
tulatione, cũ exposcẽdũ uoto. Valerius auctor in primo limine.
Fauere linguis ¶ Linguis, animisq; fauẽtes: nã in rebus diuinis (ut scribit Cic. de diui
natione) quæ publice fierent: ut fauerent linguis impabatur. quod
significabat ut taciturnitatẽ pstarent. Nã i ludis fauor, i sacris taci
turnitas est necessaria, ut sacra rite pagi possint nulla mala uoce ob
strepẽte. Tibullus: Quisqs ades lingua uir, mulierq; faue. & alibi:
Ore fauete oẽs. ¶ Sertaq; delubris: tẽpla.n. Deo͡ꝝ frõdibus & ser
tis ornabãtur. Virg. Et festa uelamus frõde p urbẽ. ¶ Farra iponite
cultris. i. cultros mola, q̃ ex tosto ferre, & sale ꝯstabat, inspgite. nam
Mollis mola tria inspargebant, culter. s. ignis & caput uictimæ. ¶ Molles
focos: molles appellauit, aut qꝛ ĩjs ndores, & thura cremẽtur: q̃ Ara
bes molles mittũt. Tibullus: Vrant pia thura focis, urãtur odores:
Quos tener e terra diuite mittit Arabs. Virg. Molles sua thura Sa
bæi. aut (quod magis placet) molles focos, recẽtes & nouns. ut il
lud apud Statiũ in Siluis: Sertis mollibus expleat umbra. i. nouis
& recẽtibus. unde Pli. ad Apollinarẽ. Prata florida & gẽmea trifos
liũ. aliasq; herbas teneras, semp molles, & q̃si nouas alunt. Sic &
Virg. Castaneæ molles. i. nouę & recẽtes. nã nuprime parati erant
foci. sequtur. n. Glebãq; uirẽtem. ¶ Glebãq; uirtutẽ. i. arã ex glebis
erectã: sup quã foci parabant. ¶ Quod pstat: q̃d melius est & excel
lẽtius, tanq̃ publice factũ. ¶ Inde. i. ex publico sacrificio iã pacto.
Est aũt ordo: Inde domũ repetã pacto rite facto, quod pstat. ¶ Do
Lares mũ repetã: ut priuatim. s. sacrificet Laribus: q & priuatim i domibus,
& publice i cõpitis colebant. Nã lares (ut recitauimus: apd Persiũ)
antiqtas psides uocauit: qbus canis assistit: & ipsi pellibus caninis
uestiũtur. ut ingt Macrobius. eius rei duplicẽ Plutar. causam affert
in Problematibus. Nã cũ psides, ingt, sint q psunt: his domus cu
stodes esse oportet: & alienis formidolosos: ut canes uidemus. Mi
tes uero ac lenes, mãsuetosq; domesticis, uel qꝛ Dæmonia q̃dã ma
la circũerrant: qbus Dii: q̃si carnificibus & scele͡ꝝ ultoribus aduer
sus iniustos, & ipios utant. Sic Lares furiales existimati sunt, & pœ
na͡ꝝ & uitæ exactores & operationũ speculatores. Quare fit ut ca
ninis pellibus induant: qbus & canis ideo assistit: q; ad inuestigan
da scelera & ulciscẽdos iprobos sagaces sint. De Laribus itẽ memi
Larariũ nit Apuleius in lib. de Deo Socratis. A Laribus fit Larariũ: quod
capit pro loco ubi Lares colebãtur. De quo sic Lãpridius i Alexan
dro Seuero: Virgilij imaginẽ Cũ Cic. simulachro in. ii. Larario ha
buit: ubi & Achillis & magno͡ꝝ uirorũ. Alexandrũ uero magnum
Coronæ iter optimos & duos in Larario maiore cõsecrauit. ¶ Graciles co
ronas: hoc dicit: qa Romani (ut scr. Pli. lib. xxi.) cũ terra flores ne
garet: coronas ex ramẽto e cornibus tincto sibi conficiebant: quas
hypernas appellabãt, paulatimq; subrepsit appellatio corollis iter
initia pp gracilitatẽ noiatus. hinc ergo poeta graciles coronas ap
pellauit. Lares aũt coronari solitos docet Pli. sic: Et iã tũc coronæ
Deorũ honos erãt & Lariũ publicorũ, priuatorũq; & sepulchro͡ꝝ
& maniũ. uñ Plaut. in Aularia introducit Larem dicentẽ: Thure,
uino, coronis, sibi quotidie sacrificatũ fuisse. ¶ Hic: hoc est domi.
¶ Laribus pãnis: hoc est domesticis & maio͡ꝝ nostro͡ꝝ. ¶ Nostrũ Io
uẽ: aut quẽ peculiari cultu domi ueneramur: aut nostꝝ. i. Romanũ.
¶ Iactabo: spargã. ¶ Omnes colores uiolæ. i. uiolas oĩs gñis. nam
tria sunt (ut diximus apud Persiũ illic: Et iãthina læna) genera uio
la͡ꝝ, purpureæ, luteæ, albæ. ¶ Cuncta nitẽt: ita a poeta inferuntur: q̃si
illico oia a seruis & ministris essent parata ad sacrificiũ: ut sit sen
sus. Oia polita. munda, ornataq; sunt, qualia fieri idẽ in eiusmodi
rerũ celebratione. ¶ Lõge erexit ianua ramos, i. ornata est ramis
lauri. nam in festorũ solẽnitate domus lauro ornabant. alibi: Ornẽ
tur postes, & grãdi ianua lauro. ¶ Festa: coniunge cũ ianua: ut sit Ia
Opari nua festa, & domus festa. ¶ Opatur: rẽ sacrã facit. Virg. Lætus ope
ratus i herbis. Propertius: Cynthia iam noctes est operata decem.
¶ Nec suspecta tibi: noli, ingt suspicari Coruine me ideo hæc uota
tam solenniter exsoluere: quia uelim captare Catullum. non enim
est orbus, sed tres habet liberos, quibus bona sua relinquat. Sicq;
uenuste captatores sui temporis sigillat. ¶ Libet expectare: uolu
ptariũ est, inquit, expectare an aliquis appareant, q pro amico tã ste
rili uel gallinẽ moribũdã mactet. q. d. nemo erit q sacrificet: Nã gal
linę (ut scribit Pli. li. x.) ad rẽ diuinã luteo rostro, pedibusq; purę nõ
uidebant, ad optanea sacra nigrę. ¶ Tã sterili: q̃s ẽ Catullus: q cũ
filios habeat: nihil daturus ẽ captatori: sed oia filijs relicturus. nã ste
rilis amicus captatoris dr uñ nullus exit fructus, cũ oia liberis relin
quat, sic & agrũ sterilẽ dicimus, q fructũ nõ facit: & mulierẽ sterilẽ,
q̃ fœtus nõ parit. ¶ Verũ hæc nimia ẽ ipensa: ironicos. q. d. nõ eẽ mi
rãdũ si qs nõ iueniat, q pro amico gallina sacrificet: qa nimia sit ipẽ
Coturnix sa. ¶ Coturnix: auis qua uulgus uocat q̃leã: græce ortyx dr. uñ orty Coturnix
gometrã ipsarũ coturnicũ regẽ uocamus. Coturnicẽ aũt posuit pro Ortygometra
uilissima aue. nã apud mẽsas Romano͡ꝝ dãnabat, qꝛ morbo comi
tiali labore dr. Pli. auctor. ¶ Pro pře: pro eo q př sit. i. q filios habeat: qa
idẽ nihil sit captaturus. ¶ Sẽtire calorẽ Si cœpit: auaritiã sui tpis no
tat: mouet, ingt, spe cõsequẽdę hæreditatis ad faciẽda uota & sacri
ficia pro orbo si forte uel minima ualetudine corripiat. hinc exit illa
Pli. lib. xiiii. ꝯquestio: Postq̃ cœpere orbitas i auctoritate summa &
potẽtia eẽ captatio in q̃stu fertilissimo, ac sola gaudia in possidẽdo
pessum iere uitæ pretia. ¶ Gallita, & Pactius: nomina sunt diuitum
orborum, quos pro omnibus diuitibus orbis ponit. De Pactio me
minit. Martia. sic Munera quæ cuperet Pactius esse sua.
ASCen. ¶ I NVNC &c. Ordo est. I nũc & cõmitte aiam. i. uitã tuã uen
tis, confisus. i. munitus ligno dolato. remotus a morte. i. submersio
ne, q̃tuor digitis aut septẽ. si teda. i. asser: uel tabula ex teda. sit latissi
ma. i. dẽsissima: qa pro latitudine densas tabulas faciũt: q̃to. n. latio
res sunt, tãto plus põderis sustinẽt & debiliores sunt. Aspice mox
. i. paulopost secures, qbus malũ incidas. esse sumẽdas i tẽpestate cũ
reticulis i qbus panis portet. & pane & uẽtre lagœnæ: hoc est fac
ut et secures iferas in nauiũ: nõ solũ panẽ & uinũ. sed postq̃ mare
iacuit planũ. i. sedatũ est. tẽpora sup. effecta sunt psp(er)a. & fatũ. i.
pordinata a Deis euasio uectoris. s. Catulli: q uectus est: aut uecto
ris. s. uoti cõpotis. est ualẽtius. i. potẽtius. Euro. i. uẽto illo ipetuo so
& pelago. & postq̃ Parcæ. i. Deæ fatales. hilares. i. lætæ & fauẽtes,
lanificæ. i. filatrices. albi. s. psperi. staminis. i. cursus uitæ Catulli. du
cũt manu benigna pẽsa meliora. i. signatiua lõgioris uitæ. uentus
adest inopi. s. Catullo. nõ multo fortior aura. i. aere nullo ipetu mo
to: sed leniter spirãte. prora. i. nauis prima pars, uel totana uis. mise
rabilis: qa lacera cucurrit arte. i. p artẽ. & uestibus. s. nauigãtiũ ex
tẽsis loco uelo͡ꝝ & suo. s. proræ uelo: qꝛ unũ uelũ suauerat. i. supfue
rat adhuc. spes uitæ redit cũ Sole. & hoc Austris. i. sumptuosis uen
tis deficiẽtibus. tũc apex. i. sublimis locus. gratus Iulo. i. Ascanio
Æneæ ex Creusa filio. & sedes plata Lauino nouercali. i. qꝛ nouer
ca eius Lauinia habitabat. cui cãdida. i. alba scrofa. i. sus. dedit no
mẽ qa Alba uocabat. scrofa inq̃ existẽs sumẽ. i. accipiendo a parte
totũ. genus suis, miserabile Phrygibus lætis pp uaticiniũ de ea sue
datũ. & existẽs clara. i. insignis triginta mamillis nunq̃ uisis in alia
porca, de hac. iii. Æne. dr sic: Cũ tibi solito secreti ad fluminis undã
Littoreis ingẽs iuẽta sub ilicibus suis, xxx. capitũ fœtus enixa ia
cebit Alba solo recubãs: albi circũ ubera nati Is loc' urbis erit &c.
Tandẽ. i. post longã expectationẽ. intrat. s. Catullus moles positas
p æquora iclusa a Claudio. s. hoc est Hostiẽsem portũ. & Pharon. i.
turrim Hostiẽsem nautis in iudiciũ extructã Tyrrhenam. i. i mari
Tyrrheno. & Brachia maris porrecta. i. extensa. q̃ cõcurrũt rursus
medio pelago. i. i mediũ pelagus: uel quo͡ꝝ cõcursus est i medio pe
lago: & q̃ relinquũt lõge Italiã. Tu nõ ergo mirabere. i. mirari po
teris sic. i. intantũ. portus quos natura facit. i. naturales. Sed magi
ster. i. gubernator. petit trũca. i. truncata & mutilata pupe. iteriora
. i. iteriores partes maris. puia. i. trãsibiles. cymbæ. i. nauiculæ: Baia
næ. i. q̃li apud Baias utunt. Tũc postq̃ intrauerũt nautæ raso capi
te. i. q fere rasum caput habere solẽt securi iã de periculo. gaudent
ibi. i. i trãsitu maris. stagnante. i. stagnũ faciẽte. narrare picula ma
ris garrula. i. q̃ cũ garrulitate narrari solẽt. Igitur: quãdoquidẽ sal
uus est amicus. O pueri. i. familiares mei, ac domestici serui. ite fa
uẽtes linguis. i. uerbis & animis. i. uotis. & imponite delubris: idest
tẽplis aut foribus eorũ. serta. i. coronas ex floribus & herbis sertas.
& imponite cultris. qbus hostia mactetur. farra: idest molam sal
sam. ac ornate molles focos. i. ex molli & recẽti terra instruite arã.
q; pro. i. glebam uirentẽ. i. cespitem: hoc est terram cũ graminibus.
Ego iam sequar uos scilicet cum hostia. & ego pacto sacro: idest sa
crificio rite. quod restat: idest reliquũ est Aliqui textus habẽt quod
præstat: idest quod præstãtius est. repetam inde domũ. ubi: idest in
qua domo parua simulachra Deorũ: idest familiarium. nitentia fra
gili cęra. idest nitide facta ex fragili cæra. accipiũt graciles: idest mo
dicas coronas: corollas uidelicet. Ego placabo hic. i. domi meæ.
nostrum Iouem. i. familiarem. erat enim unicuiq; suus Iupiter, &
sua Iuno. & dabo Laribus paternis thura. atq; iactabo in hono
rem uidelicet eorum omnes colores uiolæ. Cuncta nitent: idest iam
purgata sunt. ianua domus meæ erexit longos ramos in signum
festiuitatis. & ipsa festa. i. festiuitatẽ celebrãs, operat. i. rẽ diuina fa

Legitime fixis uestitur tota tabellis
Porticus,existunt qui promittunt hecatomben.
Quatinus hic non sunt nec uaenales elephanti
Nec latio haud usquam nostro subsidere talis
Bellua concipitur,sed furua gente petita
Arboribus Rutulis,& Turni pascitur agro
Cæsaris armentum,nulli seruire paratum
Priuato,siquidem tyrio parare solebant
Hannibali,& nostris ducibus,regiq; Molosso,
Horum maiores,& dorso ferre cohortes
Partem aliquam belli,& euntem in prælia turmam
Nulla igitur mora p Nouium,mora nulla p Histrū.
Pacuuium,quin illud ebur ducatur ad aras,
Et cadat ante lares Gallitæ uictima sacra
Tantis digna Deis,& captatoribus horum,
Alter enim,si concedas mactare,uouebit
De grege seruorum magna, & pulcherrima quæq;
Corpora,uel pueris,& frontibus ancillarum
Imponet uittas,& si qua est nubilis illi
Iphigenia domi,dabit hanc altaribus,& si
Non sperat tragicæ furtiua piacula ceruæ.
Lando meum ciuem,nec comparo testamento
Mille rates,nam si Libitinam euaserit æger,
Delebit tabulas inclusus carcere nassæ,
Post meritum sane mirandum,atq; omnia soli
Forsan Pacuuio breuiter dabit,ille superbus
Incedet uictis riualibus.ergo uides,q̃
Grande operæpretium faciat iugulata Mycenis.
Viuat Pacuuius quæso,uel Nestora totum
Possideat,quantum rapuit Nero,montibus aurum
Exæquet,nec amet quenquam,nec ametur ab ullo.

cit.lucernis matutinis.i.a principio diei,etiam ante lucē incipiens. Nec suspecta &c.In hac parte poeta satyrico officio functus captatores persequitur,se primum purgans. Ordo est: Nec o Persice quamuis pro Catullo hæc offeram hęc sacrificia: scilicet mea sint tibi suspecta de captatione,aut inescatione uidelicet: quasi faciam ut ab eo hæres inscribi sperem.Id enim nō potest fieri, Nam Catullus pro cuius reditu ego pono tot altaria:habet tres paruos hæredes:scilicet liberos suos.Libet aūt expectare quis aliorum: scilicet modo uiuentiū: impendat amico tam sterili: idest saluti amici uū nihil speretur hæreditatis: gallinā subaudi etiam ægrā & claudentem oculos.uerū hęc impensa: scilicet gallinæ est nimia. Nulla coturnix (quæ auis est,& minoris in Italia uenit,est enim quæ uulgo qualea dicitur: gallice caille) cadet unquam pro patre.idest pro salute patris: hoc est habētis liberos. Si locuples: idest aliquis diues utpote Gallita mulier illa: & Pactius uir ille,orbi.idest sine liberis uiuentes,cœpit sentire calorē: uidelicet febriū tota porticus eius.s. diuitis uestitur.i.cooperitur. tabellis:scilicet uotiuis.

IO AN. BRIT. ¶ LEGITIME: ironicos: quasi iure quodā & lege. ¶ Tota porticus: nam in porticibus templorū suspendebantur tabellæ suspicientium uota. ¶ Calorē: ardorem febris. ¶ Hecatomben:

Hecatōbe sacrificiū centū bouum.a numero uictimarū,ἑκατὸν enim centū: βοῦς bouē significat.ad quod sacrificii genus respexit Persius sic:Centū paria ob res egregie gestas induco.i. duplicem hecatomben. Quod genus sacrificii primū institutū fuisse a Laconibus uidetur ostēdere Strabo in viii. Laconia, inquit cū priscis annis cēteris præesset urbibus, Hecatompolim uocitatam memoriæ proditū est,inde quotannis p eos boues cētenos imolari cōsuetū fuerat: quod sacrum hecatombas appellabant: ut totidem numero mactarentur boues:quot essent ciuitates. Cum ergo tale sacrificium perageretur: cētum aræ extruebantur: ut totidem essent, quot & uictimæ. unde illud dictum est a Statio in genethliaco Lucani:Centum thespiacis odora lucis Stent altaria, uictimæq; centum. Et licet aliæ etiam uictimæq; q̃ boues immolarentur, sacrificium tamen ueteri uocabulo appellatum est hecatombe. unde ita scribit Iulius Capitolinus: Hecatombe autem tale sacrificium est, cētum aræ uno in loco cespititiæ extruuntur,& ad eas centū sues, centum oues mactantur.Nam si imperatorium sacrificium fit,centum leones,centum aquilæ &c.huiusmodi animalia centena feriunt.quod quondam Græci fecisse dicuntur,cum pestilentia laborarent &c. ¶ Quatinus hic non sunt: sensus est: Quandoquidem hic non sunt uænales elephantes,nec talis in latio bellua progeneratur,sed tantummodo ex locis longinquis petitur: ut imperatoribus seruiat,qui eam tantum in uoluptatem alunt:nulla igitur mora erit,quin p Pacuuium & Nouiū captatores elephanti inueniantur:quos pro orborum salute sacrificent. Sicq; notat attentam captatorum diligentiam:qui nulli parcentes,nec impensæ,nec labori elephantes peregrinam etiam belluam inueniunt. Differunt au-

Quatin⁹ Quaten⁹ tem inter se Quatinus & Quatenus: ut Quatinus pro quandoquidem, & quoniam ponitur. Tranquillus in Claudio: Confirmauitq; pro concione apud prætorianos, quatinus sibi matrimonia male cederent,se mansurum in cælibatu. Quatenus uero pro quousq; & quoad: ut sit compositum a qua & tenus. ut Hora. Iubeas miserum esse libenter Quatenus id faciat. Cicer.in Lælio: Videamus quatenus amor in amicitia progredi debeat. Quatinus:idest quoniam uel quandoquidem. ¶ Hic.s. Romæ. ¶ Bellua concipitur: scribit tamen Columella in.iiii.de re rustica in urbe Roma elephantes progeneratos fuisse. ¶ Furua gente: aut ab Indis, quo⁊ in corpore(ut scribit Apuleius in floridis)color noctis est: ut ab Æthiopibus,qui sunt in extrema parte Africæ ad montem Atlantem. nam utrinq; elephanti mittuntur:aut ab Troglodytis Æthiopibus,qui Arabiæ sunt contermini: omnesq; colore fusco. apud quos etiā elephantes progenerantur. ¶ Furua:nigra. unde illud Martia. Nigro bellua nil negat magistro. ¶ Cæsaris: Domitiani. ¶ Armentum: expositio est. ut sit: Bellua armentum Cæsaris. uideturq; hoc dici a poeta in segnitiem suorum temporum,ut sit sensus: Elephanti, quorum usus erat i bellis olim, nunc ab imperatoribus sæculi nostri ad uoluptatem & spectacula exhibentur,pugnauere Romæ in Circo Claudii pulchri ędilitate,& Cæsari dictatori tertio eius consulatu.xx.contra pedites quingentos, iidemq; tondē turriti cum sexagenis propugnatoribus Germanici Cæsaris munere gladiatorio quosdam incōditos motus edidere saltantium modo. ¶ Rutulis populi sunt Latii,quibus imperauit Turnus. ¶ Hannibali. Tyrio.i. Afro & Carthaginensi. Tyrium autem appellat q ex Tyro uenerit Dido,quæ Carthaginem condidit in Africa.Nam Hannibal secundo bello punico,cum in Italiam per alpes descendisset, elephantes secum duxit.ut Liuius, Plutarchus,& Silius scribunt. ¶ Regiq; Molosso.i.Pyrrho Epirotarum regi Molossi enim gēs Epirotarum sub Pyrrho Neoptole-

Moolli mo fuere quem Achilles,procreat,& sub eius successoribus Thessalici sanguinis.dicti autem Molossi a Molosso rege.nam Pyrrhus eo bello quo Tarentinos iuuit aduersus Romanos,primus in Italia usus est elephātis,quos boues Lucas appellatos cōstat:q in Lucanis primū usi sint.unde Ausonius: Vt Lucas boues olim resumpto,Præferoces iuuit iuuētus Romula. ¶ Horū maiores:ordo est: Siquidem maiores horū elephātorū solebant parere Hānibali tyrio & nostris ducibus: & ferre cohortes dorso:expositiue partē aliq̃ belli q.d.in reprehensionē segnitiæ suo⁊ tēporū eos nunc tm̄ ali ad spectacula:qui antea ad bella dūtaxat parabant. ¶ Euntē in prælia:inuidiose dixit in ꝑlia.q.d.nō progredientem (ut nūc fit) in theatra. ¶ Nostris ducibus.i.Romanis.Na & Scipio socer Pompeii in exercitu suo aduersus Cæsarē habuit elephātes in Africa. de quibus ita Appianus lib.ii.de bello ciuili sic scribit. Cū scipio octo peditū legionibus instructus equitū.xx.millibus:quorū maior pars libyco⁊ fuit:ad hæc scutatis plurimis,& elephātis circa triginta aduētare diceret. ¶ Nulla igitur mora est:cū igit, inqt, Gallita, & Pactius orbi uexētur uel minima ualetudine:nulla mora est per Nouiū,aut Histrū captatores:qn elephas,q in Italia,nō ꝓgeneratur: & siquis est deseruit impatoribus:quoqūo inueniat,ducaturq; ad aras mactādus.sicq; ostēdit(ut diximus)attētā captatorū diligētiā,q nulli parcētes,nec ipensæ,nec labori elephātes ꝑegrinā belluā inueniūt,tātus est amor habēdi. ¶ Per Nouiū:Nouius, & Hister Pacuuius captatores tpibus poetæ. ¶ Illud ebur:ebur posuit ꝓ elephanto.cōtra Virg.in.vi.elephantū ꝓ ebore: Altera candēti pfecta nitēs elephanto. Dentes elephanti proprie ebur sunt,penuria tm̄ factum est,ut &

ossa

ossa secarentur, ac pro ebore haberentur. ⸿ Victima sacra: expositio
est. ⸿ Tantis digna Deis, & captatoribus horum: ieonicos legendū
est. q. d. nec elephantem licet omnium animalium maximum uicti
mam satis dignam esset quæ Dijs sacrificetur, nec dignam, quam
captatores mactent: quādo alia uictima a nobilior existat. ait enim
alter erit, qui filiam & nubilem uouebit mactare pro salute diuitis.
⸿ Tantis Deis: laribus, qui rogantur pro salute diuitis. ⸿ Captatori
bus horum. s. diuitum. ⸿ Alter. s. Pacuuius non deerit: qui & seruos
& filiam nubilem si habuerit, non dubitabit mactare: ut solus hære
ditatem omnem consequatur, ut sequentia docent. ⸿ Si concedas. i.
si ei per leges concedatur: ut mactet seruum: uel si tu cōcedas o or
be. i. si toleres. ⸿ Imponet uittas: nam uictimæ caput uitta uinciebā
tur. Vale. Flac. lib. 1. sic: Multa pallens ferrugine taurus Stabat ad
huc, cui cæruleæ per cornua uittæ. Idem alibi: Tibi cæruleis In lit
tore uittis: Et Zephyris, Glaucoq; bouem, Tethidiq; iuuēcum Dei
cit Ancæus. ⸿ Et si qua est Iphigenia domi: & si quam filiam nubilē
habebit: eam exemplo Agamēnonis mactabit pro salute amici or
bi: q̃uis ei nulla sit spes filiæ conseruandæ: quomodo Agamemno
ni seruata est filia per Dianam: quæ ei paranti puellam immolare,
ceruam ablata puella supposuit. ⸿ Furtiua piacula: furtiuas expia
tiones: quales subiectæ sunt Agamemnoni ab ipsa Diana: quæ om
ne exercitum græcorum pestilentia uexabat, ob ceruam ei conse
cratam in uenatione ab Agamemnone occisam: cerua enim, quæ
fuit piaculum & expiatio supposita fuit. ⸿ Ceruæ tragicę: de qua tra
gici scripserunt: ut Sophocles & Eurypides. ⸿ Laudo meum ciuem
ironicos. q. d. Sapiens nimirum est ciuis meus Pacuuius, qui filiam
pro salute amici mactare est paratus. nam pluris facit testamētum
quod captat, q̃ salutem mille nauium, pro qua Agamemnon Iphi
geniam filiam suam immolauit. nam si diues conualuerit testamen
tum mutabit: & omnia quæ utriq; relinquebat, soli relinquet Pacu
uio. ergo laudandum est eius consilium: ac per hoc ostendit ipsum
improbius facere, q̃ fecit Agamemnon. Is enim immolatione Iphi
geniæ mille naues seruauit. Pacuuius uero cæde filiæ unum tantū
hominem, sed testamentum inquit ironice pluris faciendum est, q̃
mille naues: sicq; improbā, & cæcam hominis cupiditatem damnat
qui etiam spe incerta testamenti paratus sit filiā mactare. nam si tūc
moreretur orbus hęreditatis pari modo ad utrunq; captatorem re
Libitina diret. ⸿ Testamento: ad quod inhiat. ⸿ Libithinam euaserit. i. mortē
& funestam ualetudinem. nam Libitina Dea fuit, in cuius ęde, quę
ad sepulturam pertinebant uendere consueuerunt, qui Libitinarij
sunt appellati. auctor est Plutarchus in Problematis. ⸿ Tabulas: te
stamentum. ⸿ Inclusus carcere nassę. i. munere captatoris ligatus &
captus. sumpta est metaphora a piscibus qui nassa inclusi nequeūt.
Nassa exire. Est. n. nassa uas uimineū ad capiendos pisces quo cū ingressi
fuerint, exire nequeūt. Silius: Haud secus ad uitreas solers piscator
ad undas: Ore leuem patulo texens de uimine nassam. ⸿ Post meri
tum mirandum: ironicos. q. d. mirum non esse si omnia bona relin
quat Pacuuio quando ipse pro salute eius filiam etiam suam sacri
care paratus fuerit. ⸿ Forsan hinc est maxima pars indignationis.
⸿ Breuiter dabit. i. illum hæredem relinquet ex asse. i. ex toto. nam
qui omnia uni relinquit, breuibus, & paucis uerbis condit testamen
tum. dicit enim: Pacuuium relinquo hæredem ex asse. i. ex toto pa
trimonio. sicq; breuiter testamentum condit. Mart. in. 7. Heredem
Riuales Fabius Labienum ex asse reliquit. ⸿ Victis riualibus: alijs captato
ribus. Riuales proprie (auctore Vulpiano) dicuntur ij, qui per eun
dem riuum aquam ducunt. per translationem autem appellantur,
qui eadem cupiditate laborant: & ad eandem rem habendam inten
tum habent animum: quasi eodem affectus riuo concurrentes. un
de riuales, qui eandem etiam mulierem amant appellantur. ⸿ Ergo
uide: insultatio est poetæ per risum in captatores. ⸿ Quam grande
operæpretium: q̃ grandem & magnam utilitatem afferat immolatio
filiæ. est autem translatio sumpta a mercenarijs: quibus suaue est
post laborem mercedem accipere. ⸿ Mycenis iugulata. i. filia qua
lis fuit Iphigenia Mycenea Agamemnonis filia. nam Mycenis est
forma patronymica. Mycene enim fuit Agamemnonis patria. ⸿ Vi
uat Pacuuius: hęc omnia cum summa indignatione dicūtur a poe
ta in reprehensionem auaritię sui temporis. ⸿ Nestora totum: qui tre
centos annos uixisse fertur. de Nestore diximus in Satyra: Omni
bus in terris. ⸿ Quantum rapuit Nero: nam ad omnes rapinas con
uersus fuit: ut tēplis etiā pluribus dona detraxerit: nulliq; delegaue
rit officiū: ut nō adijceret: scis qd mihi opus sit: hoc agamus ne quis
qcq̃ habeat. ⸿ Nec amet quēquā, nec ametur ab ullo: dira sane impre
catio est. nihil. n. pōt hoi ifelicius accidere, q̃ ut neminē hēat amicū.

⸿ FIXIS. i. affixis illic legitime. i. rite. existunt sup. captatores: qui ASCen.
promittunt si amicus. s. conualescat. hecatomben. i. sacrificium cē
tum boum. quatinus. i. quandequidē. elephanti nec sunt hic. i. Ro
mæ uenales, nec talis bellua concipitur. i. generatur usquam sub
nostro sidere. i. climate aut polo. sed petita a gente furua. i. nigra: ut
a Mauris, Indis, & Æthiopibus. & ipsa existens armentum Cæsa
ris. i. imperatoris. pascitur arboribus rutulis. i. apud Rutulos popu
los Italiæ. & in agro Turni Rutulorum quondam ducis. nulli. i. nō
ulli. non paratum seruire ulli priuato: siquidem quia uidelicet maio
res. i. progenitores, horum. i. elephantorum, solebant parere tyro
Hannibali Carthaginensium. s. duci. & nostris. i. Romanis ducibus
& regi Molosso. i. epirotico uidelicet Pyrrho. & solebant ferre dor
so suo cohortes aliquam partem belli. & turmam. i. multitudinem
certam militum euntem in prelia. i. præliari uolentium: quasi dicat
propter generositatem, eo q̃ olim elephantis bella gesta sunt. uetis
tum est ne priuati. i. qui reipublicæ. gubernatores non sunt: non
emant eos ad usus suos: quod si uetitum non esset: etiam elephan
tos pro salute diuitum orborum mactarent. Igitur quia nunc ueti
tum est: nulla mora sup. fit per Nouium. i. quantum est in Nouio si
lex non obstaret. & nulla mora est per Histrum Pacuuium captato
rem illum auidissimum. quin. i. quominus. i. ut non. illud ebur. s. ele
phantorum ducat ad aras. & cadat ante lares. i. Deos domesticos.
Gallitæ. i. illius diuitis orbi. existens uictima sacra & digna tantis
thesauri custodibus & captatoribus horum. s. orborum. enim pro
quia. alter captatorum. s. Pacuuius. si concedas. i. lex concedat ma
ctare seruos. s. mouebit. i. amouebit a domo ad aras magna & pul
cherrima quæq;. i. omnia ualde pulchra corpora seruorum & im
ponet pueris. i. domesticis suis. & frontibus ancillarum suarum uit
tas. i. quædam ornamenta capitum, quæ sacrificandis imponeban
tur. unde dicit de se Sinon. 2. Æneid. Mihi sacra parari: Et salsæ fru
ges: & circum tempora uittæ. Et si qua. i. aliqua Iphigenia. i. filia, q̃a
lis erat Iphigenia Agamēnoni: qui eam pro interfecto ceruo ut Dia
nam placaret: propter græcarum salutem, & prosperam nauiga
tionem habendam sacrificare uoluit: & secundum Horatium sacri
ficauit: quod etiam Virgil. dicit in. 2. Æneid. Sanguine placastis uē
tos, & uirgine cæsa. Seruius tamen exponit non q̃ cæsa sit: sed cæ
di iussa. Si ergo ulla filia sit illi domi: ipse dabit si permittatur, hanc
altaribus. i. sacrificijs. etsi. i. quamuis, non speraт piacula furtiua. i. ex
piationem & placationem per furtiuam ablationem filiæ & supposi
tionem ceruæ: sicut Iphigeniæ contigit secundum tragœdiam So
phoclis. unde addit ceruæ tragicæ. i. quæ in tragœdia Sophoclis di
citur pro Iphigenia supposita & mactata. Laudo meum ciuem &c.
uidentur quibusdam hæc esse uerba captatoris respondentis Iuue
nali. & ita ordo erit Ego laudo meum ciuem. s. Gallitam, aut Pactiū
nec comparo testamento illius mille rates grecorum tot enim fuis
se dicuntur. unde Vergilius in. 2. Æneid. Non anni domuere decem,
non mille carinæ &cę. Sed sequentia indicant q̃ sunt uerba poetæ
ironice loquentis: quia de captatore in tertia persona loquitur. Or
do igitur est Ego laudo meum ciuem. s. Pactium. nec comparo: id
est ęquiparo testamento diuitis orbi mille rates. i. ego puto plus esse
impetrare tam amplum testamentum per mortem filiæ, q̃ saluasse
mille rates. nam si æger euaserit Libithinam. i. mortem, cui Libitina
præest. ipse inclusus carcere nassæ. i. uasis ex uiminibus confecti: in
quod ingressus piscis, egredi nescit (. i. ipse captus tanquam piscis.
unde piscem uocant diuitem captandum sicut Martial. Et piscato
rem, quemodo piscis amat) delebit. post meritum sane: idest ualde
mirandum: uidelicet q̃ sanguinem humanum aut hecatomben p
salute amici obtulerit tabulas prioris testamenti. atq; ipse dabit for
san breuiter. i. prope diem, omnia sup. bona sua soli Pacuuio. ille. s.
Pacuuius incedet superbus. i. elatus. & hoc riualibus. i. competito
ribus. uictis. i. superatis. Ergo inquit per ironiam poeta: Tu uides
q̃ grande operæpretium. i. commodum & utilitatem faciat Myce
nis. i. Iphigenia Mycenarum regis filia: quæ a patria Mycenis dicta
est (& declinatur hæc Mycenis huius Mycenidos &c.) iugulata. i.
pro sacrificio mactata. Ego inquit poeta: semper ironice loquens:
ego quæso ut Pacuuius uiuat. uel. i. etiam totum Nestorea. i. totam
uitam Nestoris: qui tres ætates hominum uixisse dicitur. & ut possi
deat tantum sup. quantum rapuit. i. uiolenter suis abstulit. & ut exę
quet. i. æquum, & æque magnum faciat aurum suum montibus.
& tamen quia captator est: nec amet quemq̃, sed diuitias eius: nec
ametur ab ullo. i. nullum habeat uere amicum: quasi dicat indignus
est uero amico qui res non hominem amat.

FINIS.

Satyra tertiadecima. Exemplo quodcunque malo.

IVNII IVVENALIS AQVINATIS SATYRA TERTIADECIMA.

INTERTIADECIMA SATYRA IVNII IVVENALIS ARGVMENTVM.

Exemplo quodcunque malo. Hac Satyra Caluinum consolatur, qui abnegata sibi pecunia vehementer cruciabatur. Sed Satyrę non oblitus notat tempora sua quibus nimio auaritię studio id frequenter accidebat. prima inter alias consolatio est, eum qui abnegauerit, nunquam cruciatu carere, licet iudicia euaserit: cum eum semper conscientia exagitet. Nam mala cōscientia sępe tuta est, secura nunquam.

XEMPLO quodcunque malo committitur, ipsi
Displicet auctori. prima est hæc vltio, quod se
Iudice nemo nocēs absoluitur, improba quāuis
Gratia fallacis prætoris vicerit vrnam.
Quid sentire putas omnes Caluine recenti
De scelere, & fidei violatæ crimine? sed nec
Tam tenuis census tibi contingit, vt mediocris
Iacturæ te mergat onus, nec rara videmus
Quæ pateris, casus hic multis cognitus, ac iam
Tritus, e medio Fortunæ ductus aceruo.

IOAN. BRIT.

MALO exemplo: quodcunque, inquit, turpe faciens committitur statim ipsi auctori displicet, ac per hoc stimulis conscientiæ flagellatur. ¶ Exemplo: exemplum est alicuius facti, aut dicti præteriti cum certi auctoris nomine propositio: quæ nos monet quid faciendum, fugiendumue sit. unde inquit Festus Pompeius: Exemplum est quod sequamur, aut uitemus. est enim ipsa res, quam imitamur, aut si sors ita tulerit, euitamus in aliquo. Exemplum item capitur (ut docet Cicero in Rhetoricis ad Herenniū) pro eo ex quo probatio, & experimentum habet omnis res. Vnde dicimus ad te mitto exemplum piperis, siue tritici, quod tibi uenditurus sum. & in elocutione exemplum inter exornationes nominatur. ¶ Malo: id malo exemplo dicitur cōmitti: quod male docet. quodque omnino fugiendum est ut malum. ¶ Ipsi Displicet auctori: improbi namque pœnitentia sunt referti: nec etiam erga se quidem amici affecti esse uidentur: propterea quod nihil habent, quod sit amabile: ut scribit Philosophus libro nono Ethicorum. ¶ Auctori: id est peccanti. ¶ Prima est hæc ultio: inter alia, inquit, animi tormenta hęc prima est pœna. nam ultio & uindicta pœnam siue supplicium significant. Valerius libro primo: Patri uindicta parentum, ac Deorum uiolatio expianda est. Et Cicero pro Milone: Et pœnā semper ante oculos uersari putent, qui peccauerint. Videto tamen latius inferius de prauorum cōscientia: scilicet ibi: Quos diri conscientia facti Mens habet attonitos & cætera. ¶ Quod nemo nocens absoluitur: conscientiæ enim flagello semper punitur, qui deliquit. unde & Virgilius appellauit curas ultrices: idest conscientias ipsas, quæ puniunt semper nocentes. Plautus in Mustellaria: Nihil est miserius, quam animus hominis cōscius nam (ut scribit Apuleius) & si a cæteris silentium est: tamen ipse sibimet conscius est posse se merito increpari. ¶ Se iudice: nam se ipsum damnat: cum se male egisse recogitat. ¶ Improba quāuis Gratia: licet, inquit, per gratiam euaserit urnam prætoris: id est iudicium & damnationem prætoris hocque dicit ex consuetudine Romana. Nam (ut scribit Seruius exponens illud Virgilij: Quæsitor Minos urnam mouet) non audiebantur causæ nisi per sortem ordinatæ. nam tempore, quo causæ agebantur, conueniebant omnes: unde & concilium inquit uocat. & ex sorte dierum ordinem accipiebant: quo post diem trigessimā suas causas exequerētur. unde est: Vrnam mouet. urnam ergo prætoris: id est iudicium prætoris: qui per fraudem & non recte duxit sortem ex urna. unde improbam gratiam appellat: quæ apud improbum iudicem ualuit. ¶ Prætoris: qui centumuiralibus præsidet. unde Plinius libro sexto: Epistola ad Rufum sic ait: Hoc facto nepotis commotus prætor, centumuiralibus præsidet deliberaturus an sequeratur exemplum inopinatum nobis otium, dedit & cętera. ¶ Vrnam: id est iudicium ipsum iudicum ex una sorte lectorum. ¶ Quid sentire putas: hæc omnia ad consolationem dicuntur Caluini. Est enim sensus: Omnes quidē hoc scelus damnant, & ingens flagitium esse prædicant, sed tu tamen non es tā tenui censu, ut omnino hac iactura obruaris, & in desperationē uenias. ¶ Scelere recenti: perfidia. Recens enī illud est, quod pauloante recciderit, ut inquit Cicero libro tertio Tusculanarum. ¶ Fidei uiolatæ: solutæ, non seruatæ, non pręstitæ. Perditissimi enim hominis ē simul & amicitiam dissoluere, & fallerę eum, cui læsus non esset, nisi credidisset. ut inquit Cicero pro Sexto Roscio. & libro tertio Officiorum ait. Qui iusiurādum uiolat, is fidem uiolat: quā in Capitolio uicinam Ioui Opt. Maxi. (ut in Catonis oratione est) maiores nostri esse uoluerunt. ¶ Mediocris Fortunæ: consolatio a qualitate incommodi. ¶ Nec rara: consolatio a communi incommodo. ¶ Te mergat: in conclamatam te immergat miseriam. ¶ Nec rara uidemus: consolatio a communi miseria. ¶ Casus hic cognitus: ut depositum denegetur. ¶ Tritus frequentatus. ¶ E medio aceruo Fortunæ idest e medio aceruo incommodorum: quibus Fortuna homines uexare solet.

ASCen.

XEMPLO & cętera. Argumentum reciat Mancinellus. Ordo est: Quodcūque supple facinus committitur: id est perpetratur malo exemplo: id est ad malum exemplum. displicet primum ipsi auctori, qui eius scilicet causa est: & hoc mordente conscientia: hęc est prima ultio, quod se iudice: id est iudicio suo: uel quolibet seipsum iudicante. nemo nocens absoluitur. quamuis improba gratia uicerit urnam: id est anceps iudicium prætoris: id est iudicis: quia olim antequam de singulis leges erant: certa legimus: incerta sortibus ex urna ductis iudicabantur. unde est illud primo Aeneidos de Elisa: Operumque laborem Partibus æquabat iustis, aut sorte trahebat. Quid putas o Caluine omnes sentire de recenti scelere, & crimine fidei uiolatæ ab eo, qui negat tibi depositum: quasi dicat omnes damnant perfidum, & tibi condolent. sed nec tam tenuis census: id est rerum possessio. contigit tibi, ut onus mediocris iacturæ: id est perditionis rerum tuarum. mergat: id est obruat te calamitatibus: metaphora est a nauigantibus Nec uidemus ea, quæ pateris rara. hic casus supple cognitus est multis: ac iam tritus per assiduum usum. & ductus e medio aceruo Fortunæ: hoc est inter fortunas hominum plurimus est: & ideo ferendus.

PONAMVS

Ponamus nimios gemitus, flagrantior æquo
Non debet dolor esse viri, nec vulnere maior.
Tu q̃uis leuium minimam, exiguamq; malorum
Particulam vix ferre potes spumantibus ardens
Visceribus, sacrum tibi quod non reddat amicus
Depositum, stupet hæc, qui iam post terga reliquit
Sexaginta annos Fonteio consule natus.
At nihil in melius tot rerum proficiẽ vsu?
Magna quidem, sacris quæ dat præcepta libellis
Victrix Fortunæ sapientia, dicimus autem
Hos quoq; felices, qui ferre incommoda vitæ,
Nec iactare iugum vita didicere magistra.
Quæ tam festa dies, vt cesset prodere furem?
Perfidiam, fraudes, atq; omni ex crimine lucrum
Quæsitum, & partos gladio, vel pyxide nummos?
Rari quippe boni, numero vix sunt totidem, quot
Thebarum portæ, vel diuitis hostia Nili.
Nona ætas agitur, peioraq; sæcula ferri
Temporibus, quorum sceleri non inuenit ipsa
Nomen, & a nullo posuit natura metallo.
Nos hominum, Diuumq; fidem clamore ciemus,
Quanto Fesidium laudat vocalis agentem
Sportula dic senior bulla dignissime, nescis
Quas habeat Veneres aliena pecunia, nescis
Quem tua simplicitas risum vulgo moueat, cum
Exigis a quoquam ne peieret, & putet vllis
Esse aliquod numen templis, araeq; rubenti.
Quondam hoc indigenæ viuebant more prius, q̃
Sumeret agrestem posito diademate falcem
Saturnus fugiens, tunc cum virguncula Iuno,
Et priuatus adhuc Idæis Iuppiter antris,
Nulla super nubes conuiuia cælicolarum.
Nec puer Iliacus, formosa nec Herculis uxor
Ad cyathos, & iam siccato nectare tergens
Brachia Vulcanus liparæa nigra taberna,
Prandebat sibi quisq; Deus, nec turba Deorum
Talis, ut est hodie, contentaq; sidera paucis
Numinibus miserum urgebant Atlanta minori
Pondere, nondum aliquis sortitus triste profundi
Imperium, aut sicula toruus cum coniuge Pluton,
Nec rota, nec furiæ, nec saxum, aut vulturis atri
Pœna, sed infernis hilares sine regibus umbræ.

IOAN. BRIT. PONAMVS: pro deponamus. aphæresis est. ¶ Flagrantior æquo: uehementior q̃ res poscat. Seneca de tranquillitate uitæ: In tuis quoq; malis id agere te oportet: ut dolori tantum des, quantũ poscit. ¶ Spumantibus uisceribus: feruentibus ira. ¶ Depositũ: id est quod (auctore Vulpiano de significatione uerborum) custodiendum alicui datum est ex eo quod ponitur. nam de præpositio, auget depositum: ut ostendit totũ fidei eius commissum: quod ad custodiam rei pertinet. ¶ Sacrũ: quod debet esse tanq̃ res sacra, ac p̃ hoc minime uiolandum. ¶ Stupet hæc: familiaris reprehẽsio in Caluinum: quasi non conueniat eum, qui iam grandi sit ætate: & quod sæpe id multis accidere cognouerit admirari. nã (ut ait Cicero.) sapientis est nihil cum acciderit, admirari: ut inopinatum ac nouum accidisse uideatur. ¶ Stupet hæc: potest hæc admirari: ea interrogatione qua solemus rem aliquam improbare. stupet autem is in quo sensus animi non uiget. quod aut metu, aut fulmine putauit accidere Corne. Celsu. unũ Persius: Sed stupet hic uitio. Terentius: Animus lassus cura confectus stupet. Dicimus etiam membra nimio oppressa frigore stupere. ¶ Fonteio consule natus: Fontei meminit sic Plinius libro septimo capit. uigesimoprimo: Nuperque Fonteio & Vispano consulibus annos nouem genitum puerum meridie ad uesperum septuagintaquinque millia passuum cucurrisse. de hoc meminit & Solinus capite tertio: Cæterũ Caligula natus ẽ patre suo & C. Fonteio consulibus. auctor Tranquillus. ¶ Nil proficis: non discis longo rerum usu hęc multis accidere? ¶ Magna quidem, sacris: sapiens, inquit, uir omnibus fortunæ telis & casibus resistit, inuictumq; se præbet, animi magnitudine omnia uitæ incommoda superat, omnia se inferiora putat sicque idem Caluino faciendum latenter ostendit. ¶ Sapientia: id est ipsa philosophia moralis: quæ, cum antea sapientia nominaretur: a Pythagora philosophia est appellata: cum se apud Leontem Philisiorum principem, non sapientem, sed philosophum nominasset: id est sapientiæ studiosum. ¶ Sapiẽtia: subaudi extrinsecus est. ut sit Sapientia est uictrix Fortunę: id est ij qui ex sapientiæ præceptis, & philosophiæ uiuunt, casibus Fortunæ aduersis non infringuntur, Fortunæ ludibria contemnunt. ¶ Magna præcepta salubria & ad bene, beateque uiuendum pertinentia. ¶ Sacris libellis: quasi qui rem sacram contineant. est enim philosophia (ut ait Cicero) uitæ dux, uirtutis indagatrix, expultrixque uitiorum. ¶ Incommoda uitæ: res aduersas si acciderint. ¶ Nec iactare iugum: non infringi, non abijci urgente Fortuna. sumpta translatione a bobus, qui urgente labore, iugum remouent & excutiunt quasi succumbentes: ut ostendat hominem in aduersis animo debere esse forti & erecto, talemque uirum fortem appellamus, cuius proprium est dolorem, mortemque contemnere. Vnde illud est Ciceronis: Fortis uero animi, & constantis est non perturbari in rebus asperis. ¶ Vita magistra: longa enim uita est nobis magistra, & quasi monitrix multa homini incommoda omnino ferenda. ¶ Quæ tam festa dies: hoc dicit, quia in die festo non licebat de scelere agi: hocq; totum est ad consolationem Caluini ex frequentibus sceleribus. ¶ Prodere: accusare, & manifestare. ¶ Gladio: cæde hominis. ¶ Pyxide: ueneneis, quæ in pyxide seruantur. ¶ Rari quippe boni: adeo, inquit, pauci boni existunt: ut uix septem reperias, sicque alludit ad septem illos sapiẽtes Gręcię, q uiri uidentur dici potuisse boni. fuerunt autem hij, Thales, Solon, Periander, Cleobolus, Chilon, Bias, & Pithacus. ¶ Thebarũ portæ: Thebæ Bœotiæ septem habent portas. Ouidius secundo Tristium: Curtacui Thebas, & mutua uulnera fratrum: Et septem portas cum duce quamque suo. ¶ Hostia Nili: septem Nilus hostijs in mare funditur. de quibus Diodorus, Strabo, Plinius & Mela. Virgilius in Georgicis: Et diuersa ruens septem discurrit in ora. Ouidius: Nilum ab septem hostijs septemfluum appellat libro primo Metamorphoseos. ¶ Diuitis: totam Ægyptum diuitem & fertilem reddentis. inundatione enim Nili tota Ægyptus (ut auctor est Diodorus) fit fertilis. ¶ Nona ætas agitur ostẽdit tam multiplicata esse humani generis scelera: ut iam tempora duplo peiora sint, quam fuerint ferrea: & ita peiora ut eorum sceleribus nomen non inueniatur a metallis. & sic est rei ex aggeratio. hoc magis placet, quam ut numeres ætates octo a metallis. non enim nominatur ætas electri, aut stagni, aut plumbi: sicut ætas auri, argenti, æris, & ferri. Sed melius est legamus quemadmodum in uetere codice scriptum inuenitur: Non ne ætas agitur, peioraq; sæcula ferri: idque cum interrogatione. ¶ Quorum: scilicet sæculorum. Metallũ ¶ Metallo: metallum dicitur uena auri, argenti, ferri, æris, plũbi, marmoris. μεταλλάω enim idem est quod scrutor & inquiro. talia enim per uenas terræ quæruntur. Aut metalla (ut sensit Plinius libro trigesimotertio) dicta putauerunt græci quasi μετὰ ἄλλα: quod ubicunq; una inuenta uena est, non procul inuenitur alia: & hoc quidem in omni fere materia. μετὰ enim post significat, ἄλλα alia: quasi alia uena post aliam. ¶ Non inuenit: ordo est: ipsa natura nõ inuenit. ¶ Nos hominũ scimus, inquit, humani generis scelera esse maxima, & infinita. Tamen Deorum & hominum fidem imploramus: quasi in rẽ nouam & atrocem. ¶ Clamore subaudi tanto. ¶ Sportula. i. clientis, qui sportulam accipientes a Fessidio causidico eum adulando laudant. ¶ Laudat: notat morem sui tẽporis. Nam ambitiosi, & poetæ, & causidici cœnis & muneribus laudatores sibi parabãt. Persius: Calidũ scis ponere sumẽ: Scis comitẽ horridulũ trita donare lacerna. Et uerũ inquis amo, uerũ mihi dicito, Hora. Nõ ego uẽtosa plebis suffragia uenor impẽsis cœnarũ, & tritę munere uestis. Marti a. Quod iã grãde sophos clamat tibi turba togata: Nõ tu Põpo. cœna

Marginal notes: Depositũ · Stupere · Fõteius · Sapiẽtia

diserta tua est. ¶ Vocalis: clamosa a uoce. nam is dicitur uocalis,
qui magnam habet uocem. unde Stentora fuisse uocalissimum di-
cimus, qui quinquaginta homines clamantes uoce sua superaret.
Vocalis — Vocalis etiam opponitur muto. Plinius in decimo: Attagen maxi-
me Ionicus celebratur, uocalis alias, captus uero obmutescens.
¶ Dignissime bulla. i. quamuis ætate sis senex: dignus tamen uide-
ris bulla, cum sis sensu puerili: ac si dicat nimium simplex es, & pa-
rum peritus: qui exigas ut inter mortales sit quædam uitæ synceri-
Bulla — tas, nulli inter eos sint doli. Nam bulla (ut in Persium diximus) au-
rea erat insigne puerorum prætextatorũ, quę a pectore depẽdebat:
ut significaretur eam ætatẽ alterius consilio regendã. dicta a βουλή
quod est consilium: aut quia eam partem corporis bulla contingat
.i. pectus: in quo naturale manet consilium: aut (auctore Asconio)
quasi bullientis sinus communiens. i. pectus puerile: ea etiam ute-
bantur triumphantes in speciem cordis: quibusdam (ut scribit Ma-
crobius) remedijs inclusis aduersus inuidiam. de ea etiam nõ Plu-
tarchus in Problematis. Bullam etiam appellamus illud, quod in
aquis intumescit instar pilæ. & cito rumpitur: quã græci πομφόλυγα
appellant. Ouid. Intumuit, sicut fuluo perlucida cælo Surgere bul-
la solet. Eo uocabulo usus est Varro in re rustica: ostendens uitam
hominis fragilem esse cum dixit: Homo bulla est. Inde etiam est uer-
Bullare — bum est bullare: quod significat bullas & tumores facere. Corneli.
Celsus loquens de urina: Si bullat & male olet. unde Persius: O si
ebullat patrui præclarum funus: hoc est exeat & rũpatur more bul-
læ in aquis. ¶ Quas habeat Veneres: q̃ grata sit & iucunda pecunia
aliena. Nam hominibus, quos indomitus auaritiæ furor agit: nihil
est suauius rebus alienis: ac per hoc docet non esse mirãdum, si de-
positum sit ei denegatum. ¶ Quem risum moueat quantopere om-
nes rideãt simplicitatem tuam cum poscis ut nemo Deos periurio
offendat: quasi dicat neminem iam fere existere, qui fallax & periu-
rus non sit: cum iam etiam credant Deos non esse. ¶ Aræq; ruben-
ti: aut propter ignẽ ibi ad sacrificia accensum, aut (quod magis pla-
cet) propter sanguinem uictimarum. ¶ Hoc more: hac uitæ sancti-
Indigenæ — tate, ut non peierarent. ¶ Indigenę. i. inde geniti, nec aliunde ueniẽ-
tes: hos gręci αὐτόχθονας appellãt. ¶ Priusq̃ Saturnus fugiens. i. æta-
te aurea, qua Saturnus regnauit: qui a Ioue filio eiectus regno Cre-
tæ, in Latium uenit a Iano in regnum benigne exceptus, q eũ ru-
Saturnia — ris cultum docuisset. Saturniam Italiam Ianus appellauit, aramq;
Saturnalia — cum sacris condidit, quæ Saturnalia dixit, eo q Saturnus apparere
desisset. dicitur autem ab Ioue filio pulsus, quia scimus tempora se-
nescentia ab his quæ sunt nata depelli. Macrobius, Plinius, & La-
Falcifer — ctantius. Falcifer etiam est appellatus: aut quia surculorum inser-
tiones, pomorumque eductiones. & omnes huiusmodi fertilium,
Saturno tribuunt disciplinas: quæ omnia sine usu falcis fieri non
posse uidentur: aut quia tempus omnia metat, exsecet, & incidat.
Saturnus enim tempus interpretatur. Ouidius: Te fera nequicquã
placidũ spondentia Martis Sidera presserunt, falciferiq; senis. Re-
gnante igitur Ioue ætas appellata est argẽtea, quæ ætate aurea fuit
deterior. ¶ Diademate: insigni regio: erat enim pannus, quo caput
regis uinciebatur. de quo abunde superius. ¶ Tunc cũ uirguncula
Iuno: subaudi erat. ¶ Adhuc priuatus: cum nondum regnum patri
rapuisset, sed in antris Idæis adhuc a nymphis aleretur, capra Amal-
thea lac præbente. Nam Rhea uxor Saturni uerita ne pater Iouẽ
infantem deuoraret: cum reliquos alios absumpsisset, nymphis sub
Ida furtim alendum misit. Hoc autem factum est, quia reuera Satur-
nus, quem Græci cronon uocant tempus significat. a quo uicibus
cuncta gignuntur, & absumuntur, & eo denuo renascuntur: aut re-
uera legendum est Primæuus Iupiter: ut conueniat cum eo: Tunc
cum uirguncula Iuno. ut ostendat hominum miram fuisse simplici-
tatem, cum Iuno adhuc esset uirguncula, & Iupiter primæuus iux-
ta illud Claudia. Talis ab Idæis Primæuus Iuppiter antris, Possessi
stetit arce poli. Ida autem duplex est: altera in Phrygia, & altera in
Creta. de Cretensi nũc intelligit. ¶ Nulla super nubes: sensus est: Tũc
inquit, homines sine aliquo flagitio uiuebant, cum Dij nulla adhuc
celebrarent conuiuia in cælo: ac per hoc pauci in cælo morarentur
nullusq; adhuc Deus esset, qui maria, aut inferna diuiso imperio te-
neret. ¶ Super nubes. i. in cęlo: ut ostendat miram in cęlo fuisse Deo-
rum paucitatem. ¶ Puer Iliacus: Ganymedes: quem Iupiter in Aqui-
lam transfiguratus in cælum tulit: suorumq; poculorum ministra-
torem fecit, remota Hebe cõmuni ipsius Iouis & Iunonis filia: quã
sibi Hercules in cælum trãslatus matrimonio copulauit. ergo uxor
Herculis. i. Hebe. ἥβη gręce pubertas latine interpretatur. ¶ Ad cya-
thos: ad ministerium poculorum: subaudi extrinsecus erat. ¶ Sicca-
to nectare: epoto uino. Nam nectar proprie Deorũ est potio. ¶ Bra-
chia nigra: fuligine & carbone. ¶ Taberna liparęa. i. officina. quam
in Lipara habuisse fertur. est enim insula una ex septem Aeolijs ei — Lipara
consecrata. unde Valerius Flaccus loquens de Vulcano sic: Lem-
nos cara Deo, nec fama notior Ætnæ, Aut Lipares domus. De ea
etiam diximus in. 1. Satyra. ¶ Prandebat sibi: hoc est quisq; Deus si-
bi ministrabat & seruiebat: aut (quod minus placet) hoc dicit, quia
qui ad alienum accedit conuiuium, uidetur prandere in gratiam al-
terius. Quisq; ergo Deus prandebat sibi. i. domi suæ, & in gratiam
suam & non alterius: uideturq; respicere ad id quod antiqui in gra-
tiam amicorum bibebant, & propinabant. unde est illud ante: Quã-
do propinat Virro tibi, sumitq; tuis contacta labellis Pocula? Et ita
dictum prandebat sibi: sicut illud bibit sibi apud Homerum in no-
no: Quibus locis iuniores coronata gradatim pocula propinarunt:
atq; ubi legati primum Dijs librarunt, deinde sibi quoad uoluntas
tulit, biberunt. ¶ Nec turba Deorum Talis: subaudi erat, quę sibi po-
sceret tantam lauticiam: cum unusquisq; sibi ministraret: aut reuera
posuit talis pro tanta. nam sequitur. ¶ Contentaq; sidera paucis Nu-
minibus: nam Diodorus ostendit libro primo paucos fuisse Deos.
¶ Atlanta: Atlas (ut diximus in Satyra: Atticus eximie) mons est — Atlas
Mauritaniæ miræ altitudinis: ut eius cacumen nequeat cerni, q nu-
bibus nunquam relinquatur. Columnam cæli illũ indigenæ aiunt.
Sed hoc loco fabulam respexit. nam ferunt Atlantem Libyæ filiũ
fratrem Hesperi, tanta magnitudine fuisse, ut humeris suis cælum
sustineret: sed eum a Perseo, cum ad eum occisa Medusa diuertis-
set, conuersum fuisse in montem sui nominis: cum ipse a se Perseũ
repelleret. Sed quod cælum humeris sustinuisse dicatur, est ab histo-
ria. nam is (ut scribit Plinius libro septimo) astrologiam inuenit.
unde Ouidius in epistola Deianiræ: Hercule supposito sidere fulsit
Atlas. ¶ Sortitus: subaudi erat. i. nondum Neptuno imperium ma-
ris contigerat: quod postea ei sorte euenit: cum Ioui cælum & nu-
bes, Plutoni uero inferna contigissent. nam profundum absolute — Profundum
pro mari ponitur. Seneca: Non necesse est omne perscrutari profun-
dum. Statius in Siluis: Inq; omni felix tua cymba profundo. Vale-
rius Flaccus libro secundo: Si sedet Ægæi scopulos habitare pro-
fundi. De diuisione autem rerum inter Deos ita fit mẽtio apud Ho-
merum in decimoquinto Iliados: ubi sic loquitur Neptunus: Etenĩ
tres liberi sumus ex Saturno & Rhea nati, Iupiter, Egeo, & Pluton;
suam quisq; dignitatem sortiti. nam cum trifariam uniuersa diuisis-
semus, sorti rem commisimus, Mihiq; cessit mare, Plutoni infer-
næ tenebræ, Ioui cælum cum laxo æthere & nubibus, Terra autem
& Olympus non certi Dei, sed communes omnium sunt. ¶ Sicula
cum coniuge Pluton: id est nondum erat Plũto dominus inferorũ
constitutus, cum Proserpina Cereris filia, quam postea in Sicilia flo-
res colligentem rapuit secum ad inferos. de cuius raptu eleganter
cum Claudianus, tum Ouidius quinto Fastorum. ¶ Nec rota: non-
dum erant apud inferos statuta supplicia. per rotam autem intelli-
git cruciatum Ixionis: qui intextus rotæ torquetur. id enim suppli- — Ixionis fabula
cij Pati dicitur, quod cum Iouis & Iunonis esset secretarius, ausus
est Iunonem de stupro interpellare, quę ei suadente Ioue nubem in
sui formam obiecit, cum qua concubuit, grauidamq; fecit: ex qua
Centauri nati sunt: qui a poetis nubigenæ uocantur. Cum postea
gloriaretur se rem cum Iunone habuisse, eum Iupiter rota serpen-
tibus circunfusa intexuit. Tibullus: Illic Iunonem tentare Ixionis
ausi Versantur celeri noxia membra rota. ¶ Nec furiæ: scilicet infer- — Furiæ
nales, Alecto, Tisiphone, & Megæra: quæ filiæ dicuntur fuisse No-
ctis, & Acherontis. De quibus sic Vergilius: Dicuntur geminę pe-
stes cognomine diræ, Quas & tartaream nox intempesta Megæ-
ram Vno, eodemq; tulit partu. ¶ Nec saxum: quo Sysiphus puni- — Sysiphi fabula
tur. Is enim cum Isthmum latrocinijs infestaret, cogebat transeuntes
pedes sibi lauare, quos officio occupatos calcibus in mare proijcie-
bat, a Theseo interemptus est: & hac apud inferos iugi afficitur pę-
na: ut grande saxum aduersum montem ferat: quod cum ad mon-
tis uerticẽ truserit lapsũ ad ima redit. Oui. Aut petis, aut urges redi-
turũ Sysiphe saxum. ¶ Aut uulturis atri Pœna: qua Tityus afficitur — Tityi fabula
qui cum Latonæ uim inferre uellet, ab Apolline sagittis confossus
fuit ad inferos trusus: ubi uultur eius cor renascens assidue depa-
scitur. unde Tibullus: Porrectusq; nouem Tityus per iugera terræ
Assiduas atro uiscera pascit aues. is enim filius fuit Iouis ex Thia-
ra filia Orchomeni, quam cum Iuppiter grauidam fecisset, Iuno-
nisq; iram timeret, in spelunca sub terra abdidit, unde natus Ti-
tyus filius Terræ est existimatus. ea corporis magnitudine fuit, ut
nouem terræ iugera occuparet.

¶ PONAMVS.

Improbitas illo fuit admirabilis æuo.
Credebant hoc grande nefas,& morte piandum,
Si iuuenis vetulo non assurrexerat,& si
Barbato cuicunq; puer,licet ipse videret
Plura domi farra,& maiores glandis aceruos.
Tam venerabile erat præcedere quattuor annis,
Primaq; par adeo sacræ lanugo senectæ.
Nunc si depositum non inficietur amicus,
Si reddat veterem cum tota ærugine follem,
Prodigiosa fides,& thuscis digna libellis,
Quæq; coronata lustrari debeat agna.
Egregium,sanctumq; virum si cerno,bimembri
Hoc monstrum puero,& miranti iam sub aratro
Piscibus inuentis,& fœtæ comparo mulæ,
Solicitus tanq; lapides effuderit imber,
Examenq; apium longa consederit vua
Culmine delubri,tanq; in mare fluxerit amnis
Gurgitibus miris,& lactis vortice torrens.
Intercepta decem quereris sestertia fraude
Sacrilega,quid si bis centum perdidit alter
Hoc arcana modo?maior tertius illo
Summam,quam patulæ vix ceperat angulus arcæ.
Tam facile,& pronum est superos cōtemnere testes
Si mortalis idem nemo sciat,aspice quanta
Voce neget,quæ sit ficti constantia voltus.
Per Solis radios,tarpeiaq; fulmina iurat,
Et Martis frameam,& cyrrhæi spicula vatis,
Per calamos venatricis,pharetramq; puellæ,
Perq; tuum pater Agæi Neptune tridentem,
Addit & Herculeos arcus,hastamq; Mineruæ,
Quicquid habent telorum armamentaria cæli.
Si vero pater est,comedam inquit,flebile nati
Sinciput elixi,phariaq; madentis aceto.

ASCen. ❡PONAMVS. Ordo[illegible]: O Caluine ponamus.i. deponamus
nimios gemitus. do[illegible]iri non debet esse flagrantior.i. feruentior
æquo.i. q̃ æqu[illegible]. nec maior uulnere.i. læsione aut amissione.
Potes tu uix ferr[illegible] minimam, & exiguam particulam malorum. quā
uis.i. quantumuis leuium arden[illegible]us fumentibus ex feruen
tia iræ. q.i. quia. amicus.i. que[illegible]s esse amicum, non ecd
dat sibi depositum sacrum.i. sub
sacramento fidei: quasi dicat id
stulte facis: qa is, qui natus Fon
teio consule reliquit post terga
sua sexaginta annos.i. homo se
xagenarius, stupet.i. stupere po
test. hæc.i. perfidiam & periuria:
quia (ut docet) Improbitas illo
fuit admirabilis æuo: nunc au
tem casus hic multis cognitus:
& ideo minime mirandus. At.i.
sed. tu nihil proficis in melius
usu.i. experientia tot rerum. Sa
pientia.i. studium philosophiæ.
uictrix Fortunæ (quia quo sapiē
tior quis, tanto minus Fortunæ
illi obueniunt, tantoque minus
amat Fortunam, quinimmo sa
piens dominabitur astris) quæ
dat præcepta sacris libellis. est
supple quidem.i. certe. magna
.i. res excellens. dicimus autem
quoque.i. etiam hos felices: q
didicere non ex libris philoso
phorum. sed uita magistra.i. ma
gistrante & docente. ferre.i. tole
rare incommoda uitæ nec.i. &
non. iactare.i. repellere & recu
sare more boum rebellium & re
calcitrantium. iugum.i. onus
aduersitatis. Quę dies est tam fe
sta, quæ cesset prodere furem:
quasi d. nulla: quia ut nunc: ita
tunc quoq; festis diebus plura
crimina fiebant, q̃ profestis: sed
aduerte q etiam tunc peius pu
tarent festis peccare. Et quę ces
set prodere perfidiā, fraudes, &
lucrum quæsitum ex omni cri
mine. & nummos partos.i. ac
quisitos gladio. & pyxide.i. ue
neno clauso in pyxide: quasi di
cat nulla. Quippe.i. quia certe.
boni. idest iusti sunt rari: uix sunt tot numero: quot portæ Theba
rum in Bœotia: quarum septem fuerūt portæ: uel quot sunt hostias
.i. receptacula in mare. Nil.i. illius fluminis. diuitis.i. facientis per
inundationē accolas diuites: quę etiā septē sunt. Ætas nona agitur
.i. pessimorum hominū. Prima enim fuit Deorū sine ullo crimine.
Secunda Deorū regnante adulterio: ut in sexta dictū est. Tertia se
mideorū, sed magis ad diuinitatē accedentiū. Quarta semideorum
sed magis ad uitia solum inclinantiū. Quinta heroū mortaliū qdē
sed uirtutē totā amplexantiū. Sexta heroū omnino perfectorum. Se
ptima hominū plus ad uirtutē, q̃ ad uitia properātium. Octaua ho
minum plus ad uitia, q̃ ad uirtutem accedentiū. Nona est sola uitia
sectantiū. quę ætas, inquit poeta, nunc agitur. & secula peiora tem
poribus ferri: quibus plurima, sed non sola uitia regnabant sup. agū
tur. quorum seculorum sceleri ipsa natura non inuenit ullū nomē
conforme.s. metallis: sed posuit ipsum a nullo metallo. Sicut cętera
secula denominari possunt aureum: argēteum: electreum: æreum:
cupreum: stanneum: plumbeum: & ferreum. Nos quamuis in perdi
tissimo seculo simus. ciemus.i. imploramus tanq̃ desperantes fidē
hominum. q pro &. Diuum.i. Diuorum. clamore sup. tanto, quan
to sportula uocalis.i. quę uocem multorum excitat. laudet Fessidiū
causidicum agentem sup. causas. & ita per trāsitum tangit Fessidiū
qui ut laudetur, sportulam dabat. sensus autem est: Nos bene tatui
sumus: q nunc contra utimur quanto clientes recipientes sportu
lam a Fessidio in ipso laudando. unde addit. Dic Caluine senior di

gnissime bulla.i. insigni puerorum, qui.s. adhuc sentis ut puer. ne
scis quas Veneres.i. uenustates habeat pecunia aliena? nescis quē
risum.i. qualem irrisionem moueat.i. excitet tua simplicitas uulgo.
cum exigis.i. requiris a quoquam. ne peieret.i. periurium facit: ne
pte dixeris peiuret. & sup. ut putet aliquod numen.i. diuinitatem es
se ullis templis & are rubenti sanguine.s. aut igni sacrificiorum. in
digenę.i. antiquissimi populi Ita
liæ: qui inde geniti ex nulla pa
tria aduenerunt. uiuebant quō
dam hoc more.i. cum Deorum
amore: priusq̃ Saturnus fugiēs
Iouem filium suum, unde exclu
sus est. sumeret falcem agrestem
.i. cultrum incuruum: quo uites
scideret more agrestium. & hoc
diademate.i. insigni regali capi
ti ad imponendam coronam ser
uienti. tunc dico cum Iuno sup.
esse adhuc uirguncula.i. parua
uirgo. & Iupiter esset adhuc pri
uatus antris Idęis, in quibus ab
sconsus dicitur. & cū adhuc nul
la essent conuiuia cælicolarum
super nubes.i. in cęlis. Nec puer
Iliacus.s. Ganymedes sup. raptus
erat adhuc ad cyathos.i. pocu
la Deorum: nec formosa uxor
Herculis.i. Hebe Iunonis filia
erat sup. adhuc adhibitu ad cya
thos. & Vulcanus faber fulmi
num Iouis. tergens.i. denudans
iam siccato.i. ebibito. nectare.i.
Deorum potu. brachia nigra.i.
fuliginosa. in taberna.i. officina
& operatorio. Liparęa.i. Liparæ
insulę materię fulminum plenę.
& cum sup. quisq; Deus prāde
bat sibi.i. solus. nec turba Deo
rum sup. erat talis.i. tā multiplex
ut.i. qualis est nunc. & cum side
ra cōtenta paucis numinibus.i.
Deis: urgebant Atlanta.i. regem
Mauritaniæ in mōtem, qui Axē
humero torquet stellis ardenti
bus aptum, cōuersum. miserū.i.
miseratione dignū. minore pon
dere.i. onere. Et sup. cum nōdū
quisq̃.s. Deorum esset sup. sorti
tus triste imperiū profundi.i. in
ferni. nec Pluto nunc Deus inferni existens toruus.i. immitis. cum
coniuge sicula.i. Proserpina filia Cereris, quam in Ætna monte Si
ciliæ rapuit: sup. sortitus erat imperium inferni. nec rota, qua nunc
Ixion torquetur: nec furiæ infernales: nec saxum quod Sysiphus
nunc uoluit: aut pœna atri uulturis: qui iecur Tityi nūc exedit, sup.
esset adhuc. sed umbrę.i. manes, siue spiritus inferni. sup. erant hila
res sine infernis regibus. tūc (ut dictū ē) idigenæ uiuebāt hoc more.
❡GLANDIS aceruos: homines enim ętate aurea arborū fœ
tibus uescebantur. Tibullus: Rura cano, rurisq; Deos his uita ma
gistris Desueuit querna pellere glande famem. Claudianus primo
de raptu sic: Vnde datæ fruges populis, & glande relicta Cesserit in
uētis dodonea quercus aristis. ❡Plura farra: licet esset ditior. Farra
aūt nominauit, qa antiq (ut Verrius tradit) trecētis annis farre uixerūt.
❡Primaq; par adeo legēdū ē par: nō aūt pars. ut sit sensus: Prima la
nugo & primū barbitiū erat par sacræ senectæ.i. pueri barbatū iu
uenē q ætate fuisset maior uenerabātur, ut senē. ❡Nō inficiet: nō de
neget. ❡Veterē follē: q̃si rē uilissimā.i. marsupiū ipsum uetus & attri
tū. Nā follis pro repositoria nūmorū ponitur. uñ Apule. li. 4. Meta. Follis
Nummularius pānosus aliogn & sordidus, aureos folles icubabat.
Iuue. i sequētibus: Vt tēso folle reuerti Inde domū possis, tumidaq;
supbus aluta. Follē itē accipimus p instrumēto, quo uētus attrahit
& emittit. uñ & follē appellamus genus pilę, q uēto inflat. de quo
ita meminit Plaut. Ego te follē pugillatoriū faciā & pedētē cursatio
pugnis. Mar. Folle decet pueros ludere, folle senes. Trāql. i Augu,

Follicu lus — Post bella ciuilia ad pilam primo, folliculumq; transit. folliculum
item accipimus pro tegumento legumină, & id genus rerū. ¶ Cū to
ta ærugine: cum tota moneta ex ære rubiginosa: quæ ex longo in
Ærugo — arca situ rubiginē cōtraxerit. Ærugo enim idē est, qđ rubigo. Plin.
Æruca — lib. 15. loquens de amurca: Æres decocta ungi, atq; æramenta cō
tra æruginē. Æruginem ēt docet Victruuius lib. 7. genus esse colo
ris, quā uocant æruca: eamq; dicit effici cū dolijs sarmēta collo
cātes aceto suffuso, supra sarmēta collocant lamellas æreas, deinde
ea operculis obturant, ne spiramentū obturata emittant post certū
tēpus aperientes, inueniunt ex lamellis æreis æruginem, quā (ut di
xi) appellant ærucā. De ærugine æris multa scribit Pli. li. 34. ca. 11.
& xii. ubi ait compluribus modis fieri: medicamētis aūt miscetur.
unde ait: Ærugo cruda uulnerarijs emplastris miscet. De ærugine
Prodigiū — itē crebra fit mentio apud Cur. Cel. lib. 5. ¶ Prodigiosa fides loco ꝓ
Ostentū — digij habetur si tanta fidē inuenias ut depositū non negetur. Prodi
giū est enim dictū (auctore Cic. in lib. de Diuinatione) qđ porro di
Portentū — cat: ostentū ab ostendēdo: portentū a portendendo. i. significando:
Monstrū — monstrū a monstrando. ¶ Thuscis digna libellis. i. quæ ex instituto
hetruscę disciplinę ꝓcuretur. nā aruspicina inuēta fuit ab hetruscis.
In agro enim Tarquiniēsi puer dicitur diuinitus exortus noīe Ta
Tages — ges: q disciplinā cecinerit extispicij: quā Lucumones Hetruriæ po
Aruspici — tētes exscripserunt. auctor Censorinus. de quo sic & Ouid. lib. ulti.
næ reper — Met. Haud aliter stupuit q̄ cū Tyrrhenus arator, Fatalē glebā mo
tores — tis aspexit in aruis. Spōte sua primū, nulloq; agitante moueri, Su
mere mox hoīs, terręq; amittere formam: Oraq; uenturis aperire
recētia fatis. Indigenę dixere Tagem, qui primus Hetruscā Edocuit
gentē casus aperire futuros. Nam cū araretur, impresso altiore sul
co, puer repente natus est senili prudētia, qui dictus est Tages, quo
uiso bubulcus obstupefactus clamorem maximū extulit, ad quē to
ta Hetruria concurrit. Tum puer plura oībus audientibus locutus
est: quæ ad disciplinā pertinerēt aruspicinæ: quæ excepta literis mā
data fuerūt. Myrsilus quoq; Lesbius scribit, Hetruscos diuinatio
nes reperisse. ¶ Lustrari: expiari. ¶ Agna coronata: aut uittis, aut co
rona ornata. nā ita ad sacrificiū ducebātur uictimæ. ¶ Egregiū, san
ctumq; uirū: iniquitatē tempoꝝ suoꝝ notat, qbus mira bonoꝝ uiro
rū paucitas erat: est enim sensus. Si uiꝝ bonū cōspexero, illū cōpa
rauero puero bimēbri: ut innuat ꝓdigiosam rem esse, si uir bonus
inueniatur. ¶ Et miratī sub aratro: ordo est & sensus: Et cōparo pi
scibus inuētis sub aratro miranti, ut rei inanimatæ dederit sensum
q̄si arātꝫ mireꝫ nouitate mōstri. ¶ Et fœtę mulę q̄ pepit. nā mulæ nō
apariunt. licet Plin. testetur annales tradidisse mula peperisse: sed in
portētum. scribit Apianus lib. 1. Mulam ante Syllæ aduentū in ur
bem peperisse. ¶ Imber effuderit lapides: portentosum enim est lapi
dibus pluisse: qđ tñ accidisse scribit Liuius & Valer. maxi. libr. 1. In
Piceno lapides pluisse: Tibullus: Multus ut in terras depluentq; la
pis Cæterum Apianus lib. 3. bellorum ciuiliū sic scribit: Circa Solē
porro insolita apparuere signē, & imbres lapidei e cælo missi, conti
nuaq; fulmina in tēplis, statuisq; Deorū deciderūt &c ¶ Examenq;
apiū prodigiū (ut scri. Plin.) faciunt apes, si aut domibus, aut tēplis
cōsederint, in speciemq; uuę dependerint. Columella. Deinde cum
examen glomeratum in proxima frondentis arbusculę ramo con
sederit, animaduertito an totū examen in speciem unius uuæ depē
deat. ¶ Miris gurgitibus: inusitatis uadis. ¶ Vortice liquore. nā uor
tex proprie appellatur aqua in gyrū se agēs a uertēdo. unde Virg.
Et rapidus uorat æquore uortex. ¶ Quid si bis centum: consolatio
ab aliena calamitate & grauiore. q. d. æquo animo tibi ferenda est
fortuna tua: quando alijs longe grauiora acciderunt, & tamen om
nia patienter tulere. ¶ Quid: subaudi dicas q̄ miserabile cēseas. ¶ Ar
cana. i. deposita sine ullis testibus. ¶ Hoc modo: quo tu perdidisti ꝑ
fraudem. ¶ Tam facile: tam impij sunt homines: ut Deos ipsos, qui
omnium humanarum operationum sunt cognitores. facile con
temnant, nec metuant ne puniantur. ¶ Ficti uultus: hominis est sce
lerati uultum fingere. unde Terent. Vultus quoq; hominum fingit
scelus. nam differentiam faciunt inter uultū, & faciem: ut facies sit
ipsa oris species: licet etiam capiatur pro tota forma: & quasi statura
totius corporis: ut est illud apud Plau. Sed earum nutrix, qua sit fa
cie mihi expedit, statura non magna corpore aquilo. Ipsa est, specie
uenustiore, atq; oculis pernigris. referturq; non solum ad corpus
hominis, sed etiam ad alia multa. ut si dicamus: Faciam cognoscas
faciem loci, & faciem urbis: hoc est speciem & formam loci & urbis
uultus uero a uolendo dictus uolūtatem ipsam significat hominis:
quæ motu animi in facie ostenditur. Et licet uultus proprie ad ani
mum facies uero ad corpus referatur, ut mœsto uultu, irato uultu,
longa facie, breui facie. est tñ quando [illegible] uti liceat, fœdata facie,
fœdato uultu, scissa facie, scisso uultu, co[illegible] facie, conuerso uul
tu. ¶ Per cadios Soli[illegible] (ut scribit [illegible]) Solem unum
Deum esse credunt, & [illegible]dem sacratos [illegible]. Herodotus au
tem scribit li. 1. Persas S[illegible] sacrificare, q; Telluri, & Igni,
& Aquæ, & Ventis: qui[illegible]bernantur &c. ¶ Tarpeia. i. quæ
Ioui assignantur. cuius templū in colle Tarpeio situ erat. qđ postea
(ut diximus superiore Satyra) Capitoliū fuit appellatum a capite
hominis ibi inuento, cum fundamenta iacerentur: Tarpeius aūt est
dictus a Tarpia uirgine, ibi a Sabinis necata & sepulta. ¶ Frameā — Framea
Martis. i. gladium Martis. licet framea etiam pro hasta accipiatur.
Tacitus lib. de Germaniæ situ sic inq̄t: Rari gladijs, aut maioribus
lanceis utuntur, hastas uel ipsorum uocabulo frameas gerunt an
gusto & breui ferro. Idem paulo inferius: Scutum cum framea, gla
dioq;. De framea etiam meminit Gellius lib. 10. Hic autem a Iuue
nale pro gladio poni uidetur. nam Martis est insigne. unde poeta
in carmine obscæno sic ait: Nec mauros illum per quem ualet oc
cultat ensem: Nec latet i tepido Palladis hasta sinu. hasta enim est in
signe Palladis. Ergo sicut pila sunt tela peculiaria Romanorum, gæ
sa Gallorum, sarissæ Macedonum, ita frameæ sunt Germanorum.
¶ Spicula: sagittas. Virg. Non pudet auratas Phœbum portare sa — Spiculū
gittas. Spiculum proprie appellatur cuspis illa, quæ sagittis pręfigi
tur. Spiculum tamen legimus capi pro telo grandiore & hastato. un
de Vale. lib. 3. cap. de fortitudine: M. Æmilius Scaurus arma sibi af
ferri iussit: quibus allatis ultima senectute confectum, & pene dila
psum corpus induit: spiculoq; innixus ante fores curiæ constitit.
¶ Vatis cyrrhæi: Apollinis, qui Delphis oracula dabat ex spelunca — Cyrrhę
apud quos uicina est Cyrrha. nā ab ea ad Delphos incipit ascēsio — Apollo
stadia fere. lxxx. hinc ergo dicebatur Apollo cyrrhęus. Delphi aūt — Delphi
& Cyrrha oppida sunt Phocidis regionis. ¶ Per calamos: sagittas, — Cyrrha
quæ ex calamis fiebant. Virg. Cum Daphnidis arcum Fregisti, &
calamos. calamis orientis populi bella conficiunt, calamis spicula
addunt irreuocabili hamo noxia. Plin. ¶ Puellæ uenatricis: Dianæ.
¶ Neptune pater Ægæi: ferunt enim fabulæ Ægæum regem Athe
narum filium fuisse Neptuni, patrem Thesei. ¶ Tuum tridentem su
sciniam tuam. Poeta in carmine obscæno: Fulmen habet mūdi do
minus, tenet illud aperte Nec daꝫ æquoreo luscina tecta Deo. ¶ Her
culeos arcus: legēdū ē arcus nō artus. de telis. n. itelligit. seqꝫ nāq;
Quicqd hōt teloꝝ armamētaria cœli. ¶ Armamētaria loca ubi repo
nūt arma. ¶ Si uero pr est. i. filios habet. ¶ Comedā: hoc sic obtestaꝫ
ut sibi habeatur fides. ¶ Sinciput: bene autem sinciput: hoc est par — Sinciput
tem illam capitis, cui cerebrum subditum est. Qui enim de capitis
natura scripserunt, inter quos est Theodorus Gaza apud Aristote
lem, ita illud diuiserunt: ut capitis partem, quæ capillis integitur, cal
uam appellant, ceruicisq; priorem partem sinciput nouissime con
sistere solitam. omnium enim ossium corporis ultimum id concre
scit & induratur, posteriorem occiput, mediam inter sinciput & oc
ciput uerticem, cerebrum sincipiti subditum uolunt: uideturq; sin
ciput appellatum, q̄si sinceꝝ caput non semicaput: q; ibi cerebrum
& communis omnium sensus resideat. quod facile ex his uersibus
Sidonij agnoscas: Partemq; cerebri Hic galeæ cum parte rapit, for
tiq; lacerto Disiicit ancipiti miserabiles sinciput ense. unde & Plau
tus in Menechmis: Non est tibi sanum sinciput adolescens. per qđ
omnino uidetur intelligere priorem capitis partem, cui cerebrū su
biectum est. Græci βρέγμα appellarunt. occiput autem pars est capi
tis posterior uacua uideturq; dictum occiput quasi occiduum ca
put: q; ibi nullus sit sensus, sicut in priore parte. Illud etiam addide
rim: sinciput aliquando apud poetas poni pro capite, ut illud apud
Persium: Mihi festa luce coquatur Vrtica, & fixa fumosum sinciput
aure. ut sit pars pro toto. Flauius Vopiscus in Tacito sic inquit: Cō
uiuium uero unius gallinacei ita: ut sinciput adderet, & oua pro om
nibus oleribus affatim ministrantibus, lactucis impatienter illusit.
¶ Flebile: defiendum mihi. ¶ Elixi aqua cocti. a liquore secundum
Varronem. ¶ Phario Ægyptiaco. Pharus enim est insula cum turri
eiusdem nominis Alexandriæ opposita. De qua non pauca Cæsar
in commentarijs, Plin. Strabo, Solinus, & Lucanus. Propertius: Et
Ptolemeæ littora capta Phari. Acetum autem Ægyptiacum opti
mum fuisse ostēdit Martialis: Amphora niliaci non sit tibi uilis ace
ti: Esset si uini utilior illa foret.
¶ IMPROBITAS illo fuit admirabilis æuo. Ordo est: Impro — ASCe
bitas: id est improbanda fuit admirabilis propter raritatem illo
æuo: quo indigenę soli uiuebant in Italia: quasi uitia ex aduenis or
ta sint. Ipsi ueteres credebant hoc quod sequitur nefas grande,

& piandum

& piandū.i. purgandū more cōmittentis. ſ. ſi iuuenis nōn aſſurrexerat barbato cuicunq;.i.ēt pauperrimo:licet ipſe puer uideret domi ſuæ plura farra: & maiores aceruos glandis.pulte enim ex farre & glande uefcebātur:& ita in illis erant eorū diuitæ. tam.i.intantū. erat ueperabile pcedere in ętate quatuor annis. & lanugo.i.tenuis adhuc barba ſacræ ſenectæ.i.quæ erat indiciū aduentātis ſacræ ſenectæ. erat ſup. adeo.i.intantū. prima pars .i.prima portio dignitatis: ut.ſ.capitale eſſet illi nō aſſurrexiſſe. legunt qdā par:ut ſit. prima lanugo .i.modica barba erat adeo ſacrę ſenectę.i.tam incęperāt uenerari etiam lanuginē primā habētes ob futuram ſenectā. Nunc ſi amicus nō inficiet .i.abneget. depoſitū.i.rem fidei ſuæ ſeruandā datā. ſi amicus reddat ueterē follē.i.ſacculū pecuniarū ex corio. cū tota ærugine .i.pecunia ęruginoſa.i.ſi eandē crumenam non apertā ſed uſq; ad æruginē pecuniæ ſeruatā reddat cum pecunia tota. fides eius .i.fidelitas eſt prodigioſa.i.monſtri & prodigij plena: quia ut mōſtrū raro uiſa:& digna ppter nouitatē caſus. tabellis, aut potius libellis.i. ſcriptis thuſcis.i. aruſpicū thuſcorum. & quæ debeat luſtrari.i. eūdo per circuitū purganda coronata. Si ego cerno uirū egregium & ſanctū. ego cōparo hoc.i. tale mōſtrū puero bimembri.i. habenti membra ſua duplicia. & cōparo piſcibus inuētis ſub aratro alicui ſup.homini miranti (& ita nō regitur datiuus mirāti a cōparo: ſed ab inuentis: nō enim cōparat miranti qui monſtroſus non eſt ſed piſcibus: hoc dico ppter ordinem a Valla poſitū) & comparo mulę fœtæ: quæ naturaliter ſterilis eſt: exiſtēs ſolicitus tanq̄ imber effuderit lapides. & tanq̄ examē .i.cōgregatio ſimul euolantium apium (ſic declinat. enī &.apū) cōſederit.i.locū ceperit a cōſido longa uua.i.in formā botri collecta. ſ. culmine.i. ſummitate. delubri.i.prioris partis tēpli. Alludit ad examen ſecundū Virg. in. 8. a Latino uiſum. & tanq̄ amnis fluxerit in mare miris.i. mirādis: qa ſanguineis: aut (ut dicit) lacteis gurgitibus. & pro.i. torrēs.i. fluens. uortice.i.impetu ſe uertente: lactis loco aquarū. ſ. Tu quereris.i.cōquereris. decem ſeſtertia eſſe tibi intercepta.i. ablata. fraude ſacrilega.i.cōtra ſacramētū fidei & iuramēti cōmittente furtum. quid ſup. diceres ſi alter pdidit bis centū ſup. ſeſtertia arcana.i.ſecrete data. hoc modo.i. fraude ſacrilega. & ſi tertius perdidit maiorem ſummā illo.i.q̄ ille alter. quam ſummā .ſ. maiorē uix ceperat.i. ɔtinere poterat. angulus urnæ patulæ.i. amplæ & capacis ad receptionē patētis. q.d. deberes putare illis magis eſſe dolendū. & tñ id uulgo fit. Tam facile eſt & tam pronū.i. decliue, & per conſequens minimi conatus contemnere ſuperos.i. Deū & ſanctos teſtes. ſi nemo mortalis ſciat idē: quia Dei non præbent coram iudice teſtimoniū. Aſpice quanta uoce neget homo.ſ. perfidus. & quæ ſit conſtantia uultus ficti.i. ſimulantis fiduciā bonæ cōſciētiæ. ipſe iurat per radios Solis. & per fulmina tarpeia.i. Iouis: qui in arce Tarpeia colitur. & per frameā.i. gladium ancipitē Martis. & per ſpicula.i. iacula. uatis Cirrhæi.i. Apollinis. & per calamos.i. leues ſagittas. & per pharetrā puellæ uenatricis.i. Dianæ. & o Neptune pater Ægæi iurat per tuū tridentē.i. fuſcinā tuā. Addit. &.i. ēt arcus Herculeos. & haſtam Mineruæ.i. Palladis. quicquid telorum .i. quæcūq; tela: hoc eſt arma inuaſiua: & de longe miſſibilia. arma

mentaria.i.repoſitoria armox. cæli.i. cæleſtium habent. ſi uero qui iurat eſt pater.i. habet liberos inquit ſi ſup. mentior comedam.i. comedere cogar. flebile.i. fletibus pro ſequendum. ſinciput.i. capitis priorem partem.i. filij mei. elix.i. bolliti. atq; madentis aceto phario .i. acri & laudato: quale eſt Pharium: id eſt Ægyptiacum: hoc eſt ut comederem caput ueruecis.

Sunt qui in fortunæ iam caſibus omnia ponunt,
Et nullo credunt mundum rectore moueri
Natura uolente uices & lucis, & anni,
Atq; ideo intrepidi quæcunq; altaria tangunt.
Eſt alius metuens ne crimen pœna ſequatur,
Hic putat eſſe Deos, & peierat, atq; ita ſecum,
Decernat quodcunq; uolet de corpore noſtro
Iſis, & irato feriat mea lumina ſiſtro,
Dummodo uel cæcus teneā, quos abnego, nūmos,
Et phthiſis, & uomicæ putres, & dimidium crus
Sunt tanti? pauper locupletem optare podagram
Ne dubitet Ladas, ſi non eget Anticyra, nec
Archigene. quid enim uelocis gloria plantæ
Præſtat & eſuriens piſææ ramus oliuæ?
Vt ſit magna, tamen certe lenta ira Deorum eſt.
Si curant igitur cunctos punire nocentes,
Quando ad me uenient? ſed & exorabile numen
Fortaſſe experiar, ſolet his ignoſcere. multi
Committunt eadem diuerſa crimina fato.
Ille crucem pretium ſceleris tulit, hic diadema.
Sic animum diræ trepidum formidine culpæ
Confirmat. tunc te ſacra ad delubra uocantem
Præcedit, trahere immo vltro, ac vexare paratus.
Nam cum magna malæ ſupereſt audacia cauſæ,
Creditur a multis fiducia, mimum agit ille,
Vrbani qualem fugitiuus ſcurra Catulli.
Tu miſer exclamas, vt Stentora vincere poſſis,
Vel potius quantum Gradiuus Homericus, audis
Iuppiter hęc? nec labra moues, cum mittere vocem
Debueras vel mamoreus, vel aheneus? aut cur
In carbone tuo charta pia thura ſoluta
Ponimus, & ſectum vituli iecur? albaq; porci
Omenta? vt video nullum diſcrimen habendum eſt
Effigies inter ueſtas, ſtatuamq; Batilli.

IOAN. ERIT.

ℭ SVNT qui in Fortunæ: inter philoſophos triplex fuit de Dijs opinio. Alij enī (inter quos fuit Diagoras, q Atheos dictus eſt, & Theodorus cyreneus, Eumerus egrata, Callimachus & Eurypides tragicus) negauerūt Deos eſſe: alij Deos eſſe cenſuerunt, ſed res humanas non curare: hiq; fuere Epicurei, q Deos dixerunt nō aliter poſſe immortales eſſe, niſi quieti & ab omni cura ſeparati eſſent: alij eſſe & curare. Ait igitur Iuuenal. multos exiſtere, qui Diagorę Mileſii opinionem ſequuti exiſtiment Deū non eſt, qui res humanas curet, ſed tantūmodo omnia nutu Naturæ Fortunæue agi, atq; ideo ſine aliquo metu ſcelera perpetrent. Alios uero eſſe, qui Deos eſſe putent, timeantq; eos, & tamen peierēt: pluris pecuniam facientes, q̄ iram eorum. ſ. Natura uoluente uices: opinionem eorū ſequitur, q Naturā falſo a Deo ſeparātes quę ſiuere, quid prius fuerit, Natura, an Deus. Si Natura prior eſt, ergo Deus natus eſt: atqui Deus naſci nō potuit. Rurſus ſi Deus prior eſt, nata eſt Natura, q ſi naſci potuit Natura incipit non eſſe Natura. Hinc illud pendet Ouidij in primo Metamorphoſeos: Hanc Deus, & melior litē Natura diremit, ubi oſtēdit Naturam eſſe Deo potentiorem: quaſi quæ ante Deum fuerit: & a quo omnia ſint orta. quā ſentētiam tetigit & Claudianus in laude quarti conſulatus Honorij: Talis ab Idęis primęuus Iuppiter antris Poſſeſſi ſtetit arce poli, famuloſq; recepit Natura tradente Deos. Et idem alibi: Iuppiter (ut perhibent) ſpatium cum diſcere uellet Naturæ, regni neſcius ipſe ſui. Armigeros utrinq; duos æqualibus alis Miſit ab eois, occiduiſq; plagis. unde falluntur illi, quapud Ouidi. exponūt & pro.i. ut ſlet expoſitiue: cum ſequutus ſit poeta eos philoſophos qui Naturam ſepararunt (ut diximus) a Deo, uolueruntq; eam eſſe potiorem Deo. quod & Cicero ſequutus eſt in Catone Maiore: Cumq; homini ſiue Natura, ſiue quis Deus nihil mente preſtabilius dediſſet. Item in Paradoxis his uerbis: Tu cum tibi, ſiue Deus, ſiue mater (ut ita dicam) rerum omnium Natura dederit animum & cætera. ubi docet Deum & Naturam non eſſe idem. ſic & Horatius in fine. 5. Satyræ. ubi ait: Namq; Deos didici ſecurum agere æuum: Nec ſiquid miri faciat Natura, Deos id Triſtes ex alto cæli demittere teſtor. Seneca in Hippolyto: O magna parens Natura Deum. Seneca in quarto de beneficijs: Quid enim aliud eſt Natura quam Deus, & diuina ratio toti mundo & partibus eius incerta. Rerum autē Naturæ patronos fuiſſe docet Apuleius in prima Apologia, Anaxagorā, Leucippum, Democritum, & Epicurum. Nam Deos abnuere exiſtimabantur, ſolam autem Naturam dicebant eſſe, a qua (ut diximus) omnia naſcerentur. Sed (ut tradit Lactant. Firmianus) melius Seneca omnium Stoicorum acutiſſimus, qui uidit nil aliud eſſe Naturam, quam Deum. Ergo, inquit, Deum nō laudabimus, cui naturalis eſt uirtus, nec enim illam didicit ex ullo,

Natura quid

Locus Ouidij

Immo laudabimus. quamuis.n.naturalis illa ei sit sibi illam dedit, quoniam Deus ipsa Natura est. Cur igitur, inquit, ortũ rerũ tribuis Naturæ ac detrahis Deos? Cic. ait in Rhetorica uetere: Ipsam Naturam diffiniri difficile est Plato appellat Naturam uoluntatem Dei. ¶ Voluente uices & lucis, & anni .i. cursus & uertigines diei & anni: ac per hoc omnem temporum curriculum. Claudianus Annique meatus, Et lucis, noctisq; uices. ¶ Atq; ideo intrepidi: ob eam rem intrepidi iurant, quia non putant esse Deos, quos offendant. ¶ Altaria tangunt.i. aras omnium Deorum tangendo iurant. ¶ Est alius metuens: alij, inqt, sunt q omnino Deos esse credũt, & Deorũ iram metuunt, ne puniãtur omnino, cum malefecerint, tñ peierant auiditate pecuniæ obcęcati. ¶ Peierat: is peierare dicitur, q datã fidẽ nõ pręstat. ¶ Secũ: tacitus in animo suo. ¶ Decernat: statuat & quod cunq; uolet suppliciũ sumat. ¶ Sistro irato: hyppallage ẽ pro ipsa irata. ¶ Isis: Ægyptiorũ Dea: cuius sacrificia Romæ translata pręcipua ueneratione colebãtur: putabãturq; Deã ferire periuros, quoties p eam iuratis fidem nõ seruassent. unde Ouid. in Ponto: Vidi ego linigeræ numen uiolasse fatẽtem Isidis, Isiacos ante sedere focos. Alter ob huic similem priuatus lumine culpã, Clamabat media se meruisse uia. Vbi locus corrigendus est: nã pro linigeræ scriptũ est linigenæ. de qua plura alibi. ¶ Sistro: instrumentũ erat tinnulũ, quo Isidis sacerdotes in sacris utebantur. Apule. lib. 11. Metamor. Aereis & argẽteis, immo uero & aureis sistris argutum tinnitum constrepentes. & paulo post: Sacerdos appropinquabat dextra proferẽs sistrũ. Ouid. in Ponto: Et quis ita est audax: ut limine cogat abire Iactãtẽ pharia tinnula sistra manu? ¶ Vel cæcus. i. etiã cæcus. ¶ Phthisis: dictio est græca, quę corruptionẽ, tabem, maciẽ significat. est.n. morbus, qui hominẽ paulatim consumit. a φθίνω: quod est corrumpo. ¶ Vomicę putres: uomicę ulcus est malignũ latens & tumẽs cũ sanie intrinsecus, a uomẽda sanie dicta, unamquãq; partem corporis infestat. Plin. lib. 2. cap. 13. docet Ocimũ siluestræ uomicis uuluę mederi. Celsus ait In. 3. Vomicę finẽ esse ut rumpatur. ¶ Sunt tãti: ordo est: Et phthisis & uomicæ putres sunt tanti? Sensus est: Sunt ne adeo mihi timenda & æstimanda hæc mala, ut nõ negẽ nũmos q.d. minimi mihi sunt faciẽda præ pecunia. Dicimus enim tanti ne facis periculũ. i. times ne tantopere periculum, ut tantã lucri ansam amittas. legẽdumq; est cum interrogatione. ¶ Pauper locupletẽ optare podagram Ne dubitet Ladas: superiorem sensum declarat per hęc sequentia. sunt aũt uerba periuri. Estq; sensus, & ordo: Ladas, qui miræ fuit pernicitatis pauper, non dubitet optare sibi podagrã diuitem. i. non dubitet illam uelocitatis gloriã cõtemnere, & optare sibi podagrã, qua una maxime uelocitas impeditur, modo ĩ diuitias trãseat. Itaq; locus est corrigẽdus: ut nõ laudas sed Ladas legatur. Is.n. (ut scribit Solinus) primã palmã pernicitatis est adeptus: qui ita super canũ puluerẽ cursitauit ut in arenis pendẽtibus nulla indicia relinqueret uestigiorũ. eius meminit & Mart. in. 2. Quid si p graciles uias petauri Inuitũ iubeas subire Ladam. per Ladã aũt omnẽ intelligit pauperem expediti corporis. De Lada meminit & Catullus: Nõ Ladas ego, pẽnifer ue Perseus. Eiusdẽ meminit & Cic. sic in rhetoricis ad Herẽniũ li. 4. Quasi si quis ad olympiacũ uenerit cursum & steterit, ut mittatur, impudentesq; illos dicat esse, qui currere cœperunt: ipsa intra carceres stet, & narret alijs quomodo Ladas, aut Bonius cũ Sicyonijs cursitarunt. ¶ Locupletẽ: nõ exponas qualem patiũtur maxime locupletes: sed locupletẽ podagram. i. morbũ ipsum in summa opulentia. quid. n. prosit Ladæ pauperi, si in paupertate manendũ sit, optare sibi podagrã, qua uexantur locupletes. Sic ergo exponendũ est: Ladas pauper modo diuitijs cumuletur, nõ dubitet optare uel podagrã uelocitati suæ aduersatricẽ: modo habeat unde largiter, & delicate uiuat, sicq; cũ superioribus optime coniũgitur. ¶ Si nõ eget Anticyra: uerba periuri: Ladas, inquit, cursor ne dubitet si nõ eget Anticyra. i. si sanus nõ est. nã Anticyra insula est quæ olim Cyparissus noiata est, ut scribit Pausanias: sed mutato nomine Anticyra est appellata ab Anticyro Herculis socio. ut uero scribit Strabo ciuitas est ad sinũ iacens maliacũ, & Oetã montẽ. ibi heleborus, siue ueratrũ nascebatur: quo (ut scribit Plin.) hois insania & mali humores emendãtur: & ad ingeniũ acuendũ plurimũ ualet unde Carneades respõsurus libris Zenonis stoici: helleborũ candidũ sumpsit de quo multa diximus apud Persiũ illic: Ebria ueratro: ergo si nõ eget Anticyra, i. si non eget heleboro, quo hois insania emẽdatur, ac per hoc si insanus nõ est. ¶ Archigene: medico, q uelut in delirio feriat uenã in media frõte. sicuti ante dictũ est: O medici mediam pertundite uenã. De Archigene iacta est mentio in sexta Saty. illic: Ast uocat Archigenẽ. Licẽtia poetica ultimã syllabã naturaliter produxit. nec mirũ, cũ productã contra omnẽ rationẽ corripuerit illic: Sed longe Calpe relicta. qđ & Priscianus miratur in. 6. ¶ Quid enim uelocis. qđ, inqđ, prodest Ladæ pauperi firma corporis ualetudo: & q pedũ sit summa pernicitate, ita etiã ut in olympicis ludis sæpe palmã reportet, si in paupertate sit uiuendũ. q. d. longe utilius est hoi morbis uel grauissimis uexari, dũmodo sit in summa rerum opulẽtia, q̃ sanitatẽ corporis habere, & in paupertate uiuere. ¶ Præstat: qđ præbet utilitatis. ¶ Plantæ uelocis: q sit mira pedũ pernicitate. ¶ Ramus oliuę: ut sit uictor in ludis olympicis: ubi uictores oleastro coronabãtur. auctor Pli. lib. 15. Interq; alia certamina cursu potissimũ ptẽdebãt Velocis gloria plãtę. ¶ Pisææ: Pisa & Elis ciuitates sunt Peloponessi: inter quas iacet campus uastissimus: qui Olympia nominatur ubi ludi celebrabãtur, qui a locorum propinquitate dicuntur & Pisæi, & Elei, & Olympici, siue Olympij. non autem (ut falso quidam putauerunt) ab Olympo monte. ¶ Esuriens: q sit uictor, & esuriat. i. ut sit pauper. ¶ Vt sit magna: sensus est: Concedo, inquit, Deos esse & grauiter delinquẽtibus irasci tamẽ ad puniendũ lenti sunt: præterea si ccs puniendi sunt, longum erit, ut me puniant. Ordo est: Ira Deorum certa lẽta est: ut sit magna, i. q̃uis sit magna. ut sit concessio esse Deos, sed lentos ad uindictã. ¶ Lenta. non festinata. Valerius: Lento. n. gradu ad uindictã sui diuina procedit ira, tarditatẽq; supplicij grauitate compensat. ¶ Sed & exorabile numen: talia solent sibi comminisci, qui turpiter uixerunt. ¶ Admepuniendũ. ¶ His: talibus delictis. ¶ Multi: uerba sunt peccantis: quibus occurrit his, qui possent dicere sibi cauendũ esse a supplicijs legũ humanarũ. Ait ergo: Nõ ignoro hoc quidẽ, sed tñ multos constat eadem committere crimina, sed diuerso fato. alij puniuntur, alij nõ modo nõ puniũtur, sed honoribus etiã decorãtur: quasi colligat sibi etiam accidere posse, ut pro malefactis beneficia accipiat. ¶ Diuerso fato: diuerso euentu. ¶ Diadema. i. euectus est ad regiam dignitatem, nam diadema fascia erat (ut supra diximus) qua caput regis uinciebatur. a διαδέω: quod est circũiungo. ¶ Confirmat aiũ: .i. aium commasculat. ¶ Trepidum formidine diræ culpæ. i. qui formidat & tremit conscientia diri sceleris. ¶ Præcedit. s. ipse periurus, tanq̃ qui innocentiæ suæ confidat. ¶ Te uocãtem: hoc est te, qui eũ uocas ad iusiurandum. ¶ Nam creditur fiducia: confirmatio rationis quare tantę audaciæ sit: quia multi, inquit, malina hominum decepti putant eum esse innocẽtem: qui magna cum audacia causam suam tuetur. idcirco audax est. putant enim ex recta conscientia, & fiducia tantam audaciam proficisci. ¶ Malæ causæ: hoc est homini tuenti causam iniquam. ¶ Superest. i. abundat. ¶ Mimum agit ille: non minore, inquit, strepitu mouetur & clamore, q̃ si mimum agat. .i. fabulam. nam mimus (ut diximus alibi) pręter hominem scænicum genus est fabulæ: unde poetæ mimographi: qualem egit scurra fugitiuus Catulli urbani. nam in fabula Catulli introductus est seruus, qui mirum in modum clamaret. ¶ Exclamas: subaudi lupiter audis hęc. ¶ Tu. s. ex altera parte. ¶ Stentora: Stentor in exercitus fuit Græcorum uir magnanimus, cuius tantus (ut scribit Homer. in. 5. Iliados) erat uocis sonus, quantus aliorum quinquaginta. unde Homericum illud: Stentoris in specie ualidi cui ferrea uox, Qui quinquaginta alios æquans clamore, sonoq;. ¶ Gradiuus homericus. i. Mars: quẽ Homer. lib. 5. Iliados ait uulneratum a Diomede, tam ingenti uociferatione p dolore exclamasse, quanta nouem, decemue millia uirorum solent, cum pugnam ineunt: ita. ut Græci simul, ac Troiani territi contremiscerent. ¶ Audis hæc: quæ fiunt a periuris & sceleratis. ¶ Nec labra moues: nec irasceris. nam ferunt Iouem cum hominibus irascitur, prumpere in maximos clamores: & buccas inflando mittere fulmina. Horatius: Quin Iuppiter ambas Iratus buccas inflet. Persius: At sese non clamet Iuppiter ipse. ¶ Vel marmoreus: etiam ex marmore. ¶ Thura ponimus: cur te ut Deum & omnium scelerum uindicem colimus? quasi dicat ob eam rem te colimus: ut humana negocia seuere modereris, scelera ulciscaris. ¶ Iecur: exta rituli. nam iecur in extis principatum obtinet. ¶ Omenta: apud Persium cum exposuimus: Tot tibi cum in flammas Iunicum omenta liquescat: diximus (auctore Celso) omentũ esse intestinum ex interiore parte lene, & strictum esse ex superiore mollius: cui adeps quoq; innascitur, quæ sensu sicut cerebrum quoq; & medulla caret. Plin. Omentum membranam potius esse docet, cum aliũ Ventriculi, atq; intestina pingui, ac tenui omento integuntur, præterq̃ oua gignentibus. Aristot. de natura animalium scribit: Omentũ membranã esse aut seuosã aut adiposam. nã utro modo aialia pinguescere solent, itaq; pingue est. de medio uentre oritur, reliquãq; uentris partem, cunctaq; intestina complectitur.

¶ Vt uideo

Peierare

Isis

Locus ouidij emẽdatus

Phthisis

Vomica

Ladas

Anticyra

Mimus

Stentor

Mars uulneratus

Omentum

Batillus

¶ Vt uideo: sensus est: Tã negligẽter, inqt, Dij res humanas curatis ut nullũ putẽ esse habẽdũ discrimẽ iter statuas uẽas, & Batilli. ¶ Batilli: itelligit de statua Batilli Samij. de quo Apul. in scđo flondorũ multa cõmemorat. ait. n. In Samo, q̃ modica est insula in mari Icario tẽplũ Iunonis antiqtus famigeratũ cõspici, cuius an̄ arã statua erat Batilli a Polycrate tyrãno dicata: q̃ nihil unq̃ effectius fuit. hic nõ mõ dilectas fuit a Polycrate sed ẽt ab Anacreonte Teio. uñ Apuleius sic ait: Qui Polycrati tyrãno dilectus Anacreõta Teiũ amicitię gr̃a cantilat. Horati. Nõ aliter Samio dicũt arsisse Batillo Anacreonta Teiũ. Batillus itẽ fuit (ut diximus apud Persiũ) Pantomimus: Tres tñ ad numeros Satyri mouearẽ Batilli. Iuuenalis alibi: Molli saltãte Batillo. Batilli itẽ pp̃lĩ sunt septẽtrionales. Ptulæmeus auctor. Batillus itẽ instrumentũ est ferreũ ad usum ignis. Horat. Prætexta & latũ clauũ, prunæq; Batillũ. de hac igit̃ Batilli statua ẽ itelligendũ, quã erexit Polycrates cithar œdico statu in memoriã eius. Sũt & Pythagoræ eã falso existimãt, sed ph̃us nequaq̃ a tyrãno dilectus est: qppe eo iã dñari orso ꝑfugit ex insula clanculum.

Batilli

ASCen.

¶ S V N T qui &c. Ostẽdit curta temere peierẽt multi: qa uidelicet oĩa casu euenire: Nec curare Deũ credũt mortalia quemq̃. unũ Epicurũ dñt se iactare q̇ humanũ genus duobus sũmis malis liberasset: solicita .s. religione in uita: cũ doceret Deũ nõ curare mortalia. & timoꝛ post uitã: cũ diceret aĩos hoĩum ut belluaꝝ iterire. Ordo ẽ: Sunt q ponũt oĩa ĩ casibus Fortunæ: & nõ credũt mũdũ moueri ullo rectoꝛ. & hoc Natura uoluẽte. i. ꝑ reuolutionẽ causãte. uices. i. uicissitudines. & lucis. i. uniuscuiusq; diei & anni atq; ideo tãgũt itre, .i. sine ullo timore q̃cunq; altaria. Est ali⁹ metuẽs q̃ẽ ne pœna. i. punitio sequat̃ crimẽ. hic. i. hmõi putat Deos esse, & sup. tamẽ peierat: atq; sup. ita loquit̃ secũ. decernat. i. futurum iudicet Isis ea Ægyptiaca: a Romanis quoq; antiq culta: q̃ nro corpore quodcũq; uolet. & feriat. i. ꝑcutiat. mea lumia. i. oculos meos. sistro. i. istro illo sonoro. irato. i. ipsa irata. dũmõ ego teneã. uel. i. ẽt, aut saltẽ cęcus: nũmos quos abnego. Nõ qd phthisis. i. corruptio & tabes lẽta. & uomicæ putres. i. ulcera putria sic dicta. & crus dimidiũ. i. dimidiatũ reliq̃ ꝑte defecta. sũt tãti sup. moꝛ̃ti. i. tñ metuẽdæ q. d. nõ. tu laudas me. i. ut nõ. ut paup nõ dubitet optare podagrã .i. ęgritudinẽ pedũ. locupletẽ. i. locupleti familiarẽ morbũ. dũmõ ñ ægeat. i. dũmõ talis ęgritudo nõ sit tã uehemẽs: q̇ egeat Anticyra .i. purgatiõe ꝑ elleboꝝ nec Archigene. i. medico. i. dũmodo tolerabilis sit. Quid. n. ꝑstat gl̃ia uelocis plãtæ. i. celeris pedis: q. d. nihil & qd ꝑstat. i. affert auxilij aut cõmodi. ramus esuriẽs. i. esuriẽti simlẽ. oliuæ pisææ. i. coronæ ex oliua, q̃ cursoribus uictoriosis dabat̃: q. d. nihil. Præterea inqt talis piurus. demus ut ira Deoꝝ sit magna. tñ illa est certe lẽta. i. lẽte: hoc est tarde ulciscẽs. Igi si Dij curãt punire cũctos nocẽtes: qñ ira sup. coꝝ ueniet ad me. sed ego expiar forsitã numẽ Deoꝝ &. i. ẽt. exorabile. i. orõne placabile. nõ solũ lẽtũ. Numẽ Deoꝝ solet ignoscere his. multi cõmittunt eadẽ crimina diuerso fato. i. alij cũ ipunitione: alij cũ sũma uindicta. Ille tulit crucẽ ꝑtiũ. i. ꝑmiũ & mercedẽ sceleris sui. hic tulit diadema. i. obtinuit regnũ ꝑ scelera sua. sic. i. tali mẽq̃ ꝑsuasione. ꝯfirmãt. i. stabiliũt aĩum naturaliter trepidũ formidine diræ culpæ: quã uidicta sequit̃. Tũc .i. postq̃ iniquus aĩum suũ sic ꝯfirmauit: ipsæ ꝑcedit te uocitãtẽ ipsũ ad delubra sacra. i. ad tẽpla & aras: ut iuret paratus. imo. i. isup trahere te ad delubra. s. & uexat. i. molestare si ire recuses. Nã cũ. i. qñ.

Accipe quæ contra ualeat sol[redacted] ferre,
Et qui nec cynicos, nec stoica dogmata legit
A cynicis tunica distantia, non Epicurum
Suspicit exigui lætum plantaribus horti,
Curentur dubii medicis maioribus ægri,
Tu uenam uel discipulo committe Philippi
Si nullum in terris tam detestabile factum
Ostendis, taceo, nec pugnis cædere pectus
Te ueto, nec plana faciem contundere palma,
Quandoquidem accepto claudeda est ianua dãno,
Et maiore domus gemitu, maiore tumultu
Planguntur nummi, q̃ funera, nemo dolorem
Fingit in hoc casu, uestem diducere summam
Contentus, uexare oculos humore coacto,
Ploratur lachrymis amissa pecunia ueris.
Sed si cuncta uides simili fora plena querela,
Si decies lectis diuersa in parte tabellis
Vana superuacui dicunt chirographa ligni,
Arguit ipsorum quos littera, gemmaq; princeps
Sardonychus, loculis quæ custoditur eburnis.
Te nunc delicias extra communia censes
Ponendum, quia tu gallinæ filius albæ,
Nos uiles pulli nati infelicibus ouis.
Rem pateris modicam, & mediocri bile ferendam,
Si flectas oculos maiora ad crimina, confer
Conductum latronem, incendia sulfure cœpta,
Atq; dolo, primos cum ianua colligit ignes,
Confer & hos ueteris qui tollunt grandia templi
Pocula adorandæ rubiginis, & populorum
Dona, uel antiquo positas a rege coronas.

magna audacia supest. i. sup quã satis est malę causę ipsa audacia, & ꝯfidẽtia creditur a multis fiducia. i. i bona ꝯscia & æqtate ꝯsilio. ilic .s. q uocat̃ iuratur⁹. agit. i. gestus replẽtat. mimũ. i. gesticulatorẽ scænicũ: q̃lẽ scurra fugitiuus Catulli urbani. i. q̃lẽ Catullus urban⁹ iducit scurra fugitiuũ agẽt. tu miser, q trahis ipsũ exclamas sup. tã alte ut posis uicere Stẽtora. i. uicẽ illũ, q tñ Homeꝝ tñ uocis emittet solebat q̃tũ qnquagita uiri. uel potius tm̃ sup. clamas quãtũ Gradiuus. i. Mars uulnerat⁹ a Diomede. homericus. i. ut describit Homerus: q clamauit q̃tũ nouẽ aut x. mil. hoium. clamat aũt dicẽs. O Iupiter tu audis hæc. i. hmõi ꝑiuria: nec moues labra i signũ idignationis. tu o Iupiter debueras cõmittere. i. simul edere uocẽ. existẽs uel. i. ẽt. marmoreus, uel aheneus. i. ex ære factus: aut si ꝑiuria punire nõ uis: cur ponimus: in tuo carbone. i. i thuribulũ ignitos carbones habẽte. pra .i. religiosa thura. soluta. i. deplicata charta. & cur ponimus iecur uituli sectũ ab aruspice, & alba omẽta porci. i. pinguẽ & mũdã mẽbranã iteslina eius cingẽtẽ: q. d. id frustra facimus: quia (ut uideo) nullũ discrimẽ est hñdũ. i. nulla differẽtia est habẽda: iter uestras o Dij effigies: & iter statuã Batilli. i. illius musici, q in Samo isula Iunoni a Polycrate dicata est: qa plus uiuacitatis: q̃ statua Iouis uidetur habere.

¶ A C C I P E quę cõtra: audi ẽt, q̃ solatia tibi afferre possint, q nullis sunt instructi ph̃iæ ꝑceptis, nec stoicoꝝ, nec cynicorũ, nec epicureoꝝ q oẽs. s. opes cõtẽpserũt: q. d. unusquisq; uel rudis põt te i ista pecuniæ amissione optime cõsolari. ꝑ qđ docet æquo aio oia esse ferẽda, q̃ amisisti, & bona fortunæ cõtemnẽda. ¶ Cynicos: cynicorũ sectæ (ut diximus in cõmẽtarijs Persij illic: Si cynico barbã petulãs nonaria uellat) pri ceps fuit (auctore Laertio) Antisthenes Atheniensis, q cũ differeret in Gymnasio, quod Cynosargis appellabãt. nõ lõge a ianuis, cynicũ cognomẽ sectæ suæ dedit. Lactãt. uero a canibus cognomẽ accepisse scribit his uerbis. Quid loquar de cynicis, qbus in ꝑpatulo coire cũ cõiugibus mos fuit, qd mirũ a canibus, quoꝝ uitã imitant̃ ẽt uocabulũ, & nomẽ traxerũt. κύων. n. grece canis dr̃ & cynicos caninus. Quod sane ita fuisse Apule. in. ii. Floridoꝝ ostẽdit ubi sic loqtur de Crate cynico: Duxit cynicus puellã i porticũ: ibidẽ i loco celebri coram luce clarissima accubuit, corãq; uirginẽ iminuisset paratã pari ꝯstãtia, ni Zeno ꝑcinctu pallas sui circũstãtis coronæ obtutu magistrũ i secreto defẽdisset. ubi mẽdũ correximus nã ubi legimus duxit cynicus: scriptũ erat dux cynicus. Alij uero cynicos dictos esse putãt, q̇ essent mordaces ut canes. nã Diogenes (ut scribit Laer.) iterrogatus q̃re canis diceret̃ rñdit. qa i eos, q dãt blãdior: i eos, q nõ dãt oblatro: malos aũt mordeo. Is aũt (ut dixi) nobilitatẽ & diuitias abijciebãt, dicẽtes solã uirtutẽ sufficere ad beatam uitam. uñ Crates cynicus oem rẽ familiarẽ abiecit, existimãs tũc demũ manumissũ, sola pera & baculo cõtẽti cibos mẽdicabãt. De qbus ita Apule. in pri. Apologia: Non sunt qdẽ ista platonicæ sectæ gestamina, sed cynicæ isignia familię: uerũtamẽ hęc Diogeni & Antistheni pera & baculus: qđ regib⁹ diadema. Diogenes qdẽ cũ Alexãdro Magno de ueritate regni certabũdus, baculo uice sceptri gloriabat̃. Plautus in Persa: Cynicũ esse egẽtẽ oportet, parasitũ prebe. Et Martialis libro q̃rto: Cerea quem nudi tegit uxor abolla grabati: Cui dat latratos obuia turba cibos. Esse putas cynicũ deceptus imagine falsa: Nõ ẽ hic cynicus Cosme, qd ergo? canis. ¶ Dogmata: sentẽtias & opiniones stoicoꝝ. sit antẽ

IOAN. BRIT.

Antisthenes Cynici unde

Locus Apulei

Dogmata

dogma a δοκῶ quod est sentio. nã q̃ græci dogmata dñt: latini decreta appellant. uñ Sen. lib. xy. epistolaꝝ ad Luciliũ: Nulla ars contẽplatiua sine decretis suis est: q̃ Græci uocãt dogmata, nobis uel decreta licet appellare. uel scita, uel placita. Hoc autem interest inter decretas philosophiæ & præcepta, quod inter elementa, & mẽbra. Hæc ex illis dependẽt, illa & horũ causæ sunt omniũ, præcepta. n. pẽdẽt ex decretis. Sũt igit̃ dogmata sectæ uniuscuiusq; decreta, q̃ (ut Ciceronis est sentẽtia) ꝓdere scelus est nõ minus, q̃ patriã. uñ scribit Laertius eã minime sectã appellari, q̃ dogma nõ habet. uñ dogma dicimus christianũ. i. qđ uniuersi xpiani sentiũt & sequunt̃. Inde diuus Hierony. Scis. n. dogma nrũm humilitatis tenere uestigiũ: & pĩma gradiẽtes ad summa nos ascẽdere. Idẽ alibi: Siquid i libris secularibus utile reperimus ad nostrũ dogma cõuertimus.

Præcepta

Decreta

Zeno

Zenonii

Pysiana ctia

Stoici unde

¶ Stoica: sectæ stoicæ princeps fuit Zeno, a quo primo Zenonii sunt appellati, mox uero stoici a stoa. i. porticu. nã Athẽis porticus erat, q̃ Pysianactia uocabat̃, referta uarijs & multis scientiæ pictura Polignoti Thasii. In q̃ cũ diuersis tẽpibus iã mille q̃dringẽti triginta ciues iterfecti fuissent: uoluit Zeno locũ illũ stabilẽ, atq; inuiolabilẽ redderes q̃re cœpit i illa docere: ad quẽ eo audiendũ discipuli cõfluentes: q antea (ut dixi) Zenonij dicebant̃, postea ab ipsa porticu stoici sunt uocati. auctor Laertius. Hi aũt ita diuitias & reliqua fortunæ bona abnuebãt, ut nihil ꝑter uirtutẽ bonũ appellarent, dicẽtes diuitẽ, quicũq; cælo tegeret̃. ¶ Tunica distãtia: nã (ut scribit Augustinus de ciuitate Dei) dogmata phorũ solo habitu fuerunt diuersa. nã cũ oẽs uirtutẽ, siue summũ, siue solũ bonũ dicerẽt: diuitias uniuersi cõtẽnebãt. tunica igit̃ tm̃ distabãt Stoici a cynicis. q cynici duplici pallio utebant̃. uñ illud Horatij in epistola ad Sæuã de cynico: Cõtra quẽ duplici pãno patiẽtia uelat Mirabor. eã uestẽ duplici (ut scribit Porphyrio) diploidẽ applaudere, eandẽ & abollã. Martialis (ut modo recitauimus) lib. iiii. Cærca quẽ nudi tegit uxor abolla grabati: Cui dat latratos obuia turba cibos. Esse putas cynicũ &c. de eo sic & Laertius: Primus Antisthenes palliũ duplicauit, ipsoq; solo utebant̃, baculumq; sumpsit & perã. Zeno uero stoicorũ (ut dixi) princeps patiẽtissimus fuit, & uictus simplicissimi, crudisq; tm̃ cibis utebat̃, & tenui pallio ita, ut de illo diceret̃: Quod eũ Neq; sæua hyems, nec gelidus imber. Nõ dura uis morbi domuerit, neq; torridus Sol.

Diplois

Abolla

Epicurus

¶ Epicurũ: epicurus cõtẽtus fuit exiguo horto: primusq; (ut scribit Pli. lib. xix.) instituit Athenis habere hortos in urbe: uñ hortoꝝ magr̃ est appellatus. ad quod allusit Papi. li. pri. Siluaꝝ: Dellnæ q̃s ipse suis digressus Athenis, Mallet deserto senior Gargecius horto. auctor est Laertius summũ bonũ Epicurũ ad Herodotũ scripsisse esse i uoluptate. s. nõ dolere corpore, aioq; trãquillũ esse, & ꝑturbatione uacare aq̃ & cibario pane se cõtẽtũ fuisse testatus est. ¶ Nõ suspicit: nõ ueneraт̃, ac ꝑ hoc nõ legit. ¶ Lætũ: cõtentũ. ¶ Plãtaribus: oleribus. ¶ Curent dubii ægri: calamitas, inq̃t, tua minima est & q̃ nõ idiget graui cõsolatore, sed uniusquisq; est aptus ad te cõsolandũ, & dolorẽ tuũ leniendũ. metaphora sumpta est ab ægrotantibus. q̃bus pro morbi q̃litate adhibent̃ medici. ¶ Vel: ẽt. ¶ Discipulo Philippi: q iperitus erat. sicq; oñdit & Philippũ & discipulũ fuisse parũ ꝑitos. Venã seneã: hoc est te ipsũ trade ꝯsolandũ ẽt hoi mediocris eruditionis, cũ iactura tua sit talis, ut unusquisq; facile possit te cõsolari. ¶ Si nullũ i terris: sensus est: Ego nõ ꝓhibeo te, q̃n doleas si potes mihi oñdere nullũ tale facinus ꝑpetrari iter mortales. q. d. talia & grauiora solẽt mortalibus accidere. ut sit cõsolatio a cõi miseria. ¶ Quãdo q̃dẽ accepto: nõ ueto inq̃ te dolere, quãdoq̃dẽ ianua est claudẽda. i. q̃nquidẽ nulla tibi amplius est habẽda spes illud domũ reditutũ, qđ amisisti. uideturq; sumptũ ex uulgato ꝓuerbio, qđ solet dici i eos, q pecoris sui diligẽtes nõ fuere custodes: q̃bus ꝑ derisũ iperat̃: ut accepto dãno stabulũ claudãt: ac ꝑ hoc sciãt sibi ereptã esse spẽ recuperãdi, qđ amiserãt. ¶ Et maiore domus: a supiore: nõ ueto iniquã q̃n doleas, quãdoq̃dẽ nũmi plãgunt̃ maiore gemitu, & suspirio domus. ¶ In hoc casu: i amissione pecuniæ. ¶ Cõtẽtus diducere: nõ. n. satis hẽt diducere summitatẽ uestis, q amisit pecuniã: sed totã scĩdit. nõ exponas diducere, neq; uexare. s. i funere, sed i amissione pecuniæ. ¶ Humor coacto: nõ, n. lachrymis fictis plorat. uñ bene sequit̃: Plorat̃ lachrymis ueris. ¶ Sed si cũcta uides: ordo est: Sed cẽses te nũc delicias ponẽdũ extra cõia: si uides cũcta fora plena simili q̃rela &c. ut sit sensus: Cũ uideas i iudicijs quotidie talia scelera deferri cũ accerbis deceptoꝝ q̃relis: nõ debes putare te ut delicatũ telis fortunæ nõ esse subiectũ. ¶ Cũcta fora: tria erãt Romæ ut diximus i. ii. Saty. Fora: ubi mouemus. ¶ Dicũt: debitores & piuri. ¶ Chirographa: Chirographũ dictũ est ab ἀπὸ τοῦ χειρὸς .i. manu. & grapho scribo. est. n. sceda,

Chirographũ

siue tabella manu ꝓpria scripta. ergo uana chirographa. i. uanos adulterinos & mẽdaces pugillares ligneos: i q̃b⁹ ꝓpria manu scripsit. Alibi Iuuen. Debitor aut sũptos ꝑgit nõ reddere nũmos: Vana supuacui dicẽs chirographi ligni. ¶ Lectis tabellis: lectis ipsis pugillaribus. ¶ Diuersa i parte: i parte ꝯtraria. i. aduersus ipsũ debitorẽ. ¶ Supuacui nihil ꝓficiẽtis: supuacuũ. n. est i iudiciũ ꝓferre tabellas debitore oĩa negãte. ¶ Arguit ipsorũ: ordo est: Illi dñt chirographa esse uana, quos litera ipsoꝝ arguit. i. quos sua ipsorum scriptoꝝ & signũ reuincit, & oñdit esse ueros debitores. ¶ Sardonycus. i. signũ cælatũ i sardonyce, q̃ est i annulo signatorio. Sardonycus aũt noiatiuus est latinus formatus a gtõ græco sardonycos. Onys gẽma ẽ, est, cui nomẽ est cõiũctũ cũ sarda alio lapide. nã onyci candor est (auctore Plinio) unguis humani similitudine. itẽ chrysoliti ex iaspidis & sardæ, uñ nois societas orit̃. De hoc plura supius: & illic apud Persiũ: Cũ sardonyce albus. ¶ Gẽma priceps: expositio est. ut sit: Sardonycus, q̃ est gẽma priceps iter alios ꝑtiosos lapillos. ¶ Loculis eburnis: nã loculi eburnei repositoria erat, & monetę aureę & annuloꝝ. Mart. Hos nisi de flaua loculos iplere moneta Nõ decet argentũ uilia ligna ferat. De ijs plura i pri. Saty. Neq;. n. loculis comitãtibus itur ad casum tabulæ. ¶ Te nũc delicias: ironicos & expositũ est. ¶ Extra cõia: extra cõem sortẽ, q̃si q cõibus oĩum malis nõ sis obnoxius. ¶ Gallinæ filius albæ: hoc fuit q̃si ꝓuerbialiter apđ antiquos: quod ẽt hodie usurpat̃. uñ & Cic. li. yii. epistolarũ ad Curiũ sic ait: Quod q̃li aue albã uident bene sentiẽtẽ cuẽ uidere. Albæ aũt dicit q̃ læta atq; auspicata latini alba uocãt, cõtra mala nigra uñ Horat. Hic niger est: hoc ẽ malus: hũc tu Romane caueto. Cõuenit autẽ hæc parœmia i eos, q̃bus diuina q̃dã felicitate oĩa læta, & ꝓspera cedunt. ¶ Rẽ pateris modicã: cõsolatio a minimo detrimẽto. ¶ Cõfer: cõpara tuo dãno. ¶ Cõductũ latronẽ. i. siccarium mercede cõductũ ad cædẽ alicuius. ¶ Cũ ianua primos incẽdij grauitatẽ oñdit quo primæ domus ptes sunt occupatę: ut nõ facile sit subuenire flagrãtibus iferioribus. ¶ Pocula sẽpiliq; sacrilegia cõmittũt. ¶ Adorãdæ rubiginis: q̃ hñda sũt i maxima ueneratione, ꝑp religiosam uetustatẽ. ¶ Et populoꝝ Dona: nã i tẽplis dona missa, uel a regibus, uel a populis pie & religiose seruabantur. Et ubi dona reponebantur, donaria sunt appellata. ¶ Coronas positas ab antiquo rege: utpote ab Romulo, cæterisq; regibus: quorum coronæ in eorum memoriam templis Deorum affigebantur.

Loculi

Donaria

¶ Accipe &c. Affert ꝯtra dolorẽ remedia nõ ꝑfica: sed cuiuis parabilia. Ordo est. Accipe. i. itellige q̃ solatia. uel accipe solatia. i. cõsolationẽ. q̃. i. cuiusmodi. is sup. ualeat ferre. i. afferre. cõtra. i. cõtrariũ doloris tui. &. i. ẽt is. dico: q nec legit Cynicos sup. phos: nec dogmata stoica distãtia a Cynicis, tunica. i. cõcessione tunicarũ. nam Stoici suis ꝓfessoribus solũ simplex palliũ cõcesserũt: Cynici ẽt duplex: utriq; aũt erãt rigidi uirtutis sectatores: & cæteraꝝ reꝝ contẽptores: ex quoꝝ ꝓceptis tm̃ ꝑfica esset cõsolatio. Et q̃ ẽt ferre ualeat is, q nõ suspicit. i. sursum tanq̃ exẽplar uitæ sibi propositũ nõ aspicit. Epicuꝝ lætũ plãtaribus. i. oleribus. exigui horti fuit. n. (ut Sene. i ep̃lis refert) uir maxime sobri⁹. & hortulis q famẽ nõ excitẽt: sed sedẽt: cõtentus. ægri dubij. i. de quoꝝ sanitate recuperãda dubitat̃. curent̃ medicis maioribus. i. peritioribus. tu cõmitte uenã. i. exquisitionẽ ifirmitatis tuæ uel. i. ẽt. discipulo Philippi: medici ineruditi. si nõ oñdis i terris ullũ factũ tã detestabile: ut eius, q te defraudauit. taceo, nec ueto te cædere. i. tũdet pectus tuũ pugnis. nec ueto te cõtũdere faciẽ plena palma. i. manu apta. q̃nquidẽ. i. cũ ita sit: q hoĩes tã ipatiẽtes sint amissis bonis: q ianua claudẽda est, sicut in funere claudi solẽt. dãno aliquo. s. pecuniaꝝ accepto. & cũ ita sit q nũmi planguntur maiore gemitu & maiore tumultu domus. i. totius familiæ. q̃ funera. i. obitus caroꝝ. nemo ꝯtẽtus diducere. i. diuidere. uel deducere. i. deorsum ducere summã uestẽ. & uexare oculos humore lachrymaꝝ. s. coacto. i. ui. expresso i funere. s. q̃a hæredis luctus sub ꝑsona risus est. fingit dolores i hoc casu. i. dãno nũmoꝝ: q̃a pecunia amissa plorat̃ ueris lachrymis. Istud totũ q̃si ꝑ parẽthesim dictũ est. sed si tu uides cuncta fora plena simili q̃rela. si tabellis. i. instrumẽtis obligatorijs q̃ olim i tabellis ceratis scribebant̃. lectis decies i diuersa parte. i. corã diuersis testib⁹. debitores sup. tales obligationes faciẽtes. dicũt chirographa. i. ꝓpria manu scripta ligni. i. tabellæ ligneæ cera repletæ supuacui. i. nihil utilitatis afferẽtis. uana. i. mẽdacia & nullius fidei. Chirographa dico ipsoꝝ quos litera. i. character propriæ scripturæ. & gemma. i. lapillus ꝑtiosus. i quo signetũ (ut dñt) aut signũ manuale: expressũ est. & sardonycus sup. lapillus. priceps. i. ꝑcipuus iter lapillos signatos. arguit. i. dãnat mẽdacij. q̃ gẽma custodit̃ loculis. i. repositorijs eburnis. i. ex ebore factis,

Hæc ibi si non sunt, minor extat sacrilegus, qui
Radat inaurati femur Hrrculis, & faciem ipsam
Neptuni, qui bracteolam de Castore ducat,
An dubitet solitus totum conflare tonantem?
Confer, & artifices, mercatoremq; ueneni,
Et deducendum corio bouis in mare, cum quo
Clauditur aduersis innoxia simia fatis.
Hæc quota pars scelerũ, quæ custos gallicus urbis
Vsq; a Lucifero, donec lux occidat, audit,
Humani generis mores tibi nosce uolenti
Sufficit una domus, paucos consume dies, &
Dicere te miserum, postq̃ illinc ueneris, aude.
Quis tumidum guttur miratur in alpibus? aut quis
In Meroe crasso maiorem infante mamillam?
Cærula quis stupuit Germani lumina flauam
Cæsariem? & madido torquentem cornua cirro?
Nempe quod hæc illis natura est omnibus una.
Ad subitas Thracum uolucres, nubemq; sonoram
Pygmæus paruis currit bellator in armis,
Mox impar hosti, raptusq; per aera curuis
Vnguibus a sæua fertur grue. si uideas hoc
Gentibus in nostris, risu quatiere, sed illic
Quanquam eadem assiduæ spectent prælia, ridet
Nemo, ubi tota cohors pede non est altior uno.
Nulla ne periuri capitis, fraudisq; nefandæ
Pœna erit? abreptum crede hũc grauiore cathena
Protinus, & nostro (quid plus uelit ira?) necari
Arbitrio, manet illa tamen iactura, nec unquam
Depositum tibi sospes erit, sed corpore trunco
Inuidiosa dabit minimus solatia sanguis.
At uindicta bonum uita iucundius ipsa,
Nempe hoc indocti, quorum præcordia nullis
Interdum, aut leuibus uideas flagrantia causis,

ctis. tu qui nos uis tã leuia dãna patiẽter ferre. cẽses te ex:stẽte delis tas Deoꝝ, aut hoium esse ponẽdũ extra oia. i. cõem hoium fortus nam, qa tu filius sup. es albæ gallinæ. & nos q̃ ista toleramus sum⁹ uiles pulli nati infelicibus ouis. Alludit ad oua Ledes, ex quoꝝ alte ro mortales: ex altero imortales ꝓdisse dñr. Istud aũt totũ dicit per ironiã. Rẽ pateris modicã &c. Ordo est: Tu pateris rẽ modicã & te rẽdã. i. tolerãdã. bile. i. ira & indi gnatiõe mediocri: si flectas ocu los ad maiora crimina. ꝯfer. i. cõ puta cũ scelere i te commisso. la tronẽ cõductũ ad alios occiden dos: icẽdia domoꝝ. s. icepta. i. q̃ ortũ habuerũt. sulture. i. ex sub fure & dolo. i. ꝑ dolũ, cũ igni sta tim approximaturo i itroitu do mus ab inimicis posito. cũ ianua colligit prios ignes. i. pcipit ꝑmũ icẽdiũ ꝓcuratũ ab inimicis foris existẽtibus. Cõfer ẽt hos q̃ tollũt . i. furant grãdia pocula ueteris tẽpli: existẽtia. s. dona populorũ Deis. s. cõsecrata adorãde rubi ginis. i. dignæ adorari ꝓꝑ uetus statẽ. uel q̃ tollũt corõas positas . i. depositas ab antiquo rege.

IOAN. BRIT. ¶ HÆC ibi: si i tẽplis, inqt, nõ sũt dona & pocula, q̃ surripiant nõ desũt q̃ minutiora sequãtur furta: ut q̃ breues, & leues auri bracteolas ex statuis Deoꝝ eras dãt. ¶ Femur: ꝓprie coxam: licet hic poeta uideat posuisse ꝓ pes ctine, & ptibus genitalibus. sicu ti & Diuus Hierony. his uerbis: Vnde hoc nudauit ebrietate fes mora. De femore & feminibus dictũ est alibi añ. ¶ Bracteolã: te nuẽ auri laminã. Nã aurũ & cæ tera metalla primo in crassiores cudẽdo extẽdunt laminas, mox i bracteas attẽtuant, qbus simu lachra, & alia iaurant, fures iue niebant, q̃ unguib⁹ bracteas de raderẽt. Martia. An magis astus ti derasa est ungue ministri Bra ctea, de fulcro quã reor eẽ tuo? Trãq. scri. Caligulã Romæ i pu blico epulo seruũ, ob detractã lectis argenteã laminã carnifici ꝯfestim tradidisse. Artifices inducẽdi bracteolas, & inaurandi insi gniter dñr bractearij, & bracteatores. ¶ An dubitet: itã tenues bras cteas deradere, cũ ausus sit totũ ipsũ Iouẽ fundere. q. d. uerebit tã friuola furta sectari & sacrilegia, q̃ assueuerit grandiora cõmittere? ¶ Tonantẽ: unũ est ex cognominibus Iouis. unde Statius: Magnani mũ eãdẽ formida tanq̃ Tonãti. Seneca: Soror Tonãtis. ¶ Artifices ueneni: ꝯpara tuis icõmodis & eos, q̃ ueneficia exercẽt. ¶ Et dedus cẽdũ. i. parricidã: quẽ ꝑ supplicij genus describit. q. n. parẽtibus ma nũ itulisset, is uiuus culeo isutus una cũ gallo gallinaceo, simia ca ne, & uipa, i mare, aut uicinũ aliquẽ amnẽ (ut añ diximus) ꝓiiciebã tur: quo gñe supplicij ꝑmos dãnatus fuit M. Tul. duũuir. q̃ librũ secreta ciuiliũ sacroꝝ cõtinẽtẽ custodiæ suę cõmissũ corruptus Pes tronio Sabino scribẽdũ dedisset. Nã culeo isutus i mare ꝓiectus ẽ: id genus supplicij multo post parricidis lege irrogatũ ẽ: ut pari ui dicta parẽtũ, ac Deoꝝ uiolatio expiaret. Na P. Maleolus matre ite rẽpta, ꝑmus oium isutus culeo i mare ꝓcipitat⁹ est auctor Liui. lib. lx viii. ab urbe ꝯdita. De eodẽ supplicio ita meminit & Cic. ad Hes rẽn. Lex ẽ, q̃ parẽtẽ necasse iudicatus erit, ut is obuolutus & obliga tus, corio deuehat i fluẽtẽ. Eiusdẽ supplicij meminit & i orõne pro Roscio Amerino. ¶ Corio bouis. i. culeo. nã culeus saccus erat ex corio bubulo. ¶ Aduersis fatis: infestis numinibus, qa ipsa id suppli cii innoxia patit. ¶ Hæc quota ps scelerũ. i. hæc ẽ minima ps scele rũ eoꝝ, q̃ quotidie audit Gallicus pfect⁹ urbis. q. d. multo plura cõ mittũt scelera, q̃ audit quotidie gallic⁹, q̃ q̃ tibi narraui. Fuit. n. Ru

Femur

Bractea rii

Parricide supplicium

tilius Gallicus urbis pfectus tpibus Domitiani: apud quẽ scdas di gnitatis ptes obtinuit: ad eũq; oia urbis iura ab alijs magistratib⁹ deferebant. unde custos urbis est appellatus. Papin. i Siluis: Dubitas taq; sidera cernit Gallicus, es cęlo Dijs, es Germanice cordi. Quis neget? erubuit tãto spoliare ministro Imperiũ fortuna suũ. paulos post: Quippe manet, longũq; æuo remanẽte manebit: Quẽ penes intrepidæ mitis custodia Romæ. Custodẽ igit' itellige ipsũ Gallis cũ, nõ anserẽ. Quare. n. anserẽ magis no'asset, q̃ gallũ, aut alia aue, q̃ audiat. illa scelera: & pos stea qñ audiat cõ scelera fiũt? an cũ accusant si qñ fiũt põt: & nos cturno fieri tpe: imo & frequẽtius: si qñ accusant, nunqd adest ans ser i iudicio itaut omno absurdũ sit de ansere itelligi. ¶ Custos Gal licus: quẽ pfectũ urbis Trãql. in Tiberio appellat, Ioseph⁹ custo dẽ noiat. ¶ Quota: minima. alis bi: Quota portio fecis achea. Se ne. ad Luciliũ: Et nos iter quos frequẽter ista nũciant, quota ps oium sumus. i. minima. Mar. Sũ ma tuę Meleagre fuit q̃ gl'ia fas mę, Est quota Carpophori pors tio fusus ap. ¶ Humani gñis: lõs ga, inqt, tibi nõ erit opus idaga tiõe, si uoles hoiũ mores nosce re. una. n. dom⁹ ubi satis erit ad id cognoscẽdũ. Nã plerumq; una domus tot malis agitat, ut facis le possis cognoscere malũ tuũ p illis minimũ eẽ. ¶ Mores: uocas bulũ mediũ: ut & bonos & ma los mores dicam⁹. ¶ Aude dicet te miseꝝ. q. d. nõ audebis te mis seꝝ dicere: cũ lõge alij sint te ca lamitosiores. ¶ Quis tumidum? hac iterrogatiõe, & ꝑ uariaꝝ re rũ similitudinẽ ostẽdit minime ei ẽẽ mirãdũ, si id passus sit, qd' & alij patiunt. In alpibus, inqt, ne mo miraf guttur tumidũ: qa scit id uitiũ eẽ ꝓpemodũ oibus ico lis. q. d. & tu debes nõ ignorare ubiq; locoꝝ talia scelera cõmit ti: ac ꝑ hoc minime mirandũ si & tu deceptus es. Gu[illegible]it in flari docet Pli. lib. xi. uitio aquaꝝ, q̃ potant. De q̃ re ita [illegible] citu. Egcolis aũt i Italia, & alpibus natione Medulloꝝ est genus aquæ: quã, q̃ bibũt, efficiunt turgidis gutturibus. Est aũt guttur ꝓprie id ꝑ quod spũtũ aialia trahũt: quo & reddũt respirãdo & expirando: qd' & arteria uocat. Poeta uero hoc loco posuit ꝓ pte colli anterio ris. Lege Aristot. de natura aialiũ. ¶ In Meroe: insula est Ægypti dis stãs a Syene. v. millibus stadioꝝ. illic fœminæ mamillas habẽt ifan tibus pares. auctor Põpo. Mela. ¶ Lumina cærulea: Cor. Tacitus i lib. de situ Germaniæ scribit Germanis: oculos esse truces, & cærus leos: & comas rutilas: qd' ẽt quotidie uidemus. Horat. Nec fera cæ rulea domuit Germãie pube. ¶ Torquẽtẽ. s. Germanũ, q̃ calamistro sibi capillos cincinatos reddit, & annulatos. Martia. Crinibus i no dũ tortis uenere Sicãbri. ¶ Cirro: capillo. Persi. Ten cirratoꝝ centũ dictata fuisse. ¶ Nẽpe q̃ hæc illis: nemo, inqt, Germanoꝝ stupuit, qa a natura oẽs idẽ hñt, ꝑ qd' colligit nõ esse mirãdũ Caluino, si id sibi acciderit, qd' alijs quotide accidit. ¶ Pygmæus: Pygmæi (auctore Plin. li. vii.) in extrema pte mõtiũ Indiæ sunt. lõgitudine ternas spi thamas nõ excedũt, a gruibus infestant: aduersus q̃s expeditionẽ su mẽtes caprarũ, arietũq; dorsis insidẽt armati sagittis, ipe uer:s cũ agmine ad mare descẽdũt, oua, pullosq; eaꝝ cõsumũt, ternis mẽsi bus eã conficiũt expeditionẽ, aliter gregibus resistere nõ possent. De his si pauca itẽ Gellius & Solin. scripserũt. ¶ Nulla ne periuri: uer ba sũt Caluini: Nõ ne aliqñ piurus puniet. ¶ Areptũ: uerba Iuu. sub audi iri: ut sit abreptũ iri. ¶ Grauiore cathena: grauioribus uiculis.

Rutilius Gallicus

Gutturis in alpibus

Pygmæi

¶ Nro arbitrio:ut uolum⁹. ¶ Quid pl⁹ uelit irasc. nra ꝗ ut puniamur ita, ut uolumus. estq; hoc legedū ꝑ parēthesim. ¶ Manet illa tn̄: ꝓba olno sūt Iuu. ꝗsi rn̄dētis Caluino ꝗribundo iactura suā tn̄ manere. Manet inꝗ. ¶ Sed dabit solatia minim⁹ sanguis: sed hoc tibi erit solatio, ꝙ necabit. ¶ Inuisa ꝗ tibi luidiā, & odiō ꝯtrahēt. ¶ At uidicta: uerba Caluini. ¶ Nēpe hoc Idocti: uerba Iuu. rephēdētis stultū affectū Caluini. i. uulgus Iperitūs hoc nis gētibus: tu ꝗtiere. i. cōcutiere risu. sed ꝗꝗ eadē plia spectent assidue illic. i. apud Pygmeos. nemo illic ridet: ga tota cohors nō ē altior uno pede. Illud quidē hyperbolice dictū, sed ad ꝓbādū quod uult satis aptū. Nulla ne &c. Rn̄det Caluin⁹. ne ꝓ an. an nulla erit o Iuuēalis. pœna. i. pūitio capitis. i. hois (a pte totū sumēdo) piuri. & fraudis. i. fraudationis. nefādæ. i. detestādę. & ꝯtra fidē factæ. ¶ Rn̄det poeta.

dicit uidictā eē bonā, & ea gaudet pl̄s: mūꝗ ga nulla rōne mouet, sed solo, ut bestia, appetitu. At uir sapiēs magnanimus, cū Inimicū suū I potestate sua (ut docet Seneca) uiderit, uidictā putabit uidicare potuisse. Vindictā ut malū Deus ꝓhibuit, cum ait: Mihi uindictā, & ego retribuā. ¶ Flagrātia: æstuantia.

ASCen. ¶ H Æ C dona. s. si n̄ sūt ibi. i. tēplo & donarijs Deoꝝ. est minor sacrilegus. i. sacroꝝ fur. q radat. i. abradat. & unguibus aut armis diuellat femur Herc. inaurati: & ipsa faciē ipsius Neptuni: q aureā barbā hēt & q ducat. i. abstrahat. bracteolā. i. tenuē laminā auri aut argēti. de Castore. i. fratre illo Pollucis. an dubitet deradere bracteolā de Castore. solit⁹ cōflare. i. refūdere: ne agnoscat imago: aut simulachꝝ eius. totū tonatē. i. pfecta & absolutam statuā Iouis. Cōferēt cū dāno tuo artifices. i. uēditores & ꝯfectores ueneni. & mercatorē. i. ēptorē. & ꝯfer parricidā. s. deducēdū. i. dignū ut deducat I mar corio. i. Insutus culeo: hoc est sacco ex corio bouis. cū quo claudit. i. simi Icludit. simia innoxia. i. ꝗ nō nocuit. aduersis fatis. i. ꝑ aduersa fata ei⁹: ꝗ cogit submergi ꝑ pec catū nō suū sed pricidæ. Quota ꝑs scelerꝝ est hęc. i. iā dicta: q. d. mīna. ꝗ scelera Gallicus. s. Rut. custos urbis. sic tpe Domitiāi dictus. audit. i. recognoscit. usq;. i. ꝯtinue. a Lucifero. i. dōec lux occidat. una dom⁹ ipsius Rutili. s. Ga... ...ci cit tibi uolenti nosse mores ...ni gētis. ꝯsume apud eū paucos dies audiēdo. s. scelera hoium. & aude postq uenens illinc. i. illius domo: diceret te miserꝝ. q. d. nō posses. Nec deberes mirari si talis casus ta frequēs in urbe obuenerit tibi: qd⁹ ꝓbat ꝑ sile dicēs: qs miratꝰ tumidū guttur I Alpib⁹ i pria. s. Sueuorū & Valesioꝝ: q. d. nullus aut qs miratꝰ in Meroe isula illa, aut urbe Nili Æthiopia. mamillā maiorē Ifante crasso. i. pigui, aut un...

Quantulacunq; adeo est occasio, sufficit iræ.
Chrysippus non dicet idem, nec mite Thaletis
Ingenium, dulciq; senex uicinus Hymetto,
Qui partem acceptæ sæua inter uincla cicutæ
Accusatori nollet dare. plurima felix
Paulatim uitia, atq; errores exuit omnes
Prima docens rectum sapientia, quippe minuti
Semper, & infirmi est animi exiguiq; uoluptas
Vltio. continuo sic collige, quod uindicta
Nemo magis gaudet, ꝗ fœmina. cur tamen hos tu
Euasisse putes, quos diri conscia facti
Mens habet attonitos: & surdo uerbere cædit
Occultum quatiente animo tortore flagellum?
Pœna autem uehemens, ac multo sæuior illis,
Quas & Cæditius grauis inuenit, & Rhadamāthus,
Nocte, dieq; suum gestare in pectore testem.
Spartano cuidam respondit Pythia uates,
Haud impunitum quondam fore, quod dubitaret
Depositum retinere, & fraudem iure tueri
Iurando, quærebat enim quæ numinis esset.
Mens, & an hoc illi facinus suaderet Apollo
Reddidit ergo metu non moribus, & tamen omnē
Vocem adyti dignam templo, ueramq; probauit
Extinctus tota pariter cum prole, domoq;,
Et quamuis longa deductis gente propinquis.
Has patitur pœnas peccandi sola uoluntas.
Nam scelus intra se tacitum qui cogitat ullum,
Facti crimen habet. cedo si conata peregit?
Perpetua anxietas, nec mensæ tempore cessat
Faucibus ut morbo siccis, interq; molares
Difficili crescente cibo. sed uina misellus
Expuit, albani ueteris pretiosa senectus
Displicet, ostendas melius, densissima ruga
Cogitur in frontem, uelut acri ducta falerno
Nocte breuem si forte indulsit cura soporem,
Et toto uersata toro iam membra quiescunt,
Continuo templum, & uiolati numinis aras,
Et quod præcipuis mentem sudoribus urget,
Te uidet in somnis, tua sacra, & maior imago
Humana turbat pauidū, cogitq; fateri.
Hi sunt, qui trepidant, & ad omnia fulgura pallent,
Cum tonat, exanimes primo quoq; murmure cæli,
Non quasi fortuitu, nec uentorum rabie, sed
Iratus cadat in terras, & uindicet ignis.

Credehāc holem. s. gtuꝝ. ꝓtin⁹. i. ilico. post pturiō ab reptū. i. uiolēter ab aī trāqllitate amotū. captū cathēa. s. ꝯsciētiæ. grauiore. i. multū graui. & necari. i. ꝯtinuæ iterfici. nro arbitrio. i. ad arbitriū nostrū. qd uelit ira. i. appetitus uidictæ sibi plus. q. d. nihil tamē. i. licet. ille sic puniat. iactera. i. damnū & ꝑd tuo rerū tuaꝝ. mātet. nec depositū. i. pecunia apud eū deposita. erit unꝗ sospes. i. Itegra tibi restituta. sed sāguis uidebeet tu⁹ si luides. minimus. i. sūme iminutus & ꝗsi tabe ꝯsumptus. dabit forsan tibi solatia inuidiosa. i. inuidis suauia. & hoc corpe piuri. s. trūco. i. si eēt trūcatū. qd⁹ dicit poeta mordēs eū ꝗ uidictā appetit. Rn̄det Caluinus. Veꝝ qdē ē: Iuidia sanguinē Iuid⁹ ꝯsumit. At. i. sed. uidicta ē sup. bonū iucūdius ipsa uita. s. luidētis potius ꝗ piuri: hoc ē pl⁹ delectat appetēs uindictæ i uidicta, ꝗ I sua. Rn̄det poeta. Nēpe. i. certe hoc sup. dn̄t idocti: quorū ꝑcordia. i. uicina cordi. tu uideas. i. q̄lbet uidet possit. flagrātia. i. ardētia. Iterdū leuibus aut nullis causis. Rn̄det Caluinus.

¶ A D E O: i tantū. ¶ Quātulacūq;: hoc dicit minimā quācūq; occasionē sufficere iræ: hoc ē minima quaq; re holem Idoctū moueri ad irā & uidictā. ¶ Occasio: opportunitas ipsis dī casu ꝓueniēs. ¶ Chrysippus nō dicet idē: hoc ē uir sapiēs nō dicet uindictā bonā eē: nec ullo mō laudabit. Chrysippus stoicę disciplinę fuit plius: de quo supra, & apud Persiū illic: Inuentor Chrysippe tui finitor acerui. Solēsis fuit, uel (ut alij dn̄t) Tarsēsis Apollonij filius, subtilitate disputādi adeo acer, ut illd iactū sit, Deos si dialectica uti uellēt, nō alia usuros ꝗ Chrysippea. ¶ Mite Igeniū Thaletis. exornatio ē rhetorica, ꝗ dī circuitio. i. ipe Thales mitis igenij & naturę. Hic Milesius fuit un⁹ ex septē sapiētib⁹: q (ut scribit Laert.) gr̄as triplici cā fortūę se agere dicebat: prio ꝙ nō belua: deīde ꝙ uir n̄ mulier: tertio ꝙ græcus natus esset nō barbarus. ¶ Senex. i. Socrates Atheniēsis phus clarissimus filius Sophronisci marmorarij, & Phanaretæ obstetricis. primus fuit, q (ut est auctor Cic. i tusculanis) phiā e cęlo deuocauit, coegitq; de uita & moribus, rebusq; bonis & malis ꝗreꝛ: cū añ illū phi oēs rebus physicis ꝑscrutādis operā trimō Ipēderēt. Sed hic cū aliqn̄ Anytū Atheniēsē uiꝝ locupletē, & factiosū uideret ob eius Ineptias, Aristophanes comicus doctus qdē, sed hō paꝝ probatus, accepta grādi pecūia ab Anyto ꝯtra Socratē comœdiā scripsit: cuius Iscriptio est Nephele. i. nebulæ. ꝗ. qdē iter cæteras criminationes illud cōfinxit ab eo nebulas coli, & Atheniēsiū religionib⁹ obtrectari, & ꝑter hęc iuuenū mētes sic ibuere: ut parētibus manus

IO AN. BRIT.

Chrysippus

Thales

Socrates

...do: q. d. nullus: ga hoc tibi frequēter ut. qs stupuit lumia. i. oculos. Germani. i. alemani. cærula. i. cęrulei coloris. & flauā cęsariē torquētē. i. explicātē. cornua. i. tricas ꝑ modū cornuū i reticulis collectas. & hoc cirro. i. capillo crispāte. madi do. i. assidue loto: aut (qd⁹ minus placet) ficto: q. d. nemo nēpe. i. certe. ꝙ. i. ga. hæc natura ē illis oi b⁹ una. Pygmęus. i. hō minor nano: exilīēs bellator currit I armis paruis. ad. i. ꝯtra. uolucres Thracū. i. grues, ꝗ i Strymōe palude Thracię plimę ꝯsant. subitasi. subito i gruētes. & ꝯtra nubē canorā. i. uolucres I morē nubis supuolantes, & canētes. Et ipse Pygmæus impar hosti. i. debilior ꝗ grus. mox. i. paulopost iceptū pliū. & rapt⁹ ꝑ aera curuis unguibus fert a grue sæua, si tu uideas hoc i nris. i. Romanis

inferre

Iferre pie, & officiose possēt: q res accusātibus Anyto, Lycōe, & Melito (ut Plato i Apolo. p Socr. scribit) cū uniuersū populū i Socratē cōcitasset, furore quodā & ira morte dānatus est, q paterā cicutæ publicitus datā itrepide hausit, tantūq; abfuit ut ultionē qreret, ut cōtēderet semp illū miseriorē esse, q faciat, q q afficit iniuria. Laerti. auctor. ¶ Himeto dulci: phiā designat. mōs est terræ Atticæ ubi optimū puenit mel. uñ dulcē appellauit. sic & Val. Flac. lib. pri. Et i dulcē reges dimittit Hymetō. ¶ Cicutæ: ait Plin. cicutā esse uenenū publica Atheniēsiū pœna īuisā. ē. n. herba semē hñs noxiū, ei & folijs refrigeratoria uis ē, uino epota hoiem pimit sine ullo remedio. ¶ Inter uicla: i carcere. nā illic (ut diximus) data ē ei cicuta. ¶ Accusatori: p accusatoribus suis. nā tres (ut diximus) fuerunt, Anytus, Lycō, & Melytus. ¶ Plimafelix: sensus est. Nō est, ingt, mirū si tales phi cōsētiūt uindictā nō eē qrēdā, qa phia ea ē, q rectā uiuēdi uiā docet. nā (ut scribit Cic. i Tuscu.) uitiox oīum est expultrix, uirtutū idagatrix. ¶ Sapiētia. i. phia moralis, q cū antea (ut dixim˚, supius) sapiētia noiaref, a Pythagora (ut scri. Cic. i Tusculanis) phia est appellata. cū se apud Leōtē Phliasiox pricipē nō sapiētē, sed phium nominasset. i. sapiētiæ studiosū. neq;. n. qcq aliud est phia, si (ut inquit Cicē.) iterptari uelis, q studiū sapiētię. Sapiētia aūt (ut a ueteribus phis diffinit) est rex diuinarū & humanax, causarūq;, qbus hæ res ptinent, sciētia. ¶ Exuit: deponit. i. docet ut deponant uitis Terrores ai. nā docet uitia eē exterminā da: rectū aūt: hoc ē uirtutē sequēdā. nā rectū di (auctore Cicerone) qd cū uirtute fit. Sen. lib. xv. epi. a Lucil. sic scribit: Antiq, ingt sapiētia nihil aliud q facieda, & uitāda pcepit. ¶ Ai minuti ai pusilli. Magni. n. est si iniuriis obliuisci. uñ & Sene. Honestū & magnū genus uindictæ est ignoscere. ordo aūt est: Vltio est uoluptas ai minuti. ¶ Sic collige sic cōclude. Persi. Mēdose colligis. i. cōcludis. ¶ Magis q fœmina: nā sexus fœmineus quātominus habet roboris & firmitatis, tāto facilius ab affectibus supstur. ¶ Hos: pituros. ¶ Euasisse. s. culpę supplicium. nō est, ingt, q putes eos nō torqri, nā semp auctor sceleris flagello cōsciētię castigaf. uñ supra: Prima est hæc ultio q se iudice nemo nocēs absoluitur. Sen. ad Luciliū: Tuta scelera eē nō pñt, qa primo illa & maxima peccātiū est pœna peccasse. ¶ Surdo uerbere. occultō, nec ab alijs itellecto: cū iterius a cōsciētia flagellaf. ¶ Aio tortore. i. aio pstāte officiū tortoris. nā eū punit cōsciētia. ¶ Pœna aūt uehemēs: grauis oñdit poeta lōge grauiores eē ai, q corpis cruciatus. iuxta illud Ouidij: Mēs est q sentiat ictus. Ordo est aūt & sensus: Gestare suū testē die & nocte in pectore. i. cōsciētia q testis est sceleris ppetrati est pœna uehemēs & multo sæuior ille. s. pœnis, qs Cæditius grauis inuenit. Cæditius. n. nomē est iudicis tpibus poetæ. de quo scribit ēt Saty. ultima Cæditio & Fusco. Cæditii meminit & Tacitus: Dum Vitellius, inquit, resignare imperium uoluisset: postremo, inquit, fletu præpediente assistenti consilij Cæditius simplex erat, exolutum a latere pugionem, uelut ius necis, uitæq; ciuium reddebat. ¶ Rhadamanthus: filius fuit Iouis ex Asia pstitutus iudex a pte apud iferos. de quo plura diximus in pri. Saty. illic: Quas torqueat umbras Aeacus. ¶ Spartano cuidā: oñdit poeta fieri nō posse, ut is, q pecuniā abnegauerit, careat supplicio: cū Glauc. Lacedæmonius tota cū prole interierit nō solū, qa depositū nō reddiderit: sed q cogitauerit aliqñ de eo nō reddēdo. hāc historiā iuculētissime scripsit Herodotus in. vi. Fuit. n. Glaucus uir Lacedęmonius uitę sanctitate satis celebratus. ad quē uir qdā Milesius fluctuāte Ionia assiduis bellis, diuēdita dimidia pte bonorū uenit: apud eū pecuniā deposuit: existimās fore: ut salua esset: & sibi redderef, cū allatis symbolis reposceret. Glaucus accepta pecunia cōsuluit oraculū Apollinis an Orco. i. iureiurādo pecuniā pdaref: quā apud se depositā a quodā Milesio filij eius reposcebat. Rñdit Pythia his uersibus: Glauce expedit ad breue tēpus Orco. i. iureiurādo uicisse, interuertisseq; nummos: at Orci nstus q caret noie, q manibus, q nullis est pedibus rapide aduenit, rapide ut pdat oēm prolē & domū. His auditis Glaucus ueniā sibi eox q dixisset Deū obsecrabat. Cui Pythia ingt: Idē pollere tentare Deū & facere. tūc Glaucus sccitis Milesiis pecuniā reddidit. Cui nulla soboles, nec domus supfuit, q illius cēseref, sed & Sparta radicitus extincta est. Ita bonū est nihil aliud de deposito cogitare, q ut repelētibus reddaf. ¶ Pythia uates. i. Apollinis uates. nā p puellā instinctu numinis furiosam Apollo dabat respōsa. uñ diuus Hiero. cōtra Iouinianū: Furiosas Apollinis uates legimus. Victruu. lib. iii. Delphicus Apollo Socratē oium sapiētissimū Pythiæ respōsis est professus. Stat. lib. iii. Thebaidos: Dū pallida uirgo tremēdas Nunciet ambages. Nā pstat (ut docet Strabo) diuinū illud domiciliū, uñ oracula dabātur, pfundā & curuā fuisse speluncā nō admodū lato ore patentē, uñ spiritus sacro eflante numine referref. Excelsum aūt hostio imminere tripodē, quem cū Pythia uates inscenderit, hausto diuinationis spiritu Dei rñsa referre & metro, & soluta oratione. Phemonoen Apollinis filiā primā diuinantē Pythiā ferūt. Pythia dicta est, qa (ut græci fabulanf) Apollo Pythius est nūcupatus a serpēte Pythone, quē ipse i pma itantia sagittis cōfecit: cū bellua cunas in qbus ipse cū Diana sorore iacebat, inuasisset. ipse aūt Python dictus est ἀπὸ τῆς πύθειν. i. a putrefactione terræ. nā natus est post Deucalionis diluuiū: ut scribit Ouidius: de hoc ēt Macrobius. ¶ Depositū: est quod custodiendū alicui datū est. dictū ex eo q ponif. pposītio. n. de auget depositū: ut ostēdat totū fidei eius cōmissum: qd ad custodiā rei ptinet. Hæc Vulpianus. ¶ Nō moribus: nō bonitate naturæ. ¶ Adyti: adytū græci locū templi secretiorē, & penitiorē appellarūt: quasi iaccessibile. ab a particula priuatiua: & δύω quod est igredior. ¶ Et quis: ordo est: Extictus est cū ppinquis deductis ex gēte quis lōga. ¶ Sola uoluntas peccādi: ut ostēdat nō modo Deo displicere nefaria hoium opera: sed etiā turpes cogitatus. ¶ Facti crimen habet: q si aliqd, ingt, turpe meditatur, nihilo secius peccat, q qui turpiter aliqd ppetrat. in ea. n. deliberatione facinus inest, etiā si ad id ipsum nō pueniat. ¶ Cedo si conata pegit: subaudi qtū supplicii credis esse delinquēti: ubi turpi ope se cōmaculauit. q. d. illū esse in assiduo ai cruciatu: uñ seqtur perpetua anxietas. ¶ Molares: sunt appellati dētes, q cibos molat & cōficiāt sūt aūt a caninis introrsum recedētes. ¶ Albani ueteris: albanū uinū inter optima uina est celebratum. ¶ Ostēdas melius. i. si ēt melius albano uino ostēdere uolueris. ¶ Cogitur i frontē. i. frons crispatur, ac si biberit falernū austerū. ¶ Nocte breuē: sensus est. Si forte, ingt, quieti nocturno se tradidit: cōtinuo p somniū se uidere existimat & templū ubi peierauit, & te ipsum quē decepit. ¶ Et quod pcipuus: ordo est & sensus: Et uidet te in somnis, quod. i. q res urget mentē. i. cruciat pcipuus sudoribus puenietibus ex cōsciētia sceleris. ¶ Tūs sacra: ordo ē: Tua imago sacra & maior humana turbat pauidū. Nā existimat se uidere imaginē amici circūuenti sacra qdā & uenerabili specie & maiore humana effigie: qlia sæpe solēt uideri. uñ Trangl. in Claudio sic scribit de Druso eius patre: Hostē etiā frequēter cæsum, ac penitus in intimas solitudines actū, non prius destitit inseq, q species barbaræ mulieris humans amplior uictorē tēdere ultra sermone latino prohibuisset. ¶ Fateri: se peccasse. ¶ Exanimes. s. sunt. ¶ Nō qsi fortuitu: ordo est & sensus: Exanimes sunt, qsi ignis cadat nō fortuitu, nec rabie uētorū: sed cadat iratus uindicet. Dicēdo aūt fortuitu, seqtur Epicureos, q diuinā puidētiā tollentes: omnia casu moueri putabant. ¶ Rabie uētorum: rem physicam persequitur. nam fulmen (ut auctores sunt Plinius & Seneca) ignis est coactus, impulsu uentorum iactus. ¶ Ignis: idest fulmen, quæ (ut dixi) uis quædam est ignea.

Hymetus
Cicuta
O
Rectum
Cæditius
Glaucus
Pythia unde
Depositum
Adytum
Mollares

¶ QVANTVLACVNq;. i. quātumcūq; parua est occasio irascēdi: ipsa sufficit iræ. Rñdet poeta. Chrysippus phius ille non dicet idē, nec mite. i. humanū & clemēs ingeniū Thaletis Milesii. s. unius ex. vii. sapiētibus græciæ, nec senex. s. Socrates. uicinus Hymetto mōti Atticæ regionis. dulci. i. pductiuo suauissimi mellis: q nollet dare accusatori suo. s. partē cicutæ. i. herbæ uenenosi succi: acceptę iter sæua uincla. i. uincula. s. carceris. Sapiētia ita docēs prima rectū. i. qd iustū & decēs, exuit paulatim uitia. s. malæ uolūtatis. atq; oēs errores. i. ignorātias itellectus. Quippe. i. qa certe. ultio est semper uoluptas ai minuti. i. infirmi. & exigui. i. pusilli. Collige. i. cōclude cōtinuo sic: q nemo magis gaudet uindicta q fœmina. Si ergo oēs fœminæ hñt pusillū aium: & oēs appetūt uindictā: sequif pbabiliter q appetere uindictā est signū pusilli ai. Tamē cur o Caluisne tu, q uir esp petes hos euasisse sup. punitionē quos mēs. i. cōsciētia. cōscia diri. i. immanis facti habet semp attonitos. & cædit. i. pcutit. uerbere sordo. i. nō audiēte preces: & ita inexorabili. uel surdo. i. tacito: qa surdi fere muti sunt. & hoc aio tortore. i. psecutore: qtiente occultū flagellū. Aūt. i. sed. portare nocte & die i pectore suū testē. i. accusatorē. est pœna uehemēs. & multo sæuior. i. immanior illis sup. pœnis, qs Cæditius iudex ille grauis. i. molestus hominibus, inuenit. i. excogitat. & qs Rhadamāthus iudex inferox iuenit. Vates Pythia, siue sacerdos iterps oraculox Phœbi, seu Apollinis rñdit cuidā spartano. i. lacedæmonio, Glauco noie haud fore. i. futurū nō esse quōdā ipunitā. i. rē ipunitā. q dubitaret. i. dubitāter cōstitueret retinere depositū uiri cuiusdā Milesii. & tueri. i. protegere fraudē iureiurādo. enim p qa. qrebat. i. disqrebat. q mēs esset numinis. i. diuinitatis Apollinis. & an Apollo: suaderet illi hoc facinus. Ille ergo reddidit. s. depositū metu. i. pp metū uindictæ Apollinis

ASC. n.

Illa nihil nocuit, cura grauiore timetur
Proxima tempestas, uelut hoc dilata sereno
Præterea lateris uigili cum febre dolorem
Si cœpere pati, missum ad sua corpora morbum
Infesto credunt a numine, saxa Deorum
Hæc, & tela putant, pecudem spondere sacello
Balantem, & laribus cristam promittere galli
Non audent. quid enim sperare nocentibus ægris
Concessum? uel quæ non dignior hostia uita?
Mobilis, & uaria est ferme natura malorum,
Cum scelus admittunt, superest cōstantia, quid fas,
Atq; nefas, tandem incipiunt sentire peractis
Criminibus, tamen ad mores natura recurrit
Damnatos, fixa, & mutari nescia, nam quis
Peccandi finem posuit sibi? quando recepit
Eiectum semel attrita de fronte ruborem?
Quisnam hoium est, quem tu contentū uideris uno
Flagitio? dabit in laqueum uestigia noster
Perfidus, & nigri patietur carceris uncum
Aut maris Ægæi rupem, scopulosq; frequentes,
Exulibus magnis, pœna gaudebis amara
Nominis inuisi, tandemq; fatebere lætus
Nec surdum, nec Tiresiam quemquā esse Deorum,

minātis. nō morib'. i. nō pp mores bonos: & uirtutē: quos, & quā nō habuit. & tñ ꝓbauit. i. oñdit uer esse oēm uocē adyti. i. qcqd illi ex adyto. i. secretissimo loco: quē soli sacerdoti adire licebat. missum erat. & esse uerā & dignā tēplo. i. q̄ e tēplo emitteretur. extinctus. i. postq̄ extictus ē cū tota ꝓle, & domo, & ꝓpinqs. deductis. i. ꝓpagatis. gēte. i. gñatione, aut ꝓgenie. q̄uis. i. q̄tūuis, seu q̄tūcunq; lōga. sola uoluntas peccādi patit̄ has. i. hmōi pœnas. nā q cogitat intra se ullū crimē tacitū hēt scelus facti. i. ac si faceret. qđ & lex diuina i duobus ultimis p̄ceptis approbat. Cedo. i. dic sup. quo punitus esset. si pegit conata. i. conatus suos: Anxietas perpetua sceleratorū. nec. i. etiam nō. non cessat ēt tpe mēsæ. i. dū sunt i mēsa. ut. i. quēadmodū. non cessat morbo crescēte faucibus siccis. i. tabe desiccatis. & cibo difficili ad diglutiendū. s. crescēte inter molares. s. dentes. sed ipse æger misellus expuit uina. & p̄tiosa senectus ueteris sup. uini albani displicet illi sup. dicētū. Ostendas melius supple uinū, ruga densissima cogit̄. i. cōpellit̄ uenit i frōtē. uelut. i. ac si esset sup. ducta. i. īducta. falerno acri. i. acetoso: licet biberit suauissimum. Nocte breuē. Oñdit q̄ sint grauissima cōsciētia tormēta. Et est ordo: Si cura. i. solicitudo cor urens. idulsit. i. indulgēter cōcessit: forte: qa certū nō est. breuē soporē. i. dormitionē ex uehemēti sopitione cerebri p uapores. nocte. i. tpe nocturno. qñ uis sōni maxima est. & si mēbra uersata. i. sæpe reuoluta. iā. i. priusq̄ dormire possit. toto toro. i. p totū lectū. qescāt. i. qetē capiūt. ipse piurus uidet continuo tēplū & aras numinis. i. Dei. uolati. i. temerati: p ipsū piurū. & quod. i. q̄ res urget mentē eius. p̄cipuis sudoribus. i. anxietatibus sudorē excitātibus ipse uidet te i somnis. tua imago sacra. i. ut res sacra. i. excerāda ipsi terribilis & maior sup. imagine humana. i. q̄ q̄ hoi posset cōtingere. turbat ipsum piurū pauidū. & cogit ipsum fateri quod negauerat. s. hi. i. hmōi uiolatores numenū sunt q trepidāt, & pallēt ad oia fulgura. existētes exanimes. i. sine aia: hoc est semimortui. cū. i. qñ tonat. quoq;. i. ēt. primo murmure. i. concitatione tonitrui. cæli. i. aeris: quasi ignis. s. fulguris, aut fulminis. iratus. i. missus ab irato. nō cadat i terras fortuitu. i. a casu. nec rabie. i. cōcitatione uentorū & uindicet. i. q ut uindicet, missus sit.

IO AN. BRIT. ℂ ILLA nihil nocuit: si prima, inqt, illa tēpestas nihil nocuit ꝓxima maiore angore timet̄ ueluti a Dijs dilata in eius grauius exitiū. ⁋ Dolorē lateris: morbū ut itelligere, quē græci pleuritida uocant. i. dolorē laterū: a quo pleuriticus. πλευρὰ n. latus significat. ⁋ Nō audēt ꝓmittere: q̄si q sciāt Deos sibi iratos ob scelera sua, q nō facile placent̄ spiorū sacrificiij. ⁋ Cristā galli: scribit Pli. li. x. de gallis sic. Ex iis ēt fibræ sūt, q̄ nō aliter q̄ optumæ uictimę Dijs sūt gratū. ⁋ Laribus: Lares Dij erāt, quos unusquisq; p̄uatim domi suæ colebat. de ijs multa i supiore Satyra: & illic apud Persiū: Laribus donata pepēdit. ⁋ Nō est dignior uita. s. q̄ ipsi nocētes. Mobilis & uaria est: hoc quā potissimū est ad cōsolationē Caluini. Ait. n. malorū uariā, mobilē esse naturā: ut ad peccādū ꝯstātes sint. moxq; peracto scelere sua cognoscāt male facta: sed tñ natura ipellēte ad pristina uitia redire: ut p hoc colligat iprobū hoiem toties peccatorū: ut aliqñ deprehēdat̄, soluatq; pœnas. ⁋ Maloꝝ: nocētiū & sceleratoꝝ. ⁋ Supest ꝯstantia. i. magna adest ꝯstātia i scelere cōmittēdo. ⁋ Peractis criminibus: cōmisso scelere icipiūt cognoscere errorē suū. ⁋ Natura recurrit. i. ipsi scelerati: q̄si naturæ iperio redeūt ad mores dānatos. i. ad uitia & scelera. ⁋ Fixa: ꝑseuerās. ⁋ Nescia mutari: Terent. Vbi aius mala se cupiditate semel deuinxit, necesse est eadē cōsilia ꝯseq consimilia. ⁋ Nā qs Peccādi. i. qs unq̄ cœpit peccare: ut postea sua spōte desisteret? ⁋ Attrita frōte. i. pfricata. nā pfricare frōtē est pudorē deponere. Quintil. Perfrica frōtē: & dic te erubescere nō posse. Mart. Et si pfricuit frōtē, posuitq; pudorē. Dicimus & eodē signato pfricare os. Ci. in. iii. Tusculana. Eā uoluptatē, quā tu idē, cū os pfricuisti, soles dicere. Hoc aūt dicit poeta ut spē iniciat Caluino piurum illū daturū pœnas, qa cōmittet alia scelera, i qbus dep̄hēdet. ⁋ Dabit i laqueū. i. scelera cōmittet, & sic capiet laqueo. sumpta est metaphora a feris, q̄ cassibus capiūt̄. ⁋ Vncū: trahet. n. unco i scalas Gemonias. uñ albbi: Seianus ducit̄ unco. ⁋ Aut rupē maris: aut i insulas relegabit̄. uñ supra: Aude aliqd breuibus Gyaris, & carcere dignū. ⁋ Aegæi: Aegæū mare dictū ē (ut quidā uolūt) ab Aegeo Neptuni filio, qui se in mare præcipitauit: ut scribit Ouidius. Plinius uero tradit a scopulo p̄ se ferēte speciē capræ. q̄ ita a græcis appellat̄ repēte i medio mari exiliens. αἶγα. n. caprā nominat. ⁋ Magnis exulibus: magnis ciuibus exulantibus. notat tempora sua, quibus multi ob multa scelera relegabātur. ⁋ Nominis inuisi: amici tui piuri. ⁋ Surdū: ut nō audiat piuria. ⁋ Tiresiam. i. cæcū qualis fuit Tiresias Thebanus: cui oculos eruisse Iunonem tradūt fabulæ: qa certa contentione inter Iouē & Iunonē, quænā esset maior uoluptas, uiri an mulieris in coitu, electus iudex affirmauerit mulieris esse maiorē ob quā calamitatē Iupiter ei cōcessit: ut futura uaticinaretur. Prouerbiali autem figura dixit Tiresiam pro cæco: quemadmodum Horatius pro paupere Hirrum. Intererit multum diues ne loquetur, an Hirrus.

ASCen. ℂ SI sup. illa tēpestas nihil nocuit. proxima tēpestas timetur grauiora cura. uelut. i. ac si delata sup. sit. hoc. i. p̄senti. sereno. i. serenitate: hoc est q̄si ideo ad tēpus pepcerit Iupiter: ut alijs fiat serenitas. Præterea si hmōi scelerati cœpere pati dolorē lateris cū uigili. i. acri febre. ipsi credūt morbū missū ad sua corpora. a numine infesto. i. inferēte malū pp offensam. & putāt hoc. i. hmōi dolorē & morbū esse saxa & tela Deoꝝ. Ipsi nō audēt spondere. i. uouere. sacello. i. paruo loco sacrato. pecudē balantē. i. ouē. & nō audēt promittere laribus. i. Dijs penatibus: cristā galli. Quid. n. concessum est ægris nocētibus. i. sceleratis sperare. q. d. nihil: quia Dij peccatores non exaudiūt. uel q̄ hostia: idest uictima. nō est dignior uita. i. ut uiuat, q̄ ipsi scelerati. uel dignior uita sua q̄ scelerati. q. d. nulla est tā uilis, qn dignior sit uita: q̄ scelestus hō: qa ut hō iustus cæteris animantibus p̄stat: ita cætera aīantia hoi malo. natura malorū est ferme. i. ferre semp mobilis. & uaria. i. inconstās & sui dissimilis. cum. i. qñ. ipsi admittūt scelus. cōstantia supest. i. abūdat eis: & plus q̄ satis est. tñ ipsi incipiūt sentire pactis criminibus qd fas, atq; qd nefas sup. est. & tñ natura recurrit sicut uirgultū ut inflexū ad mores dānatos. natura dico fixa. i. cōstās, & firma, & nescia mutari. Nā qs posuit sibi finē peccādi? q. d. nemo & uerū dicit: qa opus est resipiscēti gratia diuina. qñ recepit aliqs sup. ruborē. i. pudorē semel eiectū de fronte attrita. i. pfricta? q. d. nunquā. Quisnā hoium est, quē tu uideris cōtentū uno flagitio? q. d. nullus. Et ideo noster. i. de quo nos loquimur, pfidus: dabit pp alia scelera uestigia. i. pedes, quibus uestigia fiunt. in laqueū. i. pedicas. & patit̄ uncū nigri carceris. i. quo trahetur ad nigrū carcerē: aut patiet̄ rupē. q; p &. scopulos maris Aegæi frequētes. i. frequētatos. magnis exulibus. i. a magnis ciuibus exulātibus. & gaudebis amara pœna nominis inuisi. i. qua dabit hō inuisus. & tu tandē lætus fatebere quemq̄ Deoꝝ nec esse surdū. nec Tiresiam. i. cæcū ut erat Tiresias uates Thebanus a Iunone excæcatus: eo q cōtra eam iudicauit dicens: libidinem: maiorem esse in muliere, q̄ in uero: quod cum utriusq; sexus expertus esset scire poterat. Iupiter autem donauit ipsum uaticinio.

FINIS.

IVNII IVVENALIS AQVINATIS SATYRA QVARTADECIMA.

IN QVARTADECIMA SATYRA IVNII IVVENALIS ARGVMENTVM.

Plurima sunt Fuscine. Ostēdit in hac Satyra nec sine summa indignatione parentes esse in causa, ut filii existant scelerati, & ad plurima uitia proni: quia eorum exemplis & preceptis tenerę mentes ad uitia facile formentur. Sed auarū maxime insectatur, qui ad auaritiam exercendam, & preceptis, & exēplis filium instituit. Itaq; monet poeta oportere parētes esse optimis moribus, & summa cum syncenitate uitę ad alendos filios, ut boni habeantur. unde Plutarchus recte scripsit illud de liberis educandis. Ante omnia opus est, ut patres non solum nihil peccando, uerū etiam honeste singula peragendo manifestum sese filiis exemplar exhibeant: ut eorum uitam, quasi quoddam speculum intuentes, ab operum simul, & sermonum turpitudine se penitus auertant. Est enim maximum (ut inquit Plato) in omni re principium pręsertim in iuuene, atq; tenero. Tūc. n. pręcipue animus formatur, & quicquid dixeris facilius ingressum insidet.

PLVRIMA sunt Fuscine, & fama digna sinistra,
Et nitidis maculam, ac rugam figētia rebus.
Quæ monstrāt ipsi pueris, tradūtq; parētes.
Si damnosa senē iuuat alea, ludit & hæres
Bullatus, paruoq; eadē mouet arma fritillo.
Nec de se melius cuiq; sperare propinquo
Concedit iuuenis, qui radere tubera terræ,
Boletum condire, & eodem iure natantes
Mergere ficedulas didicit nebulone parente,
Et cana monstrante gula, cum septimus annus
Transierit puero nondum omni dente renato,

Satyra quartadecima. Plurima sunt Fuscine.

JOAN. BRIT. DIGNA fama sinistra .i. turpi ifamia .i. digna quę cōuiciis reprehendātur. Maculam & rugā: quæ afferant turpitudinē uitæ nitidę. translatio a uestibus, q̄ sordidātur. Quæ monstrant ipsis pueris: hinc ē illa Quītiliani indignatio in primo libro: Vtinā liberorū nostrorū mores nō ipsi perderemus. Infantiam statim delitiis soluit mollis illa educatio, quam indulgētiam uocamus. neruos oīa mentis & corporis frangit. Quid nō adultus cōcupiscet, q̄ i purpuris repit? Iam coccum intelligit, iā cōchiliū poscit gaudemus si q̄d licētius dixerit, uerba nec alexādrinis q̄dē pmittenda deliciis, risu & osculo excipim⁹. Nec mirum nos docuimus, ex nobis audierūt. Nostras amicas, nostros cōcubinos uidēt. Omne cōuiuium obscænis canticis strepit, pudenda dictu spectant, fit ex his cōsuetudo, deinde natura. discunt hæc miseri, anteq̄ sciant uitia esse. Inde soluti, ac fluentes nō accipiūt ex scholis mala ista, sed i scholas afferunt. Mōstrant. s. exēplis, ut male uiuāt. Tradūt. s. pcepta, eos instruēdo. Si dānosa senē: oñdit poeta exēplo paterno facile tenerū filiū ad oīa excitan. Nam si pater, ingt, aleæ delectat, eodem statim filius capit studio. Alea damnosa: bene aīt dānosa. nā grādi cū aceruo pecuniæ ad ludū descēdebat. uñ in pri. Saty. Neq; .n. loculis comitantibus itur Ad casum tabulæ, posita sed ludit arca. De alea diximus in prima Sat. illic: Alea quando Hos animos? Bullatus: adhuc in prætexta. Nam pueri usq; ad quartumdecimū ætatis suæ annū ptextā, & bullam gestabant. (Bulla) Erat. n. bulla aurea insigne puerorū ptextatorū, q̄ dependebat a pectore: ut significaretur eam ætatē alterius regendā consilio. dicta a bulli, quod est cōsilium. aut quia eā partē corporis bulla cōtingat. i. pectus, in quo naturale manet cōsiliū. aut ita scribit Pædianus: q̄si bulliēs sinus cōmuniēs pectus puerile. de bulla & ptexta multa Macro. lib. pri. Satur. Titus Liu. li. pr. primæ decadis. Et nos apd Persiū illic: Bullaq; succinctis laribus donata pepēdit. Eadem arma: eadem ludi istrumēta. Fritillo: exponūt nōnulli fritilū esse alueolū: hoc est tabulā lusoriā: in qua discurrūt tesserę. Porphyrio uero enarrans illud apud Horatiū in .ii. sermonū: Mitteret in pyrgū talos, nō alueolū iterpretatur sed pyrgū .i. uasculū, quo cōiecti tali, agitatiq; mittūtur in alueolū: cuius effigies instar turriculę est. uñ & nomē accipit. pyrgos. n. turrim significat. De quo sic etiam Sidonius Apollinaris: Altera ex parte frater meus Domitius homo gratiæ summæ, summi leporis tesseras ceperat, quatiebatq;: quo uelut classico ad pyrgum uocabat aleatores. Idē alibi: Hic promens teretes pilas, trochosq;, hic talos crepitātibus fritillis. Est igit fritillus idē quod pyrgus. De quo aliqui falso putant Persiū intellexisse illic Angustæ collo nō fallier orcæ. Nā ut i cōmētariis nostris exposuimus) ludū intellexit nucū: quo maxime pueri delectātur. Nā in terram uasculū defigebāt, in quod mediocri distātes interuallo nuces iacebāt. uñ Ouid. in carmine de Nuce: Vas quoq; sæpe cauum spatio distante locatur: In quo missa leui nux cadit una manu. Sicq; poeta docet Persiū ut puerū, nō solū talis, sed & nucibus delectatū. Id ēt Martialis uĩ sentire lib. xiiii. Nec timet ędilē moto spectare fritillo. Paruo: ætati cōgruo. Nec de se: nullā, ingt de se spem relinquit propinquis, q̄ sit futurus melioribus moribus, q̄ fuit pater. Melius de se. s. q̄ de patre suo. Radere: detrahere corticē ex tuberibus: cultello. n. radunt cū i cœna apponūtur. Tubera terræ: (Tuber) tubera in gñe fungorum numerantur. Martialis. Rumpimus altricem summo de uertice terrā. Tubera boletis poma secunda sumus. Ea undiq; terra circundata nascuntur, nusq; fibris nixa, aut saltem capillamentis, neq; terra cohærent, cortice etiam includuntur, ut plane nec terram esse possimus dicere, neque aliud q̄ terræ callum. Plin. De iis etiam diximus in quinta Satyra illic: Post hunc raduntur tubera terræ. Boletum: lautæ gulæ fuisse ostendit alibi Iuuenalis: Boletus domino, sed qualem Claudius edit. in genere fungorum est. Eius cibi auidissimum fuisse Claudium docet Tranquillus sic: Alii tradūt domestico conuiuio per ipsam Agrippinam, quæ boletum medicatum auidissimo ciborum talium obtulerat. Ficedulas: auis est, quæ nomen accepit a fico. (Ficedulas) Martialis. Cum me ficus alat, cum pascar dulcibus uuis: Cur potius nomen non dedit uua mihi? Optimi est saporis. Martialis. Patulo ficedula lumbo: Cum tibi forte datur, si sapis adde piper. Hæc autem per autumnum (auctore Plini.) mutat colorem & formam, uocaturq; Melanchoriphus. Lautæ gulæ inter alias aues ostendit Gellius libro decimoquarto. Scribit enim fuisse, qui negarent ullam auem præter ficedulam totam comesse oportere: superiorem partem auium, atq; altilium, qui edunt eos palatum non habere. Dicitur autem Sycalis. Eodem iure: eodem genere condimenti, quo pater mergebat. Natantes: idest iure conditas. Nam obsonia triplici apud ueteres modo condiebantur, ut essent aut assa, aut frixa, aut elixa: idest iurulenta. unde & Celsus ait: Tum res eadem magis alit iurulenta, q̄ assa magis assa q̄ frixa.

Iurulentum Iussulentum

Ergo iure natantes, non assas, non frixas, sed iurulentas: idest iure conditas: ut in patina cum iure apponerentur. Apuleius iussulentum appellat, quod dicimus iurulentum. ¶ Nebulone idest nullius pretij. Nam nebulones, & tenebriones dicti sunt, qui mendatijs & astutijs suis nebulam quandam, & tenebras obijciunt, aut nebulones, qui non pluris sunt, q̃ nebulæ ¶ Parente: subaudi monstrante ab inferiore. ¶ Cana gula: idest patre cano gu-loso. ¶ Monstrante: scilicet cum de se malum præbeat exemplum. ¶ Cum septimus annus sensus est: Vbi puer septimum ætatis annum transierit a consuetudine paterna bene cœnandi non discedet, cum fuerit iam ea ætate instructus, licet adsint mille magistri, qui studeant salutaribus præceptis ad modestiam, & frugalitatem reuocare. ¶ Non dum renato dente: nam (ut scribit Macrobius libro primo de Somnio Scipionis) post septem menses dentes incipiunt mandibulis emergere, et post annos septem dentes, qui primi emerserant, alijs aptioribus ad cibum solidum nascentibus cedunt: eodemq; anno. idest septimo plene absoluitur integritas loquendi. Plinius: idem fere dicit libro septimo: Septimo eosdem decidere anno, aliosq; suffici.

perfundere. ficedulas: idest tales aues: quas beccatas uocant. iure idest succo: & (ut dicunt) brodio. eodem. i. quod secum fert: comeditur enim ficedula tota: & condimentum, quod salsam uocant secum fert cum granis iuniperi quibus nutritur. Qui ergo hoc didicit postquam septimus annus transierit, omni dente nondum renato: quia septennibus decidunt dentes.

Barbatós licet admoueas mille inde magistros,
Hinc totidem, cupiet lauto cœnare paratu
Semper, & a magna non degenerare culina.
Mitem animum & mores modicis erroribus ęquos
Præcipit, atq; animos seruorum, & corpora nostra
Materia constare putat, paribusq; elementis?
An sæuire docet Rutilus, qui gaudet acerbo
Plagarum strepitu, & nullam Sirena flagellis
Cōparat Antiphates trepidi Laris, ac Polyphemus?
Tum felix quoties aliquis tortore uocato
Vritur ardenti duo propter lintea ferro.
Quid suadet iuueni lætus stridore cathenæ
Quem mire afficiunt inscripta ergastula, carcer
Rusticus? expectas ut non sit adultera Largæ
Filia, quæ nunq̃ maternos dicere mœchos
Tam cito, nec tanto poterit contexere cursu,
Vt non ter decies respiret? conscia matri
Virgo fuit. ceras nunc hanc distante pusillas
Implet, & ad mœchos dat eisdem ferre cinædis.
Sic natura iubet, uelocius, & citius nos
Corrumpunt uitiorum exempla domestica, magnis
Cum subeant animos auctoribus, unus, & alter
Forsitan hæc spernāt iuuenes, quibus arte benigna
Et meliore luto finxit præcordia Titan.
Sed reliquos fugienda patrum uestigia ducunt,
Et monstrata diu ueteris trahit orbita culpæ.
Abstineas igitur damnis huiusce, etenim uel
Vna potens ratio est, ne crimina nostra sequantur
Ex nobis geniti, quoniam dociles imitandis
Turpibus, ac prauis omnes sumus, & Catilinam
Quocunq; in populo uideas, quocunq; sub axe,
Sed nec Brutus erit, Bruti nec auunculus usquam
Nil dictu fœdum, uisuq; hæc limina tangat,
Intra quæ puer est procul hinc, procul inde puellæ
Lenonum, & cantus pernoctantis parasiti.
Maxima debetur puero reuerentia, siquid
Turpe paras, nec tu pueri contempseris annos,
Sed peccaturo obsistat tibi filius infans.
Nam si quid dignum censoris fecerit ira,
Quandoquidē, & similem tibi se nō corpore tantū,
Nec uultu dederit, morum quoq; filius, & cum
Omnia deterius tua per uestigia peccet,
Corripies nimirum, & castigabis acerbo
Clamore, ac post hæc tabula mutare parabis.
Vnde tibi frontem, libertatemq; parentis,
Cum facias peiora senex? uacuumq; cerebro
Iampridem caput hoc uentosa cucurbita quærat?
Hospite uenturo cessabit nemo tuorum,

ASCen.

PLVRIMA sunt Fuscine & cætera. In hac Decimaquarta Satyra, quę nimirum sanctissima est reprehendit poeta parentes praua exempla liberis suis dantes. Ordo est. O Fuscine plurima supp. facinora sunt. &: idest pariter. digna fama sinistra: idest mala. & figentia: idest impingentia. rebus nitidis. idest bonis maculam ac rugam: quæ ipsi parentes, qui deberent optima quęq; docere monstrāt exemplis factorum suorum. & tradunt doctrinis suis pueris: idest liberis suis adhuc pueris. Si alea: idest ludus aleaeum. damnosa: idest inferens multis damnum. iuuat: idest delectat senem. hæres. scilicet filius. bullatus. idest adhuc bulla insignitus: neq; toga uirili quæ quartodecimo anno dabatur: ornatus ludit. &: idest etiam. & mouet eadem arma: idest eadem instrumenta ludendi. scilicet aleas. fritillo: idest alueolo aut uasculo, in quo suspecti lusores aleas. imponere cogebantur. paruo. idest puero conuenienti. Nec iuuenis: idest quando ex puero erit iuuenis effectus. uel quis iuuenis concedit cuiquam propinquo sperare melius de se. q̃ supple de patre. Probat exemplo. Nam is iuuenis supple. qui didicit parente: idest patre. nebulone: idest existente lurcone, & guloso. radere terræ. idest humi, siue in terra. tubera ad appetitum excitandum. & condire boletum. & mergere: idest suf-

IOAN. BRIT.

MAGISTROS barbatos: philosophos, qui barbati incedebant. Persius: Si cynico barbam petulans nonaria uellat. & alibi: Barbatum hoc crede magistrum Dicere. ¶ Non degenerare: non esse absimilis a moribus paternis, ut habeat culinam multiiugis, prætiosisq; obsonijs instructam. mitem animum: cum interrogatione, & indignatione hæc legenda sunt: ut sit sensus: Docet ne pater filium suum, ut animo sit miti & benigno & moribus æquis modicis erroribus: idest ut sit æquus & clemens modicis seruorum erroribus, & seruos cōstare eadem materia, qua nos, an potius docet uti crudelitateē Sicq; parentum seuam & truculentam doctrinam in liberos suos insectatur, qui eos potius sæuitiam docēt, q̃ clementiam. ¶ Præcipit mitem animum. i. ut sit sempee animo mitiq. d. non præcepit. nam præcipere animū mitem est præcipiendo docere, ut habeas animū mitem. sic dictum quemadmodum illud inferius: Nam quisquis magni cēsus præcepit amorem. ¶ Mores æquos: erroribus modicis, ne grauius puniat seruos, q̃ eorū extitere errata. ergo mores æquos. i. æquales delictis: ut sit tales mores habeat ad puniendos seruos, ut pro criminis qualitate adhibeatur castigatio, ne maior sit pœna q̃ culpa. ut sit errata modica sunt. modica etiam sit castigatio: ut magis ad clemētiā, q̃ ad seuitiā iclinetue. ¶ Nostra materia plerique enim adeo inhumani sunt. ut putēt seruos a bestijs non distare, & proinde in eos sunt crudeles. Vnde alibi Iuue. Ita seruus homo est. ¶ Nostra materia: carne & ossibus, qbus ꝙ nos cōstamus. Omnes .n. de eodem facti sumus luto, iisdem cōpacti exordijs. ¶ Constare: cōposita esse. Lucilius Principio physici, oēs hoīes ex aīa & corpore cōstare dīt. ¶ Paribusq; elementis: paribus principijs, q̃ principia sunt ab elemētis. Quintil. lib. iii. mētionē faciēs de seruis sic scribit: Liberos. n. natura oēs, qui ijsdē cōstare elemētis, & fortasse ēt antiqs nobilioribus ortos dici pōt. ¶ An sæuire docet Rutilus: ponit Rutilū pro quocūq; parente crudeli. nam quidā Rutilus fuit (ut diximus in Satyra. xi.) tēporibus poetæ, qui absumptis ꝑ luxum diuitijs ad gladiaturam se contulit. ¶ Plagarum: uerberum. Nam plagas pro uerberibus dicimus. unde apud Plaut. frequens est: ubi sunt plagipati. i. plagas, & uerbera patietes. Consto

¶ Antiphates

¶ Antiphates.i.ipse pater saeuus, ut Antiphates fuit. Nam Antiphates Laestrigonum fuit rex, qui in Campania Formiis (ut scribit Pli.) iuxta Caietam sedem suam habuere. Silius: Et regnata Lamo Caieta: domusque Antiphatae compressa freto. carnibus uescebantur humanis. unde Papinius primo Siluarum: Littusque cruenti Antiphatae. Thucydides tamen lib. vi. historiarum, ubi de Sicilia loquitur: Laestrigonas fabulosas esse arbitratur. scribit Home. in Odyssea Vlyssem peruenisse domum Antiphatę regis Lęstrigonum. quem uxore foco accersiuit, & unum ex tribus sociis missis ab Vlisse ab eo fuisse absumptum, reliquis terrore diffugientibus. unde Ouid. xiiii. Meta. Tertius e nobis Lęstrigonis impia tinxit Ora cruore suo, fugientibus instat, & agmen Concitat Antiphates. Vlysses unica sua naue diffugiens ad Aeeam insulam, quam Circe tenebat, deuenit.

Sirenes

¶ Comparat nullam Sirena: idest ita crudelitate gaudet, ut auribus suis ne cantus quidem Sirenum sit iucundior, quam flagellorum strepitus, & sonora mancipiorum uerbera. Sirenes enim fingunt poetae tres fuisse sorores, quae suauitate cantus nautas in somnum inducerent: consopitos mergerent in mari. de quibus superius diximus abunde. ¶ Trepidi Laris. trepidę domus, quę omnibus esset formidabilis. ¶ Ac Polyphemus: pater saeuus qualis Polyphemus Cyclops, qui itidem duos ex sociis Vlyssis dentibus assumpsit. ut diximus superius.

Cyclopes

Cyclopes autem scribit Thucydides lib. vii. primos Siciliae cultores fuisse: unde fratres Aetnei a poetis sunt appellati. Virgilius Cernimus astantes nequicquam lumine toruo Aeteneos fraters, caelo capita alta ferentes. Tum felix: ita immanitate gaudet: ut tum sibi felix uideatur, cum contingerit aliquem ex seruis candenti ferro aduri. Nam serui commisso furto candenti ferro notabantur in fronte. unde Apule. in. ix. de asino aureo: Frontes literati, & cappillum semirasi, & pedes annullati. Pli. lib. xviii. At nunc eadem illa uincti pedes, damnatae manus, inscripti uultus exercent. Valerius in sexto de fide seruorum ali sic: Seruus ab eo uinculorum poena coercitus, inexpiabilique literarum nota per summam oris contumeliam inustus. ¶ Tortore uocato idest seruo lorario, qui alios iussu domini cędebat. ¶ Proptee lintea: subaudi surrepta. ¶ Quid suadet iuueni sensus est: Pater, qui laetus est tormentis alienis: quid suadet iuueni. idest quam uiam uiuendi ostendit tenendam: nisi quam ipse tenet? ¶ Laetus. idest pater laetus. ¶ Stridore cathenae: utrum qua uerberatur seruus, an compedes intelligit, quibus continetur in ergastulis. ¶ Afficiunt: delectant. Est enim afficere uerbum medium: ut ad bonam, malamque partem trahatur: ut Ego afficior summa laetitia, & summo dolore. ¶ Ergastula: hoc loco mancipia. De ergastulis in Satyra sexta diximus pluscula illic: Ergastula tota. ¶ Inscripta: signa (ut diximus) in fronte cauteno. ¶ Carcer rusticus: expositio est: ut sit diffinitio ergastuli. idest ipsi serui, qui in compedibus habentur opus rusticum faciendum. unde carcerem rusticum appellat. ¶ Expectes ut non sit adultera Largae Filia: haec interrogatio ostendit liberos fere ex necessario mores parentum sequi: ut filia sit adultera, si matee eiusdem fuit studii. ¶ Largae: nomen est mulieris notae temporibus Iuuenalis infamia adulteriorum. more satyrico per transitum eam flagellat, ut alibi poeta: Quales ego uel Cluuienus. sic etiam Largus nomen proprium est uiri. Cicero in sexto epistolarum: Cum esset mecum Largus homo tui studiosissimus. ¶ Contexere: connectere. ¶ Tanto cursu: tanta uerborum celeritate. ¶ Vt non ter dicies: tam multos quidem habuit adulteros mater, ut filiae sit tricies spiritus ante eeciprocandus, quam possit eos commemorare. ¶ Cęras pusillas. idest pugillares caeratos. ¶ Hac dictante. silicet matre, quae literas dictat filiae mittendas amatoeibus. ¶ Ferre: Infinitum pro participio. idest ferendas. sic Viegi. Magnum dat ferre talentum. ¶ Eisdem cinaedis: quibus silicet. ipsa mater literas suas tradidit ferendas. ¶ Cynedis: spadonibus mollibus. Nam serui Eunuchi (ut alibi diximus) matronis seruiebant. ¶ Sit natura iubet: sic, inquit, a natura comparatum est: ut facilius ad uitia, quam ad uirtutem formemur, cum exempla magnorum auctorū nobis proposita sunt: sicque coniunctim legendum est cum inferioribus.

Exemplum

¶ Exempla: exemplum est (auctore Cicero in rhetoricis ad Herennium) alicuius facti aut dicti preteriti cum certi auctoris nomine proposito. ¶ Cum subeunt animos. silicet ipsa exempla uitiorum. ¶ Magnis auctoribus idest magnis uiris existentibus auctoribus uitiorum. Nam quae exemplo magni alicuius auctoris fiunt, ea iure quodammodo fieri putant. unde Chaerea ille Terentianus: cum Iouem in imbrem aureum uersum in sinum Danaes decidisse animaduertere per impluuium: tali confirmatus exemplo ait: Haec ego non facere, quae Iupiter fecerat. sicque puellae uitium intulit, ductus exemplo magni auctoris. ¶ Vnus & alter: sensus est: Iuuenies forte unum, aut duos ea naturae bonitate instructos: ut uitia parentum non sequantur. pee quod ostendit paucos iuuenis ri degenerantes a uestigiis paternis. ¶ Finxit: formauit. Titā. idest Prometheus nepos Titanis. Nam ex Asia & Iapeto filio Titanis & Terrae natus est. ¶ Sed reliquos. scilicet filios. Sensus est: Fieri, inquit, potest benignitate naturae: ut unum, aut duos inuenias, qui a uestigiis paternis declinantes recte uiuant: sed reliqui per omnia mores sequuntur paternos. ¶ Ducuntur: trahunt.

Orbita

¶ Orbita monstrata. idest iter monstratum. methaphora sumpta a rota, cuius signum orbita dicitur ab orbe ipsius eotae. unde elegantee formatū uocabulum est a Tertulliano exorbitare: quod signat extra orbitam ire: & quasi a recto tramite discendere. Asconius ait orbitam etiam capi pro ipsa rota.

Exorbitate

¶ Veteris culpae. idest ueterum uitiorum. ¶ Abstineas igitue damnis huiusce: cum uideas, inquit, fieri, ut filii exemplo tuo corrumpantur: debes abstinere uitiis: & dānis huiusce culpae. idest per quam culpam tot damna eueniunt. damnum enim est maximum filios malo parentum exemplo corrumpi. ¶ Et enim uel: sensus est: Hac una etiam ratione debemus uitiis abstinere. scilicet ne filii nostro exemplo fiant deteriores, & sequantur nostra crimina. Potens est efficax est, & nos mouere potest. ¶ Vel etiā. ¶ Quoniam: ratio est, quare honeste uiuendum sit parentibus: quia, inquit, omnes ad discenda turpia sumus ualde dociles: unde est illud Senecae ad Lucilium: Ad deteriora faciles sumus, quia nec dux potest, nec comes de esse. ¶ Et Catilinam: probat per exempla homines magis ad uitia, quam ad uirtutem esse pronos. nam ubique gentium pessimos homines, qualis fuit Catilina, facile est inuenire. boni autem, quales fuerunt Brutus & Cato, nusquam reperientur: sicque ostendit malos uiros ubique quasi sponte sua nasci & fieri: bonos autem non facile reperiri. unde est illud Senecae ad Lucilium: Omne tempus Clodios, non omne Catones fert. Eego per Catilinam, de cuius moribus Sallu. multa, quemcunque ciuem malum intelligit. ¶ Sub axe: sub quacunque caeli parte. Nā duo sunt axes, septentrionalis & australis.

Brutus

¶ Brutus: hoc loco de Brutto intelligit, qui in senatu Iulium Caesaeem interemit, ut patriam in libertatem assereret. hic ex Seruilia Catonis Vticensis sorore genitus fuit, in Pharsalia Augusto & Antonio urgentibus, occubuit. ¶ Auunculus Bruti. idest Cato Vticensis frater Seruiliae matris Bruti. ¶ Nil dictu foedum: attende saluberrimum consilium, per quod monet liberos usque ab infantia sanctissimis esse moribus alendos. ¶ Puellae lenonum: hoc est scorta, & infames mulieres, que saepe in conuiuia admittebantur, ut gestibus & saltationibus indecoris delectaret. Alibi: Vt Gaditana canoro Incipiat prurire choro. Inde est illud Diui Hieronymi ad Furiam: Cantor pellantur ut noxius. Fidicinas & psaltrias & istiusmodi chorum Diaboli, quam mortifera Sirenum carmina deuita: ac perturba ex aedibus tuis. ¶ Peocul hinc: subaudi sunt. ¶ Parasiti: nam parasiti, qui causa gulae mensas potentiorum sequebantur, canticis obscaenis & ludibriis, quibus ipsi afficiebantur, delectabant conuiuas. unde conqueritur sic Quintil. in primo: Omne conuiuium obscaenis canticis strepit, pudenda dictu spectantur. De parasito plura diximus in prima Satyra.

Pernoctō

¶ Pernoctantis: pernoctare est noctem extra domum suam agere. ¶ Maxima reuerentia: maximus respectus. Tranquil. in Caligula: Nihilominus reuerentior in senatum. idest magnum habebat respectum aduersus senatum. ¶ Contempseris annos pueris refellit eos qui possent dicere pueros per aetatem non posse obscaena cognoscere. ¶ Infans filius: etiam uitiis abstinendum est, ubi sit filius infans. Obsistat: sit tibi impedimentum ne pecces: ne ei sit malo exemplo. unde legitur apud Plutarchum, Catonem seniorem a ueeborum turpidine presente puero filio sic temperasse: quasi si uestalibus uirginibus arbitris locuturus esset: nec cum eo unquam lauit. ¶ Nam si quod dignum: sensus est: Quomodo filium tuum audeas corripere, & castigare si quod fecerit: quod dignum sit punitione, quandoquidem is non modo corpore, & uultu, sed & moribus sit tibi similis, & iam peccet exemplo tuo, longe etiam deterius te. Ordo autem ē: Corripies nimirum. scilicet filium tuum si quod fecerit dignum ira censoris: quandoquidem filius dederit se tibi simile non tantum corpore, nec tantum uultu, sed etiam morum & cetera. ¶ Corripies nimirum: cum ironia legendum, & pronunciatiue. quasi dicat non corripies nec castigabis, quia non au

debis conscius uitiorum tuorum. ¶ Ira censoris: nam censores (ut dictũ est sæpius in superioribus Satyris) pre erant moribus ciuitatis. ¶ Morum: pro moribus. ¶ Per tua uestigia idest. imitando tanquã uestigia mores tuos. ¶ Deterius scilicet te. Mutare tabulas. idest testamentum. solent enim patres irati minitari filiis se mutaturos testamenta, & scripturos alios hæredes. ¶ Vnde tibi frontẽ: idest unde tibi sumes audaciam castigandi, & seueritudinem: cuius sedes est in supercilio, & fronte. ¶ Libertatemq; parentis. idest qua libere parentes solent filios corripere, quasi dicat non audebis libertate paterna filium castigare, cum tu longe deteriora facias iam senex. ¶ Cucurbita uentosa: & cum ea obscœna facias, quæ te omnis rationis expertem esse doceant: ut merito tibi e capite sanguis sit educendus: ut fieri solet in delirio: licet id etiam fiat ex brachiis. ut diximus illic O medici mediam pertundite uenam.

Cucurbita

¶ Cucurbita uentosa uasculum est uitreum. apud ueteres uero (ut ostendit Cornelius. Celsus) æreum fuit, & corneum: quo sanguis educitur: facta prius leni scarificatione a medico per diminutionẽ etiam dicimus cucurbitulam. uentosam dixit: quoniam concepto uẽto ex flamma stupe intus accensæ cuti adhærescat. unde Cornelius Celsus. lib. .iii. capitulo. xviii. scribit: Phreneticis neq; alienum esse, si neq; sanguis ante missus est, neq; mens constat, neq; somnus accedit, occipitio inciso cucurbitulam admouere: quæ quia leuat morbum, potest etiam somnum facere. ¶ Vacuum cerebro: uiduum ea re, que mentis humanæ est gubernaculum. unde illud est Plinianum li. xi. capitulo. xxxvii. Cerebrum uni homini infantia palpitare, nec roborari ante primum sermonis exordium: hoc esse uiscerum excelsissimum, proximumq; cælo capitis, hic habere sensuum arcem, huc uenarum omnem a corde uim tendere, hic culmen altissimũ, hic mentis esse regimen. ¶ Hospite uenturo: tam, inquit, a recta uiuendi uia aberras: ut uenturo hospite scrupulosa diligentia insies: ut tota domus sit speciosa. illud autem non curas, ut filius illã aspiciat carentem omnibus (quod primum esse debet) uitiis. Illud enim est boni patris curare, ut filius non pulchram supellectilem, non ornatam domum, sed ut sanctos mores, tanquam speculum intueatur. unde est illud Senecæ ad Lucilium: Qui domum intrauerit nos potius miretur, quam supellectilem nostram.

ASCen. ¶ LICET tu admoueas. idest applices. aut apponas inde. idest ex illa parte. mille magistros barbatos. idest philosophos rigidos, & seueros. totidem hinc, idest ex hac parte. ipse cupiet semper cœnare apparatu lauto. idest splendido, & sumptuoso. & non degenerare. idest ad uiliorem statum descendere a magna culina: idest coquina patris sui. Mitem animum & cetera. Ordo est: an Rutilus precepit liberis suis supple mitem. idest clementem, & humanum animum. & mores æquos. idest iustos censendos. modicis erroribus. idest quia non nisi modicos habent errores, atq; putat animos seruorum. & corpora seruorum. constare, idest. composita esse. nostra materia idest. ex qua nos sumus: & ex paribus idest consimilibus elementis: hoc est an doceat seruos quoq; homines esse & humane tractandos. An docet sæuire, idest. sæuitiam exercere. Rutilus iquam, qui gaudet acerbo strepitu plagarum. idest scuticarum, & flagellorum. & nullam idest non ullam, qui non comparat flagellis. idest iucunditati quam habet ex flagellis. nullam Syrena, idest nullam iucunditatem cantus Sirenum. Est autem hic Sirena actũs singularis a nominatiuo hæc Siren. & uix reperies Sirenem. Comparat inquam existens Antiphates. trepidi idest trepidantis timore. laris. i. domus suæ sicut Antiphates erat rex crudelis apud Læstrigones, quamq carnibus humanis uescebantur. & Polyphemus. idest qualis Polyphemus Cyclopum sæuissius. de quo Virgi. Aenei. iii. Visceribus miserorum & sanguine uescitur atro. sanguine seruorum gaudet existens tunc felix secundum iudicium suum: quoties aliquis seruorum scilicet. uritur in fronte. scilicet ferro ardenti a tortore uocato propter duo lintea, que forte surripuerat in balneis: ubi cum uno linteo uix posset aliquis deprehendi. diceret enim se illud efferre ad usum suum: & ergo dicit propter duo lintea: quasi diceret potius docet sæuire. Nam quod suadet, idest suadere aliud potest. iuuem. idest filio, ipse existens lætus stridore cathenæ, quam serui in ergastulis trahunt. & quem ergastula idest. mancipia in ergastulis operantia. inscripta. idest habentia notas inscriptas. idest inustas ne aufugiant. afficiunt. scilicet delectatione. mire, idest mirum immodum. & quem carcer rusticus, idest ruri seruos ad glebam astrictos contines mire sup. afficit. Expectes, idest. numquid debeas expectare: ut filia Largæ, idest illius mulieris adulteræ non sit adultera. que quidem filia nunquam poterit dicere, idest recitare tam cito. mœchos, idest. adulteros maternos, idest cũ matre sua rem habentes. nec poterit contexere. idest. continue nominare eos. tanto cursu, idest. tanta uelocitate linguæ. ut ipsa conscia matri non respiret, idest. non ingemiscat, q etiam tot non habet uidelicet. ipsa filia supple. fuit olim uirgo, & nunc implet ipsa ceras pusillas, idest. modicas tabellas, aut pugillares, quos ad mœchos suos mittit: hac scilicet. Larga matre. dictante, idest. formam scribendi dante: & subinde etiam pronunciante q scriberet. & dat cinædis. idest immundis hominibus eisdem, quibus scilicet. internunciis mater utitur. ferre, idest. perferre ad mechos suos. Natura iubet: idest uult sic supple fieri q supple exempla uitiorum domestica: idest quæ domi, in qua uiuimus, fiunt: & potissimum a patre aut matrefamilias. corrumpant nos uelocius, & citius q̃ supple extrema: cum ita sit. scilicet q subeant. idest intrent animos nostros magnis auctoribus. scilicet parentibus: quarum apud nos magna esse debet auctoritas. unus & alter iuuenes, quibus Titan: idest Sol. finxit. idest composuit. præcordia, idest uicina cordi. in quibus consistunt potissimum affectiones. arte benigna. & meliore luto, idest quæ naturaliter fortes sunt, spernunt forsitan hæc scilicet uitia parentum. sed uestigia patrum fugienda. idest quæ fugi debeat. quia mala ducunt reliquos: scilicet iuuenes. & orbita: idest larga uia. ueteris: idest consuetæ culpæ parentum. idest. diu monstrata. i. trahit: idest allicit reliquos. Igitur si uis esse bonus parens: abstineas huiusce damnis. etenim quia certe. uel. idest etiam una ratio est potens: idest efficax ad hoc tibi persuadendũ. s. ne geniti ex nobis sequantur nostra crimina: qm̃ nos sumus omnes dociles turpibus. i. Inhonestis. ac prauis. i. magis. imitandis. i. ad imitandũ turpia & praua. potius q̃ bona & honesta. & tu uideas Catilinam: idest malum ciuem coniuratũ in patriam suam: qualis erat Catilina in quocunq; populo. & sub quocũq; axe. idest climate seu polo. Sed nec Brut Cæsaris rempu. occupantis occisor. nec auunculus Bruti. idest Cato Vticensis ierit usquam in illo populo. Et ideo sancte præcipit auctor dicens: Nil fœdũ. i. turpe. dictu. idest dum dicitur, uel ad dicendum. & uisu: idest ad uidendũ. tangant hæc limina, intra quæ est puer. puellæ lenonum sint supple procul hinc, & procul inde. idest ab utraq; parte. & cantus parasiti. idest epulonis. pernoctantis: idest totam noctem in comessationibus ducentis. sint supple procul: quia maxima reuerentia debetur puero. nec tu si paras, idest intendis facere quid. idest aliquid turpe. contempseris. idest paruifeceris. annos. i. paucitatem annorũ pueri. sed filius infans supple adhuc. obsistat. idest impedimento sit. tibi peccaturo. idest q nisi adesset peccares. Nam si filius tuus postea fecerit. quid. idest aliquid. dignum ira, idest censura, & animaduersione. censoris. i. publici morũ castigatoris. quãdoquidẽ. i. cũ ita sit, q filius dederit. i. exhibuerit se similem tibi. non tantum corpore nec uultu. i. similitudine corporis. sed quoq;. idest etiam uultu. i. similitudine morũ. & cum ita sit q filius tuus peccet. deterius. idest deueniendo deterior per omnia tua uestigia. tu nimirum. i. haud dubie. castigabis. idest castigare uoles eum. clamore acerbo. i. increpatione uehementi. aut parabis post hanc castigationem: si filius non emendauerit se mutare tabulas testamenti. s. & ipso exheredato alium exhæredem inscribere. Quod Metellus apud A. Gellium libro pri. capi. vi. ita dicit: Dii immortales plurimum possunt: sed non plus uelle debent, q̃ parentes. At parentes si pergunt liberi errare: bonis exhæredant. Quid ergo nos a Diis immortalibus diutius expectemus, nisi malis rationibus finem facimus: iisdem Deos propitios esse æquum est: qui sibi aduersari non sunt. Sed unde sup. accipes tibi frontem, i. auctoritatem & seueritatem. q pro &. libertatem. i. potestatem libere castigandi parentis. i. qualem parens habere debet, cum tu senex facias peiora. & cucurbita uẽtosa. idest uas quo medici utuntur ad deducendum sanguinem: q igni & uẽto tenui repletũ est: sed extincto igni, & aere se constringẽte ne uacuũ fiat sanguine se replet. q̃rat. i. exigat. iampridem. i. iã a plusculo tẽpore tuum caput insanum. s. & uacuum cerebro. q. d. nullo pacto habere poteris talẽ auctoritatem: nisi honeste uiuere uidearis. Hospite uenturo. Reprehendit eos, qui in aliis rebus summam diligentiam adhibent: in erudiendis & bene instituendis filiis negligentiam. Ordo est. Nemo tuorum. scilicet seruorum, aut familiarum. cessabit: idest otiosus erit. hospite uenturo. i. quãdo aliquis uir dignitate præditus ad te uenturus. Vox enim dñi instãtis. & tenentis uirgam fremit. i. cũ fremitu dicit: hoc est tu qui dominus es dicis.

¶ VERRE

Verre pauimentum,nitidas ostende columnas,
Arida cum tota descendat aranea tela,
Hic lauet argentum,vasa aspera tergeat alter,
Vox domini fremit instantis,uirgamq; tenentis.
Ergo miser trepidas,ne stercore foeda canino
Atria displiceant oculis uenientis amici,
Ne perfusa luto sit porticus,& tamen vno
Semodio scobis hæc emendat seruulus vnus
Illud non agitas,vt sanctam filius omni
Aspiciat sine labe domum,vitioq; carentem?
Gratum est,quod patriæ ciuem,populoq; dedisti,
Si facis,vt patriæ sit idoneus,utilis agris,
Vtilis & bellorum,& rebus pacis agendis.
Plurimũ enĩ intererit qbus artibus, & qbus hũc tu
Moribus instituas. serpente Ciconia pullos
Nutrit,& inuenta per deuia rura lacerta,
Illi eadem sumptis quæruut animalia pennis.
Vultur iumento,& canibus,crucibusq; relictis
Ad foetus properat,partemq; cadaueris affert.
Hic est ergo cibus magni quoq; vulturis,& se
Pascentis propria cum iam facit arbore nidos.
Sed leporem,aut capreã famulæ Iouis,& generosæ
In saltu uenantur aues,tunc præda cubili
Ponitur,inde autem,cum se matura leuabit
Progenies,stimulante fame,festinat ad illam
Quam primum rupto prædam gustauerit ouo.
Aedificator erat Centronius,& modo curuo
Littore Caietæ,summa nunc Tyburis arce,
Nunc prænestinis in montibus alta parabat
Culmina uillarum,& græcis,longeq; petitis
Marmoribus,vincens Fortunæ,atq; Herculis ædẽ,
Vt spado uincebat Capitolia nostra Posides.
Dum sic ergo habitat Centronius,imminuit rem,
Fregit opes,nec parua tamen mensura relictæ
Patris erat,totam hanc turbauit filius amens,
Dum meliore nouas attolit marmore uillas,
Quidam sortiti metuentem Sabbata patrem
Nil præter nubes,& cæli numen adorant,
Nec distare putant humana carne,suillam,
Qua pater abstinuit,mox & præputia ponunt,
Romanas autem soliti contemnere leges,
Iudaicum ediscunt,& seruant,ac metuunt ius,
Tradidit arcano quodcunq; volumine Moses
Non monstrare uias,eadem nisi sacra colenti,
Quæsitum ad fontem solos deducere uerpos.
Sed pater in causa,cui septima quæq; fuit lux
Ignaua,& partem vitæ non attigit vllam.

Verriculum ❡VERRE:mũdata quo uerticulũ & p genere retis piscatorii, & istrumẽto quo dom' uerrĩtur. Est aũt ordo:Vox dñi istãtis, & tenẽtis uirgã fremit uerre pauimẽtũ.i. magno fremitu sclamat,uerre pauimẽtũ.sic illud apud Plau.i Asinaria. Iussin scelesle hac ianua hoc stercus hic auferri,iussin colũnis deiici opas aranearũ?❡Pauimẽtũ: solũ ipsius domus stratũ quod alio uocabulo appellamus ostracũ, Græci eni ostra cõtestã appellãt

Ostracũ Pauimẽtum tũ pauimẽtũ testaceũ ostracũ nũcupamus fit eni ex testis frustillatĩ cõtritis.dictũ aũt pauimentũ, q paueiat.i. crebiter feriat pauiculis. De pauimentis autẽ multa Plini. Victruui. & Palladi⁹.❡Vasa aspa: quæ græci anaglypha, uel anaglipha uocãt.i. de super sculpta. Aspa ergo ,ppter cælaturã.un Persius: Quid sas optat, quid asp Vtile nũm' habet.i.cælat⁹.Plin.loquẽs de poculis:Et aliqt excisa erãt i asperitatẽ. Virgi. Cymbiaq; argẽto perfecta,atq; aspa signis.❡Tergiat: ab eo qd est tergeo. Nã secũdã tertiã & secũdã cõiugationẽ declinat. Virgi.Parsleuis clypeos, & spicula lucida tergẽt.❡Virgãq; tenẽtis: q & minet & uerberet. ❡Ergo: hic tota ẽ idignatio poetæ.❡Perfusa:perlita & polluta. ❡Emẽdat hæc:nitida hæc facit.❡Semodio:

Semodius ẽ.n. semodi⁹, q̃si semis modius. Mart. Hos fastus,animo lq; dat Sabello Farris semodi⁹, fabæq; fresæ, Et thuris ,piperisq; tres selibræ.❡Scobs scobis id est qd ab

Scobs aliq̃ mã minutissimũ decidit, dũ aut p serrã secat,aut p terebrã p forat: nec nõ ex attritiõe laterũ scobs hr Pli.lib.xvi.ca.lxiii. Arida.n.lati⁹,q̃ uiridia serris pter robur & buxum,quæ ptinacius resistunt,serrarũq; dentes replent æqualitate inerti : qua de causa alterna iclinatione egerunt scobẽ.Columella in qnto: Antiqua terebra scobem faciebat. Heliogabalus: Scobe auri, atq; argẽti porticum strauit: ut auctor est Lampridius. Inuenitur ẽt Scobina: sed diuersa significatione:

Scobina hoc est pro genere limæ. unde Victru. lib. iiii. Ad ipsumq; coronę mẽsum in cidet lima, quæ scobina dr.unde eleganter Tertullianus in Apologetico sic scribit:At i Deos uestros,p oia mẽbra ualidius incũbunt asciæ, & runcinæ,& scobinæ &c.❡Aspiciat domum sine labe: qd ante omnia maxime est quærẽdum. ❡Gratũ est:placet,inquit gignas liberos patriæ mõ cures ut bõis instituant artibus.❡Serpẽte Ciconia:exẽplis ostendit, quæ a teneris ãnis discunt firmiter mẽtib' inhærere,nec inde facile auelli. unde illud ẽ Horatii:Quo semel est imbutarecens seruabit odorẽ Testa diu.Pulli.n.Ciconiæ, quia a matre educati sunt,& assuefacti serpẽtibus,eundẽ uiuẽdi morẽ p totũ uitæ suæ cursum tenẽt,sicq; apte docet tales esse liberos, q̃les a patribus instituuntur.❡Ciconia:auis est serpẽtibus inimica : cui ob extiũ serpẽtiũ tm̃ honoris apud ueteres tribuebat, ut i Thessalia capitale fuerit(auctor Plinio) occidisse Ciconiã eadẽ poena quę in

homicidã.❡De uia:deorsum & lõge a uia.Ouid. Et cecinit mœstũ deuia carmẽ auis.❡Vultur:uulturẽ tr.duo ãte,aut biduo uolare ubi cadauera futura sũt,auctor est Pli.lib .x.Plaut.i truculẽto: Iam q̃si

Vultur uulturii triduo prius pdiuinãt,quo die esuri sient. Ex cadaueribus sibi escam quærit,iterficit aũt nihil,nec destruit animatũ: uolucrib⁹ ob affinitatẽ ẽt mortuis abstinet.lege Plu. in uita Romuli.❡Ad foetus:ad pullos suos. ❡Iumẽto:sub audi relicto ab iferioribus.Nã iumẽtũ & canes relinqt, & cruces ex qb⁹ aliqd tm̃ auferit nõ totũ, Appellatiõe iumẽti ea cõiter itelligim⁹ al alia, quę hominẽ iuuãt dorso,ut equũ asinũ,mulum. Lactantius tñ Firmianus ait iumẽta dicta esse magnarũ uirĩũ animalia a iuuãdo, q i excolẽda terra iuuarent.de iumẽtis superius dictum abunde.❡Magni quoq; uulturis.i.cũ factus est magnus eodẽ se nutrit cibo,quo a parentibus est educatus pullus. ❡Propria arbore: atqui in arboribus non nidificãt uultures, sed in altissimis rupibus. ut scribit Pli. Famulę Iouis.i.aqla,quæ Iouis armigeræ dicunt secundũ fabu

Aquila Iouis armigera las, q in bello giganteo Ioui aduersus gigantes fulmina minis strasse ferunt.Pli. uero ait ideo Iouis appellari famulas, qa fulmine nõ tãgũtur.Ponitur cubili.i.pupillis existẽtib⁹ in cubili.i. nido:ut sit datiuus. ut illud apud Mart. Tota mihi põnatur anas. ❡Inde aũt cũ se matura leuabit, Ordo ẽ: Progenies festinat ad illã pdã,quã pmũ gustauerit rupto ouo, cũ leuabit se matura idest, excubili. ❡Matura:adulta & uolatilis.❡Gustauerit ouo rupto.i. cũ nata ẽ rupto putamie oui.qd rostello a pullo pforat cũ excluditur.❡Aedificator: uariis exẽplis oñdit liberos uestigia pima seq solet ❡Cẽtronius: hic erigendo ædificia igẽs patrimoniũ absumpsit:fili⁹ secut⁹ uestigia pris qdcũq; ab eo relictũ fuerat, ædificãdo totũ attriuit.❡Caietæ:oppidũ littorale Cãpaniæ.❡Curuo littor.uerbi Etimologiã epitheto expressit. Nã(ut Strabo inqt)Caie

Caieta tã noiauerũt ueteres, qm curua oia caietas Lacões appellauere. Virg.tñ a nutrice Aeneæ Caietã noiatã esse cecinit: Tu quoq; littorib⁹ nr̃is Aeneia nutrix Aeternã moriẽs famã Caieta dedisti. Diodo. uero ait ab Argõautis ædificatã fuisse.❡Tyburis arce:i mõtib⁹ eni situ ẽ Tibur nõ lõge ab urbe Roma. ❡Prænestinis Prenesle.n. ciuitas est nõ lõ

Tybur Prænestẽ ge ab urbe Roma, quondã Stephãe: & Polystephãos a copia coronarũ apellata. Stra. In Romæ uero aspectu sũt Tybur:pnesle, Tusculũ.❡Gręcis marmorib⁹ :ex Laconia petebat marmor uiride & ptiosũ.cũctis q; hilari⁹.auct.Pli.Papi. i Sil.de balneo Hetrusci sic Vix loc⁹ Eurotæ uiridi. itelligit.n.marmor Laconiũ.❡Lõgeq; .nã & ex Aegypto,armẽia, & Numidia marmora petebant.❡Aedẽ Fortu

Fortunæ ædes næ: docet Pli.lib.xxxvi. Aedẽ Fortũæ Romæ ptiosissimo marmore extructã fuisse:sed hoc loco poeta intelligit de tẽplo Fortunæ præ

nestinæ: ut edificia, q in agro Prænestino, Tyburtinoq; erigebant a Centronio, recte cōparent templo Fortunæ pnestinę, & templo Herculis Tyburtini. Téplū illic fuisse Fortunę docet Silius: Sacrisq; dicatū Fortunæ Præneste iugis. inde & dari certa re sponsa ostēdit Papinius in Siluis: Et pnestinę poterant migrare sorores. De qbus & Propertius lib. ii. Nam quid Prænestis dubias o Cynthia sortes: Quid petis Aeaci mœnia Thelagoni? Strabo in qnto: Habet Præneste Fortunæ templum illustre: uñ certa eduntur oracula de qbus ita scribit Tranquil. in Tiberio: Vicina uero oracula discucere conatus ē: sed maiestate pnestinaꝝ sortium territus destitit. Herculis: ædē Herculis & musarum extruxit Martius Philippus Augusti uitricus. auctor est Tranquil. in Augusto. Romæ Herculi etiam Domitianus téplū erexit magno impēdio: ubi se coli uoluit. unde Mart. Herculis in magni uultus descēdere Cæsar. uerum hoc loco iut di ximus) poeta intelligit de templo Herculis: q d Tibure fuit cum bibliothecha uaria librorum supellectile referta. de qua Gellius lib. xviii. ca. v. unde & Tibur Herculeum appellatū est, q Herculi dicatum fuit. Mart. Tybur in Herculeum migrauit nigra Lycoris. Strabo in quinto. Tybur inquit Herculeum est. Posides: hic Claudii Cæsaris libertus fuit, de quo Tranquil. sic. in Claudio: Libertorum pcipue suspexit Posidem spadonem, quem & Britannico triumpho inter militares uiros hasta pura donauit. Hic in tātas euectus est opes ut luxu insanas ædificiorum extructiones, superaret. In littore Baiano (ut tradit Pli.) balneas extruxit, quæ Posidianæ uocatæ fuerunt, accepto noie ab eodem Claudii Cæsaris liberto. Capitolia nostra: aut nostri tpis, quæ antea incensa cum fuissent, magnificētius fuerunt restituta a Domitiano, aut reuera nostra dixit: hoc est Romana, quia & Capuę alia fuere Capitolia. de quibus Silius in. xi. Monstrant Capitolia celsa, Stellantesq; docent campos. Tranquil. in Tiberio: peragrate Campania, cum Capuæ Capitolium, Nolę templum Augusti dedicasset. Idem in Caligula: Capitolium Capuæ idibus Martiis de cælo tactum est fuit & Capitolium Beneuenti. de quo ita Suetonius de claris grammaticis & rhetoribus: Statua Orbilii Beneuenti ostenditur in Capitolio ad sinistrum latus marmorea, habitu sedentis ac paliati, appositis duobus scriniis. Dum sic habitat: dum ædificia tam luxuriosa sibi ædificat habitanda. Rem: patrimonium. Partis relictæ. i. opum. Turbauit: dissipauit. Villas: domicilia in agris. de quibus in prima Satyra. Quidam sortiti alio exēplo ostendit qd dictum est: tales esse filios, quales a parentibus instituuntur. Nonnulli, inqt, sunt, qui Romæ sacra Iudæorum colunt, & illorum seruant ritus exemplo parentū, qui idē ante fecerunt. unde Trangl. in Domitiano: Prter cæteros Iudaicus fiscus acerbissime actus est: ad quē deferebant, qui uelut professi Iudaicā intra urbē uiuerente uitā: nel dissimulata origine imposita gēti tributa nō pependissent. inter fuisse me adulescētulum memini, cū a procuratore frequētissimoq; cōsiglio inspiceret nonagenarius senex an circū sectus esset. Sicq; poeta p trāsitū religionē Iudeoꝝ, & eius cultores irridet, adeq; subsānnat. Tria autē percurrit in qbus Iudaicæ religionis sacramēta cōsistunt, quæ oia a Mose. tradita sunt Iudæis: sed alio sensu, q ipsi acceperunt. hæc aūt fuerut. Sabbatis qescerēt uacui ob oi ope, circūciderent, & carne suilla abstinerēt. Sabbata. i. Iudeoꝝ festa. Nā Sabbatū lingua Iudeorum ges dī. Moses eni Damascena patria antiq repetita mōtē Sinai occupauit, quo septēdieꝝ ieiunio p deserta Arabiæ cū populo suo fatigatus cū tādē uenisset, septimū diē more gētis Sabbatū. diē ge is appellatū in oē æuum ieiunio sacrauit & gēte, qm illa dies famē eis, errorēq; finierat. De eo ieiunio ita scribit Tranquil. in Augusto: Et rursus ne Iudæus quidē mi Tiberi tā diligēter Sabbatis ieiuniū seruat, q hodie ego seruaui de Mose molta iustinus lib. xxxvi. Strabo. lib. xvi. Iosephus i libris de antiqtatibus Iudeoꝝ. Eusebius lib. viii. pparatiōe euāgelica. Cor. Tacitus. lib. xxi. Lactātius Firmi. lib. iiii. capi. xvii. Qui scribit a Iudæis iræ, atq; inuidiæ plenis Christū accusari, q legē Dei per Mosen datā solueret. i. q Sabbatis non uacaret operaos salutē hoīum, q circūcisionē uacue faceret: q abstinētiā suillæ carnis auferret, a Sabbato igitur Sabbatarii sunt appellati. unde Mart. Ieiunia Sabbatarioꝝ. Nil pter nubes: uidet hoc dictū io æmulatiōne Aristophanis, q i Comœdia, qui Nephelas. i. nebulas appellauit, inducit Socratē colere nubes: ut sit manifesta irrisio Iudæorū. Non q oino nubes colant, sed ut ostēdat eos lōge errare a cæteroꝝ cultu diuino. q. d. adorant Deos quos nō uidēt, aut reuera (qđ maxime pacet) ad id respexit q Deus apparuit Mose in nebula totum montem Sinai tegente per sex dies, qui septimo die uocauit Mosen ex medio caliginis, ingressusq; Moses medium nebulæ ascendit in montē, fuitq; ibi. xl. diebus. & xl. noctibus: ubi a Deo accepit tabulas lapideas, legē & mādata q scripsit Deus, ut doceret filios Israel. uñ & Dauid in psalterio: Inuocabant dñm, & ipse exaudiebat eos, & in colūna nubis loquebat ad eos. Et idē alibi: Inclinauit cælos & descēdit, & caligo sub pedib' eius, & posuit tenebras latibulū suū i circuitu ei' tenebrosa aqi nubib' aeris. Iudæi ergo nubes adorabāt, qa De' i nubibus p eis apparebat. uñ illud Mosē io numeris: Nubes tua ptegat illos, & in colūna nubis pcedes eos p diē, & in colūna ignis p noctē quāuis nō sit uerisimile poeta est scruisse. Numē cæli: hoc dicit qa mēte sola unū dūtaxat numē (ut scribit Tacitus ultimo lib.) intelligūt, pfanū, qui Deū imagines mortalibus materiis in spēs hoium effingant solū illud & æternū, neq; mutabile, neq; interiturū, agit. nulla simulachra urbibus suis nedū templis sunt: nō regibus hæc adulatio: nō Cesarib' honor. Poeta igit' eos irridet, qsi nō recte sentiētes, qui unū tm Deum agnoscāt, cū Romāi, cæterę q; nationes plurimos qsi aliciore cōsilio colāt Deos. uñ est illud Plinii in. xiii. cap. iiii. Iudæa gens cōtumelia numinū insignis. Nā Iudæi unū tm Deum colunt. uñ est illud in diuinis scripturis: Vnus Deus Hebræoꝝ, q creauit oia, atq; terram stabiliuit, & fundauit Maria. De quo sic & Apollo quodam oraculo meminit, ut e apud Eusebiū de pparatiōe euāgelica: Chaldæis q uera esset sapiētia tm Hebræis q; ipsis cōcessum agnoscere pura Aeternū, q mēte colūt, regēq; Deūq;. Nec distare putāt suillā carnē: carne eni suilla abstinēt Iudæi. De cuius rei instituto sic scribit Tacitus lib. xxi. Sue abstinēt Iudęi memoria cladis, q ipsos scabies quōdā turpauerat, cui id animal obnoxiū. uel (ut tradit Lactātius) cū Deus Iudæos carne suilla abstinere iussit id potissimū uoluit intelligi: ut se a peccatis, atq; īmūdiciis abstinerēt. Est eni lutulentū hoc aial & imūdū, nec unq cælū aspicit, sed in terra toto corpore piectū, & ore uētri p & pabulo seruit, nec ullū aliū ob uiuit pstar usum pōt, sicut cæteræ animātes &c. Interdix ergo ne porcia carne uterentur, ne uitā porcoꝝ imitarent, qui ad solam mortē nutriuntur, ne uētri ac uoluptatibus seruiētes ad faciendā iustitiā inutiles essent, ac morte afficerētur. Itē ne fœdis libidinibus imergerētur, sicut sus, q se cœno ingurgitat. ud ne terrenis seruiāt simulachris, ac se luto ingnētai. Pater abstinuit: cui' uestigia p oia sequtur. Præputia ponūt. i. circuncidūtur more Iudæoꝝ ex Mosę sacerdotis instituto. de quo sic Strabo: A successoribus Mosę ex supstitiōe instituta carniū abstinētia, a qbus abstinēt: & circūcisiones & excisiones, & si q sunt huiusmodi alia. De quo sic & Tacitus: Circūcidere genitalia istituere, ut diuersitate noscātur. Suetōius loquēs de Iudeis I Domitiāo: Interfuisse me adolescētulū memini cū a pcuratore, frequētissimoq; cōsilio i spiceret nonagenarius senex an circuncisus esset. Cæteꝝ (ut auctor est Lactā.) figura circūcisionis erat, ut significaretur nudādū esse pectus. i. apto & simplici corde oportet nos uiuere: qm pars illa corporis, q circuncidit, hēt quādā similitudinē cordis, & est pudēda. Et ob hāc cām Deus nudari eā iussit, ut hoc argumento nos admoneret, ne inuolutū pectus haberemus. i. ne qd pudendū facinus intra conscientiæ secreta uelemus. Deus ergo circūcisionem a carne mortali ad aiam transtulit, quæ sola mēsura est. Præputiū (qđ diximus lib: Mox & præputia ducit) ea pellicula appellatur, q glādem in colle tegit, & repuci potest. Arcano uolumine: pentateuchū intelligit. i. qnq; uolumina ueteris testamēti a Mose conscripta. uidelicet, Genesim, Exodū, Leuticū, Numeros, Deuteronomiū. Dictū aūt pentateuchū a πέντε qnq; : & τεῦχος uolumen in quo Deus leges dedit Mosæ, q seruebantur in arcanis. eas Moses tradidit Iudæis. Nō mōstrare uias. soluit, i gt Moses Iudæos adeo ab oi alia religiōe esse auersos, ut ne cōmercium qdem ullum haberēt, nisi cū eo, q eadē sacra coleret. nec uiā erranti, nec ignē, nec aquā quærenti monstrarent. qđ & si cōtra oēm sit humanitatē: putauit tñ Moses non indignum uideri aduersus eos, q sacra sua nō colerēt. Hoc tñ est ex historia. nam cum scabie Aegyptii, porriginemq; uexarentur Hamonis respōso moniti Mosen cū ægris, ne pestis ad plures serperet terminis Aegypti pellunt. Dux igitur exulum factus Moses, sacra Aegyptiorum furto abstulit, repetitaq; (ut pauloante diximus) Damascena patria antiqua montem Sinai occupauit Et quia metu cōtagionis pulsos se ab Aegypto meminerant, ne eas dem cā inuisi apud incolas forent: cauerunt, ne cum peregrinis cōlcarent. quod ex cā factum: paulatim in disciplinam, religionemq; conuertit. Et ut sibi in posterum gentem firmaret: nouos ritus, contrariosq; cæteris mortalibus indidit ita, ut ne Iudæi conuersarentur cum Samaritanis, ob eāq; rem mulier Samaritana (ut scribit diuus Ioannes) denegauerat aquam Christo tanquam Iudęo dicens sic:

Posides

Capitolia

Sabbatarii

Præputium

QVO

Quo modo tu Iudæus cū sis, bibere a me poscis, q̄ sum mulier Samaritana/ nō enim cōueniunt Iudæi Samaritanis. Philostratus lib. 5. in uita Apollonij Thyanei de Iudæis sic scribit: Qui enim uitā a cæteris separatā uiuentes, neq̨ mēsa cū cęteris, neq̨ sacris, neq̨ cerimonijs ullis comunicāt. Hic ergo est q̨ poeta ait: Transgressos in morē Iudęorū seruare ius iudaicū, moresq̨ ꝯtrarios cęteris mortalibus, ut nō mōstrent uias errāti &c. Apud Athenieńes piaculū erat nō mōstrare uiā erratis: carmē erat apud ipsos, qđ in publicis cātabatur sacris, ꝓnunciabaturq̨ eos esse ipios & execrabiles, q uiā nō mostrarent. unde Cic. in 3. offic. Quid. n. est aliud errāti uiā nō mūstrare, qđ Athenis execrationibus publicis sancitū est. ſ Eadē sacra: eosdē Deos & cerimonias. ſ Verpos: hoc est Iudæos, q auersa pellicula, q̄ in circūcisione mutilaŕ, sunt denominati. Mar. Delapsa est misero fibula, uerpus erat. uñ ēt uerpa capiŕ pro mēbro uirili. Poeta in Priapeijs: Tot uerpas tibi dedicat salignas. Mar. Incipit i medios meieŕ uerpapedes. uñ etiā apellæ noiant, q̄si sine pelle. Hora. Credat Iudęus appella. Idē ēt dicūtur recutiti a restituta cute post circūcisionē. i de illud Persij: Recutitaq̨ sabbata palles. i. Sabbata Iudæoꝝ recutitorū. Mart. Nec recutitoꝝ fugis īguina Iudæoꝝ. a restitutiōe igit nouæ cutis Mart. itē dixit: Nec ruptæ recutita colla mulę. ſ Sed pater in cā estut filꝰ hęc Iudæoꝝ istituta seruet. ſ Septia lux. i. Sabbatū ipsum. qđ adeo supstitiose Iudæi seruabant, ut iruete Tito ꝑ Sabbatū arma noluerint attigere. eū diem latini Saturni diē noiant. uñ Frontinus in Stratagematis: Diuus Augusti. Vespasianus Iudæos Saturni die, quo nefas eis ē quicq̄ seriæ rei agere, adortus superauit. ſ Ignaua: feriata & otiosa sine aliquo opere. ſ Vllā partem uitæ. i. nihil fecit quo uita humana indigeat. unde Iudæi Christum dominum nostrum accusabant q̨ in die festo cæcum sanasset.

Verpi — Verpa — Apellæ — Recutiti

ponitur tūc. i. anteq̄ plumescat cubili. i. in nido pullorū. aūt ꝑ sed. cū ꝓgenies matura. i. apta ad uolandū. leuabit se inde. i. ex illo cubili, seu nido. ipsa testinat stimulāte fame ad illā ꝑdā, quā gustauerat primū: uel quā gustauerat ouo rupto. ꝑmū. i. ut primū exuerat ex ouo rupto. Cētronius uir ille diues erat ædificator. i. nimis sumptuosus in ædificijs cōstruendis. & parabat alta culmina uillarū. i. domorū rusticarū. mō. i. aliqñ i littore curuo Caietæ. i. illius portus maris sic a nutrice Aeneæ appellati: & nūc in summa arce Tyburis: & nunc in mōtibus Prænestinis: & hoc ex marmoribus græcis uel pote laconicis. petitis. i. q̄sitis lōge. uincēs. i. excellēs ędē Fortunæ & Herculis: q̄ sumptuosissime in extructa erat. ut Posides spado. i. eunuchus. uicebat ꝯtra. i. romana capitolia. Ergo cū Cētronius habitat sic. i. tā sumptuose: & i totis locis. ipse iminuit rē. i. diuitias suas. & fregit. i. ꝯsumpsit opes suas. nec tñ erat parua mēsura partis. s. diuitiaꝝ relictę filius ipsius Cētronij amēs. i. nullā rationē hñs. turbauit. i. dissipauit. totā hanc. s. partē derelictā a patre. dū attollit. i. erigit nouas uillas meliore marmore q̄ pater. Quidā. s. Iudæi. sortiti. i. quadā sorte hñtes patrē. s. quēuis Iudęū aut iudaizantē. metuentē. i. religiose colētē Sabbata. nil adorāt ꝑter nubes, & numen cæli. i. nullū simulachrū: sed solum Deū, q in nube apparuit. nec putat suillā. i. porcinā carnē distare humana. i. ab humana carne: quia ab utraq̨ æqualiter abstinēt: q. s. carne suilla. pater. i. genitor eiꝰ abstinuit. & ipsi ponūt mox. i. stati nati. octauo. s. die. mox postq̄ fidē acceperūt. ꝑputia i. priorē pelliculā uirilū. ipsi aūt soliti cōtēneŕ leges Romanas: ediscūt & seruāt & metuūt ius Iudaicū qđcuq̨ Moses tradidit uolumie arcāo. i. Iudæis oculrato. ediscūt inq̄ nō mōstraŕ uias nisi colēti eadē sacra. (Sūt eni Iudæi adhuc hodie nimiū amatores sui: usq̨ adeo, ut gratis iter se cōmodēt: cæteris uero ad usurā.) Et deduce solos uerpos. i. Iudeos uertēti pelle circūcisos ad fontē q̄sitū a uiatoŕ. s. in Iudæa: ubi aquaꝝ penuria est. Sed pater est i cā: cui patri. s. quę q̨ septima lux. i. qđlibet Sabbatū fuit ignaua. i. sine oi opatiōe. & nō atigit ullā partē uitæ. i. nihil eo die opautus est: quo se uiueŕ significaŕ posset.

Sponte tamen iuuenes imitantur cætera, solam
Inuiti quoq̨ auaritiam exercere iubentur.
Fallit enim vitium specie virtutis, & vmbra,
Cum sit triste habi tu, vultuq̨, & veste seuerum.
Nec dubie tanq̄ frugi laudatur auarus,
Tanq̄ parcus homo, & rerum tutela suarum
Certa magis, q̄ si fortunas seruet easdem
Hesperidum serpens, aut ponticus. adde qđ hūc, de
Quo loquor, egregiū populus putat, atq̨ verendū
Artificem, quippe his crescunt patrimonia fabris,
Sed crescunt quocunq̨ modo, maioraq̨ fiunt
Incude assidua, semper ardente camino,
Et pater ergo animi felicis credit auaros
Qui mirantur opes, qui nulla exempla beati
Pauperis esse putant, iuuenes portatur, vt illam
Ire viam pergant, & eidem incumbere sectæ.
Suut quędam vitiorum elementa, his protinus illos
Imbuit, & cogit minimas ediscere sordes.
Mox acquirendi docet insatiabile votum,
Seruorum uentres modio castigat iniquo
Ipse quoq̨ esuriens, neq̨ enim omnia sustinet vnq̄
Mucida cærulei panis consumere frusta,
Hesternum solitus medio seruare minutal
Septembri, necnon differre in tempora cœnæ
Alterius conchem æstiui cum parte lacerti
Signatam, vel dimidio, putriq̨ siluro,
Filaq̨ sectiui numerata includere porri
Inuitatus ad hæc aliquis de ponte negabit.
Sed quo diuitias hæc per tormenta coactas?

¶ VERRE. i. uirgis purga pauimentū. i. aream domus. ostende columnas nitidas & aranea arida. i. sitibūda: uel ex uetustate exsiccata: aut mortua descēdat cū tota tela. hic lauet argētū. i. uasa argētea. & alter tergat uasa aspera. i. anaglypta: hoc est desuper sculpta & habēta caprū extantē aut aliud signū. Ergo tu miser trepidas ne atria fœtida stercore canino displiceat oculis amici uenietis. nec. i. ne. porticus sit perfusa luto. & tñ unus seruulus emēdat uel emūdat hoc est emēdare pōt: hæc. s. pro qbus trepidas: hoc est auferre imunditiā uasoꝝ. uno semodio. i. dimidio modij. scobis. i. pulueris decidentis a scobina, seu lima. & tu nō agitas illud: ut filius aspiciat domū tuā sanctā sine oi labe. & carentē. i. uacantē oi uitio. gratū. i. acceptū & utile est. q̨ dedisti patriæ & populo ciuē. s. filiū tuum. si facis ut sit idoneus patriæ. utilis agris. i. agriculturæ: & utilis rebus bellorū & pacis agēdis. Interent. i. distabit plurimū. qbus artibus, & qbꝰ moribus tu instituas. i. imbuas: & primū erudias hūc. s. filiū tuū. qđ ꝓbat exēplis naturalibus. Ciconia nutrit pullos suos serpentes & lacerta inuēta ꝑ deuia rura: & illi. s. pulli q̄runt eadē ai alia. pēnis sumptis. i. ut primū uolare cœperūt. Vultur. i. illa auis rapax. ꝓperat ad fœtus. i. ad pullos suos: & affert partē cadaueris: & hoc iumēto mortuo. s. & canibus mortuis. & crucibus. i. in furcis & patibulis suspēsis relictis. hic. i. hmōi cibus. s. cadauer. est ęgro: qa ipso nutritus est quoq̨. i. ēt. cibꝰ magni. i. effecti magni adulti uulturis & pascētis se. cū. i. qñ facit iā nidos i ꝓpria arbore. i. i q̄ ipse suos pullos habet. Sed famulæ Iouis. s. aqlæ: & generosæ aues sup. aliæ ut accipitres. uenātur i saltu. i. ubi feræ saliūt. leporē aut capream. i. caprā siluestrē. ꝑda

¶ SPOntetū iuuenes: iuuenes, inqt, ꝑ reliq̄ oia parētes spōte sua imitanŕ: auariā aūt cū ꝑ ætatē oderit, cogūtur ēt iuiti exercere. sicq̨ imēsam patrū cupiditatē: & ꝑnitiosā humāi generi disciplinā notat. ſ Cætera. s. uiuēdi uestigia, & istituta, & cæteros mores. ſ Fallit. n. uitiū specie uirtutis: filiꝰ, igi, & auaritia iscius exercet, qa pater, quæ auaritia ē parsimōiā appellat: sicq̨ filius fallit, qa uitiu nō recognoscit ut uitiū: sed auaritiā exercet, putās nō esse auariā, sed diligentiā quādā & uirtutē acgrēdi. Nā uitia cū uirtutibꝰ sunt adeo finitima, ut ipsa ꝓpingtate plerunq̨ fallāt, & ꝓ uirtutibus habeanŕ, nā auaꝝ ꝓ parco, ꝓdigū ꝓ liberali uocamus. Erramꝰ inqt, & dū conamur uerā uirtutē seq, in uitia uirtuti uicina icurrimus nā auaritiā āplectimur putātes eā esse parsimoniā. Imitatio est Horatij: Decipimur specie recti. Seneca in Prouerbiis: Timidus cautū se uocat: sordidus parcū. ſ Vmbra. i. imagie. Nā cū uirtute nescio qd habeŕ uideŕ similitudinis, q acqnt. ſ Cū sit triste habitu. i. ipsū uitiū auaritiæ. metaphora sūpta ab habitu exteriore. Nā habitus & uultus hois seuerus decepit plerūq̨ te, qa putas eū talē esse itrisecus, qlis apparet extrisecus. Nā & diligētia illa acquirēdi extrisecus uiŕ laudabilis. sed si attēdas iteneā cupiditatē iuenies nihil delectabilius. ſ Nec dubie: idubitāter qdē auarus laudaŕ tanq̄ frugi: hoc q̨ cū risu: eaq̨ ꝓnunciatiōe, qua aliqd solemus iprobare. q. d. laudatur is, q maxie uituperādus est.

IOAN. BRIT.

¶ Auarus: licet auarus nefanda sit cupiditate: tñ quia ad acquirẽdũ
uidetur esse uigilãtis & solertissimę industrię laudatur, ut homo uti
lis: q̃a pce summã uirtutẽ, & industriã uidetur acq̃rere. Nã acquirere
iuxta mortaliũ c õcupiscentiam magnæ est uirtutis. uñ illud est Oui
dij. Nõ minor est uirtus q̃ quærere, parta tueri. ¶ Tanq̃ parcus: nã
Parsimo nia parsimonia nomen habet uirtutis. Virg. Atq; apibus quãta expe
rientia parcis. Est.n. parsimonia scientia uitã di sumptus supuacuos
uel ars re familiari moderate utẽdi. Sene. ¶ Certa magis: hoc a poe
ta dictũ cũ gestu ridentis tam sordidã diligẽtiam. ¶ Serpens Hespe
ridũ: nã Hesperides q̃ tres fuere. s. Ægle, Heretusa, & Hesperetusa fi
liæ Hesperi fratris Atlantis, hortos habuere in Oceano Atlãtico fe
centes mala aurea, quę a serpẽte peruigili custodiebãtur, illuc Her
cules cũ imperio Eurysthei peruenisset, occiso serpente, poma abstulit.
¶ Aut põticus: nã apud Colchos in Põto ubi Aetarex pater Medeæ
regnauit, i tẽplo Martis pellis uelleris aurei suspẽsa olim fuit a Phri
xo, quã tauri ignẽ spirantes una cũ dracone dicũtur custodisse. Eã
Iason, occiso opera Medeæ dracõe sustulit. ¶ Adde q̃ hũc, de Quo
hoc etiã summa cũ indignatione infertur, q̃ malus ut bonus lau
detur. ¶ Verendũ in honore habẽdũ, ut hõiem solertissimũ. ¶ Quip
pe his: nec mirum, inq̃t, est si i pretio sunt tales, & laudãtur, ut opti
mi artifices nam hi quidẽ sunt qui patrimonia norunt ampliare: &
proinde in pretio sunt. iuxta illud Ouidij: In pretio p̃tium nunc est:
dat cẽsus honores: Census amicitias: paup ubiq; iacet. ¶ Quocũq;
modo. i. per fas & nefas. ¶ Incude assidua: metaphora sumpta a fa
bris ferrarijs, qui assidue cudẽdo ferrum extẽdũt. ergo incude labo
re & solertia. ¶ Ardente camino. i. animi cupidine flagrante. ¶ Et pa
ter ergo: sensus est: Cum ergo patrimonia solertia, & diligentia am
pliẽtur, pater appellat, crediq; auaros felices utpote diuites: & qui
mirentur & amplectantur opes: & qui nullũ pauperem inter felices
numerẽt: & p̃inde hortatur filios, ut eãdem uitæ sequãtur uiam. le
gẽdũ enim est hortatur numero singulari. ut sic exponas: Pater hor
tatur iuuenes ut imitẽtur uestigia auari. ¶ Mirãtur: suspiciũt. ¶ Iuue
Secta nes: filios adolescentes. ¶ Sectæ: quã tenẽt auari a sequẽdo dicta est
secta. ea proprie est philosophorũ. qui eni Platonis dogma tenebãt,
platonicã sectam tenere dicebãtur: qui Socratis, Socraticã. Seneca
ad Lucilium. ¶ Sunt quædã uitiorum elemẽta: auari, inquit, non sta
tim filios ad extremas sordes producũt, sed quædam habent prin
cipia auaritiæ, quæ paulatim teneris puerorum mẽtibus insinuant.
Elemen ta ¶ Elemẽta: principia. Bene autẽ elementa principia appellamus, ex
quatuor enim elemẽtis omnia principiũ suũ habere dicuntur. ¶ Sor
des: proprie dicũtur maculæ in uestibus. sed metaphoricos ad ani
mũ transfertur uocabulũ: ut pro auaritia ponatur: quæ non minus
hominis animũ polluit, q̃ sordes uestimenta. Horat. Sordidus a te
nui multum distabit. ¶ Seruorum uẽtres modio castigat: defraudat
seruos cibarijs suis. Na seruis quaterni modij dabãtur frumenti in
Dimen sum mense: & id dimensum dicebatur. Vnde Terent. De dimenso suo,
suum defraudans Genium comparsit miser. Hæc Donatus. ¶ Ipse
quoq; qui dominus est. ¶ Neq; enim sustinet: tanta, inquit, auaritia
premitur: ut ne frusta quidem mucida panis sustineat comedere: ac
Minutal si dicat nõ magis ijs abstinet, q̃ rebus delicatis. ¶ Minutal: genus cõ
dimenti est: quod ex rebus minutim concisis fiebat (ut docet Api
cius) uarij generibus & nominibus. inter cætera fiebat unum mi
nutal marino pisce, liquamine, oleo, uino, porris capitatis, corian
dro. Dicebatur Tarentinum, Marianũ, dulce ex citreis. Minutal itẽ
ex iecinoribus & pulmonibus leporis. a uarietate rerum uarium di
citur a Martiale. ¶ Septembri: tempore autumnali, quo obsonia ma
xime corrumpuntur, & hominum corpora morbis sunt obnoxia.
Conchis ¶ Conchem. i. fabam uiridem. ut diximus in. 3. Saty. Cuius cõche
tumes. De qua Mart. Si spumet rubra cõchis tibi pallida testa: Lau
torum cœnis sæpe negare potes. Alij sentiunt genus esse legumi
nis non absimile lenti. ¶ Signatam: custoditã impresso signo aduer
sus fraudes seruorum. Cuius consuetudines sic meminit Cicer. in
epist. Sicut olim matrem meam facere memini, quæ lagenas etiam
inanes obsignabat, ne dicerentur inanes aliquæ fuisse, quæ furtim
essent exiccatę. Sic & Plaut. in Persa: Nam id demum lepidum est,
triparcos homines uetulos, auidos, aridos bene admordere: qui al
lium seruo obsignant cum sale. Horati. Et signo læso non insanire
Lacertus lagœnæ. ¶ Lacerti: piscis est ex Bætica: saxetanus dicitur a patria
ubi capitur: pauperibus cum conche ut uilissimus cibus apponeba
tur. Martia. Cum saxetani ponatur cauda lacerti: Et bene si cœnas
conchis inuncta tibi est. ¶ Æstiui: quo tempore obsonia putrescunt.
¶ Siluro: piscis est peculiaris lacus Hilidis, quem efficit Nilus. Ibi. n.
reperiuntur Alabetæ, Coracini, Siluri, Crocodilus quoq;. auctor
Pli. lib. 5. ¶ Includere: custodire inclusa. ¶ Fila numerata. i. ipsum por
rum numeratum, ne furtim imminuatur. Filum autem appellat, q̃
porrum sectiuum tenue sit, & exile ad differentiam capitati quod
crassius est. De quibus multa Columella lib. 12. Plin. lib. 19. ¶ Inui
tatus ad hæc: adeo, inquit, sordide uiuit, ut huiusmodi epulis men
dicus abstineret si inuitaretur. Sicq; hominis auaritiam exaggeran
do detestatur. ¶ De ponte. i. aliquis mendicus. Nam i pontibus pau
peres solent mendicare. ut diximus illic: Dirusq; a ponte satelles.
Ordo autem est: Aliquis de ponte inuitatus ad hæc, negabit. s. ueni
re. ¶ Sed quo ostendit extremæ illum esse dementiæ: qui nimia par
simonia conseruat, quæ prodigi hęredes absumant. De quibus sic
etiam Horat. Absumet hæres cecuba dignior, Seruata centum cla
uibus & mero Tinget pauimentũ superbo pontificum Potiore cœ
nis. ¶ Sed quo diuitias. i. ad q̃d diuitias coactas per tot labores uis
habere, si ijs uti non uis? sicq; hominis (ut dixi) stultitiam insectan
tur: qui duriter, ac parce uiuit ut hęredibus relinquat diuitias. ¶ Per
hæc tot tormenta: per tot sudores & labores.

¶ S P O N T E tamen iuuenes &c. Ostẽdit perniciẽ auaritię, quæ
prudẽtię: & frugalitatis speciẽ præ se fert: & ad quã iuuenes nõ sua
natura (est enim senectutis uitium: quia in nobis uitia decrescunt
omnia, solam præter auaritiam) sed a parentibus instigati accedũt
q̃d reprehendit poeta. Ordo est: Iuuenes tñ imitãtur sponte. i. ex p̃
pria natura. cętera sup. uitia parentũ. & iubẽtur a parẽtibus exerce
re inuiti. quoq;. i. etiã solam auaritiã. Vitiũ enim auaritiæ. s. fallit. i.
decipit nos. specie. i. per speciem & apparentiã uirtutis. & umbra. i.
occultãte pernicie sua. uel umbra. i. obscura cognitione eius, q̃ bo
nũ uidetur. cũ sit triste. i. seuerũ & graue habitu. & seuerũ. i. nimis ri
gide sequens uerũ. uultu, & ueste. i. cũ auari ostentet semper, & præ
se ferãt speciẽ grauis, & prudẽtis uiri, & alti cõsilij. Nã ut ait Hora.
in epist. Hos solos aiunt sapere & bene uiuere: quorũ Conspicitur ni
tidis fundata pecunia uillis. Nec auarus laudatur dubie. i. cũ timo
re de opposito: sed certe & secure tanq̃ esset frugi. i. ad frugẽ: hoc ẽ
utilitatẽ & rem suã modeste respiciens. & tanq̃ hõ parcus. i. mode
ste parcens. & tanq̃ tutela. i. custos suarũ rerũ. magis certa. i. certior
& tutor, q̃ si serpẽs Hesperidũ. i. qui custodiuit mala aurea Hesperi
dũ: donec ea Hercules abstulit. aut põticus sup. serpẽs: q̃ custodiuit
aureũ uellus: donec Iason ipsum abstulit. seruet. i. custodiat. easdẽ
fortunas. i. diuitias, q̃s auarus custodit. Adde q̃ populus putat hũc
de quo loquor. s. auarũ seuere incedentẽ egregiũ, aut uerendũ artifi
cem: quippe q̃a certe patrimonia crescunt his. i. huiusmodi. s. auaris
fabris. Sed patrimonia sup. crescũt quocũq; modo ẽt illicito & ne
fando: & fiunt maiora assidua incude: & camino semper ardente re
spicit ad fabros monetarios, unde metaphorã sumpsit. Et ergo pa
ter credit filios suos auaros felicis animi. qui mirantur. i. cum admi
ratione laudant: & assequi uolunt. opes. i. diuitias. & hi putant nulla
esse exempla pauperis beati. i. nõ debilem esse ullum, qui fuerit bea
tus & pauper. & hortantur iuuenes ut pergant. i. perseuerent: ire il
lam uiam, qua ipsi. & incumbere. i. ex toto studere & inhiare eidem
sectæ. i. professioni & studio. s. auaritiæ. Sunt quædam elementa. i.
principia & incitamenta uitiorum. & pater sup. imbuit. i. primũ eru
dit per primam infusionem talis doctrinæ. protinus. i. statim ubi ca
paces sunt. illos. s. filios. his sup. elementis. & cogit eos discere mini
mas sordes. i. auarorum mores, qui sordidi uocantur. & docet mox
. i. paulopost. insatiabile uotum. i. desiderium acquirendi. Paruæ au
tem sordes sunt hæ. Castigat. i. attenuat uentres seruorum iniquo
modio. i. mensura iniusta frumenti eis danda singulis mẽsibus. esu
riens quoq;. i. etiam ipse esuriens. neq; enim sustinet. i. patitur unq̃
sup. seruos consumere omnia frusta. i. fragmenta mucida. i. muco
re & situ perfusa pannis cærulei coloris sup. s. marini: solitus serua
re medio Septembri, cum cibus citissime corrumpitur. minutal. i. ge
nus condimenti ex rebus minutim concisis. hesternum. i. pridianũ
hoc est ex frustis carnium cœnæ præcedentis confectum. necnon
. i. etiam. solitus sup. differre in tempora alterius cœnæ. i. de una cę
na, usq; ad aliam conchem. i. uiridem fabam confrictam signatam
. i. signo ipsius notatam. cum parte lacerti. i. piscis uilis. æstiui. i. qui
tempore æstatis maxime uellescit & putrescit. uel cum dimidio &
putri siluro. i. tali pisce & solitus includere fila porri sectiui. quod ui
lius est q̃ capitatum. numerata. i. cũ certo numero apposita. aliquis
de ponte. i. mendicans in ponte. inuitatus ad hæc sup. cibaria. ne
gabit sup. uenire. Sed quo &cę. Docet auarorum insaniam, qui in
suam perniciem filios auaritiam docent: cum ab illis postea necen
tur. Ordo est: Sed quo. i. ad quem usum. coactas. i. accumulas aua
re diuitias per hæc tormenta seruorum scilicet.

¶ PHRENESIS

IOAN. BRIT.

Phrenesis

PHRENESIS: morbus est, q̄ cōtinua dementia esse incipit: aut cū æger q̄uis adhuc sapiat, tñ quasdā uanas imagines accipiūt phreneticas. Viuere egenti fato: egenti sorte & paupe statu. Nihil ꝑfecto est absurdius diuite auaro, qui uult in paupertate uiuere, ut moriatur diues. unde eū illud Ciceronis in Catone maiore: Auaritia uero senilis qd sibi uelit intelligo: potest.n.esse ꝗcq̄ absurdius, q̄ quo min⁹ uię restat, eo plus uiatici quærere. Crescit amor: imitatio est Horatiana: Crescentē sequitur cura pecuniā. Et minus hāc optat: ostēdit moraliter poeta pauperē ad opes parādas minus auxiū esse, q̄ diuitē. nec sine ratione. Nā q in opibus nutritus est semper ueretur ne ab his decidat, proindeq; semper cogitat non solū, q̄ parta sunt cōseruare sed augere & multiplicare, pauperi uero q diuitias nō cognouit desiderio habēdi minus excitat. Et melior uidetur. Sic Horati. de auaro: Quodq; aliena capella gerat distētius uber Tabescat Ouid. Vicinūq; pecus grandius uber habet.

Seges

Seges: seges ꝓprie dicit eorū seminū ex quibus cōficitur panis, accipiturq; ꝓ ipsis frugibus, dū adhuc in agris stāt Liui. ab urbe cōdita lib. 2. Forte ibi tunc seges farris dicit fuisse matura messi: Ouid. Iā seges ubi Troia. Virg. Hic segetes, illic ueniunt felicius uuæ. Accipitur ēt seges pro omni terra parata ad frumentū accipiēdū. quo significato accipit Virg. illic Quid faciat lætas segetes: hoc est ipsam terrā. unde Varro i. 2. rei rusticæ Bos domitus cā sit ut cōmodius nascatur frumētū in segete, & pabulū i nouali.

Arbusta

Arbusta: arbustū nō solū apud auctores plerunq; capitur ꝓ loco arboribus cōsito sed maxime pro loco cōsito uitibus, & arboribus. uñ Columel. Arbustū inter q̄dragenos pedes dispositū esse ꝯuenit. Sic enim & ipsæ arbores, & appositæ uites melius coalescent, fructūq; meliorē dabunt. ab eo eleganter ēt

Arbustare

deducitur arbustare uerbū: q est agrū arboribus cōserere. Plin. Transpadanæ Italiæ populo, tilia acere, orno, carpino, quercu arbustat agros. Canet: albicat. Quorū si pretio: ostendit poeta periculosum esse habētibus prædia iuxta potentē uirū, q importunitate & subdolis artibus coguntur ea uēdere. unde est illud Horatij in Odis: Quid qđ usq; proximos Reuellis agri terminos, & ultra Limites clientū salis auarus. Si nō uincitur: si nō pōt induci illo ꝓtio, ut uēdat ea. Aristas huius .s. domini uicini. Lasso collo: ratio est q̄re famelica sint. iugo.n. colla subiecta diu habuerūt ut inde ꝑ laborē ꝯtracta sit fames. Domū: subaudi abeūt ab ilteriore, nā abeāt legendū est sine aspiratione: ut noualia noiatiui sit casus.

Noualia

Noualia: totę ipsę segetes. hyꝑbole ē. Noualia aūt sunt agri, q (ut docet Pli.li. 18.) alternis annis serūtur. Sæuos fame exasperatos. Sed q sermone: insultatio est poetę in auarū. Sec cō ingt, tot diuitias ꝑ multas iniurias parauerís, qui sermones sunt de te: ac si dicat ubiq; male audis, ubiq; ut iprobissimis laceraris. Quid nocet hoc ingt: uerba auari rñ spōdētis. Nā infamiā auarus contēnit, unde de

Cum furor haud dubius, cū sit manifesta phrenesis,
Vt locuples moriaris egenti viuere fato?
Interea pleno cum turget sacculus ore,
Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit
Et minus hanc optant, qui non habet. ergo paratur
Altera villa tibi, cum rus non sufficit vnum,
Et proferre libet fines, maiorq; videtur,
Et melior vicina seges, mercaris, & hanc, &
Arbusta, & densa montem qui canet oliua,
Quorum si pretio dominus non vincitur vllo,
Nocte boues macri, lassoq; famelica collo.
Armenta ad virides huius mittuntur aristas,
Nec prius inde domum, q̄ tota noualia sæuos
In ventres abeant, vt credas falcibus actum.
Dicere vix possis, q̄ multi talia plorent,
Et quot venales iniuria fecerit agros.
Sed qui sermones? quæ fœdæ buccina famæ?
Quid nocet hoc? inquit, tunicam mihi malo Lupini
Quam si me toto laudet vicina pago
Exigui ruris paucissima farra secantem.
Scilicet & morbis, & debilitate carebis,
Et luctum, & curam effugies, & tempora vitæ
Longa tibi post hæc fato meliore dabuntur,
Si tantum culti solus possederis agri,
Quantum sub Tatio populus Romanus arabat.
Mox etiam fractis ætate, ac punice passis
Prælia, vel Pyrrhum immanem, gladiosq; Molossos,
Tandem pro multis vix iugera bina dabantur
Vulneribus, merces ea sanguinis, atq; laboris
Nullis visa vnq̄ meritis minor, aut ingratæ
Curta fides patriæ, saturabat glebula talis
Patrem ipsum, turbamq; casæ, qua fœta iacebat
Vxor, & infantes ludebant quattuor, vnus
Vernula, tres domini, sed magnis fratribus horum
A scrobe, vel sulco redeuntibus altera cœna
Amplior, & grandes fumabant pultibus ollæ.
Nunc modus hic agri nostro non sufficit horto.
Inde fere scelerum causæ, nec plura venena
Miscuit, aut ferro grassatur sæpius vllum
Humanæ mentis vitium, q̄ sæua cupido
Indomiti census. nam diues qui fieri vult,
Et cito vult fieri, sed quæ reuerentia legum?
Quis metus, aut pudor est vnq̄ properantis auari?

Auaro ita Hora. Sordidus ac diues populi cōtēnere uoces Sic solitus, ꝑplus me sibilat, at mihi plaudo Ipse domi, simulac nūmos ꝯtēplor i arca. Et alibi Iuue. i detestationē auaritię: Quid.n. saluis infamia nūmis. Tunicā mihi malo Lupini: auarus tāti facit diuitias: ut plꝰ s ęstimet rē uel uilissimā, q̄ laude & bonū nomē i paupꝑtate. Cōtra aūt uir bonus pluris facit bonū nomen, q̄ diuitias multas. Est ergo sensus. Ego magis mihi uolo siliquā lupini, ac si dicat rē nulli⁹ momēti pluris facio, q̄ laudari ut uir bonus in paupꝑtate. Tunicā: folliculū. Laudet me ut uirum bonū. ordo est: Laudet me secātē. Paucissima farra exigui ruris: paupꝑtatē summā his uerbis expressit. Pago: uel a. ꝑyā .n. fons dicitur. ide pagus. iuxta enim fontes uillæ fieri solent ob aquaꝝ cōmoda. Scilicet & morbis: ironicos auaro rñdet poeta. Est aūt sensus: Licet diuitias tibi multas paraueris ita: ut solus tm̄ possideas, q̄tū uniuersus po. R. sub Tatio possidebat: nō tñ poteris carere alijs icōmodis, & calamitatib⁹. Sic philosophice ostē dit diuitias nō esse eas, q̄ hoiem a corporis iuxta & mētis ægritudine queāt uēdicare: neq; lōgiora, feliciorāq; tēpora uitæ largiri cū diuitē maiores etiā curę comitētur. Est aūt imitatio Horatiana qui sic scribit in epistola ad Loliū Nō domus & fūdus nō ęris aceruus & auri: Ægroto dñi deduxit corpore febres: Nō alo curas ualeat possessor oportet: Si cōportatis rebus bene cogitat uti.

Debilis

Debilitate: debiles appellamus, qb⁹ aliqua mēbra sint uel diminuta uel oblisa. ut alibi: Hic coxa debilis, ambos ꝑdidit ille oculos. Post hęc .i. post istā morboꝝ & & aliarū calamitatū carentiam. Quātū sub Tatio: ex modestia antiquorū ostēdit mores & auaritiā sui tpis acriter dānādā. sub Romulo.n. & Tito Tatio duce Sabinorū, q fędere ꝑcusso i urbē cū Sabinis ecept⁹ fuit a Romulo, tāta eoꝝ modestia & parsimonia uiuebāt, ut (auctore Pli. lib. 18. ca. 2.) bina tūc iugera pop. Ro. satis essent, nulliq; maiorem modū attribuerit. Dona ēt putauerit amplissima iperatoꝝ ac fortiū ciuiū, quātū quis uno die plurimū circumaruisset. Columella tñ scribit in. 1. limine opis sui de agricolatione: C. Fabritiū & Curiū Dētatū, alteꝝ Pyrrho finibus Italiæ pulso, domitis, alterū Sabinis, accepta q̄ uiriti diuidebāt captiui agri septē iugera, nō minus industrię coluisse, q̄ fortiter armis ꝗsierāt. Pli. uero tradit Curiū Dētatū q̄ terna agri iugera uirit i ꝑplo diu sisse, sibi deide totidē ꝯstitu sse dicētē, nemiē ee dēre, cui nō sin sufficeret. Mox ēt fractis ętate: ōndit q̄ia fuerit frugalitate ueteres, q ēt ętate & bello ꝯfecti acceptis binis iugeribus in ꝓmiū ꝯtēti erāt, tanq̄ maximis donati diuitijs. Ordo est: Mox uix tādē bina iugera dabāt ꝓ multis uulnerib⁹ ēt fractis ętate, & passis ꝓlia punica, uel Pyrrhū imanē. Mox: deide. Passis ꝓlia punica: q arma aduers⁹ Pęnos gessisset. Pyrrhū: Epirotaꝝ regē, q cū i auxiliū Tarētinoꝝ aduers⁹ Ro. arma tulisset. demū post uaria ꝓlia a Cur. & Fabr. superatus i Gręciā reuersus ē, ubi dū Argos oppugnaret, ictu tegulæ itereptus ē.

Pyrrhus

Viuite contenti casulis,& collibus istis
O pueri Marsus dicebat,& Hernicus olim,
Vestinusq; senex,panem quæramus aratro,
Qui satis est mensis,laudant hoc numina ruris,
Quorum ope,& auxilio gratæ post munus aristæ
Contingunt homines ueteris fastidia quercus,
Nil uetitum fecisse uolet, quem non pudet alto
Per glaciem perone tegi,qui summouet Euros
Pellibus inuersis.peregrina,ignota nobis
Ad scelus,atq; nefas,quodcunq; est, purpura ducit.
Hæc illi veteres præcepta minoribus,at nunc
Post finem autumni media de nocte supinum
Clamosus iuuenem pater excitat,accipe cæras,
Scribe puer,vigila,causas age,perlege rubras
Maiorum leges, aut vitem posce libello.
Sed caput intactum buxo,nareśq; pilosas
Annotet,& grandes miretur Lælius alas.

¶ Molossos:Epiroticos. Ná Molossia pars est Epiri:ut diximus supe rius.¶ Tandē hæc particula desiderij significationé habet:ut sit post multū tpis & diutinos labores,referturq; ad effectū expectátus.Cicer. Vix tandē legi literas dignas Appio Clodio.¶ Bina iugera:ná (ut dictū est ex snia Plinij) bina túc iugera po.Ro.satis erát. ¶ Merces sanguinis.s.in pliis effusi.¶ Nullis uisa minor:táta erát,ingt,animi moderatione &paucis cōtéti ut ea merces licet exigua,nunǭ uisa sit inferior meritis,ǭ in rēp. cōtulissent.¶ Aut ingratę Curta fides patrię: nunǭ putauerunt fidē patrię curtá esse in se. Et ordo est a superioribus: Aut nunǭ uisa sibi est fides curta ptiæ ingratæ ut duo dicat:neq; patriá uisam sibi igratá, neq; eius fidē sibi modicá:aut (qđ non minus placet) ex affectu poetæ dictū.i.licet ingrata esset patria, ǭ p meritis pmia nō redderet,tñ táta erát animi moderatione,ut nunǭ putarēt modicá esse reipu. i se fidem. ¶ Saturabat: hoc dicit in detestationē delitiarum sui tpis.¶ Talis glebula:tá modicū solū. ¶ Qua fœta iacebat Vxor: expone qua .s.casa. ut sit in ǭ casa uxor etiá fœta iacebat: ut totū sit ad laudē priscæ frugalitatis,cū tá exiguis facultatibus etiá láguidi optime fouerētur.¶ Vnus uernula.i.seruulus unus isans.Ná uernæ dñr serui nati domi ex ancillis.¶ Tres domini.s.infantes.¶ Horū.s.triū dominorū.¶ Magnis:per hoc ostēdit pter tres infantes, & alios fratres grádiores extitisse.¶ Amplior:pp exhanclatū laborē. ¶ Et.p.i.ná expositio est amplioris cœnæ.¶ Ollæ grádes:cacabi grádiores.¶ Pultibus:bene ingt pultibus:ut ostēdat: lauta obsonia nō solita parari. Ná pulte trecētis annis ante usum panis uixerūt Roman.ut scribūt Verius, & Pli. ¶ Nostro nō sufficit horto.i.ampliores nūc habemus hortos, ǭ antiq habuerūt agros:uñ est cōquestio illa Plinij:Cū bina túc iugera po. Ro.satis essent,nec ulli maior modus attribueref, eo seruos pauloante principis Neronis cōtēpto,huius spatij uiridia,& piscinas habuisse,gratūq; esse si nō aliqs & culinas. ¶ Inde:ex táta rerū cupiditate.¶ Causæ scelerū: subaudi sunt. Nam hois ad omnia scelera cupiditate habēdi facile impellūtur. unde illud Virgi. Quid nō mortalia pectora cogis Auri sacra fames?¶ Nec plura uenena: ordo est, & sensus: Nec ullū uitiū humanæ mentis miscuit plura uenena, ǭ ipsa auaritia & imoderata habēdi cupiditas.¶ Grassatur:sæuit.Est.n. grassari supra modū sæuire,unde Tranquil.in Calig. His diuerse uitiorū genere grassantibus.i.ualde sæuiētibus. Grassari ēt dicimus incedere. Salust.in Iugurthino:Grassatur uia uirtutis.¶ Et cito fieri uult:ostendit multa scelera illi perpetranda esse, qui modico temporis spatio magnas aggregat diuitias. Graffari

¶ C V M sit furor haud.i.nō dubius & manifesta phrenesis.i.insania uiuere fato.i.statu & sorte fatali egēti.ut moriaris locuples. Interea cum sacculus turget.i.inflatur pleno ore: qa ligari nō potest. amor nūmi crescit ǭtū ipsa pecunia. & minus optat hác.s.pecuniá q nō habet sup.eá.Ergo qa insatiabilis es .altera uilla paratur tibi. & cū rus unū nō sufficit.libet proferre.i.extendere . fines.i.limites agri tui.& seges.i.satio uicina uidetur maior & melior.& tu mercaris &.i.etiá hæc.& cū ea arbusta.i.ligna cædua, seu cōbustibilia. & montē qui canet tempore florū oliua densa.i.frequēti olea.quoꝝ.i. quarū rerū.si dominus nō uincitur. s.ad uendendū ullo pretio. boues macri,& armenta famelica collo lasso.i.fatigato aratro,aut iugo.mittuntur sup. a te ad uirides aristas.i.segetes huius. s.domini ut.s. deuastatis illis , cum nullum fructū habeat cogatur uendere. Nec sup.rediguntur prius domū inde.i.ab illis segetibus, ǭ ipsi habeant.i.assumant in sæuos uentres .tota noualia.i. totá nouá satione segetū.ita ut credas illud actū esse falcibus.i.incuruis cultris: qbus frumentū maturū abscinditur, ǭ multi sup. putes plorent talia sup.dána: &tales iniurias. &quot agros fecerit iniuria uænales:quasi dicat plurimi, & plurimos. Sed qui sermones habētur sup.de auaro. & quę buccina.i.tuba famę fœdę.i.diffamationis, habef sup.de te o auare.Ipse autem auarus sup.inquit, Quid nocet hoc.s.infamiæ

esse.ego malo mihi tunicam lupini.i. plenam & turgidá auro: sicut tunica.i. siliqua lupini plena est grauo, uel dicamus potius absolute ego malo tunicam.i. siliquam & uilissimū integumentū: quasi ad nihil utile.lupini.i.illius leguminis.ǭ si uicinia laudet me i toto pago .i.uico (ut Galli dicunt uillagio.) secantē.i.metentē paucissima iatra exigui ruris: hoc est pro bona fama nō darē siliquas lupinorū: si cum ea pauper sim. Respondere poeta per ironiá ex indignatione dicens. Scilicet.i. scire licet:ǭ re hoc malis: qa tu carebis morbis & debilitate. & effugies luctum, & curam. & tempora uitę dabūtur tibi meliore fato post hæc longá: si tu solus possederis tantū agri: quantū popu. Roma. arabat sub Tatio cōsocio.s.Romuli.cū pop. Ro. adhuc pauper esset.quia mox.i.postea. uix bina iugera dabantur tandem.i. post longam militiam ipsis Romanis etiá fractis ætate.s. senecta & passis prælia punica.i.carthaginēsia. & Pyrrhū regē Epiri írranē.i.imitē,& crudele. & gladios Molossos.i. Molossoꝝ, qui sub Pyrrho erát. &hoc p multis uulneribus. ea merces.s.possessio duoꝝ iugeꝝ, ǭ erat merces ságuinis, atq; laboris. nullis.i.nō ullis . non est uisa ullis unquam minor meritis.i.ǭ meruerint. Quidá legūt aut ingratæ. Et est ordo: Aut fides illa sup.nullis est uisa fides curta patrię igratę. Alij haud sic: Fides sup.erat fides curta.i.diminuta patrię igratę.s. tanǭ a patria igrata.qa talis glebula.i.terra pinguis: sed modica utpote duū iugeꝝ. saturabat ipsam gtē. s.familię.& turbá i.familiá ēt multá cæsę,i.exiguę domus.ǭ.i.i ǭ.uxor iacebat fœta.i.puerpera. & ǭtuor infantes ludebát. & in qua erat sup. unus uernula.i. seruus, & tres dñi.nisi dicas illoꝝ quatuor filioꝝ unū, q ultra ius triū liberoꝝ erat, ut uerná habitū.qđ nō placet. potius dicá tres patresfamilias i una domo fuisse. Sed altera cœna amplior: & grádes ollę fumabát pultibus:qbus túc uescebátur.magnis fratribus hoꝝ.s.isantulorū redeūtibus a scrobe.i.fossa i qua uitis fodit: & sulco aratro facto. hic aūt modus.i.hęc mēsura agri uidelicet duū iugeꝝ. nō sufficit nūc nostro horto. Valla diceret hortis: qa de uoluptuarijs loqtur. Inde.i.ex huiusmodi luxuria & sumptuositate hortoꝝ &u llarū sunt sup.fere .i.ǭsi.oēs causę sceleꝝ. nec ullū uitiū hūanæ mētis miscuit plra uenena.i.maiora incōmoda reipu. Aut grassatur.i.uiolēter sęuit ferro .i.armis bellicis sępius.ǭ sęua.i.magna & imanis.cupido.i.cōcupiscētia . cēsus indomiti.i.se cōtinere nequeūtis. Ná qui uult fieri diues:uult fieri sup.diues &.i.ētcito. sed ǭ reuerētia legū:qs metus:aut pudor auari pperātis.i.festināntis ad diuitias ē unǭ.q.d.null' & nulla: qa p fas & nefas ditari uult. &ita neq; Deū,neq; hoiē uereri uidef.

¶ V I V I T E cōtēti casulis:introducit uerba Marsi senis,& Hernici,Vestiniq; ad filios: ut ɔtēti sint modicis rebus. Sicq; ex frugalitate antiquoꝝ uituperat sui tpis luxū, & cupiditatē.¶ O pueri:o filij.pueros.n.gręca ɔsuetudine p filijs posuit. Sic Horat. Dicá & Alciden, puerosq; Ledę.¶ Marsus:Marsi populi sunt Sabinis cōtermini qui bus abūde diximus in.3. Satyr.illic Translatus subito ad Marsos. ¶ Hernicus: Hernici Lauinio & Albæ uicini erát: dicti (auctore Macrob.) ab Hernico duce.¶ Vestinus: Vestini Sabinis & Marsis uicini sunt.¶ Laudát hęc numina ruris: agricolę duodeci hēbát Deos, quos pcipue colebát, Iouem & Tellurē, Solē & Luná, Cererem & Liberū, Robigū & Floram, Mineruá & Venerem, Lymphá & bonū Euentū. De ijs Varro. Sed nūc Liberū & Cererē itelligit,quorū beneficio mortalibus usus panis & uini datus est,cū antea glādibus uescerētur.unde est illud Virg. Liber, & alma Ceres uestro si munere tellus,Chaoniá pingui glādē mutauit arista. Bacchus.n.uini usum primus docuit. Ceres uero frumenta inuenit,eadē molere & cōficere in Attica, Italia, & Sicilia, & ob id Dea iudicata. hęc Pli. & Diod. ¶ Nil uetitū fecisse uolet:ostēdit poeta hoiē,q mediocritatē seqf, nulla turpi cupiditate deuinci.¶ Perone tegi: ac si dicat,q iuili habitu ābulat. Est.n.po gen' calciamēti ex crudo corio,quo & i bellis utebát. Vir.Crud' tegit altera po. Persi': Naui si poscat sibi poniat' arator. ¶ Sūmouet

IO AN. B R I T.

Hernici Vestini Numina ruris

Pero

Dirue Maurorum Attegias, castella Brigantum,
Vt locupletem aquilam tibi sexagesimns annus
Afferat, aut longos castrorum ferre labores
Si piget, & trepido soluunt tibi cornua uentrem
Cum lituis audita, pares, quod uendere possis
Pluris dimidio, nec te fastidia mercis
Vllius subeant ablegandæ Tyberim ultra,
Nec credas ponendum aliquid discriminis inter
Vnguenta, & corium. lucri bonus est odor ex re
Qualibet, illa tuo sententia semper in ore
Versetur Diis, atq; ipso Ioue digna poetæ.
Vnde habeas quærit nemo, sed oportet habere.
Hoc monstrat uetulæ pueris poscentibus assem,
Hoc discunt omnes ante alpha, & beta puellæ.
Talibus instantem monitis quemcunq; parem
Sic possum affari dic o uanissime, quis te
Festinare iubet? meliorem præsto magistro
Discipulum, securus abi, uinceris ut Aiax
Præteriit Thelamonem, ut Pelea uicit Achilles.

Sũmouet Euros: arcet frigus. Pellibus iuersis.i.pellibus haben tibus pilũ i pte exteriore. Oui.in.iii.de Tristibus: Pellibus hirsutis arcet mala frigora braccis. Peregrina purpura sapiẽter poeta oñ dit his, q ambitiose uiuat sũptus magnos esse faciẽdos, & proinde aium ad uarias rapinas ꝯuertẽdũ. Purpura: uestis purpurea, q̃ ex lõginquo uenit. purpura aũt (ut iã sæpe diximus) est piscis: ex eius faucibus habet liquor aptus ad uestes tingendas. is autẽ capiebat in mari Tyrio in meninge Africæ, & Getulo littore Oceani i Laconica Europæ. Est ergo sensus: Hõ delectatus luxu uestiũ, ut magnificus uideri poscit, nõ dubitat ut egregias uestes habeat, q̃ una ambitione correptus est, oia miscere scelera, & bonis alienis manũ inicere, oẽsq; rapinas exercet. Hæc pcepta subaudi dabant: hoc est q̃ sũt cõmemorata. Minoribus: filijs & nepotibus. Post finẽ autũni iã incipiente hyeme, quo tpe hoies incipiũt lucubrare, & uacare studijs. Ceras: tabellas ceratas, i qbus antiqui stilo scribebat. Causas age: suscipe causas defendẽdas i foro, ut lucrũ facias. Nã (ut ait Martia.) illic Aera sonãt. Rubras leges .i. miniatas. Nã capita legũ minio solent notari. Persius. Excepto siquid Masuri rubrica uetauit. Vitẽ. Cẽturionatũ. Nã uitis Cẽturionũ erat gestamẽ: qua percutiebant milites. de q̃ pleraq; diximus in Stẽmata qd faciũt illic: Frãgebat uertice uitẽ. Posce. s. ab imperatore. Libello: supplici quẽ porrigas iperatori. Sed caput intactũ buxo: fac, inqt, ut Lælius a quo scribẽdus es in militiã, uideat te negligentẽ circa cultũ corporis. nã ita te idoneũ putabit militẽ. Per Læliũ aũt unũquẽq; intelligit iperatorẽ. C. enim Lelius. q sapiẽs usurpatur ptor, fregit & cõminuit Viriatũ Lusitanũ, ferocitatẽq; eius ita repressit, ut facile bellũ reliqs traderet. Socer aũt fuit & Mutij Scæuolæ auguris, & Fanij. Intactũ buxo.i. pectine, q ex buxo fieri solet. Mar. Multifido buxus, q̃ tibi dẽte dat. Alas grãdes.i. grãdib' pilis hirsutas.
Hircosus Id. n. idiciũ est uirilitatis. qbus aũt hirsutæ sunt alæ, hircosi dñr ob fetorem hircinũ. Persius: Hic aliqs de gente hircosa Cẽturionum.
ASCen. ℭ VIVITE contenti. Laudat parsimoniã priscorum. Ordo est: Marsus, Hernicus, & Vestinus senex. s. quis paterfamilias ex illis populis Italiæ. dicebat o pueri uiuite cõtenti istis casulis. i. domũculis. & collibus. i. paruis & duris agris. & q̃ramus panẽ, q satis est mẽsis. i. uictũ nostrũ. aratro. i. agricultura. numina ruris. s. Tellus & Ceres: quorũ ope & auxilio fastidia. i. aspernationes & nauseæ. ueteris q̃rcus. i. glãdis, q̃ ueteres uescebãtur. cõtingũt. i. occupant hoies. post munus. i. donũ & inuentũ aristæ gratæ. i. frumẽti. laudãt hoc. s. aratro panẽ q̃rere. illi sup. nihil. i. nõ aliqd: nõ uolet fecisse aliqd uetitũ: quẽ nõ pudet tegi p glaciẽ. alto perõe. i. calciamẽto rustico. & q sũmouet. i. depellit a se. Euros. i. uiolẽtos uẽtos. pellib' iuersis. i. lanã, aut uillũ, seu pilũ iteriorẽ hñtibus. Purpura pegrina & ignota nobis. s. Romanis: quæcũq; ea ẽ: ducit ad scelus, atq; nefas. hęc. i. huiusmodi pcepta. dabãt sup. illi ueteres. i. seniores. minorib' .s. iunioribus. At. i. sed. pater clamosus. i. assidue clamãs & obiurgans. excitat nũc. i. nostris tpibus. iuuenẽ. s. filiũ suum supinũ. i. negligentẽ & auersum a terrenis bonis de media nocte. post finem autũni. i. in principio hyemis: qñ frigus urget. & dicit supp. accipe puer ceras. i. ceratas tabulas scribe: uigila: age causas: perlege rubras leges maiorum. i. rubricas: qbus cognitis scies ubi ius i agas bis cõsultantibus te. aut posce libello. i. supplicatione: aut carminibus in laudẽ iperatoris scriptis. uitẽ. i. cẽturionatũ. nã Centuriones uitæ milites cogebant. Sed inquit filius aut poeta. Lælius. i. quiuis bonus imperator ut Lælius. annotet. i. consideret anteq̃ uitem det. caput intactum buxo. i. pectine. hoc est impexum. & nares pilosas: & alas grandes: idest setosas: quas ille non habet.
IOAN. BRIT. ℭ DIRVE Maurorũ Attegias. i. mapalia, & casas quas Mauri, q Numidæ a Romanis appellant, sibi extruunt. De his Iosephus lib. vii. de bello iudaico sic scribit: Cũ ad festũ, inqt, diẽ uenisset quo Attegias in honorẽ Dei cõponi ab hominibus mos est. ꝯtubernia Attegię .n. Iudæi singula die festo, q Pascha appellatur, sibi construũt non pauciores q̃ de nos hoies capiẽtia ubi epulant cæsis hostijs Iosippo. Castella: differt castellũ ab oppido. est. n. oppidũ idẽ quod ciuitas. Castellũ uero inferius, ut neq; ciuitas sit, neq; pagus, sed mediũ inter utr.q;. unde Pompo. Mela scribit sic: Cartinna & Carsinna sunt oppida & Ampsa castellũ. Sallust. in Iugur. Castella multa & oppida temere munita, aut sine psidio capit. a castello fit Castellanus, sicut ab oppido oppidanus, nõ ea significatione, qua aliqui falso crediderũt: hoc est q castello præsit, sed q sit ex eo castello: sicut oppidanus qui ex eo oppido. Vnde Sallust. Iter castellanorũ angustũ admodũ. Qui arci pest arcis custos & pfectus dr nõ castellanus. Castellũ item munitionẽ appellamus quales hodie et fieri uidemus ex terra. uñ Cæsar scribit in. ii. cõmentario: Ab utroq; latere eius collis trãsuersam fossam obduxit circiter passuũ q̃dringẽtoꝝ, & ad extremas fossas castella constituit, ibiq; tormẽta collocauit. Et infra Postea uallo pedũ. xii. in circuitu. xv. milliũ, crebrisq; castellis circũmuniti oppido se cõtinebãt. Cic. li. xiiii. eplarũ ad Catonẽ sic ait: Vallo & fossa circundedi sex castellis, castrisq; maximis sepsi. Castella itẽ (ut legere est apud Victruuiũ, Frõtinũ, & iuris cõsultos multis locis) deriuacula sunt aquæ fluẽtes p formas, & fistulas suas. Vulpianus: Castellũ est receptaculũ quod aquã publicã suscipit. Brigantũ: Brigantes populi Brigãtes sunt in Britãnia, ut scribit Strabo. Corn. Tacitus: Iam uentũ haud procul mari ad Gyberniã insulã, cũ ortæ apud Brigãtes discordię retraxere ducẽ. Sexagesimus annus: nã tũc missio dabat militi, q̃ honesta dicebat. Nã tres gñales (ut tradit Marcell' de re militari) Missionũ genera fuerũt missionũ causæ, honesta, causaria, & ignominiosa. Honesta est q̃ tpe militiæ impleto & emeritis stipẽdijs datur. Causaria cũ qs uitio ai uel corporis minus idoneus militiæ renũciatur. Ignominiosa causa est, cũ qs pp delictũ sacramẽto soluit. Aquilã locupletẽ Aquila .i. militiã ipsam opulentã. Aquila. n. insigne fuit Romanorũ. unde Valer. Flaccus lib. vi. Romanas ueluti sæuissima cũ legiones Tisiphone, regesq; mouet, quoꝝ agmina pilis, Atq; aqlis utrinq; micant. De hoc multa supius illic: Da nũc & uolucrem sceptro q̃ surgit eburno. Aut lõgos: sensus est: Aut si forte labor militaris est tibi molestus: nec potes ferre strepitũ tubarũ: potes negociationem exercere: uñ lucrũ emergat. Sicq; filiũ istruit ad rẽ quãq; uilissimã, ut lucrũ faciat. Ordo aũt est: At pares quod possis uẽdere pluris dimidio, si te piget ferro labores castroꝝ &c. Soluũt uentrẽ: naturale. n. est ut ex timore soluat uẽter. Cuius rei rationẽ ita exponit Aristo. in pblema. Calor, inqt, isitus nobis, q̃si aians est: hic ergo remquãcunq; timuerit, diffugit: quod cũ extrinsecus ratio cõturbãdi, atq; metuendi inuehat, atq; in ima de supis defluat, & e summis ad itima se penetret, efficit ut alui & uesicæ fundant, facilesq; reddant. uñ & Macro. lib. vii. Satur. Hinc & a laxamẽtũ uẽtris comitatur timorẽ, q a musculi qbus claudebant retrimẽtorũ meatus fugiẽtis itrorsũ aiæ uirtute deserti laxãt uscula, qbus retrimẽta usq; ad digestionis opportunitatẽ continebant. Cornua audita cũ lituis: hoc aũt dixit ex uetere cõsuetudine militiæ. Na i castris legio habebat tubicines, cornicines, & buccinatores. Tubicines ad bellũ uocabant milites, & rursum receptui canentes reuocabant. Cornicines & Buccinatores erãt ornamẽtũ totius legionis in igressu cõflictus, & eius reditu. quoties pugnabat, cornicines, & tibicines canebãt. hinc ergo poeta ait: Cornua cũ lituis. i. cornicines cũ tubicinibus. nã lituus genus erat tubæ ad similitudinẽ litui uirgæ auguralis. Est. n. uirga breuis i pte, q̃ robustior est icurua, qua augures utunt. cuius meminit Virgi. Ipse Quirinali lituo, paruaq; sedebat Succinctus trabea. Lituo p tuba usus est Virg. Et lituo pugnas in

Tubicines Cornicines Buccinatores Lituus

ſignis obibat, & haſta. ſ Nec te faſtidia: nec te pudeat contrectare merces etiam dedecoroſas: & quæ mitti ſolent trans Tyberim. intelligit aũt negociatioñe coriorũ. Nã aĩalia exoriabanť trans Tyberim. Mart. Et detracta cani tranſtyberina cutis. ſ Inter Vnguenta: hoc loco poeta docet, quod uerũ eſt, ũguẽta ea tm̃ dici, q̃ uoluptatis cauſa paraſ: cũ reliq̃, q̃ ad ſanitatẽ ſpectãt, medecamina, ſiue médicaméta dicanť. ſ Corrũ: appellamus oẽm pellẽ nõ mõ pſectã, ſed ẽt recens detractã aĩali. ſ Bonus eſt odor: hoc põt uideri dictũ ĩ auaritiã Veſpaſiani, q (ut ſcribit Trãgl.) reprehẽdenti Tito filio, q uectigal ẽt urinæ cõmentus eſſet, pecuniã ex prima pẽſione admouit ad nares, ĩterrogãs an odore offenderet, illo negante, atq̃ ingt e lotio eſt. ſ Illa ſentẽtia poetæ. ſ. Ennij. Nã uerſus q ſequitur Ennianus eſt. ſ Hoc mõſtrãt uetulæ. tanta, inqt, eſt mortaliũ cupiditas, ut nõ ſolũ pres, ſed ẽt uetulæ doceant puerulos has ſordes: tunc præcipuæ cũ ſtipẽ aliquam poſcãt ad eſcẽda poma. tũc. n. monẽt uerſus Enniani, ut ſint parci. Solẽt. n. pueri aſſem a parẽtibus, & familiaribꝰ poſcere. ſ Ante alpha, & uita: anteq̃ attingãt prima literarum rudiméta. legendumq̃ eſt: & uita, & non Beta: cũ noĩa ſint literarũ græcarũ. ſ O uaniſſime: o ſtultiſſime. alibi: Sic libitũ uano, q nos diſtinxit Othoni. ſ Quis te Feſtinare iubet: quis cogit te tã cito urgere filium ad auaritiã, cũ ad id uitiũ ſpõte ſua ſit procliuis. Vñ ſequitur: Meliorẽ pſto magiſtro Diſcipulũ. ſ Securus abi: nõ ẽ q dubites qn auaritiæ ſtudiũ facile ſequať. ſ Vincens ut Aiax Præterijt Thelamonẽ: ironia eſt. Ita qdẽ uinceris uirtute a filio tuo ut Aiax & Achilles parẽtis ſuos uicerũt. ut ſit ſẽſus: Vt illi uirtute & pclaris opibus parẽtes ſuos uiceř, ita uitio auaritiæ filius tuꝰ te ſupabit.

¶ DIRVE Maurorũ &c. Verba ſunt adhuc patris auari ad filiũ. Ordo eſt Dirue. i. proſterne, &c. Attegias. i. humiles pplos, aut ciuitate Mauroꝝ. uel Attegias. i. mapalia: hoc eſt humiles caſas Maurorũ. & caſtella Brigantũ. i. illorũ pplorũ Britãniæ, q̃ nunc Angliæ dr: nõ lõge ab Hybernia. Tacitus in hiſtoria: Iam uẽtũ haud procul mari, ubi ad Britãniã eſpectat. cũ ortæ apud Brigãtes diſcordiæ retraxere ducẽ. ut annus ſexageſimus. i. cũ fueris ſexagenarius. nõ prius. n. a militia miſſionẽ obtinebãt. afferat tibi aquila locupletẽ. i. locupletãtẽ eos, qbus ut meritis datur. Aut ſi piget te ferre longos labores caſtroꝝ. i. in caſtris militaribus. & cornua audita cum lituis. i. tubis claris bellicũ ſonantibus: hoc eſt ſonitus cornuum. & tubarum: quibus acres uiri accẽdũt ab bellũ. ſoluũt tibi trepido. i. timore trepidãti uẽtrẽ, ut aut mingere, aut cacare cogaris p anxietate. pars. i. exornes quod poſſis uẽdere pl'is dimidio ſup. q̃ ualeat. nec. i. & non. & faſtidia. i. tædia, aut nauſeæ ullius mercis: quã uulgo mercantiã uocãt, ablegandæ. i. trãſmittẽdæ pp fœtorẽ ultra Tyberim: hoc eſt pelliũ parandarũ. nõ ſubeãt. i. inuadãt te. nec credas aliqd diſcriminis. i. differẽtiæ eſſe ponendũ iter unguẽta. & coriũ. i. p̃uũ unguentorũ & coriorũ. odor. n. lucri eſt bonus ex qlibet re, qd Veſpaſianus ſẽſit.

Parcendum eſt teneris, nondũ impleuere medullas
Natiuæ mala nequitiæ, cum pectere barbam
Cœperit, & longi mucronem admittere cultri,
Falſus erit teſtis, uendet periuria ſumma
Exigua, Cereris tangens aramq̃, pedemq̃.
Elatam iam crede nurum, ſi limina ueſtra
Mortifera cum dote ſubit, quibus illa premetur
Per ſomnum digitis: nam quæ terraq̃, mariq̃
Acquirenda putes, breuior uia conferet illi.
Nullus enim magni ſceleris labor: hæc ego nunq̃
Mandaui dices olim, nec talia ſuaſi,
Mentis cauſa malæ tamen eſt & origo penes te.
Nam quiſquis magni cenſus præcepit amorem,
Et læuo monitu pueros producit auaros,
Et qui per fraudes patrimonia conduplicare
Dat libertatem, & totas effundit habenas
Curriculo, quem ſi reuoces, ſubſiſtere neſcit,
Et te contempto rapitur, metiſq̃ relictis.
Nemo ſatis credit tantum delinquere, quantum
Permittas, adeo indulgent ſibi latius ipſi.
Cum dicis iuueni ſtultum, qui donat amico,
Qui paupertatem leuet, attollatq̃ propinqui,
Et ſpoliare doces, & circumſcribere, & omni
Crimine diuitias acquirere, quarum amor in te eſt,
Quantus erat patriæ Deciorum in pectore, quantũ
Dilexit Thebas, ſi Græcia uera, Menœceus,
In quarum ſulcis legiones dentibus anguis
Cum clypeis naſcuntur, & horrida bella capeſſunt
Continuo, tanquam & tubicen ſurrexit una.
Ergo ignem, cuius ſcintillas ipſe dediſti,
Flagrantem late, & rapientem cuncta uidebis
Nec tibi parcetur miſero, trepidumq̃ magiſtrum
In caueã magno fremitu Leo tollet alumnus
Nota mathematicis geneſis tua, ſed graue tardas
Expectare colos, morieris ſtamine nondum
Abrupto, iam nunc obſtas, & uota moraris,
Iam torquet iuuenem longa, & ceruina ſenectus.
Ocyus Archigenẽ quære, atq̃ eme, qđ Mithridates
Compoſuit, ſi uis aliam decerpere ficum,
Atq̃ alias tractare roſas, medicamen habendũ eſt,
Sorbere ante cibũ quod debeat aut pater, aut rex.

illa ſentẽtia poetæ. ſ. Ennij. exiſtẽs digna Dijs ſup. religs atq̃ ipſo Ioue. i. ſummo Deorum. ſ. nemo quærit unde habeas: ſed oportet habere: uerſetur ſemper in tuo ore. quod tamen Ennius dixit non præcipiens ut fiat: ſed reprehendens, qa ſic. uetulæ. ſ. mulieres mõſtrant hoc. i. ſic ſentire pueris poſcẽtibus aſſem. ut. ſ. nuces aut placẽtam emãt: & omnes puellæ diſcunt hoc ante alpha & Vita. aut (ut dñt) Beta. i. añ prima elemẽta literarũ. qđ noſtro more dices ante a. b. c. uel añ alphabetum. ſ Talibus. Ordo eſt: Ego poſſũ affari. i. alloq. quẽcunq̃ parentẽ inſtantẽ. i. inſtigãtem filiũ talibꝰ. monitis ſic. O uaniſſime dic quia iubet te feſtinare. i. añ tp̃s filium auaꝝ facer ergo pſto. i. pbeo. diſcipulũ. ſ. filiũ tuũ. meliorẽ. i. peritiorẽ magiſtro. ſ. te. Abi ſecurus. i. diſcede ab eruditiõe amplius te. tu uicere a filio tuo i auaritia. i. filius tuus te uincet ſ ut Aiax pterijt. i. exceſſit i ſcia belli & fortitudiñe Thelamonẽ pr̃em ſuũ. aut achilles uicit Pelea regẽ Theſſaliæ pr̃em ſuũ. declinatur autẽ hic Peleus hũc Pelea &c.

¶ PARCENDVM eſt teneris: eſt ueluti rñſio parẽtibus cõquerẽtibus puerulos nõ ſtatim eſſe auaros. ignoſcẽdũ, inqt, eſt opr̃ puerulis, ſi forte ea ætate auaritia te nõ uincãt, qa mala, inqt, huiuſce cupiditatis nondũ ĩpleuere medullas: nõdũ penitꝰ ĩfuſa eſt extrema cupiditas. Sed cũ facti erunt grãdiores, tunc te auaritia ſupabũt, tũc extrema laborabũt cupiditate. falſi. n. erũt teſtes &c. ſ Nõ dũ ĩpleuer medullas. rõnẽ affert nõ eſſe mirãdũ, ſi ſtatim in pueritia auaritiam, non exerceant, nondum enim ſunt maturi, ut perfecte auaritiã poſſint exercere. Nã mala natiuæ neqtiæ. i. naturalis auaritiæ. q̃ a natura hoĩum inſita eſſe ur, nondũ ĩpleuerũt medullas, nondũ pfecte puero inhæſerũt. q. d. ſata qdẽ ſunt a natura auaritiæ ſemina ĩ puero, ſed nõdũ ad maturitatẽ puenerũt. ſ Cũ pectere: tũc, inqt, cũ barbitiũ produxerit, extrema dabit ſigna auaritiæ. falſus. n. erit te &c. ſ Lõgi cultri: pphraſis eſt nouaculæ. i. cũ cœperit radere barbã. ſ Vẽdet piuria: peierabit. ſ Sũma exigua: modica mercede & lucro ſ Arã Cereris: illic. n. ſanctiſſimũ habebať iuſiurãdũ. ſ Elatã iã crede nurũ: ita iã unuſqſq̃ auaritia flagrat: ut ĩ periculo nouæ nuptæ ſint, ne a ſpõſis tollanť, ſi dotẽ grãdẽ tulerit. ſ Elatã: extinctã. Nã efferri proprię dñr mortui, cũ ad ſepulchrũ feruntť. Terẽt. Efferť, imus, ad ſepulchrũ uenimus. ſ Dote mortifera: dote grãdi, ex q̃ ei mors acceleret. ſ Quibus illa pmet: cũ q̃dã in ſeratione pñũcianda ſunt: q. d. aconito infectis. ueneficiũ. n. itelligit, quod p aconitũ parať. de quo Plin. ſic: Cõſtat omniũ uenenoꝝ ocyſſimũ eſſe acconitum, & tactis quoq̃ genitalibus fœminini ſexus aĩaliũ, eodẽ die iferre mortem. hoc fuit uenenũ, quo iterẽptas dormiẽtes a Calphurnio Beſtia uxores, M. Cecilius accuſator obiecit. ſ Nã q̃ terraq̃, mariq̃: irriſio eſt poetæ. Nõ mirũ eſt ſi adoleſcens ſpõſã aconito necat dormiẽtẽ. nã ſic facilius & breuiore itinere ſibi cõparabit diuitias, quæ terra, & mari, & lõgioqs locis acqrẽdæ forẽt. ſicq̃ mores ſui tp̃is poeta ſubſannat. ſ Nullus labor. ſentẽtia eſt catholica, qua pr̃ſenti negocio

IO AN. BRIT.

Efferri

Acconitum

apte

apte poeta accõmodat, ut sit sensus: Ingẽs scelus sine ullo labore pfici solet:ut puta hoiem ueneno, aut ferro tollere, aut domũ incẽdere. Nã quisquis:rõnẽ affert q̃re filius p auaritiam tot scelera exerceat,ut sit sensus & ordo. Quicq̃, inq̃t, pcepit & iperauit cupidita tẽ magni census filijs, & pducit pueros auaros.i.erudit, & docet le uo monitu.i.sinistra & parua doctrina: & q subaudi extrisecus mo net,aut aliqd tale,pr̃imonia cõduplicari p fraudes. Dat libertatẽ, & totas habenas effũdit Curriculo.i.dat ptatẽ adolescẽti: ut rapiat .i.i causa est,ut(sic istruẽdo)adolescẽs aium suũ p summã libertatẽ ad auaritiã applicet. Praecepit amorẽ.i.pcipiẽdo ifudit cupidita tẽ hñdi cẽsus. Sic ante: Mitẽ animum,& mores modicis erroribus aequos. Praecipit. Et q p fraudes:aliq putat hoc carmẽ nõ ẽẽ Iuu. nec oino inserendũ.neq,n.sensum elicias, nisi extrinsecus subaudias monet.ut sit sensus:Et q monet pr̃imonia cõduplicari p fraudes. Totas effudit habenas Curriculo.metaphora sũmpta est ab auriga, q currẽtibus eqs i Circo habenas relaxat.i.pr̃ remittit habenas filio.i.oẽm ptãtẽ facit, ut p oẽs auaritiae cãpos currat, & uagetur. Curriculo.i.adolescẽti p extremas sordes currẽti. Sic Virg. Currũ p equo posuit: Infrenãt alij currus.i.equos. Et alibi: Nec audit currus habenas.i.ipsi eqi nõ audiũt habenas. & alibi: Domitãt i puluere currus.i.equos sub curribus. Q uẽ. adolescẽtẽ filiũ tuũ. Si reuoces:si uelis reuocare a cursu acq̃rẽdi.i.ne tãta auaritia laboret. Subsistere nescit:nescit finẽ facere. Rapit:fert pceps i profunda auaritiã pstat aũt i translatione aurigae auaritia i Circo. Te cõtẽpto, & metis relictis:te cõtẽpto, q reuoces.nã te cõtẽnit si eum dimoueas a cursu suo. Mẽtis relictis:tãto,inq̃t, auaritiae ipetu fertur: ut nullũ sibi terminũ, aut finẽ faciat, sed oẽs pereat more aurigae, q i Circo metas(ut debet)nõ lustrat, sed cursu pterit. Nã in Circo duae erãt metae.de qbus diximus illic: Spatiũ lustrabit utrinq̃ meta rũ.circũ qs ferebãt aurigae. septẽ aũt curricula ludorũ Circensiũ solẽnia fuisse docet Gellius libro.iii.capit.x. de quibus sic Propert. Haud prius infecto deposcit pmia cursu, Septima q̃ metã triuerit arte roda. Ordo aũt est: Et spoliare doces, & circũscribere & caetera. Cũ dicis Iuueni stultũ:sensus est: Pr̃ causa ẽ, ut filius nullũ opus liberalitatis exerceat, sed potius ut spoliet, & decipiat, cũ dicit illũ stultũ esse, q donet amico suo, & q ppinquo paupi subueniat. Circũ scribere:decipere.tractũ ẽ uocabulũ ab ijs, q lõgo scripturae amfractu hoiem circũigũt. Quarũ amor.i.qrũ diuitiaẽ studiũ est in te pr̃e trũ, quãtũ fuit Deciorũ i pr̃ am. In pectore Decio:hoc est patris & filij, quo utercq pptia se deuouit.P.n.Decius pr̃ cõsul bello Latino collega Man. Torquato, positis apud Vescerim fluuium castris, cũ utriq cõsuli sõmo obuenisset, eos uictores futuros, quorũ duxi plio cecidisset, eũ collato cũ collega somnio cõuenisset, ut cuius cornu i acie laboraret, is Dijs se manibus uoueret, iclinante sua parte, secũ hostes p Valeriũ põtificẽ Dijs manibus deuouit, ipe tu i hostes facto, uictoriã suis reliqt.P.aũt Dec. filius. iiii. cõsulatu cũ Fabio Maximo.cõ Galli, Sãnites, Vmbri, Thusci cõtra Romanos cõspirassent, ubi exercitu in aciẽ ducto, & cornu inclinãte exẽplũ pris imitatus, aduocato. M. Liuio põtifice hastae isistẽs, & solẽnia uerba respõdens, se & hostes Diis manibus deuouit. Impetu i hostes facto uictoriã suis reliqt.corpus a collega laudatũ, magnifice sepultum est. Menoeceus:Menoeceus Thebanus fuit Creontis filius, q cũ cognouisset p Tiresiã uatẽ Thebas semp liberas fore, & nũq capi posse, si se uolũtariae morti exponeret, hoẽs e moenibus transfixo pectore sup hostes sese ieciť inscio patre. Haec ex Papinii li.x. Thebaidos. De cuius nece sic tradit. Saguine tũc spargit turres, & moenia lustrat, Seq sup medias acies nõdũ ense remisso tescit, & in saeuos cadere est conatus Achiuos. Ci.i pri. Tusc.sic scri. Menoeceus uero nõ pterm ttẽ, q oraculo edito largitus est patriae suũ sanguinẽ. Si Graecia et uera:hoc tanq̃ fabulosũ cõmemorat. Nã Graeci innumerabiles habẽt fabulas. Vnde illud est: Et qcquid Graecia mendax Audet in historia.uñ Cic.in pri.de legibus. Plin. lib.viii.ca.xxi. Mirũ est q pcedat Graecia credulis, nullũ tã ipudẽs mẽdaciũ est, ut teste careat. In qrũ sulcis:fabulosa illa Cadmi historiã tãgit:ut Thebas patriã Menoecei designet. Cadmus.n. A genoris filius cũ post raptũ Europae sororis in Boeotia de sedisset, & dificasset Thebis quosdã ex socijs misisset, q ad rẽ diuinã aquã afferrẽt nec ii redirẽt:ipse pfectus cõperit eos a serpẽte iuxta fontẽ stabulãte deuoratos, quẽ cũ mirabũdus spectaret, audiuit uocẽ fore, ut ipse quoq serpẽs spectaret, qd' postea accidit i extrema senectute.nã ipse una cũ uxore i serpẽtẽ puersus est.occiso igit eo serpẽte, eius dẽtes accepto oraculo seuit:ex qbus hoies armati orti sunt, q oẽs statim se mutuis uulneribus cõtõderũt pter septẽ, q Cadmo se

Currus p equis

Metae duae in Circo

De Decijs

Menoeceus

Cadm'

iunxerũt. Tanq̃ & tubicẽ surrexerint una: tãto quidem cũ impetu arma iter se distrinxerũt:ut putes ad id certamen tibicine excitatos fuisse. Ergo ignẽ:sensus ẽ: Filius tuus, cui principia, & semina auaritiae ostẽdis, i tatũ cupiditatis rabiẽ missus ẽ, ut oẽs quoscũq possit spoliaturus sit, sed nec tuipse tutus eris.te.n.iterficiet, cũ q cupiditati suae obstes. Ignẽ.rabiẽ illã, & ardorẽ acqrẽdi.i. ipsũ filiũ tuũ feruẽti cupiditate accẽsũ. Cuius scitillas: cuius tu semina & pricipia dedisti. Leo alũnus.i. filius tuus, quẽ hoc mõ aluisti, te magno fremitu occidet. Trepidũ mag strũ:alludit ad historia sui tpis. Nã Leo mãsuetus tpibus Domitiani i theatro magirum, a quo fuerat educatus, lacerauit. Martia. Laeserat ingrato Leo perfidus ore magistrum. In cauea:septa, qbus ferae coercent, cauea dĩr. Horat. Ac uelut ursus Obiectos caueae ualuit si frãgere clatros, Cic. ad Herẽ. Statim sicut e cauea Leo missus, aut aliq teterrima bellua soluta ex cathenis uolutabit, & uagabit. Q ua similitudine cauea itẽ appellatur ipsum amphitheatrũ. Apul.i asino aureo: Venus ecce cũ magno fauore caueae i ipso medi tullio scaenae circũfuso pplo, astitit. Val. Flaccus in.iiii. Argonauticon de Polluce sic inq̃t: Nã nec ad Aclei pugnã uidet ora parentis, Nec sonat oebalius caueae fauor. Plau.i Amphyt. Vt cõquisitores singuli i subsellia eãt p totã caueã spectatoribus. Nota mathematicis:est ueluti risio poetae ad patrẽ dicẽtẽ nõdũ mortis suae tps aduenisse: ut mathematici affirmauerũt:ut dicat: Scio genesim tuã notã esse mathematicis:ac si dicat scio lõgã tibi a mathematicis uitã pmitti: sed molestũ est filio expectare tantã mortis suae dilatiõnẽ, te.n.iterficiet añ tẽpus tibi a fatis statutũ. Mathematicis:mathematici nõ solũ astrorũ periti dĩr, sed & q arithmeticae, musicae, & geometriae rõnẽ callẽt. Nã siderali sciẽtia freti multis futura pdicebãt μαθήματα.n.graece, disciplinae dĩr latinae. Genesis tua.i.genitura tua. & qd inde de te futurũ sit. Na hi holum natiuitates & horoscopũ cõtẽplãtes multa(ut diximus) futura pdicebãt.uñ Trangl.in Tito: Dicit et cognita utriusq genitura imiñere ambobus piculũ affirmasse. Idẽ in Caligula: Cõsulenti quoq de genitura sua, Sulla mathematicus certissimã necẽ appropinquare affirmauit. Tardas color:tardã mortẽ.nã nimis diu uiuere ei uideris, & cupit te añ tẽpus mori.uñ & Ouid. Filius añ diẽ patrios inqrit i annos. Colos:stamina Parcarũ, qbus uita hoĩs di sponit. Nã nõc obstas:ipedimẽto es filio tuo qppe, q uideris diu uiuẽdo bona domestica atterere. & sic ondit adolescẽtẽ istructũ auaritia i oẽ scelus ruet. Senectus ceruina.i.lõga, q̃lis ceruis attribuit. Pli. Vita ceruis i cõfesso lõga post.c.annos, aliqbus captis cũ torqbʼ aureis, quos Alexãder magnus addiderat adopertis cute i magna obesitate. Archigenẽ hoc est medicũ.nã Archi genes nomẽ ẽ medici.de quo supra: Aduocat Archigenẽ. p quo oẽm medicũ itelligit. Ocyus q̃re.i.medicũ cito fac pueias: ut tibi aduersus filij uene na tradat aliqd' antidotũ. Mithridates cõposuit.i. antidotũ qle sibi Mithridates ex Põti cõficiebat aduersus uenena efficacissimum, eius cõpositionẽ i cõmẽtario ipsius manu scriptã iuenit Põpeius i eius sanctuarijs.ut docet Pli.li.xxiii. cap.ix.ex duabus nucibus sic siccis ficis totidẽ & rutae folijs.xx. simul tritis: addito salis grano: & q̃ hoc ieiunus sumat nullũ uenenũ nociturũ illo die. Sed de hoc plura in fine sextae Satyrae. Si uis aliã decerpere ficũ:ordo est. Me dicamẽ est tibi habẽdũ quod, aut pr̃, aut rex debeat sorbere añ cibũ, si uis decerpere &c. Q uod: p q̃le tã debeat bibere pr̃, q rex.nã ita pri timẽdũ est aduersus isidia filiorũ, q regi aduersus ciuiũ & domesticorũ:ut ondat patres nõ magis esse tutos ab insidijs filiorũ, q̃ q regnũ possidet ab isidijs ciuiũ.sic q notat scelera sui tẽporis. Ante cibum: & remediũ aduersus uenenũ. Aliam ficum: idest alium autumnum, ac per hoc alium annum uiuere.

Caueа

Mathematici

Antidotum

PARCENDVM est.i. tu parcere debes.teneris sup.liberis tuis.mala nequitiae.i.auaritiae, & alterius iniquitatis. nondũ ipleuere.i.nondũ impleuerũt. medullas.i.interiora semina, siue affectiones naturae: quas natura senibus affert, Cõ.i.ubi, uel postquã. coes perit pectere barbã.i. habere barbã tam prolixã: ut pecti possit. & a dmittere ad guttur. s.suũ mucronẽ.lõgi cultri.i.cultri rasorij, seu nouacula.ipse erit falsus testis. & uẽdet exigua summa .i. modica mercede piura.tãgens arã & pedẽ Cereris. crede morũ tuã.i.uxorẽ eius.ia elatã.i.ad sepulchrũ portatã.si subit.i.subintrat tua limina.cũ dote mortifera.i. cuius gratia moriet intoxicata a filio tuo. qbus digitis:qa ueneno cicutae (fect⁹ pmet illa a marito in membris muliebribus.per somnũ.i.dum dormiet. Nã breuior uia.i. ratio, & modus acquirẽdi diuitias. s.ueneficiũ. cõferet tibi. s. filio tuo ea q̃ tu putas acquirenda.i.debere acquiri. terra & mari.i.p terras & maria. Nullus.n. labor est magni sceleris.i.facile est magnũ sces

Ascen.

lus perpetrare:per quod diuitias acquirat.ſ. uxorẽ dotatam uene⸗no necare. Tu dices olim.i.in tpe futuro:quãdo audies filium tuũ hoc feciſſe:ego nunq̃ mãdaui filio.ſ.meo.hæc.i.ut huiuſmodi facerет:nec ſuaſi talia. Docet poeta ꝙ imo:qa licet expreſſe nõ mãdaſti: tamẽ o cauſa & origo malæ mentis filij tui eſt penes te.i.a poteſtate tua olim deprẽdebat.nam quiſquis.i.quicũq; pater ſcilicet:præcepit filio ſuo amorẽ magni cenſus:& ꝓducit.i. paulatim facit. leuo monitu.i. ꝑuerſa admonitione pueros.ſ.ſuos auaros. & qui dat libertatẽ cõduplicare.i. conduplicãdi patrimonia per fraudes:effudit.&.i.ẽt. curriculo.i.equo currẽti cũ curru, quẽ trahit in curuli certamine. hoc eſt ꝑ metaphorã filio ad diuitias ꝓperãti totas habenas.i. liberũ curſum,quem equũ:hoc eſt filiũ ſic currẽtẽ.ſi reuoces.i.reuocare tentes.neſcit ſubſiſtere.i. ſe retinere ut redeat.& rapit.ſ.impetu te cõtempto.& metis.i.terminis conſtitutis.relictis.i. trãſgreſſis.i.ultra quã ſatis eſt poperat. nemo credit.i.ueret ſatis ſup. filiũ delinquere tantum,quantũ permittas.i. quantũ ex modica tua ꝑmiſſione delinquat.adeo.i. inſtantũ.latius.i.amplius indulgẽt.ſ.filij ſibi,q̃ tu permiſeris. cũ.i. quãdo.tu dicis iuueni ſtultũ ſuple eſſe,q donet amico.& qui leuet.i.iminuat. & pro.i. attollat.i.leuiorẽ faciat (ſicut in ſtatera quod leuius eſt,attollitur.& eleuat)pauꝑtatẽ ꝓping.i.ꝯſanguinei, aut proximi ſui.tu doces & ſpoliare,& circũſcribere.i. auferre,& decipere, & acquirere diuitias,ſup.cũ omni crimine. quarũ ſcilicet diuitiarũ. tãtus amor eſt in te, quãtus amor patriæ erat ĩ pectore Decioꝝ.q ſe pro repub. deuouerũt.& quantũ Menœceus uir Thebanus dilexit Thebas patriã ſuã:pro quarũ ſalute gladio incubuit,& ſe interemit.ſi Græcia uera,q̃ ſæpe mẽtita eſt,& q̃ illi hiſtoriæ fabulamẽta adiungit. unde ſubdit. In quarũ.ſ.Thebarũ.ſulcis .i. qui apud Thebas arante Cadmo facti eſſe dicũtur.naſcũtur legiones.ſ.militũ cum clypeis. dentibus.i.ex dentibus.anguis.i.draconis illic ſeminatis. & capeſſunt.i.ineunt.cõtiuuo.i.ſtatim,ut orti ſunt horrida bella, quibus ſe interemerũt.tanquã.i.quaſi uero tubicen,qui eos ad bella incitaret,& accẽderet.ſurrexerit.i.natus fuerit. una.i. pariter cum eis. Ergo quia natura noſtra prona eſt ad malũ:tu uidebis ignem, cuius ipſe. ideſt. tu. dediſti ſcintillas.ideſt. fomata modica. flagrantem.ideſt ardentem late. & rapientem cuncta.i.uidebis filij auaritiam,cuius tu ſemina induxiſti:cũcta uaſtare. nec parcetur a filio ſcilicet:tibi miſero.& Leo alumnus abs te altius tollet.i. dilaniãdo in aerẽ proiiciet magno fremitu.in cauea.i. in eo loco, ubi nutritus eſt te ſcilicet magiſtrũ. trepidũ.i.timore trepidantẽ:hoc eſt filius tuus abs te alitus,& ad auaritiã eruditus tẽpore futuro dilaniabit, aut ueneno tollet te in domo tua. in qua eũ aluiſti.ſicut tpe Domitiani qdam Leo domitorẽ ſuũ dilaniauit. Geneſis.i. uitæ tuæ duratio.q̃ ex geneſi.i.natiuitatis hora, aut generationis a mathematicis deprehẽditur.eſt nota mathematicis:hoc eſt forte mathematici promittũt tibi longam uitã.ſed graue eſt ſupple filio expectare tam dos colos.i.periodũ Parcarũ colo deſignata. & tu moraris: ideſt impedis.uota.i.deſideria filij tui.ſenectus tua longa & ceruina .i. uiſa tã lõga,q̃ lõga eſt ceruorũ,q̃ longiſſima eſt.torquet.i. cruciat. iuuenẽ ſcilicet filiũ tuũ.quære ergo ocyus.i. ualde celeriter. Archigenẽ:ideſt medicũ bonũ:qualis erat Archigenes,uel reuera ipſum Archigenem.atq; eme.ſ. antidotũ.i. remedium contra uenenum: quod Mitridates rex Põti cõpoſuit,& ab eo mithridaticum dicit. Si uis decerpere.i.ex arbore digitis tuis colligere aliam ficũ. atq; tractare alias roſas.i.uiuere.uſq; ad proximũ uer aut forte adhuc dimidiatũ annũ:qa tam ficus,q̃ roſæ biferæ reperiũtur.medicamen eſt habendum tibi.quod pater aut rex.i.quiuis diues debet ſorbere ante cibum.ſ.mithridaticum. ne ſcilicet ueneno inficiatur.

Monſtro uoluptatem egregiam,cui nulla theatra,
Nulla ęquare queas prætoris pulpita lauti,
Si ſpectas quanto capitis diſcrimine conſtant
Incrementa domus,ærata multus in arca
Fiſcus,& ad uigilem ponendi Caſtora nummi,
Ex quo Mars ultor galeam quoq; perdidit,& res
Non potuit ſeruare ſuas. ergo omnia Floræ,
Et Cereris licet,& Cybeles aulæa relinquas,
Tanto maiores humana negotia ludi.
An magis oblectant animum iactata petauro
Corpora:quiq; ſolent rectum deſcendere funem?
Quam tu,corycia ſemper qui puppe moraris,
Atq; habitas Coro ſemper tollendus,& Auſtro
Perditus a ſiculis ſacci mercator olentis?
Qui gaudes pingui antiquæ de littore Cretæ
Paſſum,& municipes Iouis aduexiſſe lagenas?
Hic tamen ancipiti figens ueſtigia planta
Victum illa mercede parat,brumamq;,famemq;
Illa reſte cauet.tu propter mille talenta.
Et centum uillas temerarius.aſpice portus,
Et plenum magnis trabibus mare.plus hoĩum eſt iã
In pelago ueniet claſſis quocunq; uocarit
Spes lucri, nec Carpathium.getulaq; tantum
Æquora tranſiliet,ſed longe Calpe relicta,
Audiet herculeo ſtridentem gurgite Solem
Grande operæpretium eſt,ut tenſo folle reuerti
Inde domum poſſis,tumidaq; ſuperbus aluta
Oceani monſtrat,& iuuenes uidiſſe marinos.

¶ MONSTRO uoluptatem egregiam: ait poeta in contemptũ auari, maiore uoluptatẽ capi ex laboribus & anxietate eius, dũ ſe multis periculis exponunt cauſa lucri.q̃ ex ludis theatralibus,& ſcænicis.¶ Nulla theatra: nullos ludos theatrales,q ad hominũ uoluptatẽ parant. ¶ Nulla pulpita:nullos ludos ſcænicos. Nã in ſcæna pulpita extruebantur. unde alibi:Haud tñ inuideas uati,quem pulpita paſcunt.lege Victru.¶ Laut ꝑtoris ad ornatũ triũphalẽ reſpexit.Nam ꝑtor ludis theatralibus habitu triũphali præerat.Vñ ſuperius. Quid ſi uidiſſet ꝑtorẽ in curribus altis In tunica Iouis.¶ Quãto diſcrimine:ſi cõſideras pericula,qbus ſe obijcit dũ ſtudet rem domeſticã augere.¶ Multus fiſcus expoſitio eſt.i.multus ſacculus.Nam (ut alibi diximus (auctore Pædiano) ſportæ, ſportulæ, ſportellæ nũmoꝝ ſũt receptacula, & ſacci,ſacculi,ſacelli, & crumenæ & uelleræ, & ſcortæ, & mãtica, & marſupia:ita fiſci,fiſcinæ, fiſcellæ. Fiſcũ autẽ proprie pecuniæ principis eſſe oñdit Pli. in Panægyricis his uerbis: At fortaſſe nõ eadẽ ſeueritate fiſcũ, q̃ ærariũ cohibes: imo tanto maiore, quãto plus tibi licere de tuo, q̃ de publico credis. De fiſco plura diximus in.iiii.Satyra. ¶ Nũmi ponẽdi ad Caſtora uigilẽ:cæcitatẽ auari oñdit,q multis ſudoribus & periculis uitæ pecunias acquirat:q̃s ſæpe ſolet amittere depoſitas apud trapezitas irruẽtibus furibus. ¶ Vigilẽ: propter cuſtodes,q tẽpore noctis excubarẽt metu furum. ¶ Ad Caſtora.:deſt apud mẽſarios,q erant in foro,ubi erat ædes Caſtoris. Ibi.n.apud nũmularios deponebãt pecunias ſuas,quo tutiores eſſẽt:quod noſtris ẽt tẽporibus fieri uidemus Venetijs. Hocq; ẽt apud priſcos factitatũ docet multis in locis. Plaut.tũ illic in captiuis: Ibo intro, atq; intus ſubducã ratiũculã quantillũ argẽti mihi apud trapezitã ſiet. Aedem aũt Caſtoris & Pollucis fuiſſe in foro oſtẽdit Dionyſius ſic:Huius aũt inopinatæ, admirabiliſq; apparitionis cũ ſigna adhuc Romę multa:tũ uero eſt ædes Pollucis & Caſtoris, quã ſup foro extruxit ciuitas:ubi uiſa ſunt illorum ſimolachra. ¶ Ex quo Mars:ſcribit Trangl. Auguſtũ publica opera plurima extruxiſſe, ex qbus ꝑcipua forũ cum æde Martis ultoris fori extruendi cauſa fuit hoĩum,& iudiciorũ multitudo,quę uidebat̃ nõ ſufficientibus duobus etiã tertio indigere. Aedẽ Marti bello philippenſi ultione paterna ſuſcepto uouerat. Tẽporibus igĩ poetæ nũmularij, qui in foro reſidebãt, ſpoliati oẽm pecuniã apud ſe depoſitã amiſerunt adeo, ut dicat poeta iam ex quo forũ Martis ſpoliatũ eſt pecunia, ad alterũ forũ Caſtoris eſſe deponendas. Galeã quoq; perdidit.nam fures,cũ nummularios diriperẽt,ne ipſi quidẽ Marti pepercerunt. nã ei inſignia ſua abſtulerũt. ¶ Ergo omnia Floræ: cũ ergo,inquit, in uarijs laborũ & periculorũ fluctibus auari uita agitetur, potes relinquere ludos Florales,Cereris,& Megaleſiacos ex quibus non tantã ſpectãdi uoluptatẽ capies,quãtã ex negocijs,& incommodis auari. ¶ Omnia aulæa:oẽs ludos theatrales.in qbus aulæa tenduntur,& alia uela,cũ ad arcendũ Solem,tum ad decorandas ludorũ apparatus. ¶ Floræ: Flora,cũ opes imenſas quæſtu meretricio acquiſiuiſſet,populũ Ro.moriens hæredem reliquit cũ magna pecunia: ex cuius annuo fœnore ſuus natalis dies celebraretur editione ludorũ,quos appellãt,Floralia.De his multa Lactatius, & nos apud Perſium

JOAN. BRIT.

Fiſcus

Aedes Caſtorũ

Aedes Martis

Floralia

Persium illic: Nostra ut Floralia possint Aprici meminisse senes.
Ludi aũt uoluptuarij erãt, & iocosi, & cũ omni lasciuia celebraban
tur, cõuenieti memoriæ meretricis, nã pter licentiã uerborũ, qbus
ois obscænitas effundit, exuunt et uestibus populo flagitãte mere
trices. De quibus meminit & Valer. libr. secũdo. cap. de maiestate:
Catone ludos Florales spectãte, populus ut mimæ nudarent postu
lare erubuit. Martialis: Nosses iocosæ dulce cũ sacrũ Floræ: Cur in
theatrũ Cato seuere uenisti: ⁋ Et Cereris: hoc est ludos Cereris: quę
Cerealia Cerealia dicunt, qui in Circo currẽtibus eqs celebrabant. Cor. Tas
citus: Vtq; Circensiũ, Cerealiũ ludicrũ pluribus equitũ cursibus ces
lebraret, Ouidi. in. iiii. Fastorum: Circus erit põpa celeber, numero
q; Deoꝝ. Primaq; uentosis pascua petetur equis. Hic Cereris ludi:
nõ est opus iudice causæ. De ludis Circensibus celebratis in hos
norẽ Cereris, & Cybeles multa diximus in tertia Satyra illic. Si po
Megale tes auelli Circensibus. ⁋ Aulæa Cybeles: ludos in honorẽ Cybeles
sia magnæ matris Deũ dictos megalesiacos: ἀπὸ τῆς μεγάλης μήτρος:
hoc est magna matre: quos instituit Iunius Brutus extructa æde in
palatio, auctor Liui. libro. vi. de bello macedonico. ⁋ Tãto maiores
licet, ingt, ex huiusmodi ludis summa capiatur uoluptas, tamẽ cos
potest relinquere, quia humana negocia maiores sunt ludi, & mas
ior delectatio spectãdi; ut sit ordo: Humana negocia sunt tãto ma
res ludi, ac si dicat: multo maiores ludi. & maior uoluptas. ⁋ An
magis oblectãt: cõparatione ostẽdit minorẽ capi delectationem ex
artibus ludicris, q̃ ex uita auari. Nam cũ eius negocia cõtemplaris
habebis quod multũ rideas, quodq; te plurimũ delectet. hæc autẽ
interrogatio, q̃ affirmatiue fit, uim habet negãdi: ut interemi homi
nẽ. i. nõ interemi. cõtra. quæ negatiue profert, affirmat: ut nõ cepi
hostẽ. i. cepi. est aũt sensus: An maiorẽ affer uoluptatẽ petaurus in
theatro, cũ corpus suũ iacit per circulos: uel funambulus, qui gras
ditur per funẽ, q̃ tu o auare, qui nauigas propter opes maiore peri
culo uitæ, q̃ petaurus, & funambulus ludãt in theatris. ⁋ Iactata:
immissa per circulos, ut uidetur significare Mart. Quid si p graciles
Petaurus uias petauri Inuitũ iubeas subire Ladam? Et alibi: Quam rota trãs
Petauris missio toties impacta petauro. Vbi clare ostendit petaurum nihil
sta aliud significare, q̃ illũ, q se trãsmittit per rotã: hoc est per circulũ
impactũ humi. nam per circulũ admodũ angustũ agiliter transuos
lat pcedẽtibus manibus, cũ reliqua corporis parte ita, ut circulum
non tangat, & in pedes prosiliat, tanta est corporis agilitas, quod
aliquando me uidisse memini. Nonius ait a ueteribus appellatos
petauristas, qui saltibus, uel scænis leuioribus mouerentur. Varro
de uita patrum lib. secũdo. Galli & Germani petauristæ: a πετάζω
quod est extendo & pando. uel a πέτω: quod est uolo. & αὔρα aus
Funams ra. uident. n. p aerẽ uolare. ⁋ Descẽdere funẽ: periphrasis est funam
bulus buli, q p funes ambulat. i. idẽ funerepus uocatur ab Apuleio a fus
Funeres ne & repo. græce schœnobates dr. ⁋ Puppæ corycia. i. in naue ers
pus rabũda, & propemodũ pdatoria: cũ oĩ cõtẽpto periculo lucra huc.
Scœnos & illuc nauigãdo sectaris: quo more errãt piratæ Cilices: sicq; aua
bates rũ lucri studio tanq̃ piratã uult itelligi. Cilices. n. piratæ fuerunt sę
uissimi: quos Põpe. intra quadragesimũ diẽ penitus sustulit. Corys
cos aũt appel auit a Coryco oppido Ciliciæ. eiusdẽ nois est pmons
toriũ, & Portus, & antrũ. Illinc optimũ crocũ habet, ut docet Plin.
Coryciũ ẽ antrũ nympharũ fuit celeberrimũ & formosissimũ (aus
ctore Strabone) in mõte Parnaso. ⁋ Coro: uẽtos est, q (ut docet Pli.
lib. ii. ca. xlix.) flat ab occasu solstitiali. quẽ græci Argestem uocat.
⁋ Perditus: oi rõne destitutus. ⁋ Mercator a siculis: hoc est, q a sicus
lis mercans. ⁋ Olẽtis sacci: mercium olentiũ, q̃ saccis inferciunt. cro
cũ aũt itelligit: nã Sicilia (ut auctor est Strabo) frumẽtũ, crocũ, mel,
pecora, pelles, lanas i urbẽ mittebat. & sicanũ crocũ appellat papi.
in Siluis: Et tenues Arabũ respirãt gramine plumæ, Sicaniiq; cro
Passum cis. ⁋ Passum pingue: pprium est epitheton passi. est. n. genus uini, qd
olim ex Creta mittebat ex uua, quã sticã græci, nos apiã, & sirpulã
appellamus. fit pluribus modis: sed diligẽtiores uuas siccant Sole,
donec paulo amplius dimidiũ põdus supersit: sicq; a patiẽdo Sole
Creta passum denoiat. Lege Plin. & Colum. Varronẽ, & Palladiũ. ⁋ Cres
tæ antiq̃ aut nobilis, aut lõgi tpis, cũ ibi natus sit ipse Iupiter: q tos
tius mũdi moderator habebat. Insula est i mari Aegæo centũ urs
biũ (ut tradit Pli. clarissima fama. unũ Virg. Creta Iouis magni mes
dio iacet insula põto: Mõs Idæus ubi & gẽtis cunabula nrę Centũ
urbes habitãt magnas uberrima regna. Nã illic i Ida Iupiter natus
ẽ & nutritus a nymphis, & capra Amalthea, adhibitis Curetibus.
⁋ Municeps Iouis: ex ea pria, q fuit & Iupiter. Nã municeps appels
lãt tã poetæ, q̃ oratores eiusdẽ loci cultores: q̃si q idẽ munus capis
ant. unũ Vulpia. lib. pri. digestoꝝ scribit municipes dici suos cuiusq;
ciuitatis ciues: utputa Cãpanos, puteolanos. ⁋ Hic tñ: funambulus.
ingt, q se piculo uitę exponit. id qdẽ facit: ut. necessaria adsictũ, &
uestitũ assequat. Tu uero auare nulla te ipellẽte necessitate, sola hũ
di libidine, i oẽ piculũ te demittis, ac p hoc colligit funãbulũ uẽia
esse digniorẽ, q necessitate, nõ aũt cupiditate studiũ suum exercet.
⁋ Hic. i. funambulus. ⁋ Illa mercede: quã cõsequit a spectatoribus.
⁋ Cauet: uitat. ⁋ Tu pp mille talẽta, & centũ uillas temerarius: sẽsus
est: Funambulus temerarius est urgẽte necessitate, sed tu isatiabili
cupiditate hñdi, subaudi ergo extrinsecus es: ut sit temerarius, qui
nulla habita piculi rõne mari te cõmittis. ⁋ Talẽta q. i nos talentũ Talentũ
gręci τάλαντα uocãt a pondere & trutina. põdus uero uariũ fuit.
Nam talentũ magnũ attiõ octoginta tres habet libras: paruũ ues
ro sexaginta auctor Priscia. apud Romanos uero talentũ (auctore
Seruio) septuaginta fuit libraꝝ. Plin. ex auctoritate Varronis scris
bit lib. xxxiii. cap. iii. Talentũ Ægyptũ põdo octogita patere. Erat
ptereã talentũ Rhodiũ qngẽtoꝝ denariorũ. Erat talentũ Euboicũ
q̃tuor milliũ denarioꝝ Romanorũ. Neapolitanũ sex denarioꝝ. Sy
racusanũ triũ denariorũ. ⁋ Aspice portus: cũ idignatione dictũ sas
tyrica in pfundã mortaliũ auaritiã. ⁋ Magnis trabibus: magnis na
uibus cõpactis ex trabibus. Persi. Quin trabe fracta. Plus hoium
in pelago: subaudi extrinsecus est, q̃ i terris. Dictũq; est in detesta
tionẽ auaritiæ, cuius ipulsu hoies in picula se dimittũt manifestissi
ma. ⁋ Veniet classis: unusqsq; nõ timet eo nauigare, ubi aliq̃ sit sibi
spes lucri. ⁋ Carpathiũ mare, qd' est iter Rhodũ & Ægyptũ a Carpa Carpas
to isula denoiatũ: q̃ una est ex Sporadibus. ⁋ Getula: Lybyca. nam thus
Getula pars est Africę Mauritaniæ: cõtermina. dicta a Getulia Vul
cani filia. ⁋ Sed lõge Calpe relicta: sensus est: Etiã in Oceanũ exibit
in Gaditano freto. Nã Calpe mõs est Hispaniæ, qui occurrit nauis Calpe
gãtibus in Oceanũ alto cacumine ad radices hẽt oppidũ Calpen:
quod Timosthenes scribit cõditũ fuisse ab Hercule: & olim appels
latũ Heracleã. Illud aũt obseruandũ: quod & Priscianus miratus
est lib. vi. Iuuenalẽ Calpe ablatiuũ corripuisse: cũ sit simile hoc nos
mẽ Penelope, Arachne, Calliope: q̃ noia nunq̃ corripiũtur, cũ e. lis
tera græca semp in e lõgã uertat. ⁋ Solem stridentẽ: hoc est ex sen
tẽtia Possidonij, qui auctore Strabone) ait Solẽ in finitimis Oceani
littoribus maiorẽ occidere ingẽti strepitu: ac si i illo restinguẽdo pes
lagus efferuescat. unũ Statius in Genethliaco Lucani: Sũmis Oceas
ni uides in undis, Stridorẽq; rotæ cadentis audis. ⁋ Gurgite Hercu
leo: Oceano Atlantico: quod est extra colũnas Herculis. colũnas
aũt appellat Abilã, & Calpẽ mõtes: qbus scissis Oceanus ob occas Abila
sum Solis irrũpens leuo latere, Europã radit. Africã dextro, atq; in
ter Mauros fundit & Hispaniã. ⁋ Grãde operæpretium est: insultat
auaro p ironiã. ⁋ Operepretiũ. i. uoluptuariũ, & utile sumptum. ab
operarijs, qbus post opus suaue est præmium laboris sui accipere.
⁋ Tenso folle. i. pleno marsupio. Alibi ante: Si reddat ueterẽ cum
tot a ærugine follẽ. ⁋ Tumida aluta: idẽ est. i. plena crumena ex alu Aluta
ta facta. Aluta. n. pro omni pelle molli accipit. Oceani monstra, & Oceani
iuuenes uidisse marinos: scribit Plin. lib. ix. In Oceano gaditano monstra
marinũ hominem toto corpore absoluta similitudine ascendere na
uigia nocturnis temporibus, statimq; degrauari, quas isederit par
tes. Item circa littus Lugdunensis puinciæ trecentas amplius bes
stias mire uarietatis, & magnitudinis a reciprocãte destitutas Ocea
no. ptereã legatos Vlisiponensiũ nũciasse Tiberio Cæsari uisũ, aus
ditumq; quodã in specu concha canẽtẽ Tritonẽ, & in littore Santo
num elephantes, & arietes candore tantum cornibus assimilatis.
ac Nereidas multas uisas fuisse. item multa alia monstruosa.

⁋ MONSTRO &c. Docet q̃ ridicula sit uita auarorũ, q̃ maios ASCen.
rẽ risum excitet: q̃ quæcũq; spectacula. Ordo est: O lector ego mõs
stro egregiã uoluptatẽ. i. delectationẽ in cõsiderãda stultitia auaros
rũ. cui. s. uoluptati. nulla. i. nõ ulla. tu nõ queas. i. ualeas. æquare. i.
æquiparare. ulla theatra. i. spectacula theatrorum, & non queas
æquare ulla pulpita. i. ullas scœnas lauti. i. quantũuis splendidi, &
sumptuosi ptoris: quã sup. uoluptatẽ tu habes. si spectas quãto dis
scrimine. i. periculo capitis cõstant incremẽta. i. augmentationes
diuitiarũ domus. Multus. i. grãdis & copiosus. fiscus. i. saccus pes
cuniarũ. & nũmi ponẽdi sunt in arca ærata. i. ære munita. ad Casto
ra uigilẽ. i. ad templũ Castoris ubi excubiæ pro custodiẽdis multo
rũ thesauris fiunt: aut in custodia trapezitarũ. i. campsorũ, seu nũs
mulariorũ: qui sedent ad ædẽ Castoris. ex quo. i. postq̃. Mars ultor:
q sic ab Augusto nuncupatus est. perdidit quoq;. i. et galeã. & nõ
potuit seruare res suas. i. ex quo ne Deorũ quidẽ simulachra tuta
sint a sacrilegis. licet. i. licitũ est. ut relinquas. i. deseras tanq̃ minus
iucunda. oia aulæa. i. oẽs ludos. & oia oblectamenta, q̃ fiunt dum

Non unus mentes agitat furor, ille ſororis
In manibus uultu Eumenidum terretur, & igni,
Hic boue percuſſo mugire Agamemnona credit,
Aut Ithacum, parcat tunicis licet, atq; lacernis;
Curatoris eget, qui nauem mercibus implet
Ad ſummum latus, & tabula diſt inguitur unda,
Cum ſit cauſa mali tanti, & diſcriminis huius
Conciſum argentum in titulos, facieſq; minutas.
Occurrunt nubes, & fulgura, ſoluite ſunem
Frumenti dominus clamat, piperiſq; coemptor,
Nil color hic cæli, nil faſcia, nigra minatur.
Aeſtiuum tonat infelix, ac forſitan ipſa
Nocte cadet fractis trabibus, fluctuq; premetur
Obrutus, & zonam læua, morſuq; tenebit.
Sed cuius uotis modo non ſuffecerat aurum
Quod Tagus, & rutila uoluit Pactolus arena,
Frigida ſufficient uelantes inguina panni,
Exiguuſq; cibus, merſa rata naufractus aſſem
Dum rogat, & picta ſe tempeſtate tuetur.

aulæa tendunt in ludis Floræ. Cereris, & Cybeles. i. in Floralibus Cerealibus, & Megaleſiis. tanto maiores ludis ſunt humana negocia, ut propterea oẽs ludi debeãt relinqui. An corpora iactata per circulos, ſ. a petauro. i. a geſticulatore, q ſe p medios circulos traijcit. & an ij ſup. qui ſolẽt deſcẽdere erectũ funẽ. i. funambuli. magis oblectant aīum ſpectantiũ, q̃ tu auare: q moraris ſemp ĩ puppe Corycia. i. Corycũ petente: ut inde crocũ Cilicium deferas. atq; tu perditus habitas tollẽdus. i. admouẽdus a ſiculis. uel tollẽdus. i. iactãdus ſemp Coro, & Euro, & Auſtro. i. a quouis uẽto. exiſtẽs mercator ſacci olentis. i. croci a Syculis. Qui gaudes aduexiſſe de pingui littore antiquæ Cretæ. uel de littore antiq̃ Cretæ. pingue paſſum. i. racemũ creticũ ppinguẽ. & aduexiſſe lagœnas. ſ. uini. municipes Iouis, i. in eodẽ municipio natas ubi Iupiter: hoc eſt in Creta, q̃ nũc Candia dicitur. Creticũ aũt uinũ eſt, quod uulgo maluaticũ uocant. cuius uuæ paſſę pingues ſunt & pdulces. & ideo licet Mancinellus legat pingui cum littore: ego mallẽ legere cũ alijs pingue. ſ. paſſum. Hic tñ oſtẽdit plus periculi, & minus lucri eſſe mercatori nauigãti, q̃ funambulis. Ordo eſt: Tñ licet ſit i periculo, hic. ſ. funambulus: hoc eſt ambulãs ſup funẽ, ſeu chordã. fingens ueſtigia ancipiti. i. dubia plantam an poſſit cõſiſtere. parat. i. acquirit uictũ ſup. ſuũ illa mercede: quã. ſ. recipit a ſpectatoribus. & cauet. i. caute fugit, & euitat illa reſte ſup. qua ambulat. brumã. i. frigus brumale & famẽ. tu exiſtẽs ſup. temerarius: aſpice propter mille talẽta & cẽtũ uillas portus: & mare plenũ magnis trabibus nauiũ uidelicet fractaꝶ, aut malorũ erectoꝶ. plus hoium eſt iam in pelago, q̃ ſup. in terris. Claſſis. i. cõgregatio nauiũ: aut ipſa nauis ueniet quocũq; ſpes lucri uocarit. i. uocauerit. nec trãſiliet. i. celeriter trãſibit tñ carpathiũ ſup. mare iuxta Carpathon inſulã. & ęquora Getula. i. Libycũ mare, ſed audiet ſup. ẽt Solẽ ſtridentẽ dũ occidit in gurgite Herculeo. ubi. ſ. Herculeſ columnas ſuas fixiſſe dr̃. & hoc Calpe. i. illa columna Herculis (Eſt aũt mõs ſciſſus a mari, & eminẽs in mari.) relicta. i. derelicta lõge. Grãde operę ptiũ. i. maximũ cõmodũ & ptiũ laboris eſt: ut tu ſuperbus folle. i. ſacculo ex corio. tenſo. i. diſtẽſo, & pleno pecuniarũ. i. ſupbus aluta. i. pellicula. tumida. i. inflata pecunijs. i. uel ſuperbus aluta tumida q̃ te tumidũ facit, & ſupbũ eo, q nactus cenſum equeſtrẽ nigrã alutã in pedibus portas. quẽ ſenſum Calderinus tamẽ neſcio an merito ridet. poſſis reuerti inde: ex mari. ſ. lõgiſſimo, & periculoſiſſimo domum, & poſſis uidiſſe. i. narrare te uidiſſe. mõſtra Oceani, q̃ plurima ſunt & iuuenes marinos: & Tritones.

IOAN. BRIT. ¶ NON unus mentes agitat: plurima, inq̃t, ſunt ſtultorũ genera. alij. n. alijs modis inſaniũt: ſed auarus quoq; inſania uexatur, cũ ſtudio acgrendi tot ſe exponat periculis. ¶ Ille ſororis: Oreſtem intelligit, q poſt necẽ maternã tanto furore correptus eſt: ut Eumenides expaueſceret. Nã ſibi uidebatur uidere furias armatas ſerpẽtibus, faces intentare ardẽtes, & cũ ex lectis exilire uellet, eũ e lectica manibus apprehenſum tenebat: mox a Pylade in tauricã regionẽ perductus ab Iphigenia ſorore ſacerdote Dianæ purificatus eſt. ¶ Eumenidũ. i. furiaꝶ infernaliũ. dictio eſt græca. nã εὐμενὴς mitẽ & beneuolũ. uñ p cõtrariũ dicimus mittes & maleuolas. ¶ Et igni. i. facibus ardẽtibus. ¶ Hic boue. i. Aiax Thelamonius, q ſuperatus in armorũ iudicio ab Vlyſſe in furorẽ eſt cõuerſus ita, ut ſumpto flagro ĩ boues ſæuiret: quos p inſaniam putabat eſſe mõ Vlyſſem, modo Menelaũ, modo Agamemnonẽ, cuius iudicio offenſus erat. Vnde eſt illud Horatij: Mille ouiũ inſanus morti dedit, inclytum Vlyſſem Et Menelaũ una mecũ ſeſe occidere clamãs. ¶ Ithacũ: Vlyſſem ab Ithaca patria dictũ. ¶ Parcat: ſenſus eſt: Qui mare cõſcendit & nauigat, demẽs oĩno ẽ, licet ueſtimẽta ſibi nõ ſcindat more furioſi. ¶ Curatoris eget: ac ſi dicat: & ille qdẽ furioſus eſt, q nauigat: & proinde curatoris eget. Nã curatores dantur, nõ ſolũ pupillis: ſed & furioſis & pdigis: ſed differentia magna. Nã pupilli curatori reꝶ oĩum adminiſtratio, duobus reliqs ſola cuſtodia, & reꝶ, quæ deteriores futuræ ſunt, uẽdituo cõmittitur. hæc Vulpian. uñ eſt illud Horatianũ de inſano. Interdicto huic oẽ adimat ius Prætor, & ad ſanos eat tutela ppinquos. ¶ Et tabula diſtinguitur unda: corrigẽdus eſt locus, ut legas unda, & nõ uda. ut ſit ſenſus: Diſtinguitur unda. i. mari. tabula. i. craſſitudine tabulæ. ¶ Cauſa tanti mali: nã a nũmo prima (ut docet Plin.) eſt origo auaritiæ excogitata fœnore, quæſtuoſaq; ſegnitia. ¶ Cõciſum argentũ ĩ titulos: periphraſis eſt pecuniæ q̃ tota uarijs eſt ſignata imaginibus & titulis: ut pecude: uñ pecunia noiata, Iano, naui, uictoria, bigis, q̃drigis. & inde bigati q̃drigati, & uictoriati nũmi dicti. hi aũt erant ex argento. Nota æris fuit ex altera parte Ianus geminus, ex altera roſtrũ nauis. Lege Pli. lib. xxxiii. cap. iii. ¶ Occurrũt nubes: tãta eſt auari cupiditas: ut licet cũcta tẽpeſtatem minentur: tñ impet ut nauigeturr poſſet, inq̃t, abſterreri occurrẽtibus nubibus & fulguribus: ſed ille iqt nautis ſoluite funẽ. ¶ Soluite funẽ. i. portu exite ſoluta naui: ¶ Faſcia nigra. i. nubes quæ inſtar faſciæ cælum obnubilat. ¶ Aeſtiuũ tonat: nõ minantur, inq̃t, hæc tempeſtate, ſed tonitrua ſunt qualia æſtate. & noiatiuus eſt caſus abſolutæ poſitus. ut ſit æſtiuum tonat. ideſt res æſtiua, & qualis ſolet æſtate. ſic etiam dicimus cælum tonat. Virgil. Cælum tonat omne fragore. ¶ Infelix: cũ miſeratione dictũ. ¶ Zonamq; tenebit. i. cingulũ. græca ẽ dictio ζώνη. Nec ſine rõne ait Zonã teneri. nã priſcis temporibus auro monetali zonæ ornabantur ita: ut magni eſſent pretij. unde eſt illud apud Matthæũ in Euangelio cap. x. Nolite poſſidere aurum, neq; argentũ, neq; pecuniã in zonis ueſtris. & Diuus Marcus ait in Euangelio cap. vi. Et pcepit ei neq̃d tollerent in uia niſi uirgam tñ, nõ peram, non panẽ, neq; in zona æs. Gracchus in oratione quã habuit de parſimonia & pudicitia ſua reuerſus ex Sardinia: Itaq;, inq̃t, Quirites cũ Romã profectus ſum, zonas quas plenas argẽti extuli, eas ex puincia inanes retuli. Trãq̃l. in Vitellio: Zona ſe aureoꝶ plena circũdedit. Apuleius in ſeptimo metamorphoſeõs de quadã Plotina ſic: Et auro monetali zonis refertis incincta. Aelius Lampridius in uita Alexandri: Miles nõ timet niſi ueſtitus, armatus, calciatus, & ſatur, & habẽs aliq̃d in zonula. ¶ Læua: zonã. n. tenebit ſiniſtra, dextra uero natabit. ¶ Sed cuius uotis: ſenſus eſt: Auaro cui oẽ aurũ quod uſq̃ nõ ſufficit, neceſſe erit facto naufragio contentus ſit exiguis pannis uelantibus inguina. ¶ Tagus: amnis Hiſpaniæ, qui (ut docet Solinus) ob arenas auriferas cæteris amnibus pfertur. ¶ Pactolus: Lydiæ fluuius ẽ, & ipſe arenas ferẽs aureas. ¶ Picta tẽpeſtate: nã moris erat, ut naufragi ĩ tabella ab humeris depẽdẽte ferrẽt pictũ naufragiũ ſuũ mẽdicãtes. uñ Plaut. Cantat cũ te fracta ĩ trabe pictũ Ex humero portes. unde eſt apud Philoſtratum illud dictũ cuiuſdã Cilicis diuitis: Cum diuitiæ quotidie augeſcerent propter timorem factus ſum diuitiarum ſeruus, & magnas pecunias pro cuſtodiendis diuitijs erogarem &c.

ASCen. ¶ NON unus &c. Docet uarias eẽ mortaliũ ſtultitia: ſed ſummã eſſe auaroꝶ: qđ Horati. ſic quoq; dicit: Danda eſt ellebori multo pars maxima auaris. Neſcio an Antycirã ratio illis deſtinet oẽm. Ordo hic eſt. Non unus, immo multiplex furor agitat. i. pturbat, & impellit mẽtes hoium: Ille. ſ. Oreſtes terretur in manibus ſororis, ſ. Electrę, aut Iphigeniæ. uultu. i. tetro aſpectu. Eumenidũ. i. dirarũ, ſeu furiarũ. & igni. i. facibus, q̃s matrẽ ſibi inferre horrebat. hic. ſ. Aiax. credit Agamemnona principẽ exercitus græcorũ. aut Ithacũ. i. Ithacẽſem Vlyſſem. mugire. i. prę dolore mugitũ emittere. boue cæſo. i. qñ occidit bouẽ loco Agamẽnonis: & Vlyſſis. Vñ Horatius in pſona Agamẽnonis: Mille ouiũ inſanus morti dedit: inclytum Vlyſſem: Et Menelaum mecũ ſeſe occidere clamãs. Is aũt qui implet nauẽ mercibus, ad. i. uſq; ad ſummum latus & diſtinguitur

Bigati quadrigati: uictoriati nummi

Zona

Aurum in zonis

ſup. a

fup.a morte, aut ab aquis. uda tabula uñ facta est nauis. eget cura toris.i.insanus est. licet parcat tunicis & lacernis.i.licet nõ dilaceret uestes suas. Cum.i. qñquidẽ. ca tanti mali, & huius discriminis .i.pículi. sit argentũ cõcisum in titulos. s. principũ. & facies minutas.i.pecunia monetata. q a in monetæ extremitate inscribitur titulus principis. & sæpe in Italia caput, aut facies eius: potissimũ illis tpibus, qbus hæc scripsit Iuuenalis. Occurrũt &c. Ondit demẽtiã auarorũ, q ꝑ ursa pericula nõ euitãt. Ordo est: Si forte occurerũt cõspectui nauigare uolentis nubes & fulgura. dñs frumẽti.i. q uenale frumentũ habet i naui. clamat ad nautas. solute funẽ.i. retinacula nautũ. hic color cæli: & hæc fascia.i. nubecula. cæli.i. aeris nil minat. tonat æstiuum.i. more æstiuo. & ipse infelix. qui hoc dixit. cadet i mare. s. forsitã hac ipsa nocte, q̄ hoc dixerat. & hoc trabibus ipsius nauis fractis. & p̃metur.i. obruet fluctu. & ipse obrutus.i. imersus aquis. tenebit morsu.i. dẽtibus. & lęua sua manu.i. sinistra. zonã.i. cinctura in qua secretæ portantur. pecuniæ. Sed cuius uotis .i. cupiditati nõ suffecerat. mõ.i. paulo ante cũ nauẽ ingrederetur. aurũ quod Tagus fluuius ille aurifer in Lusitania. & Pactolus fluuius in Lydia uoluit.i. fluctu ipellit. arena rutila.i. fulua. panni uelãtes frigida inguina: & exiguos cibus sufficiẽt ia rate mersa. dũ ipse naufragus.i. naufragiũ passus. rogat.i. mẽdicat. assẽ .i. modicã stipẽ. & tuetur.i. inspicit. se.i. imaginẽ suã. & hoc tẽpestate q̄ naufragiũ fecit picta i tabella. s. ut ꝑplus uidẽs & miseratiõe cõmoueret, nec cogeret singulis casum suum exponere.

Ego possideo plus Pallãte & Licinis. De Licino itẽ Persius: Nũc Licini i cãpos, nũc Crassi mittit i ædes. ubi de eo multa recitauimus. Marti. Altaq; cũ Licinis marmora puluis erunt. Eiusdẽ meminit Seneca i episto. Licinũ diuitiis, Apiciũ cœnis, Mecœnatem deliciis prouocat. ⁋ Electro.i. uasis suis ex electro. Est aũt electrũ aurũ hñs quintã portionẽ argẽti. Electrũ ẽ id est qd' alio noie succinũ uocamus: qd' ex arboribus manat. hæc Plin. ex cuius auctoritate nos multa ante. ⁋ Signisq; suis: hoc est statuis. ⁋ Phrygiaq; colũna .i. ex marmore synadico: quod Phrygiũ est ut scribit Stra. & ꝑtiosum. De quo Tibullus: Quidue domus ꝓdest Phrygiis innixa colũnis. ⁋ Atq; ebore: ꝑ suppellectile ebore ornata. Vsurpabat.n. ebur cum ad lacunaria ornãda, tũ ualuas, & ad alia domus ornamẽta. Proper. Et ualuę Libyci nobile dentis opus. ⁋ Lata testudine: hoc est lectis discubitoriis, q putaminibus testudinũ itegebant. Nam Carbilius Pollio (auctore Plin.) prodigi & sagacis ad luxuriæ istrumẽta ingenii instituit testudinũ putamina secare i laminas, lectosq;, & repositoria his uestire. ⁋ Dolia nudi Nõ: ostẽdit poeta exemplo Diogenis cynici paupertatẽ: hoc est eũ q pauca possideat: & qui nihil cupiat: feliciorẽ esse diuite auaro. ut sit sensus: Cũ multis, inqt, auarus curis agitet, ne res suas pretiosas, aut furto, aut alia rõne amittat, Diogenes pauper neq; incẽdiũ, neq; aliã calamitatẽ domicilio suo timet: quod si ẽt accidat, leui impẽsa istaurari statim põt. ut oino colliga beatiorẽ esse, q modica cupiat, q̄ auarũ q insatiabilis est, & multa cupit. ⁋ Dolia: uasa sũt argillacea, nõ tã uinaria & aquaria, q̄ olearia. Pli. lib. xv. Dolia olearia, ca

Tantis parta malis, cura maiore, metuq;
Seruantur, misera est magni custodia census.
Dispositis prædiues hamis uigilare cohortem
Seruorum noctu Licinus iubet, attonitus pro
Electro, signisq; suis, phrygiaq; columna,
Atq; ebore, & lata testudine. dolia nudi
Non ardent cynici, si fregeris, altera fiet
Cras domus, atq; eadem plumbo cõmissa manebit.
Sensit Alexander, testa cum uidit in illa
Magnum habitatorem, quanto felicior hic, qui
Nil cuperet, q̄ totum qui sibi posceret orbem,
Passurus gestis æquanda pericula rebus.
Nullum numen habes, si sit prudentia, sed te
Nos facimus Fortuna Deam. mensura tamen quæ
Sufficiat census, si quis me consulat, edam.
Inquantum sitis, atq; fames, & frigora poscunt,
Quantum Epicure tibi paruis suffecit in hortis,
Quantum socratici ceperunt ante penates,
Nunquam aliud Natura, aliud sapientia dicet.
Acribus exemplis uideor te claudere. misce
Ergo aliquid nostris de moribus, effice summam
Bis septem ordinibus quam lex dignatur Othonis.
Hæc quoq; si rugam trahit, extenditq; labellum,
Sume duos equites, fac tertia quadringenta
Si nondum impleui gremium, si panditur ultra
Nec Crœsi fortuna unquam, nec Persica regna
Sufficient animo, nec diuitiæ Narcissi
Indulsit Cæsar, cui Claudius omnia, cuius
Paruit imperiis uxorem occidere iussus.

IOAN. BRIT. ⁋ TANTIS parta malis .i. res partes tãtis incõmodis. miserã ostẽdit auari solicitudinẽ circa res partas, dũ timet ne sibi surripiant. ⁋ Misera est: miseriarũ plena est, & solicitudinũ. ⁋ Custodia magni cẽsus: custodiã poni ab auctoribus ꝑ carceratis & dãnatis manifestũ est. uñ Sueto. in Tiberio: Et i recognoscendis custodiis ꝑcãti cuida poenæ maturitatẽ rñdit: nondũ tecũ in gratiã redii. Vñ apud Iuriscõsultos titulo de custodia reoꝝ scriptũ est: Si custodia se iterfecerit. uel ꝑcipitauerit, militis culpę ascribitur. Itẽ si custos custodiã interfecerit. Poni ẽt ꝑ ipsa custoditione: hoc est obseruatione hoc loco docet poeta. uñ Vale. lib. ix. Massanissa rex paꝝ fidei i pectoribus hoium retinẽs, salutẽ suã custodia canũ uallauit. Custodia itẽ ponit pro loco ubi qs custodit. uñ Vale. eodẽ lib. sic scribit. In publica custodia spiritũ posuit. & idẽ in. vi. In publica custodia necari iussit Plin. lib. xxi. cap. iii. Inde eductã e custodia bibere iussit. illi expirãtẽ. Custodia itẽ ponit pro custode. uñ Virg. in. vi. Cernis custodia qualis Vestibulo sedeat. Pli. de uiris illustribus sic scribit: Decius intẽpesta nocte ꝑ medias custodias somno oppssas incolumis euasit. Tibul. Poterat custodia uinci. ⁋ Dispositis prædiues armis: mẽdosi codices hñt hamis: nos uero correximus armis. auarus.n. dispositis armis res suas custodit: non hamis: quod alii inepte exponũt: qbus fures caperẽtur. nã ꝑ synalœphen excluditur s: sicut apud Lucretiũ: ubi de odore disserit: Verũ aliis alius & magis est aiantibus aptus. Virg. in Buc. Ille latus niueũ molli fultus Hiacyntho. Mart. Sardonycas smaragdos adamãtas iaspidas uno. Virg. in Geor. Aut ouiũ foetus, aut curẽtis culta capellæ. ⁋ Cohortẽ seruoꝝ: luxuriã Romanoꝝ ostẽdit, q (ut scribit Plin.) tm̃ seruorũ numerũ alebant, ut iustum exercitũ diceres. Præterea docet nõ alibi grauiores esse curas, q̄ ubi maiores opes sunt. ⁋ Licinus: pro quocunq; diuite ponit. Nam Licinũ diuitẽ fuisse diximus illic:

dosq; imbui amurca ne bibãt oleũ. Terẽ. Dolia oia releui. ⁋ Nudi cynici.i. Diogenis, q ita diuitias cõtẽpsit nullã i iis prorsus felicitatẽ reponẽs: ut ne qde ad bibẽdũ poculũ uoluerit, cũ natura id ei pręstitisset manibus cõcauis aq̄ suggerẽtibus: & cũ datis literis ad artificẽ (ut scribit Laertius) posceret sibi cellulã: iisq; serius id efficeret: doliũ ꝑ domo habuerit. uñ illud est in laudem Diogenis apud Senecã: Quomodo oro te cõuenit & ut Diogenẽ mireris & Dędalũ? uter ex his sapiẽs tibi uit q serrã cõmentus est? an ille q cũ uidisset puerũ caua manu bibẽtẽ aq̄, fregit ꝑtinus exemptũ e pula calicẽ: hac obiurgatione sui: q̄ diu hõ stultus superuacuas sarcinulas habui? Qui se cõplicuit i dolio, & i eo cubitauit. uñ & illud Ausonii: Diogenes cui parua penus. cui dolia sedes, Ad manes abiit, Cerberus inde uetat. De Cynicis itẽ supiore Satyra abũde dictũ est illic: Et qui nec cynicos, nec stoica dogmata legit. ⁋ Nõ ardẽt: erant. n. terrea. uñ sequitur: In illa testa. ⁋ Cõmissa: cõiunctę. uñ cõmissuras appelamus iũcturas lapidũ. ⁋ Sensit Alexander: sensus est: Alexãder facile animaduertit quantũ felicior esse Diogenes in illa paupertate, q a nihil cuperet, q̄ ipse esset, q multa appeteret, & totius mũdi imperiũ affectaret. Ferũt.n. eũ, cũ Corinthũ uenisset, illicq; offẽdisset Diogenẽ, & ab eo nõ salutaret: ad ipsũ accessisse: rogãtq; ut si q̄ sibi ꝑstari uellet, idicaret: nũc qdẽ paululũ, inqt, uelim a Sole absis, offecerat uidelicet apricati quibus uerbis docuit cõtinentiã suã nullis diuitiis superari posse. ⁋ In illa testa: in illo dolio, quod (ut diximus) argillaceum erat. ⁋ Magnum habitatorem: ipsum Diogenem tam excellentis animi, utpote qui omnes diuitias prorsus contemneret. ⁋ Posceret sibi totũ orbem: nã Alexander tãta gloriæ cupidine flagrauit, ut Anaxarcho comiti suo ex auctoritate Democriti præceptoris innumerabiles mũdos referenti: Heu me miserum dixerit:

q nec uno sit potitus, uñ supius: Vnº Pelço iuueni nõ sufficit orbis. ¶ Passurus: cui adhuc non minora pteritis subeunda essent pericula. ¶ Nullũ numẽ habes: hoc superioribus coniungit. Diogenes, cũ in tãta uersabatur inopia, poterat uideri sæuissimis Fortune fluctibus agitari: sed reuera, ingt Diogenes, tanta fuit animi prudentia, ut Fortuna, quã nos paꝝ prudẽtes Deã facimus: uires suas in eum nũq̃ exercere potuerit: quominus esset, & felix, & fortunatissimus. Nã prudentia sua Fortunã superauit. Is. n. Fortunã superare dr, cuius uita rõnis ductu gubernat. uñ ostẽdit Iuuen. Fortunã nullã habere potestatẽ in hoiem, si rõne ut Diogenes regat. ¶ Nullũ numẽ habes. i. nullã potentiã. Nã numẽ dr̃ proprie Dei potẽtia: ut legẽdũ sit habes, & non abest. Nã sermo est ad Fortunã. ¶ Si sit prudẽtia. i. si hõ usu rõnis gubernet. Nã si prudẽtia uirtus est, quæ in delectu cõsistit bonorũ & maloꝝ: ut ostẽdat felicioris uitæ uiã inuenisse Diogenẽ per prudẽtiã: cũ Fortuna (ut tradit Lactan.) aliud nihil sit, q̃ accidentiũ rerũ subitus, atq; inopinatus euẽtus. uulgus putat Fortunã esse, q̃ tribuit bona & mala hoibus. Cui opinioni astipulat & Sallu. q ait: Sed pfecto Fortuna in oi re dñatur. ¶ Nos facimus te Deã: adeo, ingt, nos cęci sumus: ut si qd nobis uel bene, uel secus cesserit, Fortunæ numini assignemus: nec id putemus accidisse, aut imprudẽtia, aut ignorãtia nostra. ¶ Mẽsura tñ: uerba sunt ad auarũ. Si tñ, ingt, uult scire auarus quãtũ sibi sit appetendum: id appetat quod necessariũ tñ sit: ut ostẽdat illũ q rebus necessarijs cõtẽtus nõ sit: nullo modo beatũ esse posse: cũ assiduo cupiditatis fluctu agitet. ¶ Edã: dicã. ¶ In quãtũ. i. tñ sufficit in quãtũ sitis, & fames

Epicurus

& frigora poscunt. i. uictus & uestitus. ¶ Epicure tibi: Epicurus licet summũ bonũ poneret in uoluptate: tñ tenui uictu cõtẽtus fuit. Nã (ut scri. Laertius) aq̃ tñ & cibario pane cõtentũ se esse testatur. ¶ Paruis hortis: nã Athenis (ut docet Plin. lib. xix.) hortos habuit: quos primus instituit: uñ & hortoꝝ magister est appellatus. Nam usq; ad eũ moris nõ fuerat in oppidis haberi rura. ¶ Penates socratici. i. ipse Socrates, & deinceps secta socratica: q rebus naturæ necessarijs uixerũt cõtenti. ¶ Cæperũt: apphenderũt. ¶ Ante: nã Socrates ante Epicuꝝ fuit. ¶ Nunq̃ aliud natura: diluit ea q̃ sibi obijci poterãt ab auaro, ea. s. q̃ pposuerit ad suadẽdã frugalitatẽ esse ex pceptis philosophiæ, q̃ doceat mediocritatẽ cibus in rebus esse tenẽdã. Ait ergo poeta idẽ natura dicere: quod & phiia dicit: nec unq̃ naturã a phiia discrepare. q̃ enim philosophi dicunt, a natura omnia prompta sunt. ea. o. nobis oium uirtutũ ueluti igniculos & semina dedit: ut q̃ naturã: hoc est prima illa naturæ semina secutus fuerit. nunq̃

Natura

aberrauerit. Est. n. Natura (ut docet Cic. in lib. de na. Deo.) uis q̃dã, siue ratio ciẽs motus in corporibus necessarios. ¶ Videor te claudere: fortasse, ingt, uideor te efficacibus exẽplis ad nimiã te cogere frugalitatẽ. Idq; tibi minime est gratũ. ¶ Acribus exẽplis: efficibus, q̃ tibi ptuli & Epicuri & Socratis ad bñ, honesteq; uiuẽdũ. hoies. n. melius exẽplis istituuot. ¶ Claudere: cogere. ¶ Misce ergo: cũ indignatione dñr hæc a poeta: si pcepta, ingt, mea & exẽpla tibi grata nõ sunt: sequere ergo affectus & mores humanos, qui sunt: ut hæc bona tpalia oi studio sequamur, & diuitias cõparemus. Sic & Persius idignatus i auarũ, quẽ isatiabilẽ uidet exclamat: Vẽde aiam lucro mercare atq; excute solers Oẽ latus mũdi, ne sit te ditior alter. ¶ Misce: tracta: agita. ¶ De moribus nřis: s̃m mores nostros & affectus humanos: q ibi oino tẽdere uidenť, ut opes cõparenť. ¶ Effice summã: cõpara tibi quadrigẽta sestertia: quã summã, qui habebat eques erat Romanus: & in. xiiii. gradu Theatri poterat sedere. de q̃ re plura diuersis locis sed maxime diximus illic: Sic libitũ uano, q nos distinxit Othoni. Est aũt ordo: Effice summã: quã lex Othonis dignat bis septẽ ordinibus: hoc est quam summã facit dignã. xiiii. gradibus. ¶ Bis septem ordinibus. i. xiiii. gradibus Theatri. ¶ Lex Othonis: legẽ. n. tulerat Roscius Otho (ut diximus supius) nequis in. xiiii. gradibus sederet: nisi q summã quadringẽtorũ sestertiũ heret. ¶ Hæc quoq;. i. si hæc, summa adhuc tibi satis nõ est, sume tibi summã duoꝝ eqtũ. & id si paꝝ tibi uidet, sume triũ. Sed hoc te uolo scire illũ nulla diuitiaꝝ magnitudine expleri posse, q rebus necessarijs nõ sit cõtentus. iuxta illud Claudiani lib. pri. in Ruffinũ: Semper inops qcũq; cupit. ¶ Et rugã trahit: metaphora sumpta a sacco, q cõplenus nõ sit, rugã trahit. imitatio est Persij: Iã decies, iã mihi quarto: iã redit i rugã. ¶ Extẽditq; labellũ: sumptũ ab ijs, q tanq̃ famelici labra oris extẽdũt ad cibũ capiendũ. ¶ Duos eqtes: censum duorũ eqtũ. i. octingẽta sestertia. ¶ Fac tertia: si adhuc octingẽtis sestertijs nõ es cõtẽtus sume mille & ducẽta: ut sit summa triũ eqtũ. Sed (ut dixi) hæc cũ stomacho sunt legẽda. ¶ Si nõ ipleui gremiũ: hæc cũ inferioribus cõiungũtur. ut sit sensus: Si adhuc nõ potui te his diuitijs saciare: ut adhuc alias uelis: nec fortuna unq̃ Crœsi: nec regna Persica: nec diuitiæ Narcissi sufficiẽt aio tuo. i. nulla opũ magnitudo poterit aium tuũ explere. bñ aũt aium dixit. aius. n. hoies diuites nõ arca facit. & ita ostendit auarũ insatiabile penitus esse. ¶ Gremiũ: pstat in metaphora uestis: ¶ Si pãdit. s. gremiũ. ¶ Vltra. i. si adhuc plura q̃ris. ¶ Fortuna Crœsi: hic est ille Crœsus Lydorum rex. De quo plura diximus In. x. Saty. illic: Regem transeo Põti, Et Crœsum. ¶ Regna Persica: diuitiæ Persicæ. Reges. o Persaꝝ: quales fuere Xerxes, & Cyrrus mira extitere potentia, opibusq; amplissimis. ¶ Diuitiæ Narcissi: libertoꝝ duos pcipue suspexit Claudius. Cęsar. Narcissum & Pallantẽ: decreto quoq; senatus, nõ pmijs modo ingẽtibus: sed & q̃storiis, ptoriisq; ornamẽti ornari libenter passus est. tñ ptęrea acqrere, & rapere: ut quærente eo quondã de fisci exiguitate, nõ absurde sit dictũ abundaturum, si a duobus libertis in consortiũ reciperetur. De ijs Tranqui. & Tacitus meminerunt. ¶ Indulsit omnia: cõcessit & pmisit omnia. Nam (ut dixi) multis rapinis locupletati sunt. ¶ Cuius imperijs. s. Narcissi. ut sit ordo: Cuius imperijs Claudius paruit iussus occiderẽ Messalinam uxorem: ut ostẽdat tanta auctoritate Narcissum fuisse apud Imperatorẽ: ut quodammodo uideretur ipsi pricipi imperare. Nã ei auctor fuit: ut uxorẽ Interficeret deprehensam in adulterio cũ Silio: cui daturus erat ueniã: nisi Narcissus cędẽ ei maturauisset, immissis Centurionibus & tribuno: cuius ictu & transfixa est in hortis Lucullianis.

ASCen.

¶ TANTIS parta malis Docet difficilius esse accumulata custodire. Ordo est: Parta. i. acqsita. tãtis malis. i. laboribus & periculis seruãtur maiore cura & metu. Custodia magni cẽsus ẽ misera. i. miseriæ plena. Licinius uir ille pdiues iubet cohortẽ. i. multitudinẽ seruoꝝ. uigilarẽ noctu ad custodiã s. thesauri sui. & hoc hamis. i. ferreis uncis. dispositis. i. in diuersis locis positis ut fures illis capiãtur. attonitus. i. multũ solicitus pro electro & suis signis. i. ære corinthio effigiato. & colũna phrygia. i. ex Phrygia allata. atq; ebore. & lata testudine. i. supellectili ex putaminibus testudinũ. Dolia. i. uasa ingẽtia uini ex cretẽ, aut alia terra tenace olim fieri solita. cynici. s. Diogenis. nudi. i. q in dolio fere nudus habitabat. non ardent. i. nõ subijciuntur incẽdio. & si fregeris ea altera domus fiet cras. i. facillime ita. q labore unius diei. aut eadẽ domus. i. idẽ dolium manebit. s. habitatio eius. cõmissa. i. cõsolidata plũbo. Alexander, qui magnus dictus est. cũ. i. qñ uidit in illa testa. i. uase terreo magnũ habitatorẽ. s. Diogenẽ cynicũ phium. sensit. i. pcipit. quãto felicior sup. esset hic: q nil cuperet. i. Diogenes: q̃ q posceret sibi totũ orbẽ: uidelicet ipse Alexãder passurus pericula. æquãda. i. æqualia iudicanda rebus gestis. & ita auaris oĩa desunt: cum p imprudẽtiã nec sciãt uti ptis, aut eis cõtẽti esse. Sed nullũ numẽ. i. nulla potestas ad nutũ faciẽdi. abest sup. nobis. si sit prudentia: qa prudens oĩa facit ad nutũ. nihil. n. uult nisi quod potest licite. Vel põt exponi: Nullũ numẽ abest. s. qlibet Deus adest: hoc est auxilio est nobis: si sit prudentia. Vel sicut prius: O Fortuna tu nullũ numẽ. i. nullã potestatẽ habes In nos: si sit prudẽtia: sed nos imprudẽtes facimus te Deã. Si qs tñ cõsultat me. i. petat a me cõsulendo. q̃ mẽsura census. i. diuitiaꝝ sufficiat. ego edã. i. expsse dicã ei. In tñ sup. cumulet in quãtũ sitis, atq; fames & frigora poscũt. i. ut habeat uictũ & amictũ, & quãtũ Epicure sufficit tibi i paruis hortis. Et quãtũ penates socratici. i. domos iteriores Socratis. cœperũt ante sup. Epicurum. Natura nunq̃ dicet aliud sup. petendũ esse. & sapiẽtia. i. phs nunq̃ dicet aliud. Quia uero ista philosophica sunt exempla: neq; oẽs philosophica uitã ager pñt, addit poeta. Ego uideo te claudere acribus exẽplis. i. acriter uiuẽtiũ. misce ergo aliqd de nostris. i. Romanis moribus. effice. i. fac summa quã lex Othonis. i. lata ab Othone. dignatur ordinibus. i. gradibus in theatro. bis septẽ. i. quatuordecim: hoc est summã census equestris, q̃ quadringẽties sestertium ptinebat. Et si hæc summa trahit quoq;. i. ẽt, rugã. & extẽdit labellũ. i. si te indignabundũ facit, sume duos eqtes. i. habe censum duorũ equitũ. & si supp. nec ille sufficit, fac tertia quadringẽta. i. sume censum trium equitũ habendo ter quadringẽta sestertia. Si ergo tantũ cõcedendo, ingt poeta, nõdũ impleui gremiũ. i. cupiditatẽ tuã, & si pãditur. i. aperiť ultra ad plura accipiẽda. nec Fortunæ Crœsi, qui erat rex Lydorũ oium mortaliũ ditissimus. nec regna Persica nimirũ ditissima sufficiẽt aio tuo. nec diuitiæ Narcissi liberti Claudij Cæsaris: quẽ p transitũ notat. cui Claudius Cæsar indulsit. i. indulgenter cõcessit oia cuius ẽt imperiis iussus. i. is qui iussus erat. s. Centurio. occidere uxorẽ Claudij. i. Messalinam. paruit. i. obediuit.

F I N I S.

Satyra quintadecima. Quis nescit Volusi.

IO AN. BRIT.

VALIA portenta: nā Ægyptij uniuersi colunt quædā aīalia, quēadmodū ex terrestribus tria, Bouē, Canē, Felē. Ex uolatilibus Accipitrē, atq; ibim. Ex aquatilibus duo, Lepidotū piscē, & Oxyrynchū. Sunt alia q̄ quisq; seorsum colit, ut Saitæ, & Thebani Ouē. Latū uero q piscis quidam est in Nilo Latopolitani. Cepū Babylonij, qui sunt iuxta Memphim. Caprā & Hircū Mēdesij. Murē. Araneū Athribitæ. Aqlā Thebani. Itē alij aliud. Itaq; Aegyptiorū mētibus adeo superstitio hæc inhæsit: ut p̄mente aliquādo Aegyptios fame plures ab humana carne ob inopiam cibi nō abstinerēt, aīalia sacra itacta relinquerēt. De quo cultu sic meminit & Cice. in. v. Tusc. Aegyptiorū morē qs ignorat? quorū imbutæ mētes prauitatis erroribus, q̄uis carnificinā p̄us subierin, q̄ Ibim, aut Aspidē, aut Felē, aut Canē, aut Crocodilū uiolēt. Quorū ēt si imprudētes q̄ppiam fecerit, pœnā nullā recuset. uū cū q̄dā ēt Romanus Felem p̄ imprudētiā occidisset: ad domū eius a plebe cōcursum est: neq; ab regijs ad id missis pricipib⁹: neq; Romanorū timore a pœna hois absterreri potuerunt. ⁋ Demēs: bū demēs: ut q̄ bruta tanq̄ Deos adoret in hoies impiæ sæuiat. & ita auget inuidiā feritatis eorū, q̄ uilissimus animalibus summā religionē & cultū diuinū exhibeāt, & hoies crudelissime necent. **Aegyptus** ⁋ Aegyptus: prima pars Asiæ Aegyptus est inter Catabathmon & Arabas, Aethiopia cōtingit, ad meridiem refugit. terra expers imbrium, mire tū fertilis. **Crocodilus** ⁋ Crocodilū: animal est q̄drupes specie lacertæ: & in terra & in flumine pariter ualet: linguā nō hēt: maxillā mouet superiorē: oua similia anserinis edit: ad sexdecim cubitorum longitudinem crescit: ut alij tradūt quamdiu uiuit. Crocodilos primus Romā M. Scaurus inuexit. De eo multa scribunt Plin. Strabo, Diodorus, Solin⁹, Herodotus, & Apuleius. ⁋ Pars hæc. i. illi, q apud Meridiem lacū habitāt. Nam ab ijs (auctore Diodoro) colitur Crocodilus. colitur etiā a Cōbitis: ut paulo post dicemus. Sed cū Crocodilus hoiem interimat, edatq;: miratur multi q̄re colatur. Sed hęc uī ratio. q̄a toti patriæ securitatē non solū Nilus afferre uī sed & qui in eo sunt Crocodili: quos Arabiæ, Libyæq; latrones ueriti nō: audēt flumē trāsire populatū. **Ibis** ⁋ Ibim saturam serpētibus. Ibis auis est peculiaris Aegypti circa ripas Nili, ea serpentium populatur oua, gratissimaq; ex his escā nidis suis defert. Sicq; puētus fœtuū noxiorū rarescūt. Serpētes deuorant: quo merito laciæ sunt & illæsæ. Dæmoni aūt cui Ibis dicata est, nomē est Teuthi: q primus (ut scribit Plato in Phædro) numerū & cōparationē inuenisse fert numerorū, geometriāq;, & astronomiā, talorū rursus alearum ludos & literas. **Cercopithecus** ⁋ Cercopitheci: Cercopithecus simia caudata est. κέρκος .n. caudā significat: & πίθηκος simiam. Nā (ut scribit Pli.) simia inter se caudis distinguunt. Cercopithecos ait esse nigris capitibus, piloq; asini. iuxta Nilū scribit Soli. multos Simios nasci: & Cercopithecos adorari i Arabia ad Memnoniū. ⁋ Nitet: splendet. s. illic. ⁋ Vbi resonant dimidio Mēnone: Thebas intelligit urbē Ægypti, q̄ postea Diospolis appellata est: centum portaȝ fuit. **Thebæ ægyptię** Ad quā cōmercia Arabes undiq; gentiū subuehunt. hæc regio Thebaica dicta. Strabo. t̄pe uicatim habitabat ita ut pars altera In Arabia esset: altera pars in ulteriore ripa: ubi Mēnoniū erat. i. sepulchrū Mēnonis illic **Mēnonis statua** duo erāt Colossi ex integris lapidibus inter se propinq: quorū alter mutilatus erat & dimidiatus ruina supioris partis. In cuius basi exaudiebat quotidie sonit⁹ q̄dā ignota cā. Strabo ait li. vii. se illic affuisse cū Helio Gallo & sonitū esse factū: sed se ignorare cām & auctorē: nec posse credere id ex cōpositione lapidū nullo ipulsore fieri. de hoc ēt Pli. sic meminit lib. xxxvi. Non absimilis illi narrat in Thebis delubro Serapis ut puto Memnonis statua dicatus: quē quotidiano Solis ortu cōtactū radijs crepare dicūt. i. crepitū facere. ⁋ Dimidio Mēnone. i. dimidiata, & mutilata statua Memnonis. ⁋ Resonāt: crepāt. ⁋ Chordæ magicæ. i. sonitus, q putatur fieri arte magica, nulla alia extante causa. ⁋ Vetus Thebe: Gręce dixit: unde singularē numerū posuit: sicut Virgil. in. v. Mycene posuit numero singulari: Deprensus & urbe Mycene. Silius Ante Agamemnoniam gratissima recte Mycenem. Et sit Thebe Thebes sicut Penelopes Thebas in Ægypto cōdidit Busiris: quorū mœnia cōplexa erant centū quadraginta stadia: centū portas, siue (ut alij aiunt) centū aulas hūt: totidē olim princ:pū domos, solitasq; singulas, ubi negocium exegerat dena armatorū millia effundere. de q̄bus Plinius. Strabo, Diodorus, Solinus, Homerus, & Mela. ⁋ Cētū obruta portis: nā euersa erat. ut scribit Strabo. ⁋ Centū portis: pro cētū portarū quas (ut diximus) habuit: q̄ in Bœotia fuerunt, septem tm̄ habuerūt. uū Home. Quis centū portæ portarum quamq; ducenti, Sublimes in equis hcies & curribus errant. ⁋ Illi cæruleos: in alia, inq̄t, parte Ægypti tota oppida uenerantur disces marinos: ut Lepidotum, & Oxyrynchum. ⁋ Hic piscē fluminis. i. apud Latopolitanos: qui (ut diximus) Latū piscē Nili colūt: aut Babylonios, qui Cepum piscem adorant. ⁋ Oppida tota: uniuersa (ut diximus) Aegyptus Canem, Bouē, & Felem colit: sed tanto cultu Canem, ut (auctore Herodoto) tota

IVNII IVVENALIS AQVINATIS

SATYRA QVINTADECIMA.

IN QVINTADECIMA SATYRA IVNII IVVENALIS ARGVMENTVM.

Quis nescit Volusi. Hac Satyra Volusium Bithinicum amicum suum alloquitur: detestans non sine quadā miseratione odiū mutuū & feritatem Aegyptiorum: quos ait tanta animorū dissensione inter sese sęuire ut calcata omni humanitate, in mutuā perniciem ruant: unguibusq; & dentibus se lacerent & absumant: causamq; tanti odii ostendit esse ex diuersa superstitione, & multiplici Deorum cultu: simulq; ridet eorum superstitionem, qui animalia bruta colant: & hoies necent & comedant. Satyra inscribitur de feritate Aegyptiorum. Cur autem animalia diuinis colerētur honoribus inter alias causas hęc maxime traditur. Multitudine. n. ntiunt crebro in reges magno insurgente consensu diuersorum animalium cultum diuersis ciuitatibus a quodam rege statutum fuisse: ut dū singuli religionē reuererentur suā, & cæter oiū cōtemnunt: nō possent uniuersi in unū Agyptii cōspirare. Alij, inter quos Ouid. rē ad fabulā referētes: aiunt Deos gigantū impetū fugientes in Aegyptū usq; uenisse, ibiq; mētitis figuris in uaria se cōuertisse aīalia. uū sactū est: ut Aegyptii diuersa Diis aīalis colant.

VIS nescit Volusi Bithynice q̄lia demens
Ægyptus portēta colat? Crocodilon adorat
Pars hæc, illa pauet saturā serpentibus Ibim.
Effigies sacri nitet aurea Cercopitheci,
Dimidio magicæ resonāt ubi Mēnōe chordę.
Atq; uetus Thebe centum iacet obruta portis,
Illic cæruleos, hic piscem fluminis, illic
Oppida tota canem uenerantur, nemo Dianam,
Porrum, & cepe nefas uiolare, ac frangere morsu.

domus in qua Canis extinguat', acta lamētatione toto corpore rasdat'. quod indicium est maximi apud illos luctus. Hocq; id facere uident' φ canis cū uenatibus, tū custodiæ domesticæ aptus est: propterea Deū, q apud eos Anubis uocat', capite fingūt canino: significātes custodē corporis Osiridis, atq; Isidis fuisse. unde Ouid. lib. ix. Meta. loquēs de comitibus Isidis sic ingt: Cū q̄ latrator Anubis. De eo multa Diodorus & Herodo. & Eusebius de pparatione euangelica. ℣ Nemo Dianā: hoc dictū cū stomacho. colūt, inquit, Canē, quo utit' Diana i uenationibus: ipsā uero. Deā neglıgūt. Scribit tñ Herod. li. ii. Bubastim coli ab Ægyptijs, q apud græcos Diana appellat', i urbe Bubasti tēplo oium maxime memorabili & aspectu iucūdissimo. unde Ouid. lib. ix. Meta. Sanctaq; Bubastis, uariisq; coloribus Apis. dicta aūt Diana (auctore Cicerone in lib. de nat. Deo᷑) φ noctu q̄si diē efficeret. ℣ Porrum, & cepe: tradit' Diodor' Ægyptios utilitatis causa abstinere alios faba, lente: alios nonnullos caseo: alios cepis & porris. Gellius aūt ait eā cām ab sacerdotib' Ægyptiis affirmari cur pelusiotæ cepe non edant, qa solum olerum oium ↄtra Lunæ aucta, atq; dāna uices minuēdi, & augēdi habeat cōtrarias. Pli. li. xix. cap. v. Alium, Cepasq; iter Deos iureiurando habet Ægyptius.

Bubastis Diana unde

uiuis narrabat cursum & errores suos: & ut primū ab Ilio ,pfectus peruenisset ad Ciconas pplos i Thraciā: deīde ad Lotophagos in Africā: ad Læstrigonas i Capaniā ubi sociū absūpsit Antiphates: ad Cyclopas i Sicilia, e qbus unus fuisset Polyphemus Neptuni filius cuius fabula sup ius enarrauimus: Phæaces deniq; multis cū opibus donatū i Ithacā deduxerūt, xx. anno postq̄ i bellū Troianū ,pfectus fuerat. Sēsus ergo est: Vlysses cū Alcinoo regi sup cœnam narraret tale scelus. i. hoies fuisse absumptos ab Antiphate & Polyphemu. q aderāt: partim ut rē fabulosam ridebāt: q̄si q ridicula céferent: partim indignabātur: nā Vlyssem ut mendacē aretalogū habebāt. ℣ Attonito: mirabūdo nouitate rei. ℣ Bilē mouerat. i. colerā, & idignationem. Bilis. n. latinum est: colera uero græcū. ℣ Aretalogus: is dr, q fingēdis mendacijs auditores mouet ab arte uerborū. Nā ἀρετὴ signat uirtutē & λόγος uerbum. Et Trangl. scribit Augustū post cœnā aretalogis delectatum. & Porphyrio ait i pri. sermone Crispinū plium quendā loquacissimū, aretalogū appellatū fuisse, qm carmina garrula scripserit. ℣ In mare nemo: sensus est & ordo: Si aliqs nōdū ebrius: & q minimū temetū duxerat ex urna corcyrea subaudi dixit: Nemo abijcit hūc i mare: q. d. eū dignū esse, q abijciat' ut mēdacissimus legēdūq; est cum indignatione. ℣ Dignu sæua Charybdi: ac si dicat dignū, q mergat' atrocissimo pelago: q̄le est iter Syllā & Charybdim. ℣ Veraq;: hoc est nō fabulosa a q̄ oino deuoraret'. Nā fabulæ tradunt Charybdim mulierē fuisse uoracissimā: q̄ cū boues Herculi furata fuisset ab eo i mare fuerit ,piecta: ubi nūc etiā ueteres exercet rapinas: uñ nomē mari datū est. poeta ergo cū sciat illud fabulosū esse: quod de Charybdi narrat': ait Vlyssem dignū eē uera, nō ficta Charybdi: a q̄ absumat' & deuoret' qñ tam mēdax sit. Constat aūt Charybdim & Scyllā scopulos esse iter Siciliā & Italiā ubi mare piculosum est nautis: φ contrarius fluctū cursus collisionē facit: & rapta quæq; absorbet & reiicit. Virgi. Dextrū Scylla latus, leuū iplacata Charybdis Obsidet. Scopulos & saxa fuisse docet idē in. iii. Et pr Anchises nimirū hūc illa Charybdis: Hos Helenus scopulos: hæc saxa horrēda canebat. Mela uero sic scribit: Scylla saxū est, Charybdis mare, utrūq; noxiū appulsis. Scylla i Italia est, Charybdis i Sicilia. ℣ Fingētē: hinc ostēdit mēdacē esse Vlyssem: & q̄ de Læstrygonibus narrant' & Cyclopibus esse ficta: φ hoies. s. comederēt. ℣ Læstrigōes: Formiæ i agro cāpano iuxta Caietā sedes fuit Læstrygonū. auctor est Pli. ℣ Cyclopes: Cyclopes sedes suas habuere i Sicilia. ut diximus supius. ℣ Nā citi' Scyllā iā, lqt, illud a ueritate resilit: φ Læstrygōes & Cyclopes comedāt hoies: ut citius credā illud esse uerū: qd' de Scylla nobis narrat: & Symplegadibus: & uētis utre iclusis. Sicq; ostēdit tā hæc, q̄ illa fabulosa esse: atq; hæc oia pstruit ut fabulosa. ut ostēdat q̄ ipse dicturus est esse uerissima. ℣ Scyllā: fingūt Scyllā nymphā filiā Phorci & Cretheidos dilectā fuisse a Glauco: quē Circe depenbat: & cū is in Scyllā pmor esset: irata Circe, fontē i quo nympha lauari solebat, uenenis ifecit: i quē cū illa descēdisset, pubetenus in uarias mutata est formas q̄ horrens deformitatem suam in mare se præcipitauit.

Aretalogus

Charybdis

O sanctas gentes, quibus hæc nascuntur in hortis
Numina. lanatis animalibus abstinet omnis
Mensa, nefas illic fœtum iugulare capellæ,
Carnibus humanis uesci licet, attonito cum
Tale super cœnam facinus narraret Vlysses
Alcinoo, bilem, aut risum fortasse quibusdam
Mouerat, ut mendax aretalogus. in mare nemo
Hunc abicit sæua dignum, ueraq; Charybdi,
Fingentem immanes Læstrigonas, & Cyclopas!
Nam citius Scyllam, uel concurrentia saxa
Cyanes, plenos & tempestatibus utres
Crediderim, aut tenui percussum uerbere Circes
Et cum remigibus grunisse Elpenora porcis,
Tam uacui capitis populum Phæaca putauit,
Sic aliquis merito nondum ebrius, & minimum qui
De Corcyræa temetum duxerat urna,
Solus enim hoc Ithacus nullo sub teste canebat.
Nos miranda quidem, sed nuper consule Vinco
Gesta super calidæ referemus mœnia Copti,
Nos uulgi scelus, & cunctis grauiora cothurnis.
Nam scelus a Pyrrha, q̄q̄ omnia syrmata uoluas,
Nullus apud tragicos populus facit, accipe nostro
Dira quod exemplum feritas produxerit æuo,
Inter finitimos uetus, atq; antiqua simultas,
Immortale odium, & nunquam sanabile uulnus,
Ardet adhuc Combos, & Tentira, summus utrinq;
Inde furor uulgo, quod numina uicinorum
Odit uterq; locus, cum solos credat habendos
Esse Deos, quos ipse colit, sed tempore festo
Alterius populi rapienda occasio cunctis
Visa inimicorum primoribus, ac ducibus, ne
Lætum, hilaremq; diem, ne magnæ gaudia cœnæ
Sentirent positis ad templa, & compita mensis,
Peruigiliq; toro, quem luce, ac nocte iacentem
Septimus interea Sol inuenit, horrida sane
Aegyptus, sed luxuria, quantum ipse notaui,
Barbara famoso non cedit ripa Canopo.

ASCen. Quis nescit &c. Superstitionem Ægyptiorū, q mōstra colunt, cū i hoies seuissimi sint, hic taxat poeta. Ordo est O Volusi Bithynice qs nescit. q. d. nemo q̄lia portēta Ægyptus demēs colat. Hæc ps Ægypti. s. adorat Crocodilō. i. ai al illud q̄drupes aq̄tile, & terrestre simul. Illa. i. alia ps. pauet. i. religiose timet. Ibim. i. auē Ciconiæ. nō oino dissimilē. saturā atris. i. ueneno sis & nociuis serpētibus. Effigies aurea cercopitheci. i. simiæ caudatæ. sacri. i. cōsecrati, & adorati. nitet. i. resplēdet supp. illic. s. apud Thebē. ubi magicæ chordæ. i. q̄ magica arte credūt' pulsari sonāt Mēnone dimidio. i. i sepulchro Mēnonis ubi dimidia est statua eius. & ubi uetus Thebe iacet obruta. i. deuastata a Cābise cū sup. cētū portis, q̄s habuit. Oppida tota uenerant' illic. i. illa parte Aegypti. cæruleos. i. maris pisces. Hic. i. in alia parte: piscem fluminis. Illic. i. adhuc in alia. Canem. s. Anubin. Nemo autem Dianam supp. ueneratur: quamuis sit uenatrix: & canum præses. Nefas sup. est apud illos uiolare & frangere morsu. hoc est comedere porrum, & cepe. Vide Mancinellum.

IOAN. BRIT. ℂ O SANctas gentes: acclamatio p derisum i stultā supstitionē Ægyptio᷑: q olera, & bruta, ut numia colāt, & nō édāt: carnib' uero hūanis uescātur. ℣ Aialibus lanatis: Ouē. n. (ut diximus) Saitæ & Thebani colūt hac rōne: φ bis pariat, & lanicio uelamēta corpi. lacte uero & caseo alimēta pstet. ℣ Fœtū capellæ: Capra & Hircus apd Mēdesios colūt'. ℣ Carnibus: hūanis. hic exit ois poetæ idignatio: comedūt, inqt, carnes humanas tanq̄ fas sit. ℣ Attonito cū Vlysses post euersū Ilion, cū i pñam rediret. x. annis p mare agitatus, naue amissa naufragus & nudus in Corcyrā insulā ad Phæaces adnatauit: nudū inuenit frōdibus opertū Nausica filia Alcinoi regis: quē ueste donatū ad pñem perduxit: is sup cœnā Alcinoo & cæteris cō

Canes

Canes uero & lupi ob hoc ex ea nati fingūt:q̄a ipſa loca plena ſunt
mōſtris marinis:& ſaxorū aſperitas illic imitaꝰ latratus canū. Virgi.
Et caeruleis cāib⁹ reſonātia ſaxa. ¶ Cōcorrētia ſaxa.i. ꝙ Symplega
des īter ſe cōcurrāt & collidāt. Fixerūt enim iſulas duas eſſe i Boſ
phoro thraecio inſtabiles:q̄ nō ſine piculo trāſeūtiū cōcurrerēt. Cu
ius rei haec ē ratio:ꝙ hae paruo diſcretae īteruallo ex aduerſo intrā
tib⁹ geminae cernebā :paulūq; deflexa acie coeūtiū ſpeciē praebe
bāt. Dictae autem graece Symplegades : & Synpromades. a σύνεσ
Symple gades ᾄρμα i.cōcurſu.uñ bñ ait:Et cōcorrētia ſaxa.dictae ēt Cyanae. De
his Stra.in.iii.Pli.in.iiii.& Vale.Flac.in pri. Talib⁹ hortaꝰ iuuenē,
Cyanes ppiorq; iubēti Cōcutit certus ſcythico cōcurrere pōto. ¶ Cyanes:
Cyane Cyane uero nomē eſt fōtis in Sicilia apud Siracuſas iuxta quē Plu
to rapuit Proſerpinā: cui nomē a Cyane nympha q̄ uoluit inhibe
re Plut. ne Proſerpinā abſportaret, ut ſcribit Claudia.& Oui. illud
autē ſciēdū Cyane pro nympha ſiue fōte primā corripere. ¶ Vtres:
ſcribit Home. Aeolū regē uētoꝝ Vlyſſi tradidiſſe utrē: in quo icluſi
erāt omnes uēti aduerſi:liberū autē reliqſſe Zephyrū : qui nauigāti
ſecūdus erat:ſocioſq; ſuos ratos ineſſe theſaurū dormiēte Vliſſe diſ
ſuiſſe utrēs & orta tēpeſtate relatū ad Aeolū: quo tēpore (ut narrat
Alcinoo apud Home.)cogitauit de nece ſibi cōſciſcēda. ¶ Elpenor
Elpenor ea: narrat Vlyſſes apud Homeꝝ Cū Macare⁹, Naritus, Polites, Elpe
nor, & Eurylocus cū duodeuigīti aliis ſociis ſorte electi in illi fu.ſ
ſēt ad Circē:oēs ab ea ppinatis poculis medicatis , & tactis uirga
capillis i ſues cōuerſos fuiſſe praeter Eurylochū, qui fugiēs de om
nib⁹ monuit Vlyſſē, qui arrepto gladio Circe minitās ipetrauit, ut
i priſtinā formā reſtitueretꝰ uñ ita loqꝰ Macareus apud Ouid. Sors
te ſumus lecti, ſors me fidūq; Polytē, Eurylochū ſimul, nimiſq; El
penora uini, Biſq; nouē ſocios Circaea ad moenia miſit. Caeterū El
penor poſtq̄ impetratus fuit, dū ꝑperāter ſeqꝰ Vlyſſē, e ſcalis lōgis
decidēs collū ſibi fregit:q̄d ipſe apud inferos pcūctāti Vlyſſi refert:
rogatq; ne ſe inſepultū relinq̄t. Vnde Martia. ad caſū eius alluſit,
cū diceret de Philoſtrato:Pene imitat⁹ obit ſaeuis Elpenora fatis: Prę
ceps ꝑ lōges dū ruit uſq; gradus. Et licet Home. tradat ſocios Vliſ
ſis mutatos in ſues Papi. tamē in ſiluis diſſētiēs ait in lupos cōuer
ſos fuiſſe:Cedāt uitreae iuga pfida Circes Dulychiis uiolata lupis.
¶ Tā uacui capitis: exiſtimauit, inq̄t, Phaeacas tam modici cerebri,
q̄b⁹ facile omnia ꝑſuaderet. Eſtq; dictū cū ſūma indignatione : ut
ſint uerba ipſius Corcyraei indignātis tā aptis figmētis deludi: po
teſt hoc etiā tribui poetae dānātis tā apta mēdacia. ¶ Phęaca: hoc ē
Corcyra Corcyrēſem Nā inſula appellata ē Corcyra a uirgine Corcyra ra
uñ Phaea ptaa Neptuno:ex iis natus ē Phaeaces ſut denominati. ex Phaeaco
ces Alcinous: q̄ Vlyſſē in Ithacā duxit. de hoc ēt añ in.v. Saty. ¶ Sic ali
qs: ſubaudi dixit. ¶ Merito: nō iniuria, ſicq; oſtēdit falſa fuiſſe q̄ nae
rarētꝰ ab Vlyſſe: ut merito cōuiuae ſtomacheretꝰ. ¶ Temetū duxerat
.i. hauſerat & parū biberat. emendādus eſt uerſus: ut legās Teme
tū duxerat: non autem deduxerat, cū prima & ſecūda ſyllaba pro
ducatur in temeto: quod docet & Donatus in Andria Terentii illic
Sane pol temulēta eſt mulier. Et Plautus in Aulularia: Qui/ quia te
meti nihil allatū intelligo. uerſus eſt enim ſenarius Et Hora. in epi
ſto. Pullos, oua, cadū temeti nēpe modo ſto. ubi Porphyrio docet
Temetū primā ſyllabā longam eſſe ¶ Temetū: ueteres(auctore Pli.) temetū
appellauere uinū dictum ab eo, quia teneat mentē : unde & temu
lentia nominata. ¶ Sub nullo teſte: uerba ſunt poetae. Poterat, inq̄t,
narrare Vlyſſes, quae uellet. q̄a nullū adhibebat teſtē, qui diceret ſe
mōſtrum uidiſſe: ut pote qui ſolus amiſſis ſociis naufragiū euaſe
rat: ſicq; cūſequētibus cōiungit. ut ſit ſenſus Quae ab Vlyſſe dicta
fuerūt teſtibus carent: ſed quae nos narraturi ſumus, uera ſunt & ge
ſta conſule Vinco: ut quae ſciri poſſint, falſa ne ſint an uera. ¶ Con
Vincus ſule Vinco: ut uera uideretur hiſtoria poſuit nomē conſulis. Vinci
Ruffinus Ruffini equitis Romani mētionē facit Cor. Taci. qui lege Cornelia
de falſis damnatus eſt a Nerone. De Vinco item Tranquil. in Nero
ne ſic meminit: Duabus coniurationibus prouulgatis quantū prior
maiorq; Piſoniana Romae poſterior Vinciana Beneuenti cōflata,
atq; detecta eſt. Et ita dicimus Vinciana a Vinco: quēadmodū Bru
tiana a Bruto, & Luculliana a Lucullo. de hocq; obſurdū non eſt
intelligi. ait enim: Nuper geſta. nam nuper de lōgo tēpore (ut differ
uimus in pri. Satyra) dicitur, ut id etiam temporibus Neronis acci
dere potuerit: q̄d modo narrat factū in Aegypto. legēdū igitur eſt
Vinco non Iunco q̄d in aliis codicibus legitur. ¶ Super moenia.i.
Coptus ultra urbē Copton, nā erāt in extrema parte Aegypti. ¶ Copti. Co
ptus cōis eſt ciuitas Arabum, & Aegyptioꝝ: quo omne tributū in
dicū, arabicum, & Aethiopicum: q̄d arabico ſinu aduehebatur, de
ferebant uelut in cōe emporiū, auctor eſt Stra. ¶ Calidae: ꝓpter ſitū

regionis calidū. ¶ Scelus uulgi: q̄d a uulgo & plebe Aegyptia com
miſſū eſt. ¶ Et grauiora: ſubaudi a ſuperiore referemus. ¶ Cūctis co
thurnis: q̄ ſint ea, quę in Tragoediis tractātur: in q̄bus nō cōſtat ab
ullo populo hoiem fuiſſe comēſū: quēadmodū factū eſt ab hoc, de
quo narraturus ſum. ¶ Cothurnis: calciamēta ſunt tragoedoꝝ : iis
etiā utebanꝰ mulieres: uñ illud ante: Nullis adiuta cothurnis. ¶ Nā
ſcelus a Pyrrha: ſenſus eſt: Poſt humanū genus reparatū a Deuca
lione & Pyrrha: nullū apud tragicos iuenies populū , q̄ ſcelus hoc
cōmiſerit, ut hoiem.ſ. comederit: quēadmodū fecit populus Aegy
ptius. Nā in tragoediis unū tm̄ legēs: ut paucos hoc ſcelus cōmiſiſ
ſe: ut.ſ. hoiem occiderint, appoſuerintq; in coenis. ordo aūt eſt: Nul
lus populus apud tragicos facit ſcelus.i. cōmitit hoc ſcelus, ut co
medat hoiem. ¶ A Pyrrha.i. poſt Pyrrhā hoc ē poſt reparationē hu
mani generis: q̄d a Pyrrha & eius marito Deucalione eſt reſtaura
tū. ¶ Omnia ſyrmata uoluas oēs Tragoedias legas, & pcurras. ſic
enim codices uolui dicūtꝰ, cū aſſidua lectione ptractātur. Syrma ge
nus ueſtis eſt tragicae: de qua alibi ante. ¶ Produxerit: protulerit q̄ſi
imitādū, ut ſit apta ſceleris uituperatio. ¶ Inter finitimos: hic incipit
narratio facinoris. ¶ Si multas: odiū occultū ſubaudi eſt. ¶ Vulnus: Si multas
metaphoricos q̄d corporis eſt ad animū transfert.i. indignatio &
ira, q̄ nullo remedio pōt extingui. ¶ Ardet adhuc: ēt tpe noſtro. odio
flagrat. adhuc, inq̄t, antiqua illa aiorū diſſenſio remaſit : nec adhuc
extincta eſt. ¶ Cōbos: ciuitas Aegypti in qua Crocodilus colitur: ut Cōbos
tradit Helianus. timent enim mirū immodum Cōbitę hanc feram:
quā Tentiritae maxime pſligant & occidunt colentes ipſi accipi Tētiritae
trē. unde in eoꝝ odium Cōbitae accipitrē crucifigunt. Hinc ait poe
ta utriq; uulgo tanti furoris, & odii cām exiſtere cultum diuerſorū
numinū. ¶ Tentira: ciuitas inferioris Aegypti: ut ſcribit Stra. Plin. Tētira
uero ait iſulam eſſe Nilo circūdatam: ex qua hoies ſint, q̄ Crocodi
lus non timent: immo ſoli aduerſum ire audeant : & incendentes
equitum modo in terrā agant captiuos. ita Aeſica eadē uim aduer
ſus ſerpentes hñt Pſylli. lege Strabo. lib. xvii. A Tentira ſit Tenti
rita. Ouid. ſyllabā produxit: Saltus Tentira petenti. ¶ Summus fu
ror.ſ. eſt. ¶ Occaſio: opportunitas. eſt enim occaſio(auctore Cicero Occaſio
in pri. rhetoricoꝝ ueterum) pars tēporis habens in ſe alicuius rei
idoneā faciendae, aut non faciendę opportunitatem. ¶ Viſa: ſubau
di eſt. ordo aūt eſt Occaſio uiſa eſt rapienda primoribus , ac duci
bus inimicoꝝ tempore feſto alterius populi: ut ſit ſenſus: Primores
& duces inimicoꝝ putauerūt occaſionē dimicandi capiendam tem
pore feſto alterius populi: cū ad templa paratis epulis cōuiuantur.
¶ Peruigilique toro: ſubaudi a ſuperiore poſito. Nam antiqui in le
ctis epulabāꝰ. Vir. Inde toro pr Aeneas ſic orſus ab alto. Hora. Sae
pe trib⁹ uideas lectis coenare q̄ternos. ¶ Peruigili: hoc eſt i quo pui
gilant. ¶ Septimus Sol ſeptimus dies . Nā hilaritatem illam cōuiuii
ſeptē diebus perpetuis celebrant. ¶ Horrida ſane Aegyptus: hęc, in
q̄t, pars Aegypti, in qua Combos cō, & Tentira, nimiꝝ eſt inculta
moribus & incōpta: ſed tū nō minus in laſciuiā profuſa: q̄ quae eſt
ad Canopū. nam Canopi Serapidis eſt tēplum, quo nauigatur per Canopi
foſſam: quae die ac nocte plena eſt nauiculis mulieꝝ & uirorum im luxuria
pudenter canentiū, ac ſaltantium cum omni diſſolutione. Cuius rei
meminit & Ouid. in primo Triſtium ſic: Non ut Alexandri claram
delatus in urbē Delitias uideam Nile iocoſe tuas. Statius itē in Sil
uis: Curue terapnei laſciuiat ora Canopi. Canopus aūt ciuitas eſt
Aegypti centū ac uiginti ſtadiis diſtās ab Alexandria pedeſtri itine
re uadentibus. dicta de noīe(ut diximus in pri. Saty.) Canopi, qui
Meneſai claſſem gubernabat, & ibi mortuus eſt. ¶ Barbara nparali
codices hñt: Barbara turba.i. immitis & aſpera. ¶ Famoſo: infami,
ꝓpter ipudicas(ut dixim⁹) uirorū & mulierū ſaltationes & cātus.
¶ O SANCTAS gentes. Irridet ſuperſtitionem Aegyptioꝝ. Or ASCEn.
do eſt O ſanctas gentes: q̄bus haec numina.ſ. porrum, & cepe na
ſcuntur in hortis. E quibus.i. apud quos. ois menſa abſtinet aiali
bus lanatis.i. ouibus. Nefas eſt ſup. illic iugulare & occidere ad eſū
foetū capellae.i. hędū. & licet illic ueſci humanis carnibus. Cū.i. qū.
Vlyſſes narraret ſup coenā.i. iter coenādū. Alcinoo regi attonito.i.
ſtupefacto. tale facinus.i. Laeſtrigonas & Polyphemū ueſci huma
nis carnib⁹. ipſe mouerat.i. excitauerat fortaſſe q̄buſdā bilē.i. indi
gnationē & irā credētib⁹.ſ. ipſū mētiri. aut riſū credētibus.ſ. ipſum
fabulā uelle narrare. ut.i. ſicuti. aretalogus.i. de uirtute ſua iactabū
dus fabulator. mēdax.i. aſſidue mētiens in mare nemo &c. Hęc uer
ba ſūt alicuius idignātis: ut teſtaꝰ poeta ibi Sic aliqs merito & c. Or
do eſt: Nemo.q.d. nemo ne. uel nunq̄d nemo abicit.i. ab hoc loco
rapit & iacit in mare hūc aretalogū.i. Vlyſſem dignū ſaeue & uera
Charybdi.i. uoracitate maris: cū ipſe fabuloſā dicat . fingentem.i.

mēdaciter recitātē. Læstrigonas & Cyclopas populos humanis carnibus uescentes. nā ut ego crediderim posset aliquis dicere citius Scyllā.i. periculū illud maris: quod mōstrū dixit. uel saxa Cyanes. .i. scopulos Cyanes insulæ. cōcurrētia.i. uisa ex trāsuerso prætereūtibus concurrere. & utres.i. saccos ex corio plenos. tēpestatibus.i. uētis: q emissi tēpestatē excitauerāt: quos Vlysses se ab Aeolo dicit accepisse. aut Elpenora. idest unū ex sociis eius. s. Vlyssis. percussum tenui uerbere.i. uirga magica Circes filiæ Solis dictæ: & incātatricis ac ueneficæ. grunisse .i. sonū porcorū edisse. cū remigibus.i. reliqs sociis. porcis.i. mutatis cū eo in porcos Putauis ipse. s. Vlysses. q talia ausus est mētiri. populū Phæaca. s. Phæacem: hoc ē nos Phæces. tā uacui capitis.i. ut talia nobis psuadet? Sic fingit poeta: aliqs nōdū ebrius: & q deduxerat.i. exhauserat bibēdo. s. minimū temetū.i. partē minimā optimi uini. de urna.i. lagœna fictili. Corcyræa.i. ex Corcyra insula maris Ionii: merito sup. dicere potuit. Et.n. p quia. solus Itacus.i. Ithacēsiū rex Vlysses canebat hæc.i. sonore recitauit sub nullo teste. Nos aūt inqt poeta, referemus qdē.i. certe mirāda: sed gesta nup Vinco cōsule.i. cū Vincus cōsul esset. sup.i. ultra mœnia Copti. illius urbis Aegyptiorū, & Arabū cōmunis calidæ.i. feruidæ ad irā nos referemus inquā scelus uulgi.i. nō unius: sed totius populi: & grauiora sup. facinora. cūctis cothurnis.i. cūctis sceleribus: q̄ī tragœdiis agūtur. Nā si uoluas.i. repetas. oīa syrmata.i. omnes tragœdias: quæ in syrmate.i. lōga & tractili ueste agūtur. Pyrrha.i. a diluuio Deucalionis & Pyrræ: nullus populus facit apud tragicos scelus sup. qđ dicturus sum.i. uesci carne hominis. Accipe.i. disce uel audi igitur exēplū: quod dira feritas pduxerit nostro æuo.i. nostro sæculo. Vetus, atq antiqua simultas.i. factio simul cōspiratiū, & odiū imortale.i. ppetuo duraturū & uulnus.i. offēsio. nūquā sanabile.i. nūquā remissibilis. est supple inter finitimos populos Aegypti. Cōbos.i. ciuitas illa Aegypti in qua Crocodilus colebat. & Tētira.i. alia ciuitas Aegypti apud quā Crocodilus summe uituperatur. arcet adhuc odio. s. Sūmus furor.i. ira est utriq.i. ab utraq ciuitate. uulgo.i. populo. inde.i. ex ea re quod colit. Sed occasio uisa est cūctis primorib' ciuitatis, ac ducib' inimicorū rapiēda supple esse tēpore festo alteri' populi: ne ipsi sentirēt diē lætū & hilarē: & gaudia magnæ cœnæ.i. epuli dati. mensis positis.i. cōstitutis. ad.i. iuxta tēpla ipsius, cuius festū colebatur. & cōpita.i. locū quo ludi celebrabātur. & toro existēte puigili.i. perpetuis uigiliis celebrato: quē. s. torū.i. lectū tortis herbis cōstructū. Sol septim'.i. vii. die exoriēs. Iuenit īterdū.i. aliqñ, uel itercaladū feste agūtur. iacētē.i. pstratū illic sine lectica. luce.i. die, ac nocte. Ægypt' ē sane.i. ualde. horrida.i. inculta. sed q̄tū ipse.i. ego notaui. turba (aliq tñ legūt ripa). s. Aegyptiorū. barbara.i. fera, & imanis, ac malis morib'. nō cedit Canopo illi portui famoso.i. maxime pp libidinē diffamato. luxuria.i. i libidine & luxu illicito, est.n. ablatiuus.

IOAN. BRIT. ¶ Facilis uictoria: subaudi est. ¶ Madidis: ebriis. unde supius: Madidis cātat quæ Sostratus alis. ¶ Blæsis: balbutiētibus, & in sermone titubātibus. Hoc enim efficit temulētia: ut lingua oberret & uacillet. quod multis rationibus accidere docet Aristoteles in Problematis. ¶ Inde: ab altera parte dissidentiū. sequitur enim: Hinc ieiunū odiū.i. ex altera pte: aut (quod magis placet) inde: hoc est ex ebrietate ē saltatus, ut sit sensus: Saltāt, quia ebrii sunt. uñ est illud Ciceronis. Nemo saltat sobrius, nisi idē insanus. ¶ Saltatus uirorum: subaudi ē. ¶ Nigro tibicine: Aethiope. s. ¶ Vnguēta: subaudi sūt. ¶ Qualiacūque: innuit unguēta Aegyptiorū nō esse ea bonitate, qua fieri solent: quia rudes & agrestes sint. ¶ Hinc: ex ista lætitia & saltatione

Adde quod & facilis uictoria de madidis, &
Blæsis, atq mero titubantibus inde uirorum
Saltatus nigro tibicine, qualiacunque
Vnguenta, & flores. multaq in fronte coronæ,
Hinc ieiunum odium, sed iurgia prima sonare
Incipiunt animis ardentibus. hæc tuba rixæ
Dehinc clamore pari concurritur, & uice teli
Sæuit nuda manus, paucæ sine uulnere malæ
Vix cuiquam, aut nulli toto certamine nasus
Integer, aspiceres iam tota per agmina uultus
Dimidios, alias facies, & hiacintia ruptis
Ossa genis, plenos oculorum sanguine pugnos.
Ludere se credunt ipsi tamen, & pueriles
Exercere acies, quod nulla cadauera calcent,
Et sanæ quod tot rixantis millia turbæ
Si uiuunt omnes, ergo acrior impetus, & iam
Saxa inclinatis per humum quæsita lacertis
Incipiunt torquere, domestica seditione
Tela, nec hunc lapidem, quali se Turnus & Aiax,
Et quo Tydides percussit pondere coxam
Aeneæ, sed quem ualeant emittere dextræ
Illis dissimiles, & nostro tempore natæ,
Nam genus hoc uiuo iam decrescebat Homero.
Terra malos homines nunc educat, atq pusillos.
Ergo Deus quicunq aspexit, ridet & odit.

xut ex altera parte. ¶ Ieiunū odiū: rabidū, atrox, & insanabile: quasi quod nullo modo possit expleri: sumptū a ieiunātibus: qui quodammodo sunt insatiabiles cōtracta nimia fame. ¶ Iurgia prima.i. uerborū cōtentiones. Sensus est: Ante quā mutuo se adoriātur, iurgiis se lacessunt, sicque ex aperta pugnā ineūt: ut exponas prima pro primū. ut sit nomē positum pro aduerbio. ¶ Animis ardētibus: animis ira æstuātibus. ¶ Hæc tuba: subaudi sunt.i. hæc iurgia sunt tuba & tāquā excitamētū. ¶ Rixæ: rixa (ut diximus supius illic: Si rixa est ubi tu pulsas, ego uapulo tātū) est in factis & uerbis. Altercatio in uerbis. ¶ Vice: loco. ¶ Paucæ: subaudi sūt. ¶ Alias facies: a pristinis. ¶ Hiantia: detecta. ¶ Ludere se credūt ipsi: licet, inquit, acerrime inter se sæuiāt: nisi tamē aliquē interimūt, putāt rē iocularē agi. ¶ Et sanæ: ordo est: Et q omnes sic uiuāt expositiue tot millia turbæ sanæ rixantis.i. quod nullus rixātiū interficiatur: sed omnes sint sani. ¶ Ergo acrior impetus: subaudi est, aut fit. ¶ Tela domestica: cōtorquēt, inquit, saxa, quæ domi solent esse in prōptu agētibus seditionē. est autem expositio. ¶ Nec hunc lapidē.i. nec talē lapidē torquent. ¶ Qualis: accusatiuus est pluralis. ¶ Turnus. s. torsit. nam Turnus (ut scribit Virg. in duodecimo) in Aeneā singulari certamine secū pugnātē ingens saxū iecit. Tale est carmen Virgilii illud lecti, uix sex ceruice subirēt: Qualia nunc hominum producit corpa tellus. ¶ Et Aiax: nā & Aiax (auctore Homero in septimo Iliados) ingēs saxū contorsit in Hectorem. Ita enim ait Home. Acrius in pugnā rursus cōsurgit in hostē Priamides: iam nec ferro Thelamone creatū: Sed magno saxi iactu petit: ac ferus Aiax Ingētē clypeo septēplici reppulit ictū: Et iuuenē saxo pcussū sternit eodē. ¶ Quo.i. q̄li. ¶ Tydides.i. Diomedes filius Tydei & Argiæ Adrasti: qui (ut auctor est idē in quinto Iliados) in Aeneā misit saxū, quā tū septē homines tollerēt: eo nisi Venus mater affuisset, interēptus fuisset. ¶ Sed quā: pro quē. Dissimiles illis. s. dextris Turni, Aiacis & Diomedis. ¶ Nostro tēpore: quasi quo iā omnia sūt deteriora. ¶ Nā genus: nō est, inquit, mirū homines in dies fieri imbecilliores. Nam usq ab ætate Homeri gen' humanū decrescebat. Hoc autē ait, qa Homerus sæpe i Iliade cōqueritur corpora mortaliū fieri minora. Cui' auctoritatē secut' Plinius in septimo ait: Cūcto mortaliū generi minorē staturā in dies fieri, rarosq esse parētib' pceriores cōsumēte ubertatē seminū exustione. In Creta terræmotu rupto mōte iuētū ē corpus stās. xlvi. cubitorū. qđ alii Orionis: alii Etionis fuisse tradūt &c. ¶ Aspexit: iā malos & pusillos. ¶ Ridet. q pusilli sint. ¶ Odit: q mali.

Rixa Altercatio.

ASCEN. ¶ ADDE q & facilis &c. Ostēdit facile esse uictoriā i tali populo. Ordo ē: Adde ad luxuriā Aegyptiorū: q facilis ē uictoria de madidis.i. uinosis. & blæsis.i. ipfecte loquētib'. atq titubātib'.i. uacillātib'. ex mero.i. puro uino assūpto. Inde.i. a Copti incolis. ē sup. saltat'.i. tripudiū. tibicine existēte sup. nigro.i. Aethiope aut Arabe. & unguēta, & flores, & multæ coronæ sūt sup. i frōte.i. circū frōtē. uel in frōtē usq demissæ p saltationē. hic.i. ex altera parte. s. a Tētiritis. ē odiū ieiunū.i. qđ eos ut magis noceat ieiunos & solicitos habet. sed iurgia incipiūt primū sonare iter utrūq populū: animis ardētib' iræ. s. Hæc turba sup. ē. s. rixæ. dehic. s. post rixas: cōcurrit' ab utraq pte pari clamore. & man' nuda.i. inermis. sæuit.i. sæuitiā exercet. uice.i. loco. teli.i. armorū: q̄ de lōge mitti pñt. paucæ malæ.i. maxillæ sup. sūt. sine uulnere.i. dilaceratiōe sgwiū. uix cuiq̄, aut nulli est nasus integer in toto certamine: idest tota multitudine certantium. Aspiceres.i. uidere posses: aut q̄libet aspiceret. uultus dimidios.i. facies dimidiatas. ablato. s. dimidio earū. & aspiceres alias facies. & ossa hiantia.i. dissoluta. genis.i. finibus oculorū ruptis. & pugnos plenos

nos sanguine oculos. ipsi tamen credunt se ludere: & exercere acies.i.pugnas pueriles q.i.quia. nulla iacent cadauera: & q tot millia tur hac rixa sis sint supple tā sana: quātum ad uitam: licet saucia: hoc est si uiuunt. omnes ergo impetus acrior supple fit. & incipiunt torquere. i. impellere, & iniicere saxa quæsita per humū. lacertis. i. brachiis. inclinatis.i.demissis: saxa dico ensiēta tela in domestica seditione. Vnde Virgilius i primo Aeneidos: Ac ueluti magno in populo cū sæpe cohorta est Seditio: sæuitque animis ignobile uulgus. Iam faces & saxa uolāt, furor arma ministrat. Nec supple incipiunt torquere hunc.i.talem lapidē: qualē Turnus & Aiax se supple defenderunt. & quo.i. quali Tydides.i. Diomedes percussit coxā Aeneæ. ut dixit Homerus. sed supple talē.quē.i. qualē. dextræ dissimiles supple in robore, & uiribus illis.f. Turni, Aiacis, & Diomedis brachiis. & natæ nostro tēpore ualeant emittere. Nō enim tam magnos lapides homines tunc, sicut tempore Homeri, emittere poterant. Nā hoc genus hominū decrescebat iam Homero uiuo. Terra educat.i. producit & nutrit nūc homines malos, atq pusillos. Ergo qcūq Deus aspexit talū pugnā ridet, qa pusilli sunt. & odit, qa mali.

IO AN. BRIT. ¶ADIVERTICVLO: a digressione, quā fecit cōmemorādo hæc de Turno, Aiace, & Diomede. ut sit sensus: A digressione discedamus.i. digressionē omittamus: & fabula cœpta repetamus: ut.f. mutuū inter Aegyptios odiū narremus. Et autē diuerticulū dicitur de uia flectitur. Terētius in Eunucho: Vbi ad ipsum ueni diuerticulū. Est.n. uocabulū deductū a diuerto: q a uia diuertamus. Diuertere etiā capitur p hospitari. unde & diuersorium p quo libet hospitio: quo significatu acip̄t & diuerticulū. Valerius li.iii. cap. de absti nētia Fertilissimæ deliciæ toti Græciæ urbes necessaria totius nauigationis diuerticula erant. ¶Altera pars.i.Cōbitæ. sensus ē: Vbi a Cōbitis p̄liū instauratū est, Tētiritæ insequūtur oēs pariter fugā in q trepidatiōe qdā lapsus interficit. ¶Qui uicina ordo ē: Ī q colūt Tentira uicina umbro sæ palmæ instāt. i.urgēt, & pmūt. ¶Palmæ: nā illic p̄ma palma puēit uñ Plin. loquēs de palma ita scribit: Quædā ī Syria. & Ae gypto ī binos diuidūt se trūcos. ¶Ast illū in pluria sectū Frusta: ordo est: Ast uictrix turba edit illū sectū ī plurima frustra, & particulas ita sectū, ut unus mortuus sufficeret multis. ¶Hic gaudere libet scelus poeta his uerbis aggrauat. ē.n. sensus: Tā crudele īngt, fuit hominē crudū comedere: ut mihi ēt lętari timeat q sceleri scelus nō addiderūt.i.q ignē rem tā sacrā coquēdo mortuū nō polluerunt.

Diuerticulum

Diuertere

Diuersorium

Prometheus ¶Hinc: ex hac re. f.q nō uiolauerit ignē. ¶Promethe⁹: filius fuit Iapeti ex Asia nympha, quē miræ pruditię fuisse cōstat. uñ & Prometheus dictus ē ἀπὸ τῆς προμηθείας .i. a pudētia. cū antiqtas finxit: cū Iupiter mortalibus ignē expulisset: idigne ferēs se deceptū a Prometheo in portione carnis imolatæ, cōsuetū insidiari sua causa ereptū mortalibus ignē restituere cogitasse. Itaq cæteris remotis deuenisse ad Iouis ignem, eoq subrepto & in ferulā cōiecto, currētē, iactātēq ferulā ne spiritus interclusus uaporis extingueretur, ad homines detulisse. Quare Deorū indignatione Pādoram īmissā terris pœnæ causa. nā p eā mulierē patefacto dolio erupisse omniū pestiū genera, quibus homines laborarēt. ¶Elemēto.i.igni quem elemētū appellat q cęlesti elemēto raptus fuerit. i. igne illo cælesti. ¶Et te.f.o Volusi. ¶Qui sustinuit tolerauit. Nā ratione reddit quare tā libēter comederint. Est aūt ordo & sensus: Nā ille, q stetit ultim⁹ absūpto iā toto corpore, gust. at alqd de sāguine ductis digitis p terrā: hoc dico ne quæras & ne dubites in tāto scelere an prima gula senserit uolu ptatē: sic q ostēdit talē cibū suauē omnibus illis fuisse. ¶Vascones: Vascones populi sūt ulterioris Hispaniæ, q in Gallicū & Britānicū uergit Oceanū: qui olī a Sertorio obsessi cæteris deficiē tib⁹ alimētis morsu in cadauera fuorū interēxit: ne scilicet fidē suā in popu̇lū Romanū uiolarēt: quo tēpore Pōpeius & Q. Metellus adūersus Sertoriū bella gerebāt. De his Apianus, L. Florus, et Plutar. Illud aūt obseruandū Vascones mediā habere correptā: sicuti dicim⁹ Britones & Lingones. Ausonius: Vasconis hoc saltus. enīq Vascones nominatiuus Græcus, q corripitur in fine, sicut Britones in hac Satyra: Qua nec terribiles Cymbri, nec Britones unq. Talia enī nomina græcā pariter & latinā accipiūt declinatiōnē. Clau. Pro spicere dubiis uēturum Saxona uētis. Sic Virg. græce declinauit Troes: Iā ueteo & Rutuli certatē & Trees, & omnes: ubi breuis est es. & alibi: Aetnæi Cyclopes & huc aduertite mētē. Alibi: Et circū argento clari delphines in orbē. ¶Sed res diuersa: id est dissimilis est. Nā Vascones id urgēte necessitate fecerunt: q omnino ueniā meretur: at Aegyptii solo quodā detestabili odio & feritate. ¶Sed illic Fortunæ inuidia est: sēsus est: id totū q Vascones crudele fecerūt Fortunæ omnino est imputādū q piis inuidere cōsueuit. uñ Statius: liuida fata piis, & sors ingētib⁹ ausis. ¶Illic: ī eo quod Vascōes fecerūt. ¶Bellorūq ultima.i. extrema necessitas: qualis sæpe est in rebus bellicis: ut ultima accipias numero plurali. & subaudi sunt. ¶Dira: magna. Virg. An sua cuiq Deus sit dira cupido? ¶Casus extremi. f. sunt. i. extrema & insupabilis calamitas: quæ omnia factū excusant. ¶Lōgæ obsidionis: qua oppressi sūt a Sertorio. ¶Huius enī: rationē affert: Vascones omninō excusādos esse. Exēplū īngt huius cibi qud̄ nūc agitur. i. de quo loqmur dignū est miseratiōe: quādo impellēte necessitate aliter nō potuit fieri. i. si acciderit, ut aliq urgēte necessitate comedāt carnes humanas ut fecerūt Vascones digni oīum sūt uenia & miseratiōe. ¶Huius cibi. idest talis cibi. ¶Quod: pro quale. ¶Miserabile: idest

A diuerticulo repetatur fabula, postquam
Subsidiis auctis, pars altera promere ferrum
Audet, & infestis pugnam instaurare sagittis,
Terga fugæ celeri præstantibus omnibus instant,
Qui uicina colunt umbrosæ Tentira palmæ.
Labitur hic quidam nimia formidine cursum
Præcipitans, capiturq, ast illum in plurima sectum
Frusta, ac particulas, ut multis mortuus unus
Sufficeret, totum corrosis ossibus edit
Victrix turba, nec ardenti decoxit aheno
Aut ueribus longum usq adeo, tardumq putauit
Expectare focos, contenta cadauere crudo.
Hinc gaudere libet, quod non uiolauerit ignem,
Quem summa cæli raptum de parte Prometheus
Donauit terris, elemento gratulor, & te
Exultare reor, sed qui mordere cadauer
Sustinuit, nihil unquam hac carne libentius edit,
Nam scelere in tanto ne quæras, & dubites an
Prima uoluptatem gula senserit, ultimus autem
Qui stetit absumpto iam toto corpore, ductis
Per terram digitis aliquid de sanguine gustat.
Vascones (fama est) alimentis talibus usi
Produxere animas, sed res diuersa, sed illic
Fortunæ inuidia est, bellorumq ultima, casus
Extremi, longæ dira obsidionis egestas.
Huius enim, quod nunc agitur, miserabile debet
Exemplum esse cibi, sicut modo dicta mihi gens
Post omnes herbas, post cuncta animalia, quicquid
Cogebat uacui uentris furor, hostibus ipsis
Pallorem, ac maciem, & tenues miserantibus artus,
Membra aliena fame lacerabant, esse parati
Et sua quisnam hominū uenam dare, quis ue Deorū
Viribus abnuerit dira, atq immania passis,
Et quibus illorum poterant ignoscere manes,
Quorum corporibus uescantur? sed melius nos
Zenonis præcepta monent, nec enim omnia, quædā
Pro uita facienda putat, sed Cantaber unde
Stoicus, antiqui præsertim ætate Metelli?
Nunc totus, graias nostrasq habet orbis Athenas.
Gallia causidicos docuit facunda Britannos,
De conducendo loquitur iam rhetore Thule.
Nobilis ille tamen populus, quem diximus, & par
Virtute, atq fide, sed maior clade Saguntus
Tale quid excusat, mæotide sæuior ara
Ægyptus, quippe illa nefandi taurica sacri

Dignũ cuius misereamur. ſ Sicut modo: ſenſus eſt & ordo.i. quem
admodũ gens dicta mihi modo.i. Vaſcones lacerabant quicquid
cogebat furor uacui uẽtris poſt oẽs herbas: eſt poſt cũcta aĩalia.i.
poſt abſumptionem herbarũ & animaliũ lacerabant, inquit, mem
bra aliena.i.carnes humanas fame.i.inſtinctu famis hoſtibus ipſis
miserãtibus pallorẽ. ſ Eſſe parati & ſua.i. parati ẽt in carnes ſuos
morſus inicere. Eſſe.n.eſt ab edo nõ a ſum. ſ Quiſnã hominũ: nes
mo,inqt,eſt nec hominũ,nec Deoꝶ,q in huiuſmodi delicto Vaſco
nibus nõ ignoſcat: qbus etiã manes cadaueꝶ abſumptoꝶ poſſent
ignoſcere. ſ Abnuerit:recuſauerit. ſ Immania paſſis prudẽter excu
ſat tale factũ:quãdo oĩa extrema paſſi ſunt. ſ Viribus.i. uiris tã for
tibus. ſ Manes antiq:animas quæ e corporibus diſceſſiſſent,manes
uocare.de qbus ex ſẽtẽtia Apulei plura diximus alibi. ſ Sed melius
nos Zenonis pcepta: philoſophi ſtoici docẽt p tuẽda uita non oĩa
eẽ agẽda,ſed ea dumtax,q ab honeſto nõ reſiliant. ut oſtẽdat id a
Vaſconibus nõ fuiſſe faciẽdũ, uel ĩ extrema fortuna. Ait ergo poe
ta præcepta Zenonis ſtoici(nã ſtoicæ ſectæ fuit princiceps) monere
humano generi non id faciendũ p pſeruatione uitæ:qđ fecerũt Vaſ
cones cũ oĩno pugnet cũ honeſto. ſ Omnia: cũ diſtinctione legen
dũ.ut ſit:Non putat oĩa faciẽda p uita, ſed quædã tãtũ: hoc eſt quæ
inhoneſti nihil habeat. ſ Pro uita:pro conſeruatione uitæ. ſ Sed Cã
Cãtabri taber uñ Stoicus: Cantabri populi ſunt Hiſpaniæ: in quoꝶ regioni
bus ſunt Vaſcones. ẽ ergo ſenſus:Precepta ſtoica optima ſunt ſed
unde Stoicus Vaſco fuit.i. uñ Vſacones habuerũt præcepto philo
ſophiæ:qſi dicat talia præcepta,ut barbari ignorauerũt,& ppterea
comederũt carnes humanas. ſ Antiqui Metelli:nã quo tẽpore Vaſ
cones(ut diximus)a Sertorio obſidebãtur, Q. Mettellus(auctore
Apiano)bella aduerſus Sertoriũ gerebat. Antiqui ergo ad differẽ
tiã recentioꝶ:multi.n.ab eo fuere Metelli: eſt.n.hic ille Qu. Mettel
lus,q aduerſus Iugurthã bellũ geſſit, de quo multa Salluſtiꝰ. ſ Nũc
totus gratias noſtra,inqt,ætate oẽs ſcimus diſciplinas & græcas &
latinas philoſophicas ita: ut nulla extet excuſatio ſi hominẽ come
damus. ſ Athenas.i. diſciplinas philoſophicas atticas. ſ Et noſtras
.i.latinas & Romanas. Athenis autẽ olim diſciplinaꝶ floruere ſtu
dia.uñ Cice.pro L. Flacco. Ad ſunt Athenienſes, uñ humanitas,
doctrina,religio,fruges,iura,leges ortæ:atq in oẽs terras diſtribu
tæ putanť. ſ Gallia cauſidicos:i Gallia præclari fuere rhetores. Sta
tius Tholoſanus,de quo Euſebius de tẽporibus, Vatienus, Iulius
Statius Florus de quo ſic meminit Quintilianus: Is fuit Iulius Florus in
Tholos eloquẽtia Galliarum:quoniam ibi demũ exercuit eam princeps alio
ſanus quin inter paucos diſertus,& dignus illa propinquitate. præterea
Vaties Lugduni(ut diximus illic: Aut Lugdunenſem rhetor dicturus
nus ad aram)exercebatur ars oratoria: edito certamine a Caligula græ
cæ,latineq facũdiæ nõ ſine magno amittẽtiũ decore. Eſt ergo ſen
ſus:Studia inqt liberaliũ artiũ iã ad gẽtes barbaras & remotiſſimas
puenere:qnnus filij Britãnoꝶ ſub gallica di diſciplina rhetoricẽ di
ſcũt.Nã & ſupra in.vii. Saty.docuit i Gallia peritos exiſtere cauſidi
cos,& magnis affici pmiis illic,Nutricula cauſidicoꝶ Gallia.Brita
nia aũt iſula ẽ gallici Oceãi. De Britãnis ſcribit ſic Cor. Tacitus in
uita Iulii Agricolæ: Iã uero Aricola pricipũ filios liberalibus artis
bus erudire,& igenia Britãnoꝶ ſtudiis Galloꝶ auferre: ut qui mõ
linguã Romanã abnuebãt,eloquẽtiã ɔcupiſcerẽt ĩde ẽt habitus nĩ
honor & frequẽs toga. uñ recte ſeqtur: De cõducẽdo loqtur iam
Thule rhetor Thule:Strabo docet Maſſiliæ ſtudia literaꝶ floruiſſe. ſ Thu
le:hæc ẽ iſula de q Virgi. Tibi ſeruiat ultia Thule.ẽ.n.iſula ĩ ultia
parte ſeptẽtriõis de q ſic Stabo lib.qrto. De Thule itẽ obſcura ẽ hi
ſtoria, ppter eiꝰ i ultima loca remotionẽ:hãc ſi qdẽ ad ſepẽtẽtrionẽ
expoſitã locãt. Pli.Ex aduerſo Hyberniæ & Britãniæ i mari Germa
nico iocat ultimã oĩũ,q memoranť. In q ſolſtitio nullas eẽ noctes
indicat Cancri ſignũ Sole trãſeunte, nulloſq cõtra p brumã dies.
ſ Nobilis ille populus: ſenſus eſt Populus ille nobis Vaſconum: &
urbs Sagũthꝰ:licet ipsi uederi poſſint:alter q comederit carnes hu
manas:altera q ſe,ſuaq oĩa igni & ferro abſumi: q hoſti tradere
maluerit: habẽt tñ uñ illud excuſent.ſ.extremã neceſſitatẽ. ſed Ae
gyptij nullã honeſtã habẽt excuſationẽ, cũ p ſummã crudelitatẽ ul
tro id faciãt. Sagũthus aũt ciuitas eſt Hiſpaniæ:quæ qſi media inter
Romanoꝶ & Carthaginẽſiũ fines iure fœderis in libertate relicta:
poſt ea Romanis addicta,imitatq ſocietate Romani iperii aduer
ſus ſe Hannibalẽ cõcitauit.a quo obſeſſa octaua demũ mẽſe capta
eſt. Eſt autẽ ordo:Ille nobilis populus,quẽ diximus , & ſaguntus
per uirtuteꝫatq fide, ſed clade maior excuſat qd tale. Maior clade
æquiparat Sagũthinos Vaſconibus fide & uirtute,ſed ait clade ma
iores fuiſſe Saguthinos:qppe q & ſe & oĩa ſua pẽitus igni abſum
pſerit:qđ nõ fecerũt Vaſcones:maior ergo clades fuit Sagũthinoꝶ.
ſ Ægyptus ſæuior,ſubaudi eſt. ſ Ara mæotidæ: Mæotis Palus eſt
Scythię,q efficit Tanais amnis,q Europã ab Aſia diſterminat.illic
ĩ Cheroneſſo Taurica, q hoſtio Mæotidis adhæret tẽplũ fuit Dia
næ,ad cuiꝰ arã uiui hoĩes imolabãť.de q itellexit Valer. Flac.li.ii.
loquẽs de Thoante ſic Tauroꝶq locos , delubraq ſæua Dianæ
Aduẽit hic illũ triſti Dea pficis aræ Enſe dato. De ea multa ẽt Oui.
ĩ Põto cõmemorat. Qui Cheroneſſum ipſa icolũt, Tauroſcythę ſũt
appellati a mõte Tauro q illic ẽ.licet & i Cicilia aliꝰ ſit eiuſdẽ nomi
nis. Ara aũt Mæotide dixit p mæotica ſicuti & paulo ĩfra Mẽphiti
dẽ terra p mẽphetica.hocq neceſſitate metri nõ recipiẽtis ablatiuũ
mẽphitica. ſ Quippe illa taurica: ordo ẽ:Illa taurica iuẽtrix nefandi
ſacri imolat tm hoĩes,ut credas iã digna eẽ fide,q carmia tradũt.i.q
poætæ cecinerũt:qſi dicat potes iã credere & ea , q poetis referũtur
huiuſmodi uera eẽ:quãdo & apud Aegyptios tam ſæua agãtur.
❡ A DIVERTICVLO. A digreſſiũcula redit ad narrationẽ ASCen.
inceptã. Ordo ẽ:Fabula.ſ.narratio.nõ.n.fabulã:ſed hiſtoriã prius
ſe narrare dixerat.repetať.i. reſumatur a diuerticulo.i. a digreſſi
uncula. Poſtquã altera pars. ſ. Tentiritaꝶ.audet ſubſidijs.i.auxiliis
auctis.pmere.i.eripere e uagina,& thecis ſuis, ferrũ.i. arma ferrea
aut ferrata. & inſtaurare.i.qſi de nouo icipere : aut inſtãuus facere
pugnã.ſagittis iſeſtis.i.ĩfeſtantibus, & damnũ inferẽtibus: & ii q colũt
Tentira uicina palmæ apud Thebẽ umbriferæ:iſtant.i. iminent
aut ingerũt ſe oĩbus reliquis præſtãtibus.i.dãtibus celeri fugæ ter
ga.i.fugiẽtibus.qdã ex fugiẽtibus præcipitãs.i.nimis precipitãter
arripiẽs curſum.labitur hic.i.hoc loco.nimia formidine.i. ppter ni
miã formidine.& capitur ab iſequẽtibus. ſ. Aſt.i.ſed turba uictrix
.i.inſequẽtiũ,& uoti cõpotũ.edit.i.deuorauit illũ, q ceciderat totũ
ſectũ.i.minutim conciſum in plurima fruſta: ac particulas:ut unus
ſufficeret multis: & hoc oſſibus corroſis.nec decoxit.i.bulliuit.ahe
no.i.cacabo,ut lebete.ardẽte.i. feruẽte.aut uerubus.i. non aſſauit.
putauit.n.turba uictrix.ſ.uſq a deo.i.ualde lõgũ,& tardum expe
ctare focos:exiſtens cõtẽta cadauere crudo. libet hic gaudere q
ipſa nõ uiolauerit ignẽ:quẽ ignẽ Prometheus donauit terris raptũ
p ferulã quãdã.de ſumma parte cæli.i.aeris.ego gratulor elemẽto
.ſ.igni: & ego reor te o Voluſi exultare præ lætitia: q ignis non ſit
uiolatus.ſed q ſuſtinuit.i.ſemel auſus eſt:natura ſua repugãte mor
dere cadauer.nihil edit.i.comedit unq libẽtius hac carne.ſ.huma
na:quod ex cõiecturis licet aſſerere. Nam ne qras & dubites.i. nõ
debes quęrere & dubitare.an prima gulæ.i.primus guloſe come
dens optimos bolos:ſenſerit uoluptatẽ in tãto ſcelere:qa notũ eſt,
q maximã. autẽ p ſedis qui ſtetit ultimas abſũpto: ĩ toto corpore:
guſtat aliqd de ſanguine:& hoc digitis ſũpſit p terrã. Vaſcões &c.
Fatetur idẽ alibi contigiſſe:ſed nõ ex cõſimili cauſa:uñ aggraua
tur ſcelus Ægyptiorũ. Ordo eſt: Vaſcones q ſunt populi in Hybe
ria uñ talibus alimẽtis.i. carnibus humanis pduxere .i. extẽderũt
aĩas.i. uitas ſuas:ut fama eſt.quod addit quaſi dubitet:cũ de Ægy
ptiis exploratũ habeat. ſed inuidia.i.malignitas fortunæ eſt illic:ul
tima bellorũ:extremi caſus: & dira ageſtas.i.inedia lõgæ obſidio
nis ſup.erat illic:hoc eſt illi fuerãt in extrema neceſſitate conſtituti.
Exẽplũ n.huius cibi quem Vaſcone aſſumpſerũt: quod exemplũ
nũc agitur:debet eſſe mirabile.i.dignũ miſeratione.ſicut gẽs dicta
mihi.i.a me modo.i.iã.nũc:i.ipſi Vaſcones obſeſſi.lacerabãt fame
i.pp famẽ.aliena mẽbra.i.alterius hoĩs.exiſtentes parati eſſe.i.co
meſſe,ſiue comedere. &.i.ẽt.ſua mẽbra poſt oẽs herbas aſſumptas
.ſ.poſt cũcta aĩalia et qcqd furor uẽtris uacui.i.rabioſa fames coge
bat ſup.comedere. & hoc hoſtibus ipſis miſerãtibus.i.miſericordia
proſequẽtibus:pallorẽ, & maciẽ, & tenues artus ipſoꝶ.ſ. Vaſconũ.
Nã qs hoĩum.q ſiue Deorũ.abnuerit.i. recuſauerit: ſi peteretur dare
ueniã.i.ignoſcere.uiribus.i. uirilibus aĩs paſſis dira:atq imania.i.
tã lõgam & imanem obſeſſionẽ:q.d.nullus. Et quis abnuerit dare
ueniã illis ſup. qbus manes.i. aĩæ:ut umbræ illorũ, quorũ corpori
bus ueſcantur,poterãt ignoſcere. Sed pcepta Zenonis.i.illius op
timi phĩ monẽt nos melius. nec.n.putãt oĩa: ſed qdam tantũ faciẽ
da eſſe pro uita.i.pro ſaluatione uitæ:quod uerũ eſt.uñ Ouid. Sũ
mũ crede nefas aĩam præferre pudori . & illud Virgilianum: Vſq
adeo ne mori miſerũ eſt. Malũ ſiqdem culpæ nõ eſt adeũdũ p euis
tãdo malo pœnæ. Sed uñ Cãtaber.i. Vaſco ſup. eſſe poterat ſtoicus
.i.eruditus ĩ dogmate ſtoicorũ:pſertim ætate antiq Metelli.q.d.nõ
eſt uериſimile: & ita cõcludit eos per ignorãtiã peccaſſe. nũc aũt ha
bet totus orbis Athenas.i.philoſophiã. Graias.i.græcã, & uoſtras
.i.latinã. Gallia facũda pſertim apud Lugdunũ. docuit cauſidicos
Britãnos.i.ex Britãnia. & Thule.i. ultima regio Britanniæ ultra

Inuentrix, homines (ut iam quæ carmina tradunt,
Digna fide credas) tantum immolat, ulterius nil
Aut grauius cultro timet hostia. quis modo casus
Impulit hos? quæ tanta fames, infestaq; uallo
Arma coegerunt, tam detestabile monstrum
Audere? an ne aliam terra memphitide sicca
Inuidiam facerent nolenti surgere Nilo?
Qua nec terribiles cymbri, nec Britones unq̃,
Sauromatæq; truces, aut immanes Agathyrsi
Hac sæuit rabie imbelle, & inutile uulgus
Paruula fictilibus solitum dare uela phaselis,
Et breuibus pictæ remis incumbere testæ.
Nec pœnam sceleri, inuenies, nec digna parabis
Supplicia his populis, in quorũ mente pares sunt,
Et similes ira, atq; fames, mollissima corda
Humano generi dare se natura fatetur,
Quæ lachrymas dedit, hæc nostri pars itima sensus,
Plorare ergo iubet causam lugentis amici,
Squaloremq; rei, pupillum ad iura uocantem

Scotiã loqtur. i. agit nũc de rhetore. i. doctore artis oratoriæ cõdu cẽdo. Nobilis ille tñ pplus, quẽ diximus, & par. Docet sæuitiã Agy tiorũ nõ solũ maiorẽ eẽ, q̃ Vasconũ: sed ẽt, q̃ sacerdotũ Dianæ tau ricæ q sacrificabãt qdẽ hoĩes: sed nõ mãducabãt. Ordo est: Tñ ille pplus, quẽ diximus. s. Vasconũ est nobilis. & Saguntus. i. ciuitas il la Hispaniæ cõfœderata Romanis existẽs sup. par. i. æqlis. s. Vasco nib' uirtute atq; fide: sed maior clade, qa oẽs iterierũt i obsidiõe excusat tale qd. i. factũ. Vasco nũ. i. expta q̃ acris sit fames signi scat e s. Ægyptus aũt ẽ sæuior ara Mæctide. i. ipsius Dianæ tau ricę ad Mæoti lacũ Scythiæ. qp pe. i. qa certe. illa taurica. s. ara. ❡ VLTERIVS nil timet: ac si dicat non timet ut comedat. ❡ Quis modo casus: acclamatio in detestationẽ tãtæ crudelitatis cũ nulla ipellẽte causa tantũ sce lus ppetrẽt. ❡ Monstrũ: ut hẽs co medãt. ❡ An ne Inuidiã facerẽt: si Nilus, ingt, ut iratus Aegyptum inũdare nollet: nunqd Aegyptii ad eius idignationẽ possent ali qd crudelius facere: ac si dicat: Possent ne eum grauiore con tumelia irritare: hoc autem ic circo dicit: q solebant accolæ fluminis aliqua immani crudeli tate incrementa & inundationẽ irritare sumpto exẽplo a Busiri de, q primus imolato hoie id in stituit a Thrasylo edoctus: quẽ primũ suo inuẽto immolauit. Cuius rei meminit Ouidius in arte amãdi: Dicit Aegyptus caruisse iuuã tibus arua Imbribus, atq; annos sicca fuisse nouẽ. Cũ Thrasyius Busirim adit, monstratq; piari Hospitis effuso sanguine posse Io uem. Illi Busiris fies Iouis hostia primus Inquit, & Aegypto tu da bis hospes aquã. Nam eũ (ut diximus) primũ imolauit. Ouidius in Ibin: Vt qui post annos sacri monstrator iniqui, Elicuit pluuias ui ctima cæsus aqs. ❡ Memphitide terra: forma patronymica dixit mẽ phitide pro memphitica terra: hoc est Aegypto. nam Memphis ci uitas est Aegypti: quam sæpe poetæ pro Aegypto ponunt. eam cõ didit Ogdous, qui Vchoreus cognominatus est. Ambitus stadio
Nili inundatio
rum centum & quinquaginta urbem omnium Aegypti præclaris simam opportuniore totius eius oræ loco: ubi Nilus in plures scis sus partes effici formam Deltæ. Aegyptiorum autem regia est, ibi tẽplum est Apidis, qui aduđ eos, pro Deo habetur. ❡ Nolenti sur gere Nilo: idest nolenti crescere, & inundare Aegyptum: quæ quo tannis crescente fluuio solet inundari. Nam Nilus solus inter re liqua flumina adeo (ut scribit Diodorus) æstate crescit, cum decres scant cætera: ut totam inundet Aegyptum: hyme minuatur cum reliqua augeantur. ❡ Qua nec terribiles: per comparationem Ae gyptios crudelitate omnibus præfert barbaris & immanibus, ut sit ordo & sensus: Vulgus imbelle & inutile Aegyptiorum sæuit haci
Cymbri
idest tali rabie: qua pro quali. terribiles Cymbri non sæuiuerunt. ii enim sunt Germaniæ proximi Oceano, qui animo & audacia præstantissimi & manum uirtute, ac celeritate &, impetu egregii in bello fulguri similes uidebãtur, itaq; ipsorũ imperũ nemo sustinere poterat. Nam multos magnosq; exercitus Romanos penitus de leuerunt. Vnde nunc a poeta terribiles nominant. Eos demũ, cum in italiã uenissent, Marius pfligauit. ❡ Britones. populi sunt Germa
Britões
niæ denominati a Britone filio terræ: cuius fuit filius Mannus. de quo diximus apud Persium: Præsto est mihi Manoius heres Pro genies terræ. Illud obseruandum est Britones ultimam corripere, quia iflexio sit græca: sicuti ante: Vascones & fama est. Et apud Vir gilium: Iam uero & Rutuli certatim & Troes, & omnes. Et alibi: Ferrũ exercebãt uasto Cyclopes i antro. ❡ Sauromatæ populi sunt Schytiæ circa Mæoti paludẽ. De qbus pluscula diximus i secũda Saty. Vltra Sauromatas. ❡ Agathyrsi: populi sunt Scythiæ Gelonis
Agathyrsi
conterminí. dicti ab Agathyrso filio Herculis: ora, artusq; pingũt, ut quiq; maioribus præstant, ita magis uel minus. unde poeta ap pellauit pictos Agathyrsos. ❡ Hac rabie: idest tali, qualẽ ostẽdimus supra. ❡ Vulgus: Aegyptiorũ. ❡ Solitũ dare uela, hinc maximeq exper

git idignatioq; cũ in reliquo uitæ genere sint mollissimi & effœmi nati carnib' humãis uescant: quod populi barbari & feri nõ faciũt. Tradit. n. Strabo (ut paulo ãñ retulimus) ad canopica q̃da solẽtia igẽtẽ turbã p fossã ex Alexãdria descẽdereq; die ac nocte nauiculis plẽa ẽ uirorũ, ac mulierũ ipudẽter canẽtiũ, ac saltãtiũ cũ oi dissolutiõe ubi ait tãta facilitate nauigari: ut, scaphis ẽt testaceis utant. i. fictis lib'. ❡ Phaselis: pictis nauiculis. Virg. Et circũ pictis uehit sua ru ra phaselis. ❡ Testæ: nauiculæ tes staceæ. ❡ Nec pœnã: licet hoc ad Aegyptios ptineat põt tñ et gña le i oẽs dictũ uideri: ut sit sensus: Illis populis, quorũ mẽs ira pari ter, atq; praua uolũtate ad scel' mouet, paria supplicia & digna nõ iueniunt: ut ostẽdat eos oi no dignissimos eẽ oi cruciatu. ille. n. q ipulsu iræ aliqd crudele facit: leui' peccasse uidet, q̃ q & ipuls su iræ & ɔsensu animi accedẽte turpitudinẽ cõmittit. pmi. n. illi mẽtis ipetus i ptãte nra nõ sunt, ex quo digni uidemur uenia. Sed cũ irã sequat, & deliberata uolũtas, tũc demũ scelerati cẽse mur, & oi supplicio dignissimi. ❡ Pœnã sceleri iuenies: subaudi a sequẽtibus dignã, & ɔueniẽtẽ. ❡ Ira atq; famas pares & similes: hoc ẽ q p irã & animi cõsensum . i. famẽ quãdã & sæuã cupiditas tẽ animũ suũ ad pficiẽdũ scelus applicant: ut per famem rabidam quandam sæuiendi cupiditatem intelligas: simulq; respicit ad id quod quasi per famẽ commede rũt caenes humanas. ❡ Mollissima corda: hippophora est, q̃si aliquis dixerit non esse mirũ si tã crudelia cõmittant: quãdo ita natura ho minẽ ad crudelitatẽ formauerit. Et ipse respõdeat: naturã fateri nõ crudelitatẽ, sed pietatẽ hõi ingenerasse: quãdo lachrymas dedit, qui bus idicat incõmodis se dolere alienis. ❡ Hæc nostri pars optima sensus: alii sunt, q pars optima legũt: alii pars ultima. Ego autẽ legẽ dũ eẽ puto, & sic corrigẽdũ: Hæc est pars itima nostri sensus. i. ipsæ lachrymæ sunt, quæ interiorẽ partẽ nostri sensus patefaciunt. nã p lachrymas iteriorẽ pietatẽ ostẽdimus. ergo, ingt, natura nobis de dit pietatẽ q̃ p lachrimas cognoscit. iubet. n. nos aliena incõmoda plorare. ❡ Squalorẽ rei. i. incõmoda, & aduersa rei squalẽtis & mœ sti. Est. n. squalor alta illa cõgeries sordiũ, q̃ i corporib' humanis in cultis, squãmosisq; apparet: deductũq; uidet uocabulũ a squãmis, quas situs ille ingnamẽtorũ in corpore imitatur. Lege Macr. & Gel liũ. Squalẽtẽ tñ ẽt p splẽdẽte poni apđ auctores legimus. uñ Virg. l. iiii. Georg. Alter erit maculis auro squalẽtib' ardẽs. ❡ Pupillũ: splo ram' ẽt, igt pupillũ: q i ius deceptorẽ & bonorũ suorũ raptorẽ uocat. ❡ Aut Diana existẽs sup. iuẽtrix sacri. i. sacrificii nefãdi ut credas ea q̃ carmi a tradũt eẽ digna fide: hoc ẽ ut cõcedam' uera eẽ: qđ poe tæ đ ipa taurica canũt. imolat tñ hoies: & nõ cõedit & hostia q̃ de bet offerri. s. seru'. nil timet ulteri' aut graui' cultro. i. q̃ mactari: nõ . n. timet dẽtibus deuorari. sed qs casus ipulit hos. s. Aegyptios? q̃ tãta fames? q̃ p &. q̃ sup. arma ifesta uallo coegerũt audeř tã detesta bile mõstrũ: hoc ẽ uesci crudo hoie. An ne facerẽt altã iuidiã. i. aliud signũ iuidẽtiæ ipsi Nilo nolẽti surgere. i. fundare terrã: a quo depẽ det tota fertilitas Aegypti. & hoc terra Memphitide. i. Aegyptiaca existẽte sicca: q̃si dicat nõ possent. Vulg' Aegyptiorũ imãe. i. efferũ, ac crudele. & iutile. i. ignauũ ad bene agẽdũ. solitũ dare phasellis. i. nauiculis: fictilibus. i. testaceis: paruula uela. & icũbere breuibus re mis testæ pictæ. i. molliter ornatæ: hoc ẽ aliogn mollissimũ uulg' sæ uit hac rabie: q̃ nec Cymbri populi Germaniæ terribiles regionem oli gallicã: nũc Brittãniã dictã incolũt. nec Sauromatæ populi ad Scythiã truces. i. feroci aspectu. nec Agathyrsi populi Scythiæ im manes: unq̃ sup. sæuierũt. Nec pœnã &c. Cõcludit imanitatẽ Ægy ptiorũ oẽm punitionẽ excedere. Ordo est: Nec tu iuẽies huic sceleri . s. Ægyptiorũ pœnã sup. satis magnã: nec pabis supplicia digna his pplis: i quorũ mẽte sũt ira, & fames: pares & similes: qa p irã faciũt: quod per summam inediam, & famem audere non deberent. natu ra fatetur se dare humano generi mollissima: idest clementissima,

Circumscriptorem, cuius manantia fletu
Ora puellares faciunt incerta capilli.
Naturæ imperio gemimus cum funus adultæ
Virginis occurrit, uel terra clauditur infans,
Et minor igne rogi. qs enim bonus, aut face dignus
Arcana, qualem Cereris uult esse sacerdos,
Vlla aliena sibi credat mala? separa hæc nos
A grege mutorum, atq; ideo uenerabile soli
Sortiti ingenium, diuinorumq; capaces,
Atq; exercendis, capiendisq; artibus apti
Sensum a cælesti demissum traximus arce,
Cuius egen prona, & terram spectantia mundi
Principio indulsit communis conditor illis
Tantū animas, nobis animū quoq;, mutuus ut nos
Affectus petere auxilium, & præstare iuberet,
Dispersos trahere in populum, & migrare uetusto
De nemore, & proauis habitatas linquere syluas,
Ædificare domos, laribus coniungere nostris
Tectum aliud, tutos uicino limine somnos
Vt collata daret fiducia, protegere armis
Lapsum, aut ingenti nutantem uulnere ciuem,
Communi dare signa tuba, defendier iisdem
Turribus, atq; una portarum claue teneri.
Sed iam serpentum maior concordia, parcit
Cognati maculis similis fera. quando Leoni
Fortior eripuit uitam Leo? quo nemore unquam
Expirauit aper maioris dentibus apri?
Indica tigris agit rabida cum tigride pacem
Perpetuam, sæuis inter se conuenit ursis.
Ast homini ferrum letale incude nefanda
Produxisse parum est, cum rastra, & sarcula tantum
Assueti coquere, & marris, ac uomere lassi
Nescierint primi gladios excudere fabri.
Aspicimus populos, quorum non sufficit iræ
Occidisse aliquem, sed pectora, brachia, uultum
Crediderint genus esse cibi, quid diceret ergo,
Vel quo non fugeret, si nunc hæc monstra uideret
Pythagoras? cunctis animalibus abstinuit qui
Tanq̃ homine, & uētri indulsit non omne legumen?

& mitissima corda. nā solus homo mansuetum animal: cætera aut feræ: aut bruta dicūtur: q̃ dedit lachrymas: ut nos mitea significes mua plorātes mortē, aut casum ꝓximi nostri. Hæc aūt s. lachrymæ; est optima. i. maxia pars nostri sensus: qa natura nihil noa docuit præter quam flere: & id statim a uitæ principio. ut docet. Pli. in prin. .vii. lib. Ergo quia ꝓ maximo dono natura nobis lachrymas dedit: ipsa iubet plorare causam. i. lachrymis ꝓsequi causam amici lugētis. & squalorē. i. abiectionē habitus & corporis. neglecti rei. i. accusati de aliquo crimie. & plorare iubet pupillū. i. orbū parētibus. uocātē, i. citātē. ad iura. i. ad iudicē iustitiæ & iuris ministrum.

IO AN. BRIT. ¶ CIRCVM scriptorem: deceptorē a circūscribo. de quo dictū est abūde illic: Quot Basilus socios, quot circūscripserit Hirrus. ¶ Cuius. s. pupilli. ē autē ordo: Cuius capilli puellares faciunt ora manātia fletu incerta. ¶ Manantia: illud obseruandum apud auctores talē inueniri locutionē: Aqua dulcis manat ex fonte. Et fōa manat aquā dulcē: ut hoc loco: & alibi i sexta Saty. Et longā manātia labra saliuā. Et fons manat aq̃ dulci. Plinius lib. xxii. cap. xxii. Cauli fractus copioso lacte manat. Properti⁹: Leuis odorato ceruix manabat oliuo. Absolute etiā diximus ul cera quæ manāt. ¶ Capilli puellares: idest crines lōgi: q̃les sunt puellis. ¶ Ora incerta: ut nō facile discernas mas an fœmina sit. ¶ Naturæ imperio: quæ nobis pietatē indedit. ¶ Virginis adultæ: tūc. n. maxime miseratione mouemur, cum iā adulte ætate uirgo morit. ¶ Et minor igne rogi: hoc autē dicit ex more uetex, q (ut auctor est Plinius libro septimo) infantē nisi ꝓus genito dēte

Infantes non cremantur nō cremebāt. Infantē autē dentire tradit Plinius septimo mēse, postquā natus est. Minor ergo igne. i. minor q̃ ut cōueniat cremari. Tertia. n. infantea cōdebant: quod poeta his uerbia innuit: Vel terra clauditur infans. ¶ Quis. n. bonus: hic sensus est: Quis ē, inqt, bonus & a natura bene informatus: q aliena mala cōmunia esse nō putet? iuxta illud Terētianū: Homo sum. nihil humāi a me alienū puto. Est. n. hois bone instituti (ut docet Cic. in Cat. maiore) & lætari bonis reb⁹, & dolere ꝯtrariis. ¶ Et face dignus arcana: periphrasis est hois pii q̃les oportebat sacria Cereria itéresse & ministrare: a qbus sacris impii ēt uocꝑe conis sumoueant. uñ Suetoni⁹ i Nerōe: Peregrinatiōe qdē Græciæ Eleusinis sacris, quoꝝ initatiōe ipii, & scelerati uoce ꝑconia submouent itéresse nō ausus ē. M. Antoni⁹: ut refert Iulius Capitolinus: ut se inocentē ꝓbaret. Cereris

Cereris sacra tēplum adiit, sacrariumq; solus igressua est. ¶ Face arcana: hoc est mystica & secreta. Nā prisci appellauere sacra ea arcana, que mystica Græci hoc est secreta: q̃si quæ ob sanctitatē aliquā debeant esse separata a nobis: q̃lia fuere sacra Cereris: quæ accensis facibus nocte celebrabantur a matronis in memoriā Cereris, q̃ Proserpinā filiam ardentibus faculia q̃siuit. Claudianus: Templumq; remugit Cecropidum, sanctasq; faces extollit Eleusis. Ouidius in Fastis: Hinc Cereris sacris nunc quoq; teda datur. ꝙ autem nocte celebrarentur docet Iustinus lib. ii. his uerbis: Megarenses matronas Atheniensium in eleusinis sacris nocte oppressuri, naues conscendunt. Ea summo tegebantur silentio. unde Apule. lib. yi. Metamo. Et cætera que silentio tegit Eleusia Atticæ sacrarium. ¶ Separat hæc nos natura, inquit, que nobis tantam humanitatem dedit, ut alienis incommodis doleamus, separat nos a brutis. idest ea est, quenos dissimiles esse facit a brutis: cum nobis rationem & intellectum tradidit: quibus malum & bonū cognoscimus. Bruta autem nullā habentia, nec rerum, nec temporum discretionem sensu tantum mouentur. & ad id solum quod adest, quodq; præsens est se accommodant, paulum admodū intelligentia præteritum, aut futurum, quæ omnia illuc tendūt Aegyptios a brutis non differre: qui rationis terminos obliti, tātam rabiem feruntur: ut ea faciant, que ab omni humanitate sint penit⁹ auersa. ¶ Atq; ideo idest, ob eā rem, scilicet uta bestiis differemus. ordo autem est: Atq; ideo nos soli sortiti ingenium uenerabile traxim⁹ sensum a cælesti arce. ¶ Sortiti igenium: quo, scilicet omnino bruta ca-

Ingeniū rent. Est enim ingenium uis quedam animæ: qua se anima explicat, atq; exercet ad omnium rerum intelligentiam: ut per ingenium intelligas ipsum intellectū & rationē: quæ principales sunt animi partes. ¶ Capaces diuinorum: hoc uult significare intellectum & rationem, que principales (ut diximus) sunt partes animi: quasi communes cum ipsis Diis nos habere, ac per hoc dixit nos esse capaces diuinorum. Nam recta intelligentia est ipsorū Deorum: quibus nos pares esse uult communione rationis & intellectus: quo sensu animalia bruta carent. unde est illud Ciceronis i Catone maiore: Est enim animus cælestis ex altissimo domicilio depressus: & quasi demersus in terram locum diuinæ naturæ, æternitatiq; contrarium. Pythagoras etiā affirmauit noa ex uniuersa mente diuina delibatos habere aios: eosq; immortales credidit Cicero hoc argumento: cum tanta sit celeritaa eorum: tanta memoria preteritorum: futurorumq; prouidētia: tot artes: tot scientiæ: tot inuenta. unde ait poeta: Atq; exercendis, capiendisq; artibus apti. quod homini non accidit nisi beneficio animi, qui (ut diximua) & cælestis nos ad oēs artes facitat aptos. ¶ Indulsit: dedit. ¶ Animas: quibus tantum uiuunt. Nām animam dicimus esse, qua uiuimus: animum uero, quo sapimus. quo animo ipsa bruta carent cum nihil conoscant, neq; discernant. ¶ Illis, scilicet brutis. ¶ Nobis animū quoq; hoc dicit nobis animas & animum quoq; esse datum. ut sit sensus: Animas tantum brutis esse datas, sed nobis & animas & animos. ¶ Mutuus affectus: mutua caritas. mutuum affectum

Mutuus affectus dicimus, cum par uoluntas accipitur & redditur. ¶ Iuberet, idest uellet nos ab aliis auxilium petere: & aliis nos subuenire: ob id enim ciuitates conditæ sunt: ut mutuis homines uiuerent officiis. ¶ Dispersos trahere in populum. nam homines ab initio in agris passim more bestiarum uagabantur: uictumq; sibi pomis siluestribus querebant. uerum natura monstrante intellexerunt sibi conducibile esse, si in unum congregarentur locum. Itaq; cœperuut oppida

pida

Horatius. pida ædificare: quo se relictis siluis receperunt. Horati. Oppida cœperunt munire, & ponere leges: Nequis fur esset, neu latro, neu quis adulter. ¶ Tutos uicino limine somnos: Ordo est: Vt fiducia collata daret somnos tutos in uicino limine. ¶ Collata: coniuncta. ¶ Protegere armis: Ordo est: Mutuus affectus iuberet protegere: hoc est in bellis ciuem ab hostibus conseruare: cum aut lapsus, aut uulneratus fuisset. ¶ Communi turba: communi classico: cum in expeditionem eundum est. ¶ Sed iam serpentũ: sensus est, Maiore, inquit, concordia oia in suo genere animalia ferme uiuũt, q̃ homines. quod quidem Pli. lib. vii. tradit in hunc sensum: ut alter ab altero mutuatus esse uideatur. ait enim: Denique cætera animantia in suo genere probe degunt, congregare uidemus, & stare cõtra dissimilia Leonũ feritas inter se nõ dimicat, serpentũ morsus non petit serpentes, nec maris quidem belluæ ac pisces, nisi in diuersa genera sæuiunt. At hercule hominí plura ex homine sunt mala. ¶ Sæuis ursis inter se cõuenit. i. inter ursos concordia est. Dicimus enim sic: Mulieribus inter se conuenit, & inter mulieres cõuenit. Terent. in Hecyra: Neque cõuentu rũ inter nos post hac esse arbitror. Et mihi tecũ hoc conuenit. Cicero: Interfectam esse matrem ab Oreste cõuenit mihi cũ aduersarijs. i. nulla mihi de cæde matris est cõtrouersia cũ aduersarijs. Et cõueni cũ mercenarijs de pretio. Fabius: Quanti ueheret interrogas ut, de pretio conuen. ¶ Indica tigris: tigrin nõ solũ Indi, sed & Hyrcani fuerunt animal uelocitatis tremendę. Martia. Tigris ab Hyrcano gloria rara iugo. ¶ Ast homini: per cõparationem priscæ ætatis, scelera sui temporis amplificat. Est. n. sensus: Tanta inter se, inquit, homines hoc tempore impietate ruunt: ut ad crudelitatē exercendam parũ habeant gladios sibi fabricasse, quos antea fabri assueti tantum instrumentis rusticis excũdere nesciuerũt: ut aspiciamus etiã populos, qui nõ contenti homini cæde, in eorũ etiã corpora morsus iniiciant: ac si diceret satis impiũ uideri poterat gladijs rem agi: nisi & hoies cæsi comœderentur. ¶ Produxisse: cudendo extendisse. ¶ Rastra: a radenda terra sunt dicta. ¶ Sarcula, & marræ: instrumẽta sunt rustica ad effodiendã terrã. ¶ Lassi marris ac uomere. i. lassi cudendo marras & uomeres. ¶ Nesciebant excudere: Virgi. in Georgicis: Nec dũ etiã audierãt inflari classica, nec dum impositos duris crepitare incudibus enses. ¶ Populos. s. Aegyptios. ¶ Genus esse cibi: tanta est impietas & rabies. ¶ Quid diceret: per amplificationem detestatur rem tam nefandã. Est. n. sensus Si Pythagoras inquit talia fieri uideret, quid non diceret, aut quo sibi fugiendũ nõ putaret in tãta rei atrocitate? ¶ Pythagorã aũt nominat: quia is cũ sentiret animas hominum post morte i brutorũ, uel hominũ corpora transire, carnibus abstinuit, ne scilicet edendo in animas humanas sæuiret, fabis etiã abstinuit. uñ sequit: Et uentri indulsit nõ omne legumẽ. Tradit Gellius ex auctoritate Ciceronis lib. pri. de diuinatione: Pythagoreis fabã interdictã, quia inflationem afferat magnã, eãque cibũ trãquillitatẽ mẽtis quærẽtibus esse cõtrariũ. quare Pythagoras spiritale esse asseuerãs, uelut a cognata abstinuit. undẽ est illud apud Horatiũ in Satyris: O quando faba Pythagoræ cognata, simulque Vncta satis pingui ponent olufcula lardo. Sed Aristoxenus (auctore Gelli.) scribit nullo Pythagoram legumine sæpius esse usum q̃ faba, quia sensim aluũ subduceret: porculis quoque solitũ nesci: scribit Cic. tamen, & Laertius testatur ijs: eũ abstinuisse. Tradit Pli. fabã. existimatã esse hebetare sensus, insomnia quoque facere. ob hoc Pythagorica sententia damnatã: uel (ut alij tradiderũt) quoniam mortuorũ animæ sunt in ea: quę de causa parentando utique assumitur. De Dogmate Pythagorico lege Ouidiũ in ultimo Metamorph. Pharisei uero philosophi Iudæi aiunt (auctore Iosepho de bello iudaico) animam oẽm incorruptã esse: transire aũt in alia corpora solas bonorũ, iproborũ aũt interminabili supplicio cruciari. ¶ Hæc monstra: rẽ tam nefandã, ut carnibus humanis uescant. ¶ Cunctis animalibus: Nam eorũ poeta sequitur opinionẽ, qui dixerunt Pythagorã cunctis animalibus abstinuisse. De Pythagora multa referunt a Philostrato lib. viii. Is enim inquit animalia in terra degere permittens, quæ autem ex terra nascuntur mõda, puraque esse putans talibus ut uescerentur instituit: quia ai æ corporique apte nutriendo cõgruerẽt. uestitũ insuper quẽ plerique ex morticina materia cõfectũ gestãt, ipurũ esse autumãs linteis contexuit, & calciamẽta itidẽ ex arborũ corticibus fieri mandauit.

ASCen. ¶ CIRCVMSCRIPTOREM: idest deceptorem per inisqua scripta. cuius pupilli ora manantia fletu. idest lachrymis. cas pilli puellares. idest longi quales habent puellæ. faciunt in certa. id est indiscreta an maris an fœmellæ sint. Nos geminus imperio natura. i. natura sperante: cum fuxus uirginis adultæ: iam scilicet nubilis occurrit: uel cum infans: & minor igne rogi. idest q̃ ut solent inter comburatur. clauditur terra. idest sepelitur. Quis enim bonus sup. existens: & dignus arcana face. idest castus & pius: & talis quales sacerdos Cereris uult esse sup. unorẽ eis: i. festis Cereris in teresse uelit. credat ulla mala. i. icõmodo & aduersa esse aliena sibi quasi dicat nullus. Et est sensus: Nemo humanus & bonus potest uidere siccis oculis malo alterius: tanquam nihil ad se pertinentia: quia naturaliter homo homini condolet. unde dicit Chremes Terentianus in tertia Comœdia: Homo sum, humani nihil a me alienum puto. Et diuus apostolus. ii. Corin. xii. Quis scandalizatur ut ego nõ uror. Si ergo naturaliter pii & condolentes sumus: & hoc sciẽtes rei oia faciunt, quibus minimã mereantur: immanissimum conuincetur illud facinus Ægyptiorum. nec uult dicere nunc non esse piũ aliquẽ, ut Mancinellus asserit: sed nullum esse bonum, qui non idẽ pius sit. quia aũt naturaliter pii sumus iterum probat dicens: hæc. scilicet pietas separat nos a grege mutorum: scilicet animalium: quidam legunt motorum: sed placet mutorum legi. atque ideo nos soli homines sortiti ingeniũ uenerabile: quia pium & mansuetum & capaces diuinorum: idest diuinarum rerum. & apti artibus exercendis & capiendis: traximus sensum demissum ab arte cælesti. Quia (ut dicit Virg. in. vi.) Igneus est ollis uigor & cælestis origo. Et Hora. uocat aiam: Diuinæ particulã auræ. cuius. scilicet sensus: hoc est rationis egent cætera alalia prona & cõspectantia terrã. Vnde Ouid. primo Metamorpho. Pronaque cum spectent animalia cætera terram: Os homini sublime dedit, cælumque uidere iussit, & erectos ad sidera tollere uultus. Communis cõditor mundi. idest Deus pater, indulsit. idest clemẽter concessit. principio. idest cũ omnia caperet. illis scilicet animalibus brutis. tantũ animas. scilicet sensitiuas, & uitales. sed nobis indulsit supp. quoque. idest etiam animum. scilicet rationalem. ut mutuus affectus. i. caritas mutua: iuberet nos petere a proximo: & præstare proximo: auxilium. & trahere in populum. idest congregare in ciuitatem dispersos. scilicet sparsim in siluis, & speluncis de gentes & migrare. idest discedere cum habitatione de uetusto nemore, & linquere. idest relinquere siluas habitatas. a proauis. idest a maioribus. ædificare domos: & cõiungere nostris laribus. idest domibus aliud tectum. ut fiducia collata limine uicino. idest propter limen uicinum. daret tutos. idest non periculosos somnos. protegere armis ciuem. idest cõciuem lapsum ab impetu inimici. aut nutantem. idest uacillantem: ingenti uulnere. scilicet postquam susceperit: hoc est dirimere litem: & litigantes separare: & lasos, ac succubentes, ne amplius uulneratur, protegere. Dare signa ad concurrendum in arma communi. idest omnibus nota tuba. defendier: idest defendi: hoc est protegi iisdem turribus, atque teneri: idest includi una claue portarũ: hoc est ad hoc rationem hominibus solis dedit: ut inter se socialiter uiuerent: sed tantum abest: ut sic uiuant: ut maior sit inter feras cõsensio, atque cõcordia: quod & Pli. docet: ut recitat Manci. Ordo est. Sed iam maior concordia est sup. serpentũ fera similis. idest eiusdẽ speciei. parcit maculis cognatis. i. per naturam communicantibus in specie exteriore. habent enim ut plurimum ferocia animalia maculas. quando Leo fortior eripuit Leoni supple debilion uitã: quasi dicat nunquam. In quo nemore expirauit unquam aper. idest porcus siluester. ictus. i. cæsus: idest percussus dentibus maioris apri? ac si dicat In nullo tigris indica. licet ferox, agit perpetuam pacem cum rabida tigride. conuenit. idest pax concordia, & consensio est: sæuis ursis inter se. At. idest in contrarium. parum est. idest esse uidetur homini. produxisse incude nefanda. idest detestãda: propter abusum: hoc est fabricasse ferrum. letale. idest mortiferum: hoc est arma ferrea. cum supple. ita sit quia primi fabri sueti. idest consueti. coquere idest concludere tantum rastra, & sarcula. idest instrumenta rustica ad colendos agros: existentes lassi. idest fatigati uomere. & marris. idest alijs instrumentis suppple cudendis. nesciuerint excudere gladios. idest enses & mucrones. nos supple tamen aspicimus populos. s. Ægyptios et patuit: quorum iræ non sufficit occidisse aliquem: sed crediderint pectora: brachia: uultum. i. singula membra humana esse genus cibi. quid diceret Pythagoras: uel quo non fugeret? q. d. etiam in ignem fugeret: si ipse nunc uideret hæc monstra: qui abstinuit cunctis animalibus tanq̃ homine: & non indulsit uentri omne legumen: quia etiam fabis abstinuit. de q̃ re tñ latius in Siluis nostris disputamus. ubi hanc Satyram fere expofuimus.

FINIS.

Satyra sextadecima. Quis numerare queat.

IVNII IVVENALIS AQVINATIS

SATYRA SEXTADECIMA.

IN SEXTADECIMA SATYRA IVNII IVVENALIS ARGVMENTVM.

Quis numerare queat. Hac Satyra, quam nonnulli suspicantur non esse Iuuenalis, referuntur cõmoda, quæ multa honorificaq; cum leges, tum imperatores (ut est legi apud Iurisconsultos) militantibus ampliter indulserunt. Illud autem non placet, ꝙ aliqui tradiderunt eum scripsisse hanc Satyrã in Aegyptoꝗ a Paride Pãtomimo illuc fuisset missus in exilium: cum constet Paridem gratia, & auctoritate dumtaxat ualuisse apud Domitianum, & Iuuenalem opus suum sub Traiano (ut commemorauimus in uita eius) scripsisse. Est ergo sensus: Tanta esse militię præmia, & commoda, quanta numerari non facile queant.

QVis numerare queat felicis ꝑmia Galle
Militiæ? nam si subeantur prospera castra,
Me pauidũ excipiet tyronẽ porta secundo
Sidere. plus etenim fati ualet hora benigni
Quã si nos Veneris cõmẽdet epistola Marti
Et Samia genitrix quæ delectatur arena,
Commoda tractemus primum communia, quorum
Haud minimum illud erit, ne te pulsare togatus
Audeat, immo & si pulsetur, dissimulet, nec
Audeat excussos prætori ostendere dentes,
Et nigram in facie tumidis liuoribus offam,
Atq; oculos, medico nil promittente relictos.
Bardiacus iudex datur hæc punire uolenti

IO AN. BRIT.

FELICIS: aut quæ a bellis ciuilibus longe absit (nã militia illa nullo mõ põt esse felix, q̃ belli ciuilis sanguine respersa fuerit) aut in q̃ nõ cõtinges nt superari ab hoste: nec aliquã ferre calamitatẽ. ⁋Nã si subeantur: sensus est: Si, ingt, detur ut eamus i castra ꝓspa. i. q̃ a sanguie ciuili sint penitus remota: ut illã optauerim, ut mihi prima militiæ stipẽdia auspicãti benignitas siderũ affulgeat. hoc aũt dicit ex disciplina Ægyptiaꝶ in q̃ plurimũ Petosiris, & Necepsos laborauere. Nã ꝑsuasum est ex astrorũ motu nõ modo futura cognosci, sed felicitatem, infelicitatẽq; portẽdi. unñ est illud Iuuẽ. Distat. n. q̃ sidera te excipiãt modo primos incipientẽ edere uagitus. sicq; docet poeta oẽm i rebus humanis felicitatem ab astris ipsis. & fatis pendere: nec iis aduersantibus qcq̃ prosperũ esse posse. unñ sequitur: Plus & .n. fati ualet hora benigni. ⁋Excipiet: optãtis est. ⁋Pauidũ: epitheton tyronis. ⁋Tyronẽ: tyro dicitur nouus miles. ⁋Porta: nam i castris duæ erãt portæ quarum altera ꝓtoria dr̃, q̃ ad orientẽ spectare debet, aut illũ locũ q ad hostes respicit. ea. n. exercitus in ꝓliũ educit̃, qa inicio ꝓtores erãt, q nũc cõsules, & ii bella administrabãt: quoꝶ tabernaculũ quoq; dicebat ꝓtoriũ. Altera uero decumana appellat̃: q̃ post ꝓtoriũ est: ꝑ quã delinquẽtes milites educunt̃ ad pœnam. auct. Vegetius de re militari &c. ⁋Secundo sidere: benigno Deorũ nutu. ⁋Plus etenim: reddit rõnẽ, quare siderũ benignitas sit optanda ingrediẽti militiã: qa momẽtum ipsum sideris benigni plus inqt ualet ad felicitatem præstãdam, q̃ si Venus ꝑ epistola cõmendet nos ipsi Marti: q Deus est ipsius militiæ & q in gratiam Veneris multa faceret. Nã ei cum Venere consuetudo stupri fuit. ⁋Genitrix q̃ delectatur: periphrasis est Iunonis, q̃ colitur in Samo. mater. n. fuit Martis, quẽ (ut scribit Ouidius in. v. Fasto.) concepit cõtactis genitalibus flore, quem Zephyrus ostenderat Chloridi uxori, quam latini Florã uocãt, uim generãdi habere. ⁋Samia arena .i. Samo ipsa arenosa & parũ fœcũda. de q̃ sic Apuleius: Ruratio ois est in sarculo & surculo: quorũ prouentu magis fructuosa est insula, q̃ frugifera. insula. n. est Icarij maris antea Parthenia noiata: ꝙ ibi Iuno adoleuerit: ibiq; etiã Ioui nupserit. illic .n. est tẽplũ nobilissimũ, atq; uenustissimum, & simulachrũ in habitu nubentis figuratũ: & sacra eius anniuersaria nuptiarum ritu celebrantur. Eã Dea ualde dilexit. unde est illud Virgilii: Post habita coluisse Samo: Est etiam alia Samos insula maris Ionii inter Dulychiũ, & Cephalniã. de qua intellexit Ouidius illic: Dulychiũ, Samiq;, & quos tulit alta Zacynthos ⁋Tractemus: ostẽdamus. ⁋Cõmoda cõmunia. i. q̃ oibus sunt communiter militibus. ⁋Togatus: militiæ nõ ascriptus. Nã toga semp armis opponit̃. unñ Cic. Cedant arma togæ. fuit. n. toga Romanorũ, qua ois sexus & cõditio utebatur. unñ Virgil. appellauit Romanos rerũ dños, gentẽq; togatam. ⁋Offam nigrã: tumorẽ nigrũ ex ꝑcussione. Nã (ut diximus ante, & apud Persium: Aut q̃tas robusti carminis offas Ingeris.) offa appellat̃ ois res i tumorẽ crescẽs. unñ frusta carnis dicimus offas. Var. I re rustica: Dicebat L. Volũnio senatori missam esse offulã cũ duabus costis. Plinius itẽ. Res cõtusas, & in unũ cõuolutas appellat offas, ut est illud li. xiii. Pomũ purgatũ tundunt, seruantq; eius offas. Et alibi: Amygdalinũ oleũ, quod aliq uocãt neopũ arefactis, & in offam cõtusis exprimit̃. ⁋Liuoribus: liuor ꝓprie appellat̃ nigrũ illud, quod apparet in corpore flagellato: metaphoricos aũt ꝓ inuidia sumitur. ⁋Bardiacus datur: ut intẽdas, inqt, militantiũ cõmoda si uolueris accusare militem a quo fueris uerberatus: miles de milite erit iudex. q. d. q militi fauebit & q aduersabit̃. ut sit ordo: Bardiachus & calceus & grandes suræ dantur tibi iudex uolẽti punit hæc: ut ꝑ tria hæc descnbat ipsum Cẽturionẽ: q gestare solet in castris cucullũ bardiacum, & calceũ clauatum, & q magnus, procerusq; est. Nã ex Gallia mittebatur uestis, q̃ Bardocucullus siue cucullus Bardiacus appellatur. Eratq; uestis uilis & apta militibus: in qua ẽt cubarẽt in castris: q̃si quæ & similis ob breuitatẽ & crassitudinẽ conueniret. unñ Mart. in Distichis: Gallia santonico uestit te bardocucullo, Cercopithecorũ penula nuper erat. Et in primo: Vrbica lingonicus tyriantina bardocucull⁹. Alibi poeta: Tẽpora santonico uelas adoperta cucullo. De ea sic & Iulius Capitolinus in P. Heluio pertinace: Auctio sane rerũ Commodi in his insignior fuit uestis sub tegmine serico, aureis filis insignior ꝑ tunicas, penulasq; lacernas, & chiridotas dalmatarũ, & cuculli bardiaci. Ergo ꝑ bardiacum intelliges cucullũ crassioris lanæ, quo maxime Galli utũtur. Nã Bardi natio est Galloꝶ, q̃ maxime, ut docet Strabo lib. iiii. laudatiõibus, rebusq; poeticis studet. De quibus Lucanus: Plurima securi fudistis carmina bardi. Ex bardo igitur & cucullo fit bardocucullus, siue bardiacus cucullus. Absoluteq; quandoq; ponitur, ut hoc loco: sicut etiam apud Martialẽ in. iiii. Lassi bardiacus qđ euocati. sic ẽt absolute laureã enunciamus: cum etiam dicamus coronã Laureã. & rosaceũ absolute & oleũ rosaceũ: sic & multa alia. Bardi ẽt dñr Igenio tardi. Nã apud græcos βαρδίστος tardũ significat. Plaut. in Persa Nimis tandẽ eqdẽ ꝓ barda & pro rustica reor habitã esse abs te. Idẽ in epidico: Me aũt sic assimulabã q̃si stolidũ,

cum

Tyro · Samos · Toga · Offa · Liuor · Bardiacus · Bardocucullus · Bardi

est bardũ me faciebã. Ci. i. ii. de fato. Zophyrus physognomõ, q se pfitebat hoium mores, naturáq; ex corpe, oculis, uultu, frõte, pnoscere stupidũ esse Socratẽ dixit & bardũ, q iugula cõcaua nõ hñet. erit ergo: Vagellus Mutinẽsis fuit tpibus poetæ causidicus audacissimus: q cãs uel piculosas suscipiebat defendendas. ait ergo poeta. Poteris profecto diiudicari nõ minus temerarius, q̃ Vagellus: si ausus fueris tu togatus offendere accusando tot milites: uñ tñ tibi imineat piculũ. ❡ Cũ duo habeas crura. i. cũ possit aliq̃ corporis tui ps uiolari. solẽt. n. multi ulciscẽdo crura succidere aduersariis suis.

Q VIS numerare &c. Videt poeta (ut in eius uita dixi) hic potius irridere felicitatẽ militiæ, q̃ ex aio laudare. nihil. n. laudis hẽt licẽtia nocẽdi. Ordo ẽ O Galle: quis q̃at numerare pmia felicis militiæ: q. d. nullus. Nã si castra subeat psspera. i. pspo tpe. porta. i. introitus castrorũ. excipiet me tyronẽ. i. nouũ militẽ. secũdo. i. pspero sidere. hoc aũt opus est. Etenim: qa certe hora benigni fati. i. bonæ cõstellationis plus ualet ad euẽtum belli: q̃ si epistola cõmendatiua Veneris. i. qui Venus amica Martis scripserit. & genitrix Martis. s. Iuno: q̃ delectat Samia arena. cõmendet nos Marti. i. Deo belli. Cõmoda &c. Ordo est: Tractemus primũ cõia cõmoda: quorum illud erit. haud. i. nõ minimũ, ne togatus. i. immunis a militia. audeat te pulsare. imo si pulsetur a te dissimulet. nec audeat ostẽdere ptori. i. iudici militantiũ dẽtes suos excussos a te. & offa. i. frustum carnis. nigrũ. i. uibicosum & liuidũ in facie sua. cum supple liuoribus. idest. maculis plumbei coloris. tumidis. idest. inflatis ex ictu. atq; oculos relictos medico nil promittente de recuperando uisu.

Calceus, & grandes magna ad subsellia suræ,
Legibus antiquis castrorum, & more Camilli
Seruato, miles nec uallum litiget extra.
Et procul a signis. iustissima Centurionum
Cognitio est igitur de milite, nec mihi deerit
Vltio, si iustæ defertur causa querelæ,
Tota cohors tamen est inimica, omnesq; manipli
Consensu magno officiunt, curabitis, ut sit
Vindicta grauior, q̃ iniuria: dignum erit ergo
Declamatoris Mutinensis corde Vagelli
Cum duo crura habeas offendere tot caligatos,
Millia clauorum, quis tam procul absit ab urbe?
Præterea, quis tam Pylades, molem aggeris ultra
Vt ueniat? lachrymæ siccentur protinus, & se
Excusaturos non sollicitemus amicos.
Da testem, iudex quem dixerit, audeat ille
Nescio quis, pugnos uidit qui dicere uidi,
Et credam dignum barba, dignumq; capillis
Maiorum, citius falsum producere testem
Contra Paganum possis, q̃ uera loquentem,

❡ Declamatoris: ptoris. Declamare aũt est forẽses actiões meditari. ❡ Tot caligatos. i. tot milites. Nã a caliga calciamẽto militari caligati milites dñr. Trãq. i. Augu. Corõas uallares ac murales, q̃ honore pcellerẽt saepe ẽt caligatis tribuit: uñ Caligula (auctore Trã.) cognomẽ a castrẽsi loco traxit: qa manipulario habitu inter milites educabat. Ausoni': Caius cognomẽ caligæ, cui castra dederũt. De caliga plura diximus in. iii. Saty. ❡ Millia clauorũ: expositio ẽ. Nã caligæ claus (ut mõ diximus) suffigebãtur: q. ob hoc caligares nũcupant. uñ alibi poeta: Clauus mihi militis hæret. In digito, Iusti. li. xxxviii. de caliga mẽtionẽ sic facit: Argẽti, auriq; tñ fuit Antiocho: ut ẽt gregarij milites caligas auro figerẽt, p calcarẽq; materiã, cuius amore populi ferro dimicaret. ❡ Quis tã pcul absit ab urbe? Præterea, qs tã Pylades: sensus est: Quis est ille tã rudis, tãq; rusticus: aut tam amicus, qui uelit cãm agere aduersus militẽ: ut sit sensus: Ille uere iprudẽs, & parũ peritus dici põt: q iminente sibi tãto piculo audet hoc agere. ❡ Tã Pylades: tã amicus ut uelit subire periculũ p amico: ut Pylades fecit p Oreste: q eũ insanientem in Tauricã usq; regionẽ comitatus est, multa adiens picula, ut amicus furore liberaret. nota est fabula. ❡ Vt ueniat mo ẽ aggeris ultra. i. intra castra ad Centurionẽ ❡ Lachrymæ siccant: iudices solent, aut p lachrymas, aut p amicoꝝ potissimũ intercessionem placari. Ait ergo poeta hæc nõ esse parãda: qñ nec lachrymæ sint profuturæ: nec amici queant inueniri. Est ergo sensus. Lachrymæ siccentur protinus. i. amoue flatum lachrymas: qa tibi nõ pderũt. est aũt iperatiuus modus: Nec solicitemus amicos, q ne ueniant se excusabunt. Sicq; poeta ostẽdit Paganũ & togatũ oi genere fauoris esse destitutum, q aduersus militẽ agat. ❡ Da testẽ: esto, ingt, q sit tibi dandus testis tuorũ uerborũ: quẽ iudex dixerit se accepturũ: neminem inuenias, qui audeat testificari, & aperte dicere se uidisse quod uidit. ❡ Audeat ille: nõ cũ interrogatione, sed p permissionẽ est legẽdũ. q. d. si audeat testificari credã illũ dignũ, q iter auos & maiores nros numeret, q summa fuere seueritate & al cõstãtia. Ordo aũt est: ille nescio qs, q uidit pugnos militis. s. pcutiẽtis: audeat dicere uidi & credã dignũ &c. i. si audeat dicere credã illũ. esse antiqua illa seueritate. ❡ Barba & capillis: priscis. n. tpibus intonsi & demissa barba incedebãt. ❡ Citius: sensus est Facilius, ingt, inuenias, q falsum dicat testimoniũ aduersus hoiem nõ adscriptũ militiæ. i. nõ militantẽ, q̃ q uerũ dicat aduersus militẽ: ita & dignitatẽ & potẽtiã susciplũt militis. Paganũ aũt opposuit hoi militãti: ut sint uocabula ꝯtraria. quod colligas ex iuriscõsultis: Iustinia. in institutionibus li. ii. de militari testamẽto: Sed testari qdẽ & si filijfamiliæ sint pp militiã cõcedit, iure tñ cõi eadẽ obseruatione, & in eorũ testamẽtis adhibẽda, quã in testamẽtis paganoꝝ pxime exposuimus. Vulpia. titu. de militari testamẽto. Est rescriptũ a diuo Pio leo, q cũ esset paganus fecit testm̃, mox militare cœpit. Tertullius. Oi mõ posthumus rũpet testm̃ illius, sed siqdẽ pagano iã illo facto nat' sit. Quin ẽt Paulus sic scribit: Fiat testamẽtũ exẽplo eius q paganus fuit: deinde militare cœpit. Cor. Tacitus. Vñ & seditiosa colloga: & iter paganos corruptior miles. Pli. q̃dã epistola ad Traianũ: Apud me & Milites & pagani, a qbus iustitia eius, & hũanitas penitus inspecta est &c. Trãquill. in Galba: Atq; in forum usq; processit, ibi equites quibus mãdata cædes erat, cum per publicũ dimoto paganorum turba equos adegissent. Quibus exemplis liquido appareat pa

Caligati milites

Paganus

IOAN. BRIT. ❡ CALCEVS: calceum militarẽ itelligit, quem alio nomine caligam dixere: qui multis clauis suffigebat. ut diximus. in tertia Satyra. De quo sic Iosephus in bello Iudaico libro septimo scribens de cæde Iuliani hecatontarchi: Calceos namq; habens crebertimis. atq; acutis (ut cæteri solẽt milites) clauis fixos: dũ strato saxeis crustis solo occurreret labit. ❡ Grãdes suræ. i. magnæ staturæ Cẽturio. Nã Cẽturiones eligebant, q & pceri & magnis uiribus essent. uñ & i. iii. Saty. Magna mox undiq; plãta Calcor: hoc ẽ plãtis magnoꝝ militũ. ❡ Ad magna subsellia: bñ aũt dixit subsellia. nã tribunalia maiorũ sũt magistratuũ: ut cõsulis & ptoris. Subsellia uero minoꝝ ut æ diliũ, q̃storũ. ❡ Volẽti puniri. e. i. rogato uolẽti & cupiẽti militẽ castigari p iudicẽ. ❡ Legibus antiqs. subaudi a seqntibus seruatis: ut sit sensus: Nõ est mirũ si miles militi datur iudex: qa uolũt leges castrorũ antiqs suari: q̃ nõ pmittebãt militẽ uocari ad iudicia extra uallũ: neq; ad aliũ iudicẽ, q̃ ad Cẽturionẽ. ❡ More Camilli: nã Camillus istituit ne miles extra Castra i ius uocaret: ut mãdatis imperatoris cõtra hostes dimicaturi psto esset: hocq; iter alia militantiũ erat cõmoda. de qbus multa apud iuriscõsultos cõmemorãtur i Digestis. ❡ Procul a signis. i. a uexillis, & castris ipsis. ❡ Iustissima Cẽturionũ: ergo ingt, iuste & merito dat iudex Cẽturio: qñqdẽ ita & legibus & prudẽtia Camilli cautũ est ad cõmodũ reipu. ne miles aliq̃ iudicii necessitate euocet ex castris: ut sit ueluti rñsio: iniquum nõ esse si miles de milite iudicet. ❡ Nec mihi deerit Vltio: sensus est: Licet, ingt, miles iudex nobis detur: tñ & ego puniar si peccauero: sed tñ hoc unũ erit illico accusatori incõmodũ: q tota cohors ei aduersabit, & strepitu terrebit, ne grauius i militẽ q̃rat, q̃ fuit iniuria ipsius accusatoris pcussi. ❡ Cohors: decem cohortes erãt in unaq̃q; legione: ut diximus i pri. Sat. illic: Curã sperare cohortis. ❡ Manipuli: manipulũ Varro exercitus minimã manũ esse tradit: q̃ unũ sequtur signũ. de quo ita Ouid. in Fastis: Illa qdẽ fœno) sederat reuerentia fœno) Quã tã nũc aqlas cernis habere tuas. Pertica suspẽsos portabat longa maniplos: Inde maniplaris noia miles habet. ❡ Officiũt: cõquerẽtur. ❡ Curabitis ut sit: uerba cohortis & cæterorũ militũ cũ reprehẽsione: uolẽtis ne ut grauius de milite sumat supplicium, q̃ sit eius delictũ: Poeta p hoc ostendit iuxta mensurã delicti modũ ẽt adhibendũ plagarũ. uñ Cic. in Officiis: Cauendũ est ẽt ne maior pœna q̃ culpa sit. ❡ Vindicta: illud obseruandũ uindicta esse noiatiuũ: & ultimã produci positione sequẽtis dictionis. ❡ Dignum

Calceus militaris

Tribunalia Subsellia

Manipulus

ganū militi opponi uidetur:q inde origo uocabuli orta: q̄ Roma (ut scribit Dionysius Halycarnaseus lib.iiii.) diuisa erat in tribus quatuor, quas pagos uocitabant. in quibus habitantes pagani dicebantur, q in nullā aliā habitationem transferri poterāt. Paganos item appellamus rusticanos. Nam Pagi dicūtur uici, siue uillæ. πά γα.n. fontem significat eo, q iuxta fontes pagi cōstitui soliti sint.

mihi expectandus est. Sed si miles litigat: statim & omni amota cūctatione a iudicibus audit, expediturq;. Ordo est: Annus expectādus erit, qui inchoet lites totius pp'li: si uicinus iprobus ademit mihi cōuallē ruris auiti &c. Cōuallē: cōuallē appellamus planiciē, q̄ q̄ uersum mōtibus circūseptā. Vallē uero q̄ a duobus laterib' sit mōtibus pcincta. Aut saxū effodit. i. si terminū e pfinio euulsit. Nā la- Cōuallis Vallis

Contra Fortunam armati, contraq; pudorem.
Præmia nunc alia, atq; alia emolumenta notemus
Sacramentorum, conuallem, ruris auiti
Improbus, aut campum mihi si uicinus ademit,
Aut sacrum effodit medio de limite saxum,
Quod mea cum uetulo coluit plus annua libo,
Debitor aut sumptos pergit non reddere nummos,
Vana superuacui dicens chirographa ligni,
Expectandus erit, qui lites inchoet annus
Totius populi, tunc quoq; mille ferenda
Tædia, mille moræ, toties subsellia tantum
Sternuntur, iam facundo ponente lacernas
Cædicio, & Fusco iam micturiente, parati
Digredimur, lentaq; fori pugnamus arena.
Ast illis, quos arma tegunt, & balteus ambit,
Quod placitum est, illis præstatur tempus agendi,
Nec res atteritur longo sufflamine litis,
Solis præterea testandi militibus ius
Viuo patre datur, nam quæ sunt parta labore
Militiæ, placuit non esse in corpore census,
Omne tenet cuius regimen pater. ergo Coranum
Signorum comitem, castrorum q; æra merentem
Quamuis iā tremulus captat pater, hūc labor æquus
Prouehit, & pulchro reddi sua bona labori,
Ipsius certe ducis hoc referre uidetur,
Vt qui fortis erit, sit felicissimus idem,
Vt læti phaleris omnes, & torquibus omnes.

ASCen. Iudex bardyacus. i. cilicio indutus. & rudis datur togato. s. uolēti punire hæc. i. hāc iniuriā & læsionē. Calceus sup. grādis & grādes surati. ocreæ suratæ grādiū sup. pendēt ad subsellia. i. tribunalia: ubi cā audit. & hoc legibus antiqs: & more Camilli dictatoris seruato: ne. s. miles litiget extra uallū castrorū. & pcul a signis. i. uexillis. Igit cognitio iustissima de milite est centurionū. Nec ultio deerit mihi. s. læso: si causa iustæ q̄relæ. defertur ad Cēturionē. s. qa ipse iniustus nō est. tū tota cohors. s. aliorū militū est inimica. & oēs manipli: p manipulis: hoc est manipulares milites. officiūt. i. nocēt petēti ultionē magno cōsēsu. Vos igit togati qui uindictā petitis. curabitis. i. p curā facietis ut uindicta quā petistis sit uobis sup. grauior. i. dānosior. q̄ iniuria prius accepta. Ergo cū habeas duo. cura sup. tīn offendere. i. obstātes habere. tot caligatos. i. manipulares milites & tot sup. millia clauorū q̄ sunt i tibialibus militū obstātiū. erit dignū corde. i. puerso aīo. Vagelli. i. illius causidici temerarij & iniqui declamatoris mutinensis. i. q Mutinis declamādo docuit fallas causas defendere: quæ dignæ sunt talē exitum habere.

dis aut stipes ad finiū discretionē defodiebat ita: ut supra terrā extaret, quē terminū ut Deū & coronis & uictimis uenerabant. unī Tibullus: Nā ueneror seu stipes hēt defossus i agro: Seu uetus in triuiis florida serta lapis. Agnus huic imolabat. Ouid. in Fastis: Spargit & cæso cōis terminus agno. Dionysius tū scribit lib. ii. ex istituto Pōpilij: Termino quotānis pultibus, & libis, atq; alijs qbusdā fructuū pmitijs sacrificari: ex q̄ cōsuetudine ait poeta: Mea puls annua. Limite: semita, q̄ est i cōfinio agri. Quod. s. saxū. Puls: pulte lōgo tpe Romani usi sunt uice panis. ea pficiebat ex farina cocta cū aq̄. Debitor: subaudi a superioribus si. Sūptos: aut fœnore, aut mutuo. Dicens: cōtendēs. Vana esse. i. mēdacia. Virgi. Nā frustra augurium uani docuere parētes. Salust. in Iugurth. Mauri gen' uanū. Chirographa: dicit a χείρ: qd' est manus: & γραφή scriptura. Ligni: nā i tabellis ligneis antiq scribebāt. Superuacui: supuacanei & nihil pficiētis cū scripta denegētur. & debita: hocq; ex psona poetæ ridentis mores sui tp's. supuacuū. n. est tabellas i iudiciū pducere debitore scripta inficiēte. Lites totius populi: hoc uidetur dicere

Quis aūt alius aduocatus, aut causidicus aūt tā pcul ab urbe. quis tā Pylades. i. Pyladis similis: q Orestē amicū nunq̄ derelinquit: ut ueniat ultra molē aggeris. i. itra uallū. & ad tribunal Centurionis. q. d. nullus. Ergo nos, inqt, togati si sumus læsi. lachrimæ nostræ siccent pmus: & nō solicitemus amicos excusaturos sup. se ne ueniāt. Da testē. Impūitatē militū rursus poti' notat, q̄ laudet. Ordo est: Da tu, q offēsus es testē sup. fide dignū, quē iudex dixerit. audeat ille nescio qs q uidit pugnos sup. i te iactos dicere: ego uidi pugnos. s. & ego credā illū dignū barba & capillis maiorū. i. seueritate, quā pisci tenuerūt. tu miles possis citi' pducere testē falsū cōtra paganū. i. rusticū læsum, q̄ loquentē uera.

IO AN. BRIT. FORTVNAM: potētiā. Pudorē: dignitatē: & cōtra id qd' possit eē pudori, & de decori ipsi militi. Sacramētorū. i. militū, q iurejurādo i militiā sūt ascripti: hi aūt erāt iusti milites, q singuli iurabāt p repu. se eē facturos: nec a militia recedebāt nisi cōpletis stipēdiis. Tale genus militiæ sacramentū appellabāt. lege Vegetiū. de sacramēto ita meminit Val. l. ii. Po. Ro. operā dabat ne iperatoribus capite cēsos sacto rogare eēt necesse. Multi aūt ne sacto militari astringerent, fugiebant ex urbe, & tanq̄ serui i ergastulis delitescebant. unī Trāql. in Tib. Supprimebāt nō solū uiatores, sed & quos sacramēti metus ad huiōi latebras cōpulisset. Sactum itē lōge alia significatione accipit. Nā (ut docet Varro) q in iudicio petebat: & qui inficiebat, de alijs rebus utrīq; quīgētos æris apud sacrū pōtificē deponebāt. Qui iudicio uicerat suū sactum a sacro auferebat, uicti ad ærariū redibat. Ea igit pecunia, q̄ apud sacrū pōtificē dponebat ab utroq; litigatore, sacrum dicebat. unī locus ille apud Valeriū i. vii. de testamētis rescissis a cōmētatoribus male ē enarratus: ubi sic scriptū est: Sacto cū adulescētulo cōtēdere ausi nō sunt. Nā sactum pro iureiurādo acceperūt. Tu uero ita expone: ut nos monuimus sacto. i. spōsiōe, & pecunia deposita apud sacrū pōtificē. Cōuallē ruris auiti: si forte, inqt, acciderit ut mihi togato, & nō scripto i militiā litigandū sit de fundo, siue finibus pturbatis, aut aliq̄ alia re, annus

Sacramētum

Locus Valerij declaratus

ex cōsuetudine antiquorū: apud duos in ordine (ut docet Seru. exponēs illud: Si uno ordine habetis Achiuos) dicebātur causæ pp multitudinē & tumultū festinātiū. causæ. n. audiebātur p sortē ordinatæ. cōueniebāt. n. oēs, & ex sorte dierū ordinē accipiebāt. Alij uero sententiā Serui ut falsam iprobātes, talē afferūt sensū: Longū tps erit tibi expectādū quod inchoet lites totius populi: hoc est diutissime tibi expectandū erit anteq̄ cōueniāt ad iudicādū cētumuiri. Nā centūuiri ex. xxxv. tribubus i q̄s totus pp'ls Ro. erat diuisus, eligebātur terni ex singulis tribubus, cētū dicti (ut scribit Pōpeius) q̄uis essent centū & qnq;. Hi iudicabāt de tutelis, agnationibus, deposito, finibus, alijsq; ciuilibus causis, q̄les hic cōmemorātur a Iuuenale: sed lōgis iteruallis ad iudicādū cōueniebāt, nec. n. facile cētū iudices cogebātur oēs, nec ppetuo ius dicebant. Iccirco lites, q̄ apud eos cogebātur i multā differebātur diē. Sed tūc quoq; mille ferēda: cū tps ēt uenerit agēdæ causæ. Mille moræ: mille cūctationes, cū difficile sit tot iudices cōgregari. Subsellia: (ut diximus) minorū sunt magistratuū auctore Pædiano. Toties tīn sternūtur: sternūtur, inqt, sæpe subsellia tantūmō nā iudices nō sedent, cū maior absit ps absit. Iā facūdo ponēte lacernas Cæditio: sensus est: Rari ueniūt iudices, & q ueniūt sedēt otiosi, nec nos audiūt ita: ut iā nos parati ad dicēdū discedamus nō audita cā. Cæditio: nomē est iudicis. Ponente lacernas: deponente lacernas dum alios expectas iudices, ueluti uestium onere grauat'. Sic. n. i iudicijs iudices uestes deponebāt. quod factum fuisse a Cic. docet. Valer. libro. ix. de moribus nō uulgaribus sic: C. Licin' repetūdarum reus dum sentētiæ dicerētur, i Menianū cōscēdit, siqdem cum M. Ciceronē, q id iudiciū cogebat ptextā ponētē uidisset: misit ad eū, q diceret, se nō dānatum, sed rerum perisse. Fusco micturiēte: q̄si lōga sedēdi & expectādi mora urinā cōtractā emittēte. Id. n. fieri solitū docet. C. Tity' i oratione: q̄ legē Faniā suasit: notās mores sui tpis ut tradit Macro. lib. iii. his uerbis. Iudex testes poscit. Ipsius it mictū, ubi redit, ait se

pennia

ola audiuisse, tabulas poscit, lras inspicit, uix pmo sustinet palbebras. Pugnamus: sumptũ a gladiatoribus. q in arena dimicãt. ut sit sensus: Defecdimus, ingt, ad certamẽ & cãm agẽda: sed res i lõgũ pducit. Nã ut testat̃ i.ii. declamationũ: Arena p foro ponit̃ iudiciario: Et ille ideo q i foro primũ dictu rus Tyro dictus est. põt etiã ab illud referri q̃ q litigãt mutuis multiplicibusq̃ cõtumelis se uerberãt. sed pior sensus magis placet. Arena: theatrũ appellat̃ arena, spargeret̃, quo facilius ludi celebrarent̃. Lẽta: q Lẽto iudicio cãa gagatur. Ast illis: sed milites, ingt, illico ubi uolũt audiũtur a iudicibus. Quos arma tegũt: pphralis militũ. Balteus: cigulũ ppter est militare ex corio: licet ab Apuleio capiat̃ p quocũq̃ cingulo et muliebri: de militis depẽdebãt arma, bullis aureis plerũq̃ ornabat̃ unde est illud Persii: Sed lato balteus auro Protegit. Diuus Hier. ad Saluinã Nihil nocuit mi litãti paludamẽtũ, & baltens. Nec res atterit̃. i. nec cã progat̃, nec i lõgũ ducit̃, sed statim expedit̃. aut res .i. primoniũ nõ absumit̃ lõga litis mora. Lõgo sufflamine: longa mora. nã sufflamẽ appellat̃ qd' rotæ oblicit̃ ne currus retro currat: sed sistat. de quo diximus plura i. viii. Saty. Ipse rotã stringit multo sufflamine cõsul. Solis pterea: aliud militis affert cõmodũ. Licet, ingt, militi uiuo pře testari, cũ cæteris filiis familiæ hoc nõ licet. Nã lege pursum ẽ ut q̃ i militia eẽnt p filiũ acqsita, in arbitrio essent & ptatẽ filii: idq̃ peculiũ castrẽse dicebat̃. ut ita leg̃ apud Iustin. de militari testo: Sed testari qdẽ, & si filiifamiliæ sint, pp militiã cõcedit̃. Et paulo infra Et pcipue militibus, q i ptãte parẽtũ sunt, qbus de eo qd' castris acqsiuerũt pmissum est ex cõstitutiõibus principũ testm facere: quod qdẽ ius ab initio tm militãtibus datũ est, tã ex auctoritate Augusti, q̃ Neruæ, nec nõ optimi Impatoris Traiani. Nõ est. sc i corpe cẽsus: nõ cõmemoran iter bona pris. Ergo: cũ ergo, in qt, pr cognoscat i arbitrio filii sui Corani esse, quę q labores militares acqsiuit. blãditis tẽtat eũ captare, ut ab eo scribat̃ hæres: alludit q̃ ad illũ Coranũ de quo Horat. i sermon. Captatorq̃ dabit risos Nasica Corano. Signox: uexillorũ. Merẽtẽ æra. i. stipẽdia faciẽtẽ. Quãuis iã tremulus: auaritiã sui tpis uotat. licet, ingt, ẽt i extrema sit senectute, tñ captat filiũ. Hõc labor æquus prouehit: nõ est ingt, mirũ tãto honore militẽ decorari: æquũ. n. est paria labori pmia reddi. ergo labor æquus, i. iustus puehit hõc. s. militẽ. i. extollit & decorat. iustũ aũt appellat laborẽ q iustũ ẽt unicuiq̃ p pria laborare. Et pulchro reddit sua dona labori: hõc ego locũ emẽdãdũ sic puto: ut dicat̃ Reddi & si reddit. ut sic ordo & sensus: Et hoc ut referre ipsius duci sua dona reddi pulchro labori. i. ut pmia sua habeat pulcher ipsæ militiæ labor. ea rõne. s. ut idẽ sit felicissimus, q erit fortis, ut oẽs læti sint phaleris & torgbus. Nisi uelim' ita dicere: Labor reddit sua pmia labori: quod mihi satis indicitur ut dicas labor labori reddit pmia. sensus prior magis placet. Sua dona: propria pmia. Ipsius certe ducis: h c referre ut. Dux, ingt, in re suã putat esse, ut sui milites, q fortes sint: idẽ sint & felicissimi & ornatissimi quasi dicat. Imperator ipse gaudet commodis militum, quos & phaleris & torgbus studet, uultuq̃ ornari. Qui fortis erit. s. miles ualidus & strenuus. Idẽ sit felicissimus: paribus remuneret̃ pmiis. sicq̃ sit in felicitate sententia. Vt oẽs. s. milites. Læti: subaudi extrinsecus sint. Phaleris: phaleræ ornamenta sunt equox: declinãtur q̃ numero tm plurali. grece τα φαλαρα dñr genere neutro. mutata a i e sicut τάλαντον: latine talẽtũ dicit̃. de phaleris Virg. Prim' equũ Phaleris insignẽ uictor habeto. Et ait Iuue. Vt phaleris gauderet equus. Fallunt̃ aũt q phaleras nõ solũ equorũ, sed et equitũ, nobiliũq̃ ornamẽta esse crediderũt: fuit tñ dictõ illo Pliniano q ita scribit lib. xxxiii. ca. pri. Ab ordine eqstri phaleras posita fuisse ex idignatiõe: cũ Cn. Flauius esset ædilis curulis: tñ illo Liuii scribẽtis in. vii. Domitia Flauii ædilitia tñ habuisse idignitatis, ut plerioq̃ nobiliũ aureos annulos & phaleras deponerãt: q si ipse phaleræ essent ẽt ornamẽta hoium, cũ oĩno tñ essent equorũ. quã ambiguitatem Vale. lib. ix. tollit his uerbis: Offensi annulos aureos sibimet ipsis, & phaleras eqs sui detractas abijcerũt. a phaleris deducit̃ phaleratus. Terẽ. Dictis phaleratis seducis me. Quæcũq̃ igt̃ sunt ad ornamẽtũ eq, phaleras appellari docet Ser. i. vii. illic: Aurea pectoribus demissa monilia pẽdẽt. Torgbus: torqs ornamẽta erãt militũ aurea, q circa collũ gestabãt sumptũ more a Gallis. unũ Man. Torquatus cognoiatus est. Ouid. de Ponto: Nec torquem collo, nec habẽs crinale capillis. genere autem masculino & fœminino inuenitur.

CONTRA fortunã. i. piudiciũ bonorũ armati. s. militis: aut cõtra pudorẽ. i. famã eius. Notemus: uel hoc uerbũ irrisionis notã habet. Notemus nõc alia pmia, atq̃ alia emolumẽta. i. lucra sacramẽtorũ. i. iuratorũ militũ. Si iprobus uicinus ademit mihi nõ militãti. cõualle. i. partẽ i ualle positã ruris auiti: qd' bona fide diu et maiores mei possederũt. aut si ademit mihi cãpũ. i. locũ capacẽ & planũ. aut si effodit de medio limite. i. de cõfinio & termino. sacrũ saxũ. i. religiose cultũ. qd' mea annua puls coluit cũ uetulo libo. i. qd' annuo sacrificio psecutus sum. aut si debitor pgit. i. pseuerat non reddere nũmos sumptos a me. dicens chirographa. i. manu ppria scripta. ligni. i. tabella ligneę & ceratę. supuacui. i. ad nil seruiẽtis eẽ sup. uana. i. mẽdacia & nullius fidei. annus q ichoet lites tot' ppli erit mihi expectãdus: in urbe. i. sed mille. i numera tædia. erũt ferẽda. i. tolerãda. quoq̃. i. ẽt tũc: cũ annus uenerit. & mille moræ. i. dilationes erũt sup. ferendę. subsellia. i. loca in qbus iudices sedeant: sternunt̃ toties tñ. i. ita q nihil agat̃, cũ iudices desint. & hoc Cedictio. i. illo causidico facũdo. ponẽte. i. deponẽte lucernas: qs adduxerat: ut uel noctu audiat̃. uel ponẽte lucernas. i. nõ amplius uigilãte ut bene oret cũ nõ sit locos dicẽdi: sed melius priori modo. & Fusco. i. alio causidico iã mictuẽte. i. exeũte ut mingat. nos ergo parati agere causas digredimur. & pugnamus. i. certamus. i. in arena. i. exercitio fori. lẽta. i. lẽte pcedẽte & sępe differẽte. Ast. i. tps agẽdi pstat illis: quos arma tegũt & quos balteus. s. militaris ambit. i. cingit: hoc est militibus: quod placitũ est illis. nec res atterit̃. i. cõsumit̃ sufflamine. i. dilatiõe lõge litis: sint sufflamẽ atterit̃. lõgo tractu, aut descẽsu rotax. est. n. qd' sub rotis ponit̃ i descẽsu. Præterea ius testãdi. i. faciẽdi testamẽtũ de peculio castrẽsi datur solis militibus. uiuo pře. i. existẽtibus ẽt sub ptãte pris. Nã placuit supp. leg' slatoribus eã q̃ sunt parta labore militiæ. nõ esse i corpe cẽsus. i. primonii: cuius pr tenet oẽ regimẽ. ergo quis pr iã tremulus. i. uetulus. captat Coranum (sicut apud Horatium: Nasica captauit Coranũ) Coranum dico comitem signorum: & merentem æra castrorum, idest militiæ tẽ. æquus. i. iustus labor. puehit. i. ad diuitias uehit: hõc. s. Coranũ: q pr nõ põt ipsi iuito auferre. & reddit sua. i. debita dona pulchro labori. Certe hæc uidentr referre. i. iteresse ipsius ducis. ut is idẽ, q erit fortis. i. strenuus i bello. sit felicissimus. i. ditissimus. ut oẽs sub eo militãtes sint læti phaleris. i. ornamẽtis equox suorũ. & torquibus. i. cathenis ex auro intorto: q equitibus iuratis dantur.

Hæc sunt lector optime: quæ quanta maxime potuimus facilitate, atq̃ breuitate literarum tyroni explicimus: ad quem sic perorare lubet.

Ascensius ad literariæ militiæ tyrunculum.

Claude puer faciles (sat prata bibere) carnales:
Arida iam toto non sitit herba solo.
Vis manifesta loquar? satis explanasse poetam,
Arbitror: ut desit quod dubitare queas.
Acria mellifluo diluta falerna liquore
Promimus & ligdis cecuba fluminibus.
Quid dubitas? claris obscura uolumina uerbis
Explicui: iam me credo nouelle capis.
Cratica cui nullo sapiunt diluto fluento
Ebibat: his nulli demimus œnophorum.
Tarde quid hic hæres? facilis si nostra Minerua est
Plus æquo: alterius perlege scripta, licet.
Bina tuis posui (si nescis) pocula mensis
Hæc præbent liquidum flumen: at illa merum.
Dilue fonte merũ, ne sit tibi sinciput ægrum:
Singula ue ut sapiunt illa, uel illa bibe.
Nã capies unquam: duo commentaria iunxi:
Vt uel utrunq̃ legas: alterutrum ue, Vale.

FINE

VENETIIS. Ex Ædibus Francisci Bindoni & Maphei Pasini.
Anno a Virginis partu. M D XXXXVIII.

REGISTRVM.
* A B C D E F G H I K L M N O P Q R S

Omnes sunt quaterni præter * Ternus.

Balteus

Sufflamẽ

Phaleræ

A SCen. Vel nota irridendi

